

# El Nuevo Testamento en un idioma de M xico

Triqui de San Martin Itunyoso New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at [dbs.org/bibles](https://dbs.org/bibles).

San Mateo .....	4
San Marcos .....	42
San Lucas .....	66
San Juan .....	106
Hechos .....	135
Romanos .....	171
1 Corintios.....	187
2 Corintios.....	202
Gálatas .....	212
Efesios .....	218
LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS FILIPENSES ....	224
Colosenses.....	228
1 Tesalonicenses .....	232
2 Tesalonicenses .....	236
1 Timoteo .....	238
2 Timoteo .....	243
Tito.....	246
Filemón .....	248
Hebreos.....	249
Santiago .....	261
1 Pedro .....	265
2 Pedro .....	270
1 Juan.....	273
2 Juan.....	277
3 Juan.....	278
Judas .....	279
Apocalipsis.....	281

# San Mateo

## Genealogía de Jesucristo

1 Nan huin 'ngö lista xi'í ni xi Jesucristo huin sí' da'níj xi' David tsínj gane asij ná. 2 Ní Abraham huin chrej tsínj gu'naj Isaac. Ní Isaac huin chrej tsínj gu'naj Jacob. Ní Jacob huin chrej ni jn̄anj tsínj gu'naj Judá. 3 Ní Judá huin chrej Fares ngā tsínj gu'naj Zara. Ní nni n̄ungüej sí' huin Tamar. Ní Fares huin chrej tsínj gu'naj Esrom. Ní Esrom huin chrej tsínj gu'naj Aram. 4 Ní Aram huin chrej tsínj gu'naj Aminadab. Ní Aminadab huin chrej tsínj gu'naj Naasón. Ní Naasón huin chrej tsínj gu'naj Salmón. 5 Ní Salmón huin chrej tsínj gu'naj Booz. Ní nni sí' huin yun'unj gu'naj Rahab. Ní Booz huin chrej tsínj gu'naj Obed. Ní nni sí' huin yun'unj gu'naj Rut. Ní Obed huin chrej tsínj gu'naj Isaí. 6 Ní Isaí huin chrej tsínj gu'naj David.

Ní David huin chrej tsínj gu'naj Salomón. Ní nni Salomón huin nicā tsínj gu'naj Urías. 7 Ní Salomón huin chrej tsínj gu'naj Roboam. Ní Roboam huin chrej tsínj gu'naj Abías. Ní Abías huin chrej tsínj gu'naj Asa. 8 Ní Asa huin chrej tsínj gu'naj Josafat. Ní Josafat huin chrej tsínj gu'naj Joram. Ní Joram huin chrej tsínj gu'naj Uzías. 9 Ní Uzías huin chrej tsínj gu'naj Jotam. Ní Jotam huin chrej tsínj gu'naj Acáz. Ní Acáz huin chrej tsínj gu'naj Ezequías. 10 Ní Ezequías huin chrej tsínj gu'naj Manasés. Ní Manasés huin chrej tsínj gu'naj Amón. Ní Amón huin chrej tsínj gu'naj Josías. 11 Ní Josías huin chrej ni jn̄anj tsínj gu'naj Jeconías ngā gan'anj xacaj ni tsínj m̄an xuman' Babilonia ni ngüi israelita gan'anj ni sij xánj ni sij.

12 Ní ngā n̄an' ni ngüi israelita xánj ni sij ni Jeconías huin chrej tsínj gu'naj Salatiel. Ní Salatiel huin chrej tsínj gu'naj Zorobabel. 13 Ní Zorobabel huin chrej tsínj gu'naj Abiud. Ní Abiud huin chrej tsínj gu'naj Eliaquim. Ní Eliaquim huin chrej tsínj gu'naj Azor. 14 Ní Azor huin chrej tsínj gu'naj Sadoc. Ní Sadoc huin chrej tsínj gu'naj Aquim. Ní Aquim huin chrej tsínj gu'naj Eliud. 15 Ní Eliud huin chrej tsínj gu'naj Eleazar. Ní Eleazar huin chrej tsínj gu'naj Matán. Ní Matán huin chrej tsínj gu'naj Jacob. 16 Ní Jacob huin chrej tsínj gu'naj José. Ní José huin nicā yun'unj gu'naj María. Ní María huin nni Jesús gu'naj sí' Cristo.

17 Hué dan ni asij tsínj gu'naj Abraham da ga'nga tsínj gu'naj David, ni guisíj xigan'anj xi Jesucristo. Ní asij tsínj gu'naj David da nicaj ni tsínj m̄an xuman' Babilonia ni ngüi israelita gan'anj ni sij xánj ni sij, ni guisíj ango xigan'anj xi Jesucristo. Ní asij n̄an' ni ngüi israeli-

ta xánj ni sij da ga'nga man'an Jesucristo, ni guisíj ango xigan'anj ni xi Jesucristo nej aj.

## Nacimiento de Jesucristo

18 Ní n̄anj gahuin ngā achin doj ga'nga Jesucristo. Ní hua gahuin yya ruhua José ngā María xacaj n̄ungüej nej dugüi' nej. Saní ngā achin gane n̄uguan'an n̄ungüej nej, ni xacaj María cuenta sisi hua guiri' unj lij, gui'yaj Espiritu Santo. 19 Ní hua n̄ica niman José huin sij nicā María. Ní rian na'uej ruhua José ga'mi gaquin' sij xi'í si gahuin ngā María rian ni tsínj nicaj sun, ni gani ruhua sij si d̄una huí sij unj. 20 Ní ngā hué daj gani ruhua sij, ni ne' ni gurugüi' 'ngö ángel ga'níj Yan'anj ngā ga'nin' sij. Ngā ni gataj ángel daj gunun José:

—Gunun so' si ga'mí José huin so' da'níj David. Sij guxu'ui' so' xacaj dugüi' so' ngā María si Espiritu Santo gui'yaj si guiri' unj 'ngö lij. 21 Ní guruj María 'ngö lij sno'o. Ní dugu'naj so' si-xugüi lij daj Jesús. Ní hué daj gu'naj sij si hué sij gahuin tsínj gui'yaj si ganani ni ngüi rian si-gaquin' ni sij. —Daj gataj ángel gunun José.

22 Ní hué daj gahuin daran' nuguan' nan si guisij gahuin yya si nata' tsínj ga'mi si-nuguan' Señor rian ni ngüi asij ná. 23 Ní gataj sí':

Guini'i a ni é re' sisi guiri' 'ngö yun'unj xana yan 'ngö lij.

Ní ga'nga 'ngö lij sno'o.

Ní dugu'naj ni sij si-xugüi Emanuel. Daj gataj tsínj ga'mi si-nuguan' Señor daj. Ní Emanuel huin ruhuj gata sisi nne Yan'anj ngā né'.

24 Ní ngā ganun ruhua José ga'nin' sij ni gui'yaj sij daj rún' gataj si-ángel Señor gunun sij. Ní xacaj sij María gahuin unj nicā sij. 25 Saní nun gatoj n̄uguan'an n̄ungüej nicā sij asij da' ga'nga da'níj María. Ní dugu'naj José si-xugüi-i' gahuin JESÚS.

## La visita de los magos

2 Ní ga'nga Jesús xuman' Belén ngā nicaj sun rey Herodes estado Judea. Ní m̄an ni tsínj digui'yun daj hua mán yati' xata' ga'n̄a' ni sí' rian síj güi. Ní guisíj ni sí' xuman' Jerusalén. 2 Ní nachínj snan'anj ni sí' ni tsínj m̄an xuman' Jerusalén. Ní gataj ni sij:

—Ní a ga'nga si-rey ni tsínj israelita únj. Daj si guini'i ni únj digyán yati' ne' rian síj güi sisi ga'nga sij. Ní ga'n̄a' únj ganiquin' ráj d̄acoj únj rian lij ga'nga daj. —Daj gataj ni sij.

3 Ní ngā gunun rey Herodes nuguan' daj, ni n̄in' ruhua gahuin ruhua sij. Ní hué daj gahuin ruhua daran' ni tsínj mán xuman' Jerusalén nej. 4 Ngā ni

gaquínj rey daj ga'na' daran' chrej a'nin' nga ni tsínj digyán ley rian ni ngüi nej. Ní nachínj snan'anj sij ni sí' ní a ga'nga Cristo huin tsínj ga'na' nācaj ni ngüi, guí'yaj Yan'anj xānga'. <sup>5</sup> Ngaa ní gataj ni sí' gunun sij:

—Ga'nga Cristo xuman' Belén xuman' ngaj ne' estado Judea si hué daj garun tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi asij ná:

<sup>6</sup> Gunun man'án so' xuman' Belén huin xuman' ngaj do'ój Judá.

Sé 'ngo xuman' le'ej huín so' scanij ni xuman' ngaj estado Judea.

Daj si gahui 'ngo tsínj ga'nin' xánj so'.

Ní dugumi sa' sí' ni ngüi israelita huin ni ngüi nico' man'ānj.

Daj gataj tsínj daj. —Daj gataj ni sij gunun Herodes.

<sup>7</sup> Ngaa ní gaquínj huí Herodes ga'na' ni tsínj digu-i'yun yati'. Ní nachínj snan'anj sij ni sí' un güi yya gurugüi' yati' daj. <sup>8</sup> Ngaa ní ga'níj Herodes gan'anj ni sí' xuman' Belén. Ní gataj sij:

—Gan'anj a ni é re' yu'uj daj. Ní nachinj snan'anj 'ueé a ni é re' xi'í lij daj. Ní ngaa nari' a ni é re', ní ganata' ni é re' gunūnj. Ní gan'ān guiniquin' ráj dācō rian ngaj lij daj nej. —Daj gataj Herodes gunun ni tsínj daj.

<sup>9</sup> Ní ngaa gunun ni sij si gataj rey, ní gan'anj ni sij. Ní hué yati' guini'i sini ni sij rian síj güi, ní digyán-án' chrej huaj ni sij. Ní 'ngo ganiquin' yati' daj digyán-án' rian ngaj lij daj ga'nga. <sup>10</sup> Ní ngaa guini'i ni tsínj daj yati', ní nín' ruhua gahuin niā' ruhua ni sij. <sup>11</sup> Ní ngaa gatúj ni sij chruhua hue', ní guini'i ni sij lij daj nga nni María. Ní ganiquin' ráj dācoj ni sij rian lij daj. Ngaa ní na'nij ni sij rian chrúnj nicaj ni sij huaj ni sij. Ní go' ni sij gaga' oro nga siquíj sa' nej nga 'ngo si guin' daj nej rian lij. <sup>12</sup> Ní rian gataj nnej rian ni sij sisi sī nanicaj ni sij rian nne rey Herodes, ngaa ní nanicaj ni sij ango chrej nan' ni sij xánj ni sij.

### Matanza de los niños

<sup>13</sup> Ní ngaa guisíj nan' ni tsínj daj, ngaa ní gurugüi' 'ngo si-ángel Yan'anj rian José ngaa ga'nin' sij ngaj sij atoj sij. Ní gataj ángel daj:

—Nāchica so' nācaj so' nungüej nni lij aj. Ní gunánj so' gan'anj so' yu'uj gu'naj Egipto yu'uj daj gūna so' da gatā gunun re'. Daj si rey Herodes nāno' dāgahui' lij da aj. —Daj gataj ángel gunun José.

<sup>14</sup> Ngaa ní nachica José nacaj sij nungüej nni lij. Ní gahui sij ne' ní gan'anj sij Egipto. <sup>15</sup> Ní gane sij yu'uj daj da' gahui' rey Herodes. Ní hué nāanj gahuin sisi gahuin yya daj rún' gataj 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi asij ná. Ní gataj sí': "Gaquín da'nī gahui sij Egipto ga'na' sij." Daj gataj Yan'anj, gataj tsínj daj.

<sup>16</sup> Ní ngaa xacaj cuenta Herodes sisi digya' yun'unj ni tsínj digui'yun daj hua ni yati' man'an sij, ní nín' ruhua ga'man ruhua sij. Ní ga'nin' sij sun sisi dāgahui' ni snado daran' ni lij sno'o da a'nga nga ni lij guisíj huij yo' xuman' Belén nga daran' ni xuman' ngaj nichrun' nej. Ní daj guí'yaj sij sisi gahui' lij huin lij xi'í nata' ni tsínj digui'yun daj hua yati' rian sij.

<sup>17</sup> Ní hué daj gahuin yya sayun daj rún' gataj tsínj gu'naj Jeremías huin sí' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ní gataj sí':

<sup>18</sup> Gunun ni ngüi sisi aco 'ngo yun'unj xāna riqui xuman' Ramá.

Ní nín' ruhua nani ruhua ún'.

Ní aco nín' ruhua ún' nej.

Yun'unj xāna gu'naj Raquel huin si aco xi'í da'níj ún'.

Ní na'ue nāhuin niā' ruhua ún' nga xi'í aco ún'.

Daj si hua guisíj gahui' ni da'níj ún'.

Daj gataj Jeremías asij ná.

<sup>19</sup> Saní ngaa guisíj gahui' Herodes, ngaa ní gurugüi' 'ngo si-ángel Señor rian José ne' ní ngaa ga'nin' sij ngaj sij gane sij yu'uj gu'naj Egipto. <sup>20</sup> Ní gataj ángel daj:

—Nāchica so', ní nācaj so' nungüej nni lij, ní nanicaj so' gan'anj so' yu'uj gu'naj Israel. Daj si hua guisíj gahui' ni tsínj ataj sisi dāgahui' ni sij lij da aj. —Daj gataj ángel gunun José.

<sup>21</sup> Ngaa ní nachica José nacaj sij nungüej nni lij, ní nan' sij Israel. <sup>22</sup> Saní ngaa gunun José nuguan' sisi guinicaj sun Arquelao estado Judea natuj sí' rian chrej sí', ngaa ní guxu'ui' sij gan'anj sij yu'uj daj. Ní ne' ní ga'nin' ruhua' yún sij. Ní gataj Yan'anj si guí'yaj sij. Ngaa ni gan'anj sij estado Galilea. <sup>23</sup> Ní ngaa guisíj sij yu'uj daj, ní gan'anj gane sij xuman' Nazaret. Ní hué daj gahuin sisi gahuin daj rún' gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná sisi gu'naj Jesús 'ngo tsínj 'nā' Nazaret.

### Predicación de Juan el Bautista

**3** Ní ngaa daj, ní ga'nā' Juan quij qui'yanj naco huin estado Judea. Ní nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. <sup>2</sup> Ní gataj sij:

—Ganani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Daj si 'nā' gahuin nichrun' güi guinicaj sun Yan'anj xānga' rian ni ngüi aj. —Daj gataj Juan gunun ni ngüi.

<sup>3</sup> Ní asij ná ga'mi Isaías tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í Juan. Ní gataj sí':

Unun né' si-nanē 'ngo tsínj a'mi nucuj riqui quij qui'yanj naco aj.

Ní ataj sí' sisi guí'yaj xugüi né' si-chrej man'an Señor.

Daj si daj rún' nagui'yaj sa' né' chrej ga'na' 'ngo tsínj huin achij nico, ní da'nga' daj nagui'yaj né' niman né' aj.

Hué daj gataj Isaías asij ná.

<sup>4</sup> Ní si-gan' Juan huin to xucu gu'naj camello. Ní nnij cinchru 'nij gatin sij. Ní si xa sij huin xiriquíj nga gatsi' man riqui quij. <sup>5</sup> Ní gahui ni ngüi man xuman' Jerusalén nga ni ngüi 'nā' nín' gāchra' estado Judea nga ni ngüi 'nā' nungüej du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán 'nā' ni sij rian nne Juan. <sup>6</sup> Ní duguata' nne Juan ni sij chruhua xinéj nnee daj. Ní nata' ni sij si-gaquin' ni sij. Ngaa ní gata' nnee ni sij.

<sup>7</sup> Saní ngaa guini'i Juan sisi 'nā' nico ni tsínj fariseo nga ni tsínj saduceo gata' nnee ni sij, ruhua ni sij, ní gataj sij gunun ni sí':

—Da'níj xucuáj huin ni é re' aj. Ni un tsínj gataj chrun rian ni é re' sisi ganani ni é re' rian castigo nico gui'yaj Yan'anj únj. <sup>8</sup> Ga' ueé gui'yaj ni é re' aj. Hué dan ni ga'ue guini'i ni ngüi sisi hua yya nani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re' aj. <sup>9</sup> Ni si gani ruhua man'an ni é re': "Da'níj Abraham huin ni únj." Sé daj gani ruhua ni é re' mánj. Daj si atā gunun a ni é re' sisi yej ngaj nan, ni ga'ue gui'yaj Yan'anj da'níj Abraham.

<sup>10</sup> Ni a hua chrun gaga' hacha ga'nij ya'a siu ni chrun. Ni daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nga gaga' hacha, ni da'nga' daj gui'yaj Yan'anj nga daran' chrun nitaj si ayu chruj sa' chra. Ni ga'nij Yan'anj ni chrun daj gaca-á' rian yan'anj. Ni daj rún' 'yaj ni chrun daj, ni da'nga' daj 'yaj ni tsínj nun unun rian Yan'anj anj.

<sup>11</sup> Xanga' yya duguata' nnee man'anj nga nnee a ni é re' aj. Daj si nani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. Sani ne' rucuj ga'na' 'ngo tsínj nucuj daj nga man'anj. Ni na'aj yānj nicā gan'ān dacānj sí' aj. Daj si huin achij sí' daj nga man'anj. Ni duguata' nnee sí' a ni é re' nga Espiritu Santo nga yan'anj nej. <sup>12</sup> Ni hua guida'a tsínj daj si-pala sij si ngui'yaj sa' sij riqui strigo. Ni gahui coj riqui strigo daj. Ni nara sa' sij strigo chruhua guru. Sani gari yan'anj sij coj gahui riqui strigo gaca-á' niganj njan'. Ni daj rún' hua strigo hua ni tsínj unun si ataj Yan'anj. Ni daj rún' hua coj hua ni tsínj nun unun rian Yan'anj anj. —Daj gataj Juan gunun ni sij.

### El bautismo de Jesús

<sup>13</sup> Hué dan ni gahui Jesús estado Galilea gan'anj sij du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán rian nne Juan. Ni huin ruhua sij sisi duguata' nnee Juan man'an sij. <sup>14</sup> Sani na'uej ruhua Juan, ni gataj sí':

—Hua nian sisi duguata' nnee man'án re' man'anj. Ni sé si sa' si duguata' nnēj man'án re' mánj. —Daj gataj Juan gunun Jesús.

<sup>15</sup> Sani gataj Jesús gunun Juan:

—Ga'nin' ruhua re' yyaj aj. Daj si hua nian si gahuin yya daran' nuguana' nica ga'nin' Yan'anj sun riun'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni garáj xina Juan.

<sup>16</sup> Ni ngaa guisij gata' nnee Jesús, ni 'ngo hora gahui sij chruhua nnee. Hué dan ni naxi'nij xata'. Ni guini'i Jesús sisi 'na' guinij Espiritu Santo rian sij. Ni daj rún' hua 'ngo xu'man hua Espiritu Santo ga'na' rian sij.

<sup>17</sup> Ni gunun ni ngüi 'ngo nane 'na' xata' gataj man'an Yan'anj xanga':

—Nan huin da'ní 'i ruhuāj. Ni hua nia' ruhuāj ni'yā sij aj. —Daj gataj Yan'anj gunun ni sij.

### Tentación de Jesús

**4** Hué dan ni nicaj Espiritu Santo Jesús gan'anj-án' riqui quij qui'yanj naco sisi gui'yaj fuerza sichre Satanás si gui'yaj Jesús gaquin'. <sup>2</sup> Ni da' guisij huij xia güi, ni nun xa Jesús nugüi nigan'. Ni ngaa guisij daj achin xi'nā riqui sij. <sup>3</sup> Ngaa ni ga'na' sichre Satanás dī-gya' yun'unj-ún' man'an Jesús. Ni gataj sichre:

—Sisi xanga' re' huin re' da'níj Yan'anj, ngaa ni ngui'yaj so' si ganahuin yej ngaj nan chrachrúnj xa so' sto. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

<sup>4</sup> Sani gataj Jesús:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: "Sé urin chrachrúnj gui'yaj si ga'ni'na' ni ngüi mánj. Sani ga'ni'na' xanga' ni ngüi gui'yaj daran' ni nuguana' 'na' rian Yan'anj anj." Daj gataj Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

<sup>5</sup> Ngaa ni nicaj sichre Satanás Jesús gan'anj-án' xuman' hua sa' gu'naj Jerusalén. Ni gahui Jesús chra nuhui nico, gui'yaj sichre. Ngaa ni gataj sichre gunun Jesús:

<sup>6</sup> —Sisi yya huin re' da'níj Yan'anj, ngaa ni güej re' nica' nánj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Ga'nin' Yan'anj sun rian ni ángel sisi ga'na' dugumi ni sí' man'án so' aj.

Ngaa ni guinij so' rian ra'a ni ángel sisi si garij so' dacój so' gui'yaj yej mánj.

Da'nga' daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj. —Gataj sichre gunun Jesús.

<sup>7</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun sichre:

—Ni hué daj hua nica si-nuguan' Yan'anj nej: "Si xacaj so' cuenta sisi xanga' si-nuguan' Señor huin Dan'anj so' mánj." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

<sup>8</sup> Hué dan ni nicaj sichre Satanás Jesús gan'anj-án' 'ngo quij xacan. Ni digyán sichre daran' xuman' man chruhua xungüi rian Jesús. Ni digyán sichre daj hua 'ueé daran'anj. <sup>9</sup> Ngaa ni gataj sichre gunun Jesús:

—Riqui daran' nan rián re' sisi guiniquin' ráj dacoj re' riānj. Ni ga'mi sa' re' riānj anj. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

<sup>10</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús gunun sichre Satanás:

—Guxun so' man'án so' riānj huin so' Satanás. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ganiquin' ráj dacoj né' rian Señor huin Dan'anj né'. Ni dagahuin né' rian urin Yan'anj anj." Hué daj gataj Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

<sup>11</sup> Ngaa ni gahuin anéj sichre rian Jesús. Ni ga'na' chraquij yun'unj ni ángel Jesús.

### Jesús principia su ministerio

<sup>12</sup> Ni ngaa gunun Jesús sisi garij ni sij ducuaga' Juan, ngaa ni nan' sij estado Galilea. <sup>13</sup> Ngaa ni gahui sij xuman' Nazaret gan'anj sij gane sij xuman' Capernaum huin 'ngo xuman' ngaj du'ua laguna huin do'ój ni da'nij nungüej tsínj gu'naj Zabulón nga Neftalí.

<sup>14</sup> Ni hué daj gui'yaj Jesús sisi gahuin yya daj rún' ga'mi Isaías huin sí' tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. <sup>15</sup> Ni gataj sí':

Nan huin do'ój Zabulón nga do'ój Neftalí.

Ni hué yu'uj nan gache né' guisij né' du'ua laguna xxi.

Ni yu'uj nan huin anéj chrej du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán.

Ni gu'naj yu'uj nan estado Galilea rian man ni ngüi 'na' anéj chrej aj.

<sup>16</sup> Nĩ ngũĩ man rian hua rumi', nĩ guini'i ni sij 'ngõ yan'an xxi.

Nĩ guixiguin yan'an daj rian ni ngũĩ ruhua gahui', guiyaj Yan'anj.

Hué daj garun Isafas asij ná.

<sup>17</sup> Nĩ asij güi daj, nĩ gaxi'i Jesús ga'mi sij rian ni ngũĩ. Nĩ gataj sij:

—Ganani ruhua a ni é re' xi'f si-gaquin' a ni é re'. Daj si 'na' gahuin nichrun' güi guinicaj sun Yan'anj nne xata' rian an re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>18</sup> Nĩ ngaa gachéj Jesús du'ua laguna xxi gu'naj Galilea, nĩ guini'i sij nungüej jnanj tsínj daj. Nĩ 'ngõ tsínj daj gu'naj Simón. Nĩ hué daj gu'naj sij Pedro nej. Nĩ jnanj sij gu'naj Andrés. Nĩ a'nij nungüej sij nnánj chruhua nnee. Daj si tsínj ri' xucuj huin nungüej sij.

<sup>19</sup> Nĩ gataj Jesús gunun nungüej sij:

—Guinico' nungüej é re' man'anj anj. Ngaa nĩ daj rún' guiyā sisi' ri' ni é re' xucuj, da'nga' daj guiri' a ni é re' ni tsínj guxuman ruhua ni'yaj man'anj. —Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

<sup>20</sup> Hué dan nĩ 'ngõ hora, nĩ duna nungüej sij xinánj sij. Nĩ guinico' nungüej sij Jesús.

<sup>21</sup> Nĩ ngaa huaj Jesús doj, nĩ guini'i sij yahuij jnanj tsínj daj. Nĩ 'ngõ sij huin Jacobo da'nij Zebedeo. Nĩ jnanj sij huin Juan. Nĩ man anin' da'nij Zebedeo chruhua 'ngõ riõ achéj rian nnee. Nĩ nagui'yaj sa' anin' sij nnánj ri xucuj. Ngaa nĩ gaquinj Jesús ga'na' nungüej jnanj sij. <sup>22</sup> Ngaa nĩ 'ngõ hora, nĩ duna nungüej sij riõ nga chrej nungüej sij. Nĩ guinico' nungüej sij Jesús gan'anj nungüej sij.

<sup>23</sup> Hué dan nĩ gachéj Jesús nin' gachra' estado Galilea. Nĩ digyán sij nuguan' sa' chruhua si-nuhui ni tsínj man ni xuman' daj. Nĩ ga'mi sij nuguan' sa' xi'f si nicaj sun Yan'anj rian né'. Nĩ guiyaj sij sisi ganahuin daran' ni ngüi ran' xi'i nga ni ngüi a'nan' nej. <sup>24</sup> Ngaa nĩ nin' gachra' estado Siria ga'mi ni ngüi xi'f si guiyaj Jesús. Ngaa nĩ nicaj ni sij daran' ni ngüi a'nan' ga'i rian xi'i ga'na' ni sij rian Jesús. Nĩ ga'na' ni ngüi a'ngaj nga ni ngüi nun sichre niman nej, ni ngüi sinúnj nej nga ni ngüi nare' dacój nej. Nĩ nahuin daran' ni sij, guiyaj Jesús. <sup>25</sup> Nĩ nico ni ngüi 'na' estado Galilea nga ni ngüi 'na' estado Decápolis nej, ni ngüi man xuman' Jerusalén nga ni ngüi 'na' estado Judea nej, ni ngüi 'na' anéj chrej xinéj nnee gu'naj Jordán nico' ni sij Jesús ga'na' ni sij.

### El Sermón del monte: Las bienaventuranzas

**5** Nĩ ngaa guini'i Jesús sisi 'na' nico ni ngüi rian sij, ngaa nĩ gahui sij chra 'ngõ quij gan'anj gane sij. Nĩ ga'na' ni tsínj nico' sij rian sij. <sup>2</sup> Ngaa nĩ gaxi'i sij digyán sij nuguan' sa' rian ni sí'. <sup>3</sup> Nĩ gataj Jesús:

—Hua 'ueé rian ni tsínj ni'f sisi achin gahuin sa' ni sij rian Yan'anj. Daj si guiman xanga' ni sij xata' rian nicaj sun Yan'anj anj.

<sup>4</sup> Nĩ hua 'ueé rian ni tsínj aco. Daj si nahuin niã' ruhua ni sij, guiyaj Yan'anj anj.

<sup>5</sup> Nĩ hua 'ueé rian ni tsínj a'mi naj. Daj si nahuin ra'a ni sij xungüi, guiyaj Yan'anj anj.

<sup>6</sup> Nĩ hua 'ueé rian ni tsínj huin ruhua guiyaj nica. Nĩ daj rún' huin ró' ngaa achin xi'na riquí', asi ngaa nago'ó' nnee, nĩ da'nga' daj huin ruhua ni sij guiyaj nica ni sij. Nĩ hua 'ueé rian ni sij. Daj si gahuin sa' niman ni sij, guiyaj Yan'anj.

<sup>7</sup> Nĩ hua 'ueé rian ni tsínj ani yaco ruhua ni'yaj ango dugüi' ni sij. Daj si gani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni sij aj.

<sup>8</sup> Nĩ hua 'ueé rian ni tsínj hua sa' niman. Daj si guini'i ni sij man'an Yan'anj anj.

<sup>9</sup> Nĩ hua 'ueé rian ni tsínj 'yaj sisi na'mi ni dugüi' ni sij huin ni ngüi unun'. Daj si gu'naj ni sij da'nij Yan'anj anj.

<sup>10</sup> Nĩ hua 'ueé rian ni tsínj ran' sayun xi'f si 'yaj nica ni sij rian Yan'anj. Daj si guiman xanga' ni sij xata' rian nicaj sun Yan'anj anj.

<sup>11</sup> Nĩ hua 'ueé rian a ni é re' ngaa ga'mi quij ni ngüi rian an re' xi'tj. Nĩ chran' yun'unj ni sij ni é re' nej. Nĩ ga'mi yya ni sij daran' nuguan' quij hua rian ni é re' xi'f si nicaj dugüi' a ni é re' ngā. <sup>12</sup> Gahuin niã' ruhua ni é re'. Nĩ ruhua gahuin niã' ruhua ni é re' aj. Daj si nahuin ra'a ni é re' premio xata'. Nĩ hué daj chran' yun'unj ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná ngaa achin guiman a ni é re'.

### La sal de la tierra

<sup>13</sup> Rún' huin yan huin a ni é re' chruhua xungüi nan. Sanĩ sisi nitaj si 'nin' yan daj, nĩ nitaj daj guiyaj né' sisi nahuin 'nin' mánj. Nitaj si ní'yan mánj. Maan si guere'ej né' ne' chrej xe' sisi gurun ni ngüi yan guere' da aj.

### La luz del mundo

<sup>14</sup> Hué a ni é re' huin yan'an xiguin chruhua xungüi nan. Nĩ si ga'ue guixij huĩ 'ngõ xuman' ngaj chra quij xacan mánj. <sup>15</sup> Nĩ ngaa arún' yan'an chra 'ngõ candil, nĩ si gune' huĩ' candil riqui chrúnj ganun yan'an da mánj. Sanĩ guto' xata' sisi guixiguin yan'an daj rian daran' ni ngüi man chruhua hue', guiyaj candil daj aj. <sup>16</sup> Nĩ hué ducánj daj guiyaj ni é re' sisi gahuin ni é re' 'ngõ si xiguin rian ni ngüi. Nĩ ngaa guini'i ni sij si 'yaj sa' a ni é re', nĩ ga'mi sa' ni sij rian chrej a ni é re' nne xata'.

### Jesús y la ley

<sup>17</sup> Si gani ruhua ni é re' sisi ga'nāj ga'nē si-ley Yan'anj nga si digyán ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Sé daj huin mánj. Sanĩ ga'nāj sisi xacaj ni ngüi cuenta daj ataj yya ni nuguan' daj. <sup>18</sup> Xanga' yya atā gunun a ni é re' sisi da ganahuij xata' nga yo'ój, nĩ a 'ngõ letra le, nĩ a 'ngõ punto le si guere' rian si-ley Yan'anj mánj. Daj si hua niã' sisi gahuin yya daran'anj daj rún' ataj rian si-ley Yan'anj anj. <sup>19</sup> Hué dan nĩ un tsínj na'uej ruhua dagahuin 'ngõ nuguan' le'ej a'nin' Yan'anj sun riun', nĩ hué daj digyán sij si guiyaj ni dugüi' sij, ngaa nĩ gahuin sij 'ngõ tsínj guinico' da rucu rian nicaj sun Yan'anj. Sanĩ tsínj dagahuin nuguan' daj, nĩ hué daj di-

gyán sij rian ni ngüi, ni gahuin achij sij rian nicaj sun Yan'anj anj.

<sup>20</sup> Daj si ataj snan'än gunun ni é re' sisi 'yaj nica ni tsínj digyán si-ley Yan'anj nga ni tsínj fariseo, ruhua ni sij. Sanj sisi si gui'yaj nica ni é re' doj rian ni ngüi daj rún' 'yaj ni tsínj daj, ngaa ni nitaj aman gatu a ni é re' rian nicaj sun Yan'anj mánj.

### Jesús y la ira

<sup>21</sup> Hua gunun a ni é re' si gataj ni sij rian ni xi ni é re': "Si dagahuí' re' ngüi mánj. Daj si tsínj dagahui' dugüi' sij, ni gahuin sij castigo, gui'yaj Yan'anj anj." Daj gataj ni sij. <sup>22</sup> Sanj ataj snan'anj man'änj gunun a ni é re' sisi un tsínj ga'man ruhua ni'ya dugüi' sij, ni gahuin sij castigo, gui'yaj Yan'anj. Ni sisi ga'mi quij 'ngo tsínj rian dugüi' sij, ni gan'anj sij rian junta nico. Ni sisi gataj 'ngo tsínj sisi nuhui' sta'nga' dugüi' sij nun, ni hua xi'í si gan'anj sij rian yan'an gaca sij aj.

<sup>23</sup> Hué dan ni sisi nicáj re' 'ngo ofrenda huáj re' rian Yan'anj, ni hué yu'uj daj gahanun ruhuá re' sisi gui'yáj re' 'ngo gaquin' rian 'ngo dugüi' re', <sup>24</sup> ngaa ni hué gue yu'uj daj duna re' si-ofrendá re' daj, ni gan'anj siní re' na'mi re' nga dugüi' re'. Ngaa ni nanicaj ruhua' yún re', ni ga'ui' re' ofrenda daj rian Yan'anj anj.

<sup>25</sup> Ni rá'yanj ga'mi 'ueé re' nga tsínj unun' nga re' ngaa huáj re' nacaj dugüi' re' nga sij chrej sisi si na-ga'ui' sij man'án re' rian güesi mánj. Ngaa ni sisi si na-mi nungüej é re', ngaa ni naga'ui' güesi man'án re' rian caíde. Ni gari caíde daj ducuaga' man'án re' aj. <sup>26</sup> Ni ataj snan'än gunun re' sisi nitaj si huaj gahui re' yu'uj daj da guisij naru'ue re' daran' san'anj da'uí re'. Da ni gahui re' aj.

### Jesús y el adulterio

<sup>27</sup> Hua gunun a ni é re' si gataj ni sij asij ná: "Si ga'mí re' nga nica dugüi' re' mánj." Daj gataj ni sij. <sup>28</sup> Sanj ataj snan'än gunun a ni é re' sisi un tsínj ni'yaj rian 'ngo yun'unj xana ngaa huin ruhua sij ni'yaj sij rian unj, ni hua ga'mi niman sij nga unj. <sup>29</sup> Hué dan ni sisi rundij rián re' ne' chrej ra'á sa' re' huin ruhua gui'yaj gaquin', ngaa ni guiri re' guere' re' aj. Nāanj sa' huin sisi guere' 'ngo rundij rián re' sisi gan'anj gaca nneé cúj re' rian yan'an anj. <sup>30</sup> Ni sisi ne' chrej ra'a sa' re' huin ruhua gui'yaj gaquin', ngaa ni ga'nin' re'. Nāanj sa' huin sisi guere' anéj chrej ra'á re' sisi gan'anj ni'yá re' rian yan'an anj.

### Jesús y el divorcio

<sup>31</sup> Ni gataj ni sij asij ná: "Ni un tsínj guere'ej nica, ni hua nian nachi nicaj sij yanj ata naga'ui' sij ra'a ún'." Daj gataj ni sij. <sup>32</sup> Sanj ataj snan'anj man'änj gunun a ni é re' sisi un tsínj guere'ej nica ngaa sé xi'í si a'mi ún' nga ango tsínj, ngaa ni da'ui ún' gaquin' ngaa xacaj dugüi' ún' nga ango tsínj, gui'yaj sij. Ni tsínj xacaj yun'unj xana guere'ej nica, ni daj rún' 'yaj tsínj ga'mi nga nica ango tsínj, 'yaj sij aj.

### Jesús y los juramentos

<sup>33</sup> Ni hua gunun ni é re' sisi gataj ni sij rian ni xi ni é re': "Ni si duná re' si dagahuín re' nga nuguan' guta' nica yya re' rian Señor mánj." Daj gataj ni sij. <sup>34</sup> Sanj ataj snan'anj man'änj gunun a ni é re' sisi si guta' nica yya á re' mánj. Ni si guta' nica yya ni é re' rian xata' si rian nicaj sun Yan'anj huin nej mánj. <sup>35</sup> Ni si guta' nica yya á re' rian xungüi mánj. Daj si rian uta' Yan'anj daco huin nánj. Ni si guta' nica yya ni é re' rian xuman' Jerusalén mánj. Daj si Jerusalén huin rian nicaj sun Yan'anj xanga' huin rey huin achij. <sup>36</sup> Ni si guta' nica yya ni é re' rian chra ni man'an ni é re' mánj. Daj si si ga'ue gui'yaj ni é re' si ga gatsi, ni ga maru urin hué chra ni é re' mánj. <sup>37</sup> Maan si gataj a ni é re' sisi ga'ue, asi si ga'ue mánj. Si guta' ni é re' ango nuguan' ga'mi a ni é re' chra nuguan' da mánj. Daj si nuguan' uta' ni é re' ga'mi ni é re' huin 'ngo nuguan' xi'i aj.

### El amor hacia los enemigos

<sup>38</sup> Hua gunun a ni é re' sisi gataj ni sij asij ná: "Sisi guere' rundij rián re', gui'yaj dugüi' re', ngaa ni ga'ue guiri re' rundij rian tsínj gui'yaj daj. Ni sisi güej 'ngo yán' re', gui'yaj dugüi' re', ngaa ni ga'ue dugüej re' yan' tsínj gui'yaj da aj." Daj gataj ni sij. <sup>39</sup> Sanj ataj snan'anj man'änj gunun a ni é re': "Ga'nin' ruhua a ni é re' nga 'ngo tsínj chran' yun'unj a ni é re'. Ni sisi ga'ui' 'ngo tsínj daj xi'nij rián re' ne' chrej sa' re', ngaa ni ga'nin' ruhuá re' sisi ga'ui' sij anéj re' nej." Daj atā gunun a ni é re'. <sup>40</sup> Ni sisi huin ruhua 'ngo tsínj daj gunun' nga re' ga'ne sij si-gató re', ngaa ni ga'nin' ruhuá re' sisi ga'ne sij si-retó re' nej aj. <sup>41</sup> Ni sisi ga'nin' 'ngo tsínj daj sun sisi gata re' si'yaj sij guinicaj re' 'ngo kilómetro, sanj güij nicaj re' da huij kilómetro aj. <sup>42</sup> Ni ga'ui' re' rian go'ngo ni ngüi achínj 'ngo rasun rián re'. Ni ga'ui' xiquínj re' rian go'ngo ni ngüi achínj xiquínj rián re' nej.

<sup>43</sup> Ni hué daj gunun a ni é re' sisi gataj ni sij asij ná: "Gahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' ni ngüi nicaj dugüi' nga re'. Sanj si gahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' ni ngüi unun' nga re' mánj." Daj gataj ni sij. <sup>44</sup> Sanj ataj snan'anj man'änj gunun a ni é re': "Gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni ngüi unun' nga ni é re'. Ni ga'mi 'ueé ni é re' rian ni tsínj a'mi quij rian ni é re'. Ni gui'yaj sa' ni é re' rian ni tsínj nun huin xan' ruhua ni'yaj ni é re'. Ni gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'í ni ngüi a'mi quij rian án re' aj." Daj atā gunun a ni é re'. <sup>45</sup> Ngaa ni gahuin ni é re' da'nij chrej ni é re' nne xata'. Daj si hué man'an sij 'yaj si guixiguin güi rian ni ngüi sa' nga rian ni ngüi nitaj si sa'. Ni 'yaj man'an sij sisi 'na' gumān rian ni ngüi hua nica niman nga rian ni ngüi nitaj si hua nica niman nej. <sup>46</sup> Ni sisi 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' urin ni ngüi 'i ruhua ni'yaj man'án re', ngaa ni si gani ruhuá re' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga re' mánj. Daj si hué daj 'yaj ni tsínj digya' yun'unj huin ni tsínj a'nej san'anj güenda gobierno. <sup>47</sup> Ni sisi ga'mi sa' ni é re' rian urin ni jnánj án re', ni nitaj si 'yaj sa' ni é re' daj nga



ango ni ngüi mánj. Daj si hué daj 'yaj ni tsínj 'na' anéj chrej huin ni tsínj nun ni'i daj hua Yan'anj anj. <sup>48</sup> Ngaa ni ga sa' nin' niman án re' daj rún' hua sa' nin' niman chrej ni é re' nne xata' aj.

### Jesús y la limosna

**6** 'Ni dugumi a ni é re' man'an ni é re' ngaa 'yaj sa' ni é re' rian ni ngüi. Ni sé daj gui'yaj ni é re' xi'f si gani ruhua ni ngüi sisi sa' ni é re' mánj. Daj si sisi hué daj gui'yaj a ni é re', ngaa ni si gui'yaj sa' Yan'anj nne xata' rian ni é re' mánj. <sup>2</sup> Hué dan ni ngaa huin ruhua re' ga'ui' re' san'anj rian ni ngüi yaco ran', ni si gui'yaj nne re' rian ni ngüi mánj. Daj si hué daj 'yaj ni tsínj nne sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'f ni sij, ruhua ni sij. Ni hué daj 'yaj nne ni sij chruhua nuhui nga cayu nej. Xanga' atā gunun ni é re' sisi ngaa 'yaj nne ni sij rian ni ngüi, ni hua ganacaj ni sij si-premio ni sij. Ni a 'ngo rin xico' si naru'ue Yan'anj rian ni sij mánj. <sup>3</sup> Sanj ngaa chraquij re' rian ni ngüi yaco ran', ni si xacaj cuenta re' chrej ra'a rotsi re' si 'yaj ra'a sa' re' mánj. <sup>4</sup> Ngaa ni chraquij huí re' ngaa ga'ui' re' rian ni ngüi yaco ran'. Ngaa ni gui'yaj 'ueé chréj re' nne xata' nga re' guini'i daran' ni ngüi si ni'i Yan'anj si 'yaj huí re' aj.

### Jesús y la oración

<sup>5</sup> Ni ngaa gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj, ni si gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni tsínj nne mánj. Daj si aran' ruhua ni sij guiniquin' ni sij chruhua nuhui nga cayu gachinj jni'yaj ni sij sisi guini'i ni ngüi, ruhua ni sij. Xanga' atā gunun a ni é re' sisi nga si 'yaj ni sij daj, ni hua ganacaj ni sij si-premio ni sij. <sup>6</sup> Sanj ngaa gachinj jni'yaj man'án re' rian Yan'anj, ni natu urín re' chruhua ducua re'. Ni naranj re' rian hue'. Ngaa ni gachinj jni'yaj re' rian chréj re' nne yu'uj daj nga re' huin Yan'anj. Ngaa ni gui'yaj 'ueé chréj re' nga re' si ni'i-ín' si 'yaj huí re' aj. <sup>7</sup> Ni ngaa gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj, ni si nacaj re' raruha ga'mi re' nuguan' nitaj si ni'yanj daj rún' 'yaj ni ngüi nico' ango yan'anj mánj. Daj si ani ruhua ni sij sisi unun dan'anj ni sij xi'f si a'mi xacan ni sij. <sup>8</sup> Ni si gui'yaj a ni é re' daj rún' 'yaj ni ngüi da mánj. Daj si asij achin gachinj jni'yaj ni é re' rian chrej ni é re' huin Yan'anj, ni hua ni'i sij si achin rian ni é re' nánj.

<sup>9</sup> Ngaa gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj, ni nāanj gataj ni é re' gunun Yan'anj:

Tata chré' nne xata', huin ruhua únj si ga'mi 'ueé ni ngüi si-xugüi man'án re' aj.

<sup>10</sup> Ni huin ruhua únj sisi ga'na' re' guinicaj re' sun rian xungüi nan anj.

Ni daj rún' dagahuin sa' ni si mán xata' rian man'án re', ni hué daj dagahuin sa' ni ngüi mán nica' rian man'án re', ruhua únj.

<sup>11</sup> Ni riqui re' si xa ni únj da' go'ngo güi.

<sup>12</sup> Ni daj rún' guinicaj únj 'ngo niman nico rian ni tsínj gui'yaj gaquin' rian únj, ni da'nga' daj guinicaj re' 'ngo niman nico rian únj.

<sup>13</sup> Ni si duná re' si digya' yun'unj si quij ni únj mánj. Sanj ga'ni re' si ga'ni únj rian si quij hua daj.

Daj si man'án re' nicaj daran' sun.

Ni nicaj re' daran' fuerza nej.

Ni hua 'ueé nin' nne re'.

Ni hué daj gahuin re' niganj nin', ruhua únj. Amén.

Hué daj ga'mi a ni é re' ngaa gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj anj. <sup>14</sup> Ni sisi guinicaj a ni é re' 'ngo niman nico rian si-gaquin' ni ngüi, ni hué daj guinicaj chrej ni é re' nne xata' 'ngo niman nico rian si-gaquin' ni é re' aj.

<sup>15</sup> Sanj sisi si ga'uej ruhua á re' guinicaj á re' 'ngo niman nico rian si-gaquin' ni ngüi, ngaa ni si guinicaj chrej ni é re' niman nico rian xi'f si-gaquin' ni é re' mánj.

### Jesús y el ayuno

<sup>16</sup> Ni si gui'yaj yaco rian ni é re' ngaa 'yaj ni é re' ayuno daj rún' 'yaj ni tsínj nne mánj. Xi'f si 'yaj ni sij daj, ni guini'i ni ngüi si 'yaj ni sij ayuno, ruhua ni sij aj. Xanga' atā gunun ún re' sisi nga si 'yaj ni sij daj, ni hua ganacaj ni sij si-premio ni sij aj. <sup>17</sup> Sanj ngaa gui'yaj man'án re' ayuno, ni gana'nin' re' rian re'. Ni gari re' gasiti chra re' nej. <sup>18</sup> Ngaa ni si xacaj ni ngüi cuenta si 'yaj re' ayuno mánj. Sanj urin chréj re' nne yu'uj daj nga re' ni'i nej aj. Ni gui'yaj 'ueé-é' nga re' nánj.

### Tesoros en el cielo

<sup>19</sup> Ni si nara sa' ni é re' nico rasun chruhua xungüi nan mánj. Daj si xungüi nan, ni xij xucu rasun daj. Ni xa daqui yo gaga' daj nej aj. Ni atuj tsínj tu hue' nej. <sup>20</sup> Sanj nara sa' ni é re' rasun sa' xata' aj. Daj si yu'uj daj, ni nitaj si xij xucu atsij mánj. Ni nitaj si xa daqui yo ni gaga' da mánj. Ni nitaj si atuj tsínj tu hue' da mánj. <sup>21</sup> Daj si rian nicaj ni é re' si'yaj ni é re', ni hué yu'uj daj nani ruhua ni é re' aj.

### La lámpara del cuerpo

<sup>22</sup> Rún' huin 'ngo yan'an xiguin huin rundij rian né'. Ni ngaa xiguin sa' rundij rian né', ni ni'yaj sa' né'.

<sup>23</sup> Sanj sisi nitaj si xiguin sa' rundij rian né', ni si ga'ue nari' né' 'ngo chrej sa' gan'anj né' mánj.

### Dios y las riquezas

<sup>24</sup> Ni a 'ngo tsínj si ga'ue dagahuin rian huíj xuru'ue mánj. Daj si nun huin xan' ruhua sij ni'yaj sij 'ngo xuru'ue. Ni aran' ruhua sij ni'yaj sij ango xuru'ue. Asij guinicaj dugüi' sij nga 'ngo xuru'ue, ni nun ga'mi sa' sij nga ango xuru'ue mánj.

### El afán y la ansiedad

<sup>25</sup> Hué dan ni ataj snan'án gunun a ni é re' sisi si gahuin ruhua á re' xi'f daj guiman án re' xa á re', ni go'o a ni é re' mánj. Ni si gahuin ruhua ni é re' nga at-sij gunun nnee cúj ni é re' mánj. Ni'i ni é re' sisi gahuin ni'na' ni é re', gui'yaj Yan'anj. Xi'f daj ni huin nucuaj Yan'anj riqui si xa á re' nej. Ni huin nucuaj Yan'anj riqui si gunun atsij nnee cúj ni é re' nej.

<sup>26</sup> 'Nì'yaj ni é re' ni xataj mán xata'. Nitaj si unun xuj nnaə nej mánj. Nì nitaj si ri xuj nnaə nej mánj. Nì nitaj si nara sà' xuj chruhua guru nej mánj. Sanì a'ui' chrej ni é re' nne xata' xa xuj. Nì ní'yanj nìn' ruhua ni é re' daj nga si ní'yanj ni xataj daj. <sup>27</sup> Nì ga'ue gahuin xacan ni é re' doj xi'í si gánani nico ruhua ni é re' ní'. Sì ga'ue mánj.

<sup>28</sup> 'Nì un sin huin nì huin ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' xi'í si-gan' ni é re' únj. Nì'yaj ni é re' daj achij 'ngo yaj lirio riqui quij. Nitaj si 'yaj sun yaj da mánj. Nì nitaj si hua'a yaj da yu'uej mánj. <sup>29</sup> Sanì atā gunun ni é re' sisi hua nia' nìn' ruhua yaj daj daj nga si hua nia' rey Salomón ngaa gunun sij 'ngo atsij sà' nìn' ruhua. <sup>30</sup> Nì dugumi Yan'anj nga coj man riqui quij. Nì yyaj nì man coj daj. Sanì a'yoj nì gari yan'an ni sij coj daj. Nì sisi hué daj riqui Yan'anj si-gan' coj daj, ngaa nì huaj nìn' ruhua riqui Yan'anj doj si-gan' ni é re' huin ni é re' ni ngüi xuman doj ruhua ni'yaj Yan'anj.

<sup>31</sup> 'Hué dan nì sì gahuin ruhua ni é re' mánj. Nì sì gataj ni é re': "Nì un sin huin xo'. Nì un sin huin go'o'. Nì un atsij gunun' únj." Sé si gahuin ruhua ni é re' nga da mánj. <sup>32</sup> Daj si ni tsínj nico' ango yan'anj nano' ni rasun daj. Sanì ní' chrej ni é re' nne xata' sisi ní'yanj ni é re' ni rasun daj. <sup>33</sup> Hué dan nì gánahuij sini ruhua ni é re' nga xi'í si nicaj sun Yan'anj rian ni é re'. Nì hué daj gánahuij ruhua ni é re' nga si guì'yaj nica ni é re' daj rún' aran' ruhua Yan'anj anj. Ngaa nì gánahuij ra'a ni é re' daran' ni rasun daj, guì'yaj Yan'anj. <sup>34</sup> Hué dan nì sì gahuin ruhua ni é re' nga si guìran' ni é re' a'yoj. Daj si a'yoj, nì ga'ue gani ruhua ni é re' xi'í a'yoj. Da go'n-go güi, nì hua si guìran' ni é re' xi'í da' go'ngo güi daj.

### El juzgar a los demás

**7** 'Sì ga'ui' ni é re' gaquin' dugüi' ni é re' mánj. Ngaa nì sì ga'ui' Yan'anj gaquin' ni é re' mánj. <sup>2</sup> Daj si daj rún' a'ui' ni é re' gaquin' dugüi' ni é re', nì hué daj guì'yaj Yan'anj nga ni é re' aj. Nì daj rún' 'yaj ni é re' nga ni ngüi, nì hué daj guì'yaj Yan'anj nga ni é re' aj. <sup>3</sup> Nì un sin huin nì ni'yaj ni é re' sisi nun daru chrun rundij rian jnánj re' únj. Sanì nitaj si ni'yáj re' si nun 'ngo caj rundij rian man'án re'. <sup>4</sup> Nì daj ga'ue gataj re' gunun jnánj re' saj: "Guìniquin' acuán' re', nì guìrìj daru chrun nun rundij rián re' aj." Sé daj gataj re' sa mánj. Daj si nun 'ngo caj rian man'án re'. <sup>5</sup> Tsínj digya' yun'unj huín re'. Guìri siní re' caj nun rián re' aj. Ngaa nì ga'ue guìni'yaj sà' re' guìri re' daru chrun nun rundij rian jnánj re' aj.

<sup>6</sup> 'Sì ga'ui' ni é re' 'ngo rasun 'na' rian Yan'anj rian ni tsínj quij hua mánj. Daj si rún' huin xuhue huin ni sij. Nì sì ga'ui' ni é re' 'ngo yej sà' gu'naj perla rian ni tsínj quij hua mánj. Daj si rún' 'yaj xacáj 'yaj ni sij. Nì si ruhuaj nì gurun dacój xuj. Nì nanicaj xuj xa xuj ni é re'. Nì daj rún' 'yaj xucu daj da'nga' daj 'yaj ni tsínj quij hua aj.

### La oración y la regla de oro

<sup>7</sup> 'Gachinj ni é re' si achin rian án re' rian Yan'anj anj. Nì riqui Yan'anj rian ni é re'. Nì nano' ni é re' nuguan' sà'. Nì guìri' ni é re' nej. Guì'yaj ni é re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ita ra'a rian hue' nga Yan'anj, ngaa nì nà'ni Yan'anj rian hue' gatu ni é re' aj. <sup>8</sup> Daj si daran' ni ngüi achínj rian Yan'anj, nì nāhuin ra'a ni sij nga si achínj ni sij aj. Nì ni ngüi nano', nì nari' ni sij. Nì ni ngüi ita ra'a rian hue', nì nà'ni Yan'anj gatu ni sij. <sup>9</sup> Nì sisi hua 'ngo ni é re' hua da'níj, nì ga'ue ga'ui' ni é re' yej ra'a ngaa achin chrachrúnj xaj ní'. Sé daj huin mánj. <sup>10</sup> Nì ga'ue ga'ui' ni é re' 'ngo xucuáj ra'a ngaa achin xucuaj ní'. Sé daj huin mánj. <sup>11</sup> Nì sé si sà' niman ni é re', sanì ní' ni é re' ni rasun sà' ga'ui' ni é re' rian ni da'níj ni é re' aj. Hué dan nì huaj nìn' ruhua si riqui chrej ni é re' nne xata' nuguan' sà' rian ni ngüi achínj rian Yan'anj anj.

<sup>12</sup> 'Ngaa nì daj rún' huin ruhua ni é re' guì'yaj sà' ni ngüi nga ni é re' nì da'nga' daj guì'yaj sà' ni é re' nga ni sij. Daj si hué nan huin si ruhuaj gata si-ley Yan'anj nga ni nuguan' gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná aj.

### La puerta estrecha

<sup>13</sup> 'Gatu ni é re' rian hue' chruj rian nne Yan'anj anj. Daj si gara' rian hue' atuj ni ngüi ga'ni'ya. Nì gan'an chrej gara' daj huin rian gan'anj ga'ni'ya niganj ni sij aj. Nì hua nico ni ngüi huaj rian chrej gara' daj. <sup>14</sup> Sanì chruj rian hue' atuj ni ngüi gane niganj. Nì chruj chrej huaj ni sij. Nì doj ni ngüi nari' chrej chruj da aj.

### Por sus frutos los conoceréis

<sup>15</sup> 'Ga cuidado ni é re' nga ni tsínj ataj sisi a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj. Sanì sé si xanga' ni sij mánj. Daj si 'na' ni sij rian ni é re' rún' huin xachij huin ni sij nánj. Sanì ne' chruhua niman ni sij huin ni sij 'ngo xucu huee nánj. <sup>16</sup> Nì ga'ue guìni'i ni é re' sisi tsínj digya' yun'unj huin ni sij nga si 'yaj ni sij. Guta né' uva chra 'ngo coj tanj ní'. Sé daj huin mánj. Nì guta né' higo chra coj ni'yo ní'. Sé daj huin mánj. <sup>17</sup> Daj si daran' chrun sà', nì ayu chruj sa' chra aj. Sanì chrun nitaj hua sà', nì hué daj ayu chruj nitaj si hua sà' chraj. <sup>18</sup> Nì chrun sà' sì ga'ue gayu chruj nitaj si hua sà' chraj nej mánj. Nì chrun nitaj si hua sà', nì sì ga'ue gayu chruj hua sà' chraj nej mánj. <sup>19</sup> Daran' chrun na'ue gayu chruj sa' chra, nì ga'nin' ni sij, nì gara sij rian yan'an gaca man'an. <sup>20</sup> Hué ducuanj daj ga'ue guìni'i ni é re' nga si 'yaj ni sij sisi tsínj digya' yun'unj huin ni sij aj.

### Nunca os conocí

<sup>21</sup> 'Sé daran' ni ngüi gataj gunünj: Señor, Señor, gatu rian nicaj sun Yan'anj xata' mánj. Sanì maan si gatu ni ngüi 'yaj si aran' ruhua chrē nne xata' nánj. <sup>22</sup> Nì güi daj, nì gataj nico ni ngüi gunünj: "Señor, Señor, ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj nga si-xugüí re'. Nì si-xugüí re' guiri únj nanē xi'i niman ni ngüi aj. Nì si-xugüí re' guì'yaj únj nico si sà' rian ni ngüi aj." Daj ga'mi ni ngüi

daj riānj gūi ganahuij xungūi aj. <sup>23</sup> Sanj gataj man'ānj gunun ni sij: "Nitaj aman guini'fnj ni é re' mánj. Guxun ni é re' man'an án re' riānj anj." Daj gataj man'ānj gunun ni sij.

### Los dos cimientos

<sup>24</sup> Ngaa ni daj rún' hua 'ngō tsínj ni'i sã' ngaa une' sij daqui ducúá sij rian huej, ni hué daj hua 'ngō tsínj unun ni nuguan' nan anj. Ni ráj xina sij si ataj man'ānj rian sij aj. <sup>25</sup> Ngaa ni gaman' 'ngō gumān xxi. Ni gara xinéj nnee. Ni ga'na' nnee ga'ui' rian ducúá sij. Ni gahui nanē rian hue' daj. Sanj nun gane hue' daj. Daj si gahuin ran daqui hue' daj rian huej. <sup>26</sup> Sanj sisi hua 'ngō tsínj unun nuguan' nan, ni nun dagahuin sij nuguan' atā nan gunun sij, ni huin sij daj rún' huin 'ngō tsínj gui'yaj ducua rian yo'ój chru. <sup>27</sup> Ngaa ni gaman' 'ngō gumān xxi. Ni gara xinéj nnee. Ni ga'na' ga'ui' rian hue'. Ni gahui nanē rian hue'. Ngaa ni gane ducúá sij, ni unyūn guere'ej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

<sup>28</sup> Ni ngaa guisíj nahuij ga'mi Jesús, ni gahuin yan'anj ruhua daran' ni ngūi ngā nuguan' gataj sij. Daj si sã' nñn' ruhua digyán Jesús rian ni ngūi. <sup>29</sup> Ni nicaj sun nuguan' digyán sij rian ni ngūi daj. Ni sé si digyán sij daj rún' digyán ni tsínj digyán si-ley Moisés rian ni ngūi aj.

### Jesús sana a un leproso

**8** Ni ngaa nanij Jesús chrã quij daj, ni nico' nico ni ngūi ga'na' ngā sij.

<sup>2</sup> Ngaa ni gahuin nichrun' 'ngō tsínj guiran' xi'i lepra. Ni ganiquin' ráj dacoj sij rian Jesús. Ni gataj sij: —Señor, sisi ruhuá re', ni ga'ue gui'yaj gono'ó re' yūnj, ni xi'ne xi'i a'nānj. —Gataj tsínj a'nan' daj rian Jesús.

<sup>3</sup> Ngaa ni guta' Jesús ra'a sij, ni gataj sij: —Huin ruhuāj sisi gã sã' nnee cúj re'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni 'ngō hora xi'nej xi'i a'nan' tsínj daj. <sup>4</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Gã cuidado re' ngā man'án re'. Sij ganatá' re' rian ni a 'ngō ni ngūi mánj. Maan si gan'anj re' digyán re' man'án re' rian chrej. Ni nicaj re' 'ngō ofrenda ga'ui' re' rian Yan'anj daj rún' ga'nin' Moisés sun güenda gahuin-ín' 'ngō da'nga' sisi hua ganahuín re'. Ngaa ni xacaj ni chrej cuenta sisi hua ganahuín re', gui'yaj man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

### Jesús sana al siervo de un centurión

<sup>5</sup> Ni ngaa gatúj Jesús xuman' Capernaum, ni ga'na' 'ngō snado centurión rian Jesús. Ni ga'mi yaco sij rian Jesús. <sup>6</sup> Ni gataj sij:

—Señor, ngaj si-mosūj a'nan' sij ducúaj. Ni na'ue guisiqui' sij. Ni a'ngaj nñn' ruhua sij. —Daj gataj snado daj.

<sup>7</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Guchij ni ganahuin sij, gui'yã. —Daj gataj Jesús gunun snado daj.

<sup>8</sup> Ngaa ni gataj snado centurión gunun Jesús:

—Señor, sé tsínj sã' huñj sisi gatu re' chruhua ducúaj. Maan si ga'nin' re' sun, ni ganahuin si-mosūj, gui'yaj re'. <sup>9</sup> Daj si hua tsínj a'nin' sun riānj. Ni huēj a'nin' sun rian ni snado nej. Ni ngaa a'nī 'ngō snado gan'anj sí', ni huan'anj sí'. Ni ngaa atã ga'na' 'ngō sí', ni 'na' sí' nej. Ni ngaa a'nī si-mosūj gui'yaj sun sí', ni hué daj gui'yaj sun sí' nej. —Daj gataj snado daj gunun Jesús.

<sup>10</sup> Ni ngaa gunun Jesús si gataj tsínj daj, ni gan'anj ruhua sij. Ni gataj sij gunun ni tsínj nico' sij:

—Xanga' atã gunun ni é re' sisi nun nari'tj a 'ngō tsínj israelita xuman ruhua rún' xuman ruhua tsínj snado nan mánj. <sup>11</sup> Ni atã gunun ni é re' sisi ga'na' nico ni ngūi 'na' ne' rian síj gūi ngā rian atúj gūi. Ni gane ni sij ngā tsínj gu'naj Abraham ngā Isaac ngā Jacob rian nicaj sun Yan'anj xata'. <sup>12</sup> Sanj ni tsínj israelita ni tsínj hua niñ gane rian nicaj sun Yan'anj, sanj guere'ej Yan'anj ni sij ne' chrej xē' rian hua rumi'. Ni yu'uj daj gaco ni sij, ni xã ruj yan' ni sij xi'í sayun guiran' ni sij. Daj si na'uej ruhua ni sij guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ānj. —Daj gataj Jesús.

<sup>13</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun snado daj:

—Gūij nan' ducúá re', ni daj rún' guxuman ruhuá re' ni'yaj re' man'ānj, ni da'nga' daj gã aj. —Daj gataj Jesús.

Ni hué 'ngō hora daj, ni ganahuin moso daj.

### Jesús sana a la suegra de Pedro

<sup>14</sup> Ngaa ni ga'na' Jesús ducúá Pedro. Ni guini'i sij sisi ngaj nichej sí' a'nan' ún' rian nna. Ni nūn gachi' ún'.

<sup>15</sup> Ni ganun ra'a Jesús ra'a ún'. Ngaa ni xi'nej gachi' ún'. Ni nachica ún'. Ni gui'yaj sun ún' rian ni sij.

<sup>16</sup> Ni ngaa guini, ni nicaj ni ngūi nico ni dugūi' ni sij nūn nanē xi'i gan'anj ni sij rian Jesús. Ni guiri Jesús nanē xi'i nūn niman ni sij ngā si-nuguan' sij. Ni ganahuin daran' ni ngūi a'nan', gui'yaj sij nej.

<sup>17</sup> Ni hué daj gahuin sisi gahuin yya daj rún' gataj tsínj gu'naj Isaías huin sí' tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni gataj sí': "Ga'nej sij si-xi'i né'. Ni guiran' sij sayun sisi ganahuin sã' né' xi'í ni xi'i ran' né'." Daj gataj Isaías xi'í Jesús.

### Los que querían seguir a Jesús

<sup>18</sup> Ni ngaa guini'i Jesús sisi mān nico ni ngūi ganicaj xi'nij sij, ni ga'nin' sij sun sisi gachin ni tsínj nico' sij ngā sij anéj chrej du'ua laguna xxi daj.

<sup>19</sup> Ngaa ni ga'na' 'ngō tsínj digyán si-ley Moisés ga'na' sij rian Jesús. Ni gataj sí' gunun Jesús:

—Maestro, huin ruhuāj guinicōj man'án re' ni a gan'anj re' aj. —Daj gataj sij.

<sup>20</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun sí':

—Hua huej nūn xune aj. Ni hua si-gaca' xataj chréj xata' nūn xú'. Sanj nitaj rian gūna da'nij ni ngūi huñj mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>21</sup> Ngaa n̄i gataj ango tsínj nico' Jesús:  
—Señor, d̄uná re' sisi gan'anj sin̄ij gach̄inj chr̄e aj.  
—Daj gataj sij.

<sup>22</sup> San̄i gataj Jesús gunun sij:  
—Gūinico' re' man'ānj. N̄i gā'nin' ruhuá re' si gachin'  
ango ni sij níman. Daj si rún' huin níman huin ni sij.  
—Daj gataj Jesús gunun sij.

### Jesús calma la tempestad

<sup>23</sup> Ngaa n̄i gahui Jesús chruhua 'ngō riō chr̄ej rian  
nnee. N̄i hué daj gui'yaj ni tsínj nico' sij nej. <sup>24</sup> Hué dan  
n̄i naxuman n̄in' ruhua nnee gui'yaj 'ngō nanē nucaj  
xxi. N̄i gachin nnee rian riō n̄un ni sij. San̄i gatoj Jesús.  
<sup>25</sup> Ngaa n̄i gan'anj ni tsínj nico' Jesús jn̄achi ni sij sí'. N̄i  
gataj ni sij:

—Señor, ganacaj re' man'an né'. Daj si ruhua gahui'  
né'. —Daj gataj ni sij.

<sup>26</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:  
—N̄i un sin huin n̄i xu'ui' ni é re' únj. Doj xuman  
ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' man'ānj. —Daj gataj Jesús  
gunun ni sij.

Ngaa n̄i nachica sij. N̄i ga'mi huee sij rian nanē nga  
rian nnee daj. Ngaa n̄i gahuin din'inj ruhua daran'anj.

<sup>27</sup> Ngaa n̄i gan'anj ruhua ni tsínj daj ni'yaj ni sij Jesús.  
N̄i gataj ni sij:

—N̄i un tsínj huin tsínj nan, n̄i da' nanē nga nnee da-  
gahuin si-nuguan' sij únj. —Daj gataj ni tsínj nico'  
Jesús rian dugüi' ni sij.

### Los endemoniados gadarenos

<sup>28</sup> N̄i guis̄ij Jesús anéj chrej du'ua laguna xxi rian huin  
do'ój ni tsínj gadareno. N̄i gahui huij tsínj n̄un nanē x̄i'i  
niman scanij rian achin' ni níman ga'nā' n̄ungüej sij ri-  
an nne Jesús. N̄i huee n̄in' ruhua n̄ungüej sij. Xi'í daj n̄i  
na'ue gachin ni ngüi chrej da mánj. <sup>29</sup> N̄i gaguáj  
n̄ungüej sij rian Jesús. N̄i gataj n̄ungüej sij:

—Nitaj si huaj si digūij re' nga n̄ungüej únj Jesús  
huin re' da'n̄ij Yan'anj x̄anga' saj. Ga'nā' re' nan ngaa  
achin gūi gui'yaj Yan'anj castigo n̄ungüej únj. —Daj  
gataj n̄ungüej tsínj daj gunun Jesús.

<sup>30</sup> N̄i hua gan' xi'í quij mán 'ngō xi'nin' xxi ni xacáj xa  
xuj. <sup>31</sup> Ngaa n̄i ga'mi yaco ni nanē x̄i'i gunun Jesús. N̄i  
gataj ni sij:

—Sis̄i gūiri re' únj niman n̄ungüej tsínj nan, n̄i gā'nij  
re' gan'anj únj gatu únj niman ni xacáj daj. —Daj gataj  
ni nanē x̄i'i gunun Jesús.

<sup>32</sup> Ngaa n̄i:

—Güij ni é re'. —Daj gataj Jesús.

Hué dan n̄i gahui ni nanē x̄i'i daj niman n̄ungüej tsínj  
daj. N̄i gatúj ni sij niman ni xacáj daj. Ngaa n̄i 'ngō  
gan'anj guē xi'nin' xacáj daj guinij xú' chr̄a 'ngō huej.  
N̄i guinij ni xuj chruhua laguna daj. N̄i gahui' ni xuj  
chruhua nnee. <sup>33</sup> Ngaa n̄i gunánj ni tsínj dugumi ni  
xacáj daj nan' ni sij xánj ni sij. N̄i nata' ni sij daran' si  
gahuin nga n̄ungüej tsínj n̄un nanē x̄i'i chruhua ni-  
man. <sup>34</sup> Hué dan n̄i gahui daran' ni ngüi man xuman'  
daj gan'anj ni sij rian nne Jesús. N̄i ngaa guini'i ni sij

Jesús, n̄i ga'mi yaco ni sij rian sí' sisi gahui sí' xánj ni sij  
gan'anj sí' ango yu'uj.

### Jesús sana a un paralítico

<sup>9</sup> Ngaa s̄ij n̄i gahui Jesús chruhua 'ngō riō. N̄i  
gachin sij anéj chrej du'ua laguna x̄achij daj. N̄i  
nan' sij xánj sij. <sup>2</sup> Hué dan n̄i nicaj ni sij 'ngō tsínj nare'  
dacój rian 'ngō chrun chr̄ej ga'nā' ni sij rian Jesús. N̄i  
ngaa guini'i Jesús sisi daj guxuman ruhua ni sij ni'yaj  
ni sij sí', n̄i gataj sij rian tsínj a'nan' daj:

—Gahuin niā' ruhuá re' jn̄anj. Daj si nicā 'ngō niman  
nico xi'í si-gaquin' re' aj. —Daj gataj Jesús gunun sij.

<sup>3</sup> Ngaa n̄i gani ruhua doj ni tsínj digyán ley niquin'  
nga Jesús: "A'mi quij tsínj nan rian Yan'anj anj." Hué daj  
gani ruhua ni sij.

<sup>4</sup> San̄i guini'i Jesús si gani ruhua ni sij. N̄i gataj sí':  
—N̄i un sin huin n̄i an̄i quij ruhua ni é re' únj. <sup>5</sup> Hua  
huij nuguan' ga'ue gatā gunun tsínj nan. As̄i ga'ue  
gatā gunun sij: "Nicā 'ngō niman nico xi'í si-gaquin' re'  
ní'." As̄i ga'ue gatā gunun sij: "N̄achica re' gache re'  
sa'." N̄i un gō'ngo n̄ungüej nuguan' nan cu doj, ruhua  
á re' únj. <sup>6</sup> N̄i huin ruhuāj sisi x̄acaj ni é re' cuenta sisi  
nicaj s̄un̄j rian xungüi nan huin̄j da'n̄ij ni ngüi. N̄i ga'ue  
guinica 'ngō niman nico xi'í si-gaquin' ni ngüi aj. —Daj  
gataj Jesús gunun ni sij.

Ngaa n̄i gataj sij gunun tsínj nare' dacój daj:  
—Atā gunun man'án re' sisi nachica re', n̄i nacaj re'  
chrun chr̄ej daj. N̄i güij nan' ducua re' nánj. —Daj gataj  
Jesús gunun sij.

<sup>7</sup> Ngaa n̄i nachica tsínj a'nan' dacój daj nan' sij ducua  
sij. <sup>8</sup> N̄i ngaa guini'i ni ngüi si gahuin, n̄i gan'anj ruhua  
ni sij. N̄i ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. Daj si riqui Yan'anj  
sisi ganahuin ni ngüi, gui'yaj Jesús huin sí' 'ngō tsínj.

### Llamamiento de Mateo

<sup>9</sup> N̄i ngaa gahui Jesús yu'uj daj, n̄i guini'i sij 'ngō tsínj  
gu'naj Mateo. N̄i nne sí' rian mesa a'nej sí' san'anj  
güenda gobierno. Ngaa n̄i gataj Jesús gunun sí':

—Gūinico' so' yünj gun'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i naxuman Mateo nico' sí' Jesús gan'anj sí'.

<sup>10</sup> N̄i ngaa gane Jesús rian mesa chruhua 'ngō hue'  
daj, n̄i guxuman ga'i ni tsínj a'nej san'anj güenda gob-  
ierno nga ni tsínj 'yaj gaquin'. N̄i gane nuguan'an ni sij  
nga Jesús nga ni tsínj nico' Jesús nej. <sup>11</sup> N̄i ngaa guini'i  
ni tsínj fariseo, n̄i nachin̄j snan'anj ni sij ni tsínj nico'  
Jesús. N̄i gataj ni sij:

—N̄i un sin n̄i xa tsínj digyán rian ni é re' nga ni tsínj  
a'nej san'anj nga ni tsínj 'yaj gaquin' únj. —Daj gataj ni  
sij.

<sup>12</sup> N̄i ngaa gunun Jesús si gataj ni sij ni gataj sí':

—Nitaj si ní'yanj ni ngüi hua sa' nga 'ngō tsínj 'yaj  
gōno'o mánj. San̄i ni ngüi a'nan' ní'yanj 'ngō tsínj  
gōno'o aj. <sup>13</sup> Ngaa n̄i güij gahuin chrun ni é re' un sin  
huin nuguan' nan ruhuaj gata: "Huin ruhuāj sisi  
gahuin 'i ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' ni dugüi' ni é  
re'. N̄i nun huin ruhuāj si riqui ni é re' xucu riānj mánj."  
Hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj. Daj si sé si 'nāj

gaquín ni ngüi hua sa'. Sanj 'nāj gaquín ni ngüi 'yaj gaquin' sisi ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo daj.

### La pregunta sobre el ayuno

<sup>14</sup> Ngaa nī ga'nā' ni tsínj nico' Juan rian Jesús. Nī gataj ni sij:

—Nī un sin 'yaj ni únj ayuno nga ni tsínj fariseo. Nī ni tsínj nico' man'án re', nī nitaj si 'yaj ni sij ayuno únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>15</sup> Ngaa nī gataj Jesús gunun ni sij:

—Daj rún' 'yaj 'ngo tsínj xacaj yun'unj xana, da'nga' daj 'yā. Nī ngaa gahuin gui'yanj xacaj 'ngo tsínj daj yun'unj xana, nī sī ga'ue nani ruhua ni tsínj gan'anj gui'yanj daj. Sanj hua 'ngo güi ngaa guida'a ni tsínj quij tsínj xacaj yun'unj xana daj. Ngaa nī gui'yaj ni tsínj nico' man'ānj ayuno aj.

<sup>16</sup> 'Si ga'ue ganara né' 'ngo atsiy naca nga atsiy re'e mánj. Daj si hué gué atsiy naca naraj né' daj, gui'yaj sisi tsitsi' atsiy re'e daj. Nī ganahuin xachij rian naraj né'.

<sup>17</sup> Nī daj rún' hua nnee vino hua si-nuguan'ānj. Nī sī ga'ue ga'nij né' nnee vino naca chruhua 'ngo nnij re'e. Daj si tsitsi' nnij daj, gui'yaj vino naca daj. Hué dan nī 'ngo guere' vino nga nnij. Ngaa nī hua nian si ga'nij né' vino naca chruhua nnij naca. Nī hué ducúanj daj ga'ue dugumi né' vino daj nga nnij nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' Juan.

### La hija de Jairo y la mujer que tocó el manto de Jesús

<sup>18</sup> Nī ngaa ga'mi Jesús nuguan' daj, nī ga'nā' 'ngo tsínj huin achij. Nī ganiquin' ráj dācoj sij rian Jesús. Nī gataj sij:

—Acuan' gahui' da'nī xanāj. Sanj gan'anj né' gūta' re' ra'á re' rian unj anj. Ngaa nī ga'ue nahuin nī'na' unj. —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

<sup>19</sup> Ngaa nī naxuman Jesús gan'anj sij nga ni tsínj nico' sij nga tsínj daj.

<sup>20</sup> Ngaa nī gahuin nīchrun' 'ngo yun'unj xana a'nān' rucu Jesús si guisj xuhuij yo' uráj tun ún'. Nī ganun chrā ra'a ún' du'ua si-gan' Jesús. <sup>21</sup> Daj si gani ruhua ún': "Urin si ganūn chrā ra'ā du'ua si-gan' sí', ngaa nī nahuñj", ruhua ún'.

<sup>22</sup> Sanj nanicaj Jesús guini'yaj sij rian ún'. Nī gataj sij:

—Gahuin niā' ruhuá re' xica'uī. Daj si ganahuin re', gui'yaj si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun ún'. Nī 'ngo hora ganahuin ún'.

<sup>23</sup> Nī ngaa gatúj Jesús chruhua ducúa tsínj huin achij daj, nī guini'i sij sisi man ni tsínj a'yanj ria. Nī guini'i sij sisi aguáj aco ni ngüi mán ni sij. <sup>24</sup> Ngaa nī gataj Jesús gunun ni sij:

—Gahui ni é re' gan'anj ni é re' ne' chrej xe' aj. Daj si sé si gahui' tsin' xana da mánj. Sanj si ato nánj. —Daj gataj Jesús.

Nī ga'nga' nāco ni ngüi guini'i ni sij man'an Jesús.

<sup>25</sup> Nī ngaa guisj gahui ni ngüi ne' chrej xe', gui'yaj ni sij, asj nī gatúj Jesús rian ngaj níman daj. Nī guida'a sij ra'a ún'. Ngaa nī nachica ún'. <sup>26</sup> Nī gaxa'nī nuguan' daj

xi'í si gui'yaj Jesús nīn' gachra' estado daj gunun ni ngüi.

### Dos ciegos reciben la vista

<sup>27</sup> Nī ngaa gahui Jesús yu'uj daj, nī nico' huij tsínj duri daj. Nī gaguáj nucua nungüej tsínj daj Jesús aj. Nī gataj nungüej sij:

—Ganani yaco ruhuá re' nī'yaj re' nungüej únj huín re' da'nij David. —Daj gataj nungüej tsínj duri rian Jesús.

<sup>28</sup> Nī ngaa gatúj Jesús chruhua hue', nī ga'nā' nungüej tsínj duri daj rian sij. Nī gataj Jesús:

—Xuman ruhua nungüej é re' sisi ga'ue ganahuin nungüej é re' gui'yā ní'. —Daj gataj Jesús.

—Xuman ruhua nungüej únj, Señor. —Gataj nungüej sij.

<sup>29</sup> Ngaa nī ganun ra'a Jesús rian nungüej tsínj duri daj. Nī gataj sij:

—Ga'ue nahuin sa' nungüej é re' daj rún' xuman ruhua nungüej é re'. —Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

<sup>30</sup> Ngaa nī naxiguin rian nungüej sij. Nī ga'nin' Jesús nico sun rian nungüej sij. Nī gataj sij:

—Ga cuidado nungüej é re' sisi sī guini'i ni ngüi si nahuin nungüej é re', gui'yā. —Daj gataj Jesús.

<sup>31</sup> Sanj dyaj guisj gahui nungüej sij, nī nata' nungüej sij rian daran' ni ngüi man ni xuman' daj si gui'yaj Jesús nga nungüej sij.

### Un mudo habla

<sup>32</sup> Nī ngaa gahui nungüej tsínj daj, nī hua 'ngo ni tsínj nicaj 'ngo tsínj ya'mi ga'nā' ni sij rian Jesús. Nī nun nanē xi'i niman sí'. <sup>33</sup> Nī ngaa guiri Jesús nanē xi'i niman sí', ngaa nī ga'ue ga'mi sí'. Nī gahuin yan'anj ruhua ni ngüi xi'í si gui'yaj Jesús. Nī gataj ni sij:

—Nitaj aman guini'i ni ngüi israelita 'ngo nuguan' daj rún' gui'yaj Jesús nan mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>34</sup> Sanj gataj ni tsínj fariseo:

—Ri Jesús nanē xi'i niman ni ngüi si chraqij sichre huin achij. —Daj gataj ni sij.

### La mies es mucha

<sup>35</sup> Ngaa nī gachéj Jesús daran' ni xuman' nga daran' ni rancho. Nī digyán sij nuguan' chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nī ganata' sij nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj. Nī gui'yaj sij sisi ganahuin daran' ni ngüi a'-nan' daran' rian xi'í. <sup>36</sup> Nī ngaa guini'i Jesús sisi ga'nā' nico ni ngüi rian sij, nī nahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij ni sí'. Daj si daj rún' huin xachij nitaj tsínj dugumi xuj, nī hué daj huin ni sij. Nī guiran' ni sij sayun. Nī nun xugüi ruhua ni sij si gui'yaj ni sij. <sup>37</sup> Ngaa nī gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Xanga' nī daj rún' huin strigo ganaco ngaa guisj hora ga'nin' ni sij, da'nga' daj huin ni sij. Nī hua nico sun rian né'. Sanj doj huin ni tsínj a'nin' strigo daj.

<sup>38</sup> Ngaa nī gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi ga'nij Yan'anj tsínj gan'anj gui'yaj sun ga'nin' strigo daj. Daj

si daj rún' huin tsínj dɔ'oj huin Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Elección de los doce apóstoles

**10** Ngaa n̄ gaquínj Jesús ga'na' ni xuhuij ni tsínj nico' sij. N̄ ga'ui' sij sun rian ni sí' sisi guinicaj ni sí' sun rian ni nanɛ x̄'i. Hué dan n̄ ga'ue gahuin nu-cuaj ni sí' guiri ni sí' nanɛ x̄'i chruhua niman ni ngüi. N̄ ga'ue guiyaj ni sí' sisi ganahuin ni ngüi a'nan' daran' rian x̄'i.

<sup>2</sup> N̄ hué nan huin ni si-xugüi ni xuhuij ni tsínj apóstol gune' Jesús huin ni tsínj nata' rian ni ngüi x̄'i sí'. N̄ 'n-go tsínj daj huin Simón. N̄ hué daj gu'naj sij Pedro nej. N̄ Andrés huin jnánj sij. N̄ ango sij huin Jacobo da'n̄j Zebedeo. N̄ jnánj Jacobo huin Juan. <sup>3</sup> N̄ ango sij huin Felipe nga Bartolomé nej, Tomás nej, Mateo tsínj ga'nej san'anj güenda gobierno nej, Jacobo da'n̄j Alfeo nej, Tadeo nej, <sup>4</sup> Simón nej, gu'naj sí' cananita nej, nga Judas Iscariote huin sí' tsínj naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun.

### Misión de los doce

<sup>5</sup> Ngaa n̄ ga'n̄j Jesús xuhuij tsínj daj gan'anj ni sí'. N̄ gataj sij gunun ni sí':

—S̄i gan'anj ni é re' ni xánj ni tsínj 'na' anéj chrej mánj. N̄ s̄i gatuj ni é re' xánj ni tsínj samaritano mánj. <sup>6</sup> San̄i gan'anj sa' ni é re' rian man ni tsínj israelita. Daj si daj rún' huin xachij gani'ya huin ni sij aj. <sup>7</sup> Gan'anj ni é re', n̄ nata' ni é re' rian ni ngüi. N̄ gataj ni é re': "Ruhua guisij güi guinicaj sun Yan'anj rian xungüi." Daj gataj á re' rian ni sij. <sup>8</sup> Ganahuin ni ngüi a'nan', guiyaj ni é re'. N̄ ganahuin sa' ni ngüi ran' x̄'i lepra, guiyaj ni é re' nej. N̄ gana'n̄j ni niman, guiyaj ni é re' aj. N̄ guiri ni é re' nanɛ x̄'i niman ni ngüi aj. N̄ daj rún' guiyaj Yan'anj sinduj rian ni é re', n̄ da'nga' daj guiyaj ni é re' nga ni ngüi.

<sup>9</sup> S̄i nicaj ni é re' oro nga plata nej, cobre nej, gan'anj ni é re' mánj. <sup>10</sup> N̄ ngaa huaj ni é re' chrej, n̄ s̄i guinicaj ni é re' nnánj huaj á re' mánj. Maan si guinicaj ni é re' urin atsij gan'anj ni é re'. N̄ s̄i guinicaj ni é re' canj nga corínj gan'anj ni é re' mánj. Daj si hua si chrej ni tsínj 'yaj sun sisi xa ni sij aj. <sup>11</sup> N̄ ngaa huaj guisij ni é re' 'n-go xuman' as̄i 'ngo rancho, n̄ nano' ni é re' ducua 'n-go tsínj sa' guna ni é re'. N̄ hué yu'uj da guna ni é re' da guisij güi gan'anj ni é re' ango yu'uj aj. <sup>12</sup> N̄ ngaa huaj gatu ni é re' chruhua hue' daj, n̄ ga'mi a ni é re' nuguan' sa' rian ni ngüi man chruhua hue' daj gataj á re' sisi din'inj guiman ni sij. <sup>13</sup> N̄ sisi ni ngüi sa' huin ni ngüi nne chruhua hue' daj, ngaa n̄ gahuin din'inj ruhua ni sij daj rún' gataj ni é re' gunun ni sij. San̄i sisi sé ni ngüi sa' huin ni sij, ngaa n̄ s̄i gahuin din'inj ruhua ni sij mánj. Maan si ga'nin' ruhua ni é re' nga si-nuguan' ni é re' aj. <sup>14</sup> N̄ sisi hua 'ngo tsínj na'uej ruhua nahuin ra'a ni é re', as̄i na'uej ruhua sij gunun sij si-nuguan' ni é re', ngaa n̄ naganan' ni é re' yo'ój chru dacój ni é re' ngaa gahui ni é re' chruhua hue' daj, as̄i xuman' daj. Da'nga' daj xacaj ni sij cuenta sisi da'ui ni

sij gaquin' x̄'i si nun gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj. <sup>15</sup> Xanga' atā gunun ni é re' sisi güi ganahuij xungüi, n̄ huaj gahuin castigo ni tsínj daj si gahuin castigo ni tsínj x̄'i guimán asij ná xuman' Sodoma nga xuman' Gomorra.

### Persecuciones venideras

<sup>16</sup> N̄iyaj ni é re'. Rún' huin xachij huin ni é re' a'n̄i gan'anj ni é re' dani ni xucu huee. Daj rún' hua yoɔ xu-cuáj, n̄ da'nga' daj ga yoɔ ni é re'. San̄i daj rún' 'yaj sa' xu'man, n̄ da'nga' daj guiyaj sa' ni é re'. <sup>17</sup> N̄ ga cuidado ni é re' nga si guiyaj ni tsínj nga ni é re'. Daj si naga'ui' ni sij rian ni tsínj nicaj sun ni é re'. N̄ duguayun ni sij chruhua nuhui ni é re' nej. <sup>18</sup> N̄ gan'anj ni é re' da' rian ni gobernado nga ni rey guiyaj ni sij x̄'i'j aj. Ngaa n̄ gahuin ni é re' ni tsínj nata' x̄'i'j rian ni sij nga ni ngüi 'na' anéj chrej aj. <sup>19</sup> N̄ ngaa naga'ui' ni sij ni é re' rian ni tsínj nicaj sun, n̄ s̄i gahuin ruhua ni é re' nga si ga'mi ni é re' sisi daj gataj ni é re' gunun ni sij mánj. Daj si ngaa ruhua guisij hora ga'mi ni é re', n̄ Espíritu Santo huin si riqui nuguan' ga'mi ni é re' gunun ni tsínj da aj. <sup>20</sup> Daj si sé man'an ni é re' huin si ga'mi mánj. San̄i Espíritu Santo guiyaj da ga'mi ni é re' aj.

<sup>21</sup> N̄i naga'ui' 'ngo tsínj daj jnánj sij rian ni tsínj nicaj sun sisi gahui' sí'. N̄ da'nga' daj guiyaj ango sij nga da'n̄j sij nej aj. N̄ nanicaj ango ni tsínj daj gataj ruhua sij guini'i sij chrej sij nga nni sij. N̄ gahui' ni sí', guiyaj ni sij nej. <sup>22</sup> N̄ s̄i gahuin xan' ruhua ni ngüi guini'i ni sij ni é re' x̄'i' si nico' ni é re' man'ánj mánj. San̄i ni ngüi ga nica ruhua da ganahuij ni sayun daj, n̄ hué ni sij ganacaj Yan'anj anj. <sup>23</sup> N̄ sisi guiyaj quij ni tsínj man 'ngo xuman' nga ni é re', ngaa n̄ gunánj ni é re' ango xuman' gan'anj án re' aj. Xanga' yya atā gunun ni é re' sisi nun guisij gache n̄in' ni é re' ni xuman' rian man ni ngüi israelita da ga'n̄j huñj da'n̄j ni ngüi aj.

<sup>24</sup> Sé si huin rian 'ngo tsínj 'na' gahuin chrun daj nga tsínj digyán rian sij. N̄ sé si huin achij 'ngo tsínj 'yaj sun daj nga si-xuru'ue sij. <sup>25</sup> Hua nian si guiran' tsínj 'na' gahuin chrun daj rún' ran' tsínj digyán rian sij. N̄ hua nian si guiran' tsínj 'yaj sun daj rún' ran' si-xuru'ue sij. N̄ sisi dugu'naj ni sij sichre Beelzebú man'ánj, n̄ da'nga' daj gataj ni sij gunun ni tsínj 'yaj sun riánj nej. Daj si daj rún' huin tsínj ducua, n̄ da'nga' daj huñj. N̄ daj rún' huin ni tsínj nne nuguan'an nga tsínj ducua, n̄ hué daj huin ni tsínj 'yaj sun riánj anj.

### A quién se debe temer

<sup>26</sup> Hué dan n̄ s̄i guxu'ui' a ni é re' rian ni sij mánj. Daj si s̄i ga'ue gari huñ ni ngüi 'ngo nuguan' mánj. San̄i hua 'ngo güi n̄ naxira' daran' nuguan' aríj huñ ni ngüi. <sup>27</sup> Ngaa n̄ nuguan' nan atā gunun a ni é re' rian hua ránj, n̄ nata' á re' rian ni ngüi ne' chrej xe' gunun ni sij. N̄ ni nuguan' a'mi huñ gunun a ni é re' n̄ ga'mi nucaj á re' ne' chrej xe' chruhua ducua á re' gunun ni ngüi.

<sup>28</sup> N̄ s̄i guxu'ui' a ni é re' rian ni tsínj ga'ue dagahui' nnee cúj ni ngüi mánj. Daj ni na'ue dagahui' ni sij ni-

man ni ngüi. Sanj guxu'ui' a ni é re' rian Yan'anj. Daj si ga'ue gui'yaj Yan'anj sisi ga ni'ya niganj niman ni ngüi nga nnee cúj ni sij rian yan'an.

<sup>29</sup> Ni xanga' nij du'ue huij xataj le 'ngo moneda san'anj. Sanj sisi si riqui chrej ni é re' nne xata' permiso, ni si guinij 'ngo xuj daj rian yo'ój mánj. <sup>30</sup> Ni hua naya Yan'anj da' go'ngo hué chra' á re' aj. <sup>31</sup> Xi'í daj ni si guxu'ui' ni é re' mánj. Daj si huaj ga ni'yanj án re' si ni'yanj ni xataj ga aj.

<sup>32</sup> Hué dan ni daran' ni ngüi nata' sisi nico' ni sij yünj rian ni ngüi hué daj ga'mi sa'áj xi'í ni sij rian chrē nne xata'. <sup>33</sup> Sanj daran' ni ngüi na'uej ruhua nata' rian ni ngüi sisi nico' ni sij yünj, ni si ga'mi sa'áj rian xi'í ni sij rian chrē nne xata'.

### Jesús, causa de división

<sup>34</sup> Si gani ruhua á re' sisi ga'nāj chruhua xungüi nan sisi gahuin din'inj ruhua ni ngüi. Sé daj huin mánj. Sé si ga'nāj sisi gahuin din'inj ruhua ni sij mánj. Sanj gunun' ni sij, 'yaj si ga'nāj. <sup>35</sup> Daj si ga'nāj sisi gunun' 'ngo tsínj daj nga chrej sij. Ni gunun' 'ngo yun'unj xana nga nni unj. Ni gunun' 'ngo yun'unj xana daj nga nichej unj. <sup>36</sup> Ni ni ngüi man ducua' 'ngo tsínj daj, ni gunun' ni sij nga sí'. <sup>37</sup> Sisi 'i ruhua 'ngo tsínj daj ni'yaj sij chrej sij nga nni sij daj nga si 'i ruhua sij ni'yaj sij man'ānj, ni nun síj sij si guinicaj dugüi' sij nga man'ānj. Ni sisi hua 'ngo tsínj 'i ruhua ni'ya da'ni sno'o sij nga da'ni xana sij daj nga si 'i ruhua sij ni'yaj sij man'ānj, ni nun síj sij si guinicaj dugüi' sij ngāj. <sup>38</sup> Ni un tsínj na'uej ruhua guiran' sayun xi'í si nico' sij man'ānj, ni nun síj sij guinicaj dugüi' sij ngāj. <sup>39</sup> Ni un tsínj huin ruhua nācaj man'an, ni ga ni'ya sij. Sanj un tsínj ga'uej ruhua gahui' xi'tj, ni ga ni'na' niganj sij aj.

### Recompensas

<sup>40</sup> Ni sisi ganahuin ra'a ni ngüi ni é re', ni da'nga' daj ganahuin ra'a ni sij man'ānj. Ni tsínj ganahuin ra'a man'ānj, ni ganahuin ra'a sij tsínj ga'nij ga'nāj nej. <sup>41</sup> Ni ngüi ganahuin ra'a 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í si 'nā' sí' rian Yan'anj, ni uyan ganahuin ra'a ni sij nga tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj daj ngaa naru'ue Yan'anj rian ni ngüi. Ni ni ngüi ganahuin ra'a 'ngo tsínj sa' xi'í si sa' sí', ni uyan ganahuin ra'a ni sij nga tsínj sa' daj ngaa naru'ue Yan'anj rian ni ngüi aj. <sup>42</sup> Ni daj hua tsínj ga'ui' 'ngo tasa nnee nuhuij go'o 'ngo tsínj hua lij xi'í si nico' sij man'ānj, ni xanga' atā gunun a ni é re' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga sij. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### Los mensajeros de Juan el Bautista

**11** Ni ngaa guisij ganahuij si digyán Jesús rian ni tsínj nico' sij, ni gahui sij yu'uj daj gan'anj digyán sij nuguan' sa' rian ni ngüi man ni xánj ni sij.

<sup>2</sup> Ni nun Juan ducua'ga'. Ni ngaa gunun sij si gui'yaj Jesús, ni ga'nij sij huij tsínj nico' sij gan'anj nāchin' snan'anj Jesús. <sup>3</sup> Ni gataj nungüej sij:

—Hué re' huin tsínj ga'na' nācaj ni ngüi ní'. Asj ga-na'uij únj si ga'na' ango tsínj ní'. —Daj gataj nungüej tsínj daj gunun Jesús, gui'yaj Juan.

<sup>4</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Güij nungüej é re'. Ni nata' nungüej é re' gunun Juan si gunun nungüej é re' nga si guini'i nungüej é re' nej. <sup>5</sup> Daj si xiguin ni'yaj ni tsínj duri. Ni chéj ni tsínj yacuan. Ni nahuin sa' ni ngüi a'nan' xi'i nni nej. Ni naxi'nij chraquij ni tsínj so'o nej. Ni ganá'nij ni niman gahui' nej. Ni unun ni ngüi yaco ran' nuguan' sa'. <sup>6</sup> Ni gahui sa' 'ngo tsínj nitaj si nānicaj ruhua ni'yaj sij xi'tj. —Daj gataj Jesús gunun nungüej tsínj daj.

<sup>7</sup> Ni ngaa huaj nan' nungüej sij rian Juan, ngaa ni gaxi'i Jesús ga'mi sa' sí' rian ni ngüi xi'í Juan. Ni gataj sij:

—Ni ngaa gan'anj ni é re' gunun ni é re' si-nuguan' Juan quij qui'yanj nāco, ni daj hua sij guini'i a ni é re', ruhua á re' únj. Daj rún' 'yaj ria ngaa xinunij 'yaj nane, ni da'nga' daj 'yaj sij, ruhua á re' ní'. <sup>8</sup> Ni sisi sé daj 'yaj sí', ni un sin huin ni gan'anj ni'yaj ni é re' rian huaj sij únj. Gan'anj ni'yaj ni é re' 'ngo tsínj nun atsij niā' ní'. Sanj sé daj huin sij mánj. Ni ni'i ni é re' sisi ni tsínj nun atsij niā', ni nne ni sí' ducua' rey. <sup>9</sup> Ni un sin huin ni gan'anj ni'yaj á re' rian nne sij únj. Asj 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj ní'. Xanga' yya ni hué daj huin sij aj. Ni hua achij Juan daj nga daran' ango ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

<sup>10</sup> Ni asij ná ni garun sa' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í Juan. Ni gataj Yan'anj:

A'nī 'ngo tsínj guinicaj nuguan' guchi' sij.

Ni tsínj daj guitaj dian sini rián re' gan'anj sij aj.

Ni gui'yaj xugüi sij si-chréj re'.

Daj gataj Yan'anj garun Isaías asij ná.

<sup>11</sup> Ni xanga' atā gunun a ni é re' sisi scanij ni tsínj ga'nga, gui'yaj ni yun'unj xana, ni nitaj si rugüi' 'ngo tsínj huin achij daj rún' huin achij man'an Juan tsínj duguata' nnee. Sanj tsínj hua lij nin' huin achij sij rian nicaj sun Yan'anj daj nga man'an Juan gaj. <sup>12</sup> Ni asij ngaa ga'nā' Juan tsínj duguata' nnee, ni 'nā' gahuin achij rian nicaj sun Yan'anj. Ni hué daj hua da güi acuan'. Ni ni tsínj hua sa' niman, ni huin ruhua ni sij sisi gahuin achij Yan'anj niman ni sij aj. <sup>13</sup> Daj si daran' ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi asij ná da man'an Juan, ni ga'mi ni sij xi'í güi guinicaj Yan'anj sun. Ni da'nga' daj a'mi si-ley Yan'anj nej. <sup>14</sup> Ni sisi huin ruhua á re' guxuman ruhua á re' nga nuguan' nan, ni Juan huin Elías tsínj ga'na' daj rún' garun ni sij asij ná. <sup>15</sup> Ni tsínj nun chraquij, ni gunun sij nuguan' nan anj.

<sup>16</sup> Ni daj un sin huin gui'yā guiri' digyānj rian án re' daj hua ni ngüi mán acuan' nan únj. Daj rún' 'yaj ni tsin' gan'anj gane rian yu'ue ngaa ducuj, ni agua ni dugüi', ni hué daj huin ni sij. <sup>17</sup> Ni ataj anin'inj: "Ga'yanj únj riā rian án re' saj. Sanj nun guiran'anj án re' mánj. Garaj ni únj chra' stanga saj, ni nun gāco a ni é re' mánj." Hué daj ataj ni tsin' rian ni dugüi' ni tsin' anj.

<sup>18</sup> Daj si ga'nā' Juan, ni nun xā sij chrachrúnj, ni nun go'o sij nnee vino mánj. Sanj ataj ni ngüi sisi nun nane xi'i niman sij aj. <sup>19</sup> Asj ni ga'nā' da'nij ni ngüi huin

man'anj. Nĭ xāj, nĭ go'ōj aj. Nĭ ataj ni ngüi sĭsĭ huĭnj 'n-go tsĭnj xa nasa' go'o nasa'. Nĭ huĭnj 'ngo tsĭnj nicaj dugüi' nga ni ngüi 'yaj gaquin' nga ni tsĭnj a'nej san'anj, ataj ni sij xi'tj aj. Nĭ sĭsĭ xācaj ni ngüi cuenta daj 'yaj nungüej únj Juan, nĭ gahuin yya ruhua ni sij sĭsĭ chrĭn nungüej únj.

### Ayes sobre las ciudades impenitentes

<sup>20</sup> Ngaa nĭ gaxĭ'i Jesús nata' sij xi'f si-gaquin' ni tsĭnj man ni xuman' daj rian gui'yaj sij nico si sa' nga si-fuerza sij. Nĭ hué daj ga'mi sij xi'f si nun nānicaj ruhua ni sí' xi'f si-gaquin' ni sí'. <sup>21</sup> Nĭ gataj Jesús:

—Niqui nĭn' ruhua niman án re' huin ín re' ni tsĭnj man xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Nĭ nun gui'yā si sa' 'na' rian Yan'anj nga si-fuerzāj xuman' Tiro nga xuman' Sidón rún' gui'yā si sa' xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Sanĭ sĭsĭ hué daj gui'yā, nĭ hua ganani ruhua ni tsĭnj man Tiro nga Sidón xi'f si-gaquin' ni sij asij ná. Nĭ hua gunun ni sij atsiy dachrinj digyán ni sij sĭsĭ hua yya nānicaj ruhua ni sij xi'f si-gaquin' ni sij. Nĭ hua gara ni sij yaj chrā ni sij aj. <sup>22</sup> Sanĭ atā gunun ún re' sĭsĭ ngaa guisij nagui'yaj Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi, nĭ guĭran' nico ni tsĭnj man xuman' Corazín nga xuman' Betsaida castigo daj nga si guĭran' ni tsĭnj man xuman' Tiro nga xuman' Sidón.

<sup>23</sup> Nĭ atā gunun ún re' huin ín re' ni tsĭnj man xuman' Capernaum sĭsĭ nne nĭn' ruhua á re'. Xi'f daj ani ruhua á re' sĭsĭ hua 'ueé nĭn' ruhua xánj án re' rún' hua xata' hua xánj án re', ruhua á re'. Sanĭ gan'anj án re' da' daqui nĭn' ruhua rian hua rumi', gui'yaj Yan'anj. Daj si sĭsĭ nun gui'yā si sa' 'na' rian Yan'anj nga si-fuerzāj xuman' Sodoma daj rún' gui'yā xánj án re', ngaa nĭ ga gue ngaj xuman' daj aj. <sup>24</sup> Sanĭ atā gunun ún re' sĭsĭ güi ga'na' nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi, nĭ guĭran' ni é re' doj castigo rian si guĭran' ni tsĭnj man xuman' Sodoma. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

### Venid a mí y descansad

<sup>25</sup> Nĭ ngaa daj, nĭ gataj Jesús gunun Yan'anj:

—A'mi sa'āj rián re' huin re' chrē nne xata'. Nĭ nicāj re' sun xata' nga rian yo'ój nej aj. Nĭ a'mi sa'āj rián re'. Daj si digyán re' nuguan' sa' nan rian ni tsĭnj nun huin achij. Nĭ garij huĭ re' nuguan' nan rian ni tsĭnj ni'i nico nga ni tsĭnj chrĭn sa' ni nuguan' nej. <sup>26</sup> Daj si hué daj garan' ruhuá re' si gui'yáj re' huin re' chrē aj. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

<sup>27</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni ngüi:

—Nariqui chrē daran' ni rasun riánj anj. Nĭ a 'ngo ni ngüi nun ni'i daj hua da'nĭj Yan'anj mánj. Sanĭ urin chrē ni'i man'anj. Nĭ a 'ngo ni ngüi nun ni'i daj hua man'an chrē nej mánj. Sanĭ urĭnj ni'i chrē si huēj huin da'nĭj Yan'anj anj. Nĭ un ngüi garan' ruhuāj digyānj, ni ga'ue digyānj daj hua chrē rian nej.

<sup>28</sup> Ngaa nĭ gahua' daran' ni é re' ninaj ata ni rasun ya'i riánj. Nĭ gui'yā sĭsĭ naran ruhua ni é re' aj. <sup>29</sup> Nĭ guĭnico' ni é re' man'anj anj. Nĭ gahuin chrĭn ni é re' nga nuguan' digyānj rian ni é re' aj. Daj si rún' hua 'n-

go xucu hua nĭ, nĭ da'nga' daj huāj aj. Nĭ nitaj si yan'anj ruhuāj mánj. Ngaa nĭ ga'ue nari' ni é re' rian naran ruhua ni é re' nej aj. <sup>30</sup> Daj si sé si 'i sĭsĭ guĭnico' ni é re' man'anj nej mánj. Nĭ sé si 'i sĭsĭ gache ni é re' si-chrē. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

### Los discípulos recogen espigas en el día de reposo

**12** Nĭ ngaa daj nĭ huaj Jesús dani rian gunun ni sij strigo 'ngo güi naránj ruhua ni sij. Nĭ gachin xi'nā riqui ni tsĭnj nico' sij. Ngaa nĭ gaxĭ'i ni sij rocoj ni sij ca strigo. Nĭ xa ni sij. <sup>2</sup> Sanĭ ngaa guini'i ni tsĭnj fariseo, nĭ gataj ni sij gunun Jesús:

—Nĭ'yaj re' si 'yaj ni tsĭnj nicó' re' aj. Daj si na'uej si-ley Yan'anj sĭsĭ da'nga' daj gui'yaj ni sij güi naránj ruhua né' mánj. —Daj gataj ni tsĭnj fariseo gunun Jesús.

<sup>3</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Hua gaya ni é re' si gui'yaj xi' David ní'. Daj si 'ngo güi gachin xi'nā riqui ni dugüi' sij. <sup>4</sup> Nĭ gatúj sij chruhua ducúa Yan'anj. Nĭ xa sij si-chrachrunj Yan'anj. Nĭ na'uej si-ley Yan'anj sĭsĭ xa ni dugüi' sij chrachrúnj daj. Sanĭ urin ni chrej xa chrachrúnj da aj.

<sup>5</sup> Nĭ nun gaya ni é re' si-ley Moisés nej mí'. Daj si 'yaj sun ni chrej chruhua si-nuhui Yan'anj güi naránj ró' aj. Sanĭ nitaj gaquin' da'ui ni sij nej mánj. <sup>6</sup> Nĭ atā gunun ni é re' sĭsĭ nan niquin' 'ngo tsĭnj huin achij daj nga nuhui da aj. <sup>7</sup> Nĭ gataj si-nuguan' Yan'anj: "Huin ruhuāj sĭsĭ gahuin 'i ruhua ni é re' nĭ'yaj ni é re' ni ngüi. Nĭ nitaj si huin ruhuāj sĭsĭ dagahui' ni é re' xucu riánj mánj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. Nĭ sĭsĭ unun ni é re' un sin huin ruhuaj nuguan' nan gata, nĭ sĭ guta' chre ni é re' gaquin' ni ngüi nun gui'yaj gaquin' mánj. <sup>8</sup> Daj si nicaj sünj rian ni güi naránj ró' huĭnj da'nĭj ni ngüi. —Daj gataj Jesús gunun ni tsĭnj fariseo.

### El hombre de la mano seca

<sup>9</sup> Ngaa nĭ gahui Jesús yu'uj daj. Nĭ gatúj sij chruhua si-nuhui ni sí'. <sup>10</sup> Nĭ nne 'ngo tsĭnj hua nāco ra'a daj. Ngaa nĭ nachĭnj snan'anj ni tsĭnj fariseo Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—A'uej si-ley Yan'anj sĭsĭ ganahuin 'ngo tsĭnj a'nan', gui'yaj né' güi naránj ruhua né' ní'. —Daj gataj ni sij xi'f si huin ruhua ni sij ga'mi gaquin' ni sij xi'f Jesús.

<sup>11</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Sĭsĭ guĭnij 'ngo dan ni é re' xachij chruhua yu'uj güi naránj ruhua ni ngüi, nĭ sĭ gan'anj guĭri ni é re' xuj chruhua yu'uj da mí'. <sup>12</sup> Nĭ nĭn' ruhua ní'yanj 'ngo tsĭnj daj si ní'yanj 'ngo xachij da aj. Hué dan nĭ sa' huin sĭsĭ gui'yaj sa' né' güi naránj ruhua ni ngüi. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>13</sup> Ngaa nĭ gataj sij gunun tsĭnj a'nan' ra'a daj:

—Ducua re' ra'á re' aj. —Daj gataj Jesús.

Nĭ hué daj gui'yaj sí', nĭ ganahuin ra'a sí' daj rún' hua anéj ra'a sí'. <sup>14</sup> Sanĭ gahui ni tsĭnj fariseo. Nĭ daga'mi dugüi' ni sij daj ga'ue dagahui' ni sij Jesús.



### El siervo escogido

<sup>15</sup> Sanj ni'i Jesús si ani ruhua ni tsínj daj. Ngaa ni gahui sij. Ni gan'anj sij yu'uj daj. Ni nico' nico ni ngüi gan'anj ni sij. Ni ganahuin daran' ni ngüi a'nan', gui'yaj Jesús. <sup>16</sup> Ni ga'nin' sij sun sisi si nuna ni sij un tsínj huin sij rian ni ngüi mánj.

<sup>17</sup> Ni hué daj gahuin sisi gahuin yya daj rún' garun Isaías asij ná xi'í Yan'anj. Ni gataj sí':

<sup>18</sup> Nan nne tsínj unánj guitsi riánj anj.

Ni hua ganacui man'ánj sij nej.

Ni huin sij tsínj 'i ruhuaj.

Ni huin niá' ruhuaj nga sij nej.

Ni ga'uij Espíritu Santo ga'na' niman sij nej.

Ni nata' sij rian ni ngüi 'na' anéj chrej sisi 'ueé

na'gui'yaj yyaj nga xi'í si-gaquin' ni sí'.

<sup>19</sup> Ni si gunun' sij nga ni ngüi mánj.

Ni si gaguaj sij mánj.

Ni si gunun' ni ngüi si ga'mi nucaj sij chruhua chrej mánj.

<sup>20</sup> Ni si gaquin' sij yoo guyu huin ni tsínj guere' ruhua, gui'yaj ni sayun ran' ni sij.

Ni si duna'aj sij chra candil na'ue ganun sa' yan'an huin ni tsínj na'ue xacaj sa' si-chrej Yan'anj.

Hué dan ni gui'yaj gana nuguan' xanga' ga'mi tsínj 'yaj sun riánj ngaa na'gui'yaj yya sij si-gaquin' ni ngüi.

<sup>21</sup> Ni hué daj gui'yaj sij da gana'uij daran' ni ngüi 'na' anéj chrej si gui'yaj sa' sij nga si-xugüi sij.

Daj gataj Yan'anj rian Isaías asij hua ná.

### La blasfemia contra el Espíritu Santo

<sup>22</sup> Ngaa ni nicaj ni sij 'ngo tsínj duri na'ue ga'mi ga'na' ni sij rian Jesús. Ni nun nané xi'i niman tsínj daj. Ni ganahuin sij, gui'yaj Jesús. Ngaa ni ga'ue ga'mi sij. Ni naxiguin rian sij nej. <sup>23</sup> Ni gahuin yan'anj ruhua daran' ni ngüi. Ni nachínj snan'anj ni sij ni man'an ni dugüi' ni sij. Ni gataj ni sij:

—Hué sij huin da'nij tsínj gu'naj David, ruhua á re' ní'. —Daj gataj ni sij xi'í Jesús.

<sup>24</sup> Sanj ngaa gunun ni tsínj fariseo si gataj ni ngüi, ni gataj ni sij:

—Xi'í si-fuerza man'an sichre Beelzebú, ni gahuin nucaj Jesús ri sij ni nané xi'i niman ni ngüi aj. —Daj gataj ni sij xi'í Jesús.

<sup>25</sup> Ni ni'i Jesús si ani ruhua ni tsínj fariseo daj. Ngaa ni gataj sij:

—Sisj unun' ni dugüi' 'ngo ducuasun, ni guere' xuman' daj gui'yaj ni man'an sij mán sij. Ni sisi unun' ni dugüi' ni tsínj man 'ngo xuman', ngaa ni guere' xánj ni sij, gui'yaj sij. Ni hué daj gahuin ngaa unun' 'ngo tsínj daj nga ni dugüi' sij mán ducua' sij. <sup>26</sup> Ni hué daj huin sisi guiri sichre Satanás man'an sichre Satanás niman ni ngüi, ni huin ruhuaj gata sisi hué gué Satanás unun' nga Satanás. Ni si ga'ue gunucaj rian nicaj sun sichre da mánj. <sup>27</sup> Ni sisi rij sichre niman ni ngüi nga si-fuerza Beelzebú, ngaa ni un tsínj riqui sisi guiri ni tsínj nico' ni é re' sichre niman ni ngüi, ruhua á re' únj. Hué dan ni

digyán ni sí' sisi nitaj si hua nica ruhua ni é re' mánj.

<sup>28</sup> Sanj sisi hua yya rij sichre niman ni ngüi, 'yaj Espíritu Santo, ngaa ni huin ruhuaj gata sisi ga'na' guisij si guinicaj sun Yan'anj scanij ni é re' aj.

<sup>29</sup> Si ga'ue gatu 'ngo tsínj tu chruhua ducua' 'ngo tsínj nucaj, gui'yaj tu sij si'yaj sí' mánj. Sanj hua sini numi tsínj daj tsínj si'yaj, ngaa ni ga'ue gui'yaj tu sij si'yaj sí'.

<sup>30</sup> Ni tsínj nitaj si nicaj dugüi' ngā, ni unun' ni sij ngā. Ni tsínj nitaj si naran' strigo ngā, ni re'ej ni sij strigo. Ni 'yaj ni sij sisi na'ue guinico' ni ngüi man'ánj.

<sup>31</sup> Hué dan ni atā gunun ni é re' sisi ga'ue guinicaj Yan'anj niman nico xi'í daran' gaquin' 'yaj ni ngüi nga daran' nuguan' quij a'mi ni sij. Sanj daran' ni ngüi a'mi quij xi'í Espíritu Santo, ni si ga'ue guinicaj Yan'anj niman nico xi'í ni sij mánj. <sup>32</sup> Ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í ni ngüi a'mi quij rian da'nij ni ngüi huin man'ánj. Sanj si ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í ni ngüi a'mi quij xi'í Espíritu Santo mánj. Ni xungüi nan nga xungüi ga'na', ni si guinicaj Yan'anj niman nico xi'í ni sij mánj.

<sup>33</sup> 'Sisj sa' 'ngo chrun daj, gui'yaj á re', ni gayu chruj sa' chraj. Sanj sisi xi'i 'ngo chrun daj, gui'yaj á re', ni si gayu chruj sa' chraj nej mánj. Daj si ni'í né' sisi digyán chruj daj daj hua chrun ayu chruj daj. <sup>34</sup> Da'nij xucuaj huin a ni é re'. Daj ga'ue ga'mi ni é re' nuguan' sa' ni man'an ni é re' huin quij únj. Daj si du'ua ni ngüi a'mi nga nuguan' nun chruhua niman ni sij. <sup>35</sup> Nga tsínj sa', ni a'mi sij ni nuguan' sa'. Daj si hua sa' niman sij. Ni tsínj quij hua, ni a'mi sij ni nuguan' quij. Daj si quij hua niman sij aj. <sup>36</sup> Ni atā gunun a ni é re' sisi daran' ni é re' naga'ui' cuenta nga daran' ni nuguan' nitaj si ní'yanj rian Yan'anj güi na'gui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi. <sup>37</sup> Ni gataj Yan'anj sisi sa' ni é re' asi da'ui ni é re' gaquin' xi'í ni nuguan' ga'mi ni é re' guimán ni é re' xungüi nan. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### La generación perversa demanda señal

<sup>38</sup> Hué dan ni gataj go'ngo ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo gunun Jesús:

—Huin ruhua únj guini'í únj gui'yaj re' 'ngo si sa' nga si-fuerzá re'. —Daj gataj ni sij.

<sup>39</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Huin ruhua ni tsínj xi'i guini'í ni sij sisi gui'yā 'ngo si sa' nga si-fuerzā aj. Daj si duna ni sij Yan'anj. Sanj si gui'yā 'ngo si sa' nga si-fuerzā guini'í ni sij mánj. Urin si guiran' tsínj gu'naj Jonás huin si guini'í ni sij. Ni huin sí' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. <sup>40</sup> Ni daj rún' gunun Jonás huā'nij güi huā'nij yan' riqui xucuaj xxi, ni da'nga' daj gui'nij da'nij ni ngüi huā'nij güi huā'nij yan' riqui yo'ój. <sup>41</sup> Ni güi ganahuij xungüi ngaa na'gui'yaj Yan'anj xi'í si-gaquin' ni ngüi, ni ganiquin' ni tsínj guimán xuman' Nínive nga ni tsínj man acuan'. Ni gataj ni tsínj daj sisi da'ui ni tsínj man acuan' gaquin'. Daj si ganani ruhua ni tsínj guimán Nínive daj xi'í si-gaquin' ni sij ngaa gunun ni sij si nata' Jonás si-nuguan' Yan'anj gunun ni sij. Ni yu'uj nan niquin' 'ngo tsínj huin achij daj nga Jonás. <sup>42</sup> Ni ngaa guisij güi

gui'yaj yya Yan'anj nga ni gaquin', ni ganiquin' reina 'na' ne' Sur gataj ún' sisi da'ui ni ngüi man yyaj gaquin'. Ni gahuin ni sij castigo nej. Daj si ga'na' ún' da' xi'í nin' xungüi gunun ún' si-nuguan' tsínj gu'naj Salomón. Ni chrun sí' si-nuguan' Yan'anj anj. Sani huin achij man'anj daj nga Salomón rian ni é re'.

### El espíritu inmundo que vuelve

<sup>43</sup> Ni ngaa gahui 'ngö nane xi'i niman 'ngö tsínj daj, ni chéj nane xi'i daj 'ngö yu'uj hua naco nano' nane daj ni a naran ruhuaj. Sani nun nari' nane daj rian naran ruhuaj. <sup>44</sup> Ngaa ni: "Nanicaj ruhua' yünj ducuaj rian gahu", ataj nane daj. Ni ngaa nanicaj nane daj, ni nari' nane 'ngö hue' hua ní'nij. Ni hua naca' nej. Ni nagui'yaj sa' nej hue' daj. Ni da'nga' daj rún' huin hue' daj hué daj huin niman tsínj daj. <sup>45</sup> Ngaa ni gan'anj nane daj nana'-ó' ango ichij nane quij hua daj nga man'an nane. Ni daran' ni nane daj ganatu nuguan'an niman tsínj daj ruhua' yün. Ni guiran' sij nico sayun daj nga si guiran' sij asij sini yan. Ni hué daj gahuin nga ni ngüi quij man yyaj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo.

### La madre y los hermanos de Jesús

<sup>46</sup> Ni ngaa hua gue a'mi Jesús rian ni ngüi, ni niquin' nni sij nga ni jnánj sij ne' chrej xe' hue' daj. Ni gataj ni sij sisi huin ruhua ni sij ga'mi ni sij nga sí'. <sup>47</sup> Ni ganata' 'ngö tsínj daj rian Jesús:

—Nní re' nga ni jnánj re' ana'uij niquin' ne' chrej xe' huin ruhua anin' sij ga'mi anin' sij nga re'. —Daj gataj sí' rian Jesús.

<sup>48</sup> Sani gataj Jesús gunun tsínj daj.

—Ni un ngüi xana huin nni rian man'anj, ruhua re' únj. Ni un tsínj huin jnán rian man'anj, ruhua re' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>49</sup> Ngaa ni digyán sij ra'a sij ne' man ni tsínj nico' sij, ni gataj sij:

—Hué nni nga ni jnán huin ni tsínj man nan. <sup>50</sup> Daj si un tsínj dagahuin si aran' ruhua chrē nne xata', ni hué ni sij huin jnán nga xica'uí nej, nni nej aj. —Daj gataj Jesús.

### Parábola del sembrador

**13** Ngaa ni güi daj ni gahui Jesús hue' daj gan'anj gane sij du'ua laguna xachij. <sup>2</sup> Ni ganahuin yu' nico ni ngüi rian sij. Ngaa ni gatúj sij chruhua 'ngö rio chéj rian nnee gan'anj gane sij. Ni niquin' daran' ni ngüi ni'yaj ni sij du'ua laguna daj. <sup>3</sup> Ni nani sij ga'i cuento digyán sij rian ni ngüi. Ni gataj sij:

—Gahui 'ngö tsínj gan'anj dagaman' can. <sup>4</sup> Ni ngaa dagaman' sij, ni guinij doj can daj chruhua chrej aj. Ni ga'na' gue xataj, ni xa xú' can daj. <sup>5</sup> Ni guinij doj can rian yo'ój yej rian nitaj nico yo'ój nun. Ni chira' yoo can daj. Daj si nitaj si hua nico yo'ój rian yej daj. <sup>6</sup> Sani ngaa gahui güi gurunun, ni gaca coj daj, gui'yaj nnán. Daj si nitaj ya'a siy. Ni ganaco rá'yanj coj daj. <sup>7</sup> Ni gayu doj can scanij tanj. Ni gachrij yoo tanj. Hué dan ni gane

coj daj, gui'yaj tanj. <sup>8</sup> Ni gayu doj can ango yo'ój sa'. Ni gayu sa' can. Ni 'ngö coj gahui 'ngö ciento can. Ni ango coj gahui huá'nij xia can. Ni ángo coj gahui co chi' can daj.

<sup>9</sup> Sisi nun chraquij re', ni gunun re' nej aj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

### Propósito de las parábolas

<sup>10</sup> Hué dan ni gahuin nichrun' ni tsínj nico' Jesús rian sí'. Ni nachínj snan'anj ni sij sí'. Ni gataj ni sij:

—Ni un sin huin ni naní re' cuento digyán re' rian ni ngüi únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>11</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Rian ni é re' riqui Yan'anj sisi guini'i ni é re' daj hua ni nuguan' hué rian nicaj sun Yan'anj. Sani nun digyán Yan'anj nuguan' daj rian ango ni sij. <sup>12</sup> Daj si tsínj unun, ni ga'ui' nico Yan'anj rian sí'. Ni guini'i nico sí'. Sani tsínj nitaj si unun, ni ga'ne Yan'anj doj si unun sí'. <sup>13</sup> Xi'í daj ni naní 'ngö cuento digyán rian ni ngüi. Ngaa ni guini'yaj ni sij. Sani nun guini'i ni sij. Ni gunun ni sij. Sani na'ue xacaj ni sij cuenta. <sup>14</sup> Ni hué daj gahuin yya si ga'mi tsínj gu'naj Isaías tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, 'yaj ni sij. Daj si gataj sí':

Gunun chraquij ni é re'.

Sani si gara da'nga' ruhua ni é re' mánj.

Guini'yaj ni é re'.

Sani si guini'i ni é re' mánj.

<sup>15</sup> Daj si tsí niman ni ngüi nan.

Ni hua ránj chraquij ni sij.

Ni adin rian ni sij nej.

Ngaa ni si ga'ue guixiguin, gui'yaj ni sij mánj.

Ni si ga'ue gunun ni sij nej mánj.

Ni si ga'ue gara da'nga' ruhua ni sij mánj.

Ni si ga'ue nanicaj ni sij ga'na' ni sij riánj sisi ga-nahuin ni sij, gui'yā mánj.

Hué daj gataj Yan'anj ga'mi Isaías asij ná.

<sup>16</sup> Sani hua xi'í si gahuin niá' ruhua ni é re'. Daj si ni'i rian ni é re'. Ni unun chraquij ni é re' nej. <sup>17</sup> Ni xanga' atā gunun ni é re' sisi asij ná, ni nin' ruhua gahuin ruhua nico ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj nga nico ni tsínj hua sa' niman guini'i ni sij daj rún' ni'i ni é re'. Sani nun guini'i ni sij mánj. Ni gahuin ruhua ni sij gunun ni sij si unun ni é re' saj. Sani si gunun ni sij mánj.

### Jesús explica la parábola del sembrador

<sup>18</sup> Ngaa ni gunun ni é re' un sin huin ruhua cuento daj gata. <sup>19</sup> Ngaa na'ue gara da'nga' sa' ruhua 'ngö tsínj daj gunun sij nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj, ni 'na' sichre. Ni ganaxun sichre nuguan' sa' gunun sij. Ni daj rún' huin can guinij du'ua chrej, ni da'nga' daj huin tsínj daj. <sup>20</sup> Ni daj rún' huin can guinij scanij yo'ój yej, ni hué daj huin tsínj gunun si-nuguan' Yan'anj. Ni 'ngö hora nahuin ra'a sij nuguan' daj. Ni gahuin niá' ruhua sij. <sup>21</sup> Sani 'yaj sij rún' 'yaj 'ngö coj nitaj nico ya'a siu. Ni ngaa ga'na' 'ngö sayun chran' yun'unj ango ni tsínj xi'í si-nuguan' Yan'anj, ngaa ni jna sij si-chrej Yan'anj. <sup>22</sup> Ni can guinij scanij tanj daj, ni da'nga' daj

huin ango tsínj unun nuguan' sa'. Sanj huin ruhua sij guiri' sij rasun man ruhua xungüi nan. Ni digya' yun'unj san'anj sij si nahuij ruhua sij gahuin xuru'ue sij. Ni guere' nuguan' sa' man chruhua niman sij. Ni nitaj si 'yaj sa' sij ga manj. <sup>23</sup> Ni can guinij rian yo'ój sa', ni da'nga' daj huin ango tsínj unun nuguan' sa'. Ni raj da'nga' ruhua sij nuguan' daj. Ni 'yaj sa' sij. Ni 'yaj 'ngo tsínj daj daj rún' 'yaj 'ngo coj ngaa ayu 'ngo ciento can. Hué daj 'yaj ni tsínj unun sa' si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### Parábola del trigo y la cizaña

<sup>24</sup> Hué dan ni nani Jesús ango cuento digyan sij rian ni sí'. Ni gataj sij:

—Rún' huin 'ngo tsínj dagaman' can sa' rian do'ój sij, da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj. <sup>25</sup> Sanj ngaa atoj daran' ni sij, ni guisij 'ngo tsínj unun' nga tsínj daj dagaman' sí' can xi'i riqui yo'ój daj, ni gan'anj sí'. <sup>26</sup> Ni ngaa gachij strigo, ni gani ca chraj. Ni hué daj gurugüi' ango coj nitaj si hua sa' scanij strigo daj. <sup>27</sup> Hué dan ni gan'anj gataj ni tsínj 'yaj sun rian tsínj do'oj. Ni gataj ni sij: “Señor, sisi hua sa' dagaman' re' rian do'ój re', ni ni a 'na' coj xi'i nan únj.” Daj gataj ni sij. <sup>28</sup> Ngaa ni: “Gui'yaj 'ngo tsínj unun' ngāj”, ataj tsínj do'oj gunun ni sij. Ngaa ni nachinj snan'anj ni tsínj 'yaj sun rian sí': “Ruhua re' sisi gan'anj únj gorocoj únj coj xi'i daj ní”, ataj ni sí'. <sup>29</sup> Sanj gataj tsínj do'oj daj: “Si ga'ue gorocoj a ni é re' coj xi'i daj nun sa' nun hué daj gorocoj a ni é re' strigo nej. <sup>30</sup> Sanj sa' huin sisi duna acuan' án re' si da gachij nuguan'anj, ngaa ni ga'nī ni tsínj 'yaj sun gan'anj naran' sini ni sij coj xi'i daj. Ngaa ni nymi ni sij rumi coj daj ga'nij ni sij rian yan'an gaca-á'. Asij ni nara sa' ni sij strigo chruhua si-gurūj nánj”, ataj tsínj do'oj rian ni sij. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

### Parábola de la semilla de mostaza

<sup>31</sup> Ni hué daj ganani Jesús ango cuento rian ni sij. Ni gataj sij:

—Daj rún' hua can cuej nasa ngaa dagaman' 'ngo tsínj daj rian do'ój sij, ni da'nga' daj hua rian nicaj sun Yan'anj xata'. <sup>32</sup> Ni hué can daj huin can le nne nga ango ni can. Sanj ngaa gachi, ni gahuin xacanj daj nga ango ni coj. Ni daj rún' huin chrun man rian yo'ój huinín'. Ni 'na' ni xataj 'yaj xú' si-gaca' xú' chra coj daj. —Daj gataj Jesús.

### Parábola de la levadura

<sup>33</sup> Ni hué daj nani Jesús ango cuento. Ni gataj sij: —Daj rún' hua levadura, ni hué daj hua rian nicaj sun Yan'anj xata'. Ni jnachej hu' 'ngo yun'unj xana daj levadura scanij hua'nij riō nūn chru harina sisi nahuin nico quinj gui'yaj levadura daj. —Daj gataj Jesús digyan sij daj gaxa'ni si-nuguan' sij chruhua xungüi nan.

### El uso que Jesús hace de las parábolas

<sup>34</sup> Ni xi'í cuento ga'mi Jesús daran' ni nuguan' nan rian ni ngüi. Ni maan ninanj cuento nani Jesús rian ni

ngüi. <sup>35</sup> Ni hué nāanj ga'mi Jesús sisi gahuin yya daj rún' gataj tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni gataj sí':

Nānj cuento rian ni ngüi.

Ni digyan nuguan' guixij hu' Yan'anj asij ngaa gaxi' i xungüi nan.

Daj gataj tsínj daj.

### Jesús explica la parábola de la cizaña

<sup>36</sup> Ngaa ni gana'nij Jesús nan' ni ngüi. Ni gatúj sij chruhua hue'. Ni gahuin nichrun' ni tsínj nico' sij. Ni gataj ni sí' rian sij:

—Digyan re' rian ni únj xi'í cuento coj xi'i xira' riqui yo'ój daj gunun únj anj. —Daj gataj ni sij.

<sup>37</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Tsínj dagaman' can sa' daj, ni hué sij huin da'nij ni ngüi huin man'ānj anj. <sup>38</sup> Ni yo'ój daj huin xungüi. Ni can sa' daj huin ni ngüi gane rian nicaj sun Yan'anj. Ni can xi'i daj huin ni ngüi nicaj dugüi' nga sichre. <sup>39</sup> Ni tsínj unun' nga tsínj do'oj daj hué sij huin sichre dagaman' can xi'i daj rian yo'ój. Ni daj rún' gui'yaj ni sij ngaa ganaran' ni sij, ni da'nga' daj gahuin ngaa ganahuij xungüi nan. Ni ni tsínj ganaran' daj huin ni ángel. <sup>40</sup> Ni daj rún' gahuin ngaa ganaran' ni sij coj xi'i daj ga'nij ni sij rian yan'an gaca-á', ni da'nga' daj gahuin ngaa ganahuij xungüi. <sup>41</sup> Hué huin da'nij ni ngüi aj. Ni ga'nī ni ángel gan'anj naran' daran' ni tsínj digyan nuguan' quij rian ni ngüi nico' man'ānj. Ni da'nga' daj gui'yaj ni ángel nga daran' ni tsínj gui'yaj gaquin'. Ni guiri' ni ángel daran' ni sij ne' chrej xe' rian nicaj sūnj anj. <sup>42</sup> Ngaa ni ga'nij ni ángel ni tsínj xi'i daj rian guruj yan'an rian gunun ni sij gaco ni sij aj. Ni da' xaruj yan' ni sij nej. <sup>43</sup> Ngaa ni ni tsínj hua sa', ni guixiguin ni sij daj rún' xiguin güi gane ni sij rian nicaj sun chrej ni sij. 'Hué dan ni sisi nūn chraquij re', ni gunun re' nej aj.

### El tesoro escondido

<sup>44</sup> Ni daj rún' hua 'ngo rasun sa' nin' ruhua ngaa garij hu' ni ngüi riqui yo'ój daj hua rian nicaj sun Yan'anj anj. Ni ganari' 'ngo tsínj rasun sa' daj. Ni gahuin niā' ruhua sij ganari' sij rasun sa' daj. Ni nanicaj sij garij hu' sij yu'uj daj. Ni gan'anj sij gudu'uej sij daran' ni rasun man rian sij. Ni guiranj sij yo'ój daj.

### La perla de gran precio

<sup>45</sup> Ni daj rún' hua 'ngo tsínj du'uej rasun, ni da'nga' daj hua rian nicaj sun Yan'anj. Daj si nana'ui' tsínj daj 'ngo yej sa' huin perla. <sup>46</sup> Ni ngaa nari' sij 'ngo yej perla du'ue nin' ruhua daj, ngaa ni gan'anj sij gudu'uej sij daran' ni rasun man rian sij. Ni guiranj sij yej perla daj.

### La red

<sup>47</sup> Ni daj rún' hua 'ngo nnánj ga'nij ni sij chruhua nnee ngaa da'a ni sij daran' rian xucua, ni da'nga' daj hua rian nicaj sun Yan'anj. <sup>48</sup> Ni ngaa gara nnánj daj, ni guiri' ni sij du'ua nnee. Ni gan'anj gane ni sij, ni ganacui ni sij xucua hua sa'. Ni gara ni sij chruhua

xuguti. Nì xucuaaj nitaj si hua sa' guere' ni sij. <sup>49</sup> Nì da'n-ga' daj gahuin ngaa ganahuij xungüj. Daj si guiri nini ni ángel ni ngüj x'i' scanij ni ngüj hua sa'. <sup>50</sup> Nì ga'nij ni ángel ni ngüj x'i' daj rian gurúy yan'an rian gunun ni sij gaco ni sij. Nì da xaruj yan' ni sij. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### Tesoros nuevos y viejos

<sup>51</sup> Ngaa nì nachínj snan'anj Jesús ni sij. Nì gataj sij: —Gunun ni é re' daran' ni nuguan' nan ga'mi ní'. —Gataj Jesús.

Ngaa nì gataj ni sij:

—Gunun ni únj, Señor. —Gataj ni sij.

<sup>52</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Nì ngaa digui'yun 'ngo tsínj digyán si-ley Yan'anj daj hua rian nicaj sun Yan'anj, nì 'yaj sij daj rún' 'yaj 'ngō tsínj ducua. Nì rian hua nara sa' sij si'yaj sij, nì ga'ue guiri sij ni rasun naca, asi ni rasun guimán asij ná. —Daj gataj Jesús.

### Jesús en Nazaret

<sup>53</sup> Nì ngaa ganahuij ganani Jesús ni cuento digyán sij rian ni ngüj, ngaa nì gahui sij yu'uj daj. <sup>54</sup> Nì nan' sij xánj sij. Nì digyán sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Ngaa nì gan'anj ruhua ni tsínj daj. Nì gataj ni sij:

—Nì a gahuin chrun tsínj daj daran' nuguan' a'mi sij únj. Nì daj ga'ue guiyaj sij si sa' 'na' rian Yan'anj únj. <sup>55</sup> Sé da'nij tsínj acoj chrun huin sij, nì huin du'ua sij daj ní'. Nì hué nni sij huin María nej aj. Nì hué ni jnánj sij huin Jacobo ngā José nej, Simón nej, Judas nej aj. <sup>56</sup> Nì nne ni xica'uij sij scanij né' aj. Nì a ga'na' ni nuguan' daj gahuin chrun sij, nì huin du'ua sij daj nej únj. —Daj gataj ni tsínj daj xi'f Jesús.

<sup>57</sup> Xi'f daj nì gahuin naco ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí'. Sanj gataj Jesús gunun ni sij:

—Nun yan'anj ni ngüj ni'yaj ni sij 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj un yu'uj huaj sí'. Sanj ngaa nasij sí' xánj sí' rian man ni dugüi' sí', nì nitaj si a'mi sa' ni dugüi' sí' ni'yaj ni sij sí' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>58</sup> Nì nitaj si guiyaj Jesús nico si sa' ngā si-fuerza sij yu'uj daj. Daj si nun guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí'.

### Muerte de Juan el Bautista

**14** Nì ngaa daj gunun gobernado gu'naj Herodes xi'f nuguan' ga'mi ni ngüj xi'f Jesús. <sup>2</sup> Ngaa nì gataj sij gunun ni tsínj 'yaj sun rian sij:

—Hué sij huin Juan tsínj duguata' nnee ganánj sij scanij ni niman ganahuin sij Jesús aj. Xi'f daj nì nucaj sij 'yaj sij si sa' ngā si-fuerza sij, ruhuāj aj.

<sup>3</sup> Daj si hua ga'nin' Herodes sun sisi guida'a ni sij man'an Juan gunumi ni sij cadena, nì gari ni sij ducua-ga' sí'. Da'nga' daj guiyaj Herodes si hua xacaj sij Herodías huin unj nicā jnánj sij Felipe. <sup>4</sup> Nì hua gataj Juan gunun Herodes sisi sī ga'ue xacaj sij xaco' sij gahuin nicā sij mánj. <sup>5</sup> Nì huin ruhua Herodes dagahui'

sij Juan. Sanj xu'ui' sij rian ni ngüj aj. Daj si daran' ni ngüj gani ruhua sisi Juan huin 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj.

<sup>6</sup> Sanj ngaa gahuin guiyanj ganasij yo' ga'nga Herodes, nì gahuin guiyanj, guiyaj sij. Nì guiran'anj da'nì xana Herodías rian daran' ni tsínj man nga Herodes. Nì garan' ruhua Herodes ni'yaj sij ún'. <sup>7</sup> Nì guta' nica yya sij rian ún' sisi un rasun garan' ruhua ún' gachinj ún' rian sij, nì ga'ui' sij rian ún'. <sup>8</sup> Nì hua ga'ui' nni ún' 'ngo chrej daj ga'mi ún' rian sij. Ngaa nì gataj ún' gunun Herodes:

—Ruhuāj sisi riqui re' 'ngo go'o nun chra Juan tsínj duguata' nnee riānj. —Daj gataj ún' gunun Herodes, guiyaj nni ún'.

<sup>9</sup> Ngaa nì ducu nani ruhua rey Herodes. Sanj rian hua guta' nica yya sij rian yun'unj xana daj ngaa mán ni tsínj ngā sij rian mesa, nì ga'nin' sij sun sisi ga'ui' ni sij chra Juan rian ún'. <sup>10</sup> Nì ga'nij sij tsínj gan'anj ga'nij chra Juan chruhua ducua-ga'. <sup>11</sup> Asij nì nicaj sí' 'ngo go'o nun chra Juan ga'na' sí' ga'ui' sí' rian yun'unj xana da aj. Nì naga'ui' ún' ra'a nni ún'.

<sup>12</sup> Ngaa nì ga'na' ni tsínj nico' Juan. Nì nicaj ni sij niman daj gan'anj gachin' ni sij. Nì da' síj daj gan'anj ni sij nata' ni sij rian Jesús.

### Alimentación de los cinco mil

<sup>13</sup> Nì ngaa gunun Jesús nuguan' daj, nì gatúj sij chruhua 'ngo riq chéj rian nnee. Nì gahui sij yu'uj daj gan'anj sij 'ngo yu'uj hua nini huin quij guiyanj naco. Nì ngaa gunun ni ngüj si gan'anj Jesús, nì gahui ni sij xánj ni sij. Nì guinico' ni sij gachéj dacoj ni sij. <sup>14</sup> Nì ngaa nanij Jesús chruhua riq daj, nì guini'i sij mán nico ni ngüj aj. Nì gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij ni sí'. Nì ganahuin ni ngüj a'nan', guiyaj sij. <sup>15</sup> Nì ngaa guini, nì ga'na' ni tsínj nico' Jesús. Nì gataj ni sij gunun sí':

—Yu'uj nan hua ní'nij nitaj ni ngüj mán mánj. Nì guisij gahuin di'nì. Ngaa nì gana'nij re' ni ngüj gan'anj ni sí' ni xuman' daj sisi guiran ni sí' si xa ni sí'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>16</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Nitaj xi'f si gan'anj ni sij. Ga'ui' ni é re' si xa ni sij nan nánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>17</sup> Ngaa nì:

—Maan si nicaj únj un'un' chrachrúnj ngā huij gue xucuaaj. —Daj gataj ni sij.

<sup>18</sup> Ngaa nì:

—Nìcaj ni é re' ga'na' ni é re' nan anj. —Gataj Jesús.

<sup>19</sup> Hué dan nì ga'nin' Jesús sun sisi gan'anj gane ni ngüj rian chin'. Ngaa nì guida'a sij un'un' chrachrúnj daj ngā huij xucuaaj. Nì ni'yaj sij xata'. Nì naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa nì gura' da'aj sij ni chrachrúnj ga'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij. Nì naga'ui' ni sij ra'a ni ngüj daj. <sup>20</sup> Nì xa daran' ni sij. Nì gara ran riqui ni sij. Ngaa nì ganacaj ni sij si xitin' gunáj nara ni sij chruhua xuhuij xuguti. <sup>21</sup> Nì guisij 'ngo si un'un' mí ni tsínj xa daj. Nì nini huin ni yun'unj xana ngā ni tsin'.

## Jesús anda sobre el mar

<sup>22</sup> Hué dan n̄i gui'yaj Jesús sis̄i ḡatu ni ts̄ínj nico' sij chruhua riḡ chéj rian nnee ḡachin sini ni sij anéj chrej du'ua laguna x̄achij daj. N̄i guna sí'. N̄i gana'n̄ij sí' ni ngǖi n̄an' ni sij x̄ánj sij. <sup>23</sup> N̄i ngaa guis̄ij na'n̄ij sí' n̄an' ni sij, ngaa n̄i gahui urin sí' ch̄ra 'nḡo quij. N̄i gan'anj sí' gachínj jni'yaj sí' rian Yan'anj. N̄i ngaa guini, n̄i nne urin Jesús yu'uj daj.

<sup>24</sup> N̄i huaj guis̄ij riḡ daj da d̄ani laguna x̄achij. N̄i naxuman nnee, n̄i xitinj riḡ daj, gui'yaj nnee. Daj si ahui nane. N̄i a'uij rian ni sij. <sup>25</sup> N̄i ngaa ruhua guerenga', n̄i gan'anj Jesús gachéj sij rian nnee huaj sij nari' dugüi' sij nḡa ni ts̄ínj daj. <sup>26</sup> N̄i ngaa guini'i ni ts̄ínj nico' sij chéj sij huaj sij rian nnee, n̄i guxu'ui' n̄in' ruhua ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Hué 'nḡo sta'naj huin. —Daj gataj ni sij guini'i ni sij Jesús.

N̄i gaguáj ni sij si guxu'ui' sij.

<sup>27</sup> San̄i hora ga'mi Jesús rian ni sij. N̄i gataj sij:

—Ḡa nucuj niman ni é re' aj. Ȳunj huin nánj. S̄i guxu'ui' ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>28</sup> Ngaa n̄i gataj Pedro gunun Jesús:

—Señor, sis̄i hué man'án re' 'na', as̄ij n̄i ga'nij re' gan'án gachē rian nnee. Ngaa n̄i guis̄i rian niquín' re'. —Daj gataj Pedro.

<sup>29</sup> Ngaa n̄i:

—Ḡahua' re'. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i ganani Pedro chruhua riḡ daj. N̄i gachéj sij rian nnee sis̄i gan'anj sij rian niquin' Jesús. <sup>30</sup> San̄i ngaa guini'i sij sis̄i ahui n̄in' ruhua nane, n̄i guxu'ui' sij si gan'anj sij. N̄i n̄anaj huaj naga' sij chruhua nnee. Ngaa n̄i gaguáj sij. N̄i gataj sij:

—Señor, n̄acaj re' man'ánj anj. —Daj gataj Pedro.

<sup>31</sup> Ngaa n̄i 'nḡo hora guida'a Jesús ra'a Pedro. N̄i gataj sij gunun sí':

—Ts̄ínj na'ue guxuman s̄a' ruhua ni'yaj man'ánj huín re' aj. N̄i ȳn sin huin n̄i gahuin hūij nimán re' únj. —Daj gataj Jesús rian sí'.

<sup>32</sup> N̄i ngaa gahui n̄ungüej sij chruhua riḡ, n̄i ganiquin' nane. <sup>33</sup> Ngaa n̄i ga'na' ni ts̄ínj man chruhua riḡ daj. N̄i ganiquin' ráj d̄acoj ni sij rian Jesús. N̄i gataj ni sij:

—X̄anga' n̄i hué re' huin da'n̄ij Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij rian Jesús.

## Jesús sana a los enfermos en Genesaret

<sup>34</sup> N̄i ngaa guis̄ij ni sij anéj du'ua laguna x̄achij daj, n̄i guxuman ni sij 'nḡo yu'uj gu'naj Genesaret. <sup>35</sup> N̄i ngaa ganani'i ni ts̄ínj man yu'uj daj Jesús, n̄i ga'n̄ij ni sij nuguan' ganicaj 'nḡo guē yu'uj daj. Hué dan n̄i nicaj ni sij daran' ni ngǖi a'nan' ga'na' ni sij rian Jesús. <sup>36</sup> N̄i gachínj jni'yaj ni sij sis̄i ga'uej sí', n̄i ganun ni sij hué du'ua si-gan' sí'. N̄i ganahuin daran' ni ngǖi ganun si-gan' sí'.

## Lo que contamina al hombre

**15** Hué dan n̄i ni ts̄ínj fariseo nḡa ni ts̄ínj digyán ley nne xuman' Jerusalén, n̄i ga'na' ni sij rian Jesús. N̄i nachínj snan'anj ni sij Jesús. N̄i gataj ni sij:

<sup>2</sup> —N̄i ȳn sin huin n̄i na'ue d̄agahuin ni ts̄ínj nico' r̄ucu re' si-d̄ucuanj ni xi únj únj. Daj si nun n̄ania' ni sij ngaa xa ni sij ch̄ra. —Daj gataj ni sí'.

<sup>3</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i ȳn sin n̄i nun d̄agahuin ni é re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né' únj. N̄i da'nga' daj 'yaj ni é re' xi'f si dagahuin ni é re' nḡa si-d̄ucuanj man'an ni é re'.

<sup>4</sup> Daj si gataj Yan'anj: "Guinun yan'ánj re' chré re' nga nní re'. N̄i ȳn ts̄ínj a'mi quij rian chrej sij nḡa nni sij, n̄i gahui' sij nánj." Da'nga' daj ga'nin' Yan'anj sun rian né'. <sup>5</sup> San̄i ataj ni é re' sis̄i ga'ue gataj 'nḡo ts̄ínj daj gunun chrej sij nḡa nni sij: "Huin ruhuaj r̄iqūij san'anj nan rian n̄ungüej é re', san̄i san'anj nicā nan huin ofrenda güenda Yan'anj anj." Hué daj ataj ni é re'. Hué dan n̄i ȳn ts̄ínj gataj nuguan' nan, n̄i na'uej ruhua sij ch̄racuij sij chrej sij nḡa nni sij. <sup>6</sup> N̄i xi'f si-d̄ucuanj ni é re', n̄i 'yaj ȳn ni é re' si-nuguan' Yan'anj anj.

<sup>7</sup> 'Ts̄ínj digya' yun'unj huin ni é re'. Hua yya x̄anga' si-nuguan' xi né' Isaías ngaa ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj xi'f ni é re'. Daj si gataj sij:

<sup>8</sup> N̄un yan'anj ni ngǖi nan nḡa du'ua ni sij ȳunj anj.

San̄i n̄ini huin niman ni sij nánj.

<sup>9</sup> Nitaj si ní'yanj si nico' ni sij ȳunj mánj.

Daj si nuguan' digyán ni sij huin nuguan' a'nin' ni ts̄ínj sun anj.

N̄i sé si digyán ni sij si-nuguan'ánj mánj.

Hué daj gataj Yan'anj garun Isaías asij ná. —Daj gataj Jesús gunun ni ts̄ínj fariseo nḡa ni ts̄ínj digyán ley.

<sup>10</sup> Hué dan n̄i gaquínj Jesús ga'na' ni ngǖi rian sij. N̄i gataj sij:

—Ḡunun ni é re'. N̄i ḡara da'nga' ruhua ni é re' nej aj. <sup>11</sup> Nitaj si ḡahuin quij chruhua niman 'nḡo ts̄ínj daj, 'yaj ras̄un atuj du'ua sij mánj. San̄i ḡahuin quij chruhua niman sij, 'yaj nuguan' ahui du'ua sij. —Daj gataj Jesús.

<sup>12</sup> Ngaa n̄i gahuin n̄ichrun' ni ts̄ínj nico' Jesús rian sij. N̄i ganachínj snan'anj ni sí' man'an Jesús. N̄i gataj ni sí':

—Ni'f re' sis̄i nun garan' ruhua ni ts̄ínj fariseo nuguan' ga'mí re' daj ní'. —Daj gataj ni sí' gachínj snan'anj ni sí' Jesús.

<sup>13</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Gorocoj chrē daran' coj nun gunun chrē nne xata'. N̄i daj rún' hua ni coj nitaj si ní'yanj daj da'nga' daj hua ni ts̄ínj daj. <sup>14</sup> Ga'nin' ruhua á re' nḡa ni sij. Daj si ts̄ínj duri huin ni sij. N̄i huin ni sij ni ts̄ínj da'a ra'a ango ni ts̄ínj duri. N̄i sis̄i da'a 'nḡo ts̄ínj duri ra'a ts̄ínj duri nḡa sij huaj n̄ungüej sij, n̄i guinij n̄ungüej sij chruhua yu'uj. —Daj gataj Jesús.

<sup>15</sup> Ngaa n̄i gataj Pedro gunun Jesús:

—Gataj re' ȳn sin huin ruhua nuguan' daj gata, n̄i gunun únj. —Daj gataj Pedro.

<sup>16</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Hua guę na'ue gara da'nga' ruhua á re' ní'. <sup>17</sup> Ni'i sa' ni é re' sisi daran' rasun atuj chruhua du'ua 'ngo tsínj daj, ni achin-ín' riqui sij. Hué dan ni ahui-í' ri'i sij. <sup>18</sup> Sanj ni nuguan' ahui du'ua 'ngo tsínj daj, ni 'na' ni nuguan' daj niman sij. Ngaa ni gahuin quij chruhua niman tsínj daj, 'yaj nuguan' quij ahui chruhua niman sij. <sup>19</sup> Daj si nan huin nuguan' quij ahui chruhua niman ni ngüi: Ani quij ruhua ni sij. Ni dagahui' ni sij niman nej. Ni a'mi ni sij nga nica ango ni ngüi nej. Ni 'yaj squira' ni sij nga ango ngüi nej. Ni 'yaj tu ni sij nej. Ni uta' chre ni sij gaquin' ni dugüi' ni sij. Ni a'mi quij ni sij xi'f ni dugüi' ni sij. <sup>20</sup> Ni hué ni nuguan' quij nan 'yaj sisi gahuin quij niman 'ngo tsínj daj. Sanj sé si xanga' sisi gahuin quij niman sij 'yaj si nitaj si nanią' sij ngaa xa sij chra. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### La fe de la mujer cananea

<sup>21</sup> Hué dan ni gahui Jesús yu'uj daj gan'anj sij rian ngaj xuman' Tiro nga xuman' Sidón. <sup>22</sup> Ngaa ni ga'na' 'ngo yun'unj xana nne estado Cananea. Ni gaguáj ún'. Ni gataj ún' gunun Jesús:

—Señor, nani yaco ruhua re' ni'yaj re' man'anj huin re' da'nij David. Daj si ran' da'ni xanaj sayun, 'yaj nane xi'i nun niman ún'. —Daj gataj ún'.

<sup>23</sup> Sanj ni ą 'ngo nuguan' nun gataj Jesús gunun yun'unj xana da manj. Ngaa ni gahuin nichrun' ni tsínj nico' Jesús. Ni gachínj jni'yaj ni sij rian sí'. Ni gataj ni sij:

—Gataj re' gunun yun'unj xana daj sisi gan'anj ún'. Daj si aguáj ún' nico' ún' rucu únj anj. —Daj gataj ni sij.

<sup>24</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Maan si ga'nij Yan'anj ga'naj rian ni tsínj israelita sisi huin ni sij daj rún' huin ni xachij ga ni'ya. —Daj gataj Jesús.

<sup>25</sup> Sanj ga'na' yun'unj xana daj ganiquin' ráj dacoj ún' rian Jesús. Ni gataj ún':

—Señor, chracuij re' man'anj. —Daj gataj ún'.

<sup>26</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Nitaj si hua sa' si ga'ne' si-chrachrunj ni tsin' ga'ui' du'ua ni xuhue manj. —Daj gataj Jesús.

<sup>27</sup> Ngaa ni gataj ún':

—Xanga' Señor. Sanj da' ni xuhue xa xú' ni daru chrachrunj guinij du'ua mesa nne tsínj huin dánj xú'. —Daj gataj ún' gunun Jesús.

<sup>28</sup> Ni gataj Jesús:

—Xuman nico ruhua re' ni'yaj re' man'anj. Xi'f daj ni daj rún' achínj re' riánj, ni hué daj gahuin. —Daj gataj Jesús.

Ni hué hora daj ni ganahuin da'nij ún'.

### Jesús sana a muchos

<sup>29</sup> Ngaa ni gahui Jesús yu'uj daj gan'anj sij. Ni guisij sij nichrun' du'ua laguna xachij gu'naj Galilea. Ni gahui sij chra 'ngo quij gan'anj sij. Ni gan'anj gane sij.

<sup>30</sup> Ngaa ni gahuin nichrun' nico ni ngüi rian Jesús. Ni nicaj ni sij ni ngüi nare' dacój nga ni ngüi duri nej, ni ngüi rá'yan' nej nga ango ni ngüi a'nan' nicaj ni sij ga'-

na' ni sij rian nne Jesús. Ni ganahuin ni sij, gui'yaj Jesús. <sup>31</sup> Xi'f daj ni gan'anj ruhua ni ngüi ga'na' daj guini'i ni sij sisi ga'ue ga'mi ni ngüi rá'yan'. Ni ganahuin ni ngüi yacuan nej. Ni ga'ue gache sa' ni ngüi nare' dacój nej. Ni ga'ue naxiguin rian ni ngüi duri guini'yaj ni sij nej. Ni ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nico' ni tsínj israelita.

### Alimentación de los cuatro mil

<sup>32</sup> Ngaa ni gaquinj Jesús ga'na' ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

—Nahuin 'i ruhuaj ni'yā daran' ni ngüi man nan. Daj si sij huaj'ni gūi mán ni sij ngāj. Ni nitaj si nicaj ni sij si xa ni sij manj. Ni nitaj si huin ruhuaj na'nī ni sij nan' ni sij ngaa nitaj si nicaj ni sij si xa ni sij si guinichre ni sij huaj ni sij chruhua chrej si ruhuaj aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>33</sup> Ngaa ni gataj ni tsínj nico' Jesús:

—Ni ą guiran únj chrachrunj gunuman riqui daran' ni ngüi nan 'ngo yu'uj quij qui'yanj naco únj. —Daj gataj ni tsínj nico' Jesús.

<sup>34</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Ni undaj chrachrunj nicaj ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

—Ichij chrachrunj nicaj únj. —Gataj ni sij.

<sup>35</sup> Ngaa ni ga'nin' Jesús sun sisi gan'anj gane ni ngüi rian yo'ój. <sup>36</sup> Ni guida'a sij ichij chrachrunj nga doj xucua daj ra'a sij. Ni nago' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa ni gura' da'aj sij chrachrunj daj nga xucua ga'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij. Ni da'nga' ni sí' ra'a ni ngüi man anj. <sup>37</sup> Ni xa daran' ni sij. Ni gara ran riqui ni sij. Ni gara ichij xuguti, gui'yaj si xitin' gunaj aj. <sup>38</sup> Ni guisij gan'anj mí ni tsínj xa daj. Ni nini huin ni yun'unj xana nga ni tsin'. <sup>39</sup> Ngaa ni na'nij Jesús nan' ni ngüi. Ni gahui sij chruhua 'ngo riq chéj rian nnee. Ni guisij sij 'ngo yu'uj gu'naj Magdala.

### La demanda de una señal

**16** Ngaa ni ga'na' ni tsínj fariseo nga ni tsínj saduceo rian Jesús si huin ruhua ni sij gui'yaj ni sij 'ngo xi' gatu Jesús nga si-nuguan' sí'. Ni gachínj ni sij sisi gui'yaj Jesús 'ngo si sa' 'na' rian Yan'anj digyan sij sisi 'na' sij rian Yan'anj. <sup>2</sup> Sanj gataj Jesús:

—Ataj ni é re' ngaa guini: "Guixiguin sa' a'yoj. Daj si hua mare xata'", ataj ni é re'. <sup>3</sup> Ni ne' nigan' ataj ni é re': "Gaman', ni gahui nane. Daj si hua mare xata'. Ni nachej nga xata'", ataj ni é re'. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Ni'i ni é re' daj hua xata'. Sanj na'uej ruhua ni é re' gunun ni é re' si digyan Yan'anj rian ni é re' xi'f si daj hua chruhua xungüi ni güi nan.

<sup>4</sup> Huin ruhua ni ngüi xi'i man acuan' guini'i ni sij 'ngo si sa' 'na' rian Yan'anj. Sanj si gui'yā 'ngo si sa' guini'i ni é re' manj. Maan si guini'i ni é re' sisi guiran'anj daj rún' guiran' tsínj gu'naj Jonás asij ná. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni dunaj Jesús ni sij. Ni gan'anj sí'.

### La levadura de los fariseos

<sup>5</sup> Nĩ ngaa guisĩj ni tsĩnj nico' Jesús anéj chrej du'ua la-guna xachij daj, nĩ xacaj ni sij cuenta sisĩ guini'yun ruhua ni sij guinicaj ni sij chrachrúnj. <sup>6</sup> Ngaa nĩ gataj Jesús gunun ni sij:

—Gã cuidado ni é re' ngã man'an án re'. Nĩ guruj a ni é re' ngã si-levadura ni tsĩnj fariseo ngã ni tsĩnj saduceo. —Daj gataj Jesús.

<sup>7</sup> Nĩ ga'mi man'an ni sij gunun dugũi' ni sij sisĩ da'n-ga' daj ga'mi Jesús xi'í si nitaj chrachrúnj nicaj ni sij ga'na' ni sij.

<sup>8</sup> Sanĩ unun Jesús si gani ruhua ni sij. Nĩ gataj sí':

—Doj huin si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' man'anj nánj. Nĩ un sin huin nĩ ani ruhua ni é re' sisĩ nitaj chrachrúnj nicaj ni é re' ga'na' á re' únj. <sup>9</sup> Hua guẽ na'ue gũnun ni é re' ga'. Nitaj si nũn ruhua ni é re' xi'í un'un' chrachrúnj xa un'un' mí ni tsĩnj daj. Nĩ nitaj si nũn ruhua ni é re' undaj xuguti nara ni é re' dasu gunáj daj. <sup>10</sup> Nĩ nitaj si nũn ruhua ni é re' xi'í ichij chrachrúnj xa gan'anj mí ni tsĩnj daj. Nĩ hué daj nitaj si nũn ruhua ni é re' undaj xuguti ganara ni é re' dasu gunáj. <sup>11</sup> Nĩ un sin huin nĩ na'ue gara da'nga' ruhua ni é re' sisĩ nitaj si a'mĩ xi'í chrachrúnj únj. Maan si a'mĩ sisĩ gã cuidado ni é re' ngã si guĩran' ni é re', guĩ'yaj si-levadura ni tsĩnj fariseo ngã ni tsĩnj saduceo aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>12</sup> Hué dan nĩ gara da'nga' ruhua ni sij sisĩ nun gã'mi Jesús xi'í levadura 'nij chrachrúnj. Maan si na'uej ruhua sí' sisĩ digya' yun'unj si-nũguan' ni tsĩnj fariseo ngã ni tsĩnj saduceo ni sij.

### La confesión de Pedro

<sup>13</sup> Nĩ ngaa huaj gahuin nĩchrun' Jesús xuman' Ce-sarea de Filipo, nĩ gachĩnj snan'anj sij ni tsĩnj nico' sij. Nĩ gataj sij rian ni sí':

—Huẽj huin da'nĩj ni ngũi' aj. Nĩ un tsĩnj huĩnj ataj ni ngũi, ruhua ni é re' únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>14</sup> Ngaa nĩ gataj ni sij:

—Ataj da'aj ni ngũi sisĩ hué re' huin Juan tsĩnj duguata' nnee. Nĩ ataj ango ni sij sisĩ hué re' huin tsĩnj gu'naj Elías. Nĩ ataj ángo ni sij sisĩ hué re' huin tsĩnj gu'naj Jeremías, asĩ ango tsĩnj ga'mi si-nũguan' Yan'anj asij hua ná. —Daj gataj ni sij.

<sup>15</sup> Ngaa nĩ:

—Nĩ un tsĩnj huĩnj ruhua man'an ni é re' únj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>16</sup> Ngaa nĩ gataj Simón Pedro gunun Jesús:

—Hué re' huin Cristo da'nĩj Yan'anj hua nĩ'na' aj. —Daj gataj Pedro.

<sup>17</sup> Ngaa nĩ gataj Jesús:

—Hua 'ueé rián re' Simón huín re' da'nĩj Jonás si 'ngo tsĩnj nitaj digyán nuguan' nan rián re' mánj. Sanĩ urin chrẽ nne xata' huin si digyán nuguan' nan rián re' nánj. <sup>18</sup> Nĩ atã gũnun re' sisĩ so' gu'naj Pedro xi'í si daj rún' huin huej ngaj xi'í hue' huín re'. Nĩ daj rún' 'yaj ni sij une' ni sij hue' xiráj huej, nĩ da'nga' daj gune'

man'anj ni tsĩnj nico' man'anj rian huej daj. Nĩ a doj si ga'ue guĩ'yaj gana daran' si-fuerza ni sichre rian ni tsĩnj da gã mánj. <sup>19</sup> Nĩ riquĩj llave guĩnicaj re' rian nicaj sun Yan'anj. Nĩ sisĩ guẽ re' 'ngo nuguan' chruhua xungũi, nĩ da'nga' daj guẽ Yan'anj nuguan' daj ne' xata' nej aj. Nĩ sisĩ nitaj si guẽ re' 'ngo nuguan' chruhua xungũi, nĩ da'nga' daj nitaj si guẽ Yan'anj nuguan' daj ne' xata' nej mánj. —Daj gataj Jesús rian Pedro.

<sup>20</sup> Ngaa nĩ ga'nin' Jesús sun rian ni tsĩnj nico' sij sisĩ si nata' ni sí' rian a 'ngo ni ngũi sisĩ hué sij huin Cristo.

### Jesús anuncia su muerte

<sup>21</sup> Hué dan nĩ asij gũi daj, nĩ gaxi'i Jesús gataj snan'anj sij rian ni tsĩnj nico' sij sisĩ hua nian gan'anj sij xuman' Jerusalén guĩran' nico sij sayun, guĩ'yaj ni tsĩnj huin achij ngã ni chrej huin rian nej ngã ni tsĩnj digyán ley nej. Nĩ dagahui' ni sí' man'an sij. Sanĩ xiráj huã'nij gũi, nĩ gãna'nij sij. —Daj gataj Jesús xi'í man'an sij.

<sup>22</sup> Ngaa nĩ nicaj Pedro Jesús gan'anj anéj sij doj. Nĩ gaxi'i sij chran' sij sí'. Nĩ gataj sij:

—Gahuin 'i ruhuá re' nĩ'yaj re' man'án re'. Nĩ a 'ngo gũi si guĩran' re' daj, Señor. —Daj gataj Pedro.

<sup>23</sup> Sanĩ nanicaj Jesús gataj sij gunun Pedro:

—Guxun re' man'án re' riánj, Satanás. Daj si hué re' huin 'ngo si naránj chrej huaj man'anj. Nĩ nitaj si huin ruhuá re' rún' huin ruhua Yan'anj mánj. Rún' huin ruhua ni ngũi huin ruhuá re' nánj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

<sup>24</sup> Hué dan nĩ gataj Jesús gunun ni tsĩnj nico' sij:

—Sisĩ hua 'ngo tsĩnj ruhua nico' yũnj, ngaa nĩ dũnaj tsĩnj daj si-chrej man'an sij. Ngaa sijn nĩ gata sij rugutsi guĩnico' sij yũnj guĩran' sij sayun ngãj aj. <sup>25</sup> Nĩ tsĩnj na'uej ruhua gahui' ngãj, nĩ gã ni'ya sij. Sanĩ tsĩnj ga'ue gahui' xi'í man'anj ngã xi'í nuguan' sa' a'mi man'anj, ngaa nĩ gãne niganj sij aj. <sup>26</sup> Nĩ sisĩ guĩ'yaj gana 'ngo tsĩnj daj daran' si man' chruhua xungũi gahuin si'yaj sij, ngaa nĩ un sin huin-in' sisĩ gã ni'ya ni-man sij, ruhua ni é re' únj. Nitaj si guĩ'yaj gana sij mánj. Niqui niman tsĩnj guĩ'yaj gana nico chruhua xungũi nan sisĩ gã ni'ya niman sij. Daj si na'ue nahuin sa' niman sij, guĩ'yaj ni rasun mánj.

<sup>27</sup> Daj si gã'nãj ngã ni si-ángel huĩnj da'nĩj ni ngũi. Nĩ gahuin 'uej nĩn' ruhua, guĩ'yaj chrẽ. Ngaa ni naru'ue ri-an go'ngo ni ngũi daj rún' guĩ'yaj go'ngo ni sij. <sup>28</sup> Xãnga' atã gũnun ni é re' sisĩ nitaj si gahui' da'aj ni ngũi mán yu'uj nan da' guĩni'i ni sij gã'na' man'anj guĩnicaj sũnj huĩnj da'nĩj ni ngũi. —Daj gataj Jesús rian ni tsĩnj nico' sij.

### La transfiguración

**17** Nĩ ngaa gachin huatan' gũi, nĩ nicaj Jesús Pedro ngã Jacobo ngã Juan huin jnánj Jacobo gan'anj nĩni sij chra 'ngo quij xacan. <sup>2</sup> Nĩ ganahuin 'ueé nnee cúj Jesús ne' rian ni sij. Nĩ xiguin rian Jesús rún' hua gũi huaj. Nĩ ganahuin gatsi si-gan' sij daj rún' hua si xiguin huaj. <sup>3</sup> Hué dan nĩ gurugũi' tsĩnj gu'naj Moisés

nga tsínj gu'naj Elías rian nne ni sij. Ni ga'mi nungüej sí' nga sij. <sup>4</sup> Ngaa ni gataj Pedro gunun Jesús:

—Sa' mán né' yu'uj nan Señor. Sisí garan' ruhua re', ni gui'yaj né' huá'nij hue' recoj le aj. Ni ngoj man'án re'. Ni angoj Moisés. Ni angoj Elías. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

<sup>5</sup> Ni ngaa hua gue ga'mi Pedro, ni nasíj 'ngo nga xiguín garan-án' rian ni sij. Ni scanij nga daj gunun ni sij 'ngo nané si gataj-á':

—Nan huin da'ní 'i ruhuáj aj. Gunun a ni é re' si ataj sij. —Hué daj gataj Yan'anj gunun ni sij.

<sup>6</sup> Ni ngaa gunun ni tsínj nico' Jesús nuguan' daj, ni ga' nitu ni sij rian yo'ój. Daj si ducu guxu'ui' ni sij.

<sup>7</sup> Ngaa ni gahuin nichrun' Jesús ganun ra'a sí' ni sij. Ni gataj sí':

—Ganaxuman ni é re'. Ni sī guxu'ui' ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>8</sup> Ni ngaa nachica ni sij rian ni sij, ni guini'i ni sij niquin' urin Jesús yu'uj daj.

<sup>9</sup> Ni ngaa huaj ni sij nanij ni sij chra quij, ni ga'nin' Jesús sun rian ni sij. Ni gataj sí':

—Sī gununa ni é re' si guini'i ni é re' rian ni ngüi mánj. Ni da' sīj gāna'nij da'níj ni ngüi huin man'ānj, asíj ni ga'ue nāta' ni é re' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>10</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús man'an sí'. Ni gataj ni sij:

—Ni un sin huin ataj ni tsínj digyán ley sisí hua sini ga'na' Elías únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>11</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Xānga' ga'na' sini Elías. Ni hué sí' nāgui'yaj sa' daran'anj. <sup>12</sup> Ni atā gunun ni é re' sisí hua ga'na' Elías. Sanj nun nani'i ni ngüi man'an sí' mánj. Ni gui'yaj quij ni sij daran' si garan' ruhua ni sij gui'yaj ni sij nga sí'. Ni daj rún' guiran' sí', ni da'nga' daj guiran' man'ānj huínj da'níj ni ngüi, gui'yaj ni sij aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>13</sup> Hué dan ni gara da'nga' ruhua ni tsínj nico' Jesús sisí a'mi sí' xi'í Juan tsínj duguata' nnee.

### Jesús sana a un muchacho lunático

<sup>14</sup> Ni ngaa guisíj ni sij rian man ni ngüi, ni ga'na' 'ngo tsínj daj. Ni ganiquin' ráj dācoj sij rian Jesús.

<sup>15</sup> Ni gataj sij:

—Señor, ganani yaco ruhua re' ni'yáj re' doj da'ní si ahui' na'nij sij aj. Ni ran' nīn' ruhua sij sayun. Ni sīj ga'í natúj sij rian yan'an an. Ni sīj ga'í guinij sij chruhua nnee nej aj. <sup>16</sup> Ni nicā ga'nāj rian ni tsínj nico' man'án re' aj. Sanj nun ga'ue ganahuin da'ní, gui'yaj ni sij mánj. —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

<sup>17</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Na'ue guxuman ruhua ni é re' huin ni é re' ni tsínj man yyāj. Ni xi'í niman án re'. Ngaa ni na'ue gane nigān nga á re'. Ni sī gunucūā si-chrej ni é re' nīganj mánj. Nīcaj ni é re' sij ga'na' ni é re' riānj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

<sup>18</sup> Ngaa ni ga'mi huee Jesús rian nané xi'í daj. Ni gahui-' chruhua niman tsin' daj. Ni 'ngo hora ganahuin sij, gui'yaj Jesús.

<sup>19</sup> Ngaa ni ga'na' urin ni tsínj nico' Jesús rian sí'. Ni gataj ni sij:

—Ni un sin huin ni nun gunucūaj únj guiri únj nané xi'í niman tsin' daj únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>20</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Daj si na'ue guxuman sa' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' man'ānj. Ni xānga' atā gunun ni é re' sisí guxuman ruhua ni é re' 'ngo ritsin daj rún' hua can cuej nasa, ngaa ni ga'ue gataj ni é re' gunun quij da aj: "Guxun re' man'án re' yu'uj nan gan'anj re' ango yu'uj." Ni da'nga' daj gahuin sisí guxuman xānga' ruhua ni é re' nánj. Ni ga'ue gui'yaj ni é re' daran'anj. <sup>21</sup> Sanj ga'ue guiri né' ni nané xi'í nan urin si gāchinj jni'yaj né' rian Yan'anj, ni gui'yaj né' ayuno nej. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Jesús anuncia otra vez su muerte

<sup>22</sup> Ni ngaa mán ni sij estado Galilea, ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Huē huin da'níj ni ngüi. Ni nāga'ui' 'ngo tsínj daj man'ānj ra'a ni tsínj. <sup>23</sup> Ni dāgahui' ni sij man'ānj. Sanj xiráj huá'nij güi, ni gāna'nī nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Ni ducu ganani ruhua ni sij, gui'yaj nuguan' daj.

### Pago del impuesto del templo

<sup>24</sup> Ni ngaa guisíj Jesús nga ni tsínj nico' sij xuman' Capernaum, ngaa ni gan'anj ni'yaj ni tsínj a'nej pesto güenda nuhui rian nne Pedro. Ngaa ni nachínj snan'anj ni sij sí'. Ni gataj ni sij:

—Sī ga'ui' si-maestro ni é re' pesto xi'í nuhui nan ga ā'. —Daj gataj ni sij.

<sup>25</sup> Ngaa ni:

—A'ui' sij aj. —Gataj Pedro gunun ni sij.

Ngaa ni ngaa gatúj Pedro chruhua hue', ni ga'mi sini Jesús. Ni gataj sí':

—Daj huaj ruhua re', Simón. Ni ni rey man chruhua xungüi nan, ni un ngüi a'nej ni sij san'anj ruhua re' únj. A'nej ni sij san'anj rian man'an da'níj ni sij ní'. Así a'nej ni sij san'anj rian ango ni ngüi sa'. Da' 'yaj ni sij, ruhua re' únj. —Gataj Jesús.

<sup>26</sup> Ngaa ni:

—Rian ango ni ngüi. —Gataj Pedro.

Ngaa ni gataj Jesús:

—Hué dan ni ni da'níj sij sī ga'ui' ni sij pesto mánj.

<sup>27</sup> Sanj güenda sisí sī ga'man ruhua ni sij, ni güij re' laguna xāchij, ni dīnij re' suelo chruhua nnee. Ni xucūaj güida'a sini suelo daj guiri re'. Ni du'ua xuj nari' re' 'ngo moneda huin san'anj. Ni huej guisij ga'ui' re' xi'tj nga xi'í man'án re' nej aj. —Gataj Jesús gunun Pedro.

### ¿Quién es el mayor?

**18** Ni ngaa daj, ni ga'na' ni tsínj nico' Jesús rian sí'. Ni gataj ni sij:

—Ni un tsínj huin achij doj rian nicaj sun Yan'anj xata' ruhua re' únj. —Daj gataj ni sij.



<sup>2</sup> Ngaa n̄i gaquínj Jesús ga'na' 'ngō tsin' gani sij dani ni sí'. <sup>3</sup> N̄i gataj sij:

—Xanga' atā gunun ni é re' sisi s̄i ga'ue n̄aduna ni é re' niman ni é re', guí'yaj ni é re' rún' 'yaj ni tsin', ngaa n̄i s̄i ga'ue gatu ni é re' rian nicaj sun Yan'anj xata' mánj. <sup>4</sup> N̄i un tsínj ga'uej ruhua gahuin lij daj rún' huin lij tsin' niquin' nan, n̄i hué sij gahuin achij rian nicaj sun Yan'anj.

<sup>5</sup> N̄i un tsínj nahuin ra'a 'ngō tsin' nan xi'í si nicaj dugüi' sij ngāj, ngaa n̄i nahuin ra'a sij man'ánj nej.

### Ocasiones de caer

<sup>6</sup> N̄i sisi xuman ruhua 'ngō tsin' nan ni'yaj sij yūnj, ngaa n̄i niq̄i n̄in' ruhua niman 'ngō tsínj daj sisi d̄i-gyán sij guí'yaj 'ngō tsin' nan gaquin' nánj. S̄a' huin sisi n̄umi ni sij 'ngō to xxi xá tsínj daj, ngaa n̄i ga'nij ni sij gan'anj sí' chruhua nnee yan'anj anj. <sup>7</sup> Niq̄i n̄in' ruhua niman ni tsínj man chruhua xungüi nan. Daj si digyán ni sij sisi guí'yaj dugüi' ni sij gaquin'. N̄i hua ni-an sisi da'nga' daj gahuin. San̄i niq̄i n̄in' ruhua niman tsínj digyán chrej quij hua daj rian dugüi' sij.

<sup>8</sup> Hué dan n̄i sisi guí'yaj re' 'ngō gaquin', guí'yaj ra'á re', as̄i guí'yaj dacój re' gaquin', ngaa n̄i ga'nin' re', n̄i xacaj re' guere' re'. Daj ni ga gundu ra'a re' ngā dacój re' gatu re' rian gane n̄iganj re' ngā Yan'anj sisi huíj ra'á re' ngā huíj dacój re', san̄i ga'nij Yan'anj man'án re' rian yan'an aca n̄iganj n̄in'. <sup>9</sup> N̄i sisi guí'yaj re' gaquin', guí'yaj rundij rián re', ngaa n̄i guíri re', n̄i xacaj re' guere' re'. Daj ni urin rundij rián re' gatu re' rian gane n̄iganj re' ngā Yan'anj sisi huíj rundij rián re', san̄i ga'nij Yan'anj man'án re' rian yan'an aca n̄iganj n̄in'.

### La parábola de la oveja perdida

<sup>10</sup> S̄i gani ruhua ni é re' sisi nitaj si ní'yanj ni tsin' hua lij mánj. Daj si ataj snan'ān gunun a ni é re' sisi dugumi s̄a' ni ángel ni tsin' da aj. N̄i n̄iganj n̄in' niquin' ángel daj rian chrē nne ne' xata'. N̄i unun chrē si nata' ni ángel daj. <sup>11</sup> Daj si ga'n̄a' n̄acā ni ngüi ga ni'ya si huínj da'n̄ij ni ngüi.

<sup>12</sup> Ngaa n̄i gunun s̄a' a ni é re' si ga'm̄i nan. Sisi nicaj 'ngō tsínj daj 'ngō ciento xachij, n̄i ga ni'ya 'ngō xuj, n̄i daj da'nga' guí'yaj tsínj dan daj ngā dán sij, ruhua ni é re' únj. Gara sij gan'anj xia xinun' gan'anj xachij daj riqui quij. N̄i gan'anj n̄ana'ui' sij xachij gan'anj ni'ya daj dayun n̄ari' sij dán sij aj. <sup>13</sup> N̄i sisi gunucuaaj sij n̄ari' sij xucu daj, ngaa n̄i xanga' yya atā gunun ni é re' sisi huaj gahuin niā' ruhua sij ngā xucu daj ngā angō gan'anj xia xinun' gan'anj xucu nun ga ni'ya aj. <sup>14</sup> Hué ducúanj daj na'uej ruhua chrej ni é re' nne xata' sisi ga ni'ya n̄i a 'ngō ni tsin' nan mánj.

### Cómo se debe perdonar al hermano

<sup>15</sup> N̄i sisi guí'yaj 'ngō jnánj re' gaquin' rián re', ngaa n̄i gan'anj ga'mi urín re' ngā sij xi'í gaquin' daj. N̄i sisi gunun sij si gataj re', ngaa n̄i gana'mi s̄a' n̄ungüej é re' nánj. <sup>16</sup> N̄i sisi na'ue gunun sij si gataj re', n̄i gaquinj re' gan'anj angō tsínj yahuij tsínj ngā re' rian nne sij. N̄i

sisi gan'anj huíj huā'nij testigo daj, n̄i gahuin yya ruhua ni é re' xi'í si hua huíj huā'nij ni é re' guíni' daj hua nuguan' daj. <sup>17</sup> Hué dan n̄i sisi na'ue gunun sij si ataj anin' é re', ngaa n̄i n̄ata' anin' é re' rian daran' ni tsínj nico' Yan'anj. N̄i sisi na'ue gunun sij si ataj daran' ni tsínj nico' Yan'anj, ngaa n̄i gani ruhua ni é re' sisi huin sij 'ngō tsínj 'n̄a' anéj chrej, as̄i huin sij 'ngō tsínj a'nej xacan pesto.

<sup>18</sup> Ngaa n̄i xanga' atā gunun ni é re' sisi s̄i ga'ue ga'nin' ruhua ni é re' ngā 'ngō nuguan' hua chruhua xungüi nan, n̄i da'nga' daj s̄i ga'ue ga'nin' ruhua Yan'anj nne xata' nej. N̄i hué daj sisi ga'ue ga'nin' ruhua ni é re' ngā 'ngō nuguan' chruhua xungüi nan, n̄i da'nga' daj ga'ue ga'nin' ruhua Yan'anj nne xata' nej. <sup>19</sup> N̄i atā gunun ni é re' sisi uyan hua ruhua huíj ran' ni é re' xi'í 'ngō nuguan' chruhua xungüi nan, n̄i ga'ue gachinj jni'yaj n̄ungüej é re' rian chrē nne xata'. N̄i riqui xanga' chrē si achínj n̄ungüej é re' daj. <sup>20</sup> Daj si rian huíj huā'nij ran' ni é re' nahuin yu' ni é re' ngā si-xugüij, n̄i yu'uj daj nnēj dani ni é re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

<sup>21</sup> Ngaa n̄i gahuin n̄ichrun' Pedro nachínj snan'anj sij Jesús. N̄i gataj sij:

—N̄i undaj huin guisij guínicā niman nico ngā gaquin' guí'yaj jnān riánj únj. As̄i da ichij ní'. —Daj gataj Pedro.

<sup>22</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sé si atā gunun re' sisi da ichij mánj. San̄i da huā'nij xia chi' número nicaj ichij huin, n̄i da'nga' daj guínicaj re' niman nico rian jnánj re' aj.

### Los dos deudores

<sup>23</sup> Ni daj rún' 'yaj 'ngō rey ngaa ruhua sij n̄agui'yaj sij cuenta rian ni tsínj 'yaj sun rian sij, n̄i da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj. <sup>24</sup> N̄i ngaa gaxi'i n̄agui'yaj sij cuenta, n̄i nicaj ni sij ga'n̄a' sij 'ngō tsínj da'ui ga'i n̄in' ruhua millón huin san'anj rian rey daj. <sup>25</sup> N̄i rian na'ue gunucuaaj sij n̄aru'ue sij si da'ui sij, ngaa n̄i ga'nin' rey daj sun sisi ḡudu'ue ni sij n̄ungüej nicā moso daj ngā da'n̄ij sij nej, daran' si mán rian sij nej. As̄i n̄i guíri' rey si da'ui moso daj n̄aru'ue sij. <sup>26</sup> Ngaa n̄i ganiquin' ráj d̄acoj moso daj rian rey, n̄i ga'mi yaco sij, gataj sij gunun rey: "Señor, ganahuin 'i ruhuá re' n̄i'yaj re' doj yūnj, ngaa n̄i n̄aru'ue n̄in'tnj rián re' aj." Daj gataj sij gunun rey daj. <sup>27</sup> Ngaa n̄i ganahuin 'i ruhua rey daj ni'yaj sí' sij. N̄i ga'nin' ruhua sí' ngā si da'ui sij. N̄i na'n̄ij sí' gan'anj sij.

<sup>28</sup> San̄i ngaa gahui moso daj gan'anj sij, n̄i nari' dugüi' sij ngā angō moso 'yaj sun nuguan'an ngā sij huin moso da'ui doj san'anj rian sij. Ngaa n̄i guida'a sij, n̄i gani sij xá sí'. N̄i gataj sij: "N̄aru'ue s̄o' si da'uí s̄o' riánj anj." Gataj sij gunun tsínj daj. <sup>29</sup> Ngaa n̄i ganiquin' ráj d̄acoj sí' rian sij. N̄i ga'mi yaco sí' rian sij. N̄i gataj sí': "Ganahuin 'i ruhuá re' n̄i'yaj re' yūnj, ngaa n̄i n̄aru'ue nin'tnj rián re'." Gataj sí'. <sup>30</sup> San̄i nun ga'uej sij. N̄i garíj sij ducua' gunun sí' sisi da n̄aru'ue sí' daran' si da'ui sí' rian sij, ngaa n̄i gahui sí'.

<sup>31</sup> 'Ngaa n̄i ngaa guini'i ango ni moso 'yaj sun rian rey daj guiran' moso daj, n̄i n̄in' ruhua ganani ruhua ni sij. N̄i gan'anj nata' ni sij daran'anj rian rey daj. <sup>32</sup> Ngaa n̄i gaquínj rey ga'na' moso da'ui nico daj. N̄i gataj sí' rian sij: "Moso x̄i'í huín re'. Ga'nin' ruhuāj ngā daran' si da'uí re' x̄i'í si ga'mi yacó re' riānj saj. <sup>33</sup> N̄i daj rún' gahuin 'i ruhuāj ni'yā s̄o', n̄i da'nga' daj hua niān gahuin 'i ruhuá re' guini'yaj re' dugūí' re' saj." Daj gataj rey rian si-moso sij. <sup>34</sup> Ngaa n̄i n̄in' ruhua ga'man ruhua rey daj. N̄i nago' sij moso daj rian caide dugumi rian ducuaga' sis̄i gahuin sí' castigo da n̄aru'ue sí' daran' si da'ui sí' rian rey aj.

<sup>35</sup> N̄i daj rún' gui'yaj rey daj da'nga' daj gui'yaj chrē nne xata' ngā ni é re' sis̄i n̄a'ue guinicaj s̄a' ni é re' ni-man nico rian x̄i'í jnánj ni é re' nej aj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús enseña sobre el divorcio

**19** N̄i ngaa guis̄ij ga'mi Jesús ni nuguan' nan, n̄i gahui sij estado Galilea. N̄i guis̄ij sij anéj chrej du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán rian ngaj estado Judea. <sup>2</sup> N̄i nico' nico ni ngūi sij. N̄i ganahuin ni ngūi a'nan' yu'uj daj, gui'yaj sij.

<sup>3</sup> N̄i ga'na' ni ts̄ínj fariseo. N̄i huin ruhua ni sí' ga'ui' ni sí' gaquin' xiráj Jesús x̄i'í nuguan' ga'mi sij. X̄i'í daj nachínj snan'anj ni sí' Jesús. N̄i gataj ni sí':

—Ga'uej si-ley Yan'anj sis̄i d̄ynó' nico' x̄i'í daran' ni nuguan' ní'. —Daj gataj ni ts̄ínj fariseo rian Jesús.

<sup>4</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ani ruhuāj sis̄i hua gaya ni é re' sis̄i ngaa gax̄i'i daran'anj, n̄i gui'yaj Yan'anj ts̄ínj sno'o ngā yun'unj x̄a-na. <sup>5</sup> N̄i gataj Yan'anj: "X̄i'í daj d̄ynaj 'ngō ts̄ínj daj chrej sij ngā nni sij. N̄i gane nuguan'an sij ngā nicā sij aj. N̄i n̄unḡuej nicā ts̄ínj daj gahuin urin ngūi aj." Daj gataj Yan'anj. <sup>6</sup> Ngaa n̄i sé huij nnee cúj huin n̄unḡuej sij gā mánj. San̄i urin nnee cúj huin n̄unḡuej sij nánj. N̄i ngaa x̄acaj dugūi' 'ngō ts̄ínj daj ngā 'ngō yun'unj daj, gui'yaj Yan'anj, ngaa n̄i s̄i ga'ue gahuin n̄ini n̄unḡuej sij, gui'yaj ni ngūi mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>7</sup> Ngaa n̄i gataj ni ts̄ínj fariseo:

—N̄i ūn sin huin n̄i ga'nin' Moisés sun sis̄i gui'yaj né' yanj ata ga'ui' né' ra'a nicā né'. Ngaa n̄i d̄ynaj né' nicā né', gui'yaj sí' únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>8</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—X̄i'í si ts̄i niman ni é re', n̄i riqui Moisés permiso sis̄i d̄ynaj ni é re' nicā ni é re'. San̄i sé daj gahuin asij sini ngaa gui'yaj Yan'anj ni ngūi mánj. <sup>9</sup> Hué dan n̄i atā gū-nun ni é re' sis̄i ts̄ínj guere'ej nicā daj, n̄i ganacaj sij ango ngūi, n̄i da'ui sij gaquin' anj. San̄i sé daj huin sis̄i gui'yaj squira' nicā sij ango ts̄ínj mánj. N̄i ts̄ínj n̄acaj yun'unj x̄ana guere' daj, n̄i da'ui sij gaquin' nej aj. —Daj gataj Jesús gunun ni ts̄ínj fariseo.

<sup>10</sup> Ngaa n̄i gataj ni ts̄ínj nico' Jesús:

—Sis̄i da'nga' daj huin ngā ts̄ínj hua nicā, ngaa n̄i s̄a' huin sis̄i s̄i xacaj né' yun'unj x̄ana mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>11</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sé daran' ni ts̄ínj ga'ue gara da'nga' ruhua ngā nuguan' nan. San̄i sis̄i riqui Yan'anj, n̄i ga'ue gara da'n-

ga' ruhua ni sij. <sup>12</sup> Hua 'ngō ts̄ínj na'ue ga'mi ngā yun'unj x̄ana. N̄i da'nga' daj hua ni sij asij ga'nga ni sij. N̄i hua ango ts̄ínj na'ue ga'mi ngā yun'unj x̄ana. Daj si da'nga' daj hua nnee cúj sij, gui'yaj ango ni ts̄ínj. N̄i hua ángo ts̄ínj na'uej ruhua ga'mi ngā yun'unj x̄ana. Daj si huin ruhua sij gui'yaj sun sij rian nicaj sun Yan'anj anj. Ngaa ni sis̄i ga'ue gara xina ni é re' ngā nuguan' nan, n̄i da'nga' daj gui'yaj ni é re'. —Daj gataj Jesús.

### Jesús bendice a los niños

<sup>13</sup> Ngaa n̄i nicaj ni yun'unj x̄ana ni tsin' le ga'na' ne rian Jesús sis̄i guta' sí' ra'a sí'. N̄i gachinj jni'yaj sí' x̄i'í ni tsin'-ín', ruhua ne. San̄i chran' ni ts̄ínj nico' Jesús ni yun'unj x̄ana nicaj ga'na' daj aj. <sup>14</sup> San̄i gataj Jesús:

—Ra'a ni é re' si ga'na' ni tsin' riānj. N̄i s̄i chran' ni é re' si ga'na' riānj nej mánj. Daj si rún' huin ni tsin' le nan, n̄i da'nga' daj huin ni ngūi man rian nicaj sun Yan'anj nne xata'. —Daj gataj Jesús.

<sup>15</sup> Ngaa n̄i guta' Jesús ra'a sij rian ni tsin'. N̄i gahui sij gan'anj sij.

### El joven rico

<sup>16</sup> Hué dan n̄i ga'na' 'ngō ts̄ínj daj. N̄i gataj sij gunun Jesús:

—Maestro s̄a', ūn sun s̄a' gui'yaj s̄un̄j, n̄i ga'ue gane nigān, ruhuá re' únj. —Daj gataj sij aj.

<sup>17</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i ūn sin huin n̄i atáj re' sis̄i s̄a' man'ānj únj. Urin Yan'anj huin si s̄a' nánj. San̄i sis̄i huin ruhuá re' gane n̄iganj re' ngā Yan'anj, ngaa n̄i dagahuín re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né'. —Daj gataj Jesús gunun sij.

<sup>18</sup> Ngaa n̄i:

—N̄i ūn nuguan' dagahuin únj, ruhuá re' únj. —Gataj ts̄ínj daj gunun Jesús.

Ngaa n̄i gataj Jesús:

—S̄i dagahuí' re' níman mánj. N̄i s̄i gui'yaj t̄u re' mánj. N̄i s̄i ga'mi re' nuguan' nne x̄i'í dugūí' re' mánj.

<sup>19</sup> N̄i guinun yan'ánj re' chréj re' ngā nní re' nej. N̄i gahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' dugūí' re' daj rún' 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'án re' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>20</sup> Ngaa n̄i gataj ts̄ínj daj gunun Jesús:

—Daran' ni nuguan' daj ráj xināj asij hua lē aj. Ngaa n̄i ūn sin achin gui'yā, ruhuá re' únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>21</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús gunun sij:

—Sis̄i huin ruhuá re' gahuin s̄a' n̄in' re', ngaa n̄i gūij nan' re' gūdu'ue re' daran' si'yáj re'. N̄i san'anj guiri' re' daj ga'ui' re' rian ni ngūi niqui. Hué dan n̄i guiman nico si'yáj re' xata', gui'yaj Yan'anj anj. Ngaa n̄i ga'na' re' guinico' re' yūnj anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>22</sup> N̄i ngaa gunun ts̄ínj daj si gataj Jesús, n̄i gan'anj sij nani ruhua sij. Daj si hua nico si'yaj sij.

<sup>23</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni ts̄ínj nico' sij:

—X̄anga' atā gūnun a ni é re' sis̄i 'i huaj gatū 'ngō ts̄ínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj xata' aj. <sup>24</sup> N̄i gataj

ruhua' yūnj sisi 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj daj nga si gachin 'ngo xucu camello yu'uj taj cúj nuhua aj. Ni xxi hua xú' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>25</sup> Ngaa ni ngaa gunun ni tsínj nico' Jesús nuguan' daj, ni nūn' ruhua gan'anj ruhua ni sij. Ni gataj ni sij: —Sisi hué daj huin, ni un tsínj ga'ue nācaj Yan'anj únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>26</sup> Ngaa ni ni'yaj Jesús rian ni sij. Ni gataj sí': —Si ga'ue nācaj ni ngūi man'an ni sij mánj. Sanj Yan'anj ga'ue gui'yaj daran' nuguan'. —Daj gataj Jesús.

<sup>27</sup> Ngaa ni gataj Pedro: —Hua duna únj daran' si'yaj únj anj. Ni nico' únj man'án re' aj. Ngaa ni un sin huin nariqui Yan'anj rian únj, ruhua re' únj. —Daj gataj Pedro.

<sup>28</sup> Ni gataj Jesús gunun ni sij: —Xanga' atā gunun ni é re' sisi ngaa guisij güi gane 'uēj rian chrun xila sa' ango xungüi nāca, ni gane xan-ga' ni é re' rian ni xuhuij chrun xila sa' guinicaj ni é re' sun rian ni xuhuij xi'nin' ni tsínj israelita. Ni hué daj gahuin xi'í si guinico' ni é re' man'ānj huñj da'nij ni ngūi. <sup>29</sup> Ni danej gahuin a ni é re' dunáj á re' ducua á re' nga jnánj án re' nej, xoco' a ni é re' nej, nga chrej a ni é re' nej, nni a ni é re' nej, nga da'nij ni é re' nej, do'ój re' nej, ni sisi dunaj á re' daran' nan rian xi'tj, ngaa ni nahuin ra'a ni é re' 'ngo ciento ni rasun sa' nan. Ni gane niganj án re' nga Yan'anj, gui'yaj Yan'anj nej aj. <sup>30</sup> Sanj nico ni ngūi huin achij chruhua xungüi nan nānico' ni sij ne' rucu ango xungüi ga'na' aj. Ni nico ni ngūi nico' ne' rucu chruhua xungüi nan gahuin achij ni sij ango xungüi ga'na' aj.

### Los obreros de la viña

**20** 'Ni daj rún' 'yaj 'ngo xuru'ue ngaa ahui sij ni-gan' acuan' nāna'ui' sij ni tsínj gan'anj gui'yaj sun do'ój sij rian man' coj chruj uva, ni da'nga' daj 'yaj Yan'anj nga né' rian nicaj sun Yan'anj. <sup>2</sup> Ni gui'yaj yya xuru'ue daj nga ni tsínj gui'yaj sun undaj huin ga'ui' sí' du'ue ni sij 'ngo güi daj. Ni ga'mi sí' sisi ga'ui' sí' 'ngo san'anj denario rian ni sij. Ngaa ni ga'nij sí' gan'anj gui'yaj sun ni sij riqui coj uva.

<sup>3</sup> Hué dan ni gahui yún xuru'ue daj gan'anj sij ga un nigan'. Ni guini'i sij mán ango ni tsínj mán rian yu'ue. Ni niquin' yun ni sij. <sup>4</sup> Ni gataj sij: "Güij gui'yaj sun ni é re' si-sūnj anj. Ni daj rún' gui'yaj sun ni é re', ni riquij du'ue ni é re' aj." Daj gataj sij. Ni gan'anj gui'yaj sun ni sí'.

<sup>5</sup> Ngaa ni gahui ruhua' yún sij gan'anj sij ga xuj nej, ga huā'nij di'ni nej. Ni daj rún' gui'yaj sij ga un, ni da'nga' daj gui'yaj ruhua' yún sij.

<sup>6</sup> Ni gan'anj ruhua' yún sij rian yu'ue síj 'ngo si ga un'un' di'ni. Ni ganari' sij ango ni tsínj mán man'an. Ni ganachínj snan'anj sij ni sí'. Ni gataj sij: "Ni un sin huin ni mán ni é re' nūn güi nūn' yu'uj nan, ni nitaj sun 'yaj sun ni é re' mán án re' yu'uj nan únj." Gataj sij. <sup>7</sup> Ngaa ni: "Nitaj 'ngo tsínj ataj sisi gan'anj gui'yaj sun ni únj mánj." Gataj ni tsínj mán rian yu'ue daj rian sij. Ngaa ni

gataj xuru'ue daj: "Güij gui'yaj sun ni é re' riqui coj uva. Ni riquij du'ue ni é re' daj rún' gui'yaj sun a ni é re' aj." Daj gataj sij.

<sup>8</sup> Ni ngaa guini, ni gataj sij gunun tsínj nicaj yun'unj ni moso daj: "Gaquinj re' ga'na' ni tsínj 'yaj sun nánj. Ni nāga'ui' re' du'ue ni sij aj. Gaxi'i re' nāru'ue re' rian ni tsínj nico' da rucu gui'yaj sun aj. Ngaa ni nāru'ue re' rian ni tsínj gatúj asij sini yan." Gataj xuru'ue daj.

<sup>9</sup> Ngaa ni guisij ni tsínj gatúj da ga un'un' di'ni daj. Ni da go'ngo ni sij ganahuin ra'a chre' guē ni sij 'ngo san'anj denario da aj. <sup>10</sup> Ni ngaa guisij ni tsínj gui'yaj sun sini, ngaa ni gani ruhua ni sij sisi xācan doj ga'ui' xuru'ue daj du'ue ni sij daj nga si ga'ui' sí' rian ni tsínj gatúj gui'yaj sun ga un'un'. Sanj 'ngo hua nahuin ra'a daran' ni sij. <sup>11</sup> Ni ngaa nahuin ra'a ni sij, ni gaxi'i ni sij ga'mi gaquin' ni sij xi'í xuru'ue. <sup>12</sup> Ni gataj ni sij: "Ni tsínj gatúj da rucu daj, ni gui'yaj sun ni sij urin hora. Sanj uyan naru'ue re' rian ni sij nga únj nánj. Ni gui'yaj sun ni únj nūn güi nūn' anj. Ni nūn güi ni yan'an nej aj." Gataj ni sij. <sup>13</sup> Sanj gataj tsínj do'ój rian 'ngo ni sij: "Amigo, sé si digya' yun'un go'ngo ni é re' mánj. Sanj hua gui'yaj yyá re' ngāj sisi nāru'ue 'ngo san'anj denario rian re' aj. <sup>14</sup> Ganacaj re' du'ue re', ni güij re' nánj. Daj rún' naru'ue rian re', ni da'nga' daj huin ruhāj nāru'ue rian tsínj nico' da rucu nej. <sup>15</sup> Sanj ga'ue gui'yā daj rún' garan' ruhāj nga si-sān'ān nánj. Xicoj ruhua re' si gui'yā doj sinduj nga dugüi' re' ní'." Daj gataj xuru'ue daj gunun tsínj gui'yaj sun.

<sup>16</sup> Ngaa ni ni ngūi nico' da rucu xungüi nan, ni gahuin rian ni sij ango xungüi nāca. Ni ni ngūi huin rian xungüi nan, sanj gūna da rucu ni sij ango xungüi daj. Daj si aquínj Yan'anj nico ni ngūi gan'anj rianj anj. Sanj doj ni sij huin si nacui Yan'anj nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### Nuevamente Jesús anuncia su muerte

<sup>17</sup> Ni ngaa huaj Jesús gahui sij dacan rian ngaj xuman' Jerusalén, ni gaquínj sij ni tsínj nico' sij ga'na' ni ni ni sí' rian sij. Ni gataj sij:

<sup>18</sup> —Ni'i ni é re' sisi huaj né' guisij né' xuman' Jerusalén. Ni hué yu'uj daj nāga'ui' 'ngo tsínj daj man'ānj rian ni chrej a'nin' nga rian ni maestro digyán ley rian ni ngūi. Ni huñj da'nij ni ngūi. Ni dāga'mi dugüi' ni sij sisi dāgahui' ni sij man'ānj. <sup>19</sup> Ngaa ni nāga'ui' ni sij yūnj rian ni tsínj 'nā' anéj chrej sisi ga'mi ducu ni sí' xi'tj. Ni duguayun ni sí' nne' xirā aj. Ni gari ni sí' gaquij man'ānj rian rugutsi nej aj. Sanj xiráj huā'nij güi, ni gāna'nī nánj. —Daj gataj Jesús.

### Petición de Santiago y de Juan

<sup>20</sup> Ngaa ni gahuin nichrun' huij da'nij nicā tsínj gu'naj Zebedeo rian Jesús. Ni ganiquin' ráj dācoj ún' rian Jesús. Ni gachínj ún' 'ngo sinduj rian sij.

<sup>21</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Ni un sin huin ruhua re' únj. —Gataj Jesús.

Ni gataj unj gunun sij:

—Ga'nin' re' sun sisiŋŋaa gane sún re' guñicaj sún re', ni gane nungüej da'nī xi'nij re', 'ngo sij ne' chrej ra'a sa' re', ni ango sij ne' chrej ra'a rotsi re', ruhuāj aj. —Gataj unj.

<sup>22</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Nun ni'i nungüej é re' si achínj nungüej é re' mánj. Ga'ue gūnucuj nungüej é re' guiran' nungüej é re' sayun daj rún' guiran' man'ānj ní'. —Daj gataj Jesús.

—Ga'ue aj. —Daj gataj nungüej sij.

<sup>23</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Xanga' guiran' nungüej é re' sayun ngāj aj. Sani na'ue rīqui man'ānj sisiŋ gane nungüej é re' 'ngo ni é re' ra'a sa'āj, ni ango ni é re' ra'a rotsij mánj. Hua nacui chrē nungüej tsínj gane nungüej chrej xi'nī anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>24</sup> Ni ngaa gunun ango ichi' ni tsínj nico' Jesús, ni ga'-man ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' nungüej tsínj daj. <sup>25</sup> Sani gaquínj Jesús ga'na' ni sij, ni gataj sij:

—Ni'i ni é re' daj 'yaj ni tsínj nicaj sun scanij ni tsínj 'nā' anéj chrej. Ni aran' ruhua ni sij guñicaj sun nico ni sij gahuin achij ni sij rian ni ngüi aj. <sup>26</sup> Sani sé daj gui'yaj ni é re' mánj. Tsínj ruhua gahuin achij scanij ni é re', ngaa ni gahuin sij si-moso ni é re' aj. <sup>27</sup> Ni tsínj ruhua gahuin rian scanij ni é re', ngaa ni gahuin sij tsínj 'yaj sun rian ni é re' aj. <sup>28</sup> Daj si sé si 'nāj ni gui'yaj sun ni ngüi riānj, ruhuāj mánj. Ni huñj da'nij ni ngüi. Sani 'nāj gui'yaj sūnj rian ni ngüi aj. Ni 'nāj gahuñj naru'ue rian si-gaquin' nico ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Dos ciegos reciben la vista

<sup>29</sup> Ni ngaa gahui ni sij xuman' Jericó, ni gachéj nīn' ruhua ni ngüi rucu Jesús. <sup>30</sup> Ni nne huñj tsínj duri du'ua chrej. Ni ngaa gunun nungüej sij sisi huaj Jesús yu'uj daj, ni gaguáj nungüej sij. Ni gataj nungüej sij:

—Señor, nahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' nungüej únj huín re' da'nij David aán. —Daj gaguáj nungüej sij.

<sup>31</sup> Ngaa ni chran' ni ngüi sisiŋ dínj gane du'ua nungüej sij.

Sani doj a' ganari' nucuj nungüej sij gaguáj nungüej sij. Ni gataj nungüej sij:

—Señor, nahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' nungüej únj huín re' da'nij David aán. —Daj gataj nungüej sij.

<sup>32</sup> Ngaa ni ganiquin' Jesús. Ni gaquínj sij ga'na' nungüej sí' rian sij. Ni gataj sij:

—Ni un sin huin ruhua nungüej é re' gui'yā nga nungüej é re' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>33</sup> Ngaa ni gataj nungüej sij:

—Señor, huin ruhua únj sisiŋ ganaxiguin rian nungüej únj, gui'yáj re', ruhua únj anj. —Daj gataj nungüej sij.

<sup>34</sup> Ngaa ni ganani yaco ruhua Jesús ni'yaj sí' nungüej sij. Ni ganun ra'a sí' rian nungüej sij. Ni 'ngo hora naxiguin rian nungüej tsínj duri daj. Ni guinico' nungüej sij Jesús.

### La entrada triunfal en Jerusalén

**21** Ngaa ni guisij ni sij xuman' Betfagé rian niquin' 'ngo dacan gu'naj Olivos. Ni ngaj nīchrun' xuman' Jerusalén nga xuman' Betfagé. Ngaa ni ga'nij Jesús huñj tsínj nico' sij. <sup>2</sup> Ni gataj sij:

—Gan'anj nungüej é re' xuman' ngaj ne' rian doj aj. Ni ngaa huaj nungüej é re', ni nari' rá'yanj nungüej é re' 'ngo urruj anumi nga da'nij xú'. Ni ganachi nungüej é re' nīcaj re' ga'na' re' riānj. <sup>3</sup> Ni sisi hua 'ngo ngüi ganachinj snan'anj rian nungüej é re', ngaa ni gataj nungüej é re' gunun ni sij: "Man'an Señor ni'yanj xuj aj. Ni hora ni ga'na' nīcaj yún xuj, gui'yaj sí' aj." Daj gataj nungüej é re' gunun ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

<sup>4</sup> Ni da'nga' daj gahuin sisiŋ gahuin yya daj rún' gataj 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni gataj sí':

<sup>5</sup> Gataj ni é re' gunun ni ngüi man xuman' Sión sisi hué si-rey ni sij 'nā' rian man ni sij.

Ni daj rún' huin xucu ni, ni da'nga' daj huin sij.

Ni taj sij 'ngo urruj da'nij xucu 'yaj sun.

Daj gataj tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj.

<sup>6</sup> Ngaa ni gan'anj nungüej tsínj nico' Jesús. Ni gui'yaj nungüej sij daj rún' ga'nin' Jesús sun rian nungüej sij.

<sup>7</sup> Ngaa ni nicaj nungüej sij nungüej da'nij urruj daj ga'-nā' nungüej sij rian Jesús. Ngaa ni guta' nungüej sij si-gan' nungüej sij xiráj nungüej xú'. Ngaa ni guitáj Jesús xú' aj. <sup>8</sup> Ngaa ni guruj nico ni ngüi si-gan' ni sij chruhua chrej. Ni ga'nin' ango ni sij coj ra'a chrun guruj ni sij chruhua chrej. <sup>9</sup> Ni ngüi huaj ne' rian nej, nga ni ngüi nico' ne' rucu Jesús aguáj ni sij. Ni gataj ni sij:

—Hosanna, da'nij David huín re'. Hua niā' 'ueé ruhua tsínj 'nā' nga si-xugüi man'an Señor. Ga sa' 'ueé xata' aj. —Gataj ni sij gaguáj ni sij.

<sup>10</sup> Ni ngaa gatúj Jesús chruhua xuman' Jerusalén, ni nun nari' ruhua ni ngüi un sin gahuin mánj. Ni gataj ni sij:

—Ni un tsínj huin nan únj. —Daj gataj ni ngüi man xuman' Jerusalén.

<sup>11</sup> Ngaa ni gataj ango ni ngüi:

—Tsínj nan huin Jesús tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Ni 'nā' sij xuman' Nazaret estado Galilea. —Daj gataj ni sij.

### Purificación del templo

<sup>12</sup> Ngaa ni gatúj Jesús chruhua si-nuhui Yan'anj. Ni guiri sij ni tsínj mán du'uej rasun nga ni tsínj ránj rasun nej. Ni guru nitu sij ni mesa si'yaj ni tsínj naduna san'anj. Ni guru nitu Jesús ni chrun ruguechra' si'yaj ni tsínj du'uej xu'man anj. <sup>13</sup> Ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ducuá Yan'anj huin rian gachinj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj. Sani nuhui nan gahuin 'ngo huej man ni tsínj tu, 'yaj á re' nánj." Gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>14</sup> Ngaa ni gatúj ni ngüi duri nga ni ngüi nare' dacój chruhua nuhui rian niquin' Jesús. Ni ganahuin ni sij, gui'yaj sí'.

<sup>15</sup> Sani ga'man ruhua ni chrej huin achij nga ni tsinj digyan si-ley Moisés ngaa guini'i ni sij si sa' gui'yaj Jesús. Ni hué daj ga'man ruhua ni sij ngaa guini'i ni sij sisi ga'mi sa' ni tsin' xi'í Jesús. Daj si gataj ni tsin' daj: "Hosanna rian tsinj nan si huin sí' da'níj rey David". Daj gataj anin'inj gaguáj anin'inj.

<sup>16</sup> Ngaa ni gataj ni sij gunun Jesús:  
—Unun man'án re' si ataj ni tsin' nan ní'. —Daj gataj ni sij.

Ni gataj Jesús:  
—Unünj anj. Sani nun gaya ni é re' si-nuguan' Yan'anj xi'í si ataj nuguan' nan gunun ni é re' mí'. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Gui'yaj Yan'anj sisi ga'mi sa' ni lij nga ni tsin' utsi nuguan' garan' ruhua man'an Yan'anj gunun". Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>17</sup> Ngaa ni dunáj Jesús ni sij. Ni gahui sij xuman' daj. Ni gan'anj sij xuman' Betania. Ni gunáj sij yu'uj daj.

### Maldición de la higuera estéril

<sup>18</sup> Ni hua nigan' ango güi, ni huaj Jesús nanicaj sij xuman' Jerusalén. Ni achin xi'na riqui sij. <sup>19</sup> Ni guini'i sij niqun' 'ngo chrun gu'naj higuera du'ua chrej. Ni gan'anj nichij rian niqun'-ín'. Sani nun nari' sij higo mánj. Maan coj ra'a-á' guini'i sij nánj. Ngaa ni gataj sij rian chrun daj:

—Niganj si gayu chruj chra re' ga mánj. —Daj gataj Jesús.

Ni 'ngo hora ganaco chrun daj. <sup>20</sup> Ni ngaa guini'i ni tsinj nico' Jesús si guiran' chrun daj, ni gataj ni sij:

—Ni un sin ni 'ngo hora ganacoj únj. —Daj gataj ni sij gan'anj ruhua ni sij.

<sup>21</sup> Ngaa ni gataj Jesús:  
—Xanga' atá gunun ni é re' sisi guxuman ruhua ni é re', ni si gani huji ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' Yan'anj, ngaa ni ga'ue gui'yaj ni é re' si gui'yā nga chrun higuera nan anj. Ni sé urin nan ga'ue gui'yaj ni é re', sani ga'ue gataj ni é re' gunun quij nan: "Guxun re' man'án re' yu'uj nan gan'anj re' ganatu re' chruhua nnee yan'anj anj." Ngaa ni hué daj gahuin. <sup>22</sup> Hué dan ni sisi gachinj jni'yaj ni é re' 'ngo nuguan' rian Yan'anj ngaa guxuman yya ruhua ni é re', ngaa ni nahuin ra'a ni é re' nuguan' da aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### La autoridad de Jesús

<sup>23</sup> Ni ngaa gatúj Jesús chruhua nuhui digyan sij rian ni ngüi, ni gahuin nichrun' ni chrej a'nin' nga ni tsinj huin achij nej. Ni nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

—Ni un sin huin sun ni 'yáj re' nan únj. Ni un tsinj riqui sun, ni 'yáj re' nan únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>24</sup> Ngaa ni gataj Jesús:  
—Ruhuaj ganachin' snan'anj 'ngo nuguan' da man'an án re' aj. Ni sisi danicaj ni é re' nuguan' riánj, asíj ni gatā un sun gui'yā nan gunun ni é re'. <sup>25</sup> Ni un tsinj ga'nin' sun rian tsinj gu'naj Juan sisi gata' nnee sí'

ni ngüi únj. Yan'anj gataj rian sij ní'. Así hua ango tsinj gataj rian sij sa'. —Gataj Jesús.

Ngaa ni diguáj man'an ni sij nga dugüi' ni sij. Ni gataj ni sij:

—Sisi gato' sisi Yan'anj ga'nin' sun rian Juan, ngaa ni gataj Jesús gunun ni únj sisi un sin huin nun guxuman ruhua ni únj ni'yaj ni únj man'an sij únj. <sup>26</sup> Ni sisi gataj únj sisi ni tsinj ga'níj ga'na' Juan, sani xu'ui' ni'yaj únj rian ni ngüi aj. Daj si gani ruhua daran' ni ngüi sisi Juan gahuin 'ngo tsinj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

<sup>27</sup> Ngaa ni gataj ni sij gunun Jesús:  
—Nun ni'i únj mánj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

Ngaa ni gataj Jesús:  
—Hué dan ni si gatā gunun ni é re' un sin huin sun 'yā aj. —Daj gataj Jesús.

### Parábola de los dos hijos

<sup>28</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj Jesús ni tsinj daj. Ni gataj sij:

—Daj ani ruhua ni é re' nga nuguan' nan únj. Hua huji da'níj 'ngo tsinj daj. Ni gataj sij rian 'ngo da'níj sij: "Da'ní, yyaj ni güij gui'yaj sún re' riqui coj uva aj." Gataj tsinj daj gunun da'níj sij.

<sup>29</sup> Ngaa ni: "Si gan'án mánj." Gataj sí' rian chrej sí'. Sani sa' sij, ni xacaj sij ango ducuánj, ni gan'anj gui'yaj sun sij. <sup>30</sup> Hué dan ni gan'anj chrej sij rian nne ango da'níj sij. Ni da'nga' daj gataj sij gunun sí'. Ni: "Ga'ue gan'án Señor." Gataj sí' rian chrej sí'. Sani nun gan'anj gui'yaj sun sí'. <sup>31</sup> Ni un tsinj yya gui'yaj si garan' ruhua chrej sij, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni gataj ni sij:  
—Tsínj rian gataj sini yan daj. Hué sij huin nánj. —Daj gataj ni sij.

Ngaa ni gataj Jesús:  
—Xanga' atá gunun ni é re' sisi gatu sini yan ni tsinj a'nej xacan pesto nga ni ngüi xana achéj man'an rian nicaj sun Yan'anj dan nga si gatu ni é re' aj. <sup>32</sup> Daj si ga'na' Juan digyan sí' daj ga'ue guiman ni é re' gui'yaj nica ni é re'. Sani nun guxuman ruhua ni é re' mánj. Sani guxuman ruhua ni tsinj a'nej xacan pesto nga ni ngüi xana achéj man'an. Ni nunj si guini'i ni é re' daran' nan, sani nun nanicaj ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re' mánj. Ni nun guxuman ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' Juan nej mánj.

### Los labradores malvados

<sup>33</sup> Hué dan ni gunun ni é re' ango cuento naníj. Ganarij 'ngo xuru'ue daj nico coj uva unun sij aj. Ni gui'yaj sij 'ngo xingá ganicaj rian gunun sij. Ni gánj sij yu'uj rian gani sij chruj uva, gui'yaj sij vino. Ni gui'yaj sij 'ngo hue' xacan xxi sisi dugumi ni sij daran' ni coj daj. Ni naga'ui' sij si-coj sij coj chruj uva daj rian go'n-go ni tsinj sisi dugumi ni sí' si'yaj sij. Ngaa ni gan'anj gan' sij ango xuman'. <sup>34</sup> Ni ngaa guisíj güi gane uva, ngaa ni ga'níj sij si-moso sij gan'anj gachinj ni sij rian ni tsinj mán 'yaj sun daj chruj si huin si'yaj sij. <sup>35</sup> Sani

guida'a ni tsínj mán 'yaj sun daj ni si-moso sij. Nì ga'ui' ni sí' chrun xiráj 'ngo moso daj. Nì dagahui' ni sí' ango moso. Nì ga'ui' ni sí' yej ango moso daj. <sup>36</sup> Ngaa nì ga'níj ruhua' yún tsínj do'oj daj ango ni si-moso sij. Nì hua ga'i ni sí' daj nga ni tsínj gan'anj sini. Nì daj rún' gui'yaj ni tsínj dugumi daj, nì da'nga' daj gui'yaj ni sij nga ni sí'. <sup>37</sup> Hué dan nì ne' rücu nì ga'níj sij man'an da'níj sij gan'anj. Nì gataj sij: "Ga ní'yanj ni sí' nga man'an da'ní anj." Gataj ni sij. <sup>38</sup> Sanì ngaa guini'i ni sí' da'níj sij, nì gataj ni sí' gunun ni dugüi' sí': "Tsínj nan gunánj do'ój chrej sij si sa' gahui' chrej sí' aj. Dagahui' né' tsínj nan, ngaa ni gunan né' gahuin do'ój né' nánj." Daj gataj ni sij. <sup>39</sup> Ngaa nì guida'a ni sij tsínj daj. Nì guere'ej ni sij sí' chrej xe' du'ua rian man coj uva daj. Nì dagahui' ni sij sí'. <sup>40</sup> Hué dan nì ngaa ga'na' tsínj do'oj, nì un sin huin gui'yaj sij nga ni tsínj dugumi daj, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús gunun ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij.

<sup>41</sup> Ngaa nì gataj ni sij:

—Dagahui' sij ni tsínj xí'i daj. Nì sì ganahuin yaco ruhua sij nì'yaj sij ni sí' ga mánj. Ngaa nì naga'ui' sij coj chruj uva daj huin si-coj sij rian ango ni tsínj sisì dugumi ni sí'. Nì ngaa gane chruj daj, nì naga'ui' ni sí' rian tsínj do'oj daj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>42</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Nì un sin huin nì nun gaya ni é re' si gataj si-nuguan' Yan'anj únj. Nì gataj si-nuguan' Yan'anj: Yej guere'ej ni tsínj 'yaj sun hue', nì gahuin-ín' 'ngo yej sa' doj gane ran-án' dugu'nun' squina hue' niganj ni aj.

Hué man'an Señor gui'yaj nuguan' nan.

Nì dugu'naj nì ruhua hua nuguan' nan ruhua né' aj. Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>43</sup> Hué dan nì gatā gunun ni é re' sisì ga'ne Yan'anj rian gane ni é re' rian nicaj sun Yan'anj. Nì ga'ui' Yan'anj rian ango ni ngüi. Daj si gui'yaj ni sij si huin ruhua Yan'anj. <sup>44</sup> Nì huéj huin yej daj. Nì sisì ganatu 'ngo ngüi rian yej daj, nì garan' ni sij, gui'yā. Nì sisì guinij yej daj rian 'ngo ni ngüi, nì guixitin' ni sij, gui'yā nej aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>45</sup> Nì ngaa gunun ni chrej a'nin' nga ni tsínj fariseo cuento ganani Jesús, nì xacaj ni sij cuenta sisì a'mi sí' xí'f man'an ni sij. <sup>46</sup> Nì huin ruhua ni sij guida'a ni sij sí'. Sanì xu'ui' ni sij nì'yaj ni sij rian ni ngüi. Daj si ani ruhua ni ngüi sisì tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj huin Jesús, ruhua ni sij aj.

### Parábola de la fiesta de bodas

**22** Ngaa nì ga'mi ruhua' yún Jesús nani sij cuento. Nì gataj sij:

<sup>2</sup> —Daj rún' gui'yaj 'ngo rey ngaa gui'yaj sij gui'yanj xí'f si xacaj da'níj sij yun'unj xana, nì da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj. <sup>3</sup> Nì ga'níj rey daj si-moso sij gan'anj gaquinj ni ngüi sisì ga'na' ni sij xa ni sij rian gahuin gui'yanj ducua sij. Sanì nun ga'uej ruhua ni sij ga'na' ni sij. <sup>4</sup> Ngaa nì ga'níj ruhua' yún sij ango ni moso daj gan'anj ni sí'. Nì gataj sij gunun ni sí': "Gataj ni é re' rian ni ngüi ga'na' daj sisì hua chrun niā 'yā. Nì

hua dagahui' ni sij ni dānj sicuj nga ni xucu namij nej aj. Nì hua chrun daran'anj. Ngaa nì ga'na' á re' xa á re' nga da'ní. Daj si xacaj sij yun'unj xana." Gataj rey daj gunun ni sij.

<sup>5</sup> Sanì nun xacaj ni ngüi daj cuenta nga nuguan' gataj ni sij mánj. Gan'anj gui'yaj sun 'ngo tsínj daj do'ój sij. Nì gan'anj ango sij, gan'anj gudu'ue sij rasun rian ni ngüi. <sup>6</sup> Nì guida'a ango ni sij ni si-moso rey daj. Nì gui'yaj xí'i ni sij nga ni sí'. Nì dagahui' ni sij ni sí' nej. <sup>7</sup> Ngaa nì ngaa gunun rey daj, nì nì'n' ruhua ga'man ruhua sij. Nì ga'níj sij si-snado sij gan'anj dagahui' ni tsínj dagahui' ni si-moso sij daj. Nì gari yan'an ni sí' xánj ni tsínj daj. Nì gaca xuman' daj.

<sup>8</sup> Ngaa nì gataj rey daj gunun si-moso sij: "Daran'anj hua chrun sisì ga'na' ni ngüi xa ni sij rian gahuin gui'yanj xacaj da'ní yun'unj xana. Sanì nitaj si nì'yanj ni ngüi gaquin ga'na' da mánj. <sup>9</sup> Ngaa nì gan'anj ni é re' rian nacaj dugüi' ni chrej. Nì gaquinj ni é re' un ngüi gahuin ga'na' ni sij gui'yanj ruhāj aj." Gataj rey daj.

<sup>10</sup> Ngaa nì gahui ni moso daj gan'anj ni sij chruhua ni chrej. Nì gui'yaj ni sij sisì nahuin chre' daran' ni ngüi ganacaj dugüi' nga ni sij. Nì ga'na' ni ngüi sa' nga ni ngüi nitaj si hua sa' gui'yanj daj. Nì gara chruhua hue' rian gahuin gui'yanj xacaj da'níj rey daj yun'unj xana, gui'yaj ni ngüi.

<sup>11</sup> Nì ngaa gatúj rey rian man ni ngüi huaj gui'yanj daj, nì guini'i sij 'ngo tsínj nitaj nun sij 'ngo atsij nun ni tsínj rara'a. <sup>12</sup> Ngaa nì gataj sij: "Amigo, un sin 'yáj re' nan, nì nitaj 'ngo atsij nanun so' rara'a so' únj." Daj gataj rey daj. Sanì nun guiri' ruhua tsínj daj si ga'mi sí'. Nì dínj nne sí'. <sup>13</sup> Ngaa nì gataj rey gunun ni tsínj 'yaj sun rian mesa: "Nümi ni é re' dacój sij nga ra'a sij. Nì guere'ej a ni é re' sij rian rümi' hua ne' xe' rian gunun sij gaco sij nga rian xa ruj yan' sij." Daj gataj rey daj.

<sup>14</sup> Daj si nico ni ngüi aquinj Yan'anj, sanì doj ni sij huin si nacui Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

### La cuestión del tributo

<sup>15</sup> Ngaa nì gan'anj diga'mi dugüi' ni tsínj fariseo daj ga'ue ga'ui' ni sij gaquin' rian xí'f Jesús xí'f 'ngo nuguan' ga'mi sí'. <sup>16</sup> Ngaa nì ga'níj ni sij ni tsínj nico' ni sij nga ni tsínj herodista nej, gan'anj ni sí' rian Jesús. Nì gataj ni sí' gunun Jesús:

—Maestro, ni'i ni únj sisì a'mi xanga' man'án re'. Nì digyán xanga' re' si-chrej Yan'anj. Nì nitaj si gui'yáj re' un sin huin ni tsínj a'mi mánj. Daj si nitaj si nì'yáj re' daj hua ni tsínj mánj. <sup>17</sup> Hué dan nì un sin huin ani ruhuá re'. Sa' huin sisì ga'ui' né' san'anj a'nej rey César, ruhuá re'. Ga'ui' né' ní'. Asì si ga'ui' né' ní'. —Daj gataj ni sij.

<sup>18</sup> Sanì guini'i Jesús sisì ani quij ruhua ni sij. Ngaa nì gataj sí' gunun ni sij:

—Nì un sin huin nì ruhua ni é re' gui'yáj re' xí' ngāj únj. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. <sup>19</sup> Digyán ni é re' riānj 'ngo san'anj naru'ue ni ngüi rian rey daj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nì nicaj ni sij 'ngo san'anj denario ga'na' ni sij rian sí'.

<sup>20</sup> Ngaa n̄ nachínj snan'anj Jesús ni sij. N̄i gataj sí':  
—N̄i ɥn tsínj r̄jan huin san'anj nan únj. N̄i ɥn tsínj si-xugüi huin nan, n̄i hua n̄ica n̄in' huaj únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>21</sup> Ngaa n̄i:  
—Hué rian César nga si-xugüi sí' huin. —Gataj ni sij.  
Ngaa n̄i gataj Jesús:  
—Ngaa n̄i ḡa'ui' ni é re' si'yaj rey César daj rian César aj. N̄i ḡa'ui' ni é re' si'yaj Yan'anj rian Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>22</sup> N̄i ngaa gunun ni sij nuguan' ga'mi Jesús, n̄i garáj yan'anj ruhua ni sij. N̄i dunáj ni sij sí'. N̄i gan'anj ni sij.

### La pregunta sobre la resurrección

<sup>23</sup> N̄i hué güi daj n̄i ga'n̄a' doj ni tsínj saduceo rian Jesús. N̄i ataj ni tsínj daj sisi nitaj si gana'nij ni níman mánj. N̄i nachínj snan'anj ni sij Jesús. <sup>24</sup> N̄i gataj ni sij:  
—Maestro, gataj Moisés: "Sis̄i ḡahui' 'nḡo tsínj nitaj da'n̄ij, ngaa n̄i n̄acaj jnánj sij nic̄a sij. N̄i da'nga' daj gui'yaj sí' ga'ui' sí' si ga'nga' 'nḡo lij n̄agane yan du'ua chre." Daj gataj Moisés. <sup>25</sup> Hué dan n̄i gane ichij n̄janj 'nḡo tsínj daj scanij né'. N̄i xacaj tsínj x̄ahua' nic̄a sij. N̄i gahui' sij. N̄i nitaj da'n̄ij sij nga ún'. N̄i gunáj nic̄a sij rian jnánj sij xacaj sí' xaco' sí'. <sup>26</sup> San̄i ḡahui' tsínj nico' r̄yuc̄u tsínj x̄ahua' daj. N̄i xacaj ango jnánj sí' yun'unj x̄ana daj. N̄i da'nga' daj xacaj ni ichij n̄janj tsínj yun'unj x̄ana daj. <sup>27</sup> Da' guis̄ij daj ḡahui' man'an yun'unj daj nej aj. <sup>28</sup> Hué dan n̄i ngaa gana'nij ni níman ngaa guiman ruhua' yún ichij jnánj sij, n̄i daj hua yya tsínj ḡahuin nic̄a yun'unj x̄ana daj, ruhuá re' únj. Daj si daran' ni sij xacaj ún' nánj. —Daj gataj ni tsínj saduceo gunun Jesús.

<sup>29</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:  
—Nun n̄ari' ni é re' si nun ni'i ni é re' daj gataj si-nuguan' Yan'anj mánj. N̄i nun ni'i ni é re' daj nucuaq Yan'anj nej mánj. <sup>30</sup> Daj si ngaa ḡana'nij ni níman, n̄i si xacaj ni tsínj ni yun'unj x̄ana mánj. N̄i daj n̄i si xacaj ni yun'unj x̄ana tsínj sno'o mánj. Daj si daj rún' nne ni ángel xata', da'nga' daj ḡane ni sij aj. <sup>31</sup> Ngaa n̄i gat̄a gu-nun a ni é re' daj guini'i a ni é re' sisi ḡana'nij ni níman. Achin si ḡaya ni é re' rian si-nuguan' Yan'anj ḡa' di ní'. <sup>32</sup> Daj si gataj Yan'anj: "Huēj huin Dan'anj tsínj gu'naj Abraham nga tsínj gu'naj Isaac nga tsínj gu'naj Jacob nej aj." Daj gataj Yan'anj asij ná. Hué dan ni sé níman huin ni tsínj guinico' Yan'anj asij ná mánj. Hua n̄i'na' ni sij nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj saduceo.

<sup>33</sup> N̄i ngaa gunun ni ngüi si gataj Jesús, n̄i garáj yan'anj ruhua ni sij nga nuguan' digyán sij rian ni ngüi.

### El gran mandamiento

<sup>34</sup> N̄i ngaa gunun ni tsínj fariseo sisi dínj gahuin du'ua ni tsínj saduceo, gui'yaj Jesús, ngaa n̄i nahuin yu' ni sij. <sup>35</sup> N̄i 'nḡo ni sij huin 'nḡo tsínj digyán ley rian ni ngüi. N̄i huin ruhua sí' x̄acaj sí' cuenta daj n̄ata' Jesús.

<sup>36</sup> Ngaa n̄i nachínj snan'anj sí' Jesús. N̄i gataj sí':

—Maestro, ɥn sin huin nuguan' nico doj rian daran' nuguan' a'nin' Yan'anj sun riun' únj. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>37</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—“Ḡahuin 'i ruhuá re' n̄i'yaj re' Señor huin Dan'ánj re' nga nimán re' nej, n̄in' sta'ngá' re' nej.” <sup>38</sup> Hué nan huin nuguan' huin achij nga nuguan' sini rian daran' ni nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian ni ngüi aj. <sup>39</sup> N̄i daj rún' hua nuguan' nan, n̄i hua ango nuguan' a'nin' Yan'anj sun rián re' nej. N̄i nuguan' nan huin: “Ḡahuin 'i ruhuá re' n̄i'yaj re' dugüí' re' rún' 'i ruhuá re' ni'yaj re' man'án re' aj.” <sup>40</sup> Ngaa n̄i daran' si-ley Yan'anj nga daran' si ga'mi ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, n̄i 'n̄a' daran' ni nuguan' daj rian n̄ungüej nuguan' huin achij nan. —Daj gataj Jesús.

### ¿De quién es hijo el Cristo?

<sup>41</sup> Ngaa n̄i ngaa nahuin yu' ni tsínj fariseo, n̄i nachínj snan'anj Jesús ni sij.

<sup>42</sup> N̄i gataj Jesús:

—N̄i ɥn sin huin ani ruhua ni é re' xi'í Cristo únj. N̄i ɥn sin da'nij huin sí', ruhua ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i:

—Da'n̄ij David huin sí'. —Gataj ni sij.

<sup>43</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ngaa n̄i sisi Cristo huin da'n̄ij David, n̄i ɥn sin huin, n̄i gataj David sisi Cristo huin Señor rian sij únj. Daj si hua 'nḡo nuguan' gataj David, gui'yaj Espíritu Santo: <sup>44</sup> “Yan'anj gataj gunun Señor nicaj sun riánj sisi ḡane sí' chrej ra'a s̄a' Yan'anj da' guis̄ij gui'yaj gana Yan'anj rian daran' ni tsínj unun' nga Señor nicaj sun riánj.” Daj gataj Yan'anj gunun Señor, gataj xi' David. <sup>45</sup> As̄a' ḡa'ue ḡahuin Cristo da'n̄ij David sisi dugu'naj sí' Señor man'an Cristo únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>46</sup> N̄i nun ri' ruhua ni tsínj fariseo si ḡa'mi ni sij. N̄i asij güi daj, n̄i nun guis̄ij ruhua ni sij n̄achin' snan'anj ni sij Jesús ḡa mánj.

### Jesús acusa a los escribas y los fariseos

**23** Ngaa guis̄ij n̄i ga'mi Jesús rian ni ngüi nga rian ni tsínj nico' sí'. <sup>2</sup> N̄i gataj sij:

—Nicaj sun ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo daj rún' guinicaq sun Moisés. <sup>3</sup> Yu'uj daj n̄i d̄agahuin ni é re' rian ni sij. N̄i gui'yaj ni é re' si ataj ni sij. San̄i si gachej ni é re' chrej chéj ni sij. Daj si ataj ni sij 'nḡo nuguan', n̄i 'yaj ni sij ango nuguan'. <sup>4</sup> N̄i daj rún' 'yaj 'nḡo tsínj ngaa ya'i 'nḡo carga ḡata 'nḡo dugüi' sí', 'yaj sí', n̄i da'nga' daj 'yaj ni sij. Daj si 'yaj ni sij sisi ḡata ni ngüi carga ya'i huin ni nuguan' a'nin' ni sij sun rian ni sí'. N̄i uta' ni sij carga daj dacan xicó' ni sí'. San̄i a doj na'uej ruhua ni sij ch̄racu'ij ni sij ch̄ra' ra'a ni sij nga carga daj. <sup>5</sup> N̄i daran' si 'yaj ni sij, n̄i da'nga' daj 'yaj ni sij sisi guini'i ni ngüi. N̄i nagui'yaj gara' ni sij rian nun si-nuguan' Yan'anj nun yo ni sij. N̄i hué daj nagui'yaj x̄e'e ni sij yu'uej nico' du'ua si-gan' ni sij nej. <sup>6</sup> N̄i nana'ui' ni sij 'nḡo yu'uj s̄a' ḡane ni sij rian 'yaj ni sij 'nḡo gui'yanj.

Ni hué daj nana'ui' ni sij sisi gane ni sij chrun xila sa' chruhua si-nuhui ni sij nej. <sup>7</sup> Ni huin ruhua ni sij sisi ga'mi sa' ni ngüi nga ni sij ngaa chéj ni sij rian yu'ue. Ni hué daj huin ruhua ni sij sisi digu'naj ni tsínj "maestro" ni sij. <sup>8</sup> Si duna ni é re' si gataj ni ngüi sisi "maestro" huin ni é re' mánj. Daj si 'ngo jnanj daran' ni é re'. Ni urin maestro huin Cristo rian ni é re' nej. <sup>9</sup> Ni si digu'naj ni é re' "chrej" 'ngo tsínj man chruhua xungüi mánj. Daj si urin chrej ni é re' huin Yan'anj xanga' nne xata'. <sup>10</sup> Ni si duna ni é re' si gataj ni ngüi sisi nico' ni sij ni é re' mánj. Daj si urin Cristo huin tsínj guinico' ni é re' aj. <sup>11</sup> Ni tsínj huin achij scanij ni é re', ni da'ui sij gunánj guitsi sij rian ni é re'. <sup>12</sup> Daj si un tsínj huin ruhua gahuin achij, ni gunaj sij ne' rucu. Ni un tsínj huin ruhua gunaj ne' rucu, ni gahuin achij sij.

<sup>13</sup> Sanj niqui nin' ruhua niman ni é re' huin ni é re' tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo nej. Daj si gahuin ni é re' nico castigo. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si ránj ni é re' chrej rian nicaj sun Yan'anj. Ni na'ue gatu ni ngüi, 'yaj ni é re'. Ni na'uej ruhua ni é re' gatu ni é re'. Ni da'nga' daj huin ruhua ni ngüi gatu, ni na'uej ruhua ni é re' nej.

<sup>14</sup> Niqui nin' ruhua niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo nej. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si a'nej ni é re' ducua' ngüi xana mmij. Ngaa ni ná achínj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi gani ruhua ni ngüi sisi sa' ni é re'. Xi'f nuguan' nan, ni gahuin ni é re' nico castigo.

<sup>15</sup> Niqui nin' ruhua niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo nej. Daj si guiran' ni é re' nico castigo. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si nin' gachra' achéj ni é re'. Ni da rucu nnee yan'anj huaj ni é re' sisi xacaj urin tsínj si-chrej ni é re', ruhua ni é re'. Ni ngaa guiri' ni é re', ni gahuin quij chruhua niman sí' si quij niman man'an ni é re', 'yaj ni é re'. Ni guitaj diyán sí' gan'anj sí' rian ni é re' gan'anj daran' ni é re' rian yan'an.

<sup>16</sup> Niqui nin' ruhua niman ni é re' xi'f sayun guiran' ni é re'. Daj si ni tsínj duri digyán chrej rian ni ngüi huin ni é re'. Ni ataj ni é re' sisi guta' nica yya 'ngo tsínj daj rian oro man chruhua nuhui, ngaa ni ní'yanj si ataj sí'. Ni hua nian gui'yaj sí' si gataj sí', ataj ni é re'. <sup>17</sup> Tsínj ni'yun ni tsínj duri huin ni é re' nánj. Daj hua si huin achij, ruhua ni é re' únj. Oro ní', asj nuhui 'yaj sisi sa' oro sa'. <sup>18</sup> Ni hué daj ataj ni é re' sisi guta' nica yaa 'ngo tsínj daj rian altar sisi hua yya nuguan' ga'mi sí', ni nitaj si ní'yanj si ataj sij mánj. Sanj sisi guta' nica yya 'ngo tsínj daj rian ofrenda taj rian altar, ngaa ni ní'yanj si ataj sij, ni hua nian gui'yaj sí' si gataj sí', ataj ni é re'. <sup>19</sup> Tsínj ni'yun ni tsínj duri huin ni é re'. Daj hua si huin achij, ruhua ni é re' únj. Ofrenda ní', asj altar 'yaj sisi sa' ofrenda daj sa'. <sup>20</sup> Tsínj guta' nica yya rian altar, ni nitaj si guta' nica yya sij rian urin altar, sanj guta' nica yya sij rian daran' si mán rian altar nej. <sup>21</sup> Ni tsínj guta' nica yya rian nuhui, ni sé rian urin nuhui guta' nica yya sij. Sanj guta' nica yya sij rian Yan'anj xanga' nne chruhua nuhui nej. <sup>22</sup> Ni tsínj guta' nica yya xata' rian nne chrun xila sa' nne Yan'anj, ni sé urin rian chrun xi-

la sa' nne Yan'anj guta' nica yya sij mánj. Sanj hué daj guta' nica yya sij rian man'an Yan'anj si nne rian chrun xila sa' da nej.

<sup>23</sup> Nin' ruhua niqui niman ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si guiran' a ni é re' nico castigo. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si aya ni é re' rumi coj nun stila nga coj xugune rian yo'ój nej nga coj comino nej. Ni ngaa guisj ichi' rumi, ni a'ui' ni é re' 'ngo rumi rian Yan'anj. Sanj duna ni é re' nuguan' huin rian chruhua si-ley Yan'anj nej. Daj si duna ni é re' si gui'yaj nica ni é re' rian ni ngüi. Ni duna ni é re' si gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj á re' Yan'anj. Ni duna ni é re' si guxuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Yan'anj. Da'ui ni é re' gui'yaj ni é re' ni nuguan' nico nan. Sanj si duna ni é re' nga ango si 'yaj ni é re' da mánj. <sup>24</sup> Ni huin ni é re' tsínj duri digyán chrej rian ni ngüi. Ni aca ni é re' nnee man xucu xa'ui sisi nahuin sa' nnee daj go'o ni é re'. Sanj amánj gue é re' xucu xachij huin camello.

<sup>25</sup> Niqui nin' ruhua niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si guiran' ni é re' nico castigo nej aj. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si 'yaj á re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj na'nin' xiráj tasa nga xiráj go'o nej aj. Sanj nun na'nin' sij chruhua tasa nga chruhua go'o mánj. Ni da'nga' daj hua chruhua niman ni é re'. Ni man nin' ruhua si quij hua. Daj si 'yaj tu ni é re'. Ni 'yaj quij ni é re' nga ni ngüi nej. <sup>26</sup> Tsínj fariseo duri huin ni é re'. Hua sini na'nin' sa' ni é re' chruhua tasa nga go'o huin niman an re'. Asj ni ga'ue gui'yaj sa' ni é re' guini' ni ngüi aj.

<sup>27</sup> Niqui niman nin' ruhua ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si guiran' ni é re' nico sayun. Huin ni é re' ni tsínj digya' yun'unj. Daj si daj rún' hua chran gatsj naránj ni sij rian achin' niman, ni da'nga' daj hua ni é re'. Daj si xanga' ni hua nia' xiráj chran aráj ni sij daj. Sanj ne' chruhua yu'uj ni man nin' ni cúj niman nga daran' si quij hua. <sup>28</sup> Ni da'nga' daj hua á re'. Daj si rún' hua tsínj 'yaj nica, ni da'nga' daj hua ni é re' rian ni ngüi. Sanj chruhua niman ni é re', ni man nin' ruhua nuguan' digya' yun'unj nga ni nuguan' quij aj.

<sup>29</sup> Niqui nin' ruhua ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si gahuin ni é re' castigo nico. Tsínj digya' yun'unj huin in re'. Daj si naránj an re' chran rian gachin' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni nagui'yaj nia' ni é re' xiráj chran rian gachin' ni tsínj hua sa'. <sup>30</sup> Ni ataj ni é re': "Sisi nun guiman únj asij ngaa guimán ni xí', ni tsínj guimán asij ná, ni si chracui únj dagahui' ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj mánj." Da'nga' daj ataj ni é re'. <sup>31</sup> Sanj hué ducuanj daj digyán xanga' a ni é re' sisi hué ni é re' huin yya da'nij ni tsínj dagahui' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. <sup>32</sup> Achin guisj si gui'yaj quij ni xi a ni é re'. Sanj gui'yaj a ni é re' nga si achin daj.

<sup>33</sup> Xucuáj huin ni é re'. Ni da'nij xucuáj huin ni é re' aj. Ni daj gui'yaj ni é re' sisi si gahuin ni é re' castigo rian yan'an únj. <sup>34</sup> Xi'f daj ni a'ní ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nga ni tsínj ni' sa' nej, nga ni tsínj digyán si-



nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nî guisij ni sij rian man é re' aj. Sanî hua gō'ngo ni sij dagahui' ni é re' aj. Nî doco' ni é re' ni sij rian rugutsî. Nî duguayun ni é re' ango ni sij chruhua si-nuhui ni é re'. Nî guinico' ni é re' ni sij daran' xuman' chrān' yun'unj ni é re' ni sij nej. <sup>35</sup> Ngaa nî xi'í daj da'ui ni é re' si-gaquin' daran' ni tsínj dagahui' ni ngüi hua sa'. Nî asij sini dagahui' tsínj gu'naj Caín jnánj sij Abel. Nî hué sí' gahuin 'ngo tsínj gui'yaj nîca. Nî hué daj dagahui' ni xi ni é re' tsínj gu'naj Zacarías huin sí' da'nîj Berequías. Nî dagahui' ni sij sí' rian dani altar nga rian nne ducua Yan'anj. <sup>36</sup> Xanga' atā yāj gunun a ni é re' sisî guiran' ni dugui' ni é re' castigo xi'í si-gaquin' ni tsínj dagahui' daj. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán si-ley Moisés rian ni ngüi.

### Lamento de Jesús sobre Jerusalén

<sup>37</sup> Ngaa nî gataj ruhua' yún Jesús:

—Nun nani ducu ruhuāj xi'í ni é re' ni tsínj man xuman' Jerusalén. Daj si dagahui' ni é re' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj. Nî ga'ui' ni é re' yey ni tsínj nicaj nuguan' huaj rian ni é re' huin ni sij tsínj ga'nîj Yan'anj huaj rian a ni é re'. Sîj undaj huin ruhuāj nāgui'yaj yu'ūj, nî da'nîj man'án re' huin ni tsínj man xuman' Jerusalén. Nî daj rún' 'yaj 'ngo xuchre ngaa nagui'yaj yu'uj xuj da'nîj xuj riqui si-gachi xuj, nî da'nga' daj huin ruhuāj guiyā nga ni da'nîj re'. Sanî nun garan' ruhua á re' mánj. <sup>38</sup> Yyāj nî nî'yaj ni é re'. Guere' xánj ni é re' nga ducua ni é re' guna yyaj aj. <sup>39</sup> Nî ataj snan'ān gunun ni é re' sisî si guini'i yún ni é re' yūnj da guisij güi gataj ni é re' nuguan' nan: "Hua sa' nî'n' ruhua tsínj 'nā' rian si-xugüi man'an Señor." —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi man xuman' Jerusalén.

### Jesús predice la destrucción del templo

**24** Nî ngaa gahui Jesús chruhua nuhui nico gan'anj sij, nî gahuin nîchrun' ni tsínj nico' sij sisî digyán ni sí' daj hua ni hue' huin nuhui daj rian Jesús. <sup>2</sup> Sanî gataj Jesús gunun ni sí':

—Guini'yaj sa' ni é re' daran' nan anj. Xanga' atā gunun a ni é re' sisî hua 'ngo güi, nî sî gunáj ni a 'ngo yey rian dugüi' mánj. Dugwane nî'n' ni sij daran' nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Señales antes del fin

<sup>3</sup> Nî ngaa gane Jesús dacan gu'naj Olivos, nî ga'na' urin ni tsínj nico' Jesús rian nne sij. Nî gataj ni sí':

—Gataj re' gunun únj aman gahuin yya ni nuguan' nan. Nî gataj re' daj hua 'ngo da'nga' guini'i únj sisî ga'na' ruhua' yún re' ngaa ganahuij xungüi nan. —Daj gataj ni sij.

<sup>4</sup> Ngaa nî gataj Jesús:

—Ga' cuidado ni é re' sisî nitaj 'ngo tsínj digya' yun'unj ni é re' aj. <sup>5</sup> Daj si ga'na' nico ni tsínj rian si-xugüi man'ānj anj. Nî gataj ni sij: "Hué man'ānj huin Cristo aj." Daj gataj ni sij gunun ni é re'. Nî digya' yun'unj ni sij nico ni ngüi.

<sup>6</sup> Nî gunun ni é re' nuguan' sisî unun' 'ngo xuman' nga ango xuman', nî huin ruhua 'ngo xuman' daj guda' nga ango xuman'. Sanî sî guxu'ui' ni é re' mánj. Hua nian si hué daj gahuin. Sanî achin ganahuij nî'n' xungüi aj. <sup>7</sup> Nî gunun' nungüej xuman' daj. Nî gunun' 'ngo gobierno da nga ango gobierno. Nî ga'na' xi'í nga xi'nā nej. Nî ga'na' yún gō'ngo rian xungüi nej. <sup>8</sup> Daran' nan nî diaj gaxi'i guiran' ni ngüi sayun.

<sup>9</sup> Hué dan nî naga'ui' ni sij ni é re' rian ni tsínj nicaj sun. Nî guiran' ni é re' sayun nej. Nî dagahui' ni sij ni é re' nej. Nî sî gahuin sa' ruhua daran' ni ngüi guini'yaj ni sij ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' ngāj. <sup>10</sup> Ngaa nî ni güi daj, nî nico ni ngüi duna si-chrej Yan'anj. Nî naga'ui' ni sij dugüi' ni sij rian ni tsínj nicaj sun. Nî sî gahuin sa' ruhua ni sij guini'yaj ni sij gō'ngo dugüi' ni sij. <sup>11</sup> Nî ga'na' nico ni tsínj digya' yun'unj. Nî gataj ni sij sisî a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj. Nî digya' yun'unj ni sij nico ni ngüi. <sup>12</sup> Nî xi'í si gahuin nico gaquin', nî duna nico ni sij si gahuin 'i ruhua ni sij guini'yaj ni sij ni dugüi' ni sij. <sup>13</sup> Sanî ni ngüi huaj nico' yya nî'n' si-chrej Yan'anj da güi ganahuij xungüi, nî ganacaj Yan'anj ni sij aj. <sup>14</sup> Nî nî'n' gachra' xungüi ganata' ni sij nuguan' sa' nan xi'í si nicaj sun Yan'anj. Nî da'nga' daj ganata' ni sij sisî guini'i daran' ni ngüi nga nuguan' sa' nan. Ngaa nî guisij, nî ganahuij daran'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

<sup>15</sup> Hué dan nî un tsínj aya ni nuguan' nan, nî xacaj re' cuenta un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata huin nuguan' ga'mi Jesús xi'í si xi'i. Nî gataj Jesús:

—Nî ngaa guini'i ni é re' niquin' si quij hua rian hua sa' nî'n' ruhua daj rún' gataj tsínj gu'naj Daniel asij ná <sup>16</sup> ni gunánj ni ngüi mán estado Judea gan'anj ni sij riqui quij. Nî Daniel huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. <sup>17</sup> Nî tsínj taj xata' chra ducua sij, nî sî nanij sij guiri sij 'ngo rasun man chruhua ducua sij daj. <sup>18</sup> Nî tsínj mán 'yaj sun riqui quij, nî sî nanicaj sij ga'na' naran' sij si-gan' sij ga' mánj. <sup>19</sup> Nî niqui niman ni ngüi xana nun riqui lij nga ni ngüi utsi gue da'nîj si gahuin ni güi nan anj. <sup>20</sup> Gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisî sî ga'na' sayun daj ni yahui nuhuij nga güi naranj ruhua ni ngüi. <sup>21</sup> Daj si ngaa daj, nî guiran' ni ngüi sayun nico. Nî asij ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi, nî nun guini'i ni ngüi 'ngo sayun daj rún' gahuin ne' rian ni güi gan'anj nan. Nî ne' rian ni güi daj, nî nitaj si ga'na' nico sayun rian ni ngüi daj rún' guiran' ni ngüi ngaa daj. <sup>22</sup> Nî sisî ga' nico güi ga' sayun daj, nî sî gunucuj ni ngüi mánj. Sanî xi'í ni ngüi ganacui Yan'anj, nî ganiquin' da'aj sij si gahuin sayun, gui'yaj Yan'anj.

<sup>23</sup> Nî sisî ngaa daj hua 'ngo tsínj gataj: "Nî'yaj re'. Nan niquin' Cristo." Asî: "Da' mánj niquin' Cristo aj." Sisî da'nga' daj gataj ni sij, nî sî guxuman ruhuá re' mánj. <sup>24</sup> Daj si ga'na' ni tsínj gataj sisî hué ni sij huin Cristo, gataj ni sij. Nî ga'na' ni tsínj gataj sisî hué ni sij huin tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nej. Nî tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Nî gui'yaj chre ni sij. Nî gui'yaj ni sij ni rasun nico güenda digya' yun'unj ni sij ni ngüi. Nî sisî ga'ue nî digya' yun'unj ni sij man'an ni ngüi nacui Yan'anj nej. <sup>25</sup> Daran'anj hua gataj sinîj gunun ni é re'

nej aj. <sup>26</sup> Ngaa n̄i sisi gataj ni sij: "N̄i'yaj ni é re'. Hué Cristo niquin' quij gui'yanj naço daj." Sisi da'nga' daj gataj ni sij, n̄i s̄i gan'anj ni é re' mánj. N̄i sisi gataj ni sij: "Hué Cristo nne chruhua hue' daj." N̄i sisi da'nga' daj gataj ni sij, n̄i s̄i guxuman ruhua ni é re' mánj. <sup>27</sup> Daj si daj rún' yoó ran 'yaj du'ui ne' s̄i ḡüi, n̄i 'ngó xiguin n̄in' xata', n̄i da'nga' yoó daj n̄anicaj da'n̄ij ni nḡüi huin man'ānj. <sup>28</sup> Rian ngaj níman, n̄i yu'uj daj n̄ahuin yu' ni xarúj.

### La venida del Hijo del Hombre

<sup>29</sup> San̄i si gachin ni ḡüi guiran' ni nḡüi sayun daj, ngaa n̄i rá'yanj gahuin rumi' rian ḡüi. N̄i s̄i guixiguin rian yahuí mánj. N̄i gayu ni yati' mán xata'. N̄i n̄agunánj ni fuerza mán xata' nej. <sup>30</sup> Ngaa n̄i guruḡüi' 'ngó da'nga' gui'yā xata' huin da'n̄ij ni nḡüi. Hué dan n̄i n̄in' ruhua ganani ruhua daran' ni xi'nin' huin ni nḡüi man chruhua xunḡüi. N̄i guini'i ni sij ga'na' man'ānj rian ni nga huin da'n̄ij ni nḡüi. N̄i ga'n̄aj nga daran' fuerza. N̄i n̄ahuin 'ueé n̄in' t̄nj ga'n̄aj nej aj. <sup>31</sup> N̄i ga'n̄i ni ángel gan'anj nga trompeta ga'yanj nucuj. N̄i n̄aran' ni ángel daj ni nḡüi hua ganacui Yan'anj. N̄i ganaran' ni ángel ni nḡüi daj mán n̄in' gachra' da' xi'f n̄in' xunḡüi nga xata' nej aj.

<sup>32</sup> N̄i gahuin chrun ni é re' xi'f nuguan' huin chrun higuera. Ngaa ganahuin ya'nij ra'a, n̄i naxira' coj ra'a, hué dan n̄i ni'i ni é re' si hua guis̄j gahuin n̄ichrun' yahuí gahuin yan'an anj. <sup>33</sup> N̄i hué gue ducuanj daj ngaa guini'i ni é re' sisi hua gahuin si atā gunun ni é re' acuan', ngaa n̄i guini'i ni é re' sisi hua niquin' man'ānj rian hue' aj. <sup>34</sup> Xanga' atā gunun ni é re' sisi sij gahui' ni nḡüi man yyaj da gahuin yya daran' ni nuguan' nan anj. <sup>35</sup> Ga ni'ya xata' nga yo'ój. San̄i si-nuguan'ānj nitaj aman ganahuij mánj.

<sup>36</sup> N̄i nun ni'i a 'ngó ni nḡüi un ḡüi, n̄i un hora ga'na' man'ānj mánj. N̄i nun ni'i ni ángel mán xata' nej. N̄i nun ni'i man'ānj huin da'n̄ij Yan'anj nej. Urin chrē ni'i nánj. <sup>37</sup> N̄i daj rún' gui'yaj ni nḡüi ngaa gane tsin̄j gu'naj Noé asij ná, n̄i da'nga' daj gui'yaj ni nḡüi ngaa ga'na' da'n̄ij ni nḡüi huin man'ānj. <sup>38</sup> Daj si asij ngaa nun gara nnee rian yo'ój, n̄i xa ni sij go'o ni sij. N̄i acaj ni sij yun'unj xana. N̄i acaj yun'unj xana tsin̄j sno'o nej. N̄i da'nga' daj gui'yaj ni sij da' ḡüi gatúj Noé chruhua rio achéj rian nnee. <sup>39</sup> N̄i nun gara da'nga' ruhua ni sij da gara nnee rian yo'ój gui'yaj gumān huee xxi. N̄i nicaj nnee daj daran' ni sij gan'anj-án'. N̄i daj rún' gahuin ngaa daj, n̄i da'nga' daj nun gara da'nga' ruhua ni nḡüi da ga'na' ruhua' yūnj.

<sup>40</sup> N̄i ngaa guis̄j ḡüi daj, n̄i gunun nuguan'an huij tsin̄j riqui quij. N̄i nicā gan'ān 'ngó sij, n̄i angó sij gūna. <sup>41</sup> N̄i gunun nuguan'an huij yun'unj xana huáj unj. N̄i 'ngó unj nicā gan'ān, n̄i angó unj gūna. <sup>42</sup> Xi'f daj guini'yaj sa' ni é re'. Daj si nun ni'i ni é re' un hora ga'n̄aj huin Señor nicaj sun rian ni é re'. <sup>43</sup> Gunun sa' ni é re'. Sisi guini'i 'ngó tsin̄j ducua daj un hora ne' yan' ga'na' 'ngó tsin̄j t̄, n̄i gane sij dugumi sij. N̄i si ga'nij sij gatu sí' ducua sij, gui'yaj t̄ sí' mánj. <sup>44</sup> Hué dan n̄i ga chrun guiman ni é re' nej. Daj si ga'na'

man'ānj hué gue hora nitaj si ani ruhua ni é re' huin da'n̄ij ni nḡüi.

<sup>45</sup> Ngaa n̄i gahuin ni é re' daj rún' huin 'ngó moso sa'. N̄i gui'yaj ni é re' daj rún' 'yaj 'ngó tsin̄j nicaj yun'unj moso, gui'yaj xuru'ue. Daj si a'ui' sij si xa ni angó moso ngaa ní'yanj ni sí'. <sup>46</sup> N̄i hua 'ueé rian tsin̄j nicaj yun'unj daj sisi hua gacuij 'yaj sij ngaa hua 'na' niqui tsin̄j ducua nari' sí'. <sup>47</sup> Xanga' atā gunun a ni é re' sisi guinicaj tsin̄j daj sun dugumi sij daran' si'yaj tsin̄j ducua daj, gui'yaj sí'. <sup>48</sup> San̄i sisi hua xi'i niman tsin̄j daj, n̄i gani ruhua sij sisi gahuin ran ga'na' niqui tsin̄j ducua daj. <sup>49</sup> N̄i gaxi'i sij duguyun sij angó ni moso dugumi sij, n̄i gaxi'i sij xa nasa' sij, n̄i go'o sij nga ni tsin̄j axini nej. <sup>50</sup> Ngaa n̄i ga'na' tsin̄j ducua daj hué gue ḡüi, n̄i hué gue hora nitaj si ani ruhua sij si ga'na' sí'. <sup>51</sup> N̄i gahuin nico sij castigo gui'yaj tsin̄j ducua. N̄i guiran' sij sayun nga ni tsin̄j digya' yun'unj, gui'yaj sí'. N̄i hué yu'uj daj gaco sij. N̄i da xaruj yan' sij gahuin sij castigo.

### Parábola de las diez vírgenes

**25** 'Ni daj rún' 'yaj ichi' nḡüi xana yan, n̄i da'nga' daj gahuin rian nicaj sun Yan'anj xata'. Daj si nicaj ni unj candil aca gasiti huaj unj n̄acaj duḡüi' unj nga tsin̄j xacaj nica. <sup>2</sup> N̄i un'un' unj huin yun'unj ni'i sa'. N̄i yun'un' unj huin yun'unj ni'yun. <sup>3</sup> N̄i nicaj un'un' ni yun'unj ni'yun nun ni'i daj candil gan'anj unj. San̄i nun n̄icaj unj gasiti gan'anj unj. <sup>4</sup> San̄i ni yun'unj ni'i sa' daj, n̄i nicaj unj gaga' nun gasiti gan'anj unj. N̄i nicaj unj candil nej aj. <sup>5</sup> N̄i rian gahuin ran tsin̄j xacaj yun'unj xana, n̄i ganun nnej rian daran' unj, n̄i gatoj unj. <sup>6</sup> Hué dan n̄i yan' sa', n̄i gunun unj si gaguáj ni sij. N̄i gataj ni sij: "Hua 'na' tsin̄j xacaj yun'unj xana. Gahui ni é re' gan'anj n̄acaj ni é re' tsin̄j daj." Da'nga' daj gaguáj ni sij. <sup>7</sup> Ngaa n̄i nachica daran' ni yun'unj xana yan daj. N̄i gaxi'i unj gui'yaj xuḡüi unj si-candil unj. <sup>8</sup> Ngaa n̄i gataj anin' yun'unj ni'yun daj rian anin' yun'unj a hua xuḡüi 'yaj: "Riqui anin' é re' doj si-gasiti anin' é re' guiri' unj. Daj si ruhua guin̄aj si-candil ni unj." Daj gataj unj. <sup>9</sup> San̄i gataj ni yun'unj ni'i sa' daj: "S̄i guis̄j gasiti rian daran' né' sisi riqui unj rian ni é re'. Ḡüj ni'yaj naj anin' é re' rian mánj anéj, n̄i guiran anin' é re' aj." Daj gataj anin' unj. <sup>10</sup> San̄i ngaa huaj unj guiran unj gasiti, n̄i ganas̄j tsin̄j xacaj yun'unj xana daj. N̄i gatúj ni yun'unj a hua xuḡüi daj chruhua hue' nga tsin̄j xacaj yun'unj xana daj. N̄i naránj ni sij rian hue' daj nánj. <sup>11</sup> Da' s̄i da guinas̄j angó da'aj ni yun'unj xana yan daj. N̄i gataj unj: "Señor, señor, na'ni re' rian hue' gatu ni unj." Daj gataj unj gunun sí'. <sup>12</sup> San̄i gataj sí': "Xanga' atā gunun a ni é re' sisi nun ni' t̄nj ni é re' mánj." Daj gataj sí' gunun ni yun'unj ni'yun daj.

<sup>13</sup> Guini'yaj sa' ni é re' si nun ni'i ni é re' un ḡüi, n̄i un hora ga'na' da'n̄ij ni nḡüi huin man'ānj.

### Parábola de los talentos

<sup>14</sup> Daj si daj rún' 'yaj 'ngó xuru'ue gan'anj angó yu'uj gan', n̄i hué daj 'yaj man'ānj. N̄i gaquínj xuru'ue daj si-

moso sij. Nì naga'ui' sij si-san'anj sij rian ni sí' sisi dugumi ni sí'. <sup>15</sup> Nì ga'ui' sij un'un' san'anj gu'naj talento rian 'ngò si-moso sij. Nì 'ngò talento daj huin ruhuaj gata sisi gui'yaj gana 'ngò tsínj daj ngaa guisíj gui'yaj sun sij 'ngò si xinun' yo'. Daj si nìn' ruhua du'ue san'anj huin talento daj. Nì ga'ui' sij huij talento rian ango moso daj. Nì ga'ui' sij 'ngò talento rian ango moso daj. Nì ga'ui' sij rian gò'ngo ni sij daj rún' gá'ue gui'yaj gana ni sij. Hué dan nì gan'anj gan' sij.

<sup>16</sup> Ngaa nì 'ngò hora gan'anj tsínj nahuin ra'a un'un' talento daj. Nì guiránj sij ni rasun nadu'uej sij. Nì gui'yaj gana sij yun'un' talento ngà san'anj daj. <sup>17</sup> Nì da'nga' daj gui'yaj tsínj guiri' huij talento. Nì gui'yaj gana sij yahuij talento. <sup>18</sup> Sanì tsínj guiri' 'ngò talento, nì gan'anj sij ganj sij yu'uj. Nì garíj huij sij si-san'anj si-xuru'ue sij.

<sup>19</sup> Nì ngaa gachin nico güi, nì nasíj xuru'ue daj. Nì xacaj sij cuenta daj gui'yaj ni moso daj. <sup>20</sup> Nì ga'nà' tsínj guiri' un'un' talento daj. Nì nuta' sij yun'un' talento gui'yaj gana sij. Nì gataj sij gunun xuru'ue daj: "Señor, riquí re' un'un' talento riánj. Nì gui'yaj ganāj yun'un' talento gahuin si'yáj re'." Daj gataj tsínj daj gunun xuru'ue daj. <sup>21</sup> Ngaa nì gataj sí': "Dugu'naj huaj gui'yáj re' huín re' 'ngò moso gui'yaj sa' sun. Nì huín re' 'ngò tsínj gacuij. Xi'í si gui'yaj 'ueé re' ngà doj sun, ngaa nì gui'yā sisi guñicaj re' nico sun. Gahuin nià' ruhuá re' ngāj huñj tsínj nicaj sun rian re'." Daj gataj sí' gunun sij.

<sup>22</sup> Ngaa nì ga'nà' tsínj guiri' huij talento daj. Nì gataj sí': "Señor, riquí re' huij talento riánj. Nì gui'yaj ganāj yahuij talento gahuin si'yáj re'." Daj gataj sí' gunun sij. <sup>23</sup> Ngaa nì gataj xuru'ue gunun sij: "Dugu'naj huaj gui'yáj re' huín re' moso gui'yaj sa' sun. Nì huín re' 'ngò tsínj gacuij nánj. Xi'í si gui'yaj 'ueé re' ngà doj sun, nì gui'yā sisi guñicaj re' nico sun. Gahuin nià' ruhuá re' ngāj huñj tsínj nicaj sun rian re'." Daj gataj sij gunun sí'.

<sup>24</sup> Sanì ngaa ga'nà' tsínj guiri' 'ngò talento daj, nì gataj sij gunun sí': "Señor, ni'ñj sisi huín re' 'ngò tsínj huee. Nì nacaj re' strigo rian nun güin gunun re'. Nì naran' re' strigo rian nagui'yaj sa' ango ni sij strigo nej. <sup>25</sup> Xi'í daj nì guxu'uñj. Nì gan'anj gari huñj si-san'anj man'án re' riqui yo'ój. Ngaa nì nariquij si'yáj re' nahuin ra'á re'." Daj gataj tsínj daj gunun xuru'ue. <sup>26</sup> Hué dan nì gataj xuru'ue daj gunun sij: "Huín re' 'ngò moso xi'í. Nì rümi re' nej. Nì ni'í re' sisi nacā rian nun gūñj. Nì ni'í re' sisi ganaran'ānj strigo rian nagui'yaj sa' ango ni sij strigo nej. <sup>27</sup> Hué dan nì un sin huin, nì nun nìcā re' si-san'ān gan'anj re' gā'nij re' banco únj. Ngaa nì ngaa nānicā, nì nācā si-san'ān ngā san'anj nata' chrā banco san'anj ga'nij re' chrā nej aj nej." Daj gataj xuru'ue gunun tsínj guiri' 'ngò talento daj.

<sup>28</sup> Ngaa nì gataj xuru'ue daj gunun ni tsínj man yu'uj daj: "Gā'ne ni é re' san'anj ra'a sij. Nì ga'ui' ni é re' ra'a tsínj nicaj chi' talento. <sup>29</sup> Daj si tsínj nicaj nì gā'uñj nico ra'a sij. Nì gahuin nico si nicaj sij. Sanì tsínj nitaj si nicaj, nì nunj si doj nicaj sij, nì gā'nē si nicaj sij aj. <sup>30</sup> Nì moso nitaj si ni'yanj daj, nì guere' ni é re' ne' chrej xe'

rian hua rümi' aj. Nì hué yu'uj daj gunun gāco sij. Nì da xaruj yan' sij gahuin sij castigo." Daj gataj xuru'ue daj xi'í moso xi'í daj.

### El Juicio de las naciones

<sup>31</sup> Nì ngaa gā'na' da'níj ni ngüi huin man'ānj nej, nì ganēj rian chrun xila hua 'ueé sa' nìn'. Nì gā'nāj ngā nìn' ruhua fuerza. <sup>32</sup> Ngaa nì nahuin yu' daran' ni ngüi mán chruhua xungüi riánj. Nì nari ninñj ni sij daj rún' 'yaj tsínj dugumi xucu ngaa nari nìnj sij dán sij xachij ngā stanē. Nì da'nga' daj gui'yā nari ninñj gò'ngo ni sij aj. <sup>33</sup> Ngaa nì gui'yā sisi guñman ni xachij ne' chrej ra'a sa'āj. Nì guñman ni stanē ne' chrej ra'a rōtsj aj.

<sup>34</sup> Nì huēj gahuin rey. Nì gatā gunun ni ngüi guñman ne' chrej ra'a sa'āj aj: "Gāhua' ni é re' si hua gui'yaj sa' chrē ngā ni é re' aj. Nì huin ruhuāj sisi guñicaj sun ni é re' rian nicaj sun Yan'anj. Daj si hua gui'yaj xugüi Yan'anj rian gāne ni é re' asij ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi aj. <sup>35</sup> Daj si ngaa gachin xi'nā riquij, nì riqui ni é re' xāj. Nì ngaa nago'ōj nnee, nì riqui ni é re' go'ōj nej. Nì ngaa huñj 'ngò tsínj 'nā' ango rian xuman', nì nahuin ra'a á re' yūñj aj. <sup>36</sup> Ngaa nitaj si-gan'ānj, nì riqui ni é re' atsij gūñj. Nì ngaa ga'nānj, nì ga'nā' ni'yaj á re' yūñj. Nì ngaa gūñj ducuagā', nì ga'nā' ni'yaj ni é re' rian gūñj anj." Daj gatā rian ni ngüi guñman ne' chrej ra'a sa'āj.

<sup>37</sup> Ngaa nì nāchinj snan'anj ni ngüi hua nīca niman daj riánj: "Señor, aman guini'i ni únj sisi achin xi'nā riquí re', nì riqui ni únj si xá re' únj. Nì aman guini'i ni únj sisi nago'ó re' nnee, nì riqui ni únj si go'ó re' únj. <sup>38</sup> Nì aman guini'i ni únj sisi huín re' 'ngò tsínj 'nā' rian ango xuman', nì nahuin ra'a ni únj man'án re' únj. Nì aman guini'i ni únj si nitaj si-gán' re', nì riqui ni únj gunun re' únj. <sup>39</sup> Nì aman guini'i ni únj sisi ga'nān' re', asij gunun re' ducuagā' nej, nì ga'nā' ni'yaj ni únj únj." Daj gataj ni ngüi daj gūñj aj.

<sup>40</sup> Ngaa nì gatā gunun ni sij: "Xāngā' atā gunun ni é re' sisi daran' si gui'yaj ni é re' rian ni jnān hua niqui, nì hué ducuānj daj gui'yaj á re' riánj nej aj." Daj gatā gunun ni ngüi 'yaj sa'.

<sup>41</sup> Hué dan nì gatā gunun ni ngüi guñman ne' chrej ra'a rōtsj: "Gūxun anéj ni é re' man'án re' riánj. Hua gataj Yan'anj sisi gan'anj ni é re' rian yan'an gāca nì-ganj nìn' a ni é re' aj. Nì hua gui'yaj xugüi Yan'anj yan'an daj sisi gunun sichre ngā ni ángel nico' man'an sichre daj aj. <sup>42</sup> Daj si ngaa gachin xi'nā riquij, nì nun riqui ni é re' xāj. Nì ngaa nago'ōj nnee, nì nun riqui ni é re' go'ōj. <sup>43</sup> Nì ngaa gahuñj 'ngò tsínj 'nā' ango rian xuman', nì nun ganahuin ra'a ni é re' yūñj mánj. Nì ngaa nitaj si-gan'ānj, nì nun riqui ni é re' gūñj mánj. Nì ngaa ga'nānj, nì nun gā'na' ni'yaj ni é re' yūñj mánj. Nì ngaa gūñj ducuagā', nì nun gā'na' ni'yaj ni é re' riánj nūñj mánj." Daj gatā gunun ni ngüi guñman ne' chrej ra'a rōtsj daj.

<sup>44</sup> Ngaa nì gataj ni sij riánj: "Señor, aman guini'i ni únj sisi achin xi'nā riquí re', nì nago'ó re' nnee únj. Nì aman gahuín re' 'ngò tsínj 'nā' ango yu'uj únj. Nì aman achin si-gán' re' únj. Nì aman a'nán' re' si gunun

re' ducuaga' únj. Ni aman nun chracuuj ni únj man'án re' ngaa guirán' re' ni sayun daj únj." Daj gataj ni sij riánj.

<sup>45</sup> Ni gatā gunun ni sij: "Xanga' atā gunun a ni é re' sisij ngaa nun chracuuj ni é re' rian ni jnān hua niqiu, ni da'nga' daj nun chracuuj a ni é re' rian man'ānj." Daj gatā gunun ni sij.

<sup>46</sup> Ni gan'anj ni sij guiran' ni sij castigo niganj nin'. Sanj ni ngüi hua nica niman, ni gan'anj gane niganj ni sij nga Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### El complot para prender a Jesús

**26** Hué dan ni ngaa guisij ga'mi Jesús ni nuguan' daj, ni gataj sij gunun ni tsínj nico' sij:

<sup>2</sup> —Ni'i ni é re' sisij xiráj huij güi, ni 'na' gahuin gui'yanj pascua. Ni naga'ui' ni sij man'ānj rian ni tsínj ga'ui' gaquíj ra'āj guinicōj rian rugutsi huñj da'nij ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

<sup>3</sup> Ngaa ni nahuin yu' ni chrej a'nin' nga ni tsínj digyān ley nej, nga ni tsínj huin achij scanij ni ngüi nej. Ni nahuin yu' ni sij rian hue' ducua' chrej huin achij nin' gu'naj sí' Caifás. <sup>4</sup> Ni diga'mi dugüi' ni sij daj ga'ue digya' yun'unj ni sij man'an Jesús, ni guida'a hui' ni sij sí'. Daj si dagahui' ni sij, ruhua ni sij. <sup>5</sup> Sanj gataj ni sij:

—Si guido'ó' sí' güi gahuin gui'yanj nun sa' nun gahuin sayun, gui'yaj ni ngüi mánj. Daj gataj ni sij.

### Jesús es ungido en Betania

<sup>6</sup> Ni ngaa gane Jesús xuman' Betania, ni gane sij ducua' 'ngo tsínj gu'naj Simón tsínj guiran' xi'i lepra.

<sup>7</sup> Ni ngaa nne Jesús rian mesa, ni guisij 'ngo yun'unj xana rian nne sij. Ni nicaj ún' 'ngo frasco yej gu'naj alabastro nun gasiti guin' daj ruhua-á' nicaj ún' guisij ún'. Ni du'ue nin' ruhua-á'. Ni garíj ún' gasiti daj chra Jesús. <sup>8</sup> Sanj ngaa guini'i ni tsínj nico' Jesús, ni ga'man ruhua ni sij. Ni gataj ni sij:

—Ni un sin huin ni gayanj yun gasiti sa' da únj.

<sup>9</sup> Ga'ue gane' gasiti daj. Ni ga'ue guiri' nico san'anj ga'ui' né' rian ni ngüi niqiu. —Daj gataj ni sij.

<sup>10</sup> Ni ngaa gunun Jesús, ni gataj sí' gunun ni sij:

—Si chran' yun'unj ni é re' yun'unj xana nan mánj. Si 'yaj unj nan ngāj, ni dugu'naj huaj, 'yaj unj. <sup>11</sup> Ya'yoj nne ni ngüi niqiu nga á re'. Sanj nitaj si gane niganj man'ānj nga ni é re' mánj. <sup>12</sup> Garíj ún' gasiti guin' daj nnee cū. Ni da'nga' daj 'yaj xugüi ún' nnee cū. Daj si doj ni guisij güi gachin' ni sij yünj. <sup>13</sup> Xanga' yya atā gunun ni é re' sisij daran' yu'uj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian xi'tj, ni hué daj nata' ni sij si gui'yaj yun'unj xana daj riánj. Ngaa ni nanun ruhua ni ngüi xi'f ún' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Judas ofrece entregar a Jesús

<sup>14</sup> Hué dan ni gan'anj 'ngo ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús rian ni chrej a'nin'. Ni gu'naj sí' Judas Iscariote.

<sup>15</sup> Ni gataj sí':

—Ni undaj huin riqui ni é re' riánj, ni digyānj rian nne Jesús, ni guida'a á re' únj. —Daj gataj Judas gunun ni sij. Ngaa ni ga'ui' ni sij icō chi' san'anj plata rian sí'.

<sup>16</sup> Ni asij hora daj, ni gaxi'i sí' nano' sí' 'ngo ducuánj daj naga'ui' sí' Jesús ra'a ni chrej a'nin'.

### Institución de la Cena del Señor

<sup>17</sup> Ni guisij güi sini gahuin gui'yanj ngaa gui'yaj ni sij chrachrúnj nitaj si 'nij levadura xa ni sij. Ni ga'na' ni tsínj nico' Jesús. Ni gataj ni sí' gunun sij:

—Ni a huin ruhua re' si gui'yaj xugüi ni únj xa sti'ni re' pascua únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>18</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Güij gatu ni é re' xuman' rian nne 'ngo tsínj daj. Ni gataj ni é re' gunun sí': "Ataj maestro sisij gahuin nichrun' si guisij si-hora sij. Ngaa ni gan'anj gui'yaj sij gui'yanj pascua ducua' re' nga ni tsínj nico' man'an sij." Da'nga' daj gataj ni é re' gunun sí'. —Daj gataj Jesús.

<sup>19</sup> Ngaa ni gui'yaj ni sij daj rún' ga'nin' Jesús sun rian ni sij. Ni gui'yaj xugüi ni sij sisij xa sti'ni ni sij xi'f gui'yanj pascua. <sup>20</sup> Ni ngaa guini, ni gan'anj gane Jesús rian mesa nga ni xuhuij ni tsínj nico' sij. <sup>21</sup> Ni ngaa xa ni sij, ni gataj Jesús gunun ni sí':

—Xanga' atā gunun ni é re' sisij naga'ui' 'ngo ni é re' man'ānj rian ni tsínj ga'na' guida'a yünj anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>22</sup> Ngaa ni nin' ruhua ganani ruhua ni sij. Ni gaxi'i ni sij nachínj snan'anj go'ngo ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

—Señor, man'ānj huin ní'. —Gataj go'ngo ni sij.

<sup>23</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Tsínj jniaj nuguan'an chrachrúnj chruhua go'o ngāj, hué sij huin tsínj naga'ui' man'ānj rian ni tsínj guida'a yünj. <sup>24</sup> Ni yünj huin da'nij ni ngüi. Ni rún' ataj si-nuguan' Yan'anj rian xi'tj, ni da'nga' daj hua nian guiran'ānj sayun. Sanj niqiu niman nin' ruhua tsínj naga'ui' man'ānj rian ni tsínj ga'na' guida'a yünj. Daj si gahuin nico castigo guiran' sí'. Sa' huin sisij nun ga'nga man'an sí'. —Daj gataj Jesús.

<sup>25</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj Judas tsínj naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun. Ni gataj sij gunun Jesús:

—Maestro, man'ānj huin ní'. —Daj gataj Judas.

Ngaa ni gataj Jesús:

—Da'nga' daj gataj man'án re'. —Daj gataj Jesús gunun Judas.

<sup>26</sup> Ni ngaa xa ni sij, ni guida'a Jesús chrachrúnj. Ni naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Asij ni gura' da'aj sij chrachrúnj daj, ni ga'ui' sij xa ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

—Guida'a ni é re' xa ni é re'. Chrachrúnj nan huin nnee cū aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>27</sup> Hué dan ni guida'a Jesús tasa. Ni ngaa naga'ui' sij si guruhua Yan'anj, ni ga'ui' sij go'o ni sí'. Ni gataj sij:

—Go'o daran' ni é re'. <sup>28</sup> Daj si nnee nan huin si-tun man'ānj. Ni nga tun nan, ni guisij gahuin yya nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi. Ni xi'f tun gayanj nan guinicaj Yan'anj niman nico rian si-gaquin' nico ni ngüi. <sup>29</sup> Ni atā gunun a ni é re' sisij nitaj si go'o ruhua' yünj nnee uva nan da' güi go'ōj nnee uva naca nga ni

é re' rian nicaj sun chrē. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Jesús anuncia la negación de Pedro

<sup>30</sup> Ni ngaa guisij garáj ni sij chra', ni gahui ni sij gan'anj ni sij dacan gu'naj Olivos.

<sup>31</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Duna daran' ni é re' yūnj yan' yyaj. Daj si ataj si-nuguan' Yan'anj: "Ga'ui' Yan'anj tsínj dugumi xachij. Ngaa ni gūnánj ni xuj. Ni gaxa'ni ni xuj." Da'nga' daj ataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>32</sup> Sanj ngaa gāna'nī, ngaa ni gān'ān estado Galilea. Asij ni huaj ni é re' yu'uj da nej. —Daj gataj Jesús.

<sup>33</sup> Ngaa ni gataj Pedro gunun Jesús:

—Nunj si gan'anj daran' ni sij xi'í re', sanj nitaj aman dunaj man'ānj man'án re' mánj. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

<sup>34</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun re' sisi asij nun gaguaj do'loj 'n-go du'ua xú' yan' nan, ni gataj re' huā'nij sisi nun ni'í re' man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

<sup>35</sup> Ni gataj Pedro:

—Nunj si hua niān gahuīj ngā re', sanj si gatā sisi nun ni'īnj man'án re' mánj. —Daj gataj Pedro.

Ni da'nga' daj gataj daran' ni tsínj nico' Jesús nej.

### Jesús ora en Getsemaní

<sup>36</sup> Hué dan ni gan'anj Jesús ngā ni tsínj nico' sij 'ngo yu'uj gu'naj Getsemaní. Ni gataj sij gunun ni sí':

—Gane ni é re' nan si gān'ān yu'uj man gachinj jni'yā rian Yan'anj. —Daj gataj sij gunun ni sí'.

<sup>37</sup> Ni nicaj sij Pedro ngā nungüej da'nij Zebedeo gan'anj sij. Ni nin' ruhua gaxi'i sij ganani ruhua sij. Da' huej ata' niman sij. <sup>38</sup> Ni gataj sij gunun anin' sí':

—Da' ni' ni gān'anj nimānj ruhuāj, 'yaj si nani ruhuāj. Ni gahuīj ngā nimānj ruhuāj. Guna anin' é re' nan gunun ruhua á re' ngāj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>39</sup> Hué dan ni gan'anj Jesús doj ne' chrej rian. Ni ganiquin' ráj dācoj sij ganun rian sij rian yo'ój. Ni gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj. Ni gataj sij:

—Tata chré', sisi ga'ue, ni ga'ne re' sayun ran'ānj nan. Sanj si guiyáj re' rún' huin ruhua man'ānj. Maan si guiyáj re' rún' aran' ruhua man'án re'. —Daj gataj Jesús gunun man'an Yan'anj.

<sup>40</sup> Ngaa ni nanicaj Jesús rian man ni tsínj nico' sij. Ni atoj anin' sí' nari' sij. Ngaa ni gataj sij gunun Pedro:

—Ni si ga'ue ni 'ngo hora gunun ruhua anin' é re' ngāj ga mí'. <sup>41</sup> Ga gunun ruhua anin' é re' gachinj jni'yaj anin' é re' rian Yan'anj sisi si guinij anin' é re' rian gaquin' ngaa gatsij sichre niman anin' é re'. Huin ruhua nimán re' guiyaj sa' re'. Sanj nun gahuin nucauj nnee cúj anin' é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni huā'nij tsínj daj.

<sup>42</sup> Ngaa ni gan'anj ruhua' yún Jesús. Ni gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj. Ni gataj sij:

—Tata chré', sisi si ga'ue gānanī rian sayun nan, ngaa ni guiyáj re' si garan' ruhua re' ngāj. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

<sup>43</sup> Ni ngaa nanicaj ruhua' yún sij, ni atoj ruhua' yún anin' sí' nari' sij. Daj si a'uuj rian anin' sí', guiyaj nnej.

<sup>44</sup> Ngaa ni gahui sij rian ni sí'. Ni gan'anj gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj guisij huā'nij. Ni hué gue nuguan' daj gataj ruhua' yún sij rian Yan'anj.

<sup>45</sup> Ngaa ni nanicaj sij rian man ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

—Ga'ue gatoj anin' é re', ni naranj ruhua á re' aj. Guisij hora ga'na' tsínj naga'ui' man'ānj ra'a ni tsínj 'yaj gaquin' huīnj da'nij ni ngūi. <sup>46</sup> Nāchica anin' é re' gān'anj né'. Hua gahuin nīchrun' tsínj 'nā' naga'ui' yūnj rian ni tsínj nicaj sun. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Arresto de Jesús

<sup>47</sup> Da a'mi gue Jesús ngaa guisij Judas huin sí' 'ngo ni xuhuij ran' ni tsínj nico' sij. Ni nicaj dugūi' sí' ngā nico ni tsínj guisij sí'. Ni ata ni sij espada nej, chrun nej, huaj ni sij. Ni ga'nij ni chrej a'nin' ngā ni tsínj huin achij scanij ni ngūi ga'na' ni sij. <sup>48</sup> Ni hua digyān Judas 'ngo chrej daj guini'i ni sij un tsínj huin guida'a ni sij. Ni gataj sí':

—Tsínj garun du'uāj daj hué sij huin Jesús aj. Guida'a ni é re' sij. —Daj hua gataj Judas rian ni tsínj nicaj dugūi' ngā sí'.

<sup>49</sup> Ngaa ni 'ngo gahuin nīchrun' Judas rian niquin' Jesús. Ni:

—Hua sa' nné re', maestro. —Gataj sij gunun Jesús. Ni garun du'ua sij sí'.

<sup>50</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun sí':

—Amigo, un sin huin, ni 'nā' re' únj. —Daj gataj Jesús gunun Judas.

Hué dan ni gahuin nīchrun' ni sij, ni guida'a ni sij Jesús.

<sup>51</sup> Ngaa ni guiri 'ngo tsínj niquin' ngā Jesús si-espada sij. Ni ga'ui' sij tsínj 'yaj sun rian chrej huin achij nin' daj. Ni güéj nin' chraquij sí', guiyaj sij. <sup>52</sup> Ngaa ni gataj Jesús rian tsínj nicaj espada daj:

—Nā'nij re' si-espada re' chruhua pena. Daj si daran' ni tsínj gunun' ngā espada, ni gahui' ni sij, guiyaj espada nej. <sup>53</sup> Nun ni'í re' sisi ga'ue gachinj jni'yā rian chrē, ni ga'nij chrē hué hora nan xuhuij xi'nin' ni ángel ga'na' chracuij yūnj ní'. <sup>54</sup> Sanj sisi da'nga' daj guiyā, ni na'ue gahuin yya daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj. Daj si ataj si-nuguan' Yan'anj sisi hua niān guiran'ānj sayun nánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>55</sup> Ni hora daj ni gataj Jesús gunun ni tsínj 'nā' daj:

—Ni un sin huin ni ata á re' espada ngā chrun nej 'nā' guida'a á re' yūnj únj. Huéj huin 'ngo tsínj tu ruhua ni é re' ní'. Ya'yoj ganēj chruhua nuhui digyānj rian ni é re'. Ni nun guida'a ni é re' yūnj mánj. <sup>56</sup> Sanj ran'ānj sayun nan sisi gahuin yya daj rún' gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni dunáj daran' ni tsínj nico' Jesús man'an sij. Ni gunánj ni sí' rian Jesús.

### Jesús ante el concilio

<sup>57</sup> Ngaa n̄i ni tsínj guida'a Jesús, n̄i nicaj ni sij sí' gan'anj ni sij rian tsínj gu'naj Caifás huin sí' chrej huin achij n̄in'. N̄i yu'uj daj hua nahuin yu' ni tsínj digyán ley ngā ni tsínj huin achij nej. <sup>58</sup> N̄i gan' huaj Pedro nico' sí' huaj rucu Jesús. N̄i guisíj sij rian ducua chrej huin achij daj. N̄i rian hua ta rian hue' daj gatúj sij. N̄i gan'anj gane sij ngā ni snado mán yu'uj daj. Daj si huin ruhua sij guini'i sij sisi daj ganahuij daran' ni nuguan' daj.

<sup>59</sup> Ngaa n̄i nano' ni chrej a'nin' ngā ni tsínj 'yaj junta daj nuguan' nne xi'f Jesús sisi da'nga' daj ga'ue da-gahui' ni sij Jesús. <sup>60</sup> San̄i nun nari' ni sij 'ngo nuguan' nne daj. N̄i nunj si ga'na' nico ni tsínj ga'mi nne xi'f Jesús, san̄i nun nari' ni sij 'ngo gaquin' sisi gahui' sí'. Hué dan n̄i ga'na' huij tsínj daj. <sup>61</sup> N̄i gataj nungüej sij:

—Gataj tsínj nan sisi ga'ue duguane sij ducua Yan'anj. N̄i xiráj huā'nij güi, n̄i n̄agui'yaj sij ango nuhui. —Daj gataj nungüej tsínj daj.

<sup>62</sup> Ngaa n̄i naxuman chrej huin achij n̄in'. N̄i gataj sij gunun Jesús:

—Nitaj 'ngo nuguan' n̄anicaj re' únj. N̄i un sin huin si ataj nungüej tsínj daj xi'f re' únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>63</sup> San̄i dínj guiniquin' du'ua Jesús nun ga'mi sij. Ngaa n̄i gataj chrej huin achij n̄in' daj gunun Jesús:

—A'nij sun rián re' ngā si-xugüi Yan'anj hua n̄i'na' sisi gataj yya re' sisi hué re' huin Cristo da'nij Yan'anj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>64</sup> Hué dan n̄i gataj Jesús:

—Huēj huin daj rún' atáj re' nánj. N̄i atā gunun ni é re' sisi huēj huin da'nij ni ngüi. N̄i guini'i ni é re' sisi ganēj ne' chrej ra'a sa' Yan'anj nucuaq n̄in' nne xata'. N̄i guini'i ni é re' ga'nāj rian nga xata'. —Daj gataj Jesús.

<sup>65</sup> Ngaa n̄i gutsi' chrej huin achij n̄in' daj si-gan' sij. N̄i gataj sij:

—Ga'mi quij sí' xi'f Yan'anj anj. Nitaj si gui'yó' ni testi-go gā mánj. Acuan' gunun ni é re' si ga'mi quij sij xi'f Yan'anj anj. <sup>66</sup> Daj gui'yaj né', ruhua ni é re' únj. —Daj gataj chrej huin achij n̄in' gunun ni tsínj gan'anj junta daj.

N̄i:

—Da'ui sij gaquin', n̄i hua niān gahui' yya sij. —Daj gataj ni tsínj daj.

<sup>67</sup> Ngaa n̄i gara sta'nunj ni sij rian Jesús. N̄i ga'ui' ni sij sí' nej. N̄i gara'ui ango ni sij rian sí'. <sup>68</sup> N̄i gataj ni sij:

—Gahui chrā re' sisi un tsínj ga'uí' re' huín re' Cristo. —Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij rian Jesús.

### Pedro niega a Jesús

<sup>69</sup> N̄i nne Pedro ne' chrej xe' ta rian ducua chrej huin achij n̄in' daj.

N̄i gahuin nichrun' 'ngo yun'unj xana 'yaj sun hue' daj. N̄i gataj ún':

—Hué re' nicaj dugüi' ngā Jesús tsínj 'na' estado Galilea aj. —Daj gataj ún' gunun Pedro.

<sup>70</sup> San̄i nun ga'uej Pedro rian daran' ni tsínj man yu'uj daj. N̄i gataj sij:

—Nun ni'tnj un si atáj re' mánj. —Gataj Pedro gunun ún'.

<sup>71</sup> Ngaa n̄i gahui sij ne' chrej xe' ne' rian atúj ni ngüi. N̄i guini'i ango yun'unj xana 'yaj sun man'an sij. N̄i gataj ún' gunun ni tsínj mán yu'uj daj:

—Hué tsínj nan nicaj dugüi' ngā Jesús, tsínj 'na' xuman' Nazaret. —Daj gataj ún' gunun ni sij.

<sup>72</sup> San̄i nun ga'uej ruhua' yún Pedro. N̄i guta' n̄ica yya sij. N̄i gataj sij:

—Nun ni'tnj tsínj da mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

<sup>73</sup> Ngaa n̄i ango hora le', n̄i gahuin nichrun' ni tsínj mán yu'uj daj. N̄i gataj ni sij gunun Pedro:

—Xanga' huín re' 'ngo ni tsínj daj. Daj si a'mí re' daj rún' a'mi ni sij. —Daj gataj ni tsínj daj gunun Pedro.

<sup>74</sup> Hué dan n̄i gaxi'i sij ga'mi quij sij. N̄i guta' n̄ica yya sij. N̄i gataj sij:

—Nun ni'tnj tsínj da mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

N̄i hué guē hora daj gaguáj do'loj 'ngo du'ua xú'.

<sup>75</sup> Ngaa n̄i ganun ruhua Pedro si gataj Jesús gunun sí': "Asij nun gaguaj do'loj si 'ngo du'ua xú', n̄i gataj re' si huā'nij si nun ni'f re' man'ānj mánj." Da'nga' daj hua gataj Jesús gunun Pedro. Ngaa n̄i gahui Pedro gan'anj sij ne' chrej xe'. N̄i gaco n̄in' ruhua sij.

### Jesús ante Pilato

**27** N̄i ngaa guerenga', n̄i diga'mi dugüi' daran' ni chrej a'nin' ngā ni tsínj huin achij scanij ni ngüi sisi naga'ui' ni sij Jesús gahui' sí'. <sup>2</sup> N̄i gumij ni sij Jesús. N̄i nicaj ni sij sí' gan'anj ni sij naga'ui' ni sij sí' ra'a Pilato huin sí' gobernado.

### Muerte de Judas

<sup>3</sup> N̄i Judas huin tsínj naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun. N̄i ngaa guini'i Judas sisi gahui' Jesús, gui'yaj ni sij, n̄i ducu ganani ruhua sij. N̄i naga'ui' sij icō chi' san'anj plata daj rian ni chrej a'nin' ngā ni tsínj huin achij nej. <sup>4</sup> N̄i gataj sij:

—Da'uj gaquin' xi'f si naga'uj gahui' 'ngo tsínj nitaj 'ngo gaquin' gui'yaj. —Daj gataj Judas ngaa nani ruhua sij.

San̄i gataj ni sij:

—N̄i un si gui'yaj únj únj. Si-gaquin' man'án re' huin nan. —Daj gataj ni sij gunun Judas.

<sup>5</sup> Ngaa n̄i dagaman' Judas san'anj huin plata daj chruhua nuhui. N̄i gan'anj dōco' sij man'an sij. N̄i gahui' sij. <sup>6</sup> Hué dan n̄i naran' ni chrej a'nin' san'anj huin plata daj. N̄i gataj ni sij:

—S̄i ga'ue ga'nij né' san'anj nan rian Yan'anj gahuin ofrenda xi'f si du'ue tun 'ngo tsínj mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>7</sup> Ngaa n̄i uyan ga'mi ni sij sisi guiran ni sij san'anj daj 'ngo do'ój 'ngo tsínj ri chruj. N̄i da'nga' daj gui'yaj ni sij sisi guiri' ni sij 'ngo yu'uj gachin' ni sij ni ngüi 'na' ango

rian xuman'. <sup>8</sup> Xi'í daj gu'naj yo'ój daj da' güi acuan' yo'ój tun. <sup>9</sup> Hué daj gahuin yya daj rún' ga'mi Jeremías tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ní gataj sí': "Nacaj ni sij icó chi' san'anj plata. Daj si da'nga' daj huin du'ue 'ngó tsínj daj daj rún' naru'ue ni tsínj israelita. <sup>10</sup> Ní san'anj daj guiránj ni sij do'ój tsínj ri chruj daj rún' ga'nin' Señor sun riānj." —Daj gataj Jeremías.

### Pilato interroga a Jesús

<sup>11</sup> Ngaa nī ganiquin' Jesús rian gobernado. Nī ganachínj snan'anj sí' Jesús. Nī: —Hué re' huin si-rey ni ngüi israelita ní'. —Gataj gobernado.

Ngaa nī:

—Hué re' ataj nánj. —Gataj Jesús.

<sup>12</sup> Sanī ngaa ga'mi gaquin' ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij, nī nun dānicaj Jesús nī a 'ngó nuguan' rian ni sij. <sup>13</sup> Ngaa nī gataj gobernado daj tsínj gu'naj Pilato gunun Jesús:

—Nunún re' undaj gaquin' a'mi ni sij rian xi'í re' di mí'. —Daj gataj Pilato gunun Jesús.

<sup>14</sup> Sanī nī a 'ngó nuguan' nun gataj Jesús gunun Pilato. Xi'í daj nī nīn' ruhua garáj yan'anj ruhua sij ni'yaj sij Jesús.

### Jesús sentenciado a muerte

<sup>15</sup> Nī da' go'ngo yo', nī hua 'ngó ducuánj nico' Pilato sisi ri sí' 'ngó tsínj nun ducuaga' go'ngo gui'yanj pas-cua. Tsínj garan' ruhua ni ngüi, nī guiri sij sí' ducuaga'.

<sup>16</sup> Nī ngaa daj, nī nun 'ngó tsínj gu'naj Barrabás ducua-ga'. Nī ni'í sa' ni ngüi sisi da'ui sij nico gaquin'. <sup>17</sup> Ngaa nī nachínj snan'anj Pilato ni tsínj nahuin yu' daj. Nī gataj sij:

—Nī un tsínj garan' ruhua á ni é re' sisi guiríj ducua-ga', ruhua á re' únj. Así guiríj Barrabás ní'. Así guiríj tsínj gu'naj Cristo sa'. —Daj gataj Pilato gunun ni sij.

<sup>18</sup> Daj si xacaj Pilato cuenta sisi naga'ui' ni sij Jesús rian xi'í si xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'an sí'.

<sup>19</sup> Nī ngaa gane Pilato rian nagui'yaj yya sij ni gaquin', nī ga'níj nīca sij 'ngó nuguan' gan'anj rian sij. Nī gataj ún' gunun sij:

—Sī diguíj re' si-nuguan' tsínj hua nīca niman nan mánj. Daj si guiran'ānj 'ngó sayun nico xi'í sij yyaj ngaa ga'níj aj. —Daj gataj unj rian sí'.

<sup>20</sup> Sanī guí'yaj fuerza ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij sisi gāchinj ni ngüi rian Pilato sisi gāhui Barrabás ducuaga'. Nī sisi gāchinj ni ngüi sisi gāhui' Jesús.

<sup>21</sup> Ngaa nī gataj gobernado gunun ni ngüi:

—Daj hua yya tsínj guiríj, ruhua ni é re' únj. —Daj gataj sij gunun ni ngüi.

Ngaa nī:

—Guiri re' Barrabás. —Gataj ni sij.

<sup>22</sup> Ngaa nī gataj Pilato gunun ni sij:

—Daj huin ruhua ni é re' un sin huin guí'yā nga Jesús tsínj gu'naj Cristo únj. —Daj gataj sij gunun ni ngüi.

Ngaa nī:

—Gari re' gaquíj Jesús guinico' sij rian rugutsi, ruhua únj. —Daj gataj daran' ni ngüi.

<sup>23</sup> Ngaa nī gataj Pilato gunun ni sij:

—Daj hua gaquin' gui'yaj sij únj. —Daj gataj Pilato.

Sanī nāanj gaguáj ruhua' yún ni sij:

—Gari re' gaquíj Jesús guinico' sij rian rugutsi aj. —Daj gaguáj ni ngüi daj.

<sup>24</sup> Nī guini'í Pilato sisi na'ue gāna'man ruhua ni ngüi.

Sanī huaj nīn' ruhua ga'man ruhua ni sij. Ngaa nī guida'a sij nnee. Nī naniā' sij rian ni ngüi. Nī gataj sij:

—Sé xi'íj huin si gāhui' tsínj hua nīca niman nan mánj. Güenda man'an ni é re' huin nánj. —Daj gataj Pilato.

<sup>25</sup> Ngaa nī gataj ni ngüi daj:

—Xi'í ni dā'nij únj gāhui' tsínj nan anj. —Daj gataj ni sij.

<sup>26</sup> Ngaa nī guiri Pilato Barrabás rian ni ngüi. Nī ga'ui' ni sij nne' xiráj Jesús, gui'yaj Pilato. Hué dan nī naga'ui' Pilato Jesús rian ni sij sisi gari ni sij gaquíj sí' guinico' sí' rian rugutsi.

<sup>27</sup> Ngaa nī nicaj ni si-snado gobernado gan'anj ni sij Jesús ta rian palacio daj. Nī ganahuin yu' daran' ango ni snado rian Jesús, gui'yaj ni sij. <sup>28</sup> Nī guiri ni sij si-gan' sí'. Nī na'níj ni sij 'ngó atsij rian rumi' mare xá Jesús gunun sí'. <sup>29</sup> Nī run'un ni sij 'ngó ya'a tanj gui'yaj ni sij 'ngó corona ga'níj ni sij chra Jesús. Nī garíj ni sij 'ngó riuj ra'a sa' sí'. Ngaa nī ganiquin' ráj dācoj ni sij rian sí'. Nī ga'nga' nāco ni sij. Nī ga'mi ducu ni sij guini'yaj ni sij Jesús. Nī gataj ni sij:

—Hua 'ueé nīn' si-rey ni tsínj israelita. —Daj gaguáj ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

<sup>30</sup> Nī gara sta'nunj ni sij rian Jesús nej. Nī guida'a ni sij riuj daj ga'ui' ni sij chra sí'. <sup>31</sup> Nī ngaa guisíj gui'yaj ducu ni sij, nī guiri ni sij atsij daj. Nī na'níj ni sij si-gan' Jesús xá sí' ruhua' yún. Hué dan nī guiri ni sij man'an sí' gan'anj sij güenda gari ni sij gaquíj man'an sí' guinico' sí' rian rugutsi.

### Crucifixión y muerte de Jesús.

<sup>32</sup> Nī ngaa gahui ni sij, nī nacaj dugüi' ni sij nga 'ngó tsínj 'na' xuman' gu'naj Cirene. Nī gu'naj sí' Simón. Nī chran' yun'unj ni sij sisi gata sí' si-rugutsi Jesús.

<sup>33</sup> Ngaa nī guisíj ni sij 'ngó dacan gu'naj Gólgota. Nī nuguan' daj gata ruhuaj dacan cúj chra níman. <sup>34</sup> Nī ga'ui' ni sij vino go'o Jesús nachej dugüi'-í' nga si-gai' xucu. Sanī ngaa go'o Jesús doj, nī nun ga'uej sij go'o sij ga mánj. <sup>35</sup> Nī ngaa gari ni sij gaquíj Jesús doco' ni sij sí' rian rugutsi, nī ducu ni snado sisi un tsínj gāhui sa' nīcaj sij si-gan' sí' gan'anj sij. Nī da'nga' daj gahuin gui'yaj ni sij sisi gāhuin yya daj rún' gataj tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nī gataj sí': "Gura' da'aj ni sij si-gan'ānj. Nī ducu ni sij sisi un tsínj gāhui sa', nī nīcaj sí' si-gan'ānj gan'anj." Daj gataj tsínj daj asij ná. <sup>36</sup> Nī gan'anj gane ni sij yu'uj daj dugumi ni sij Jesús. <sup>37</sup> Nī garun ni sij letra chra si-rugutsi Jesús un si xi'í huin da-gahui' ni sij. Nī letra daj ataj: "Nan huin Jesús Si-Rey ni tsínj israelita." Da'nga' daj garun ni sij. <sup>38</sup> Nī doco' ni

snado yahuij tsínj tų rian yahuij rugutsj. Nj nico 'ngo sij ra'a sa' Jesús, nj ango sij chrej ra'a rōtsi sí'.

<sup>39</sup> Nj ga'mi quij ni ngüi gachin. Nj dugunun ni sij chra ni sij. <sup>40</sup> Nj gataj ni sij:

—Hué re' huin si duguane nuhui nico, nj huá'nij gue güi nāgui'yaj ruhua' yún re', atáj re' ní'. Ngaa nj gā-nacaj re' man'án re'. Sisj hué re' huin da'nij Yan'anj, nj guinanj re' rian rugutsj aj. —Hué daj gataj ni ngüi ga'mi ducu ni sij rian Jesús.

<sup>41</sup> Nj hué 'ngo nuguan' daj ga'mi ducu ni chrej a'nin' ngā ni maestro digyán ley nej, ni tsínj fariseo nej, ngā ni tsínj huin achij nej. Nj gataj ni sij:

<sup>42</sup> —Nacaj sij ango ni ngüi. Sanj na'ue ganacaj sij man'an sij. Sisj hué si huin si-rey ni tsínj israelita, ngaa nj nanij sij rian rugutsj aj. Ngaa nj guxuman ró' ni'yó' sij. <sup>43</sup> Xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ngaa nj sisj 'i ruhua Yan'anj ni'ya sij, nj ga'ue ganacaj Yan'anj sij yyaj. Daj si ataj sij sisj hué sij huin da'nij Yan'anj. —Daj ga'mi quij ni sij rian Jesús. <sup>44</sup> Nj da nungüej tsínj tų nico' rian rugutsj xi'nij Jesús ga'mi quij nungüej sij rian Jesús nej aj.

<sup>45</sup> Nj ngaa guisj gaxuj, nj gahuin rumi' rian daran' xungüi. Nj gahuin rumi' da' ga huá'nij di'ni. <sup>46</sup> Nj 'ngo si ga huá'nij, nj gaguáj nucaj Jesús. Nj gataj sij:

—Eli, Eli, lama sabactani. —Daj gataj sij gaguáj sij.

Nj snan'anj man'an sij ruhuaj gata: Dan'anj man'anj, Dan'anj man'anj, un sin huin, nj duná re' urñj únj. Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

<sup>47</sup> Nj gunun go'ngo ni tsínj niquin' yu'uj daj si gataj Jesús. Nj gataj ni sij:

—Aquinj sij ga'na' tsínj gu'naj Elías aj. —Daj gataj ni sij.

<sup>48</sup> Ngaa nj hora gunánj 'ngo ni sij. Nj guida'a sij 'ngo gachij. Nj gutáj sij nnee vino yu rian gachij daj. Nj guta' sij chra 'ngo chrun rianj. Nj dugüin' sij gachij daj du'ua Jesús sisj go'o sí'. <sup>49</sup> Sanj gataj ango ni sij:

—Duna re'. Nj guini'í' sisj ga'na' yya tsínj gu'naj Elías nācaj sí' man'an sij. —Daj gataj ni sij.

<sup>50</sup> Ngaa nj gaguáj nucaj ruhua' yún Jesús. Nj gahui' sí'. <sup>51</sup> Nj 'ngo tsitsi' huij dasu atsij nico' chruhua nuhui nico da' chraj ngā da' xi'ij. Nga nj naganan' yo'ój. Nj guisitsi' huej. <sup>52</sup> Nj naxi'nij rian gachin' ni sij níman. Nj ganánj nico nnee cúj ni tsínj hua sa' niman gahui'.

<sup>53</sup> Nj ngaa ganánj Jesús, nj gahui ni sij rian achin' níman. Nj gatúj ni sij chruhua xuman' Jerusalén. Nj guini'i nico ni ngüi ni sij.

<sup>54</sup> Nj guini'i snado centurión ngā ango ni snado niquin' dugumi Jesús. Nj guini'i ni sij ga'na' yún ngā daran' si gahuin. Ngaa nj njn' ruhua guxu'ui' ni sij. Nj gataj ni sij:

—Xanga', nj hué tsínj nan huin da'nij Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij.

<sup>55</sup> Nj gan' mán nico ni yun'unj xana ni'yaj ne Jesús. Nj asij gahui Jesús estado Galilea, nj guinico' ni yun'unj xana daj Jesús. Nj gui'yaj sun ne rian man'an sí'. <sup>56</sup> Nj scanij ne niquin' María Magdalena ngā María nni Jacobo ngā José nej, nni nungüej da'nij Zebedeo nej.

## Jesús es sepultado

<sup>57</sup> Nj ngaa guini' güi daj, nj ga'na' 'ngo tsínj xuru'ue 'na' sí' xuman' gu'naj Arimatea. Nj gu'naj sí' José. Nj hué daj nico' sí' Jesús nej. <sup>58</sup> Nj gan'anj sij rian nne Pilato gachínj sij níman Jesús. Ngaa nj ga'nin' Pilato sun sisj naga'ui' ni sij níman Jesús rian José. <sup>59</sup> Ngaa nj nacaj José níman Jesús. Nj chri'yanj sij atsij sa' xiráj níman daj. <sup>60</sup> Nj gurúj sij níman chruhua 'ngo huej. Nj nāca gaya' sij huej daj nne rian do'ój sij. Nj ganaránj sij yej xxi rian huej daj. Ngaa nj gan'anj sij. <sup>61</sup> Nj yu'uj daj gane María Magdalena ngā ango María du'ua yu'uj daj.

## La guardia ante la tumba

<sup>62</sup> Nj ango güi ngaa guisj gui'yaj xugüi ni sij güi naránj ruhua ni sij, nj nahuin yu' ni chrej a'nin' ngā ni tsínj fariseo rian Pilato. <sup>63</sup> Nj gataj ni sij gunun sí':

—Señor, ganun ruhua únj sisj ngaa ga ni'na' tsínj digya' yun'unj daj, nj gataj sij sisj chra huá'nij güi, nj gāna'nij sij. <sup>64</sup> Ngaa nj ga'nin' re' sun sisj gahuin ran rian yu'uj achin' níman daj da guisj ya'nij güi nun sa' nun ga'na' gui'yaj tų ni tsínj nico' sij ne' nj. Nj gataj ni sij rian ni ngüi sisj ganánj sí' scanij ni níman. Nj gahuin quij nuguan' digya' yun'unj daj daj nga nuguan' yyā ga'mi sini yan sij. —Daj gataj ni sij gunun Pilato.

<sup>65</sup> Ngaa nj gataj Pilato gunun ni sij:

—Yu'uj daj mán 'ngo xi'nin' snado. Ganicaj ni é re' gan'anj nāgui'yaj ran ni é re' rian yu'uj achin' níman daj. Ni'i a ni é re' daj gui'yaj á re'. —Daj gataj Pilato gunun ni sij.

<sup>66</sup> Ngaa nj gahui ni sij gan'anj nāgui'yaj xitinj ni sij rian yu'uj daj. Nj garun ni sij si-sello ni sij rian yej guiránj ni sij. Nj gani ni sij snado dugumi ni sí' rian achin' níman daj.

## La resurrección

**28** Nj gachin güi naránj ruhua ni sij. Nj ngaa ruhua guerenga' güi gudungu, nj ga'na' María Magdalena ngā ango María guini'yaj nungüej unj rian huej rian gachin' ni sij níman. <sup>2</sup> Nj ga'na' nucaj 'ngo yún. Daj si ga'na' 'ngo ángel xata' ga'nij Señor. Nj guisj ángel daj rian yu'uj daj. Ni ga'nej ángel yej xxi hua ránj rian yu'uj gachin' níman daj. Nj gan'anj gāne ángel rian yej daj. <sup>3</sup> Nj ran ángel daj daj rún' ngaa ran 'yaj du'ui. Nj daj rún' hua gatsi yu'ue', nj da'nga' daj hua gatsi si-gan' ángel daj. <sup>4</sup> Nj ducu guxu'ui' ni snado dugumi daj. Nj naganánj ni sij, gui'yaj si xu'ui' ni sij. Nj guinij rumi' ni sij. Nj rún' hua níman hua ni sij. <sup>5</sup> Sanj gataj ángel gunun nungüej yun'unj xana daj:

—Sj guxu'ui' nungüej é re' mánj. Daj si ni'tnj sisj nano' nungüej é re' Jesús tsínj guinico' rian rugutsj. <sup>6</sup> Nitaj si ngaj sij yu'uj nan ga mánj. Daj si daj rún' gataj sij gunun ni é re', nj da'nga' daj ganánj sij. Gāhua' nungüej é re' guini'i nungüej é re' rian gachin' ni sij. <sup>7</sup> Nj güij yoo nungüej é re' gataj snan'anj nungüej é re'



rian ni tsínj nico' sij sisi ganá'nij sij scanij ni níman. Ní gataj á re' sisi gan'anj sini sij estado Galilea. Ní yu'uj daj gujni'i ni é re' man'an sij. Daj gataj snan'anj nungüej é re' gúnun ni sij. Ní huēj ataj gúnun nungüej é re'. —Daj gataj ángel daj gúnun nungüej yun'unj xana daj.

<sup>8</sup> Ngaa ní gunánj yoq nungüej ún' rian yu'uj daj. Ní guxu'ui' nungüej ún'. Saní gahuin niā' ruhua nungüej ún' nej. Ní gunánj nungüej ún' gan'anj nata' ún' nuguan' daj gúnun ni tsínj nico' Jesús. <sup>9</sup> Ní ngaa huaj nungüej ún' chruhua chrej, ní nacaj dugüi' Jesús nga nungüej ún'. Ní gataj sij: Gahuin niā' ruhua nungüej é re'. Gataj sij.

Ngaa ní gahuin nichrun' nungüej ún' rian niquin' Jesús. Ní nanan nungüej ún' dacój Jesús. Ní ga'mi sa' nungüej ún' rian sij. <sup>10</sup> Ngaa ní gataj Jesús gúnun nungüej ún':

—Sí guxu'ui' nungüej é re' mánj. Maan si gan'anj gataj snan'anj nungüej é re' rian ni jnān sisi gan'anj ni sij estado Galilea. Ní yu'uj daj gujni'i ni sij man'ānj.

### El informe de la guardia

<sup>11</sup> Ní ngaa huaj nungüej ún' chruhua chrej, ní gan'anj go'ngo ni snado dugumi daj xuman' daj. Ní ganata' ni sij daran' si gahuin rian ni chrej a'nin'. <sup>12</sup> Ngaa ní ganahuin yu' ni tsínj daj nga ni tsínj huin achij sisi uyan ga ruhua daran' ni sij daj guj'yaj ni sij. Ní nico san'anj ga'ui' ni sij rian ni snado. <sup>13</sup> Ní gataj ni sij gúnun ni sí':

—Gataj ni é re' sisi ngaa ne' ní, ní ga'nā' guj'yaj tú ni tsínj nico' Jesús níman daj ngaa atoj ni únj anj. Da'nga' daj gataj ni é re'. <sup>14</sup> Ní sisi gúnun gobernado si guj'yaj né', ngaa ní ga'mi sa' únj nga sí'. Ngaa ní ganacaj únj ni é re'. —Da'nga' daj gataj ni chrej a'nin' rian ni snado.

<sup>15</sup> Ngaa ní ganacaj ni snado san'anj ga'ui' ni sij daj. Ní guj'yaj ni sij daj rún' gataj ni chrej a'nin' gúnun ni sij. Ní daj rún' ga'mi yya ni snado daj da'nga' daj a'mi ni tsínj israelita da' güi acuan'.

### La gran comisión

<sup>16</sup> Asíj ní gan'anj xan ni tsínj nico' Jesús estado Galilea rian quij hua gataj Jesús sisi gan'anj ni sij. <sup>17</sup> Ní ngaa guini'i ni sij Jesús, ní ganiquin' ráj dācoj ni sij rian sí' ga'mi sa' ni sij. Saní gani huji ruhua go'ngo ni sij xi'í Jesús. <sup>18</sup> Ngaa ní gahuin nichrun' Jesús, ní gataj sij:

—Riqui Yan'anj sisi gujnicā daran' sun ne' xata' nga chruhua xungüi nej. <sup>19</sup> Xi'í daj, ní gan'anj dīgýán ni é re' nuguan' sa' rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Ní gujnicō' ni sij man'ānj, guj'yaj ni é re'. Ní duguata' nnee ni é re' ni sij nga si-xugüi chrē nga si-xugüi man'ānj nej, si-xugüi Espíritu Santo nej aj. <sup>20</sup> Ní dīgýán ni é re' rian ni sij sisi dagahuin ni sij daran' ni nuguan' ga'nij sun rian ni é re'. Ní gujni'i ni é re' sisi daran' ni güi achē nga ni é re' da guisij ganahuij xungüi aj. —Daj gataj Jesús gúnun ni tsínj nico' sij.

# San Marcos

## Predicación de Juan el Bautista

**1** Nan huin gaxi'i nuguan' sa' xi'í Jesucristo huin sij da'nij Yan'anj xanga' aj. <sup>2</sup> Asij ná nì garun tsínj gu'naj Isaías 'ngò nuguan' anj. Nì man'an tsínj daj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Nì gataj sij:

A'nì 'ngò tsínj ga'mi si-nuguan'anj.

Nì tsínj daj guitaj dian sini rián re' gan'anj sij.

Nì guiyaj xugüi sij si-chréj re' gan'anj re'.

Daj gataj Yan'anj garun Isaías asij ná. <sup>3</sup> Nì garun Isaías ango nuguan' nej gataj sí':

Unun né' si-nane 'ngò tsínj a'mi nucua' 'ngò yu'uj quij guiyanj naco aj.

Nì ataj sij sisi guiyaj xugüi né' si-chrej Señor.

Nì nagi'yaj nica né' niman né' xi'í si ga'na' Señor rian né'.

Daj gataj Isaías asij ná. <sup>4</sup> Hué dan nì duguata' nnee tsínj gu'naj Juan ni ngüi riqui quij guiyanj naco. Nì gataj sij sisi ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Nì gata' nnee ni sij. Ngaa nì ga'ue guinica' Yan'anj niman nico xi'í si-gaquin' ni sij. Daj gataj sij. <sup>5</sup> Nì gahui nico ni ngüi mán estado Judea nga xuman' gu'naj Jerusalén gan'anj ni sij rian nne Juan. Nì duguata' nnee Juan ni sij chruhua xinéj nnee gu'naj Jordán. Nì ganata' ni sij si-gaquin' ni sij. Ngaa nì gata' nnee ni sij.

<sup>6</sup> Nì si-gan' Juan huin to xucu gu'naj camello. Nì nnij cinchru 'nij gatin sij. Nì xa sij xiriquij nga gatsi' mán riqui quij. <sup>7</sup> Nì nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nì gataj sij:

—Rucú man'anj ga'na' 'ngò tsínj nicaj sun doj daj nga man'anj. Nì nucua' nin' ruhua sij daj da na'aj riánj ga' nitü nachij nnij correa dacánj sij. <sup>8</sup> Nì duguata' nnee man'anj a ni é re' nga nnee. Sanì ga'na' sij, nì ga'na' Espíritu Santo rian án re', guiyaj sij. —Daj gataj Juan gunun ni ngüi aj.

## El bautismo de Jesús

<sup>9</sup> Ngaa nì ni güi daj, nì gahui Jesús xuman' Nazaret huin xuman' ngaj estado Galilea. Nì duguata' nnee Juan man'an Jesús xinéj nnee gu'naj Jordán. <sup>10</sup> Nì ngaa gahui Jesús chruhua nnee, nì guini'i sij naxi'nij xata'. Nì guini'i sij sisi 'na' guinij Espíritu Santo rian man'an sij. Nì daj rún' hua xu'man hua Espíritu Santo ga'na' rian sij. <sup>11</sup> Ngaa nì ne' xata' ga'mi 'ngò nané rian Jesús. Nì gataj Yan'anj:

—Hué so' huin da'nì 'i ruhuāj. Nì hua niā' ruhuāj ni'yā so'. —Daj gataj Yan'anj gunun Jesús.

## Tentación de Jesús

<sup>12</sup> Ngaa nì 'ngò hora, nì gan'anj Jesús quij quiyanj naco, guiyaj Espíritu Santo. <sup>13</sup> Da' yu'uj daj gane sij huij xia güi. Nì gane sij scanij ni xucu huue mán riqui quij quiyanj daj. Nì gatsij sichre niman Jesús guiyaj-á fuerza sisi guiyaj Jesús gaquin'. Nì ga'na' chracuij ni ángel si gachin rian Jesús.

## Jesús principia su ministerio

<sup>14</sup> Ngaa nì ngaa guisij garij ni sij ducuaga' man'an Juan, nì gan'anj Jesús estado Galilea. Nì nata' Jesús si-nuguan' Yan'anj nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian ni ngüi. <sup>15</sup> Nì gataj Jesús:

—Hua guisij gahuin nichrun' güi guinica' sun Yan'anj xungüi nan. Xi'í daj nì nanicaj ruhua á re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Nì guxuman ruhua á re' nì'yaj á re' si-nuguan'anj huin nuguan' sa' aj. —Daj gataj Jesús rian ni ngüi.

## Jesús llama a cuatro pescadores

<sup>16</sup> Nì ngaa huaj Jesús gachéj sij du'ua laguna xachij gu'naj Galilea, nì guini'i sij 'ngò tsínj gu'naj Simón nga jnánj sí' tsínj gu'naj Andrés. Hué nungüej sij huin tsínj da'a xucua'j. Nì a'nij nungüej sij nnánj chruhua nnee.

<sup>17</sup> Nì gataj Jesús gunun nungüej sij:

—Guinico' nungüej é re' man'anj. Ngaa nì guiyā sisi daj rún' da'a nungüej é re' xucua'j, nì da'nga' daj guiri' nungüej é re' tsínj guxuman ruhua nì'yaj man'anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>18</sup> Ngaa nì 'ngò hora duna nungüej sij xinánj sij. Nì gan'anj nungüej sij nga Jesús.

<sup>19</sup> Ngaa nì huaj Jesús ne' rian doj, nì guini'i sij tsínj gu'naj Jacobo da'nij Zebedeo nga jnánj sí' tsínj gu'naj Juan. Nì nne nungüej sij chruhua 'ngò rió chéj rian nnee nagi'yaj sa' nungüej sij nnánj da'a nungüej sij xucua'j. <sup>20</sup> Nì gaquinj Jesús nungüej sij sisi guinico' nungüej sij man'an sí'. Nì duna nungüej sij chrej nungüej sij Zebedeo chruhua rió nga si-moso sí'. Asij nì guinico' nungüej sij Jesús.

## Un hombre que tenía un espíritu inmundo

<sup>21</sup> Hué dan nì gatúj anin' sij xuman' Capernaum. Nì güi naránj ruhua ni tsínj israelita, nì gatúj Jesús chruhua si-nuhui ni tsínj daj. Nì gaxi'i sij digyán sij rian ni sí'. <sup>22</sup> Nì ngaa gunun ni tsínj daj si gataj Jesús, nì gahuin yan'anj ruhua ni sij. Daj si si-nuguan' Jesús

nicaj sun. Nĭ sé rún' digyán Jesús da gui'yaj ni maestro digyán si-ley Yan'anĭ rian ni ngüĭ mánĭj.

<sup>23</sup> Nĭ nne 'ngö tsínĭj nĭn nanē xĭ'i chruhua niman chruhua nuhui daj. Nĭ gaguáj nuĭcuaj sí'. <sup>24</sup> Nĭ gataj sí':

—Nĭ ũn sin diguĭj rē' ngā ni únĭj huĭn rē' Jesús nazareno únĭj. Nĭ 'nā' rē' dugua' nĭ'yaj rē' únĭj ní'. Hua ni'ĭnj rē' si huĭn rē' tsínĭj sã' nĭn' chruhua niman 'nā' rian Yan'anĭ xanga'. —Daj gataj nanē xĭ'i nĭn chruhua niman tsínĭj daj gunun Jesús.

<sup>25</sup> Ngaa nĭ ga'mi huee Jesús rian nanē xĭ'i daj. Nĭ gataj sij:

—Dínĭj gāne du'uá sō'. Nĭ gāhui sō' chruhua niman sí'. —Daj gataj Jesús gunun nanē xĭ'i daj.

<sup>26</sup> Ngaa nĭ ducu nagunánĭj tsínĭj daj, gui'yaj nanē xĭ'i. Nĭ ducu gaguáj nuĭcuaj nanē xĭ'i. Nĭ gāhui sij chruhua cúĭj niman tsínĭj daj. <sup>27</sup> Ngaa nĭ gan'anĭj ruhua daran' ni sij. Nĭ nachínĭj snan'anĭj ni sij rian dugüĭ' ni sij, nĭ gataj ni sij:

—Nĭ ũn sin huĭn nan únĭj. Nĭ 'ngö ducuánĭj nāca huĭn si digyán sij ní'. Nicaj nuĭcuaj tsínĭj nan sun. Daj si a'nin' sij sun rian ni nanē xĭ'i. Nĭ unun ni nanē xĭ'i si ataj sij. —Daj gataj ni sij.

<sup>28</sup> Nĭ rá'yanĭj gaxa'nĭ nuguan' xi'í Jesús nĭn' gāchra' estado gu'naj Galilea.

### Jesús sana a la suegra de Pedro

<sup>29</sup> Nĭ ngaa guisĭj gāhui ni sij chruhua nuhui, ngaa nĭ gatúĭj Jesús ducuá Simón ngā Andrés. Nĭ gatúĭj Jacobo ngā Juan nej. <sup>30</sup> Nĭ nni chrej Simón táĭj rian nna. Nĭ nĭn gachi' ún'. Nĭ gataj ni sij rian Jesús si a'nan' man'an ún'. <sup>31</sup> Asíĭj nĭ gāhuĭn nĭchrun' Jesús rian ngaj ún'. Nĭ guida'a sij ra'a ún'. Nĭ nachi nicaj sij ún'. Nĭ 'ngö hora xi'nej gachi' ún'. Nĭ gaxĭ'i man'an ún' gui'yaj xugüĭ ún' si xa ni tsínĭj daj.

### Muchos sanados al ponerse el sol

<sup>32</sup> Nĭ ngaa gatúĭj güĭ, nĭ nicaj ni ngüĭ dugüĭ' ni sij huĭn daran' ni ngüĭ a'nan' ngā ni ngüĭ nĭn nanē xĭ'i chruhua cúĭj niman ni sij. Nĭ ga'nā' ni sij rian nne Jesús.

<sup>33</sup> Nĭ daran' ni ngüĭ mān xuman' daj 'ngö nahuĭn yu' rian hue' rian nne Jesús. <sup>34</sup> Nĭ ganahuĭn nico ni ngüĭ ran' ga'ĭ rian xi'ĭ, gui'yaj Jesús. Nĭ guĭri sij nanē xĭ'i niman ni ngüĭ. Nĭ nun ga'ui' sij permiso ga'mi ni nanē xĭ'i daj si nani'i ni sij Jesús.

### Jesús recorre Galilea predicando

<sup>35</sup> Achin guĕrenga' nachi Jesús hua rūmi' gue. Nĭ gāhui sij ne' xe' xuman' daj gan'anĭj sij quĭj quĭ'yanĭj nāco gāchinĭj jni'yaj sij rian Yan'anĭj. <sup>36</sup> Nĭ gan'anĭj nāno' Simón ngā ni dugüĭ' sí' man'an Jesús. <sup>37</sup> Ngaa guisĭj nari' ni sij, nĭ gataj ni sij gunun Jesús:

—Daran' ni ngüĭ nano' sō' aj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>38</sup> Sanĭ gataj Jesús:

—Gūn' ango ni xuman' ngaj nĭchrun'. Nĭ gā'mĭ si-nuguan'ānj rian ni ngüĭ si hué sun da gāhui ga'nāĭ. —Daj gataj Jesús.

<sup>39</sup> Ngaa nĭ gachéĭ Jesús nĭn' gāchra' daran' ni xuman' ngaj riqui estado Galilea. Nĭ nata' sij si-nuguan' Yan'anĭj chruhua si-nuhui ni tsínĭj israelita da' go'ngo yu'uj. Nĭ guĭri sij ni nanē xĭ'i niman ni ngüĭ nej.

### Jesús sana a un leproso

<sup>40</sup> Ngaa nĭ ga'nā' 'ngö tsínĭj ran' 'ngö xi'ĭ nniĭj sij gu'-nāĭ-á' lepra. Nĭ gan'anĭj nĭchi sij rian Jesús gāniquin' ráĭ dācoj sij. Nĭ ga'mi yaco sij rian Jesús. Nĭ gataj sij:

—Sisĭ huĭn ruhuá rē', nĭ gā'ue nahuĭn sã'āĭ, gui'yáj rē' aj. —Daj gataj sij.

<sup>41</sup> Ngaa nĭ nani yaco ruhua Jesús ni'yaj sij tsínĭj daj. Nĭ guta' sij ra'a sij sí'. Nĭ gataj sij:

—Huĭn ruhuáĭ sisĭ gā sã' nneĕ cúĭj rē' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>42</sup> Nĭ ngaa gataj Jesús daj, nĭ 'ngö hora xi'nej xi'ĭ nahuĭn sã' tsínĭj daj.

<sup>43</sup> Nĭ na'nĭj Jesús chrej nān' sí'. Nĭ ga'nin' sij sun rian man'an sí'. <sup>44</sup> Nĭ gataj sij:

—Gā cuidado ngā man'án rē' sĭ ganata' rē' rian nĭ a 'ngö ni ngüĭ mánĭj. Maan si gan'anĭj rē' digyán rē' man'án rē' rian chrej. Nĭ nāga'ui' rē' rian Yan'anĭj daj rún' ga'nin' Moisés sun xi'í si nahuĭn rē', gui'yaj Yan'anĭj. Ngaa nĭ xācaĭ ni chrej cuenta sisĭ hua nahuĭn sã' man'án rē', gui'yaj man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun tsínĭj a'nan' daj.

<sup>45</sup> Sanĭ gāhui tsínĭj nahuĭn daj. Nĭ gaxĭ'i sij nata' sij rian daran' ni ngüĭ si gui'yaj Jesús. Xi'í daj nun gā'ue gātu renga' Jesús chruhua ni xuman'. Maan si gachéĭ sij quĭj quĭ'yanĭj nāco rian nitaj ni ngüĭ mánĭj. Sanĭ daran' yu'uj ga'nā' ni ngüĭ nano' ni sij Jesús.

### Jesús sana a un paralítico

**2** Nĭ ngaa gachin doĭ güĭ, nĭ gatúĭj ruhua' yún Jesús xuman' Capernaum. Nĭ gunun ni ngüĭ sisĭ nne sij 'ngö hue' daj. <sup>2</sup> Nĭ 'ngö hora nahuĭn yu' nico ni ngüĭ rian hue' daj. Nĭ nun gā'ue guĭsĭj rian guĭman ni sij. Nĭ ga'mi Jesús nuguan' sã' rian ni ngüĭ nahuĭn yu' daj.

<sup>3</sup> Nĭ nicaj gan'anĭj ran' tsínĭj daj 'ngö tsínĭj nare' nneĕ cúĭj ga'nā' anin' sij. Nĭ na'ue guĭsiqui' sí'. Nĭ ga'nā' man'an ni sij rian nne Jesús. <sup>4</sup> Nĭ rĭan na'ue gunuĭcuaj ni sij guĭsĭj ni sij da' rian nne Jesús, 'yaj ni ngüĭ, ngaa nĭ gaya' ni sij 'ngö yu'uj chrā hue' xata' rian niquin' Jesús. Ngaa nĭ nānāĭ dĭnij ni sij huéĭ nĭn tsínĭj a'nan' daj rian niquin' Jesús. <sup>5</sup> Nĭ ngaa guĭni'i Jesús sisĭ dāĭ guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí', ngaa nĭ gataj sí' gunun tsínĭj a'nan' daj:

—Nicā 'ngö niman nico xi'í si-gāquin' sō' nánĭj. —Daj gataj sij gunun sí'.

<sup>6</sup> Nĭ mān doĭ ni tsínĭj huĭn maestro digyán si-ley Moisés ni'yaj ni sij. Nĭ ani man'an ruhua ni sij ngā niman ni sij: <sup>7</sup> "Daj huĭn ruhua tsínĭj nan ga'mi sij nan únĭj. Quĭj nĭn' ruhua a'mi sij rian Yan'anĭj. Urin Yan'anĭj gā'ue guĭnicaj 'ngö niman nico rian si-gāquin' ni ngüĭ aj." Daj gataj ni sij chruhua niman ni sij. <sup>8</sup> Sanĭ guĭni'i man'an Jesús si ani ruhua ni sij. Ngaa nĭ gataj sí':

—Ni ʔn sin huin ni ani ruhua á re' nuguan' nan únj.  
 9 Hua huinj nuguan' sa' ga'ue gatā gunun tsínj a'nan' nan. Ga'ue gatā gunun sij: "Nicā 'ngō niman nico rian xi'í si-gaquin' re'." Así ga'ue gatā gunun sij: "Nachica re' naran' re' duhuéj re', ni gache re' aj." Daj ga'ue gataj man'anj. 10 Hué dan ni huin ruhuāj sisí xacaj á re' cuenta sisí nicaj sūnj rian xungūi nan huñj da'nij ni ngūi. Ni ga'ue guinicā 'ngō niman nico xi'í si-gaquin' ni ngūi. —Daj gataj Jesús.

11 Ngaa ni gataj sij rian tsínj nare' dacój daj:

—Atā rian man'án re' sisí nachica re' naran' re' duhuéj re'. Ni gūij nan' re' ducua' re' aj. —Daj gataj Jesús gunun sí'.

12 Ni 'ngō hora nachica tsínj a'nan' daj. Ni ganaran' sij duhuéj sij. Ni gahui sij gan'anj sij ni'yaj daran' ni ngūi man' chruhua hue' daj. Ngaa ni gan'anj ruhua daran' ni sij. Ni gataj ni sij sisí sa' gui'yaj man'an Yan'anj. Ni gataj ni sij:

—Ni a 'ngō ʔn nun guini'í' 'ngō rasun hua nan mánj. —Daj gataj ni sij.

### Llamamiento de Leví

13 Da' síj daj gahui ruhua' ʔn Jesús gan'anj sij du'ua laguna xachij daj. Ni gan'anj nichí daran' ni ngūi rian sij. Ni digyán man'an sij rian ni ngūi daj.

14 Ni ngaa huaj sij, ni guini'í sij 'ngō tsínj gu'naj Leví, da'nij tsínj gu'naj Alfeo. Ni nne sí' rian mesa a'nej sí' pesto güenda gobierno. Ni gataj Jesús gunun sij:

—Guinico' so' gun'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni naxuman Leví, ni guinico' sí' Jesús gan'anj sí'.

15 Ni ngaa gane Jesús rian mesa chruhua ducua' tsínj gu'naj Leví, ni guxuman ga'í ni tsínj a'nej pesto, 'yaj gobierno nga ni tsínj 'yaj gaquin' nej. Ni gane nuguan'an ni sij nga Jesús nga ni tsínj nico' Jesús nej. Daj si man' nico ni sij nico' Jesús. 16 Ni ngaa guini'í ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo sisí xa Jesús nga ni tsínj a'nej pesto nga ni tsínj 'yaj gaquin', ngaa ni gataj ni sij gunun ni tsínj nico' Jesús:

—Ni ʔn sin huin ni xa si-maestro ni é re', ni go'o sij nga ni tsínj a'nej pesto nej, ni tsínj 'yaj gaquin' nej. —Daj gataj ni sí'.

17 Ni ngaa gunun Jesús si gataj ni sí', ni gataj sij:

—Nitaj si ní'yanj ni ngūi hua sa' nga 'ngō tsínj 'yaj gono'o mánj. Saní ni ngūi a'nan' ní'yanj 'ngō tsínj gono'o aj. Sé si 'nāj gaquin' ni ngūi hua sa' mánj. Saní 'nāj gaquin' ni ngūi 'yaj gaquin' sisí ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. —Daj gataj Jesús.

### La pregunta sobre el ayuno

18 Ni ni tsínj nico' Juan nga ni tsínj nico' ni tsínj fariseo, ni gui'yaj ni sij ayuno. Ngaa ni ga'na' go'ngo ni tsínj rian Jesús. Ni nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

—Ni ʔn sin huin ni 'yaj ayuno ni tsínj nico' Juan nga ni tsínj nico' ni fariseo, saní xa guē ni tsínj nico' man'án re' únj. —Daj gataj ni sij.

19 Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Daj rún' 'yaj 'ngō tsínj xacaj ʔn'anj xana da'nga' daj 'yā. Ni ngaa gahui gui'yanj xacaj 'ngō tsínj daj ʔn'anj xana, ni sí ga'ue gui'yaj tsínj gan'anj gui'yanj daj ayuno mánj. 20 Saní hua güi, ni guida'a ni tsínj quij tsínj xacaj ʔn'anj xana daj. Ngaa ni gui'yaj ni tsínj nico' man'anj ayuno.

21 'Sí ga'ue nānuo' né' 'ngō atsij naca nga 'ngō atsij re'e mánj. Daj si hué guē atsij naca naráj né' daj gui'yaj sisí tsitsi' atsij re'e daj. Ni ganahuin xachij rian naráj né'. 22 Ni sí ga'ue ga'nij né' nnee vino naca chruhua nnij re'e. Daj si tsitsi' nnij daj, gui'yaj vino naca daj. Hué dan ni 'ngō guere' vino nga nnij nej. Xi'í daj huin ni ga'nij né' vino naca chruhua nnij naca aj. Ni daj rún' huin vino naca daj huin si-nuguan'anj. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj daj.

### Los discípulos recogen espigas en el día de reposo

23 Ni 'ngō güi naránj ruhua ni sij, ni huaj Jesús dani nnaa strigo. Ni rocoj ni tsínj nico' sij ca strigo huaj ni sij. 24 Ngaa ni gataj ni tsínj fariseo gunun Jesús:

—Ni'yaj re' si 'yaj ni tsínj nicó' re'. Daj si na'uej si-ley Yan'anj si da'nga' daj gui'yaj ni sij mánj. —Daj gataj ni tsínj fariseo.

25 Saní gataj Jesús:

—Hua gaya ni é re' si gui'yaj xí' David ní'. Daj si 'ngō güi ngaa gachin xi'nā riqui ni dugūi' sij, 26 ni gatúj sij chruhua ducua' Yan'anj ngaa gane 'ngō tsínj gu'naj Abiatar. Ni hué sí' huin 'ngō chrej a'nin'. Ni xa sij si-chrachrunj Yan'anj. Ni urin chrej ga'ue xa chrachrunj daj. Ni ga'ui' sij xa ni tsínj man' nga sij nej. —Daj gataj Jesús.

27 Ni gataj ruhua' ʔn Jesús rian ni tsínj fariseo:

—Gui'yaj Yan'anj güi naránj ruhua né' güenda né'. Ni sé si gui'yaj Yan'anj né' güenda güi naránj ruhua né' mánj. 28 Ni nicaj sūnj rian ni güi naránj ruhua né' huñj da'nij ni ngūi. —Hué daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

### El hombre de la mano seca

3 Ngaa ni gatúj ruhua' ʔn Jesús chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Ni chruhua nuhui daj nne 'ngō tsínj hua naco ra'a. 2 Ni naga'naj ni sij Jesús ni'yaj ni sij sisí ganahuin ra'a tsínj daj güi naránj ró', gui'yaj Jesús. Daj si huin ruhua ni sij ga'mi gaquin' ni sij xi'í Jesús.

3 Hué dan ni gataj Jesús rian tsínj hua ra'a naco daj:

—Naxuman re' guiniquin' re' dani ni únj anj. —Daj gataj Jesús.

4 Ngaa ni nachínj snan'anj Jesús ni tsínj naga'naj daj. Ni gataj sij:

—A'uej si-ley Yan'anj sisí gui'yaj sa' né' güi naránj ró' ní'. Así sa' gui'yaj quij né', ruhua á re' sa'. Ni ga'uej si-ley Yan'anj sisí naco' 'ngō tsínj ruhua gahui' ní'. Así sa' gahui' sij, ruhua á re' sa'. —Daj gataj Jesús.

Saní dínj gane du'ua ni tsínj daj. 5 Hué dan ni ga'man ruhua Jesús. Ni ni'yaj sij ni tsínj daj. Ni nani ruhua sij xi'í si tsí niman ni sí'.

Ngaa n̄i gataj sij rian tsínj n̄aco ra'a daj:

—Ducúa r̄e' ra'á r̄e'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i ducua sí' ra'a sí'. N̄i nahuin sa' ra'a sí'.

<sup>6</sup> Ngaa n̄i gahui ni tsínj fariseo. N̄i gax̄i'i ni sij daga'mi duḡüi' ni sij nḡa ni tsínj herodista. N̄i ga'mi ni sij xi'í Jesús si ruhua ni sij daḡahui' ni sij man'an sí'.

### La multitud a la orilla del mar

<sup>7</sup> San̄i gahui Jesús nḡa ni tsínj nico' sij yu'uj daj. N̄i gan'anj sij du'ua laguna x̄achij. N̄i guinico' n̄in' ruhua ni nḡüi mán estado Galilea <sup>8</sup> nḡa ni nḡüi m̄an estado Judea nej, ni nḡüi m̄an xuman' Jerusalén nej, ni nḡüi m̄an estado Idumea nej, ni nḡüi 'n̄a' anéj chrej xinéj nnee gu'naj Jordán nej, ni nḡüi m̄an xuman' Tiro nej, nḡa ni nḡüi m̄an xuman' Sidón nej. N̄i guinico' daran' ni sij Jesús xi'í si gunun ni sij ni si sa' gui'yaj sí'. <sup>9</sup> Ngaa n̄i garasun Jesús ni tsínj nico' sij sis̄i ga chr̄un ni sí' nḡa 'nḡo rīo achéj rian nnee. Ngaa n̄i s̄i guru'man nico ni nḡüi rian man'an sij. <sup>10</sup> Daj si ga'i nico ni nḡüi nahuin, gui'yaj man'an Jesús. N̄i guru'man duḡüi' ni nḡüi a'-nan' gan'anj ni sij rian sí' sis̄i ga'ue ganun ra'a ni sij man'an sí', ruhua ni sij. <sup>11</sup> N̄i m̄an ni tsínj n̄un nan̄e xi'i ruhua cúj niman ni sij. N̄i ngaa guini'i ni sij Jesús, n̄i guiniquin' ráj d̄acoj ni sij n̄e' rian man'an sí'. N̄i gax̄i'i ni sij gaguáj ni sij. N̄i gataj ni sij gunun Jesús:

—Hué r̄e' huin yya da'n̄ij Yan'anj anj. —Daj gataj ni nan̄e xi'i daj.

<sup>12</sup> San̄i ga'nin' nico Jesús sun rian ni nan̄e xi'i daj sis̄i s̄i nata' ni sij un tsínj huin sí' rian ni nḡüi mánj.

### Elección de los doce apóstoles

<sup>13</sup> N̄e' r̄ucu da gahui Jesús gan'anj sij chr̄a 'nḡo quij. N̄i gaquínj sij ni tsínj huin ruhua sij ga'na' rian sij. N̄i ga'na' ni sí' rian man'an sij. <sup>14</sup> N̄i guta sun Jesús x̄uhuij ni tsínj guim̄an ni sí' nḡa man'an sij. N̄i garasun sij ni sí' sis̄i gan'anj ni sí' n̄ata' ni sí' si-nuguan' sij rian ni nḡüi. <sup>15</sup> N̄i ga'ui' Jesús sun rian ni tsínj daj sis̄i ga-nahuin ni nḡüi a'nan', gui'yaj ni sij. N̄i ga'ui' sij sun sis̄i guiri ni sí' ni nan̄e xi'i chruhua niman ni nḡüi nej. <sup>16</sup> N̄i guta sun Jesús tsínj gu'naj Simón. N̄i dugu'naj Jesús si-xuḡüi sí' gu'naj sí' Pedro. <sup>17</sup> N̄i guta sun Jesús Jacobo da'n̄ij Zebedeo nḡa jn̄anj Jacobo tsínj gu'naj Juan. N̄i dugu'naj Jesús n̄unḡeij jn̄anj sij Boanerges. N̄i nuguan' daj huin ruhuaj gata ni da'n̄ij du'ui. <sup>18</sup> N̄i guta sun Jesús ango tsínj gu'naj Andrés nḡa Felipe nej, Bartolomé nej, Mateo nej, Tomás nej, Jacobo da'n̄ij tsínj gu'naj Alfeo nej, Tadeo nej, Simón nico' xi'nin' gu'naj Cananita nej, <sup>19</sup> Judas Iscariote nej, huin sí' tsínj digyán chrej rian ni tsínj ga'na' guida'a Jesús. Ngaa n̄i gatúj Jesús chruhua hue' nḡa ni tsínj nico' sí'.

### La blasfemia contra el Espíritu Santo

<sup>20</sup> Ngaa n̄i ducu nahuin yu' ruhua' yún ni nḡüi rian Jesús. Xi'í daj n̄i nun ga'ue x̄a Jesús nḡa ni tsínj nico' sij, gui'yaj ni nḡüi daj. <sup>21</sup> N̄i ngaa gunun ni duḡüi' Jesús nuguan' daj, n̄i ga'na' ni sij sis̄i guida'a ni sij sí'. Daj si

gataj ni sij sis̄i sinúnj man'an sí'. <sup>22</sup> N̄i gataj ni tsínj digyán ley huin ni tsínj 'n̄a' xuman' Jerusalén:

—Sichre huin achij rian ni sichre gu'naj Beelzebú n̄un niman Jesús. N̄i xi'í si-fuerza man'an sichre daj, n̄i gahuin nucua'j sij ri sij ni nan̄e xi'i chruhua niman ni nḡüi. —Daj gataj ni tsínj digyán ley da aj.

<sup>23</sup> Ngaa n̄i gaquínj Jesús ga'na' ni tsínj daj rian sij. N̄i nani sij 'nḡo cuento rian ni sí'. N̄i gataj sij:

—As̄a' ga'ue guiri sichre Satanás ango sichre chruhua niman ni nḡüi, ruhua ni é r̄e' únj. S̄i ga'ue mánj. <sup>24</sup> Sis̄i ḡahuin huji xi'nin' ni tsínj nicaj sun, n̄i un-un' n̄unḡeij xi'nin' huin ducuasun daj, ngaa n̄i s̄i gunucua'j ni sij ḡane ni sij mánj. <sup>25</sup> N̄i sis̄i nne huji xi'nin' ducua' 'nḡo tsínj daj, n̄i unun' huji xi'nin' daj, ngaa n̄i s̄i gunucua'j ducua' sij ḡane sij mánj. <sup>26</sup> N̄i sis̄i n̄axu-man man'an sichre Satanás gunun' sij nḡa ni duḡüi' man'an sij, ngaa n̄i s̄i ga'ue gunucua'j sij ḡane sij mánj. N̄i 'nḡo ganahuij ni sichre daj.

<sup>27</sup> 'N̄i a' 'nḡo ni tsínj s̄i ga'ue ga'ue ḡatu chruhua ducua' 'nḡo tsínj nucua'j ḡüenda gui'yaj t̄u sij si'yaj sí' mánj. San̄i hua sini n̄umi tsínj si'yaj daj, gui'yaj tsínj t̄u daj, da' ngaa n̄i ga'ue gui'yaj t̄u sij si'yaj sí'.

<sup>28</sup> 'X̄anga' yya n̄in' at̄a gunun a ni é r̄e' sis̄i ga'ue guinicaj Yan'anj niman nico xi'í daran' gaquin' gui'yaj ni nḡüi nḡa daran' nuguan' quij ga'mi ni sij nej. <sup>29</sup> San̄i daran' ni nḡüi ga'mi quij rian xi'í Espíritu Santo, n̄i s̄i ga'ue guinicaj Yan'anj niman nico xi'í ni nḡüi da ga mánj. N̄i 'nḡo n̄iganj n̄in' da'ui ni sij gaquin' nánj.

<sup>30</sup> —Daj gataj Jesús xi'í si gataj ni maestro daj sis̄i n̄un sichre xi'i chruhua cúj niman man'an sij.

### La madre y los hermanos de Jesús

<sup>31</sup> Ngaa n̄i guis̄ij nni Jesús nḡa ni jn̄anj sij rian sij. San̄i gunáj ni sij n̄e' chrej x̄e' hue' nne Jesús. N̄i ga'n̄ij ni sij 'nḡo nuguan' rian Jesús sis̄i ḡahui sí' ga'na' sí' yu'uj niquin' ni sij. <sup>32</sup> Ngaa n̄i gataj ni nḡüi nne ganicaj xi'n̄ij Jesús:

—Nn̄i r̄e' nḡa ni jn̄anj r̄e' ana'uij niquin' n̄e' chrej x̄e' nano' ni sij man'án r̄e'. —Daj gataj ni nḡüi daj.

<sup>33</sup> San̄i gataj man'an Jesús:

—N̄i un nḡüi x̄ana huin nn̄i rian man'ánj, ruhua ni é r̄e' únj. N̄i un tsínj huin jn̄an rian man'ánj, ruhua á r̄e' únj. —Daj gataj sí' rian ni nḡüi daj.

<sup>34</sup> Hué dan n̄i ni'yaj Jesús ni nḡüi nne ganicaj xi'n̄ij sij. N̄i gataj sij:

—Hué nn̄i nḡa ni jn̄an huin ni tsínj m̄an nan. <sup>35</sup> Daj si un nḡüi daḡahuin si aran' ruhua Yan'anj, n̄i hué ni sij huin jn̄an nej, xica'ui nej, nḡa nn̄i nej aj. —Daj gataj Jesús gunun ni nḡüi daj.

### Parábola del sembrador

**4** Ngaa n̄i gax̄i'i ruhua' yún Jesús digyán sij si-nuguan' sij rian ni nḡüi mán du'ua laguna x̄achij daj. N̄i nahuin yu' nico ni nḡüi rian niquin' man'an Jesús. Ngaa n̄i gatúj sij chruhua 'nḡo rīo chéj rian nnee. N̄i gan'anj ḡane sij chruhua rīo daj. N̄i niquin' daran' ni nḡüi ni'yaj ni sij du'ua laguna daj.

<sup>2</sup> Nĩ nani Jesús ga'i cuento digyán sij rian ni ngüi. Nĩ gataj sij:

<sup>3</sup> —Gunun sa' ni é re' nan anj: Gahui 'ngo tsínj gan'anj dagaman' can anj. <sup>4</sup> Nĩ ngaa dagaman' sij, ni guinij doj can daj chruhua chrej. Nĩ ga'na' gue xataj xa xuj can daj. <sup>5</sup> Nĩ guinij doj can rian yo'ój yej rian nitaj nico yo'ój nun. Nĩ xira' yoq can daj. Daj si nitaj si yo'ój hua nico rian yej daj. <sup>6</sup> Sanĩ ngaa gahui güi gurununj, ni gaca coj daj, gui'yaj nnán. Daj si nitaj ya'a siy mánj. Nĩ ganaco rá'yanj coj daj. <sup>7</sup> Nĩ gayu doj can scanij tanj. Nĩ gachij tanj daj. Hué dan ni gané coj daj, gui'yaj tanj. Xi'f daj ni nun ga'ue gayu can. <sup>8</sup> Nĩ gayu doj can ango yo'ój sa'. Nĩ gayu sa' can. Nĩ gachij man'an nnaq daj. Nĩ gayu sa' nnaq. Nĩ 'ngo coj gahui co chi' can. Nĩ ango coj gahui hua'nij xia can daj. Nĩ ángo gahui 'ngo ciento can daj. —Daj gataj Jesús.

<sup>9</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Sisĩ nun chraquij a ni é re', ni gunun a ni é re' nej aj. —Daj gataj Jesús guisĩ nani sij cuento.

<sup>10</sup> Nĩ ngaa gunáj urin Jesús ngá ni tsínj chéj ngá sij ngá ni xuhuij ni tsínj nico' sij, ni nachínj snan'anj ni sí' Jesús un sin huin ruhua cuento daj gata gunun ni sí'.

<sup>11</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Rian án re' riqui Yan'anj sisĩ guini'i ni é re' daj hua nuguan' huĩ rian nicaj sun Yan'anj. Sanĩ rian ni tsínj nitaj si chéj ngá, ni maan ninanj cuento nanij rian ni sij. <sup>12</sup> Hué dan ni guini'yaj ni sij, sanĩ si guini'i ni sij mánj. Nĩ gunun chraquij ni sij, sanĩ si gara da'nga' ruhua sij mánj. Nĩ hué dan ni si nanicaj ruhua ni sij. Nĩ na'uej ruhua ni sij sisĩ guinicaj Yan'anj niman nico rian si-gaquin' ni sij. —Daj gataj Jesús.

<sup>13</sup> Nĩ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nun gunun a ni é re' cuento digyánj rian án re' nan mí'. Nĩ asa' ga'ue gunun a ni é re' ango ni cuento nanij rian án re', ruhua á re' únj.

<sup>14</sup> 'Tsínj dagaman' can daj huin tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi aj. <sup>15</sup> Nĩ can guinij chruhua chrej rún' huin go'ngo tsínj: gunun ni sij nuguan' daj. Sanĩ gunun ni sij, ni 'ngo hora ga'na' sichre Satanás ga'nej-é' nuguan' sa' gunun ni sij.

<sup>16</sup> 'Nĩ can guinij rian yo'ój yej, ni rún' huin ango ni tsínj: gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj. Nĩ 'ngo hora nahuin ra'a ni sij nuguan' daj. Nĩ huin nia' ruhua ni sij. <sup>17</sup> Sanĩ 'yaj ni sij rún' 'yaj 'ngo coj nitaj nico ya'a siy. Hué dan ni ngaa ga'na' 'ngo sayun chran' yun'unj ango ni tsínj xi'f si-nuguan' Yan'anj, ngaa ni jna ni sij si-chrej Yan'anj.

<sup>18</sup> 'Nĩ can guinij scanij tanj daj rún' huin ango ni tsínj: gunun ni sij nuguan' sa'. <sup>19</sup> Sanĩ huin ruhua ni sij guiri' ni sij ni rasun man chruhua xungüi nan anj. Nĩ digya' yun'unj san'anj ni sij si nahuij ruhua ni sij gahuin xuru'ue ni sij. Nĩ nano' ni sij ango ni rasun nej. Xi'f daj ni guere' nuguan' sa' man chruhua niman ni sij. Nĩ nitaj si 'yaj sa' ni sij ga mánj.

<sup>20</sup> 'Nĩ can guinij rian yo'ój sa', ni rún' huin ango ni tsínj gunun si-nuguan' Yan'anj. Nacaj ni sij nuguan' daj. Nĩ dugumi sa' ni sij. Nĩ 'yaj 'ngo sij rún' 'yaj 'ngo coj gayu co chi' can. Nĩ 'yaj ango sij rún' 'yaj ango coj

gayu hua'nij xia can. Nĩ 'yaj ango sij rún' 'yaj ango coj gayu 'ngo ciento can daj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Nada oculto que no haya de ser manifestado

<sup>21</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús gunun ni sij:

—Ngaa rumi', ni gari huĩ candil ne' riqui chrúnj nga riqui nna, ruhua ni é re' ní'. Sé daj huin mánj. Sisĩ rumi', ni guto' candil daj xata' rian mesa. Nĩ guixiguin-ín'. <sup>22</sup> Ngaa ni go'ngo rasun naránj ni ngüi acuan', sanĩ daran'anj narugüi'. Nĩ go'ngo nuguan' guixij huĩ ni ngüi acuan', sanĩ guini'i daran' ni ngüi si guixij huĩ daj. <sup>23</sup> Sisĩ taj chraquij a ni é re', ni gunun a ni é re' nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>24</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĩ'yaj á re' nuguan' unun a ni é re' nan. Sisĩ unun sa' á re', ngaa ni ga gue riqui Yan'anj nuguan' sa' rian án re'. Nĩ riqui Yan'anj doj rian án re' nej. <sup>25</sup> Daj si ga'ui' Yan'anj rian tsínj unun. Sanĩ ga'ne Yan'anj da gue doj nicaj ni tsínj na'uej ruhua gunun sa' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Parábola del crecimiento de la semilla

<sup>26</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Rún' huin 'ngo tsínj dagaman' can rian yo'ój da'n-ga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj anj. <sup>27</sup> Nĩ si nanun ruhua sij nej, si atoj sij nej, sanĩ xira' can, ni achij nnaq le daj ne' chrej ni nej, si ne' chrej guni'yanj nej. Sanĩ nun ni'ij sij daj achi mánj. <sup>28</sup> Achij man'an nnaq rian yo'ój. Hua sini xira' nnaq. Nĩ ne' rucu gahui ca. Ngaa guisĩ ni xira' can chra ca. <sup>29</sup> Ngaa guisĩ gane can, ni gahui né' gan'anj naran' né'. Daj si guisĩ güi naran' né' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Parábola de la semilla de mostaza

<sup>30</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Daj huin rian nicaj sun Yan'anj, ruhua á re' únj. Daj hua cuento huin rún' huin rian nicaj sun Yan'anj únj.

<sup>31</sup> Rún' huin 'ngo can cuej staj unun né' rian yo'ój da'n-ga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj nej aj. Hué huin can le'ej doj rian daran' ango can man chruhua xungüi aj.

<sup>32</sup> Sanĩ uyun gunun né', ni gachij coj daj. Asij ni gahuin xacanj daj nga daran' ni coj man anj. Nĩ hua gara' ra'a coj daj, ni da nga ni xataj chéj xata' ga'ue naran ruhua riqui si-gaxun' ra'a coj da aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### El uso que Jesús hace de las parábolas

<sup>33</sup> Nĩ ngá ni cuento digyán Jesús si-nuguan' sij rian ni ngüi. Nĩ nani sij cuento daj da ga'ue gunun ni ngüi aj.

<sup>34</sup> Nĩ maan ninanj cuento nani Jesús rian ni ngüi aj. Sanĩ ngaa gane urin ni tsínj nico' sij, hué dan ni digyán nica yya nin' sij rian ni sí' aj.

### Jesús calma la tempestad

<sup>35</sup> Nĩ ngaa ruhua guĩnĩ guĩ daj, nĩ gataj Jesús rian ni tsínj nico' sij:

—Gañ'anj né' anéj chrej du'ua laguna. —Daj gataj Jesús.

<sup>36</sup> Nĩ jna ni tsínj nico' Jesús ni ngüi du'ua laguna daj. Nĩ nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij chruhua riõ hua nun Jesús. Nĩ hua nicaj dugüi' ango ni riõ nga ni sij gan'anj ni sij. <sup>37</sup> Nĩ hora daj gahui 'ngõ nanë nucuaj xxi. Nĩ ducu naxuman nnee, gui'yaj nanë daj. Nĩ gara nnee chruhua riõ, gui'yaj nanë daj. Nĩ ruhua guĩnij riõ chruhua nnee, gui'yaj nanë. <sup>38</sup> Sanĩ ngaj Jesús atoj sij ne' rücu riõ daj. Nĩ chra sij riguiya', atoj sij aj. Nĩ jnanun ruhua ni sí' Jesús. Nĩ gataj ni sí':

—Maestro, nitaj si huin ruhuá re' sisi guĩnij né' chruhua laguna mí'. —Daj gataj ni sij.

<sup>39</sup> Nĩ ganachica Jesús. Nĩ ga'mi huee sij rian nanë. Nĩ gataj sij rian laguna daj:

—Dínj ñaga' re' aj. —Daj gataj Jesús, nĩ gahuin din'inj ruhua daran'anj.

<sup>40</sup> Hué dan nĩ gataj Jesús rian ni tsínj nico' sij:

—Nĩ un sin huin nĩ xu'ui' anin' é re' únj. Hua nitaj si xuman ruhua anin' é re' ni' anin' é re' yünj ga mí'. —Daj gataj Jesús.

<sup>41</sup> Ngaa nĩ ducu guxu'ui' ni sij. Ngaa nĩ gataj ni sij rian ni dugüi' ni sij:

—Nĩ un tsínj huin tsínj nan, nĩ da' nanë nga nnee da-gahuin si-nuguan' sij únj. —Daj gataj ni sij.

### El endemoniado gadareno

**5** Nĩ guisĩj ni sij anéj chrej du'ua laguna rian gu'naj Gerasa. <sup>2</sup> Nĩ ngaa gahui Jesús chruhua riõ, nĩ gan'anj nĩchi 'ngõ tsínj daj rian niquin' Jesús 'na' sí' 'ngõ yu'uj achin' níman. Nĩ nun nanë xĩ'i chruhua cúj niman sí'.

<sup>3</sup> Nĩ tsínj daj gu'yun sij nne sij chruhua yu'uj rian achin' níman. Nĩ nĩ a 'ngõ tsínj nun ga'ue gumĩ ran aga' nne' tsínj daj. <sup>4</sup> Nĩ nunj si ga'ĩ numij ni sij aga' nungüej dacój sij nga aga' nne' nungüej ra'a sij, sanĩ dayun xi'nin' aga' nne', gui'yaj sij. Nĩ ga'ne sij aga' anumi nungüej dacój sij. Nĩ nun ga'ue guĩda'a sa' ni sí' man'an sij ga' mánj. <sup>5</sup> Nĩ nugüi nĩgan' achéj tsínj daj aguáj sij riqui quij, nĩ chruhua ni huej rian achin' níman. Nĩ guiran' xĩ'i man'an sij nga yej, gui'yaj sij nej aj.

<sup>6</sup> Nĩ ngaa guini'i gan' sij Jesús, nĩ gunánj sij gan'anj gane ráj dacoj sij rian man'an Jesús. <sup>7</sup> Nĩ gaguáj sij rian Jesús. Nĩ gataj sij:

—Nitaj si huaj si diguij re' ngāj huín re' Jesús da'nij Yan'anj xanga' saj. A'mi acój rián re' nga si-xugüi Yan'anj sisi sĩ gahuĩnj castigo, guĩ'yáj re' mánj. —Daj gataj tsínj nun nanë xĩ'i niman sij.

<sup>8</sup> Da'nga' daj ga'mi nanë xĩ'i daj xi'f si hua gataj Jesús gunun sij: “Guxun re' man'án re' chruhua cúj niman tsínj da aj.” Daj hua gataj Jesús gunun nanë xĩ'i daj.

<sup>9</sup> Nĩ nachínj snan'anj Jesús nanë xĩ'i daj. Nĩ gataj sij:

—Daj gu'naj re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ni:

—Xi'nin' nico gu'nā aj. Daj si ga'ĩ nĩn' ruhua únj. —Daj gataj nanë xĩ'i nun chruhua tsínj daj gunun Jesús.

<sup>10</sup> Nĩ ga'mi yaco nanë xĩ'i rian Jesús sisi sĩ ga'nij sí' gan'anj gan' ni nanë xĩ'i daj ango yu'uj mánj.

<sup>11</sup> Nĩ nĩchrun' xi'f quij mán 'ngõ xi'nin' xxi ni xacáj xa xuj aj. <sup>12</sup> Nĩ ga'mi yaco ni nanë xĩ'i rian Jesús. Nĩ gataj ni sij:

—Ga'nij re' gan'anj únj gatu únj chruhua niman ni xacáj daj. —Daj gataj ni nanë xĩ'i daj.

<sup>13</sup> Ngaa nĩ ga'uej ruhua Jesús sisi da'nga' daj guĩ'yaj ni nanë xĩ'i. Ngaa nĩ gahui ni nanë xĩ'i chruhua cúj niman tsínj daj. Ngaa nĩ gatúj ni sij chruhua niman ni xacáj daj. Nĩ man 'ngõ si huĩj mí xacáj. Ngaa nĩ 'ngõ gan'anj guë xi'nin' xacáj daj guinij ni xú' chra 'ngõ huej. Nĩ guinij ni xú' chruhua laguna gahui' ni xú' chruhua nnee aj.

<sup>14</sup> Nĩ gunánj ni tsínj dugumi ni xacáj daj nan' ni sij xánj ni sij nga rian ni tsínj nne riqui quij nej. Nĩ nata' ni sij daj gahuin guiran' ni sij. Hué dan nĩ gahui ni ngüi daj gan'anj guĩni'yaj ni sij un sin huin guiran' ni tsínj daj. <sup>15</sup> Nĩ ngaa guisĩj ni ngüi rian nne Jesús, nĩ guini'i ni sij tsínj gunun nanë xĩ'i niman daj. Sanĩ yyaj nĩ dínj nne sij nun sij si-gan' sij. Nĩ hua sa' ga'ue nani ruhua sij. Nĩ guxu'ui' ni ngüi guisĩj da aj. <sup>16</sup> Nĩ ni tsínj guini'i daj guiran' tsínj gunun nanë xĩ'i niman daj nga daj guiran' ni xacáj nej, nĩ ganani ni sij cuento daj rian ni ngüi ga'na'. <sup>17</sup> Ngaa nĩ gaxĩ'i ni sij ga'mi yaco ni sij rian Jesús sisi gahui sí' gan'anj sí' xánj ni sij.

<sup>18</sup> Nĩ ngaa gatúj Jesús chruhua riõ chéj rian nnee, nĩ ga'mi yaco tsínj gunun nanë xĩ'i rian Jesús sisi ga'uej sí' guĩnicaj dugüi' sí' nga sij gan'anj nungüej sij. <sup>19</sup> Sanĩ nun ga'uej Jesús. Nĩ gataj sij gunun tsínj daj:

—Güij nan' ducua' re', ngaa nĩ ñata' re' gunun ni dugüi' re' daran' si sa' gui'yaj Yan'anj xi'f man'án re'. Nĩ ñata' re' sisi nahuin 'ĩ ruhua Yan'anj ni'ya man'án re' nej aj. —Daj gataj Jesús gunun sij aj.

<sup>20</sup> Ngaa nĩ gan'anj tsínj daj gaxĩ'i sij nata' sij rian ni ngüi mán 'ngõ yu'uj gu'naj Decápolis daran' si sa' gui'yaj Jesús xi'f sij. Nĩ gan'anj ruhua daran' ni ngüi nga nuguan' daj.

### La hija de Jairo y la mujer que tocó el manto de Jesús

<sup>21</sup> Nĩ nne Jesús chruhua riõ nanicaj ruhua' yún sij anéj chrej du'ua laguna. Nĩ ducu guisĩj ni ngüi rian nne sij. Nĩ niquin' nĩchrun' Jesús du'ua nnee. <sup>22</sup> Ngaa nĩ ga'na' 'ngõ tsínj nicaj sun chruhua si-nuhui ni tsínj israelita gu'naj sí' Jairo. Nĩ ngaa guini'i sí' Jesús, nĩ ganiquin' ráj dacoj sí' dacój Jesús. <sup>23</sup> Nĩ ga'mi yaco nĩn' ruhua sí' rian Jesús. Nĩ gataj sij:

—Ruhua gahui' da'nij xanāj. Gyn' ni guta' re' ra'á re' rian ún'. Nĩ ganahuin ún', guĩ'yáj re'. Ngaa ni gane ún'. —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

<sup>24</sup> Ngaa nĩ gan'anj Jesús nga sij. Nĩ nico nĩn' ruhua ni ngüi nico' gan'anj. Nĩ ducu guru'man ni ngüi xi'nij Jesús.

<sup>25</sup> Nì scanij ni ngüi huaj ru'man daj, nì huaj 'ngo yun'unj xana a'nan'. Daj si uráj tun ún' ya'yoj guisíj da xuhuij yo' huaj ún'. <sup>26</sup> Nì yaco guiran' man'an ún' nga ga'í ni tsínj 'yaj gono'o. Nì gutin' ún' daran' san'anj hua rian ún' nga ni tsínj 'yaj gono'o. Sanì 'ngo nun ní'yanj-án' si 'yaj ni tsínj daj. Nnanj gaxí'i xi'í nga ún' doj ga aj. <sup>27</sup> Ngaa nì ngaa gunun ún' a'mi ni ngüi xi'í Jesús, nì gan'anj nìchi ún' scanij ni ngüi guisíj ún' rücu Jesús. Nì ganun ún' chrá ra'a ún' du'ua si-gan' sí'. <sup>28</sup> Daj si gani ruhua ún': "Sisì urin ganün chrá ra'á du'ua si-gan' sí', ngaa nì nahuín." Daj gani ruhua ún'. <sup>29</sup> Ngaa nì 'ngo hora ganiquin' si uráj tun. Nì guini'i ún' si guisíj ganahuin ún', gui'yaj Jesús. <sup>30</sup> Ngaa nì 'ngo hora xacaj Jesús cuenta sisì hua gui'yaj gono'o sij 'ngo ngüi daj nga si-fuerza man'an sij. Hué dan nì nanicaj Jesús guini'yaj sij. Nì nachínj snan'anj sij. Nì gataj sij: —Daj hua á re' ganun ra'a si-gan'ánj únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>31</sup> Ngaa nì gataj ni tsínj nico' sij:

—Nì'yáj re'. Man nìn' ruhua ni ngüi xi'níj re' ru'man ni sij man'án re'. Nì nachínj snan'anj re': "Daj hua ni ngüi ganun ra'a man'án únj." —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>32</sup> Sanì ni'yaj Jesús xi'níj sij nánj sisì ün ngüi ganun ra'a sij. <sup>33</sup> Hué dan nì guxu'ui' yun'unj xana daj. Nì naganánj ún' xi'í si ni'í ún' sisì nahuin man'an ún'. Ngaa nì ga'ná' ún' gane ráj dacoj ún' rian Jesús. Nì nata' yya ún' daran'anj gunun Jesús.

<sup>34</sup> Nì gataj Jesús:

—Xica'uí, ganahuín re', gui'yaj si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'ánj. Nì dínj gahuin nimán re' gan'anj re' aj. Nì gunucuáj re' nahuín re' rian xi'í ga'nán' re'. —Gataj Jesús gunun ún' anj.

<sup>35</sup> Nì hua gué a'mi sij, nì ga'ná' ni si-moso tsínj nicaj sun chruhua nuhui. Nì gataj ni sij gunun Jairo:

—Guisíj gahui' da'nì xana re'. Nì ün sin huin nì gara-sun re' rian maestro únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>36</sup> Sanì ngaa gunun Jesús si gataj ni tsínj daj, nì gataj sij gunun tsínj nicaj sun chruhua nuhui daj:

—Sì guxu'uí' re' mánj. Maan si guxuman yya ruhuá re' ni'yaj re' man'ánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>37</sup> Nì nun ga'uej ruhua Jesús sisì gan'anj ango tsínj nga sí'. Sanì urin Pedro nga Jacobo nej, Juan jnánj Jacobo nej, ga'uej Jesús gan'anj nga sí'. <sup>38</sup> Nì ngaa guisíj Jesús ducuá tsínj nicaj sun daj, nì ni'yaj sí' sisì ducu aco ni ngüi. Nì aguáj ne. <sup>39</sup> Ngaa nì gatúj Jesús chruhua hue'. Nì gataj sij rian ni ngüi daj:

—Nì ün sin huin 'yaj á re' xinga', nì aco a ni é re' únj. Daj si sé si gahui' tsin' xana mánj. Sanì si ato nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

<sup>40</sup> Ngaa nì ga'ná' naco ni sij guini'i ni sij man'an Jesús. Sanì guiri Jesús daran' ni ngüi ne' chrej xe'. Nì nicaj Jesús chre tsin' xana daj nga nni nej, nì tsínj huaj nga sij nej, gatúj sij rian ngaj níman daj.

<sup>41</sup> Nì guida'a sij ra'a ún'. Nì gataj sij si-nuguan' sij:

—Talita cumi. —Gataj Jesús. Nì rian si-nuguan' sij, nì nuguan' daj ruhuaj gata: Tsin' xana. Atā rián so' sisì

nachica so'. Daj huin ruhuaj gata nuguan' gataj Jesús gunun ún'.

<sup>42</sup> Nì 'ngo hora nachica tsin' xana daj. Nì gaxí'i gache-é'. Nì tsin' xana daj huaj xuhuij yo'.

Nì gan'anj ruhua ni ngüi guini'i daj. <sup>43</sup> Sanì ga'nin' nico Jesús sun rian ne sisì sí nata' ne nuguan' daj rian nì a 'ngo ni ngüi mánj. Nì gataj sij sisì ga'ui' ne si xá tsin' xana da aj.

### Jesús en Nazaret

**6** Ngaa nì gahui Jesús yu'uj daj nan' sij xánj sij. Nì guinico' ni tsínj nico' sij nej aj. <sup>2</sup> Nì güi naránj ruhua ni ngüi, nì gaxí'i sij digyán sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nì gan'anj ruhua ni sij ngaa gunun ni sij si-nuguan' Jesús. Nì gataj ni sij:

—Nì a gahuin chrün sí' daran' nuguan' nan únj. Nì a guiri sí', nì gahuin chrün sí' gui'yaj sí' sun sa' nan únj. <sup>3</sup> Hué sí' huin tsínj acoj chrün. Nì da'níj María huin sij. Nì hué ni jnánj sij huin Jacobo nej, José nej, Judas nej, Simón nej. Nì nne ni xica'uij sij scanij né'. —Daj gataj ni tsínj man xánj Jesús.

Xi'í da nì gahuin naco ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

<sup>4</sup> Sanì gataj Jesús:

—Nun yan'anj ni ngüi 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj ün yu'uj huaj sij. Sanì ngaa nasíj sij xánj sij rian man ni dugüi' sij, ngaa nì nitaj si a'mi sa' ni dugüi' sij ni'yaj ni sí' xi'í sij mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>5</sup> Nì nun ga'ue gui'yaj sij 'ngo ni rasün sa' scanij ni sij. Maan si guta' sij ra'a sij rian doj ni tsínj a'nan'. Nì nahuin ni sí', gui'yaj sij. <sup>6</sup> Nì gahuin yan'anj ruhua Jesús xi'í si nun guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'an sí' mánj. Nì gachéj Jesús digyán sij si-nuguan' sij ni xuman' ngaj nìchrün' daj.

### Misión de los doce discípulos

<sup>7</sup> Hué dan nì gaquínj Jesús xuhuij ran' ni tsínj nico' sij ga'na'. Ngaa nì gaxí'i sij ga'níj sij huíj huíj ran' ni sí' gan'anj. Nì ga'ui' sij sun rian ni sí' sisì guinicaj ni sí' sun rian ni nané xi'í. <sup>8</sup> Nì ga'nin' Jesús sun rian ni sij sisì ga' yun ni sij gan'anj ni sij. Maan si urin rutsì nicaj ni sij gan'anj ni sij. Nì sì ga'ue nicaj ni sij xinánj ni sij nej, chrachrúnj nej, san'anj nej, gan'anj ni sij mánj. <sup>9</sup> Ga'ue gui'nij ni sij dacánj ni sij, sanì sì ga'ue guinicaj ni sij at-sij naduna ni sij gan'anj ni sij mánj. <sup>10</sup> Nì gataj Jesús:

—Nì ngaa gatu ni é re' chruhua 'ngo hue', nì gúnaj ni é re' hue' daj da sít gahui a ni é re' xuman' daj gan'anj án re'. <sup>11</sup> Nì sisì hua 'ngo xuman' na'uej ni sij nahuin ra'a ni sij a ni é re', nì na'uej ni sij gunun ni sij si-nuguan' a ni é re', ngaa nì naganan' ni é re' yo'ój chrü dacój a ni é re' ngaa gahui a ni é re' yu'uj daj. Nì hué-é' huin 'ngo ducuánj digyán án re' rian ni tsínj daj sisì nun gui'yaj sa' ni sij. Xanga' atā gunun a ni é re' sisì güi ganahuíj xungüi, nì huaj gahuin doj castigo ni tsínj daj daj nga si gahuin castigo ni tsínj xi'í guimán asij ná huin ni ngüi guimán xuman' Sodoma nga xuman' Gomorra. —Daj gataj Jesús.



<sup>12</sup> Ngaa n̄i gahui ni sij gan'anj ni sij. N̄i gataj ni sij sisi ganani ruhua ni ngüi xi'í si-gaquin' ni sij. <sup>13</sup> N̄i guiri nico ni sij nan̄e xi'i chruhua niman ni ngüi nej. N̄i garij ni sij gasiti rian nico ni ngüi a'nan'. N̄i ganahuin ni ngüi daj, gui'yaj ni sij.

### Muerte de Juan el Bautista

<sup>14</sup> Hué dan n̄i gunun rey gu'naj Herodes daj gui'yaj Jesús. Daj si n̄in' gachra' gunun ni ngüi xi'í Jesús. N̄i gataj Herodes:

—Hué sij huin Juan tsínj duguata' nnee ganá'nij sij scanij ni niman ganahuin sí' Jesús. Xi'í daj n̄i nucaj sij 'yaj sij si sa' nga si-fuerza sij. —Daj gataj Herodes.

<sup>15</sup> San̄i gataj ango ni sij:

—Hué Jesús huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj gu'-naj Elías gane sí' asij ná. —Daj gataj ni tsínj daj.

San̄i gataj ango da'aj ni sij:

—Hué sij huin ango tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi asij ná aj. —Daj gataj ni sij.

<sup>16</sup> N̄i ngaa gunun Herodes nuguan' ga'mi ni ngüi, n̄i gataj sij:

—Hué sij huin Juan tsínj chra' ga'n̄ij. N̄i yyaj n̄i ganá'nij sij ganahuin sij Jesús aj. —Hué daj gataj Herodes nej aj.

<sup>17</sup> Daj si hua ga'nin' Herodes sun sisi guida'a ni sij man'an Juan gumij ni sij cadena gari ni sij sí' duguaga'. N̄i da'nga' daj gui'yaj Herodes si hua xacaj sij Herodías huin nicā jnánj sij tsínj gu'naj Felipe. <sup>18</sup> N̄i hua gataj Juan gunun Herodes: "Si ga'ue xacaj re' xacó' re' gahuin nicā re' mánj." Daj hua gataj Juan gunun Herodes.

<sup>19</sup> N̄i xi'í daj ataj ruhua Herodías ni'yaj ún' Juan huin ruhua ún' dagahui' ún' man'an Juan. San̄i nun ga'ue mánj. <sup>20</sup> Daj si xu'ui' Herodes ni'yaj sí' man'an Juan. N̄i hua xacaj Herodes cuenta sisi 'ngō tsínj hua n̄ica niman huin Juan. N̄i 'ngō tsínj hua sa' ruhua niman huin sij nej. N̄i dugumi man'an Herodes Juan. N̄i nunj si nun nari' ruhua sij si gui'yaj sij nga si gataj Juan, san̄i garan' ruhua sij gunun sij si-nuguan' sí'.

<sup>21</sup> Hué dan n̄i 'ngō güi, n̄i gui'yaj ni sij 'ngō gui'yanj nico. N̄i hué güi daj huin güi ganasíj yo' ga'nga rey Herodes. N̄i ga'ui' sij xa ni tsínj nicaj sun nico' r̄ucu sij nga ni tsínj general nej, ni tsínj huin achij 'nā' estado Galilea nej. N̄i riqui gui'yanj daj, n̄i gani ruhua Herodías sisi daj ga'ue gui'yaj ún' si gahui' Juan. <sup>22</sup> N̄i gatúj da'n̄i xana Herodías riqui gui'yanj daj. N̄i guiran'anj ún'. N̄i ducu garan' ruhua Herodes nga ni tsínj mán nga sí' rian mesa si gui'yaj ún'. Hué dan n̄i gataj Herodes gunun yun'unj xana daj:

—Gachinj so' un sin huin garan' ruhuá so' riánj, n̄i riquij nánj. —Daj gataj Herodes.

<sup>23</sup> N̄i guta' n̄ica yya sij rian yun'unj xana daj. N̄i gataj sij:

—Nunj si gachinj so' da'aj do'ōj rian nicaj sunj san̄i riquij nánj. —Daj gataj sij gunun yun'unj xana daj.

<sup>24</sup> N̄i gahui ún' nachínj snan'anj ún' nni ún'. N̄i gataj ún':

—N̄i un sin gachin gahuin si'yā ruhuá re' únj. —Daj gataj ún'.

Ngaa n̄i gataj nni ún':

—Gachinj re' chra' Juan tsínj duguata' nnee aj.

—Gataj Herodías gunun da'n̄ij ún'.

<sup>25</sup> Hué dan n̄i da' rá'yanj gatúj ún' rian nne rey. N̄i gataj ún' gunun sí':

—Ruhūāj sisi acuan' riqui re' 'ngō go'o nun chra' Juan tsínj duguata' nnee aj. —Daj gataj ún' gunun rey aj.

<sup>26</sup> Hué dan n̄i ducu ganani ruhua rey. San̄i rian hua guta' n̄ica yya sij rian yun'unj xana daj ngaa mán ni tsínj nga sij rian mesa, hué dan n̄i nun ga'uej ruhua sij si guere' nuguan' gataj sij rian yun'unj da aj. <sup>27</sup> N̄i 'ngō hora ga'n̄ij rey daj 'ngō snado gan'anj nacaj sí' chra' Juan anj. <sup>28</sup> Hué dan n̄i gan'anj snado ducuaga' ga'nin' sij chra' Juan nicaj sij ga'nā' sij 'ngō go'o nun chra' Juan. N̄i ga'ui' sij ra'a yun'unj xana daj. N̄i naga'ui' ún' ra'a nni ún' anj.

<sup>29</sup> Ngaa n̄i ngaa gunun ni tsínj nico' Juan, ngaa n̄i ga'nā' nacaj ni sij niman daj nicaj ni sij gan'anj gachin' ni sij.

### Alimentación de los cinco mil

<sup>30</sup> Hué dan n̄i nahuin yu' ni tsínj gan'anj ga'mi nuguan' sa' xi'í Jesús. N̄i nahuin yu' ni sij nga Jesús. N̄i nata' ni sij daran' si gui'yaj ni sij gunun Jesús. N̄i nata' ni sij si digyán ni sij rian ni ngüi nej. <sup>31</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Gan'anj n̄ini né' naran ruhua á re' doj quij qui'yanj naco aj. —Daj gataj Jesús.

Daj si ga'nā' nico ni ngüi rian Jesús. N̄i gahui ni sij nej. Xi'í daj, n̄i na'ue guiri' Jesús nga ni tsínj nico' sij xa ni sij mánj.

<sup>32</sup> Ngaa n̄i gatúj ni sij chruhua 'ngō riō. N̄i gan'anj urin ni sij 'ngō quij qui'yanj naco. <sup>33</sup> San̄i guini'i nico ni ngüi gan'anj ni sij. N̄i nani'i ni ngüi Jesús. N̄i gunánj ni sij gan'anj ni sij rian gan'anj ni dugüi' Jesús. N̄i 'nā' ni ngüi daj ni xuman' ngaj nichrun'. N̄i guisíj sini ni sij ana'uij ni sij si ga'na' Jesús. <sup>34</sup> N̄i ngaa nanij Jesús chruhua riō, ngaa n̄i guini'i sij mán nico ni ngüi aj. N̄i gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij ni sí'. Daj si rún' huin xachij nitaj tsínj dugumi huin ni sij. Ngaa n̄i gaxi'i sij digyán sij ga'i nuguan' rian ni ngüi daj.

<sup>35</sup> N̄i ngaa guisíj güi di'ni, n̄i ga'nā' ni tsínj nico' Jesús. N̄i gataj ni sij:

—Yu'uj nan hua ní'nij, nitaj ni ngüi mán mánj. N̄i guisíj gahuin di'ni. <sup>36</sup> Ngaa n̄i nā'nij re' ni ngüi gan'anj ni sij rancho nga ni xuman' ngaj nichrun' sisi guiran ni sij si xa ni sij. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>37</sup> San̄i gataj Jesús:

—Ga'ui' a ni é re' si xa ni sij nánj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i gataj ni tsínj daj:

—Gan'anj ni únj guiran ni únj huij ciento denario chrachrúnj ga'ui' ni únj si xa ni sij, ruhuá re' ní'. —Daj gataj ni sij.

<sup>38</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i undaj chrachrúnj nicaj a ni é re' únj. Güij a ni é re' ni'yaj á re' aj. —Daj gataj Jesús.

Ni ngaa guini'i ni sij, ni gataj ni sij:

—Ni un'un' chrachrúnj nga huij guę xucuaj nicaj ni únj anj. —Gataj ni sij.

<sup>39</sup> Ngaa ni ga'nin' Jesús sun sisi gan'anj gane da xi'n-in' ni ngüi rian chrin' mare aj. <sup>40</sup> Ni gane ni ngüi da xi'nin'. Ni nne ni xi'nin' huin 'ngo ciento ran' ni ngüi nej. Ni nne ni xi'nin' huin huij xia chi' ran' ni ngüi nej.

<sup>41</sup> Ngaa ni guida'a Jesús un'un' chrachrúnj nga huij xucuaj daj. Ni ni'yaj sij xata'. Ni naga'ui' sij si-guruhua Yan'anj. Ngaa ni gura' da'aj sij ni chrachrúnj ga'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij sisi naga'ui' ni sí' ra'a ni ngüi aj. Ni gura' da'aj sij huij xucuaj daj rian ni ngüi nej aj. <sup>42</sup> Ngaa ni xa daran' ni sij. Ni gara ran riqui ni sij. <sup>43</sup> Ngaa ni ganacaj ni sij dasu gunáj daj nga xucuaj nej. Ni nara ni sij chruhua xuhuij xuguti' chrachrúnj nga xucuaj aj.

<sup>44</sup> Ni guisíj un'un' mí ni tsínj xa daj, gui'yaj Jesús.

### Jesús anda sobre el mar

<sup>45</sup> Hué dan ni 'ngo hora gui'yaj Jesús sisi gatu ni tsínj nico' sij chruhua rię chéj rian nnee gachin sini ni sij anéj chrej du'ua laguna da' xuman' gu'naj Betsaida. Ni gunáj Jesús. Ngaa ni gana'nij sij ni ngüi nan' ni sí' xánj ni sí'. <sup>46</sup> Ni ngaa guisíj na'nij sij nan' ni sí', ngaa ni gahui sij chrę 'ngo quij gan'anj sij gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj.

<sup>47</sup> Ni ngaa guisíj guini, ni huaj rię daj dani laguna xachij da aj. Ni gunáj urin Jesús rian yo'ój. <sup>48</sup> Ni guini'i Jesús xun nin' ruhua ni sij nnee nga chrun. Ni ninaj ni sij. Daj si 'na' nucuj nane rian ni sij. Ni ngaa chruhua guerenga', ni gan'anj Jesús gachéj sij rian nnee huaj sij nari' dugüi' sij nga ni tsínj daj. Ni huin ruhua sij gachin sij ne' rian ni tsínj huaj da aj. <sup>49</sup> Ni ngaa guini'i ni tsínj nico' Jesús si chéj sij rian nnee, ni gani ruhua ni sí' sisi hué sij huin 'ngo sta'naj. Ni xi'í daj gaguáj ni sí'. <sup>50</sup> Daj si guini'i daran' ni sí' man'an sij. Ni guxu'ui' niman ni sí'. Hué dan ni hora gataj Jesús gunun ni sí':

—Ga nucuj niman án re'. Yünj huin nánj. Si guxu'ui' a ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>51</sup> Ngaa ni gahui Jesús chruhua rię rian nun ni sij. Ngaa ni ganiquin' nane. Ni gan'anj ruhua ni sij. <sup>52</sup> Daj si nun xacaj cuenta ni sij xi'í si sa' gui'yaj Jesús ngaa gura' da'aj sí' chrachrúnj. Ni hua rümi' guę niman ni sij. Ni nun ga'ue gunun ni sij.

### Jesús sana a los enfermos en Genesaret

<sup>53</sup> Ni ngaa guisíj ni sij anéj du'ua laguna xachij daj, ni guisíj ni sij 'ngo yu'uj gu'naj Genesaret. Ni numij ni sij rię du'ua laguna aj. <sup>54</sup> Ni ngaa nanij ni sij chruhua rię, ngaa ni 'ngo hora ganani'i ni ngüi man'an Jesús. <sup>55</sup> Ni gunánj daran' ni ngüi 'na' da' daran' xuman'. Ni guta' ni sij ni ngüi a'nan' rian chrun chéj nicaj ni sij ga'na' ni sij rian huaj Jesús. <sup>56</sup> Ni daran' xuman' gatúj Jesús si xuman' le'ej nej, si xuman' xachij nej, si rancho nej, ni gurúj ni sij ni ngüi a'nan' ne' cayu. Ni gachinj jni'yaj ni sij sisi ga'uej sí', ni ganun ni sij hué du'ua si-gan' sí'. Ni ganahuin daran' ni ngüi ganun si-gan' sí' aj.

### Lo que contamina al hombre

**7** Ni gahuin nichrun' ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán si-ley Moisés rian nne Jesús. Ni 'na' ni sij xuman' Jerusalén. <sup>2</sup> Ni guini'i ni sij sisi nitaj si nania' nico ni tsínj nico' Jesús ra'a ni sí' ngaa xa ni sí' chrachrúnj. Ngaa ni ga'mi quij ni sij gataj ni sij sisi nun hua sa' si 'yaj ni sí'. <sup>3</sup> Daj si nicaj ni tsínj fariseo nga daran' ni tsínj israelita 'ngo ducúanj si digyán xi ni sij rian ni sij. Ni sisi nitaj si nania' nico ni sij ra'a ni sij, ngaa ni si xa ni sij, gataj ni xi ni sij. <sup>4</sup> Ni ngaa nasij ni sij huan'anj ni sij yu'ue, ngaa ni sisi nitaj si nania' nico ni sij ra'a ni sij, ni si xa ni sij nej mánj. Ni hua ná ni ga'nin' ni xi ni sij sun rian ni sij sisi daj gui'yaj ni sij. Hué dan ni na'nin' ni sij vaso nej, siu nej, chruj gaga' nej, nga nna nej aj.

<sup>5</sup> Xi'í daj gachinj snan'anj ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán si-ley Moisés man'an Jesús. Ni gataj ni sij:

—Ni un sin huin ni nitaj si nico' ni tsínj nico' man'an re' dugumi ni sij si-dycuanj xi únj únj. Xa ni sij, sanj nitaj si nania' nico ni sij ra'a ni sij mánj. —Daj gataj ni tsínj daj gunun Jesús.

<sup>6</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Hué ni é re' huin tsínj digya' yun'unj. Hua yya xanga' si-nuguan' xi' Isaías ngaa ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj xi'í ni é re'. Daj si gataj sij:

Nun yan'anj ni ngüi nan nga du'ua ni sij yünj anj. Sanj ninj huin niman ni sij nánj.

<sup>7</sup> Nitaj si ní'yanj si nico' ni sij yünj mánj.

Daj si nuguan' digyán ni sij huin nuguan' a'nin' ni tsínj sun anj.

Ni sé si digyán ni sij si-nuguan'anj rian ni ngüi mánj. Daj gataj si-nuguan' xi' Isaías.

<sup>8</sup> Daj si dunáj ni é re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né'. Ni da'a ni é re' si-dycuanj ni ngüi. Ngaa ni na'nin' a ni é re' ni siu nej, ni vaso nej. Ni dagahuin ni é re' ga'i' ango nuguan' nej. —Gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>9</sup> Ni gataj Jesús nej:

—Hua dunáj guę ni é re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né'. Ni dugumi ni é re' si-dycuanj ni man'an ni é re'.

<sup>10</sup> Ni gataj Moisés: "Guinun yan'anj re' chré re' nga nni re'." Ni: "Ni un tsínj a'mi quij rian chrej sij nga nni sij, ngaa ni gahui' sij nánj." Daj gataj Moisés. <sup>11</sup> Sanj ataj á re' sisi ga'ue gataj 'ngo tsínj daj gunun chrej sij nga nni sij: "Huin ruhuaj riquij san'anj nan rian nungüej é re'. Sanj yyaj ni si ga'ue. Daj si san'anj nicā nan huin corbán", ataj ni é re'. Ni corbán huin ruhuaj gata ofrenda güenda Yan'anj. <sup>12</sup> Ni sisi da'nga' daj gataj 'ngo tsínj daj rian chrej sij nga nni sij, ngaa ni nun ga'uej sij chracuij sij chrej sij nga nni sij, 'yaj ni é re'.

<sup>13</sup> Ni hué ducúanj daj 'yaj yun ni é re' si-nuguan' Yan'anj, digyán ni é re' si-chrej ni é re' rian ni ngüi. Ni hué da'nga' daj 'yaj ni é re' nga ango ni nuguan' nej. —Daj gataj Jesús gunun ni fariseo nga ni tsínj digyán ley rian ni ngüi.

<sup>14</sup> Hué dan ni gaquínj Jesús ga'na' ni ngüi rian sij. Ni gataj sij:

—Gunun daran' ni é re' nuguan' nan. Ni gara da'nga' ruhua á re' nej. <sup>15</sup> Nitaj si gahuin quij chruhua niman 'ngo tsínj daj, 'yaj rasun atuj du'ua sij mánj. Saní gahuin quij chruhua niman sij, 'yaj nuguan' ahui chruhua niman sij aj. <sup>16</sup> Ni ngüi taj chraquij, ni gunun ni sij aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>17</sup> Ni ngaa gahuin nini Jesús rian ni ngüi, ni gatúj sij chruhua hue'. Ngaa ni nachínj snan'anj ni tsínj nico' sij xi'f nuguan' digyán sij rian ni ngüi daj. <sup>18</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Hua gué na'ue gara da'nga' ruhua á re' mí'. Ni nunun a ni é re' sisi nitaj si gahuin quij chruhua niman ni ngüi 'yaj rasun atuj du'ua ni sij mí'. <sup>19</sup> Daj si nitaj si atuj-ú' nimún'. Saní atuj-ú' riquí'. Hué dan ni ahui-í' ri'í'. —Daj gataj Jesús.

Ni nuguan' nan huin ruhuaj gata sisi daran' si xa né' hua sa' aj. <sup>20</sup> Ni gataj Jesús nej:

—Gahuin quij ruhua niman 'ngo tsínj daj, 'yaj nuguan' ahui chruhua niman sij aj. <sup>21</sup> Daj si nan huin nuguan' quij ahui chruhua niman ni ngüi. Ni ani quij ruhua ni sij. Ni a'mi ni sij nga ango nica ni ngüi nej. Ni 'yaj squira' ni sij nej. Ni dagahui' ni sij niman nej. <sup>22</sup> Ni 'yaj tu ni sij nej. Ni huin ruhua ni sij guiri' ni sij si'yaj dugüi' ni sij nej. Ni 'yaj ni sij gaquin' nej. Ni digya' yun'unj ni sij nej. Ni 'yaj quij ni sij nga nnee cúj ni sij nej. Ni huin xicoj ruhua ni sij nej. Ni a'mi yya ni sij nej. Ni nne ni sij nej. Ni ni'yun a'mi ni sij nej. <sup>23</sup> Hué daran' nuguan' quij nan ahui chruhua niman ni ngüi. Ni hué ni nuguan' nan huin guiyaj quij chruhua niman ni ngüi nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### La fe de la mujer sirofenicia

<sup>24</sup> Hué dan ni naxuman Jesús gahui sij yu'uj daj gan'anj sij xuman' Tiro nga xuman' Sidón. Ni gatúj sij chruhua 'ngo hue'. Ni nitaj si huin ruhua sij sisi nani'i ni ngüi man'an sij. Saní nun ga'ue guixij huí sij mánj. <sup>25</sup> Ni 'ngo hora gunun 'ngo yun'unj xana sisi guisij Jesús yu'uj daj. Ni nun nané xi'i chruhua niman da'nij ún'. Ni gan'anj ún' ganiquin' ráj dacoj ún' dacój man'an Jesús. <sup>26</sup> Ni yun'unj xana sirofenicia a'mi snan'anj griego huin ún'. Ni ga'mi yaco ún' sisi guiri Jesús nané xi'i nun niman da'nij ún'. <sup>27</sup> Saní gataj Jesús:

—Gana'uij acuán' re' si xa ni tsin' le, ni gara sini riqui anin'inj. Nitaj si hua sa' si ga'ne' si-chrachrunj ni tsin' ga'ui' du'ua ni xuhue mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>28</sup> Ngaa ni nanicaj ún' gataj ún':

—Xanga' si atáj re' Señor. Saní da' ni xuhue man riqui mesa xa xú' ni daru chrachrunj ayu xa ni tsin' anj. —Daj gataj ún'.

<sup>29</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Xi'f nuguan' ga'mí re', ni ga'ue gan'anj re'. Daj si hua guisij gahui nané xi'i chruhua niman da'nij xana re' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>30</sup> Ni ngaa nasij unj ducua unj, ni xacaj unj cuenta sisi ngaj da'nij xana unj hua ngaj ún' rian nna. Saní hua guisij gahui nané xi'i chruhua niman ún'.

### Jesús sana a un sordomudo

<sup>31</sup> Hué dan ni gahui ruhua' yún Jesús yu'uj ngaj xuman' gu'naj Tiro. Ni gachin sij xuman' Sidón gan'anj sij yu'uj ngaj xuman' gu'naj Decápolis. Ni guisij sij du'ua laguna xachij gu'naj Galilea aj. <sup>32</sup> Ni nicaj ni sij 'ngo tsínj hua so'o na'ue ga'mi sa' sí' ga'na' ni sij rian Jesús. Ni gachínj jni'yaj ni sij rian Jesús sisi guta' sí' ra'a sí' chra tsínj da aj. <sup>33</sup> Ni nicaj Jesús tsínj daj gan'anj sij 'ngo yu'uj nitaj ngüi mánj. Ni diguíj Jesús chra ra'a sij chruhua chraquij tsínj daj. Ngaa ni gara sta'nunj sij doj, ni ganun ra'a sij yya tsínj daj nej aj. <sup>34</sup> Ngaa ni ni'yaj Jesús xata' guchej sij. Ni gataj sij:

—Efata. —Gataj Jesús. Ni nuguan' daj huin ruhuaj gata: Ga naxi'ni anj.

<sup>35</sup> Ni hué 'ngo hora daj, ni naxi'nij chraquij tsínj so'o daj. Ni nahuin sa' yya sí'. <sup>36</sup> Ni ga'nin' Jesús sun rian ni tsínj niquin' yu'uj daj sisi si nuna ni sij rian ni ngüi si guiyaj sij mánj. Hué dan ni ngaa doj na'uej Jesús nuna ni sij rian ni ngüi, saní nanj nari' nucua' ni sij doj nuna ni sij aj. <sup>37</sup> Ni ducu gan'anj ruhua ni ngüi xi'f si guiyaj Jesús. Ni gataj ni sij:

—Hua 'ueé 'yaj sij daran'anj. Da' tsínj so'o unun, 'yaj sij. Ni da' tsínj rá'yan' a'mi, 'yaj sij nej aj. —Daj gataj ni sij.

### Alimentación de los cuatro mil

**8** Ni güi daj, ni huaj nico ni ngüi nga Jesús. Ni nitaj si nicaj ni sij si xa ni sij. Ngaa ni gaquínj Jesús ga'-na' ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

<sup>2</sup> —Nahuin 'i ruhuaj ni'ya daran' ni ngüi man nan. Daj si sij huaj'nij güi mán ni sij ngā aj. Ni nitaj si nicaj ni sij si xa ni sij mánj. <sup>3</sup> Sisi na'ní ni sij nan' ni sij ducua ni sij ngaa nitaj si xa ni sij, ni guinichre ni sij huaj ni sij chruhua chrej, ruhuaj aj. Daj si hua da'aj ni sij 'na' gan' anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

<sup>4</sup> Ni gataj ni sij gunun sí':

—Daj un sin guiyó' guiri' ga'ui' xa ni ngüi 'ngo yu'uj nitaj mán nan únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>5</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj Jesús ni sij. Ni gataj sí':

—Ni undaj chrachrunj nicaj a ni é re' únj. —Gataj Jesús.

—Ichij chrachrunj nicaj ni únj. —Gataj ni sij.

<sup>6</sup> Ngaa ni ga'nin' Jesús sun sisi gan'anj gane ni ngüi rian yo'ój. Ngaa ni guida'a sij ichij chrachrunj ra'a sij. Ni nago' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa ni gura' da'aj sij chrachrunj daj ga'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij. Ni da'nga' ni sí' ra'a ni ngüi man anj. <sup>7</sup> Ni nicaj ni sij 'ngo si huij xucua' le. Ngaa ni nago' Jesús si guruhua Yan'anj. Ni ga'nin' sij sun rian ni sí' sisi da'nga' ni sí' xucua' daj rian ni ngüi. <sup>8</sup> Ni xa daran' ni sij. Ni gara ran riqui ni sij. Ngaa ni gara ichij xuguti, guiyaj si xitin' gunáj aj. <sup>9</sup> Ni guisij 'ngo si gan'anj mí ni tsínj xa aj.

Ngaa ni na'nij Jesús nan' ni sij. <sup>10</sup> Ngaa ni 'ngo hora gatúj Jesús nga ni tsínj nico' sij chruhua rio chéj rian nnee gan'anj ni sij 'ngo yu'uj gu'naj Dalmanuta.

### La demanda de una señal

<sup>11</sup> Ngaa n̄i ga'n̄a' ni tsínj fariseo. N̄i gax̄i'i ni sij gani dugüi' ni sij nḡa Jesús. N̄i chruhua ni sij gūi'yaj ni sij 'nḡo xi' gat̄u Jesús. Ngaa n̄i gachínj ni sij rian Jesús sisi gūi'yaj sí' 'nḡo si sa' 'n̄a' rian Yan'an̄j. Ngaa n̄i gūini'i ni sij sisi 'n̄a' sí' rian Yan'an̄j, ruhua ni sij.

<sup>12</sup> Ngaa n̄i guchej n̄in' ruhua Jesús, n̄i gataj sij:

—N̄i un̄ sin huin n̄i achínj ni ngüi man̄ yyaj 'nḡo si sa' 'n̄a' rian Yan'an̄j riānj únj. X̄anga' yya at̄a gunun a ni é re' sisi si gūi'yā 'nḡo si sa' 'n̄a' rian Yan'an̄j gūini'i ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>13</sup> Ngaa n̄i dunáj Jesús ni tsínj daj. N̄i gatúj ruhua' yún sij chruhua riō gan'an̄j sij anéj chrej du'ua laguna x̄achij da aj.

### La levadura de los fariseos

<sup>14</sup> N̄i guini'yun ni tsínj nico' Jesús guinicaj ni sij chrachrúnj x̄a ni sij. N̄i urin chrachrúnj nicaj ni sij huaj ni sij chruhua riō aj. <sup>15</sup> Ngaa n̄i ga'nin' Jesús sun rian ni sij. N̄i gataj sí':

—Ḡa cuidado a ni é re' nḡa man'an̄ án re'. N̄i guruj a ni é re' nḡa si-levadura ni tsínj fariseo nḡa rey Herodes nej aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>16</sup> N̄i ga'mi man'an̄ ni sij gunun dugüi' ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Da'nga' daj ga'mi Jesús xi'í si nitaj chrachrúnj nicaj únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>17</sup> San̄i gunun Jesús si gataj ni sij. Ngaa n̄i gataj sí':

—N̄i un̄ sin huin ataj á re' sisi nitaj chrachrúnj nicaj á re' ga'n̄a' á re' únj. Hua gūe na'ue gunun a ni é re' ḡa'. N̄i nitaj si acaj á re' cuenta da ḡa mí'. Hua ránj laquinj chr̄a ni é re' nan ní'. <sup>18</sup> Nun rundij rian án re', san̄i nun xiguin ni'yaj á re' mánj. Nun chraquij a ni é re', san̄i nunun a ni é re' mánj. Nitaj si nun ruhua ni é re' ḡa mí'. <sup>19</sup> Ngaa da'nḡāj un'un' gūe chrachrúnj xa un'un' mí ni tsínj daj, ngaa n̄i undaj xuguti gara si xitin' nacaj ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni:

—X̄uhuij gahuin anj. —Gataj ni sij.

<sup>20</sup> Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—N̄i ngaa da'nḡāj ichij gūe chrachrúnj xa gan'an̄j mí ni tsínj daj, ngaa n̄i undaj xuguti gara nacaj ni é re' únj. —Gataj Jesús.

Ngaa ni:

—Ichij gahuin anj. —Gataj ni sij.

<sup>21</sup> Hué dan n̄i gataj Jesús:

—Hua nunun ni é re' ḡa mí'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### Un ciego sanado en Betsaida

<sup>22</sup> Hué dan n̄i guis̄ij ni sij xuman' gu'naj Betsaida. N̄i nicaj ni ngüi 'nḡo tsínj duri ga'n̄a' ni sij rian Jesús. N̄i ga'mi yaco ni sij sisi ganun ra'a Jesús tsínj daj. <sup>23</sup> Ngaa n̄i guida'a Jesús ra'a tsínj duri daj. N̄i guiri sij sí' ne' chrej x̄e' xuman' daj. N̄i guta' sij dane sta'nun̄j sij rundij rian sí'. Ngaa n̄i guta' sij ra'a sij rian man'an̄

tsínj daj. N̄i nachínj snan'an̄j sij sí' sisi xiguin ni'yaj sí' doj aj.

<sup>24</sup> Ngaa n̄i ni'yaj sí'. N̄i gataj sí':

—Ni'ínj ni tsínj. N̄i daj rún' hua ni chrun hua ni sij. San̄i chéj ni sij ni'yā aj. —Daj gataj tsínj duri daj gunun Jesús.

<sup>25</sup> Hué dan n̄i guta' ruhua' yún Jesús ra'a sij rundij rian tsínj daj. N̄i ni'yaj sa' sij. N̄i ganahuin sij. N̄i rugüi' sa' daran' si ni'yaj sij nej aj. <sup>26</sup> Ngaa n̄i na'n̄ij Jesús nan̄ sij ducuá sij. N̄i gataj sí' gunun sij:

—S̄i gatúj re' chruhua xuman'. N̄i si gatáj re' rian n̄i a 'nḡo ni ngüi man̄ xuman' mánj. —Daj gataj Jesús.

### La confesión de Pedro

<sup>27</sup> Ngaa n̄i gahui Jesús nḡa ni tsínj nico' sij gan'an̄j ni sij ni xuman' le yu'uj gu'naj Cesarea de Filipo.

N̄i chéj ni sij huaj ni sij, n̄i nachínj snan'an̄j Jesús ni sij. N̄i gataj sí':

—N̄i un̄ tsínj hūinj ataj ni ngüi, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús nachínj snan'an̄j sij aj.

<sup>28</sup> Ngaa n̄i gataj ni tsínj nico' sij:

—Ataj 'nḡo ni sij sisi hué re' huin tsínj gu'naj Elías. N̄i ataj ango ni sij sisi hué re' huin ango tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'an̄j. —Daj gataj ni sij.

<sup>29</sup> Ngaa n̄i nachínj snan'an̄j Jesús ni sij. N̄i gataj sij:

—N̄i un̄ tsínj hūinj, ruhua man'an̄ án re' únj. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i gataj Pedro:

—Hué re' huin Cristo aj. —Daj gataj Pedro.

<sup>30</sup> San̄i ga'nin' Jesús sun rian ni sij sisi si nata' ni sij rian ni a 'nḡo ni ngüi un̄ tsínj huin sí' mánj.

### Jesús anuncia su muerte

<sup>31</sup> Ngaa n̄i gax̄i'i Jesús digyán sij rian ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij sisi hua niān gūiran' nico sij sayun huin sij da'n̄ij ni ngüi. N̄i gataj Jesús sisi d̄anicaj ni tsínj huin achij man'an̄ sij. N̄i da'nga' daj gūi'yaj ni chrej huin rian nḡa ni tsínj digyán ley nej. N̄i dagahui' ni sí' man'an̄ sij nej. San̄i xiráj hūa'nij güi, n̄i ḡana'nij sij, gataj sij.

<sup>32</sup> N̄i nata' n̄ica Jesús nuguan' daj rian ni tsínj nico' sij. Ngaa n̄i nicaj Pedro Jesús gan'an̄j anéj sij doj. N̄i gax̄i'i Pedro chran' sij sí'. <sup>33</sup> San̄i nanicaj Jesús ni'yaj sij ni tsínj nico' sij. N̄i gahuin huee Jesús gataj sij rian Pedro:

—Guxun re' man'án re' riānj, Satanás. Nitaj si huin ruhuá re' rún' huin ruhua Yan'an̄j mánj. Rún' huin ruhua ni ngüi huin ruhuá re' nánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>34</sup> Ngaa n̄i gaquínj Jesús ni ngüi ḡa'na' ni sij rian niqun' sí' nḡa ni tsínj nico' sí' nej. N̄i gataj Jesús:

—Sisi hua 'nḡo tsínj ruhua n̄ico' yūnj, ngaa n̄i d̄unaj tsínj daj si-chrej man'an̄ sij. Ngaa s̄ij n̄i gata sij rugutsi gūinico' sij yūnj gūiran' sij sayun nḡāj aj. <sup>35</sup> Tsínj na'uej ruhua ḡahui' sij nḡāj, n̄i ḡa ni'ya sij. San̄i tsínj ḡa'ue ḡahui' xi'í man'ānj nḡa xi'í nuguan' sa' a'mi man'ānj, ngaa n̄i ḡane n̄iganj sij aj. <sup>36</sup> N̄i sisi gūi'yaj gana 'nḡo tsínj daj daran' si man̄ chruhua xungüi gahuin si'yaj sij, ngaa n̄i un̄ sin huin-ín' sisi ḡa ni'ya niman sij, ruhua á re' únj. Nitaj si gūi'yaj gana sij mánj. <sup>37</sup> N̄i nunj si gūere'

si'yaj 'ngo tsínj daj chruhua xungüi nan, sanj ga'ue gahuin nia' ruhua sij sisi ga ni'na' niganj nin' sij.

<sup>38</sup> Ni xungüi nan man ni ngüi dunáj Yan'anj. Ni man ni ngüi 'yaj gaquin' nej. Ni sisi hua 'ngo tsínj na'aj ni'yaj yünj nga si-nuguan'anj rian ni ngüi daj, ngaa ni gahuin na'a nga sij ngaa ga'na' yünj nga ni ángel sa' chruhua xungüi nan. Ni güi ga'na' yünj daj, ni gahuin 'uēj nin' ruhua, gui'yaj chrē huñj da'nij ni ngüi aj.

—Daj gataj Jesús gunun ni sij.

9 Ni gataj Jesús nej:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisi nitaj si gahui' daran' ni ngüi mán yu'uj nan da' guini'i ni sij ga'na' guida'a Yan'anj sun nucua. —Daj gataj Jesús.

### La transfiguración

<sup>2</sup> Ni ngaa gachin huatan' güi, ni nicaj Jesús Pedro nga Jacobo nej, Juan nej, gahui sij gan'anj nini sij chrā 'ngo quij xacan. Ni ganahuin 'ueé nneē cúj Jesús ne' rian ni sij. <sup>3</sup> Ni nahuin açā si-gan' sij daj rún' hua yu'ue' gatsi nin' huaj. Ni a 'ngo ngüi mán chruhua xungüi si gunucuaj ne gunan ne si-gan' ne daj rún' hua gatsi si-gan' man'an sij ga mánj. <sup>4</sup> Ni gurugüi' renga' nungüej tsínj gu'naj Elías nga Moisés a'mi nungüej sí' nga Jesús. <sup>5</sup> Ngaa ni gataj Pedro gunun Jesús:

—Maestro, dugu'naj mán né' yu'uj nan. Ngaa ni gui'yó' hua'nij hue' recoj le. Ni 'ngo man'án re'. Ni angoj Moisés. Ni ángo Elías. —Daj gataj Pedro.

<sup>6</sup> Daj si nun ni'ij sij nín' un sin huin ga'mi sij xi'í si ducu guxu'ui' ni tsínj nico' Jesús.

<sup>7</sup> Ngaa ni nasij 'ngo nga guiran-án' rian anin' sij. Ni scanij nga gunun anin' sij 'ngo nane si gataj-á':

—Nan huin da'nī 'i ruhuā. Gunun a ni é re' si ataj sí'. —Daj gataj Yan'anj gunun anin' sij.

<sup>8</sup> Ni 'ngo hora ngaa ni'yaj anin' sij xi'nij sij, ni nitaj 'ngo tsínj niquin' guini'i anin' sij. Urin Jesús niquin' nga sij.

<sup>9</sup> Ni ngaa huaj anin' sij nanij sij chrā quij, ni ga'nin' Jesús sun rian anin' sij sisi si nuna ni sij rian ni a 'ngo tsínj si guini'i anin' sij mánj. Ni ngaa guisij gana'nij da'nij ni ngüi da, ni ga'ue ganata' anin' sij rian ni ngüi si guini'i ni sij, ataj Jesús gunun anin' sij. <sup>10</sup> Ni dínj ga du'ua anin' sij xi'í si guini'i sij. Sanj nachínj snan'anj anin' sij dugüi' sij un sin huin ruhua Jesús gataj sí' sisi ga-na'nij sí' scanij ni níman. <sup>11</sup> Ni nachínj snan'anj anin' sij Jesús. Ni gataj sij:

—Ni un sin huin ataj ni maestro digyán ley sisi hua sini ga'na' tsínj gu'naj Elías únj. —Daj gataj anin' sij.

<sup>12</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Xanga' ga'na' sini Elías. Ni hué sí' nāgui'yaj sa' daran'anj. Ni un sin huin ataj si-nuguan' Yan'anj sisi guiran' da'nij ni ngüi sayun. Ni si garan' ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij man'an sí', ruhua ni é re' únj. <sup>13</sup> Sanj atā gunun a ni é re' sisi hua ga'na' Elías. Ni gui'yaj quij ni sij daran' si garan' ruhua ni sij gui'yaj ni sij nga sí' daj rún' hua gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í sí' aj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús sana a un muchacho endemoniado

<sup>14</sup> Ni ngaa guisij ni sij rian man ango ni tsínj nico' Jesús, ngaa ni guini'i ni sij man nin' ruhua ni ngüi gani-caj nin' xi'nij ni sí'. Ni man ni maestro digyán si-ley Moisés gani dugüi' ni sij nga ni sí'. <sup>15</sup> Ni ngaa guini'i ni ngüi man'an Jesús, ni gan'anj ruhua ni sij. Ngaa ni gunánj daran' ni sij rian huaj sí'. Ni ga'mi ni sij nga sí'.

<sup>16</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj Jesús ni sij. Ni gataj sí':

—Daj hua nuguan' gani dugüi' ni é re' nga ni tsínj da únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>17</sup> Ni 'ngo ni tsínj mán yu'uj daj gataj:

—Maestro, nicā da'nij sno'oj 'nāj rián re' xi'í si nun nanē xi'i chruhua cúj niman sij. Ni na'ue ga'mi sij mánj. <sup>18</sup> Ni niaj di'yaj da'a nanē xi'i sij, ni natúj nanē xi'i sij rian yo'ój. Ni ahui yatan' du'ua sij. Ni xa ruj sij yan' sij. Ni 'ngo yun guinichre nin' sij nej aj. Ni ga'mi rian ni tsínj nicó' re' sisi guiri ni sij nanē xi'i daj. Sanj nun gunucuaj ni sij guiri ni sij mánj. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>19</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Na'ue guxuman ruhua á re' huin ín re' ni tsínj man yyaj. Na'ue gunucuā gane nigān nga á re' mánj. Ni na'ue gunucuā si-chrej a ni é re' niganj mánj. Nicaj á re' sij ga'na' ni é re' riānj anj. —Gataj Jesús.

<sup>20</sup> Ngaa ni nicaj ni sij tsin' daj guisij ni sij rian Jesús. Ni ngaa guini'i nanē xi'i daj man'an Jesús, ngaa ni guida'a xi'i yacuij man'an tsin' daj. Ni naxiru' sij rian yo'ój, gui'yaj nanē xi'i daj. Ni narumi sij nanj, ni narumi sij nanj. Ni ahui yatan' du'ua sij aj. <sup>21</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj Jesús chrej tsin' daj.

Ni gataj sij:

—Ni undaj güi huin si ran' da'nij re' nan únj. —Daj gataj Jesús.

Ni gataj chrej sij:

—Asij hua le nánj. <sup>22</sup> Ni naruhua' natúj sij rian yan'anj nga rian nnee nej, 'yaj nanē xi'i xi'í si ruhua nanē xi'i dagahuij. Hué dan ni sisi ga'ue gui'yaj man'án re' 'ngo si sa' hua, ngaa ni nahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re', ni chrācuij re' ni únj anj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>23</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Sa' sisi ga'ue guxuman ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj. Daj si ga'ue gui'yaj Yan'anj daran'anj nga 'ngo tsínj xuman ruhua ni'yaj man'an Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús gunun sij.

<sup>24</sup> Ngaa ni 'ngo hora gaguáj chrej tsin' daj. Ni gataj sij:

—Xuman ruhuā ni'yā Yan'anj anj. Chrācuij re' man'anj guxuman ruhuāj doj aj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>25</sup> Ni ngaa guini'i Jesús sisi unánj ni ngüi nahuin yu' ni sij rian niquin' sí', ngaa ni ga'mi huee sij rian nanē xi'i daj. Ni gataj sij:

—So'o ni ngüi, ni huin rá'yanj ni sij, 'yá re' huin re' nanē xi'i. Man'anj a'nin' sun rián so' sisi gahui so' du-naj so' tsin' nan anj. Ni si gatuj ruhua' yún so' chruhua niman tsin' nan ga mánj. —Daj gataj Jesús gunun nanē xi'i daj.

<sup>26</sup> Hué dan n̄i gaguáj nanē x̄i'i daj. N̄i guida'a ruhua' yún x̄i'i yacuij tsin' daj, gui'yaj nanē x̄i'i daj. Hué dan n̄i gahui nanē x̄i'i tsin' sno'o daj. N̄i ngaj sij rún' huin 'ngo níman huin sij ngaj sij aj. N̄i gataj ni ngüi sisi hua yya gahui' sij aj. <sup>27</sup> San̄i guida'a Jesús ra'a tsin' daj. N̄i nachi nicaj sí' sij. N̄i nachica sij aj.

<sup>28</sup> Ngaa n̄i ngaa gatúj Jesús chruhua hue', n̄i ngaa nne urin Jesús, n̄i nachínj snan'anj ni tsínj nico' sij man'an sij. N̄i gataj ni sij:

—N̄i ʷn sin huin n̄i nun gunucuj únj guiri únj nanē x̄i'i da únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>29</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—S̄i ga'ue gui'yaj né' gahui ni nanē x̄i'i nan niman ni ngüi sisi nun achínj jni'yaj né' rian Yan'anj. San̄i sisi achínj jni'yaj né' rian Yan'anj, n̄i gui'yaj né' ayuno, ngaa n̄i ga'ue aj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús anuncia otra vez su muerte

<sup>30</sup> Ngaa n̄i gahui Jesús nga ni tsínj nico' sij yu'uj daj. N̄i gachin ni sij estado Galilea. N̄i na'uej ruhua Jesús sisi guini'i ni ngüi ne' huaj sij. <sup>31</sup> Daj si digyán sij rian ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij gunun ni sí':

—Naga'ui' 'ngo tsínj daj man'anj ra'a ni tsínj huñj da'n̄ij ni ngüi. N̄i dagahui' ni sij man'anj. San̄i xiráj huaj'ni' gūi, n̄i gana'n̄i nánj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>32</sup> San̄i nun gara da'nga' ruhua ni sij si gataj sí'. N̄i xu'ui' ni sij gachinj snan'anj ni sij man'an sí' x̄i'í nuguan' daj.

### ¿Quién es el mayor?

<sup>33</sup> Ngaa n̄i guis̄ij Jesús xuman' gu'naj Capernaum.

Hué dan n̄i ngaa nne sij chruhua hue', ngaa n̄i nachínj snan'anj sij ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij:

—Daj hua nuguan' a'mi ni é re' ngaa huaj ni é re' chrej unun' ni é re' scua'a únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>34</sup> San̄i d̄inj ganiquin' du'ua ni sij. Daj si gunun' ni sij huaj ni sij chrej sisi daj hua tsínj huin achij scanij ni sij, ruhua ni sij.

<sup>35</sup> Hué dan n̄i gan'anj gane Jesús, n̄i gaquínj sij ga'na' ni xuhuij tsínj nico' sij. N̄i gataj sij:

—Sisi hua 'ngo a ni é re' huin ruhua gahuin achij, ngaa n̄i guinico' sij ne' rucu. N̄i gahuin sij si-moso ni dugüi' sij aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>36</sup> Ngaa n̄i nicaj Jesús 'ngo tsin' gani sij dani ni sij. N̄i gani'yan sij xicój lij daj. N̄i gataj sij:

<sup>37</sup> —N̄i ʷn tsínj nahuin ra'a 'ngo tsin' nan x̄i'í si nicaj dugüi' sij ngā, ngaa n̄i nahuin ra'a sij man'anj nej. N̄i tsínj nahuin ra'a man'anj, n̄i sé si nahuin ra'a sij man'anj, san̄i nahuin ra'a sij tsínj ga'n̄ij ga'n̄aj nej aj. —Daj gataj Jesús.

### El que no es contra nosotros, por nosotros es

<sup>38</sup> Ngaa n̄i gataj Juan gunun Jesús:

—Maestro, guini'i ni únj 'ngo tsínj a'mi si-xugüi man'án re'. N̄i x̄i'í da ri sij nanē x̄i'i chruhua niman ni ngüi. San̄i nitaj si chéj sij ngā únj. Ngaa n̄i x̄i'í daj n̄i

nun ga'uej únj sisi gui'yaj sij daj. —Daj gataj Juan gunun Jesús.

<sup>39</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ga'nin' ruhua ni é re' sisi daj gui'yaj tsínj daj. Daj si sisi gui'yaj 'ngo tsínj daj 'ngo si sa' x̄i'í si-xugüi, ngaa n̄i s̄i ga'ue nanicaj sij ga'mi quij sij x̄i'ij mánj. <sup>40</sup> Daj si tsínj nitaj si unun' ngo', n̄i chracuij sij yun' anj. <sup>41</sup> Daj si ʷn tsínj gahuin riqui 'ngo tasa nnee go'o ni é re' x̄i'í si nico' ni é re' man'anj, ngaa n̄i gataj yyāj rian án re' sisi naru'ue Yan'anj rian tsínj daj.

### Ocasiones de caer

<sup>42</sup> 'Ni sisi xuman ruhua 'ngo tsin' nan ni'yaj sij yūnj, ngaa n̄i niqui nin' ruhua niman 'ngo tsínj daj sisi d̄i-gyán sij gui'yaj 'ngo tsin' nan gaquin' nánj. Sa' huin sisi numi ni sij 'ngo to xxi xá tsínj daj, ngaa n̄i ga'nij ni sij gan'anj sí' chruhua nnee yan'anj, gui'yaj ni sij.

<sup>43</sup> 'Ni sisi gui'yaj 'ngo a ni é re' 'ngo gaquin', gui'yaj ra'á re', ngaa n̄i ga'nin' re' ra'á re' daj. Sa' huin ga'gun-du ra'á re' gatu re' rian gane niganj re' nga Yan'anj sisi huij ra'á re', san̄i gan'anj re' rian yan'an. <sup>44</sup> Ni yu'uj daj nitaj si huaj gahui' xilúj xa ni ngüi mán rian yan'an da mánj. N̄i daj nga yan'an daj nitaj si huaj guina'a mánj.

<sup>45</sup> 'Ni sisi gui'yaj 'ngo a ni é re' 'ngo gaquin', gui'yaj dacój re', ngaa n̄i ga'nin' re' nánj. Sa' huin ga'gundu dacój re' gatu re' rian gane niganj re' nga Yan'anj sisi ga huij dacój re', san̄i ga'nij ni sij man'án re' rian yan'an anj. <sup>46</sup> Ni yu'uj daj nitaj si huaj gahui' xilúj xa ni ngüi mán rian yan'an da mánj. N̄i daj nga yan'an daj nitaj si huaj guina'a mánj.

<sup>47</sup> 'Ni sisi gui'yaj re' gaquin', gui'yaj rundij rián re', ngaa n̄i guiri re' nánj. Daj si urin rián re' gatu re' rian gane niganj re' nga Yan'anj sisi huij rundij rián re', san̄i ga'nij ni sij man'án re' rian yan'an aca niganj anj. <sup>48</sup> Ni yu'uj daj nitaj si huaj gahui' xilúj xa ni ngüi mán rian yan'an da mánj. N̄i daj nga yan'an daj nitaj si huaj guina'a mánj.

<sup>49</sup> 'Ni guiran' daran' ni ngüi sayun, gui'yaj Yan'anj. N̄i daj rún' n̄n sa' nnee 'ngo xucu naga'ui' ni sij rian Yan'anj 'yaj yan, n̄i da'nga' daj gahuin sa' ni ngüi man chruhua xungüi nan, gui'yaj Yan'anj anj.

<sup>50</sup> 'Sa' huin yan. San̄i sisi nitaj si 'nin' mán ga mánj, san̄i s̄i ga'ue gui'yó' sisi ga 'nin' ruhua' yún yan da mánj. Ngaa n̄i daj rún' xa xan' chra 'yaj yan, n̄i da'nga' daj gui'yaj ni é re'. N̄i ga din'inj ruhua ni é re' nga ni dugüi' a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Jesús enseña sobre el divorcio

**10** Ngaa n̄i gahui Jesús yu'uj daj gan'anj sij da anéj du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán huin estado Judea. Ngaa n̄i nahuin yu' ni ngüi mán ni sí' rian Jesús. N̄i digyán ruhua' yún sij rian ni sí' daj rún' u'yun sij 'yaj sij. <sup>2</sup> Ngaa n̄i ga'na' ni tsínj fariseo rian Jesús. N̄i nachínj snan'anj ni sij sí'. N̄i gataj ni sij sisi ga'ue si-ley Yan'anj sisi dunó' nico'. N̄i hué daj nachínj snan'anj ni sij x̄i'í si huin ruhua ni sij ga'ui' ni sij gaquin' xiráj Jesús x̄i'í nuguan' ga'mi sí'. <sup>3</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Daj ga'nin' Moisés sun rian ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>4</sup> Ngaa ni gataj ni sij gunun sí':

—Riqui Moisés permiso sisi ga'ue gui'yaj né' yanj ata ga'ui' né' nicā né', ngaa ni ga'ue dunaj né' nicā né' aj. —Daj gataj ni sij aj.

<sup>5</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Garun Moisés nuguan' daj xi'í si so'o ni é re' nga niman án re'. <sup>6</sup> Saní ngaa sini yan ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi nan, ni: "Gui'yaj Yan'anj tsínj sno'o nga yun'unj xana." <sup>7</sup> Xi'í daj ni dunaj 'ngo tsínj daj chrej sij nga nni sij. Ngaa ni gane nuguan'an sij nga nicā sij aj. <sup>8</sup> Ni nungüej nicā tsínj daj gahuin urin ngüi aj. Ngaa ni sé hujj nnee cúj huin nungüej sij ga' mánj. Saní urin nnee cúj huin nungüej sij aj. <sup>9</sup> Ngaa ni ngaa xacaj dugüi' 'ngo tsínj daj nga 'ngo yun'unj daj, gui'yaj Yan'anj, ngaa ni si ga'ue gahuin nini nungüej sij, gui'yaj ni ngüi mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>10</sup> Ni ngaa mán ni sij hue', ngaa ni nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús man'an sí' xi'í nuguan' daj. <sup>11</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Tsínj guere'e nicā daj, ni ganacaj sij ango ngüi, ni da'ui sij gaquin' rian nicā sij yun'unj xana xacaj sini sij daj. <sup>12</sup> Ni sisi yun'unj xana daj guere'e nicā ún', ni ganacaj ún' ango tsínj, ni 'yaj ún' gaquin' nej aj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús bendice a los niños

<sup>13</sup> Ngaa ni nicaj ni yun'unj xana ni tsin' le ga'na' ne rian Jesús sisi guta' sij ra'a sij. Saní chran' ni tsínj nico' Jesús ni yun'unj xana nicaj ga'na' da aj. <sup>14</sup> Ni ngaa guini'i Jesús, ni chran' sij, ni gataj sij:

—Ra'a ni é re' si ga'na' ni tsin' riānj. Ni si chran' ni é re' si ga'na' ne riānj mánj. Daj si rún' huin ni tsin' le nan, ni da'nga' daj huin ni ngüi man rian nicaj sun Yan'anj anj. <sup>15</sup> Ni xanga' atā gunun a ni é re' sisi daj rún' rá'yanj xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj anj. Ni sisi sé daj gui'yaj á re', ngaa ni si ga'ue gatu ni é re' rian nicaj sun Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>16</sup> Ngaa ni ganán sij ni tsin' daj. Ni guta' sij ra'a sij rian ni tsin'. Ni gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'í ni tsin' daj.

### El joven rico

<sup>17</sup> Ni ngaa gahui Jesús gachéj sij chrej, ngaa ni gunánj 'ngo tsínj daj guisíj sí' rian Jesús. Ni ganiquin' ráj dacoj sí' ne' rian Jesús. Ni nachínj snan'anj sí' Jesús. Ni gataj sí':

—Maestro sa', un sun gui'yaj sūnj, ni gane nigān, ruhuá re' únj. —Daj gataj sí' aj.

<sup>18</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Ni un sin huin ni atáj re' sisi sa' man'anj únj. Urin Yan'anj huin si sa' nánj. <sup>19</sup> Hua ni'í re' ni nuguan' a'nin' Yan'anj sun riun': "Si ga'mí re' nga nicā dugüí' re' mánj. Ni si dagahuí' re' níman mánj. Ni si gui'yaj tu re' mánj. Ni si ga'mí re' nuguan' nne xi'í dugüí' re' mánj.

Ni si digya' yun'unj re' dugüí' re' xi'í san'anj mánj. Ni guinun yan'ánj re' chréj re' nga nni re' aj." —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

<sup>20</sup> Ngaa ni gataj tsínj daj:

—Maestro, daran' ni nuguan' daj ráj xināj asij hua lē aj. —Daj gataj sij aj.

<sup>21</sup> Hué dan ni ni'yaj Jesús rian sij. Ni nahuin 'i ruhua sí' ni'yaj sí' sij. Ni gataj sí':

—Achin urin rasun gui'yáj re'. Güij nan' re' gudu'ue re' daran' ni si'yáj re'. Ni san'anj guiri' re' daj ga'ui' re' rian ni ngüi niqui aj. Hué dan ni guiman nico si'yáj re' xata', gui'yaj Yan'anj. Ngaa ni ga'na' re' guinico' re' yünj anj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

<sup>22</sup> Ngaa ni ducu gahuin ruhua tsínj daj gunun sij si gataj Jesús. Hué dan ni gan'anj sij nani ruhua sij. Daj si hua nico si'yaj sij.

<sup>23</sup> Ngaa ni ni'yaj Jesús xi'níj sij. Ni gataj sij gunun ni tsínj nico' sij:

—Ni 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús aj.

<sup>24</sup> Ngaa ni gan'anj ruhua ni tsínj nico' Jesús xi'í nuguan' gataj sí'. Saní gataj ruhua' yún Jesús gunun ni sij:

—Jnánj né', ni 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj huin tsínj 'i ruhua ni'yaj san'anj. <sup>25</sup> Ni 'i huaj doj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj daj nga si gachin 'ngo xucu camello yu'uj táj cúj nuhua aj. Ni xachij hua xú' da aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>26</sup> Ni ngaa gunun ni sij nuguan' daj, ni ducu gan'anj ruhua ni sij. Ni nachínj snan'anj ni sij ni man'an dugüi' ni sij. Ni gataj ni sij:

—Sisi hué daj huin, ni un tsínj ga'ue nacaj Yan'anj únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>27</sup> Ngaa ni ni'yaj Jesús rian ni sij. Ni gataj sí':

—Si ga'ue gui'yaj ni tsínj nuguan' nan mánj. Saní sé daj huin nga Yan'anj mánj. Daj si daran' nuguan' ga'ue gui'yaj Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>28</sup> Saní gaxi'i gataj Pedro:

—Hua duna únj daran' si'yaj únj. Ni nico' únj man'an re' aj. —Daj gataj Pedro.

<sup>29</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisi danéj gahuin 'ngo tsínj dunáj ducua' sij, jnánj sij nej, xica'uij sij nej, chrej sij nej, nni sij nej, nicā sij nej, da'níj sij nej, do'ój sij nej, ni sisi dunáj sij daran' nan rian xi'tj, ni huin ruhua sij nāta' sij si-nuguan'anj rian ni ngüi, <sup>30</sup> ni xungüi nan nahuin ra'a sij 'ngo ciento verta hue' nahuin ra'a sij nga jnánj sij nej, xiga'uij sij nej, nni sij nej, chrej sij nej, da'níj sij nej, do'ój sij nej. Saní guiran' sij sayun gui'yaj ni ngüi nun huin xan' ruhua ni'yaj si-nuguan'anj. Ni ango xungüi ga'na', ni gane niganj sij nga Yan'anj anj. <sup>31</sup> Saní nico ni ngüi huin achij chruhua xungüi nan, ni nānico' ni sij ne' rucu ango xungüi ga'na' aj. Ni nico ni ngüi nico' ne' rucu chruhua xungüi nan, ni gahuin achij ni sij ango xungüi ga'na' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Nuevamente Jesús anuncia su muerte

<sup>32</sup> Nĩ achéj ni sij huaj ni sij ahui ni sij xuman' Jerusalén. Nĩ taj dian Jesús rian ni sij. Nĩ garáj yan'anj ruhua ni tsínj nico' Jesús. Nĩ xu'ui' ni sij nico' rucú ni sij sí' nej aj. Ngaa nĩ gaquínj Jesús ni tsínj nico' sij ga'na' nĩni ni sij rian sí'. Nĩ gaxi'i sí' gataj sí' si gahuin guiran' sí' aj. <sup>33</sup> Nĩ gataj sí' gunun ni sij:

—Hua ni'i a ni é re' sisi huaj né' guisij né' xuman' Jerusalén. Nĩ hué yu'uj daj guida'a ni sij man'anj naga'ui' 'ngó tsínj daj man'anj rian ni chrej a'nin' ngá rian ni maestro digyán ley rian ni ngüi. Nĩ daga'mi dugüi' ni sij sisi dagahui' ni sij man'anj huinj da'nij ni ngüi. Ngaa nĩ naga'ui' ni sij yünj rian ni tsínj 'na' anéj chrej. <sup>34</sup> Nĩ ga'mi ducu ni sij xi'tj. Nĩ garaj sta'nunj ni sij man'anj nej. Nĩ duguayun ni sij nne' xiráj aj. Nĩ dagahui' ni sij man'anj nej. Sani xiráj hua'nij güi, nĩ ga-na'nĩ nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Petición de Jacobo y de Juan

<sup>35</sup> Ngaa nĩ gahuin nichrun' nungüej tsínj gu'naj Jacobo ngá Juan rian nne Jesús. Nĩ nungüej sij huin da'nij Zebedeo. Nĩ gataj nungüej sij:

—Maestro, ruhua nungüej únj sisi guiyáj re' sinduj gachinj nungüej únj rián re' anj. —Daj gataj nungüej sij.

<sup>36</sup> Ngaa nĩ nachínj snan'anj Jesús ni sij. Nĩ gataj sí': —Nĩ un sin huin ruhua nungüej é re' sisi guiyá nga nungüej é re' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>37</sup> Nĩ gataj nungüej sij: —Ngaa gane sún re' xata', nĩ gahuin 'ueé re', ngaa ni riqui re' si gane nungüej únj 'ngó únj ra'a sa' re', nĩ ango únj ra'a rotsi re', ruhua nungüej únj anj. —Daj gataj nungüej sij.

<sup>38</sup> Ngaa nĩ gataj Jesús: —Nun ni'i nungüej é re' si achínj nungüej é re' riánj mánj. Ga'ue gunucuaaj nungüej é re' guiran' nungüej é re' sayun daj rún' guiran' man'anj ní'. —Daj gataj Jesús.

<sup>39</sup> Nĩ gataj nungüej sij: —Ga'ue aj. —Gataj nungüej sij. Ngaa nĩ gataj Jesús:

—Xanga' guiran' nungüej é re' sayun ngā aj. <sup>40</sup> Sani na'ue riqui man'anj sisi gane nungüej é re' 'ngó é re' ra'a sa'áj, nĩ ango é re' ra'a rotsij mánj. Hua nacui Yan'anj nungüej tsínj gane nungüej chrej xi'nĩ anj. —Daj gataj Jesús aj.

<sup>41</sup> Nĩ ngaa gunun ango ichi' ni tsínj nico' Jesús, nĩ ga'-man ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' Jacobo ngá Juan.

<sup>42</sup> Sani gaquínj Jesús ga'na' ni sij. Nĩ gataj sí': —Ni'i ni é re' daj 'yaj ni tsínj nicaj sun scanij ni tsínj 'na' anéj chrej. Nĩ aran' ruhua ni sij guinicaj sun nico ni sij gahuin achij ni sij rian ni ngüi aj. <sup>43</sup> Sani sé daj guiyáj á re' mánj. Nĩ tsínj ruhua gahuin achij scanij a ni é re', ngaa nĩ gahuin sí' si-moso ni é re' aj. <sup>44</sup> Nĩ tsínj ruhua gahuin rian scanij ni é re', ngaa nĩ gahuin sij tsínj 'yaj sun rian án re' aj. <sup>45</sup> Nĩ sé si 'nāj sisi guiyáj

sun ni ngüi riánj ruhuāj huinj da'nij ni ngüi. Sani 'nāj guiyáj sünj rian ni ngüi aj. Nĩ 'nāj gahuij naru'ue rian si-gaquin' nico ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### El ciego Bartimeo recibe la vista

<sup>46</sup> Hué dan nĩ guisij ni sij xuman' Jericó. Ngaa nĩ gahui Jesús ngá ni tsínj nico' sij xuman' daj. Nĩ nico ni ngüi nico' huaj nej. Nĩ du'ua chrej nne 'ngó tsínj duri 'yaj caridad gu'naj sí' Bartimeo da'nij Timeo. <sup>47</sup> Nĩ ngaa gunun tsínj duri daj sisi hué Jesús Nazareno gachin chrej daj, ngaa nĩ gaxi'i sij gaguáj sij. Nĩ gataj sij:

—Jesús, da'nij David, nahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' yünj aán. —Daj gaguáj sij aj.

<sup>48</sup> Nĩ nico ni ngüi chran' sij sisi dínj gane du'ua sij. Sani doj a' ganari' nucuaaj sij gaguáj sij. Nĩ gataj ruhua' yún sij:

—Da'nij David, nahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' yünj aán. —Gataj sij aj.

<sup>49</sup> Ngaa nĩ ganiquin' Jesús. Nĩ gataj sij gunun ni tsínj niquin' nga sij:

—Gaquinj a ni é re' ga'na' tsínj daj. —Gataj Jesús.

Hué dan nĩ gan'anj gaquinj ni sij tsínj duri daj. Nĩ gataj ni sij:

—Gahuin niā' ruhuá re'. Naxuman re' gun' si aquínj sij ga'na' re' aj. —Daj gataj ni sij.

<sup>50</sup> Ngaa nĩ dugüej tsínj duri daj reto sij. Nĩ guéj sij gan'anj nichri sij rian Jesús aj.

<sup>51</sup> Ngaa nĩ nachínj snan'anj Jesús sij. Nĩ gataj sí': —Nĩ un sin huin ruhuá re' guiyá nga re', ruhuá re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĩ: —Maestro, huin ruhuāj sisi naxiguin riánj, guiyáj re' aj. —Gataj tsínj duri daj.

<sup>52</sup> Ngaa nĩ gataj Jesús: —Ga'ue gan'anj re' nánj. Hua nahuín re' xi'í si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'anj anj. —Daj gataj Jesús gunun sij aj.

Nĩ 'ngó hora naxiguin rian tsínj duri daj. Nĩ guinico' sij Jesús gan'anj sij.

### La entrada triunfal en Jerusalén

**11** Ngaa nĩ guisij ni sij nungüej xuman' gu'naj Betfagé ngá Betania rian niquin' 'ngó dacan gu'naj Olivos. Nĩ ngaj nichrun' xuman' Jerusalén. Nĩ ga'nij Jesús huij tsínj nico' sij. <sup>2</sup> Nĩ gataj sij:

—Gan'anj nungüej é re' xuman' ngaj ne' rian doj. Nĩ ngaa huaj gatú nungüej é re', nĩ nari' rá'yanj nungüej é re' 'ngó urruj anumi. Nĩ a 'ngó tsínj nitaj si taj mánj. Nĩ nachi nungüej é re' nicaj á re' ga'na' á re' riánj anj.

<sup>3</sup> Nĩ sisi hua ngüi ganachinj snan'anj rian nungüej é re' un sin ni 'yaj á re' daj ngá urruj, ngaa nĩ gataj á re' gunun ni sij: "Man'an Señor ní'yanj xuj aj. Nĩ hora nĩ ga'-na' nicaj yún xuj, guiyáj sí' aj", gataj nungüej é re' gunun ni sij. —Daj gataj Jesús.

<sup>4</sup> Hué dan nĩ gan'anj nungüej sij. Nĩ nari' nungüej sij xú' hua numi xú' chruhua chrej gan'an nichrun' rian



'ngo hue'. Ngaa ni nachi nungüej sij xú' aj. <sup>5</sup> Hué dan ni nachínj snan'anj ni tsínj niquin' yu'uj daj. Ni gataj ni sij:

—Ni un sin ni 'yaj nungüej é re' daj únj. Ni un sin huin nachi nungüej é re' urruj únj. —Gataj ni tsínj daj gunun nungüej sij.

<sup>6</sup> Ni gataj nungüej sij daj rún' ga'nin' Jesús sun rian nungüej sij. Ngaa ni ga'nin' ruhua ni sij si gan'anj urruj daj.

<sup>7</sup> Ngaa ni nicaj nungüej sij urruj ga'na' nungüej sij rian Jesús. Ni guta' nungüej sij si-gan' nungüej sij xiráj urruj. Ngaa ni guitáj Jesús xú' aj. <sup>8</sup> Ni gurúj nico ni ngüi si-gan' ni sij chruhua chrej. Ni gurúj ango ni sij recoj ga'nin' ni sij riqui quij gurúj ni sij chruhua chrej rian huaj Jesús aj.

<sup>9</sup> Ni ni ngüi huaj ne' rian nej, nga ni ngüi nico' ne' rucu Jesús aguáj ni sij. Ni gataj ni sij:

—Hua niá' 'ueé rian tsínj 'na' nga si-xugüi man'an Señor. <sup>10</sup> Hua 'ueé si-gobierno man'an tsínj gahuin achij daj rún' gahuin achij xi né' tsínj gu'naj David. Ga sa' 'ueé xata' aj. —Daj gaguáj ni ngüi aj.

<sup>11</sup> Ngaa ni gatúj Jesús chruhua nuhui nico nne xuman' Jerusalén. Ni guini'yaj sij daran' rasun mán. Hué dan ni xi'í si guisij gahuin di'ni, ni gan'anj sij xuman' Betania nga xuhuij ni tsínj nico' sij.

#### Maldición de la higuera estéril

<sup>12</sup> Ni ango güi ngaa gahui ni sij xuman' Betania, ni achin xi'na riqui Jesús aj. <sup>13</sup> Ni guini'i sij niquin' gan' 'ngo chrun gu'naj higuera. Ni nun coj ra'a chrun daj. Ni gan'anj nichí sij rian niquin'-ín' ni'yaj sij sisi ayu chruj chra-á'. Sanj nun nari' sij higo mánj. Maan coj ra'a-á' guini'i sij si achin guisij güi gayu chruj aj. <sup>14</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun chrun daj:

—Nigan' si xa ni a 'ngo ni ngüi chruj ayu chra man'án re' mánj. —Daj gataj Jesús.

Ni gunun ni tsínj nico' sij nuguan' daj.

#### Purificación del templo

<sup>15</sup> Ngaa ni guisij ni sij xuman' Jerusalén. Ni gatúj Jesús chruhua nuhui nico. Ni gaxi'i sij guiri sij ni tsínj mán du'uej rasun nga ni tsínj ránj rasun mán chruhua nuhui daj. Ni guru nitu Jesús ni mesa si'yaj ni tsínj naduna san'anj nej. Ni guru nitu Jesús ni chrun ruguechra' nne ni tsínj du'uej xu'man anj. <sup>16</sup> Ni nun ga'ui' sij permiso gata ni ngüi rasun gachin ni sij chruhua nuhui nico mánj. <sup>17</sup> Ni gaxi'i sij digyán sij rian ni tsínj mán daj. Ni gataj sij:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ducuáj huin rian gachinj jni'yaj daran' ni ngüi man chruhua xungüi rian Yan'anj anj." Gataj si-nuguan' Yan'anj. Sanj nuhui nan gahuin 'ngo huej man ni tsínj tu, 'yaj á re'. —Daj gataj Jesús.

<sup>18</sup> Ni gunun ni tsínj digyán si-ley Moisés nga ni chrej a'nin' si gataj Jesús. Ni gaxi'i ni sij daj gui'yaj ni sij dagahui' ni sij man'an sí' si xu'ui' ni sij ni'yaj sij sí'. Daj si garáj yan'anj ruhua daran' ni ngüi nga nuguan' digyán

sí' rian ni ngüi. <sup>19</sup> Sanj ngaa guini, ni gahui Jesús xuman' daj gan'anj sij nga ni tsínj nico' sij aj.

#### La higuera maldecida se seca

<sup>20</sup> Ni nigan' ango güi, ni gachin nichrun' ni sij rian niquin' chrun higuera daj. Ni guini'i ni sij sisi 'ngo ganaco ya'a siu chrun da aj. <sup>21</sup> Hué dan ni ganun ruhua Pedro nuguan' gataj Jesús xi'í chrun daj. Ni gataj sij gunun Jesús:

—Maestro, ni'yaj re' rian chrun ga'mi quij re' nan, ni nacoj nánj. —Daj gataj sij.

<sup>22</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj anj.

<sup>23</sup> Xanga' ataj snan'an gunun a ni é re' sisi un tsínj gahuin gataj gunun quij nan: "Guxun re' yu'uj daj, ni ga'nij re' man'án re' chruhua nnee yan'anj anj." Ni sisi nitaj si xij ruhua tsínj daj sisi gachin yya nin' quij daj, gui'yaj Yan'anj, ngaa ni xanga' gui'yaj Yan'anj si gataj tsínj da aj. <sup>24</sup> Hué daj ni atá gunun a ni é re' sisi gachinj jni'yaj ni é re' 'ngo nuguan' rian Yan'anj, ni guxuman nin' ruhua á re' sisi hua guiri' ni é re' nuguan' daj, ni xanga' gahuin daj rún' gachínj jni'yaj ni é re' aj. <sup>25</sup> Ni ngaa achínj jni'yaj á re' rian Yan'anj, ni sisi gui'yaj 'ngo dugüi' re' gaquin' rián re', ni guinicaj á re' niman nico xi'í dugüi' re' daj. Ngaa ni ga'ue guinicaj Yan'anj niman nico xi'í si-gaquin' ni man'án re' nej nánj. <sup>26</sup> Sanj sisi si ga'uej ruhua á re' guinicaj á re' niman nico xi'í gaquin' gui'yaj dugüi' re' rián re', ngaa ni si ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' a ni é re' nej mánj. —Daj gataj Jesús.

#### La autoridad de Jesús

<sup>27</sup> Ngaa síj ni nanicaj ni sij xuman' Jerusalén. Ni ngaa chéj Jesús chruhua nuhui, ni ga'na' nichí ni chrej a'nin' nga ni maestro digyán si-ley Moisés nej, ni tsínj huin achij nej. <sup>28</sup> Ni nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

—Ni un sin huin sun, ni 'yáj re' nan únj. Ni un tsínj riqui sun, ni 'yáj re' nan únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>29</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Ruhuáj ganachinj snan'an 'ngo nuguan' da man'an án re' aj. Ni sisi danicaj á re' nuguan' daj riánj, ni gatā un sun gui'yā nan gunun a ni é re'. <sup>30</sup> Ngaa ni un tsínj ga'nin' sun rian tsínj gu'naj Juan sisi gata' nnee sí' ni ngüi únj. Yan'anj gataj rian sij ní'. Asj hua ango tsínj gataj rian sij sa'. Gataj a ni é re' 'ngo nuguan' riánj anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>31</sup> Ngaa ni gani guitsi ruhua ni dugüi' ni sij nga nuguan' daj. Ni gataj ni sij gunun dugüi' ni sij:

—Sisi gata' sisi ga'nin' Yan'anj sun rian Juan, ngaa ni gataj Jesús gunun né': "Ni un sin huin nun guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'an sij únj", gataj sí'. <sup>32</sup> Ni si ga'ue gata' sisi ga'nij ni tsínj ga'na' sij mánj. —Daj gataj ni sij xi'í si xu'ui' ni sij ni'yaj ni sij ni ngüi aj.

Daj si gani ruhua daran' ni ngüi sisi Juan gahuin xanga' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

<sup>33</sup> Ngaa ni gataj ni sij gunun Jesús:

—Nun ni'i únj mánj. —Daj gataj ni tsínj a'nin' daj.  
 Ngaa ni gataj Jesús:  
 —Hué dan ni sĭ gatā gunun a ni é re' un tsínj ga'nin'  
 sun riānj, gui'yā daj rún' 'yā mánj. —Daj gataj Jesús.

### Los labradores malvados

**12** Ngaa ni gaxi'i Jesús nani sij cuento digyán sij rian ni ngüi. Ni gataj sij:  
 —Ganarij 'ngo tsínj daj nico coj uva. Ni gui'yaj sij 'n-gō xingá ganicaj rian gunun sij. Ni gánj sij yu'uj rian gani sij chruj uva gui'yaj sij vino. Ni gui'yaj sij 'ngo hue' xacan xxi sisĭ dugumi ni tsínj dugumi daran' ni coj daj. Ngaa ni naga'ui' sij si-coj sij coj chruj uva daj rian ni tsínj sisĭ dugumi ni sĭ' si'yaj sij. Ngaa ni gan'anj gan' sij ango xuman'. <sup>2</sup> Ni ngaa guisĭj güi gane uva, ngaa ni ga'nĭj sij 'ngo si-moso sij gan'anj gachinj sĭ' rian ni tsínj mán 'yaj sun daj chruj si huin si'yaj sij. <sup>3</sup> Sani guida'a ni tsínj mán 'yaj sun daj si-moso sij daj. Ni ga'ui' ni sij chrun sĭ'. Ni na'nĭj ni sij nan' yun sĭ'. <sup>4</sup> Hué dan ni ga'nĭj ruhua' yún tsínj daj ango si-moso sij. Sani ga'ui' ni sij yej sĭ'. Ni guiran' xi'i chra sĭ'. Ni gui'yaj quij ni sij nga sĭ' aj. <sup>5</sup> Ngaa ni ga'nĭj ruhua' yún tsínj daj ángo si-moso sij. Sani dagahui' guę man'an ni sij sĭ' aj. Ni ga'nĭj sij ga'ĭ doj moso gan'anj. Ni ga'ui' ni tsínj mán 'yaj sun da'aj ni sĭ'. Ni dagahui' ni sij ango da'aj ni sĭ'. <sup>6</sup> Ni gunáj ango rin tsínj rian tsínj do'oj daj. Ni tsínj gunáj daj huin da'nĭj sij. Ni 'ĭ ruhua sij ni'yaj sij da'nĭj sij. Ni da' sĭj daj ga'nĭj sij da'nĭj sij gan'anj rian ni tsínj mán 'yaj sun daj. Ni gataj sij gunun man'an sij: "Ga ní'yanj ni sĭ' nga man'an da'nĭ aj", ataj sij gunun man'an sij. Ngaa ni ga'nĭj sij da'nĭj sij gan'anj sĭ'.  
<sup>7</sup> Sani gataj ni tsínj 'yaj sun daj gunun dugüi' ni sij: "Tsínj nan gúnánj do'ój chrej sij si sa' gahui' chrej sij aj. Dagahui' né' tsínj nan, ngaa ni gúnan né' gahuin do'ój né' nánj", ataj ni sij. <sup>8</sup> Ngaa ni guida'a ni sij dagahui' ni sij man'an sĭ'. Ni guere'ej ni sij níman daj chrej xe' du'ua rian man coj uva da aj.  
<sup>9</sup> Hué dan ni daj gui'yaj tsínj do'oj, ruhua á re' únj. Ga'na' sij rian ngaj do'ój sij. Ni dagahui' sij ni tsínj 'yaj sun daj. Ngaa ni naga'ui' sij coj uva huin si-coj sij rian ango ni tsínj sisĭ dugumi ni sĭ'. <sup>10</sup> Ni un sin huin ni nun gaya á re' si gataj si-nuguan' Yan'anj únj:  
 Yej guere'ej ni tsínj 'yaj sun hue'.  
 Ni gahuin-ín' 'ngo yej sa' doj gane ran-án' dugu'nun' squina hue' nĭganj nĭn' anj.  
<sup>11</sup> Hué man'an Señor gui'yaj nuguan' nan.  
 Ni dugu'naj nĭn' ruhua hua nuguan' nan, ruhua né' aj.  
 Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.  
<sup>12</sup> Ngaa ni huin ruhua ni sij guida'a ni sij man'an Jesús. Daj si xacaj ni sij cuenta sisĭ nuna sĭ' cuento daj xi'f ni sij. Sani xu'ui' ni sij ni'i ni sij ni ngüi. Ngaa ni ga'nin' ruhua ni sij, ni gan'anj ni sij.

### La cuestión del tributo

<sup>13</sup> Hué dan ni ga'nĭj ni sij gan'anj doj ni tsínj fariseo nga doj ni tsínj herodista rian Jesús. Ni huin ruhua ni sij ga'ui' ni sij gaquin' xiráj Jesús xi'f si-nuguan' sĭ'.  
<sup>14</sup> Ngaa ni ga'na' ni sij gataj ni sij gunun man'an Jesús:  
 —Maestro, ni'i ni únj sisĭ a'mi xanga' man'án re'. Ni nitaj si gui'yáj re' un sin huin ni tsínj a'mi mánj. Daj si nitaj si ni'yáj re' daj hua ni tsínj mánj. Sani digyán xanga' re' sisĭ daj gui'yaj né' guinico' né' Yan'anj. Ngaa ni sa' huin sisĭ ga'ui' né' pesto a'nej rey César, ruhuá re' ní'. Ga'ui' né' ní'. Asi sĭ ga'ui' né' sa'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.  
<sup>15</sup> Sani xacaj Jesús cuenta sisĭ tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Ngaa ni gataj sĭ':  
 —Ni un sin huin ni ruhua á re' gui'yaj á re' xi' ngāj únj. Güij xacaj á re' 'ngo san'anj denario guĭni'yā.  
 —Daj gataj Jesús gunun ni sij.  
<sup>16</sup> Ngaa ni nicaj ni sij san'anj ga'na' ni sij digyán ni sij rian Jesús. Ni gataj Jesús:  
 —Ni un tsínj rian nún rian san'anj nan únj. Ni un tsínj si-xugüi nún rian san'anj nan únj. —Daj gataj Jesús.  
 Ni gataj ni sij:  
 —Hué rian rey huin anj. —Gataj ni sij.  
<sup>17</sup> Ngaa ni gataj Jesús:  
 —Ga'ui' a ni é re' si'yaj rey César rian sij aj. Ni ga'ui' ni é re' si'yaj Yan'anj rian Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.  
 Ni garáj yan'anj ruhua ni sij, gui'yaj si-nuguan' Jesús.

### La pregunta sobre la resurrección

<sup>18</sup> Hué dan ni guisĭj ni tsínj saduceo rian Jesús. Ni ataj ni tsínj daj sisĭ nitaj si gana'nij ni níman mánj. Ni nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:  
<sup>19</sup> —Maestro, garun Moisés nuguan' gunun né'. Ni ataj si-nuguan' sĭ' sisĭ gahui' 'ngo tsínj hua nica, ni nitaj da'nĭj sij nga nica sij. Ngaa ni nacaj jnánj tsínj gahui' daj nica stanga níman daj. Da'nga' daj gui'yaj sij ga'ui' sij si ga'nga lij nagane-é' yan du'ua chrej-é' aj. <sup>20</sup> Ni hua ichij jnanj ni tsínj daj. Ni xacaj tsínj xahua' nica sij. Ngaa ni gahui' sij. Ni nitaj da'nĭj sij nga ún' mánj. <sup>21</sup> Ni nacaj ango jnánj sij tsínj ga'na' rian man'an sij nica sĭ'. Ngaa ni gahui' sĭ'. Ni nitaj da'nĭj nungüej nica sĭ' nej mánj. Hué daj nan guiran' ango jnánj sij da' guisĭj huá'nij jnanj sij aj. <sup>22</sup> Ni hué daj guiran' ichij jnanj sij. Ni a 'ngo lij nun ga'nga, gui'yaj ni sij nga yun'unj xana daj. Da' guisĭj daj gahui' man'an yun'unj daj nej aj.  
<sup>23</sup> Hué dan ni ngaa gana'nij ni níman ngaa guĭman ruhua' yún ichij jnánj sij, ni daj hua yya tsínj gahuin nica yun'unj xana daj, ruhuá re' únj. Daj si daran' ni sij xacaj ún' nánj. —Daj gataj ni tsínj saduceo gunun Jesús.  
<sup>24</sup> Ngaa ni gataj Jesús:  
 —Nun nari' ni é re' si nun ni'i a ni é re' daj ataj si-nuguan' Yan'anj mánj. Ni nun ni'i a ni é re' daj nucuj Yan'anj nej mánj. <sup>25</sup> Daj si ngaa gana'nij ni níman, ni sĭ xacaj ni tsínj yun'unj xana mánj. Ni sĭ xacaj ni yun'unj xana tsínj sno'o mánj. Daj si daj rún' nne ni ángel

xata', n̄i da'nga' daj gane ni sij aj. <sup>26</sup> Ngaa n̄i gatā gu-nun a ni é re' daj guini'i a ni é re' sisi gana'nij ni niman. Achin gaya a ni é re' rian si-nuguan' Moisés xí'f 'ngo coj ní'. N̄i gataj Yan'anj gunun Moisés: "Huēj huin Dan'anj tsínj gu'naj Abraham nga tsínj gu'naj Isaac nej, tsínj gu'naj Jacobo nej aj", daj gataj Yan'anj gunun Moisés. <sup>27</sup> Hué dan n̄i sé niman huin ni tsínj guinico' Yan'anj asij ná mánj. San̄i hua n̄i'na' ni sij nánj. N̄i nun nari' ni é re' nga nuguan' nan mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj saduceo daj.

### El gran mandamiento

<sup>28</sup> N̄i gunun 'ngo ni tsínj digyán si-ley Moisés sisi danicaj Jesús 'ngo nuguan' sa' rian ni sij. Ngaa n̄i gan'anj nichí sij rian Jesús. N̄i nachínj snan'anj sij sí'. N̄i gataj sij:

—N̄i un nuguan' huin nuguan' nico doj rian daran' nuguan' a'nin' Yan'anj sun riun' únj. —Daj gataj sij.

<sup>29</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nuguan' nico doj rian daran' ango nuguan' huin nan: "Gunun a ni é re' ni tsínj israelita. Señor huin Dan'anj né' huin urin Yan'anj nánj. <sup>30</sup> N̄i gahuin 'i ruhua re' n̄i'yaj re' Señor huin Dan'ánj re' nga n̄in' nimán re' nej, n̄in' sta'ngá' re' nej, n̄in' si-fuerzá re' nej." Hué nan huin nuguan' huin achij yya aj. <sup>31</sup> N̄i hua ango nuguan' a'nin' Yan'anj sun rián re' nej: "Gahuin 'i ruhua re' n̄i'yaj re' ni dugüí' re' daj rún' 'i ruhua re' ni'yáj re' man'án re' aj." Nitaj ango nuguan' nico doj rian nungüej nuguan' nan mánj. —Gataj Jesús gunun tsínj daj.

<sup>32</sup> Ngaa n̄i gataj tsínj digyán si-ley Moisés daj:

—Dugu'naj atáj re' Maestro. Xanga' huin si atáj re' sisi hua urin Yan'anj. N̄i nitaj ango Yan'anj hua ga mánj. <sup>33</sup> N̄i sisi gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' Yan'anj nga n̄in' niman né' nej, n̄in' sta'nga' né' nej, n̄in' si-fuerza né' nej, n̄i sisi gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' ni dugüí' né' daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' man'an né', n̄i sa' doj huin nungüej nuguan' nan daj nga si ga'ui' né' ga'i' ni xucu gahui' rian Yan'anj nga xucu gaca n̄in' nej aj. —Daj gataj tsínj digyán ley daj gunun Jesús.

<sup>34</sup> N̄i ngaa guini'i Jesús sisi danicaj sa' tsínj digyán ley daj nuguan', n̄i gataj sij:

—Doj n̄i guinicaj sun Yan'anj chruhua nimán re'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i n̄i a 'ngo ni tsínj nun nachin' snan'anj Jesús ga mánj.

### ¿De quién es hijo el Cristo?

<sup>35</sup> Hué dan n̄i ngaa digyán Jesús rian ni ngüi chruhua nuhui, n̄i nachínj snan'anj sij ni ngüi. N̄i gataj sij:

—N̄i un sin huin n̄i ataj ni tsínj digyán si-ley Moisés sisi Cristo huin da'nij xí' David, ruhua á re' únj. <sup>36</sup> Daj si man'an Espiritu Santo gui'yaj sisi gataj David: "Yan'anj gataj gunun Señor nicaj sun riánj sisi gané re' chrej ra'a sa' Yan'anj da' guisij gui'yaj gana Yan'anj rian ni tsínj unun' nga Señor nicaj sun riánj." Daj gataj Yan'anj gunun Señor, gataj xí' David. <sup>37</sup> Ngaa n̄i asa' ga'ue

gahuin Cristo da'nij David sisi dugu'naj David Señor man'an Cristo únj. —Daj gataj Jesús.

N̄i man n̄in' ruhua ni ngüi gunun si-nuguan' Jesús. N̄i garan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij si-nuguan' sí'.

### Jesús acusa a los escribas

<sup>38</sup> Hué dan n̄i digyán Jesús si-nuguan' sij rian ni ngüi. N̄i gataj sij:

—Ga cuidado ni é re' sisi si gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni tsínj digyán si-ley Moisés. Daj si niá' ruhua ni sij gache ni sij nga atsij xacan nun ni sij huin si-gan' ni tsínj huin achij. N̄i huin ruhua ni sij sisi ga'mi sa' ni ngüi nga ni sij ngaa chéj ni sij rian yu'ue aj. <sup>39</sup> N̄i nana'ui' ni sij 'ngo chrun xila sa' doj gane ni sij chruhua nuhui. N̄i nano' ni sij 'ngo yu'uj sa' gane ni sij rian 'yaj ni sij 'ngo gui'yanj. <sup>40</sup> N̄i a'nej ni sij ducua yun'unj xana mmij. N̄i achínj jni'yaj ná ni sij rian Yan'anj sisi sa' 'yaj ni sij gani ruhua ni ngüi, ruhua ni sij. Guiran' xacan ni sij castigo, gui'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

### La ofrenda de la viuda

<sup>41</sup> N̄i nne Jesús ne' rian ngaj chrúnj san'anj rian a'nij ni ngüi san'anj ofrenda güenda nuhui aj. N̄i ni'yaj sij sisi daj a'nij ni ngüi si-san'anj ni sij aj. N̄i ga'i' ni xuru'ue a'nij nico san'anj anj. <sup>42</sup> N̄i ga'na' 'ngo yun'unj mmij niqui. N̄i ga'nij ún' huij san'anj niqui chruhua chrúnj daj. <sup>43</sup> Ngaa n̄i gaquínj Jesús ga'na' ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij:

—Xanga' ataj snan'an gunun a ni é re' sisi yun'unj xana niqui nan, san̄i a'nij nico ún' doj san'anj daj nga daran' ni ngüi a'nij san'anj nan anj. <sup>44</sup> Daran' ni ngüi nan a'ui' san'anj gunáj rian ni sij. San̄i yun'unj niqui mmij nan a'ui' ún' daran' san'anj nicaj ún' san'anj guiran ún' si xa ún' nánj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús predice la destrucción del templo

**13** N̄i ngaa gahui Jesús chruhua nuhui nico, n̄i nachínj snan'anj 'ngo tsínj nico' sij. N̄i gataj sí': —Maestro, ni'yaj re' daj hua yej xachij, n̄i daj hua ni hue' xachij nej. —Daj gataj sí'.

<sup>2</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ni'f re' ni hue' xachij nan ní'. Hua 'ngo güi, n̄i si gunáj n̄i a 'ngo yej rian dugüi' mánj. Dugwane n̄in' ni sij nuhui nan anj. —Daj gataj Jesús.

### Señales antes del fin

<sup>3</sup> Hué dan n̄i gan'anj gane Jesús chra dacan gu'naj Olivos ni'yaj sij nuhui nico. N̄i nachínj snan'anj n̄ini Pedro nga Jacobo nej, Juan nej, Andrés nej, man'an Jesús.

<sup>4</sup> N̄i gataj ni sí':

—N̄i un güi gahuin yya ni nuguan' nan únj. N̄i daj hua 'ngo da'nga' ga'na' guini'i únj, ngaa n̄i gahuin daran' nuguan' nan únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>5</sup> Ngaa n̄i gaxi'i Jesús gataj sij:

—Ga cuidado ni é re' sisi nitaj 'ngo tsínj digya' yun'unj ni é re' mánj. <sup>6</sup> Daj si ga'na' nico ni tsínj rian si-

xugüi man'ānj anj. Nī gataj ni sij: “Hué man'ānj huin Cristo aj”, daj gataj ni sij gunun a ni é re'. Nī digya' yun'unj ni sij nico ni ngüi.

<sup>7</sup>Nī ngaa gunun a ni é re' sisi unun' 'ngo xuman' ngā angó xuman', nī huin ruhua 'ngo xuman' guda' ngā angó xuman', ngaa nī sī guxu'ui' a ni é re' mánj. Hua nian si hué daj gahuin. Sanī achin ganahuij nīn' xungüi gā aj. <sup>8</sup>Nī gunun' ni ngüi man' 'ngo xuman' nico ngā ni ngüi man' angó xuman' nico. Nī gunun' 'ngo gobierno daj ngā angó gobierno. Nī gā'na' 'ngo yún go'ngo rian xungüi nej. Nī gā xi'nā nej. Daran' nan ni diaj gaxi'ij guiran' ni ngüi sayun.

<sup>9</sup>'Sanī gā cuidado ni é re' ngā ni man'an án re'. Daj si naga'ui' ni sij ni é re' ra'a ni tsínj nicaj sun. Nī duguyayun ni sij a ni é re' chruhua si-nuhui ni tsínj israelita nej. Nī guiniquin' ni é re' rian ni gobernado ngā ni rey nej güenda xi'f man'ānj. Da'nga' daj gahuin, nī nāta' ni é re' rian ni sí' xi'tj aj. <sup>10</sup>Nī ngaa achin ganahuij xungüi, nī hua nian nāta' ni é re' si-nuguan'ānj nuguan' sá' rian daran' ni ngüi man' chruhua xungüi aj.

<sup>11</sup>'Nī ngaa naga'ui' ni sij a ni é re' ra'a ni tsínj nicaj sun, ngaa nī sī gahuin ruhua á re' si gataj á re' gunun ni sí' mánj. Nī sī gani ruhua á re' si gā'mi a ni é re'. Sanī gā'mi ni é re' si rīqui Espíritu Santo gā'mi a ni é re' si sé a ni é re' gahuin gā'mi mánj. Espíritu Santo gā'mi aj. <sup>12</sup>Nī naga'ui' 'ngo tsínj daj jnánj sij ra'a ni tsínj nicaj sun sisi dagahui' ni sí' jnánj sij. Nī da'nga' daj gui'yaj 'ngo tsínj daj ngā da'nij sij nej. Nī gunun' ni da'nij nungüej nicā 'ngo tsínj daj. Nī dagahui' ni sij chrej ni sij ngā nni ni sij nej. <sup>13</sup>Nī sī gahuin sá' ruhua daran' ni ngüi ni'yaj ni sij ni é re' xi'f si nicaj dugüi' ni é re' ngāj. Sanī ni ngüi huaj nico' yya nīn' si-chrej Yan'anj da güi ganahuij xungüi, nī ganacaj Yan'anj ni sij aj. <sup>14</sup>Nī ngaa guini'i ni é re' guiniquin' si quij hua 'ngo yu'uj nitaj si hua sá' guiniquinj daj rún' gā'mi tsínj gu'naj Daniel huin tsínj gā'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná —nī un tsínj aya nuguan' nan nī xacaj re' cuenta un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata—, ngaa nī gunánj ni ngüi mán estado Judea gan'anj ni sij rīqui quij. —Daj gataj Jesús.

<sup>15</sup>Nī gataj Jesús:

—Nī tsínj táj xata' chra ducua sij, nī sī nanij sij gatu sij guiri sij nī a 'ngo rasun chruhua ducua sij mánj. <sup>16</sup>Nī tsínj mán 'yaj sun rīqui quij, nī sī nanicaj sij gā'na' naran' sij si-gan' sij gā mánj. <sup>17</sup>Nī nīqui niman ni ngüi xana nun rīqui 'ngo lij ngā ni ngüi utsi gué da'nij si gahuin ni güi da aj. <sup>18</sup>Nī gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi sī gā'nā' sayun daj rian án re' yahui' nuhuij.

<sup>19</sup>'Nī ni güi daj nī guiran' ni ngüi sayun nico. Nī asij ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi, nī nun guini'i ni sij 'ngo sayun daj rún' gahuin ni güi daj. Nī sī gā'nā' angó sayun daj rún' gahuin ni sayun gachin da aj. <sup>20</sup>Nī sisi gā nico güi gā sayun, nī sī gunucua ni ngüi mánj. Sanī xi'f ni ngüi nacui Señor, nī ganiquin' da'aj sij si gahuin sayun, gui'yaj Señor.

<sup>21</sup>'Nī ngaa daj sisi hua 'ngo tsínj gataj rian án re' ni güi daj: “Ni'yaj á re'. Nan niquin' Cristo aj.” Asī: “Ni'yaj á

re', da' mánj niquin' Cristo aj.” Ngaa nī sisi da'nga' daj gataj ni sij, nī sī guxuman ruhua á re' mánj. <sup>22</sup>Daj si gā'na' ni tsínj gataj sisi hué ni sij huin Cristo, gataj ni sij. Nī gā'na' ni tsínj gataj sisi hué ni sij huin tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nej. Nī tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Nī gui'yaj chre ni sij. Nī gui'yaj ni sij ni rasun nico güenda digya' yun'unj ni sij ni ngüi. Nī sisi gā'ue nī digya' yun'unj ni sij man'an ni ngüi nacui Yan'anj anj. <sup>23</sup>Dugumi a ni é re' man'an án re'. Daran'anj hua gataj sinij gunun a ni é re' nánj.

### La venida del Hijo del Hombre

<sup>24</sup>'Sanī ngaa gachin ni güi guiran' ni ngüi sayun daj, ngaa nī gahuin rumi' rian güi. Nī sī guixiguin yahui mánj. <sup>25</sup>Nī gayu ni yati' mán xata'. Nī nagananj ni fuerza mán xata' nej. <sup>26</sup>Asij nī guini'i ni ngüi gā'na' man'ānj rian ni nga huinj da'nij ni ngüi. <sup>27</sup>Ngaa nī gā'nī ni ángel gan'anj naran' ni sij ni ngüi hua ganacui Yan'anj. Nī ganaran' ni sij ni ngüi daj mán nīn' gachra' da' xi'f nīn' xungüi ngā xata' nej aj.

<sup>28</sup>'Nī gahuin chrun a ni é re' xi'f nuguan' huin chrun higuera. Ngaa ganahuij ya'nij ra'a, nī naxira' coj ra'a, hué dan nī ni' a ni é re' sisi hua guisij gahuin nīchrun' yahui gahuin yan'an anj. <sup>29</sup>Nī hué gué ducuanj daj ngaa guini'i a ni é re' sisi gahuin yya si gatā gunun a ni é re', ngaa nī xacaj a ni é re' cuenta sisi gahuin nīchrun' ruhua guisī guiniquinj rian hue' huinj da'nij ni ngüi. <sup>30</sup>Xanga' atā gunun a ni é re' sisi sī gahui' ni ngüi man' yyaj da gahuin yya daran' ni nuguan' nan anj. <sup>31</sup>Gā ni'ya xata' ngā yo'ój. Sanī nitaj aman ganahuij si-nuguan'ānj mánj.

<sup>32</sup>'Sanī nun ni'i a 'ngo ni ngüi un güi ni un hora gā'na' man'ānj mánj. Nī nun ni'i ni ángel mán xata' nej. Nī nun ni'i man'ānj huinj da'nij Yan'anj nej. Urin Chrē ni'i nánj. <sup>33</sup>Ngaa nī ni'yaj sá' ni é re'. Nī naganun ruhua á re' nej. Nī gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj si nun ni'i a ni é re' aman gahuin sayun ni güi daj. <sup>34</sup>Nī rún' 'yaj 'ngo tsínj nun chrej gan'anj gan' angó xuman', nī da'nga' daj 'yaj man'ānj. Nī a'nin' tsínj daj sun rian ni si-moso sij sisi 'ueé dugumi ni sí' ducua sij. Nī a'ui' sij sun rian go'ngo ni sí'. Nī a'nin' sij sun rian tsínj na'nij rian hue' sisi dugumi sá' sí' ducua sij aj. <sup>35</sup>Xi'f daj nī guini'yaj sá' á re'. Daj si nun ni'i a ni é re' un güi nasij tsínj ducua daj sisi nī doj ní', sisi yan' sá' ní', sisi aguá do'loj ní', sisi hua nigan' nasij sij ní'. <sup>36</sup>Nī sisi nasinun nasij sij, nī dugumi a ni é re' sisi sī nari' sij a ni é re' ngaa ngaj á re' atoj a ni é re' mánj. <sup>37</sup>Nī nuguan' atā gunun a ni é re' nan, nī hué daj atā gunun daran' ni ngüi sisi guini'yaj sá' daran' a ni é re' man'an án re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### El complot para prender a Jesús

**14** Nī achin yahuij güi gahuin gui'yanj pascua. Nī gui'yanj daj xa ni tsínj israelita chrachrúnj nitaj si nachrej levadura. Nī huin ruhua ni chrej a'nin' ngā ni tsínj digyán ley sisi daj gā'ue digya' yun'unj ni sij

man'an Jesús, nì guida'a huì ni sij sí'. Daj si dagahui' ni sij, ruhua ni sij. <sup>2</sup> Sanì gataj ni sij:

—Sì guido'ó' sí' guì gahuin gui'yanj nun sa' nun, nì gahuin sayun gui'yaj ni ngüì aj. —Daj gataj ni sij.

### Jesús es ungido en Betania

<sup>3</sup> Nì ngaa gane Jesús xuman' Betania, nì gane sij ducua' 'ngò tsínj gu'naj Simón, huin tsínj guiran' xi'ti lepra. Nì nne sij rian mesa. Nì guisíj 'ngò yun'unj xana rian nne Jesús. Nì nicaj ún' 'ngò frasco yej gu'naj al-abastro guisíj ún' rian Jesús. Nì gara gué-é' gasiti guin' daj gu'naj nardo. Nì du'ue nìn' ruhua-á'. Nì gura' ún' frasco daj. Nì garij ún' gasiti daj chra Jesús. <sup>4</sup> Nì ga'man ruhua da'aj ni tsínj mán daj. Nì gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Nì un sin huin nì gayanj yun yun'unj xana daj gasiti sa' únj. <sup>5</sup> Ga'ue gane' gasiti daj. Nì ga'ue guiri' 'ngò si huaj'nij ciento táj doj denario san'anj ga'ui' né' rian ni ngüì yaco ran' anj. —Daj gataj ni sij.

Nì chran' ni sij yun'unj xana daj.

<sup>6</sup> Sanì gataj Jesús gunun ni tsínj daj:

—Ga'nin' ruhua á re'. Nì un sin huin nì chran' yun'unj ni é re' yun'unj xana nan únj. Si 'yaj unj nan ngāj, nì dugu'naj huaj 'yaj unj. <sup>7</sup> Ya'yoj nne ni ngüì yaco ran' nga ni é re'. Nì ga'ue gui'yaj ni é re' sinduj nga ni ngüì daj ngaa aran' ruhua á re'. Sanì sé si gane nigān nga á re' mánj. <sup>8</sup> Yun'unj xana nan gui'yaj 'ngò sinduj yünj daj rún' ga'ue gui'yaj unj. Nì ngaa achin gahuij, nì garij unj gasiti guin' daj nnee cū. Daj si doj guisij guì gachin' ni sij man'ānj. <sup>9</sup> Xanga' yya atā gūnun a ni é re' sisi daran' yu'uj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian xi'tj, nì hué daj nāta' ni sij si gui'yaj yun'unj xana daj riānj. Ngaa nì nā-nun ruhua ni ngüì xi'í unj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Judas ofrece entregar a Jesús

<sup>10</sup> Hué dan nì gan'anj tsínj gu'naj Judas Iscariote rian ni chrej a'nin' huin sij 'ngò ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús. Nì huin ruhua sij naga'ui' sij Jesús rian ni tsínj daj. <sup>11</sup> Nì ngaa gunun ni chrej si gataj Judas, nì gahuin niā' ruhua ni sí'. Nì ga'nij du'ua ni sí' ga'ui' ni sí' san'anj rian Judas. Ngaa nì gaxi'i Judas nano' sij 'ngò ducuanj naga'ui' sij Jesús ra'a ni tsínj daj.

### Institución de la Cena del Señor

<sup>12</sup> Nì guisíj guì sini gahuin gui'yanj ngaa gui'yaj ni sij chrachrúnj nitaj si 'nij levadura xa ni sij. Nì guì sini daj huin ngaa dagahui' ni sij xachij 'nij xi'í gui'yanj pascua. Ngaa nì nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús gataj ni sij:

—Nì a huin ruhua re' si gui'yaj xugüi ni únj xa sti'nì re' pascua únj. —Hué daj gataj ni sij.

<sup>13</sup> Ngaa nì ga'nij Jesús huìj tsínj nico' sij. Nì gataj sij gunun nungüej sí':

—Güij gatu nungüej é re' xuman'. Nì nari' dugüi' nungüej é re' nga 'ngò tsínj ata cucuaj nun nnee chruhua. Nì guinico' nungüej é re' sij aj. <sup>14</sup> Nì nì a gatu tsínj daj, nì gataj nungüej é re' rian tsínj ducua daj:

“Nachínj snan'anj Maestro man'án re' un cuarto huin xa sti'nì sij nga ni tsínj nico' sij xi'í gui'yanj pascua, ataj sij únj”, gataj nungüej é re' gūnun tsínj ducua daj.

<sup>15</sup> Ngaa nì gan'anj digyán sí' chruhua 'ngò cuarto xachij xata'. Nì a hua chrun chruhua cuarto daj si niqin' mesa nga chrun xila rian gane ni sij xa ni sij. Yu'uj daj gui'yaj xugüi nungüej é re' xa sti'nì né' —Daj gataj Jesús.

<sup>16</sup> Ngaa nì gahui nungüej tsínj nico' Jesús daj gan'anj nungüej sij xuman'. Nì nari' nungüej sij daran'anj rún' gataj Jesús. Nì gui'yaj xugüi nungüej sij sisi xa sti'nì ni sij xi'í gui'yanj pascua. <sup>17</sup> Da' nì doj guisíj Jesús nga xuhuij ni tsínj nico' sí' aj.

<sup>18</sup> Nì ngaa nne ni sij rian mesa xa ni sij, ngaa nì gataj Jesús gunun ni sij:

—Xanga' atā gūnun a ni é re' sisi naga'ui' 'ngò ni é re' mán xa ngāj man'ānj rian ni tsínj ga'na' guida'a yünj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>19</sup> Ngaa nì ganani ruhua ni sij. Nì gaxi'i ni sij nachínj snan'anj gō'ngo ni sij sí'. Nì gataj ni sij:

—Man'ānj huin ní'. —Gataj gō'ngo ni sij.

<sup>20</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Hué 'ngò xuhuij ni é re' tsínj nico' yünj, gui'yaj da aj. Tsínj nne nì jniaj sij chrachrúnj ngāj chruhua go'o hué sí' huin anj. <sup>21</sup> Nì daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj xi'tj, nì hué da'nga' daj hua nian si guiran'ānj sayun. Sanì niqin' niman nìn' ruhua tsínj naga'ui' man'ānj rian ni tsínj ga'na' guida'a yünj. Daj si gahuin nico castigo guiran' sí'. Sa' huin sisi sī ga'nga sij rún' huaj aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>22</sup> Nì ngaa xa ni sij, nì guida'a Jesús chrachrúnj. Nì naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Asíj nì gura' da'aj sij chrachrúnj daj. Nì ga'ui' sij xa ni tsínj nico' sij. Nì gataj sij:

—Guida'a ni é re'. Nan huin chrachrúnj huin nnee cū aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>23</sup> Hué dan nì guida'a Jesús tasa. Nì naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Asíj nì ga'ui' sij gō'o ni sij. Nì go'o daran' ni sij. <sup>24</sup> Nì gataj Jesús:

—Nnee nan huin si-tun man'ānj. Nì nga tun nan, nì guisíj gahuin yya nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüì. Nì gayanj si-tun man'ānj xi'í nico ni ngüì. <sup>25</sup> Nì xanga' atā gūnun a ni é re' sisi nitaj si gō'o ruhua' yünj nnee uva nan da' guì gō'ōj nnee uva naca rian nicaj sun Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús anuncia la negación de Pedro

<sup>26</sup> Nì ngaa guisíj garáj ni sij chra', ngaa nì gahui ni sij gan'anj ni sij dacan gu'naj Olivos.

<sup>27</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Duna daran' ni é re' yünj nánj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: “Ga'ui' Yan'anj tsínj dugumi xachij. Hué dan nì gūnānj ni xuj. Nì gaxa'ni ni xuj huin ín re' aj.” Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>28</sup> Sanì ngaa gana'nī, ngaa nì gan'ān estado Galilea. Asíj nì huaj ni é re' yu'uj daj. —Daj gataj Jesús.

<sup>29</sup> Ngaa nì gataj Pedro gunun sij:

—Nunj si dunaj daran' ni sij man'án re', sanj nitaj a-man dunaj man'ánj man'án re' mánj. —Daj gataj Pedro.

<sup>30</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun re' sisi asij nun gaguaj do'loj huĭj du'ua xú' yan' nan, nĭ gataj re' hua'nij sisi nun ni'í re' man'ánj, —Daj gataj Jesús.

<sup>31</sup> Sanj nucaj gataj Pedro rian Jesús:

—Nunj si hua niān gahuĭj nga re', sanj sĭ gatā sisi nun ni'tnj man'án re' mánj. —Daj gataj Pedro.

Nĭ hué daj gataj daran' ni sij nej.

### Jesús ora en Getsemaní

<sup>32</sup> Ngaa guisĭj nĭ gan'anj ni sij 'ngo yu'uj gu'naj Getsemaní. Nĭ gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Gane a ni é re' nan, ngaa nĭ gachinj jni'yā rian Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>33</sup> Nĭ nicaj sij Pedro nga Jacobo nej, Juan nej, gan'anj anin' sij. Nĭ nĭn' ruhua gaxi'i sij ganani ruhua sij. Da' huej ata' niman sij. <sup>34</sup> Nĭ gataj sij gunun anin' sí':

—Daj ní' nĭ a gan'anj nimānj ruhuāj 'yaj si nani ruhuāj aj. Nĭ gahuĭj nga nimānj ruhuāj. Ngaa nĭ guna anin' é re' nan gunun ruhua á re' ngāj aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>35</sup> Asij nĭ gan'anj Jesús doj ne' chrej rian. Nĭ ganiquin' ráj dācoj sij ganun yo sij rian yo'ój. Nĭ gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj sisi ga'ue, ngaa nĭ sĭ guiran' sij sayun ran' sij da aj. <sup>36</sup> Ngaa nĭ gataj sij:

—Tata chré', ga'ue gui'yaj man'án re' daran'anj. Ngaa nĭ ga'ne re' sayun ran'ánj nánj. Sanj sĭ gui'yáj re' rún' huin ruhua man'ánj mánj. Maan si gui'yáj re' rún' huin ruhua man'án re' aj. —Daj gataj Jesús gunun man'an Yan'anj.

<sup>37</sup> Ngaa nĭ nanicaj Jesús rian man anin' sí'. Nĭ atoj ni sí' nari' sij. Ngaa nĭ gataj sij gunun Pedro:

—Simón, hua atoj jnān ní'. Nĭ sĭ ga'ue nĭ 'ngo hora gunun ruhuá sĭ' gā mí'. <sup>38</sup> Gā gunun ruhuá re' gachinj jni'yáj re' rian Yan'anj sisi sĭ guinij anin' é re' rian gaquin' ngaa gatsij sichre niman anin' é re'. Huin ruhua niman anin' é re' gui'yaj sa' á re'. Sanj nun gahuin nucaj nneē cúj anin' é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun anin' sij.

<sup>39</sup> Ngaa nĭ gan'anj ruhua' yún Jesús. Nĭ gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. Nĭ hué guē nuguan' daj gataj ruhua' yún sij rian Yan'anj. <sup>40</sup> Nĭ ngaa nanicaj ruhua' yún sij, nĭ atoj ruhua' yún anin' sí' nari' sij. Daj si a'uij rian anin' sí', gui'yaj nnej. Nĭ nun nari' ruhua ni sij si gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>41</sup> Nĭ nanicaj Jesús sĭj hua'nij. Nĭ gataj sij:

—Ga'ue gātoj anin' é re', nĭ nāranj ruhua á re' aj. Sanj yyaj aj. Guisĭj hora ga'na' tsínj naga'ui' man'ánj ra'a ni tsínj 'yaj gaquin' huĭnj da'nĭj ni ngüĭ. <sup>42</sup> Nāchica anin' é re' gan'anj né'. Hua gahuin nĭchrun' tsínj 'na' naga'ui' yūnj rian ni tsínj nicaj sun. —Daj gataj Jesús.

### Arresto de Jesús

<sup>43</sup> Da a'mi guē Jesús ngaa guisĭj tsínj gu'naj Judas huin sij 'ngo xuhuij ran' ni tsínj nico' Jesús. Nĭ nicaj dugüi' sij nga nico ni ngüĭ guisĭj sij. Nĭ ata ni sij espada nej, chrun nej. Nĭ ga'nĭj ni chrej a'nin' nga ni maestro digyán ley nej, ni tsínj huin achij ga'na' ni sí'. <sup>44</sup> Nĭ hua digyán Judas 'ngo chrej daj guĭni'i ni sí' un tsínj huin guĭda'a ni sí'. Nĭ gataj sij:

—Tsínj garun du'uāj daj hué sij huin Jesús aj. Guĭda'a á re' nĭcaj á re' gan'anj án re'. —Daj hua gataj Judas gunun ni tsínj ga'na' nga sij.

<sup>45</sup> Ngaa nĭ 'ngo gahuin nĭchrun' Judas rian Jesús. Nĭ gataj sij:

—Maestro. —Gataj Judas.

Nĭ garun du'ua sij sí'.

<sup>46</sup> Hué dan nĭ guĭda'a ni sij Jesús.

<sup>47</sup> Sanj guiri 'ngo tsínj niquin' daj si-espada sij. Nĭ ga'ui' sij tsínj 'yaj sun rian chrej a'nin'. Nĭ güéj guē chraquij sí', gui'yaj sij.

<sup>48</sup> Ngaa nĭ gachínj snan'anj Jesús ni ngüĭ daj. Nĭ gataj sij:

—Nĭ un sin huin nĭ ata á re' espada nga chrun nej, 'na' á re' guĭda'a á re' yūnj únj. Huēj huin 'ngo tsínj tu ruhua á re' ní'. <sup>49</sup> Ya'yoj ganēj chruhua nuhui digyānj rian án re'. Sanj nun guĭda'a á re' yūnj mánj. Sanj hua niān si gahuin yya daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj xi'tj aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>50</sup> Ngaa nĭ duna daran' ni tsínj nico' Jesús man'an sij. Nĭ gunánj ni sí' rian Jesús.

### El joven que huyó

<sup>51</sup> Sanj hua 'ngo tsínj hua yan nico' Jesús. Nĭ neque sij 'ngo atsij manta. Nĭ guĭda'a ni sij sí' aj. <sup>52</sup> Sanj dunáj sí' atsij manta daj ra'a ni sij. Nĭ hua nneē sí' gunánj sí'.

### Jesús ante el concilio

<sup>53</sup> Hué dan nĭ nicaj ni tsínj guĭda'a Jesús gan'anj ni sij rian chrej huin achij nĭn'. Nĭ nahuin yu' daran' ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij nej, ni maestro digyán ley nej. <sup>54</sup> Nĭ gan' huaj Pedro nico' sí' rucú Jesús. Nĭ guisĭj sij ta rian ducuá chrej huin achij nĭn' daj. Nĭ gan'anj gane sij nga ni snado. Nĭ nahuin guĭn sij xi'nĭj yan'an.

<sup>55</sup> Ngaa nĭ nano' ni chrej a'nin' nga daran' ni tsínj 'yaj junta daj 'ngo ducuánj sisi nari' ni sij gaquin' guta' ni sij xiráj Jesús. Ngaa nĭ dagahui' ni sij sí', ruhua ni sij. Sanj nun nari' ni sij ducuánj daj. <sup>56</sup> Sanj nunj si guta' yun ga'ĭ ni sij gaquin' xiráj Jesús, sanj nachrej si-nuguan' ni sij. <sup>57</sup> Ngaa nĭ naxuman go'ngo ni sij. Nĭ guta' yun ni sij gaquin' xiráj man'an Jesús. Nĭ gataj ni sij:

<sup>58</sup> —Gunun ni únj si gataj Jesús: “Duguanē nuhui nan huin nuhui gui'yaj ra'a ni tsínj. Nĭ xiráj hua'nij güi gui'yā ango nuhui aj. Sanj nitaj ra'a ni tsínj gui'yaj mánj”, ataj sij. —Daj gataj ni tsínj nneē daj ni'yaj ni sij Jesús.

<sup>59</sup> Sani hué ñanj gachej nuguan' ga'mi ni sij nej aj.  
<sup>60</sup> Ngaa ni naxuman chrej huin achij ñin' ñani daran' ni sij. Ni gataj sij gunun Jesús:

—Nitaj 'ngo nuguan' ñanicaj re' únj. Ni un sin huin si ataj ni sij xi'í re' únj. —Daj gataj chrej daj gunun Jesús.

<sup>61</sup> Sani dínj ganiquin' Jesús. Ni a 'ngo nuguan' nun ga'mi sij mánj. Ngaa ni nachínj snan'anj ruhua' yún chrej huin achij daj. Ni gataj sij:

—Hué re' huin Cristo da'níj Yan'anj ní'. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>62</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Huéj huin. Ni atā gunun a ni é re' sisi huéj huin da'níj ni ngüi. Ni guini'i a ni é re' sisi ganēj ne' chrej ra'a sa' Yan'anj nucuañ ñin' ne' xata'. Ni guini'i ni é re' sisi ga'nāñ rian nga xata'. —Daj gataj Jesús.

<sup>63</sup> Ngaa ni gutsi' chrej huin achij ñin' daj si-gan' sij. Ni gataj sij gunun ni dugüi' sij:

—Nitaj si gui'yó' ni testigo ga mánj. <sup>64</sup> Hua gunun a ni é re' si ga'mi quij sij xi'í Yan'anj. Daj gui'yaj né' nga sij, ruhua á re' únj. —Daj gataj chrej huin achij ñin' daj.

Ngaa ni uyan huin ruhua daran' ni sij sisi da'ui Jesús gaquin', ni gahui' sí', gui'yaj ni sij. <sup>65</sup> Ni gaxi'i go'ngo ni sij gara sta'nunñ ni sij rian Jesús. Ni guiránj ni sij rian sí'. Ni ga'ui' ni sij sí' nej. Ni gataj ni sij:

—Gahui chra re' sisi un tsínj ga'ui' so' aj. —Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij rian Jesús.

Ni ga'ui' ni snado dugumi nuhui rian Jesús nej.

### Pedro niega a Jesús

<sup>66</sup> Ni nne Pedro ñica' ta rian ducua chrej huin rian daj. Ngaa ni ga'na' 'ngo yun'unj xana 'yaj sun rian chrej huin achij ñin' da aj. <sup>67</sup> Ni ngaa guini'i ún' nne Pedro xi'níj yan'an nahuin guin sí', ngaa ni ni'yaj sa' ún' niquin' ún' man'an Pedro. Ni gataj ún':

—Hué re' nicaj dugüi' nga Jesús tsínj 'na' xuman' Nazaret. —Daj gataj yun'unj xana daj gunun Pedro.

<sup>68</sup> Sani nun ga'uej Pedro. Ni gataj sij:

—Nun ni'ñj sij. Ni nun ni'ñj ní' un sin huin a'mi re' mánj. —Gataj Pedro gunun ún'.

Ni gahui sij ne' chrej xe', ne' rian atuj ni ngüi. Ni gaguáj do'loj du'ua xú'.

<sup>69</sup> Ni ni'yaj ruhua' yún yun'unj daj Pedro. Ni gaxi'i ún' gataj ún' gunun ni tsínj man yu'uj daj:

—Tsínj nan huin dugüi' ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús aj. —Daj gataj ún'.

<sup>70</sup> Sani na'uej ruhua' yún Pedro sisi guini'i sij Jesús.

Ni ango hora le, ni gataj ruhua' yún ni tsínj man yu'uj daj rian Pedro:

—Xanga' huin re' 'ngo ni tsínj daj. Daj si 'na' re' estado Galilea. Ni a'mí re' daj rún' a'mi ni sij aj. —Daj gataj ni sij.

<sup>71</sup> Ngaa ni gaxi'i Pedro guta' ñica yya. Ni ga'mi quij sij. Ni gataj sij:

—Nun ni'ñj tsínj xi'i a'mi ni é re' mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij. <sup>72</sup> Ngaa ni hué hora daj gaguáj do'loj si huij du'ua xú'.

Ngaa ni nanun ruhua Pedro si gataj Jesús gunun sij: "Asij nun gaguaj do'loj huij du'ua xú', ni gataj re' si

hua'ñij si nun ni'í re' man'āñj." Hué daj hua gataj Jesús gunun Pedro. Ni ngaa xacaj Pedro cuenta si gataj Jesús gunun sij, ni gaco sij.

### Jesús ante Pilato

**15** Ni ngaa guerenga', ni 'ngo nahuin yu' ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij nej, ni tsínj digyán ley nej. Ni gui'yaj ni sij 'ngo junta nga ango ni tsínj man yu'uj daj nej. Ni gumíj ni sij sí'. Ni daga'mi dugüi' ni sij xi'í Jesús. Ni nicaj ni sij gan'anj ni sij naga'ui' ni sij sí' ra'a tsínj gu'naj Pilato. <sup>2</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj Pilato Jesús. Ni gataj sij:

—Hué re' huin si-rey ni tsínj israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

—Hué re' ataj nánj. —Daj gataj Jesús gunun Pilato.

<sup>3</sup> Ni ducu ga'mi gaquin' ni chrej a'nin' xi'í Jesús.

<sup>4</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj ruhua' yún Pilato Jesús. Ni gataj sij:

—Nitaj 'ngo nuguan' ñanicaj re' únj. Ni'yaj re' sisi un-daj gaquin' a'mi ni sij rian xi'í man'án re' aj. —Daj gataj Pilato rian Jesús.

<sup>5</sup> Sani nun danicaj Jesús ni a 'ngo nuguan' rian Pilato mánj. Ni xi'í daj garáj yan'anj ruhua Pilato ni'yaj sí' sij.

### Jesús sentenciado a muerte

<sup>6</sup> Ni da' go'ngo yo' hua 'ngo ducuanj nico' Pilato sisi ri sí' 'ngo tsínj nun ducuağa' go'ngo gui'yanj pascua. Danej gahuin tsínj achínj jni'yaj ni ngüi rian sij, ni guiri sí' ducuağa'. <sup>7</sup> Ni nne 'ngo tsínj gu'naj Barrabás ducuağa'. Ni gunun' ni dugüi' sij nga ni tsínj nicaj sun. Ni ngaa gunun' ni sij, ni dagahui' ni sij níman. <sup>8</sup> Ngaa ni guisíj ni ngüi rian Pilato. Ni gachínj ni sij guiri Pilato 'ngo tsínj nun ducuağa' daj rún' u'yun sí' 'yaj sí'. <sup>9</sup> Ngaa ni gataj Pilato gunun ni sij:

—Ni huin ruhua á re' sisi guirñj si-rey ni tsínj israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

<sup>10</sup> Daj ga'mi Pilato xi'í si xacaj sij cuenta sisi naga'ui' ni chrej a'nin' Jesús rian sij xi'í si xicoj ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' Jesús.

<sup>11</sup> Sani ducu gahuin du'ua ni ngüi, gui'yaj ni chrej a'nin' sisi guiri Pilato tsínj gu'naj Barrabás ducuağa'.

<sup>12</sup> Ngaa ni gataj Pilato gunun ni sij:

—Daj huin ruhua á re' un sin huin gui'yā nga tsínj dugu'naj ni é re' si-rey ni tsínj israelita únj. —Daj gataj Pilato.

<sup>13</sup> Ngaa ni gaguáj ruhua' yún ni sij. Ni gataj ni sij:

—Gari re' gaquij Jesús guinico' sij rian rugutsi, ruhua únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>14</sup> Sani:

—Daj hua gaquin' gui'yaj sij únj. —Daj gataj Pilato.

Sani ñanj gaguáj ruhua' yún ni sij. Ni gataj ni sij:

—Gari re' gaquij Jesús guinico' sij rian rugutsi aj.

—Daj gaguáj ni sij.

<sup>15</sup> Ni rian gahuin ruhua Pilato sisi gahuin 'ueé ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij man'an sí', ngaa ni guiri sí' tsínj gu'naj Barrabás ducuağa'. Ngaa ni ga'ui' ni sij nne' xiráj Jesús, gui'yaj Pilato. Hué dan ni naga'ui' Pilato Jesús ri-

an ni sij sisi gari ni sij gaquij sí' guinico' sí' rian rugutsi.

<sup>16</sup> Ngaa ni nicaj ni snado Jesús gan'anj ni sij chruhua palacio daj. Ni nahuin yu' daran' ango ni snado, gui'yaj ni sij. <sup>17</sup> Ni ga'nij ni sij 'ngo atsiy rian rumi' mare xá Jesús gunun sí'. Ni run'un ni sij 'ngo ya'a tanj, gui'yaj ni sij 'ngo corona ga'nij ni sij chra Jesús nej aj. <sup>18</sup> Ngaa ni gaxi'i ni sij gaguáj ni sij. Ni gataj ni sij:

—Hua 'ueé nin' si-rey ni tsínj israelita. —Daj gaguáj ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

<sup>19</sup> Ngaa ni ga'ui' ni sij 'ngo rutsi chra Jesús. Ni gara sta'nunj ni sij rian sí' nej. Ni ganiquin' ráj dacoj ni sij, ni nano'oj ni sij rian Jesús. <sup>20</sup> Ni ngaa guisij gui'yaj ducu ni sij, ngaa ni guiri ni sij atsiy hua rian rumi' mare xá Jesús. Ngaa ni na'nij ni sij si-gan' Jesús xá man'an sí'. Hué dan ni guiri ni sij man'an sí' güenda gari ni sij gaquij man'an sí' guinico' sí' rian rugutsi.

### Crucifixión y muerte de Jesús

<sup>21</sup> Ni huaj tsínj gu'naj Simón Cirene huin sí' chrej nungüej tsínj gu'naj Alejandro nga Rufo 'na' sij nasij sij ducua sij gan'anj sij quij. Ni chran' yun'unj ni snado sisi gata sí' si-rugutsi Jesús. <sup>22</sup> Ni nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij 'ngo yu'uj gu'naj Gólgota. Ni nuguaj daj gata ruhuaj dacan cúj chra níman. <sup>23</sup> Ni ga'ui' ni sij vino go'o Jesús nachej dugüi'-í' nga gono'o ya' gu'naj mirra. Sani nun ga'uej Jesús go'o sij mánj. <sup>24</sup> Hué dan ni gari ni sij gaquij Jesús doco' ni sij sí' rian rugutsi. Ngaa ni ducu ni snado sisi un tsínj gahui sa' nicaj ni sij si-gan' Jesús gan'anj sij.

<sup>25</sup> Ni guisij ga un nigan' ngaa gari ni sij gaquij Jesús doco' ni sij rian rugutsi sí'. <sup>26</sup> Ni garun ni sij letra chra rugutsi un xi'i huin dagahui' ni sij. Ni letra daj ataj: "Si-rey ni tsínj israelita." Da'nga' daj garun ni sij. <sup>27</sup> Ni doco' ni sij yahuij tsínj rian yahuij rugutsi. Ni tsínj tu huin nungüej sí'. Ni nico' ngoj ra'a sa' Jesús, ni angoj ra'a rotsi sij. <sup>28</sup> Ngaa ni gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ni gahuin sij daj rún' huin 'ngo tsínj 'yaj gaquin'." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>29</sup> Ni ga'mi quij ni ngüi gachin. Ni dugunun ni sij chra ni sij. Ni gataj ni sij:

—Hué re' huin si duguane nuhui nico, ni huá'nij gue güi nagueiyaj ruhua' yún re', atáj re' ní'. <sup>30</sup> Ganacaj re' man'án re'. Ni gananiy re' rian rugutsi aj. —Hué daj gataj ni ngüi rian Jesús.

<sup>31</sup> Ni hué 'ngo nuguaj daj ga'mi ducu ni chrej a'nin' nga ni maestro digyán ley. Ni gataj ni sij:

—Nacaj sij ango ni ngüi. Sani na'ue ganacaj sij man'an sij mánj. <sup>32</sup> Ni hué sij huin Cristo ní'. Ni hué sij huin si-rey ni tsínj israelita ní'. Nanij sij rian rugutsi, ni guini'i né'. Ni guxuman ruhua né' ni'yaj né' man'an sij. —Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj sij man'an Jesús.

Ni da nungüej tsínj nico' rian rugutsi xi'nij Jesús ga'mi quij nungüej sij rian Jesús nej aj.

<sup>33</sup> Ni ngaa guisij gaxuj, ni gahuin rumi' rian daran' xungüi. Ni gahuin rumi' da' ga huá'nij di'ni. <sup>34</sup> Ni hué hora daj ni gaguáj nucaj Jesús. Ni gataj sij:

—Eloi, Eloi, lama sabactani —ni snan'anj man'an sij ruhuaj gata: Dan'anj man'anj, Dan'anj man'anj, un sin huin, ni dunáj re' urinj únj. Daj huin ruhuaj gata nuguaj daj.

<sup>35</sup> Ni gunun go'ngo ni tsínj niquin' yu'uj daj si gataj Jesús. Ni gataj ni sij:

—Ni'yaj á re'. Aquinj sij ga'na' tsínj gu'naj Elías aj. —Daj gataj ni sij.

<sup>36</sup> Ngaa ni gunánj 'ngo ni sij. Ni gutáj sij nnee vino yu rian gachij. Ni guta' sij gachij daj chra 'ngo chrun rianj. Ni dugüin' sij gachij daj du'ua Jesús sisi go'o sí'. Ni gataj sij:

—Dunaj á re'. Ni guini'í' sisi ga'na' yya tsínj gu'naj Elías dñij sí' sij rian rugutsi aj. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>37</sup> Sani gaguáj nucaj Jesús. Ni gahui' sij. <sup>38</sup> Ni 'ngo tsitsi' huji dasu atsiy nico' chruhua nuhui nico da' chraj nga da' xi'ij.

<sup>39</sup> Ni niquin' 'ngo snado centurión dugumi sij ne' rian Jesús. Ni ngaa guini'i sij daj gahuin ngaa gahui' Jesús, ni gataj sij:

—Xanga' ni hué tsínj nan huin da'nij Yan'anj anj. —Daj gataj sij.

<sup>40</sup> Ni niquin' gan' ga'i ni yun'unj xana ni'yaj ne Jesús. Ni scanij ne niquin' María Magdalena nej, María nni Jacobo tsínj dani nej, nga jnánj sí' José nej, Salomé nej.

<sup>41</sup> Ni ngaa gachéj Jesús yu'uj gu'naj Galilea, ni guinico' ni yun'unj xana daj rucu sí'. Ni chracuij ni yun'unj daj man'an sí'. Ni niquin' nico ango da'aj ni yun'unj xana nej. Ni guinicaj dugüi' ne nga Jesús ngaa gan'anj sí' xuman' Jerusalén.

### Jesús es sepultado

<sup>42</sup> Ngaa ni ruhua guini güi daj güi ngaa gui'yaj xugüi ni ngüi israelita xi'í a'yoj güi naránj ruhua ni sij.

<sup>43</sup> Ngaa ni ga'na' 'ngo tsínj gu'naj José huin tsínj 'na' xuman' Arimatea. Ni hué sij huin 'ngo tsínj sa'. Ni nicaj sun sij nne sij junta. Ni ana'uij sij si ga'na' Yan'anj guinicaj sunj rian ni ngüi. Ngaa ni guisij ruhua sij gan'anj sij rian nne Pilato gachinj sij níman Jesús. <sup>44</sup> Ni gara yan'anj ruhua Pilato sisi hua gahui' Jesús. Ngaa ni gaquinj sij ga'na' snado centurión rian sij. Ni nachinj snan'anj sij sí' sisi hua yya gahui' Jesús. <sup>45</sup> Ni ngaa nata' snado centurión sisi hua gahui' Jesús, ngaa ni naga'ui' Pilato níman Jesús ra'a José. <sup>46</sup> Ni guiránj José 'ngo atsiy manta. Ni nanij sij Jesús rian rugutsi. Ni chri'yanj sij atsiy daj xiráj níman Jesús. Ni gurúj sij níman chruhua 'ngo huej rian achin' ni sij níman. Daj si hua gaya' ni sij huej daj. Ni naránj sij yej xxi rian huej daj. <sup>47</sup> Ni ni'yaj María Magdalena nga María nni José rian gurúj ni sij chruhua yu'uj níman Jesús.

### La resurrección

**16** Ni ngaa gachin güi naránj ruhua ni tsínj israelita, ni gan'anj María Magdalena nga María nni Jacobo nej, Salomé nej, guiránj ne gasiti guin' daj gari ne níman Jesús. <sup>2</sup> Ni ngaa ruhua guerenga' nigan' acuan' güi gudungu, ngaa ni gan'anj ni yun'unj xana daj rian



yu'uj gachin' ni sij níman. Ní hua niquin' güi. <sup>3</sup> Ní gataj anin' ne rian ni dugüi' ne:

—Ní ün tsínj gá'nej yej xxi hua ránj rian yu'uj únj.  
—Daj gataj anin' ne gunun ni dugüi' ne.

<sup>4</sup> Saní ngaa ni'yaj anin' ne, ní guini'i ne sisi nitaj si ngaj yej xxi daj rian ngaj gá mánj. <sup>5</sup> Ní ngaa gatúj ne chruhua yu'uj daj, ní guini'i ne nne 'ngö tsínj yan. Ní nun sij 'ngö atsiy xacan gatsi. Ní nne sij ne' chrej ra'a sa' ni ngüi daj. Ní guxu'ui' ne.

<sup>6</sup> Saní gataj man'an sij:  
—Sí guxu'ui' anin' é re' mánj. Nano' anin' é re' Jesús tsínj 'nə' xuman' Nazaret huin tsínj guinico' rian rugut-sí. Hua ganá'nij sij. Nitaj si ngaj si yu'uj nan gá mánj. Ní'yaj anin' é re' rian gachin' ni sij sí'. <sup>7</sup> Ní güij gataj snan'anj anin' é re' gūnun ni tsínj nico' Jesús nga Pedro nej: "Gan'anj sini Jesús estado Galilea. Ní yu'uj daj guini'i ni é re' sí' daj rún' gataj sí' gunun ni é re'." —Daj gataj tsínj daj gunun ni yun'unj xana.

<sup>8</sup> Ngaa ní gahui ni yun'unj xana daj rian yu'uj. Ní gunánj anin' ne gan'anj ne xi'í si guxu'ui' ne. Ní dri'i ne. Ní nun ga'mi ne ní a 'ngö nuguan' rian ní a 'ngö ni ngüj xi'í si xu'ui' ne.

#### Jesús se aparece a María Magdalena

<sup>9</sup> Ní ngaa ganá'nij Jesús nigan' güi gudungu, ngaa ní narugüi' sini yan sij rian María Magdalena. Ní hua guiri Jesús ichij nane xi'í chruhua cúj niman yun'unj xana daj. <sup>10</sup> Ní gan'anj nata' ún' rian ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús. Ní man' ni tsínj daj nani ruhua ni sij. Ní aco ni sij xi'í Jesús. <sup>11</sup> Ní ngaa gunun ni sí' sisi hua ní'na' Jesús guini'i María Magdalena, saní nun guxuman ruhua ni sij.

#### Jesús se aparece a dos de sus discípulos

<sup>12</sup> Ní ne' rucu doj, ní ganahuin nini Jesús narugüi' sij rian huij tsínj nico' sij huaj nungüej sí' guisij sí' quij.

<sup>13</sup> Ní gan'anj nata' nungüej sí' rian ango ni tsínj nico' Jesús. Saní nun guxuman ruhua ni sij si gataj nungüej sí' nej.

#### Jesús comisiona a los apóstoles

<sup>14</sup> Ní ne' rucu, ní narugüi' Jesús rian xan ni tsínj nico' sij. Ní nne ni tsínj daj rian mesa. Ní chran' Jesús ni sij xi'í si tsínj nun guxuman ruhua huin ni sij. Daj si nun guxuman ruhua ni sij si-nuguan' ni tsínj hua guini'i man'an sí' ngaa hua ganá'nij man'an sí' aj. <sup>15</sup> Ní gataj Jesús gunun ni sij:

—Gan'anj a ni é re' nin' gachra' chruhua xungüi. Ní nata' ni é re' si-nuguan'anj nuguan' sa' rian daran' ni ngüi aj. <sup>16</sup> Ní ni ngüi guxuman ruhua si-nuguan'anj, ní gata' nnee ni sij, ngaa ní nacaj Yan'anj man'an ni sij. Saní ni ngüi nə'uej ruhua guxuman ruhua si-nuguan'anj, ní gahuin ni sij castigo niganj nin', gui'yaj Yan'anj anj. <sup>17</sup> Ní hué nan huin si sa', gui'yaj ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj man'anj. Guiri ni sij nane xi'í ni-man ni ngüi xi'í si ga'mi ni sij si-xugüi man'anj. Ní ga'-mi ni sij snan'anj naca, snan'anj nun ni'i man'an ni sij. <sup>18</sup> Ní guida'a ni sij xucuáj huee, saní nitaj si gui'yaj xú' ni sij mánj. Ní ga'ue si gō'o ni sij veneno, saní nitaj si guiran' ni sij sayun mánj. Ní guta' ni sij ra'a ni sij xiráj ni ngüi a'nan'. Ní nahuin ni sí' nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

#### La ascensión

<sup>19</sup> Ní ngaa guisij ga'mi Señor Jesús nuguan' daj, ní ganahui sij xata' nan' sij. Ní nahuin ra'a Yan'anj sij. Ní gan'anj gane sij chrej ra'a sa' man'an Yan'anj. <sup>20</sup> Ní gahui ni tsínj nico' Jesús gan'anj ni sij daran' ni xuman'. Ní nata' ni sij nuguan' sa' rian daran' ni ngüi. Ní chracuij Señor ni sij nata' ni sij. Ní xi'í si sa' nico gui'yaj ni sij, ní xacaj ni ngüi cuenta sisi xanga' si-nuguan' Jesús. Amén.

# San Lucas

## Dedicatoria a Teófilo

**1** Hua ga'i ni tsínj gahuin ruhua garun rian yanj xi'í si daj gahuin scanij né'. <sup>2</sup> Nj garun ni sij nuguan' daj daj rún' digyán ni tsínj guini'i daran' si gui'yaj Jesús asij sini yan. Nj ga'mi ni sí' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi, gui'yaj Jesús. Nj gunun ni únj nuguan' digyán ni tsínj daj. <sup>3</sup> Hué dan nj gan'anj xacaj sa' man'anj cuenta xi'í daran' si gahuin asij gaxi'i si-nuguan' Jesús. Nj gani ruhuāj sisi dugu'naj huin garunj 'ngo yanj gaya re' huín re' Teófilo, tsínj sa' nin' ruhua. Nj huin ruhuāj nā-ta' nica yyāj da' go'ngo ni nuguan' xi'í daran' ni nuguan' gahuin daj. <sup>4</sup> Ngaa nj ga'ue gahuin yya ruhuá re' sisi xanga' nuguan' digyán ni sij rián re'.

## Anuncio del nacimiento de Juan

<sup>5</sup> Nj ngaa gane rey Herodes estado Judea, nj nne 'n-go chrej gu'naj Zacarías. Nj nico' sij xi'nin' gu'naj Abías. Nj nica sij gu'naj Elisabet huin unj da'ni si'ni chrej Aarón gane sí' asij ná. <sup>6</sup> Nj hua nica niman nungüej nica tsínj daj rian Yan'anj. Nj dagahuin sa' nungüej nica sij daran' sun a'nin' Señor rian né'. Nj nitaj gaquin' da'ui nungüej sij mánj. <sup>7</sup> Sani nitaj da'nij nungüej sij si yatin Elisabet. Nj achij nungüej sij nej. <sup>8</sup> Nj ngaa natúj xi'nin' nico' Zacarías gui'yaj sun ni sij rian Yan'anj, <sup>9</sup> nj hua 'ngo güi guiri' ní'yanj Zacarías gatúj sí' chruhua si-nuhui Yan'anj gutin' sí' siquíj gaca-á'. Daj si da'nga' daj hua ducuánj nicaj ni sij. <sup>10</sup> Nj da hua guē aca siquíj daj, nj achínj jni'yaj daran' ni ngüi rian Yan'anj mán ne' xe'. <sup>11</sup> Ngaa nj gurugüi' 'ngo ángel 'nā' rian Señor rian Zacarías. Nj niquin' ángel daj ne' ra'a sa' nna aca siquíj. <sup>12</sup> Nj ngaa guini'i Zacarías ángel daj, nj gan'anj ruhua sij. Nj ducu guxu'ui' sij nej. <sup>13</sup> Sani gataj ángel:

—Zacarías, sj guxu'ui' re' mánj. Daj si hua gunun Yan'anj nuguan' gachínj jni'yáj re' rian sij. Nj ga'nga 'n-go da'nij re' guinicaj nica re' Elisabet. Nj dugu'naj re' lij daj Juan. <sup>14</sup> Nj gahuin niā' ruhua man'án re'. Nj ngaa ga'nga lij daj, nj gahuin niā' ruhua nico ni ngüi. <sup>15</sup> Nj gahuin achij da'nij re' rian Yan'anj. Nj sj go'o sij vino nga nnee xunaj mánj. Nj asij nün sij riqui nni sij, nj ga'-na' Espíritu Santo rian sij. <sup>16</sup> Nj ganani ruhua nico ni tsínj israelita xi'í si-gaquin' ni sij. Nj nanico' ni sij Dan'anj ni sij, gui'yaj da'nij re'. <sup>17</sup> Hua sini da'nij re' táj dian sini yan ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nj da rücu ga'na' man'an Señor. Nj daj rún' hua nucaj si-nuguan' tsínj gu'naj Elías asij ná, nj da'nga' daj ga'-mi da'nij re'. Nj gan'anj nā'mi ruhua' yún ni ngüi nga

ni da'nij ni sí', gui'yaj sij. Nj gahuin chrün ni ngüi nunun. Nj gache ni sí' si-chrej ni ngüi hua nica niman rian Yan'anj, gui'yaj sij nej. Nj hué ducuánj daj gui'yaj xugüi sij rian ni ngüi sisi nahuin ra'a ni sij man'an Señor. —Daj gataj ángel gunun Zacarías.

<sup>18</sup> Ngaa nj nachínj snan'anj Zacarías ángel. Nj gataj sij:

—Daj gahuin yya ruhuāj xi'í si-nuguan' re' si hua achí nga nicāj nej. —Gataj Zacarías rian ángel daj.

<sup>19</sup> Ngaa nj gataj ángel daj:

—Huēj huin Gabriel tsínj niquin' rian Yan'anj. Nj ga'nij man'an Yan'anj ga'nāj ga'mī nga re'. Nj gatā nuguan' sa' nan rián re'. <sup>20</sup> Yyaj nj rian nun guxuman ruhuá re' nuguan' ga'mī rián re', nj gahuín re' 'ngo tsínj sj ga'ue ga'mi da ga'nga lij daj. Nj gahuin yya daj rún' gatā gunún re' güi gani Yan'anj. —Daj gataj ángel gunun Zacarías.

<sup>21</sup> Da hua guē da nj mán ni ngüi xe' ana'uij ni sij si gahui Zacarías chruhua nuhui. Nj nachínj snan'anj ni sij man'an dugüi' ni sij ün sin huin, nj gahuin ran sí' gahui sí' chruhua nuhui daj. <sup>22</sup> Ngaa nj ngaa gahui sij xe', nj na'ue ga'mi sij nga ni ngüi mánj. Ngaa nj xacaj ni ngüi cuenta sisi gurugüi' 'ngo rasun guini'i sij chruhua nuhui, gui'yaj Yan'anj. Nj maan si digyán ra'a yun sij si na'ue ga'mi sij.

<sup>23</sup> Ngaa gachin güi gui'yaj sun Zacarías rian Yan'anj chruhua nuhui, nj guinan' sij ducuá sij. <sup>24</sup> Ngaa síj nj guiri' nica sij Elisabet 'ngo lij. Nj ün'un' yahui nun gahui unj ducuá unj. <sup>25</sup> Nj gataj unj gunun man'an unj: “Nj gui'yaj Yan'anj 'ngo sinduj riánj. Nj güi yyaj nj sj guiri'ij si-na'āj rian ni ngüi ga' mánj.” Daj gani ruhua man'an unj.

## Anuncio del nacimiento de Jesús

<sup>26</sup> Ngaa guisíj huatan' yahui gunun riqui Elisabet, nj ga'nij Yan'anj ángel gu'naj Gabriel gan'anj sí' 'ngo xuman' gu'naj Nazaret ngaj rian estado Galilea. <sup>27</sup> Nj guisíj ángel daj rian nne 'ngo yun'unj xana yan gu'naj-á' María. Nj hua guisíj gahuin yya xacaj 'ngo tsínj gu'-naj José man'an ún'. Nj huin sí' da'nij da'ni si'ni rey David. <sup>28</sup> Ngaa nj gatúj ángel daj rian nne ún'. Nj gataj sij:

—Hua sa' nné re' ní'. Gui'yaj Yan'anj sinduj rián re'. Nj achéj Señor nga re'. Sa' man'án re' scanij ni yun'unj xana, gui'yaj Yan'anj. —Gataj ángel gunun María.

<sup>29</sup> Sani ngaa guini'i unj ángel, nj gani huíj ruhua unj xi'í nuguan' ga'mi sí'. Nj nachínj snan'anj unj man'an

unj ʔn sin huin ruhuaj gata nuguan' daj ʔnj. <sup>30</sup> Ngaa ni gataj ángel:

—María, si guxu'uí' re' mánj. Gahuin niá' ruhua Yan'anj, gui'yaj re'. Ni hua gui'yaj Yan'anj 'ngo sinduj rián re'. <sup>31</sup> Yyaj ni guiri' re' 'ngo lij gunun riquí re'. Ni ga'nga 'ngo lij sno'o rián re'. Ni dugu'naj re' lij daj Jesús. <sup>32</sup> Ni gahuin sij 'ngo tsínj huin achij nin' ruhua. Ni gu'naj sij da'níj Yan'anj achij nne xata'. Ni ga'ui' Yan'anj achij xanga' daj sun guinicaj sij rún' guinicaj sun xi sij David. <sup>33</sup> Ni da'nga' daj gui'yaj Yan'anj sisi guinicaj niganj nin' sij sun rian ni da'níj Jacob, huin ni sí' ni tsínj israelita. Ni nitaj si hua si ganahuij sun nicaj sij mánj. —Daj gataj ángel daj gunun María.

<sup>34</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj María ángel. Ni gataj unj: —Asa' ga'ue guiri' man'ánj lij sisi nitaj tsínj sno'o nne ngāj ʔnj. —Gataj María gunun ángel daj.

<sup>35</sup> Ni gataj ángel gunun María: —Ga'na' Espiritu Santo rián re'. Ni ga'na' si-fuerza Yan'anj achij rián re'. Xi'í daj guruj re' 'ngo lij sa' nin'. Ni da'níj Yan'anj gu'naj lij guruj re' daj. <sup>36</sup> Ni duguí' re' Elisabet huin 'ngo yun'unj achij. Sani guisíj huatan' yahuí nun riquí ún'. Ni ataj ni ngüi sisi 'ngo yun'unj xa-na yatin huin ún'. <sup>37</sup> Nitaj 'ngo si huaj sisi si ga'ue gui'yaj Yan'anj mánj. —Gataj ángel daj gunun María.

<sup>38</sup> Ngaa ni gataj María: —Huéj huin 'ngo yun'unj xana 'yaj sun rian Señor. Xi'í daj ni ga'ue gui'yaj Yan'anj ngāj daj rún' gatáj re' gunúnj. —Daj gataj María gunun ángel. Hué dan ni gahui ángel daj rian María.

### María visita a Elisabet

<sup>39</sup> Ni hué ni güi daj ni naxuman María. Ni gahui unj gan'anj yoó unj 'ngo xuman' ngaj estado Judea. Ni hua dacuj rian gachin unj. <sup>40</sup> Ni gan'anj unj ducua Zacarías. Ni gatúj unj chruhua hue'. Ni gataj unj gunun Elisabet: —Hua sa' nné re' ní'. —Daj gataj María.

<sup>41</sup> Ni ngaa gunun Elisabet nuguan' ga'mi María, ngaa ni güéj lij riquí ún'. Ngaa ni ga'na' Espiritu Santo rian ún'. <sup>42</sup> Ni nucua ga'mi ún' rian María. Ni gataj ún': —Gahuin 'ueé man'án re' scanij ni yun'unj xana, gui'yaj Yan'anj. Ni gahuin 'ueé lij guchruj re', gui'yaj Yan'anj nej. <sup>43</sup> Ni ʔn sin huínj si ga'na' ni'yaj nni Señor riánj huín re' ʔnj. <sup>44</sup> Daj si hué gue hora gunúnj nuguan' ga'mí re' riánj, ni gahuin niá' ruhua lij nun riquíj. Ni güéj lij nej. <sup>45</sup> Ni hua 'ueé rián re' xi'í si guxuman ruhua re' si-nuguan' Yan'anj sisi gahuin yya daj rún' gataj Yan'anj gunún re' aj. —Daj gataj Elisabet rian María.

<sup>46</sup> Ngaa ni gataj María nuguan' nan: A'mi sa' 'ueé nimánj rian Señor.

<sup>47</sup> Ni gahuin niá' ruhua nimánj ni'i nimánj Yan'anj huin si nacaj man'ánj.

<sup>48</sup> Daj si acaj Yan'anj cuenta xi'tj huínj 'ngo yun'unj xa-na niqui 'yaj sun rian Yan'anj. Ni asij güi yyaj ni ga'mi sa' niganj ni ngüi xi'í si hua 'ueé riánj.

<sup>49</sup> Daj si gui'yaj Yan'anj nucua 'ngo nuguan' nico ngāj.

Ni sa' nin' ruhua hua si-xugüi Yan'anj anj. <sup>50</sup> Ni niganj huin 'i ruhua Yan'anj ni'ya daran' ni ngüi unun rianj.

<sup>51</sup> Ni gui'yaj sun nucua Yan'anj. Ni gunucua gui'yaj gana Yan'anj rian ni tsínj nne. Ni ganahuij nuguan' gani nne ruhua ni sij.

<sup>52</sup> Ni guiri Yan'anj ni tsínj huin achij huin ni tsínj huin rey rian hua nucua nne ni sí'.

Ni gahuin achij ni tsínj niqui, gui'yaj Yan'anj. <sup>53</sup> Ni gara sa' riqui ni ngüi achin xi'na, gui'yaj Yan'anj. Ni rani Yan'anj ni xuru'ue nan' yun ni sij.

<sup>54</sup> Ni chracuij Yan'anj ni tsínj israelita, huin ni sij ni tsínj unánj guitsi rianj.

Ni nun guini'yun ruhua Yan'anj gahuin 'i ruhuaj guini'ya ni tsínj daj.

<sup>55</sup> Ni da'nga' daj hua gataj yya Yan'anj gunun Abraham nga ango xi né'.

Ni xi'í daj huin 'i ruhua Yan'anj ni'ya né' niganj xi'í si huin né' ni da'níj da'ni si'ni Abraham.

Daj gataj María. <sup>56</sup> Ni huá'nij yahuí guna María ducua Elisabet. Rún' síj ni nan' ún' ducua ún'.

### Nacimiento de Juan el Bautista

<sup>57</sup> Ni ngaa guisíj güi ga'nga da'níj Elisabet, ni ga'nga 'ngo lij sno'o, gui'yaj ún'. <sup>58</sup> Ni ngaa gunun ni dugüi' ún' sisi nin' ruhua gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya ún', ni gahuin niá' ruhua ni sij xi'í ún'. <sup>59</sup> Ngaa guisíj lij itunj güi, ni ga'na' ni tsínj guta' da'nga' nnee lij daj. Ni huin ruhua ni sij dugu'naj ni sij lij rún' gu'naj chre-é' Zacarías. <sup>60</sup> Sani gataj nni lij daj:

—Si ga'ue mánj. Si-xugüi lij nan huin Juan. —Daj gataj nni lij.

<sup>61</sup> Ngaa ni gataj ni sij: —Ni a' 'ngo ni dugüi' re' nitaj si gu'naj da mánj. —Gataj ni sij.

<sup>62</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj ra'a yun ni sij chrej lij daj sisi guini'i ni sij daj dugu'naj sí' lij daj. <sup>63</sup> Ngaa ni gachínj chrej lij daj 'ngo ruguechra' le garun sí'. Ni garun sí': "Juan gu'naj si-xugüi lij." Daj garun sí'. Ni gahuin yan'anj ruhua daran' ni sij xi'í nuguan' daj.

<sup>64</sup> Ngaa ni 'ngo hora ni ga'ue ga'mi Zacarías. Ni gaxi'i sí' ga'mi sa' 'ueé sí' rian Yan'anj. <sup>65</sup> Ni gara yan'anj ruhua daran' ni ngüi nne nichrun' xi'í si guiran' Zacarías. Ni gunun daran' ni ngüi mán nin' gachra' ni dacan estado Judea xi'í ni nuguan' daj. <sup>66</sup> Ni ga'níj daran' ni ngüi gunun ni nuguan' daj chruhua cúj ni-man ni sij. Ni nachínj snan'anj ni sij ni man'an dugüi' ni sij. Ni gataj ni sij: "Ni ʔn tsínj gahuin lij da ʔnj." Gataj ni sij. Daj du'ua ni sij xi'í si gui'yaj sa' 'ueé Yan'anj nga lij daj.

### Profecía de Zacarías

<sup>67</sup> Ni ga'na' 'ueé Espiritu Santo rian chrej lij daj huin tsínj gu'naj Zacarías. Ni gataj sij:

<sup>68</sup> Ga'mi sa' né' rian Señor huin Dan'anj ni tsínj israelita.

Daj si ga'na' ni'yaj sij ni tsínj nico' sij.

Ni ga'na' nācaj sij ni sí'.

<sup>69</sup> Ni ga'nij Yan'anj 'ngo tsínj nucaj ga'na' nācaj yun' huin sí' 'ngo da'ni si'ni David.

Ni David huin 'ngo tsínj gunánj guitsi rian Yan'anj.

<sup>70</sup> Ni da'nga' daj gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan'

Yan'anj, gui'yaj Yan'anj asij ngaa ná.

<sup>71</sup> Ni nācaj Yan'anj né' rian ni tsínj unun' ngā né' ngā rian daran' ni tsínj nun huin xan' ruhua ni'yaj né' nej.

<sup>72</sup> Ni da'nga' daj gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni xi né' daj rún' gataj yya sij rian ni sí'.

Ni nanun ruhua Yan'anj daj gui'yaj yya sij nuguan' sa' ngā ni sí' nej.

<sup>73-74</sup> Ni ga'mi nica yya Yan'anj rian xi' Abraham sisi gahuin ni'nij né' rian ni tsínj unun' ngā né', gui'yaj Yan'anj.

Ngaa ni si guxu'ui' né' gui'yaj sun né' rian Yan'anj.

<sup>75</sup> Ni gahuin sa' niman né' rian Yan'anj.

Ni gahuin nica niman né' daran' gui gujman né'.

Daj gataj Zacarías.

<sup>76</sup> Ngaa ni gaxi'i Zacarías ga'mi sij rian da'nij sij. Ni gataj sij:

Ni gahuin so' 'ngo tsínj ga'mi sini si-nuguan' Yan'anj achij nne xata' asij nun ga'na' man'an Señor.

Ni gui'yaj xugüi re' si-chrej man'an Señor.

<sup>77</sup> Ni dıgyán so' rian ni ngüi nico' Señor sisi nicaj sij niman nico xi'f si-gaquin' ni sí'.

Ngaa ni ga'ue xācaj ni sí' cuenta sisi nācaj Yan'anj ni sí'.

<sup>78</sup> Ni da'nga' daj gahuin si huin 'i nin' ruhua Yan'anj ni'ya né'.

Ni daj rún' xiguin 'yaj güi ne' nigan', ni da'nga' daj guixiguin chruhua niman né', gui'yaj Yan'anj ngaa ga'-na' Señor ne' xata' rian né' aj.

<sup>79</sup> Ni guixiguin rian ni ngüi mán rian rümi' huin ni ngüi xu'ui' xi'f si gahui' ni sij.

Ngaa ni gahuin din'inj rian né' gache né', gui'yaj Yan'anj.

Daj gataj Zacarías rian da'nij sij.

<sup>80</sup> Ngaa ni gachij lij daj. Ni gahuin nucaj niman sij.

Ni gane sij quij qui'yanj nāco da' güi gaxi'i sij nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni tsínj israelita.

### Nacimiento de Jesús

**2** Hué ni güi daj ni ga'nin' rey gu'naj Augusto César sun rian ni tsínj mán nin' gachra' chruhua xungüi sisi nāchi nicaj ni sij 'ngo yanj censo. <sup>2</sup> Ni tsínj gu'naj Cirenio gahuin gobernado gane sí' estado Siria ngaa gui'yaj sini yan ni sij yanj censo daj. <sup>3</sup> Ni gan'anj daran' ni ngüi xánj ni sij guta' ni sij si-xugüi ni sij rian yanj.

<sup>4</sup> Ngaa ni gahui José xuman' Nazaret xuman' ngaj estado Galilea. Ni gachin sij xuman' Belén, xuman' ngaj estado Judea huin rian ga'nga rey David. Daj si huin Jesús da'nij da'ni si'ni sí'. <sup>5</sup> Ni gan'anj guta' nuguan'an sij si-xugüi sij ngā María rian yanj. Ni huin ruhua nungüej sij xācaj nungüej sij dugüi' sij. Ni nun riqui man'an ún'. <sup>6</sup> Ni ngaa gane nungüej sij xuman' Belén, ni guisij güi ga'nga lij, gui'yaj María. <sup>7</sup> Ni ga'nga 'ngo lij

xāhua', gui'yaj María huin-ín' lij sno'o. Ni chri'yanj ún' atsij lij daj. Ni ga'nij ún' chruhua riō xa xucu si nitaj si hua ni'nij 'ngo lugua guna nungüej sij chruhua mesón.

### Los ángeles y los pastores

<sup>8</sup> Ni nichrun' xuman' Belén daj, ni mán ni tsínj dugumi dán ni sij xachij. <sup>9</sup> Ngaa ni gurugüi' 'ngo si-ángel Yan'anj rian ni sij. Ni guixiguin 'ngo yan'an ganicaj xi'nij ni sij, gui'yaj Yan'anj nej. Ni ducu guxu'ui' ni sij.

<sup>10</sup> Sani gataj ángel gunun ni sij:

—Si guxu'ui' ni é re' mánj. Daj si nica' 'ngo nuguan' sa' 'nāj rian ni é re'. Ni gahuin niā' nin' ruhua daran' ni ngüi, gui'yaj nuguan' nan. <sup>11</sup> Yyaj ni ga'nga 'ngo lij xánj David huin sij Cristo. Ni ganacaj sij ni ngüi. Ni huin sij Señor nej. <sup>12</sup> Ni hué nan huin 'ngo da'nga' si daj ga'ue nari' ni é re' lij daj. Ni nari' ni é re' lij daj chruhua riō xa xucu. —Gataj ángel gunun ni tsínj dugumi xachij daj.

<sup>13</sup> Ni hué 'ngo hora guē daj, ni gurugüi' nico ni ángel mán xata' nichrun' rian ángel daj. Ni ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. Ni gataj ni sij:

<sup>14</sup> Ga'mi sa' 'ueé né' rian Yan'anj achij nne xata'.

Ni gahuin din'inj chruhua ni ngüi huin ni ngüi hua sa' niman.

Daj gataj ni ángel daj.

<sup>15</sup> Ni ngaa nan' ni ángel xata', ni gaxi'i ga'mi ni tsínj dugumi xachij gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Gan'anj né' xuman' Belén guini'i né' si gahuin daj rún' gataj Señor gunun né'. —Daj gataj ni sij.

<sup>16</sup> Hué dan ni gan'anj yoō ni sij, ni nari' ni sij María ngā José. Ni nari' ni sij lij nun-ún' chruhua riō xa xucu.

<sup>17</sup> Ni ngaa guini'i ni sij lij, ngaa ni nata' ni sij nuguan' ga'nij Yan'anj rian ni sij xi'f lij rian ni ngüi mán yu'uj daj.

<sup>18</sup> Ni gahuin yan'anj ruhua daran' ni ngüi gunun nuguan' nata' ni tsínj dugumi xachij daj. <sup>19</sup> Ni ga'nij

María daran' nuguan' daj chruhua cúj niman unj. Ni gani sa' ruhua unj xi'f si gui'yaj sa' Yan'anj ngā unj.

<sup>20</sup> Hué dan ni guinan' ni tsínj dugumi xachij daj. Ni ga'-mi sa' 'ueé ni sij rian Yan'anj xi'f daran' ni nuguan' gunun ni sij ngā si guini'i ni sij. Daj si rún' gataj ángel, ni da'nga' daj gahuin daran' anj.

### Presentación de Jesús en el templo

<sup>21</sup> Ni ngaa gachin itunj güi, ni guta' ni sij da'nga' nneē lij daj. Ni dugu'nāj ni sij lij Jesús si hua gataj ángel rian María sisi da'nga' daj gu'naj lij daj asij nun gahuin guiri' ún' lij daj.

<sup>22</sup> Ni ngaa guisij ni güi ganahuin sa' María rún' ataj nica si-ley Moisés, ni nicaj nungüej sij lij gan'anj sij xuman' Jerusalén naga'ui' nungüej sij lij daj rian Señor.

<sup>23</sup> Ni da'nga' daj gui'yaj nungüej sij si hua nica yya rian si-ley Señor sisi go'ngo da'nij ni ngüi israelita tsínj xāhua' gahuin si'yaj Señor. <sup>24</sup> Ni gan'anj ga'ui' nungüej sij xucu rian Yan'anj daj rún' ga'nin' si-ley Señor sun rian ni tsínj israelita. Ni ga'ue ga'ui' ni sij huij xu'man, asij ga'ue ga'ui' ni sij huij gucu nej.

<sup>25</sup> Ni ngaa daj nne 'ngo tsínj gu'naj Simeón xuman' Jerusalén. Ni 'ngo tsínj 'yaj nica huin sij. Ni nico' 'ueé

sij Yan'anj nej. Ni ana'uij sij si ganani ni ngüi israelita, gui'yaj Yan'anj. Ni nne Espiritu Santo nga sij nej. <sup>26</sup> Ni hua gataj Espiritu Santo rian tsinj daj sisi si gahui' sij da guini'i yya sij tsinj sa' ga'nij Señor rian ni ngüi. <sup>27</sup> Ni ga'nij Espiritu Santo gan'anj sij nuhui nico. Ni nicaj José nga María lij Jesús gatúj nungüej sij chruhua nuhui nej. Ni huin ruhua nungüej sij gui'yaj nungüej sij xi'f Jesús daj rún' ga'nin' si-ley Yan'anj sun rian ni tsinj israelita. <sup>28</sup> Ngaa ni gana'yanj Simeón lij Jesús. Ni ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. Ni gataj sij:

<sup>29</sup> Yyaj ni guisij yya daj rún' gatáj re' riānj. Ngaa ni ga'ue riqui re' sisi gahui' din'tn huinj 'ngo tsinj 'yaj sun rián re', Señor.

<sup>30</sup> Daj si hua guini'tnj sisi ga'na' tsinj ganacaj ni únj.

<sup>31</sup> Ni gui'yáj re' daj rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi nan.

<sup>32</sup> Ni daj rún' huin 'ngo yan'an xiguin, da'nga' daj gahuin lij nan rian ni ngüi 'na' anéj chrej.

Ni ga'mi sa' ni ngüi xi'f ni únj, ni tsinj israelita, gui'yaj sij nej.

Daj si nico' ni únj man'an re'.

Daj gataj Simeón gunun Yan'anj.

<sup>33</sup> Ni gahuin yan'anj ruhua José nga María si gataj Simeón xi'f lij Jesús. <sup>34</sup> Ngaa ni gachinj jni'yaj Simeón rian Yan'anj sisi gahuin 'ueé rian anin' sij, gui'yaj Yan'anj. Ni gataj sij gunun María huin unj nni Jesús:

—Ngaa gachij lij nan, ni gunun' nico ni ngüi israelita xi'f sí'. Ni ga ni'ya ni sij nej. Saní guxuman ruhua ango da'aj ni sij ni'yaj ni sij sí'. Saní ga'mi xi'i ni tsinj unun' nga sí' xi'f sí'. <sup>35</sup> Da'nga' daj ga'ue guini'i né' daj hua ni man nico ni ngüi, gui'yaj sí'. Ni ducu guiran' niman man'an re' sayun xi'f sij nej. —Gataj Simeón gunun María.

<sup>36</sup> Ni nne 'ngo yun'unj xana achij ga'mi si-nuguan' Yan'anj, gu'naj ún' Ana. Ni huin ún' da'nij tsinj gu'naj Fanuel. Ni huin sí' xi'nin' gu'naj Aser. Ni achij nin' ruhua ún'. Ni hua le xacaj ún' tsinj sno'o. Ni gane nungüej nicā ún' ichij yo', ni gahui' sí'. <sup>37</sup> Ni gahuin ún' yun'unj mmij gan'anj xia gan'anj yo'. Ni nitaj si 'yaj ún' gahui ún' chruhua nuhui. Ni nugüi nigan' gui'yaj sun ún' rian Yan'anj. Ni gui'yaj ún' ayuno. Ni gachinj jni'yaj ún' rian Yan'anj nej. <sup>38</sup> Ni hué gue hora daj guisij ún'. Ni gaxi'i ún' naga'ui' ún' si guruhua Yan'anj. Ni ga'mi ún' xi'f lij Jesús rian daran' ni ngüi mán ana'uij sisi nācaj Yan'anj ni ngüi mán xuman' Jerusalén.

### El regreso a Nazaret

<sup>39</sup> Ni ngaa guisij dagahuin nungüej nicā José daran' si ga'nin' si-ley Señor rian ni ngüi israelita, ngaa ni nan' nungüej sij xánj sij xuman' Nazaret, huin xuman' ngaj estado Galilea. <sup>40</sup> Ni gachij lij Jesús. Ni gahuin nucuj sij. Ni gahuin chrún sa' sij si síca' chrā sij. Ni gui'yaj Yan'anj sinduj rian sij.

### El niño Jesús en el templo

<sup>41</sup> Ni daran' yo' huan'anj nungüej nicā José gui'yanj pascua xuman' Jerusalén. <sup>42</sup> Ni ngaa guisij Jesús xuhuij

yo', ngaa ni gan'anj anin' sij gui'yanj daj si da'nga' daj hua si-costumbre ni sij. <sup>43</sup> Ngaa guisij gachin gui'yanj, ni huaj nan' José nga María nasij nungüej sij ducua sij. Ni gunáj tsin' Jesús xuman' Jerusalén. Saní nun xacaj nungüej sij cuenta. <sup>44</sup> Ni rian gani ruhua nungüej sij sisi huaj Jesús scanij ni dugüi' sij, ni gachéj nungüej sij nugüi. Hué dan ni nano' nungüej sij scanij ni dugüi'ij. <sup>45</sup> Ni ngaa na'ue nari' nungüej sij Jesús, ni nanicaj ruhua' yún sij Jerusalén nano' nungüej sij. <sup>46</sup> Ni gachin huā'nij güi da nari' nungüej sij Jesús chruhua nuhui, nne sí' dani ni tsinj digyán ley unun sí' si a'mi ni sij. <sup>47</sup> Ni gahuin yan'anj ruhua daran' ni sij ngaa gunun ni sij nuguan' sa' ga'mi Jesús. Daj si chrún sa' sí', ruhua ni sij. <sup>48</sup> Ni ngaa guini'i chre nga nni, ni gan'anj ruhua nungüej sij. Ni gataj nni Jesús gunun sí':

—Da'ní', ni un sin huin, ni 'yáj so' nánj únj. Chré so' nga man'ānj nano' únj so'. Ni hué ta' ata' niman nungüej únj chré so' nano' únj so' aj. —Daj gataj nni Jesús.

<sup>49</sup> Saní gataj Jesús:

—Ni un sin huin ni nano' nungüej é re' yünj únj. Nun ni'i nungüej é re' sisi hua nian gui'yaj sünj si-sun chré a'. —Daj gataj Jesús.

<sup>50</sup> Saní nun gara da'nga' ruhua nungüej nicā sij si gataj Jesús.

<sup>51</sup> Ngaa ni nanicaj Jesús nan' sí' nga nungüej sij xuman' Nazaret. Ni dagahuin sí' daran' si ataj nungüej sij. Ni ga'nij nni Jesús ni nuguan' sa' daj cúj niman unj.

<sup>52</sup> Ni gachij Jesús gahuin sij tsinj. Ni gahuin chrún sa' sij. Ni garan' ruhua Yan'anj ni'ya sij. Ni garan' ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij Jesús nej.

### Predicación de Juan el Bautista

**3** Ni ngaa guisij xinun' yo' ga'nin' rey gu'naj Tiberio César sun, ni huin tsinj gu'naj Poncio Pilato gobernado estado Judea. Ni tsinj gu'naj Herodes ga'nin' sun estado Galilea. Ni jnánj sij Felipe ga'nin' sun estado Iturea nga Traconite. Ni ga'nin' tsinj gu'naj Lisaniás sun estado Abilinia. <sup>2</sup> Ni nungüej chrej a'nin' huin Anás nga Caifás. Ni hué ni güi daj, ni riqui Yan'anj si-nuguan'anj rian tsinj gu'naj Juan ngaa gachéj sí' riqui quij qui'yanj nāco huin sí' da'nij Zacarías.

<sup>3</sup> Ni gachéj Juan daran' yu'uj ngaj nichrun' du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán. Ni gataj sij gunun ni ngüi sisi ganani ruhua ni sij xi'f si-gaquin' ni sij. Ni nanico' ni sij Yan'anj. Ni gata' nnee ni sij. Ngaa ni ga'ue guinicaj Yan'anj niman nico xi'f si-gaquin' ni sij nej. Daj gataj Juan.

<sup>4</sup> Ni da'nga' daj gahuin daj rún' ataj nuguan' garun tsinj gu'naj Isaías 'ngo tsinj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xanga' asij ná. Ni hué nan huin si garun sí':

Unun né' si-nane 'ngo tsinj a'mi nucuj 'ngo yu'uj qui'yanj nāco aj.

Ni ataj sí' sisi nāgui'yaj xugüi né' si-chrej Señor.

Ni nāgui'yaj nīca né' niman né' xi'f si ga'na' Señor rian né'.

<sup>5</sup> Ni nāgui'yaj nīca né' rian atúj ga'man.

Ni ga'ne né' dacan sisi nāhuin nīca chrej daj.

Ni ñagui'yaj nica né' chrej cuyu daj nej.  
 Ni ñagui'yaj ta né' rian chrej quij hua ta nej aj.  
<sup>6</sup> Ni guini'i daran' ni ngüi man chruhua xungüi daj ñacaj Yan'anj né'.

Daj garun Isaías xi'í Juan asij ná.

<sup>7</sup> Ni guisij nico ni ngüi rian Juan xi'í si huin ruhua ni sij gata' nnee ni sij, gui'yaj Juan. Ni gataj sí' gunun ni sij:

—Da'nij xucuáj huin a ni é re' aj. Ni un tsínj gataj chrun rian a ni é re' sisí gunánj a ni é re', ni ganani a ni é re' rian castigo nico, gui'yaj Yan'anj únj. <sup>8</sup> Sisí hua yya gahuin sa' niman án re', ngaa ni gan'anj gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni ngüi gahuin sa' niman anj. Ni sí gani ruhua á re' sisí xi'í si da'nij Abraham huin a ni é re', ngaa ni nitaj gaquin' da'ui a ni é re' mánj. Daj si atá gunun a ni é re' sisí yej ngaj nan, ni ga'ue gui'yaj Yan'anj da'nij Abraham. <sup>9</sup> Ni a hua chrun gaga' hacha ga'nij sij ya'a siu ni chrun. Ni daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nga gaga' hacha, ni da'nga' daj gui'yaj Yan'anj nga daran' chrun nitaj si ayu chruj sa' chra. Ni ga'nij Yan'anj ni chrun daj gaca-á' rian yan'an. —Gataj Juan gunun ni ngüi.

<sup>10</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj ni ngüi Juan. Ni gataj ni sij:

—Daj gui'yaj únj, ruhua re' únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>11</sup> Ni gataj Juan:

—Tsínj nun huij atsij, ni ga'ui' sij gunun tsínj nitaj si-gan'. Ni tsínj nicaj si xa sij, ni ga'ui' sij xa tsínj nitaj si nicaj xa aj. —Daj gataj Juan.

<sup>12</sup> Ni gahuin nichrun' go'ngo ni tsínj a'nej san'anj pesto sí gata' nnee ni sij. Ni nachínj snan'anj ni sij Juan. Ni gataj ni sij:

—Maestro, daj gui'yaj ni únj, ruhua á re' únj. —Gataj ni sij.

<sup>13</sup> Ni gataj Juan:

—Si ga'nej xacan ni é re' san'anj mánj. Daj rún' a'nin' ley sun da'nga' daj ga'nej a ni é re' san'anj rian ni ngüi aj. —Gataj Juan gunun ni sij.

<sup>14</sup> Ni hué daj nachínj snan'anj ni snado Juan nej. Ni gataj ni sij:

—Daj gui'yaj ni únj, ruhua re' únj. —Gataj ni sij.

Ni gataj Juan:

—Si gui'yaj fuerza á re' sisí ga'ui' ni ngüi san'anj rian án re' mánj. Ni sí ga'ui' yun ni é re' gaquin' ni ngüi güenda si guiri ni é re' si'yaj ni sij mánj. Ni gahuin ña' ruhua á re' nga du'ue ni é re' nej. —Daj gataj Juan gunun ni snado.

<sup>15</sup> Ni gani ruhua ni ngüi sisí si ruhuaj, ni Juan huin Cristo. Xi'í daj ni ana'uij ni sij sisí gataj Juan un tsínj huin man'an sí'. <sup>16</sup> Xi'í daj, ni gataj Juan gunun daran' ni ngüi daj:

—Hua yya duguata' nnee man'anj nga nnee ni é re'. Sani ga'na' ango tsínj duguata' nnee Espíritu Santo ni man án re', ni nga yan'an nej. Hué tsínj daj nicaj sun nico daj nga si nicaj sun man'anj. Ni ña'aj yanj nachij nnij correa 'nij dacánj sij xi'í si huin achij nin' sij. <sup>17</sup> Ni hua da'a sij pala si ñagui'yaj sa' sij riqui strigo. Ni gahui coj riqui-í'. Ni ñara sa' sij strigo chruhua gury.

Sani gari yan'an sij coj gaca-á' niganj nin'. Ni strigo daj huin ni ngüi sa' rian Yan'anj. Ni coj daj huin ni ngüi nun aráj xiná si-nuguan' Yan'anj nej aj. —Daj gataj Juan gunun ni sij.

<sup>18</sup> Ni hué ducuánj nan huin si ga'mi sa' Juan ango ni nuguan' sa' 'na' rian Yan'anj gunun ni ngüi.

<sup>19</sup> Ni chran' Juan tsínj gu'naj Herodes huin sí' gobernado xi'í si xacaj sí' nica jnánj sí' Felipe huin ún' Herodías. Ni chran' Juan Herodes xi'í ango rasun quij gui'yaj sí' nej. <sup>20</sup> Hué dan ni nata' man'an Herodes ango gaquin' rian ni gaquin' gui'yaj sij daj. Daj si garij sij Juan ducuaga' nej aj.

### El bautismo de Jesús

<sup>21</sup> Ni ngaa achin gari Herodes Juan ducuaga', ni gata' nnee ni ngüi, gui'yaj Juan. Asij ni duguata' nnee Juan man'an Jesús nej. Diaj hua gue achínj jni'yaj Jesús rian Yan'anj, ni naxi'nij xata'. <sup>22</sup> Ni 'na' guinij Espíritu Santo rian Jesús. Ni rún' hua 'ngo xu'man hua Espíritu Santo ga'na' rian sij. Ni gunun ni sij ga'mi Yan'anj xata'. Ni gataj-á':

—Hué re' huin da'nī 'i ruhuāj. Ni hua ña' ruhuāj ni'ya so'. —Daj gataj Yan'anj gunun Jesús.

### Genealogía de Jesús

<sup>23</sup> Ni 'ngo si yo' ico chi' huaj Jesús ngaa gaxi'i sij gui'yaj sun sij si-nuguan' Yan'anj. Ni Jesús huin da'nij José, ruhua ni ngüi. Ni José huin da'nij Elí. <sup>24</sup> Ni Elí huin da'nij Mataj. Ni Mataj huin da'nij Leví. Ni Leví huin da'nij Melqui. Ni Melqui huin da'nij Jona. Ni Jona huin da'nij José. <sup>25</sup> Ni José huin da'nij Matías. Ni Matías huin da'nij Amós. Ni Amós huin da'nij Nahúm. Ni Nahúm huin da'nij Esli. Ni Esli huin da'nij Nagai. <sup>26</sup> Ni Nagai huin da'nij Maat. Ni Maat huin da'nij Matías. Ni Matías huin da'nij Semei. Ni Semei huin da'nij Josec. Ni Josec huin da'nij Judá. <sup>27</sup> Ni Judá huin da'nij Jonán. Ni Jonán huin da'nij Resa. Ni Resa huin da'nij Zorobabel. Ni Zorobabel huin da'nij Salatiel. Ni Salatiel huin da'nij Neri.

<sup>28</sup> Ni Neri huin da'nij Mequi. Ni Mequi huin da'nij Adi. Ni Adi huin da'nij Cosam. Ni Cosam huin da'nij El-madam. Ni Elmadam huin da'nij Er. <sup>29</sup> Ni Er huin da'nij Jesús. Ni Jesús huin da'nij Eliezer. Ni Eliezer huin da'nij Jorim. Ni Jorim huin da'nij Matat. <sup>30</sup> Ni Matat huin da'nij Leví. Ni Leví huin da'nij Simeón. Ni Simeón huin da'nij Judá. Ni Judá huin da'nij José. Ni José huin da'nij Jonam. Ni Jonam huin da'nij Eliaquim. Ni Eliaquim huin da'nij Melea. <sup>31</sup> Ni Melea huin da'nij Mena. Ni Mena huin da'nij Matata. Ni Matata huin da'nij Natán. <sup>32</sup> Ni Natán huin da'nij David. Ni David huin da'nij Isaí. Ni Isaí huin da'nij Obed. Ni Obed huin da'nij Booz. Ni Booz huin da'nij Sala. Ni Sala huin da'nij Naasón.

<sup>33</sup> Ni Naasón huin da'nij Aminadad. Ni Aminadad huin da'nij Amin. Ni Amin huin da'nij Arni. Ni Arni huin da'nij Esrom. Ni Esrom huin da'nij Fares. Ni Fares huin da'nij Judá. <sup>34</sup> Ni Judá huin da'nij Jacob. Ni Jacob huin da'nij Isaac. Ni Isaac huin da'nij Abraham. Ni Abraham

huin da'níj Taré. Ní Taré huin da'níj Nacor. <sup>35</sup> Ní Nacor huin da'níj Serug. Ní Serug huin da'níj Ragau. Ní Ragau huin da'níj Peleg. Ní Peleg huin da'níj Heber. Ní Heber huin da'níj Sala. <sup>36</sup> Ní Sala huin da'níj Cainán. Ní Cainán huin da'níj Arfaxad. Ní Arfaxad huin da'níj Sem. Ní Sem huin da'níj Noé. Ní Noé huin da'níj Lamec. <sup>37</sup> Ní Lamec huin da'níj Matasalén. Ní Matasalén huin da'níj Enoc. Ní Enoc huin da'níj Jared. Ní Jared huin da'níj Mahalaleel. Ní Mahalaleel huin da'níj Cainán. Ní Cainán huin da'níj Enós. <sup>38</sup> Ní Enós huin da'níj Set. Ní Set huin da'níj Adán. Ní Adán huin da'níj Yan'anj xāngā' aj.

### Tentación de Jesús

**4** Ní nara sá' Espíritu Santo niman Jesús. Ngaa ní gahui sij du'ua xinéj gu'naj Jordán. Ní gan'anj sij quij qui'yanj nāco, gui'yaj Espíritu Santo. <sup>2</sup> Ní huíj xia yya güi gui'yaj fuerza sichre sisi gui'yaj Jesús gaquin'. Ní a 'ngō xico' nun xā sij ni güi daj. Ní ngaa guisíj gunucuaj sij huíj xia güi daj, ní achin xi'nā riqui sij aj. <sup>3</sup> Ngaa ní gataj sichre gunun Jesús:

—Sisí xāngā' rē' huín rē' da'níj Yan'anj, ní nāgui'yaj rē' si ganahuin yej nan chrachrúnj xā rē' stoj. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

<sup>4</sup> Saní gataj Jesús:

—Ataj si-nūguan' Yan'anj sisi sé urin chrachrúnj gui'yaj si gā ní'na' ni ngüi mánj. Saní gā ní'na' xāngā' ni ngüi gui'yaj daran' ni nuguan' 'na' rian Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

<sup>5</sup> Hué dan ní nicaj sichre Jesús gan'anj-án' chrā 'ngō quij xācan. Ní riqui urin hora digyán sichre daran' xuman' ngaj chruhua xungüi rian Jesús. <sup>6</sup> Ní gataj sichre gunun Jesús:

—Riquíj daran' ni sun nan guñicaj man'án rē'. Ní gāhuin 'ueé nín' rē', guí'yā xi'í si gāhuin achíj rē' rian daran' ni xuman' nan. Daj si hua nahuin ra'āj daran' nan, gui'yaj Yan'anj. Ní un tsínj rian garan' ruhuāj, ní gā'uíj daran' nan anj. <sup>7</sup> Ngaa ní sisi guñiquin' ráj dācoj rē' riānj, ní guñicó' rē' yūnj, ngaa ní daran' nan gāhuin si'yáj rē', guí'yā. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

<sup>8</sup> Ní gataj Jesús:

—Guxun man'án rē' riānj Satanás. Daj si gataj si-nūguan' Yan'anj:

Gāniquin' ráj dācoj né' rian Señor huin Dan'anj né'. Ní dāgahuin né' rian urin Yan'anj.

Da'ngā' daj gataj si-nūguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

<sup>9</sup> Hué dan ní nicaj sichre Jesús gan'anj-án' xuman' Jerusalén. Ní gahui Jesús chrā nuhui nico, gui'yaj sichre. Ní gataj sichre:

—Sisí yya huín rē' da'níj Yan'anj, ngaa ní güej rē' ní-ca' nánj. <sup>10</sup> Daj si gataj si-nūguan' Yan'anj:

Gā'nin' Yan'anj sun rian ni ángel sisi gā'na' dugumi ni sí' man'án rē'.

<sup>11</sup> Ngaa ní guñij rē' rian ra'a ni ángel sisi sí' garij rē' dācój rē', guí'yaj yej.

Da'ngā' daj gataj si-nūguan' Yan'anj. —Gataj sichre gunun Jesús.

<sup>12</sup> Ngaa ní gataj Jesús:

—Gataj si-nūguan' Yan'anj: “Sí xacaj sō' cuenta sisi xāngā' si-nūguan' Señor huin Dan'anj sō' mánj.” Daj gataj si-nūguan' Yan'anj. —Gataj Jesús gunun sichre.

<sup>13</sup> Ní ngaa guisíj ganahuij gatsij sichre niman Jesús, ní guxun-ún' man'an-án' rian Jesús 'ngō ni güi.

### Jesús principia su ministerio

<sup>14</sup> Hué dan ní nānicaj Jesús gan'anj sij estado Galilea. Ní gahuin nucuaaj niman sij xi'í si-sun Yan'anj, gui'yaj Espíritu Santo. Ní guisíj nuguan' xi'í Jesús rian daran' ni xuman' ngaj yu'uj daj. <sup>15</sup> Ní da' go'ngo yu'uj huaj sij, ní digyán sij rian ni ngüi chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Ní ga'mi sá' 'ueé ni ngüi xi'í Jesús.

### Jesús en Nazaret

<sup>16</sup> Ngaa ní nān' Jesús xuman' Nazaret rian gachij sij. Ngaa ní güi naránj ruhua ni ngüi, ní gatúj sij chruhua nuhui dāj rún' gu'yun sij gui'yaj sij. Ní gāniquin' sij gaya sij si-nūguan' Yan'anj. <sup>17</sup> Ní ga'ui' 'ngō tsínj daj yanj garun tsínj gu'naj Isaías gāya Jesús. Ní Isaías huin 'ngō tsínj ga'mi si-nūguan' Yan'anj asij ná. Ní na'níj sij rian yanj. Ní nari' sij 'ngō yu'uj rian a'mi nica yya si-nūguan' Yan'anj:

<sup>18</sup> Nne Espíritu Santo ngāj.

Ní xi'í daj ga'nin' Yan'anj sun riānj sisi gān'anj gā'mī nuguan' sá' rian ni ngüi yaco ran'.

Ní ga'níj Yan'anj gān'anj gā'mī ngā ni tsínj nani ruhua sisi gāhuin niā' ruhua ni sij, guí'yā.

Ní ga'níj Yan'anj gān'anj gā'mī ngā ni tsínj nun ducua-gā'.

Ngaa ní gāhui ni sí'.

Ní gān'anj guí'yā si nāxi'ni rian ni ngüi duri.

Ní ga'níj Yan'anj gān'anj guí'yā si gā ní'nij rian ni ngüi ran' sayun 'yaj si quij hua.

<sup>19</sup> Ní ga'níj Yan'anj gān'anj gā'mī nuguan' sá' rian ni ngüi sisi yo' yyaj, ní huin niā' ruhua Yan'anj gā'na' nā-caj-á' ni ngüi mān chruhua xungüi.

Da'ngā' daj gataj yanj daj gaya Jesús.

<sup>20</sup> Ngaa ní naránj Jesús rian yanj daj. Ní ga'ui' sij rian tsínj dugumi yanj chruhua nuhui. Ní gan'anj gāne sij. Ní ni'yaj sá' daran' ni tsínj nne chruhua nuhui rian Jesús. <sup>21</sup> Ní gaxí'i sij ga'mi sij. Ní gataj sij:

—Hué güi nan huin si guisíj gāhuin yya nuguan' garun Isaías si gayā rian ni é rē' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>22</sup> Ngaa ní ga'mi sá' daran' ni sij xi'í Jesús. Ní gāhuin yan'anj ruhua ni sij ngā nuguan' 'ueé ga'mi sí'. Ní nachínj snan'anj ni sij dugüi' ni sij. Ní gataj ni sij:

—Sé da'níj José huin sí' ā'. —Daj gataj ni sij.

<sup>23</sup> Xi'í daj ní gataj Jesús:

—Xāngā' yya gataj ni é rē' nuguan' nan guñunj: “Gui'yaj gono'ó rē' man'án rē' huín rē' tsínj 'yaj gono'o.” Ní gataj ni é rē' sisi dāj rún' gui'yā si sá' nico xuman' Capernaum, ní da'ngā' daj guí'yā xánj né' nan nej aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>24</sup> Ngaa ní gataj ruhua' yún Jesús:

—Ataj yyāj gūnun a ni é re' sisi nitaj si a'mi sa' ni tsínj rian 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj sisi huin ni sij ni tsínj xānj.

<sup>25</sup> Ni huin yya atā gūnun a ni é re' sisi guimán nico ni ngūi mmij rian nne ni tsínj israelita ni yo' gane tsínj gu'naj Elías yu'uj daj asij ná. Ni nun gaman' hua'nij yo' táj nej. Ni ducu ga xi'nā nīn' gachra' yu'uj daj. <sup>26</sup> Sanī nun ga'nīj Yan'anj gan'anj Elías chraçuij sí' ni ngūi mmij guimán Israel. Sanī gan'anj sí' ne' xe' rian 'ngo ngūi mmij gane xuman' Sarepta rian gu'naj Sidón.

<sup>27</sup> Ni guimán nico ni ngūi ga'nān' xi'i nīn' scanij ni tsínj israelita ngaa gane Eliseo huin sí' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj yu'uj daj asij ná. Sanī nun ganahuin nī a 'ngo ni sij mánj. Sanī ganahuin tsínj gu'naj Naamán huin sij 'ngo tsínj 'nā' ango yu'uj gu'naj Siria, gui'yaj Eliseo. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj man chruhua nuhui daj.

<sup>28</sup> Ni ngaa gunun ni sij nuguan' ga'mi Jesús, nī ducu ga'man ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús. <sup>29</sup> Ni naxuman ni sij guiri ni sij chruhua xuman' Jesús. Ni gan'anj ni sij chra 'ngo quij xācan rian gui'yaj ni sij xānj ni sij. Ni huin ruhua ni sij dugüéj ni sij Jesús ne' nīca'. <sup>30</sup> Sanī gachin Jesús dāni ni sij gan'anj sí' nānj.

### Un hombre que tenía un espíritu inmundo

<sup>31</sup> Hué dan nī gan'anj Jesús xuman' Capernaum huin xuman' ngaj estado Galilea. Ni yu'uj daj gaxi'i Jesús digyán sij rian ni ngūi ni güi naránj ruhua ni sí'. <sup>32</sup> Sanī gahuin yan'anj ruhua ni ngūi daj digyán sij rian ni sí'. Daj si si-nuguan' sij nicaj sun.

<sup>33</sup> Ni nne 'ngo tsínj nūn nanē xi'i chruhua niman chruhua nuhui. Ni gaguáj nucaj sí'. Ni gataj sí':

<sup>34</sup> —Dūnáj re' ni únj. Ni ūn sin huin nī diguīj re' ngā ni únj huín re' Jesús Nazareno únj. Ni 'nā' re' duguanj ni'yāj re' ni únj ní'. Ni hua ni'tnj re' si huín re' tsínj sa' nīn' chruhua niman 'nā' rian Yan'anj xānga' nej aj. —Gataj nanē xi'i daj gunun Jesús.

<sup>35</sup> Ngaa nī ga'mi huee Jesús rian nanē xi'i daj. Ni gataj sij:

—Dínj gāne du'ua' sō'. Ni gahui sō' chruhua niman sí'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nī naxiru' tsínj daj dāni ni ngūi, gui'yaj nanē xi'i daj. Ni gahui-í' chruhua niman tsínj daj. Ni nitaj 'ngo si gahuin gui'yaj nanē xi'i tsínj daj gā mánj. <sup>36</sup> Ni gan'anj ruhua daran' ni sij. Ni gataj ni sij gunun ni dugūi' ni sij:

—Ni ūn nuguan' huin nuguan' nan únj. Nicaj nucaj tsínj nan sun. Ni a'nin' sí' sun rian ni nanē xi'i. Ni ahui-í' chruhua niman ni ngūi, 'yaj sí'. —Daj gataj ni sij nej aj.

<sup>37</sup> Ni nuna ni ngūi nīn' gachra' rian ni xuman' xi'í Jesús si gui'yaj sa' sí'.

### Jesús sana a la suegra de Pedro

<sup>38</sup> Ngaa nī gahui Jesús chruhua nuhui daj. Ni gatúj sij chruhua ducuá Simón. Ni a'nān' nni chej Simón. Ni ducu nūn gachi' ún'. Ni ga'mi yaco ni sij xi'í yun'unj a'nān' daj rian Jesús. <sup>39</sup> Ngaa nī ga' nitu Jesús rian

yun'unj xāna daj. Ni ga'nin' sij sun sisi gūxun anéj xi'í daj rian ún'. Ni hué 'ngo hora daj, nī xi'nej gachi' daj nachica ún'. Ni gaxi'i man'an ún' gui'yaj xugūi ún' si xa ni tsínj daj.

### Muchos sanados al ponerse el sol

<sup>40</sup> Ni ngaa gatúj güi, nī nicaj ni sij daran' ni ngūi a'nān' ga'í rian xi'í ga'nā' ni sij rian Jesús. Ni guta' sí' ra'a sí' rian daran' ni ngūi daj. Ni nahuin daran' ni sij, gui'yaj sí'. <sup>41</sup> Ni gahui nanē xi'i chruhua niman nico ni ngūi a'nān' daj. Ni gaguáj ni nanē xi'i gahui daj. Ni gataj ni sij:

—Hué re' huin da'nīj Yan'anj xānga'. —Daj gataj ni nanē xi'i daj.

Sanī ga'mi huee Jesús rian ni nanē xi'i. Ni nun ga'uej ruhua sij ga'mi ni nanē xi'i daj. Daj si ni'i-ín' si hué Jesús huin Cristo, tsínj 'nā' nācaj ni ngūi.

### Jesús recorre Galilea predicando

<sup>42</sup> Ni ngaa guixiguūn ango güi, nī gahui Jesús xuman' daj gan'anj sij yu'uj rian nitaj ni ngūi mán. Sanī nano' ni ngūi sij. Ni guisíj ni sí' rian nne sij. Ni nun ga'uej ni sí' sisi gan'anj Jesús rian ni sí'.

<sup>43</sup> Sanī gataj Jesús gunun ni sí':

—Hua nīan gan'ān ango ni xuman' ga'mī nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian ni ngūi si da'nga' daj ga'nīj Yan'anj yūnj ga'nāj. —Gataj Jesús gunun ni ngūi.

<sup>44</sup> Ngaa nī huaj Jesús ga'mi sa' sij si-nuguan' Yan'anj chruhua si-nuhui ni tsínj israelita nne estado Galilea.

### La pesca milagrosa

**5** Ni 'ngo güi niquin' Jesús du'ua laguna xāchij gu'naj Genesaret. Ni gada'ui ni ngūi rian sij si huin ruhua ni sí' gūnun ni sí' si-nuguan' Yan'anj. <sup>2</sup> Ni guini'í Jesús niquin' huij riō chéj rian nnee du'ua laguna daj. Ni hua gahui ni tsínj da'a xucuaj ruhua nūngüe-é' na'nin' ni sí' nnánj. <sup>3</sup> Ngaa nī gatúj Jesús chruhua 'ngo riō huin si-riō Simón. Ni gachínj sij rian Simón sisi gūxun sí' doj riō daj gan'anj-án' doj rian laguna daj. Ngaa nī gan'anj gane Jesús. Ni hué asij yu'uj daj gaxi'i sij digyán sij nuguan' sa' rian ni ngūi mán du'ua laguna daj.

<sup>4</sup> Ni ngaa guisíj ga'mi Jesús rian ni ngūi, nī gataj sij gunun Simón:

—Nīcaj re' riō gan'anj re' rian gūnun dāni nnee. Ni dīnij re' nnánj chruhua nnee guida'á re' xucuaj. —Daj gataj Jesús.

<sup>5</sup> Sanī gataj Simón:

—Maestro, hua gui'yaj sun ni únj nīgan'. Sanī nī a 'ngo xucuaj nun ga'ue guida'a únj mánj. Sanī xi'í si gataj man'án re' sisi dīnij ruhua' yún únj nnánj, nī da'nga' daj gui'yaj únj nánj. —Daj gataj Simón.

<sup>6</sup> Ni ngaa gui'yaj ni sij daj, nī ducu guida'a ni sij xucuaj dā' xi'nin' nnánj, gui'yaj xucuaj. <sup>7</sup> Ni gui'yaj ra'a ni sij dugūi' ni sij, nī tsínj man chruhua ango riō sisi ga'na' ni sí' chraçuij ni sí' ni sij. Ni ga'nā' ni sí'. Ni gara daran' ni sij xucuaj chruhua nūngüej riō. Sanī ducu gara chruhua nūngüej-é' dā' doj, nī naga' nūngüej-é'



daqui nnee. <sup>8</sup> Nĩ ngaa guini'i Simón Pedro si gahuin, nĩ ganiquin' ráj dacoj sij ne' rian Jesús. Nĩ gataj sij:

—Guxun anéj re' man'án re' riánj si huĩnj 'ngo tsínj da'ui gaquin'. —Gataj Pedro gunun Jesús.

<sup>9</sup> Nĩ hué daj guxu'ui' daran' ni dugüi' Simón si hua yya guida'a ni sij nico xucuaaj. <sup>10</sup> Nĩ gan'anj ruhua nungüej tsínj gu'naj Jacobo nga Juan huin nungüej sí' da'nij Zebedeo. Nĩ huin nungüej sí' tsínj nicaj dugüi' nga Simón nej. Sanĩ gataj Jesús rian Simón:

—Sĩ guxu'ui' re' mánj. Daj si asij acuan' nĩ daj rún' gui'yáj re' guida'á re' xucuaaj, nĩ da'nga' daj gui'yáj re' nga ni ngüi' sisi guinico' sa' ni sij man'ánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>11</sup> Nĩ nicaj ni sij nungüej riõ ga'nã' ni sij rian yo'ój. Nĩ 'ngo dunáj ni sij daran'anj. Nĩ gaxi'i ni sij guinico' ni sij Jesús.

### Jesús sana a un leproso

<sup>12</sup> Nĩ 'ngo güi nne Jesús 'ngo xuman'. Nĩ guisij 'ngo tsínj a'nan' xi'i nni rian sij. Nĩ ngaa guini'i sí' Jesús, nĩ ganiquin' ráj dacoj sí' rian Jesús. Nĩ ga' rian sí' da' rian yo'ój. Nĩ ga'mi yaco sí' rian Jesús. Nĩ gataj sí':

—Señor, sisi huin ruhua re', nĩ ga'ue gui'yaj gono'ó re' yünj, nĩ xi'ne xi'i a'nãnj. —Gataj tsínj a'nan' daj.

<sup>13</sup> Ngaa nĩ guta' Jesús ra'a sij chra' tsínj daj. Nĩ gataj sij:

—Huin ruhuaĩ sisi ga sa' nnee cúj re' aj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĩ 'ngo hora xi'nej xi'i a'nan' tsínj daj.

<sup>14</sup> Ngaa nĩ ga'nin' Jesús sun rian sí', nĩ gataj sij:

—Sĩ ganata' re' rian nĩ a 'ngo ni ngüi' mánj. Maan si gan'anj re' digyán re' man'án re' rian chrej. Nĩ nicaj re' 'ngo xucu ga'ui' re' rian Yan'anj daj rún' ga'nin' Moisés sun güenda gahuin-ín' 'ngo da'nga' sisi hua ganahuin re'. Ngaa nĩ xacaj ni chrej cuenta sisi hua ganahuin re', gui'yaj man'ánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>15</sup> Sanĩ guixi'nĩ nuguan' xi'í si sa' gui'yaj Jesús. Nĩ nahuin yu' nico ni ngüi' huin ruhua gunun si-nuguan' sij. Nĩ ruhua ni sij si ganahuin xi'i a'nan' ni sij, gui'yaj Jesucristo nej. <sup>16</sup> Sanĩ guxun anéj Jesús man'an sij rian ni ngüi. Nĩ gan'anj sij 'ngo yu'uj nitaj ni ngüi' mán gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj.

### Jesús sana a un paralítico

<sup>17</sup> Nĩ 'ngo güi nne Jesús digyán sij rian ni ngüi. Nĩ nne ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley nga sij nej. Nĩ 'na' ni sí' ni xuman' ngaj estado Galilea nga estado Judea nej, xuman' Jerusalén nej. Nĩ ganahuin ni ngüi' a'nan', gui'yaj Jesús nga si-fuerza man'an Señor huin Yan'anj. <sup>18</sup> Hué dan nĩ guisij go'ngo ni tsínj ata ni sij 'ngo tsínj nare' dacoj rian 'ngo chrun xéj. Nĩ nano' ni sij daj gatu ni sij chruhua hue' guruj ni sij tsínj a'nan' daj rian Jesús. <sup>19</sup> Sanĩ rian man'anj ruhua ni ngüi, nĩ nun ga'ue guiri' ni sij rian gachin ni sij nga tsínj daj. Ngaa nĩ gahui ni sij chra' hue'. Nĩ ga'nej ni sij teja. Nĩ dunij ni sij nanaj rian chrun xéj tsínj a'nan' daj. Nĩ guruj ni sij tsínj daj dani ni ngüi' rian Jesús. <sup>20</sup> Nĩ ngaa guini'i Jesús sisi

xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí', nĩ gataj sí' gunun tsínj a'nan' daj:

—Jnãn, nicã 'ngo niman nico rian si-gaquin' so' nãnj. —Gataj Jesús.

<sup>21</sup> Ngaa nĩ gaxi'i gani ruhua ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley nuguan' nan nga ni dugüi' ni sij:

—Nĩ un sin huin tsínj nan, nĩ a'mi quij sij rian Yan'anj únj. Urin Yan'anj ga'ue guinica' niman nico rian si-gaquin' ni ngüi' aj. —Da'nga' daj gani ruhua ni tsínj daj.

<sup>22</sup> Sanĩ xacaj Jesús cuenta daj gani ruhua ni sij. Nĩ gataj sij:

—Nĩ un sin huin nĩ ani ruhua á re' nuguan' da únj.

<sup>23</sup> Hua huij nuguan' ga'ue gatã gunun tsínj nan. Asij ga'ue gatã gunun sij: "Nicã 'ngo niman nico rian xi'í si-gaquin' re'." Asij ga'ue gatã gunun sij: "Nãchica re' gache re'." Nan huin huij nuguan' ga'ue gatã gunun sij. <sup>24</sup> Nĩ huin ruhuaĩ sisi xacaj á re' cuenta sisi nicaj sünj rian xungüi' nan huĩnj da'nij ni ngüi. Nĩ ga'ue guinica' 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' ni ngüi' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Ngaa nĩ gataj Jesús gunun tsínj nare' dacój daj:

—Atã gunun man'án re' sisi nãchica re', nĩ nacaj re' chrun xéj. Nĩ güij nan' ducua' re' nãnj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

<sup>25</sup> Nĩ 'ngo hora da nĩ nachica tsínj daj rian daran' ni ngüi. Nĩ nacaj sij chrun xéj taj sij daj. Nĩ nan' sij ducua' sij. Nĩ ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj.

<sup>26</sup> Nĩ gan'anj ruhua ni ngüi' mán yu'uj daj ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. Nĩ guxu'ui' ni ngüi' daj. Nĩ gataj ni sij:

—Yyaj nĩ guini'i né' 'ngo si sa', gui'yaj Yan'anj. —Daj gataj ni ngüi' daj gunun dugüi' ni sij.

### Llamamiento de Leví

<sup>27</sup> Hué dan nĩ gahui Jesús ne' chrej xe'. Nĩ guini'i sij 'ngo tsínj a'nej pesto. Nĩ gu'naj sí' Leví. Nĩ nne sí' rian mesa a'nej sí' pesto. Ngaa nĩ gataj Jesús gunun sí':

—Guinico' re' man'ánj gan'anj né'. —Daj gataj Jesús.

<sup>28</sup> Hué dan nĩ naxuman sí', nĩ dunáj sí' daran' si nicaj sí'. Nĩ guinico' sí' Jesús gan'anj sí'.

<sup>29</sup> Ngaa nĩ gui'yaj Leví gui'yanj nico ducua' sí' xi'í Jesús. Nĩ man' nico ango ni tsínj a'nej pesto nga ango ni ngüi' nej. Nĩ nne daran' ni sij rian mesa xa ni sij nga Jesús. <sup>30</sup> Sanĩ gaxi'i ga'mi quij ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley. Nĩ gataj ni sij rian ni tsínj nico' Jesús: —Nĩ un sin huin nĩ xa ni é re' go'o ni é re' nga ni tsínj 'yaj gaquin' nej únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>31</sup> Ngaa nĩ gataj Jesús:

—Nitaj si ní'yanj ni ngüi' hua sa' 'ngo tsínj 'yaj gono'o mánj. Sanĩ ni ngüi' a'nan' ní'yanj 'ngo tsínj gono'o aj.

<sup>32</sup> Sé si 'nãj gaquin' ni ngüi' hua sa' mánj. Sanĩ ga'nãj gaquin' ni ngüi' 'yaj gaquin' sisi ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. —Gataj Jesús gunun ni sij.

### La pregunta sobre el ayuno

<sup>33</sup> Ngaa nĩ gataj ni sij gunun Jesús:

—Nĩ ʘn sin huin nĩ nico' huaj 'yaj ni tsínj nico' Juan ayuno únj. Nĩ achínj jni'yaj nĩn' ruhua ni sij rian Yan'anj. Nĩ hué daj 'yaj ni tsínj fariseo nej. Sanĩ ni tsínj nico' man'án rē', nĩ ya'yoj xa ni sij go'o ni sij aj. —Daj gataj ni sij.

<sup>34</sup> Ngaa nĩ gataj Jesús:

—Daj rún' 'yaj 'ngō tsínj x̄acaj yun'unj x̄ana da'nga' daj yā. Nĩ ngaa gahuin gui'yanj x̄acaj 'ngō tsínj daj yun'unj x̄ana, nĩ s̄i ga'ue gui'yaj tsínj gan'anj gui'yanj daj ayuno mánj. <sup>35</sup> Sanĩ hua 'ngō güi ngaa guida'a ni tsínj quij tsínj x̄acaj yun'unj x̄ana daj. Hué dan nĩ gui'yaj ni tsínj nico' man'ánj ayuno aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>36</sup> Hué dan nĩ nani Jesús 'ngō nuguan' digyán sij rian ni sij. Nĩ gataj sij:

—Nĩ a 'ngō né' s̄i ga'ue gā'nin' né' du'ua atsij n̄aca, nĩ n̄ara né' du'ua atsij rē'e mánj. Sis̄i da'nga' daj gui'yaj né', nĩ guere' atsij n̄aca da, gui'yaj né' nánj. Nĩ da'nga' daj s̄i ga'ue gā 'ueé atsij rē'e daj, gui'yaj né' ngā atsij n̄aca da mánj. <sup>37</sup> Nĩ s̄i ga'ue gā'nij né' vino ngaa chruhua nnij rē'e. Daj si tsitsi' nnij daj gui'yaj vino n̄aca da nej. Hué dan nĩ 'ngō guere' vino ngā nnij nej. <sup>38</sup> Hué dan nĩ hua n̄an gā'nij né' vino n̄aca chruhua nnij n̄aca. Ngaa nĩ 'ngō mán s̄a' vino ngā nnij. Nĩ daj rún' huin vino n̄aca daj huin si-nuguan'ánj. <sup>39</sup> Nĩ ngaa go'o ni sij vino gachij, nĩ nitaj si huin ruhua ni sij go'o ni sij vino n̄aca. Daj si: "Vino gachij huin si s̄a' go'o ni sij", ataj ni sij nej aj. Xi'í daj na'uej ruhua ni é rē' guinico' ni é rē' si-ducūnj huin nuguan' n̄aca. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Los discípulos recogen espigas en el día de reposo

**6** Nĩ 'ngō güi naránj ruhua ni ngüi, nĩ achéj Jesús riqui nnaā strigo. Ngaa nĩ rocoj ni tsínj nico' Jesús ca strigo. Nĩ dixa ra'a ni sij ca. Nĩ gahui strigo, nĩ xa ni sij. <sup>2</sup> Ngaa nĩ nachínj snan'anj ni tsínj fariseo ni sij. Nĩ gataj ni sí':

—Nĩ ʘn sin huin nĩ 'yaj á rē' da únj. Nĩ na'uej si-ley Yan'anj sis̄i gui'yaj né' sun daj güi naránj ruhua né' mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>3</sup> Ngaa nĩ gataj Jesús:

—Hua gaya á rē' si gui'yaj xi' David ní'. Daj si 'ngō güi ngaa gachin xi'n̄a riqui ni dugüi' sij, <sup>4</sup> nĩ gatúj sij chruhua ducúa Yan'anj. Nĩ xacaj sij si-chr̄achrunj Yan'anj. Nĩ xa sij. Nĩ ga'ui' si xa ni tsínj man ngā sij n̄unj si urin chrej ga'ue x̄a chr̄achrúnj daj. —Daj gataj Jesús.

<sup>5</sup> Nĩ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĩ nicaj s̄unj rian ni güi naránj ruhua né' huñj da'n̄ij ni ngüi. —Gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

### El hombre de la mano seca

<sup>6</sup> Ango güi naránj ruhua ni ngüi, nĩ gatúj Jesús chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nĩ gaxi'i sij digyán sij rian ni tsínj daj. Nĩ yu'uj daj nĩ nne 'ngō tsínj hua naco anéj chrej ra'a s̄a' sí'. <sup>7</sup> Nĩ naga'naj ni tsínj digyán ley ngā ni tsínj fariseo sis̄i ganahuin tsínj daj, gui'yaj Jesús

güi naránj ruhua ni ngüi. Daj si huin ruhua ni sí' gā'mi gaquin' ni sí' xi'í Jesús. <sup>8</sup> Sanĩ guini'i Jesús si ani ruhua ni sí'. Ngaa nĩ gataj Jesús rian tsínj daj:

—Naxuman s̄o', nĩ guiniquin' s̄o' d̄ani ni únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĩ naxuman tsínj daj. Nĩ ganiquin' sij.

<sup>9</sup> Nĩ gataj Jesús gunun ni tsínj naga'naj daj:

—Nachínj snan'án 'ngō nuguan' a ni é rē'. A'uej si-ley Yan'anj sis̄i gui'yaj s̄a' né' güi naránj ruhua né' ní'. As̄i s̄a' gui'yaj quij né', ruhua á rē' ní'. Nĩ a'uej si-ley Yan'anj sis̄i n̄acaj né' 'ngō tsínj ruhua gahui' ní'. As̄i s̄a' gahui' sij, ruhua á rē' s̄a'. —Daj gataj Jesús.

<sup>10</sup> Nĩ ni'yaj Jesús rian daran' ni tsínj mán ganicaj xi'n̄ij sij. Nĩ gataj sij gunun tsínj daj:

—Ducua s̄o' ra'á s̄o'. —Gataj Jesús.

Nĩ ducua sí' ra'a sí'. Nĩ ganahuin ra'a sí'. <sup>11</sup> Sanĩ ducu ga'man ruhua ni tsínj naga'naj daj. Nĩ gaxi'i ni sij diga'mi dugüi' ni sij sis̄i daj gui'yaj xi'i ni sij ngā Jesús.

### Elección de los doce apóstoles

<sup>12</sup> Nĩ 'ngō ni güi daj gan'anj Jesús riqui 'ngō quij. Nĩ gachínj jni'yaj sij n̄igan' n̄in' rian Yan'anj. <sup>13</sup> Nĩ ngaa guixiguin, nĩ gaquínj sij ni tsínj nico' sij ga'na'. Nĩ nacui sij x̄uhuij ni sí'. Nĩ dugu'naj sij ni tsínj daj apóstol. Nĩ nuguan' daj huin ruhuaj gata tsínj a'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi. <sup>14</sup> Nĩ 'ngō ni sij huin Simón. Nĩ dugu'naj Jesús Pedro sí' nej. Nĩ angó sí' huin jnánj Pedro, tsínj gu'naj Andrés. Nĩ ángó ni sí' huin Juan nej, Felipe nej, Bartolomé nej, <sup>15</sup> Mateo nej, Tomás nej, Jacobo, da'n̄ij Alfeo nej. Nĩ ángó sí' huin Simón huin sí' tsínj gu'naj Celote nej. <sup>16</sup> Nĩ ángó sí' huin Judas, tsínj huin jnánj Jacobo. Nĩ ángó sí' huin Judas, tsínj digyán chrej rian ni tsínj ga'n̄a' guida'a Jesús.

### Jesús atiende a una multitud

<sup>17</sup> Nĩ nanij Jesús riqui quij ngā x̄uhuij ni apóstol. Nĩ ganiquin' sij rian hua ta. Nĩ nahuin yu' nico ni tsínj nico' rucu sij ngā nico ni ngüi 'n̄a' estado Judea ngā xuman' Jerusalén nej, ni ngüi man du'ua nnee yan'anj huin n̄ungüej xuman' gu'naj Tiro ngā Sidón nej. Nĩ guis̄ij ni ngüi daj rian nne Jesús si gahuin ruhua ni sij gunun ni sij si-nuguan' sí'. Nĩ gahuin ruhua ni sij gā-nahuin ni sij sis̄i xi'nej xi'i a'nan' ni sij, gui'yaj Jesús.

<sup>18</sup> Nĩ ganahuin ni ngüi yaco ran' 'yaj ni nane xi'i, gui'yaj Jesús. <sup>19</sup> Nĩ gahuin ruhua ni ngüi ganun ra'a ni sij man'an Jesús xi'í si nicaj fuerza sí'. Nĩ ganahuin daran' ni sij, gui'yaj sí'.

### Bienaventuranzas y ayes

<sup>20</sup> Ngaa nĩ nachica Jesús rian sij ni'yaj sij ni tsínj nico' sij. Nĩ gataj sij:

—Hua 'ueé rian án rē' si huin ni é rē' ni ngüi yaco ran'. Daj si gane n̄iganj ni é rē' rian nicaj sun Yan'anj.

<sup>21</sup> 'Hua 'ueé rian ni é rē' si huin ni é rē' ni ngüi achin xi'n̄a riqui yyaj. Daj si guiri' a ni é rē' si x̄a nico ni é rē', gui'yaj Yan'anj.

'Ni hua 'ueé guí'yaj Yan'anj rian án re' si huin a ni é re' ni ngüi aco. Daj si ga'nga' ni é re', guí'yaj Yan'anj.

<sup>22</sup>'Ni hua 'ueé rian án re' si nun huin xan' ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij ni é re', sisi ri nini ni sij ni é re' nej, sisi a'mi quij ni sij rian xi'í ni é re' nej, sisi a'mi quij ni sij xi'í si-xugüi ni é re' xi'í si nico' ni é re' man'anj, huinj da'nij ni ngüi. <sup>23</sup>Ngaa ni güi guíran' a ni é re' daj, ni ducu gahuin niá' ruhua á re'. Ni güej a ni é re' gahuin niá' ruhua á re' xi'í si guí'yaj sa' 'ueé Yan'anj nga á re' ngaa nan' ni é re' xata'. Ni hué daj guí'yaj quij ni xi ni tsínj 'yaj quij daj nga ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná.

<sup>24</sup>'Sanj ducu niqui niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj xuru'ue. Daj si urin xungüi nan guíri' ni é re' si huin ni-á' ruhua ni é re'.

<sup>25</sup>'Ni ducu niqui niman ni é re' ni tsínj gara ran riqui yyaj. Sanj ne' rucu ni gachin xi'na riqui ni é re'.

'Ni ducu niqui niman ni é re' ni tsínj a'nga' acuan'. Sanj ne' rucu ni nani ruhua á re'. Ni gaco ni é re' nej.

<sup>26</sup>'Ni ducu niqui niman ni é re' ngaa a'mi sa' ni ngüi xi'í ni é re'. Ni da'nga' daj ga'mi ni xi ni ngüi daj rian ni tsínj gataj sisi a'mi ni sí' si-nuguan' Yan'anj xanga'. Sanj tsínj digya' yun'unj huin ni sí'. —Daj gataj Jesús.

### El amor hacia los enemigos; la regla de oro

<sup>27</sup>Ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Sanj atá gunun a ni é re' sisi gahuin 'i ruhua á re' ni'yaj á re' ni ngüi unun' nga á re'. Ni guí'yaj sa' á re' nga ni tsínj nun huin xan' ruhua ni'yaj á re' nej. <sup>28</sup>Ni ga'mi sa' a ni é re' rian ni ngüi a'mi nuguan' quij rian án re'. Ni gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj sisi guí'yaj Yan'anj sinduj rian ni ngüi a'mi quij rian án re' nej. <sup>29</sup>Ni sisi hua 'ngo tsínj ga'ui' anéj chrej rián re', ni ga'nin' ruhua re' dānicaj re' ga'ui' sí' anéj chrej rián re' nej. Sisi ga'nej 'ngo tsínj si-reto re', ni ga'nin' ruhua re' si ga'nej sij si-gató re' nánj. <sup>30</sup>Gara xiná re' ga'ui' re' si achinj ni ngüi rián re'. Ni sisi ga'nej ni ngüi 'ngo si'yáj re', ni si nachinj re' si'yáj re' mánj. <sup>31</sup>Ni daj rún' huin ruhua ni é re' guí'yaj sa' ni ngüi nga ni é re', ni da'nga' daj guí'yaj sa' man'an ni é re' nga ni sij.

<sup>32</sup>'Ni sisi 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' urin ni ngüi 'i ruhua ni'yaj man'án re', ngaa ni si gani ruhua á re' sisi naru'ue Yan'anj rian án re' mánj. Daj si da ni tsínj 'yaj gaquin', ni 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj 'i ruhua ni'ya ni sij. <sup>33</sup>Ni sisi guí'yaj sa' re' rian urin ni ngüi 'yaj sa' nga man'án re', ngaa ni un sin huin ni naru'ue Yan'anj rian án re', ruhua á re' únj. Daj si 'yaj sa' ni ngüi 'yaj gaquin' rian ni dugüi' ni sij. <sup>34</sup>Ni sisi chracuij re' san'anj rian urin ni ngüi ga'ue naru'ue rián re', ngaa ni sé 'ngo nuguan' huin mánj. Ni un sin huin ni naru'ue Yan'anj rian án re', ruhua á re' únj. Daj si da'n-ga' daj 'yaj ni tsínj 'yaj gaquin', chracuij ni sij san'anj rian ni dugüi' ni sij. Ni ana'uij ni sij si nahuin ra'a ni sij.

<sup>35</sup>'Hué dan ni gahuin 'i ruhua á re' ni'yaj á re' ni ngüi unun' nga á re'. Ni guí'yaj sa' á re' rian ni ngüi nej. Ni chracuij a ni é re' rasun ni ngüi. Ni si gana'uij ni é re' si nariqui ruhua' yún ni sij rian án re' mánj. Ngaa ni man'an Yan'anj guí'yaj 'ueé nin' nga á re'. Ni gahuin a

ni é re' da'nij Yan'anj achij nne xata'. Daj si 'yaj sa' Yan'anj nga ni ngüi nitaj si acaj cuenta si 'yaj sa' Yan'anj rian ni sij. Ni hué daj 'yaj sa' Yan'anj nga ni ngüi xi'í nej. <sup>36</sup>Ni gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj á re' ni ngüi daj rún' 'i ruhua chrej ni é re' nne xata' ni'ya yun' nej aj.

### El juzgar a los demás

<sup>37</sup>'Si ga'ui' a ni é re' gaquin' dugüi' a ni é re' mánj. Asíj ni si ga'ui' Yan'anj gaquin' a ni é re'. Ni si gataj ni é re' sisi da'ui dugüi' ni é re' gaquin' mánj. Ngaa ni nitaj si gataj Yan'anj si da'ui man'an án re' gaquin' nej. Guinicaj ni é re' 'ngo niman nico rian ni dugüi' ni é re', ngaa ni Yan'anj guinicaj 'ngo niman nico rian xi'í man'an ni é re' nej. <sup>38</sup>Ga'ui' ni é re' rian ni ngüi, ngaa ni Yan'anj riqui rian án re' nej. Ni daj rún' 'yaj 'ngo tsínj sa' ruhua du'uej 'nij, ni ara sa' sij riq, ni da'nga' daj guíriun sa' Yan'anj riq riqui-í' rian né' ga'nij né' chruhua xinánj né'. Ni guí'yaj ran Yan'anj riq. Ni nagan-án' riq daj. Ni gara sa' Yan'anj riq daj nej. Ni daj rún' 'yaj ni é re' nga dugüi' ni é re', ni da'nga' daj guí'yaj Yan'anj nga ni é re' nej. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>39</sup>Ngaa ni nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

—Ni ga'ue digyán tsínj duri daj chrej rian ango tsínj duri gan'anj nungüej sij ruhua á re' ní'. Si ga'ue mánj. Gan'anj nungüej sij, sanj guinij nungüej sij chruhua 'ngo yu'uj nánj. <sup>40</sup>Nitaj si huin rian 'ngo tsínj 'na' gahuin chrun daj nga tsínj digyán rian sij. Sanj sisi gahuin chrun sa' sij, ngaa ni gahuin sij rún' huin tsínj digyán rian sij. <sup>41</sup>Ni un sin huin ni ni'yáj re' sisi nun daru chrun rundij rian jnánj re' únj. Sanj nitaj si ni'yáj re' si nun 'ngo caj rundij rian man'án re'. <sup>42</sup>Ni sisi nitaj si acáj re' cuenta si nun 'ngo caj rián re', ni asa' ga'ue gataj re' rian jnánj re': "Guiniquin' acuan' re', ni guírij daru chrun rundij rián re' aj." Ni sisi daj atáj re', ni tsínj digya' yun'unj huin re'. Guíri siní re' caj nun rian man'án re' aj. Ngaa ni ga'ue guini'yaj sa' re' guíri re' daru chrun rian jnánj re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Por sus frutos los conoceréis

<sup>43</sup>Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Ni chrun sa', ni si ga'ue gayu chruj nitaj si hua sa' mánj. Ni chrun nitaj si hua sa', ni si ga'ue gayu chruj hua sa' chraj mánj. <sup>44</sup>Ngaa ni'yaj né' daj hua si ayu chra' 'ngo chrun daj, ni ni'í né' un chrun huin-ín'. Si ga'ue ga'ne né' higo riqui ni coj tanj mánj. Ni si ga'ue narán' né' uva riqui coj yatan mánj. <sup>45</sup>Ni 'ngo tsínj sa', ni a'mi sí' nuguan' sa' xi'í si nara sa' sí' nuguan' hua sa' chruhua niman sí'. Sanj tsínj quij hua, ni a'mi sí' nuguan' quij xi'í si nara sí' nuguan' quij chruhua niman sí'. Daran' ni nuguan' nara né' chruhua nimún', ni hué ni nuguan' daj ahui du'ó' a'mí'. —Daj gataj Jesús.

### Los dos cimientos

<sup>46</sup> Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĭ un sin huin ataj ni é re' sisĭ Señor huĭnj, sanĭ ni-taj si dagahuin a ni é re' si atā gūnun a ni é re' únj.

<sup>47</sup> Yyaj nĭ gatā gūnun a ni é re' daj hua 'ngō tsĭnj 'nā' riānj. Nĭ unun sí'. Nĭ dagahuin sí' si atā gūnun sí' nej.

<sup>48</sup> Huin sí' rún' huin 'ngō tsĭnj guĭ'yaj hue'. Gánj gūnun sini yan sí' gūnun nĭn' ruhua. Nĭ gune' sí' daqui hue'-é' rian huej. Hué dan nĭ ducu gahui nane. Nĭ gara xinéj nnee. Nĭ ga'ui' nucuj nnee daj rian hue'. Sanĭ nun guisiqui' hue' daj. Daj si gahuin ran sa' hue'-é' gune' sí' rian huej. <sup>49</sup> Nĭ hua ango tsĭnj unun si-nuguan'ānj. Sanĭ nun dĭgahuin sí' si atā gūnun sí'. Nĭ tsĭnj daj huin rún' huin 'ngō tsĭnj guĭ'yaj hue' rian yo'ój chru. Sanĭ nun ganj gūnun sí' rian gune' sí' daqui hue'. Ngaa nĭ gara xinéj nnee. Nĭ ga'ui' nucuj nnee daj rian hue'. Ngaa nĭ 'ngō ganatúj ó'. Nĭ 'ngō guere' hue'-é' da j. Daj hua tsĭnj nun unun si-nuguan'ānj. —Gataj Jesús gunun ni tsĭnj nico' sij.

### Jesús sana al siervo de un centurión

**7** Ngaa guisĭj ga'mi Jesús rian ni ngüĭ daj, nĭ gan'anj sij xuman' Capernaum. <sup>2</sup> Nĭ yu'uj daj nne 'ngō snado centurión. Nĭ a'nan' 'ngō si-moso capitán daj. Nĭ ruhua gahui' sí'. Nĭ 'ĭ ruhua sij ni'yaj sij si-moso sij. <sup>3</sup> Nĭ ngaa gunun centurión daj si a'mi ni ngüĭ xi'f Jesús, nĭ ga'nĭj sij gō'ngo ni tsĭnj huin achij man scanij ni tsĭnj israelita, gan'anj gachinj jni'yaj ni sí' rian Jesús sisĭ ga'na' guĭ'yaj gono'o Jesús si-moso centurión daj. <sup>4</sup> Nĭ ngaa guisĭj ni sij rian Jesús, nĭ ga'mi yaco ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Hua nĭan chraçuij re' centurión daj. <sup>5</sup> Daj si 'ĭ ruhua sij ni'yaj sij né' huin né' ni tsĭnj israelita. Nĭ hué sij guĭ'yaj si-nuhui né' nej. —Gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>6</sup> Ngaa nĭ gan'anj Jesús ngā ni sij. Nĭ ngaa ruhua gahui nĭchrun' Jesús guĭsĭj sij hue', nĭ ga'nĭj centurión daj gan'anj gō'ngo ni tsĭnj nicaj dugüĭ' ngā sij, gatāj ni sí' gūnun Jesús:

—Señor, sĭ gahuin ruhuá re' mánj. Daj si sé tsĭnj sa' huin tsĭnj daj, ataj sij. Xi'f daj nĭ sĭ gatúj re' chruhua ducúá sij, ataj sij mánj. <sup>7</sup> Nĭ xi'f si sé tsĭnj sa' huin sij ruhua sij, nĭ nun guĭsĭj ruhua sij guchi' sij rián re', ataj sij. Maan si ga'nin' re' sun, nĭ ganahuin si-moso sij, guĭ'yáj re', ataj sij. <sup>8</sup> Daj si hua tsĭnj a'nin' sun rian sij. Nĭ hué sij a'nin' sun rian ni snado nej. Nĭ ngaa a'nĭj sij 'ngō snado gan'anj sí', nĭ huān'anj sí'. Nĭ ngaa ataj sij ga'na' 'ngō sí', nĭ 'nā' sí' nej. Nĭ ngaa a'nĭj sij si-moso sij guĭ'yaj sun sí', nĭ hué daj guĭ'yaj sun sí' nej. —Daj gataj ni dugüĭ' centurión daj gunun Jesús.

<sup>9</sup> Nĭ ngaa gunun Jesús nuguan' gataj tsĭnj daj, nĭ gan'anj ruhua sij. Nĭ guini'yaj sij rian ni tsĭnj nico' sij. Nĭ gataj sij:

—Xanga' atā gūnun a ni é re' sisĭ nun nari'tj 'ngō tsĭnj israelita xuman ruhua rún' xuman ruhua tsĭnj centurión nan mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>10</sup> Nĭ ngaa nanicaj ni tsĭnj nicaj dugüĭ' ngā centurión daj gan'anj ni sij ducúá sí', nĭ xacaj ni sij cuenta sisĭ hua ganahuin moso daj.

### Jesús resucita al hijo de la viuda de Naín

<sup>11</sup> Hué daj sij nĭ gan'anj Jesús 'ngō xuman' gu'naj Naín. Nĭ huaj ni tsĭnj nico' sij nicaj dugüĭ' ni sí' ngā nico ni ngüĭ huaj ni sí' nej. <sup>12</sup> Nĭ ngaa huaj guĭsĭj sij du'ua xuman' daj, nĭ guini'i sij si huaj gachin' ni ngüĭ xanj daj 'ngō níman. Nĭ tsĭnj gahui' daj huin urin da'nĭj yun'unj mmij. Nĭ huaj nĭn' ruhua ni ngüĭ xanj ngā yun'unj mmij da nej. <sup>13</sup> Nĭ gani yaco ruhua Señor ni'ĭ sij yun'unj mmij daj. Nĭ gataj sij:

—Sĭ gacó so' mánj. —Gataj Jesús gunun ún'.

<sup>14</sup> Ngaa nĭ gan'anj nichĭ Jesús. Nĭ ganun ra'a sij chrun xéj. Nĭ guiniquin' ni tsĭnj ata níman. Nĭ gataj Jesús gunun tsĭnj gahui' daj:

—Tsĭnj sno'o. Nāchica re'. —Daj gataj Jesús.

<sup>15</sup> Ngaa nĭ nachica tsĭnj gahui' daj gane sí'. Nĭ gaxĭ'i sí' ga'mi sí'. Nĭ naga'ui' Jesús man'an sí' ra'a nni sí'.

<sup>16</sup> Nĭ ngaa guini'i ni ngüĭ si guĭ'yaj Jesús, nĭ guxu'ui' daran' ni sij. Nĭ gaxĭ'i ni sij ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. Nĭ gataj ni sij:

—Gurugüĭ' 'ngō tsĭnj huin achij a'mi si-nuguan' Yan'anj scanij né'. —Daj gataj ni sij.

Nĭ gataj ni sij nej:

—Nĭ 'nā' ni'yaj Yan'anj ni ngüĭ nico' man'an Yan'anj. —Gataj ni sij gunun ni dugüĭ' ni sij.

<sup>17</sup> Nĭ gaxa'ni nuguan' xi'f si guĭ'yaj Jesús nĭn' gachra' estado Judea ngā ango ni xuman' ngaj nĭchrun' ngā-á'.

### Los mensajeros de Juan el Bautista

<sup>18</sup> Nĭ nata' ni tsĭnj nico' Juan si guĭ'yaj Jesús gunun man'an sí'. Ngaa nĭ gaquĭnj Juan huĭj tsĭnj nico' sí' ga'-na' nungüej sij rian sí'. <sup>19</sup> Ngaa nĭ ga'nĭj Juan gan'anj nungüej sij nāchin' snan'anj nungüej sij Jesús. Nĭ nan huin nuguan' ga'nĭj Juan rian Jesús:

—Hué re' huin tsĭnj nācāj ni ngüĭ ní'. Asĭ gāna'uij únj si ga'na' ango tsĭnj sa'. —Da'nga' daj huin nuguan' ga'nĭj Juan rian Jesús.

<sup>20</sup> Hué dan nĭ guisĭj nungüej sij rian Jesús. Nĭ gataj nungüej sij:

—Ga'nĭj Juan, tsĭnj duguata' nnee, ga'na' nāchin' snan'anj nungüej únj man'án re' sisĭ so' huin tsĭnj ga'-na' nācāj ni ngüĭ ní'. Asĭ gāna'uij únj ango tsĭnj ga'na' sa'. —Gataj nungüej sij gunun Jesús.

<sup>21</sup> Nĭ hué guē hora daj, nĭ ganahuin nico ni ngüĭ a'-nan', guĭ'yaj Jesús. Nĭ guiri sij nane xi'f niman ni ngüĭ nej. Nĭ naxiguĭn rian ni ngüĭ duri, guĭ'yaj sij nej. <sup>22</sup> Hué xi'f daj nĭ gataj Jesús gunun nungüej sij:

—Güĭj nungüej é re'. Nĭ nāta' nungüej é re' gūnun Juan si guini'i nungüej é re' ngā si gunun nungüej é re' nej. Daj si xiguĭn ni'yaj ni ngüĭ duri. Nĭ chéj ni tsĭnj yacuan nej. Nĭ nahuin sa' ni ngüĭ a'nan' xi'f nni nej. Nĭ naxi'nĭj chraquĭj ni tsĭnj so'o nej. Nĭ ganá'nĭj ni níman gahui' nej. Nĭ unun ni ngüĭ yaco ran' nuguan' sa' nej.

<sup>23</sup> Nĭ hua 'ueé rian 'ngō tsĭnj nitaj si nānicaj ruhua

nǐ'yaj sij xi'tj. Daj gataj nungüej é re' rian Juan. —Daj gataj Jesús rian nungüej tsínj daj.

<sup>24</sup> Nǐ ngaa nanicaj nungüej sí' nan' nungüej sí' rian Juan, ngaa nǐ gaxǐ'i ga'mi sa' Jesús rian ni ngüi xi'í Juan. Nǐ gataj sí':

—Nǐ ngaa gan'anj ni é re' gunun ni é re' si-nuguan' Juan quij qui'yanj naco, nǐ daj hua sij guini'i ni é re', ruhua ni é re' únj. Daj rún' 'yaj riā ngaa xinun' 'yaj nane, nǐ da'nga' daj 'yaj sij, ruhua ni é re' ní'. <sup>25</sup> Nǐ sisi sé daj 'yaj sij, nǐ un sin huin nǐ gan'anj nǐ'yaj á re' rian huaj sij únj. Gan'anj ni'yaj á re' 'ngo tsínj nun atsij niā' ní'. Sanǐ sé daj huin sij mánj. Nǐ'i ni é re' sisi ni tsínj nun atsij niā' ngā ni tsínj utin' nico san'anj, nǐ nne ni sí' ducua' ni rey. <sup>26</sup> Nǐ un sin huin nǐ gan'anj nǐ'yaj á re' rian nne sij únj. Asǐ 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj ní'. Xanga' nǐ hué daj huin sij aj. Nǐ hua achij Juan daj ngā daran' angó ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

<sup>27</sup> Nǐ asij ná nǐ garun sa' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í Juan. Nǐ gataj Yan'anj:

A'nǐ 'ngo tsínj guinicaj nuguan' guchi' sij.  
Nǐ tsínj daj guitaj dian sini rián re' gan'anj sij.  
Nǐ gui'yaj xugüi sij si-chréj re' aj.  
Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>28</sup> Nǐ atā gunun a ni é re' sisi scanij ni tsínj ga'nga, gui'yaj ni yun'unj xana, nǐ nitaj si rugüi' 'ngo tsínj huin achij daj rún' huin man'an Juan tsínj duguata' nnee. Sanǐ tsínj hua lij nǐn', nǐ huin achij sij rian nicaj sun Yan'anj daj ngā man'an Juan ga. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

<sup>29</sup> Nǐ ngaa gunun ni ngüi ngā ni tsínj a'nej pesto si gataj Jesús, nǐ gataj ni sij sisi dugu'naj huaj gui'yaj Yan'anj. Daj si hua gata' nnee ni sí', gui'yaj Juan. <sup>30</sup> Sanǐ ni tsínj fariseo ngā ni tsínj digyán ley, nǐ nun ga'uej ruhua ni sij gunun ni sij daj huin ruhua Yan'anj gui'yaj Yan'anj xi'í ni sij mánj. Daj si nun gata' nnee ni sij, gui'yaj Juan.

<sup>31</sup> Ngaa nǐ gataj Jesús:

—Daj un sin huin gui'yā guiri' digyānj rian án re' daj hua ni ngüi mán acuan' nan únj. <sup>32</sup> Daj rún' 'yaj ni tsin' gan'anj gane rian yu'ue ngaa ducuj, nǐ agua ni dugüi', nǐ hué daj huin ni sij. Nǐ ataj anin'inj: "A'yanj únj riā rian án re' saj. Sanǐ nun guiran'anj a ni é re' mánj. Garáj ni únj chra' snanga. Sanǐ nun gaco ni é re' mánj." Hué daj ataj ni tsin' rian ni dugüi' ni tsin' anj. <sup>33</sup> Daj si ga'na' Juan tsínj duguata' nnee, nǐ nun xa sij chrachrúnj, nun go'o sij nnee vino nej. Nǐ xi'í daj ataj á re' sisi nun nane xi'i niman sij aj. <sup>34</sup> Asǐj nǐ ga'na' da'nǐj ni ngüi huin man'ānj. Nǐ xāj, nǐ go'ōj aj. Nǐ ataj ni é re' sisi huinj 'n-go tsínj xa nasa', go'o nasa'. Nǐ huinj 'ngo tsínj nicaj dugüi' ngā ni ngüi 'yaj gaquin' ngā ni tsínj a'nej pesto nej, ataj á re' xi'tj nej. <sup>35</sup> Sanǐ sisi 'yaj sa' 'ngo tsínj daj, nǐ ga'ue guini'i né' sisi tsínj ni'i sa' huin sij. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Jesús en el hogar de Simón el fariseo

<sup>36</sup> Ngaa nǐ gaquínj 'ngo tsínj fariseo xa Jesús nga man'an sí'. Ngaa nǐ gatúj Jesús ducua' sí' gan'anj gane sij rian mesa. <sup>37</sup> Nǐ nne 'ngo yun'unj xana 'yaj gaquin'

xuman' daj. Nǐ ngaa gunun ún' sisi nne Jesús ducua' fariseo daj xa sij, nǐ nicaj ún' 'ngo gaga' alabastro nun gasiti guin' daj. <sup>38</sup> Nǐ niquin' ún' ne' xi'í Jesús. Nǐ aco ún'. Nǐ ayanj nnee rian ún' aco ún' daj dacój Jesús. Nǐ ane-é' dacój Jesús, 'yaj ún'. Nǐ naruhui ún' huee chra' ún' dacój Jesús. Nǐ jnaco dacój sí', 'yaj ún'. Nǐ garun du'ua ún' dacój Jesús. Nǐ garij ún' gasiti guin' daj dacój sí' nej. <sup>39</sup> Nǐ ngaa guini'i tsínj fariseo, tsínj ducua daj si gui'yaj yun'unj xana daj, nǐ gani ruhua man'an sí': "Sisi xanga' yya huin Jesús 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj, ngaa nǐ xacaj sí' cuenta sisi yun'unj xana 'yaj gaquin' huin ún', nǐ atsi ún' man'an sij." Da'nga' daj gani ruhua tsínj fariseo daj xi'í Jesús. <sup>40</sup> Ngaa nǐ gataj Jesús gunun tsínj fariseo daj:

—Simón, nicā 'ngo nuguan' gatā gunun re'. —Gataj Jesús.

—Gataj so', Maestro. —Gataj tsínj ducua daj.

<sup>41</sup> Nǐ gataj Jesús:

—Huij ran' tsínj daj da'ui san'anj rian 'ngo xuru'ue. Nǐ 'ngo sij 'yaj xiquínj un'un' ciento san'anj denario. Nǐ angó sij 'yaj xiquínj huij xia chi' san'anj denario. <sup>42</sup> Nǐ rian nun guiri' nungüej sij naru'ue sij rian xuru'ue daj, nǐ ga'nin' ruhua sí' si da'ui nungüej sij. Ngaa nǐ, daj hua go'ngo nungüej sij garan' doj ruhua ni'yaj xuru'ue daj, ruhuá re' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>43</sup> —Ani ruhuāj sisi tsínj da'ui nico daj, nǐ garan' doj ruhua sij ni'yaj sij xuru'ue. —Daj gataj Simón.

—Hué dan huin xanga' yya. —Daj gataj Jesús gunun Simón huin tsínj fariseo daj.

<sup>44</sup> Ngaa nǐ nanicaj Jesús ni'yaj sij yun'unj xana daj. Nǐ gataj sij gunun Simón:

—Xacaj re' cuenta si gui'yaj yun'unj xana nan ní'. Ngaa gatū chruhua ducua' re', sanǐ nun riquí re' nnee na'nǐj dacō mánj. Nǐ yun'unj xana nan, nǐ nnee gaco ún' daj na'ni ún' dacō. Nǐ huee chra' ún' jnaco ún' dacō nej. <sup>45</sup> Nun garun du'ua re' man'ānj mánj. Sanǐ asij gatū ducua' re', nǐ nun duna ún' si garun du'ua ún' dacō. <sup>46</sup> Nǐ nun garǐj re' gasiti chrāj. Sanǐ yun'unj daj garij ún' gasiti guin' daj dacō. <sup>47</sup> Xi'í daj nǐ atā gunun re' sisi da'ui ún' nico gaquin'. Sanǐ nicā 'ngo niman nico xi'í ni gaquin' da'ui ún'. Daj si 'i nǐn' ruhua ún' ni'yaj ún' yūnj. Sanǐ ngaa ani ruhua 'ngo tsínj daj sisi doj huin gaquin' da'ui sij, nǐ doj 'i ruhua sij ni'yaj sij yūnj. —Daj gataj Jesús gunun Simón.

<sup>48</sup> Ngaa nǐ gataj Jesús gunun yun'unj xana daj:

—Nicā 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' re'. —Daj gataj Jesús.

<sup>49</sup> Nǐ nne angó ni tsínj rian mesa daj. Nǐ gaxǐ'i ni man'an ni sij nachínj snan'anj ni sij ni dugüi' ni sij. Nǐ gataj ni sij:

—Nǐ un tsínj huin tsínj nan, nǐ ga'ue guinicaj sij niman nico rian ni gaquin', ruhua á re' únj. —Daj gataj ni tsínj daj.

<sup>50</sup> Sanǐ gataj Jesús rian yun'unj xana daj:

—Hua nacaj Yan'anj man'án re' xi'í si guxuman ruhuá re' ni'yaj re' yūnj. Gahuin din'inj ruhuá re' nan' re' ducua' re'. —Daj gataj Jesús gunun ún'.

### Mujeres que sirven a Jesús

8 Nĩ ngaa gachin doj nĩ gachéj Jesús daran' rian ni xuman' ngā ni rancho nej ga'mi sã' sij xi'í si nicaj Yan'anj sun rian né'. Nĩ nicaj dugüi' ni xuhuij ni tsínj nico' sij nej. <sup>2</sup> Nĩ huaj gō'ngo yun'unj xana ngā sij nej. Nĩ hua guiri Jesús nanē xi'i chruhua niman da'aj ni ngüi' daj. Nĩ nahuin ango da'aj ni ún', gui'yaj sij nej. Nĩ scanij ni ún', nĩ huaj María gu'naj ún' Magdalena. Nĩ hua guiri Jesús ichij nanē xi'i chruhua niman ún'. <sup>3</sup> Nĩ huaj yun'unj gu'naj Juana huin ún' nicā tsínj gu'naj Chuza huin sí' tsínj nicaj yun'unj ni moso 'yaj rey Herodes. Nĩ huaj yun'unj gu'naj Susana ngā nico ango ni ngüi' xana nej. Nĩ chracuij ni ún' si'yaj ni ún' rasun gachin rian Jesús.

### Parábola del sembrador

<sup>4</sup> Nĩ gahui nico ni ngüi' man rian ni xuman' gan'anj ni'yaj ni sij Jesús. Nĩ nahuin yu' nico ni ngüi' rian Jesús. Hué dan nĩ nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni ngüi'. <sup>5</sup> Nĩ gataj sij:

—Gahui 'ngo tsínj dagaman' çan. Nĩ ngaa dagaman' sij, nĩ guinij doj çan chruhua chrej. Nĩ gachin ni ngüi' gurun ni sij. Nĩ naran' ni xataj xa xuj. <sup>6</sup> Nĩ guinij doj çan daj rian yo'ój yej rian nitaj nico yo'ój. Nĩ ngaa xira' çan daj, nĩ ganacoj. Daj si nitaj si hua 'yo yo'ój daj. <sup>7</sup> Nĩ gayu doj çan scanij tanj. Nĩ xira' nuguan'an çan daj ngā tanj. Hué dan nĩ ganē coj daj, gui'yaj tanj. <sup>8</sup> Nĩ gayu doj çan ango yo'ój sã'. Nĩ guixira' çan daj. Nĩ gachij man'an çan. Nĩ gayu sã' çan. Nĩ 'ngo coj daj gahui 'ngo ciento çan. —Daj gataj Jesús nani sij cuento rian ni ngüi' daj.

Ngaa nĩ ga'mi nucuj Jesús. Nĩ gataj sij:

—Sisĩ nun chraquij a ni é re', nĩ gunun a ni é re' nej aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>9</sup> Ngaa nĩ nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús. Nĩ gataj ni sij gunun sí':

—Nĩ un sin huin cuento nan ruhuaj gata únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>10</sup> Ngaa nĩ gataj Jesús:

—Rian ni é re' riqui Yan'anj sisĩ guini'i ni é re' daj hua rian nicaj sun Yan'anj. Sanĩ rian ni ngüi' nitaj si nicaj dugüi' ngā, nĩ nanĩj cuento hua ránj. Ngaa nĩ guini'yaj ni sij. Sanĩ nun guini'i ni sij. Nĩ gunun chraquij ni sij. Sanĩ na'ue gara da'nga' ruhua ni sij.

<sup>11</sup> Hué nan huin si ruhuaj gata cuento digyánj rian án re'. Daj rún' hua çan daj, nĩ da'nga' daj hua si-nuguan' Yan'anj. <sup>12</sup> Nĩ çan guinij du'ua chrej, nĩ rún' hua ni ngüi' gunun nuguan' huaj. Nĩ ga'na' sichre. Nĩ ri sichre nuguan' sã' daj niman ni sij sisĩ nun guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Daj si na'uej ruhua sichre si nçaj Yan'anj ni sij. <sup>13</sup> Nĩ çan guinij rian yo'ój yej, nĩ rún' hua ni ngüi' gunun nuguan' huaj. Daj si ngaa gunun ni sij nuguan' sã' daj, nĩ nahuin ra'a ni sij. Nĩ gahuin niã' ruhua ni sij. Sanĩ 'yaj ni sij rún' 'yaj 'ngo coj nitaj nico ya'a siy. Doj guē güi xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Daj si ngaa guiran' ni sij sayun, nĩ

gahuin nĩni ni sij rian Yan'anj anj. <sup>14</sup> Nĩ çan guinij scanij tanj rún' hua ango ni ngüi' gunun nuguan' huaj. Nĩ huin ruhua ni sij guiri' ni sij rasun man chruhua xungüi' nan. Nĩ digya' yun'unj san'anj ni sij si nahuij ruhua ni sij gahuin xuru'ue ni sij. Ngaa nĩ nitaj si 'yaj sã' ni sij ga mánj. <sup>15</sup> Nĩ çan guinij rian yo'ój sã' hué daj hua ango ni ngüi' gunun nuguan'. Nĩ ngaa gunun ni sij nuguan' sã' daj, nĩ gahuin niã' ruhua ni sij ngā nuguan' daj. Daj si hua sã' niman ni sij. Nĩ hua niã' niman ni sij nej. Nĩ 'yaj sã' ni sij. Nĩ nitaj si duna ni sij si-chrej Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

### Nada oculto que no haya de ser manifestado

<sup>16</sup> Ngaa nĩ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĩ ngaa arún' yan'an chra' ngo candil, nĩ si gune' hui né' riqui chru ngā riqui nna ganun yan'an daj. Sanĩ guto' xata' rian mesa sisĩ guixiguin yan'an daj rian ni ngüi' gatu chruhua hue' guini'i ni sij. <sup>17</sup> Ngaa nĩ nĩ a 'n-ngo nuguan' naránj ni ngüi' acuan', sanĩ daran'anj narugüi'. Nĩ nitaj a 'ngo nuguan' guixij hui ni ngüi' acuan', sanĩ guini'i daran' ni ngüi' xiguin sã'. <sup>18</sup> Ngaa nĩ ga cuidado ni é re' daj unun ni é re' ni nuguan' nan. Daj si ga'ui' Yan'anj rian tsínj unun. Sanĩ ga'ne Yan'anj da guē nicaj ni tsínj na'uej ruhua gunun sã'. Daj si ani ruhua ni sij sisĩ ni'i sã' ni sij. Sanĩ sé daj huin mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### La madre y los hermanos de Jesús

<sup>19</sup> Ngaa nĩ guisij nni Jesús ngā ni jnánj sij rian sij. Sanĩ nun ga'ue gahuin nichrun' anin' nni sí' rian man'an sij. Daj si man nĩn' ruhua ni ngüi' rian Jesús. <sup>20</sup> Ngaa nĩ nata' 'ngo tsínj daj rian Jesús:

—Nnĩ re' ngā ni jnánj re' ana'uij niquin' ne' chrej xe' huin ruhua ni sij guini'i ni sij man'án re'. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>21</sup> Ngaa nĩ gataj Jesús:

—Nnĩ ngā ni jnān huin ni ngüi' unun si-nuguan' Yan'anj. Nĩ 'yaj ni sij si ataj nuguan' daj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús calma la tempestad

<sup>22</sup> Hué dan nĩ 'ngo güi daj, nĩ gahui Jesús chruhua 'n-ngo riõ achéj rian nnee. Nĩ gatúj ni tsínj nico' sij chruhua riõ nej. Nĩ gataj Jesús gunun ni sí':

—Gan'anj né' anéj chrej du'ua laguna xachij nan. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĩ gan'anj ni sij. <sup>23</sup> Nĩ ngaa huaj ni sij, nĩ gatoj Jesús. Nĩ gahui 'ngo nanē nucuj xxi rian laguna daj. Nĩ gara nnee chruhua riõ. Nĩ ruhua guinij riõ daj chruhua nnee. <sup>24</sup> Ngaa nĩ gan'anj ni sij nāchica ni sij Jesús. Nĩ gataj ni sij:

—Maestro, Maestro, ruhua gahui' né'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

Ngaa nĩ nachica ni sij Jesús. Nĩ ga'mi huee sij rian nanē ngā rian nnee. Ngaa nĩ ganiquin' daran'anj. Nĩ gahuin din'inj rian laguna daj, gui'yaj Jesús. <sup>25</sup> Ngaa nĩ gataj Jesús gunun ni sij:

—Nì ỳn sin huin nì na'ue guxuman ruhua á re' nì'ya'j á re' man'ānj únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni guxu'ui' ni sij. Nì gan'anj ruhua ni sij. Nì gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Nì ỳn tsínj huin tsínj nan únj. Nì ngaa a'nin' sí' sun, nì da' nanē ngā nnee dagahuin si-nuguan' sij. —Daj gataj ni sij.

### El endemoniado gadareno

<sup>26</sup> Ngaa nì guisíj ni sij do'ój ni tsínj gadareno. Nì ngaj yo'ój daj anéj chrej du'ua laguna xachij daj rian estado Galilea. <sup>27</sup> Nì nanij Jesús riō daj. Ngaa nì ga'na' 'ngō tsínj 'na' xuman' daj rian Jesús. Nì guisíj ga'ì yo' nùn nanē xì'i niman sij. Nì nitaj si nùn sij atsij. Nì nitaj si nne sij hue' mánj. Sanì nne sij chruhua ni yu'uj rian gachin' ni sij níman. <sup>28</sup> Nì ngaa guini'i sij Jesús, nì gaguáj nucaj sij. Nì ganiquin' ráj dācoj sij rian Jesús. Nì gataj sij gaguáj sij:

—Nitaj si huaj si diguíj re' ngā huín re' Jesús da'níj Yan'anj achij nne xata' mánj. A'mi acōj rián re' sisi sì gui'yáj re' castigo man'ānj mánj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>29</sup> (Nì da'nga' daj gataj sij daj si hua ga'nin' Jesús sun rian nanē xì'i sisi gāhui nanē xì'i daj niman sij. Nì hua guisíj ga'ì yo' sisi guida'a nanē xì'i tsínj daj. Nì anumi cadena ra'a sij ngā dacój sij, gui'yaj ni ngüi. Sanì xi'nin' cadena, gui'yaj sij. Nì nicaj nanē xì'i sij gan'anj-án' sij quij qui'yanj nāco nej.)

<sup>30</sup> Ngaa nì nachínj snan'anj Jesús sí'. Nì gataj sij:

—Daj gu'naj re' únj. —Gataj Jesús.

Nì gataj man'an sí':

—Xi'nin' nico gu'nā aj. —Daj gataj sí' xì'í si ga'ì nico nanē xì'i gatúj chruhua niman sí'.

<sup>31</sup> Nì ga'mi yaco ni nanē xì'i daj rian Jesús sisi sì ga'nij sí' gan'anj ni nanē xì'i daj rian yan'ān mánj.

<sup>32</sup> Nì nìchrun' xì'í quij mán 'ngō xi'nin' xxi xacáj xa xuj. Nì ga'mi yaco ni nanē xì'i rian Jesús sisi ga'nij sí' gan'anj gātu ni sij chruhua niman ni xacáj daj. Ngaa nì ga'uej ruhua Jesús sisi da'nga' daj gui'yaj ni nanē xì'i daj. <sup>33</sup> Ngaa nì gāhui ni nanē xì'i chruhua niman tsínj daj. Nì gan'anj gātu ni sij chruhua niman ni xacáj da aj. Ngaa nì 'ngō gan'anj guē xi'nin' xacáj daj guinij xú' chrā 'ngō huej. Nì guinij ni xuj chruhua laguna gāhui' ni xú' chruhua nnee aj.

<sup>34</sup> Nì ngaa guini'i ni tsínj dugumi ni xacáj si guiran' xú', nì gunánj ni sij nan' ni sij xánj ni sij ngā riqui quij. Nì nata' ni sij daj gāhui guiran' ni sij. <sup>35</sup> Hué dan nì gāhui ni ngüi daj gan'anj guini'yaj ni sij ỳn sin huin guiran' ni tsínj daj. Nì ngaa guisíj ni sij rian nne Jesús, nì guini'i ni sij tsínj guinun nanē xì'i niman daj. Nì yyaj nì nne sij xì'í Jesús nùn sij si-gan' sij, hua sa' ga'ue nani ruhua sij. Nì guxu'ui' ni ngüi guisíj daj. <sup>36</sup> Nì ni tsínj guini'i daj gāhui, nì ganani ni sij daj gāhui ngaa ganahuin sa' tsínj guinun ni nanē xì'i, gui'yaj Jesús.

<sup>37</sup> Hué dan nì gachínj jni'yaj daran' ni tsínj gadareno rian Jesús sisi gāhui sí' gan'anj sí' xánj ni sij. Daj si guxu'ui' ni sij. Ngaa nì gāhui Jesús chruhua riō achéj rian nnee. Nì gan'anj sij anéj chrej du'ua laguna daj.

<sup>38</sup> Ngaa nì ga'mi yaco tsínj gunun ni nanē xì'i rian Jesús sisi ga'uej sí' guinicaj dugüi' sí' ngā sij gan'anj nungüej sij. Sanì ga'níj Jesús nan' sí' ducúa sí'. Nì gataj sij:

<sup>39</sup> —Güij nan' ducúa re', ngaa nì nāta' re' gunun ni dugüi' re' daran' si sa' gui'yaj Yan'anj xì'í man'ān re'. —Daj gataj Jesús gunun sij.

Ngaa nì gan'anj sij. Nì nata' sij rian daran' ni ngüi man xuman' daj xì'í si sa' gui'yaj Jesús rian sij.

### La hija de Jairo; la mujer que tocó el manto de Jesús

<sup>40</sup> Nì ngaa nanicaj Jesús, nì gāhui niā' ruhua ni ngüi nahuin ra'a ni sij man'an Jesús. Daj si ana'uij daran' ni sij sí'. <sup>41</sup> Ngaa nì ga'na' 'ngō tsínj huin achij chruhua nuhui rian nne Jesús, gu'naj sí' Jairo. Nì ganiquin' ráj dācoj sí' xì'í Jesús. Nì ga'mi yaco sí' rian Jesús sisi gan'anj sij ducúa sí'. <sup>42</sup> Daj si hua urin da'nì xāna sí'. Nì sīj 'ngō si xuhuij yo' huaj ún'. Nì doj nì gāhui' ún'.

Nì ngaa huaj Jesús, nì ducu guru'man ni ngüi xi'níj sí' ganicaj ni sij rian huaj sí'.

<sup>43</sup> Nì scanij ni ngüi daj, nì niquin' 'ngō yun'unj xāna a'nan' si guisíj xuhuij yo' uráj tun ún'. Nì gutin' ún' daran' si nicaj ún' ngā ni tsínj gōno'o. Sanì nun ga'ue ganahuin ún', gui'yaj ā 'ngō ni sij. <sup>44</sup> Ngaa nì gan'anj nìchi ún' scanij ni ngüi guisíj ún' rucú Jesús. Nì ganun ún' chrā ra'a ún' du'ua si-gan' sí'. Ngaa nì 'ngō hora, nì ganiquin' si uráj tun. <sup>45</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Daj hua á re' ganun ra'a si-gan'ānj únj. —Daj gataj Jesús.

Sanì nì ā 'ngō ni sij nun ganun si-gan' Jesús, ataj ni sij. Ngaa nì gataj Pedro ngā ni tsínj man ngā sij:

—Man nìn' ruhua ni ngüi rián re'. Nì chráj ra'a daran' ni sij man'ān re'. Ngaa nì ỳn sin huin nì nachínj snan'anj re': "Daj hua ngüi ganun ra'a man'ān únj." Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>46</sup> Sanì gataj Jesús:

—Ganun yya 'ngō ngüi man'ānj. Daj si ni'tnj sisi nahuin ngüi, gui'yā. —Daj gataj Jesús.

<sup>47</sup> Nì ngaa guini'i yun'unj xāna daj sisi na'ue guixij hui ún', nì nagunánj ún' ga'na' ún' ganiquin' ráj dācoj ún' rian Jesús. Nì nata' yya ún' gunun sij rian daran' ni ngüi ỳn xì'i huin ganun ra'a ún' si-gan' Jesús. Nì nata' ún' sisi 'ngō hora, nì nahuin ún', gui'yaj sij.

<sup>48</sup> Ngaa nì gataj Jesús gunun ún':

—Xica'uij, ganahuin re', gui'yaj si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'ānj. Nì dínj gāhui nimán re' gan'anj re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ún'.

<sup>49</sup> Nì hua guē a'mi Jesús, nì ga'na' 'ngō tsínj 'yaj sun rian tsínj nicaj sun nuhui daj. Nì gataj sí' gunun sij:

—Guisíj gāhui' da'nì xāna re'. Ngaa nì sì garasun re' rian Maestro mánj. —Daj gataj sí' gunun Jairo.

<sup>50</sup> Sanì gunun Jesús si gataj sí'. Nì gataj sij:

—Sì guxu'ui' re' mánj. Maan si guxuman yya ruhuá re' ni'yaj re' man'ānj. Ngaa nì ganahuin sa' da'níj re'. —Daj gataj Jesús.

<sup>51</sup> Nì ngaa gatúj Jesús chruhua hue', nì nun ga'uej sij sisi gātu ni ngüi ngā sij. Nì maan Pedro ngā Jacobo nej, Juan nej, nungüej nicā Jairo nej, ga'uej Jesús gātu

chruhua hue' nga sij. <sup>52</sup> Ni ducu aco ni ngüi. Ni aguáj ni sij nej. Sanj gataj Jesús:

—Sj gaco ni é re' mánj. Sé si gahui' tsin' xana mánj. Sanj si ato nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>53</sup> Sanj ga'nga' naco ni sij guini'i ni sij man'an Jesús. Daj si guini'i ni sij sisi hua gahui' yya tsin' daj. <sup>54</sup> Sanj guida'a Jesús ra'a tsin' daj. Ni ga'mi nucuaj sij. Ni gataj sij:

—Tsin' xana, ataj snan'an gunun so' sisi nachica so'. —Daj gataj Jesús gunun tsin' daj.

<sup>55</sup> Ngaa ni ganá'nij tsin' xana daj. Ni hué hora 'ngo nachica unj. Ni ga'nin' Jesús sun sisi ga'ui' ni ngüi xa tsin' daj.

<sup>56</sup> Ni ducu gan'anj ruhua nungüej nica Jairo. Sanj ga'nin' Jesús sun sisi sj nata' nungüej sij nuguan' daj rian ni a 'ngo ngüi mánj.

### Misión de los doce discípulos

**9** Hué dan ni gaquínj Jesús sisi nahuin yu' ni xuhuij ni tsínj nico' sij rian sij. Ni ga'ui' sij sun rian ni sí' sisi guinicaj ni sí' sun rian ni nané xi'i. Ni hué daj ga'ui' sij fuerza sisi ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj ni sí' nej. <sup>2</sup> Ni ga'nij Jesús sisi gan'anj ga'mi ni sí' nuguan' sa' xi'f si nicaj sun Yan'anj rian ni ngüi. Ni gataj Jesús sisi ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj ni sij nej. <sup>3</sup> Ni gataj Jesús:

—Gayun ni é re' gan'anj ni é re'. Ni sj ga'ue guinicaj ni é re' rutsj nej, xinánj nej, chrachrúnj nej, san'anj nej, gan'anj ni é re' mánj. Ni sj ga'ue guinicaj ni é re' atsiy naduna ni é re' gan'anj ni é re' mánj. <sup>4</sup> Ni ngaa gatu ni é re' chruhua 'ngo hue', ngaa ni gúnaj ni é re' hue' daj da síj gahui ni é re' gan'anj ni é re' xuman' daj. <sup>5</sup> Ni sisi hua 'ngo yu'uj na'ue ni sij nahuin ra'a ni sij a ni é re', ngaa ni naganan' a ni é re' yo'ój chry dacój ni é re' ngaa gahui ni é re' yu'uj daj. Ni hué-é' huin 'ngo ducúanj digyán ni é re' rian ni sij sisi nun gui'yaj sa' ni sij. —Daj gataj Jesús.

<sup>6</sup> Hué dan ni gahui ni tsínj nico' Jesús gan'anj ni sij daran' ni xuman'. Ni nata' ni sij nuguan' sa'. Ni nin' gachra' ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj ni sij nej.

### Muerte de Juan el Bautista

<sup>7</sup> Ni gunun rey Herodes daran' si gui'yaj Jesús. Ni nun nari' ruhua sij si gui'yaj sij. Daj si gataj go'ngo ni ngüi sisi ganá'nij Juan scanij ni níman. <sup>8</sup> Ni gataj ango ni sij sisi hué Jesús huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj gu'naj Elías. Ni gataj ango da'aj ni sij sisi ganá'nij 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj gane sí' asij ná. <sup>9</sup> Ni gataj rey Herodes:

—Ga'nin' ni sij chra Juan, gui'yā. Ngaa ni un tsínj huin tsínj da únj. Daj si unúnj ga'i nuguan' xi'f sij. —Daj gataj Herodes.

Ni huin ruhua Herodes guini'i sí' man'an Jesús.

### Alimentación de los cinco mil

<sup>10</sup> Ni ngaa nanicaj ni tsínj nico' Jesús, ni gataj ni sij daran' si gui'yaj ni sij rian Jesús. Hué dan ni nicaj Jesús ni sij gan'anj sí' 'ngo quij qui'yanj naco nichrun' xu-

man' Betsaida. <sup>11</sup> Ni ngaa guini'i ni ngüi, ni guinico' ni sij man'an sí'. Ni ga'mi sa' sí' nga ni sij. Ni ga'mi sí' rian ni sij sisi daj nicaj sun Yan'anj rian ni sij. Ni ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj sí' nej. <sup>12</sup> Ni ngaa ruhua guini, ni ga'na' ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús. Ni gataj ni sij:

—Gana'nij re' ni ngüi gan'anj ni sij ni xuman' nga ni rancho ngaj nichrun' sisi nari' ni sij rian gane ni sij nga si xa ni sij. Daj si rian má n' n' nitaj ni ngüi má n' má n' j. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>13</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Ga'ui' man'an án re' si xa ni sij nánj. —Daj gataj Jesús.

Sanj gataj ni sij:

—Urin si nicaj únj huin un'un' chrachrúnj nga huij gue xucuaj. Sanj nun ni'i únj sisi huin ruhua re' gan'anj guiran únj si xa daran' ni ngüi nan. —Daj gataj ni sij.

<sup>14</sup> Ni sj 'ngo si un'un' mil tsínj má n' yu'uj daj. Ngaa ni gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Gui'yaj á re' si gane ni ngüi rian yo'ój. Ni nahuin chre' da huij xia chi' da huij xia chi' ngüi gane go'ngo yu'uj, gui'yaj á re'. —Daj gataj Jesús.

<sup>15</sup> Ni da'nga' daj gui'yaj ni sij. Ni gan'anj gane daran' ni ngüi, gui'yaj ni sij. <sup>16</sup> Ngaa ni guida'a Jesús un'un' chrachrúnj nga huij xucuaj daj. Ni ni'yaj sij xata'. Ni na-ga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa ni gura' da'aj sij ni chrachrúnj ga'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij sisi naga'ui' ni sí' ra'a ni ngüi aj. <sup>17</sup> Ni xa daran' ni ngüi. Ni gara ran riqui ni sij. Ngaa ni ganacaj ni sij daso gunaj. Ni nara ni sij xuhuij xuguti nga ni daso daj.

### La confesión de Pedro

<sup>18</sup> Ni 'ngo güi ngaa achínj jni'yaj nini urin Jesús rian Yan'anj, ni man' ni tsínj nico' sij nga man'an sij. Ngaa ni nachínj snan'anj Jesús ni sí'. Ni gataj sij:

—Ni un tsínj huínj ataj ni ngüi, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>19</sup> Ngaa ni gataj ni sí':

—Ataj da'aj ni ngüi sisi hué re' huin Juan, tsínj duguata' nnee. Ni ataj ango ni sij sisi hué re' huin tsínj gu'naj Elías. Ni ataj ángo ni sij sisi hué re' huin 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni ganá'nij tsínj daj nahuin sí' man'án re' aj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>20</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Ni un tsínj huínj, ruhua man'an án re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni gataj Pedro:

—Hué re' huin Cristo, tsínj 'na' rian Yan'anj anj. —Daj gataj Pedro.

### Jesús anuncia su muerte

<sup>21</sup> Sanj ga'nin' Jesús nico sun rian ni sij sisi sj nata' ni sij nuguan' nan rian ni a 'ngo ni ngüi mánj.

<sup>22</sup> Ni gataj sí':

—Hua nian sisi guiran'anj nico sayun, huínj da'nij ni ngüi. Ni danicaj ni tsínj huin achij nej, ni chrej huin rian nej, ni tsínj digyán ley man'ánj. Ni dagahui' ni sij



man'anj. Sanj xiráj hua'nij güi, nī gāna'nī. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>23</sup> Ngaa nī gataj Jesús gunun daran' ni sij:

—Sisj hua 'ngo tsínj huin ruhua nico' yūnj, ngaa nī dūnaj sij si-chrej man'an sij. Ngaa sīj nī ya'yoj gata sij rugutsj guinico' sij yūnj anj. <sup>24</sup> Nī tsínj na'uej ruhua gahui' sij ngāj, nī gā ni'ya sij. Sanj tsínj gā'ue gahui' xi'f man'anj, nī gāne nīganj sij ngā Yan'anj anj. <sup>25</sup> Nī sisj guiyaj gana 'ngo tsínj daj daran' si man chruhua xungüi gahuin si'yaj sij, ngaa nī un sin huin si huin-in' sisj gā ni'ya man'an sij únj. <sup>26</sup> Nī sisj hua 'ngo tsínj nā'aj ni'yaj yūnj ngā si-nuguan'anj, ngaa nī gahuin nā'a ngā sij ngaa gā'na' yūnj ngā ni ángel sá' chruhua xungüi nan. Nī gahuin 'ueé nūngüej chrē. Nī huinj da'nij ni ngüi. <sup>27</sup> Nī xānga' atā gunun a ni é re' sisj nitaj si gahui' da'aj ni ngüi mán yu'uj nan da' guini'i ni sij gā'na' guinicaj sun Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

### La transfiguración

<sup>28</sup> Nī ngaa guisj 'ngo si tūnj güi si ga'mi Jesús ni nuguan' nan, nī nicaj sij Pedro ngā Juan nej, Jacobo nej. Nī gahui sij chra 'ngo quij gāchinj jni'yaj sij rian Yan'anj. <sup>29</sup> Nī ngaa achínj jni'yaj sij, nī naduna rian sij. Nī nahuin gatsj nīn' si-gan' sij. Nī nahuin acā si-gan' sij nej. Ngaa nī gurugüi' huij tsínj daj. <sup>30</sup> Nī ga'mi nūngüej tsínj daj ngā sij huin nūngüej sí' Moisés ngā Elías. <sup>31</sup> Nī 'ueé nīn' ruhua gurugüi' nūngüej sí'. Nī ga'mi nūngüej sí' ngā Jesús xi'f si gahui' sij xuman' Jerusalén gahui sij chruhua xungüi nan. <sup>32</sup> Nī 'nā' nnej rian ni dugüi' Pedro. Sanj nun gatoj ni sij. Nī guini'i ni sij sisj xiguin si-gan' Jesús. Nī hué daj guini'i ni sij nūngüej tsínj niquin' ngā Jesús nej. <sup>33</sup> Nī ngaa gaxi'i gahui anéj nūngüej tsínj daj rian Jesús, nī gataj Pedro gunun Jesús:

—Sā' mán né' yu'uj nan Maestro. Ngaa nī guiyaj únj hua'nij hue' recoj le. Nī 'ngo man'án re'. Nī angoj Moisés. Nī angoj Elías. —Daj gataj Pedro.

Sanj nun ni'f sij si ataj sij mánj.

<sup>34</sup> Nī ngaa a'mi Pedro, nī nasj 'ngo nga guiran-án' rian ni sij. Nī guxu'ui' ni sij si 'ngo nasj nga daj rian ni sij. <sup>35</sup> Nī scanij nga daj gunun ni sij 'ngo nanē gataj-á':

—Tsínj nan huin da'nī 'i ruhuāj. Gunun a ni é re' si ataj sí'. —Daj gataj Yan'anj gunun ni sij.

<sup>36</sup> Nī ngaa ganahuij ga'mi Yan'anj, nī gunáj urin Jesús ngā ni tsínj nico' sí'. Nī dínj gane du'ua ni sij ni güi daj nun nāta' ni sij si guini'i ni sij gunun nī a 'ngo ni ngüi mánj.

### Jesús sana a un muchacho endemoniado

<sup>37</sup> Nī ango güi ngaa nanij ni sij chra quij, nī mán nīn' ruhua ni ngüi 'nā' nari' dugüi' ngā Jesús.

<sup>38</sup> Nī niquin' 'ngo tsínj daj scanij ni ngüi. Nī gaguáj sí'. Nī gataj sí':

—Maestro, achínj jni'yā rián re' sisj guini'yaj re' da'nī. Daj si urin sij nicā. <sup>39</sup> Nī da'a 'ngo nanē xi'f man'an sij. Nī hora aguáj sij. Nī guida'a xi'f yaquij, 'yaj nanē xi'f daj da ahui yatan' du'ua sij. Nī na'uej ruhua nanē xi'f daj gahuin ane rian da'nī. <sup>40</sup> Nī ga'mi yacōj rian ni tsínj

nicó' re' sisj guiri ni sij nanē xi'f niman da'nī. Sanj nun gunucua'j ni sij guiri ni sij mánj. —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

<sup>41</sup> Ngaa nī gataj Jesús:

—Nī ngüi man yyaj, nī na'ue guxuman ruhua ni é re' nī'yaj ni é re' man'anj. Nī xi'f niman án re'. Nī na'ue gunucua' gane nigān ngā ni é re' mánj. Nī na'ue gunucua' si-chrej ni é re' nīganj mánj. Nīcaj re' da'nij re' gā'na' re' riánj anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>42</sup> Nī ngaa gahuin nichrun' tsin' daj, nī ganatúj sij, guiyaj nanē xi'f daj. Nī guida'a xi'f yaquij, guiyaj nanē xi'f nej. Sanj ga'mi huee Jesús rian nanē xi'f daj. Nī ganahuin tsin', guiyaj Jesús. Nī naga'ui' Jesús tsin' daj rian chrej sij. <sup>43</sup> Nī gahuin yan'anj ruhua daran' ni ngüi xi'f daj hua nucua'j Yan'anj anj.

### Jesús anuncia otra vez su muerte

Nī ngaa hua guē gahuin yan'anj ruhua ni sij, nī gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

<sup>44</sup> —Gunun sá' á re' ni nuguan' ga'mī nan. Huēj huin da'nij ni ngüi. Nī naga'ui' ni sij man'anj ra'a ni tsínj.

—Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

<sup>45</sup> Sanj na'ue gara da'nga' ruhua ni sij si gataj Jesús. Daj si na'ue gunun sá' ni sij, guiyaj nuguan' daj. Nī xu'ui' ni sij gāchinj snan'anj ni sij Jesús xi'f nuguan' daj.

### ¿Quién es el mayor?

<sup>46</sup> Ngaa nī gaxi'i ni tsínj nico' Jesús ga'mi ni sij un tsínj huin achij scanij ni sij. <sup>47</sup> Nī ni'f Jesús daj ani ruhua niman ni sij. Ngaa nī guida'a Jesús ra'a 'ngo tsin'. Nī gani sij tsin' daj xi'nij sij. <sup>48</sup> Nī gataj sij gunun ni sí':

—Nī un tsínj nāhuin ra'a tsin' nan xi'f si nicaj dugüi' sij ngāj, nī nāhuin ra'a sij man'anj nej. Nī tsínj nāhuin ra'a man'anj, nī nāhuin ra'a sij Yan'anj. Daj si Yan'anj huin si ga'nij ga'nāj. Nī tsínj nico' da rucu scanij ni é re', nī hué tsínj daj huin tsínj huin achij. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### El que no es contra nosotros, por nosotros es

<sup>49</sup> Hué dan nī gataj Juan gunun Jesús:

—Maestro, guini'i ni únj 'ngo tsínj a'mi si-xugüf re'. Nī hué da guiri sij nanē xi'f chruhua niman ni ngüi. Sanj nitaj si chéj sij ngā ni únj. Ngaa nī xi'f daj nun gā'uej únj sisj guiyaj sij daj. —Daj gataj Juan.

<sup>50</sup> Ngaa nī gataj Jesús:

—Gā'nin' ruhuá re' sisj hué daj guiyaj tsínj daj. Daj si tsínj nitaj si unun' ngo', nī chracuij sij yun' anj. —Daj gataj Jesús gunun Juan.

### Jesús reprende a Jacobo y a Juan

<sup>51</sup> Nī ngaa achin doj güi guinan' Jesús xata', nī 'ngo gani ruhua sij gan'anj sij xuman' Jerusalén. <sup>52</sup> Nī ga'nij sij go'ngo tsínj gan'anj sini rian sij. Nī gan'anj ni sí' xuman' rian man' ni tsínj samaritano sisj guiyaj xugüi ni sí' rian gūna ni dugüi' Jesús. <sup>53</sup> Sanj nun nahuin ra'a ni tsínj samaritano Jesús. Daj si hua ni'f ni sí' sisj huaj Jesús xuman' Jerusalén. <sup>54</sup> Nī guini'i huij tsínj nico'

Jesús si gui'yaj ni tsínj daj. Nì gu'naj nungüej sij Jacobo nga Juan. Nì gataj nungüej sij gunun Jesús:

—Señor, huin ruhuá re' sisi ga'nin' nungüej únj yan'an gayu xata' gaca ni tsínj man nan daj rún' gui'yaj tsínj gu'naj Elías asij ná ní'. —Daj gataj nungüej sij gunun Jesús.

<sup>55</sup> Sanì nanicaj Jesús chran' sí' nungüej sij. Nì gataj sí':

—Nun ni'i nungüej é re' daj hua niman nungüej é re'.

<sup>56</sup> Sé si 'nāj sisi guere' niman ni ngüi gui'yā huñj da'nij ni ngüi. Sanì 'nāj nacā ni sij. —Daj gataj Jesús. Ngaa nì gan'anj ni sij ango xuman'.

### Los que querían seguir a Jesús

<sup>57</sup> Nì ngaa huaj ni sij chrej, nì gataj 'ngo tsínj daj gunun Jesús:

—Señor, huin ruhuāj guinicōj man'án re' nì a gan'anj re' aj. —Daj gataj sij.

<sup>58</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Hua huej nun xune aj. Nì hua si-gaca' xataj chéj xata' nun xú'. Sanì nitaj rian gūna da'nij ni ngüi huñj mánj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

<sup>59</sup> Ngaa nì gataj Jesús gunun ango tsínj daj:

—Guinicō' re' man'ánj. —Daj gataj Jesús.

—Señor, dúná re' sisi gan'anj sinij gachin' chrē aj.

—Daj gataj sij.

<sup>60</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Ga'nin' ruhuá re' si gachin' ango ni sij niman. Daj si rún' huin niman huin ni sij. Sanì gan'anj man'án re' ga'mi re' nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian né'. —Daj gataj Jesús.

<sup>61</sup> Ngaa nì gataj ango tsínj daj gunun Jesús:

—Señor, huin ruhuāj guinicōj man'án re', sanì dūna siní re' sisi gan'anj gatā gunun ni dugüi'tj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>62</sup> Sanì gataj Jesús gunun sij:

—Nitaj si ní'yanj tsínj da'a nne ngaa nì'yaj sij rucú sij. Nì da'nga' daj na'ue gui'yaj sun sa' 'ngo tsínj rian nicaj sun Yan'anj ngaa nì'yaj sij rucú sij. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

### Misión de los setenta

**10** Hué daj síj nì nacui Señor ya'nij xia chi' ran' tsínj nico' sij. Nì ga'nij sij huñj huñj ran' ni sí' gitañ di-an sini yan gan'anj ni sí' go'ngo ni xuman' daj nej. <sup>2</sup> Nì gataj sij gunun ni tsínj daj:

—Rún' huin strigo huin ni ngüi achin gunun si-nuguan' Yan'anj. Nì rún' huin tsínj a'nin' strigo huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Nico nijn' ruhua strigo ngaj achin ga'nin' ni sij. Ngaa nì gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj sisi ga'nij man'an sí' ni tsínj gui'yaj sun gan'anj ga'nin' ni sij si-strigo sí'. <sup>3</sup> Nì a'nī gan'anj ni é re' rún' gan'anj ni xachij 'nij scanij ni stuj huee. <sup>4</sup> Nì si nicaj á re' nnánj nga nnij nun san'anj nej, canj nej, gan'anj án re' mánj. Nì si guiniquin' a ni é re' ga'mi a ni é re' nga ni tsínj nari' a ni é re' chrej nej mánj.

<sup>5</sup> Nì ngaa gatu a ni é re' 'ngo hue', nì gataj sini yan ni é re' rian ni ngüi nne chruhua hue' daj: "Gahuin din'inj

ruhua ni é re'." Daj gataj ni é re'. <sup>6</sup> Nì sisi yu'uj daj nne 'ngo tsínj a'mi sa'aj, ngaa nì gahuin din'inj ruhua sij daj huin ruhua ni é re'. Sanì sisi nitaj 'ngo tsínj a'mi sa'aj yu'uj daj, ngaa nì nanicaj nuguan' sa' ga'mi ni é re' rian án re'. <sup>7</sup> Gunan án re' hue' nne tsínj sa' daj. Nì xā á re' go'o a ni é re' si riqui ni ngüi daj. Daj si ni tsínj 'yaj sun, nì hua si-chrej ni sij si ga du'ue ni sij. Si gan'anj án re' go'ngo ni hue' mánj. <sup>8</sup> Nì ngaa huaj guisij a ni é re' 'ngo xuman' rian ráj xina ni ngüi ni'i ni sij a ni é re', nì xā á re' si riqui ni sij aj. <sup>9</sup> Jnāhuin a ni é re' ni ngüi a'nan' si guiman ni sij yu'uj daj. Nì gataj á re' gunun ni sij: "Hua gahuin nichrun' ga'na' nicaj sun Yan'anj rian ni é re'." Daj gataj ni é re'.

<sup>10</sup> Sanì sisi huaj guisij a ni é re' 'ngo xuman', nì nun ráj xina ni ngüi ni'yaj ni sij a ni é re', ngaa nì gahui a ni é re' chruhua cayu, nì gataj á re' gunun ni ngüi mán xuman' daj: <sup>11</sup> "Nagunan' ni únj yo'ój yaj man xánj án re' guta dacój ni únj. Nì da'nga' daj 'yaj ni únj xi'í si na'ue gunun a ni é re' si-nuguan' ni únj. Sanì gunun sa' ni é re' sisi hua gahuin nichrun' ga'na' rian nicaj sun Yan'anj rian ni é re'." Hué daj gataj á re' gunun ni ngüi man xuman' daj. <sup>12</sup> Ataj snan'an gunun a ni é re' sisi güi nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi, ngaa nì huaj gahuin ni ngüi xuman' daj castigo si guiran' ni ngüi xi'í guimán xuman' Sodoma asij ná. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### Ayes sobre las ciudades impenitentes

<sup>13</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Ducu niqun niman ni é re' ni ngüi mán xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Nì nun gui'yā si sa' xuman' Tiro nga xuman' Sidón rún' gui'yā xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Sanì sisi hua gui'yā si sa' daj, nì hua nani ruhua ni ngüi man Tiro nga Sidón xi'í si-gaquin' ni sij ná. Nì hua gunun ni sij atsij naya'. Nì hua gane ni sij rian yaj digyán ni sij sisi hua yya nanicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. <sup>14</sup> Hué dan nì güi nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi, ngaa nì huaj guiran' ni é re' castigo si guiran' ni ngüi xi'í guimán xuman' Tiro nga xuman' Sidón asij ná. <sup>15</sup> Nì atā gunun a ni é re' huin a ni é re' ni ngüi man xuman' Capernaum sisi nne nijn' ruhua ni é re'. Xi'í daj ani ruhua ni é re' sisi hua 'ueé nijn' ruhua xánj án re' rún' hua xata' hua xánj án re', ruhua á re'. Sanì gan'anj án re' rian man ni ngüi gahui', gui'yā. —Daj gataj Jesús.

<sup>16</sup> Ngaa nì gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Ni ngüi unun si ataj á re', nì hué daj gunun ni sij si-nuguan'ánj nej. Sanì sisi dānicaj ni ngüi ni é re', nì hué daj dānicaj ni sij man'ánj nej. Nì ni ngüi dānicaj man'ánj, nì hué daj dānicaj ni sij Yan'anj nej. —Daj gataj Jesús.

### Regreso de los setenta

<sup>17</sup> Hué dan nì nanicaj huā'nij xia chi' ni tsínj gan'anj daj. Nì hua niā' ruhua ni sij. Nì gataj ni sij gunun Jesús:

—Señor, nì da' ni nanē xi'í dagahuin rian ni únj ngaa a'mi únj si-xugüi man'án re'. —Daj gataj ni sij.

<sup>18</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Daj rún' yoo ahui du'ui xata', n̄i da'nga' daj guini'tnj 'n̄a' guinij sichre Satanás xata' aj. <sup>19</sup> Hua riquij si gahuin nucua'j á re' si gurun a ni é re' rian xucua'j nga xiquin nej. N̄i s̄i gui'yaj x̄i'i xú' rian án re' mánj. N̄i ga'ue gui'yaj gana ni é re' rian si-fuerza sichre Satanás. N̄i nitaj si guiran' a ni é re', gui'yaj a 'ngo ni nuguan' quij nan mánj. <sup>20</sup> N̄i hua yya dagahuin ni nane x̄i'i si ataj á re'. San̄i s̄i gahuin niā' ruhua ni é re' x̄i'i si unun ni nane x̄i'i si ataj á re' mánj. San̄i gahuin niā' ruhua á re' si hua n̄ica si-xugüi a ni é re' ta rian yanj xata', 'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús rian huā'nij xia chi' ni tsínj daj.

### Jesús se regocija

<sup>21</sup> Hué hora daj n̄i gahuin niā' ruhua Jesús, gui'yaj Espíritu Santo. N̄i gataj sij gunun Yan'anj:

—A'mi sa'āj rián re' huín re' chrē nne xata'. N̄i nicáj re' n̄in' sun xata' nga rian xungüi n̄ica' nej. N̄i a'mi sa'āj rián re' x̄i'i si digyán re' nuguan' sa' nan rian ni tsínj nitaj si huin achij. N̄i garij huí re' nuguan' sa' nan rian ni tsínj ni'i sa' nga ni tsínj chr̄un ga'i nuguan' nej. N̄i da'nga' daj garan' ruhuá re' gui'yáj re' huín re' chrē nne xata'. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

<sup>22</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni ngüi:

—Riqui chrē daran' ni rasun riánj. N̄i a 'ngo ni ngüi nun ni'i daj hua man'ānj huínj da'nij Yan'anj. San̄i urin chrē ni'i aj. N̄i n̄i a 'ngo ni ngüi nun ni'i daj hua chrē. San̄i ur̄inj ni'i daj hua chrē si huínj da'nij Yan'anj. N̄i un ngüi rian garan' ruhuáj digyānj, n̄i ga'ue digyānj rian ni sij daj hua chrē. —Daj gataj Jesús.

<sup>23</sup> Ngaa n̄i ni'yaj Jesús rian urin ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij:

—Hua 'ueé rian ni tsínj acaj cuenta daj hua man'ānj daj rún' acaj cuenta á re' ni'yaj á re' rian x̄i'tj. <sup>24</sup> Daj si asij ná, n̄i gahuin nico ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj nga nico ni rey gahuin ruhua guini'i ni sí' si ni'i ni é re' acuan'. San̄i nun guini'i ni sij. N̄i gahuin ruhua ni sij gunun ni sij si unun ni é re'. San̄i nun gunun ni sij mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### El buen samaritano

<sup>25</sup> Ngaa n̄i naxuman 'ngo tsínj digyán ley ga'mi sij nga Jesús. N̄i gahuin ruhua sij x̄acaj sij cuenta x̄i'í si-nuguan' Jesús. N̄i nachínj snan'anj sij Jesús. N̄i gataj sij:

—Maestro, daj gui'yā, n̄i gane nigān nga Yan'anj únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>26</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Daj ataj si-ley Yan'anj ayá re' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>27</sup> N̄i gataj tsínj daj:

—“Gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' Señor huin Dan'anj né' nga n̄in' niman né'. N̄i gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj nga daran' si-fuerza né'. N̄i gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj nga n̄in' sta'nga' né'. N̄i daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' man'an né', n̄i da'nga' daj gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né' nej.” —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

<sup>28</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Dugu'naj huaj atáj re'. Sisi da'nga' daj gui'yáj re', n̄i gane niganj re' nga Yan'anj nánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>29</sup> San̄i man'an tsínj daj, n̄i gahuin ruhua sij sisi guini'i Jesús sisi tsínj sa' huin sij. X̄i'í daj n̄i nachínj snan'anj sij Jesús. N̄i gataj sij:

—N̄i un tsínj huin dugüi'tj únj. —Daj gataj sij.

<sup>30</sup> Ngaa n̄i nani Jesús 'ngo cuento gunun sí'. N̄i gataj sij:

—Gahui 'ngo tsínj daj xuman' Jerusalén huaj sij chrej xuman' Jericó. N̄i gahui ni tsínj tu. N̄i ga'nej ni sí' si-gan' tsínj huaj daj. N̄i ga'ui' ni sí' sij. N̄i guiran' x̄i'i sij, gui'yaj ni sí'. N̄i doj n̄i gahui' sij ngaa gan'anj ni sí'.

<sup>31</sup> Ngaa n̄i huaj 'ngo chrej niquin' rian ni tsínj israelita chrej daj. San̄i ngaa guini'i sij ngaj tsínj guiran' x̄i'i daj, n̄i gachin anéj sij rian sí' gan'anj sij. <sup>32</sup> N̄i huaj 'ngo tsínj levita chrej daj nej. N̄i ngaa guini'i sij tsínj daj, n̄i gachin anéj sij gan'anj sij nej.

<sup>33</sup> 'San̄i huaj 'ngo tsínj samaritano hué guē chrej daj.

N̄i tsínj 'n̄a' anéj chrej huin sí'. N̄i ngaa guini'i sí' tsínj ngaj daj, n̄i gahuin 'i ruhua sí' ni'yaj sí' sij. <sup>34</sup> N̄i gahuin nichrun' tsínj samaritano daj. N̄i gui'yaj gono'o sij gasti nga nnee vino tsínj guiran' x̄i'i daj. N̄i gumi sij atsij rian guiran' x̄i'i sí'. N̄i dagahui sij sí' xiráj dánj sij xucu. N̄i nicaj sij gan'anj sij mesón. N̄i dugumi sij man'an sí'.

<sup>35</sup> Ngaa n̄i ango güi ngaa huin ruhua sij gan'anj sij, n̄i guiri sij huí san'anj huin denario ga'ui' sij ra'a tsínj ducua huin mesón. N̄i gataj sij: “Dugumi re' tsínj nan. N̄i sisi gutin' re' huaj, n̄i man'ānj naru'ue rián re' ngaa n̄anicā ruhua' yún ga'nāj.” —Daj nani Jesús cuento rian tsínj digyán ley daj.

<sup>36</sup> Ngaa n̄i nachínj snan'anj Jesús sí'. N̄i gataj sij:

—Ngaa n̄i daj hua yya ni huā'nij tsínj gachin daj gahuin tsínj nicaj dugüi' rian tsínj guiran' x̄i'i daj, ruhua man'án re' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>37</sup> Ngaa n̄i gataj tsínj daj:

—Hué tsínj gahuin 'i ruhua ni'ya tsínj guiran' x̄i'i, ruhuāj aj. —Daj gataj tsínj digyán ley daj.

Ngaa ni:

—Güij re' n̄i da'nga' daj gui'yaj man'án re' nej. —Daj gataj Jesús.

### Jesús visita a Marta y María

<sup>38</sup> N̄i ngaa huaj Jesús chrej, n̄i guisij sí' 'ngo xuman' rian nun 'ngo yun'unj x̄ana gu'naj Marta. N̄i gunáj Jesús ducua' ún', gui'yaj ún'. <sup>39</sup> N̄i hua 'ngo xugüi'ij Marta gu'naj María. N̄i gan'anj gane María dacój Jesús unun ún' si ataj Jesús. <sup>40</sup> N̄i da nahuij ruhua Marta 'yaj sun ún'. Ngaa n̄i gahuin nichrun' ún' rian Jesús, n̄i nachínj snan'anj ún':

—Señor, un sin huin n̄i nitaj si nahuij ruhuá re' sisi ur̄inj duna xugüi'tj rian daran' ni rasun 'yā nan únj. Ga-taj re' gunun unj si chr̄acuij unj yūnj anj. —Daj gataj Marta gunun Jesús.

<sup>41</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Marta, Marta, nahuij ruhuá re' nga daran' ni sun 'yáj re'. N̄i na'ue gahuin din'inj ruhuá re' mánj. <sup>42</sup> San̄i hua urin nuguan' sa' huin si ní'yanj. N̄i hua nacui

María nuguan' sã' daj. Nî nî a 'ngo ni ngüi sî ga'ue gataj sîsî sî gunun María si-nuguan'ãnj mánj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús y la oración

**11** Ngaa nî 'ngo yun nne Jesús 'ngo yu'uj gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. Nî ngaa ganahuij gachínj jni'yaj sij, nî gataj 'ngo tsínj nico' sij:

—Señor, digyán re' rian únj daj gã'mi únj ngaa gachin jni'yaj ni únj rian Yan'anj daj rún' digyán Juan rian ni tsínj nico' sí', ruhua únj. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>2</sup> Ngaa nî gataj Jesús:

—Ngaa gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj, nî gataj á re': Chrej ni únj huin re' nné re' xata'.

Nî huin ruhua únj si gã'mi 'ueé ni ngüi xi'f si-xugüi man'án re'.

Nî huin ruhua únj si gã'na' re' guinicaj re' sun rian ni ngüi, ruhua ni únj.

Nî daj rún' dagahuin sã' ni ángel mán xata' rian man'án re', nî da'nga' daj dagahuin ni ngüi mán nica' rian man'án re', ruhua únj nej.

<sup>3</sup> Nî rîqui re' si xã ni únj da' go'ngo güi.

<sup>4</sup> Nî guinicaj re' 'ngo niman nico xi'f si-gaquin' únj si da'nga' daj nicaj únj niman nico xi'f gaquin' 'yaj dugüi' únj rian únj nej.

Nî sî duná re' si gatsij sichre niman ni únj mánj.

Sanj gã'ni re' sîsî sî guiyaj gana si quij rian únj. Da'nga' daj gataj á re' ngaa gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>5</sup> Nî gataj ruhua' yún Jesús:

—Gui'yó' cuenta sîsî hua 'ngo tsínj nicaj dugüi' nga 'ngo ni é re'. Nî huaj sij yan' sã' ducua' sí'. Nî gataj sij gunun sí': "Jnanj, chracuij re' huã'nij chrachrúnj xã 'ngo dugüi'tj 'nã' ducua'. <sup>6</sup> Nî huaj sij chrej, sanj nitaj si guiri'tj gã'uñj xã sij mánj." Daj gataj sij rian dugüi' sij. <sup>7</sup> Sanj gataj tsínj nne chruhua hue' gunun dugüi' sij: "Sî ga'nã' chran' yun'únj re' yünj mánj. Hua ránj rian hue'. Nî ngã ngã ni da'nî rian nna. Sî ga'ue nãchicãj rîqui rian re' mánj." Daj gataj sij, ruhua á re' únj. Sé daj gataj sij mánj. <sup>8</sup> Nî atã gunun a ni é re' sîsî nuj si na'uej sij nãchica sij gã'ui' sij xi'f si nicaj dugüi' tsínj daj ngã sij, sanj xi'f si ducu reque sí', nî nãchica sij gã'ui' sij daran' si achínj sí'.

<sup>9</sup> Asîj nî atã gunun a ni é re' sîsî gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj. Nî rîqui Yan'anj rian án re'. Nãno' a ni é re' nuguan' sã', nî nari' a ni é re'. Nî guiyaj á re' rún' 'yaj 'ngo tsínj ita ra'a rian hue', nî nã'ni Yan'anj gatu a ni é re' aj. <sup>10</sup> Daj si daran' ni ngüi achínj, nî ri' ni sij. Nî ni ngüi nãno', nî nari' ni sij nej. Nî ni ngüi ita ra'a rian hue', nî nã'ni Yan'anj gatu ni sij nej. <sup>11</sup> Nî sîsî da'nîj ni é re' achínj chrachrúnj xaj, nî gã'ue gã'ui' a ni é re' yej ra'a ní'. Nî ngaa achin 'ngo xucua, nî gã'ue gã'ui' a ni é re' 'ngo xucua'j xã sij ní'. Sé daj huin mánj. <sup>12</sup> Nî gã'ue gã'ui' a ni é re' 'ngo xiquin ra'a da'nîj a ni é re' ngaa achin chruj ní'. Sé daj huin mánj. <sup>13</sup> Tsínj xi'f huin a ni é re'. Sanj ni' a ni é re' si hua sã' gã'ui' ni é re' xã ni da'nîj ni é re'. Yu'uj daj nî huaj nî' ruhua si rîqui yya chrej a ni é re' nne xata' Espiritu Santo rian ni ngüi

achínj Espiritu Santo rian-án'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### Una casa dividida contra sí misma

<sup>14</sup> Nî 'ngo güi nî guiri Jesús 'ngo nanë xi'i niman 'ngo tsínj na'ue gã'mi daj. Nî gaxi'i sí' ga'mi sí'. Nî gahuin yan'anj ruhua ni ngüi guini'i ni sij si guiyaj Jesús.

<sup>15</sup> Sanj ga'mi go'ngo ni sij xi'f Jesús. Nî gataj ni sij:

—Xi'f si-fuerza man'an sichre gu'naj Beelzebú, nî ri Jesús ni nanë xi'i niman ni ngüi. —Daj gataj da'aj ni sij.

<sup>16</sup> Nî gachínj ango da'aj ni sij sîsî guiyaj Jesús 'ngo si sã' 'nã' xata'. Daj si huin ruhua ni sij guta' ni sij gaquin' xirãj Jesús. <sup>17</sup> Sanj ni' i Jesús si ani ruhua ni sij. Ngaa nî gataj sij:

—Sîsî unun' ni dugüi' 'ngo ducuasun, nî guere' xuman' daj, guiyaj ni man'an ni sij mán sij. Nî sîsî unun' 'ngo tsínj daj ngã ni dugüi' sij mán ducua' sij, nî guere' ni sij nej. <sup>18</sup> Hué daj huin sîsî unun' sichre Satanás ngã ni nanë xi'i, nî daj ga'ue gunucua' rian nicaj sun sichre Satanás, ruhua á re' únj. Nî da'nga' daj nachínj snan'ãn a ni é re' xi'f si ataj á re' si rîj nanë xi'i chruhua niman ni ngüi ngã si-fuerza Beelzebú. Sanj sé si xanga' huin mánj. <sup>19</sup> Sanj sîsî rîj ni nanë xi'i niman ni ngüi ngã si-fuerza Beelzebú, ngaa nî un tsínj rîqui sîsî guiri ni tsínj nico' ni é re' nanë xi'i niman ni ngüi, ruhua á re' únj. A'mi ni sij ngã ni nanë xi'i, ruhua á re' ní'. Hué dan nî digyán ni sí' sîsî nitaj si hua nica ruhua á re' mánj.

<sup>20</sup> Sanj sîsî hua yya rîj nanë xi'i chruhua niman ni ngüi 'yaj ra'a man'an Yan'anj xanga', ngaa nî huin ruhua' gata sîsî ga'na' guisij si guinicaj sun Yan'anj scanij a ni é re' aj.

<sup>21</sup> 'Gui'yo' cuenta daj 'yaj 'ngo tsínj hua nucua' nne ducua'. Ngaa hua xirúnj si chria' sij dugumi sij ducua' sij, nî hua xitinj ruhua sij nne sij ngã daran' si nara sã' sij. <sup>22</sup> Sanj ngaa 'nã' ango tsínj nucua' doj daj ngã man'an sij, nî guiyaj gana sí' rian sij. Nî gã'nej sí' xirúnj si chria' sij ngã ango ni rasun nara sã' sij. Nî gura' da'aj sí' ngã ni dugüi' sí'.

<sup>23</sup> Nî tsínj nitaj si nicaj dugüi' ngãj, nî unun' sij ngãj. Nî tsínj nitaj si nãran' strigo ngãj, nî re'ej sij strigo aj. Nî 'yaj sij sîsî na'ue guinico' ni ngüi man'ãnj. —Daj gataj Jesús.

### El espíritu inmundo que vuelve

<sup>24</sup> Ngaa nî gataj ruhua' yún Jesús:

—Nî ngaa gahui nanë xi'i niman 'ngo tsínj daj, nî chéj nanë xi'i 'ngo yu'uj hua nãco nano' sij nî a nãranj ruhua. Sanj nun nari' sij rian nãranj ruhua. Ngaa ni: "Nãnicã ruhua' yünj ducua' rian gahu", ataj nanë xi'i daj. <sup>25</sup> Nî ngaa nãnicaj nanë xi'i daj, nî nari' sij 'ngo hue' hua ni'nij. Nî hua naca' ne. Nî nagui'yaj sã' ne hue' daj. Nî da'nga' daj rún' huin hue' daj, hué daj huin niman tsínj daj. <sup>26</sup> Ngaa nî gan'anj nanë xi'i daj. Nî nãno'-ó' ango ichij nanë xi'i quij hua daj ngã man'an sij. Nî daran' ni nanë xi'i daj ganatu nuguan'an niman tsínj daj ruhua' yún gãne-é'. Nî guiran' tsínj daj nico

sayun daj nga si guiran' sij asij sini yan. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Los que en verdad son bienaventurados

<sup>27</sup> Nĭ diaj hua a'mi Jesús, nĭ gaguáj 'ngo yun'unj xana nne scanij ni ngüi. Nĭ gataj ún':

—Hua 'ueé rian nní re' xi'í si guchruj ún' man'án re'. Nĭ dugutsi ún' man'án re' nej. —Daj gaguáj yun'unj xana daj.

<sup>28</sup> Sanĭ gataj Jesús:

—Hua 'ueé rian ni ngüi unun si-nuguan' Yan'anĭ. Nĭ 'yaj ni sij daj rún' ataj Yan'anĭ gunun ni sij nej. —Daj gataj Jesús.

### La generación perversa demanda señal

<sup>29</sup> Nĭ gahuin nico ni ngüi nahuin yu' xi'nĭj Jesús. Ngaa nĭ gaxĭ'i Jesús ga'mi sij. Nĭ gataj sij:

—Sé ni ngüi sa' huin ni ngüi mán yyaj. Achínj ni sij 'ngo si sa' 'na' xata', guĭ'yā. Sanĭ sĭ guĭ'yā 'ngo si sa' guĭni'i ni sij mánj. Urin si guiran' tsínj gu'naj Jonás asij ná huin si guĭni'i ni sij aj. <sup>30</sup> Nĭ daj rún' guĭ'yaj Yan'anĭ 'ngo si sa' nico nga Jonás guini'i ni ngüi guimán xuman' Nínive asij ná, nĭ da'nga' daj guĭ'yaj Yan'anĭ nga man'ānj guĭni'i ni ngüi mán yyaj huĭnj da'nĭj ni ngüi.

<sup>31</sup> 'Nĭ ngaa guĭsij güi nāguĭ'yaj yya Yan'anĭ nga ni ngüi, nĭ ganiquin' reina 'na' ne' sur gataj ún' sisĭ da'ui ni ngüi mán yyaj gaquin'. Daj si ga'na' ún' da' xi'í nĭnj xungüi gunun ún' si-nuguan' tsínj gu'naj Salomón. Nĭ huin chrun sí' si-nuguan' Yan'anĭ. Sanĭ huin achij man'ānj daj nga Salomón rian án re'. <sup>32</sup> Nĭ güi ganahuij xungüi ngaa nāguĭ'yaj Yan'anĭ xi'í si-gaquin' ni tsínj, nĭ naxuman ni tsínj guimán xuman' Nínive asij ná nga ni tsínj man acuan'. Nĭ gataj ni tsínj daj sisĭ da'ui ni tsínj man acuan' gaquin'. Daj si ganani ruhua ni tsínj guimán Nínive daj xi'í si-gaquin' ni sij ngaa gunun ni sij si nata' Jonás si-nuguan' Yan'anĭ gunun ni sij. Sanĭ huin achij man'ānj daj nga Jonás rian án re'.

### La lámpara del cuerpo

<sup>33</sup> Nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĭ sé si gari huĭ' 'ngo candil ngaa arún' yan'an chra-á'. Nĭ sĭ gune' riqui chrúnj mánj. Sanĭ guto' xata' sisĭ guĭxiguin rian ni ngüi gatu chruhua hue'.

<sup>34</sup> 'Rún' huin 'ngo yan'an xiguĭn, nĭ da'nga' daj huin rundij rian né'. Nĭ ngaa xiguĭn sa' rundij rian né', nĭ ni'yaj sa' né'. Sanĭ sisĭ nitaj si xiguĭn sa' rundij rian né', nĭ na'ue nari' né' 'ngo chrej sa' gan'anĭ né'. Daj si hua rumi' rian né'. <sup>35</sup> Ga' cuidado rian án re' sisĭ xiguĭn sa' chruhua niman án re'. Ngaa nĭ sĭ ga rumi' rian nne ni é re' mánj. <sup>36</sup> Nĭ sisĭ xiguĭn sa' chruhua niman né', nĭ nitaj si hua rumi' rian nne né' mánj. Daj si xiguĭn sa' chruhua niman né' ni'yaj né' daj rún' 'yaj 'ngo yan'an xiguĭn. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

### Jesús acusa a fariseos y a intérpretes de la ley

<sup>37</sup> Nĭ ngaa ganahuij ga'mi Jesús, nĭ gaquínj 'ngo tsínj fariseo xa Jesús ducua' sí'. Nĭ gatúj Jesús gan'anĭ gane

sij rian mesa. <sup>38</sup> Nĭ gahuin yan'anĭ ruhua tsínj daj ngaa guini'i sij sisĭ nun naniá' nico Jesús asij ngaa achin xa nungüej sij. <sup>39</sup> Sanĭ gataj Señor gunun sij:

—Ni tsínj fariseo huin ni é re'. Nĭ na'nin' sa' á re' xiráj tasa nga xiráj go'o nej. Sanĭ ne' chruhua niman án re', nĭ man nĭn' ruhua si quij hua. Daj si 'yaj tu a ni é re', nĭ 'yaj quij a ni é re' nej. <sup>40</sup> Tsínj nitaj si unun huin ín re'. Ni'i a ni é re' sisĭ guĭ'yaj Yan'anĭ nnee cúj né'. Nĭ da'nga' daj nun ni'i a ni é re' sisĭ guĭ'yaj Yan'anĭ niman né' ní'. <sup>41</sup> Sanĭ ga'ui' a ni é re' da'aj si'yaj á re' rian ni ngüi niqui, ngaa nĭ xacaj á re' cuenta sisĭ hua sa' chrej chéj a ni é re' aj.

<sup>42</sup> 'Sanĭ ducu niqui niman án re' ni tsínj fariseo. Daj si guĭran' ni é re' nico sayun. Aya á re' rumi coj nun stila nga coj ruda nej, daran' ni cuej nej. Nĭ ngaa guisĭj ichi' rumi, nĭ a'ui' ni é re' 'ngo rumi rian Yan'anĭ. Sanĭ dunáj a ni é re' si guĭ'yaj nĭca á re' rian dugüi' a ni é re'. Nĭ nitaj si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anĭ mánj. Sanĭ huin ruhua Yan'anĭ sisĭ guĭ'yaj á re' ni nuguan' nico nan. Nĭ na'uej ruhua Yan'anĭ sisĭ dunáj á re' nga ango nuguan' le mánj.

<sup>43</sup> 'Ducu niqui niman ni é re' tsínj fariseo. Guĭran' ni é re' nico sayun. Daj si aran' ruhua á re' gane a ni é re' chrun xila sa' doj niquin' chruhua nuhui. Nĭ aran' ruhua ni é re' si garun du'ua ni ngüi ra'a ni é re' rian yu'ue.

<sup>44</sup> 'Nĭ ducu niqui niman án re' huin ín re' ni tsínj fariseo. Tsínj digya' yun'unĭ huin ín re'. Nĭ rún' hua rian achin' ni ngüi níman daj huin ín re'. Nĭ nun ni'i ni ngüi. Nĭ rún' huin ngaa xinga ni ngüi a nun ni'i ni sij ngaj níman, nĭ run ni sij da'nga' da huin ín re'. Daj si nun ni'i ni sij sisĭ quij nĭn' ruhua hua niman án re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>45</sup> Ngaa nĭ gataj 'ngo tsínj digyán ley rian Jesús:

—Maestro, ngaa a'mí re' daj, nĭ a'mi quĭj re' rian ni únj nej. —Daj gataj sij.

<sup>46</sup> Sanĭ gataj Jesús:

—Ducu niqui niman án re' tsínj digyán ley. Daj si guĭran' ni é re' nico sayun. Nĭ rún' 'yaj ni tsínj arun carga ya'i xiráj ni xucu daj, 'yaj á re' nga ni ngüi. Nĭ ya'i nĭn' ruhua carga daj. Nĭ na'ue gunucuaĭ ni sij gache ni sij. Nĭ a' doj na'ue chraĭcuij a ni é re' ni sij nga urin ra'a ni é re' ga mánj.

<sup>47</sup> 'Nĭ ducu niqui niman án re' xi'í sayun guĭran' án re'. Daj si 'yaj á re' ni chran rian ngaj ni níman ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ asij ná. Nĭ dagahui' ni xi ni é re' ni sí'. <sup>48</sup> Nĭ xi'í si 'yaj quij ni é re', nĭ da'nga' daj digyán ni é re' sisĭ ga nĭca ruhua á re' nga si guĭ'yaj ni xi a ni é re'. Daj si hua yya dagahui' ni sij ni sí'. Sanĭ 'yaj ni é re' ni chran rian achin' ni sij aj.

<sup>49</sup> 'Nĭ rian ni'i sa' Yan'anĭ, nĭ gataj-á': "Ga'nĭ ni tsínj ga'mi si-nuguan'ānj nga ni tsínj guĭ'yaj sun riānj nej. Nĭ dagahui' ni sij go'ngo ni sí'. Nĭ guĭnico' ni sij ango ni sí'. <sup>50</sup> Nĭ asij guĭ'yaj Yan'anĭ xungüi, nĭ dagahui' ni sij ga'i nĭn' ruhua ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anĭ rian ni ngüi. Sanĭ da'ui ni ngüi mán yyaj si-tun man'an ni sí'.

<sup>51</sup> Nĭ da'ui sini ni sij si-tun man'an tsínj gu'naj Abel. Nĭ ganahui da' si-tun man'an Zacarías huin si da'ui ni sij.

Ni dagahui' ni sij sí' dani nna yej nga ducuá Yan'anj." Da'nga' daj atā gūnun a ni é re' sisi da'ui ni ngüi mán yyaj gaquin', gui'yaj ni tsínj daj.

<sup>52</sup> Ni ducu niqúi niman án re' ni tsínj digyán ley. Guiran' ni é re' nico sayun. Daj si aránj ni é re' si-chrej Yan'anj rian ni ngüi. Ni nun ga'ue gatu ni é re' chrej daj nej. Ni ni tsínj huin ruhua gatu, ni na'uej ruhua á re' gatu ni sij mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>53</sup> Ni ngaa ga'mi Jesús ni nuguan' daj, ni ga'man nin' ruhua ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Ngaa ni gaxi'i ni sij nachínj snan'anj ni sij Jesús xi'f ga'i rasun. Ni chran' yun'unj ni sij sí' nej. <sup>54</sup> Daj si huin ruhua ni sij sisi gache du'ua Jesús xi'f si ga'mi sí'. Ngaa ni ga'mi gaquin' ni sij xi'f sí', ruhua ni sij.

### La levadura de los fariseos

**12** Hué dan ni nahuin yu' ga'i mil ni ngüi rian huaj Jesús. Ni da run 'ngo run ango ni sij.

Ni gaxi'i Jesús ga'mi sí'. Ni gataj sini sí' rian ni tsínj nico' sí':

—Ga cuidado ni é re' nga si-levadura ni tsínj fariseo. Daj si tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Nitaj si 'yaj ni sij daj rún' a'mi ni sij. <sup>2</sup> Si ga'ue gari huí ni ngüi 'ngo ni nuguan' mánj. Ni si ga'ue gari huí ni ngüi si 'yaj ni sij mánj. Sani hua 'ngo güi, ni naxira' daran' ni nuguan' gari huí ni ngüi aj. <sup>3</sup> Hué dan ni daran' si ga'mi a ni é re' rian hua rümi', sani gūnun ni ngüi ni nuguan' daj rian hua xiguin yan'an. Ni daran' ni nuguan' ga'mi huí ni é re' ngaa naránj ni é re' rian ducuá re' ngaa ga'mi huí ni é re', ni gaguaj ni sij xe' gūnun daran' ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús.

### A quién se debe temer

<sup>4</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni huin ni é re' ni tsínj nicaj dugüi' ngā. Ni ataj snan'an gūnun ni é re' sisi si guxu'ui' ni é re' rian ni tsínj ga'ue dagahui' nnee cúj né'. Ngaa sij ni nitaj ango si gui'yaj ni sij nga né' ga mánj. <sup>5</sup> Sani gatā gūnun a ni é re' un sin rian guxu'ui' ni é re': Hué guxu'ui' ni é re' rian Yan'anj xanga'. Daj si ngaa gahui' ni é re', gui'yaj Yan'anj, ni gataj Yan'anj un ngüi gan'anj rian yan'an. Ngaa ni hua si xi'f xu'ui' ni é re' rian Yan'anj anj.

<sup>6</sup> Xanga' ane' un'un' xataj le huíj san'anj moneda aj. Sani nitaj si ni'yun ruhua Yan'anj go'ngo ni xuj mánj. <sup>7</sup> Hué daj nga ni é re', ni aya Yan'anj da' go'ngo hueé chra ni é re'. Xi'f daj ni si guxu'ui' ni é re' mánj. Daj si huaj ni'yanj ni é re' rian ni xataj aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### El que me confesare delante de los hombres

<sup>8</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Ataj snan'an gūnun a ni é re' sisi daran' ni tsínj nā-ta' sisi nico' ni sij yūnj rian ni ngüi, ngaa ni natāj rian ni ángel nne nga Yan'anj sisi tsínj nico' man'anj huin ni sij. <sup>9</sup> Sani daran' ni tsínj na'uej ruhua nāta' rian ni ngüi si nico' ni sij man'anj, ni na'ue natāj rian ni ángel nne nga Yan'anj sisi tsínj nico' man'anj huin ni sij mánj.

<sup>10</sup> Ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'f ni ngüi ga'mi quij rian da'nij ni ngüi huin man'anj. Sani si guinicaj Yan'anj niman nico xi'f ni ngüi ga'mi quij xi'f Espiritu Santo mánj.

<sup>11</sup> Ni ngaa nicaj ni sij ni é re' gan'anj án re' si-nuhui ni tsínj israelita nga rian güesí nga rian ni tsínj nicaj sun, ngaa ni si gahuin ruhua á re' si daj gataj á re' ngaa nachinj snan'anj ni sij ni é re' mánj. <sup>12</sup> Daj si ngaa guisij hora ga'mi a ni é re', ni digyán man'an Espiritu Santo si ga'mi a ni é re' rian ni sí'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### El rico insensato

<sup>13</sup> Ngaa ni gataj 'ngo tsínj niqúin' scanij ni ngüi gūnun Jesús:

—Maestro, gataj re' gūnun jnān si gura' da'aj sij si dunáj chrej nungüej únj. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>14</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Jnánj né', un sin huin ani ruhuá re' sisi gahuin man'anj tsínj gui'yaj yya scanij ni é re' únj. Ni un sin huin ni ga'mi xi'f rasun hua rian nungüej jnánj re', ruhuá re' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>15</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun ni ngüi:

—Ga cuidado ni é re' sisi si gahuin xicoj ruhua ni é re' nga ni rasun mán chruhua xungüi nan mánj. Sisi guiri' né' nico ni rasun gahuin si'yaj né', ni sé ni rasun daj gui'yaj si xacaj né' 'ngo chrej sa' mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>16</sup> Ngaa ni nani Jesús 'ngo cuento si digyán sij rian ni ngüi. Ni gataj sij:

—Hua 'ngo tsínj xuru'ue. Ni sa' nin' ruhua ga'uej xi-na sij. <sup>17</sup> Ngaa ni gani ruhua tsínj xuru'ue daj: "Daj gui'yā, ni nitaj rian nāra sa'āj ni rasun nan mánj." Da'nga' daj gani ruhua sij. <sup>18</sup> Hué dan ni gataj sij gunun man'an sij: "Hua ni'inj daj gui'yā. Ga'nē ni si-gurūj, ni nagui'yaj xachij ruhua' yūnj angoj. Ni nāra sa'āj daran' ni si guiri'tj nga daran' ni rasun mán nej. <sup>19</sup> Hué dan ni gatā gūnun nimānj sisi mān nico ni rasun daj riānj. Ni guisi ga'i yo'. Ni ga'ue nāranj ruhuāj, ni xaj, ni go'ōj nej. Ni ga'ue gahuin niā' ruhuāj nej. Daj gatā gūnun nimānj." Daj gani ruhua tsínj xuru'ue daj. <sup>20</sup> Sani gataj Yan'anj gunun sij: "Tsínj ni'yun huín re'. Hué guē ni nan gahui' re'. Ni un sin si'yaj gahuin si nara sa' re', ruhuá re' únj." Daj gataj Yan'anj. <sup>21</sup> Da'nga' daj gahuin guiran' tsínj ri' nico ni rasun ngaa huin-ín' güenda urin man'an sij. Ni niqúi niman sij rian Yan'anj si nitaj ni rasun sa' nicaj sij güenda Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

### El afán y la ansiedad

<sup>22</sup> Hué dan ni gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Xi'f daj gatā gūnun a ni é re' sisi si gahuin ruhua ni é re' nga si xa ni é re' guiman ni é re' mánj. Ni si gahuin ruhua á re' nga atsij gūnun ni é re' nej. <sup>23</sup> Ni'i ni é re' sisi hua ni'na' né', gui'yaj Yan'anj. Ni sisi hué daj huin, ni nucuj Yan'anj gui'ya sisi hua si xa né' nej. Ni

gui'yaj Yan'anj nnee cú'. Nì sisi nucuaj Yan'anj gui'ya nnee cú', nì gā'ue rīqui sisi hua si-gan' né' nej.

<sup>24</sup> Nì'yaj ni é re' ni xacā. Nitaj si unūn xuj nna. Nì nitaj si ri xuj nna nej. Nì nitaj si-guru xuj nej. Sanì a'ui' Yan'anj si xa xuj. Nì nī'yanj doj ni é re' daj nga ni xataj nej aj. <sup>25</sup> Nì gā'ue gāhuin xācan ni é re' doj xī'f si nani ruhua ni é re' ní'. Sī ga'ue mánj. <sup>26</sup> Hué dan nì sisi sī ga'ue gui'yaj á re' nuguan' le doj, nì daj gā'ue gui'yaj á re' nuguan' nico doj, ruhua á re' únj.

<sup>27</sup> Nì'yaj á re' daj achij yaj lirio. Nitaj si 'yaj sun yaj. Nì nitaj si hua'a yaj yu'uej nej. Sanì atā gunun ni é re' sisi hua niā' nīn' ruhua yaj daj, daj nga tsínj gu'naj Sa-lomón ngaa gunun sí' atsij sá' nīn' ruhua. <sup>28</sup> Nì yyaj nì mān coj rīqui quij. Nì a'yoj gāri yan'an ni sij coj daj. Nì gāca-á'. Nì sisi Yan'anj 'yaj sisi hua niā' ni coj, nì huaj nīn' ruhua rīqui-í' si-gan' ni é re' nej. Sanì huin ni é re' ni tsínj xuman doj ruhua ni'yaj Yan'anj.

<sup>29</sup> Hué dan nì sī gāhuin ruhua á re' nga si xā á re' nga si gō'o ni é re' mánj. Nì sī guiriun ruhuá re' mánj. <sup>30</sup> Daj si hué xī'f ni rasun nan huin si nani ruhua ni ngūi nitaj si xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Sanì ni'i chrej ni é re' un rasun achin rian án re'. <sup>31</sup> Sanì nāno' sini a ni é re' sisi nīcāj Yan'anj sun niman án re'. Hué dan nì rīqui Yan'anj daran' rasun nan rian án re' nej.

<sup>32</sup> Rún' huin 'ngo xī'nīn' xachij dugumīj daj huin ni é re'. Yu'uj daj sī guxu'ui' ni é re' mánj. Doj ni é re' huin, sanì hua ani ruhua chrej ni é re' rīquij rian nicaj sun-ún' gāne ni é re' nga-á'.

<sup>33</sup> Gudu'ue ni é re' si'yaj ni é re'. Nì gā'ui' ni é re' rian ni ngūi yaco ran'. Ngaa nì gā'ue guiri' a ni é re' 'ngo nnij sá' rian gāra sá' á re' si-san'anj ni é re'. Nì nitaj si xutu nnij da mánj. Nì san'anj daj huin san'anj nara sá' ni é re' xata' rian nitaj si sīj tsínj tū. Nì nitaj si nahuij san'anj da mánj. <sup>34</sup> Daj si rian nara sá' ni é re' si'yaj ni é re', nì hué yu'uj daj nani ruhua niman ni é re' nej.

### El siervo vigilante

<sup>35</sup> Daj rún' nanun chrūn 'ngo tsínj daj si-gan' sij, nì da'nga' daj gā chrūn ni é re' nej. Nì daj rún' arun 'ngo tsínj daj yan'an chrā candil sisi xiguin chrej huaj sij, nì da'nga' daj gui'yaj á re' nej. <sup>36</sup> Gāna'uij a ni é re' daj rún' 'yaj ni si-moso 'ngo tsínj xuru'ue. Ana'uij ni sij si nūman sí' gan'anj sí' rian xacaj 'ngo tsínj yun'unj xāna. Nì ana'uij ni moso daj sisi nā'ni yoo ni sij rian hue' ngaa guita ra'a sí' natu sí' chruhua hue'. <sup>37</sup> Nì hua 'ueé rian ni moso daj ngaa nūn ruhua ni sij ana'uij ni sij 'nā' niqui tsínj dūcua daj. Xānga' ataj snan'ān gunun a ni é re' sisi gāne ni sij rian mesa gui'yaj sí'. Nì gui'yaj sun sí' rian ni sij gā'ui' sí' si xā ni sij. <sup>38</sup> Nì hua 'ueé rian ni moso daj sisi nūn ruhua ni sij ana'uij sij mán ni sij si yan' sá' si guereṅga' si 'nā' niqui tsínj dūcua daj. <sup>39</sup> Gunun sá' á re' nan. Sisi guini'i 'ngo tsínj 'dūcua daj un hora gā'na' 'ngo tsínj tū, nì dugumi sá' sij ducua sij. Nì sī gā'nij sij nā'ni sí' gātu sí' ducua sij, gui'yaj tū sí' mánj. <sup>40</sup> Nì da'nga' daj gui'yaj a ni é re' gā chrūn guīman án re'. Daj si gā'na' man'ānj hué gué hora nitaj si ani ruhuá re' huīnj da'nīj ni ngūi. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### El siervo infiel

<sup>41</sup> Ngaa nì nachínj snan'anj Pedro Jesús. Nì gataj sij: —Señor, naní re' cuento nan urin rian ni únj ní'. Así rian daran' ni ngūi sá'. —Daj gataj Pedro.

<sup>42</sup> Ngaa nì gataj Señor:

—Nì hua 'ngo tsínj nicaj yun'unj moso. Nì dugumi sij ni moso daj, gui'yaj xuru'ue. Nì a'ui' sá' sij si xa ni sí' ngaa ruhua guisij hora xa ni sí'. Nì sisi dāgāhuin sá' tsínj daj si-sun sij, nì daj gui'yaj xuru'ue daj nga sij, ruhua á re' únj. <sup>43</sup> Nì gā 'ueé rian tsínj nicaj yun'unj moso daj sisi hua gācuij sij ngaa 'nā' niqui xuru'ue nāri' sí' sij. <sup>44</sup> Xānga' atā gunun a ni é re' sisi guīnicaj tsínj daj sun dugumi sij daran' si'yaj xuru'ue daj, gui'yaj sí'. <sup>45</sup> Sanì sisi gāni ruhua tsínj nicaj yun'unj moso daj sisi gāhuin ran 'nā' niqui si-xuru'ue sij, nì gaxī'i sij gā'ui' sij ni tsínj nga ni yun'unj xāna dugumi sij, nì gaxī'i sij xa nāsa' sij, nì gō'o nāsa' sij dā' gaxini sij. <sup>46</sup> Nì xī'f si nun ana'uij sij gā'na' si-xuru'ue sij, nì gā'na' sí' hué gué hora nitaj si ani ruhua sij si gā'na' sí'. Nì ducu gui'yaj sí' castigo sij. Nì guīran' sij sayun daj rún' guīran' ni tsínj nitaj si 'yaj gācuij, gui'yaj sí'.

<sup>47</sup> Nì hua tsínj nicaj yun'unj ni'i si huin ruhua si-xuru'ue sij gui'yaj sij. Sanì nun gui'yaj sij. Nì nitaj hua xugūi 'yaj sij gā'na' sí'. Yu'uj daj nì ducu dūguayun sí' sij. <sup>48</sup> Sanì hua ango tsínj nicaj yun'unj. Nì nun ni'i sij si huin ruhua si-xuru'ue sij gui'yaj sij. Nì sisi gui'yaj sij rasun nun gā'uej ruhua si-xuru'ue sij gui'yaj sij, sanì doj gayun sij, gui'yaj sí' xī'f si nun ni'i sij.

'Nì sisi a'ui' nico Yan'anj rian 'ngo tsínj daj, nì huin ruhua Yan'anj sisi gui'yaj 'ueé sij nga si gā'ui'-í' rian sij. Tsínj nicaj sun nico dugumi sij si'yaj Yan'anj, nì nachin' Yan'anj cuenta rian sij sisi dugumi sá' 'ueé sij si'yaj sí'.

### Jesús, causa de división

<sup>49</sup> Yūnj 'nā' gārūn yan'an chruhua xungūi nan. Nì ducu huin ruhuāj sisi hua aca yan'an daj. <sup>50</sup> Hua niān si guīran'ānj 'ngo sayun nico. Nì ducu ani guitsi ruhua nīmānj da guisij guīran'ānj sayun daj. <sup>51</sup> Gani ruhua á re' sisi gā dīn'inj rian ni ngūi ngaa gā'nāj chruhua xungūi, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. Sanì atā gunun a ni é re' sisi gunun' ni tsínj nga dugūi' ni sij, gui'yaj si-nūguan'ānj. <sup>52</sup> Nì asij yyaj nì gunun' un'un' ran' ni dugūi' 'ngo tsínj daj. Nì gunun' huā'nij ran' tsínj nga yahuij ran' tsínj. Nì gunun' huīj ran' tsínj nga ya'nij ran' tsínj. <sup>53</sup> Nì xī'f si-nūguan'ānj, nì gunun' nūngūej chrej tsínj daj. Nì gunun' nūngūej da'nīj sí' nej. Nì gunun' nūngūej nni yun'unj xāna daj. Nì gunun' nūngūej da'nīj unj nej. Nì gunun' nūngūej nni chrej 'ngo yun'unj xāna daj. Nì gunun' nūngūej xaco' unj nej. —Daj gataj Jesús.

### ¿Cómo no reconocéis este tiempo?

<sup>54</sup> Ngaa nì gataj Jesús gunun ni ngūi:

—Ni'i sá' á re' daj xacaj ni é re' cuenta. Daj si ngaa guini'i a ni é re' sisi nasij nga rian atuj güi, nì ataj á re' sisi doj, nì gāman'. Nì da'nga' daj aman' yya. <sup>55</sup> Nì ngaa

ahui nane ne' sur, ni ataj á re' sisi doj, ni gahuin yan'an. Ni da'nga' daj gahuin yan'an. <sup>56</sup> Tsínj digya' yun'unj huin a ni é re'. Sa' á re' ruhua á re', sani ani quij ruhua á re'. Ni'i a ni é re' xacaj á re' cuenta daj hua xata' nga daj hua rian yo'ój. Sani nun ni'i a ni é re' daj 'yaj Yan'anj scanij a ni é re' yyaj mánj. —Daj gataj Jesús.

### Arréglate con tu adversario

<sup>57</sup> Ni gataj Jesús:

—Ni un sin huin ni na'ue xacaj a ni é re' cuenta un nuguan' hua nica yya únj. <sup>58</sup> Ni sisi hua 'ngo tsínj unun' nga so', ni nicaj sij so' gan'anj sij ducuasun, sani hué gué chruhua chrej ngaa diaj huaj nungüej é re' daj, ni hué yu'uj daj nagui'yaj yya nungüej é re' xi'f nuguan' unun' nungüej é re'. Ni sisi si guiyaj yya nungüej é re', ngaa ni nicaj sí' man'án re' rian güesi. Ni naga'ui' güesi man'án re' rian caíde. Ni gari caíde man'án re' ducuağa'. <sup>59</sup> Ni ataj snan'án gunun re' sisi nitaj si huaj gahui re' yu'uj daj da guisij ganahuij naru'ue re' daran' gaquin' guiyáj re', da ni gahui re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

### Arrepentíos o pereceréis

**13** Ni hué güi daj ni niquin' 'ngo ni tsínj rian nne Jesús. Ni nata' ni sí' daj guiran' go'ngo ni tsínj 'na' estado Galilea rian Jesús. Daj si dagahui' tsínj gu'naj Pilato. Ni nachej Pilato si-tun man'an ni tsínj daj nga si-tun ni xucu dagahui' ni sij ga'ui' ni sij rian Yan'anj. <sup>2</sup> Ngaa ni gataj Jesús rian ni tsínj niquin' daj: —Xi'f si da'nga' daj guiran' ni tsínj daj, ni da'ui ni sij doj gaquin' daj nga ango ni ngüi nne estado Galilea, ruhua ni é re' ní'. <sup>3</sup> Sé daj huin mánj. Ni atā gunun a ni é re' sisi nitaj si nanicaj ruhua ni é re' nánico' a ni é re' Yan'anj, ni da'nga' daj guiran' a ni é re' nej.

<sup>4</sup> Ni hua gunun ni é re' sisi gahui' xinun' huaj'nij ran' ni ngüi ngaa gane 'ngo hue' xxi xacan gataj xiráj ni ngüi daj xuman' Siloé. Ni da'ui ni sij doj gaquin' daj nga ni ngüi man xuman' Jerusalén, ruhua á re' ní'. <sup>5</sup> Sé daj huin mánj. Ni atā gunun a ni é re' sisi nitaj si nanicaj ruhua á re' nánico' a ni é re' Yan'anj, ni da'nga' daj guiran' a ni é re' nej. —Daj gataj Jesús.

### Parábola de la higuera estéril

<sup>6</sup> Ngaa ni nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni ngüi. Ni gataj sij:

—Nicaj 'ngo tsínj daj 'ngo chrun ayu higo mán riqui do'ój sij rian man coj uva. Ni gan'anj ni'yaj sij sisi ayu higo chra-á'. Sani a 'ngo-ó' nun guiri' sij mánj. <sup>7</sup> Ngaa ni gataj sij gunun tsínj dugumi coj uva daj: “Ni'yaj re' síj huaj'nij yo' 'nā 'na' na'uñ chruj higo, sani a 'ngo nun guirij mánj. Ga'nin' náj re' si 'yaj chru niquinj rian do'ój aj.” Daj gataj sij gunun sí'. <sup>8</sup> Sani gataj tsínj dugumi yo'ój daj: “Señor, dunáj acuán' re' si guiniquin' acuanj ango yo' nan. Ni nache yo'ój, ngaa ni garāj yo'ój ya'n-duj xi'ij aj. <sup>9</sup> Ni sisi guiniquinj gayu higo chraj, ni dugu'naj huaj. Ni sisi nitaj gayu chraj, ni ga'nin' náj re' nánj.”

Daj gataj moso daj gunun tsínj do'oj. —Daj gataj Jesús digyán sij rian ni ngüi.

### Jesús sana a una mujer en el día de reposo

<sup>10</sup> Hué dan ni 'ngo güi naránj ruhua ni ngüi israelita, ni digyán Jesús rian ni ngüi man chruhua si-nuhui ni sí'. <sup>11</sup> Ni nne 'ngo yun'unj xana a'nan', guiyaj 'ngo nane xi'i. Ni guisij xinun' huaj'nij yo' achéj nitu ún', 'yaj nane xi'i daj. Ni na'ue nucua xiráj ún' gache ún' mánj. <sup>12</sup> Ni ngaa guini'i Jesús yun'unj daj, ni gaquinj sij ún'. Ni gataj sij:

—Guisij nahuín re', 'yaj xi'i a'nán' re' yyaj, xica'uij. —Daj gataj Jesús.

<sup>13</sup> Ngaa ni gataj Jesús ra'a sij rian ún'. Ni 'ngo hora daj, ni nahuin nica xiráj ún'. Ni gaxi'ún' ga'mi sa' ún' rian Yan'anj.

<sup>14</sup> Sani ga'man ruhua tsínj a'nin' chruhua nuhui xi'f si nahuin yun'unj xana daj 'ngo güi naránj ruhua ni sij, guiyaj Jesús. Ni gataj tsínj daj gunun ni ngüi:

—Hua huatan' güi guiyaj sun né' go'ngo semana. Ngaa ni ga'na' á re' ni güi daj nahuin a ni é re'. Ni sé güi naránj ruhua né' ga'na' ni é re' nahuin a ni é re' mánj. —Daj gataj tsínj a'nin' daj.

<sup>15</sup> Ngaa ni gataj Señor Jesús:

—Sa' á re', ruhua á re'. Sani ani quij ruhua á re'. Tsínj digya' yun'unj huin a ni é re'. Nitaj si nache go'ngo ni é re' dán re' sicuj nga dán re' urruj yu'uj numi xuj gan'anj dogo'o a ni é re' nnee xuj güi naránj ruhua á re' mí'. <sup>16</sup> Ni yun'unj xana nan huin da'nij xi' gu'naj Abraham. Ni síj xinun' huaj'nij yo' numij sichre Satanás ún'. Ni nuj si güi naránj ruhua né' huin güi yyaj, sani da'ui né' jnachri né' man'an ún' ra'a sichre Satanás. —Daj gataj Jesús gunun tsínj a'nin' daj.

<sup>17</sup> Ni ngaa guisij ga'mi sij daj, ni gahuin na'aj ni tsínj unun' nga sij. Sani gahuin niā' ruhua daran' ni ngüi ngaa guini'i ni sij ni si sa' 'na' xata', guiyaj Jesús.

### Parábola de la semilla de mostaza

<sup>18</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Daj hua rian nicaj sun Yan'anj, ruhua á re' únj.

<sup>19</sup> Hué dan ni daj rún' achij can cuej nasa huaj. Ni dagaman' 'ngo tsínj daj riqui yo'ój. Ni xira' can daj. Ni gachi gahuin 'ngo chrun. Ni 'na' ni xataj chéj xata' guiyaj xú' si-gaca' xú' chra coj daj. —Daj gataj Jesús.

### Parábola de la levadura

<sup>20</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Daj hua rian nicaj sun Yan'anj, ruhua á re' únj.

<sup>21</sup> Hué dan ni daj rún' levadura huaj. Ni nachéj hué 'ngo yun'unj xana levadura daj scanij chru harina si nachej-é', guiyaj unj chrachrúnj. Ni gari unj quinj daj chruhua huaj'nij rio. Ngaa ni nara nane riqui quinj daj, 'yaj levadura. Ni daj rún' 'yaj levadura daj, da'nga' daj gaxa-ni si-nuguan' Yan'anj nin' gachra' xungüi nej. —Daj gataj Jesús.



### La puerta estrecha

<sup>22</sup> Ni gachin Jesús ni xuman' nico nga ni rancho ngaa huaj sij gan'anj sij xuman' Jerusalén. Ni digyán sij si-nuguan' sij rian ni ngüi. <sup>23</sup> Ni nachínj snan'anj 'ngo tsínj daj Jesús. Ni gataj sij:

—Ni doj ni ngüi ga'ue guinani, gui'yaj Yan'anj ní.

—Daj gataj sij.

Ngaa ni gataj Jesús:

<sup>24</sup> —Gui'yaj fuerza á re' gatu a ni é re' rian hue' chruj huin rian nicaj sun Yan'anj. Ataj snan'an gūnun a ni é re' sisi gahuin nico ni ngüi gahuin ruhua gatu yu'uj daj. Sani si ga'ue gatu ni sij mánj. <sup>25</sup> Ngaa guisij naxuman tsínj ducua naránj sij rian ducua sij, ni gaxi'i ni é re' gaquinj ni é re' mán xe'. Ni gataj ni é re' gūnun sij: "Señor, na'ni re' gatu ni únj." Gataj á re'. Sani gataj tsínj ducua daj gūnun a ni é re': "Nun ni'ñj ni a 'na' ni é re' mánj." Daj gataj Señor daj huin man'anj. <sup>26</sup> Ngaa ni gaxi'i ni é re' gataj á re' gūnūnj: "Xa ni únj, go'o ni únj nga man'an re'. Ni digyán re' nuguan' ga'mí re' rian ni únj rian yu'ue." Gataj á re' nej. <sup>27</sup> Sani gataj man'anj rian án re': "Nun ni'ñj ni a 'na' ni é re'. Guxun anéj daran' ni é re' riánj si huin ni é re' tsínj 'yaj gaquin'." Daj gatā gūnun a ni é re'.

<sup>28</sup> Ni yu'uj daj guiman ni é re'. Ni ducu gaco ni ngüi man yu'uj daj. Ni da xa ruj yan' ni ngüi nej. Ni guini'i ni é re' ni xi a ni é re' tsínj gu'naj Abraham nej, tsínj gu'naj Isaac nga tsínj gu'naj Jacob nej, daran' ango ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Ni guini'i ni é re' sisi nne ni sí' rian nicaj sun Yan'anj. Sani guiri Yan'anj ne' xe' guiman ni é re' aj. <sup>29</sup> Ni ga'na' ni ngüi mán ne' s'j güi nga ni ngüi mán ne' rian atuj güi nej, ni ngüi mán ne' norte nej, nga ni ngüi mán ne' sur nej. Ni gane ni ngüi daj xa ni sij rian mesa rian nicaj sun Yan'anj. <sup>30</sup> Ni hua ni ngüi nun gahuin achij xungüi nan. Ni hué ni sij gahuin achij ango xungüi ganahuin naca. Ni hua ni ngüi gahuin achij xungüi nan. Ni hué ni sij nico' ne' rucu ango xungüi ganahuin naca daj. —Daj gataj Jesús.

### Lamento de Jesús sobre Jerusalén

<sup>31</sup> Ni güi daj guisij go'ngo ni tsínj fariseo rian nne Jesús. Ni gataj ni sí' gūnun sij:

—Hué yu'uj nan gūxun re' man'an re' si huin ruhua rey Herodes dagahui' so' aj. —Daj gataj ni sí'.

<sup>32</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Güij ni gataj á re' gūnun xune daj: "Ni'yaj re', yyaj nga a'yoj r'ij nane xi'i chruhua niman ni ngüi. Ni nahuin ni ngüi a'nan', 'yā nej. Ni xiráj huā'nij güi, ni nahuij si-sūnj, gui'yā." <sup>33</sup> Sani hua nian si gahuí gan'an yyaj nga a'yoj nga ataj nej si nitaj si huaj gahuí 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj ne' xe' xuman' Jerusalén mánj.

<sup>34</sup> Ducu nani ruhuāj xi'f a ni é re' ni tsínj man xuman' Jerusalén. Daj si gahuí' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj á re'. Ni a'ui' ni é re' yey ni tsínj nicaj nuguan' huaj ga'n'ij Yan'anj rian án re'. Sij undaj huin ruhuāj nagui'yaj yu'ūj ni é re' dugum'ij ni é re'. Ni daj rún' 'yaj 'ngo xuchre nagui'yaj yu'uj xuj da'n'ij xuj riqui

si-gachi xuj, ni da'nga' daj ruhuāj gui'yā nga á re'. Sani nun ga'uej ruhua á re' mánj. <sup>35</sup> Ni'yaj á re'. Daj si guere' xánj án re' nga ducua á re'. Ni ataj snan'an gūnun a ni é re' sisi si guini'i ruhua' yún ni é re' yūnj da guisij ga'na' ruhua' yūnj chruhua xungüi nan. Ni gataj ni é re': "Hua 'ueé tsínj 'na' rian si-xugüi Señor." Gataj ni é re' aj. —Daj gataj Jesús gūnun ni tsínj man xuman' Jerusalén.

### Jesús sana a un hidrópico

**14** Hué dan ni 'ngo güi naránj ruhua ni sij, ni gatúj Jesús chruhua ducua 'ngo tsínj fariseo a'nin'. Ni xa sí' nga ni sij. Ni naga'na' ango ni tsínj fariseo Jesús si gui'yaj sí'. <sup>2</sup> Ni nne 'ngo tsínj 'nij gu'man rian Jesús. <sup>3</sup> Ni nachínj snan'anj Jesús ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Ni gataj sij:

—A'uej si-ley Yan'anj sisi nahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj né' güi naránj ruhua né', ruhua á re' ní'. —Daj gataj Jesús.

Sani d'ij gahuin du'ua ni sij.

<sup>4</sup> Ngaa ni guida'a Jesús tsínj daj. Ni nahuin sí', gui'yaj sij. Ni na'n'ij sij nan' sí'. <sup>5</sup> Ngaa ni gataj sij gūnun ni tsínj fariseo:

—Sisi guinij 'ngo dán án re' urruj, asi 'ngo dán án re' sicuj guinij chruhua pozo nnee nūnj huin si güi naránj ruhua né', ni si gan'anj guiri yoq ni é re' xucu guinij chruhua nnee da ga mí'. —Daj gataj Jesús.

<sup>6</sup> Ni nun ga'ue danicaj ni sij nuguan' rian Jesús ga mánj.

### Los convidados a las bodas

<sup>7</sup> Ni ngaa guini'i Jesús daj nano' ni tsínj 'na' ducua tsínj fariseo daj chrun xila niquin' ne' rian gane ni sij rian mesa, ngaa ni nani sij 'ngo cuento digyán sij rian ni sí'. Ni gataj sij:

<sup>8</sup> —Ngaa gaquinj 'ngo tsínj daj gan'anj re' rian gahuin 'ngo gui'yanj nara'a ne, ni si gané re' chrun xila niquin' ne' chrej rian mánj. Ga'ue si guisij ango tsínj huin achij doj daj nga man'an re' ga aj. <sup>9</sup> Ni ga'ue si ga'na' tsínj gaquinj nungüej é re', ni gataj sí' gūnun re': "Ga'ui' re' chrun xila nan gane tsínj nan anj." Gataj sí' si ruhuaj. Ngaa ni gahuin na'aj re', ni gan'anj gané re' chrun xila niquin' da rucu. <sup>10</sup> Hué dan ni ngaa gaquinj sij ga'na' re', ni gané re' da rucu. Hué dan ni ngaa ga'na' tsínj gaquinj re', ni gataj sij gūnun re': "Amigo, gachin gané re' chrun xila niquin' ne' rian." Gataj sij. Ngaa ni gahuin 'ueé re' rian ni tsínj nne rian mesa nga re' aj. <sup>11</sup> Daj si un tsínj huin ruhua gahuin rian, ni gūna sij da ne' rucu. Sani un tsínj ga'uej ruhua gūna da ne' rucu, ni gahuin rian sij. —Daj gataj Jesús gūnun ni tsínj man ducua tsínj fariseo daj.

<sup>12</sup> Ngaa ni gataj Jesús gūnun tsínj gaquinj ga'na' sij ducua sí':

—Ngaa gui'yaj re' 'ngo nún ducua re', ni ga'ui' re' xa ni ngüi, ni si gaquinj re' ga'na' ni tsínj nicaj dugüi' nga re' nga ni jnánj re' nej, ni tsínj xuru'ue mán riqui xuman' nej. Daj si ga'ue gaquinj ni sij man'an re' xa re'

nga ni sij. Ni da'nga' daj naru'ue ni sij rián re'. <sup>13</sup> Sani ngaa gui'yaj re' 'ngo gui'yanj ducua' re', ni gaquinj re' ga'na' ni ngüi niqui nga ni ngüi nachran' ra'a nej, ni ngüi yacuan nej, ni ngüi duri nej. <sup>14</sup> Ngaa ni ga 'ueé rián re'. Daj si si ga'ue naru'ue ni ngüi daj rián re'. Sani naru'ue sa' Yan'anj rián re' ngaa gana'nij ni niman huin ni sij ni ngüi hua nica niman. —Daj gataj Jesús gunun tsínj gaquinj daj.

### Parábola de la gran cena

<sup>15</sup> Ni ngaa gunun 'ngo ni tsínj nne nga Jesús rian mesa, ni gataj sí' gunun Jesús:

—Hua 'ueé rian tsínj gan'anj nún rian nicaj sun Yan'anj. —Daj gataj sí'.

<sup>16</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun sí':

—Ni gui'yaj 'ngo xuru'ue 'ngo nún nico ducua' sij. Ni gaquinj sij ga'na' nico ni ngüi. <sup>17</sup> Ni ngaa síj gahuin chrun si xa ni ngüi, 'yaj sij, ni ga'nij sij 'ngo moso gan'anj gataj sí' rian ni ngüi daj: "Ga'na' a ni é re' si a hua chrun si xa á re'." Daj gataj moso daj gunun ni ngüi, gui'yaj xuru'ue. <sup>18</sup> Sani gaxi'i ni sij gataj ni sij rian moso daj sisí si ga'ue guisij ni sij xa ni sij. Ni gataj 'ngo tsínj daj: "Guirán 'ngo yo'ój, ni hua nian si gan'anj ni'yā. Achínj jni'yā rián re' si guinicaj re' 'ngo niman nico ngāj si si ga'ue gan'ān nga re' mánj." Daj gataj sij. <sup>19</sup> Ni gataj angó sij: "Guirán un'un' inta sicúj, ni gan'anj xacaj cuenta sisí a hua xuj gui'yaj sun xuj. Ni guinicaj re' 'ngo niman nico ngāj xi'í si nun ga'ue gan'ān nga re' mánj." Daj gataj sí'. <sup>20</sup> Ni gataj angó sij: "Da guisij xacā 'ngo yun'unj xana, ni si ga'ue gan'ān mánj." Daj gataj huā'nij ran' tsínj gunun moso daj.

<sup>21</sup> Ngaa ni nanicaj si-moso tsínj ducua daj. Ni nata' sij nuguan' ga'mi go'ngo ni sí' gunun xuru'ue daj. Hué dan ni ga'man ruhua xuru'ue daj. Ni gataj sij gunun moso: "Gan'anj yoó re' rian yu'ue nga chruhua chrej man riqui xuman' nan. Ni nicaj re' ni ngüi niqui nga ni ngüi nachran' ra'a nej, ni ngüi yacuan nej, ni ngüi duri nej ga'na' re'." Daj gataj xuru'ue daj gunun moso. <sup>22</sup> Ngaa ni gataj moso daj gunun xuru'ue: "Señor, hua síj gui'yā si ga'nij re' yūnj. Sani hua luga ga' aj." Daj gataj moso daj. <sup>23</sup> Ngaa ni gataj xuru'ue daj gunun moso: "Güj re' chruhua chrej gan'an nga chrej gatin nej. Ni gui'yaj fuerzá re' si ga'na' ni ngüi gatu ni sij chruhua ducua'j gara guiman ni sij. <sup>24</sup> Daj si xanga' atā gunun re' sisí si gahuin sti'nij nga ni a 'ngo ni ngüi gaquinj sinij mánj." Gataj xuru'ue daj gunun si-moso sij. —Daj gataj Jesús gunun tsínj nne rian mesa nga sij.

### Lo que cuesta seguir a Cristo

<sup>25</sup> Ni huaj nico ni ngüi nga Jesús. Ni nanicaj sij gataj sij gunun ni sí':

<sup>26</sup> —Sisí hua 'ngo tsínj daj huin ruhua ga'na' riānj, ni hua nian si gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij yūnj daj nga si 'i ruhua sij ni'yaj sij chrej sij nga nni sij nej, man'an sij nej. Ni sisí na'uej ruhua sij daj, ni si ga'ue gahuin sij tsínj guinico' man'ānj mánj. <sup>27</sup> Ni sisí na'uej ruhua 'ngo

tsínj daj gata sij rugutsi guiran' sij sayun ngāj, ni si ga'ue gahuin sij tsínj guinico' man'ānj mánj.

<sup>28</sup> Ni sisí huin ruhua 'ngo ni é re' gui'yaj 'ngo hue' xxi nata', ni nani sini ruhua tsínj daj ni'yaj sij undaj gutin' sij du'ue hue' daj. Ngaa ni xacaj sij cuenta sisí guisij si-san'anj sij. <sup>29</sup> Ni sisí nitaj si nani sini ruhua sij, hué dan ni ngaa guruj sij daqui hue', ni na'ue guisi-i', gui'yaj sij. Ni gaxi'i ni ngüi ga'mi ducu ni sij xi'í sij. <sup>30</sup> Ni gataj ni sij: "Gaxi'i tsínj nan gui'yaj sij hue'. Sani nun gunucua'j sij guisi, gui'yaj sij mánj." Daj gataj ni ngüi daj.

<sup>31</sup> Ni sisí hua 'ngo rey nicaj ichi' mil snado, ni huaj sij gan'anj gunun' sij nga angó rey 'na' nga cō mí snado, ngaa ni gan'anj gane sij xacaj sij cuenta sisí ga'ue gunucua'j sij gui'yaj gana sij rian angó rey nicaj cō mil snado daj. <sup>32</sup> Ni sisí ani ruhua sij sisí na'ue gunucua'j sij gunun' sij nga angó rey, ni ngaa hua gan' na' angó rey, ni a'nij sij ni tsínj nicaj nuguan' gan'anj gataj snan'anj ni sí' sisí na'mi nungüej rey daj.

<sup>33</sup> Ni hué ducua'nj daj tsínj na'uej ruhua duna daran' si nicaj sij, ngaa ni si ga'ue gahuin sij tsínj guinico' man'ānj mánj. —Daj gataj Jesús.

### Cuando la sal pierde su sabor

<sup>34</sup> Ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Hua sa' yan. Ni daj rún' huin yan, ni da'nga' daj huin a ni é re' chruhua xungüi. Sani sisí nitaj si 'nin' yan daj, ni si ga'ue gui'yaj né' nahuin 'nin' mánj. <sup>35</sup> Ni nitaj si ní'yanj yan daj rian yo'ój. Ni nitaj si ní'yan gahuin yo'ój ya'nduj nej. Sani guere'ej ne' xe' yan daj. Hué dan ni tsínj nun chraquij, ni hua nian si gunun sij nuguan' nan anj.

### Parábola de la oveja perdida

**15** Ngaa ni nahuin yu' daran' ni tsínj a'nej pesto nga ni ngüi 'yaj gaquin' rian Jesús gunun ni sij si gataj sí'. <sup>2</sup> Ngaa ni ga'mi huí ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley xi'í si gui'yaj Jesús. Ni gataj ni sí':

—A'nin' ruhua tsínj daj nicaj dugüi' sij nga ni tsínj 'yaj gaquin'. Ni xa nuguan'an sij nga ni sí' nej. —Daj gataj ni sij.

<sup>3</sup> Ngaa ni nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni sí'. Ni gataj sij:

<sup>4</sup> —Ni sisí nicaj 'ngo dugüi' ni é re' 'ngo ciento xachij, ni gan'anj ni'ya 'ngo xuj, ni daj gui'yaj tsínj dan daj, ruhua ni é re' únj. Gara sij gan'anj xia xinun' gan'anj xachij riqui quij. Ni gan'anj nana'ui' sij xachij gan'anj ni'ya daj. Ni dayun nari' sij. <sup>5</sup> Ni ngaa nari' sij, ni niā' ruhua sij guta' sij dacan xicój sij. <sup>6</sup> Ni ngaa nasij sij ducua' sij, ni naran' sij ni tsínj nicaj dugüi' nga sij nga ni tsínj nne xánj sij. Ni gataj sij gunun ni sí': "Gahuin niā' ruhua á re' ngāj si hua nari'tj xachij gan'anj ni'ya daj." Daj gataj tsínj daj. <sup>7</sup> Ni ataj snan'ān gunun a ni é re' sisí niā' ruhua ni tsínj mán xata' ni'yaj ni sij 'ngo tsínj 'yaj gaquin' ngaa nani ruhua sí' xi'í si-gaquin' sí'. Ni gahuin niā' ruhua ni sij ni'yaj ni sij doj nga tsínj daj, daj nga angó gan'anj xia xinun' gan'anj ni tsínj na'uej ruhua si

ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Daj si hua nica niman ni sij, ruhua ni sij. —Daj gataj Jesús.

### Parábola de la moneda perdida

<sup>8</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Ni sisi nicaj 'ngo yun'unj xana ichi' moneda san'anj, ni gan'anj ni'ya 'ngo moneda daj, ni daj gui'yaj ún', ruhua á re' únj. Garun ún' yan'an candil. Ni naca' ún' chruhua hue'. Ni nana'ui' 'ueé ún' da nari' ún'. <sup>9</sup> Ni ngaa nari' ún', ni gaquin' ún' ni ngüi nicaj dugüi' nga ún' nga ni dugüi' ún' man xánj ún' nej. Ni gataj ún': "Gahuin ni'ya ruhua á re' ngāj si hua nari'tj moneda gan'anj ni'ya daj." Daj gataj ún' gunun ne. <sup>10</sup> Ni ataj snan'an gunun ni é re' sisi daj rún' gahuin ni'ya ruhua ún', ni da'nga' daj hua ni'ya ruhua si-ángel Yan'anj ni'yaj-á' ngaa nanicaj ruhua 'ngo tsínj xi'í si-gaquin' sij. —Daj gataj Jesús.

### Parábola del hijo pródigo

<sup>11</sup> Ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Hua huij da'nij 'ngo tsínj daj. <sup>12</sup> Ni gataj da'nij sij tsínj hua lij doj gunun chrej sij: "Tata chré', huin ruhua' sisi gura' da'áj re' si'yaj re'. Ni riqui re' da'aj si'yaj re' gahuinj." Daj gataj sij gunun chrej sij. Ngaa ni gura' da'aj chrej sij si'yaj sí' ga'ui' sí' rian nungüej da'nij sí'. <sup>13</sup> Doj güi gachin ni naran' tsínj hua lij daj daran' si'yaj sij. Ni gahui sij gan'anj gan' sij ango xuman'. Ni ganahuij si-san'anj sij gutin' yun sij daj rún' garan' ruhua sij. <sup>14</sup> Ni ngaa ganahuij gutin' sij san'anj nicaj sij, ni ducu gahuin xi'na xuman' daj. Ni ga'naj gachin xi'na riqui sij. <sup>15</sup> Ngaa ni gan'anj gachinj sij sun gui'yaj sun sij rian 'ngo tsínj nne yu'uj daj. Ni ga'nij sí' gan'anj sij quij gan'anj dugumi sij dán sí' xacáj. <sup>16</sup> Ni huin ruhua sij gara riqui sij nga si xa xacáj. Sanj a 'ngo ni sí' nun ga'ui' ni sí' si xa sij mánj.

<sup>17</sup> Ngaa ni nanicaj ruhua sij, ni gataj sij gunun man'an sij: "Ni moso mán 'yaj sun rian chrē, ni hua nico si xa ni sij. Ni yu'uj nan nnēj. Ni gahuinj, gui'yaj xi'na. <sup>18</sup> Nanicā nān'ānj ducua chrē, ni gatā gunun sí': Tata chré', gui'yā gaquin' rian Yan'anj nga rian man'án re' nej. <sup>19</sup> Nitaj hua si-chrej si gataj re' si da'nij re' huinj ga mánj. Maan si gui'yaj re' si gahuinj 'ngo tsínj 'yaj sun rián re', gatā gunun chrē." Daj gataj sij gunun man'an sij.

<sup>20</sup> Hué dan ni naxuman sij, ni nanicaj sij nan' sij ducua chrej sij. Ni ngaa guini' chrej sij huaj sij gan', ni ducu gahuin yaco ruhua sí' ni'yaj sí' sij. Ni gunánj sí' gan'anj sí' rian huaj da'nij sij. Ni gananan sí' man'an sij. Ni garun du'ua sí' man'an sij nej. <sup>21</sup> Ngaa ni gataj sij gunun sí': "Tata chré', gui'yā gaquin' rian Yan'anj nga rian man'án re' nej. Ni nitaj hua si-chrej si gataj re' si da'nij re' huinj ga mánj." Daj gataj sij gunun chrej sij. <sup>22</sup> Sanj gataj chrej sij gunun ni si-moso sí': "Güij xacaj yoo ni é re' atsij sa'. Ni ga'nij a ni é re' xa sij gunun sij. Ni ga'nij ni é re' 'ngo se'ej ra'a sij. Ni nari ni é re' zapato dacój sij nej. <sup>23</sup> Ni nicaj á re' sicuj namij ga'na' á re'. Ni dagahui' a ni é re' nej. Ni gui'yaj né' gui'yanj gahuin

ni'ya ruhua né'. <sup>24</sup> Daj si rún' ganá'nij 'ngo níman, da'nga' daj nasij ruhua' yún da'nī riānj. Hua gani'ya sij. Sanj nari' ruhua' yún sij." Daj gataj chrej sij. Ni gaxi' ni sij gahuin ni'ya ruhua ni sij.

<sup>25</sup> Ni da'nij sij tsínj xahua', ni hua gan'anj sí' riqui quij. Ni ngaa nanicaj sí', ni gahuin nichrun' sí' rian hue'. Ni gunun sí' sisi man ni tsínj a'yanj nga ni ngüi chran'anj nej. <sup>26</sup> Ngaa ni gaquin' sí' 'ngo ni tsínj 'yaj sun rian chrej sij. Ni nachínj snan'anj sí' moso daj yun sin gahuin nga gui'yanj daj.

<sup>27</sup> Ngaa ni gataj moso daj: "Hua nasij jnánj re'. Ni ga'nij chrēj re' sun sisi dagahui' ni únj sicuj hua namij. Daj si nucuaj sij nasij sa' sij." Daj gataj moso gunun tsínj xahua' daj.

<sup>28</sup> Sanj ga'man ruhua tsínj xahua' daj. Ni nun ga'uej sij gatu sij chruhua hue'. Xi'í daj, ni gahui chrej nungüej tsínj daj. Ni ga'mi yaco sí' si gatu sij chruhua hue'. <sup>29</sup> Ni gataj sij gunun chrej sij: "Ni' man'án re' un-daj yo' sí' 'yaj sūnj rián re'. Ni dagahuij sa'āj rián re'. Ni nitaj aman riqui re' 'ngo stanē le'ej gui'yā gui'yanj nga ni tsínj nicaj dugüi' ngāj mánj. <sup>30</sup> Sanj ngaa nasij da'nij re' nan gutin' sij si-san'ánj re' nga ni yun'unj xana achéj man'an, ni dagahui' re' sicuj namij xi'í sij." Daj gataj tsínj xahua' gunun chrej sij.

<sup>31</sup> Ngaa ni gataj chrej sij gunun sij: "Da'nī huín re'. Ni ya'yoj nnē re' ngāj. Ni daran' si man riānj huin si'yaj re' aj. <sup>32</sup> Sanj hua nian si gui'yaj né' gui'yanj gahuin ni'ya ruhua né' si nasij jnánj re'. Ni rún' huin 'ngo níman gahuin sij riānj. Sanj ganá'nij sij. Ni ga ni'ya sij. Sanj nari'tj sij nánj." Daj gataj chrej sij gunun sij. —Ni da'nga' daj gataj Jesús nani sij cuento rian ni tsínj daj.

### El ejemplo del mayordomo infiel

**16** Hué dan ni nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

—Hua 'ngo tsínj xuru'ue. Ni rian sí' nūn 'ngo tsínj dugumi si'yaj sí'. Ngaa ni gan'anj ga'mi gaquin' ango ni tsínj rian xuru'ue sisi ducu gutin' tsínj daj si'yaj sí'. <sup>2</sup> Ngaa ni gaquin' xuru'ue daj si ga'na' sij. Ni gataj sí': "Ni yun sin huin nan si a'mi ni sij xi'í re' únj. Nariqui re' cuenta daj gui'yaj sūn re' riānj dugumí re' si'yā si na'uej ruhua' si gahuin re' tsínj dugumi si'yā riānj ga mánj." Daj gataj xuru'ue daj.

<sup>3</sup> Ngaa ni gataj tsínj daj gunun man'an sí': "Ni yun sin huin gui'yā yyaj, ni ga'nej si-patrōnj sun riānj únj. Daj si nitaj fuerza gui'yaj sūnj rian yo'ój. Ni huin na'ā gui'yā caridad nej. <sup>4</sup> Yyaj ni hua ni'īnj si gui'yā. Ngaa ni ga'ue chracuij ni sij ducua ni sij ganēj ngaa nitaj sun gui'yaj sūnj." Da'nga' daj gani ruhua sij.

<sup>5</sup> Ngaa ni gaquin' sij ga'na' go'ngo ni tsínj da'ui rian xuru'ue daj. Ni gataj sij rian tsínj ga'na' sini daj: "Ni un-daj huin si da'uij re' rian si-patrōnj únj." Daj gataj sij.

<sup>6</sup> Ngaa ni gataj sí': "Da'uij 'ngo ciento tambo gasiti rian si-patrōn re' aj." Daj gataj sí'. Ngaa ni gataj tsínj daj: "Nica' re' dānj re' yanj rí re' cuenta. Ni gane yoo re' garun re' huij xia chi' gue aj." Daj gataj sij. <sup>7</sup> Ngaa ni gataj sij gunun ango sí': "Ni undaj huin da'ui man'án so' únj." Daj gataj sij. Ni: "Da'uij 'ngo ciento nnánj stri-

go aj." Daj gataj sí' gunun sij. Ngaa nī gataj sí': "Nīcaj re' dánj re' yanj rí re' cuenta nan. Nī garun re' rian yanj sisi da'uíj re' gan'anj xia gue aj." Daj gataj sij gunun sí'.

<sup>8</sup>Hué dan nī xacaj xuru'ue daj cuenta sisi gui'yaj xī'i tsínj daj xi'í sí'. Sanī ga'mi sa' sí' xi'í sij. Daj si nagui'yaj yoo sij nuguan' xi'í man'an sij. Nī ni tsínj man xungüi gaquin' nan, nī hua yoo ni sij ngaa nagui'yaj ni sij 'ngo nuguan' ngā ni dugüi' ni sij. Nī hua yoo ni sij doj daj ngā ni tsínj achéj rian xiguin hua.

<sup>9</sup>Ngaa nī gataj snan'ān gunun a ni é re' sisi ga'ui' ni é re' rasun man rian án re' ra'a ni ngüi. Ngaa nī gahuin ni ngüi daj ni ngüi guinicaj dugüi' ngā ni é re'. Daj si rasun man rian xungüi nan, nī nun hua sa' nico. Hué dan nī ngaa ganahuij ni rasun man rian ni é re', ngaa nī xata' nahuin ra'a ni sij ni é re' gane niganj ni é re' ngā Yan'anj. <sup>10</sup>Nī un tsínj hua gacuij, nī dugumi sa' sij doj rasun, nī hué daj hua gacuij sij ngaa dugumi sij nico rasun nej. Nī un tsínj 'yaj xī'i dugumi sij doj rasun, nī gui'yaj xī'i sij ngaa dugumi sij nico rasun nej. <sup>11</sup>Nī hué ducánj daj sisi nitaj si hua gacuij ni é re' dugumi a ni é re' ni rasun xī'i man chruhua xungüi gaquin' nan, ngaa nī nitaj tsínj gahuin ruhua rīqui ni rasun yya rian án re' mánj. <sup>12</sup>Nī sisi nitaj si ga gacuij ni é re' dugumi ni é re' ni rasun sé si'yaj ni é re' huin ni rasun man rian xungüi nan, ngaa nī un tsínj gahuin ruhua rīqui rasun gahuin si'yaj ni é re' ne' xata', ruhua á re' únj.

<sup>13</sup>Nī nitaj 'ngo tsínj gahuin nucuj dagahuin rian huij xuru'ue mánj. Sisi gui'yaj sun né' rian huij xuru'ue, nī nun huin xan' ruhua né' ni'yaj né' 'ngo xuru'ue daj. Nī gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' angó sí'. Nī huin ruhua né' guinicaj dugüi' né' ngā 'ngo xuru'ue daj. Sanī nitaj si a'mi sa' né' ngā angó sí'. Hué ducánj daj, nī sisi ducu aran' ruhua né' ni'yaj né' ni rasun man chruhua xungüi, nī na'ue dagahuin né' rian Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>14</sup>Nī ducu garan' ruhua ni tsínj fariseo ni'yaj ni sij san'anj. Nī ngaa gunun ni sij nuguan' daj, nī ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús. <sup>15</sup>Ngaa nī gataj Jesús gunun ni sij:

—Nī 'yaj ni é re' sisi tsínj sa' huin a ni é re' rian ni ngüi. Sanī ni'i Yan'anj niman ni é re'. Nī nuguan' ní'yanj nico rian ni ngüi, sanī nuguan' xī'i huin rian Yan'anj anj.

<sup>16</sup>Nī asij ná nī digyán Moisés si-ley Yan'anj rian ni ngüi. Nī digyán ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Sanī ngaa guisij ga'nā' Juan, nī unun ni ngüi nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian né'. Nī daran' ni sij 'yaj fuerza si gatu ni sij rian nicaj sun Yan'anj. <sup>17</sup>Nī ga'ue sisi ganahuij xata' ngā xungüi. Sanī si ga'ue ganahuij nī a 'ngo nuguan' le'ej 'nā' rian si-ley Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús enseña sobre el divorcio

<sup>18</sup>Ngaa nī gataj Jesús:

—Nī sisi hua 'ngo tsínj guere'ej nicā, nī nacaj sij angó yun'unj xana, nī da'ui sij gaquin'. Nī sisi nacaj angó

tsínj yun'unj xana guere' daj, nī da'ui sí' gaquin' nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

### El rico y Lázaro

<sup>19</sup>Ngaa nī nani Jesús 'ngo cuento. Nī gataj sij:

—Nī hua 'ngo tsínj xuru'ue. Nī nun sij atsij sa' du'ue. Nī ya'yoj gui'yaj sij 'ngo nún nico ducúá sij. <sup>20</sup>Nī hua 'ngo tsínj yaco ran' gu'naj sí' Lázaro. Nī ngaj sí' rian yo'ój rian ducúá xuru'ue daj. Nī man siqui nīn' gachra' nnee cúj sí'. <sup>21</sup>Nī huin ruhua tsínj daj gara riqui sij ngā si ayu rian mesa, 'yaj xuru'ue daj. Nī 'nā' xuhue ahui xuj rian siqui daj.

<sup>22</sup>Hué dan nī 'ngo güi, nī gahui' tsínj niqui daj. Nī nicaj ni ángel gan'anj-án' sij rian nne tsínj gu'naj Abraham xata'. Nī nanan Abraham man'an sij. Nī gahui' xuru'ue nej. Nī gan'anj gachin' ni sij sí'. <sup>23</sup>Nī ngaa ran' xuru'ue daj sayun nico rian gan'anj ni níman, nī nachi nicaj sij rian sij guini'i sij sisi gan' nne Abraham. Nī yu'uj daj nanan Abraham tsínj gu'naj Lázaro. <sup>24</sup>Ngaa nī gaguáj sij: "Tata chré' Abraham, nahuin 'i ruhua re' nī'yaj re' man'ānj. Nī ga'nij re' Lázaro ga'na' sí' yu'uj nan. Nī ga'nij sí' chra' ra'a sí' chruhua nnee. Nī guta' sí' nnee daj rian yyā si yaco ran'ānj nūnj rian yan'ān nan." Daj gataj xuru'ue gunun Abraham.

<sup>25</sup>Sanī gataj Abraham gunun xuru'ue: "Da'ní', ganun ruhua re' sisi ngaa gané re' chruhua xungüi, nī nicáj re' nico rasun sa' rián re'. Nī nicaj Lázaro ni rasun xī'i. Yyā nī nahuin niā' ruhua sij yu'uj nan. Nī ran' man'án re' sayun nun re' yu'uj daj. <sup>26</sup>Ango nuguan' huin sisi hua 'ngo xinéj xachij dani nungüe'. Nī si ga'ue gachin ni ngüi mán yu'uj nan guisij ni sij rian nné re'. Nī na'ue gachin ni ngüi mán yu'uj daj ngā re' ga'na' ni sij yu'uj nan mánj." Daj gataj Abraham gunun sí'.

<sup>27</sup>Ngaa nī gataj xuru'ue daj: "Achínj jni'yā rián re' tata chré' Abraham sisi nā'nij re' Lázaro nan' sij ducúá chré' <sup>28</sup>rian hua un'un' jnān. Nī gan'anj sij nāta' sij rian ni sí' sisi si ga'nā' ni sí' rian hua sayun nico nan mánj." Daj gataj xuru'ue. <sup>29</sup>Ngaa nī gataj Abraham: "Hua nicaj ni sí' si garun Moisés ngā ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ga'ue gunun sa' ni sí' ni nuguan' daj." Daj gataj Abraham. <sup>30</sup>Ngaa nī gataj xuru'ue: "Tata chré' Abraham, xanga' ni si gunun ni sí'. Sanī sisi ga'na'nij 'ngo níman gurugüi' scanij ni sí', ngaa nī nānicaj ruhua ni sí' xi'í si-gaquin' ni sí', ruhua aj." Daj gataj xuru'ue.

<sup>31</sup>Sanī gataj Abraham: "Sisi nun gunun ni sí' si gataj Moisés ngā ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, ngaa nī si guxuman ruhua ni sí' nī'yaj ni sí' si-nuguan' 'ngo tsínj ganá'nij scanij ni níman mánj." Daj gataj Abraham gunun xuru'ue daj. —Nī hué daj huin cuento nani Jesús rian ni ngüi.

### Ocasiones de caer

**17** Ngaa nī gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Xungüi nan, nī hua nico ni rasun 'yaj sisi guinico' ni ngüi chrej xī'i. Sanī niqui niman 'ngo tsínj a'ui' 'ngo chrej xī'i riqui dugüi' sij. Daj si guiran' sij cas-

tigo, gui'yaj Yan'anj. <sup>2</sup> Ni asij nun ga'ui' sij 'ngo chrej xi'i riqui dugüi' sij, ni dugüej naj ni sij 'ngo yej to anumi xá sij gan'anj sij chruhua nnee yan'anj nga a'. Daj si quij 'yaj 'ngo tsínj ngaa a'ui' sij 'ngo chrej xi'i riqui 'ngo tsínj ngaa naca natu sí' si-chrej Yan'anj.

<sup>3</sup> Ga cuidado a ni é re' daj gui'yaj ni é re'. Sisi gui'yaj jnánj re' gaquin' rián re', ngaa ni nãta' re' si-gaquin' sij rian man'an sij. Ni sisi nãni ruhua sij xi'í si-gaquin' sij, ngaa ni nĩcaj re' 'ngo niman nico nga sij. <sup>4</sup> Ni nunj si gui'yaj jnánj re' ichij gaquin' rián re' 'ngo güi, ni hua niã si nĩcaj re' 'ngo niman nico nga sij sisi ga'na' nãta' sij yun yun rián re' sisi si gui'yaj sij gaquin' da ga mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### Aumentanos la fe

<sup>5</sup> Ngaa ni gataj ni tsínj apóstol gunun Señor Jesús huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi:

—Riqui re' sisi guxuman nico ruhua ni'yaj ni únj Yan'anj. —Daj gataj ni sij.

<sup>6</sup> Ngaa ni gataj Señor Jesús:

—Ni sisi guxuman ruhua ni é re' daj rún' 'yaj 'ngo çan cuej nasa, ngaa ni ga'ue gataj á re' gunun chrun nan sisi guxun man'an gan'anj-án' chruhua nnee yan'anj. Ni gunun chrun rian án re' aj.

### El deber del siervo

<sup>7</sup> Ni ngaa gan'anj si-moso 'ngo ni é re' quij nãchej sij do'ój re' si dugumi sij dán re' xucu, ni daj gataj re' gunun sij ngaa 'na' ni qui sij gan'anj sij quij únj. Atáj re' rian sij sisi gachin sij gane sij rian mesa xa sij ní'. Sé daj huin atáj re' mánj. <sup>8</sup> Sani atáj re' gunun sij: "Gui'yaj xugüí re' gahuin sti'ni man'ãnj. Gui'yaj sun acuán' re' riãnj si xãj, ni go'oj. Asij ni xa, ni go'o man'án re' nej." Daj atáj re' rian sij nánj. <sup>9</sup> Ni ngaa dagahuin si-mosó re' daran' si a'nín' re' sun rian sij, ni gataj re' si guruhua rian moso daj ní'. Sé daj huin gataj re' mánj. <sup>10</sup> Ni da'nga' daj gui'yaj á re' nga Yan'anj. Ni ngaa ganahuij gui'yaj á re' daran' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian án re', ngaa ni gataj á re': "Nitaj si ní'yanj ni únj si maan si gui'yaj únj rún' hua si-sun ni únj." Daj gataj á re'.

—Gataj Jesús gunun ni sí'.

### Diez leprosos son limpiados

<sup>11</sup> Ni ngaa huaj Jesús gan'anj sij xuman' Jerusalén, ni gachin sij rian ata dugüi' estado Samaria nga estado Galilea. <sup>12</sup> Ni guisij sij 'ngo rancho rian gahui ichi' tsínj ran' xi'í nnij. Ni gan' ganiquin' ni sij. <sup>13</sup> Ni gaguáj ni sij gataj ni sij:

—Jesús, Maestro, gahuin 'i ruhua re' ni'yaj re' ni únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>14</sup> Ni ngaa guini'i Jesús ni sí', ni gataj sij:

—Güij digyán ni é re' man'an án re' rian ni chrej. —Daj gataj Jesús.

Hué dan ni ngaa huaj ni sij chruhua chrej, ni ganahuin sa' ni sij. <sup>15</sup> Ni ngaa guini'i 'ngo tsínj daj sisi ganahuin sa' sij, ni nãnicaj sij ga'mi nucua' sij si hua 'ueé gui'yaj Yan'anj nga sij. <sup>16</sup> Ni ganiquin' ráj dacoj sij

rian Jesús. Ni ga' rian sij rian yo'ój. Ni naga'ui' sij guruhua Jesús. Ni tsínj daj huin 'ngo tsínj samaritano.

<sup>17</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Sé ichi' ran' ni é re' huin si ganahuin sa', gui'yã a'. Ni a gan'anj ango un ran' ni sij únj. <sup>18</sup> Urin tsínj 'na' anéj chrej nan nãnicaj ga'mi sa' rian Yan'anj ní'. —Daj gataj Jesús.

<sup>19</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun tsínj daj:

—Nãchica re', ni gan'anj re' xi'í si guxuman ruhua re' ni'yáj re' man'ãnj, ni nahuín re' aj. —Daj gataj Jesús.

### La venida del reino

<sup>20</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj ni tsínj fariseo Jesús a-man guñicaj Yan'anj sun rian ni ngüi. Ni gataj Jesús:

—Nitaj si ní'yanj sisi ducu ni'yaj ni é re'. Daj si si ga'ue guini'i ni ngüi ngaa ga'na' guñicaj sun Yan'anj mánj. <sup>21</sup> Ni nitaj si gataj ni ngüi: "Nan huin rian nãcaj sun Yan'anj, asi yu'uj daj huin rian nãcaj sun Yan'anj." Sé daj huin mánj. Daj si hua ga'na' guñicaj sun Yan'anj scanij ni é re' aj. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj fariseo.

<sup>22</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Guisij 'ngo güi ngaa gahuin ruhua ni é re' guini'i ni é re' güi nan ngaa huaj man'ãnj scanij a ni é re' huñj da'nij ni ngüi. Sani si guini'i ni é re' mánj. <sup>23</sup> Ni gataj go'ngo ni ngüi gunun a ni é re': "Nan nne Cristo aj." Asi gataj ni sij: "Yu'uj daj nne Cristo aj." Gataj ni ngüi gunun a ni é re'. Sani si gan'anj án re' mánj. Ni si guinico' a ni é re' ni tsínj da mánj. <sup>24</sup> Daj si daj rún' huin ngaa ran 'yaj du'ui, ni 'ngo xiguin nin' rian xungüi, ni da'nga' daj yoo gahuin güi nãnicaj da'nij ni ngüi huin man'ãnj. <sup>25</sup> Sani hua niã si dãnicaj ni ngüi man chruhua xungüi nan man'ãnj nej.

<sup>26</sup> Ni daj rún' gui'yaj ni ngüi yo' gane tsínj gu'naj Noé, ni da'nga' daj gui'yaj ni ngüi güi ngaa ga'na' da'nij ni ngüi huin man'ãnj. <sup>27</sup> Daj si ngaa gane Noé, ni xa ni sij go'o ni sij. Ni xacaj ni sij yun'unj xana. Ni ni-nanj daj gui'yaj ni sij da' güi gatúj Noé chruhua rio chéj rian nnee. Ngaa ni 'ngo gaman' guman huee xxi nun güi nigan'. Ni gara nin' nnee nin' gachra' chruhua xungüi. Ni gahui' daran' ni ngüi, gui'yaj nnee. <sup>28</sup> Ni daj rún' gui'yaj ni ngüi ngaa gane tsínj gu'naj Lot, ni da'nga' daj gui'yaj ni ngüi güi ga'na' man'ãnj. Daj si ránj ni sij rasun nej, gudu'uej ni sij rasun nej, gunun ni sij nna nej, gui'yaj ni sij hue' nej aj. <sup>29</sup> Sani ngaa gahui tsínj gu'naj Lot xuman' Sodoma gan'anj sij, ni guinij yan'an nga yo'ój sufre xata'. Ni gahui' daran' ni ngüi mán xuman' daj. <sup>30</sup> Ni daj rún' nun xacaj ni ngüi daj cuenta si guiran' ni sij sayun, ni da'nga' daj gahuin güi gurugüi' da'nij ni ngüi huin man'ãnj.

<sup>31</sup> Ni sisi taj re' çra hue' güi daj, ni si nanij re' guiri re' si'yáj re' chruhua ducua' re' mánj. Ni sisi nun 'ngo tsínj quij 'yaj sun sij, ni si nãnicaj sij ducua' sij mánj.

<sup>32</sup> Ni ganun ruhua á re' daj guiran' nãca tsínj gu'naj Lot asij ná.

<sup>33</sup> Ni un tsínj huin ruhua nãcaj man'an sij, ni gahui' sij. Sani un tsínj ga'ue gahui' rian xi'tj, ni nãcaj sij man'an sij.

<sup>34</sup>Ataj snan'ān gūnun a ni é re' sisi 'ngo nī daj, nī gā-toj nūngūej nicā 'ngo tsínj daj rian nna. Hué dan nī nicā gān'ān 'ngo nūngūej sij. Nī ango nūngūej sij gū-na. <sup>35</sup>Nī gūnun nūguan'an huij yun'unj xāna gaj ún'. Nī nicā 'ngo ún' gān'ān. Nī ango ún' gūna. <sup>36</sup>Nī gūnun huij tsínj guī'yaj sun riqui quij. Nī nicā gān'ān 'ngo sij. Nī ango sij gūna. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>37</sup>Ngaa nī nachínj snan'anj ni sij Jesús. Nī gataj ni sij: —Nī a huin gāhuin daj Señor. —Daj gataj ni sij. Nī gataj Jesús: —Rian ngaj ni nīman yu'uj daj nahuin yu' ni xarúj. —Daj gataj Jesús rian ni sij.

### Parábola de la viuda y el juez injusto

**18** Ngaa nī nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni tsínj nico' sij sisi nīganj gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. Nī sī gahuin nichre ni sij mánj. <sup>2</sup>Nī gataj Jesús: —Nī hua 'ngo gūesi nicaj sun nne riqui 'ngo xuman' daj. Nī nitaj si xu'ui' sij rian Yan'anj. Nī nitaj si ní'yanj sij rian ni ngūi nej. <sup>3</sup>Nī hué riqui xuman' daj nne 'ngo yun'unj mmij. Nī a'nīj 'ngo tsínj letu nga ún'. Nī gan'anj ún' rian gūesi nicaj sun daj sisi guī'yaj yya sí' si-gaquin' ún' nga tsínj unun' nga ún' daj. <sup>4</sup>Nī gachin gūi nī nun gā'uej ruhua gūesi daj guī'yaj yya sij nga gaquin' daj. Ngaa nī nani ruhua sij, nī gataj sij gunun man'an sij: "Nūnj si nitaj si xu'uij rian Yan'anj, nī nitaj si ní'yān rian ni ngūi nej, <sup>5</sup>sani rīan nun dunáj yun'unj mmij daj si chran' yun'unj ún' yūnj, nī gān'anj guī'yaj yyā nga gaquin' daj. Ngaa nī sī ga'na' chran' yun'unj ún' yūnj gā mánj. Daj si sisi nitaj, nī guīnan' ruhuāj ní'yā ún' nánj." Daj gataj tsínj daj gunun man'an sij. —Gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>6</sup>Ngaa nī gataj Señor Jesús rian ni sij: —Xācaj á re' cuenta daj ga'mi gūesi xī'i daj. <sup>7</sup>Ngaa achínj jni'yaj ni ngūi rian Yan'anj huin ni sij ni ngūi hua nacui Yan'anj, nī huin ruhua ni sij sisi guī'yaj yya Yan'anj 'ngo gaquin', nī sī guī'yaj yya Yan'anj nga ni sij gā a'. Gāhuin ran Yan'anj, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. <sup>8</sup>Nī ataj snan'ān gūnun a ni é re' sisi rá'yanj guī'yaj yya Yan'anj nga ni ngūi daj. Sani ngaa gā'na' yūnj huīnj da'nīj ni ngūi, nī ní' si nari'tj ni ngūi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Parábola del fariseo y el publicano

<sup>9</sup>Ngaa nī nani Jesús ango cuento digyán sij rian go'n-go ni tsínj daj. Daj si ani ruhua ni sí' sisi hua nīca nīman ni sí'. Sani a'mi quij ni sí' xī'í ni ngūi. Ngaa nī gataj Jesús:

<sup>10</sup>—Gan'anj huij ran' tsínj daj gatúj nūngūej sij chruhua nuhui nico gachinj jni'yaj nūngūej sij rian Yan'anj. Nī 'ngo sij daj huin tsínj fariseo. Nī ango sij huin tsínj a'nej pesto.

<sup>11</sup>'Nī niquin' tsínj fariseo daj achínj jni'yaj sij. Nī gataj sij rian Yan'anj: "Hué re' huin Yan'anj. Nī guruhua re' sisi nitaj si huīnj daj rún' huin ango ni ngūi. Daj si 'yaj tū ni sij. Nī 'yaj xī'i ni sij. Nī a'mi ni sij nga nīca 'ngo dugūi' ni sij nej. Nī guruhuá re' sisi nitaj si 'yā daj rún'

'yaj tsínj a'nej pesto nan mánj. <sup>12</sup>Huij 'yā ayuno da nan sīj semana. Nī a'nē ichi' rian go'ngo ciento daran' si 'yaj ganāj riquīj rián re'." Daj gataj tsínj fariseo daj gunun Yan'anj.

<sup>13</sup>Sani gunáj tsínj a'nej pesto daj gan' niquin' sij. Nī xī'í si nā'aj sij a dōj nun gā'uej ruhua sij nāchi nicaj sij rian sij ni'yaj sij xata'. Maan sij guita ra'a sij xī'yanj sij. Nī gataj sij gunun Yan'anj: "Yan'anj, nāhuin 'i ruhuá re' nī'yaj re' yūnj si huīnj 'ngo tsínj 'yaj gaquin'." Daj gataj tsínj daj.

<sup>14</sup>'Nī ataj snan'ān gūnun a ni é re' sisi ngaa nan' tsínj a'nej pesto daj ducuá sij, nī hua guinicaj Yan'anj 'ngo nīman nico xī'í si-gaquin' sij. Sani nun guīnicaj Yan'anj nīman nico xī'í ango tsínj daj. Daj si un tsínj huin ruhua gāhuin achij rian dugūi' sij, nī gūnaj sij da rucu. Sani un tsínj huin ruhua gūnaj da rucu, nī gāhuin achij sij. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj daj.

### Jesús bendice a los niños

<sup>15</sup>Ngaa nī nicaj ni yun'unj xāna ni tsin' ga'nā' ne rian Jesús sisi gūta' sí' ra'a sí'. Sani ngaa guini'i ni tsínj nico' Jesús, nī gaxī'i ni sij chran' ni sij ni yun'unj xāna nicaj ga'na' da aj. <sup>16</sup>Ngaa nī gaquínj Jesús si ga'na' ni tsin' rian sij. Nī gataj sij:

—Ra'a á re' si ga'na' ni tsin' da riānj. Nī sī chran' án re' si ga'na' ni tsin' riānj mánj. Daj si rún' huin ni tsin' le nan, nī da'nga' daj huin ni ngūi mān rian nicaj sun Yan'anj. <sup>17</sup>Xānga' atā gūnun a ni é re' sisi na'uej ruhua 'ngo tsínj daj si guīnicaj sun Yan'anj nīman sij daj rún' 'yaj ni tsin', nī sī ga'ue gātu sij rian nicaj sun Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

### El joven rico

<sup>18</sup>Ngaa nī nachínj snan'anj 'ngo tsínj a'nin' rian ni ngūi Jesús. Nī gataj sij:

—Maestro sá'. Nī un sun guī'yā, nī gā'ue gāne nīgān, ruhuá re' únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>19</sup>Ngaa nī gataj Jesús:

—Nī un sin huin nī atáj re' sisi sá' man'ānj únj. Urin Yan'anj huin si sá' nánj. <sup>20</sup>Hua ní'í re' ni nūguan' ga'n-in' Yan'anj sun rián re': "Sī ga'mi re' nga nīca dugūi' re' mánj. Nī sī dagahuí' re' ngūi mánj. Sī guī'yaj tū re' mánj. Sī ga'mi re' nūguan' snan'anj xī'í dugūi' re' mánj. Guīnun yan'anj re' chréj re' nga nní re' nej." Nan huin ni nūguan' dagahuín re'. —Daj gataj Jesús gunun sij.

<sup>21</sup>Ngaa nī gataj tsínj daj:

—Daran' ni nūguan' daj ráj xināj asij hua lī. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>22</sup>Nī ngaa gunun Jesús si gataj sij, nī gataj sí':

—Achín 'ngo nūguan' rián re' rún' huaj. Gūdu'ue re' daran' si'yáj re'. Nī san'anj guīri' re' daj gā'ui' re' rian ni ngūi nīqui ran'. Hué dan nī guīman nico si'yáj re' xata' guī'yaj Yan'anj anj. Ngaa nī gā'na' re' guīnico' re' yūnj anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>23</sup>Sani ngaa gunun tsínj daj si gataj Jesús, nī nani nico ruhua sij. Daj si hua nico san'anj rian sij.

<sup>24</sup> Ngaa guini'i Jesús si nani nico ruhua sij, n̄i gataj sí':  
—N̄i 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj anj. <sup>25</sup> N̄i 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj daj nga si gachin 'ngo xucu camello yu'uj taj cúj nuhua aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>26</sup> Ngaa n̄i nachínj snan'anj ni tsínj gunun si gataj Jesús. N̄i gataj ni sij:  
—Sis̄i hué daj huin n̄i un tsínj ga'ue n̄acaj man'an sij sis̄i gatu sij rian nicaj Yan'anj sun únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>27</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:  
—Yan'anj ga'ue gui'yaj si na'ue gui'yaj ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

<sup>28</sup> Ngaa n̄i gataj Pedro gunun Jesús:  
—Hua duna únj daran' si'yaj únj. N̄i nico' únj man'án re' aj. —Daj gataj Pedro.

<sup>29</sup> Hué dan n̄i gataj Jesús:  
—Xanga' atá gunun a ni é re' sis̄i un tsínj dunáj ducúá sij, nicá sij nej, jnánj sij nej, da'níj sij nej, chrej sij nej, nni sij nej, ngaa n̄i gui'yaj sa' Yan'anj nga tsínj daj ngaa da'nga' daj 'yaj sij xi'í sun nicaj Yan'anj rian né'.  
<sup>30</sup> N̄i ni tsínj dunáj daran' ni rasun daj, n̄i xungüi nan nahuin ra'a sij doj daj nga daran' si dunáj sij. N̄i ango xungüi ga'na', n̄i gane n̄iganj sij nga Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

### Nuevamente Jesús anuncia su muerte

<sup>31</sup> N̄i gaquínj Jesús xuhuij ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij:  
—Yyaj n̄i gan'anj né' xuman' Jerusalén. N̄i daj rún' garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná xi'í man'ánj huínj da'níj ni ngüi, n̄i da'nga' daj guíran'ánj nánj. <sup>32</sup> N̄i naga'ui' ni sij yünj rian ni tsínj 'na' anéj chrej. N̄i ga'mi ducu ni sij xi'tj. N̄i ga'mi quij ni sij riánj nej. N̄i gara sta'nunj ni sij man'ánj nej. <sup>33</sup> N̄i duguayun ni sij nne' xirā. N̄i dagahui' ni sij man'ánj nej. San̄i xiráj huá'nij güi, n̄i gana'nī aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>34</sup> San̄i nun gunun ni sij si gataj Jesús. N̄i nun xacaj cuenta ni sij si ga'mi sí'. Daj si a'mi sí' nuguan' na'ue gara da'nga' ruhua ni sij.

### Un ciego de Jericó recibe la vista

<sup>35</sup> N̄i ngaa huaj guisij Jesús n̄ichrun' xuman' Jericó, n̄i nne 'ngo tsínj duri du'ua chrej 'yaj sij caridad. <sup>36</sup> N̄i ngaa gunun sij gachin nico ni ngüi, n̄i nachínj snan'anj sij un sin huin si gahuin. <sup>37</sup> Ngaa n̄i gataj ni tsínj daj sis̄i Jesús nazareno huin si gachin. <sup>38</sup> Ngaa n̄i gaguáj nu-cuaj sij. N̄i gataj sij:

—Jesús, da'níj David huín re'. Nahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' yünj anj. —Daj gataj tsínj duri daj.

<sup>39</sup> San̄i ni ngüi hua re' rian, n̄i chran' yun'unj sisi dínj gane du'ua sij. San̄i ganari' nucaj sij doj gaguáj sij. N̄i gataj sij:

—Da'níj David, nahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' yünj anj. —Daj gaguáj sij.

<sup>40</sup> Ngaa n̄i guiniquin' Jesús. N̄i ga'nin' sij sun sis̄i nicaj ni sí' ga'na' ni sí' sij. N̄i ngaa gahuin n̄ichrun' sij, n̄i nachínj snan'anj Jesús sij.

<sup>41</sup> N̄i gataj sí':

—N̄i un sin huin ruhuá re' si gui'yā nga re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i gataj tsínj duri daj:

—Señor, huin ruhuāj sis̄i naxiguin riánj, gui'yáj re' aj. —Gataj tsínj daj.

<sup>42</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Hua naxiguin rián re' xi'í si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' yünj anj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj duri daj.

<sup>43</sup> N̄i 'ngo hora daj naxiguin rian sij. N̄i guinico' sij Jesús. N̄i ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. N̄i daran' ni ngüi guini'i si gui'yaj Jesús, n̄i ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nej.

### Jesús y Zaqueo

**19** N̄i gatúj Jesús xuman' Jericó. N̄i huaj sij gachin sij xuman' daj. <sup>2</sup> N̄i yu'uj daj nne 'ngo xuru'ue gu'naj Zaqueo. N̄i huin sí' 'ngo tsínj a'nin' rian ni tsínj a'nej pesto. <sup>3</sup> N̄i gahuin ruhua sij guini'i sij Jesús. San̄i rian huaj nico ni ngüi nga sí', n̄i nun ga'ue guini'i sij sí'. Daj si chre' Zaqueo daj. <sup>4</sup> Xi'í daj n̄i gunánj sij gan'anj sij da rian si huin ruhua sij guisij sij guini'i sij Jesús. N̄i gahui sij chra' 'ngo chrun gu'naj sicómoro rian gachin Jesús. <sup>5</sup> N̄i ngaa huaj gachin Jesús yu'uj daj, n̄i ni'yaj sí' chra' chrun xata'. N̄i gataj sí':

—Zaqueo, nanij yoq re' si acuan' nan huin si gunā ducúá re', ruhuāj aj. —Daj gataj Jesús gunun Zaqueo.

<sup>6</sup> Ngaa n̄i nanij yoq sij. N̄i gahuin niā' ruhua sij si guxuman Jesús ducúá sij.

<sup>7</sup> N̄i ngaa guini'i ni ngüi si gui'yaj Jesús, n̄i gaxi'i ni sij ga'mi quij ni sij xi'í Jesús. N̄i gataj ni sij:

—N̄i un sin huin n̄i gatúj Jesús ducúá 'ngo tsínj 'yaj gaquin' guna sí' únj, ataj ni sij.

<sup>8</sup> Ngaa n̄i naxuman Zaqueo, n̄i gataj sij gunun Señor Jesús:

—Ni'yaj re' Señor. Yyaj n̄i ga'uñj da'aj si'yā rian ni ngüi yaco ran'. N̄i ngaa ga'nej xacānj san'anj rian ni ngüi, n̄i naru'ue yacuan'anj peso chra' go'ngo peso ga'nej xacānj anj. —Daj gataj Zaqueo.

<sup>9</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Guisij Yan'anj 'na' naca ni dycua tsínj nan yyaj. Daj si tsínj nan huin 'ngo da'níj Abraham nej. <sup>10</sup> N̄i ga'na' da'níj ni ngüi huin man'ánj. N̄i 'na' nana'uñj ni tsínj ga ni'ya. N̄i ganacā ni sij, ruhuāj aj. —Daj gataj Jesús.

### Parábola de las diez minas

<sup>11</sup> N̄i gunun ni ngüi si gataj Jesús. N̄i hua guisij sij n̄ichrun' du'ua xuman' Jerusalén. N̄i gani ruhua ni ngüi sis̄i ga'na' yoq Yan'anj guinicaj sun-ún' chruhua xungüi nan guini'i ni sij, ruhua ni sij. Xi'í daj nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni sí'. <sup>12</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i hua 'ngo tsínj huin achij gan'anj 'ngo xuman' ngaj gan' si garij sun ni sij gahuin sí' rey xánj sí'. Da' síj da nanicaj sí' xánj sí', ruhua sí'. <sup>13</sup> Ngaa n̄i gaquínj tsínj daj ga'na' ichi' ran' tsínj 'yaj sun rian sij. N̄i ga'ui' sij 'ngo san'anj gu'naj mina rian go'ngo ni sí'. N̄i ducu du'uej san'anj gu'naj mina daj. N̄i gataj snan'anj sij gu-

nun ni sí': "Gui'yaj gana á re' nga san'anj nan da nānicā." Daj gataj sij. Ni gan'anj sij.

<sup>14</sup> Sanj nun huin xanj ruhua ni tsínj xanj daj ni'yaj ni sí' sij. Xi'í daj ga'nij ni sí' ni tsínj nicaj sun gan'anj gataj snan'anj rian tsínj huin achij daj sisi nun aran' ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' sij. Ni si ga'ue gahuin sij tsínj a'nin' rian ni sij xánj ni sij ga mánj.

<sup>15</sup> Sanj ngaa guisij ganacaj sij sun daj, ni nanicaj sij xánj sij. Ngaa nasij sij xánj sij, ni ga'nin' sij sun sisi ga'na' ni tsínj 'yaj sun rian sij huin ni tsínj rian ga'ui' sij san'anj daj. Ni huin ruhua sij guini'i sij undaj gui'yaj gana go'ngo sí' nga san'anj daj.

<sup>16</sup> Ngaa ni gataj tsínj guisij sini rian sij: "Señor, riquí re' 'ngo san'anj mina riānj. Ni nga mina daj ni gui'yaj ganāj ichi' mina aj." Daj gataj tsínj daj. <sup>17</sup> Ngaa ni gataj rey daj gunun sí': "Dugu'na'j gui'yáj re'. Huín re' 'ngo tsínj 'yaj sun sa'. Ni rian hua gacuíj re' nga doj rasun nan, ni gahuín re' tsínj a'nin' rian ichi' xuman' gui'yā." Daj gataj tsínj huin achij daj.

<sup>18</sup> Ngaa ni ga'na' ango tsínj daj. Ni gataj sí': "Señor, riquí re' 'ngo san'anj mina riānj. Ni nga mina daj ni gui'yaj ganāj yun'un' mina aj." Daj gataj sí'. <sup>19</sup> Ni gataj tsínj huin achij daj gunun sí': "Gahuín re' tsínj a'nin' rian un'un' xuman', gui'yā." Daj gataj sij rian ango tsínj daj.

<sup>20</sup> Ngaa ni guisij ango tsínj daj. Ni gataj sí': "Nan 'na' niqui si-san'ánj re'. Na'nij sa'āj chruhua 'ngo paño.

<sup>21</sup> Daj si xu'uj ni'yā re' si huín re' 'ngo tsínj huee. Ni nacáj re' si sé si'yáj re' huin. Ni rian unun ango tsínj daj çan, ni hué yu'uj daj rí re' nnaa." Daj gataj tsínj 'yaj sun rian tsínj huin achij daj.

<sup>22</sup> Ngaa ni gataj tsínj huin achij gunun tsínj 'yaj sun daj: "Ni 'ngo moso xi'i huín re'. Si-nuguan' man'án re' ataj sisi da'uí re' gaquin'. Hua guini'í re' sisi huínj 'ngo tsínj huee. Ni guini'í re' sisi nacā si sé si'yā huin. Ni guini'í re' sisi ri man'ánj nnaa rian nun gunūnj nej.

<sup>23</sup> Xi'í daj ni un sin huin nun nicáj re' si-san'án gan'anj re' banco únj. Ngaa ni ngaa nānicā, ni nācā si-san'án nga san'anj nūta' chra banco nej únj." Daj gataj tsínj a'nin' rian moso daj. <sup>24</sup> Ngaa ni gataj sij rian ni tsínj niquin' nga sij: "Ga'ne a ni é re' san'anj ra'a sí'. Ni ga'ui' a ni é re' ra'a tsínj gui'yaj gana ichi' mina chra go'ngo mina aj." Daj gataj sij. <sup>25</sup> "Sanj hua nicaj sí' ichi' mina." Gataj ni tsínj daj. <sup>26</sup> Ngaa ni: "Ataj snan'án gunun a ni é re' sisi tsínj nicaj, ni ga'ui' né' nico rian sij. Ni tsínj nitaj si nicaj, ni nunj si doj nicaj sij, sanj ga'ne né' aj." Daj gataj tsínj huin achij daj. <sup>27</sup> Ngaa ni gataj ruhua yún sij: "Ni tsínj unun' ngāj huin ni sij ni tsínj na'uej ruhua sisi gahuin achī rian ni sij. Sanj guinicaj ni é re' ni sij ga'na' á re' nan dagahui' ni é re' riānj." Daj gataj tsínj huin achij daj. —Ni hué daj guisij cuento nani Jesús.

### La entrada triunfal en Jerusalén

<sup>28</sup> Ngaa guisij nani Jesús cuento daj, ni huaj sij guisij sij xuman' Jerusalén. Ni táj dian sij rian ni tsínj nico' sij. <sup>29</sup> Ni huaj sij guisij sij xuman' Betfagé nga xuman' Betania. Ni ngaj nuguan'an nungüej xuman' daj nichrun'

dacan gu'naj Olivos. Ni ga'nij sij huij tsínj nico' sij gan'anj nungüej sí'. <sup>30</sup> Ni gataj sij gunun nungüej sí':

—Gan'anj nungüej é re' xuman' ngaj ne' rian doj aj. Ni ngaa huaj gatu nungüej é re', ni nari' nungüej é re' 'ngo urruj anumi. Ni a 'ngo tsínj nitaj si taj mánj. Hué dan ni nāchi nungüej é re' xú' nicaj á re' ga'na' á re' riānj. <sup>31</sup> Ni sisi hua tsínj nāchinj snan'anj rian nungüej é re' un sin ni nāchi nungüej é re' urruj daj, ngaa ni gataj nungüej é re' gunun sij: "Man'an Señor ní'yanj xuj aj." Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

<sup>32</sup> Ngaa ni gan'anj nungüej sij xuman' daj. Ni nari' nungüej sij urruj daj daj rún' gataj snan'anj Jesús gunun nungüej sij. <sup>33</sup> Ni ngaa nachi nungüej sij urruj, ni gataj ni tsínj çan xucu daj rian nungüej sij:

—Ni un sin huin ni nachi nungüej é re' urruj daj únj. —Daj gataj ni sí'.

<sup>34</sup> Ngaa ni gataj nungüej sij:

—Ní'yanj Señor xuj. —Daj gataj nungüej sij.

<sup>35</sup> Hué dan ni nicaj nungüej sij urruj ga'na' nungüej sij rian Jesús. Ni guta' nungüej sij si-gan' nungüej sij xiráj urruj. Ngaa ni guitáj Jesús xuj, gui'yaj nungüej sij.

<sup>36</sup> Ni gurúj ni ngüi si-gan' ni sij chruhua chrej ne' huaj Jesús. <sup>37</sup> Ni ngaa huaj gahuin nichrun' ni sij guisij ni sij dacuj dacan Olivos, ni gaxi'i gahuin niā' ruhua daran' ni tsínj nico' Jesús xi'í daran' si sa' guini'i ni sij, gui'yaj Jesús. Ni gaguáj ni sij. Ni ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nej. <sup>38</sup> Ni gataj ni sij:

—Hua 'ueé rian rey 'na' nga si-xugüi man'an Señor. Gahuin din'inj ni si mán xata'. Ni ga sa' 'ueé xata' aj. —Daj gaguáj ni sij xi'í Jesús.

<sup>39</sup> Ngaa ni gataj go'ngo ni tsínj fariseo man scanij ni ngüi gunun Jesús:

—Maestro, gataj re' rian ni tsínj nicó' re' sisi dínj guiniquin' du'ua ni sij. —Daj gataj ni sí'.

<sup>40</sup> Sanj gataj Jesús:

—Sisi dínj guiniquin' du'ua ni sij, ni gaguaj ni yej ngaj rian yo'ój aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>41</sup> Ni ngaa huaj guisij Jesús nichrun' xuman' Jerusalén, ni guini'i sij xuman' daj. Ni gaco sij xi'í xuman' daj. <sup>42</sup> Ni gataj sij:

—Maan si huin ruhuāj sisi guini'i ni é re' yyaj daj gui'yaj á re', ngaa ni gahuin din'inj rian án re' aj. Sanj hua ránj rian án re', ni na'ue gara da'nga' ruhua á re' mánj. <sup>43</sup> Ni guisij 'ngo güi, ni guiran' án re' sayun. Daj si ga'na' ni tsínj unun' nga á re'. Ni gui'yaj ni sij 'ngo xingá ganicaj nin' xi'nij ni é re'. Ni si ga'ue gahui ni é re' mánj. <sup>44</sup> Ni duguane ni sij daran' ni hue' man xánj án re'. Ni dagahui' ni sij ni ngüi nej. Ni ni a 'ngo yej si dunáj ni sij rian dugüi' ni yej ga mánj. Hué daj guiran' ni é re' si nun xacaj á re' cuenta ngaa ga'na' Yan'anj ganacaj á re' mánj. —Daj gataj Jesús rian ni ngüi man xuman' Jerusalén.

### Purificación del templo

<sup>45</sup> Hué daj síj ni gatúj Jesús chruhua nuhui nico. Ni gaxi'i sij guiri sij ne' chrej xe' ni tsínj du'uej rasun man yu'uj daj. <sup>46</sup> Ni gataj sij:



—Gataj si-nuguan' Yan'anj: “Ducuāj huin rian gachinj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj anj. Sanī nuhui nan gahuin 'ngo huej man ni tsínj ty, 'yaj á re' aj.” Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>47</sup> Nī daran' ni güi digyán Jesús rian ni ngüi chruhua nuhui daj. Sanī ni chrej a'nin' ngā ni tsínj digyán ley ngā ni tsínj huin achij chruhua xuman' daj, nī nana'ui' ni sij daj dagahui' ni sij Jesús. <sup>48</sup> Sanī nun ri' ruhua ni sij daj gui'yaj ni sij si gahui' Jesús. Daj si daran' ni ngüi mán unun sa' daj digyán Jesús rian ni sij.

### La autoridad de Jesús

**20** Nī 'ngo güi ngaa nne Jesús chruhua nuhui nico, nī digyán sij rian ni ngüi. Nī ga'mi sij nuguan' sa' rian ni sij. Ngaa nī guisíj ni chrej a'nin' ngā ni tsínj digyán ley nej, ni tsínj huin achij nej. <sup>2</sup> Ngaa nī gataj ni sij gunun Jesús:

—Gataj re' gunun únj ún sun huin sun nicáj re', nī 'yáj re' nan únj. Nī ún tsínj riqui sun, nī 'yáj re' nan únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>3</sup> Ngaa nī gataj Jesús gunun ni sij:

—Hué daj ruhuāj ganachin' snan'ān 'ngo nuguan' da man'an án re'. Nī gataj á re' riānj, ruhuāj aj. <sup>4</sup> Nī ún tsínj ga'níj sun rian tsínj gu'naj Juan sisi gata' nnee sí' ni ngüi únj. Yan'anj gataj rian sij ní'. Asī hua ango tsínj gataj rian sij sa'. —Daj gataj Jesús.

<sup>5</sup> Ngaa nī gani guitsi ruhua ni dugüi' ni sij. Nī gataj ni sij:

—Sisi gataj né' sisi Yan'anj ga'nin' sun rian Juan, ngaa nī gataj Jesús gunun né': “Nī ún sin huin nun gux-uman ruhua á re' nī'yaj á re' man'an sij únj.” <sup>6</sup> Nī sisi gataj né' sisi ni tsínj ga'níj ga'nā' Juan, sanī ga'ui' daran' ni ngüi yej yun'. Daj si hua nīca ruhua daran' ni ngüi mán nan sisi Juan gahuin 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij gani guitsi ruhua ni dugüi' ni sij.

<sup>7</sup> Ngaa nī gataj ni sij gunun Jesús sisi nun guini'i ni sij ún tsínj ga'nin' sun rian Juan gata' nnee sí' ni ngüi aj.

<sup>8</sup> Ngaa nī gataj Jesús:

—Ngaa nī sī gatā gunun a ni é re' ún sin huin sun 'yā aj. —Daj gataj Jesús.

### Los labradores malvados

<sup>9</sup> Ngaa nī gaxi'i Jesús nani sij 'ngo cuento digyán sij rian ni ngüi. Nī gataj sij:

—Hua 'ngo xuru'ue gunun coj uva. Ngaa nī naga'ui' sij si-coj sij coj chruj uva rian gō'ngo ni tsínj daj sisi dugumi ni sí' si'yaj sij. Nī gahui sij gan'anj sij gan' ga'i yahuī. <sup>10</sup> Nī ngaa guisíj güi gane uva daj, nī ga'níj sij si-moso sij gan'anj gachinj sí' rian ni tsínj mán 'yaj sun daj chruj si huin si'yaj sij. Sanī ga'ui' ni sí' chrun tsínj daj. Nī na'níj ni sí' nan' yun sij. <sup>11</sup> Hué dan nī ga'níj ruhua' yún tsínj do'oj daj ango si-moso sij. Sanī ga'ui' ni tsínj daj sí' nej. Nī gui'yaj quij ni sij nga sí'. Nī na'níj ni sij nan' yun sí' nej. <sup>12</sup> Ngaa nī ga'níj ruhua' yún tsínj do'oj daj ango si-moso sij. Sanī quiran' xi'i sí', gui'yaj ni sij. Nī guiri ni sij sí' ne' chrej xe' rian man coj uva daj.

<sup>13</sup> Ngaa nī gataj xuru'ue daj gunun man'an sij: “Nī ún sin gui'yā únj. Ga'nī da'nī 'i ruhuāj gan'anj. Ga ní'yanj ni sij ngā man'an da'nī aj.” Daj gataj xuru'ue daj gunun man'an sij. Nī ga'níj sij da'níj sij gan'anj sí'. <sup>14</sup> Sanī ngaa guini'i ni tsínj daj da'níj sij, nī gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij: “Tsínj nan gunánj do'ój chrej sij si sa' gahui' chrej sij. Dagahui' né' tsínj nan, ngaa nī gūna né' gahui do'ój né' nan anj.” Daj gataj ni sij. <sup>15</sup> Ngaa nī guere'ej ni sij sí' chrej xe' du'ua rian man coj uva daj. Nī dagahui' ni sij sí'. Hué dan nī daj gui'yaj tsínj do'oj daj ngā ni tsínj dugumi daj, ruhua ni é re' únj. <sup>16</sup> Ga'na' sij rian ngaj do'ój sij. Nī dagahui' sij ni tsínj 'yaj sun daj. Ngaa nī naga'ui' sij coj chruj uva daj huin si-coj sij rian ango ni tsínj sisi dugumi ni sí' si'yaj sij. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

Nī ngaa gunun ni ngüi nuguan' daj, nī gataj ni sij:

—Sé daj huin ruhua únj si gui'yaj Yan'anj mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>17</sup> Sanī guini'yaj Jesús rian ni sij. Nī gachínj snan'anj sí' ni sij gataj sí':

—Un sin huin nī garun ni sij nuguan' nan asij ná, ruhua á re' únj:

Yej guere'ej ni tsínj 'yaj sun hue', gahuin-ín' 'ngo yej sa' doj gane,

nī ran-án' dugu'nun' squina hue' niganj nīn' anj. Da'nga' daj garun ni sij rian libro huin si-nuguan' Yan'anj. <sup>18</sup> Nī huéj huin yej daj. Nī sisi ganatu 'ngo ngüi rian yej daj, nī garan' ni sij, gui'yā. Nī sisi guinij yej daj rian 'ngo ni ngüi, nī guixitin' ni sij, gui'yā. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### La cuestión del tributo

<sup>19</sup> Ngaa nī hué guē hora daj huin ruhua ni chrej huin achij ngā ni tsínj digyán ley guida'a ni sij Jesús. Daj si xacaj ni sij cuenta sisi nuna Jesús cuento daj xi'í man'an ni sij. Sanī xu'ui' ni sij rian ni ngüi.

<sup>20</sup> Ngaa nī ni'yaj ni sij Jesús. Nī ga'níj ni sij ni tsínj gan'anj naga'naj. Nī gui'yaj ni sí' sisi tsínj 'yaj nīca huin ni sí'. Daj si huin ruhua ni sí' sisi gache ga'mi Jesús. Ngaa nī ga'ue naga'ui' ni sí' Jesús rian gobernado, ruhua ni sij. <sup>21</sup> Ngaa nī gachínj snan'anj ni tsínj digya' yun'unj daj Jesús. Nī gataj ni sij:

—Maestro, ni'i ni únj sisi a'mí re' nuguan' nīca. Nī xānga' digyán nīca re' rian ni ngüi nej. Nī nitaj si gui'yáj re' sisi tsínj huin rian, asī tsínj ga niqui huin 'n-go tsínj daj. Nī digyán xānga' re' sisi daj gui'yaj né' guinico' né' Yan'anj. <sup>22</sup> Ngaa nī: Sa' huin sisi ga'ui' né' san'anj a'nej rey César, ruhuá re' ní'. Ga'ui' né' ní'. Asī sī ga'ui' né' sa'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>23</sup> Sanī xacaj Jesús cuenta sisi ani quij ruhua ni sij. Ngaa nī gataj sí' gunun ni sij:

—Nī ún sin huin nī huin ruhua á re' gui'yáj re' xi' ngāj únj.

<sup>24</sup> Digyán án re' 'ngo san'anj denario riānj. Nī ún tsínj rian nun rian san'anj nan únj. Nī ún tsínj si-xugüi nun rian san'anj nan únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij. Ngaa nī:

—Hué César huin. —Gataj ni sij.

<sup>25</sup> Hué dan nĭ gataj Jesús:

—Ngaa nĭ gā'ui' a ni é re' si'yaj rey César rian sij. Nĭ gā'ui' ni é re' si'yaj Yan'anĭ rian Yan'anĭ anĭ. —Daj gataj Jesús.

<sup>26</sup> Ngaa nĭ nun gā'ue guĭ'yaj ni sij sisi gache ruhua Jesús gā'mi sí' rian ni ngüĭ. Sanĭ garáj yan'anĭ ruhua ni sij ngā nuguan' gataj Jesús gunun ni sij. Nĭ dĭnj ganiquin' du'ua ni sij.

### La pregunta sobre la resurrección

<sup>27</sup> Hué dan nĭ guisĭj gō'ngo ni tsĭnj saduceo rian nne Jesús. Nĭ ni tsĭnj saduceo daj ataj sisi nitaj si gāna'nĭj ni níman mánĭj. <sup>28</sup> Nĭ nachĭnj snan'anĭ ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Maestro, garun Moisés nuguan' gunun né'. Nĭ gataj si-nuguan' sí' sisi gahui' 'ngo tsĭnj hua nicā, nĭ nitaj da'nĭj sij ngā nicā sij, ngaa nĭ nacaj jnánĭj tsĭnj gahui' daj nicā níman daj. Da'nga' daj guĭ'yaj sij gā'ui' sij si gā'nga lij nagane-é' yan du'ua chrej-é'. Daj gataj Moisés. <sup>29</sup> Nĭ hua ichĭj jnānj 'ngo tsĭnj daj. Nĭ xacaj tsĭnj xāhua' nicā sij. Nĭ gahui' sij. Nĭ nitaj da'nĭj sij ngā ún' mánĭj. <sup>30</sup> Nĭ nacaj anĭo jnánĭj sij tsĭnj gā'na' rian man'an sij nicā sij. Nĭ hué daj gahui' sí'. <sup>31</sup> Nĭ hué dan nan guiran' anĭo jnánĭj sij sĭj hua'nĭj jnānj sij aj. Nĭ hué daj guiran' ichĭj jnānj sij. Nĭ a 'ngo lij nun gā'nga, guĭ'yaj ni sij ngā yun'unĭj xāna daj. Nĭ gahui' daran' ni sij. <sup>32</sup> Da' guisĭj daj gahui' man'an yun'unĭj xāna da nej. <sup>33</sup> Hué dan nĭ ngaa gāna'nĭj ni níman ngaa guĭman ruhua' yún ichĭj jnánĭj sij, nĭ daj hua yya tsĭnj gāhuin nicā yun'unĭj xāna daj, ruhuá re' únĭj. Daran' ni sij xacaj ún' nánĭj. —Da'nga' daj gataj ni tsĭnj saduceo gunun Jesús.

<sup>34</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni tsĭnj mān xungüĭ nan, nĭ acaj ni sij ni ngüĭ xāna. Nĭ hué daj hua nicā ni ngüĭ xāna nej. <sup>35</sup> Sanĭ nĭni guĭ'yaj ni ngüĭ guĭman xungüĭ naca. Nĭ gāna'nĭj ni sij gāne ni sij xata' xi'í si ni'ĭ Yan'anĭ sisi hua nĭca niman ni sij. Nĭ ngaa gāne ni sij xata', nĭ sĭ xacaj ni tsĭnj ni yun'unĭj xāna mánĭj. Nĭ sĭ ga nicā ni yun'unĭj xāna mánĭj. <sup>36</sup> Daj si sĭ gā'ue gāhui' ni ngüĭ xata' mánĭj. Nĭ uyan huin ni sij ngā ni ángel. Nĭ huin ni sij da'nĭj Yan'anĭ xi'í si ganá'nĭj ni sij scanĭj ni níman.

<sup>37</sup> Nĭ garun Moisés xi'í 'ngo coj anun. Nĭ xi'í daj digyán sij sisi gāna'nĭj xānga' ni níman. Daj si a'mi sij sisi Señor huin Dan'anĭ tsĭnj gu'naj Abraham ngā tsĭnj gu'naj Isaac ngā tsĭnj gu'naj Jacob nej. <sup>38</sup> Hué dan nĭ sé níman huin ni tsĭnj guinico' Yan'anĭ asĭj ná mánĭj. Hua nĭ'na' ni sij nánĭj. Daj si hua nĭ'na' daran' ni ngüĭ rian Yan'anĭ. —Daj gataj Jesús.

<sup>39</sup> 0 Ngaa nĭ gataj gō'ngo ni tsĭnj digyán ley gunun Jesús:

—Maestro, dugu'naj huaj gatáj re'. —Daj gataj ni sij.

<sup>40</sup> Nĭ nun guĭsĭj ruhua ni sij gāchinĭj snan'anĭ ni sij rian Jesús gā mánĭj.

### ¿De quién es hijo el Cristo?

<sup>41</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Nĭ ũn sin huin nĭ ataj ni sij sisi Cristo huin da'nĭj xĭ' David únĭj. <sup>42-43</sup> Daj si gataj David rian libro gu'naj Salmos: “Yan'anĭ gataj gunun Señor nicaj sun riānj sisi gāne sí' chrej ra'a sĭ' Yan'anĭ da' guĭsĭj guĭ'yaj gana Yan'anĭ rian ni tsĭnj unun' ngā Señor nicaj sun riānj.” Daj gataj Yan'anĭ gunun Señor. Gataj xĭ' David. <sup>44</sup> Ngaa nĭ asĭ' gā'ue gāhuin Cristo da'nĭj David sisi dugu'naj sí' Señor man'an Cristo únĭj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús acusa a los escribas

<sup>45</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni tsĭnj nico' sij. Nĭ gunun daran' ni ngüĭ daj gataj sij:

<sup>46</sup> —Gagudadu a ni é re' sisi sĭ guĭ'yaj á re' daj rún' 'yaj ni tsĭnj digyán ley. Daj si niĭ' ruhua ni sij gache ni sij ngā atsĭj xācan nĭn ni sij huin si-gan' ni tsĭnj huin achĭj. Nĭ huin ruhua ni sij sisi gā'mi sĭ' ni ngüĭ ngā ni sij ngaa achĭj ni sij rian yu'ue. Nĭ nana'ui' ni sij 'ngo chrun xila sĭ' doj gāne ni sij chruhua nuhui. Nĭ nana'ui' ni sij 'ngo yu'uj sĭ' gāne ni sij rian 'yaj ni sij 'ngo guĭyanĭj. <sup>47</sup> Nĭ a'nej ni sij ducuá yun'unĭj xāna mmĭj. Nĭ achĭnj jni'yaj ná ni sij rian Yan'anĭ sisi sĭ' 'yaj ni sij gani ruhua ni ngüĭ, ruhua ni sij. Xācan guĭran' ni sij castigo, guĭ'yaj Yan'anĭ. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### La ofrenda de la viuda

**21** Ngaa nĭ ni'yaj Jesús sisi daj a'nĭj ni xuru'ue san'anĭ ofrenda chruhua chrúnĭj. <sup>2</sup> Nĭ hué daj guĭni'i sij sisi gā'nĭj 'ngo yun'unĭj niqui mmĭj huĭj san'anĭ niqui chruhua chrúnĭj nej. <sup>3</sup> Ngaa nĭ gataj sij:

—Xānga' ataj snan'ān gunun a ni é re' sisi yun'unĭj xāna niqui nan, sanĭ a'nĭj nico ún' doj san'anĭ daj ngā daran' ni sij. <sup>4</sup> Daran' ni ngüĭ nan a'ui' san'anĭ gunáj rian ni sij. Sanĭ yun'unĭj niqui mmĭj nan a'ui' ún' daran' san'anĭ nicaj ún' san'anĭ guĭran ún' si xā ún' nánĭj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Jesús predice la destrucción del templo

<sup>5</sup> Hué dan nĭ gā'mi gō'ngo ni tsĭnj daj sisi 'ueé hua nuhui. Daj si nne yej niĭ'. Nĭ xācan gā'ui' ni ngüĭ ofrenda, ngaa nĭ gā'ue gāhuin niĭ' nuhui daj. <sup>6</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni'yaj á re' nuhui xāchĭj nan. Sanĭ hua 'ngo güi, nĭ sĭ gunáj nĭ a 'ngo yej rian dugüi' mánĭj. Dugwane nĭn' ni sij nuhui nan anĭ. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### Señales antes del fin

<sup>7</sup> Ngaa nĭ nachĭnj snan'anĭ ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij: —Maestro, ũn güi gāhuin yya ni nuguan' nan únĭj. Nĭ ũn da'nga' daj hua 'ngo gā'na' guĭni'i únĭj, ngaa nĭ gāhuin daran' nuguan' nan únĭj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>8</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Gā cuidado ni é re' sisi nitaj 'ngo tsĭnj digya' yun'unĭj ni é re'. Daj si gā'na' nico ni tsĭnj rian si-xugüi man'ānj. Nĭ gataj ni sij: “Hué man'ānj huin Cristo aj.” Nĭ: “Yyĭj guisĭj güi gā'na' Señor.” Gataj ni sij. Sanĭ sĭ guinico' ni é re' ni tsĭnj da mánĭj.

<sup>9</sup>Niŋŋaa gunun a ni é re' nuguan' sisi hua guerra, ni sisi unun' ni ngüiŋga gobierno, ngaa ni si guxu'ui' ni é re' mánj. Hua nian si hué daj gahuin sini. Sanj achin ganahuij rá'yanj xungüiŋga aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>10</sup>Niŋgataj ruhua' yún Jesús:

—Gunun' ni ngüiŋman 'ngo xuman' nico ngaa ni ngüiŋman ango xuman' nico. Niŋgunun' 'ngo gobierno daj ngaa ango gobierno ga'i yu'uj. <sup>11</sup>Niŋga'na' yún nucuj. Niŋga xi'na nej. Niŋga'na' xi'i rian go'ngo xungüiŋnej. Niŋguxu'ui' ni ngüiŋxi'i si guini'i ni sij da'nga' xxi xata'.

<sup>12</sup>'Sanj hua sini ngaa nun güin gahuin ni nuguan' nan, ni guida'a ni sij a ni é re'. Niŋchran' yun'unj ni sij ni é re'. Niŋnaga'ui' ni sij ni é re' rian tsinjŋman chruhua nuhui nico ngaa rian ducuaga' nej. Niŋnicaj ni sij ni é re' gan'anj ni sij rian ni rey ngaa rian ni gobernado xi'i si nico ni é re' man'anj. <sup>13</sup>Ngaa niŋga'ue ga'mi a ni é re' nuguan' sa' xi'tj rian ni tsinj daj. <sup>14</sup>Niŋsi gani sini ruhua á re' daj ga'mi ni é re' rian ni sij mánj. <sup>15</sup>Daj siŋriquiŋnuguan' ga'mi ni é re'. Niŋriquiŋsi gahuin chrun ni é re' ngaa ga'mi ni é re'. Hué dan niŋsi ga'ue nanicaj ni tsinj unun' ngaa ni é re' ga'mi ni sij mánj. Daj siŋsi gahuin nucuj ni sij guiri ruhua ni sij si gataj ni sij gunun a ni é re' mánj. <sup>16</sup>Niŋnaga'ui' da chrej ni é re' man'an ni é re' rian tsinj nicaj sun. Niŋhué daj gui'yaj jnánj ni é re' ngaa dugüi' ni é re' nej, ni tsinj nicaj dugüi' ngaa ni é re' nej. Niŋdagahui' ni sij da'aj á re'. <sup>17</sup>Niŋsi gahuin sa' ruhua daran' ni ngüiŋni'yaj ni sij ni é re' xi'i si nicaj dugüi' ni é re' ngāj. <sup>18</sup>Sanj niŋa 'ngo hué chra ni é re' si ga ni'ya mánj. <sup>19</sup>Xi'i si nico' ran ni é re' man'anj, niŋga'ue gane niganj ni é re' ngaa Yan'anj.

<sup>20</sup>'Sanj ngaa guini'i a ni é re' si ganicaj ni snado du'ua xuman' Jerusalén, ngaa niŋxacaj á re' cuenta sisi guere' rá'yanj xuman' daj. <sup>21</sup>Hué dan niŋngaa guini'i ni é re' daj, ngaa niŋgunánj ni ngüiŋmán estado Judea gan'anj ni sij riqui quij. Niŋgahui ni ngüiŋman chruhua xuman' daj gan'anj ni sij. Niŋni ngüiŋman riqui quij, niŋsi gatuj ni sij chruhua xuman' da mánj. <sup>22</sup>Daj si hué ni güi daj, niŋgui'yaj Yan'anj castigo ni ngüiŋsisi gahuin yya daj rún' hua nica rian si-nuguan' Yan'anj. <sup>23</sup>Niŋniqui niman ni ngüiŋxana nun riqui ngaa ni ngüiŋxana utsi gué da'nij si gahuin ni güi daj. Daj si guiran' ni ngüiŋman chruhua xungüiŋnico sayun. Niŋga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüiŋman xuman' nan. <sup>24</sup>Niŋgahui' ga'i ni sij, gui'yaj espada. Niŋgunumi ni sí' ango ni sij. Niŋnicaj ni sí' ni sij gan'anj ni sí' nin' gachra' chruhua xungüi. Niŋgui'yaj quij ni tsinj 'na' anéj chrej ngaa xuman' Jerusalén. Niŋhué daj gui'yaj ni sij da guisj güi ga'ne Yan'anj sun ra'a ni sij.

### La venida del Hijo del Hombre

<sup>25</sup>'Niŋguini'i ni ngüiŋda'nga' rian güi ngaa rian yahui nej, rian ni yati' nej. Niŋducu guxu'ui' ni ngüiŋman chruhua xungüi. Niŋnun guiri' ruhua ni sij si gui'yaj ni sij. Daj siŋgunun ni sij si garin gui'yaj nnee yan'anj. Niŋhué daj garin si naxuman nnee yan'anj, gui'yaj nane. <sup>26</sup>Niŋgahuin nichre ni tsinj xi'i si ducu guxu'ui' ni sij. Niŋda'nga' daj gahuin xi'i si nun ni'i ni sij daj hua sayun ga'na' xungüiŋnan. Daj siŋnagunanj ni fuerza mán

xata'. <sup>27</sup>Asj niŋguini'i ni ngüiŋga'na' man'anj rian nga huinj da'nij ni ngüi. Niŋga'nāj ngaa daran' fuerza. Niŋnahuin 'ueé nin'inj ga'nāj nej aj. <sup>28</sup>Ngaa niŋngaa hué daj gaxi'i gahuin, niŋduguachre rian án re'. Niŋnachica ni é re' chra ni é re' nej. Daj siŋgahuin nichrun' güiŋnacaŋ Yan'anj ni é re'.

<sup>29</sup>Ngaa niŋnani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni sí'. Niŋgataj sij:

—Ni'yaj á re' daj 'yaj chrun higuero ngaa daran' ni chrun. <sup>30</sup>Niŋngaa naxira' ra'a coj ni'yaj á re', niŋni'i a ni é re' sisi hua gahuin nichrun' yahuiŋgahuin yan'an anj. <sup>31</sup>Niŋhué gué ducuanj daj ngaa guini'i a ni é re' sisi hua gahuin yya daran' nuguan' nan, ngaa niŋguini'i ni é re' sisi rá'yanj ga'na' guinicaj sun Yan'anj rian án re'.

<sup>32</sup>Xanga' atā gunun a ni é re' sisi si gahui' ni ngüiŋman yyaj da gahuin yya daran' ni nuguan' nan anj. <sup>33</sup>Ga ni'ya xata' ngaa yo'ój. Sanj si-nuguan'anj nitaj aman ganahuij mánj.

<sup>34</sup>'Niŋga cuidado ni é re' ngaa man'an án re' sisi si xa nasa' ni é re'. Niŋsi ga xini ni é re'. Niŋsi gahuin ruhua á re' ngaa niŋrasun man chruhua xungüiŋnan mánj. Daj siŋsisi da'nga' daj gui'yaj ni é re', ngaa niŋ'ngo hora ga'na' güi ga'na' man'anj. <sup>35</sup>Daj siŋdaj rún' na'man xe', niŋda'nga' daj ga'na' güi daj rian daran' ni ngüiŋman chruhua xungüiŋnan. <sup>36</sup>Ngaa niŋ'ngo ni'yaj á re'. Niŋniganj gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj. Ngaa niŋga'ue gataj Yan'anj sisi si guiran' ni é re' sayun daj. Niŋga'ue ganiquin' a ni é re' rian da'nij ni ngüiŋhuin man'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>37</sup>Niŋne' guni'yanj digyán Jesús chruhua nuhui nico. Ngaa niŋne' ni, niŋgahui sij xuman' daj gan'anj gunaj sij dacan gu'naj Olivos. <sup>38</sup>Niŋhua nigan' acuan', niŋgan'anj daran' ni ngüiŋnuhui sisi gunun ni sí' si gataj sij.

### El complot para matar a Jesús

**22** Ngaa niŋ'na' gahuin nichrun' gahuin gui'yanj ngaa xa ni sij chrachrúnj nitaj si nachrej levadura. Niŋpascua gu'naj gui'yanj daj. <sup>2</sup>Niŋnano' ni chrej a'nin' ngaa ni tsinj digyán ley sisi daj dagahui' ni sij Jesús. Daj si xu'ui' ni sij rian ni ngüi.

<sup>3</sup>Ngaa niŋgatúj sichre Satanás chruhua niman tsinj gu'naj Judas gu'naj sí' Iscariote. Niŋhuin sij 'ngo ni xuhuij ni tsinj nico' Jesús. <sup>4</sup>Niŋgan'anj sij ga'mi sij nga ni chrej a'nin' ngaa ni snado huin achij rian ni snado dugumi nuhui sisi daj gui'yaj sij naga'ui' sij Jesús rian ni sí'. <sup>5</sup>Ngaa niŋgahuin nia' ruhua ni tsinj daj. Niŋgataj ni sij sisi ga'ui' ni sij san'anj rian Judas. <sup>6</sup>Ngaa niŋgaráj xina Judas. Niŋnano' sij hora sa' ga'ue naga'ui' sij Jesús rian ni sí' ngaa nitaj ni ngüiŋmán.

### Institución de la Cena del Señor

<sup>7</sup>Ngaa niŋguisj güi gahuin gui'yanj ngaa gui'yaj ni sij chrachrúnj nitaj si 'nij levadura xa ni sij. Niŋhua nian dagahui' ni sij xachij 'nij xi'i pascua gui'yanj daj. <sup>8</sup>Niŋga'nij Jesús gan'anj Pedro ngaa Juan. Niŋgataj sij gunun nungüej sí':

—Gan'anj gui'yaj xugüi nungüej é re' si xá né' güenda pascua aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>9</sup> Ngaa ni gataj nungüej sij:

—Ni a gui'yaj xugüi nungüej únj si xá né' únj. —Daj gataj nungüej sij.

<sup>10</sup> Ni gataj Jesús:

—Ngaa gatu nungüej é re' xuman', ni nari' dugüi' nungüej é re' nga 'ngo tsínj ata cucuaj nun nnee chruhua. Ni guinico' nungüej é re' tsínj daj gan'anj gatu nungüej é re' hue' gatu sí'. <sup>11</sup> Ni gataj nungüej é re' gunun tsínj ducua daj: "Nachínj snan'anj Maestro man'án re' un cuarto huin xá sti'ní sij pascua nga ni tsínj nico' sij únj." Daj gataj nungüej é re' gunun tsínj ducua daj. <sup>12</sup> Ngaa ni gan'anj digyán sí' 'ngo cuarto xachij xata' niquin' mesa nga chrun xila chruhua cuarto daj. Ni yu'uj daj gui'yaj xugüi nungüej é re' xá sti'ní né'. —Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

<sup>13</sup> Ngaa ni gan'anj nungüej sij. Ni nari' nungüej sij daj rún' gataj Jesús gunun nungüej sij. Ni gui'yaj xugüi nungüej sij si xá sti'ní ni sij xi'f gui'yanj pascua. <sup>14</sup> Ni ngaa guisíj hora daj, ni gane Jesús nga ni tsínj nico' sij rian mesa huin ni tsínj gan'anj ga'mi si-nuguan' sij rian ni ngüi. <sup>15</sup> Ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Nin' ruhua gahuin ruhuáj xá sti'níj xi'f gui'yanj pascua nga á re' ngaa achin guiran'anj sayun. <sup>16</sup> Daj si ataj snan'an gunun a ni é re' sisi si xá yünj xi'f gui'yanj pascua nga á re' da gahuin gui'yanj pascua naca rian nicaj sun Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>17</sup> Ngaa ni guida'a sij tasa. Ni naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa ni gataj sij gunun ni sí':

—Guida'a á re' tasa nan. Ni da'nga' á re' go'o dugüi' a ni é re' aj. <sup>18</sup> Ni ataj snan'an gunun a ni é re' sisi si go'oj ruhua' yünj nnee uva nan da ga'na' guinica' sun Yan'anj rian án re'. —Daj gataj Jesús.

<sup>19</sup> Ngaa ni guida'a sij chrachrúnj. Ni naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa ni gura' da'aj sij. Ni ga'ui' sij xa ni sí'. Ni gataj sij gunun ni sí':

—Chrachrúnj nan huin nnee cü aj. Ni gahuíj xi'f si-gaquin' a ni é re'. Ni xa ni é re' chrachrúnj nan sisi nan ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>20</sup> Ni ngaa ganahuij gahuin sti'ní ni sij, ni guida'a Jesús tasa daj rún' guida'a sij chrachrúnj. Ngaa ni gataj sij gunun ni sí':

—Hué nnee uva nan huin nuguan' nagui'yaj naca yya Yan'anj nga á re'. Ni gayanj si-tun man'anj xi'f si-gaquin' a ni é re'.

<sup>21</sup> 'Sani ni'yaj á re' sisi taj ra'a tsínj naga'ui' man'anj rian ni tsínj nicaj sun rian mesa ngāj. <sup>22</sup> Ni daj rún' ani ruhua Yan'anj, ni da'nga' daj guiran'anj sayun huínj da'níj ni ngüi. Sani niqui niman nin' ruhua tsínj naga'ui' man'anj rian ni tsínj nicaj sun. Daj si gahuin nico castigo guiran' sij. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>23</sup> Ngaa ni gaxi'i ni sij nachínj snan'anj ni sij go'ngo ni dugüi' ni sij sisi un tsínj gui'yaj daj, ruhua ni sij.

## La grandeza en el servicio

<sup>24</sup> Ni gani guitsi ruhua ni dugüi' ni man'an ni sij sisi daj hua tsínj gahuin achij scanij ni sij, ruhua ni sij.

<sup>25</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni rey nicaj sun rian ni tsínj 'na' anéj chrej, ni ducu a'nin' ni sij sun rian ni tsínj daj. Ni ataj ni rey daj sisi dugu'naj 'yaj ni sij rian ni ngüi. <sup>26</sup> Sani si gui'yaj á re' da mánj. Sisi hua 'ngo tsínj huin achij scanij ni é re', ni da'ui sij gui'yaj sij si hua lij sij. Ni sisi hua 'ngo tsínj a'nin' sun scanij a ni é re', ni da'ui sij gui'yaj sun sij rian ni dugüi' sij. <sup>27</sup> Ni un tsínj huin achij ruhua á re' únj. Tsínj nne rian mesa ní'. Asi tsínj 'yaj sun rian tsínj nne rian mesa sa'. Sé tsínj nne rian mesa daj huin ruhuá re' a'. Sani yünj huin si niquin' 'yaj sun rian án re' aj.

<sup>28</sup> 'Sani hué man'an án re' huin ni tsínj guinica' dugüi' ngāj ngaa guiran'anj sayun. <sup>29</sup> Ngaa ni daj rún' riqui chre nicaj sünj, ni da'nga' daj riqui guinica' sun a ni é re' ngāj nej aj. <sup>30</sup> Ngaa ni xá á re' go'o a ni é re' rian simesaj ngaa guinica' sünj xungüi ga'na'. Ni gane a ni é re' rian chrun xila sa' guinica' sun a ni é re'. Ni nagui'yaj yya á re' rian xuhuij ni xi'nin' ni tsínj israelita. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

## Jesús anuncia la negación de Pedro

<sup>31</sup> Ngaa ni gataj Señor Jesús gunun Simón Pedro:

—Simón, Simón, gunún re' nuguan' ga'mi rian re'. Daj si gachínj sichre Satanás permiso sisi chran' yun'unj sij a ni é re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nagunan' strigo sisi gahui yaco riqui strigo daj. Da'nga' daj huin ruhua sichre Satanás. <sup>32</sup> Sani gachínj jni'yā rian Yan'anj xi'f re' sisi si ga'nin' ruhuá re' si guxuman ruhuá re' ni'yaj re' man'anj mánj. Ni ngaa nānico' re' man'anj, ni chracuij re' ni jnánj re' sisi gahuin nica ruhua ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunun Simón Pedro.

<sup>33</sup> Ngaa ni gataj Pedro gunun Jesús:

—Señor, hua ruhuáj gan'an nga re' ducuaga'. Ni da'nga' daj hua ruhuáj gahuíj nga re' nej. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

<sup>34</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Pedro, atā gunún re' sisi asij nun gaguaj do'loj du'ua xú' yan' nan, ni gataj re' hua'nij sisi nun ni'f re' man'anj. —Daj gataj Jesús.

## Bolsa, alforja y espada

<sup>35</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj Jesús ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

—Ni ngaa ga'nī gan'anj án re', ni nitaj si nicaj á re' nnánj nga nnij nun san'anj nej, canj nej, gan'anj án re' mánj. Ni ngaa gan'anj án re', ni hua a 'ngo rasun gachin rian án re' ní'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

—Nitaj a 'ngo rasun gachin rian únj mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>36</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Sani yyaj ni sisi nicaj á re' 'ngo nnánj, ni nicaj á re' gan'anj án re' nga nnij nun san'anj nej. Ni tsínj nitaj si nicaj espada, ni gudu'ue sij reto nun sij, ni guiran sij 'n-

goj aj. <sup>37</sup> Atā gunun a ni é re' sisí daj rún' hua nica rian si-nuguan' Yan'anj, ni da'nga' daj hua nian dagahuinj ni nuguan' daj. Ni ataj 'ngo nuguan' daj: "Guta' ni sij si-xugüi sí' nga si-xugüi ni tsínj 'yaj gaquin'." Daj ataj si-nuguan' Yan'anj xi'í man'ānj. Daran'anj hua nica rian xi'tj. Ni hua nian gahuin yya nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>38</sup> Ngaa ni:

—Nan niquin' hujj espada. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

—Hué daj síj gaj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

### Jesús ora en Getsemaní

<sup>39</sup> Ngaa ni gahui Jesús gan'anj sij 'ngo dacan gu'naj Olivos daj rún' gu'yun sij huan'anj sij. Ni guinico' ni tsínj nico' sij gan'anj ni sí' nga sij nej. <sup>40</sup> Ni ngaa guisíj sij yu'uj daj, ni gataj sij gunun ni sí':

—Gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj, ngaa ni si guinij a ni é re' rian gaquin' ngaa gatsij sichre a ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>41</sup> Ngaa ni gahuin anéj sij. Ni gan'anj gan' sij doj rún' 'yó' ngaa ga'ui' 'ngo yej daj, gui'yaj sij guxun anéj sij man'an sij. Ni guiniquin' ráj dacoj sij gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. <sup>42</sup> Ni gataj sij:

—Tata chré'. Sisí ga'uej man'án re', ni ga'ne re' sayun ran'ānj nan. Sani si gui'yáj re' rún' huin ruhua man'ānj mánj. Maan si gui'yáj re' rún' huin ruhua man'án re' aj. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

<sup>43</sup> Ngaa ni gurugüi' 'ngo ángel 'na' xata' rian Jesús. Ni nari' fuerza Jesús, gui'yaj ángel daj. <sup>44</sup> Ni ducu nani ruhua Jesús. Ni nucua gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj nej. Ni da' síj nico nia sij achínj jni'yaj sij rian Yan'anj. Ni nia nico' rian sij daj nij rian yo'ój. Ni rún' hua tun hua nia daj. <sup>45</sup> Ni ngaa guisíj gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj, ni naxuman sij gan'anj sij rian man ni tsínj nico' sij. Ni man ni sí' atoj ni sí' nari' sij. <sup>46</sup> Ni gataj Jesús:

—Ni un sin huin ni atoj ni é re' únj. Nachica á re' gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj sisí si guinij ni é re' rian gaquin' ngaa gatsij sichre niman án re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sí'.

### Arresto de Jesús

<sup>47</sup> Daj a'mi gue Jesús ngaa guisíj nico ni tsínj daj. Ni digyán 'ngo tsínj gu'naj Judas chrej rian ni tsínj huaj nga sí'. Ni hué sí' huin 'ngo dugüi' ni xuhuij ran' ni tsínj nico' Jesús. Ni gahuin nichrun' Judas rian nne Jesús sisí garun du'ua sij sí'. <sup>48</sup> Sani gataj Jesús gunun sij:

—Judas, huin ruhá re' garun du'ua re' man'ānj huinj da'nij ni ngüi ní'. Ni da'nga' daj naga'ui' re' man'ānj rian ni tsínj 'na' guida'a yünj, ruhá re' ní'. —Daj gataj Jesús gunun Judas.

<sup>49</sup> Ni ngaa guini' ni tsínj niquin' nga Jesús un sin gahuin, ni nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

—Señor, ga'ui' únj nga espada, ruhá re' ní'. —Daj gataj ni sij.

<sup>50</sup> Ngaa ni ga'ui' 'ngo tsínj daj tsínj 'yaj sun rian chrej a'nin'. Ni güéj nin' chraquij sí' ne' chrej ra'a sa' sí', gui'yaj sij. <sup>51</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Ga'nin' ruhua á re' yyaj aj. —Daj gataj sij.

Ngaa ni ganun ra'a sij chraquij sí'. Ni ganahuin chraquij sí', gui'yaj sij. <sup>52</sup> Hué dan ni gataj Jesús gunun ni chrej a'nin' nga ni snado huin achij dugumi rian nuhui nga ni tsínj huin achij huin ni sij ni tsínj 'na' guida'a Jesús. Ni gataj Jesús:

—Ni un sin huin ni ata á re' espada nga chrun 'na' á re' guida'a á re' yünj únj. Hué huin 'ngo tsínj tu ruhua á re' ní'. <sup>53</sup> Ya'yoj niquin' chruhua nuhui nga á re'. Sani nun guida'a á re' man'ānj mánj. Sani yyaj guisíj hora ga'ue gui'yaj á re' daj rún' huin ruhua á re'. Daj si hora nan nicaj sun sichre huin si nne rian hua rümi'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj daj.

### Pedro niega a Jesús

<sup>54</sup> Ngaa ni guida'a ni sij Jesús. Ni nicaj ni sij sí' gan'anj ni sij ducua' chrej huin achij nin'. Ni nico' gan' huaj Pedro nico' sí' rucu Jesús. <sup>55</sup> Ni naran' ni sij yan'an rian hue' daj. Ni man ni sij ganicaj ni sij xi'nij yan'an daj. Ni gan'anj gane Pedro scanij ni sij. <sup>56</sup> Ngaa ni guini' 'ngo yun'unj xana 'yaj sun daj nne Pedro xi'nij yan'an. Ni guini'yaj sa' ún' rian sij. Ni gataj ún':

—Hué tsínj nan nicaj dugüi' nga Jesús. —Daj gataj ún'.

<sup>57</sup> Sani nun ga'uej Pedro. Ni gataj sij gunun ún':

—Xica'ui, nun ni'tnj sij mánj. —Daj gataj Pedro.

<sup>58</sup> Ni ngaa gachin doj, ni guini' ango tsínj Pedro. Ni gataj sí':

—Hué re' huin 'ngo ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús aj. —Daj gataj sí'.

—Jnān, sēj huin mánj. —Gataj Pedro.

<sup>59</sup> Ngaa ni ango hora, ni gataj ango tsínj daj:

—Xanga' sisí hué sij huin 'ngo tsínj nicaj dugüi' nga sí'. Daj si 'na' sij estado Galilea. —Daj gataj sí'.

<sup>60</sup> Sani:

—Nun ni'tnj un sin xi'i a'mí re' nan jnanj. —Gataj Pedro.

Ni ngaa hua gue a'mi Pedro, ni gaguáj do'loj 'ngo du'ua xú'. <sup>61</sup> Ngaa ni nanicaj Señor ni'yaj sij rian Pedro. Ngaa ni nanun ruhua Pedro si gataj Señor gunun sij: "Asij nun güin gahuin gaguaj do'loj yan', ni gataj re' si hua'nij si nun ni'í re' man'ānj." Hué daj gataj Jesús gunun Pedro asij sini yan. <sup>62</sup> Ni ducu gaco Pedro gahui sij xe'.

### Jesús escarnecido y azotado

<sup>63</sup> Ni ni tsínj man dugumi Jesús, ni ga'mi ducu ni sij rian sí'. Ni ga'ui' ni sij sí'. <sup>64</sup> Ni guiránj ni sij rundij rian Jesús. Ngaa ni ga'ui' ni sij sí'. Ni gataj ni sij:

—Yyaj ni gataj so' un tsínj ga'ui' so' aj. —Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij.

<sup>65</sup> Ni da'nga' daj ga'mi quij ni sij ga'i ango nuguan' rian Jesús nej.

### Jesús ante el concilio

<sup>66</sup> Nĩ ngaa guixiguĩn nĩ nahuin yu' ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita ngā ni tsínj a'nin' rian ni chrej nej, ni tsínj digyán ley nej. Nĩ nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij rian junta daj. Hué dan nĩ nachínj snan'anj ni sij Jesús. Nĩ gataj ni sij:

<sup>67</sup> —Sisĩ hué re' huin Cristo, nĩ gataj yyá re' gunun únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

Ngaa nĩ:

—Sisĩ gatā si huēj huin, sanĩ sĩ guxuman ruhua á re' si-nũguan'ānj mánj. <sup>68</sup> Nĩ sisĩ nāchin' snan'ān 'ngō nuguan' ni é re', sanĩ nitaj nunj gataj á re' gunũnj mánj. Nĩ na'uej ruhua á re' nāchi ni é re' man'ānj mánj. <sup>69</sup> Sanĩ asij acuan' nĩ ganēj ra'a sã' Yan'anj nucuaaj nne xata' huĩnj da'nĩj ni ngũĩ. —Daj gataj Jesús.

<sup>70</sup> Ngaa nĩ nachínj snan'anj daran' ni sij Jesús. Nĩ gataj ni sij:

—Hué yyá re' huin da'nĩj Yan'anj, ruhuá re' ní'. —Daj gataj ni sij.

Ngaa nĩ:

—Hué ni man'an án re' ataj sisĩ huēj huin. —Daj gataj Jesús.

<sup>71</sup> Ngaa nĩ gataj ni sij gunun ni dugũi' ni sij:

—Nitaj si guĩ'yó' testigo gā mánj. Nĩ hua gunun chraquij ni man'an né' si gataj sij xi'f gaquin' da'ui sij. —Daj gataj ni sij.

### Jesús ante Pilato

**23** Ngaa nĩ naxuman daran' ni sij. Nĩ nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij rian Pilato. <sup>2</sup> Ngaa nĩ gaxĩ'i ni sij ga'mi gaquin' ni sij xi'f Jesús. Nĩ gataj ni sij:

—Hué tsínj nan huin 'ngō tsínj quij hua. Daj si ataj sij gunun ni ngũĩ sisĩ sĩ ga'ui' né' pesto rian rey César. Nĩ ataj sij sisĩ hué sij huin Cristo 'ngō rey, ataj sij. —Daj gataj ni sij xi'f Jesús.

<sup>3</sup> Ngaa nĩ nachínj snan'anj Pilato Jesús. Nĩ gataj sij:

—Hué re' huin rey rian ni tsínj israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

—Hué re' ataj nánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>4</sup> Ngaa nĩ gataj Pilato rian ni tsínj a'nin' rian ni chrej ngā rian ni ngũĩ nej:

—Güendāj nĩ ā 'ngō gaquin' nitaj da'ui tsínj nan mánj. —Daj gataj Pilato.

<sup>5</sup> Sanĩ ducu guĩ'yaj ni sij fuerza, nĩ gataj ni sij:

—Ngaa digyán tsínj nan rian ni ngũĩ, nĩ gahuin xa'ue du'ua daran' ni ngũĩ. Nĩ huaj sij digyán sij si-nũguan' sij nun' gachra' estado Judea. Nĩ gaxĩ'i sij digyán sij estado Galilea. Nĩ 'nā' sij yu'uj nan digyán sij rian ni ngũĩ nej. —Daj gataj ni sij gunun Pilato.

### Jesús ante Herodes

<sup>6</sup> Nĩ ngaa gunun Pilato si gataj ni sij, nĩ nachínj snan'anj sí' sisĩ Jesús huin tsínj 'nā' estado Galilea. <sup>7</sup> Nĩ ngaa guini'i Pilato sisĩ 'nā' Jesús estado Galilea, nĩ ga'nĩj sij gan'anj sí' rian rey gu'naj Herodes huin sí'

gobernado nicaj sun ne' estado Galilea. Daj si nne sí' xuman' Jerusalén ni gũĩ daj.

<sup>8</sup> Nĩ ngaa guini'i Herodes Jesús, nĩ gahuin niā' ruhua sij si guisĩj ga'ĩ gũĩ huin ruhua sij guini'i sij Jesús. Daj si gunun sij ga'mi ni ngũĩ daj guĩ'yaj Jesús. Nĩ gahuin ruhua sij sisĩ guĩ'yaj Jesús 'ngō si sã' nico guini'i sij. <sup>9</sup> Nĩ ducu nachínj snan'anj sij Jesús. Sanĩ nĩ ā 'ngō nuguan' nun danicaj Jesús rian sij mánj. <sup>10</sup> Nĩ man' ni tsínj a'nin' rian ni chrej ngā ni tsínj digyán ley nej. Nĩ ducu garun gaquin' ni sí' Jesús. <sup>11</sup> Ngaa nĩ ga'mi quij Herodes rian Jesús. Nĩ hué daj ga'mi ni snado niquin' ngā sij nej. Nĩ ga'nĩj ni sij atsij niā' xá Jesús gunun sí' güenda gahuin ducu ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí'. Nĩ rún' si-gan' rey hua-á'. Ngaa nĩ ga'nĩj Herodes ruhua' yún Jesús rian Pilato. <sup>12</sup> Xi'f daj nĩ na'mi Pilato ngā Herodes gũĩ daj si asij sini, nĩ gunun' nungüej sij.

### Jesús sentenciado a muerte

<sup>13</sup> Ngaa nĩ nahuin yu' ni tsínj a'nin' rian ni chrej ngā ni tsínj nicaj sun ngā ni ngũĩ nej, guĩ'yaj Pilato. <sup>14</sup> Nĩ gataj sí' gunun ni sij:

—Nicaj á re' tsínj nan ga'nā' á re' nánj. Nĩ ataj á re' sisĩ digyán sij 'ngō chrej xi'f rian ni ngũĩ. Nĩ natāj rian án re' sisĩ hua nachínj snan'ān sij. Sanĩ nitaj 'ngō gaquin' guĩ'yaj sij nari'tj xi'f si a'ui' a ni é re' gaquin' sij mánj. <sup>15</sup> Nĩ ga'nĩ Jesús gan'anj sij rian nne rey Herodes. Nĩ nun nari' Herodes gaquin' da'ui sij mánj. Nitaj nunj guĩ'yaj sij si gahui' sij mánj. <sup>16</sup> Ngaa nĩ guĩ'yā castigo sij, asĩj nĩ nā'nij ra'āj sij gan'anj sij aj. —Daj gataj Pilato.

<sup>17</sup> Nĩ hua niān si guĩri Pilato 'ngō tsínj nun ducuagā' go'ngō guĩ'yanj pascua si daj hua si-costumbre ni sij.

<sup>18</sup> Sanĩ gaxĩ'i ni sij gaguáj nucuaaj nũguan'an daran' ni sij. Nĩ gataj ni sij:

—Dagahui' re' tsínj nan. Nĩ nā'nij ra'á re' tsínj gu'naj Barrabás aj. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij.

<sup>19</sup> Nĩ hué Barrabás huin 'ngō tsínj nun ducuagā' si gunun' ni dugũi' sí' ngā ni tsínj nicaj sun chruhua xuman' daj. Nĩ dagahui' sí' 'ngō níman nej.

<sup>20</sup> Nĩ huin ruhua Pilato guĩri sij Jesús gan'anj sí'. Xi'f daj nĩ ga'mi ruhua' yún sij rian ni sí'.

<sup>21</sup> Sanĩ gaguáj nucuaaj ni sij. Nĩ gataj ni sij:

—Gari re' gaguáj Jesús guĩnico' sij rian rugutsĩ. Gari re' gaguáj Jesús guĩnico' sij rian rugutsĩ. —Daj gataj ni sij.

<sup>22</sup> Ngaa nĩ gataj Pilato guisĩj huā'nij:

—Daj hua gaquin' guĩ'yaj sij únj. Nitaj gaquin' guĩ'yaj sij nari'tj sisĩ gahui' sij mánj. Guĩ'yā castigo sij, asĩj nĩ nā'nij ra'āj sij gan'anj sij aj. —Daj gataj Pilato.

<sup>23</sup> Sanĩ ni tsínj daj ngā ni chrej a'nin' guĩ'yaj fuerza ni sij gaguáj ni sij sisĩ gari Pilato gaguáj Jesús guĩnico' sí' rian rugutsĩ. Nĩ rian gaguáj nucuaaj ni sij, nĩ guiri' ni sij si huin ruhua ni sij. <sup>24</sup> Nĩ gataj Pilato sisĩ guĩ'yaj ni sij si huin ruhua ni sij. <sup>25</sup> Ngaa nĩ guiri Pilato tsínj nun ducuagā' daj huin sí' tsínj gunun' ngā ni tsínj nicaj sun. Nĩ huin sí' tsínj dagahui' níman nej. Ngaa nĩ naga'ui' Pilato man'an Jesús rian ni sij sisĩ guĩ'yaj ni sij si huin ruhua ni sij.

### Crucifixión y muerte de Jesús

<sup>26</sup> Nĩ ngaa nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij, nĩ guida'a ni sij 'ngõ tsínj 'nã' xuman' Cirene gu'naj sí' Simón. Nĩ 'nã' niqúi sí' gan'anj sí' rian sun. Nĩ guí'yaj ni sij gata sí' rugutsĩ guínico' sí' rucú Jesús. <sup>27</sup> Nĩ nico' nico ni ngüi huaj ni sij rucú Jesús. Nĩ ducu aco ni yun'unj xana nico' huaj rucú sij. Nĩ nani ruhua ne ni'yaj ne xi'f sij. <sup>28</sup> Sanĩ nanicaj Jesús nĩ gataj sij gunun ni yun'unj xana daj:

—Gũnun ni é re' huin a ni é re' ni ngüi 'nã' xuman' Jerusalén. Sij gaco ni é re' xi'tj mánj. Sanĩ gaco ni é re' xi'f man'an ni é re' nga xi'f ni da'nij ni é re' nej. <sup>29</sup> Daj si ga'na' ni güi guĩran' ni é re' sayun. Nĩ gataj ni ngüi: "Hua 'ueé rian ni ngüi yatin nga ni ngüi nun ri' lij nej, ni ngüi nun guinico' lij xí'yanj nej." Daj gataj ni ngüi. <sup>30</sup> Daj si güi daj nĩ gaxi'i ni ngüi gataj sisi gane ni quij, nĩ naxij ni sij riqui quij gane daj, gataj ni sij. <sup>31</sup> Nĩ sisi ran' man'anj nico sayun 'yaj ni sij acuan', sanĩ ni güi ga'na', nĩ ducu ga'na' doj sayun rian ni sij aj. —Daj gataj Jesús rian ni yun'unj daj.

<sup>32</sup> Nĩ hué daj nicaj ni sij huij tsínj da'ui gaquin' gan'anj ni sij sisi gahui' nũguan'an nũngüej sí' nga Jesús. <sup>33</sup> Nĩ ngaa guisĩj ni sij 'ngõ yu'uj gu'naj cúj chra níman, nĩ gari ni sij gaquĩj Jesús doco' ni sij rian rugutsĩ sí' yu'uj daj. Nĩ hué daj doco' ni sij huij tsínj da'ui gaquin' daj rian yahuij rugutsĩ. Nĩ nico' 'ngõj ra'a sa' Jesús, nĩ angõj ra'a rotsi sij. <sup>34</sup> Hué dan nĩ gataj Jesús gunun Yan'anj:

—Tata chré', nĩcaj re' 'ngõ niman nico nga ni sij. Daj si nun ni'i ni sij si 'yaj ni sij. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

Nĩ ducu ni snado sisi yun tsínj gahui sa' nĩcaj ni sij si-gan' Jesús gan'anj sij.

<sup>35</sup> Nĩ niquin' ni ngüi ni'yaj ni sij. Sanĩ guí'yaj ducu ni tsínj nicaj sun. Nĩ gataj ni sij:

—Nacaj sij angõ ni ngüi. Ngaa nĩ sisi hué sij huin Cristo tsínj nacui Yan'anj, ngaa nĩ ganacaj sij man'an sij nánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>36</sup> Nĩ hué daj ga'mi ducu ni snado nej. Nĩ gahuin nĩchrun' ni sij. Nĩ requé ni sij nnee yu go'o sí'. <sup>37</sup> Nĩ gataj ni sij:

—Sisi hué re' huin si-rey ni tsínj israelita, nĩ ganacaj re' man'án re' aj. —Gataj ni sij.

<sup>38</sup> Nĩ garun ni sij letra chra rugutsĩ. Nĩ letra daj huin griego nga latín nej, hebreo nej. Nĩ letra daj gataj: "tsínj nan huin si-rey ni tsínj judíos." Daj garun ni sij.

<sup>39</sup> Ngaa nĩ ga'mi quij 'ngõ tsínj da'ui gaquin' daj gunun Jesús. Nĩ gataj sí':

—Sisi hué re' huin Cristo, nĩ ganacaj re' man'án re' nga nũngüej únj nej. —Daj gataj sí' gunun Jesús.

<sup>40</sup> Sanĩ chran' yun'unj angõ tsínj nico' yu'uj daj dugüi' sij huin sij 'ngõ tsínj da'ui gaquin' nej. Nĩ gataj sij:

—Uyan huin si-castigo man'án re' nga si-castigo tsínj nan nej. Nĩ yun sin huin nĩ nitaj si xu'uí' re' ni'yáj re' Yan'anj únj. <sup>41</sup> Nĩ hua nãj xanga' ran' nũngüej únj sayun xi'f si da'ui nũngüej únj gaquin'. Sanĩ nitaj si da'ui tsínj nan gaquin' mánj. —Daj gataj angõ tsínj da'ui gaquin' gunun dugüi' sij.

<sup>42</sup> Ngaa nĩ gataj sij rian Jesús:

—Gananun ruhua re' ni'yaj re' yünj ngaa gaxi'i guĩnicaj sún re'. —Daj gataj sij.

<sup>43</sup> Ngaa nĩ:

—Xanga' ataj yyāj gũnun re' sisi asij yyaj, nĩ hua nné re' ngāj xánj Yan'anj. —Gataj Jesús gunun tsínj da'ui gaquin' daj.

<sup>44</sup> Nĩ ngaa guisĩj gaxuj, nĩ gahuin rumi' rian daran' xungüi. Nĩ gahuin rumi' da' ga huã'nij di'nĩ. <sup>45</sup> Nĩ gahuin rumi' rian güi. Nĩ tsitsi' da'aj atsij nico' chruhua nuhui nico. <sup>46</sup> Ngaa nĩ gaguáj nucuaj Jesús. Nĩ gataj sij:

—Tata chré', nariquĩj nimãnj nãhuin ra'á re'. —Gataj Jesús.

Nĩ ngaa da'nga' daj gataj sij, nĩ gahui' sij.

<sup>47</sup> Nĩ ngaa guini'i snado centurión si gahuin, nĩ ga'mi sa' sij rian Yan'anj. Nĩ gataj sij:

—Xanga' hua nĩca niman tsínj nan anj. —Daj gataj sij.

<sup>48</sup> Nĩ ngaa guini'i daran' ni ngüi mán yu'uj daj daj gahuin, nĩ nanicaj ni sij nan' ni sij ducuá ni sij. Nĩ guita ra'a ni sij niman ni sij si nun nari' ruhua ni sij si guí'yaj ni sij. <sup>49</sup> Nĩ daran' ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús nga ni yun'unj xana nico' Jesús asij estado Galilea, nĩ guna gan' ni sij ni'yaj ni sij daran' si gahuin.

### Jesús es sepultado

<sup>50</sup> Nĩ hua 'ngõ tsínj nne rian junta nico daj. Nĩ gu'naj sí' José. Nĩ 'nã' sij xuman' Arimatea xuman' ngaj estado Judea. Nĩ hua sa' niman sij. Nĩ 'yaj nĩca sij nej. <sup>51</sup> Nĩ ana'uij sij si ga'na' guĩnicaj sun Yan'anj rian né'. Nĩ nun garan' ruhua sij si ga'mi ni tsínj man junta daj xi'f Jesús. Nĩ hué daj nun garan' ruhua sij si guí'yaj ni sij nga sí' nej.

<sup>52</sup> Nĩ gan'anj sij rian Pilato. Nĩ gachínj sij níman Jesús.

<sup>53</sup> Ngaa nĩ nanij sij níman Jesús rian rugutsĩ. Nĩ chri'yanj sij atsij xiráj níman daj. Nĩ gurúj sij níman chruhua 'ngõ huej. Sanĩ nĩ a 'ngõ ni níman nun gachin' ni sij riqui yu'uj da mánj.

<sup>54</sup> Nĩ güi daj huin güi 'yaj xugüi ni sij güi naránj ruhua ni sij. Nĩ achin doj si guisij güi naránj ruhua ni sij daj.

<sup>55</sup> Nĩ nico' ni yun'unj xana gahui estado Galilea nga Jesús rucú tsínj gu'naj José. Nĩ guini'i ne rian gachin' ni sij níman Jesús. Nĩ guini'i ne daj gurúj ni sij níman daj chruhua yu'uj nej. <sup>56</sup> Nĩ ngaa nanicaj ne nan' ne ducuá ne, nĩ nachej ne gasiti guin' daj nga gono'ó guin' daj. Nĩ naránj ruhua ne güi naránj ruhua ni ngüi israelita daj rún' a'nin' ley rian ni sij.

### La resurrección

**24** Nĩ ngaa ruhua guerenga' nĩgan' acuan' güi gudungu, ngaa nĩ gan'anj ni yun'unj xana daj rian yu'uj gachin' ni sij níman. Nĩ nicaj ne gasiti guin' daj hua nagui'yaj ne gan'anj ne. Nĩ gan'anj angõ ni yun'unj xana nga ne nej. <sup>2</sup> Nĩ nari' ne sisi nitaj si ngaj yej xachij hua ránj rian huej daj. <sup>3</sup> Nĩ gatúj ne chruhua huej. Sanĩ nun nari' ne níman Señor Jesús mánj. <sup>4</sup> Nĩ nun nari' ruhua ne yun sin gahuin. Ngaa nĩ niquin'

nuguan'an huij tsínj rian ne. Ni ran atsij nun nungüej sí'. <sup>5</sup> Ni guxu'ui' ne. Ni ga' nitu rian ne rian yo'ój. Xi'í daj ni gataj nungüej tsínj daj gunun ne:

—Ni un sin huin ni nana'ui' a ni é re' tsínj hua ni'na' scanij ni niman únj. <sup>6</sup> Nitaj si ngaj sij yu'uj nan ga mánj. Daj si hua ganá'nij sij. Nanun ruhua á re' si gataj sij rian án re' ngaa gane sij estado Galilea. <sup>7</sup> Ni gataj sij gunun a ni é re': "Hua nian sisi naga'ui' ni sij man'anj ra'a ni tsínj 'yaj gaquin'. Ni gari ni sij gaquij man'anj rian rugutsi. Ngaa ni gana'ní ngaa guisij hua'nij güi huinj da'nij ni ngüi." Hué daj gataj Jesús gunun a ni é re'. —Daj gataj nungüej tsínj daj gunun ni yun'unj xana.

<sup>8</sup> Ngaa ni nanun ruhua ne ni'yaj ne nuguan' ga'mi Jesús. <sup>9</sup> Ngaa ni nanicaj ne rian huej daj. Ni nata' ne ni nuguan' daj rian ni xan ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj ngá rian angó ni ngüi nej. <sup>10</sup> Ni ni yun'unj xana daj huin María Magdalena ngá Juana nej, María nni Jacobo nej, angó ni yun'unj xana nej. Ni nata' ne nuguan' daj rian ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi. <sup>11</sup> Sani ngaa gunun ni sij nuguan' daj, ni gani ruhua ni sij sisi a'mi sinúnj ni yun'unj daj. Ni nun guxuman ruhua ni sij si gataj ne. <sup>12</sup> Sani naxuman Pedro gunánj sij gan'anj sij rian huej. Ni ga' nitu sij ni'yaj sij chruhua yu'uj daj. Ni ngaj urin atsij chruhua huej daj guini'i sij. Ngaa ni nanicaj sij nan' sij ducua' sij. Sani nun ri' ruhua sij un sin gui'yaj sij ngá si guini'i sij.

### En el camino a Emaús

<sup>13</sup> Ni hué güi daj ni huaj huij tsínj nico' Jesús gan'anj nungüej sij 'ngó xuman' gu'naj Emaús. Ni huin ngaj-á' xuman' Jerusalén 'ngó si xan kilómetro. <sup>14</sup> Ni nari snan'anj nungüej sij huaj sij xi'í si gahuin guiran' Jesús. <sup>15</sup> Ni diaj hua gué a'mi nungüej sij, ni gahuin nichrun' Jesús rian nungüej sij. Ni chéj Jesús ngá nungüej sij. <sup>16</sup> Sani nunj si ni'yaj nungüej sij man'an sí', sani nun ga'ui' Yan'anj sisi nani'i nungüej sij sisi Jesús huin huaj ngá nungüej sij. <sup>17</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj Jesús nungüej sij. Ni gataj sij:

—Ni un sin huin si a'mi nungüej é re' huaj á re' chrej únj. Ni un sin huin ni nani ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>18</sup> Ngaa ni gataj 'ngó tsínj daj 'ngó tsínj gu'naj Cleofas:

—Hua ga'i tsínj 'na' anéj chrej nne xuman' Jerusalén ni güi nan. Ni un sin huin ni urin man'án re' nun ni'i daj gahuin ni güi gachin nan únj. —Daj gataj Cleofas.

<sup>19</sup> Ngaa ni:

—Ni un sin gahuin únj. —Gataj Jesús.

Ngaa ni gataj nungüej sij:

—Hué Jesús nazareno gahuin 'ngó tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ni gui'yaj sa' sij. Ni ducu nucuaj si-nuguan' sij rian Yan'anj ngá rian daran' ni ngüi nej. <sup>20</sup> Ni ga'nin' sun ni chrej a'nin' ngá ni tsínj nicaj sun sisi gahui' Jesús guinico' sij rian rugutsi. <sup>21</sup> Ni gana'uij ni únj sisi hué sij huin tsínj 'na' nacaj ni ngüi israelita. Sani guiran' sij sayun daj. Ni yyaj guisij hua'nij güi si gahui' sij. <sup>22</sup> Ni guixiguin gan'anj go'ngo yun'unj xana nicaj dugüi' ngá ni únj rian gachin' Jesús. Ni gara

yan'anj ruhua ni únj xi'í si gataj ne gunun únj. <sup>23</sup> Ni rian nun nari' ne Jesús, ni nanicaj ne rian ni únj. Ni nata' ne gunun ni únj sisi gurugüi' huij ángel rian ne. Ni gataj nungüej ángel daj gunun ne sisi hua ni'na' Jesús. <sup>24</sup> Hué dan ni gan'anj go'ngo ni dugüi' ni únj rian gachin' Jesús. Ni nari' anin' sij daj rún' gataj ni yun'unj daj. Sani nun guini'i anin' sij man'an Jesús mánj. —Daj gataj nungüej sij.

<sup>25</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun nungüej sij:

—Tsínj nun acaj cuenta huin nungüej é re'. Ni na'ue guxuman yoo ruhua nungüej é re' ngá si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. <sup>26</sup> Sé si xanga' si hua nian guiran' Cristo sayun ngaa achin natu sij rian hua 'ueé xata' gane sij únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>27</sup> Ngaa ni gaxi'i sij ga'mi sij xi'í si-nuguan' Moisés ngá si-nuguan' angó ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni gataj sij gunun nungüej sí' daran' si ataj si-nuguan' Yan'anj xi'í man'an sij.

<sup>28</sup> Ni ngaa guisij nungüej sij xuman' huaj nungüej sij, ni gui'yaj Jesús sisi gata' dian sí' gan'anj sí' rian nungüej sij. <sup>29</sup> Sani guereque nungüej sij sisi gúnaj sí'. Ni gataj nungüej sij:

—Gúná re' ngá únj si hua gahuin di'ni, ni hua guini nej. —Gataj nungüej sij gunun Jesús.

Ngaa ni gatúj Jesús guna sí' ngá nungüej sij.

<sup>30</sup> Ni ngaa nne Jesús rian mesa ngá nungüej sij, ni guida'a sí' chrachrúnj. Ni ga'ui' sí' si guruhua Yan'anj. Ni gura' da'aj sí' ga'ui' sí' ra'a nungüej sij. <sup>31</sup> Ngaa ni hué gué hora daj xacaj cuenta nungüej sij guini'i nungüej sij sisi Jesús huin. Sani hué hora daj ni gan'anj ni'ya yan'anj sí' rian nungüej sij. <sup>32</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj nungüej man'an sij dugüi' sij. Ni gataj nungüej sij:

—Xanga' ni gahuin nia' ró' ngaa ga'mi sij ngá né' ngaa huaj né' chruhua chrej. Ni gahuin nia' ruhua né' ngaa digyán sij si-nuguan' Yan'anj riún' nej. —Daj gataj nungüej sij.

<sup>33</sup> Ngaa ni hué hora daj, ni naxuman nungüej sij gan'anj nungüej sij xuman' Jerusalén. Ni nari' nungüej sij xan ni tsínj mán nahuin yu' ngá ni dugüi' ni sí' nej.

<sup>34</sup> Ni gataj ni sí':

—Xanga' ni ganá'nij Señor. Ni gurugüi' sij rian Simón. —Daj gataj ni sij.

<sup>35</sup> Ngaa ni nata' nungüej sij daj gahuin guini'i nungüej sij Jesús chruhua chrej. Ni nata' nungüej sij daj nani'i nungüej sij Jesús ngaa gura' da'aj sí' chrachrúnj ga'ui' sí' xa nungüej sij.

### Jesús se aparece a los discípulos

<sup>36</sup> Ni ngaa hua gué a'mi ni sij nuguan' daj, ni gurugüi' Jesús ganiquin' sij scanij ni sij. Ni gataj sí' gunun ni sij:

—Gahuin din'inj ruhua á re' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>37</sup> Ngaa ni ducu guxu'ui' ni sij. Ni gani ruhua ni sij sisi guini'i ni sij 'ngó sta'naj. <sup>38</sup> Sani gataj Jesús:

—Ni un sin huin ni nani ruhua á re' únj. Ni un sin huin ni nitaj si mán yya ruhua niman án re' únj.

<sup>39</sup> Ni'yaj á re' ra'aj ngá dacō. Ni xacaj á re' cuenta sisi



hué man'ānj huin. Guída'a á rē', nī nī'yaj á rē'. Daj si 'n-go sta'naj nitaj nne cúj daj rún' hua man'ānj nan mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>40</sup> Nī ngaa guisij ga'mi Jesús nuguan' daj, nī digyán sij ra'a sij ngā dacój sij rian ni sí'.

<sup>41</sup> Sanī nun guxuman ruhua ni sij xi'í si ducu huin niā' ruhua ni sij. Nī garáj yan'anj ruhua ni sij nej. Ngaa nī nachínj snan'anj Jesús ni sij. Nī gataj sí':

—Nicaj á rē' si xo' ní'. —Daj gataj Jesús.

<sup>42</sup> Ngaa nī ga'ui' ni sij doj nneē xucuj nitin ngā doj gatsi' xutan xa sí'. <sup>43</sup> Nī guída'a sij, nī xa sij rian ni sí'.

<sup>44</sup> Ngaa nī gataj sij:

—Hué nan huin nuguan' ga'mī ngā ni é rē' ngaa ganēj ngā á rē'. Nī gatā gunun a ni é rē' sisī hua niān gāhuin yya ni nuguan' xi'tj daj rún' garun Moisés ngā ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná ngā ni tsínj garun libro Salmo nej. —Daj gataj Jesús.

<sup>45</sup> Hué dan nī gara da'nga' ruhua ni sij si ataj si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj Jesús. <sup>46</sup> Nī gataj Jesús:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj sisī guīran'ānj sayun, huīnj Cristo. Nī gāhuīj. Sanī gāna'nī chrā huā'nij güi.

<sup>47</sup> Ngaa nī ga'mi ni sij ni nuguan' sa' xi'tj rian daran' ni ngüi mān chruhua xungüi. Ngaa nī gānani ruhua ni sij

xi'í si-gaquin' ni sij nānico' ni sij Yan'anj. Hué dan nī guīnicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' ni sij. Nī gāxi'i ni sij xuman' Jerusalén nāta' ni sij nuguan' da aj.

<sup>48</sup> Nī huin a ni é rē' ni tsínj guini'i daran' si gui'yā. Ngaa nī gā'ue guīniquin' a ni é rē' nāta' a ni é rē' xi'í ni nuguan' sa' nan. <sup>49</sup> Ngaa nī rīquīj Espíritu Santo rian ni é rē' daj rún' gataj yya chrē rian án rē'. Sanī gūna á rē' xuman' Jerusalén nan da nāhuin ra'a nāri' nucuj ni-man án rē', gui'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### La ascensión

<sup>50</sup> Ngaa nī nicaj Jesús ni sij gan'anj sí' xuman' Beta-nia. Ngaa nī nachi nicaj sí' ra'a sí'. Nī gachínj jni'yaj sí' rian Yan'anj sisī gui'yaj sa' Yan'anj ngā ni sij. <sup>51</sup> Nī diaj hua guē a'mi sa' sí' daj, nī gahuin nīni sí' rian ni sij. Nī nān' sí' xata', gui'yaj Yan'anj. <sup>52</sup> Ngaa guisij ga'mi sa' 'ueé ni sij xi'í Jesús, nī nanicaj ni sij gan'anj ni sij xuman' Jerusalén. Nī ducu gahuin niā' ruhua ni sij. <sup>53</sup> Nī nīganj mán ni sij nuhui nico ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. Nī gataj ni sij sisī sa' 'yaj Yan'anj anj. Amén.

# San Juan

## El Verbo hecho carne

**1** Asij sini yan n̄i nne tsínj gu'naj nuguan' daj. N̄i nne sí' nga Yan'an̄j x̄anga'. N̄i huin sí' Yan'an̄j. <sup>2</sup> N̄i nuguan' daj nne asij sini yan nga Yan'an̄j. <sup>3</sup> N̄i ga'nin' Yan'an̄j x̄anga' sun sisī gui'yaj nuguan' daj daran' ni rasun mán. N̄i sisī nitaj nuguan' daj, n̄i a 'ngō rasun si ga'ue guiman mánj. <sup>4</sup> N̄i nuguan' daj gui'yaj sisī gahuin n̄i'na' ni rasun. N̄i xi'f si hua n̄i'na' né', gui'yaj nuguan' daj, n̄i xiguin mán né'. <sup>5</sup> N̄i yan'an̄j daj huin si xiguin rian rumi' mán né'. N̄i rian rumi' daj nun ga'ue guina'aj yan'an̄j da mánj.

<sup>6</sup> N̄i ga'n̄j Yan'an̄j ga'na' 'ngō tsínj gu'naj Juan. <sup>7</sup> N̄i ga'na' sí' gahuin sí' 'ngō tsínj nata' xi'f yan'an̄j daj. Ngaa n̄i guxuman ruhua daran' ni ngüi n̄i'yaj ni sij yan'an̄j daj xi'f nuguan' nata' sí' huin ruhua sí' nata' sí' gunun ni ngüi. <sup>8</sup> Sé Juan huin yan'an̄j xiguin da mánj. Sani maan si ga'na' sij gahuin sij tsínj nata' xi'f yan'an̄j daj.

<sup>9</sup> N̄i yan'an̄j daj huin yan'an̄j x̄anga'. N̄i ga'na' yan'an̄j daj xiguin rian daran' ni ngüi mán chruhua xungüi nan anj. <sup>10</sup> N̄i tsínj huin yan'an̄j daj gane chruhua xungüi. N̄i nunj si gui'yaj sij xungüi nan, sani nun n̄ani'i ni ngüi sij mánj.

<sup>11</sup> N̄i ga'na' sij rian man ni dugüi' sij, sani nun nahuin ra'a ni sí' sij mánj. <sup>12</sup> Sani daran' ni ngüi nahuin ra'a sij, n̄i guxuman ruhua ni sí' n̄i'yaj ni sí' si-xugui sij, ni riqui sij sisī gahuin ni sí' da'n̄j man'an Yan'an̄j x̄anga'. <sup>13</sup> N̄i sé tun man'an nni ni sí' nga chrej ni sí' ga'nga ni sí' mánj. N̄i sé xi'f si huin ruhua 'ngō tsínj, n̄i ga'nga ni sí' mánj. Sani Yan'an̄j gui'yaj sisī gahuin ni sí' da'n̄j man'an Yan'an̄j anj.

<sup>14</sup> N̄i nuguan' daj gahuin 'ngō tsínj gane scanij né'. (N̄i guini'i ni únj sisī hua 'ueé n̄in' ruhua sij nej. Daj si urin sij huin da'n̄j chrej sij.) N̄i ducu gui'yaj sij sinduj rian xi'f né'. N̄i n̄inanj nuguan' x̄anga' ga'mi sij nej.

<sup>15</sup> N̄i ga'mi sa' Juan rian ni ngüi xi'f sij. N̄i nucuaj ga'mi sí'. N̄i gataj sí':

—Hua gataj snan'an̄j gunun a ni é re' sisī tsínj 'na' da rucüj, n̄i gahuin achij sij rian man'an̄j. Daj si asij achin ga'nga man'an̄j, n̄i hua gane sij aj. —Daj gataj Juan gunun ni ngüi.

<sup>16</sup> N̄inanj nuguan' sa' nicaj sij ga'na' sij. N̄i nico' huaj 'yaj sij sinduj rian daran' né'. <sup>17</sup> N̄i ga'ui' Moisés si-ley Yan'an̄j rian ni ngüi. Sani ga'na' Jesucristo digyan sí' rian né' daj huin sinduj 'yaj Yan'an̄j nga né'. N̄i digyan sí' rian né' daj hua nuguan' x̄anga' nej. <sup>18</sup> N̄i a 'ngō ni ngüi nun guini'i Yan'an̄j mánj. N̄i nne nuguan'an

nungüej chrej Jesús huin Yan'an̄j. N̄i Jesús huin urin da'n̄j Yan'an̄j. N̄i hué Jesús huin si digyan rian né' daj hua Yan'an̄j guini'i né'.

## Testimonio de Juan el Bautista

<sup>19</sup> N̄i ga'n̄j ni tsínj israelita nne xuman' Jerusalén go'ngo chrej nga go'ngo ni tsínj levita gan'an̄j ni sí' rian Juan. N̄i gachínj snan'an̄j ni sí' sij. N̄i gataj ni sí':

—N̄i un tsínj huin re'. —Daj gataj ni sí'.

N̄i ga'mi Juan ni nuguan' nan rian ni sí'. <sup>20</sup> N̄i nun gataj sij sisī Cristo huin sij. Sani gataj yya sij:

—Séj huin Cristo mánj. —Daj gataj Juan gunun ni tsínj daj.

<sup>21</sup> Ngaa n̄i nachínj snan'an̄j ni tsínj daj sij. N̄i gataj ni sij:

—Ngaa n̄i hué re' huin tsínj gu'naj Elías ní'. —Daj gataj ni sij.

—Séj huin mánj. —Gataj Juan.

—Hué re' huin tsínj ga'na' ga'mi si-nuguan' Yan'an̄j ní'. —Gataj ni sij.

—Séj huin mánj. —Gataj Juan.

<sup>22</sup> Ngaa ni:

—N̄i un tsínj huin yya re' únj. Daj si hua n̄ian nata' ni únj gunun ni tsínj ga'n̄j ga'na' ni únj rian re' aj. N̄i un sin huin atáj re' xi'f man'an̄j re' únj. —Daj gataj ni sij gunun Juan.

<sup>23</sup> Ngaa n̄i gataj Juan gunun ni sij:

—Huéj huin tsínj a'mi nucuaj quij qui'yanj n̄aco. N̄i ataj man'an̄j gunun ni ngüi: "N̄agui'yaj n̄ica á re' ni-man án re' xi'f si ga'na' Señor rian án re'." Daj si da'nga' daj gataj Isaiás, tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'an̄j asij ná. —Daj gataj Juan gunun ni tsínj daj.

<sup>24</sup> N̄i da'aj ni tsínj gan'an̄j ga'mi nga Juan huin tsínj fariseo. <sup>25</sup> N̄i nachínj snan'an̄j ni sí' Juan. N̄i gataj ni sí': —Sé re' huin Cristo. N̄i sé re' huin Elías. N̄i sé re' huin tsínj ga'na' ga'mi si-nuguan' Yan'an̄j rian ni ngüi. Ngaa n̄i un sin huin n̄i duguata' nnee re' ni ngüi únj. —Daj gataj ni tsínj daj gunun Juan.

<sup>26</sup> Ngaa n̄i gataj Juan gunun ni sij:

—Duguata' nnee man'an̄j ni ngüi nga nnee. Sani scanij ni é re' niquin' 'ngō tsínj nun ni'i ni é re' mánj.

<sup>27</sup> N̄i hué sij huin tsínj 'na' da rucüj. Sani huin achij sij daj nga man'an̄j. N̄i xi'f si huin achij sij, n̄i na'aj yānj guirtj dacánj sij ngaa n̄inaj sij. —Daj gataj Juan gunun ni sij.

<sup>28</sup> N̄i hué nan gahuin anéj chrej xinéj nnee gu'naj Jordán rian gu'naj Betábara. Daj si hué yu'uj daj duguata' nnee Juan ni ngüi.

### El Cordero de Dios

<sup>29</sup> Hué dan n̄i ango güi guini'i Juan sisi ga'na' Jesús rian sij. N̄i gataj Juan:

—N̄i'yaj á re'. Hué tsínj nan huin xachij 'nij 'na' rian Yan'anj sisi ga'ne sij gaquin' da'ui ni ngüi man chruhua xungüi. <sup>30</sup> N̄i ga'mi xi'í tsínj nan. N̄i gatā gunun ni é re': "Da rucūj, n̄i ga'na' 'ngo tsínj huin achij daj nga man'anj. Daj si hua nne sij asij ngaa achin ga'ngā. <sup>31</sup> N̄i nun guini'tnj un tsínj huin sij. Sani ga'nāj duguaata' nnēj ni ngüi sisi guini'i ni ngüi israelita daj hua sij." —Daj gataj Juan gunun ni sij.

<sup>32</sup> N̄i gataj ruhua' yún Juan xi'í si guini'i sij:

—N̄i guini'tnj sisi 'na' guinij Espiritu Santo xata'. N̄i daj rún' hua 'ngo xu'man hua-á' guinij-í' rian Jesús. N̄i gunáj-á' nga sij. <sup>33</sup> N̄i nun guini'tnj un tsínj huin sij. Sani si ga'nij yūnj duguaata' nnēj ni ngüi, n̄i gataj sij gunūnj: "Ngaa guini'í re' 'na' guinij Espiritu Santo guna nga 'ngo tsínj daj, n̄i hué sij gui'yaj si ga'na' Espiritu Santo rian ni ngüi aj." Daj gataj Yan'anj gunūnj. <sup>34</sup> N̄i hua guini'i yyāj sisi guinij Espiritu Santo chra sij. N̄i huēj huin testigo sisi hué xanga' sij huin da'nij Yan'anj anj.

### Los primeros discípulos

<sup>35</sup> N̄i ango güi n̄i niquin' ruhua' yún Juan yu'uj daj nga huij tsínj nico' sij. <sup>36</sup> N̄i ngaa guini'i Juan gachin Jesús, n̄i gataj sij:

—N̄i'yaj nungüej é re'. Hué tsínj daj huin xachij 'nij 'na' rian Yan'anj anj. —Daj gataj Juan.

<sup>37</sup> N̄i ngaa gunun nungüej tsínj nico' Juan si gataj sí', n̄i guinico' nungüej sij Jesús. <sup>38</sup> Ngaa n̄i nanicaj Jesús. N̄i ngaa guini'i sij sisi nico' nungüej sí' man'an sij, n̄i gataj sij:

—N̄i un sin nano' nungüej é re' únj. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i gataj nungüej sij:

—Rabí, n̄i a nné re' únj. —Gataj nungüej sij.

(N̄i nuguan' Rabí huin ruhuaj gata, Maestro.)

<sup>39</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Gun' guini'yaj nungüej é re' aj. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i gan'anj ni'yaj nungüej sij rian nne Jesús. N̄i gunáj nungüej sij nga sí' güi daj. Daj si guisij ga' gan'anj di'ni.

<sup>40</sup> N̄i tsínj gu'naj Andrés huin 'ngo tsínj gunun si gataj Juan. N̄i hué sij huin si guinico' Jesús. N̄i Andrés huin jnánj Simón Pedro. <sup>41</sup> Ngaa n̄i hua sini nari' Andrés jnánj sij Simón. N̄i gataj sij:

—Hua nari' únj Mesías. —Daj gataj Andrés.

(N̄i nuguan' Mesías huin ruhuaj gata, Cristo.)

<sup>42</sup> Ngaa n̄i nicaj Andrés jnánj sij gan'anj sij rian nne Jesús. N̄i ngaa guini'i Jesús, n̄i gataj sí':

—Tsínj gu'naj Simón huín re'. N̄i da'nij Jonás huín re' nej. Sani gu'naj re' Cefas. —Daj gataj Jesús.

(N̄i nuguan' Cefas huin ruhuaj gata, Pedro.)

### Jesús llama a Felipe y a Natanael

<sup>43</sup> Ango güi n̄i huin ruhua Jesús gan'anj sij estado Galilea. N̄i nari' sij Felipe. N̄i gataj sij gunun sí':

—Gujnicó' re' man'anj gun'. —Daj gataj Jesús gunun Felipe.

<sup>44</sup> N̄i 'na' Felipe xuman' Betsaida rian huin xánj Andrés nga Pedro nej. <sup>45</sup> Ngaa n̄i nari' Felipe tsínj gu'naj Natanael. N̄i gataj Felipe gunun sí':

—Hua nari' únj tsínj xi'í garun Moisés rian si-ley Yan'anj asij ná. N̄i hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná xi'í tsínj daj nej. N̄i hué tsínj daj huin Jesús da'nij José huin tsínj 'na' xuman' Nazaret. —Daj gataj Felipe gunun Natanael.

<sup>46</sup> Ngaa n̄i gataj Natanael:

—Nitaj tsínj sa' 'na' xuman' Nazaret mánj. —Gataj Natanael.

Ngaa n̄i:

—Gun' guini'í re' aj. —Gataj Felipe.

<sup>47</sup> N̄i ngaa guini'i Jesús gahuin nichrun' Natanael, n̄i gataj sí':

—Nan 'na' 'ngo tsínj xanga' yya huin tsínj israelita. N̄i nitaj tsínj digya' yun'unj huin sij mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>48</sup> Ngaa n̄i gataj Natanael gunun Jesús:

—Daj huin guini'í re' man'anj únj. —Gataj Natanael gunun Jesús.

N̄i gataj Jesús:

—Asij achin gaquinj Felipe ga'na' re' riānj, n̄i guini'tnj ngaa nné re' riqui chrun ayu higo aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>49</sup> Ngaa n̄i gataj Natanael:

—Rabí, hué re' huin da'nij Yan'anj. N̄i hué re' huin si-rey ni ngüi israelita nej. —Daj gataj Natanael.

<sup>50</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús gunun Natanael:

—Xuman ruhuá re' ni'yáj re' yūnj urin si gatā gunún re' sisi guini'tnj nné re' riqui chrun ayu higo ní'. Sani guini'í re' si sa' nico daj nga si sa' nan anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>51</sup> N̄i gataj ruhua' yún Jesús gunun sij:

—Xanga' atā gunun re' sisi guini'i a ni é re' sisi nax-i'ni man'an xata'. N̄i gahui si-ángel Yan'anj. N̄i n̄inij-í' riānj huinj da'nij ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

### Las bodas de Caná

**2** N̄i ngaa guisij gachin huā'nij güi, n̄i huin 'ngo gui'yanj nara'a ni ngüi xuman' Caná huin xuman' ngaj estado Galilea. N̄i gan'anj nni Jesús gui'yanj daj. <sup>2</sup> N̄i gaquinj ni sij gan'anj Jesús nga ni tsínj nico' sí' gui'yanj da nej. <sup>3</sup> N̄i ngaa ganahuij vino, n̄i gataj nni Jesús gunun sí':

—Nitaj nnee vino rian ni sij ga mánj. —Daj gataj unj.

<sup>4</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús rian nni sij:

—N̄i un sin huin n̄i ga'mí re' daj riānj únj. Achin guisij güi gaxi'í si-sūnj anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>5</sup> Ngaa n̄i gataj ún' rian ni tsínj man 'yaj sun daj:

—Gui'yaj á re' daran' si gataj sij rian án re' aj. —Daj gataj nni Jesús gunun ni sij.

<sup>6</sup> N̄i nne huātan' gucuaj yej arasun ni tsínj israelita sisi guiman nnee chruhua-á' naniā' ni sij daj rún' ataj si-ducuanj Moisés. N̄i da' go'ngo gucuaj nicaj gan'anj xia lichru nnee aj. <sup>7</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni tsínj man 'yaj sun daj:

—Gara á re' nnee chruhua ni gucuaj nan anj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni 'ngo gara nin' rian ni gucuaj, gui'yaj ni sij.

<sup>8</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Yyaj ni guiri a ni é re' doj nnee ga'ui' a ni é re' rian tsínj a'nin' xi'í gui'yanj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni da'nga' daj gui'yaj ni sij.

<sup>9</sup> Ni tsínj daj go'o doj. Ni xacaj cuenta du'ua sij sisi hua sa' nnee ganahuin vino daj. Sanj nun ni'i sij ni a 'na' aj. Urin ni tsínj man 'yaj sun ni'i. Daj si hué ni sij huin ni tsínj ri nnee daj. Asíj ni gaquínj tsínj a'nin' rian gui'yanj daj ga'na' tsínj xacaj yun'unj xana. <sup>10</sup> Ni gataj sij gunun sí':

—Daran' ni ngüi a'ui' sini vino sa'. Ni ngaa go'o nico ni tsínj 'na' gui'yanj, ni a'ui' ni sij vino nitaj si hua sa'. Sanj so' nara sa' vino sa' da yyaj aj. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>11</sup> Ni hué daj gaxi'í Jesús gui'yaj sij si sa' nico xuman' Caná xuman' ngaj estado Galilea. Xi'í daj ni xacaj ni ngüi cuenta sisi tsínj sa' nin' ruhua huin Jesús. Ni guxuman ruhua ni tsínj nico' sij guini'i ni sí' sij.

<sup>12</sup> Asíj ni gan'anj Jesús xuman' Capernaum. Ni gan'anj nni sij nej, ni jnánj sij nej, ni tsínj nico' sij nej. Ni doj güi guimán ni sij yu'uj daj.

### Jesús purifica el templo

<sup>13</sup> Ni ngaa gahuin nichrun' gahuin gui'yanj pascua, gui'yaj ni tsínj israelita, ngaa ni gahui Jesús gan'anj sij xuman' Jerusalén. <sup>14</sup> Ni chruhua nuhui nico, ni nari' Jesús ni tsínj mán du'uej sicuj nga xachij nej, xu'man nej. Ni nari' sij ni tsínj naduna san'anj nne ni sí' 'yaj sun ni sí'. <sup>15</sup> Ngaa ni gui'yaj Jesús 'ngo xuguati. Ni guiri sij daran' ni sí' ne' chrej xe' nuhui daj nga ni xachij nej, ni sicuj nej. Ni gayu si-san'anj ni tsínj naduna san'anj, gui'yaj sij. Ni guru nitu sij ni mesa si'yaj ni sí'. <sup>16</sup> Ni gataj sij gunun ni tsínj du'uej xu'man:

—Guxun a ni é re' si man nan. Si gui'yaj á re' yu'ue ducua chrē mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj daj.

<sup>17</sup> Ngaa ni nanun ruhua ni tsínj nico' Jesús si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni gataj ni sí': "Ducu huin ruhuáj si ga sa' ducua re'." Daj garun 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná.

<sup>18</sup> Ni ngaa guini'i ni tsínj israelita si gui'yaj Jesús, ni nachínj snan'anj ni sí' sij. Ni gataj ni sí':

—Daj hua da'nga' digyán re' rian ni únj guini'i únj sisi hua si-chréj re' gui'yaj re' da únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>19</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Duguane ni é re' nuhui nan, ni chra huá'nij güi, ni nagui'yaj naca ruhua' yunj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>20</sup> Ngaa ni gataj ni tsínj israelita:

—Sij huji xia huatan' yya yo' gui'yaj sun ni sij nuhui nan. Ni asa' ga'ue nagui'yaj re' nuhui nan chra huá'nij güi, ruhuá re' únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>21</sup> Sanj ga'mi Jesús xi'í nnee cúj man'an sij sisi hué-é' huin ducua Yan'anj, ataj sij. <sup>22</sup> Xi'í daj ni ngaa ganá'nij Jesús scanij ni niman, ni ganun ruhua ni tsínj nico' sij sisi da'nga' daj ga'mi sij. Ngaa ni guxuman ruhua ni

sij nuguan' ataj si-nuguan' Yan'anj. Ni guxuman ruhua ni sij nuguan' ga'mi Jesús nej.

### Jesús conoce a todos los hombres

<sup>23</sup> Ni ngaa gane Jesús xuman' Jerusalén gahuin gui'yanj pascua, ni nico ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj man'an sij ngaa guini'i ni sí' si sa' gui'yaj sij. <sup>24</sup> Sanj nun ga'uej ruhua Jesús guinicaj dugüi' sij nga ni sí' xi'í si hua ni'i sij daj hua niman ni sí'. <sup>25</sup> Ni nitaj si nana'ui' sij go'ngo ni tsínj gataj rian sij daj hua niman ni ngüi mánj. Daj si hua ni'i sij daj hua niman ni ngüi aj.

### Jesús y Nicodemo

**3** Ni hua 'ngo tsínj fariseo gu'naj Nicodemo huin sí' 'ngo tsínj huin achij rian ni tsínj israelita. <sup>2</sup> Hué dan ni ne' ni, ni ga'na' Nicodemo rian Jesús. Ni gataj sij:

—Maestro, ni'i ni únj sisi ga'nij Yan'anj ga'na' re' digyán re' rian ni ngüi. Daj si ni a 'ngo tsínj si ga'ue gahuin nucuj gui'yaj sa' daj rún' 'yaj re' sisi nitaj Yan'anj chracuij sij mánj. —Daj gataj Nicodemo gunun Jesús.

<sup>3</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun sí':

—Xanga' yya atā gunun re' sisi tsínj si ga'nga naca ruhua' yún, ni si ga'ue gahuin nucuj sij guini'i sij rian nicaj sun Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>4</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj Nicodemo Jesús. Ni gataj sij:

—Sanj daj ga'ue gui'yaj 'ngo tsínj achij nanicaj ruhua' yún sij ga'nga naca sij únj. Asa' ga'ue natu ruhua' yún sij riqui nni sij, ni ga'nga ruhua' yún sij únj. —Gataj Nicodemo.

<sup>5</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun re' sisi si ga'nga 'ngo tsínj daj, gui'yaj nnee nga Espíritu Santo, ni si ga'ue gatu sij rian nicaj sun Yan'anj mánj. <sup>6</sup> Ga'nga né' nga nnee cúj né', gui'yaj nni né' nga chrej né'. Sanj sisi ga'nga né', gui'yaj Espíritu Santo, ni hua ni'na' niman né'. <sup>7</sup> Si garaj yan'anj ruhuá re' si gatā gunún re': "Hua nian ga'nga naca ruhua' yún a ni é re'." Daj gatā gunún re'.

<sup>8</sup> Ni a'ui' nane niaj diaj. Ni nunj si unún re' a'ui' nane, sanj nun ni'í re' ni a 'naj ni a huan'an mánj. Ni hué daj huin nga daran' ni ngüi ga'nga naca ruhua' yún, gui'yaj Espíritu Santo aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>9</sup> Ngaa ni:

—Asa' ga'ue gahuin nan únj. —Gataj Nicodemo.

<sup>10</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Hué re' huin tsínj digyán rian ni tsínj israelita, ni un sin huin ni nunún re' nuguan' nan únj. <sup>11</sup> Xanga' atā gunun re' sisi a'mi ni únj nuguan' ni'i ni únj. Ni hué ni únj nata' rian ni ngüi xi'í si guini'i únj nej. Sanj nun xu-man ruhua ni é re' nuguan' a'mi ni únj mánj. <sup>12</sup> Ni sisi nun xuman ruhua á re' ngaa a'mi xi'í ni nuguan' hua chruhua xungüi nan, ni daj ga'ue guxuman ruhua ni é re' ngaa ga'mi xi'í ni nuguan' 'na' xata' únj. <sup>13</sup> Ni a 'ngo ni tsínj nun gahui gan'anj xata'. Urínj huin tsínj gane xata'. Ni nanij man'anj xata' ga'naj chruhua xungüi

nan huñj da'níj ni ngüi. Ni xānj huin xata' nej. <sup>14</sup> Ni daj rún' gui'yaj tsínj gu'naj Moisés doco' sí' xucuáj chra chrun quij qui'yanj naco, ni hué daj hua niān gui'yaj ni sij doco' ni sij man'ānj chra 'ngō chrun huñj da'níj ni ngüi. <sup>15</sup> Ngaa ni daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj man'ānj, ni gane niganj ni sij ngā Yan'anj. Ni si gan'anj ni'ya ni sij mánj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj gu'naj Nicodemo.

### De tal manera amó Dios al mundo

<sup>16</sup> Ni gataj ruhua' yún Jesús gunun Nicodemo: —Hué dan ni ducu gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi man chruhua xungüi. Ngaa ni riqui Yan'anj urin da'ni ga'nā' sí' chruhua xungüi nan. Ngaa ni daran' ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj da'níj Yan'anj, ni si ga ni'ya ni sij mánj. Sani gane niganj ni sij ngā Yan'anj. <sup>17</sup> Daj si nun ga'nij Yan'anj da'ni ga'nā' chruhua xungüi sisi guta' sij gaquin' xiráj ni ngüi mánj. Sani ga'nā' sí' si naca' sí' ni ngüi aj. <sup>18</sup> Ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj da'níj Yan'anj, ni nitaj castigo gahuin ni sij mánj. Sani ni ngüi nun xuman ruhua ni'yaj sí', ni hua gahuin ni sij castigo, gui'yaj Yan'anj xi'í si nun xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij tsínj huin urin da'níj Yan'anj.

<sup>19</sup> Ni ni ngüi nun xuman ruhua daj, ni gahuin ni sij castigo xi'í nuguan' nan: Ngaa ga'nā' yan'an huin man'ānj guixiguin chruhua xungüi, ni garan' ruhua ni sij gache ni sij rian rumi'. Ni nun garan' ruhua ni sij gahuin nichrun' ni sij rian yan'an xiguin daj. Daj si quij 'yaj ni sij. <sup>20</sup> Hué dan ni daran' ni ngüi 'yaj quij, ni nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij yan'an xiguin daj. Ni nun gahuin nichrun' ni sij rian yan'an si na'uej ruhua ni sij gurugüi' si quij 'yaj ni sij mánj. <sup>21</sup> Sani ni ngüi 'yaj xānga', ni huin nichrun' ni sij rian yan'an xiguin daj. Ngaa ni rugüi' si 'yaj sa' ni sij. Ngaa ni xacaj ango ni ngüi cuenta sisi 'yaj sa' ni sij, 'yaj Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

### El amigo del esposo

<sup>22</sup> Da' sij ni gan'anj Jesús ngā ni tsínj nico' sij estado Judea. Ni gane ni sij ngā ni tsínj mán yu'uj daj. Ni duguata' nnee ni sij ni ngüi daj. <sup>23</sup> Ni hué daj duguata' nnee Juan ni ngüi xuman' Enón. Ni nichrun' ngaj xuman' Esrón ngā xuman' Salim. Ni hua nico nnee yu'uj daj. Ni huaj ni ngüi gata' nnee ni sij. <sup>24</sup> Ni hué nan gahuin ngaa nun huin gahuin garij ni sij Juan ducua-ga'. <sup>25</sup> Hué dan ni gaxi'i ga'mi guitsi go'ngo ni tsínj nico' Juan ngā ni tsínj israelita xi'í daj gahuin sa' ni ngüi rian Yan'anj. <sup>26</sup> Ngaa ni ga'nā' ni sij rian man'an Juan. Ni gataj ni sij:

—Rabí, ni'yaj re' sisi tsínj gachéj ngā re' anéj chrej xinéj gu'naj Jordán, huin tsínj xi'i ga'mí re' cuanj. Ni yyaj ni ata' nnee sij ni ngüi. Ni huaj daran' ni ngüi rian sij. —Daj gataj ni sij gunun Juan.

<sup>27</sup> Ngaa ni gataj Juan:

—Ni a 'ngō tsínj si ga'ue nahuin ra'a 'ngō rasun sisi nitaj riqui Yan'anj mánj. <sup>28</sup> Hua gunun a ni é re' nuguan' gatā gunun a ni é re': Sēj huin Cristo mánj.

Sani ga'níj Yan'anj ga'na' sinij rian sí'. <sup>29</sup> Ni ngaa huin 'ngō gui'yanj xacaj 'ngō tsínj daj 'ngō yun'unj xāna, ni hué sí' gahuin nica' ún'. Ni niquin' 'ngō tsínj nicaj dugüi' ngā tsínj xacaj yun'unj xāna daj. Ni ducu huin niā' ruhua sí' ngaa gunun sí' ga'mi tsínj xacaj yun'unj xāna daj. Ni daj rún' 'yaj tsínj niquin' ngā dugüi' sí', ni da'nga' daj 'yaj man'ānj nej. Ni huin niā' ruhuāj xi'í Cristo. <sup>30</sup> Ni hua niān si gahuin achij Cristo. Sani man'ānj gūna guñico' ne' rucu nánj. —Daj gataj Juan gunun ni sij.

### El que viene de arriba

<sup>31</sup> Ni gataj ruhua' yún Juan gunun ni sij:

—Tsínj 'nā' xata', ni huin rian sij rian daran' rasun. Ni tsínj 'nā' chruhua xungüi, ni njanj a'mi sij nuguan' man chruhua xungüi xi'í si ga'nga sij xungüi nan. Sani tsínj 'nā' xata', ni huin achij sij rian daran' anj. <sup>32</sup> Ni a'-mi sij xi'í nuguan' guini'i sij ngā nuguan' gunun sij xata'. Sani na'ue guxuman ruhua ni ngüi si ataj sij mánj. <sup>33</sup> Sani tsínj guxuman ruhua si-nuguan' sij, ni ataj sí' sisi xānga' si-nuguan' Yan'anj. <sup>34</sup> Tsínj ga'níj Yan'anj ga'na', ni a'mi sij si-nuguan' Yan'anj. Daj si a'ui' 'ueé Yan'anj Espíritu Santo rian sij. <sup>35</sup> Ni 'i ruhua Yan'anj ni'ya da'ni. Ni naga'ui' Yan'anj daran' rasun rian da'ni nej. <sup>36</sup> Ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj da'níj Yan'anj, ni gane niganj ni sij ngā Yan'anj. Sani ni ngüi na'uej ruhua gunun si ataj da'níj Yan'anj, ni si gane ni sij ngā Yan'anj mánj. Sani 'ngō ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni sij. —Daj gataj Juan.

### Jesús y la mujer samaritana

**4** Hué dan ni xacaj Jesús cuenta sisi gunun ni tsínj fariseo sisi hua gahuin nico ni ngüi nico' Jesús daj ngā Juan. Ni nico doj ni ngüi gata' nnee, gui'yaj Jesús daj ngā Juan nej. <sup>2</sup> (Sani sé Jesús huin si duguata' nnee ni ngüi mánj. Maan ni tsínj nico' sij duguata' nnee ni ngüi aj.) <sup>3</sup> Ni ngaa xacaj Jesús cuenta sisi gunun ni tsínj fariseo nuguan' daj, ni gahui sij estado Judea. Ni gachin sij gan'anj sij estado Galilea. <sup>4</sup> Sani hua niān si gachin sij estado Samaria gan'anj sij. <sup>5</sup> Ni guisij sij 'ngō xuman' ngaj estado Samaria huin 'ngō xuman' gu'naj Sicar. Ni nichrun' ngaj xuman' daj du'ua yo'ój ga'ui' tsínj gu'naj Jacob rian da'níj sí' José ngaa ná. <sup>6</sup> Yu'uj daj nun 'ngō pozo nnee ganj Jacob ngaa ná. Ni guinaj Jesús huaj sij chrej. Ni gan'anj gane sij naránj ruhua sij du'ua pozo daj. Ni sij gaxuj.

<sup>7</sup> Ngaa ni ga'nā' 'ngō yun'unj xāna samaritana pozo daj guiri ún' nnee. Ni gataj Jesús rian ún':

—Riqui re' doj nnee go'ój. —Daj gataj Jesús.

<sup>8</sup> Ni hua gan'anj ni tsínj nico' Jesús gan'anj guiran ni sí' si xā ni sij xuman' daj.

<sup>9</sup> Ngaa ni gataj yun'unj xāna samaritana daj gunun Jesús:

—Tsínj israelita huín re'. Ni un sin huin ni achínj re' nnee go'o re' riānj huñj 'ngō yun'unj xāna samaritana únj. —Daj gataj ún' si nitaj si nicaj dugüi' ni tsínj israelita ngā ni tsínj samaritana.

<sup>10</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sis̄i x̄acaj re' cuenta xi'í sinduj gūi'yaj Yan'an̄j xi'í re', n̄i sis̄i gūini'í re' un tsínj achínj nnee rían re', ngaa n̄i gachinj re' nnee rian sij, n̄i r̄iqui sij nnee 'yaj si ga n̄i'na' n̄iganj re' ngā Yan'an̄j anj. —Gataj Jesús gunun ún'.

<sup>11</sup> Ngaa n̄i gataj yun'unj x̄ana daj:

—N̄i a 'ngō rasun nitaj nicáj re' gūiri re' nnee mánj. N̄i ducu gunun pozo nan. N̄i n̄i a gūiri' re' r̄iqui re' nnee 'yaj si ga n̄i'nāj n̄iganj nej únj. <sup>12</sup> N̄i xi né' Jacob duna pozo nan rian ni únj. N̄i go'o ni dā'nij man'an s̄i' nnee nun chruhua pozo nan ngā dán s̄i' xucu nej. Huin ach̄ij re' doj daj ngā s̄i' ruhuá re' ní'. —Daj gataj yun'unj x̄ana daj gunun Jesús.

<sup>13</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ún':

—Daran' ni ngūi go'o nnee nun chruhua pozo nan, san̄i n̄ago'o ruhua' yún ni sij nnee aj. <sup>14</sup> San̄i tsínj go'o nnee ga'ui' man'ānj, n̄i nitaj aman n̄ago'o sij nnee ga mánj. N̄i daj rún' huin 'ngō pozo rian nachi nita 'ueé nnee, n̄i da'nga' daj gahuin chruhua niman 'ngō tsínj go'o nnee ga'ui' man'ānj. N̄i ga n̄i'na' n̄iganj tsínj daj ngā Yan'an̄j, gūi'yaj nnee daj. —Daj gataj Jesús.

<sup>15</sup> Ngaa n̄i gataj yun'unj x̄ana daj:

—Señor, r̄iqui re' nnee daj go'ōj. Ngaa n̄i si n̄ago'o ruhua' yūnj ga mánj. N̄i si ga'n̄a' gūiri ruhua' yūnj nnee pozo nan ga mánj. —Gataj ún' gunun Jesús.

<sup>16</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Gūij gaquinj nicā re', n̄i ga'na' nungüej é re' nan. —Gataj Jesús gunun ún'.

<sup>17</sup> Ngaa n̄i:

—Nitaj nicāj mánj. —Gataj ún'.

Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Dugu'n̄aj ga'mí re' gatáj re' sis̄i nitaj nicā re'. <sup>18</sup> Daj si s̄ij un'un' nicā re'. N̄i tsínj nne ngā re' acuan', n̄i sé nicā re' huin mánj. X̄anga' yya a'mí re' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>19</sup> Ngaa n̄i gataj ún':

—Señor, xacaj cuentāj sis̄i huín re' 'ngō tsínj a'mi si-nuguan' Yan'an̄j anj. <sup>20</sup> N̄i xi ni únj ni nico' ni s̄i' Yan'an̄j xiráj quij nan. San̄i ataj á re' huin ni é re' ni tsínj israelita sis̄i urin xuman' Jerusalén huin yu'uj ga'ue gūinico' né' Yan'an̄j, ataj á re'. —Gataj yun'unj x̄ana gunun Jesús.

<sup>21</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Xica'ut̄j, gūxuman ruhuá re' nuguan' atā nan gunun re'. Daj si hua 'ngō güi, n̄i s̄i gahui a ni é re' ch̄ra quij nan gūinico' a ni é re' chrej né'. N̄i s̄i gan'an̄j án re' xuman' Jerusalén gūinico' a ni é re' chrej né' mánj.

<sup>22</sup> Nun ni'i ni é re' daj hua Yan'an̄j nico' a ni é re' mánj. San̄i ni'i ni únj daj hua Yan'an̄j nico' ni únj. Daj si xi'í ni tsínj israelita 'n̄a' n̄acaj Yan'an̄j ni ngūi. <sup>23</sup> San̄i hua 'ngō güi sis̄i ni ngūi nico' x̄anga' Yan'an̄j, n̄i gūinico' ni sij Yan'an̄j 'ngō ducúan̄j n̄aca. N̄i yyaj n̄i gaxi'i ni ngūi gūinico' x̄anga' ni sij Yan'an̄j ngā niman ni sij. Daj si nana'ui' chrej né' Yan'an̄j sis̄i da'nga' daj gūi'yaj né' gūinico' né' Yan'an̄j. <sup>24</sup> N̄i un yu'uj huaj né', n̄i nne Yan'an̄j x̄anga' yu'uj daj. Daj si daj rún' huin 'ngō nane s̄a' huin Yan'an̄j. N̄i ni ngūi nico' Yan'an̄j, n̄i hua n̄ian

gūinico' x̄anga' ni sij Yan'an̄j ngā niman ni sij. —Daj gataj Jesús gunun yun'unj x̄ana daj.

<sup>25</sup> Ngaa n̄i gataj yun'unj x̄ana daj:

—Ni'tnj sis̄i ga'na' tsínj ganacaj ni ngūi huin tsínj gu'-'naj Cristo. N̄i ngaa ga'na' s̄i', n̄i n̄ata' yya s̄i' daran' nuguan' rian né'. —Gataj ún'.

<sup>26</sup> Ngaa n̄i:

—Hué man'ānj huin Cristo tsínj a'mi ngā re' nánj.

—Gataj Jesús.

<sup>27</sup> Ngaa n̄i hora daj n̄i guis̄ij ni tsínj nico' Jesús. N̄i gara yan'an̄j ruhua ni sij xi'í si a'mi Jesús ngā 'ngō yun'unj x̄ana. San̄i n̄i a 'ngō ni sij nun n̄achínj snan'an̄j un sin xi'i ga'mi s̄i' ngā ún'. <sup>28</sup> Ngaa n̄i duna yun'unj x̄ana daj si-siy unj. N̄i gan'an̄j gataj unj rian ni tsínj man xuman' daj:

<sup>29</sup> —Gan'an̄j né' n̄i gūini'i né' 'ngō tsínj gataj gunun daran' si gūi'yā. Cristo huin sij, ruhua á re' ní'. —Daj gataj yun'unj x̄ana daj.

<sup>30</sup> Ngaa n̄i gahui ni tsínj daj gan'an̄j n̄i'yaj ni sij rian nne Jesús.

<sup>31</sup> N̄i ngaa achin gūisij ni sij, n̄i gūi'yaj fuerza ni tsínj nico' Jesús sis̄i x̄a s̄i'. N̄i gataj ni sij gunun Jesús:

—Rabí, x̄a re' aj. —Daj gataj ni sij.

<sup>32</sup> San̄i gataj Jesús gunun ni sij:

—Hua si xa riānj anj. San̄i nun ni'i ni é re' daj hua-á'. —Gataj Jesús.

<sup>33</sup> Ngaa n̄i gaxi'i ni tsínj nico' Jesús nachínj snan'an̄j ni sij dugūi' ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Hua 'ngō ngūi ga'n̄a' nicaj xa sij, ruhua á re' ní'.

—Daj gataj ni sij.

<sup>34</sup> San̄i gataj Jesús:

—Daj rún' chra x̄aj huin si gūi'yā si huin ruhua si ga'n̄ij ga'n̄aj. N̄i da'nga' daj huin ruhuāj ganahuij si-sūnj, gūi'yā aj. <sup>35</sup> Ataj ni é re': "Achin yacuan'an̄j yahui, ngaa ni ga'nin' né' strigo." Daj ataj ni é re'. San̄i atā gunun a ni é re' sis̄i n̄achi nicaj á re' rian án re' gūini'yaj á re' ni ngūi sis̄i daj rún' hua nnaa strigo hua ni ngūi. Daj si guis̄ij gamij nnaa strigo ga'nin' né'. <sup>36</sup> Tsínj ri nnaa strigo daj, n̄i n̄ahuin ra'a sij du'ue sij. N̄i nagui'yaj chre' sij ni ngūi gane n̄iganj ngā Yan'an̄j. Ngaa n̄i uyan gahuin niā' ruhua tsínj unun ngā tsínj a'nin' nej.

<sup>37</sup> X̄anga' si ataj ni ngūi: "N̄ini tsínj unun, n̄i n̄ini tsínj a'nin' nej." Daj ataj ni ngūi. <sup>38</sup> N̄i ga'n̄i gan'an̄j án re' sis̄i ga'mi a ni é re' nuguan' s̄a' rian ni ngūi. San̄i angō ni tsínj hua gan'an̄j gūi'yaj sun. N̄i rian gūi'yaj sun nucuaj ni sij, n̄i ráj xinā ni ngūi 'yaj si-nuguan' ni é re'.

—Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

<sup>39</sup> N̄i guxuman ruhua nico' ni ngūi man xuman' Samaria ni'yaj ni sij Jesús xi'í nuguan' nata' yun'unj x̄ana daj rian ni sij. Daj si nata' unj rian ni sij: "Gataj Jesús daran' si gūi'yā." Daj nata' unj rian ni sij. <sup>40</sup> Hué dan n̄i guis̄ij ni tsínj samaritano rian nne Jesús. N̄i gachínj jni'yaj ni sij rian s̄i' sis̄i gūna s̄i' ngā ni sij. Ngaa n̄i gunáj s̄i' hūij güi xuman' daj. <sup>41</sup> N̄i gahuin nico' ni ngūi guxuman ruhua gunun si-nuguan' man'an̄j Jesús. <sup>42</sup> N̄i gataj ni sij gunun yun'unj x̄ana daj:

—Sé urin si nata' man'án re' rian ni únj 'yaj si guxuman ruhua ni únj ni'yaj únj man'an̄j sij mánj. San̄i yyaj

ni gunun ni únj si ga'mi sij. Ni ni'i ni únj sisi hué sij huin Cristo tsínj gui'yaj ganani ni ngüi man chruhua xungüj. —Daj gataj ni sij.

### Jesús sana al hijo de un noble

<sup>43</sup> Ni ngaa guisíj huij güi, ni gahui Jesús xuman' daj gan'anj sij estado Galilea. <sup>44</sup> Daj si hua gataj Jesús sisi nitaj si a'mi sa' ni tsínj rian 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj sisi huin ni sij ni tsínj xanj mánj.

<sup>45</sup> Ni ngaa ga'na' Jesús estado Galilea, ni nahuin ra'a sa' ni tsínj man estado daj man'an sí' xi'f si guini'i ni sij si sa' nico gui'yaj sí' xuman' Jerusalén. Daj si gan'anj ni sij gui'yanj da nej.

<sup>46</sup> Ngaa ni ga'na' ruhua' yún Jesús xuman' Caná huin xuman' ngaj estado Galilea nej. Ni xuman' daj huin rian ganahuin nnee vino, gui'yaj sij aj. Ni yu'uj daj nne 'ngo tsínj nicaj sun rian rey. Ni a'nan' da'níj sno'o sij.

<sup>47</sup> Ni ngaa gunun tsínj nicaj sun daj sisi gahui Jesús estado Judea ga'na' sij estado Galilea, ni gan'anj sij rian nne Jesús. Ni ga'mi yaco sij rian sí' sisi gan'anj sí' ducua sij. Ngaa ni jnahuin da'níj sij, gui'yaj sí' si doj ni gahui' da'níj sí', ataj sí'. <sup>48</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Ngaa nun guini'i a ni é re' si sa' nico 'yá, ni nun guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' yünj mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>49</sup> Sanj gataj tsínj nicaj sun daj:

—Señor, gan'anj né' si ruhua gahui' da'ní aj. —Daj gataj sij.

<sup>50</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Güij nan' ducua re' si nne ni'na' da'níj re' nánj. —Daj gataj Jesús.

Ni guxuman ruhua tsínj daj nuguan' gataj Jesús rian sij. Ni nan' sij ducua sij.

<sup>51</sup> Ni ngaa huaj sij nasíj sij ducua sij, ni gahui ni tsínj 'yaj sun rian sij. Ni gataj ni sij:

—Nne ni'na' da'níj re' nánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>52</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj tsínj daj un hora gaxi' nahuin da'níj sij.

Ngaa ni gataj ni sij:

—Ga' 'ngo di'ni guqui ganiquin' gachi'. —Daj gataj ni sij.

<sup>53</sup> Ngaa ni xacaj cuenta tsínj daj sisi hué gué hora daj huin si gataj Jesús gunun sij sisi nne ni'na' da'níj sij. Ngaa ni guxuman ruhua ni ducua sij ni'yaj ni sij Jesús.

<sup>54</sup> Ni hué nan guisíj huij si sa' nico gui'yaj Jesús ngaa gahui sij estado Judea gan'anj sij estado Galilea.

### El paralítico de Betesda

**5** Hué dan ni gahuin 'ngo gui'yanj gui'yaj ni tsínj israelita. Ngaa ni gahui Jesús gan'anj sij xuman' Jerusalén. <sup>2</sup> Ni Jerusalén nun 'ngo laguna le' gu'naj Betesda snan'anj a'mi ni tsínj israelita. Ni ngaj nichrun' laguna daj rian atúj ni xachij xuman' Jerusalén. Ni hua un'un' corredo ganicaj laguna daj. <sup>3</sup> Ni yu'uj daj guimán nico ni ngüi duri nga ni ngüi yacuan nej, ni ngüi nare' dacój nej. Ni ana'uij ni sij sisi guisiqui' nnee. <sup>4</sup> Daj si nanij 'ngo ángel ga'níj Señor rian laguna daj. Ni

disiqui' ángel daj nnee. Sanj nun guini'i ni sij un hora guxuman ángel. Ni ngaa guisiqui' nnee daj, ni un tsínj gatu sini yan chruhua nnee, ni xi'nej xi'i a'nan' sí'. <sup>5</sup> Ni ngaj 'ngo tsínj du'ua nnee daj. Ni síj ico xünun' huá'nij yya yo' a'nan' sij. <sup>6</sup> Ni ngaa guini'i Jesús sisi síj nico yo' ngaj sij a'nan' sij, ngaa ni nachínj snan'anj sí' sij. Ni gataj sí':

—Ruhá re' nahuin sa' re' ní'. —Daj gataj Jesús.

<sup>7</sup> Ngaa ni gataj tsínj a'nan' daj:

—Señor, nitaj ganicaj yünj chruhua nnee ngaa siqui' nnee. Ngaa huin ruhuáj gatü chruhua nnee, ni hua sinj angó ni sij huin yoó atuj. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>8</sup> Ni gataj Jesús gunun sij:

—Nachica ni nacaj re' duhuéj re'. Ni gache re' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>9</sup> Ngaa ni 'ngo hora ganahuin tsínj daj. Ni nacaj sij duhuéj sij. Ni gan'anj sij. Ni güi naránj ruhua ni ngüi huin. <sup>10</sup> Ngaa ni gataj ni tsínj israelita rian tsínj nahuin sa' daj:

—Yyaj huin güi naránj ruhua né'. Nitaj chrej hua si nicáj re' duhuéj re' gan'anj re' mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>11</sup> Ngaa ni gataj tsínj daj:

—Tsínj gui'yaj ganahuinj gataj gunünj: "Nacaj re' duhuéj re', ni gache re'." Gataj sij gunünj. —Daj gataj tsínj daj gunun ni sí'.

<sup>12</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj ni sí' sij. Ni gataj ni sij:

—Ni un tsínj gataj sisi nacaj re' duhuéj re', ni gache re' únj. —Gataj ni sij.

<sup>13</sup> Sanj nun ni'i tsínj daj un tsínj gui'yaj nahuin sa' sij. Daj si guxun Jesús man'an sí' scanij ni ngüi man yu'uj daj. <sup>14</sup> Da' síj da nari' Jesús tsínj daj nuhui nico. Ni gataj Jesús:

—Ni'yaj re'. Hua ganahuin sa' yya re' aj. Ni si nanicaj re' gui'yaj re' gaquin', sa' nun ga'na' 'ngo sayun nico doj rian re' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>15</sup> Ngaa ni gan'anj tsínj daj. Ni nata' sij rian ni tsínj israelita sisi Jesús gui'yaj ganahuin sa' sí'. <sup>16</sup> Xi'f daj ni chran' yun'unj ni tsínj israelita Jesús. Ni dagahui' ni sij sí', ruhua ni sij. Daj si güi naránj ruhua ni ngüi huin güi nahuin sa' tsínj daj, gui'yaj Jesús.

<sup>17</sup> Sanj gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni hua gué 'yaj sun chré. Ni xi'f daj 'ngo 'yaj sun man'ánj nej. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>18</sup> Ni xi'f 'ngo daj, ni nanj huin ruhua ni tsínj israelita dagahui' ni sij Jesús. Daj si nun dagahuin sí' si gataj ni sij xi'f güi naránj ruhua ni ngüi. Ni gataj Jesús sisi Yan'anj huin chrej man'an sij nej. Ni huin ruhuaj gata sisi uyan huin man'an sij nga Yan'anj anj.

### La autoridad del Hijo

<sup>19</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Xanga' yya ataj snan'an gunun a ni é re': Na'ue gui'yá ni sun daj rún' huin ruhua man'ánj. Maan si ni'tnj si 'yaj chré. Ni hué daj 'yá nej. Daj si huinj da'níj Yan'anj. Ni 'ngo 'yaj nungüej chré únj daran' anj. <sup>20</sup> Ni 'i ruhua chré ni'ya-á' man'ánj xi'f si da'níj Yan'anj huinj. Ni digyán-án' daran' si 'yaj-á' riánj. Ni gara yan'anj ruhua á re' gui'yaj ni angó si sa' nico doj achin digyán

Yan'anj riānj. <sup>21</sup> Nī na'nij ni nīman 'yaj chrē. Nī daj rún' hua nī'na' ni sij 'yaj chrē, nī hué daj 'yā ngā ni tsínj sisi huin ruhuāj gahuin nī'na' ni sij. <sup>22</sup> Nitaj si nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngūi mánj. Sanī ga'nin' Yan'anj sun riānj sisi huēj huin si nagui'yaj yya ngā si-gaquin' ni ngūi. Daj si man'ānj huin da'nīj Yan'anj. <sup>23</sup> Ngaa nī xi'í si huīnj da'nīj Yan'anj, nī guīnun yan'anj daran' ni ngūi riānj daj rún' nun yan'anj ni sij rian man'an Yan'anj. Nī daran' ni ngūi na'uej ruhua guīnun yan'anj riānj, nī nitaj si nun yan'anj ni sij rian man'an Yan'anj nej. Nī Yan'anj huin si ga'nīj ga'nāj.

<sup>24</sup> Xānga' ataj snan'ān gūnun a ni é rē': Tsínj unun si-nūguan'ānj, nī guxuman ruhua sij nī'yaj sij tsínj ga'nīj ga'nāj, ngaa nī gane nīganj sij ngā Yan'anj. Nī nitaj castigo gahuin sij, guī'yaj Yan'anj mánj. Daj si rún' huin nīman huin sij si hua nī'na' niman sij, guī'yaj Yan'anj.

<sup>25</sup> Xānga' ataj snan'ān gūnun a ni é rē': 'Na' guīsij gūi ngaa gūnun ni nīman si-nūguan'ānj huīnj da'nīj Yan'anj. Nī yyaj guīsij gūi daj. Nī ni ngūi gūnun si-nūguan'ānj, nī gā nī'na' niman ni sij. <sup>26</sup> Daj si daj rún' hua nī'na' chrē, nī da'nga' daj riqui chrē sisi hua nī'na' man'ānj huīnj da'nīj-í'. <sup>27</sup> Nī riqui Yan'anj si nagui'yaj yyāj ngā si-gaquin' ni ngūi xi'í si huīnj da'nīj ni ngūi.

<sup>28</sup> Nī sī gara yan'anj ruhua á rē' xi'í nūguan' nan mánj. Daj si 'na' guīsij gūi ngaa gūnun daran' ni nīman ngaj riqui yu'uj si gā'mī. <sup>29</sup> Ngaa nī gāna'nij daran' ni ngūi guī'yaj sá'. Nī gane nīganj ni sij ngā Yan'anj. Nī gāna'nij ni ngūi guī'yaj quij. Sanī gahuin ni sí' castigo, guī'yaj Yan'anj.

### Testigos de Cristo

<sup>30</sup> Nī na'ue gahuin nucuaj guī'yā si aran' ruhuāj. Sanī daj rún' a'nin' chrē sun riānj, nī da'nga' daj 'yaj yyāj rian ni ngūi. Nī hua nīca yya 'yaj yyāj. Nī sé güenda man'ānj 'yaj yyāj rian ni ngūi. Sanī 'yaj yyāj daj rún' aran' ruhua chrē huin si ga'nīj ga'nāj chruhua xungūi aj.

<sup>31</sup> Sisi huēj huin testigo xi'í man'ānj, sanī nitaj si nī'yanj si-nūguan'ānj mánj. <sup>32</sup> Sanī hua ango si huin testigo xi'í man'ānj anj. Nī ni'tnj sisi a'mi xānga' Yan'anj xi'tj.

<sup>33</sup> Ga'nīj a ni é rē' ni tsínj gan'anj nāchin' snan'anj Juan. Nī xānga' huin si gataj sí'. <sup>34</sup> Nitaj si hua nīan si gā'mi sá' ni ngūi xi'tj. Maan si atā nan rian án rē' xi'í si huin ruhuāj sisi ganacaj Yan'anj a ni é rē'. <sup>35</sup> Nī daj rún' hua 'ngō yan'ān xiguin sá' rian ni ngūi, nī da'nga' daj rugūi' sá' rian ni é rē', guī'yaj si-dūcuanj Juan. Nī doj ni gūi gahuin nīa' ruhua ni é rē' ngā yan'ān daj.

<sup>36</sup> Sanī hua ango nūguan' nico a'mi xi'tj daj ngā nūguan' ga'mi Juan. Daj si ga'nin' chrē sun riānj si guī'yā. Nī xi'í sun 'yā daj gā'ue xācaj á rē' cuenta sisi ga'nīj chrē ga'nāj chruhua xungūi nan anj. <sup>37</sup> Nī man'an chrē huin testigo a'mi xi'tj. Sanī nitaj aman gūnun a ni é rē' si ga'mi chrē. Nī nitaj aman guini'í a ni é rē' daj hua chrē nej. <sup>38</sup> Nī nun gātu si-nūguan' chrē chruhua niman a ni é rē'. Daj si nun guxuman ruhua á rē' nī'yaj á rē' man'ānj huin tsínj ga'nīj chrē ga'na'.

<sup>39</sup> Digui'yun 'ueé a ni é rē' si-nūguan' Yan'anj sisi gā'ue

ganari' a ni é rē' gane nīganj ni é rē' ngā Yan'anj anj. Sanī hué si-nūguan' Yan'anj daj huin si a'mi xi'tj. <sup>40</sup> Sanī na'uej ruhua á rē' gā'na' á rē' riānj sisi gane nīganj án rē' ngā Yan'anj, guī'yā mánj.

<sup>41</sup> Nitaj si nano'ōj si gā'mi sá' ni ngūi xi'tj. <sup>42</sup> Sanī ni'tnj daj hua ruhua ni é rē' sisi nitaj si 'í ruhua á rē' nī'yaj á rē' Yan'anj mánj. <sup>43</sup> Ga'nāj rian án rē' ngā si-xugūi chrē. Sanī nun xūman ruhua á rē' nī'yaj á rē' man'ānj. Sanī sisi hua ango tsínj gā'na' ngā si-xugūi man'an sij, ngaa nī guxuman ruhua á rē' si gataj tsínj daj. <sup>44</sup> Xi'í si huin ruhua á rē' gā'mi 'ueé ni dugūi' a ni é rē' xi'í a ni é rē', nī sī gā'ue guxuman ruhua á rē' nī'yaj á rē' man'ānj. Sanī nun nahuij ruhua á rē' si gā'mi 'ueé Yan'anj xi'í a ni é rē' mánj. Nī nitaj ango Yan'anj mánj. <sup>45</sup> Sī gahuin ruhua á rē' sisi man'ānj huin si gā'mi gaquin' rian chrē xi'í a ni é rē' mánj. Sanī tsínj gu'naj Moisés huin si gā'mi gaquin' xi'í a ni é rē'. Nī ana'uij a ni é rē' sisi gāhui sá' á rē' rian Yan'anj, guī'yaj sí'. <sup>46</sup> Sisi guxuman ruhua á rē' nī'yaj á rē' Moisés, nī guxuman ruhua á rē' nī'yaj á rē' man'ānj nej. Daj si garun Moisés nūguan' rian yanj xi'tj. <sup>47</sup> Sanī sisi nun xūman ruhua á rē' si garun Moisés, nī asá' gā'ue guxuman ruhua á rē' si ataj si-nūguan'ānj únj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita.

### Alimentación de los cinco mil

**6** Da' sīj da nī gan'anj Jesús anéj chrej du'ua laguna xāchij gu'naj Galilea. Nī gu'naj laguna daj Tiberias nej. <sup>2</sup> Nī nico ni ngūi guinico' gan'anj sij. Daj si guini'í ni sí' si sá' nico guī'yaj sij xi'í si ganahuin ni ngūi a'nan', guī'yaj sij. <sup>3</sup> Ngaa nī gāhui Jesús chrā 'ngō quij gan'anj sij. Nī gan'anj gane sij ngā ni tsínj nico' sij. <sup>4</sup> Nī hua gahuin nīchrun' guī'yanj pascua, guī'yaj ni tsínj israelita. <sup>5</sup> Ngaa nī guini'yaj Jesús sisi 'nā' nico ni ngūi rian sij. Hué dan nī gataj sij gunun tsínj gu'naj Felipe:

—Nī a guīrun' chrachrúnj sisi xā daran' ni ngūi nan, ruhuá rē' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>6</sup> Sanī maan si huin ruhua Jesús xācaj sij cuenta daj gataj Felipe. Daj si ni'í sá' man'an Jesús si guī'yaj sij.

<sup>7</sup> Ngaa nī gataj Felipe:

—Sisi guīrun' huij ciento denario chrachrúnj, sanī sī guīsij xā daran' ni ngūi nan doj mánj. —Daj gataj Felipe gunun Jesús.

<sup>8</sup> Nī niquin' 'ngō tsínj nico' Jesús huin sí' jnānj Simón Pedro. Nī Andrés gu'naj sí'. Nī gataj sí' gunun Jesús:

<sup>9</sup> —Nan niquin' 'ngō tsin' sno'o nicaj un'un' gue chrachrúnj cebada ngā huij xucuaj le. Sanī asá' guīsij doj nan xā nico ni ngūi nan únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

<sup>10</sup> Ngaa nī gataj Jesús:

—Guī'yaj á rē' sisi gane ni sij. —Daj gataj Jesús.

Nī mān nīn' ruhua chin' yu'uj daj. Nī guīsij 'ngō si un'un' mil ni tsínj gan'anj guīman yu'uj daj.

<sup>11</sup> Ngaa nī guida'a Jesús chrachrúnj daj. Nī naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa nī da'nga' sij chrachrúnj daj rian ni tsínj nico' sij sisi nāga'ui' ni sí' ra'a ni ngūi mán yu'uj daj. Nī hué daj guī'yaj sij ngā xucuaj nej. Nī xa ni



sij daj rún' garan' ruhua ni sij. <sup>12</sup> Nì ngaa guisíj gara ran riqui ni sij, nì gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Naran' ni é re' ni chrachrúnj xitin' gunáj da sisí si guere'ej aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>13</sup> Ngaa nì naran' ni sij si gunáj daj. Ngaa nì gara xuhuij xuguti chrachrúnj xitin' guna daj ngaa guisíj xa ni ngüi un'un' chrachrúnj daj. <sup>14</sup> Nì ngaa guini'i ni tsínj daj si sa' gui'yaj sun Jesús, nì gataj ni sij:

—Xanga' nì hué tsínj nan huin tsínj ga'na' chruhua xungüi huin sí' tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

—Daj gataj ni sij xi'í Jesús.

<sup>15</sup> Ngaa nì rjan xacaj Jesús cuenta sisí huin ruhua ni sij guída'a ni sij sí' gahuin sí' rey rian ni sij, nì guxun anéj sí' man'an sí' gan'anj ruhua' yún sí' chrá quij sisí gane urin sí' yu'uj daj.

### Jesús anda sobre el mar

<sup>16</sup> Nì ngaa ruhua guini, nì nanij ni tsínj nico' Jesús ga'na' ni sij du'ua laguna xachij daj. <sup>17</sup> Nì gahui ni sij chruhua 'ngö riö achéj rian nnee. Nì huaj ni sij guisíj ni sij anéj chrej du'ua laguna ne' xuman' gu'naj Capernaum. Nì huaj gahuin rumi'. Nì achin si nasij Jesús rian man ni sij. <sup>18</sup> Nì ahui nané nucuaj rian nnee daj. Nì naxuman nnee, gui'yaj nané nucuaj daj. <sup>19</sup> Nì ngaa huaj ni sij guisíj ni sij 'ngö si un'un' huatan' kilómetro rian laguna daj, nì guini'i ni sij sisí huaj 'na' Jesús achéj sí' rian nnee. Nì gahuin nìchrun' sí' rian riö nün ni sij. Nì guxu'ui' ni sij. <sup>20</sup> Saní gataj Jesús gunun ni sij:

—Sì guxu'ui' ni é re' si man'anj huin. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>21</sup> Ngaa nì gahuin niá' ruhua ni sij sisí gahui sí' chruhua riö daj. Nì hora guisíj riö daj du'ua yo'ój rian huaj ni sij.

### La gente busca a Jesús

<sup>22</sup> Hué dan nì ango güi nì xacaj ni ngüi man anéj du'ua laguna daj cuenta sisí gan'anj ni tsínj nico' Jesús chruhua urin riö niquin' yu'uj daj. Saní guini'i ni sij sisí nun gan'anj Jesús ngá ni sij. <sup>23</sup> Saní ga'na' doj riö gahui xuman' Tiberias du'ua laguna nìchrun' rian xa ni ngüi chrachrúnj ngaa naga'ui' señor Jesús si guruhua Yan'anj. <sup>24</sup> Nì ngaa guini'i ni ngüi sisí nitaj Jesús niquin' yu'uj daj, ngá ni tsínj nico' sij, nì gahui ni sij chruhua riö gan'anj nano' ni sij Jesús xuman' Capernaum.

### Jesús, el pan de vida

<sup>25</sup> Nì ngaa guisíj ni sij anéj chrej du'ua laguna daj, nì nari' ni sij Jesús. Ngaa nì nachínj snan'anj ni sij sí'. Nì gataj ni sij:

—Rabí, aman guisíj re' nan únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>26</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Xanga' atá gunun a ni é re' sisí sé xi'í si guini'i a ni é re' si sa' digyānj rian ni ngüi huin si nano' ni é re' yünj mánj. Saní nano' ni é re' yünj xi'í si xa ni é re' chrachrúnj da' gara riqui ni é re' aj.

<sup>27</sup> Sì gui'yaj sun ni é re' xi'í nìnanj si gujri' a ni é re' ni rasun xa á re' mánj. Daj si nahuij rá'yanj ni rasun daj.

Saní gui'yaj sun a ni re' sisí ga sa' niman án re'. Ngaa nì ga nì'na' nìganj yya niman ni é re' aj. Hué si sa' nan huin si riquij rian án re' huñj da'níj ni ngüi. Daj si gataj Yan'anj huin chré sisí ga'ue gui'yā daj xi'í a ni é re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>28</sup> Ngaa nì gataj ni sij:

—Nì un sun gui'yaj sun ni únj, ruhua Yan'anj únj.

—Daj gataj ni sij.

<sup>29</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Nan huin sun huin ruhua Yan'anj gui'yaj sun a ni é re' sisí guxuman ruhua á re' nì'yaj á re' man'anj huñj tsínj ga'níj Yan'anj ga'na' rian án re' aj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>30</sup> Ngaa nì gataj ni sij:

—Nì un si sa' nico gui'yáj re' guini'i ni únj, ngaa nì guxuman ruhua ni únj nì'yaj ni únj man'án re' únj. Daj hua si gui'yáj re' únj. <sup>31</sup> Xa xi ni únj si gu'naj maná ngaa gachéj ni sij riqui quij qui'yanj naco, gui'yaj Yan'anj asij ná. Daj si ataj si-nuguan' Yan'anj: "Ga'ui' Yan'anj chrachrúnj 'na' xata' xa ni sij." Daj ataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>32</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Xanga' atá gunun a ni é re' sisí sé Moisés huin si riqui chrachrúnj 'na' xata' xa ni é re' mánj. Saní chré huin si riqui chrachrúnj xanga' 'na' xata' xa á re' aj.

<sup>33</sup> Daj si chrachrúnj riqui Yan'anj rian án re' huin man'anj, tsínj 'na' xata'. Nì hua nì'na' nìganj niman ni ngüi, 'yaj man'anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>34</sup> Ngaa nì:

—Nìganj riqui re' chrachrúnj daj xa ni únj, Señor. —Daj gataj ni sij.

<sup>35</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Hué huin chrachrúnj 'yaj si hua nì'na' ni ngüi. Nì tsínj 'na' riānj, nì nitaj aman gachin xi'nā riqui sij mánj. Nì tsínj xuman ruhua ni'yaj man'anj, nì nitaj aman nago'o sij nnee mánj. <sup>36</sup> Nì hua gatā gunun a ni é re' sisí nünj si guini'i a ni é re' man'anj, saní nun guxuman ruhua á re' nì'yaj á re' man'anj mánj. <sup>37</sup> Daran' ni ngüi riqui chré riānj, nì ga'na' ni sij riānj. Nì nitaj aman guiríj xe' ni sij ga mánj. <sup>38</sup> Sé si 'nāj xata' sisí gui'yā si aran' ruhua man'anj. Saní gui'yā si aran' ruhua chré si ga'níj ga'nāj. <sup>39</sup> Nì na'uej ruhua chré sisí ga ni'ya nì a 'ngö ni ngüi riquij riānj mánj. Saní gāna'nij daran' ni ngüi daj, gui'yā güi ganahuij xungüi nan. <sup>40</sup> Nì nuguan' nan huin si huin ruhua chré: Sisí gane nìganj daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj man'anj huñj da'níj Yan'anj. Nì huéj gui'yaj si gāna'nij ni sij güi ganahuij xungüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

<sup>41</sup> Hué xi'í daj nì gaxi'i ga'mi gaquin' ni tsínj israelita xi'í Jesús. Daj si gataj sij: "Man'ān huin chrachrúnj 'na' xata'." Daj gataj sij. <sup>42</sup> Ngaa nì gataj ni sij:

—Nitaj da'níj José huin Jesús mí'. Nì ni'i né' chrej sij ngá nni sij nej. Nì un sin huin ataj sij sisí 'na' sij xata' únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>43</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Sì ga'mi gaquin' ni é re' scanij a ni é re' xi'tj mánj. <sup>44</sup> Nì a 'ngö ni ngüi sì ga'ue ga'na' riānj sisí nitaj si nicaj chré ga'na' sij riānj mánj. Nì hué chré huin si ga'níj

ga'nāj. Nī huēj gui'yaj sisi gāna'nij tsínj 'nā' riánj güi gānahuij xungüi nan. <sup>45</sup> Nī ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, nī garun ni sij nuguan' nan rian yanj: "Yan'anj huin si digyán rian daran' ni ngüi." Daj garun ni sij. Nī huin ruhuaj gata sisi daran' ni ngüi unun si ataj chrē, nī nari' si-nuguan' chrē, nī 'nā' ni sij riánj. <sup>46</sup> Nī a 'ngō ni ngüi nun guini'i chrē. Urin man'ānj tsínj 'nā' rian chrē huēj huin si guini'i chrē aj.

<sup>47</sup> Xānga' atā gūnun a ni é re': Ni ngüi xuman ruhua ni'yaj man'ānj, nī gāne niganj ni sij ngā Yan'anj. <sup>48</sup> Huēj huin chrachrúnj 'yaj si gā ni'na' niganj niman án re' aj. <sup>49</sup> Nī xi ni é re', sanī xa ni sí' maná ngaa gachéj ni sí' riqui quij qui'yanj nāco asij ná. Ngaa nī gahui' ni sij nánj. <sup>50</sup> Sanī a'mī xi'í chrachrúnj 'nā' xata' huin man'ānj. <sup>51</sup> Huēj huin chrachrúnj hua ni'na' 'nā' xata'. Nī ni tsínj xā chrachrúnj da, nī gāne niganj ni sij. Nī chrachrúnj riqui' daj xā á re' huin nnee cū. Nī gā'ue gā ni'na' ni ngüi man chruhua xungüi, gui'yaj nnee cū aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj israelita.

<sup>52</sup> Ngaa nī ga'man ruhua ni dugüi' ni tsínj israelita. Nī gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Asa' gā'ue gui'yaj tsínj nan riqui sij nnee cúj sij xā né' únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>53</sup> Ngaa nī gataj Jesús:

—Xānga' ataj snan'ān gūnun a ni é re' sisi sī xa á re' nnee cū, nī sisi sī go'o a ni é re' si-tun man'ānj huinj da'nij ni ngüi, nī sī gā'ue gā ni'na' niman ni é re' mánj. <sup>54</sup> Tsínj xa nnee cū, nī go'o sij si-tun man'ānj, nī gāne niganj niman sij, gui'yā. Nī huēj gui'yā sisi gāna'nij sij güi gānahuij xungüi nan. <sup>55</sup> Daj si nnee cū huin chrachrúnj xānga' xā á re'. Nī si-tun man'ānj huin nnee xānga' go'o a ni é re' nej. <sup>56</sup> Nī tsínj xa nnee cū, nī go'o si-tun man'ānj, nī nne nuguan'an sij ngāj. Nī nnej nuguan'an ngā sij nej. <sup>57</sup> Hua ni'na' chrē si ga'nij ga'nāj. Nī hua ni'na' man'ānj, gui'yaj chrē. Nī hué ducúanj da huin sisi gā ni'na' niman tsínj xa man'ānj, gui'yā. <sup>58</sup> Nī a'mī xi'í chrachrúnj 'nā' xata' huin man'ānj: Nīni huin maná xa ni xi a ni é re' ngaa ná. Nī gahui' ni sí'. Sé daj huin chrachrúnj nan mánj. Nī tsínj xā chrachrúnj huin man'ānj, nī gāne niganj niman sij ngā Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>59</sup> Nī digyán Jesús ni nuguan' nan rian ni ngüi ngaa nahuin yu' ni sij chruhua nuhui nico nne xuman' Capernaum.

### Palabras de vida eterna

<sup>60</sup> Nī ngaa gunun ni tsínj nico' Jesús nuguan' daj, nī gataj da'aj ni sij:

—Cu hua nuguan' a'mi sij. Daj hua 'ngō né' gā'ue gūnun nuguan' nan, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>61</sup> Ngaa nī xacaj Jesús cuenta sisi a'mi huī ni sij xi'í si ga'mi sí'. Ngaa nī gataj sí':

—Chran' yun'unj nuguan' nan gatā gūnun a ni é re' ní'. <sup>62</sup> Daj gāhuin ruhua á re' sisi guini'i a ni é re' si gāhui man'ānj guinan' man'ānj rian gane sinij huinj da'nij ni ngüi únj. <sup>63</sup> Hua ni'na' niman né' 'yaj Espíritu Santo. Sé nnee cúj né' 'yaj si hua ni'na' niman né' mánj. Nuguan' ga'mī rian án re' huin nuguan' 'nā' rian

Espíritu Santo. Nī gā'ue gā ni'na' niman án re', gui'yaj nuguan' daj. <sup>64</sup> Sanī hua da'aj ni é re' achin gūxuman ruhua ni'yaj yūnj. —Daj gataj Jesús.

Daj si asij sini yan, nī hua ni'í Jesús ni tsínj nun gūxuman ruhua ni'yaj man'an sij. Nī hua ni'í sij tsínj nā-ga'ui' sij ra'a ni tsínj nicaj sun. <sup>65</sup> Ngaa nī gataj Jesús:

—Hué xi'í si nun gūxuman ruhua da'aj á re', nī hua gatā gūnun a ni é re' sisi nī a 'ngō ni ngüi sī gā'ue gā-na' riánj sisi nitaj si nicaj chrē gā'na' ni sij riánj anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>66</sup> Nī asij güi daj, nī duna da'aj ni tsínj nico' Jesús si gachéj ni sí' ngā sij.

<sup>67</sup> Ngaa nī nachínj snan'anj Jesús ni xuhuij ni tsínj nico' sij. Nī gataj sij:

—Nī hué daj huin ruhua á re' dūna á re' man'ānj ní'. —Gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>68</sup> Ngaa nī gataj Simón Pedro:

—Nī un tsínj rian gān'anj ni únj únj. Si-nuguan' man'án re' 'yaj si hua ni'na' niganj ni únj rian Yan'anj.

<sup>69</sup> Nī hua gūxuman ruhua ni únj ni'yaj ni únj man'án re'. Nī ni'í ni únj sisi man'án re' huin Cristo huin re' da'nij Yan'anj xānga'. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

<sup>70</sup> Ngaa nī gataj Jesús:

—Sé si nacutj ni xuhuij ran' ni é re' a'. Sanī 'ngō a ni é re' huin sichre aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>71</sup> Nī ngaa gataj Jesús nuguan' daj, nī ga'mi sij xi'í Judas da'nij tsínj gu'naj Simón Iscariote. Daj si Judas huin tsínj naga'ui' Jesús ra'a ni tsínj nicaj sun. Nī huin Judas 'ngō ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús.

### Incredulidad de los hermanos de Jesús

**7** Da' sīj da nī gachéj Jesús estado Galilea. Nī nun gā'uej ruhua sij gāche sij estado Judea si nano' ni tsínj israelita man'an sij. Nī dagahui' ni sí' sij, ruhua ni sí'.

<sup>2</sup> Nī gahuin nichrun' güi gui'yaj ni tsínj israelita gui'yanj ngaa gui'yaj ni sij hue' recoj. <sup>3</sup> Ngaa nī gataj ni jnánj Jesús gunun sij:

—Güij so' estado Judea. Ngaa nī guini'i ni tsínj nico' so' si sa' nico 'yaj so' jnánj. <sup>4</sup> Sisi huin ruhua 'ngō tsínj daj guini'i ni ngüi daj hua man'an sij, ngaa nī nitaj si arij huī sij si 'yaj sij mánj. Sisi yya 'yáj re' si sa' nico, ngaa nī gui'yáj so' sun daj rian guini'i daran' ni ngüi aj. —Daj gataj ni jnánj Jesús gunun sij.

<sup>5</sup> Daj si da ni jnánj Jesús nun gūxuman ruhua ni'yaj Jesús. <sup>6</sup> Ngaa nī gataj Jesús gunun ni sij:

—Achin si guisij güi gui'yaj sūnj si-sun man'ānj. Daj nanj gāhuin güi nī gā'ue gui'yaj sun anin' é re' si-sun anin' é re' aj. <sup>7</sup> Nitaj xi'í gā'mi quij ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan xi'í a ni é re' mánj. Sanī nitaj si huin xān' ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ānj. Daj si ataj snan'ān rian ni ngüi sisi nitaj si hua sa' si 'yaj ni sij. <sup>8</sup> Güij anin' é re' gui'yanj daj. Achin si gān'anj man'ānj. Daj si achin guisij güi gui'yaj sūnj si-sun man'ānj.

<sup>9</sup> —Hué daj gataj Jesús gunun ni jnánj sij, nī guna sij estado Galilea.

## Jesús en la fiesta de los tabernáculos

<sup>10</sup> Sanj̄ ngaa guisij̄ gahui ni jnánj̄ sij gan'anj ni sí' gui'yanj̄ daj, n̄i hué daj gan'anj man'an Jesús nej. Sanj̄ nun digyán̄ renga' sij man'an sij rian ni ngüi mánj̄.

<sup>11</sup> Sanj̄ nano' ni tsínj̄ israelita Jesús. N̄i gataj ni sí' gu-nun ni dugüi' ni sí':

—N̄i a huaj tsínj̄ da únj̄. —Daj gataj ni sí'.

<sup>12</sup> N̄i ducu ga'mi guitsi dugüi' ni ngüi xi'f̄ Jesús. N̄i gataj da'aj ni sij:

—Tsínj̄ sa' huin sí'. —Gataj da'aj ni sij.

Sanj̄ gataj ango da'aj ni sij:

—Sé daj huin mánj̄. Tsínj̄ digya' yun'unj̄ ni ngüi huin sí'. —Gataj ango da'aj ni sij.

<sup>13</sup> Sanj̄ n̄i a 'ngö ni ngüi nun ga'mi renga' xi'f̄ Jesús. Daj si xu'ui' ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj̄ israelita.

<sup>14</sup> Huaj ganahuij̄ da'aj gui'yanj̄, n̄i gatúj̄ Jesús chruhua nuhui nico. N̄i gaxi'i sij digyán̄ sij rian ni ngüi.

<sup>15</sup> N̄i gara yan'anj̄ ruhua ni tsínj̄ israelita ngá si-nuguan' Jesús. N̄i gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Daj gui'yaj tsínj̄ nan gahuin chr̄un sij, n̄i nun digu-i'yun sij mánj̄. —Daj gataj ni sij.

<sup>16</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sé si-nuguan'ánj̄ huin nuguan' a'mī mánj̄. Sanj̄ si-nuguan' si ga'n̄ij̄ ga'n̄aj̄ huin aj. <sup>17</sup> Sis̄i hua 'ngö tsínj̄ huin ruhua dagahuin si aran' ruhua Yan'anj̄, n̄i x̄acaj sij cuenta sis̄i nuguan' a'mī nan huin nuguan' 'na' rian Yan'anj̄. N̄i x̄acaj sij cuenta sis̄i nitaj si a'mī güenda man'ánj̄ mánj̄. <sup>18</sup> N̄i tsínj̄ a'mi güenda man'an sij, n̄i huin ruhua sij sis̄i ga'mi sa' ni ngüi xi'f̄ man'an sij. Sanj̄ tsínj̄ huin ruhua sis̄i ga'mi sa' ni ngüi xi'f̄ si ga'n̄ij̄ ga'-na' sí', n̄i x̄anga' si ataj sí'. N̄i nitaj si 'yaj xi'i sí' mánj̄. <sup>19</sup> X̄anga' riqui Moisés si-ley Yan'anj̄ rian án̄ re'. Sanj̄ n̄i a 'ngö ni é re' nun dagahuin ley da mánj̄. N̄i un sin huin n̄i dagahui' ni é re' man'ánj̄, ruhua á re' únj̄. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>20</sup> Ngaa n̄i gataj ni sij:

—Nun nan̄e xi'i nimán̄ re'. N̄i un tsínj̄ huin ruhua da-gahui' re', ruhuá re' únj̄. —Daj gataj ni sij.

<sup>21</sup> N̄i gataj Jesús:

—Daran' ni é re' gara yan'anj̄ ruhua ngá urin si sa' nico, gui'yā. <sup>22</sup> N̄i ga'nin' Moisés sun rian án̄ re' sis̄i ḡu-ta' ni é re' da'nga' ni lij sno'o. Sanj̄ sé rian Moisés gaxi'i gui'yaj ni sij daj. Daj si da'nga' daj gui'yaj ni xi né' asij ná sno'o. N̄i da' güi naránj̄ ruhua né', n̄i uta' á re' da'nga' ni lij sno'o. <sup>23</sup> N̄i sis̄i a'uej ruhua á re' sis̄i ḡu-ta' á re' da'nga' ni lij sno'o güi naránj̄ ruhua né' xi'f̄ si huin ruhua á re' dagahuin a ni é re' si-ley Moisés, ngaa n̄i un sin huin n̄i a'man ruhua á re' ni'yaj á re' man'ánj̄ xi'f̄ si ganahuin sa' 'ngö tsínj̄, gui'yā güi naránj̄ ruhua né' únj̄. <sup>24</sup> S̄i ga'mi gaquin' ni é re' xi'f̄ dugüi' ni é re' ngaa nun ni'i yya ni é re' daj hua si 'yaj sij. Sanj̄ ga'mi n̄ica yya ni é re' ngá xi'f̄ si 'yaj sij aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

## ¿Es éste el Cristo?

<sup>25</sup> Xi'f̄ daj n̄i gataj gō'ngo ni tsínj̄ nne xuman' Jerusalén:

—Sé tsínj̄ nan nano' ni sij dagahui' ni sij a'. <sup>26</sup> Niquin' sí' a'mi renga' sí' rian ni ngüi. N̄i nitaj si chr̄an' yun'unj̄ ni sij man'an sí' mánj̄. Ani ruhua ni tsínj̄ nicaj sun sis̄i hué tsínj̄ nan huin Cristo ní'. <sup>27</sup> Sanj̄ ni'i né' n̄i a 'na' tsínj̄ nan anj̄. N̄i ngaa ga'na' Cristo, n̄i a 'ngö ni ngüi nun guini'i n̄i a ga'na' sí' mánj̄. —Daj gataj ni tsínj̄ nne Jerusalén.

<sup>28</sup> N̄i ngaa guiniquin' Jesús chruhua nuhui, n̄i ga'mi nucua' sij digyán̄ sij rian ni ngüi. N̄i gataj sij:

—Ni'i a ni é re' man'ánj̄. N̄i ni'i a ni é re' n̄i a 'n̄aj̄ nej. Sanj̄ sé si 'n̄aj̄ güenda man'ánj̄. Yan'anj̄ si x̄anga' huin ga'n̄ij̄ ga'n̄aj̄. Sanj̄ nun ni'i a ni é re' Yan'anj̄ mánj̄.

<sup>29</sup> Sanj̄ ni'ṭnj̄ Yan'anj̄. Daj si hué rian Yan'anj̄ 'n̄aj̄. N̄i Yan'anj̄ huin si ga'n̄ij̄ ga'n̄aj̄ nej. —Daj gataj Jesús.

<sup>30</sup> Ngaa n̄i huin ruhua ni sij guida'a ni sij Jesús. Sanj̄ n̄i a 'ngö ni sij nun guida'a sí' si achin guisij̄ güi ga'ue guida'a ni sij sí'.

<sup>31</sup> N̄i nico ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Jesús. N̄i gataj ni sij:

—N̄i ngaa ga'na' Cristo n̄i s̄i ga'ue gui'yaj sí' si sa' nico daj ngá si 'yaj tsínj̄ nan mánj̄. —Gataj ni sij.

## Los fariseos envían alguaciles para prender a Jesús

<sup>32</sup> Ngaa n̄i gunun ni tsínj̄ fariseo si ga'mi hūi ni ngüi xi'f̄ Jesús. Ngaa n̄i ga'n̄ij̄ ni tsínj̄ a'nin' rian ni chrej ngá ni tsínj̄ fariseo ni tsínj̄ policía gan'anj̄ guida'a ni sí' Jesús. <sup>33</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Doj ni güi gan̄ej̄ ngá á re'. Ngaa n̄i nanicaj nan'ánj̄ rian si ga'n̄ij̄ ga'n̄aj̄. <sup>34</sup> N̄ano' ni é re' man'ánj̄. Sanj̄ s̄i nari' a ni é re' mánj̄. Daj si s̄i ga'ue gahuin nucua' á re' gan'anj̄ án̄ re' rian gan'anj̄ gan̄ej̄ mánj̄. —Daj gataj Jesús.

<sup>35</sup> Ngaa n̄i gaxi'i ni tsínj̄ israelita nachínj̄ snan'anj̄ ni sij ni dugüi' man'an ni sij. N̄i gataj ni sij:

—N̄i a gan'anj̄ tsínj̄ nan, n̄i s̄i nari' né' sij únj̄. Gan'anj̄ sij rian ni dugüi' né' ni tsínj̄ gaxa'n̄i scanij̄ ni ngüi griego ní'. N̄i digyán̄ sij si-nuguan' sij rian ni ngüi griego ní'. <sup>36</sup> N̄i gataj sij gunun né': "N̄ano' a ni é re' man'ánj̄. Sanj̄ s̄i nari' a ni é re' mánj̄. Daj si s̄i ga'ue gan'anj̄ án̄ re' rian gan'anj̄ gan̄ej̄ mánj̄." N̄i un sin huin ruhuaj gata nuguan' daj, ruhua á re' únj̄. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

## Ríos de agua viva

<sup>37</sup> N̄i ngaa huaj ganahuij̄ gui'yanj̄ nico, gui'yaj ni sij huin güi gara nico ni ngüi, n̄i ganiquin' Jesús. N̄i gataj sij:

—Sis̄i hua gō'ngo a ni é re' nago'o nnee, n̄i ga'na' á re' riánj̄. N̄i riquij̄ nnee gō'o a ni é re' aj. <sup>38</sup> Tsínj̄ xuman ruhua ni'yaj man'ánj̄, n̄i gara nico nuguan' sa' niman sij daj rún' 'yaj xin̄ej̄ nnee chéj̄, n̄i da'nga' daj gahuin niman sij ngá nuguan' sa'. N̄i ga'ue ga n̄i'na' niman sij, gui'yā. —Daj gataj Jesús.

<sup>39</sup> Nĭ hué daj ga'mi sij xi'f Espiritu Santo ga'na' rian ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj sij. Daj si achin si ga'na' Espiritu Santo rian ni ngüi si achin si ganahuin naca nnee cúj sij.

### División entre la gente

<sup>40</sup> Nĭ ngaa gunun go'ngo ni ngüi daj si-nuguan' Jesús, ngaa nĭ gataj ni sij:

—Xanga' hué tsínj nan huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. —Daj gataj ni sij.

<sup>41</sup> Nĭ gataj ango ni sij:

—Hué sij huin Cristo. —Gataj ni sij.

Sanĭ gataj ángo ni sij:

—Sĭ ga'nā' Cristo estado Galilea mánj. <sup>42</sup> Rian si-nuguan' Yan'anj ataj sisi Cristo gahuin da'nĭ si'nĭ rey David. Nĭ xánj sij huin xuman' Belén rian gane David asij ná nej. —Daj gataj ango ni ngüi daj.

<sup>43</sup> Hué dan nĭ ga'mi guitsi ni sij xi'f Jesús. <sup>44</sup> Nĭ gahuin ruhua go'ngo ni sij guida'a ni sij Jesús. Sanĭ nĭ a'ngo ni sij nun guida'a ni sij mánj.

### Nunca ha hablado hombre así

<sup>45</sup> Ngaa nĭ nanicaj ni tsínj policía ga'nā' yun ni sij rian chrej a'nin' rian ni chrej nga rian ni tsínj fariseo. Nĭ nachínj snan'anĭ ni sí' ni policía.

<sup>46</sup> Ngaa nĭ:

—Nitaj aman ga'mi 'ngo tsínj daj rún' a'mi sij mánj. —Gataj ni policía.

<sup>47</sup> Ngaa nĭ gataj ni tsínj fariseo:

—Nĭ ga'uej ruhua á re' si digya' yun'unĭ sij man'an é re' ní'. <sup>48</sup> Daj si nun guxuman ruhua nĭ a'ngo ni tsínj a'nin' nga ni tsínj fariseo nĭ'yaj ni sij sí' mánj. <sup>49</sup> Sanĭ ni ngüi nan nĭ nun ni'ni ni sij si-ley Moisés mánj. Nĭ guiran' ni sij sayun, gui'yaj Yan'anĭ. —Daj gataj ni sij gunun ni policía.

<sup>50</sup> Hué dan nĭ ga'mi Nicodemo. Nĭ 'ngo dugüi' ni sij huin sí'. Nĭ tsínj gan'anĭ ni'yaj rian nne Jesús ne' nĭ huin sí'.

<sup>51</sup> Nĭ gataj sí':

—Ataj si-ley né' sisi sĭ ga'ue gahuin 'ngo tsínj castigo, gui'yaj né' ngaa achin gunun sini né' si ga'mi sí'. Nĭ sĭ gahuin sí' castigo sisi achin xacaj né' cuenta un sin gui'yaj sí'. —Daj gataj Nicodemo.

<sup>52</sup> Ngaa nĭ gataj ni sij:

—Tsínj 'nā' estado Galilea huín re' nga sij ní'. Dĭgui'yún re' si-nuguan' Yan'anĭ, nĭ xacaj re' cuenta sisi nĭ a'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anĭ nitaj 'nā' estado Galilea mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>53</sup> Ngaa nĭ nan' da go'ngo ni sij ducua' ni sij.

### La mujer adúltera

**8** Ngaa nĭ gahui Jesús gan'anĭ sij quij gu'naj Olivos. <sup>2</sup> Nĭ ngaa guereña' ango güi, nĭ gan'anĭ gatu ruhua' yún sij chruhua nuhui nico. Nĭ ga'nā' daran' ni ngüi rian sij. Ngaa nĭ gan'anĭ gane sij. Nĭ digyán sij rian ni ngüi ga'nā' daj. <sup>3</sup> Ngaa nĭ nicaj ni tsínj digyán si-ley Moisés nga ni tsínj fariseo 'ngo yun'unĭ xana ga'nā' ni

sij. Nĭ gani ni sij unĭ dani ni sij nga Jesús. Nĭ nari' ni sij yun'unĭ xana daj hué gue hora ngaa ga'mi unĭ nga 'ngo tsínj. Nĭ sé nica unĭ huin tsínj daj. <sup>4</sup> Ngaa nĭ gataj ni sij gunun Jesús:

—Maestro, yun'unĭ nan 'yaj squira' nga ango sij. Nĭ da'nga' daj 'yaj nungüej sij nari' ni únj. <sup>5</sup> Nĭ a'nin' si-ley Moisés sun sisi ga'ui' né' yej yun'unĭ xana 'yaj daj.

Ngaa nĭ daj gui'yaj né', ruhua man'án re' únj. <sup>6</sup> —Daj gataj ni sij xi'f si huin ruhua ni sij si ga'mi Jesús 'ngo nuguan' nun hua sa' xi'f si-ley Moisés. Ngaa nĭ ga'ue ga'mi gaquin' ni sij xi'f Jesús, ruhua ni sij.

Sanĭ nitu Jesús, nĭ gaxi'i sij garun sij rian yo'ój nga ra'a sij. <sup>7</sup> Nĭ rian nico' huaj nachínj snan'anĭ ni sí' sij, nĭ naxuman Jesús. Nĭ gataj sij:

—Tsínj nitaj si da'ui gaquin', nĭ hué sí' ga'ui' sini yej unĭ. —Daj gataj Jesús gunun ni sí'.

<sup>8</sup> Ngaa nĭ ga' nitu ruhua' yún Jesús. Nĭ garun sij rian yo'ój.

<sup>9</sup> Nĭ ngaa gunun ni tsínj daj si gataj Jesús, nĭ gahuin nā'aj ni sij, gui'yaj si-nuguan' sí'. Ngaa nĭ gaxi'i ni sij gahui ni sij gan'anĭ go'ngo ni sij. Asij sini gan'anĭ ni tsínj achij. Nĭ da rucu gan'anĭ ni tsínj hua lij daj. <sup>10</sup> Ngaa nĭ naxuman Jesús, nĭ gataj sij gunun yun'unĭ daj:

—Xica'utĭj, nĭ a gan'anĭ ni tsínj ga'mi gaquin' xi'f re' sisi gahuín re' castigo, ataj ni sij únj. —Gataj Jesús rian yun'unĭ xana daj.

<sup>11</sup> Ngaa nĭ gataj yun'unĭ xana daj:

—Nĭ a'ngo tsínj nitaj si a'mi da Señor. —Daj gataj unĭ.

Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nĭ sĭ gui'yaj man'ánĭ castigo man'án re' mánj. Güij nĭ sĭ nanicaj ruhua' yún re' gui'yaj re' gaquin' ga mánj.

### Jesús, la luz del mundo

<sup>12</sup> Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús gunun ni sij:

—Huēj huin 'ngo yan'an xiguin chruhua xungüi nan. Tsínj nico' man'ánĭ, nĭ sĭ gachej sij rian hua rumi' mánj. Sanĭ xiguin sa' chruhua niman sij, gui'yā. Nĭ gane nĭ-ganj sij nga Yan'anĭ. —Daj gataj Jesús.

<sup>13</sup> Ngaa nĭ gataj ni tsínj fariseo gunun Jesús:

—A'mí re' güenda xi'f man'án re'. Xi'f daj nĭ nitaj si ní'yanĭ si a'mí re' mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>14</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nunĭ si a'mí güenda xi'f man'ánĭ, sanĭ xanga' ní'yanĭ nuguan' a'mí xi'tĭj. Daj si ni'tnj nĭ a'nāĭ, nĭ ni'tnj nĭ a gan'án. Sanĭ nun ni'i a ni é re' nĭ a'nāĭ, nĭ nun ni'i a ni é re' nĭ a gan'án nej. <sup>15</sup> Sanĭ axa' ni é re', nĭ a'mi gaquin' ni é re' rian ni ngüi daj rún' ani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Sanĭ nitaj si a'mi gaquin' man'ánĭ rian ni ngüi mánj. <sup>16</sup> Nĭ sisi a'mí gaquin' rian ni ngüi, nĭ dugu'naj hua si gui'yā. Daj si sé urĭnj huin si gui'yā daj. Sanĭ chrē si ga'nĭj ga'nāĭ 'ngo ani ruhuaj ngāĭ. <sup>17</sup> Nĭ ataj nica si-ley ni é re' sisi uyan a'mi huij testigo daj, nĭ xanga' si-nuguan' nungüej sí'.

<sup>18</sup> Hué man'ánĭ huin testigo xi'f man'ánĭ. Nĭ chrē si ga'nĭj ga'nāĭ huin ango testigo daj. —Daj gataj Jesús.

<sup>19</sup> Ngaa nĭ nachínj snan'anĭ ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ a nne chrēj re' únj. —Gataj ni sij.

Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nun ni'í a ni é re' man'ānj. Nĭ nun ni'í a ni é re' chrē nej. Nĭ sisi guini'í a ni é re' man'ānj, nĭ hué daj guini'í ni é re' chrē nej aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>20</sup> Hué ni nuguan' nan ga'mi Jesús ngaa digyán sij rian ni ngüĭ man chruhua nuhui nico rian a'ui' ni sij san'anĭ rian Yan'anĭ. Sanĭ nĭ a 'ngo ni tsínĭ nun guĭda'a sí'. Daj si achin guĭsij güĭ guĭda'a ni sij sí'.

### A donde yo voy, vosotros no podéis ir

<sup>21</sup> Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús rian ni tsínĭ israelita:

—Gan'ān nánĭ. Nĭ nāno' a ni é re' man'ānj. Nĭ gahui' a ni é re' xi'í si da'ui ni é re' gaquin'. Rian gan'ān, sanĭ sĭ ga'ue gan'anĭ án re' mánĭ. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>22</sup> Ngaa nĭ gataj ni tsínĭ israelita gunun ni dugüĭ' ni sij:

—Asĭ ani ruhua sij dagahui' sij man'an sij sisi ataj sij sisi sĭ ga'ue gan'anĭ né' rian gan'anĭ sij, ataj sij ní'.

—Daj gataj ni sí'.

<sup>23</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni tsínĭ man nĭca' nan huin a ni é re'. Sanĭ man'ānj 'nā' xata'. Nĭ tsínĭ man chruhua xungüĭ huin a ni é re'. Sanĭ nitaj si huĭnj chruhua xungüĭ nan mánĭ. <sup>24</sup> Hué xi'í daj gatā gunun a ni é re' sisi gahui' ni é re' xi'í si da'ui a ni re' gaquin'. Daj si sisi nun guxuman ruhua ni é re' sisi huĕj huin Cristo, nĭ hua niān gahui' ni é re' ngaa ga gue da'ui a ni é re' gaquin'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínĭ israelita.

<sup>25</sup> Ngaa nĭ nachínĭ snan'anĭ ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ ūn tsínĭ huĭn re' únĭ. —Daj gataj ni sij.

Nĭ gataj Jesús:

—Asĭj sini yan nĭ hua gatā gunun ni é re' ūn tsínĭ huĭnj. <sup>26</sup> Hua nico nuguan' gatā gunun ni é re'. Nĭ hua nico nuguan' natāj xi'í si-gaquin' ni é re' nej. A'mi xān-ga' si ga'nĭj ga'nāj. Nĭ si natāj gunun ni ngüĭ man chruhua xungüĭ, nĭ hué nuguan' nan huin si unūnj rian si ga'nĭj ga'nāj. —Daj gataj Jesús.

<sup>27</sup> Sanĭ nun gara da'nga' ruhua ni sij sisi ga'mi Jesús xi'í chrej sij. <sup>28</sup> Xi'í daj nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Ngaa dōco' a ni é re' xata' man'ānj huĭnj da'nĭj ni ngüĭ, nĭ guĭni'í ni é re' sisi huĕj huin Cristo aj. Nĭ guĭni'í a ni é re' sisi nitaj si 'yā güenda man'ānj. Sanĭ maan si a'mĭ urin si digyán chrē riānj. <sup>29</sup> Nne si ga'nĭj ga'nāj ngāj. Nitaj si duna chrē urĭnj mánĭ. Daj si ya'yoj 'yā si aran' ruhua chrē. —Gataj Jesús.

<sup>30</sup> Ngaa ga'mi Jesús nuguan' daj, nĭ guxuman ruhua nico ni tsínĭ daj ni'yaj ni sij sí'.

### La verdad os hará libres

<sup>31</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni tsínĭ israelita guxuman ruhua ni'í sij:

—Sisi 'ngo dagahuin ni é re' si-nuguan'ānj, ngaa nĭ gahuin xānga' a ni é re' ni tsínĭ nico' man'ānj. <sup>32</sup> Nĭ guĭni'í ni é re' nuguan' xānga'. Ngaa nĭ gahuin ní'nĭj rian án re', guĭ'yaj nuguan' xānga' daj. —Daj gataj Jesús.

<sup>33</sup> Ngaa nĭ gataj ni sij:

—Hué ni únĭ huin da'nĭ si'nĭ tsínĭ gu'naj Abraham. Nĭ nitaj aman guĭ'yaj sun yun ni únĭ mánĭ. Daj huin si atāj re' sisi sĭ guĭ'yaj sun yun únĭ únĭ. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>34</sup> Nĭ gataj Jesús:

—Xānga' atā gunun a ni é re' sisi daran' ni ngüĭ 'yaj gaquin', nĭ na'ue ga'nin' ruhua ni sij si 'yaj ni sij gaquin'. Nĭ 'yaj sun yun ni sij rian gaquin' daj. <sup>35</sup> Nĭ 'ngo tsínĭ 'yaj sun yun rian xuru'ue, nĭ na'ue gane nĭganĭ sij ducuá xuru'ue mánĭ. Sanĭ tsínĭ huin da'nĭj xuru'ue daj, nĭ nne nĭganĭ sí' ducuá chrej sí'. <sup>36</sup> Hué dan nĭ sisi riqui da'nĭj Yan'anĭ sisi gahuin ní'nĭj ni é re' rian gaquin', ngaa nĭ hua yya xānga' sisi sé tsínĭ 'yaj sun yun rian gaquin' huin a ni é re' ga mánĭ.

<sup>37</sup> 'Nĭ ni'tnj sisi ni é re' huin da'nĭ si'nĭ xi' Abraham. Sanĭ huin ruhua ni é re' dagahui' ni é re' man'ānj xi'í si na'uej ruhua á re' sisi gatu si-nuguan'ānj chruhua ni-man án re' aj. <sup>38</sup> A'mi man'ānj sisi guini'tnj rian nne chrē. Sanĭ 'yaj ni é re' daj rún' gataj chrej a ni é re' rian án re' aj. —Daj gataj Jesús.

### Sois de vuestro padre el diablo

<sup>39</sup> Ngaa nĭ:

—Xi ni únĭ huin tsínĭ gu'naj Abraham. —Gataj ni sij. Sanĭ gataj Jesús:

—Sisi huin xānga' á re' da'nĭj xi' Abraham, ngaa nĭ guĭ'yaj á re' daj rún' guĭ'yaj sí'. <sup>40</sup> Sanĭ nĭnj si gatā gunun ni é re' nuguan' xānga' huin nuguan' digyán Yan'anĭ riānj, sanĭ huin ruhua ni é re' dagahui' ni é re' yūnj. Sanĭ sé daj guĭ'yaj quĭj Abraham mánĭ. <sup>41</sup> Uyan 'yaj ni é re' daj rún' 'yaj chrej a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Xi'í daj nĭ gataj ni sij:

—Sé ni únĭ huin da'nĭj gaquin' mánĭ. Sanĭ hua urin chrej ni únĭ huin Yan'anĭ. —Gataj ni sij.

<sup>42</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Sisi xānga' Yan'anĭ huin chrej a ni é re', nĭ gahuin 'ĭ ruhua á re' nĭ'yaj á re' yūnj. Daj si gahui man'ānj rian nne Yan'anĭ. Nĭ ga'nāj chruhua xungüĭ nan. Sé si ga'nāj güenda man'ānj. Sanĭ ga'nāj xi'í si Yan'anĭ ga'nĭj ga'nāj.

<sup>43</sup> 'Na'ue gara da'nga' ruhua á re' nuguan' a'mĭ xi'í si na'uej ruhua á re' gunun a ni é re' nuguan' a'mĭ rian án re'. <sup>44</sup> Chrej ni é re' huin sichre. Nĭ huin ruhua á re' guĭ'yaj á re' daj rún' huin ruhua guĭ'yaj chrej a ni é re'. Nĭ asĭj sini yan 'ngo huin sichre 'ngo si dagahui' ní-man. Nitaj aman ga nĭca si-nuguan' sichre mánĭ. Nĭ nitaj aman ga'mi xānga' sichre mánĭ. Nĭ ngaa a'mi yya sichre, nĭ si-nuguan' man'an sichre a'mi. Daj si snan'anĭ sichre daj. Nĭ chrej ni ngüĭ a'mi snan'anĭ huin sichre aj.

<sup>45</sup> 'Sanĭ rĭan a'mi xānga' man'ānj, nĭ nun xuman ruhua á re' si a'mĭ mánĭ. <sup>46</sup> Nĭ a 'ngo ni é re' sĭ ga'ue gataj sisi da'utĭj gaquin' mánĭ. Nĭ sisi a'mi xangāj, nĭ ūn sin huin nĭ na'ue guxuman ruhua á re' guĭni'í a ni é re' si-nuguan'ānj únĭ. <sup>47</sup> Nĭ tsínĭ nico' Yan'anĭ, nĭ unun yya sij si-nuguan' Yan'anĭ. Sanĭ nitaj si nico' a ni é re'

Yan'anj mánj. Xi'í daj na'uej ruhua á re' gunun a ni é re' si-nuguan' Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj israelita.

### La preexistencia de Cristo

<sup>48</sup> Ngaa nì gataj ni sij:

—Xanga' nuguan' ga'mi ni únj sisi huín re' 'ngo tsínj samaritano. Nì nun nanē xi'i nimán re' nej. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>49</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Nitaj nanē xi'i nun nimánj mánj. Nun yan'án chrē aj. Sanì nitaj si nun yan'anj án re' yúnj mánj. <sup>50</sup> Nitaj si 'yaj súnj sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'tj. Sanì Yan'anj huin ruhua sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'tj aj. Nì nagui'yaj yya Yan'anj xi'í ni ngüi. <sup>51</sup> Xanga' atā gunun a ni é re' sisi tsínj gunun sa' si-nuguan'anj, nì nitaj aman gahui' sij mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>52</sup> Yu'uj daj gataj ni tsínj israelita gunun Jesús:

—Yyaj nì hua ni'i yya ni únj sisi nun nanē xi'i chruhua nimán re'. Daj si gahui' tsínj gu'naj Abraham nga daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nì atáj re': "Sisi gunun sa' 'ngo tsínj daj si-nuguan' re', nì si gahui' sij mánj." Daj atáj re'. <sup>53</sup> Asi huin achíj re' daj nga xi ni únj Abraham, ruhuá re' ní'. Gahui' sí' nì hué daj gahui' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Nì un tsínj huín re', ruhuá re' únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>54</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Sisi gataj man'anj sisi tsínj sa' huínj, nì nitaj si ní'yanj si-nuguan'anj mánj. Sanì a'mi sa' chrē xi'tj. Nì hué man'an án re' ataj sisi Dan'anj ni é re' huin chrē aj. <sup>55</sup> Sanì nun ni'i a ni é re' chrē mánj. Sanì man'anj nì ni'tnj chrē aj. Nì sisi gatā sisi nun ni'tnj chrē, nì huínj 'n-gō tsínj nne, daj rún' huin ni é re'. Sanì xanga' ni'tnj chrē. Nì 'yā daj rún' ataj si-nuguan' chrē aj.

<sup>56</sup> 'Gahuin niā' ruhua xi ni é re' tsínj gu'naj Abraham xi'í si gana'uij sí' güi ga'na' man'anj chruhua xungüi nan. Nì guini'i sí' si ga'nāj. Ngaa nì gahuin niā' yya ruhua sij aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>57</sup> Ngaa nì gataj ni sij:

—Achin guisij re' huíj xia chi' yo'. Nì asa' ga'ue gataj re' sisi hua guini'í re' Abraham únj. —Gataj ni sij.

<sup>58</sup> Nì gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisi ngaa achin ga'nga Abraham, nì hua nnēj aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>59</sup> Yu'uj daj nì guida'a ni sij yej ga'ui' ni sij Jesús, ruhua ni sij. Sanì guixíj huí Jesús man'an sij. Nì gahui sí' nuhui nico daj. Nì gachin sí' scanij ni sij gan'anj sí'.

### Jesús sana a un ciego de nacimiento

**9** Nì ngaa gachin Jesús gan'anj sij, nì guini'i sij 'ngo tsínj duri. Nì duri sí' asij ga'nga sí'. <sup>2</sup> Ngaa nì nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús gataj ni sí':

—Maestro, un sin huin nì ga'nga duri tsínj nan únj. Asì si-gaquin' chrej sij gui'yaj ní'. Asì si-gaquin' man'an sij gui'yaj sa'. —Daj gataj ni sij.

<sup>3</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Sé xi'í si-gaquin' sij huin mánj. Nì sé xi'í si-gaquin' chrej sij nga nni sij huin mánj. Maan si huin ruhua Yan'anj sisi guini'i ni ngüi daj ga'ue gui'yaj sa' Yan'anj nga sij. <sup>4</sup> Ne' guní'yanjan nì hua niān gui'yaj né' si-sun si ga'níj ga'nāj chruhua xungüi nan. Daj si ngaa 'na' guini, nì na'ue gui'yaj sun nì a 'ngo né' ga mánj. <sup>5</sup> Nì ngaa nnēj chruhua xungüi nan, nì daj rún' huin 'ngo yan'an xiguin huínj chruhua xungüi aj. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj nico' sij.

<sup>6</sup> Nì ngaa guisij ga'mi Jesús nuguan' daj, nì garáj sta'-nunj sij rian yo'ój. Nì gui'yaj sij doj sige' nga dane sta'-nunj sij. Nì garun sij rian tsínj duri daj. <sup>7</sup> Ngaa nì gataj Jesús gunun sí':

—Güij na'nin' re' rián re' pozo nnee gu'naj Siloé.

—Daj gataj Jesús. (Nì nuguan' Siloé huin ruhuaj gata: Nnee 'na' anéj chrej, gui'yaj ni sij.) Ngaa nì gan'anj na'nin' tsínj duri daj rian sij chruhua nnee daj. Nì ngaa nanicaj sij, nì hua ga'ue ni'yaj sij.

<sup>8</sup> Nì hua guini'i ni ngüi huin dugüi' tsínj daj gane tsínj daj gachínj sij caridad. Ngaa nì nachínj snan'anj ni sij ni dugüi' ni sij. Nì gataj ni sij:

—Nì sé tsínj nan huin tsínj nne achínj caridad, ruhua á re' a'. —Daj gataj ni sij.

<sup>9</sup> Ngaa nì:

—Hué sij huin. —Gataj gō'ngo ni sij.

Nì gataj ango ni sij:

—Sé sij huin nunj si hué daj hua sij. —Gataj ango ni sij.

Sanì gataj man'an tsínj daj:

—Huēj huin aj. —Gataj sí'.

<sup>10</sup> Ngaa nì nachínj snan'anj ni sij sí'. Nì gataj ni sij:

—Daj gui'yaj re' nì ga'ue naxí'nij rián re' únj. —Gataj ni sij.

<sup>11</sup> Ngaa nì gataj tsínj daj:

—Tsínj gu'naj Jesús nì gui'yaj sí' sige'. Nì garun sí' riānj. Nì gataj sij gunün: "Gan'anj na'nij re' pozo nnee gu'naj Siloé." Daj gataj sij gunün. Ngaa nì ngaa guisij gan'anj na'nij riānj chruhua nnee daj, ngaa nì naxí'nij riānj aj. —Gataj tsínj daj gunun ni sij.

<sup>12</sup> Ngaa nì nachínj snan'anj ni sij sí'. Nì gataj ni sij:

—Nì a nne tsínj daj únj. —Gataj ni sij.

—Nun ni'tnj nì a nne sí'. —Gataj tsínj daj.

### Los fariseos interrogan al ciego sanado

<sup>13</sup> Hué dan nì nicaj ni sij tsínj ga duri daj gan'anj ni sij rian ni tsínj fariseo. <sup>14</sup> Nì güi naránj ruhua ni ngüi israelita huin ngaa gui'yaj Jesús sige', nì ganahuin tsínj duri daj. <sup>15</sup> Nì nachínj snan'anj ni sí' daj gui'yaj sij nahuin rian sij. Ngaa nì gataj sij:

—Garun 'ngo tsínj daj sige' riānj. Nì gan'anj na'nij riānj. Nì yyaj nì xiguin ni'yā nánj. —Daj gataj sij.

<sup>16</sup> Ngaa nì gataj gō'ngo ni tsínj fariseo:

—Tsínj gui'yaj nan nì sé rian Yan'anj 'na' sij mánj. Daj si nitaj si ní'yanj sij nga güi naránj ruhua né' mánj. —Daj gataj gō'ngo ni sij.

Sanì gataj ango ni sij:

—Sì ga'ue gui'yaj sij si sa' nico da sisi huin sij tsínj da'ui gaquin' mánj. —Daj gataj ango ni sij.

Ngaa n̄i ga'mi guitsi man'an ni sij xi'í Jesús. <sup>17</sup> Yu'uj daj gataj ruhua' yún ni sij rian tsínj daj:  
—Daj gataj man'án re' xi'í tsínj gui'yaj naxi'n̄ij rián re' únj. —Daj gataj ni sij.

Ngaa n̄i:  
—Güendāj n̄i hué sij huin 'ngō tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj, ruhuāj aj. —Gataj tsínj daj xi'í Jesús.

<sup>18</sup> San̄i nun guxuman ruhua ni tsínj israelita sisi hua yya ga duri tsínj daj, n̄i naxi'n̄ij rian sij. Yu'uj daj n̄i gaquínj ni sí' chrej sij nej, nni sij nej, ga'na' nungüej nicā sij rian ni sí'. <sup>19</sup> N̄i nachínj snan'anj ni sí'. N̄i gataj ni sí':

—Xanga' da'n̄ij nungüej é re' huin tsínj nan ní'. N̄i xanga' ga'nga duri sij ní'. Asā' ga'ue ni'yaj s̄a' sij, ruhua nungüej é re' únj. —Daj gataj ni sí'.

<sup>20</sup> Ngaa n̄i gataj nungüej nicā sij:

—Ni'i yya únj sisi da'n̄ij únj huin sí'. N̄i ni'i yya únj sisi ga'nga duri sí' nej. <sup>21</sup> San̄i nun ni'i únj un sin gui'yaj, n̄i ni'yaj s̄a' sij yyaj. N̄i nun ni'i únj un tsínj gui'yaj, n̄i naxi'n̄ij rian sij. N̄achin̄j snan'anj ni é re' sij si achij sij. N̄i ga'mi sij xi'í man'an sij. —Daj gataj nungüej nicā sij.

<sup>22</sup> Hué daj ga'mi nungüej sij si xu'ui' sij ni'yaj sij ni tsínj israelita. Daj si uyan hua ga'mi ni tsínj israelita sisi guiri ni sí' ne' chrej xe' go'ngo tsínj man chruhua nuhui gataj sisi Jesús huin Cristo. <sup>23</sup> Xi'í daj gataj chrej sij ngā nni sij:

—N̄achin' snan'anj ni é re' sij si hua achij sij. —Daj gataj nungüej sij.

<sup>24</sup> Ngaa n̄i naquínj ruhua' yún ni tsínj israelita tsínj gahuin duri daj. N̄i gataj ni sij:

—Gataj n̄ica yyā re' rian Yan'anj daj guirán' re'. Daj si ni'i ni únj sisi tsínj daj huin 'ngō tsínj da'ui gaquin'. —Daj gataj ni sij.

<sup>25</sup> Ngaa n̄i gataj tsínj gahuin duri daj:

—Nun ni'tnj sisi da'ui sij gaquin'. Urin si ni'tnj sisi dur̄ij, n̄i hua a'ue ni'yā ruhuāj nánj. —Daj gataj sij.

<sup>26</sup> Ngaa n̄i nachínj snan'anj ruhua' yún ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Daj gui'yaj sij, n̄i naxi'n̄ij rián re', gui'yaj sij únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>27</sup> N̄i gataj sij:

—Hua gatā gunun ni é re', san̄i na'ue gunun ni é re' mánj. N̄i un sin huin ruhua ni é re', n̄i n̄ata' ruhua' yūnj gunun a ni é re', ruhua á re' únj. N̄i guinico' ni é re' man'an sij, ruhua á re' ní'. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>28</sup> Ngaa n̄i ga'mi quij ni sij gataj ni sij gunun tsínj daj:

—Man'án re' nico' tsínj daj, san̄i nico' ni únj Moisés.

<sup>29</sup> Ni'i ni únj sisi ga'mi Yan'anj ngā Moisés. San̄i nun ni'i ni únj n̄i a 'n̄a' tsínj da mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>30</sup> Ngaa n̄i gataj tsínj gahuin duri daj:

—Gahuin yan'anj ruhuāj ni'yā si-nuguan' ni é re'. Daj si nun ni'i ni é re' n̄i a 'n̄a' sij. N̄i hué sij gui'yaj naxi'n̄ij riánj. <sup>31</sup> Ni'i s̄a' né' sisi nitaj si unun Yan'anj nuguan' achínj jni'yaj ni ngüi da'ui gaquin' rian Yan'anj mánj. San̄i sisi nun yan'anj né' rian Yan'anj, n̄i sisi 'yaj né' si huin ruhua Yan'anj, n̄i unun Yan'anj si achínj jni'yaj né' rian Yan'anj anj. <sup>32</sup> Nitaj aman gunun né' nuguan' sisi naxi'n̄ij rian 'ngō tsínj ga'nga duri, gui'yaj 'ngō tsínj da

mánj. <sup>33</sup> N̄i a 'ngō rasun s̄a' sí ga'ue gui'yaj tsínj daj sisi sé rian Yan'anj 'n̄a' sij mánj. —Daj gataj tsínj ga duri daj.

<sup>34</sup> Ngaa n̄i gataj ni sij:

—Asij ga'ngá re', n̄i da'uí re' gaquin' anj. Ngaa n̄i huin ruhuá re' dígyán re' rian ni únj ní'. —Daj gataj ni sij.

Ngaa n̄i guiri ni sij sí' chruhua nuhui.

### Ceguera espiritual

<sup>35</sup> Ngaa n̄i gunun Jesús nuguan' sisi guiri ni sij tsínj daj chruhua nuhui. N̄i ngaa nacaj dugüi' sij ngā sí', n̄i nachínj snan'anj sij sí'. N̄i gataj sij:

—Xuman ruhuá re' ni'yáj re' da'n̄ij Yan'anj ní'. —Daj gataj Jesús.

<sup>36</sup> Ngaa n̄i gataj sí':

—Señor, gataj re' un tsínj huin da'n̄ij Yan'anj, ngaa n̄i guxuman ruhuāj ni'yā man'an sí'. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>37</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Hua guini'í re' sí' si huēj huin sí' a'mī ngā re' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>38</sup> Ngaa n̄i gataj tsínj daj:

—Xuman ruhuāj ni'tnj so', Señor. —Daj gataj sij n̄i ganiquin' ráj dācoj sij rian Jesús.

<sup>39</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ga'n̄a' man'ānj chruhua xungüi nan sisi nagui'yaj yyā si-gaquin' ni ngüi. N̄i xi'í ni tsínj nun ni'i, n̄i gui'yā sisi guini'í ni sij. Daj si xacaj ni sij cuenta sisi nun ni'i ni sij. N̄i xi'í ni tsínj ataj sisi ni'i ni sij, san̄i gui'yā sisi garánj rian ni sij. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>40</sup> N̄i ngaa gunun go'ngo ni tsínj fariseo niquin' yu'uj daj si gataj Jesús, n̄i nachínj snan'anj ni sij sí'. N̄i gataj ni sij:

—Daj rún' hua tsínj aránj rian hua ni únj, ruhuá re' ní'. —Gataj ni sij.

<sup>41</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sisi nun ni'i a ni é re', n̄i nitaj gaquin' da'ui a ni é re' mánj. San̄i rian ataj ni é re' yyaj sisi ni'i ni é re', xi'í daj 'ngō da'ui ni é re' gaquin'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

### Parábola del redil

**10** Ngaa s̄ij ni gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun a ni é re': Sisi un tsínj ahui ne' chrej rucu xingá man xachij atúj sij chruhua xingá, n̄i hué sij huin tsínj t̄u. Daj si na'uej ruhua sij gatu sij ne' rian xingá rian atúj né'. <sup>2</sup> San̄i tsínj atúj rian xingá, n̄i hué sij huin tsínj d̄an xachij. N̄i dugumi sij. <sup>3</sup> N̄i na'n̄ij tsínj dugumi rian xingá gatu tsínj d̄an daj. N̄i a'mi sij si-xugüi go'ngo xuj. N̄i nani'í ni xuj si-n̄ane sij. N̄i guiri sij xú' chruhua xingá. <sup>4</sup> N̄i ngaa gahui ni xachij daj, n̄i táj dian tsínj dugumi daj. N̄i nico' ni xuj rucú sij. Daj si hua ni'i ni xuj si-n̄ane sij aj. <sup>5</sup> San̄i s̄i guinico' ni xucu ango tsínj daj. Maan si gunánj xuj rian sí'. Daj si nun ni'i xuj si-n̄ane ango tsínj da mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>6</sup> Nĭ daj rún' hua 'ngō cuento hua nuguan' ga'mi Jesús rian ni sij. Sanĭ nun gara da'nga' ruhua ni sij si gataj sí'.

### Jesús, el buen pastor

<sup>7</sup> Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisĭ daj rún' huin rian xingá rian atúj ni xachij, nĭ hué daj huin man'ānj.

<sup>8</sup> Daran' ni tsínj ga'nā' ngaa achin ga'na' man'ānj, nĭ huin ni sij tsínj tĭ. Sanĭ nun gunun ni xuj si ga'mi ni sí'.

<sup>9</sup> Daj rún' huin rian xingá huin man'ānj. Tsínj 'nā' riānj, nĭ gatu sij chruhua xingá, nĭ ganani sij, gui'yā. Nĭ gahuin sij daj rún' huin xachij ngaa ahui natu xuj chruhua xingá nari' xuj xa xuj.

<sup>10</sup> 'Sanĭ maan si huin ruhua tsínj tĭ daj gui'yaj tĭ sí', nĭ dagahui' sí' nej, nĭ dēre' sí' ni xachij daj, huin ruhua sí'. Sanĭ ga'nāj xi'í si huin ruhuāj ga nĭ'na' ni xachij. Nĭ ga nĭ'na' xanga' ni xuj, ruhuāj aj.

<sup>11</sup> 'Huēj huin tsínj dugumi sa' ni xachij. Nĭ gahuĭj xi'í ni dānj. <sup>12</sup> Tsínj huin moso, sanĭ sé tsínj dan xachij huin sij mánj. Tsínj 'yaj gana san'anj huin sij aj. Nĭ ngaa guĭni'i sij 'ngō xá'yanj huee, nĭ dĭnáj sij ni xachij. Nĭ gunánj sij gan'anj sij. Ngaa nĭ guida'a xá'yanj xachij daj. Nĭ gaxa'nĭ daran' ni xachij, gui'yaj xá'yanj da aj. <sup>13</sup> Nĭ unánj tsínj moso daj si nitaj si nahuij ruhua sij ni'yaj sij ni xachij mánj. Maan si tsínj 'yaj gana san'anj huin sij aj.

<sup>14</sup> 'Huēj huin tsínj dugumi sa' xachij. Nĭ ni'tnj ni dānj. Nĭ ni'i ni dānj man'ānj nej. <sup>15</sup> Nĭ ni'i chrē man'ānj. Nĭ ni'tnj chrē nej. Nĭ daj rún' hua man'ānj ngā chrē, nĭ da'nga' daj hua ni dānj ngāj. Nĭ gahuĭj xi'í ni dānj xachij nej. <sup>16</sup> Nĭ nĭcā ango ni dānj xachij. Nĭ sé si nĭn xuj chruhua xingá nan mánj. Nĭ hua niān guĭnicā ango ni xú' daj ga'nāj. Ngaa nĭ gunun ni xú' si-nuguan'ānj. Nĭ guĭman gahuin chre' ni xú' ngā ni xucu mán asij si-ni. Ngaa nĭ man'ānj dĭgumi daran' ni xachij daj.

<sup>17</sup> 'Nĭ ga'uej ruhuāj gahuĭj. Nĭ gāna'nĭ ruhua' yūnj. Nĭ xi'í si ga'uej ruhuāj gahuĭj xi'í ni dānj, nĭ xi'í daj 'ĭ ruhua chrē ni'ya man'ānj. <sup>18</sup> Nitaj si gui'yaj ango ni sij sisĭ gahuĭj. Sanĭ gahuĭj güenda man'ānj. Hua sun riānj gatā sisĭ gahuĭj. Nĭ hua sun riānj gatā sisĭ gāna'nĭj ruhua' yūnj nej aj. Nan huin sun ga'nin' chrē riānj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>19</sup> Nĭ ngaa gunun ni tsínj israelita ni nuguan' daj, nĭ ga'mi guitsi ruhua' yún ni sij. <sup>20</sup> Nĭ gataj da'aj ni sij:

—Nĭn nanē xi'í niman sij. Nĭ sinúnj sij nej. Ngaa nĭ ũn sin nĭ unun a ni é re' si ataj sij únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>21</sup> Sanĭ gataj ango da'aj ni sij:

—Nitaj si a'mi 'ngō tsínj nĭn nanē xi'í niman nuguan' hua nan mánj. Nĭ sĭ ga'ue naxi'ni rian tsínj duri, gui'yaj 'ngō nanē xi'í mánj. —Daj gataj ni sij.

### Los judíos rechazan a Jesús

<sup>22</sup> Nĭ xuman' Jerusalén, nĭ gui'yaj ni sij gui'yanj xi'í si nasĭj yo' ngaa naga'ui' ni sij nuhui nico rian Yan'anj. Nĭ ni yahui nuhuij huin. <sup>23</sup> Nĭ achéj Jesús chruhua nuhui chruhua 'ngō corredo gu'naj Salomón. <sup>24</sup> Ngaa nĭ gani-

caj ni tsínj israelita xi'nĭj Jesús. Nĭ nachínj snan'anj ni sij sí'. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ aman guĭsĭj güi gahuin yya ruhua únj ni'yaj únj man'án re' únj. Sisĭ hué re' huin Cristo, nĭ 'ngō ũn ga-taj yyá re' gunun únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>25</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Hua gatā gunun a ni é re', sanĭ nun guxuman ruhua á re' mánj. Nĭ si sa' nico 'yā xi'í chrē digyán yya rian án re' daj tsínj huĭnj anj. <sup>26</sup> Sanĭ nun guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj. Daj si sé dānj xachij huin ni é re' mánj. Nĭ hua gatā gunun a ni é re' nuguan' nan. <sup>27</sup> Nĭ unun ni dānj xachij si-nanēj. Nĭ ni'tnj ni xuj. Nĭ nico' ni xuj rucūj. <sup>28</sup> Nĭ a'ūj si guĭman niĭganj ni xuj ngā Yan'anj. Nĭ nitaj aman gahui' ni xuj. Nĭ nitaj ā 'ngō ni tsínj ga'ue ga'ne ni xuj ra'āj mánj. <sup>29</sup> Riqui chrē ni xuj riānj. Nĭ huin achij chrē daj ngā daran' anj. Yu'uj daj nĭ ā 'ngō ni tsínj sĭ gahuin nucaj ga'ne ni xuj ra'a chrē mánj. <sup>30</sup> Rún' hua urin tsínj hua man'ānj ngā chrē nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>31</sup> Ngaa nĭ guida'a ruhua' yún ni tsínj israelita yej ga'ui' ni sij Jesús, ruhua ni sij.

<sup>32</sup> Sanĭ gataj Jesús:

—Guisĭj gui'yā nico si sa' guini' a ni é re'. Nĭ gahuin nucaj gui'yā daj, gui'yaj chrē. Nĭ xi'í ũn si sa' daj huin ruhua á re' ga'ui' a ni é re' yej man'ānj únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>33</sup> Nĭ gataj ni sij:

—Sé xi'í 'ngō si sa' nico gui'yáj re' ga'ui' ni únj yéj re' mánj. Sanĭ ga'ui' únj yej man'án re' xi'í si a'mí re' 'ngō nuguan' quĭj xi'í Yan'anj. Nĭ maan si 'ngō tsínj huĭn re'. Nĭ 'yáj re' sisĭ huin man'án re' Yan'anj. —Daj gataj ni sij.

<sup>34</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Hua niĭca si-dĭcuanj nicaĭ á re'. Nĭ nuguan' ga'mi man'an Yan'anj huin nuguan' daj. Nĭ gataj Yan'anj: "Gataj man'ānj sisĭ huin ni é re' yan'anj." Hué daj gataj Yan'anj gunun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. <sup>35</sup> Hué dan nĭ sisĭ man'an Yan'anj gataj sisĭ ni tsínj ga'-mi si-nuguan' Yan'anj huin yan'anj, (nĭ ni'i yya né' sisĭ nuguan' xanga' huin si-nuguan' Yan'anj), <sup>36</sup> ngaa nĭ sisĭ gahuin ninĭj, gui'yaj Yan'anj, nĭ sisĭ ga'nĭj Yan'anj ga'nāj chruhua xungūj, ngaa nĭ asa' ga'ue gataj á re' sisĭ a'mi quĭ xi'í Yan'anj ngaa gatā gunun a ni é re' sisĭ da'nĭj Yan'anj huĭnj únj. <sup>37</sup> Nĭ sisĭ nitaj si 'yaj sūnj si-sun chrē, ngaa nĭ sĭ guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj mánj. <sup>38</sup> Sanĭ sisĭ yya 'yaj sūnj si-sun chrē, ngaa nĭ nĭn si nun xuman ruhua á re' ni'yaj ni é re' man'ānj, sanĭ hua xi'í guxuman ruhua á re' si sa' nico gui'yā aj. Da' sĭj, ngaa nĭ xacaj á re' cuenta, nĭ guĭni' a ni é re' sisĭ nne chrē ngāj, nĭ nnēj ngā chrē nej. —Daj gataj Jesús.

<sup>39</sup> Ngaa nĭ gahuin ruhua ruhua' yún ni sij guida'a ni sij Jesús. Sanĭ guinani sí' rian ni sij.

<sup>40</sup> Ngaa nĭ gahui Jesús gan'anj ruhua' yún sij anéj chrej xinéj nnee gu'naj Jordán. Nĭ gunáj sij yu'uj daj rian duguata' nnee sini Juan ni ngūj. <sup>41</sup> Nĭ ga'nā' nico ni ngūj rian Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Xanga' ni nun gui'yaj Juan si sa' nico. Sanĭ gahuin yya daran' si gataj sij xi'í Jesús. —Gataj ni sij.



<sup>42</sup> Nì nico ni ngüj guxuman ruhua ni'yaj Jesús yu'uj daj.

### Muerte de Lázaro

**11** Hué dan nì hua 'ngö tsínj a'nan' gu'naj sí' Lázaro. Nì nne sí' xuman' Betania huin xánj yun'unj gu'naj María nga xugüij ún' Marta. <sup>2</sup> (Nì xica'uij Lázaro huin María. Hué ún' huin si gayanj nnee quin' daj dacój Jesús. Nì nacö dacój sí', gui'yaj ún' nga hueé chra ún'.) <sup>3</sup> Ngaa nì ga'níj nungüej xica'uij Lázaro 'ngö nuguan' rian Jesús, gataj nungüej unj:

—Axa' tsínj 'i ruhuá re', sanì a'nan' sij, Señor. —Daj gataj nuguan' ga'níj nungüej unj rian Jesús.

<sup>4</sup> Nì ngaa gunun Jesús nuguan' daj, nì gataj sí':

—Sé si gahui' sij, gui'yaj xi'i da mánj. Sanì guiran' sij sisi ga'mi sa' ni ngüj xi'tj huínj da'níj Yan'anj nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nata' nuguan' daj rian sij.

<sup>5</sup> Nì 'i ruhua Jesús ni'yaj sí' Marta nga María nga xica'uij nungüej ún' Lázaro. <sup>6</sup> Sanì gunáj sí' yahuij güi rian nne sí' ngaa gunun sí' sisi a'nan' Lázaro. <sup>7</sup> Ngaa síj nì gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Gan'anj ruhua' yún né' estado Judea aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>8</sup> Nì gataj ni tsínj nico' Jesús:

—Rabí, cuanj nì gahuin ruhua ni tsínj israelita man yu'uj daj ga'ui' ni sij yej man'án re'. Nì yun sin huin nì huin ruhuá re' gan'anj ruhua' yún re' yu'uj daj únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>9</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Sé si xanga' sisi xuhuij hora nicaj güi a'. Nì sisi chéj né' ne' guni'yanj, nì si natuj né' mánj. Daj si xiguin yan'an xata' aj. <sup>10</sup> Sanì sisi chéj né' ne' nì, nì natuj né' xi'í si nitaj yan'an xiguin mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>11</sup> Ngaa guisíj ga'mi Jesús daj, nì gataj ruhua' yún sij:

—Atoj Lázaro tsínj nicaj dugüi' nga né'. Gan'an gan'anj jnanun ruhuáj sij. —Daj gataj Jesús.

<sup>12</sup> Yu'uj daj gataj ni tsínj nico' Jesús:

—Señor, sisi atoj sij, nì ganahuin sa' sij aj. —Daj gataj ni sij.

<sup>13</sup> Nì da'nga' daj gataj Jesús si hua ni'i sí' si Lázaro hua gahui'. Sanì gani ruhua ni tsínj nico' Jesús sisi yya atoj Lázaro, gataj Jesús, ruhua ni sij. <sup>14</sup> Ngaa nì ga'mi nica Jesús rian ni sij. Nì gataj sí':

—Hua gahui' Lázaro aj. <sup>15</sup> Nì huin niá' ruhuáj sisi nun ganēj yu'uj daj ngaa gahui' sí'. Xi'í si gahui' sí', nì guxuman doj ruhua á re' ni'yaj á re' man'ánj. Sanì gan'anj né' rian ngaj sij aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>16</sup> Ngaa nì gataj tsínj gu'naj Tomás, huin tsínj gu'naj Dídimó nej gunun ango ni tsínj nico' Jesús:

—Gan'anj né' nì gahui' nuguan'an né' nga sij. —Daj gataj Tomás.

### Jesús, la resurrección y la vida

<sup>17</sup> Nì ngaa guisíj Jesús yu'uj daj, nì gataj ni ngüj gunun sij sisi guisíj gan'anj güi gachin' ni sij níman daj.

<sup>18</sup> Nì nichrun' 'ngö si hua'nij kilómetro du'ua xuman' Betania ngaj xuman' Jerusalén. <sup>19</sup> Nì gan'anj ni'yaj nico'

ni ngüj israelita rian nne Marta nga María sisi nahuin niá' ruhua nungüej xugüi'ij unj. Daj si nani ruhua nungüej unj xi'í xica'uij unj gahui'.

<sup>20</sup> Nì ngaa gunun Marta sisi 'na' guisíj Jesús, nì gahui unj nahuin ra'a unj Jesús. Sanì gunáj María chruhua hue'. <sup>21</sup> Ngaa nì gataj Marta gunun Jesús:

—Señor, sisi nun gané re' cuanj, nì si gahui' xica'ui' sa mánj. <sup>22</sup> Sanì ni'tnj yyaj sisi daran' si achínj jni'yáj re' rian Yan'anj, nì ríqui Yan'anj anj. —Daj gataj Marta.

<sup>23</sup> Ngaa nì:

—Gana'nij xica'uíj re' aj. —Gataj Jesús.

<sup>24</sup> Nì:

—Ni'tnj sisi gana'nij sij ngaa gana'nij ni níman güi ganahuíj xungüi aj. —Gataj Marta gunun Jesús.

<sup>25</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Huēj gui'yaj si gana'nij ni níman. Nì ga ni'na' nì-ganj ni sij nga Yan'anj, gui'yā. Nì nuj si hua gahui' 'ngö tsínj xuman ruhua ni'yaj man'ánj, sanì gana'nij sij, gui'yā aj. <sup>26</sup> Nì daran' ni ngüj hua ni'na' mán, nì nitaj a-man gahui' niman ni sij sisi xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ánj. Xuman ruhuá re' nuguan' nan ní'. —Daj gataj Jesús gunun Marta.

<sup>27</sup> Ngaa nì gataj Marta:

—Xuman ruhuáj sisi hué re' huin Cristo da'níj Yan'anj. Nì ga'ná' re' chruhua xungüi nan, Señor. —Daj gataj Marta.

### Jesús llora ante la tumba de Lázaro

<sup>28</sup> Ngaa guisíj ga'mi unj nuguan' nan, nì gan'anj gaquinj unj xugüi'ij unj, María. Nì gataj huí unj gunun María:

—Niquin' Maestro aquínj sij man'án re' aj. —Daj gataj Marta gunun María.

<sup>29</sup> Nì ngaa gunun María nuguan' daj, nì naxuman yoo unj gan'anj ni'yaj unj rian niquin' Jesús. <sup>30</sup> Sanì nun güin gahuin gatúj Jesús xuman' daj. Hua guē niquin' sij rian nari' Marta sij.

<sup>31</sup> Ngaa nì ni ngüj israelita man chruhua hue', nì ngüj a'mi nga María xi'í niman gahui', nì guini'i ni sij sisi naxuman yoo ún' gan'anj ún'. Nì gani ruhua ni sij sisi gan'anj ún' gaco ún', ruhua ni sij. Nì guinico' ni sij rücu ún' gan'anj ni sij.

<sup>32</sup> Nì ngaa guisíj María rian niquin' Jesús, nì guini'i ún' man'an sí'. Ngaa ni ganiquin' ráj dacoj ún' rian sí'. Nì gataj ún':

—Señor, sisi nun gané re' nan cuanj, nì si gahui' xica'ui' sa mánj. —Gataj María gunun Jesús.

<sup>33</sup> Nì ngaa guini'i Jesús sisi aco María nga ni ngüj israelita ga'ná' nga ún', nì ducu ganani ruhua sí'.

<sup>34</sup> Ngaa nì gataj sí':

—Nì a gachin' ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nì:

—Gun' ni'yáj re', Señor. —Gataj ni sij.

<sup>35</sup> Ngaa nì gaco Jesús aj. <sup>36</sup> Yu'uj daj gataj ni ngüj israelita:

—Ni'yaj á re' si ducu 'i ruhua sij ni'yaj sij tsínj gahui' daj. —Daj gataj ni sij.

<sup>37</sup> Sanì gataj go'ngo ni sij:

—Hué tsínj nan gui'yaj naxí'nij rian 'ngō tsínj duri. Ni sisi hué daj nucuaaj sij, ni un sin huin ni ga'nin' ruhua sij sisi gahui' Lázaro únj. —Daj gataj ni sij.

### Resurrección de Lázaro

<sup>38</sup> Ngaa ni ducu ganani ruhua Jesús. Ni gahuin nichrun' sij rian gachin' ni sij Lázaro huin 'ngō huej. Ni hua ránj 'ngō yej xachij rian yu'uj. <sup>39</sup> Ngaa ni:

—Guxun a ni é re' yej aj. —Gataj Jesús.

Ngaa ni gataj Marta xica'uij tsínj gahui' daj gunun Jesús:

—Señor, sanj ga guin' ri'yuj sij si guisíj gan'anj güi ngaj sij aj. —Daj gataj Marta.

<sup>40</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun unj:

—Hua gatā gunún re' sisi guxuman ruhuá re' ni'yaj re' man'ānj, ngaa ni guini'f re' sisi nucuaaj gui'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>41</sup> Ngaa ni guxun ni sij yej rian gachin' ni sij níman. Ni guini'yaj Jesús xata', ni gataj sí':

—Tata chré', guruhuá re' si gunún re' si-nuguan'ānj.

<sup>42</sup> Ni'tnj sisi niganj unún re' nuguan' a'mī. Sanj a'mī nuguan' nan sisi gunun ni ngüi mán yu'uj nan ngāj sisi guxuman ruhua ni sij si hué re' huin si ga'nij ga'nāj chruhua xungüi nan. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

<sup>43</sup> Ngaa guisíj gataj Jesús nuguan' daj, ni nucuaaj gaguáj sij. Ni gataj sij:

—Lázaro, gahui so' ga'na' so' aj. —Daj gataj Jesús gaguáj sij.

<sup>44</sup> Ngaa ni gahui tsínj gahui' daj. Ni anumi ra'a sij ngā dacój sij atsiy da gahui sij. Ni hua ránj rian sij 'ngō paño. Ngaa ni gataj Jesús:

—Nachi a ni é re' atsiy, ni ga'ue gan'anj sij aj. —Daj gataj Jesús.

### El complot para matar a Jesús

<sup>45</sup> Ni guini'i ni ngüi israelita ni ngüi ga'na' ngā María si gui'yaj Jesús. Xi'f daj guxuman ruhua nico ni sij guini'i ni sij Jesús. <sup>46</sup> Sanj gan'anj nāta' ango da'aj ni sij rian ni tsínj fariseo si gui'yaj Jesús. <sup>47</sup> Ngaa ni nahuin yu' ni tsínj fariseo ngā ni chrej a'nin' rian ni chrej, gui'yaj ni sij 'ngō junta. Ni gataj ni sij:

—Ni un sin gui'yaj né' ruhua á re' únj. Daj si tsínj daj 'yaj nico si sa' digyán sij rian ni ngüi aj. <sup>48</sup> Sisi ga'nin' ruhua né', ni guxuman ruhua daran' ni ngüi guini'yaj ni sij sí'. Hué dan ni ga'na' ni tsínj nicaj sun ni tsínj romano, ni duguane ni sij si-nuhui né'. Ni jnahui ni sij xánj né' nej. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

<sup>49</sup> Sanj ga'mi 'ngō dugüi' ni sij huin tsínj gu'naj Caifás, huin sí' chrej huin rian nin' yo' daj. Ni gataj sí':

—Nun ni'i a ni é re' mánj. <sup>50</sup> Ni nitaj si acaj ni é re' cuenta sisi sa' gahui' urin tsínj daj xi'f ni ngüi. Ngaa ni sé daran' né' ni tsínj israelita ganahuij mánj. —Daj gataj Caifás gunun ni sij.

<sup>51</sup> Sanj nun gataj Caifás nuguan' daj güenda man'an sij. Sanj rian huin sí' chrej huin rian nin' yo' daj, ni ga'mi sí' si-nuguan' Yan'anj sisi gahui' Jesús xi'f ni ngüi israelita. <sup>52</sup> Ni sé xi'f urin ni ngüi israelita huin gahui'

Jesús mánj. Sanj gahui' sij sisi nahuin chre' daran' ni ngüi huin da'nij Yan'anj huin ni ngüi gaxa'ni chruhua xungüi, gui'yaj sij.

<sup>53</sup> Ngaa ni asij güi daj, ni daga'mi dugüi' ni sij sisi dagahui' ni sij Jesús. <sup>54</sup> Hué dan ni nun gache renga' Jesús scanij ni ngüi israelita ga' mánj. Sanj gahui sij estado Judea gan'anj sij 'ngō yu'uj ngaj nichrun' quij gui'yanj nāco 'ngō xuman' gu'naj Efraín. Ni yu'uj daj gunáj sij ngā ni tsínj nico' sij.

<sup>55</sup> Ngaa ni gahuin nichrun' gui'yanj pascua gui'yaj ni tsínj israelita. Ni gahui ni ngüi mán go'ngo ni xuman' gan'anj ni sij xuman' Jerusalén. Daj si huin ruhua ni sij nāgui'yaj sa' ni sij man'an ni sij rian Yan'anj daj rún' ataj si-ley Moisés ngaa achin gahuin gui'yanj pascua.

<sup>56</sup> Ni achéj ni sij nano' ni sij Jesús. Ni nachínj snan'anj ni sij ni dugüi' ni sij mán ni sij chruhua nuhui. Ni gataj ni sij:

—Daj ani ruhua ni é re' únj. Ga'na' sij gui'yanj nan ní', asj si ga'na' sij sa'. —Daj gataj ni sij.

<sup>57</sup> Ni hua ga'nin' ni tsínj fariseo ngā ni chrej a'nin' sun rian ni ngüi. Ni gataj snan'anj ni sij rian ni sí' sisi guini'i ni sí' ni a nne Jesús, ni gan'anj nāta' ni sí' rian ni sij. Ngaa ni ga'ue guida'a ni sij Jesús, ruhua ni sij.

### Jesús es ungido en Betania

**12** Ni ngaa achin yatan' güi gahuin gui'yanj pascua, ni gan'anj Jesús xuman' Betania rian nne Lázaro tsínj ganá'nij scanij ni níman, gui'yaj Jesús. <sup>2</sup> Ni gahuin sti'ni Jesús, gui'yaj ni sij. Ni anicaj Marta si xa ni sij. Ni nne Lázaro rian mesa xa sij ngā Jesús. <sup>3</sup> Ngaa ni nicaj María 'ngō gaga' nun gasiti guin' daj gu'naj-á' nardo ga'na' ún' rian nne Jesús. Ni du'ue nin' ruhua-á'. Ni garij ún' dacój Jesús. Ngaa ni naru'ui ún' ngā hueé chrā ún'. Ni ga guin' daj chruhua hue', gui'yaj gasiti daj.

<sup>4</sup> Ngaa ni nne Judas da'nij Simón huin sí' 'ngō tsínj nico' Jesús. Ni tsínj naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun huin sí'. <sup>5</sup> Ni gataj sí':

—Ni un sin huin ni nun gane' gasiti nan sisi guiri' né' huā'nij ciento denario san'anj chracuij né' ni ngüi niqui únj. —Daj gataj Judas.

<sup>6</sup> Sanj nitaj si nahuij ruhua Judas ni'yaj sij ni ngüi niqui mánj. Maan si dugumi sij bolsa nun si-san'anj daran' ni sij. Ni guida'a sij si-san'anj ni sí' gutin' sij. Daj si huin sij 'ngō tsínj tu. <sup>7</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun Judas:

—Ga'nin' ruhuá re' si hué daj 'yaj ún' ngā gasiti nan xi'f güi gachin' ni sij yünj. <sup>8</sup> Ni ya'yoj nne ni ngüi niqui scanij ni é re'. Sanj sé si gane niganj man'ānj ngā á re' mánj. —Daj gataj Jesús.

### El complot contra Lázaro

<sup>9</sup> Ngaa ni gunun nico ni ngüi israelita sisi nne Jesús xuman' Betania. Ngaa ni gan'anj ni sij xuman' daj. Ni sé urin Jesús gan'anj ni'yaj ni sij. Sanj gan'anj ni'yaj ni sij Lázaro huin tsínj ganá'nij scanij ni níman, gui'yaj Jesús. <sup>10</sup> Sanj uyan daga'mi dugüi' ni chrej a'nin' sisi

dagahui' ni sij Lázaro nej. <sup>11</sup> Daj si xi'f Lázaro huin sisi gahuin nini nico ni ngüi israelita sisi guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

### La entrada triunfal en Jerusalén

<sup>12</sup> Ngaa ni ango güi ni gunun daran' ni ngüi ga'na' rian gahuin gui'yanj pascua sisi 'na' Jesús chrej gatu sí' xuman' Jerusalén. <sup>13</sup> Ngaa ni ga'nin' ni sij ra'a yun. Ni gahui ni sij du'ua xuman' gan'anj nacaj ni sij Jesús. Ni gaguáj ni sij. Ni gataj ni sij:

—Ga sa' hueé rian tsínj 'na' rian si-xugüi Señor. Sa' hueé huin si-rey ni tsínj israelita. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij.

<sup>14</sup> Ngaa ni nari' Jesús 'ngo urruj. Ni guitáj sij xú'. Daj si hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj:

<sup>15</sup> Si guxu'ui' ni é re' huin ín re' ni ngüi man xuman' Sión.

Daj sij 'na' si-rey ni é re' táj sij 'ngo urruj da'nij urruj xana.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>16</sup> Asij sini ni nun gara da'nga' ruhua ni tsínj nico' Jesús xi'f si guiran' sí'. Sanj ngaa guisíj ganahuin 'ueé Jesús, gui'yaj Yan'anj, ni nanun ruhua ni sij sisi hua garun ni sí' nuguan' nan xi'f Jesús. Ni nanun ruhua ni sij sisi da'nga' daj gui'yaj ni ngüi nga Jesús.

<sup>17</sup> Ni ni ngüi guini'i ngaa gaquínj Jesús Lázaro sisi gahui sí' chruhua yu'uj, ni nata' ni sij rian dugüi' ni sij si guini'i ni sij ngaa ganá'nij Lázaro scanij ni níman, gui'yaj Jesús. <sup>18</sup> Xi'f si gunun ni ngüi sisi gui'yaj Jesús si sa' nico daj, ni gan'anj nacaj ni sij Jesús. <sup>19</sup> Sanj gataj ni tsínj fariseo gunun ni dugüi' ni sij:

—Ni'yaj á re'. Ni si guiri' né' yyaj ga mánj si daran' ni ngüi huaj nga sij. —Daj gataj ni sij.

<sup>20</sup> Ni gan'anj go'ngo ni tsínj griego xuman' Jerusalén rian gunun gui'yanj daj. Ni ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj, ruhua ni sij. <sup>21</sup> Ni gahuin nichrun' ni sij rian tsínj gu'naj Felipe huin sí' 'ngo tsínj 'na' xuman' Betania 'ngo xuman' ngaj estado Galilea. Ni gachínj jni'yaj ni sij rian sí'. Ni gataj ni sij:

—Señor, ruhua ni únj guini'i únj Jesús. —Daj gataj ni sij.

<sup>22</sup> Ngaa ni gan'anj Felipe gataj sí' nuguan' daj rian tsínj gu'naj Andrés. Ngaa ni gan'anj nungüej sí' gan'anj nata' sí' rian Jesús. <sup>23</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Yyaj guisíj güi sisi ganahuin 'ueé da'nij ni ngüi huin man'anj. <sup>24</sup> Xanga' atá rian án re' sisi daj rún' hua can trigo huin né'. Ni sisi si guinij 'ngo can trigo riqui yo'ój gahui'-í', ni rún' hua can daj hué daj hua-á' guna-á'. Sanj sisi gahui'-í', ni xira'-á', ni ayu nico can chra'-á'.

<sup>25</sup> Hué dan ni tsínj na'uej ruhua gahui' ngāj, ni ga ni'ya sij. Sanj tsínj ga'uej ruhua gahui' xi'tj chruhua xungüi nan, ni gane niganj niman sij aj. <sup>26</sup> Ni tsínj huin ruhua gui'yaj sun riānj, ni hua nian guinico' sij man'anj. Ni rian ganēj, ni hué yu'uj daj gane tsínj 'yaj sun riānj nej. Ni guinun yan'anj chrē tsínj 'yaj sun riānj.

<sup>27</sup> Yyaj ni ducu nani ruhuāj. Ni un sin huin gatā gu-nun Yan'anj únj. Gatā gunun Yan'anj sisi nacaj Yan'anj man'anj rian sayun, ruhua á re' ní'. Sé daj gatā gunun

Yan'anj mánj. Daj si xi'f si guiran'anj sayun ga'nāj chruhua xungüi. —Daj gataj Jesús gunun nungüej tsínj daj.

<sup>28</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun Yan'anj:

—Gui'yaj re' sisi ga'mi sa' 'ueé ni ngüi xi'f si-xugüf re' huin re' chrē. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni gunun ni ngüi mán nga Jesús si ga'mi Yan'anj xata'. Ni gataj Yan'anj:

—Hua nahuin 'ueé si-xugüfj. —Daj gataj Yan'anj gunun Jesús.

<sup>29</sup> Ni gataj ni ngüi mán nga Jesús sisi gaguáj du'ui gunun ni sij. Sanj gataj ango da'aj ni sij sisi ga'mi 'ngo ángel rian Jesús. <sup>30</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Sé xi'tj huin si ga'mi Yan'anj nuguan' nan mánj.

Sanj ga'mi Yan'anj sisi gara da'nga' ruhua á re' aj.

<sup>31</sup> Yyaj ni nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi. Ni yyaj ni guiri anej Yan'anj sichre huin achij chruhua xungüi nan. <sup>32</sup> Sanj ngaa go-doco' ni sij man'anj xata' rian rugutsi, ngaa ni ga'na' daran' ni ngüi riānj, gui'yā. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

<sup>33</sup> Ni xi'f nuguan' daj digyán Jesús rian ni ngüi daj gahui' sí' guinico' sí' rian rugutsi.

<sup>34</sup> Ngaa ni gataj ni ngüi gunun Jesús:

—Gataj rian si-ley Yan'anj sisi gane niganj Cristo.

Ngaa ni un sin huin ni ataj man'án re' sisi doco' ni sij da'nij ni ngüi xata' únj. Ni un tsínj huin da'nij ni ngüi, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>35</sup> Xi'f daj gataj Jesús:

—Doj güi ga si guixiguin yan'an scanij ni é re'. Ngaa ni gache ni é re' rian xiguin hua. Ngaa ni si gachej ni é re' rian rumi' mánj. Daj si tsínj achéj rian rumi', ni nun ni'ij sij ni a achéj sij mánj. <sup>36</sup> Ni ngaa xiguin yan'an rian án re', ni guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' yan'an daj. Ngaa ni guixiguin rian gachej a ni é re', gui'yaj yan'an daj. —Daj gataj Jesús.

### Incredulidad de los judíos

Ni ngaa guisíj gataj Jesús ni nuguan' daj, ni gan'anj guixij hué sij rian ni ngüi. <sup>37</sup> Ni nunj si gui'yaj Jesús nico si sa' guini'i ni ngüi daj, sanj nun guxuman ruhua ni sij guini'yaj ni sij sí'. <sup>38</sup> Daj si hua nian gahuin yya si-nuguan' Isaías tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni gataj sí':

Señor, un sin huin ni doj ni ngüi guxuman ruhua nuguan' nata' ni únj gunun ni sij únj.

Ni un sin huin ni na'ue gara da'nga' ruhua ni sij daj nucuj Señor únj.

Daj gataj Isaías. <sup>39</sup> Ni xi'f ango nuguan' gataj Isaías, ni na'ue guxuman ruhua ni tsínj israelita ni'yaj ni sij Jesús. Ni gataj Isaías:

<sup>40</sup> Ni garánj rian ni ngüi xi'f si na'uej ruhua ni sij gunun ni sij.

Ngaa ni si ga'ue guini'i ni sij mánj.

Ni nun ga'ue gatu si-nuguan'anj niman ni sij mánj.

Ni na'ue nānicaj ruhua ni sij.

Ngaa ni si ga'ue nahuin sa' niman ni sij, gui'yā mánj. Daj gataj Yan'anj garun tsínj gu'naj Isaías asij ná.

<sup>41</sup> Hué daj ga'mi Isaías xi'í si guini'i sij si hua sa' 'ueé Jesús. Yu'uj daj ga'mi sij xi'í sí'.

<sup>42</sup> Sanj guxuman ruhua nico ni tsínj israelita ni tsínj huin achij guini'i ni sij Jesús. Sanj nun ga'mi renga' ni sij sisi guxuman ruhua ni sij rian ni ngüi xi'í si xu'ui' ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj fariseo. Daj si sisi gunun ni sí', ni guiri ni sí' ni sij chruhua nuhui, ruhua ni sij. <sup>43</sup> Daj si garan' ruhua ni sij si ga'mi sa' ni ngüi xi'í ni sij daj nga si ga'mi sa' Yan'anj xi'í ni sij aj.

### Las palabras de Jesús juzgarán a los hombres

<sup>44</sup> Ngaa ni ga'mi nucaj Jesús. Ni gataj sij:

—Tsínj guxuman ruhua ni'yaj man'anj, ni sé urinj guxuman ruhua sij. Sanj hué daj guxuman ruhua sij ni'yaj sij chrē huin si ga'nij ga'nāj chruhua xungüi nan.

<sup>45</sup> Tsínj ni'i man'anj, ni hué daj ni'i sij si ga'nij ga'nāj chruhua xungüi nan nej. <sup>46</sup> Huēj huin yan'an ga'na' xiguin chruhua xungüi. Ngaa ni daran' ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj man'anj, ni si gachej ni sij rian rümi' mánj.

<sup>47</sup> Ni hua 'ngo tsínj unun si-nuguan'anj. Sanj na'uej ruhua sij dagahuin sij si atā gunun sij. Ngaa ni sēj huin tsínj guta' gaquin' rian tsínj da mánj. Daj si sé si ga'nāj guta' gaquin' rian ni ngüi man chruhua xungüi mánj. Sanj ga'nāj sisi ganacā ni sij aj. <sup>48</sup> Tsínj danicaj man'anj, ni na'uej ruhua sij gunun sij si-nuguan'anj, ni a hua si gui'yaj castigo sij. Daj si xi'í si nun gunun sij nuguan' ga'mi gunun sij, ni gahuin castigo sij güi nāgui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi. <sup>49</sup> Ni sé si a'mi güenda man'anj. Hué chrē si ga'nij ga'nāj chruhua xungüi nan huin si ga'nin' sun riānj daj ga'mi. <sup>50</sup> Ni ni'tnj sisi si-nuguan' chrē 'yaj sisi gane niganj ni ngüi. Ngaa ni daj rún' ga'nin' chrē sun riānj, ni hué daj a'mi nej. —Daj gataj Jesús.

### Jesús lava los pies a sus discípulos

**13** Hué dan ni ngaa achin guisij güi gahuin gui'yanj pascua, ni hué ni'i Jesús sisi hua guisij hora gahui sij chruhua xungüi nan nan' sij rian nne chrej sij. Ni niganj 'i ruhua sij ni'yaj sij ni tsínj guinicaj dugüi' ngā sij chruhua xungüi nan. Ni hué daj gui'yaj sij da güi nan' sij xata'. <sup>2</sup> Ni xa sti'ni Jesús ngā ni tsínj nicaj dugüi' ngā sij. Ni hua diga'mi sichre niman Judas da'nij Simón Iscariote sisi naga'ui' sí' Jesús ra'a ni tsínj nicaj sun dagahui' ni sí'. <sup>3</sup> Ni ni'i Jesús sisi ga'ui' chrej sij daran' sun rian sij. Ni ni'i sij sisi ga'na' man'an sij rian Yan'anj. Ni ni'i Jesús sisi guinan' sij rian Yan'anj nej. <sup>4</sup> Hué dan ni ngaa guisij xa sti'ni ni sij, ni naxuman Jesús rian mesa. Ni guiri sij si-gató sij. Ni numij sij 'ngo atsij toalla gatin sij. <sup>5</sup> Ngaa ni gara sij nnee chruhua guruj yo'ój. Ni gaxi'i sij na'nin' sij dacój ni tsínj nico' sij. Ni naru'ui sij ngā toalla anumi gatin sij daj. <sup>6</sup> Sanj ngaa huaj sij na'nin' sij dacój Simón Pedro, ni gataj sí':

—Señor, ni gana'nin' man'an re' dacō, ruhuá re' ní'. —Daj gataj Pedro.

<sup>7</sup> Ngaa ni:

—Yyaj ni nun ni'í re' si 'yā. Sanj ne' rücu ni gara da'n-ga' ruhuá re' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>8</sup> Ngaa ni:

—Nitaj aman na'nin' re' dacō mánj. —Gataj Pedro.

Ngaa ni gataj Jesús:

—Sisi si na'nij dacój re', ni si ga'ue gahuin re' tsínj guinicaj dugüi' ngāj mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>9</sup> Ngaa ni:

—Sé urin dacō na'nin' re', sanj na'nin' re' ra'āj nga chrāj nej. —Daj gataj Pedro.

<sup>10</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Ni sisi da guisij gane né', ni urin dacój né' huin si na'nin' né' mánj. Daj si hua sa' né'. Ni hua sa' niman an re'. Sanj sé si hua sa' niman daran' ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>11</sup> Ni hua ni'i Jesús un tsínj huin si naga'ui' sij ra'a ni tsínj nicaj sun. Xi'í daj gataj Jesús: "Nun hua sa' niman daran' ni é re'." Daj gataj Jesús.

<sup>12</sup> Ngaa guisij na'nin' Jesús dacój ni tsínj nico' sij, ni nanun sij si-gató sij. Ni gan'anj gane ruhua' yün sij rian mesa. Ni gataj sij gunun ni sí':

—Ni'i a ni é re' un xi'í gui'yā daj nga ni é re' ní'.

<sup>13</sup> Dugu'naj ni é re' Maestro man'anj. Ni ataj ni é re' sisi Señor huinj. Ni dugu'naj a'mi a ni é re' xanga' aj.

<sup>14</sup> Ngaa ni huinj Maestro ngā Señor rian an re'. Sanj na'nij dacój ni é re'. Ni xi'í daj hua nian si na'nin' a ni é re' dacój dugüi' ni é re' aj. <sup>15</sup> Ni hué daj huin 'ngo da'n-ga' digyānj rian an re' sisi gui'yaj ni é re' daj rún' gui'yā. <sup>16</sup> Xanga' atā gunun a ni é re' sisi nitaj si huin achij 'ngo moso rian si-xuru'ue sij. Ni nitaj si huin achij tsínj gan'anj sun rian tsínj ga'nij gan'anj sij. <sup>17</sup> Ni hua gunun a ni é re' ni nuguan' nan. Ngaa ni sisi gui'yaj á re' ni nuguan' nan, ni gahuin 'ueé rian an re' aj. <sup>18</sup> Nitaj si a'mi xi'í daran' ni é re' mánj. Daj si ni'tnj un si huin ganacuñj. Sanj hua nian gahuin yya daj rún' gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Tsínj xa chrachrúnj ngāj, ni nanicaj sij gunun' sij ngāj." Hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj.

<sup>19</sup> Asij yyaj atā gunun a ni é re' ngaa achin gahuin nuguan' daj. Ngaa ni guxuman ruhua á re' sisi huēj huin Cristo ngaa guini'i a ni é re' si guiran'anj. <sup>20</sup> Xanga' atā rian an re' sisi tsínj nāhuin ra'a 'ngo tsínj ga'nij gan'anj, ni nāhuin ra'a sij man'anj nej. Ni tsínj nāhuin ra'a man'anj, ni nāhuin ra'a sij si ga'nij ga'nāj aj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús anuncia la traición de Judas

<sup>21</sup> Ngaa guisij gataj Jesús nuguan' daj, ni nin' ruhua ganani ruhua sij. Ni gataj sij gunun ni sí':

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisi 'ngo ni é re' huin si naga'ui' man'anj ra'a ni tsínj ga'na' guida'a yünj. —Daj gataj Jesús.

<sup>22</sup> Ngaa ni gaxi'i ni tsínj nico' sij ni'yaj ni sí' rian go'n-go dugüi' ni sí'. Daj si nun ri' ruhua ni sij un tsínj xi'i ga'mi Jesús. <sup>23</sup> Ni 'i ruhua Jesús ni'yaj sij 'ngo tsínj nico' sij. Ni nne tsínj daj xi'nij Jesús. <sup>24</sup> Ngaa ni digyān ra'a Simón Pedro tsínj daj sisi nāchin' snan'anj sí' un tsínj

rian a'mi Jesús. <sup>25</sup> Ngaa nì ngay sí' rian xi'yanj Jesús nachin' snan'anj sí' Jesús. Nì gataj sí':

—Señor, un tsínj huin únj. —Daj gataj sí'.

<sup>26</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Jni'yā DOJ chrachrúnj ga'uij. Nì hué tsínj rian ga'uñj daj, hué sij huin nánj. —Daj gataj Jesús.

Hué dan nì jni'yaj Jesús DOJ chrachrúnj. Nì ga'ui' sij rian tsínj gu'naj Judas da'nij Simón Iscariote. <sup>27</sup> Nì ngaa guisij guida'a Judas chrachrúnj daj, nì gatúj sichre Satanás chruhua niman sij. Ngaa nì:

—Rá'yanj guiyáj re' si huin ruhua re' guiyáj re' nánj. —Gataj Jesús gunun Judas.

<sup>28</sup> Sanì ni a 'ngo ni tsínj nne rian mesa daj nun guini'i un sin gataj Jesús nuguan' daj rian Judas. <sup>29</sup> Nì Judas huin tsínj nicaj si-sañ'anj ni sij. Ngaa nì gani ruhua go'ngo ni sij sisi huin ruhua Jesús sisi guiran Judas ni rasun guiri' ni sij rian gahuin guiyanj, así ga'ui' sí' DOJ rian ni ngüi niqui.

<sup>30</sup> Ngaa guisij guida'a Judas chrachrúnj daj, nì gahui sij xe' hua nì gan'anj sij. <sup>31</sup> Ngaa guisij gan'anj Judas, nì gataj Jesús gunun ango ni sí':

—Yyaj nì guini'i ni ngüi sisi sa' nìn' ruhua ganahuñj huñj da'nij ni ngüi. Nì xi'í daj guini'i ni ngüi sisi sa' nìn' ruhua huin Yan'anj. <sup>32</sup> Nì sisi guini'i ni ngüi sisi sa' nìn' ruhua huin Yan'anj, guiyā, nì hué daj guini'i ni ngüi sisi sa' nìn' ruhua huin man'anj, guiyaj rá'yanj Yan'anj nej. <sup>33</sup> Rún' huin da'nī huin a ni é re' riānj. Nì yyaj nì DOJ ganēj ngā á re'. Nì nāno' a ni é re' yūnj. Nì daj rún' gatā gunun ni tsínj israelita, nì da'nga' daj atā rian án re' yyaj sisi sī ga'ue gan'anj án re' rian gan'ān mánj. <sup>34</sup> Nì a'nīj sun rian án re' huin 'ngo nuguan' nāca sisi gahuin 'i ruhua á re' nì'yaj á re' dugüi' a ni é re'. Nì daj rún' 'i ruhuāj ni'yā ni é re', nì da'nga' daj guiyaj a ni é re' ngā dugüi' a ni é re' aj. <sup>35</sup> Sisi 'i ruhua ni dugüi' ni man'an án re', ngaa nì guini'i daran' ni ngüi sisi hué ni é re' huin ni tsínj nico' man'anj. —Daj gataj Jesús.

### Jesús anuncia la negación de Pedro

<sup>36</sup> Ngaa nì nachínj snan'anj Simón Pedro Jesús. Nì gataj sij:

—Señor, nì a gan'anj re' únj. —Gataj Pedro.

Ngaa nì:

—Rian gan'ān nì sī gahuin nucuáj re' gan'anj re' ngāj mánj. Sanì da rucu nì ga'ue guinico' re' man'anj. —Daj gataj Jesús.

<sup>37</sup> Ngaa nì gataj Pedro:

—Señor, un sin huin nì sī gahuin nucuā guinicōj acuan' so' únj. Hua nīca ruhuāj gahuj xi'í re' aj.

—Gataj Pedro gunun Jesús.

<sup>38</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Hua nīca xānga' ruhua re' gahui' re' xi'tj ní'. Xānga' atā gunun re': Asij nun gāguaj do'loj du'ua xú', nì gataj re' huā'nij sisi nun ni'í re' man'anj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

### Jesús, el camino al Padre

14 Ngaa nì gataj Jesús gunun ni sij:

—Sì guiriun ruhua á re' mánj. Guxuman ruhua á re' nì'yaj á re' Yan'anj, nì hué daj guxuman ruhua á re' nì'yaj á re' man'anj nej. <sup>2</sup> Ducuā chrē nì hua nìn' ruhua rian gāne a ni é re'. Sisi sé daj huin, nì sī gataj snan'ān gunun a ni é re' sisi gan'ān guiyaj xugūñj rian guiman án re' mánj. <sup>3</sup> Ngaa guisij gan'ān guiyaj xugūñj rian guiman án re', nì ga'na' yūnj. Nì nicā gan'ān ni é re' sisi gāne nuguan'an né'. <sup>4</sup> Nì ni'i ni é re' ni a gan'ān. Nì ni'i ni é re' chrej nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

<sup>5</sup> Ngaa nì gataj tsínj gu'naj Tomás.

—Señor, nun ni'i ni únj nì a gan'anj re'. Ngaa nì asā' ga'ue guini'i ni únj chrej gan'anj re' únj. —Gataj Tomás gunun Jesús.

<sup>6</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Huēj huin chrej daj. Nì huēj huin nuguan' xānga' nej. Nì huēj 'yaj si hua nì'na' niganj ni ngüi. Sisi sī ga'uej ruhua 'ngo tsínj daj guinico' sij man'anj, nì nitaj aman guisij sij rian nne chrē mánj. <sup>7</sup> Sisi ni'i ni é re' man'anj, nì hué daj ni'i ni é re' chrē nej. Asij yyaj nì ni'i ni é re' chrē. —Daj gataj Jesús.

<sup>8</sup> Ngaa nì gataj tsínj gu'naj Felipe:

—Señor, digyān re' chrej né' guini'i únj. Ngaa nì gahuin yya ruhua únj. —Gataj Felipe.

<sup>9</sup> Ngaa nì gataj Jesús:

—Felipe, un sin huin nì nun ni'í re' yūnj, nì hua ná nicaj dugüi' nuguan'an né' únj. Tsínj ni'i man'anj, nì ni'i sij chrē nej. Asā' ga'ue gataj re' si digyānj chrē, nì nne chrē nimānj ní'. <sup>10</sup> Nun ni'í re' sisi nnēj niman chrē, nì nne chrē nimānj ní'. Nì huin ruhuaj gata sisi urin únj huin anj. Nì ni nuguan' a'mī gunun ni é re' sé si a'mī güenda man'anj. Sanì chrē nne ngāj huin si 'yaj sun daran' sun 'yaj sūnj. <sup>11</sup> Guxuman ruhua á re' sisi nnēj niman chrē, nì nne chrē nimānj nej. Nì sisi nitaj, nì guxuman ruhua ni é re' nì'yaj á re' man'anj xi'í sun 'yaj sūnj anj. <sup>12</sup> Atā xānga' rian án re': Tsínj xuman ruhua nì'yaj man'anj, nì ga'ue guiyaj sun sij daj rún' 'yaj sun man'anj. Nì ga'ue guiyaj sij si sa' DOJ daj ngā man'anj xi'í si nan'anj rian chrē. <sup>13</sup> Nì guiyā daran' si achínj jni'yaj ni é re' rian chrē xi'í si nico' ni é re' man'anj. Hué dan nì ga'mi sa' ni ngüi xi'í Yan'anj, guiyā huñj da'nij Yan'anj. <sup>14</sup> Nì guiyā daran' si achínj jni'yaj ni é re' riānj xi'í si nico' ni é re' man'anj.

<sup>15</sup> 'Sisi xānga' 'i ruhua á re' nì'yaj á re' yūnj, ngaa nì dagahuin a ni é re' ni nuguan' a'nīj sun rian án re' aj.

<sup>16</sup> Nì gāchinj jni'yā sisi ga'nij chrē ango si chracuij a ni é re'. Nì huej huin Espiritu Santo. Nì niganj gāne Espiritu Santo ngā á re' aj. <sup>17</sup> Nì nīnanj nuguan' xānga' digyān Espiritu Santo rian ni ngüi mān chruhua xungüi gaquin' nan. Nì sī gahuin nucuaj ni sij nahuin ra'a ni sij Espiritu Santo si na'ue guini'i ni sij sí'. Sanì ni'i ni é re' sí' xi'í si nne Espiritu Santo ngā ni é re'. Nì gāne sí' niman ni é re' nej. <sup>18</sup> Nitaj si dunā urin ni é re' mánj. Nānicaj ruhua' yūnj gā'nāj rian án re'. <sup>19</sup> DOJ achin nì sī guini'i ni ngüi mān chruhua xungüi gaquin' nan man'anj mánj. Sanì guini'i a ni é re' yūnj anj. Nì gā nì-na' niganj án re' xi'í si hua nì'na' niganj man'anj. <sup>20</sup> Nì guini'i a ni é re' man'anj. Nì xācaj a ni é re' cuenta sisi

nněj niman chrē. Nĭ nne a ni é re' niman man'ānj. Nĭ nněj niman ni é re' nej. <sup>21</sup> Tsínj nahuin ra'a si-nuguan'ānj, nĭ dagahuin sij nej, nĭ hué tsínj daj huin si digyán yya riānj sisi 'i ruhua sij ni'yaj sij man'ānj. Nĭ gahuin 'i ruhua chrē ni'ya tsínj 'i ruhua ni'yaj man'ānj. Nĭ hué daj ga 'i ruhuāj ni'yā tsínj daj. Nĭ digyānj man'ānj guñi'i sij. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

<sup>22</sup> Ngaa nĭ nachínj snan'anj Judas man'an Jesús. (Nĭ sé Judas Iscariote huin sí'.) Nĭ gataj sí':

—Señor, un sin huin digyán re' man'án re' rian ni únj, nĭ na'ue digyán re' man'án re' rian ni ngüi man chruhua xungüi únj. —Daj gataj Judas.

<sup>23</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús gunun sí':

—Tsínj 'i ruhua ni'yaj man'ānj, nĭ dagahuin sij si-nuguan'ānj. Ngaa nĭ gahuin 'i ruhua chrē ni'ya tsínj daj. Nĭ ga'na' nungüej chrej únj gane únj nga sij. <sup>24</sup> Nĭ tsínj nitaj si 'i ruhua ni'yaj man'ānj, nĭ nun dagahuin sij si-nuguan'ānj. Nĭ nuguan' a'mĭ unun ni é re', nĭ sé si-nuguan'ānj huin mánj. Sanĭ si-nuguan' chrē si ga'nĭj ga'nāj huin nuguan' a'mĭ aj.

<sup>25</sup> Nĭ ga'nĭj chrē ga'na' Espiritu Santo rian án re'. Nĭ ga'mi sí' daj rún' a'mi man'ānj. Nĭ chraçuij sí' ni é re' nej. Nĭ digyán sí' daran' ni nuguan' rian án re'. Nĭ guiyaj sí' si ganunun ruhua á re' daran' ni nuguan' ga'mĭ gunun a ni é re' nej. <sup>26</sup> Nĭ ga'nĭj chrē ga'na' Espiritu Santo rian án re'. Nĭ ga'mi sí' daj rún' a'mi man'ānj. Nĭ chraçuij sí' ni é re' nej. Nĭ digyán sí' daran' ni nuguan' rian án re'. Nĭ guiyaj sí' si ganunun ruhua á re' daran' ni nuguan' ga'mĭ gunun a ni é re' nej.

<sup>27</sup> Hué dan nĭ ga din'inj ruhua á re', guiyā. Nĭ riquĭj sisi daj rún' hua din'inj ruhua man'ānj, nĭ da'nga' daj ga din'inj chruhua ni é re' nej. Sanĭ sé si riquĭj daj rún' 'yaj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan mánj. Si guiriun ruhua á re', nĭ si guxu'ui' ni é re' mánj. <sup>28</sup> Hua gunun a ni é re' nuguan' ga'mĭ sisi gan'ān, nĭ nānicaj ruhua' yünj ga'nāj rian án re'. Nĭ sisi 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj, ngaa nĭ gahuin niā' ruhua ni é re' gunun a ni é re' nuguan' gatā sisi nān'ānj rian nne chrē. Daj si huin achij chrē doj daj nga man'ānj.

<sup>29</sup> Nĭ gatā nuguan' nan rian án re' daj guĭran'ānj ngaa achin gahuin. Ngaa nĭ ngaa guisĭj guĭran'ānj daj, nĭ ga'ue guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj. <sup>30</sup> Si ga'mĭ nicōj nga nĭ é re' ga mánj. Daj si 'nā' sichre, tsínj huin achij chruhua xungüi nan. Sanĭ nitaj si nicaj-á' fuerza riānj mánj. <sup>31</sup> Sanĭ hua niān si guiyā daj rún' ga'nin' chrē sun riānj. Ngaa nĭ guñi'i ni ngüi man chruhua xungüi sisi 'i ruhuāj ni'yā chrē. Naxuman án re', nĭ gan'anj né' ango yu'uj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### Jesús, la vid verdadera

**15** Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Daj rún' hua 'ngo ya'a mmanj siu coj uva xanga', nĭ da'nga' daj huin man'ānj. Nĭ hué chrē huin si dugumi coj uva daj. <sup>2</sup> Nĭ sisi nitaj si ayu uva chra 'ngo ya'a ra'a coj daj, nĭ ga'nin' chrē ya'a daj sisi gayu nico uva chra-á'. <sup>3</sup> Yyaj nĭ hua sa' ni é re', guiyaj nuguan'

ga'mĭ rian án re'. <sup>4</sup> Nĭganj guñicaj dugüi' ni é re' ngāj. Ngaa nĭ guñicaj dugüi'tj nga ni é re'. Nĭ sisi nitaj si nicaj dugüi' 'ngo ya'a ra'a coj uva daj nga ya'a mmanj siu, nĭ si ga'ue gayu uva chraj mánj. Nĭ hué ducuánj daj, nĭ na'ue guiyaj á re' si-sun man'ānj sisi nitaj si nicaj dugüi' ni é re' ngāj.

<sup>5</sup> Huéj huin ya'a mmanj siu coj uva daj. Nĭ huin ni é re' ya'a gatin ahui xiráj ya'a mmanj daj. Tsínj 'ngo nicaj dugüi' ngāj, nĭ ga'uej ruhua sij sisi nicaj dugüi'tj nga sij, nĭ guiyaj sun sa' sij disünj. Daj si sisi nitaj si chraçuij man'ānj, nĭ si gahuin nucua' á re' guiyaj sun sa' á re' mánj. <sup>6</sup> Tsínj na'uej ruhua guñicaj dugüi' ngāj, nĭ guĭran' sij daj rún' ran' ni ra'a coj ngaa nacoj aj. Nĭ nachránj ni sij ni ra'a coj daj guere'ej ni sij ne' chrej xe'. Nĭ gari yan'an ni sij. Hué daj guĭran' tsínj na'uej ruhua guñicaj dugüi' ngāj.

<sup>7</sup> Nĭ sisi guñicaj dugüi' ni é re' ngāj, nĭ ga'ue da-gahuin ni é re' si-nuguan'ānj, ngaa nĭ ga'ue gachinj jni'yaj á re' si aran' ruhua á re' riānj. Ngaa nĭ riquĭj rian án re'. <sup>8</sup> Nĭ sisi 'yaj sun sa' á re' si-sünj, nĭ a'mi sa' ni ngüi xi'f chrē. Ngaa nĭ gahuin ni é re' ni tsínj nico' xanga' man'ānj. <sup>9</sup> Nĭ daj rún' 'i ruhua chrē ni'ya man'ānj, nĭ da'nga' daj 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. <sup>10</sup> Nĭ sisi dagahuin ni é re' ni nuguan' a'nĭj sun rian án re', ngaa nĭ nĭganj nĭgui'tj ni é re' sisi 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Daj si hué daj dagahuĭnj ni nuguan' a'nin' chrē sun riānj. Nĭ nĭganj nĭgui'tj sisi 'i ruhua chrē ni'ya man'ānj.

<sup>11</sup> 'Nuguan' nan a'mĭ nga ni é re' sisi daj rún' huin ni-ā' ruhuāj, nĭ da'nga' daj gahuin niā' ruhua ni é re'. Nĭ huin ruhuāj sisi hua yya gahuin niā' ruhua ni é re' aj. <sup>12</sup> A'nĭj sun nan rian án re': Ga 'i ruhua á re' guñi'yaj á re' ni dugüi' a ni é re' daj rún' 'i ruhuāj ni'yā á re'. <sup>13</sup> Nĭ sisi gunucua' 'ngo tsínj daj gahui' sij xi'f 'ngo tsínj nicaj dugüi' nga sij, nĭ 'i yya ruhua sij ni'yaj sij aj. Nĭ 'i ruhua sij ni'yaj sij ni dugüi' sij daj nga si 'i ruhua ango ni ngüi. <sup>14</sup> Nĭ huin ni é re' ni tsínj nicaj dugüi' ngāj sisi dagahuin ni é re' si a'nĭj sun rian ni é re'. <sup>15</sup> Ngaa nĭ si gatā sisi huin ni é re' ni tsínj 'yaj sun riānj ga mánj. Daj si nun ni'i 'ngo tsínj 'yaj sun un sin 'yaj tsínj huin achij rian sij. Sanĭ gatā sisi huin ni é re' ni tsínj nicaj dugüi' ngāj. Daj si hua digyānj rian ni é re' ni nuguan' gataj chrē riānj. <sup>16</sup> Sé ni é re' nacui man'ānj. Sanĭ nāanj man'ānj huin si nacui ni é re'. Nĭ garasünj sisi gan'anj ni é re', guiyaj sa' ni é re' si-sünj. Nĭ si guere' si-sun ni é re' mánj. Ngaa nĭ riquĭj chrē rian án re' daran' si achínj jni'yaj á re' xi'f si huin a ni é re' tsínj nico' man'ānj. <sup>17</sup> Hué nuguan' nan huin si a'nĭj sun rian án re': Ga 'i ruhua á re' nga ni dugüi' ni é re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

### El mundo os aborrecerá

<sup>18</sup> Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĭ sisi nun huin xan' ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan ni'yaj ni sij ni é re', ngaa nĭ xacaj á re' cuenta sisi hué daj guiyaj sini ni sij nga man'ānj nej. <sup>19</sup> Sisi xacaj ni é re' ducuánj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan, nĭ gahuin niā' ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni é re'. Sanĭ huéj huin si nacui ni é re' scanij ni sij

sisí duna á re' ducuánj daj. Xi'í daj nī nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij a ni é re'.

<sup>20</sup> 'Gananun ruhua ni é re' nuguan' gatā gunun ni é re': "Tsínj 'yaj sun rian xuru'ue, nī nitaj huin achij sij daj rún' achij si-xuru'ue sij mánj." Daj gatā gunun ni é re'. Nī sisí chran' yun'unj ni ngüi man'ánj, nī hué daj gui'yaj ni sij chran' yun'unj ni sij ni é re' nej. Nī xi'í si nun gunun ni sij si-nuguan'ánj, nī hué daj sī gunun ni sij si-nuguan' ni é re' mánj. <sup>21</sup> Nī daran' nan gui'yaj ni sij nga ni é re' xi'í si nico' ni é re' man'ánj. Daj si nun ni'i ni sij si ga'níj ga'nāj. <sup>22</sup> Nī sisí nitaj si ga'nāj ga'mī nuguan' sa' gunun ni sij, nī nitaj gaquin' da'ui ni sij mánj. Saní yyaj nī sī ga'ue gataj ni sij sisí nitaj gaquin' da'ui ni sij mánj. <sup>23</sup> Daj si tsínj nun huin xan' ruhua sij ni'yaj sij chrē nej. <sup>24</sup> Nī huéj gui'yā si sa' nico scanij ni sij. Nī nitaj aman guini'i ni sij daj rún' gui'yā scanij ni sij. Nī sisí nun guini'i ni sij si sa' nico gui'yā, ngaa nī nitaj gaquin' da'ui ni sij mánj. Nī nunj si guini'i ni sij si gui'yā, saní nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij nungüej chrej únj. <sup>25</sup> Nī da'nga' daj gui'yaj ni sij sisí gahuin yya daj rún' gataj rian si-ley Moisés, huin nuguan' aya ni sij: "Nitaj nunj gui'yā, saní nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ánj." Daj gataj si-ley Moisés.

<sup>26</sup> 'Nī ga'nī ga'na' si chracuij ni é re' huin Espíritu Santo tsínj a'mi nuguan' xanga'. Nī Espíritu Santo daj 'na' rian chrē. Nī huej huin si ga'mi sa' nga á re' xi'tj. <sup>27</sup> Nī ga'mi sa' ni é re' xi'tj nej. Daj si asij sini nicaj dugüi' ni é re' ngāj.

**16** 'Nī hué nuguan' nan a'mī nga ni é re' sisí sī ga'nin' ruhua ni é re' guinico' a ni é re' man'ánj mánj. <sup>2</sup> Nī guiri' ni sij ni é re' chruhua nuhui nico. Nī ga'na' 'ngo güi ngaa gani ruhua ni sij sisí 'yaj ni sij si-sun Yan'anj ngaa dagahui' ni sij ni é re'. <sup>3</sup> Nī da'nga' daj gui'yaj ni sij si nun ni'i ni sij nungüej chrej únj. <sup>4</sup> Nī hué daj atā nuguan' nan rian án re' sisí ngaa guisij güi daj, nī gananan ruhua á re' nga nuguan' hua gataj yyaj gunun a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### La obra del Espíritu Santo

Ngaa nī gataj ruhua' yún Jesús:

—Asij sini nī nun gatā nuguan' nan gunun ni é re' xi'í si gachē nga ni é re' aj. <sup>5</sup> Saní yyaj nī nan'ánj rian si ga'níj ga'nāj. Nī nī a 'ngo ni é re' nitaj si nachínj snan'anj nī a gan'án mánj. <sup>6</sup> Saní nani ruhua á re' xi'í nuguan' gatā gunun a ni é re' aj. <sup>7</sup> Saní ataj xangāj rian án re': Sa' huin rian ni é re' xi'í si gan'án. Nī sisí sī gan'án nī sī ga'na' Espíritu Santo rian án re' mánj. Saní sisí gan'án nī ga'nī ga'na' sí' rian án re' aj. <sup>8</sup> Nī ngaa ga'na' sí', nī xacaj ni ngüi man chruhua xungüi cuenta sisí da'ui ni sij gaquin', gui'yaj sí'. Nī xacaj ni sij cuenta sisí achin xacaj ni sij chrej nica gache ni sij. Nī xacaj ni sij cuenta sisí gui'yaj Yan'anj castigo ni sij. Daj gui'yaj Espíritu Santo ngaa ga'na' sí'. <sup>9</sup> Nī xacaj cuenta ni ngüi daj hua si-gaquin' ni sij xi'í si nun xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ánj, gui'yaj Espíritu Santo. <sup>10</sup> Nī xacaj

cuenta ni ngüi daj hua 'ngo chrej nica xi'í si gan'án rian nne chrē, gui'yaj Espíritu Santo nej. Nī sī guini'i ni é re' man'ánj ga mánj. <sup>11</sup> Nī xi'í si hua gahuin castigo sichre, gui'yaj Yan'anj, nī xacaj cuenta ni ngüi daj gahuin castigo ni sij, gui'yaj Espíritu Santo. Daj si hué sichre huin si a'nin' chruhua xungüi nan.

<sup>12</sup> 'Hua nico doj nuguan' huin ruhuaj gatā gunun a ni é re', saní sī gunucuj á re' gunun a ni é re' nuguan' daj acuan' mánj. <sup>13</sup> Saní ngaa ga'na' Espíritu Santo, nī digyan-án' daran' nuguan' xanga' rian ni é re'. Daj si urin nuguan' xanga' a'mi-i'. Nī sī ga'mi Espíritu Santo güenda man'an sí'. Saní ga'mi sí' daran' nuguan' gataj Yan'anj gunun sí'. Nī digyan sí' daj gahuin ni güi ga'na' guini'i ni é re'. <sup>14</sup> Nī ga'mi sa' Espíritu Santo xi'tj. Nī xi'í si nicaj sí' si-nuguan'ánj, nī digyan sí' nuguan' daj rian án re'. <sup>15</sup> Nicaj man'ánj daran' si-yaj chrē. Nī xi'í daj gatā gunun a ni é re' sisí guinicaj Espíritu Santo si'yā digyan sí' rian a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### La tristeza se convertirá en gozo

<sup>16</sup> Ngaa nī gataj ruhua' yún Jesús:

—Gachin doj nī sī guini'i a ni é re' man'ánj mánj. Saní ngaa gachin doj ruhua' yún, nī guini'i ruhua' yún ni é re' man'ánj. Daj si nan'ánj rian chrē. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>17</sup> Yu'uj daj nī nachínj snan'anj go'ngo ni tsínj nico' Jesús ni dugüi' ni sij. Nī gataj ni sij:

—Nī un sin huin ruhuaj gata nuguan' a'mi sij rian né' únj. Ataj sij: "Gachin doj, nī sī guini'i né' sij. Nī ngaa gachin doj ruhua' yún, nī guini'i ruhua' yún né' sij xi'í si nan' sij rian chrej sij", ataj sij. —Daj gataj ni sij.

<sup>18</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj ruhua' yún ni sij ni dugüi' ni sij:

—Nī un sin huin ruhuaj gata nuguan': "Gachin doj", únj. Na'ue gunun né' si ataj sij mánj. —Daj gataj ni tsínj nico' Jesús.

<sup>19</sup> Nī guini'i Jesús sisí huin ruhua ni sij nachínj snan'anj ni sij sí'. Yu'uj daj gataj Jesús:

—Hua gatā gunun a ni é re' sisí gachin doj, nī sī guini'i ni é re' man'ánj. Saní ngaa gachin doj ruhua' yún, nī guini'i ruhua' yún ni é re' man'ánj ní'. <sup>20</sup> Xanga' atā gunun a ni é re' sisí gaco ni é re'. Nī ducu ganani ruhua ni é re' nej. Saní gahuin niā' ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Nī nunj si ducu ganani ruhua á re', saní nahuin niā' ruhua' yún ni é re' aj.

<sup>21</sup> Ngaa achin doj ga'nga da'níj 'ngo yun'unj xana, nī ducu a'nin' riqui unj. Saní ngaa guisij ga'nga da'níj unj, nī guini'yun ruhua unj sayun guiran' unj. Daj si huin ni-ā' ruhua unj sisí ga'nga 'ngo tsin' chruhua xungüi, gui'yaj unj. <sup>22</sup> Nī hué ducuánj daj nani ruhua ni é re' acuan'. Saní ga'na' yünj guini'ínj ni é re'. Ngaa nī gahuin niā' ruhua niman ni é re'. Nī nitaj 'ngo tsínj ga'ne si huin niā' ruhua ni é re' mánj. <sup>23</sup> Nī güi daj nī nitaj si huaj si nachínj snan'anj ni é re' man'ánj ga mánj. Xanga' atā gunun a ni é re' sisí riqui chrē rian án re' daran' si gachinj jni'yaj ni é re' nuguan' rian Yan'anj nga si-xugüij. Gachinj jni'yaj á re', nī guiri' ni é re'.

Ngaa n̄i gahuin niā' xanga' ruhua á re' aj. <sup>24</sup> Da acuan' n̄i nitaj si gachínj jni'yaj ni é re' nuguan' rian Yan'anj nga si-xugüij. Gachinj jni'yaj ni é re', n̄i guiri' ni é re'. Ngaa n̄i gahuin niā' xanga' ruhua á re' aj. —Gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### Yo he vencido al mundo

<sup>25</sup> Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—Acuan' n̄i a'mi rucūj gunun a ni é re' xi'í ni nuguan' nan. San̄i ga'na' 'ngō güi ngaa s̄i ga'mi rucūj gunun a ni é re' mánj. San̄i ga'mi n̄ica yyāj xi'í chrē gunun a ni é re' aj. <sup>26</sup> N̄i güi daj n̄i gachinj jni'yaj á re' nuguan' rian Yan'anj nga si-xugüij. N̄i nitaj si huaj s̄i gachinj jni'yā rian chrē xi'í ni é re' mánj. <sup>27</sup> Daj si 'i ruhua man'an chrē ni'ya ni é re' xi'í si 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' man'ānj. N̄i xuman ruhua ni é re' s̄i s̄i n̄āj rian Yan'anj anj. <sup>28</sup> Gahuī rian chrē s̄i ga'nāj chruhua xungüi nan. Ngaa n̄i gahuī ruhua' yūnj chruhua xungüi nan nan'ānj rian chrē. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>29</sup> Ngaa n̄i gataj ni tsínj nico' Jesús:

—Yyaj n̄i a'mi n̄ica man'án re' rian únj. N̄i nitaj si a'mi rucu re' rian únj mánj. <sup>30</sup> Yyaj n̄i ni'i ni únj s̄i xi'í re' daran' nuguan'. N̄i nitaj si ruhuaj s̄i n̄achin' snan'anj ni ngüi man'án re'. Daj si hua ni'í re' daj ani ruhua ni sij. Xi'í daj n̄i xuman ruhua ni únj s̄i 'na' re' rian Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>31</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Xuman ruhua ni é re' yyaj ní'. <sup>32</sup> Hua 'na' guisij güi. N̄i hué hua guisij güi daj. N̄i gaxa'ni daran' ni é re'. N̄i n̄ini yu'uj gunánj gō'ngo ni é re' gan'anj án re'. N̄i duna' á re' urínj. San̄i sé si gunaj urínj mánj. Daj si niquin' chrē ngāj aj. <sup>33</sup> N̄i nuguan' nan ga'mi rian án re' s̄i gahuin din'inj ruhua á re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' ngāj. N̄i guiran' ni é re' sayun chruhua xungüi gaquin' nan. San̄i gahuin yya ruhua á re' si hua gui'yaj ganāj rian xungüi gaquin' nan anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

### Jesús ora por sus discípulos

**17** Ngaa guisij ga'mi Jesús nuguan' daj, n̄i ni'yaj sij xata'. N̄i gataj sij:

—Tata chré', yyaj guisij hora daj. Ngaa n̄i nahuin 'uēj, gui'yáj re' huñj da'nij re'. Hué dan n̄i ga'mi sa' ni ngüi xi'í re', gui'yā. <sup>2</sup> Hué re' riquí s̄i guinicaj sūnj rian daran' ni ngüi xi'í si huin ruhuá re' si ga ni'na' n̄iganj daran' ni ngüi riquí re' riānj. <sup>3</sup> Tsínj ga ni'na' n̄iganj huin tsínj ni'i man'án re' nga man'ānj. N̄i urín re' huin Yan'anj xanga'. N̄i yūnj huin Jesucristo tsínj ga'nij re' ga'nāj chruhua xungüi nan. <sup>4</sup> N̄i ga'mi sa' ni ngüi man chruhua xungüi nan xi'í re' xi'í si ganahuij gui'yaj sūnj si riquí re' riānj. <sup>5</sup> Tata chré', yyaj n̄i riquí re' si nahuin 'uēj rián re' daj rún' gahuñj nga re' asij ngaa achin gahuin xungüi nan.

<sup>6</sup> N̄i hua digyānj rian ni tsínj ganacuí re' scanij ni ngüi s̄i daj hua man'án re'. N̄i gahuin ni sij nga man'án re'. N̄i riquí re' ni sij riānj. N̄i dagahuin sa' ni sij si-nuguan' re'. <sup>7</sup> Yyaj n̄i ni'i ni sij s̄i daran' si riquí re'

riānj 'na' rian man'án re' aj. <sup>8</sup> Daj si ni nuguan' riquí re' riānj, n̄i digyānj rian ni sij. N̄i garáj xina' ni sij. N̄i xacaj cuenta ni sij s̄i 'na' yyāj rián re'. N̄i guxuman ruhua ni sij s̄i ga'nij re' ga'nāj chruhua xungüi.

<sup>9</sup> N̄i achínj jni'yā rián re' xi'í ni sij. Nitaj si achínj jni'yā rián re' xi'í ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan mánj. San̄i achínj jni'yā rián re' xi'í ni tsínj riquí re' riānj. Daj si huin ni sij nga re'. <sup>10</sup> Daran' ni tsínj huin ngāj huin nga re' nej. N̄i daran' ni tsínj huin nga re', ni hué ni sij huin ngāj nej. N̄i a'mi sa' ni ngüi xi'tj, 'yaj ni sij. <sup>11</sup> Yyaj n̄i s̄i ganēj chruhua xungüi nan ga mánj. San̄i guna ni sij chruhua xungüi. N̄i n̄icuij rian nné re' ganēj. Tata chré' sa' n̄in' huin re'. Ngaa n̄i dugumi sa' re' ni tsínj riquí re' riānj nga si-fuerza man'án re'. N̄i hué daj dugumi re' ni sij s̄i uyan gahuin ni sij daj rún' huin re' nga man'ānj. <sup>12</sup> Ngaa ganēj nga ni sij chruhua xungüi nan, n̄i dugumí ni sij nga si-fuerza man'án re'. N̄i dugumí ni tsínj riquí re' riānj. N̄i a' ngo ni sij nun ga ni'ya mánj. Maan si ga ni'ya urin tsínj xi'i daj s̄i gahuin yya daj rún' atáj re' rian si-nuguan' re'.

<sup>13</sup> Yyaj n̄i n̄icuij rian nné re'. San̄i a'mi ni nuguan' nan ngaa nnēj chruhua xungüi s̄i n̄in' ruhua gahuin niā' ruhua ni sij daj rún' huin niā' ruhuāj. <sup>14</sup> N̄i hua digyānj si-nuguan' re' rian ni sij. San̄i nun huin xan' ruhua ni tsínj man chruhua xungüi ni'yaj ni sí' ni sij. Daj si sé ni tsínj man chruhua xungüi nan huin ni sij. N̄i sé daj huin man'ānj nej.

<sup>15</sup> Sé si achínj jni'yā rián re' s̄i guiri re' ni sij chruhua xungüi nan mánj. Maan si huin ruhuāj si dugumi re' ni sij rian ni nuguan' xi'i. <sup>16</sup> Nitaj si huin ni sij nga ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan. N̄i da'nga' daj nitaj si huñj nga ni tsínj man chruhua xungüi nan mánj. <sup>17</sup> Gui'yaj n̄ini re' ni sij s̄i gahuin sa' ni sij nga si-nuguan' re' huin nuguan' xanga'. <sup>18</sup> N̄i daj rún' ga'nij re' ga'nāj scanij ni ngüi man chruhua xungüi, n̄i da'nga' daj a'n̄i ni sij gan'anj ni sij scanij ni ngüi da nej. <sup>19</sup> N̄i gahuin n̄ini man'ānj gui'yaj sūnj si-sún re' xi'í ni sij s̄i gahuin n̄ini ni sij rian gaquin', gui'yaj nuguan' xanga'.

<sup>20</sup> N̄i sé si achínj jni'yā rián re' xi'í urin ni sij. San̄i achínj jni'yā rián re' xi'í ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj man'ānj xi'í nuguan' nata' ni sij gunun ni sí'. <sup>21</sup> Tata chré', achínj jni'yā rián re' s̄i uyan guinicaj dugüi' n̄in' daran' ni sij. N̄i huin ruhuāj s̄i gahuin ni sij nga n̄ungüe' daj rún' huin urínj nga re', n̄i daj rún' huin urín re' ngāj. N̄i 'ngo guinicaj dugüi' ni sij s̄i guxuman ruhua ni tsínj man chruhua xungüi s̄i ga'nij re' ga'nāj. <sup>22</sup> N̄i daj rún' gahuin sa' 'uēj, gui'yáj re', n̄i hué daj gahuin sa' 'ueé ni sij gui'yā xi'í si uyan gahuin ni sij daj rún' hua n̄ungüe'. <sup>23</sup> N̄i daj rún' nné re' nimānj, n̄i da'nga' daj ganēj niman ni sij, ruhuāj aj. Ngaa n̄i guisij ni sij gahuin urin ni sij. Ngaa n̄i xacaj cuenta ni tsínj man chruhua xungüi s̄i ga'nij re' ga'nāj. N̄i xacaj cuenta ni sí' s̄i ruhuá re' ni'yáj re' ni tsínj riquí re' riānj, daj rún' 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'ānj.

<sup>24</sup> Tata chré', huin ruhuāj s̄i gane ni tsínj riquí re' riānj ngāj rian ganēj. Ngaa n̄i guini'ni ni sij daj hua sa' man'ānj, gui'yáj re'. Daj si hua 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'ānj asij achin gui'yáj re' xungüi nan. <sup>25</sup> N̄ica yya



'yáj re' huín re' chrē. Nī nun ni'i ni ngūi man chruhua xungūi gaquin' nan man'án re'. Sanī ni'tnj man'án re'. Nī ni'i ni tsínj nan sisi hué re' ga'nij ga'nāj. <sup>26</sup> Nī digyānj rian ni sij daj hua man'án re'. Nī da'nga' daj digyānj doj rian ni sij. Ngaa nī daj rún' 'i ruhua re' ni'yáj re' man'ānj, nī hué daj ga 'i ruhua ni sij guini'i ni sij ni dugūi' ni sij, gui'yáj re'. Nī gane man'ānj niman ni sij, ruhuāj aj. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

### Arresto de Jesús

**18** Ngaa nī guisij ga'mi Jesús ni nuguan' daj, nī gahui sij nga ni tsínj nico' sij gan'anj ni sij anéj chrej xinéj gu'naj Cedrón rian man 'ngō nnaa chrun. Nī gatúj sij nga ni sí'. <sup>2</sup> Nī tsínj gu'naj Judas, huin tsínj naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun, nī guini'i sí' yu'uj daj. Daj si síj ga'i huan'anj Jesús yu'uj daj nahuin chre' sij nga ni tsínj nico' sij. <sup>3</sup> Ngaa nī nicaj Judas 'ngō xi'nin' snado nga go'ngō policía dugumi nuhui ga'na' ni sí' rian nne Jesús. Nī ga'nij ni chrej a'nin' nga ni tsínj fariseo ga'na' ni sí'. Nī nicaj ni sí' espada nga candil nej, ca' nej, ga'na' ni sí'. <sup>4</sup> Sanī rian hua ni'i Jesús daran' si guiran' sij, nī gahui sij nachínj snan'anj sij ni sí'. Nī gataj sij:

—Nī un tsínj nano' a ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

<sup>5</sup> Ngaa nī:

—Jesús nazareno nano' ni únj. —Gataj ni sí'.

Ngaa nī gataj Jesús:

—Huēj huin Jesús. —Gataj Jesús.

Nī niquin' Judas nga ni sí' yu'uj daj. Nī huin sij tsínj naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun. <sup>6</sup> Nī ngaa gataj Jesús sisi hué sij huin tsínj nano' ni sí', nī guxun rucu ni sí' ni man'an ni sí'. Nī ganatúj ni sí' rian yo'ój. <sup>7</sup> Ngaa nī nachínj snan'anj ruhua' yún Jesús ni sí'. Nī gataj sij:

—Nī un tsínj nano' a ni é re' únj. —Gataj Jesús.

Ngaa ni:

—Jesús nazareno nano' ni únj. —Gataj ni sí'.

<sup>8</sup> Ngaa nī gataj Jesús:

—Hua gatā gunun a ni é re' sisi huēj huin tsínj daj. Nī sisi nano' ni é re' man'ānj, ngaa nī duna á re' sisi gan'anj ni tsínj nan. —Daj gataj Jesús.

<sup>9</sup> Nī da'nga' daj ga'mi Jesús sisi gahuin yya daj rún' hua ga'mi sij rian Yan'anj: "Nun ga ni'ya nī a 'ngō ni tsínj riquí re' riānj." Daj ga'mi Jesús gunun Yan'anj.

<sup>10</sup> Nī nicaj Simón Pedro 'ngō espada. Nī ga'nin' sij tsínj 'yaj sun rian chrej a'nin'. Nī güéj nīn' chraquij sí', gui'yaj sij huin sí' 'ngō tsínj gu'naj Malco. <sup>11</sup> Ngaa nī gataj Jesús gunun Pedro:

—Na'nij re' si-espada re' chruhua pena. Sisi riqui chrē si guiran'ānj sayun nan, nī hua niān sisi hué daj guiran'ānj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

### Jesús ante el sumo sacerdote

<sup>12</sup> Ngaa nī guida'a ni snado nej, tsínj a'nin' rian ni snado nej, ni policía niquin' rian ni tsínj israelita man'an Jesús. Nī numij ni sij sí'. <sup>13</sup> Nī asij sini nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij ducua' tsínj gu'naj Anás. Daj si huin sí' chre chej Caifás. Nī Caifás huin chrej a'nin' yo' daj.

<sup>14</sup> Nī hué Caifás daj huin tsínj gataj snan'anj rian ni tsínj israelita sisi sa' huin si gahui' urin tsínj daj xi'í daran' ni ngūi israelita.

### Pedro en el patio de Anás

<sup>15</sup> Ngaa nī nico' Simón Pedro nga ango tsínj nico' Jesús huaj nungüej sij nga Jesús. Nī hua ni'i chrej a'nin' ango tsínj nico' Jesús daj. Xi'í daj nī gatúj sí' rian hua ta rian hue' daj nga Jesús. <sup>16</sup> Sanī gunāj Pedro ne' chrej xe' niquin' sij rian hue'. Ngaa nī gahui ango tsínj nico' Jesús daj tsínj ni'i chrej a'nin' gan'anj ga'mi sij nga yun'unj dugumi rian hue'. Nī gatúj Pedro, gui'yaj sí'.

<sup>17</sup> Ngaa nī nachínj snan'anj yun'unj dugumi rian hue' daj Pedro. Nī gataj ún':

—Sé re' huin 'ngō tsínj nico' tsínj da a'. —Daj gataj ún' gunun Pedro.

Ngaa nī:

—Sēj huin mánj. —Gataj Pedro.

<sup>18</sup> Nī niquin' ni tsínj 'yaj sun nga ni policía dugumi nuhui ne' naran' ni sij yan'an. Daj si nuhuij. Nī man ni sij nahuin guin ni sij xi'nij yan'an daj. Nī niquin' Pedro nga ni sij nahuin guin sí' nga ni sij nej.

### Anás interroga a Jesús

<sup>19</sup> Ngaa nī gaxi'i chrej a'nin' daj nachínj snan'anj sí' Jesús xi'í ni tsínj nico' sij nga xi'í nuguan' digyán sij rian ni ngūi nej. <sup>20</sup> Ngaa nī gataj Jesús:

—Ga'mi rengāj rian daran' ni ngūi. Nī niganj digyānj rian ni ngūi chruhua si-nuhui ni é re' nga chruhua nuhui nico rian naran' ni tsínj israelita nej. Nī nitaj si garij huīj nuguan' ga'mī mánj. <sup>21</sup> Nī un sin huin nī nachínj snan'ánj re' yūnj únj. Nachin' snan'ánj re' ni ngūi gunun si-nuguan'ānj. Hué ni sij ni'i yya un nuguan' ga'mī rian ni sij. —Daj gataj Jesús.

<sup>22</sup> Nī ngaa gataj Jesús daj, nī ra'ui ra'a 'ngō policía dugumi nuhui rian Jesús. Nī gataj sí':

—Nī hué daj ga'mi re' rian chrej a'nin' ní'. —Gataj sí' ga'mi huee sí' rian Jesús.

<sup>23</sup> Ngaa nī:

—Sisi ga'mī 'ngō nuguan' quij, nī gataj re' un nuguan' quij huin ga'mī aj. Sanī sisi ga'mī nuguan' sa', nī un sin huin nī ra'ui ra'a re' riānj únj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

<sup>24</sup> Nī anumi Jesús ga'nij Anás gan'anj sí' rian Caifás huin sí' chrej a'nin'.

### Pedro niega a Jesús

<sup>25</sup> Nī niquin' Pedro nahuin guin sí' scanij ni sij xi'nij yan'an. Ngaa nī gataj ni sij gunun Pedro:

—Sé re' huin 'ngō tsínj nico' tsínj da a'. —Gataj ni sij.

Ngaa nī:

—Sēj huin mánj. —Gataj Pedro.

<sup>26</sup> Ngaa nī nachínj snan'anj 'ngō tsínj 'yaj sun rian chrej huin achij nīn' Pedro. Nī huin sí' dugūi' tsínj ga'nin' Pedro chraquij. Nī gataj sí':

—Sé re' huin si guini'tnj nga Jesús riqui ni chrun da nej a'. —Daj gataj sí'.

<sup>27</sup> Ni:

—Sěj huin mánj. —Gataj ruhua' yún Pedro.  
Ni 'ngo hora gaguáj do'loj du'ua xú'.

### Jesús ante Pilato

<sup>28</sup> Ngaa ni nicaj ni sij Jesús gahui ni sij ducua Caifás. Ni gan'anj ni sij ducuasun. Ni nigan' acuan' huin ni nun ga'ue gatu ni tsínj israelita chruhua ducuasun. Daj si nitaj chrej riqui si-ley ni sij sisi gatu ni sij güi huin gui'yanj. Ni sisi hué daj gui'yaj ni sij, ni si ga'ue xa sti'ni ni sij gui'yanj pascua xi'í si gahuin xi'i ni sij rian Yan'anj, gui'yaj ducuasun daj, ataj si-ley ni sij. <sup>29</sup> Yu'uj daj ni gahui Pilato ga'mi sí' nga ni tsínj daj. Ni gataj sí':  
—Ni un gaquin' da'ui tsínj nan, ni a'mi gaquin' ni é re' xi'í sij únj. —Daj gataj Pilato.

<sup>30</sup> Ngaa ni:

—Sisi nitaj gaquin' da'ui sij, ni si nariqui ni únj rián re' mánj. —Daj gataj ni tsínj israelita.

<sup>31</sup> Ngaa ni gataj Pilato:

—Nıcaj ni é re' sij gan'anj ni é re'. Ni nagi'yaj yya ni é re' nga sij daj rún' ataj si-ley ni é re' aj. —Gataj Pilato.  
Ngaa ni gataj ni sij:

—Sanı ni únj ni tsínj israelita, ni nitaj chrej hua sisi dagahui' ni únj a 'ngo ni ngüi mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>32</sup> Ni hué daj gataj ni sij sisi gahuin yya daj rún' gataj Jesús sisi daj gahui' sij.

<sup>33</sup> Ngaa ni natúj ruhua' yún Pilato chruhua ducuasun. Ngaa ni gaquin' sij ga'na' Jesús. Ni nachínj snan'anj sij sí'. Ni:

—Hué re' huin rey rian ni ngüi israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

<sup>34</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Ni hué daj atáj re' güenda man'án re' ní'. Ası hua ango tsínj nata' rián re' xi'tj sa'. —Daj gataj Jesús.

<sup>35</sup> Ngaa ni gataj Pilato:

—Ası hué huin 'ngo tsínj israelita, ruhua re' ní'. Ni dugüi' man'án re' nga ni chrej a'nin' hué ni sij nariqui man'án re' riánj. Ni un gaquin' da'uí re' únj. —Daj gataj Pilato.

<sup>36</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Sé rian xungüi gaquin' nan huin rian nicaj sünj mánj. Sisi hué daj huin ni gunun' ni tsínj nico' man'ánj xi'tj. Ngaa ni si naga'ui' ni sij man'ánj rian ni tsínj israelita mánj. Sanı sé rian xungüi gaquin' nan huin rian nicaj sünj mánj. —Daj gataj Jesús.

<sup>37</sup> Ngaa ni:

—Hué re' huin 'ngo rey ní'. —Gataj Pilato.

Ni:

—Hué man'án re' ataj sisi huin 'ngo rey aj. Xi'í nan ga'ngā chruhua xungüi. Ni xi'í nan ga'nāj sisi ga'mi nuguan' xanga' gunun ni ngüi. Ni daran' ni ngüi ruhua gunun nuguan' xanga', ni unun ni sij nuguan' xanga' a'mi. —Daj gataj Jesús gunun Pilato.

<sup>38</sup> Ngaa ni:

—Ni un sin huin nuguan' xanga' ruhua re' únj. —Gataj Pilato.

Ngaa ni gahui ruhua' yún sij ga'mi sij nga ni tsínj israelita. Ni gataj sij:

—Ni a 'ngo gaquin' na'ue nari'tj xi'í tsínj da mánj. <sup>39</sup> Sanı hué 'ngo ducuanj ni é re' huin sisi go'ngo gui'yanj pascua, ni guir'tj 'ngo tsínj nun ducua ga'. Ngaa ni huin ruhua ni é re' sisi guir'tj tsínj nan tsínj huin si-rey ni tsínj israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

<sup>40</sup> Ngaa ni gaguáj ruhua' yún ni sij. Ni gataj ni sij:

—Si guirı re' tsínj nan mánj. Sanı sa' huin sisi na'nij naj ra'á re' Barrabás gan'anj sí'. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij rian Pilato.

Ni Barrabás huin 'ngo tsínj tu.

**19** Hué dan ni ga'nin' Pilato sun sisi ga'ui' ni sij nne' xiráj Jesús. <sup>2</sup> Ngaa ni run'un ni snado 'ngo ya'a tanj, gui'yaj ni sij 'ngo corona ga'nij ni sij chra Jesús. Ni ga'nij ni sij 'ngo atsij rian rumi' mare xa Jesús gunun sí'. <sup>3</sup> Ngaa ni gataj ni sij gunun Jesús:

—Hua 'ueé nin' si-rey ni tsínj israelita. —Daj gaguáj ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

Ni gara'ui ra'a ni sij rian Jesús nej.

<sup>4</sup> Ngaa ni gahui ruhua' yún Pilato ne' chrej xe'. Ni gataj sij gunun ni tsínj israelita:

—Ni'yaj á re'. Yyaj ni nıca sij 'nāj rian án re'. Ngaa ni ga'ue xacaj á re' cuenta sisi nitaj gaquin' da'ui sij nari'tj mánj. —Daj gataj Pilato.

<sup>5</sup> Ngaa ni gahui Jesús xe'. Ni nun chra sí' corona tanj. Ni nun sí' atsij rian rumi' mare daj. Ni gataj Pilato:

—Hué tsínj nan niquin' rian án re' aj. —Gataj Pilato.

<sup>6</sup> Ni ngaa guini' ni chrej a'nin' nga ni policia dugumi nuhui, ni gaguáj ni sij. Ni:

—Doco' re' sij rian rugutsı. Doco' re' sij rian rugutsı aj. —Daj gaguáj ni sij.

Ngaa ni gataj Pilato:

—Nıcaj á re' gan'anj án re', ni doco' a ni é re' rian rugutsı sij. Güendāj, sanı na'ue nari'tj un gaquin' da'ui sij mánj. —Daj gataj Pilato.

<sup>7</sup> Ngaa ni gataj ni tsínj israelita:

—Nıcaj ni únj 'ngo ley. Ni ataj si-ley ni únj sisi hua ni an gahui' sij. Daj si ataj sij sisi huin sij da'nij Yan'anj.

<sup>8</sup> Ni ngaa gunun Pilato nuguan' daj, ni nanj guxu'ui' nin' ruhua sij. <sup>9</sup> Ngaa ni gatúj ruhua' yún sij chruhua ducuasun. Ni nachínj snan'anj sij Jesús. Ni:

—Ni a 'na' re' únj. —Gataj Pilato.

Sanı a 'ngo nuguan' nun danıcaj Jesús mánj. <sup>10</sup> Ngaa ni gataj Pilato:

—Ni si ga'mı re' ngāj ga a'. Nun ni'f re' sisi nicaj sünj sisi ga'ue docōj rian rugutsı so' ga a'. Ni ga'ue ga ní'nij rián so', gui'yā nej ga a'. —Daj gataj Pilato.

<sup>11</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Sisi nun riqui Yan'anj sun guınicaj re', ni si gunucuáj re' guınicaj re' sun riánj mánj. Xi'í daj ni tsínj nariqui man'ánj rián re', ni da'ui sij nico gaquin' daj nga man'án re' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>12</sup> Ngaa ni asıj hora daj, ni nano' Pilato daj gui'yaj sij, ni na'ni ra'a sij Jesús. Sanı gaguáj ni tsínj israelita. Ni gataj ni sij:

—Sisi na'nij ra'á re' tsínj nan, ni nitaj si nicaj dugüi' re' nga rey gu'naj César mánj. Daran' ni tsínj 'yaj rey man'an, ni unun' ni sij nga César. —Daj gaguáj ni sij.

<sup>13</sup> Nĭ ngaa gunun Pilato nuguan' daj, nĭ guiri sij Jesús xe'. Nĭ gan'anĭ gane sij rian mesa rian nagui'yaj yya sij ni gaquin'. Nĭ yu'uj daj gu'naj Gabata snan'anĭ hebreo. Nĭ nuguan' daj huin ruhuaj gata 'ngo yu'uj ngaj yej ni-á'. <sup>14</sup> Nĭ ruhua guisij ga xuhuij güi ngaa gui'yaj xugüi ni ngüi israelita xi'í gui'yanĭ pascua. Ngaa nĭ gataj Pilato gunun ni tsínĭ israelita:

—Hué si-rey ni é re' niquin' rian án re' nan. —Daj gataj Pilato.

<sup>15</sup> Sanĭ gaguáj ni sij. Nĭ:

—Nĭcaj re' sij gan'anĭ re' doco' re' rian rugutsĭ aj. —Daj gataj ni sij.

Ngaa nĭ nachínĭ snan'anĭ Pilato ni sij, nĭ gataj sí':

—Asĭ huin ruhua á re' sisĭ docōj si-rey ni é re' rian rugutsĭ, ruhua á re' ní'. —Daj gataj Pilato.

Ngaa nĭ:

—Urin rey gu'naj César huin rian ni únĭ. Nitaj ango mánj. —Daj gataj ni chrej a'nin' gunun Pilato.

<sup>16</sup> Ngaa nĭ naga'ui' Pilato Jesús ra'a ni sij sisĭ nĭcaj ni sij Jesús gan'anĭ doco' ni sij sí' rian rugutsĭ. Hué dan nĭ nĭcaj ni sij Jesús gan'anĭ ni sij.

### Crucifixión y muerte de Jesús

<sup>17</sup> Ngaa nĭ gata man'an Jesús si-rugutsĭ sij gan'anĭ sij chrā dacan gu'naj chrā cúj níman. Nĭ snan'anĭ hebreo gu'naj Gólgota. <sup>18</sup> Nĭ hué yu'uj daj gari ni sij gaquĭj Jesús doco' ni sij rian rugutsĭ sí'. Nĭ doco' ni sij yahuij tsínĭ daj rian yahuij rugutsĭ. Nĭ nico' Jesús dani nungüej sí'. <sup>19</sup> Ngaa nĭ ga'nin' Pilato sun sisĭ garun ni sij 'ngo ruguechrā' chrā rugutsĭ guĭnun letra. Nĭ gataj letra daj: "Jesús Nazareno huin sí' Rey rian ni ngüi israelita." Daj gataj letra daj. <sup>20</sup> Nĭ nico' ni tsínĭ israelita gaya letra daj si nĭchrun' du'ua xuman' Jerusalén huin doco' ni sij Jesús rian rugutsĭ. Nĭ hua nĭca garun Pilato letra daj snan'anĭ hebreo ngā snan'anĭ latín nej, snan'anĭ griego nej.

<sup>21</sup> Xi'í daj nĭ gataj ni chrej a'nin' rian Pilato:

—Sĭ garún re' sisĭ si-rey ni ngüi israelita huin sij mánj. Maan si garun re' sisĭ ataj man'an sij sisĭ hué sij huin si-rey ni ngüi israelita aj. —Daj gataj ni sij.

<sup>22</sup> Nĭ:

—Si hua garúnĭ nĭ hué daj gaj. —Gataj Pilato gunun ni sí'.

<sup>23</sup> Ngaa guisĭj doco' ni snado Jesús rian rugutsĭ, nĭ nacaj ni sij si-gan' Jesús. Nĭ gura' da'aj ni sij gan'anĭ mando si-gan' sí'. Nĭ nacaj go'ngo ni snado daj da'aj atsĭj go'ngo sij. Nĭ nacaj ni sij atsĭj manta gunun Jesús. Nĭ sé atsĭj nanuhua ni sij huin-ín'. Sanĭ atsĭj anánĭ ni sij huin. <sup>24</sup> Xi'í daj ni gataj ni dugüi' ni snado:

—Sanĭ sĭ gutsĭ' né' mánj. Sanĭ ducu né' sisĭ daj hua né' gui'yaj gana nācaj atsĭj nan. —Daj gataj ni sij.

Nĭ hué daj gataj ni sij sisĭ gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anĭ:

Nura' da'aj ni sij si-gan'ānj.

Nĭ ducu ni sij sisĭ nācaj ni sij mantāj.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anĭ.

Nĭ da'nga' daj gui'yaj ni snado daj.

<sup>25</sup> Nĭ niquin' nĭchrun' nni Jesús rian rugutsĭ nga xugüij unĭ nej, María nĭca Cleofas nej, María Magdale-na nej. <sup>26</sup> Nĭ ngaa guini'i Jesús sisĭ niquin' nuguan'an nni sij ngā tsínĭ nico' sij huin sí' tsínĭ 'i ruhua sij, ngaa nĭ gataj sij gunun nni sij:

—Nnānj, tsínĭ niquin' daj gahuin da'nĭj re' aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>27</sup> Ngaa nĭ gataj Jesús gunun tsínĭ nico' sij daj:

—Yun'unĭ xāna nan gahuin nnĭ re' aj. —Daj gataj Jesús.

Nĭ asĭj hora daj nĭ nahuin ra'a tsínĭ daj nni Jesús sisĭ gane ún' ducúá sí' dugumi sí'.

<sup>28</sup> Nĭ ngaa guisĭj gataj Jesús nuguan' daj, nĭ guini'i sij sisĭ gahuin yya daran' si gataj si-nuguan' Yan'anĭ xi'í sij. Ngaa nĭ gataj sij:

—Nago'ōj nnee aj. —Daj gataj Jesús.

<sup>29</sup> Nĭ nne 'ngo siu nun nnee vino yu'uj daj. Nĭ jniyaj ni sij vino daj chrā si rún' hua gachĭj daj. Nĭ guta' ni sij gachĭj daj chrā 'ngo riuj. Ngaa nĭ dugüin' ni sij du'ua Jesús. <sup>30</sup> Nĭ ngaa guisĭj go'o Jesús vino yu'uj daj, nĭ gataj sí':

—Ganahuij sun gui'yā. —Daj gataj Jesús.

Hué dan nĭ guinico' niĭ Jesús chrā sij, nĭ gahui' sij.

### El costado de Jesús traspasado

<sup>31</sup> Nĭ huin di'nĭ güi ngaa gahuin gui'yanĭ pascua. Nĭ na'uej ni tsínĭ israelita sisĭ guĭnico' anin' hua'nĭj níman rian rugutsĭ güi naránĭj ruhua ni sij. (Daj si güi guē huin ngaa naránĭj ruhua ni sij daj.) Hué daj nĭ gachínĭ jni'yaj ni sij rian Pilato sisĭ ga'nĭj sí' ni snado gan'anĭ duguaran' ni sí' da'mān anin' hua'nĭj tsínĭ nico' rian ni rugutsĭ daj. Nĭ nĭcaj ni sí' ni níman daj gan'anĭ ni sí' ango yu'uj, ruhua ni sij. <sup>32</sup> Ngaa nĭ gan'anĭ ni snado duguaran' ni sij da'mān 'ngo tsínĭ daj. Nĭ hué daj gui'yaj ni sij ngā ango tsínĭ nico' nuguan'an ngā Jesús. <sup>33</sup> Sanĭ ngaa ga'nā' ni sij rian nico' Jesús, nĭ guini'i ni sij sisĭ hua gahui' sí'. Yu'uj daj nĭ nun duguaran' ni sij da'mān sí' ga mánj. <sup>34</sup> Sanĭ xa'uij 'ngo snado lanza gatĭn Jesús. Nĭ 'ngo hora gahui tun hua nnee gatĭn sí'.

<sup>35</sup> Nĭ tsínĭ nata' nuguan' nan, nĭ hué sij guini'i daran' si gahuin. Nĭ xānga' si-nuguan' sij. Nĭ nata' sij nuguan' nan sisĭ guxuman ruhua ni é re' guini'i ni é re' Jesús.

<sup>36</sup> Nĭ hué daj gahuin sisĭ gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anĭ: "Nĭ ā 'ngo cúj Jesús nun garan' mánj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anĭ. <sup>37</sup> Nĭ gataj ango si-nuguan' Yan'anĭ: "Guĭni'yaj ni sij tsínĭ xa'uij ni sij lanza." Daj gataj ango si-nuguan' Yan'anĭ xi'í Jesús.

### Jesús es sepultado

<sup>38</sup> Hué dan nĭ da' sĭj nĭ ga'nā' 'ngo tsínĭ gu'naj José. Nĭ nne sij 'ngo yu'uj gu'naj Arimatea. Nĭ guinico' huĭ sij Jesús. Daj si xu'ui' sij ni'yaj sij ni tsínĭ israelita. Ngaa nĭ gachínĭ jni'yaj sij rian Pilato sisĭ ga'uej sí' guĭnicaj sij níman gan'anĭ sij. Ngaa nĭ garáj xina Pilato. Hué dan nĭ ga'nā' sij nĭ nĭcaj sij níman Jesús gan'anĭ sij. <sup>39</sup> Nĭ hué daj ga'nā' tsínĭ gu'naj Nicodemo tsínĭ ga'mi nga Jesús ne' nĭ asĭj ná. Nĭ nĭcaj sí' ga'nā' sí' 'ngo si huĭj xia kilo si

nachej dugüi' mirra nga aloé huin si quin' daj. <sup>40</sup> Hué dan n̄i guida'a n̄ungüej sij níman Jesús. N̄i dutáj n̄ungüej sij atsij manta sa' sí'. N̄i garij n̄ungüej sij gono'o guin' daj riqui manta Jesús. Daj si hué daj huin ducuánj nicaj ni tsínj israelita ngaa achin' ni sij níman. <sup>41</sup> N̄i rian doco' ni sij Jesús rian rugutsi, n̄i ngaj 'ngö nnaa chrun. N̄i dani nnaa chrun daj táj 'ngö yu'uj huej. N̄i hua gaya' ni sij yu'uj huej daj sisi gachin' ni sij níman. Sani a 'ngö níman nun gachin' ni sij yu'uj da mánj. <sup>42</sup> Hué dan n̄i xi'í si 'yaj xugüi ni tsínj israelita sisi gahuin gui'yanj pascua, n̄i xi'í si nichrun' táj yu'uj daj, n̄i gan'anj gachin' n̄ungüej sij Jesús.

### La resurrección

**20** N̄i ngaa ruhua guerenga' nigan' acuan' güi gudungu ngaa hua rumi', n̄i gan'anj n̄i'yaj María Magdalena rian gachin' Jesús. N̄i guini'i unj sisi nitaj yej hua ránj rian yu'uj daj. <sup>2</sup> Yu'uj daj gunánj unj gan'anj unj rian nne Simón Pedro nga ango tsínj nico' Jesús huin sí' tsínj 'i ruhua Jesús. Ngaa n̄i gataj unj: —Guiri ni sij Señor riqui yu'uj huej gan'anj ni sij. Sani nun ni'i únj n̄i a gan'anj nicaj ni sij mánj. —Daj gataj María.

<sup>3</sup> Ngaa n̄i gahui Pedro nga ango tsínj nico' Jesús gan'anj n̄i'yaj n̄ungüej sij rian yu'uj daj. <sup>4</sup> N̄i gunánj n̄ungüej sij. Sani gunánj yoq doj ango tsínj daj daj nga Pedro. N̄i guisij sini sij rian yu'uj da guisij Pedro. <sup>5</sup> N̄i ga' n̄itu sij ni'yaj sij chruhua yu'uj daj. N̄i guini'i sij rian ngaj atsij. Sani nun gatu sij mánj. <sup>6</sup> N̄i nico' Simón Pedro guisij sí' rucu sij. N̄i gatúj sí' guini'yaj sí'. N̄i guini'i sí' ni atsij ngaj nej. <sup>7</sup> N̄i hué daj guini'i Pedro atsij gani'yanj chra Jesús. Sani nitaj si ngaj nuguan'an-án' nga ango atsij guini'i sij daj. Sani ngaj n̄ini atsij daj narumi-í' ngaj-á' aj. <sup>8</sup> Ngaa n̄i gatúj ango tsínj nico' Jesús tsínj guisij sini daj. N̄i guini'yaj sí', n̄i guxuman ruhua sí' sisi ganánj Jesús. <sup>9</sup> Daj si achin gara da'nga' ruhua n̄ungüej sij si ataj si-nuguan' Yan'anj sisi hua ni aṅ gana'nij Jesús scanij ni níman. <sup>10</sup> Ngaa n̄i nanicaj n̄ungüej sij nan' sij rian ni dugüi' sij.

### Jesús se aparece a María Magdalena

<sup>11</sup> N̄i niquin' María aco unj du'ua yu'uj daj. N̄i aco María ga' n̄itu unj ni'yaj unj chruhua yu'uj rian gachin' Jesús. <sup>12</sup> N̄i guini'i unj huij ángel nun atsij gatsi nne rian gachin' Jesús. N̄i 'ngö ángel nne rian guingaj chra Jesús. N̄i ango-ó' nne rian guingaj dacój sí'. <sup>13</sup> Ngaa n̄i nachínj snan'anj n̄ungüej ángel María. N̄i gataj n̄ungüej sij: —Xica'uí', un sin huin n̄i acó re' únj. —Daj gataj n̄ungüej sij.

Ngaa n̄i gataj María:

—Nicaj ni sij Señor nico' man'anj gan'anj ni sij. Sani nun ni'ínj n̄i a gan'anj nicaj ni sij mánj. —Daj gataj María gunun n̄ungüej ángel daj.

<sup>14</sup> N̄i ngaa gataj unj nuguan' daj, n̄i nanicaj unj ni'yaj unj. N̄i guini'i unj Jesús niquin' sí' rian unj. Sani nun nani'i unj sij.

<sup>15</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Xica'uíj, un sin huin n̄i acó re' únj. N̄i un tsínj nanó' re' únj. —Daj gataj Jesús.

N̄i gani ruhua unj sisi tsínj dugumi nnaa chrun huin sij. Yu'uj daj gataj unj:

—Señor, sisi hué re' nicaj gan'anj sij, ngaa n̄i gataj re' sisi n̄i a gan'anj nicaj re' sij. Ngaa n̄i gan'anj nacā sij. —Daj gataj María.

<sup>16</sup> Ngaa n̄i:

—María. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i nanicaj unj gataj unj snan'anj hebreo:

—Raboni. —Gataj María.

(N̄i Raboni huin ruhuaj gata Maestro).

<sup>17</sup> Ngaa n̄i gataj Jesús:

—S̄i guida'á re' man'anj si achin gahui nan'anj rian chrē. Sani güij nata' re' gunun ni jnān sisi nan'anj rian nne chrē huin chrē ni é re' nej. Dan'an huin n̄i Dan'anj ni é re' huin nej. —Daj gataj Jesús gunun María.

<sup>18</sup> Ngaa n̄i nan' María Magdalena nata' unj rian ni tsínj nico' Jesús sisi guini'i unj Señor. N̄i hué daj nata' unj si gataj sí' gunun unj nej.

### Jesús se aparece a los discípulos

<sup>19</sup> N̄i ngaa guini' güi gudungu daj, n̄i naránj ni tsínj nico' Jesús rian hue' mán ni sij. Daj si xu'ui' ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj israelita. Ngaa n̄i gurugüi' Jesús ganiquin' sí' scanij ni sij. N̄i gataj sí':

—Gahuin din'inj ruhua á re'. —Daj gataj Jesús.

<sup>20</sup> Ngaa guisij ga'mi Jesús nuguan' daj, n̄i digyán sij ra'a sij nga gat̄in sij rian ni sí'. N̄i gahui niā' ruhua ni sí' ni'yaj sí' Señor.

<sup>21</sup> Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—Gahuin din'inj ruhua ni é re'. Daj rún' ga'nij chrē ga'nāj, n̄i da'nga' daj a'nī gan'anj ni é re' chruhua xungüi' nej. —Daj gataj Jesús.

<sup>22</sup> Guisij ga'mi Jesús daj, n̄i ga'yanj sij rian ni sí'. N̄i gataj sij:

—Nahuin ra'a á re' Espíritu Santo nánj. <sup>23</sup> Sisi guinicaj á re' niman nico xi'í gaquin' 'yaj ni ngüi, ngaa n̄i guinicaj Yan'anj niman nico xi'í gaquin' daj. Sani sisi s̄i guinicaj ni é re' niman nico xi'í gaquin' 'yaj ni ngüi, ngaa n̄i s̄i guinicaj Yan'anj niman nico nej mánj. —Daj gataj Jesús.

### Incredulidad de Tomás

<sup>24</sup> N̄i 'ngö ni xuhuij dugüi' ni tsínj nico' Jesús huin tsínj gu'naj Tomás gu'naj sí' Dídimo nej. N̄i nitaj Tomás nne ngaa gurugüi' Jesús rian ango ni tsínj daj. <sup>25</sup> Ngaa n̄i gataj ango ni tsínj nico' Jesús gunun Tomás:

—Guini'i ni únj, Señor. —Daj gataj ni sij.

Sani:

—N̄i sisi s̄i guini'ínj rian guiran' xi'i ra'a sij gui'yaj gaquij, n̄i sisi s̄i diguī chra ra'āj rian guiran' xi'i daj nga gat̄in sij, n̄i s̄i guxuman ruhuaj sisi ganánj sij mánj. —Daj gataj Tomás gunun ni sij.

<sup>26</sup> N̄i ngaa gachin ango t̄unj güi, n̄i naran' ruhua' yún ni tsínj nico' Jesús chruhua hue'. N̄i nne Tomás nga ni

sij. Ni nuj si hua ránj rian hue', sanj narugüi' Jesús ganiquin' sí' scanij ni sij. Ni:

—Gahuin din'inj ruhua á re'. —Gataj Jesús.

<sup>27</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun Tomás:

—Diguíj re' chra ra'á re' chruhua ra'áj nan. Ni ni'yaj re' daj hua ra'áj nánj. Ni jnucaá re' ra'á re', ni diguíj re' ra'á re' gatínj. Ngaa ni gahuin yya ruhua re' sisi ganá'nij man'ánj. Ni guxuman ruhua re' ni'yaj re' man'ánj. —Daj gataj Jesús gunun Tomás.

<sup>28</sup> Ngaa ni:

—Huín re' Señor nicōj aj. Ni Dan'án huín re' nej. —Gataj Tomás gunun Jesús.

<sup>29</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Xuman ruhua re' ni'yáj re' man'ánj xi'f si guini'f re' yūnj ní'. Hua 'ueé rian ni ngüi guxuman ruhua ni' man'ánj ngaa achin guini'i ni sij yūnj. —Daj gataj Jesús gunun Tomás.

### El propósito del libro

<sup>30</sup> Ni gui'yaj Jesús ga'i ango si sa' nico guini'i ni tsínj nico' sij. Sanj nitaj si hua nica ni nuguan' daj rian libro nan mánj. <sup>31</sup> Sanj ni nuguan' nan hua nica rian libro nan sisi guxuman ruhua ni é re' sisi Jesús huin Cristo da'nij Yan'anj. Ni xi'f si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' sij, ni ga ni'na' niganj niman án re', gui'yaj sij.

### Jesús se aparece a siete de sus discípulos

**21** Ngaa ni gachin doj ni gurugüi' ruhua' yún Jesús rian ni tsínj nico' sij ngaa nne ni sij du'ua laguna xachij gu'naj Tiberias. Ni nan huin si gui'yaj Jesús ngaa gurugüi' sij rian ni sí': <sup>2</sup> Ni nne nuguan'an Simón Pedro nga Tomás tsínj gu'naj Gemelo nej, Natanael tsínj 'na' xuman' Caná huin xuman' ngaj estado Galilea nej, nungüej da'nij Zebedeo nej, yahuij tsínj nico' Jesús nej. <sup>3</sup> Ngaa ni:

—Gan'anj guida'a xucuaaj. —Daj gataj Pedro.

Ni:

—Hué daj gan'anj ni únj nga re' nej. —Daj gataj ni tsínj nne nga sij.

Hué dan ni gan'anj ni tsínj daj. Ni gahui ni sij 'ngo rio achéj rian nnee. Sanj ni a 'ngo xucuaaj nun guida'a ni sij yan' daj.

<sup>4</sup> Ni ngaa ruhua guixiguin, ni niquin' Jesús du'ua laguna daj. Sanj nun nani'i ni tsínj nico' Jesús man'an sí'.

<sup>5</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj Jesús ni sij. Ni gataj sí':

—Hua si xa á re' ní'. —Gataj Jesús.

—Nitaj mánj. —Gataj ni sij.

<sup>6</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Dunij a ni é re' nnánj ne' chrej ra'a sa' rio, ni guida'a á re' xuj aj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni gui'yaj ni sij daj rún' gataj Jesús. Hué dan ni nun gahuin nucaaj ni sij guiri ni sij nnánj chruhua nnee xi'f si ducu gara xuj chruhua nnánj. <sup>7</sup> Ngaa ni hua 'ngo tsínj nico' Jesús huin sí' tsínj 'i ruhua ni' Jesús. Ni gataj sí' gunun Pedro:

—Hué sij huin Señor. —Daj gataj sí'.

Ni ngaa gunun Pedro sisi Señor huin, ni 'ngo hora ganun sij si-gan' sij. (Daj si hua guiri sij si-gan' sij.) Ni güéj sij man'an sij chruhua nnee.

<sup>8</sup> Ni guisíj ango ni tsínj nico' Jesús du'ua laguna daj nga rio. Ni anucuaaj ni sij nnánj gara xucuaaj daj. Daj si achin ango ciento metro guisij ni sij du'ua nnee daj.

<sup>9</sup> Ni ngaa nanij ni sij chruhua rio, ni guini'i ni sij anun yan'an. Ni taj 'ngo xucuaaj rian yan'an. Ni man chrachrúnj nej. <sup>10</sup> Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Nica' á re' doj xucuaaj guida'a ni é re' ga'na' á re'. —Daj gataj Jesús.

<sup>11</sup> Ngaa ni gahui Simón Pedro. Ni ganucuaaj sij nnánj gara xucuaaj xxi guisíj sij rian yo'ój. Ni nun 'ngo ciento táj huíj xia xa'nij xucuaaj chruhua nnánj daj. Ni nuj si nico xuj nun, sanj nun xi'nij mánj.

<sup>12</sup> Ngaa ni:

—Gahua' anin' é re' raruhua anin' é re'. —Daj gataj Jesús.

Ni a 'ngo ni tsínj nico' Jesús nun guisij ruhua nachinj snan'anj sí' un tsínj huin sí'. Daj si hua ni' ni sij sisi Señor huin sí'. <sup>13</sup> Ngaa ni gahuin nichrun' Jesús guida'a sij chrachrúnj daj ga'ui' sij rian ni sí'. Ni hué daj gui'yaj sij nga xucuaaj nej.

<sup>14</sup> Ni hué nan guisíj huá'nij gurugüi' Jesús rian ni tsínj nico' sij ngaa guisíj ganá'nij sij scanij ni niman.

### Apacienta mis ovejas

<sup>15</sup> Ngaa guisíj ganahuij raruhua ni sij, ni nachínj snan'anj Jesús Simón Pedro. Ni gataj sij:

—Simón, da'nij Jonás. Ni 'i ruhua re' ni'yáj re' doj man'ánj daj nga ni tsínj nan ga ní'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni:

—Xanga' ni'f re' sisi 'i ruhuāj ni'yā man'án re' Señor. —Daj gataj Pedro.

Ngaa ni:

—Ga'ui' re' si xa ni dānj xachij 'nij. —Gataj Jesús.

<sup>16</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj ruhua' yún Jesús Pedro. Ni gataj sij:

—Simón, da'nij Jonás. Ni 'i ruhua re' ni'yáj re' man'ánj ní'. —Daj gataj Jesús.

—Xanga' ni'f re' sisi 'i ruhuāj ni'yā man'án re' Señor. —Gataj Pedro.

Ngaa ni:

—Dugumi re' ni dānj xachij. —Gataj Jesús.

<sup>17</sup> Ngaa ni síj huá'nij nachínj snan'anj Jesús Pedro. Ni gataj sij:

—Simón, da'nij Jonás. Ni 'i ruhua re' ni'yáj re' man'ánj ní'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni ganani ruhua Pedro. Daj si síj huá'nij nachínj snan'anj Jesús sij daj. Ngaa ni gataj Pedro:

—Ni'f re' daran'anj Señor. Ni ni'f re' sisi 'i ruhuāj ni'yā man'án re'. —Daj gataj Pedro.

Ngaa ni:

—Ga'ui' re' si xa ni dānj xachij. <sup>18</sup> Xanga' atā gunun re' sisi ngaa hua lí re', ni ninún re' si-gán' re' gan'ánj re' ni a garan' ruhua re' gan'ánj re'. Sanj ngaa gachij re' ni jnucaá re' nungüej ra'á re'. Ni na'nij ango sij si-gán' re' xa re'. Ni nica' sij man'án re' gan'anj sij rian

na'uej ruhuá re' gan'anj re'. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

<sup>19</sup> Ni nga ni nuguan' daj ni digyán Jesús rian Pedro daj guiran' sí' gahui' sí'. Ni digyán sij daj ga'mi sa' ni ngüi xi'í Yan'anj ngaa guini'i ni sij daj gahui' Pedro. Ngaa ni gataj Jesús gunun Pedro:

—Guinicó' re' yünj anj. —Daj gataj Jesús.

#### El discípulo amado

<sup>20</sup> Ngaa ni nanicaj Pedro. Ni guini'i sij nico' ango tsínj nico' Jesús huin sí' tsínj 'i ruhua ni'yaj Jesús. Ni hué tsínj daj huin tsínj nne xi'níj Jesús ngaa xa sti'ni ni sij ngaa riqui. Ni tsínj daj huin tsínj nachínj snan'anj Jesús un tsínj huin si naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun.

<sup>21</sup> Ni ngaa guini'i Pedro tsínj nico' daj, ni nachínj snan'anj sij Jesús. Ni gataj sij:

—Señor, daj guiran' tsínj nan únj. —Daj gataj Pedro.

<sup>22</sup> Ngaa ni gataj Jesús:

—Sisi huin ruhuāj sisi gūna sij da nanicaj ruhua' yünj ga'nāj, ni un sin gui'yáj re' únj. Guinico' man'án re' man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

<sup>23</sup> Ngaa ni gaxa'ni nuguan' nan scanij ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús. Ni gani ruhua ni sij sisi si gahui' tsínj nico' Jesús daj. Sanj nun gataj Jesús sisi si gahui' tsínj da mánj. Maan si gataj sij nuguan' nan: “Sisi huin ruhuāj sisi gūna sij da nanicaj ruhua' yünj, ni un sin gui'yáj re' únj.” Hué daj ga'mi Jesús.

<sup>24</sup> Ni huēj huin tsínj nico' Jesús daj. Ni huēj huin tsínj natāj ni nuguan' nan rian ni ngüi. Ni arünj nuguan' nan rian yanj nej. Ni ni'i né' sisi xanga' si-nuguan'ānj.

<sup>25</sup> Ni hua ga'i ango ni rasun gui'yaj Jesús nej. Ni sisi garun ni sij go'ngo ni rasun gui'yaj Jesús rian yanj, ngaa ni si ga'ue gunucuj ni ngüi nara sa' ni sij ni libro sisi nun garun ni sij mánj.

# Hechos

## La promesa del Espíritu Santo

**1** Hué dan n̄i rian yanj carta garūnj asij sini gayá re' huín re' tsínj gu'naj Teófilo, n̄i gatā gunún re' daran' si gui'yaj Jesús ngā daran' si digyán sij rian ni ngūi asij sini yan <sup>2</sup> da' gūi guinan' sij xata', gui'yaj Yan'anj. N̄i asij achin nan' sij xata', n̄i ganacui sij ni tsínj gu'naj apóstol huin ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' sij rian ni ngūi. N̄i ga'nin' Jesús sun rian ni sí' daj rún' gataj Espíritu Santo rian sij. <sup>3</sup> N̄i ngaa guisj gahui' Jesús rian rugutsi, n̄i narugūi' sij rian ni tsínj daj. N̄i da'nga' daj digyán yya sij rian ni sí' sisi hua n̄i'na' yya sij. Hué dan n̄i huj xia gūi guini'i ni apóstol man'an Jesús. N̄i ga'mi sij ngā ni sí' xi'í daj nicaj Yan'anj sun rian né'. <sup>4</sup> N̄i 'ngo gūi ngaa nne nuguan'an Jesús ngā ni tsínj daj, n̄i ga'nin' sij sun rian ni sí' sisi si gahui ni sí' xuman' Jerusalén gan'anj ni sí'. N̄i gataj sij gunun ni sí':

—Ga no'oj acuan' án re' nan da gūi ga'na' Espíritu Santo rian án re' daj rún' gataj yya chrē rian án re'. N̄i hué daj gataj snan'anj man'anj gunun a ni é re' nej. <sup>5</sup> Daj si xanga' duguata' nnee tsínj gu'naj Juan ni ngūi ngā nnee. Sanj gachin chrā doj gūi, n̄i ga'na' Espíritu Santo gatu ruhua niman án re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj apóstol.

## La ascensión

<sup>6</sup> Hué dan n̄i ngaa nahuin yu' ni sij, n̄i nachínj snan'anj ni sij Jesús. N̄i gataj ni sij:

—Señor, hué hora nan huin si gahuin achij ni únj ni tsínj israelita rian ango ni ngūi, guiyáy re' ní'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

<sup>7</sup> N̄i nanicaj Jesús gataj sij:

—Sé si-sun a ni é re' huin si guini'i a ni é re' daj da'nga' ga' aj. Urin chré' ni' u' gūi guiyaj sij si huin ruhua sij. <sup>8</sup> Sanj ngaa ga'na' Espíritu Santo gatu chruhua niman án re', n̄i gahuin nucua' niman án re' xi'í si-sun man'an Yan'anj. N̄i gahuin a ni é re' ni tsínj ga'mi xi'tij riqui xuman' Jerusalén ngā daran' ni xuman' ngaj estado Judea ngā estado Samaria nej, n̄i da' ganun nin' xungūi nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj daj.

<sup>9</sup> Ngaa n̄i hua guē guimán ni sij guini'yaj ni sij, n̄i nan' Jesús xata', gui'yaj Yan'anj. N̄i ga'na' 'ngo ngā xata' narán n̄i a gan'anj Jesús. N̄i nun ga'ue guini'i ni sij rian Jesús ga' mánj. <sup>10</sup> N̄i ngaa guimán ni sij ni'yaj ni sij ne' xata' n̄i a huaj Jesús, ngaa n̄i gurugūi' huj tsínj nun atsij gatsi guiniquin' nungüej sí' xi'nij ni sij. <sup>11</sup> N̄i gataj nungüej sí' gunun ni sij:

—N̄i un sin gahuin n̄i niquin' a ni é re' ni'yaj á re' xata' huin ín re' tsínj 'na' estado Galilea únj. Hué guē Jesús gahui nan' sij xata', gui'yaj Yan'anj. N̄i rún' gahuin ngaa nan' sij xata', n̄i da'nga' daj gahuin ga'na' ruhua' yún sij aj. —Daj gataj nungüej tsínj daj gunun ni sij.

## Elección del sucesor de Judas

<sup>12</sup> Ngaa n̄i nanij ni sij dacan gu'naj Olivos. N̄i gan'anj ni sij gatúj ni sij xuman' Jerusalén. N̄i ngaj nichrun' xuman' daj ngā dacan gu'naj Olivos. N̄i hué guē ducuanj daj huin si ga'ui' ley permiso si gache ni sij 'ngo gūi naránj ruhua ni sij. <sup>13</sup> N̄i ngaa nasj ni sij xuman' daj, n̄i gahui ni sij ango chrā hue' nata' xata' rian man' ni sij. N̄i nne Pedro ngā Juan nej, Jacobo nej, Andrés nej, Felipe nej, Tomás nej, Bartolomé nej, Mateo nej, Jacobo da'nij Alfeo nej, Simón Zelote nej, Judas jnánj Jacobo nej. <sup>14</sup> N̄i 'ngo hua ruhua niman ni sij nahuin chre' ni sij gachínj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. N̄i da'nga' daj gui'yaj ni yun'unj xana ngā María huin unj nni Jesús ngā ni jnánj Jesús nej.

<sup>15</sup> N̄i ni gūi daj n̄i naxuman Pedro guiniquin' sij dani ni tsínj nicaj dugūi' ngā Jesús. (N̄i guimán 'ngo si ciento tá co ni tsínj nahuin chre' yu'uj daj.) <sup>16</sup> N̄i gataj Pedro gunun ni sij:

—Asij hua ná n̄i ga'mi Espíritu Santo rian xi' David huin ín re' jnān. N̄i ga'mi David nuguan' daj huin nuguan' xi'í tsínj gu'naj Judas. N̄i hua nian sisi gahuin yya daj rún' ga'mi sij xi'í nuguan' daj. N̄i hué Judas digyán 'ngo chrej ga'na' ni tsínj guida'a Jesús nej aj. <sup>17</sup> N̄i asij sini n̄i guinica' dugūi' Judas ngā né'. N̄i hué sij huin tsínj gui'yaj sun ngā né' nej aj.

<sup>18</sup> N̄i san'anj guiri' sij gudu'uej sij Jesús daj, n̄i guiránj sij 'ngo yo'ój. Hué dan n̄i ganatúj Judas gan'anj sij rian yo'ój ngā chrā sij. N̄i gahui xiri' sij. <sup>19</sup> N̄i gunun daran' ni tsínj mán xuman' Jerusalén daj guiran' Judas. N̄i dugu'naj ni sij si-nuguan' ni sij yo'ój daj Acéldama. N̄i nuguan' daj huin ruhuaj gata Yo'ój Tun. <sup>20</sup> Daj si gataj libro gu'naj Salmos huin si-nuguan' Yan'anj:

Guisij nahuin quij qui'yanj naco rian gane ducua' sij. N̄i a 'ngo tsínj si gane ruhuaj mánj.

Gataj libro daj. N̄i gataj ruhua' yún libro daj:

Nacaj ango sí' si-sun sij, ruhuaj aj.

Daj gataj libro gu'naj Salmo aj.

<sup>21-22</sup> N̄i man' ni tsínj nicaj dugūi' nuguan'an ngā né' daran' ni gūi gane Jesús scanij né' asij gūi duguata' nnee Juan Jesús, n̄i da' jnahuij sij nan' sij xata', gui'yaj Yan'anj. Hué dan n̄i da'ui né' nāno' né' 'ngo tsínj

guini'i daran' si gui'yaj Jesús, gahuin sí' 'ngo tsínj nata' nga né' rian ni ngüi xí'f si ganá'nij yya Jesús. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

<sup>23</sup> Ngaa nĭ ga'mi ni sij si-xugüi huij tsínj daj. Nĭ gu'naj 'ngo sij José Barsabás. Nĭ hué daj gu'naj sij Justo nej. Nĭ angó sij gu'naj Matías. <sup>24</sup> Ngaa nĭ gachínj jni'yaj daran' ni sij rian Yan'anj. Nĭ gataj ni sij:

—Señor, hué re' ni'i daj hua niman daran' ni ngüi. Xí'f daj digyán re' un go'ngo nungüej sij nacuí re'. <sup>25</sup> Ngaa nĭ ganacaj sij sun nan gahuin sij 'ngo apóstol ga'mi sij si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Daj si guinij Judas rian si-gaquin' man'an sij. Nĭ gan'anj sij rian gan'anj ni'ya nĭganj nĭn' sij. —Hué daj ga'mi ni sij gunun Yan'anj.

<sup>26</sup> Nĭ garun ni sij si-xugüi huij tsínj daj. Nĭ guiri' ni sij si-xugüi tsínj gu'naj Matías. Nĭ hué asij hora daj guinicaj dugüi' sí' nga angó xan tsínj apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi.

### La venida del Espíritu Santo

**2** Nĭ ngaa guisĭj güi gahuin gui'yanj gu'naj Pentecostés, nĭ nahuin chre' daran' ni sij 'ngo yu'uj. <sup>2</sup> Nĭ nasĭnunj gunun ni sij ga'na' xata' huin garĭn. Daj rún' 'yaj 'ngo nane nucuaj da'nga' daj gahuin aj. Nĭ gahuin garĭn nĭn' gachra' chruhua hue' rian man ni sij. <sup>3</sup> Nĭ gurugüi' yan'an. Nĭ daj rún' hua yyó' huaj aj. Nĭ gura' da'aj yan'an chra' go'ngo ni sij. <sup>4</sup> Nĭ gara chruhua cúj niman daran' ni sij, gui'yaj Espíritu Santo. Nĭ gaxi'i ni sij ga'mi ni sij angó ni snan'anj daj digyán Espíritu Santo si ga'mi ni sij.

<sup>5</sup> Nĭ ni güi daj, nĭ man ni tsínj israelita xuman' Jerusalén. Nĭ huin ni sij tsínj huin ruhua guĭnico' Yan'anj. Nĭ 'na' ni sij chruhua daran' ni xuman' man chruhua xungüi. <sup>6</sup> Nĭ ngaa gunun ni ngüi si garĭn daj, nĭ nahuin chre' ni sij. Nĭ nun ni'i ni sij ní' un xí'i gahuin garĭn ga' mánj. Daj si gunun go'ngo ni sij si-nuguan' ni sij si ga'mi ni sí'. <sup>7</sup> Nĭ nun ri' ruhua ni sij si ga'mi ni sij. Ngaa nĭ ga'mi ni man'an ni sij:

—Sé ni tsínj 'na' estado Galilea huin daran' ni tsínj a'mi nan mí'. <sup>8</sup> Nĭ un sin huin nĭ unun ni man'an né' a'mi ni sij si-nuguan' ni man'an né' únj. <sup>9</sup> Daj si hué né' huin ni tsínj 'na' Partia nga Media nej, Elam nej, Mesopotamia nej, nga Judea nej, Capadocia nej, Ponto nej, Asia nej, <sup>10</sup> Frigia nej, Panfilia nej, Egipto nej, ni xuman' ngaj chruhua Libia nĭchrun' Cirene nej. Nĭ 'na' go'ngo né' xuman' Roma nej. Nĭ da'aj né' huin xanga' tsínj israelita. Nĭ angó da'aj né' huin ni tsínj xacaj si-dycuanj ni tsínj israelita. <sup>11</sup> Nĭ hua tsínj 'na' Creta nej, nga Arabia nej. Nĭ unun daran' né' a'mi ni sij si-nuguan' da go'ngo né'. Nĭ ataj ni sij sisĭ sa' nĭn' ruhua 'yaj man'an Yan'anj. —Daj gataj ni tsínj daj.

<sup>12</sup> Nĭ gara yan'anj ruhua daran' ni sij. Nĭ nun ri' ruhua ni sij si ga'mi ni sij. Nĭ nachínj snan'anj ni man'an ni sij dugüi' sij. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ un sin huin ruhuaj gata daran' nan únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>13</sup> Sanĭ ga'mi ducu angó ni sij ni'yaj sij ni sí'. Nĭ gataj ni sij:

—Hua xĭni ni sí' daj da' 'yaj ni sí' daj, ataj ni sij aj.

### Primer discurso de Pedro

<sup>14</sup> Ngaa nĭ naxuman Pedro nga xan tsínj nicaj dugüi' nga sij. Nĭ nucuaj ga'mi sij. Nĭ gataj sij:

—Tsínj israelita nga tsínj nne xuman' Jerusalén huin ín re' aj. Sa' ruhua gunun a ni é re' nga nuguan' ga'mi aj. Nĭ xacaj á re' cuenta xí'f si gahuin da aj. <sup>15</sup> Sé si hua xĭni ni tsínj mán nan sisĭ gani ruhuá re' da mánj. Daj si ga un nĭgan' nánj. <sup>16</sup> Sanĭ yu'uj nan ni'yaj ni únj daj rún' gataj tsínj gu'naj Joel huin sí' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná:

<sup>17</sup> Güi huaj ganahuij xungüi, nĭ ga'nĭ Espíritu Santo ga'na' rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi.

Nĭ da'ni sno'o a ni é re' nga ni da'ni xana á re' ga'mi ni sij nuguan' sa' si-nuguan' man'anj gunun ni ngüi.

Nĭ guini'i ni tsínj hua lij 'ngo da'nga' digyán man'anj rian ni sij.

Nĭ ni tsínj achij, nĭ ga'nĭn' nnej ni sij.

<sup>18</sup> Nĭ ni güi daj ga'nĭn' xangāj Espíritu Santo ga'naj rian ni tsínj nga ni yun'unj xana 'yaj sun riānj.

Nĭ ga'mi ni sij si-nuguan'anj rian ni ngüi.

<sup>19</sup> Nĭ gahuin yan'anj ruhua ni ngüi xí'f nuguan' digyānj ne' xata' rian ni sij.

Nĭ ne' nĭca' chruhua xungüi, nĭ digyānj si hua tun nej, si hua yan'an nej, si hua gatse' guini'i ni ngüi.

<sup>20</sup> Nĭ gahuin rumi' rian güi.

Nĭ yahui' gahuin si hua tun.

Nĭ hué daj gahuin asij achin guĭsĭj güi ga'nāj huĭnj Señor.

Nĭ ga nico gahuin güi daj.

Nĭ 'ueé gahuin güi daj nej.

<sup>21</sup> Sanĭ daran' ni ngüi achínj jni'yaj riānj, nĭ ganacā ni sij.

Hué nan huin si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' ga'mi tsínj gu'naj Joel asij ná.

<sup>22</sup> 'Ngaa nĭ gunun sa' á re' nuguan' ga'mi huin ín re' ni tsínj israelita: Hua ni'i sa' á re' xí'f Jesús tsínj 'na' xuman' Nazaret. Nĭ garan' ruhua Yan'anj guini'i sij Jesús. Nĭ gui'yaj Jesús nico sun sa' guini'i ni é re', gui'yaj Yan'anj. Nĭ gui'yaj Yan'anj sisĭ digyán sí' angó rasun sa' scanĭj a ni é re' nej. <sup>23</sup> Sanĭ digyán 'ngo tsínj daj chrej sisĭ ga'na' guĭda'a ni sij Jesús. Nĭ garĭj ni tsínj da'ui gaquin' gaquĭj Jesús rian rugutsĭ. Nĭ dagahui' ni sij sí', gui'yaj a ni é re'. Sanĭ asij riqui doj, nĭ gani ruhua Yan'anj sisĭ hué daj guĭran' yya sí'. Nĭ guini'i sini Yan'anj sisĭ hué daj guĭran' sij. <sup>24</sup> Sanĭ ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. Nĭ si ga'ue 'ngo gahui' sij ga' mánj. Daj si nun ga'ue guna sij scanĭj ni nĭman ga' mánj.

<sup>25</sup> Nĭ asij ná doj ga'mi xí' David xí'f Jesús. Nĭ gataj sij: Guini'Tnj sisĭ nĭganj guĭniquin' Señor riānj anj.

Nĭ xí'f si niquin' sij xi'nĭ, nĭ nitaj si 'ya guxu'uí ga' mánj.

<sup>26</sup> Xí'f daj ni gahuin niā' nimānj.

Nĭ ga'mi nimānj 'ngo nuguan' niā' ruhua nej.

Daj si gahuin yya ruhuāj sisĭ guĭ'yaj sa' Yan'anj ngāj.

<sup>27</sup> Nĭ nun dĭna man'án re' nimānj rian achin' nĭman.

Nĭ nun dĭna man'án re' sisĭ guĭchru nnee' cū mánj.

Daj si huéj huin tsínj sa' niman rian Yan'anj.



<sup>28</sup> Nĩ digyán re' 'ngõ chrej rian gachē gane nigān. Nĩ hua niā' ruhuāj xi'f si nné re' ngāj. Daj gataj xi' David asij ná.

<sup>29</sup> Nĩ ga'ue gataj yyāj gunun a ni é re' huin ín re' jnánj né' sisi gahui' yya xi' David. Nĩ gachin' yya sij, ruhuāj. Nĩ hua guē si-cúj sij mán chruhua yu'uj da gūi acuan' ngā né'. <sup>30</sup> Nĩ gahuin xi' David tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Nĩ guini'i David sisi hua gataj yya Yan'anj sisi gahuin achij 'ngõ da'nij da'nĩ si'nĩ sij. Nĩ hué s' gahuin 'ngõ rey nej. <sup>31</sup> Hué dan nĩ hua guini'i xi' David si gahuin ngā Cristo. Daj si ga'mi sij sisi gāna'nij Cristo. Nĩ gataj sij sisi nun dūna Yan'anj niman Cristo chruhua yu'uj mánj. Nĩ nun guchru nnee cúj s' guingaj s' chruhua yu'uj mánj, gataj xi' David.

<sup>32</sup> Nĩ hua yya ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. Nĩ daran' únj huin tsínj guini'i sisi xāngā' yya ganá'nij sij. <sup>33</sup> Nĩ nachi nicaj Yan'anj Jesús nan' sij xata' gane 'ueé sij ra'a sa' man'an Yan'anj xāngā'. Nĩ hua gataj yya Yan'anj sisi ga'ui' sij Espiritu Santo rian Jesús. Hué dan nĩ ga'nij Jesús Espiritu Santo ga'naj rian anin' únj daj rún' guini'i a ni é re', nĩ dā' rún' gunun a ni é re' nej.

<sup>34</sup> Nĩ sé xi' David huin si gahui nan' xata' mánj. Sanj gataj s':

Ni gataj Yan'anj gunun Cristo huin tsínj nicaj sun riānj sisi gane 'ueé Cristo ne' chrej ra'a sa' Yan'anj

<sup>35</sup> da gahuin ni tsínj unun' ngā Cristo daj 'ngõ riguiya' gūta' Cristo dacój s'.

Daj gataj David asij ná.

<sup>36</sup> Hué dan nĩ tsínj israelita huin a ni é re'. Ngaa nĩ guini'i a ni é re' sisi Jesús gahuin Señor, gui'yaj Yan'anj. Nĩ gahuin sij Cristo, gui'yaj Yan'anj nej. Nĩ hué sij huin tsínj godóco' a ni é re' rian rugutsi aj. —Hué daj gataj Pedro gunun ni sij.

<sup>37</sup> Hué dan nĩ ngaa gunun ni sij nuguan' daj, ngaa nĩ ganani nico ruhua niman ni sij. Nĩ nachínj snan'anj ni sij Pedro ngā ango ni tsínj huin apóstol huin ni tsínj nicaj dugüi' ngā Pedro. Nĩ gataj ni sij:

—Jnánj né', un sin gui'yaj únj, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij gunun ni s'.

<sup>38</sup> Ngaa nĩ nanicaj Pedro gataj s':

—Ganani ruhua a ni é re' xi'f si-gaquin' a ni é re'. Nĩ gata' nnee daran' a ni é re' ngā si-xugüi man'an Jesucristo. Ngaa nĩ guinicaj Yan'anj 'ngõ niman nico xi'f si-gaquin' a ni é re'. Hué dan nĩ riqui Yan'anj Espiritu Santo ga'naj rian án re' aj. <sup>39</sup> Daj si hué daj gataj yya Yan'anj sisi riqui sij Espiritu Santo rian án re', nĩ rian da'nij a ni é re' nej, nĩ ngā rian daran' ni ngüi nne gan' nej, huin ni sij daran' ni tsínj gaquinj Yan'anj ga'na' ni sij. —Daj gataj Pedro gunun ni ngüi daj.

<sup>40</sup> Nĩ gui'yaj fuerza Pedro ngā ga'i ango ni nuguan' nej. Nĩ ga'nin' sij 'ngõ ducuanj rian ni s', nĩ gataj sij:

—Nacaj á re' ni man'an án re' scanij ni tsínj man yyaj. Daj si 'yaj quij ni sij. —Gataj Pedro.

<sup>41</sup> Hué dan nĩ gata' nnee ni tsínj nahuin ra'a si-nuguan' Pedro. Nĩ güi daj nahuin chre' 'ngõ si huā'nij mí ni ngüi guxuman ruhua ni'i si-nuguan' Pedro. Nĩ guinicaj dugüi' ni sij ngā ni tsínj hua guxuman ruhua ni'i man'an Jesucristo.

<sup>42</sup> Nĩ daran' ni sij hua nica ruhua ngā nuguan' digyán ni tsínj huin apóstol rian ni sij. Nĩ nahuin dugüi' daran' ni sij nej. Nĩ gura' da'aj ni sij chrachrúnj xa nuguan'an ni sij nej. Nĩ gachínj jni'yaj ni sij rian Yan'anj nej.

### La vida de los primeros cristianos

<sup>43</sup> Nĩ guxu'ui' daran' ni ngüi ni'yaj ni sij ni rasun sa' nico gui'yaj ni tsínj huin apóstol.

<sup>44</sup> Nĩ mán nuguan'an daran' ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Nĩ si'yaj go'ngo ni sij gahuin si'yaj daran' ni sij. <sup>45</sup> Nĩ gudu'ue ni sij do'ój ni sij ngā si'yaj ni sij. Ngaa nĩ gura' da'aj ni sij san'anj daj rún' achin rian go'ngo ni sij. <sup>46</sup> Nĩ uyan hua ruhua ni sij nahuin yu' ni sij daran' güi chruhua nuhui nico. Nĩ hua niā' ruhua ni sij xa nuguan'an ni sij chrachrúnj ducua' go'ngo dugüi' sij. Nĩ hua sa' niman ni sij. <sup>47</sup> Nĩ ga'mi sa' 'ueé ni sij rian Yan'anj. Nĩ ga'mi sa' ni ango ni ngüi xi'f ni sij nej. Nĩ go'ngo güi, nĩ gahuin nico doj ni tsínj guinicaj dugüi' ngā ni sij, gui'yaj man'an Señor. Daj si nacaj yya Yan'anj ango ni sij rún' huaj.

### Curación de un cojo

**3** Nĩ 'ngõ güi nĩ gan'anj Pedro ngā Juan nuhui nico. Nĩ guisij ga huā'nij di'nĩ. Nĩ hué hora daj huin hora achínj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj. <sup>2</sup> Nĩ yu'uj daj nicaj ni sij 'ngõ tsínj yacuan gan'anj ni sij nuhui daj. Hué daj hua sij asij ga'nga sij. Nĩ ya'yoj nicaj ni sij s' huan'anj sij rian nuhui daj. Nĩ une' ni sij tsínj daj rian nuhui rian atúj ni sij chruhua nuhui. Nĩ rian atúj ni sij daj gu'naj Rian Hue' Niā'. Nĩ 'yaj tsínj daj caridad rian ni tsínj atúj chruhua nuhui. <sup>3</sup> Nĩ ngaa guini'i tsínj yacuan daj sisi huaj gatu Pedro ngā Juan chruhua nuhui, nĩ gachínj sij caridad rian nungüej s'. <sup>4</sup> Nĩ guini'yaj sa' Pedro ngā Juan rian tsínj daj. Ngaa ni gataj Pedro:

—Gui'ni'yaj re' rian nungüej únj. —Gataj Pedro gunun tsínj yacuan daj.

<sup>5</sup> Hué dan nĩ ni'yaj sa' tsínj daj rian nungüej s' xi'f si gani ruhua sij sisi ga'ui' nungüej s' doj rian sij, ruhua sij. <sup>6</sup> Sanj gataj Pedro gunun sij:

—Nitaj si nicā san'anj plata ngā oro riquij mánj. Sanj ga'ue riquij si nicā rián re'. Atā rián re' ngā si-xugüi Jesucristo tsínj 'na' xuman' Nazaret sisi naxuman re' gache re' nánj. —Daj gataj Pedro.

<sup>7</sup> Ngaa nĩ guida'a Pedro ra'a sa' sij nachi nicaj s' sij. Nĩ 'ngõ hora gahuin nucua' da'man sij ngā xá dacój sij. <sup>8</sup> Nĩ güéj sij ganiquin' sij. Nĩ gaxi'i sij gachéj sij. Hué daj nĩ gatúj sij chruhua nuhui ngā nungüej s'. Nĩ gachéj sij, nĩ güéj sij. Nĩ ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. <sup>9</sup> Ngaa nĩ guini'i daran' ni ngüi sisi gachéj sij ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. <sup>10</sup> Nĩ guini'i daran' ni ngüi sisi hué tsínj daj huin tsínj nne achínj caridad rian atúj ni ngüi chruhua nuhui daj huin yu'uj gu'naj Rian Hue' Niā'. Nĩ gan'anj ruhua ni sij xi'f si ganahuin tsínj yacuan daj.

### Discurso de Pedro en el pórtico de Salomón

<sup>11</sup> Nĩ tsínj ganahuin daj, nĩ nitaj si na'nij ra'a sij si guida'a sij Pedro ngā Juan nico' ran sij nungüej s'. Nĩ

xi'í si gan'anj ruhua ni ngüi, ni gan'anj daran' ni sij gahuin chre' ni sij rian nungüej sí' 'ngo yu'uj hua ni'nij chruhua nuhui rian gu'naj Salomón. <sup>12</sup> Ni ngaa guini'i Pedro ni ngüi, ni gataj sij gunun ni sí':

—Ni un sin huin ni gan'anj ruhua ni é re' xi'í si gahuin nan huin ni é re' ni tsínj israelita únj. Ni un sin huin ni ni'yaj á re' únj únj. Sé si-nuguan' nungüej únj gui'yaj si gachéj tsínj nan mánj. Si gunucua' nungüej únj gui'yaj únj nahuin tsínj yacuan nan ga mánj. Sé xi'í si hua sa' nungüej únj gachéj tsínj nan mánj. <sup>13</sup> Ni nico' xi'í Abraham nga xi'í Isaac nga xi'í Jacob man'an Yan'anj xanga'. Ni hué Dan'anj anin' xi'í daj gui'yaj sisi hua 'uee nín' da'níj sij Jesús. Ni naga'ui' a ni é re' Jesús rian ni tsínj nicaj sun güenda dagahui' ni sij. Ni nun gara xina ni é re' sisi tsínj gu'naj Pilato nachi Jesús mánj.

<sup>14</sup> Ni nun ga'uej a ni é re' si nachi Pilato tsínj hua sa' nín' huin sij Jesús. Ni hua nica niman sij nej. Sani gachínj a ni é re' si nachi Pilato 'ngo tsínj dagahui' níman. <sup>15</sup> Ni hué daj ni dagahui' a ni é re' tsínj 'yaj hua ni'na' né'. Sani Yan'anj gui'yaj sisi ganá'nij Jesús scanij ni níman. Ni hué únj huin ni tsínj guini'i si ganá'nij sí'. <sup>16</sup> Hué tsínj nan ganahuin sa', gui'yaj man'an si-xugüi Jesús xi'í si xuman ruhua ni únj ni'ni ni únj man'an Jesús. Ni ni'ni a ni é re' sij. Ni 'ngo ganahuin sa' nín' sij. Ni guini'i sa' daran' ni é re' si gahuin da aj.

<sup>17</sup> Jnánj né', yyaj ni'tnj sisi nun guini'i a ni é re' nga ni tsínj nicaj sun rian án re' si gui'yaj á re' ngaa dagahui' a ni é re' man'an Jesús mánj. <sup>18</sup> Sani hué daj gui'yaj Yan'anj si gahuin yya daj rún' gataj daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' sij asij hua ná. Daj si gataj ni sí' si hué daj guiran' Cristo.

<sup>19</sup> Ganani ruhua á re'. Ni nanicaj ruhua a ni é re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. Ngaa ni naruhui Yan'anj si-gaquin' a ni é re'. Hué dan ni naran ruhua ni é re', gui'yaj Señor. <sup>20</sup> Ngaa ni ga'na' ruhua' yún Jesús rian án re', gui'yaj Yan'anj. Ni hua digyán Yan'anj rian án re' si gahuin sí' Cristo. <sup>21</sup> Ni hua nian sisi gane Jesucristo xata' da guisij güi naguei'yaj naca Yan'anj daran' rasun mánj. Ni hué daj gui'yaj Yan'anj si ga'mi ni tsínj huin sa' huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' man'an sij gane ni sij asij ná. <sup>22</sup> Ni gataj Moisés gunun ni xi': "Señor huin Yan'anj nico' a ni é re' gui'yaj sisi gahui 'ngo tsínj scanij a ni é re'. Ni ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj daj rún' a'mi man'anj. Ni gunun a ni é re' daran' si gataj sij rian án re'. <sup>23</sup> Ni daran' ni tsínj na'uej ruhua gunun si gataj sí', ni guere' ni sij. Ni gahuin nini ni sij rian ni tsínj israelita." Hué daj gataj Moisés gunun ni xi'í asij hua ná. <sup>24</sup> Ni daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ngaa ga'mi tsínj gu'naj Samuel da ne' chrej rian nej, ni ga'mi ni sij xi'í ni güi nan.

<sup>25</sup> Ni hué a ni é re' huin da'níj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Ni xi'í a ni é re', ni gui'yaj yya Yan'anj 'ngo nuguan' nga xi a ni é re'. Daj si gataj Yan'anj gunun xi'í Abraham: "Gahuin nia' ruhua daran' xi'nin' ni ngüi man chruhua xungüi, gui'yaj da'níj re' aj." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham. <sup>26</sup> Ni ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. Ni ga'níj Yan'anj ga'na' sini yan sí' rian án re' sisi nanicaj ruhua á re' xi'í si-gaquin' a ni é re'.

Ngaa ni ga'ue gui'yaj Yan'anj sinduj rian án re'. —Daj gataj Pedro gunun ni tsínj 'na' ni'yaj daj ganahuin tsínj yacuan daj.

### Pedro y Juan ante el concilio

**4** Ni diaj hua gue a'mi Pedro nga Juan rian ni ngüi, ni ga'na' ni chrej nga ni tsínj a'nin' rian ni snado man dugumi rian nuhui nga ni tsínj saduceo 'na' ni sij rian niquin' nungüej sí'. <sup>2</sup> Ni nun gahuin nia' ruhua ni sij ngaa gunun ni sij nuguan' digyán Pedro nga Juan rian ni ngüi sisi gana'nij ni níman xi'í si ganá'nij Jesucristo. <sup>3</sup> Ni guida'a ni sij nungüej sí'. Ni garij ni sij ducua' nungüej sí' 'ngo yan'. Daj si guisij gahuin di'ni. <sup>4</sup> Ni guxuman ruhua nico ni ngüi gunun si-nuguan' Pedro. Ni hué daj guisij 'ngo si un'un' mí tsínj guxuman ruhua ni'ni Jesucristo.

<sup>5</sup> Ango güi ni nahuin chre' ni tsínj a'nin' nga ni tsínj huin achij nej, nga ni tsínj digyán ley nej, xuman' Jerusalén. <sup>6</sup> Ni nne tsínj gu'naj Anás huin sí' tsínj a'nin' rian ni chrej nga tsínj gu'naj Caifás nej, Juan nej, nga Alejandro nej, nga daran' ni tsínj huin dugüi' ni chrej a'nin' nej. <sup>7</sup> Ni gani ni sij Pedro nga Juan dani ni sij. Ngaa ni nachínj snan'anj ni sij nungüej sí'. Ni gataj ni sij:

—Daj hua tsínj riqui sun, ni gui'yaj nungüej é re' da únj. Ni un tsínj si-xugüi ga'mi nungüej é re', ni gui'yaj nungüej é re' da únj. —Gataj ni sij.

<sup>8</sup> Hué dan ni gara niman Pedro, gui'yaj Espíritu Santo. Ni gataj sij:

—Ni tsínj a'nin' rian ni ngüi nga ni tsínj huin achij huin in re'. <sup>9</sup> Nachínj snan'anj án re' nungüej únj xi'í 'ngo sinduj gui'yaj nungüej únj nahuin 'ngo tsínj yacuan. Ngaa ni guini'i a ni é re' daj hua si gui'yaj nahuin sij, ruhua á re'. <sup>10</sup> Ngaa ni gunun sa' á re' nga daran' ni tsínj israelita sisi si-xugüi Jesucristo Nazareno gui'yaj sisi ganahuin sa' tsínj yacuan nan huin tsínj niquin' rian án re'. Ni hué man'an Jesús godóco' a ni é re' rian rugutsj garij a ni é re' gaquíj ra'a sij. Sani ganá'nij sij scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj. <sup>11</sup> Hué Jesús huin yej sa' guere'ej tsínj 'yaj hue' huin man'an án re'. Sani yyaj ni gahuin Jesús yej sa' doj rian daran' ni yej 'nij si-cúj hue'. <sup>12</sup> Ni nitaj ni a 'ngo tsínj ga'ue gahuin nucua' ganacaj né'. Nun riqui Yan'anj ango si-xugüi tsínj ga'na' chruhua xungüi ga'ue ganacaj né' ga mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

<sup>13</sup> Ngaa ni guini'i ni tsínj daj ga'mi sa' Pedro nga Juan. Ni hua guini'i ni sij si nun digui'yun nungüej sí' yanj. Ni tsínj nasinun chre huin nungüej sí' nej. Xi'í daj ni gan'anj ruhua ni sij. Ngaa ni xacaj sa' ni sij cuenta si hua gachéj nungüej sí' nga Jesús. <sup>14</sup> Ni guini'i ni sij sisi niquin' tsínj ganahuin daj nga nungüej sij. Ngaa ni nun ri' ruhua ni sij daj gataj ni sij.

<sup>15</sup> Ngaa ni ga'nin' ni sij sun sisi gahui hua'nij ran' tsínj daj rian ni tsínj 'yaj junta daj sisi ga'ue ga'mi ni dugüi' man'an ni sij daj gui'yaj ni sij nga anin' ni sí'. <sup>16</sup> Ni gataj ni sij:

—Daj gui'yaj né' nga nungüej tsínj da únj. Daj si ni'ni sa' daran' ni tsínj man xuman' Jerusalén sisi gui'yaj

nungüej sij 'ngö si sa' nico. Ni si ga'ue gato' sisi sé si xanga' huin mánj. <sup>17</sup> Nitaj si hua sa'aj si gaxa'ni nuguan' nan scanij ni ngüi. Hué dan ni duxu'ui' né' nungüej sij. Ngaa ni ni güi ne' rian, ni si ga'mi nungüej sij si-xugüi Jesús rian 'ngö ni ango ni ngüi mánj.

<sup>18</sup> Ngaa ni gaquínj ni sij ga'na' Pedro nga Juan. Ni nin' ruhua ga'nin' ni sij sun rian nungüej sí' sisi ni a 'ngö nuguan' si ga'mi nungüej sí' xi'í Jesús mánj. Ni si di-gyán nungüej sí' nga si-xugüi Jesús ga mánj.

<sup>19</sup> Sanj nanicaj Pedro nga Juan gataj nungüej sí' rian ni sij:

—Sa' dagahuin únj rian án re', asi sa' dagahuin únj rian Yan'anj ga ní'. Daj ani ruhua á re' ga únj. <sup>20</sup> Si ga'ue ga'nin' ruhua nungüej únj si ga'mi únj xi'í si guini'i únj nga xi'í si gunun únj mánj. —Daj gataj Pedro nga Juan rian ni sij.

<sup>21</sup> Ngaa ni duxu'ui' ni tsínj a'nin' daj nungüej sij. Ni na'nij ni sí' chrej nungüej sij. Daj si nun nari' ni sí' un sin xi'í gui'yaj ni sij castigo nungüej sí'. Daj si ga'mi sa' 'ueé daran' ni ngüi rian Yan'anj güenda xi'í si gahuin nga tsínj yacuan daj. <sup>22</sup> Ni tsínj ganahuin sa' daj, gui'yaj Yan'anj, ni huaj sij 'ngö si yo' huij xia.

#### Los creyentes piden confianza y valor

<sup>23</sup> Ngaa ni gan'anj sa' Pedro nga Juan. Ni guisij nungüej sij rian man ni dugüi' sij. Ni nata' nungüej sij daran' nuguan' gataj ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij gunun nungüej sij. <sup>24</sup> Ni ngaa gunun daran' ni sij nuguan' daj, ngaa ni 'ngö hua ruhua ni sij gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. Ni gataj ni sij:

—Hué re' huin Señor huin achij yya nin'. Ni gui'yaj re' xata' nga rian yo'ój nej, nnee yan'anj nga daran' rasun man nin' gachra' nej. <sup>25</sup> Ni gui'yaj re' sisi ga'mi David si-nuguan' re' huin sí' 'ngö tsínj gui'yaj sun rián re' asij ná. Ni gataj sí':

Ni un sin huin ni a'man ruhua ni ngüi man chruhua xungüi nan únj.

Ni un sin ani yun ruhua ni sij ga'i nuguan' únj.

<sup>26</sup> Ni naran' dugüi' ni rey nga ni tsínj nicaj sun chruhua xungüi nan güenda si gunun' ni sij nga Señor, ni nga tsínj ganacaj ni ngüi huin Cristo. Daj gataj sí'.

<sup>27</sup> Xanga' nahuin yu' rey Herodes nga Poncio Pilato nej, ni tsínj nico' ango Yan'anj nej, nga ni tsínj israelita xuman' nan gataj ruhua ni sij nga da'nij re' huin sí' Jesús tsínj hua sa' chruhua níman. Ni huin sí' 'ngö tsínj gune' man'án re'. <sup>28</sup> Sanj ngaa achin gahuin sayun daj, gui'yaj ni sij, ni hua gui'yaj siní re' sisi hué daj gahuin. Ni hua gataj siní re' sisi hué daj gui'yaj ni sij.

<sup>29</sup> Señor, yyaj ni guini'i man'án re' daj a'mi hué ni sij rian únj. Ngaa ni gui'yaj re' sisi gahuin nucuaaj ni únj ga'mi ni únj si-nuguan' man'án re' rian ni ngüi huin ni únj tsínj 'yaj sun rián re'. <sup>30</sup> Ni chracuij re' sisi xi'í si-fuerza man'án re', ni ganahuin ni tsínj a'nan' gui'yaj ni únj. Ni hué daj chracuij re' sisi gui'yaj ni únj si sa' hua nga si-xugüi da'nij re' Jesús huin sí' tsínj sa' chruhua niman. —Ni hué daj gachinj jni'yaj ni dugüi' Pedro nga Juan rian Yan'anj.

<sup>31</sup> Ni ngaa guisij ganahuij gachinj jni'yaj ni sij, ngaa ni guisiqui' hue' rian nahuin chre' ni sij. Ni gara niman daran' ni sij nga nuguan' sa', gui'yaj Espíritu Santo. Ni nahuin nucuaaj ni sij ga'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj gunun ni ngüi.

#### Todas las cosas en común

<sup>32</sup> Ngaa ni guyan hua ruhua daran' ni tsínj guxuman ruhua ni'í Jesús. Ni a 'ngö ni sij nun gataj sisi si'yaj urin sij huin si'yaj sij mánj. Sanj ni rasun man rian ni sij huin si'yaj daran' ni sij, gataj ni sij. <sup>33</sup> Ni nucuaaj ga'mi ni apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi sisi ganá'nij Señor Jesús. Ni gui'yaj Yan'anj nico sinduj xi'í daran' ni sij nej.

<sup>34</sup> Ni a 'ngö ni tsínj nitaj si ran' yaco scanij ni sij mánj. Daj si daran' ni tsínj hua do'ój ni sij nga ducua' ni sij, ni gudu'uej ni sij do'ój sij nga ducua' sij. Ni nicaj ni sij san'anj daj ga'na' ni sij. <sup>35</sup> Ni ga'ui' ni sij san'anj daj rian ni apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesús. Ni gura' da'aj ni sí' rún' achin rian go'ngo ni sij.

<sup>36</sup> Ni hua 'ngö tsínj gu'naj José huin sí' 'ngö tsínj levita. Ni ga'nga sí' 'ngö yu'uj gu'naj Chipre. Ni ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj dugu'naj ni sij man'an sí' Bernabé. <sup>37</sup> Ni hua yo'ój rian Bernabé daj. Ni gudu'uej sij. Ni nicaj sij san'anj daj ga'na' sij. Ni naga'ui' sij ra'a ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi.

#### Ananías y Safira

**5** Ni hua 'ngö tsínj gu'naj Ananías. Ni nicaj sij gu'naj Safira. Ni gudu'uej nungüej nicaj sij 'ngö yo'ój. <sup>2</sup> Ni daga'mi dugüi' nungüej nicaj sij sisi garij huí nungüej sij da'aj san'anj guiri' nungüej sij. Hué dan ni gan'anj Ananías ga'ui' sij san'anj guna daj ra'a ni apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. <sup>3</sup> Ngaa ni gataj Pedro gunun sij:

—Ananías, ni un sin huin ni gatúj sichre Satanás chruhua nimán re', ni ga'mi nne re' rian Espíritu Santo únj. Ni garij huí re' da'aj san'anj si gudu'ué re' yo'ój daj. <sup>4</sup> Ni asij achin gudu'ué re', ni sé do'ój re' huin ga mí'. Ni ngaa guisij guru'ué re', ni sé si-san'ánj re' huin ga mí'. Ni un sin huin ni gani ruhuá re', ni garij huí re' san'anj da únj. Sé rian ni ngüi ga'mi nne re' mánj. Sanj ga'mi nne re' rian man'an Yan'anj anj. —Daj gataj Pedro.

<sup>5</sup> Ni ngaa gunun Ananías nuguan' daj, ni ganatúj sij gahui' sij. Ngaa ni guxu'ui' nin' ruhua daran' ni ngüi ngaa gunun ni sij daj guiran' Ananías. <sup>6</sup> Ngaa ni ganiquin' ni tsínj hua lij. Ni nari'yanj ni sij atsij níman daj. Ni nicaj ni sij gan'anj sij. Ni gachin' ni sij.

<sup>7</sup> Hué dan ni chra' hua'nij hora, ni gatúj nicaj tsínj gahui' daj chruhua hue'. Ni nun guini'i unj daj gahuin guiran' nicaj unj gahui' sí' mánj. <sup>8</sup> Ngaa ni nachínj snan'anj Pedro unj. Ni gataj sij:

—Gataj yya re' sisi hué nanj huin nin' san'anj guida'a nungüej nicaj re' ngaa gudu'uej nungüej é re' yo'ój aj. —Hué daj huin si nachínj snan'anj Pedro.

—Hué daj huin du'ue gudu'uej únj nánj. —Gataj unj gunun Pedro.

<sup>9</sup> Ngaa n̄i gataj Pedro:

—N̄i un sin huin n̄i daga'mi dugüi' n̄ungüej é re' sisi digya' yun'unj n̄ungüej é re' Espíritu Santo únj. N̄i tsínj niquin' rian hue' hua nicaj ni sij gan'anj gachin' ni sij stanga nicā re'. N̄i yyaj n̄i guinicaj ni sij man'án re' gan'anj re' ne' chrej xe'. —Daj gataj Pedro.

<sup>10</sup> N̄i hora daj ganatúj unj rian niquin' Pedro gahui' unj. N̄i ngaa gatúj ni tsínj hua lij daj, n̄i guini'i ni sij sisi hua gahui' unj. Ngaa n̄i guiri ni sij niman daj gan'anj gachin' sij hué gue xi'n̄ij stanga nicā unj. <sup>11</sup> N̄i guxu'ui' n̄in' ruhua daran' ni tsínj guxuman ruhua ni'yaj Jesús nga daran' ni ngüi gunun nuguan' da nej.

### Muchas señales y maravillas

<sup>12</sup> N̄i nico si sa' gui'yaj ni tsínj apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. N̄i ganahuin ni ngüi, gui'yaj ni sij. N̄i 'ngo hua ruhua daran' ni sij nahuin yu' ni sij chruhua nuhui nico chruhua corredo gu'naj Salomón. <sup>13</sup> N̄i nun guisij ruhua ango ni tsínj guinicaj dugüi' ni sij nga ni tsínj nico' Yan'anj xi'f si xu'ui' ni sij. San̄i ga'mi sa' daran' ni ngüi xi'f ni tsínj nico' Jesús daj. <sup>14</sup> N̄i guxuman ruhua nico ni tsínj nga ni ngüi xana nej ni' ni sij Señor. N̄i gahuin nico ni ngüi nico' Jesús. <sup>15</sup> Hué dan n̄i guiri ni ngüi daran' ni tsínj a'-nan' du'ua chrej. N̄i gurúj ni sij rian nna nga huéj. Hué daj gui'yaj ni sij güenda ngaa guisij Pedro gachin' sí', n̄i ga'ui' si-gaxun' sí' xiráj go'ngo tsínj a'nan' daj. N̄i ga-nahuin ni sí', ruhua ni sij. <sup>16</sup> N̄i ga'na' ga'i ni ngüi mán rian ni xuman' ngaj n̄ichrun' xuman' Jerusalén. N̄i nicaj ni sij ni ngüi a'nan' nga ni ngüi chran' yun'unj ni nane xi'i chruhua niman ga'na' ni sij. N̄i ganahuin daran' ni sij.

### Pedro y Juan son perseguidos

<sup>17</sup> Hué daj n̄i gahuin xicoj ruhua ni dugüi' chrej a'nin' ni'yaj ni sij ni tsínj apóstol. N̄i ni dugüi' chrej daj huin ni tsínj gu'naj Saduceo. <sup>18</sup> Ngaa n̄i gan'anj guida'a ni sij ni apóstol. N̄i garij ni sij ducuaga'. <sup>19</sup> San̄i yan' sa' ga'na' 'ngo ángel, gui'yaj Señor. N̄i na'n̄ij sij rian ducuaga' daj. N̄i guiri sij ni sí' xe'. N̄i gataj sij:

<sup>20</sup> —Gan'anj a ni é re' chruhua nuhui nico guiniquin' re'. Ngaa n̄i nata' á re' rian ni ngüi daj ga'ue ga ni'na' niman ni sij rian Yan'anj anj. —Daj gataj ángel gunun ni apóstol.

<sup>21</sup> N̄i ngaa guisij gunun ni sij nuguan' daj, n̄i gatúj ni sij nigan' chruhua nuhui. N̄i gaxi'i ni sij digyán ni sij rian ni ngüi. N̄i hué hora daj n̄i guxuman ni dugüi' chrej a'nin'. N̄i gaquínj ni sij daran' ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita ga'na' ni sí' sisi gui'yaj ni sí' junta nico. Ngaa n̄i ga'n̄ij ni sij ni tsínj gan'anj nacaj ni apóstol nun chruhua ducuaga'. <sup>22</sup> San̄i ngaa guisij ni tsínj ga'n̄ij ni chrej a'nin' ducuaga', n̄i nun nari' ni sí' ni sij. N̄i n̄icaj ni sí'. N̄i nata' ni sí' si gahuin ducuaga'. <sup>23</sup> N̄i gataj ni sí':

—Hua ránj xanga' rian ducuaga' nari' únj. N̄i niquin' ni snado dugumi ni sij rian ducuaga' nej. San̄i ngaa na'n̄ij ni únj rianj, n̄i nun nari' ni únj ni sij ga mánj. —Daj gataj ni tsínj gan'anj daj.

<sup>24</sup> N̄i ngaa gunun chrej a'nin' nga snado huin achij rian ni snado dugumi nuhui nuguan' daj, ngaa n̄i nun xugüi ruhua n̄ungüej sij daj gui'yaj n̄ungüej sij nga ni tsínj nico' Jesús. Daj si nun ni'i ni sij aman guisij guiniquin' nuguan' daj. <sup>25</sup> Ngaa n̄i guisij 'ngo tsínj nata' rian ni sij. N̄i gataj sí':

—Ni tsínj ga'n̄ij a ni é re' chruhua ducuaga', hué ni sij niquin' chruhua nuhui. N̄i digyán ni sij rian ni ngüi, nata' sí'. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>26</sup> Ngaa n̄i gan'anj snado huin achij nga ango ni snado 'na' rucu sij, gan'anj nacaj ni sij ni tsínj apóstol. San̄i nun gui'yaj ni sij fuerza rian ni sí'. Daj si xu'ui' ni sij sisi ga'ui' ni ngüi yej ni sij.

<sup>27</sup> N̄i nicaj ni sij ga'na' ni sij rian junta nico daj. Ngaa n̄i nachínj snan'anj chrej a'nin' ni sí'. <sup>28</sup> N̄i gataj sij:

—Hua gataj ni únj sisi si digyán án re' nga si-xugüi tsínj daj ga mánj. N̄i un sin huin 'yaj á re' únj. Digyán n̄in' ni é re' si-nuguan' ni é re' n̄in' gachra' chruhua xuman' Jerusalén. N̄i huin ruhua á re' guta' á re' si-tun man'an tsínj gahui' daj xiráj ni únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>29</sup> Ngaa n̄i gataj Pedro nga ango ni tsínj apóstol:

—Hua n̄ian si dagahuin né' rian Yan'anj daj nga rian ni tsínj aj. <sup>30</sup> Yan'anj nico' ni xi' huin si gui'yaj ganá'nij Jesús. Hué sí' huin tsínj dagahui' a ni é re' godóco' a ni é re' rian rugutsi. <sup>31</sup> N̄i Yan'anj gui'yaj sisi nan' Jesús xata'. N̄i nne sij ra'a sa' Yan'anj. N̄i gahuin achij n̄in' sij, gui'yaj Yan'anj. N̄i huin sij tsínj nacaj né'. N̄i nicaj sun sij rian né', gui'yaj Yan'anj. N̄i hué daj gui'yaj Yan'anj sisi ga'ue n̄anicaj ruhua ni tsínj israelita nga xi'f si-gaquin' ni sij. Ngaa n̄i guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'f ni sij nej. <sup>32</sup> N̄i huin ni únj tsínj niquin' nata' rian ni ngüi xi'f nuguan' daj. N̄i hué daj 'yaj Espíritu Santo. N̄i hua ga'n̄ij Yan'anj ga'na' Espíritu Santo rian daran' ni tsínj dagahuin si-nuguan' sij. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

<sup>33</sup> N̄i ngaa gunun ni tsínj nicaj sun nuguan' daj, n̄i ducu ga'man ruhua ni sij. N̄i huin ruhua ni sij dagahui' ni sij ni sí'. <sup>34</sup> San̄i scanij ni tsínj nicaj sun daj, n̄i naxuman 'ngo tsínj fariseo gu'naj sí' Gamaliel huin sí' 'ngo maestro digyán si-ley Yan'anj rian ni ngüi. N̄i ga ni'yanj n̄in' ruhua ni ngüi nga tsínj daj. N̄i ga'nin' sij sun sisi 'ngo hora le'ej daj gahui' ni apóstol ne' chrej xe'. <sup>35</sup> Hué dan n̄i gataj sij gunun ango ni tsínj nicaj sun daj:

—Tsínj israelita huin né'. N̄i ga cuidado né' nga si gui'yaj né' nga ni tsínj daj. <sup>36</sup> Daj si asij ganij n̄i naxuman 'ngo tsínj gu'naj Teudas. N̄i gataj sij sisi huin achij man'an sij. Hué daj gataj sij. N̄i guinico' 'ngo si gan'anj ciento tsínj rucu sij. San̄i dagahui' ango ni sí' sij. N̄i gaxa'n̄i daran' ni tsínj gunun si-nuguan' sij. N̄i ganahuij si-nuguan' tsínj daj. <sup>37</sup> Ne' rucu doj scanij ni gui' gui'yaj ni sij 'ngo yanj censo, n̄i naxuman ango tsínj gu'naj Judas huin tsínj 'na' estado Galilea. N̄i guinico' ga'i n̄in' ruhua ni tsínj man'an sí'. San̄i hué daj

dagahui' ni sij sí' nej. Ni gaxa'ni daran' ni tsínj gunun si-nuguan' sí'.

<sup>38</sup> Ngaa ni yyaj ni ataj snan'an gunun a ni é re' sisi si gahuin né' nga ni tsínj nan mánj. Ni ga'nin' ruhua né' sisi gan'anj ni sij. Daj si sisi si-nuguan' ni tsínj huin nuguan' nico' ni sij, ni sisi 'yaj ni sij daj rún' ahui chra man'an ni sij, ngaa ni guere' si 'yaj ni sij aj. <sup>39</sup> Sani sisi huéj huin si 'na' rian Yan'anj, ngaa ni si ga'ue gunucua'j né' gui'yaj gana né' rian ni tsínj daj. Ga cuidado né' sisi si gunun' né' nga man'an Yan'anj anj. —Daj gataj Gamaliel gunun ni sij.

<sup>40</sup> Ni garáj xina daran' ni sij nga si-nuguan' sí'. Hué dan ni gaquínj ni sij ga'na' daran' ni apóstol. Ni garij ni sij nne' xiráj ni sí'. Ni ga'nin' ni sij sun sisi hua yya guej ga'mi ni sij si-xugüi man'an Jesús. Hué da' sij ni na'níj ra'a ni sij gan'anj ni sí'. <sup>41</sup> Ngaa ni gahui ni apóstol rian ni tsínj nicaj sun. Ni nin' ruhua gahuin niá' ruhua ni sij xi'f si ga'uej ruhua Yan'anj sisi guiran' ni sij sayun xi'f si-xugüi man'an Jesucristo. <sup>42</sup> Ni daran' güi mán ni sij chruhua nuhui nico, ni chruhua go'ngo ni hue'. Ni nun dunáj ni sij si digyán ni sij nuguan' sa' huin si-nuguan' Jesús ga'mi ni sij rian ni ngüi.

#### Elección de siete diáconos

**6** Hué dan ni güi daj, ni huaj gahuin nico ni tsínj guxuman ruhua guini' si-nuguan' Jesucristo. Ni scanij ni tsínj xuman ruhua ni' Jesucristo daj, ni gaxi'f ni tsínj a'mi snan'anj griego ga'mi gaquin' ni sij xi'f ni tsínj a'mi snan'anj hebreo. Ni gataj ni sij sisi nun ga'ui' nico ni tsínj hebreo xa ni ngüi mmij man scanij ni tsínj griego daj. <sup>2</sup> Ngaa ni nahuin yu' daran' ni ngüi xuman ruhua ni' Yan'anj, gui'yaj ni xuhuij ni tsínj apóstol. Ni gataj ni sij:

—Nitaj si hua sa'aj sisi dunaj ni únj si ga'mi ni únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi güenda si ga'ui' ni únj si xa ni ngüi mánj. <sup>3</sup> Hué dan ni nacui a ni é re' ichij ni tsínj scanij a ni é re' huin in re' jnánj né'. Ni gahuin ni sij ni tsínj xi'f a'mi sa' ni ngüi xi'f ni sij. Ni gahuin ni sij ni tsínj nun sa' Espíritu Santo niman ni sij. Ni nacui a ni é re' ni tsínj ni' sa'. Ngaa ni duguata ni únj sun nan ni sij. <sup>4</sup> Ni ga gachinj jni'yaj ni únj rian Yan'anj. Ni digyán ni únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi nej. —Daj gataj ni sij gunun ni ngüi.

<sup>5</sup> Ni garan' ruhua daran' ni sij nga nuguan' daj. Ni nacui ni sij 'ngo tsínj daj gu'naj sí' Esteban. Ni huin sí' 'ngo tsínj xuman sa' ruhua ni' Yan'anj. Ni nun sa' niman sij Espíritu Santo. Ni nacui ni sij tsínj gu'naj Felipe nga tsínj gu'naj Prócoro nej, tsínj gu'naj Nicanor nej, tsínj gu'naj Timón nej, tsínj gu'naj Parmenas nej, tsínj gu'naj Nicolás nej, huin sí' 'ngo tsínj 'na' xuman' Antioquía. Ni hua guida'a sí' si-ducuanj ni tsínj israelita.

<sup>6</sup> Ngaa ni ganiquin' ichij ran' tsínj daj rian ni tsínj apóstol. Ni guta' ni apóstol ra'a ni sij rian ni sí'. Ni gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj si chracuij Yan'anj ni sí' nga sun naca'j ni sí'.

<sup>7</sup> Ni gaxa'ni si-nuguan' Señor. Ni huaj gahuin nico ni tsínj digui'yun si-nuguan' Jesucristo chruhua xuman'

Jerusalén. Ni nico ni chrej guxuman ruhua ni' Jesucristo nej. Ni dagahuin ni sij si-nuguan' sí'.

#### Arresto de Esteban

<sup>8</sup> Ni sa' gui'yaj Esteban nga si-fuerza Yan'anj. Ni chracuij Yan'anj man'an sij sisi gui'yaj sij si sa' scanij ni ngüi. <sup>9</sup> Ni hua 'ngo xi'nin' ni tsínj man chruhua nuhui nico. Ni gu'naj ni sij ni tsínj Libertados. Ni guinica'j dugüi' ni sí' nga ni tsínj 'na' xuman' Cirene nga ni tsínj 'na' xuman' Alejandría nej, ni tsínj 'na' estado Cilicia nej, ni tsínj 'na' estado Asia nej. Ni gaxi'f ga'mi 'ngo ango ni sij gunun' ni sij nga Esteban. <sup>10</sup> Sani nun ga'ue gui'yaj gana ni sij nga si-nuguan' sí' xi'f si gahuin chrun sa' sí', gui'yaj Espíritu Santo. <sup>11</sup> Hué dan ni gui'yaj hué ni sij sisi ga'mi yya huéj huéj tsínj daj sisi hua gunun ni sí' ga'mi quij Esteban xi'f Moisés nga xi'f Yan'anj nej.

<sup>12</sup> Hué ducuanj daj huin ni ga'mi quij ni ngüi xi'f Esteban, gui'yaj ni tsínj daj. Ni hué daj ga'mi ni tsínj huin achij nej nga ni tsínj digyán si-ley Yan'anj rian ni ngüi. Hué dan ni guida'a ni sij Esteban guxun ni sij. Ni nicaj ni sij ga'na' ni sij rian junta nico. <sup>13</sup> Ni gana'no' ni sij ni tsínj guiniquin' neta' nuguan' yya. Ni gataj ni tsínj ga'mi nuguan' yya daj:

—Ya'yoj a'mi quij tsínj nan xi'f nuhui sa' nin' nan nga xi'f si-ley Yan'anj nej. <sup>14</sup> Ni hua gunun anin' únj si ga'mi sij sisi duguane Jesús Nazareno nuhui nan. Ni gataj sij sisi naduna Jesús si-ducuanj né' huin ducuanj hua ga'nin' Moisés sun rian né' si gui'yaj né'. —Daj gataj ni tsínj niquin' nata' nuguan' yya daj.

<sup>15</sup> Ni guini'yaj sa' daran' ni tsínj man junta daj rian Esteban. Ni nun rian sij daj rún' nun rian 'ngo ángel.

#### Defensa y muerte de Esteban

**7** Hué dan ni nachínj snan'anj chrej a'nin' Esteban. Ni gataj sij:

—Xanga' huin daran' ni nuguan' nan ní'. —Daj gataj sij gunun Esteban.

<sup>2</sup> Ngaa ni nanicaj Esteban gataj sí':

—Jnánj né', da'nuj né', gunun sa' á re' si ga'mi. Ngaa gane xi' gu'naj Abraham yo'ój Mesopotamia asij nun gan'anj sij gane sij xuman' Harán, ngaa ni gurugüi' Yan'anj rian sij. Ni hua sa' nin' 'ueé Yan'anj. <sup>3</sup> Ni gataj Yan'anj gunun Abraham: "Gahui re' xánj re' rian nne ni dugüi' re'. Ni gan'anj re' 'ngo yo'ój digyánj rián re'." Gataj Yan'anj gunun Abraham. <sup>4</sup> Hué dan ni gahui Abraham xánj ni tsínj Caldeo gan'anj sij xuman' Harán gane sij. Ni ngaa gahui' chrej sij, ni nicaj Yan'anj Abraham ga'na' sij yo'ój nan rian man ni é re' yyaj. <sup>5</sup> Sani nun ga'ui' Yan'anj urin xico' yo'ój rian gurun sij. Sani gataj yya Yan'anj sisi da rucu, ngaa ni riqui Yan'anj yo'ój nan rian ni da'níj da'ni si'ni sij gane niganj nin' ni sij. Ni hué daj gataj Yan'anj ngaa nitaj da'níj Abraham mánj.

<sup>6</sup> Ni hué daj gataj Yan'anj gunun sij: "Guiman ni da'ni si'ni re' do'ój ango ni ngüi. Ni gui'yaj sun yun ni sij rian ni sí'. Ni guiran' yaco ni sij, gui'yaj ni tsínj man yo'ój daj

da guisij gan'anj ciento yo'. <sup>7</sup> Sanĭ ni tsínj rian gui'yaj sun yun ni da'nĭ si'nĭ re', nĭ gahuin castigo ni sij, gui'yā. Nĭ ne' rucu, nĭ gahui ni da'nĭ si'nĭ re' yo'ój daj, gui'yā. Ngaa nĭ guinico' ni sij man'ānj yu'uj nan." Daj gataj Yan'anj gunun xĭ' Abraham asij ná.

<sup>8</sup> Nĭ gui'yaj yya Yan'anj 'ngō nuguan' sã' ngã Abraham. Nĭ ga'nin' Yan'anj sun sisĭ guta' ni da'nĭj Abraham da'nga' nnee cúj ni sij. Nĭ ngaa huaj da'nĭj sij Isaac itunĭ gũi, nĭ guta' sij da'nga' nnee cúj sí'. Nĭ hué daj gui'yaj Isaac xi'í da'nĭj sij tsínj gu'naj Jacob nej. Nĭ uyan gui'yaj Jacob ngã ni xuhuij da'nĭj sij ni tsínj gane asij ná.

<sup>9</sup> Nĭ gahuin xicoj ruhua ni xĭ' guini'i ni sij jnánj ni sij huin tsínj gu'naj José. Nĭ gudu'uej ni sij sí' gan'anj sí' yu'uj gu'naj Egipto. Sanĭ huaj Yan'anj ngã José. <sup>10</sup> Nĭ nacaj Yan'anj José scanij daran' ni sayun guiran' sij. Nĭ gui'yaj Yan'anj sisĭ garan' ruhua rey gu'naj Faraón ni' i sij xi' José huin sí' rey nicaj sun yo'ój Egipto. Nĭ gahuin chrun sã' xi' José rian rey daj, gui'yaj Yan'anj. Nĭ gui'yaj rey Faraón sisĭ gahuin xi' José gobernado rian yu'uj gu'naj Egipto. Nĭ gahuin sij tsínj nicaj yun'unĭj chruhua nĭn' ducúa rey Faraón nej.

<sup>11</sup> Nĭ ngaa daj ga'na' 'ngō xi'nã nico 'ngō guē yu'uj gu'naj Egipto ngã yu'uj gu'naj Canaán nej. Nĭ ga'na' nĭn' ruhua sayun rian ni ngũi daj. Nĭ nun guiri' ni xi' si xã ni sij. <sup>12</sup> Sanĭ gunun xi' Jacob sisĭ man strigo Egipto. Ngaa nĭ ga'nĭj sini sij gan'anj ni da'nĭj sij yu'uj daj huin ni tsínj daj ni xi'. <sup>13</sup> Nĭ ngaa guisĭj huĭj gan'anj ni sij yu'uj daj, nĭ gataj yya José gunun ni sij sisĭ jnánj ni sij huin sí'. Ngaa nĭ guini'i rey Faraón daj hua ni dugũi' xi' José.

<sup>14</sup> Hué dan nĭ ga'nin' xi' José nuguan' sisĭ gã'na' daran' ni dugũi' chrej sij Jacob gane ni sí' yu'uj gu'naj Egipto. Nĭ guisĭj huã'nĭj xia xĭnun' ni ngũi huin ni dugũi' Jacob. <sup>15</sup> Hué daj gahuin guiran' xi' Jacob gan'anj sij yo'ój Egipto. Nĭ hué yu'uj daj gane sij gahui' sij. Nĭ gahui' ni xi' nej. <sup>16</sup> Nĭ nicaj ni sij níman ni sí' gan'anj ni sij xuman' gu'naj Siquem. Nĭ gachin' ni sij chruhua huej hua guiránj xi' Abraham ngã san'anj naru'ue sí' rian ni da'nĭj tsínj gu'naj Hamor xuman' Siquem.

<sup>17</sup> Nĭ ngaa 'na' gahuin nĭchrun' ni gũi rún' hua gataj yya Yan'anj gunun Abraham, ngaa nĭ gahuin nico ni tsínj huin ni xi' ni tsínj israelita. Nĭ guixi'naj ni sij mán ni sij Egipto. <sup>18</sup> Nĭ hué daj gui'yaj ni sij da gatúj ango rey Egipto. Nĭ nun ni' i sí' José mánj. <sup>19</sup> Nĭ hué rey daj huin tsínj digya' yun'unĭj ni dugũi' né' ni tsínj israelita. Nĭ chran' yun'unĭj sij ni xi'. Nĭ ga'nin' sij sun sisĭ duna ni xi' ni da'nĭj ni sij lij ne' chrej xe' si gahui'-í'. <sup>20</sup> Nĭ ngaa daj ga'nga 'ngō tsin' sno'o gu'naj Moisés. Nĭ garan' ruhua Yan'anj ni'i-ín' tsin' daj. Nĭ huã'nĭj yahui duguachij chrej sij ngã nni sij ducúa nungüej sí'. <sup>21</sup> Nĭ ngaa dunáj nungüej sí' tsin' daj ne' chrej xe', ngaa nĭ ganacaj da'nĭj xana rey Faraón tsin' daj. Nĭ duguachij ún' tsin' daj. Nĭ gahuin-ín' da' rún' huin da'nĭj man'an ún'. <sup>22</sup> Nĭ gahuin chrun Moisés daran' nuguan' ni' i ni tsínj egipcio. Nĭ nicaj sun si-nuguan' sij. Nĭ gui'yaj sã' sij nej.

<sup>23</sup> Nĭ ngaa guisĭj Moisés huĭj xia yo', nĭ gani ruhua sij gan'anj ni'yaj sij daj ran' ni dugũi' sij ni tsínj israelita. <sup>24</sup> Nĭ ngaa guini'i sij sisĭ chran' 'ngō tsínj egipcio 'ngō dugũi' sij, ngaa nĭ nacaj sij tsínj huin dugũi' sij. Nĭ ga'ui' sij tsínj egipcio daj xi'í si gui'yaj sí'. <sup>25</sup> Daj si gani ruhua Moisés sisĭ xacaj ni dugũi' sij cuenta sisĭ nacaj Yan'anj ni sí' xi'í man'an sij. Sanĭ nun xacaj ni sí' cuenta xi'í si gui'yaj sij mánj.

<sup>26</sup> Ango gũi nĭ guini'i Moisés sisĭ unun' huĭj tsínj israelita. Nĭ huin ruhua sij sisĭ na'mi sã' nungüej sí'. Ngaa nĭ gataj sij: "Dugũi' nungüej é re'. Nĭ un sin huin nĭ ó' nungüej é re' únj." Gataj Moisés gunun nungüej sij. <sup>27</sup> Sanĭ tsínj ó' dugũi' daj, nĭ ráj ra'a sij Moisés, nĭ gataj sij: "Nĭ un tsínj ganí so', nĭ gahuín so' 'ngō tsínj ga'nin' rian únj únj, asĭ 'ngō guesĭ huín so' nej gã ní'. <sup>28</sup> Ruhúa re' dagahui' re' man'ānj da' rún' dagahui' re' 'ngō tsínj egipcio guqui nan ní'." Daj gataj sij gunun Moisés. <sup>29</sup> Nĭ ngaa gunun Moisés nuguan' daj, nĭ gunánj sij gan'anj sij 'ngō yu'uj gu'naj Madián. Sanĭ sé xánj sij huin mánj. Nĭ ga'nga huĭj da'nĭj sno'o sij yu'uj daj.

<sup>30</sup> Nĭ ngaa gachin huĭj xia yo', nĭ gan'anj Moisés 'ngō yu'uj huin quĭj gui'yanĭj nãco nĭchrun' quĭj gu'naj Sinaí. Nĭ guini'i sij 'ngō coj tanĭj rian anun yan'an. Nĭ gurugũi' 'ngō ángel scanij yan'an daj guini'i sij. <sup>31</sup> Nĭ gan'anj ruhua Moisés ngã si guini'i sij daj. Nĭ ngaa gan'anj nichĭ sij guini'yaj sã' sij, nĭ gunun sij ga'mi si-nãne man'an Señor. <sup>32</sup> Nĭ gataj Señor: "Huēj huin Dan'anj ni xi' re' gane ni sij asĭj hua ná. Huēj huin Dan'anj Abraham ngã Isaac nej, Jacob nej." Daj gataj Yan'anj gunun Moisés. Ngaa nĭ gaxĭ'i nagunánj Moisés xi'í si guxu'ui' sij. Nĭ nun guisĭj ruhua sij guini'yaj sij coj da mánj.

<sup>33</sup> Ngaa nĭ gataj Señor gunun sij: "Guiri so' dacánj so'. Daj si rian niquin' so' huin yo'ój sã' rian nne man'ānj. <sup>34</sup> Xanga' hua guini'tnj daj ran' ni tsínj nico' man'ānj sayun man ni sij Egipto. Nĭ gununĭj si uchej ni sij xi'í sayun daj. Nĭ 'na' man'ānj sisĭ gã ní'nĭj rian ni sij rian sayun ran' ni sij. Xi'í daj gahua' so' si gã'nĭ gan'anj so' Egipto aj." Gataj Señor gunun Moisés.

<sup>35</sup> Hué dan nĭ nun garan' ruhua ni dugũi' Moisés guini'i ni sij sí'. Nĭ gataj ni sij gunun sí': "Nĭ un tsínj ganí so', nĭ gahuín so' 'ngō tsínj ga'nin' rian ni únj únj, asĭ 'ngō guesĭ huín so' gã ní'." Hué daj gataj ni sij. Sanĭ ga'nĭj Yan'anj sisĭ gahuin Moisés 'ngō tsínj a'nin' nico scanij ni tsínj israelita nacaj sij ni sí'. Nĭ hué daj gui'yaj Yan'anj ngã Moisés ngaa guini'i sij ángel niquin' scanij coj tanĭj daj. <sup>36</sup> Nĭ hué Moisés huin si guiri ni tsínj israelita Egipto. Nĭ hué man'an sij gui'yaj si sã' Egipto. Nĭ hué daj gui'yaj sij rian gu'naj Mar Rojo ngã quĭj quĭ'yanĭj nãco ngaa achéj ni tsínj israelita huĭj xia yo' yu'uj daj. <sup>37</sup> Nĭ hué Moisés huin si gataj gunun ni tsínj israelita: "Yan'anj gui'yaj sisĭ gahui 'ngō tsínj scanij a ni é re'. Nĭ gã'mi sí' si-nuguan' Yan'anj. Nĭ da'nga' rún' 'yaj man'ānj, nĭ hué daj gui'yaj sí' nej. Gunun a ni é re' si-nuguan' sí'." Daj gataj Moisés.

<sup>38</sup> Nĭ hué Moisés gahuin tsínj huaj ngã daran' ni tsínj israelita ne' quĭj gui'yanĭj nãco ngaa gachéj ni sij ngã ángel. Nĭ ángel daj huin si ga'mi ngã Moisés ne' quĭj

gu'naj Sinaí nej. Nì gachéj ángel nga ni xí' nej. Nì ga'ui' Yan'anj ni nuguan' hua nì'na' rian Moisés sisi digyán sí' ni nuguan' daj rian né', nì ga nì'na' né'. <sup>39</sup> Sanì nun ga'uej ruhua ni xí' dagahuin ni sij si-nuguan' Moisés. Nì danicaj ni sij ne' rucú sí'. Nì huin ruhua ni sij nanicaj ni sij Egipto. <sup>40</sup> Nì gataj ni sij gunun tsínj gu'naj Aarón: "Gui'yáj re' 'ngo yan'anj sisi guíta diaj rian né' gache né'. Daj si nun ni'í né' si ran' Moisés tsínj guiri né' Egipto." Daj gataj ni sij gunun Aarón. <sup>41</sup> Hué dan nì gui'yaj ni sij 'ngo yan'anj nari ra'a ni sij. Nì hua-á' daj rún' hua 'ngo cero le hua-á'. Nì dagahui' ni sij ni xucu gui'yaj ni sij 'ngo gui'yanj rian yan'anj nari ni sij daj. Nì gahuin ni'á ruhua ni sij nga yan'anj gui'yaj ra'a ni sij daj.

<sup>42</sup> "Hué dan nì gahuin nini man'an Yan'anj xanga' rian ni sij. Nì duna Yan'anj ni sij si guinico' ni sij ni yati' mán xata' nga yahuí nej, güi nej. Nì hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij hua ná. Nì garun ni sij rian yanj huin si-libro Yan'anj. Nì gataj ni sij:

Ni tsínj israelita huin ín re'.  
Sé rian man'anj dagahui' a ni é re' xucu ngaa gane ni é re' huij xia yo' quij gui'yanj naco mánj.

<sup>43</sup> Sanì nicaj a ni é re' nuhui atsij gane yan'anj gu'naj Moloc gachéj a ni é re'.

Nì nicaj á re' yan'anj huin yati' gui'yaj ra'a á re' gu'naj Renfán.

Nì gui'yaj á re' nungüej yan'anj daj sisi guinun yan'anj a ni é re'.

Hué xí'í daj nì ga'ní a ni é re' gan'anj án re' 'ngo yu'uj ne' rian xuman' Babilonia gane a ni é re', gui'yá aj. Daj gataj Yan'anj. Nì hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij hua ná.

<sup>44</sup> "Nì nicaj ni xí' hue' atsij ducua' Yan'anj xanga' ngaa huaj ni sij quij qui'yanj naco daj. Nì hue' daj gane Yan'anj ga'mi sij rian ni xi né'. Nì hua ga'nin' Yan'anj sun rian Moisés sisi gui'yaj sij nuhui atsij daj. Nì digyán Yan'anj 'ngo ducuanj daj ga gui'yaj Moisés nuhui daj. Nì uyan hua nuhui daj nga nuhui digyán Yan'anj rian Moisés. <sup>45</sup> Nì nahuin ra'a ni xí' nuhui atsij daj. Nì nicaj ni sij nga tsínj gu'naj Josué ga'nə' ni sij nuhui daj da do'ój ni tsínj 'nə' anéj chrej. Nì guiri Yan'anj ni sí' do'ój ni sí'. Nì gatúj ni xí' rian do'ój ni sí', gui'yaj Yan'anj. Nì nicaj ni sij nuhui atsij daj da guinicaj rey David sun rian ni sij.

<sup>46</sup> "Nì garan' ruhua Yan'anj ni'í rey David. Nì gachínj jni'yaj David rian Yan'anj sisi ga'ue gui'yaj man'an sij 'ngo nuhui gahuin ducua' Yan'anj huin Yan'anj guinico' xí' Jacob. <sup>47</sup> Sanì gui'yaj tsínj gu'naj Salomón nuhui daj.

<sup>48</sup> Sanì nitaj si nne Yan'anj xanga' chruhua hue' 'yaj ra'a ni tsínj mánj. Daj si gataj 'ngo tsínj ngaa ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj asij hua ná:

<sup>49</sup> Xata' huin 'ngo chrun xila sa' nněj.  
Nì yo'ój huin 'ngo rún' huin rian utāj dacō.  
Xí'í daj nitaj si huaj si gui'yaj á re' 'ngo hue' rian ganěj.

Nì nitaj nuj 'yaj sisi gui'yaj á re' rian naran ruhuāj mánj.

<sup>50</sup> Daj si man'anj gui'yaj daran' ni rasun.

Daj gataj Yan'anj rian tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj daj.

<sup>51</sup> "Nì tsínj so'o huin ín re'. Nì quij niman án re' nej. Nì nunun a ni é re' nej. Nì ganj unun' a ni é re' nga Espíritu Santo. Nì uyan 'yaj á re' nga ni xi a ni é re' guimán asij ná. <sup>52</sup> Nì guinico' ni xi a ni é re' daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Nì dagahui' ni sij ni tsínj ga'mi sini sisi ga'na' tsínj hua nica niman huin sí' Jesús. Nì naga'ui' a ni é re' man'an sí' ra'a ni tsínj quij hua. Nì dagahui' a ni é re' man'an sí'. <sup>53</sup> Nì nahuin ra'a á re' si-ley Yan'anj riqui ni ángel rian án re'. Sanì nun dagahuin a ni é re' nuguan' da mánj. —Daj gataj tsínj gu'naj Esteban rian ni tsínj huin achij gan'anj junta nico daj.

<sup>54</sup> Nì ngaa gunun ni sij si-nuguan' Esteban, nì ducu ga'man ruhua ni sij da' xa ruj yan' ni sij xí'í Esteban.

<sup>55</sup> Nì gatúj 'ueé Espíritu Santo niman Esteban. Nì guini'yaj sij xata'. Nì gurugüi' Yan'anj guini'í sij. Nì hua sa' nin' 'ueé hua Yan'anj. Nì guini'í sij sisi ganiquin' Jesús ne' chrej ra'a sa' man'an Yan'anj nej. <sup>56</sup> Hué dan nì gataj Esteban:

—Nì'yaj á re'. Hua ní'nij xata' ni'yá. Nì niquin' da'nij ni ngüi ne' chrej ra'a sa' man'an Yan'anj huin sij Jesús. —Daj gataj Esteban gunun ni sij.

<sup>57</sup> Ngaa nì gaguáj nucaj nin' ruhua ni sij. Nì garanj daran' ni sij rian niquin' Esteban. <sup>58</sup> Nì guiri ni sij sí' du'ua xuman' daj. Nì ga'ui' ni sij yej man'an sí'. Nì ni tsínj ga'mi gaquin' xí'í Esteban, nì guiri ni sij si-gan' ni sij gurúj acuan' ni sij rian niquin' 'ngo tsínj hua lij gu'-naj sí' Saulo. <sup>59</sup> Diaj hua gué a'ui' ni sij yej, nì gachínj jni'yaj Esteban rian Jesucristo. Nì gataj sij:

—Señor Jesús, nahuin ra'á re' nimánj anj. —Daj gataj Esteban gunun Jesucristo.

<sup>60</sup> Hué dan nì guiniquin' ráj dacoj sij, nì gaguáj nucaj sij. Nì gataj sij:

—Señor, si xacaj re' cuenta nga gaquin' 'yaj ni sij yünj mánj. —Daj gataj sij, nì gahui' sij.

### Saulo persigue a la iglesia

**8** Nì ga'uej ruhua Saulo sisi dagahui' ni sij Esteban. Nì hué gué güi daj, nì gaxí'í ni sij chran' yun'unj ni sij ni tsínj nahuin yu' guinico' Yan'anj huin ni tsínj mán xuman' Jerusalén. Hué dan nì gaxa'nj daran' ni sí' riqui estado Judea nga estado Samaria nej. Sanì nun gaxa'nj man'an ni tsínj apóstol ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi. <sup>2</sup> Nì gan'anj go'ngo ni tsínj hua sa' niman gan'anj gachin' ni sij Esteban. Nì gaco nin' ruhua ni sij xí'í sí'. <sup>3</sup> Nì ni güi daj gahuin huue Saulo chran' yun'unj sij ni tsínj guinico' Yan'anj. Nì atúj sij chruhua ni hue' xun sij ni tsínj nga ni ngüi xana garij sij ducua'.

### Predicación del evangelio en Samaria

<sup>4</sup> Sanì ni tsínj gaxa'nj, nì gachéj ni sij nin' gachra'. Nì nata' ni sij si-nuguan' Yan'anj gunun ni ngüi rian huaj ni sij. <sup>5</sup> Nì hua 'ngo tsínj gu'naj Felipe. Nì gan'anj sij 'ngo xuman' gu'naj Samaria. Nì ga'mi sij si-nuguan' Cristo xuman' daj. <sup>6</sup> Nì uyan ruhua ni sij gunun sa' ni

sij si-nuguan' Felipe xi'í si guini'i ni sij si sa' gui'yaj Felipe. <sup>7</sup> Ni ganahuin ga'i ni ngüi nun nane xi'i níman. Ni gaguáj nucuaaj ni nane xi'i daj gahui niman ni ngüi. Ni ganahuin ga'i ni ngüi nare' nnee cúj nga ni ngüi yacuan nej. <sup>8</sup> Ngaa ni nin' ruhua gahuin niā' ruhua ni ngüi man xuman' daj.

<sup>9</sup> Ni hua 'ngo tsínj gu'naj Simón. Ni asij sini ni gui'yaj chre sij. Ni digya' yun'unj sij ni ngüi mán xuman' daj. Ni gui'yaj sij sisi achij sij doj rian ni ngüi. <sup>10</sup> Ni gunun sa' daran' ni tsínj hua lij nga ni tsínj hua achij si-nuguan' Simón. Ni gataj ni sij:

—Nucuaaj si-nuguan' tsínj daj, gui'yaj man'an Yan'anj. —Daj gataj ni sij xi'í Simón.

<sup>11</sup> Ni gunun 'uee ni ngüi nga si ga'mi tsínj daj xi'í si digya' yun'unj sij ni ngüi daj. Ni asij hua ná gui'yaj chre sij. <sup>12</sup> Sani ngaa nata' Felipe nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian né' nga nuguan' xi'í Jesucristo, ni guxuman ruhua ni tsínj man xuman' daj si-nuguan' Felipe. Ngaa ni gata' nnee ni tsínj sno'o nga ni ngüi xana nej. <sup>13</sup> Ni guxuman ruhua man'an Simón nej. Ni gata' nnee sij. Ni gaxi'i sij guinicaj dugüi' niganj sij nga Felipe. Ni gahuin yan'anj ruhua sij nga si sa' nico gui'yaj Felipe.

<sup>14</sup> Ni ngaa gunun ni tsínj huin apóstol mán xuman' Jerusalén sisi guxuman ruhua ni ngüi mán xuman' Samaria si-nuguan' Yan'anj, ngaa ni ga'níj ni sij Pedro nga Juan gan'anj ni'yaj nungüej sí' rian man ni ngüi daj. <sup>15</sup> Ni ngaa guisij nungüej sij, ngaa ni gachínj jni'yaj nungüej sij rian Yan'anj sisi gatu Espíritu Santo niman ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo. <sup>16</sup> Daj si achin si ga'na' Espíritu Santo rian ni sij. Maan si gata' nnee ni sij nga si-xugüi Jesucristo. <sup>17</sup> Ngaa ni gata' Pedro nga Juan ra'a nungüej sí' chra ni sij. Hué dan ni ga'na' Espíritu Santo rian ni sij aj.

<sup>18</sup> Ni guini'i Simón sisi gatúj Espíritu Santo niman ni ngüi ngaa gata' nungüej sí' ra'a sí' chra ni ngüi. Hué dan ni reque sij ga'ui' sij san'anj rian nungüej sí'. <sup>19</sup> Ni gataj sij gunun Pedro nga Juan:

—Riqui nungüej é re' fuerza daj rian man'anj. Ngaa ni un tsínj gutāj ra'aj chra, ni gatu Espíritu Santo niman sí'. —Daj gataj Simón.

<sup>20</sup> Ngaa ni gataj Pedro gunun Simón:

—Ni 'ngo ga ni'ya niganj nin' si-san'anj re' nga man'án re'. Daj si ani ruhuá re' sisi ga'ue guirún' nga si-sún' si riqui yun Yan'anj rian né'. <sup>21</sup> Sé güendá re' huin sisi gui'yaj re' da mánj. Daj si nitaj si hua nica nimán re' rian Yan'anj mánj. <sup>22</sup> Nanicaj ruhuá re' xi'í si-gaquin' re'. Ni gachinj jni'yaj re' rian Yan'anj. Ni si ruhuaj ni guinicaj Yan'anj niman nico xi'í nuguan' gani ruhua nimán re' aj. <sup>23</sup> Daj si ni'tnj sisi ani xicoj ruhuá re' nga nimán re'. Ni anumí re', 'yaj nuguan' xi'i nun chruhua nimán re'. —Daj gataj Pedro gunun Simón.

<sup>24</sup> Ngaa ni gataj Simón:

—Gachinj jni'yaj nungüej é re' rian Yan'anj rian xi'tj sisi nitaj si gahuin ngāj rún' gataj nungüej é re' gunünj. —Daj gataj Simón gunun Pedro nga Juan.

<sup>25</sup> Ni ngaa guisij nata' nungüej sij nuguan' sa' xi'í si-nuguan' Señor, ngaa ni guinan' nungüej sij xuman' Jerusalén. Ni nata' nungüej sij si-nuguan' Yan'anj

nuguan' sa' rian ga'i xuman' rian nne ni tsínj Samari-tano aj.

### Felipe y el etíope

<sup>26</sup> Ngaa ni ga'mi 'ngo si-ángel Señor rian 'ngo tsínj gu'naj Felipe. Ni gataj-á':

—Naxuman re' gan'anj re' ne' sur chrej huaj xuman' Jerusalén da xuman' gu'naj Gaza. —Daj gataj ángel gunun Felipe.

Ni chrej daj gachin 'ngo yo'ój quij qui'yanj naco.

<sup>27</sup> Ngaa ni naxuman Felipe, ni huaj sij chrej. Ni nacaj dugüi' sij nga 'ngo tsínj 'na' yu'uj gu'naj Etiopía. Ni huin sí' 'ngo tsínj nicaj sun rian yun'unj xana huin reina. Ni gu'naj unj Candace. Ni 'na' unj Etiopía. Ni tsínj daj dugumi si-san'anj reina daj. Ni 'ngo tsínj eunuco huin sij. Ni hua gan'anj sij xuman' Jerusalén ga'mi sa' sij rian Yan'anj xanga'. <sup>28</sup> Ni huaj nan' sij xánj sij nne sij chruhua carreta sij, aya sij si-libro tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná gu'naj sí' Isaías. <sup>29</sup> Ngaa ni gataj Espíritu Santo gunun Felipe:

—Güij nichí re' xi'níj carreta daj. —Daj gataj Espíritu Santo.

<sup>30</sup> Ni ngaa gan'anj nichí Felipe, ni gunun sij si aya tsínj etíope daj si-libro Isaías. Ngaa ni nachínj snan'anj Felipe sí'. Ni gataj sij:

—Unún re' si ayá re' ní'. —Daj gataj Felipe.

<sup>31</sup> Ngaa ni gataj tsínj etíope daj:

—Daj gui'yā ga'ue gunünj sisi nitaj 'ngo tsínj nata' gunünj únj. —Daj gataj sij.

Ngaa ni gachínj jni'yaj sij sisi gahui Felipe gane nuguan'an sí' nga sij chruhua carreta.

<sup>32</sup> Ni nan huin si aya sij rian libro huin si-nuguan' Yan'anj:

Ni daj rún' dínj du'ua 'ngo xachij ngaa guisij xuj rian tsínj dagahui' xuj, ni hué daj gui'yaj sí'.

Ni daj rún' 'yaj 'ngo xachij le'ej nitaj si aguáj xuj ngaa aca ni sij xuj, ngaa ni hué daj dínj gahuin du'ua sí' nej.

<sup>33</sup> Ni guiri' sí' si na'aj xi'í si gui'yaj ni sij nga sí'.

Ni nun gui'yaj nica ni sij nga sí'.

Ni a 'ngo né' si gahuin nucuaaj gataj daj gui'yaj ni tsínj guimán nga sí' ngaa dagahui' ni sij man'an sí'.

Ni yyaj ni nitaj nnee cúj sij rian xungüi mánj. Hué daj hua nuguan' aya tsínj 'na' etiopía daj.

<sup>34</sup> Hué dan ni nachínj snan'anj sij man'an Felipe. Ni gataj sij:

—Gui'yaj re' sinduj gataj re' un tsínj xi'i a'mi tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj da únj. A'mi sij xi'í man'an sij ní'. Así a'mi sij xi'í ango tsínj sa'. —Daj gataj sij.

<sup>35</sup> Hué dan ni gaxi'i Felipe ga'mi sij. Ni digyán sini sij un sin huin ruhuaj gata nuguan' gaya tsínj etíope daj. Ngaa ni nata' sij nuguan' sa' xi'í Jesús gunun tsínj daj.

<sup>36</sup> Ni ngaa huaj nungüej sij chruhua chrej, ni guisij nungüej sij rian nun nnee. Ni gataj tsínj daj:

—Hué nan nun nnee. Ni ga'ue gata' nnēj ní'. —Daj gataj sij.

<sup>37</sup> Ni gataj Felipe gunun sij:

—Sisi hua yya xuman ruhuá re' ni'yaj re' Jesús, ni ga'ue nánj. —Daj gataj Felipe.



Ngaa nĭ gataj sij:

—Xuman ruhuāj sisi Jesucristo huin da'nĭj Yan'anĭj anĭj. —Daj gataj sij gunun Felipe.

<sup>38</sup> Hué dan nĭ ga'nin' sij sun sisi ġaniquin' carreta. Nĭ nanij nungüej sij chruhua carreta. Nĭ gatúĭ nungüej sij chruhua nnee. Nĭ duguata' nnee Felipe tsínĭj eunuco daj. <sup>39</sup> Nĭ ngaa gahui nungüej sij chruhua nnee, ngaa nĭ nicaj Espĭritu Santo gan'anĭ-án' Felipe. Nĭ nun ġuĭni'i tsínĭj eunuco daj Felipe ġa mánĭj. Sanĭ gahuin niā' ruhua sij huaj sij chruhua chrej. <sup>40</sup> Nĭ nanun rian Felipe xuman' ġu'naj Azoto. Ngaa nĭ daran' ni xuman' gachin sij, nĭ nata' sij si-nuguan' Yan'anĭj nuguan' sá' gunun ni ngüĭ. Nĭ hué daj ġui'yaj sij da ġuisĭj sij xuman' Cesarea.

### Conversión de Saulo

**9** Nĭ ġui daj nĭ nun dĭnaj tsínĭj ġu'naj Saulo si gataj sij sisi dāġahui' sij ni tsínĭj nico' man'an Señor Jesús. Xi'ĭ daj nĭ ġuisĭj sij rian nne chrej a'nin'. <sup>2</sup> Nĭ gachínĭj sij yanĭj ata gataj-á' ruhua-á' sisi hua permiso ġatu sij chruhua si-nuhui ni tsínĭj israelita nāna'ui' sij daran' ni tsínĭj ngā ni ngüĭ xāna xacaj si-chrej Jesús. <sup>3</sup> Hué dan nĭ gahui sij gan'anĭj sij. Nĭ ngaa huaj nĭchrun' sij ġuisĭj sij xuman' Damasco, nĭ nasĭnunĭj chre ġuini'i sij ġuixiguĭn 'ngō yan'an xxi 'nā' xata' xi'nĭj sij rian huaj sij. <sup>4</sup> Nĭ 'ngō ganatúĭ sij rian yo'óĭ. Nĭ gunun sij 'ngō nanē gataj-á':

—Saulo, Saulo, ũn sin huin nĭ chran' yun'únĭj re' yŭnj únĭj. —Daj ga'mi nanē daj gunun Saulo.

<sup>5</sup> Ngaa nĭ nachínĭj snan'anĭj Saulo. Nĭ gataj sij:

—Nĭ ũn sin huín re', Señor, —Gataj sij.

Ngaa nĭ ga'mi nanē daj. Nĭ gataj-á':

—Yŭnj huin Jesús. Hué man'ānj huin nicó' re'. Nĭ chran' yun'únĭj re' man'án re' ngaa da'nga' daj 'yáj re' aj. —Daj gataj sij.

<sup>6</sup> Ngaa nĭ nagunánĭj Saulo xi'ĭ si xu'ui' sij. Nĭ gataj sij: —Señor, ũn sin huin ruhuā re' si ġui'yā únĭj. —Daj gataj Saulo.

Ngaa nĭ gataj Señor:

—Nāchica re' ġatu re' chruhua xuman' nan. Nĭ gataj ni sij ũn sin huin ġui'yáj re' aj. —Daj gataj Jesús gunun Saulo.

<sup>7</sup> Nĭ ġuxu'ui' nĭn' ruhua ni tsínĭj huaj ngā Saulo. Nĭ ā 'ngō nuguan' nun ga'mi ni sij. Daj si gunun ni sij ga'mi 'ngō nanē. Sanĭ nun ġuĭni'i ni sij daj hua-á' si nitaj ġo'ngo tsínĭj niġuin' ga'mi. <sup>8</sup> Ngaa nĭ ganachica Saulo rian yo'óĭ daj. Sanĭ ngaa nagura' sij rian sij ni'yaj sij, nĭ nun ġā'ue ġuini'yaj sij mánĭj. Hué dan nĭ ġuida'a ni sí' ra'a sij nicaj ni sí' man'an sij gan'anĭj ni sí' xuman' Damasco. <sup>9</sup> Nĭ ġuisĭj huā'nĭj ġui nun ġā'ue ġuixiguĭn nĭ'yaj sij. Nĭ nun xa sij nun ġo'o sij mánĭj.

<sup>10</sup> Nĭ xuman' Damasco nne 'ngō tsínĭj ġigui'yun si-nuguan' Jesucristo. Nĭ ġu'naj sí' Ananías. Nĭ gurugüĭ Señor rian Ananías. Nĭ gataj sij:

—Ananías. —Gataj Señor gunun sí'.

—Nan nnēĭ, Señor. —Gataj Ananías gunun Señor.

<sup>11</sup> Ngaa nĭ gataj Señor gunun Ananías:

—Nāchica re' ġan'anĭj re' cayu ġu'naj Derecha. Nĭ ducua' tsínĭj ġu'naj Judas nāno' re' 'ngō tsínĭj 'nā' xu-

man' Tarso ġu'naj sí' Saulo. Nĭ nne sij achínĭj jni'yaj sij riānj. <sup>12</sup> Nĭ ngaa achínĭj jni'yaj sij, nĭ gurugüĭ' 'ngō tsínĭj ġu'naj Ananías rian nne sij, ġui'yā. Nĭ ġuta' sí' ra'a sí' chra' sij sisi nāxiguĭn nĭ'yaj sij, ġui'yaj sí'. —Daj gataj Señor gunun Ananías.

<sup>13</sup> Ngaa nĭ gataj Ananías:

—Señor, hua ġunŭnj si a'mi ga'ĭ tsínĭj daj ġui'yaj Saulo 'ngō xi'ĭ ngā ni tsínĭj sá' nico' man'án re' ni tsínĭj mān xuman' Jerusalén. <sup>14</sup> Nĭ nē' nan ga'nā' sij nicaj sij 'ngō orde ga'ui' ni chrej a'nin' rian sij sisi ġā'ue ġui-da'a sij ġunumi sij daran' ni tsínĭj achínĭj jni'yaj rián re' mán ni sij xuman' nan. —Daj gataj Ananías gunun Señor.

<sup>15</sup> Sanĭ gataj Señor gunun Ananías:

—ġüĭj re'. Daj si hua nacuĭ Saulo sisi ġan'anĭj sij nāta' sij nuguan' sá' xi'tĭj rian ni tsínĭj 'nā' anéĭ chrej ngā ni rey nej, ni tsínĭj israelita nej. <sup>16</sup> Nĭ ġatā rian sij sisi hua niān ġuiran' sij nico sayun rian xi'tĭj. —Daj gataj Señor gunun Ananías.

<sup>17</sup> Hué dan nĭ gan'anĭj Ananías. Nĭ gatúĭ sij chruhua hue'. Nĭ ġuta' sij ra'a sij chra' Saulo. Nĭ gataj sij:

—Saulo, gurugüĭ' Señor Jesús rián re' ngaa huáj re' chrej ga'nā' re' nan, jnān. Nĭ ga'nĭj sij yŭnj ga'nāĭ rián re' sisi nāxiguĭn rundij rián re'. Nĭ ġatu Espĭritu Santo chruhua nimán re', ġui'yaj sij. —Daj gataj Ananías ġunun Saulo.

<sup>18</sup> Nĭ hué ġue hora daj ġuinĭj 'ngō si hua nnee ġatsi rundij chraj rian Saulo. Nĭ 'ngō naxiguĭn rian sij. Ngaa nĭ naxuman sij gan'anĭj sij gata' nnee sij. <sup>19</sup> Hué dan nĭ xa sij chra, nĭ ganari' fuerza sij. Nĭ ġuna sij 'ngō ni ġui ngā ni tsínĭj nico' Jesús mān xuman' Damasco.

### Saulo predica en Damasco

<sup>20</sup> Hué dan nĭ 'ngō ġaxĭ'i Saulo ga'mi sij chruhua si-nuhui ni tsínĭj israelita sisi Jesús huin yya da'nĭj Yan'anĭj.

<sup>21</sup> Nĭ ġara yan'anĭj ruhua daran' ni tsínĭj gunun si-nuguan' Saulo. Nĭ gataj ni sij:

—Sé tsínĭj nan huin tsínĭj chran' yun'unĭj ni tsínĭj achínĭj jni'yaj rian Jesucristo xuman' Jerusalén mí'. Nĭ sé si huin tsínĭj 'nā' ġuida'a ġumi ni tsínĭj mān nan nāġa'ui' sij rian ni chrej a'nin' ā'. —Daj gataj ni tsínĭj daj.

<sup>22</sup> Nĭ gahuin nucuaj si-nuguan' Saulo ġo'ngo ġui. Nĭ nun ri' ruhua ni tsínĭj israelita mān xuman' Damasco si gataj ni sij gunun Saulo xi'ĭ daj ġui'yaj fuerza Saulo rian ni sí' sisi Jesús huin Cristo.

### Saulo escapa de los judíos

<sup>23</sup> Nĭ ngaa gachin ga'ĭ ġui, nĭ daga'mi dugüĭ' ni tsínĭj israelita sisi dāġahui' ni sij Saulo. <sup>24</sup> Sanĭ gunun Saulo nuguan' daga'mi dugüĭ' ni sij. Nĭ nugüĭ niġan' dugumi ni sij rian gahui ni ngüĭ xuman' Damasco. Daj si dāġahui' ni sij, ruhua ni sij. <sup>25</sup> Sanĭ nē' nĭ, nĭ ga'nĭj ni tsínĭj nico' Jesucristo Saulo chruhua 'ngō xuguti xxi. Nĭ dinĭj ni sij sí' chra' chran niġuin' ganĭcāĭ du'ua xuman' Damasco. Daj nĭ ganani sí'.

### Saulo en Jerusalén

<sup>26</sup> Nĩ ngaa guisĩj Saulo xuman' Jerusalén, nĩ ruhua sij nahuin yu' sij ngā ni tsĩnj nico' Jesucristo. Sanĩ guxu'ui' daran' ni s'ĩ' ni'yaj ni s'ĩ' Saulo daj. Daj si nun xuman ruhua ni s'ĩ' sisi xānga' nico' Saulo Jesucristo. <sup>27</sup> Sanĩ nicaj tsĩnj gu'naj Bernabé Saulo guisĩj sij rian nne ni apóstol ni tsĩnj ga'mi si-nũguan' Jesucristo rian ni ngũĩ. Nĩ nata' Bernabé rian ni s'ĩ' daj gahuin ngaa huaj Saulo chruhua chrej guini'i sij Señor. Nĩ nata' s'ĩ' daj ga'mi Señor chruhua chrej gunun Saulo. Nĩ hué daj nata' Bernabé daj ga'mi nucuaj Saulo si-xugũĩ Jesús chruhua xuman' Damasco nej.

<sup>28</sup> Hué dan nĩ guna Saulo xuman' Jerusalén guinicaj dugũĩ' sij ngā ni tsĩnj nico' Jesucristo. Nĩ hua ní'nij rian sij gatúj sij gahui sij xuman' daj. <sup>29</sup> Nĩ ga'mi nucuaj sij ngā si-xugũĩ Señor. Nĩ ga'mi Saulo rian ni tsĩnj israelita a'mi snan'anj griego. Sanĩ ga'mi nachej ni s'ĩ' gunun sij xi'ĩ' si huin ruhua ni s'ĩ' dagahui' ni s'ĩ' Saulo. <sup>30</sup> Nĩ ngaa xacaj ni tsĩnj nico' Jesucristo cuenta, ngaa ni nicaj ni sij Saulo gan'anj ni sij xuman' Cesarea. Hué dan nĩ na'nĩj ni sij Saulo da xuman' Tarso.

<sup>31</sup> Hué dan nĩ daran' ni tsĩnj guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo mán estado Judea ngā estado Galilea nej, estado Samaria nej, nĩ gahuin din'inj rian ni sij mán ni sij. Nĩ gahuin nucuaj niman ni sij ngā si-nũguan' Yan'anj. Nĩ achéj cuidado ni sij ngā si-nũguan' Señor. Nĩ gahuin nico ni sij xi'ĩ' si chracuĩj Espĩritu Santo ni sij.

### Curación de Eneas

<sup>32</sup> Nĩ achéj Pedro nĩn' gachra' huaj guini'i sij sisi daj hua nne ni tsĩnj nico' Yan'anj. Nĩ gan'anj sij guini'i sij ni tsĩnj sã' nico' Yan'anj man xuman' Lida nej. <sup>33</sup> Nĩ yu'uj daj nacaj dugũĩ' sij ngā 'ngo tsĩnj gu'naj Eneas. Nĩ guisĩj itũnj yo' ngaj s'ĩ' rian nna si nare' nnee cúj s'ĩ'.

<sup>34</sup> Ngaa nĩ gataj Pedro gunun s'ĩ':

—Eneas, hua ganahuin sã' re', gui'yaj Jesucristo. Nãchica re'. Nĩ nagui'yaj sã' re' si-nná re' aj. —Daj gataj Pedro.

Hué dan nĩ 'ngo hora nĩ nachica Eneas.

<sup>35</sup> Nĩ guini'i daran' ni ngũĩ man xuman' Lida ngā xuman' Sarón daj nahuin sã' s'ĩ'. Nĩ nanicaj ruhua ni sij guinico' ni sij Señor.

### Dorcas es resucitada

<sup>36</sup> Nĩ ngaa daj nĩ nne 'ngo yun'unj xāna digui'yun si-nũguan' Jesucristo 'ngo xuman' gu'naj Jope. Nĩ gu'naj ún' Tabita. Nĩ snan'anj griego gata ruhuaj Dorcas. Nĩ ya'yoj nne ún' 'yaj sã' ún'. Nĩ chracuĩj ún' ni ngũĩ niqũĩ. <sup>37</sup> Nĩ gũĩ daj ga'nān' Dorcas, nĩ gahui' ún'. Nĩ duguane ni ngũĩ ún'. Nĩ guruj ni sij man'an ún' chruhua cuarto hue' nata' xata'. <sup>38</sup> Nĩ nĩchrun' ngaj xuman' Jope ngā xuman' Lida. Nĩ ngaa gunun ni tsĩnj nico' Jesucristo sisi nne Pedro xuman' Lida, ngaa nĩ ga'nĩj ni sij huĩj tsĩnj gan'anj gataj nũngũej s'ĩ' gunun Pedro:

—Sĩ gahuin rán re' gã'na' re' xuman' Jope mánj. —Gataj nũngũej sij gunun Pedro.

<sup>39</sup> Hué dan nĩ naxuman Pedro gan'anj s'ĩ' ngā nũngũej sij. Nĩ ngaa guisĩj s'ĩ', nĩ nicaj ni sij gan'anj ni sij cuarto rian ngaj yun'unj xāna gahui' daj. Nĩ ganicaj daran' ni ngũĩ xāna mmij xi'nĩj Pedro. Nĩ aco daran' ne digyán ne ni snecu ngā ni reto si gui'yaj Dorcas ngaa gane ún'. <sup>40</sup> Ngaa nĩ gahui daran' ni ngũĩ ne' chej xe', gui'yaj Pedro. Nĩ ganiquin' ráj dācoj sij gachĩnj ni'yaj sij rian Yan'anj. Hué dan nĩ ni'yaj sij níman daj. Nĩ gataj sij:

—Tabita, nãchica re'. —Gataj sij gunun ún'.

Ngaa nĩ nagura' ún' rian ún'. Nĩ ngaa guini'i ún' Pedro, nĩ nagane ún'. <sup>41</sup> Ngaa nĩ guida'a Pedro ra'a ún'. Nĩ naxuman ún', gui'yaj Pedro. Ngaa nĩ gaquĩnj sij gã'na' ni tsĩnj sã' nico' Jesucristo ngā ni ngũĩ xāna mmij nej. Nĩ digyán Pedro sisi hua nĩ'na' Dorcas rian ni ngũĩ daj. <sup>42</sup> Hué dan nĩ nani ni ngũĩ cuento xi'ĩ' yun'unj xāna ganá'nij daj nĩn' gachra' chruhua xuman' Jope. Nĩ guxuman ruhua nico ni ngũĩ ni'ĩ' ni sij Señor. <sup>43</sup> Nĩ gahuin ran Pedro ga'ĩ gũĩ xuman' Jope daj ducúá 'ngo tsĩnj nagui'yaj nĩnāj nnij xucu gu'naj s'ĩ' Simón.

### Pedro y Cornelio

**10** Nĩ xuman' Cesarea nne 'ngo tsĩnj gu'naj Cornelio. Nĩ huin s'ĩ' snado capitán a'nin' rian 'ngo xi'nin' snado gu'naj Italiano. <sup>2</sup> Nĩ nico' 'ueé sij Yan'anj. Nĩ hua cuidado ni dycua tsĩnj daj rian Yan'anj. Nĩ a'ui' nico sij san'anj rian ni ngũĩ niqũĩ. Nĩ nĩganj gachĩnj jni'yaj sij rian Yan'anj nej. <sup>3</sup> Nĩ 'ngo gũĩ daj ngaa guisĩj ga' hua'nij di'ni, nĩ guini'i Cornelio sisi gurugũĩ' 'ngo ángel ga'nĩj Yan'anj rian sij. Nĩ gatúj-ú' rian nne sij. Nĩ gataj-á' gunun sij:

—Cornelio. —Gataj ángel daj.

<sup>4</sup> Nĩ guxu'ui' nĩn' ruhua Cornelio ni'yaj sij ángel daj. Nĩ gataj sij:

—Nĩ ỹn sin huin ruhuá re', Señor. —Daj gataj Cornelio.

Nĩ gataj ángel:

—Hua gunun sã' Yan'anj si achĩnj jni'yáj re'. Nĩ ni'ĩ Yan'anj si 'yaj sã' re' si a'uí' re' rian ni ngũĩ niqũĩ nej.

<sup>5</sup> Yyāj nĩ gã'nij re' ni tsĩnj gan'anj xuman' Jope sisi naquĩnj ni s'ĩ' gã'na' 'ngo tsĩnj gu'naj Simón Pedro nan. <sup>6</sup> Nĩ nne tsĩnj daj ducúá tsĩnj gu'naj Simón huin s'ĩ' 'ngo tsĩnj nagui'yaj nĩnāj nnij xucu. Nĩ nĩchrun' du'ua nnee yan'anj nne ducúá s'ĩ'. Nĩ ngaa gã'na' Pedro, nĩ nata' s'ĩ' gunun re' ỹn sin huin gui'yáj re'. —Daj gataj ángel gunun Cornelio.

<sup>7</sup> Hué dan nĩ ngaa gan'anj ángel daj, nĩ gaquĩnj Cornelio gã'na' huĩj tsĩnj 'yaj sun rian sij ngā 'ngo snado nico' Yan'anj nej. Nĩ snado daj huin tsĩnj 'yaj sun rian sij nej. <sup>8</sup> Nĩ ngaa guisĩj nata' Cornelio gunun anin' sij si guini'i sij, ngaa nĩ ga'nĩj sij gan'anj anin' s'ĩ' xuman' Jope.

<sup>9</sup> Nĩ 'ngo gaxuj ango gũĩ ngaa huaj ni sij chrej gahuin nĩchrun' anin' sij xuman' Jope, nĩ gahui Pedro chra hue' gachĩnj jni'yaj sij rian Yan'anj. <sup>10</sup> Nĩ ducu achin xi'nã riquĩ sij, nĩ ruhua sij xã sij chra. Sanĩ diaj 'yaj xugũĩ ne' nia xã sij, nĩ gurugũĩ' 'ngo rasun rian sij, gui'yaj Yan'anj. <sup>11</sup> Nĩ guini'i Pedro sisi naxi'nĩj xata'. Nĩ 'nã'

guinij 'ngo si hua atsij xxi manta. Ni anumi-í' chra gan'anj squina 'na' guinij-í' rian Pedro. <sup>12</sup> Ni chruhua manta daj mán daran' rian ni xucu nun gan'anj ra'a nga ni xucu duguaca riqui achéj rian yo'ój nej, nga ni xataj achéj xata' nej. <sup>13</sup> Ni gunun Pedro ga'mi 'ngo nane. Ni gataj nane daj:

—Naxuman so', ni dagahui' so' xa so'. —Daj gataj nane daj gunun Pedro.

<sup>14</sup> Sanj gataj Pedro:

—Si ga'ue man, Señor. Nitaj aman xāj go'ngo ni rasun xi'i da mánj, Señor. —Daj gataj Pedro.

<sup>15</sup> Ni gataj ruhua' yún Señor gunun Pedro:

—Sisj gahuin sa' 'ngo rasun, gui'yaj Yan'anj, nga ni sj gataj re' sisj hua xi'i huaj mánj. —Daj gataj Yan'anj gunun Pedro.

<sup>16</sup> Hué nan gahuin guisj huaj'nij. Nga ni nahui manta daj nan'-án' xata'.

<sup>17</sup> Ni nga nun ri' ruhua Pedro xi'í si guini'ij, nga ni guxuman anin' ni tsínj ga'nij Cornelio guisj anin' sij rian hue'. Daj si 'na' anin' sij nachínj snan'anj sij un hue' huin ducua Simón. <sup>18</sup> Nga ni gaquínj anin' sij nachínj snan'anj sij sisj nne ango Simón gu'naj Pedro hue' daj. <sup>19</sup> Ni nga hua gue ani ruhua Pedro xi'í ni rasun gurugüi' rian sij daj, nga ni gataj Espiritu Santo gunun sij:

—Ni'yaj so'. Niqun' huaj'nij tsínj nanó' so'. <sup>20</sup> Naxuman so' nanij so'. Ni gan'anj so' nga ni sij. Ni sj gahuin ruhua so' gan'anj so' nga ni sij mánj. Daj si man'anj a'nij ni sij huaj ni sij rian nne so'. —Daj gataj Espiritu Santo rian Pedro.

<sup>21</sup> Nga ni nanij Pedro, ni gataj sij rian ni tsínj ga'nij Cornelio ga'na':

—Huēj huin tsínj nano' a ni é re'. Nga ni un sin huin ni 'na' anin' re' únj. —Daj gataj Pedro.

<sup>22</sup> Ni gataj anin' sij:

—Hua 'ngo snado capitán gu'naj sij Cornelio. Ni hua nica niman sij. Ni hua cuidado sij rian Yan'anj nej. Ni a'mi sa' daran' ni tsínj israelita xi'í sij nej. Ni gataj 'ngo ángel sa' sisj gaquínj sij gan'anj man'án re' ducua sij gunun sij si gataj man'án re' gunun sij. —Daj gataj anin' sij gunun Pedro.

<sup>23</sup> Nga ni gui'yaj Pedro sisj gatu anin' sij chruhua hue'. Ni gunáj ni sij nga sí' yan' daj. Ni ango güi nachica Pedro gan'anj sí' nga anin' sij. Ni guinicaj dugüi' go'ngo ni tsínj nico' Jesucristo man xuman' Jope gan'anj ni sí' nga anin' sij. <sup>24</sup> Ni ango güi guisj ni sij xuman' Cesarea. Ni ana'uij Cornelio si ga'na' ni sij. Ni hua gaquínj sij ga'na' ni dugüi' sij nga ni tsínj guinicaj dugüi' nga sij sisj nahuin yu' ni sí' nga sij.

<sup>25</sup> Ni nga guisj Pedro ducua Cornelio, ni gahui Cornelio nahuin ra'a sí'. Ni ganiquin' ráj dacoj sí' ne' rian Pedro sisj ga'mi sa' sí' rian Pedro. <sup>26</sup> Sanj naxuman Cornelio, gui'yaj Pedro. Ni gataj Pedro:

—Naxuman re' si huēj huin 'ngo tsínj nga re'. —Gataj Pedro gunun Cornelio.

<sup>27</sup> Hué dan ni ga'mi Pedro nga Cornelio. Ni gatúj sij chruhua hue'. Ni nari' sij nico ni ngüi mán nahuin yu'. <sup>28</sup> Ni gataj Pedro gunun ni ngüi daj:

—Ni'í a ni é re' sisj hua yayi si da'a dugüi' ni únj nga ni tsínj 'na' anéj chrej, si hué ni únj huin tsínj israelita. Ni na'ue gatu ni únj ducua ni sij nej. Sanj digyán Yan'anj riánj sisj sj ga'ue gatā sisj quij hua ango ni ngüi 'na' anéj chrej mánj. <sup>29</sup> Xi'í daj nga gaquínj ni é re', ni ga'uej ruhuāj ga'nāj. Yyaj ni ruhuāj guini'ínj un sin huin, ni gaquínj a ni é re' ga'na' yünj. —Daj gataj Pedro.

<sup>30</sup> Nga ni nanicaj Cornelio gataj sij:

—Hué hora acuan' nan guisj gan'anj güi, ni nne man'anj ducua. Ni gui'yā ayuno nej. Ni ga' huaj'nij di'ni gachínj jni'yā rian Yan'anj. Ni gurugüi' 'ngo tsínj ganiquin' riánj nun atsij hua guiran rian. <sup>31</sup> Ni gataj sij gunünj: "Cornelio, hua gunun sa' Yan'anj si gachínj jni'yāj re'. Ni ni'í Yan'anj si 'yaj sa' re' si a'ui' re' rian ni ngüi niqun. <sup>32</sup> Nga ni ga'nij re' tsínj gan'anj xuman' Jope sisj naquínj sij ga'na' 'ngo tsínj gu'naj Simón Pedro. Ni nne tsínj daj ducua ango Simón huin sí' 'ngo tsínj nagui'yaj njanj nni xucu. Ni nichrun' du'ua nnee yan'anj nne ducua sí'. Ni nga ga'na' Pedro, ni ga'mi sí' rian re'." Daj gataj tsínj daj gunünj. <sup>33</sup> Hué dan ni rá'yanj ga'ní' ni tsínj guchi' nano' re'. Ni sa' gui'yāj re' garáj xiná re' ga'na' re' aj. Yyaj ni man daran' ni únj rian Yan'anj huin ruhua ni únj gunun ni únj daran' nuguan' ga'nij Yan'anj nata' re' gunun ni únj. —Daj gataj Cornelio gunun Pedro.

<sup>34</sup> Nga ni gaxi'í Pedro gataj sij:

—Yyaj ni guiri' ruhuāj. Xanga' ni uyan hua daran' né' rian Yan'anj anj. <sup>35</sup> Ni nada'a Yan'anj daran' ni tsínj mán nün' gachra' chruhua xungüi huin ni tsínj ga cuidado rian Yan'anj nga ni tsínj 'yaj nica nej. <sup>36</sup> Ni gataj Yan'anj 'ngo nuguan' sa' gunun ni tsínj israelita sisj gahuin din'inj ruhua ni sij, gui'yaj Jesucristo. Hué sí' huin tsínj nicaj sun rian daran' ni ngüi. <sup>37</sup> Ni ni'í a ni é re' sisj guchi' nuguan' daj nün' gachra' estado Judea rian man ni tsínj israelita. Gaxi'ij asij estado Galilea nga guisj nata' Juan sisj hua nian gata' nnee ni ngüi. <sup>38</sup> Ni ga'na' Espiritu Santo rian Jesús huin tsínj 'na' xuman' Nazaret, gui'yaj Yan'anj. Ni nicaj si-nuguan' Jesús fuerza, gui'yaj Yan'anj nej. Ni gachéj Jesús gui'yaj sa' sij. Ni ganahuin ni ngüi chran' yun'unj sichre, gui'yaj Jesús xi'í si nne Yan'anj nga sij.

<sup>39</sup> Hué ni únj huin tsínj guini'í daran' si gui'yaj Jesús estado Judea nga xuman' Jerusalén nej. Da' síj godóco' ni sij sí' rian rugutsj dagahui' ni sij man'an Jesús.

<sup>40</sup> Sanj chra huaj'nij güi ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. Ni narugüi' Jesús rian ni únj, gui'yaj Yan'anj nej. <sup>41</sup> Ni nun narugüi' sij rian daran' ni ngüi mánj. Sanj narugüi' sij rian ni únj huin ni únj ni tsínj hua ganacui Yan'anj ganiquin' únj nata' únj xi'í Jesús rian ni ngüi. Ni nga guisj ganá'nij Jesús, ni xa ni únj go'o ni únj nga sij.

<sup>42</sup> Ni ga'nij Jesús gan'anj ni únj ganata' únj rian ni ngüi sisj Yan'anj gui'yaj sisj hué Jesús huin güesj rian ni ngüi hua ni'na' nga rian ni ngüi gahui' nej. Ni ga'nin' Jesús sun rian ni únj sisj hué daj ga'mi ni únj rian ni ngüi. <sup>43</sup> Ni daran' ni tsínj ga'mi sa' si-nuguan' Yan'anj asij ná, ni huin ni sij ni tsínj niqun' nata' xi'í Jesús nej. Ni gataj ni sij sisj guinicaj Yan'anj niman nico xi'í si-

gaquin' daran' ni tsínj xuman ruhua ni'i si-xugüi Jesús. —Daj gataj Pedro gunun ni dugüi' Cornelio.

<sup>44</sup> Diaj a'mi Pedro, ni ga'na' Espíritu Santo rian daran' ni ngüi gunun nuguan' daj. <sup>45</sup> Ni ni tsínj israelita guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo ga'na' nga Pedro, ni gahuin yan'anj ruhua ni sí' sisi ga'na' Espíritu Santo rian ni ngüi 'na' anéj chrej daj. <sup>46</sup> Daj si gunun ni sí' sisi ga'mi ni dugüi' Cornelio snan'anj naca, gataj ni sij sisi sa' nin' ruhua hua Yan'anj anj.

<sup>47</sup> Ngaa ni gataj Pedro rian ni tsínj ga'na' nga sij:

—Ni daj rún' ga'na' Espíritu Santo rian ni únj hué daj ga'na' Espíritu Santo rian ni ngüi nan nej. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

<sup>48</sup> Ngaa ni ga'nin' sí' sun sisi gata' nnee ni dugüi' Cornelio nga si-xugüi Jesucristo. Ngaa síj ni gachínj jni'yaj ni sij rian Pedro sisi guna sí' ngo ni güi nga ni sí'.

### Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

**11** Ni gunun ni tsínj apóstol ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo nga ango ni tsínj nico' Jesucristo mán estado Judea sisi guinico' ni ngüi 'na' anéj chrej si-nuguan' Yan'anj nej. <sup>2</sup> Ni ngaa guisíj Pedro xuman' Jerusalén, ni ga'na' go'ngo ni tsínj israelita hua guxuman ruhua ni'i Jesucristo gunun' ni sij nga sí'. <sup>3</sup> Ni nachínj snan'anj ni sij Pedro. Ni gataj ni sij:

—Ni un sin huin ni gatúj re' ducua' ngo tsínj 'na' anéj chrej xa re' chra nga ni sí' únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>4</sup> Hué dan ni gaxi'i Pedro nata' sij daran' ni nuguan' gachin asij sini yan. Ni gataj sij:

<sup>5</sup> —Cuanj ni nnéj xuman' Jope achínj jni'yā rian Yan'anj. Ni digyán Yan'anj 'ngo rasun riānj. Ni guini'tnj 'ngo si hua atsij xxi manta 'na' xata'. Ni anumi-í' chra gan'anj squina 'na' guinij rian nnéj. <sup>6</sup> Ni guini'yaj sa'āj si man chruhuaj. Ni chruhua manta daj mán daran' rian ni xucu nun gan'anj ra'a nga ni xucu huee mán riqui quij nej, nga ni xataj achéj xata' nej. <sup>7</sup> Ni gunünj si ga'mi 'ngo nané. Ni gataj nané daj: "Naxuman so'. Ni dagahui' so' xa so' aj." Daj gataj nané daj gunünj. <sup>8</sup> Sanj gataj man'ānj: "Si ga'ue man, Señor. Nitaj aman xāj ni rasun xi'i da man, Señor." Daj gatā gunun Señor. <sup>9</sup> Hué dan ni gataj ruhua' yún Señor gunünj: "Sisi gahuin sa' 'ngo rasun gui'yaj Yan'anj, ni si gatáj re' sisi hua xi'i huaj mánj." Daj gataj Señor gunünj. <sup>10</sup> Hué nan gahuin guisíj huā'nij. Da' síj ni nahui manta daj nan'-án' xata'.

<sup>11</sup> 'Hué hora daj guisíj huā'nij tsínj 'na' xuman' Cesarea ga'na' nāno' ni sij man'ānj. Ni ga'nij 'ngo tsínj nne Cesarea ga'na' ni sij riānj. Ni guisíj ni sij rian hue'.

<sup>12</sup> Ni gataj Espíritu Santo gunünj sisi si gahuin ruhuāj gan'ān nga anin' sij. Ni hué daj gan'anj ango huātan' ni tsínj xuman ruhua ni'i Yan'anj huin ni tsínj niquin' nan. Ni gatúj ni únj chruhua ducua' ngo tsínj daj.

<sup>13</sup> Ngaa ni nata' tsínj daj daj rún' guini'i sij 'ngo ángel niquin-in' guini'i sij ducua' sij. Ni gataj ángel daj gunun sij: "Ga'nij re' ni tsínj gan'anj xuman' Jope sisi gaquinj sij ga'na' Simón Pedro. <sup>14</sup> Ni nata' sí' nuguan' riān re' daj ga'ue naca Yan'anj ni ducua á re'." Daj gataj ángel gunun tsínj daj, gataj sí' gunünj.

<sup>15</sup> 'Ni ngaa gaxi'ij ga'mi rian ni sij, ngaa ni ga'na' Espíritu Santo rian ni sij daj rún' ga'naj asij sini rian ni man'an né'. <sup>16</sup> Ngaa ni ganun ruhuāj daj gataj Señor Jesús: "Daj xanga' duguata' nnee Juan ni ngüi nga nnee. Sanj ga'na' man'an Espíritu Santo rian án re'." Gataj Señor gunun né'. <sup>17</sup> Hué dan ni sisi ga'ui' Yan'anj Espíritu Santo rian ni ngüi daj daj rún' riqui sij rian né' huin né' ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo, ngaa ni un sin huin man'ānj sisi gunünj nga Yan'anj únj. —Daj gataj Pedro gunun ni tsínj israelita daj.

<sup>18</sup> Ni ngaa gunun ni sij si-nuguan' Pedro, ngaa ni dínj gahuin du'ua ni sij. Ni ga'mi sa' 'uee ni sij rian Yan'anj. Ni gataj ni sij:

—Xanga' 'yaj Yan'anj sisi hua ní'nij rian ni tsínj 'na' anéj chrej sisi nānicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Ni ga'ue gane niganj ni sij nga Yan'anj nej aj. —Daj gataj ni sij.

### La iglesia en Antioquía

<sup>19</sup> Ni ngaa guisíj dagahui' ni sij Esteban, ngaa ni gaxi'i ni sij chran' yun'unj ni sij ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo. Xi'í daj ni gaxa'ni ni sí' gunánj ni sí' da' estado Fenicia nga estado Chipre nej, xuman' Antioquía nej. Ni ga'mi ni sij si-nuguan' Jesucristo rian urin ni tsínj israelita. <sup>20</sup> Sanj scanij ni sij man go'ngo ni tsínj 'na' estado Chipre nga estado Cirene. Ni ngaa gatúj ni tsínj daj xuman' Antioquía, ni ga'mi ni sij nuguan' sa' xi'í Jesucristo rian ni tsínj 'na' anéj chrej huin ni tsínj a'mi snan'anj griego. <sup>21</sup> Ni chracuij Señor ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj daj. Xi'í daj ni guxuman ruhua nico ni ngüi nuguan' daj. Ni guinico' ni sij Señor.

<sup>22</sup> Ni ngaa gunun ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo mán Jerusalén nuguan' daj, ngaa ni ga'nij ni sij tsínj gu'naj Bernabé gan'anj sí' xuman' Antioquía. <sup>23</sup> Ni ngaa guisíj Bernabé, ni guini'i sij daj gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni sí'. Ni nin' ruhua gahuin niā' ruhua sij. Ni ga'ui' sij 'ngo ducuanj sisi 'ngo ga nica ruhua daran' ni sij guinico' ni sij Señor. <sup>24</sup> Ni Bernabé huin 'ngo tsínj sa'. Ni nun sa' Espíritu Santo niman sij. Ni guxuman sa' ruhua sij ni'i sij Yan'anj nej. Ni gahuin nico doj ni ngüi guinico' Señor. <sup>25</sup> Hué daj síj ni gan'anj Bernabé xuman' Tarso, gan'anj nāno' sij Saulo. Ni ngaa nari' sij sí', ni nicaj sij sí' ga'na' sij xuman' Antioquía. <sup>26</sup> Hué dan ni 'ngo gué yo' guimán nungüej sij nga ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús man xuman' daj. Ni hué ni tsínj man xuman' Antioquía huin ni tsínj gaxi'i asij sini dugu'naj Cristiano ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo aj.

<sup>27</sup> Ni ngaa daj ni gahui go'ngo ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj xuman' Jerusalén gan'anj ni sij xuman' Antioquía. <sup>28</sup> Ni naxuman 'ngo ni tsínj daj gu'naj sij Agabo. Ni nata' sij nuguan' ga'ui' Espíritu Santo rian sij sisi ga'na' 'ngo xi'na nico daran' xuman' ngaj rian xungüi. Ni ngaa gane rey Claudio, ni gachin yya xi'na daj rún' gataj tsínj gu'naj Agabo. <sup>29</sup> Ni gani ruhua ni tsínj nico' Yan'anj mán xuman' Antioquía chracuij ni sij ni tsínj nico' Yan'anj mán estado Judea. Ni chracuij ni sij daj ga'ue ga'ui' da' go'ngo ni sij. <sup>30</sup> Ni hué daj gui'yaj ni sij. Ni ga'nij ni sij ofrenda daj gan'anj nga Bernabé nga

Saulo ga'ui' nungüej sí' ra'a ni tsínj huin achij man xuman' Jerusalén.

### Jacobo, muerto; Pedro, encarcelado

**12** Ni ni güi daj gaxi'i rey Herodes chran' yun'unj sij ni tsínj nico' Jesús. Ni ga'nin' sij sun sisi guida'a ni tsínj nico' sij go'ngo ni sí'. <sup>2</sup> Ni gui'yaj sij sisi dagahui' ni sij tsínj gu'naj Jacobo jnánj Juan ngā espada. <sup>3</sup> Ni ngaa guini'i sij sisi garan' ruhua ni tsínj israelita sisi dagahui' sij Jacobo, ngaa ni ga'nin' sij sun sisi guida'a ni sij Pedro nej. Hué daj gahuin ni güi man ni sij gui'yanj xa ni sij chrachúnj nitaj si 'nij levadura. <sup>4</sup> Ni ngaa guisij guida'a ni sij Pedro, ngaa ni garij Herodes ducuağa' sí' rian man gan'anj xi'nin' snado dugumi sí'. Da gan'anj snado 'yaj 'ngo xi'nin' ni man'an ni sí'. Ni gani ruhua Herodes sisi guiri sij Pedro digyán sij sí' rian ni ngüi da gachin gui'yanj pascua, ruhua sij. <sup>5</sup> Hué dan ni dugumi ni sij Pedro nun sí' ducuağa'. Sanj nugui nigan' gachínj jni'yaj ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús rian Yan'anj xi'í Pedro.

### Pedro es liberado de la cárcel

<sup>6</sup> Ni ne' ni güi huin ruhua Herodes guiri sí' Pedro ne' guni'yanj rian ni ngüi, ni ngaj Pedro atoj sij. Ni atoj Pedro scanij huij snado. Ni anumi sí' huij aga' cadena ngaj sí'. Ni niquin' ango ni snado rian ducuağa' dugumi ni sí'. <sup>7</sup> Hué dan ni gurugüi' 'ngo ángel ga'nij Señor ga'na' rian ngaj Pedro. Ni xiguin chruhua ducuağa', gui'yaj 'ngo yan'an. Ni disiqui' ángel xiráj Pedro. Ni jnanun ruhua sij sí'. Ni gataj ángel:

—Nachica yoq re'. —Daj gataj ángel.

Hué dan ni guinij cadena anumi ra'a Pedro rian yo'ój.

<sup>8</sup> Ni gataj ángel:

—Numi rán re' riquí re', ni nari re' dacánj re' dacó re' aj. —Hué daj gataj ángel.

Ni gui'yaj Pedro daj rún' gataj ángel daj. Ngaa ni gataj ruhua' yún ángel:

—Ri'yanj re' reto man'án re', ni guinico' re' man'ánj. —Daj gataj ángel gunun Pedro.

<sup>9</sup> Ngaa ni gahui Pedro guinico' sij ángel daj. Ni nun guini'i sij sisi hué daj xanga' huin si 'yaj ángel. Daj si gani ruhua sij si digyán Yan'anj 'ngo rasun guini'i man'an sij, ruhua sij. <sup>10</sup> Hué dan ni gachin nungüej sij ángel huij yu'uj rian niquin' ni snado dugumi rian hue'. Ngaa ni ngaa guisij nungüej sij rian sajuan huin-ín' aga' hierro, ngaa ni naxi'nij man'an-án'. Ni ne' rucu rian sajuan daj ngaj man'an xuman' daj. Hué dan ni gahui nungüej sij gachéj sij 'ngo cayu. Ngaa ni ga ni'ya yan'anj ángel. Ni gunáj urin Pedro aj. <sup>11</sup> Hué dan ni garáj da'nga' ruhua Pedro. Ni gataj sij gunun man'an sij:

—Yyaj ni ni' xangāj sisi ga'nij Señor 'ngo ángel ga'nej sij man'ánj ra'a rey Herodes ngā ra'a ni tsínj israelita. Daj si huin ruhua ni sí' gui'yaj ni sí' xi'í ngāj.

—Daj gataj Pedro.

<sup>12</sup> Ni ngaa xacaj Pedro cuenta, ni gan'anj sij ducua María nni Juan, gu'naj sí' Marcos nej. Ni nahuin yu'

nico ni ngüi hue' daj achínj jni'yaj ni sij rian Yan'anj.

<sup>13</sup> Ngaa ni guita ra'a Pedro rian hue'. Ni gahui 'ngo tsin' xana gu'naj Rode guini'i ún' un sin 'na' ita ra'a rian hue' únj. <sup>14</sup> Ni ngaa ganani'i yun'unj daj si-nane Pedro, ngaa ni nun na'ni ún' rian sajuan xi'í si gahuin niq' ruhua yun'unj daj si 'na' Pedro. Ni gunánj ún' ne' chrej chruhua gan'anj nata' ún' sisi niquin' Pedro rian sajuan. <sup>15</sup> Sanj gataj ni sij gunun ún':

—Si sinúnj sa aj. —Gataj ni sij.

Sanj 'ngo gataj yya ún' sisi niquin' yya Pedro rian hue' gunun ni sij. Ngaa ni gataj ni sij:

—Sé Pedro huin manj. Angel dugumi sij huin-ín'.

—Daj gataj ni sij.

<sup>16</sup> Sanj hua ita ra'a gué Pedro rian sajuan. Ni ngaa ganánj ni sij, ni guini'i ni sij sí'. Ngaa ni ducu gahuin yan'anj ruhua ni sij. <sup>17</sup> Sanj dugunun Pedro ra'a sij sisi dínj gane du'ua ni sij. Ngaa ni nata' sij sisi daj gui'yaj Señor guiri sí' ducuağa' sij. Ni gataj sij:

—Nata' ni é re' nuguan' nan gunun jnún' Jacobo nga ango ni tsínj xuman ruhua ni'í Yan'anj anj. —Daj gataj Pedro.

Hué dan ni gahui sij gan'anj sij ango yu'uj.

<sup>18</sup> Ni ngaa guixiguin, ni ducu ganani ruhua ni snado si nun guini'i ni sij daj gahuin ngā Pedro. <sup>19</sup> Hué dan ni ga'nin' Herodes sun sisi ga'nao' ni sij Pedro. Sanj nun nari' ni sij. Ngaa ni gachínj snan'anj Herodes ni snado manj dugumi Pedro ni a gan'anj sí'. Sanj nun guini'i ni sí'. Hué dan ni ga'nin' sij sun sisi dagahui' ni sij ni snado manj dugumi daj. Hué daj síj ni gahui rey Herodes estado Judea gan'anj gane sij xuman' Cesarea.

### Muerte de Herodes

<sup>20</sup> Ni ga'man ruhua Herodes ni'yaj sij ni tsínj nne xuman' Tiro ngā xuman' Sidón. Ni uyan hua ruhua ni tsínj man nungüej xuman' daj guisij ni sí' rian sij. Ni ganari' ni tsínj daj 'ngo chrej gana'mi ni sij ngā tsínj gu'naj Blasto huin sí' 'ngo tsínj nicaj yun'unj rian rey Herodes xi'í si ga'ui' hui ni sij san'anj nahuin ra'a sí'. Ni gachínj jni'yaj ni sij sí' sisi na'mi man'an rey ngā ni sij. Daj si nahuin ra'a ni sij si xa ni sij rian do'ój rey daj.

<sup>21</sup> Hué dan ni gui'yaj yya Herodes 'ngo güi ga'mi sij rian ni tsínj daj. Ngaa ni hué güi daj guinun Herodes at-sij sa' gan'anj sij gane sij chrun sa' chruhua ducuasun huin palacio. Ni ga'mi sij si-nuguan' sij rian ni tsínj daj.

<sup>22</sup> Hué dan ni gaxi'i ni sij gaguáj ni sij. Ni gataj ni sij:

—Sé si-nuguan' 'ngo tsínj huin nuguan' a'mi tsínj nan manj. Hué si-nuguan' sij huin nuguan' a'mi 'ngo yan'anj anj. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij xi'í rey daj.

<sup>23</sup> Hué gué hora daj ni ga'nán' Herodes, gui'yaj 'ngo ángel ga'nij Yan'anj ga'na'. Daj si nun guinun yan'anj sij rian Yan'anj xi'í nuguan' ga'mi ni tsínj da manj. Hué dan ni xa xilúj sij, ni gahui' sij, gui'yaj xilúj aj.

<sup>24</sup> Hué dan ni güi daj, ni gaxa'ni si-nuguan' Yan'anj gan'anj-án' nin' gachra'. Ni gahuin nico doj ni ngüi guinico' nuguan' daj. <sup>25</sup> Ni ngaa ganahuij si-sun tsínj gu'naj Bernabé ngā Saulo, ngaa ni gahui nungüej sij Jerusalén nanicaj nungüej sij xuman' Antioquía. Ni

nicaj nungüej sij Juan gan'anj sij. Ni gu'naj sí Marcos nej.

### Bernabé y Saulo comienzan su primer viaje misionero

**13** Ni scanij ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús xuman' Antioquía, ni man ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Ni man ni tsínj digyán si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi nej. Hué ni sij huin Bernabé nga Simón gu'naj sí Negro nej, Lucio 'nā' Cirene nej, Manaén huin jnánj gan'an rey Herodes huin tsínj nicaj sun estado Galilea nej, nga Saulo nej. <sup>2</sup> Ni 'ngō güi daj, ni ga'mi sa' ni sij rian Señor ngaa 'yaj ayuno ni sij. Hué dan ni gataj Espíritu Santo gunun ni sij:

—Gui'yaj nini a ni é re' Bernabé nga Saulo. Daj si aquin sisi gu'yaj sun nungüej sí riánj anj. —Gataj Espíritu Santo.

<sup>3</sup> Hué dan ni ngaa guisij gui'yaj ayuno ni sij gachínj jni'yaj ni sij rian Yan'anj, ngaa ni guta' ni sij ra'a ni sij rian nungüej sí. Ngaa ni ga'nij ni sij gan'anj nungüej sí.

### Los apóstoles predicán en Chipre

<sup>4</sup> Ni ga'nij Espíritu Santo gan'anj nungüej sij. Ngaa ni guisij nungüej sij xuman' Seleucia. Ni xuman' daj gahui nungüej sij 'ngō riō achéj rian nnee. Ni guisij nungüej sij 'ngō yu'uj gu'naj Chipre. <sup>5</sup> Ni ngaa guisij nungüej sij xuman' Salamina, ni gaxi'i nungüej sij ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi nahuin yu' chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Ni huaj tsínj gu'naj Juan nga nungüej sij huin sí 'ngō tsínj chracuij nungüej sij. <sup>6</sup> Ni gachin nin' ni sij da hua nun gué isla daj huin-in' 'ngō yo'ój nun dani nnee yan'anj. Ni guisij ni sij da' xuman' Pafos rian nari' ni sij 'ngō tsínj chrun huin sí 'ngō tsínj israelita gu'naj sí Barjesús. Ni a'mi yya sí sisi a'mi sí si-nuguan' Yan'anj. <sup>7</sup> Ni nicaj dugüi' tsínj chrun daj nga gobernado gu'naj sí Sergio Paulo huin sí 'ngō tsínj sica' a'mi. Ni gaquínj gobernado daj ga'na' Bernabé nga Saulo si huin ruhua sij gunun sij si-nuguan' Yan'anj xanga'. <sup>8</sup> Sani na'uej ruhua tsínj chrun daj si guxuman ruhua gobernado guini'i sí si-nuguan' Yan'anj mánj. Ni nuguan' Elimas huin ruhuaj gata 'ngō tsínj chrun.

<sup>9</sup> Hué dan ni ga'nā' nucaj Espíritu Santo rian Saulo gu'naj sí Pablo nej. Ni guini'yaj sa' Pablo rian Elimas.

<sup>10</sup> Ni gataj sij:

—Tsínj digya' yun'unj nin' ruhua huin so'. Tsínj quij huin so' nej. Da'nij sichre huin so' nej. Tsínj unun' nga daran' ni si sa' huin so' nej. Ni na'uej ruhuá so' si gache nica ni ngüi chruhua si chrej Señor mánj. <sup>11</sup> Yyaj ni gu'yaj Señor 'ngō castigó so'. Ni gahuin duri so'. Ni hua go'ngo güi, ni si ga'ue guini'i so' güi mánj. —Daj gataj Pablo gunun sí.

Ni 'ngō hora gahuin rumi' rian Elimas. Ni ga'nā' nāno' sij 'ngō tsínj guida'a ra'a sij gan'anj sij si gahuin duri sij.

<sup>12</sup> Ni ngaa guini'i gobernado si gahuin, ni guxuman ruhua sij ni'i sij Señor. Ni gahuin yan'anj ruhua sij guini'i sij nuguan' digyán Señor rian sij.

### Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

<sup>13</sup> Ni gahui ni dugüi' Pablo gatúj anin' sij chruhua 'n-gō riō chéj rian nnee gan'anj anin' sij 'ngō xuman' gu'naj Perge. Ni ngaj xuman' daj estado Panfilia. Sani dunáj Juan nungüej sij, ni nanicaj sí xuman' Jerusalén.

<sup>14</sup> Hué dan ni gahui nungüej sij xuman' Perge guisij sij xuman' Antioquía ngaj-á' estado Pisidia. Ni gatúj nungüej sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita güi naránj ruhua ni sí. Ni gan'anj gane nungüej sij. <sup>15</sup> Ni ngaa guisij gaya ni sij si-ley Moisés nga si-libro garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij hua ná, hué dan ni gataj snan'anj ni tsínj a'nin' mán chruhua nuhui daj gunun nungüej sij:

—Jnánj né', sisi hua 'ngō nuguan' nicaj nungüej é re' gu'yaj sisi nari' ruhua ni ngüi nahuin yu' nan, ngaa ni ga'mi nungüej é re' gunun ni sij. —Daj gataj ni tsínj daj gunun nungüej sij.

<sup>16</sup> Hué dan ni naxuman Pablo, ni dugunun sí ra'a sí sisi dínj gahuin du'ua ni sij. Ni gataj sí:

—Gunun sa' daran' a ni é re' si ga'mi huin a ni é re' ni tsínj israelita nga ni tsínj hua cuidado rian Yan'anj.

<sup>17</sup> Huin né' ni tsínj israelita nico' né' Yan'anj xanga'. Ni ganacui Yan'anj ni xí' asij ná. Ni guixi'nanj nico ni sij, gui'yaj Yan'anj ngaa guimán ni sij ne' Egipto. Hué daj síj, ni guiri Yan'anj nga si-fuerza sij ni tsínj daj Egipto. Daj si sé yo'ój Egipto huin do'ój ni sij mánj. <sup>18</sup> Sani nun dagahuin sa' ni sij rian Yan'anj ngaa gachéj ni sij quij quiyanj naco. Sani 'ngō si huixia yo' ga'nin' ruhua Yan'anj nga si gui'yaj ni sij quij quiyanj daj. <sup>19</sup> Ni dagahui' Yan'anj ichij xi'nin' ni tsínj guimán yu'uj gu'naj Canaán sisi riqui sij yo'ój daj nahuin ra'a ni xí'. <sup>20</sup> Da' síj ni 'ngō si gan'anj ciento táj yahuij xia chi' yo' guinicaj sun ni güesí rian ni tsínj israelita, gui'yaj Yan'anj. Ni hué daj gahuin da' güi gane tsínj gu'naj Samuel huin sí tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj.

<sup>21</sup> Hué dan ni gachínj ni xí' 'ngō rey guinicaj sun rian ni sij. Ni garun sun Yan'anj tsínj gu'naj Saúl. Ni huixia yo' gahuin sí 'ngō rey. Ni huin sí da'nij tsínj gu'naj Cis. Ni nico' sí xi'nin' Benjamín. <sup>22</sup> Hué daj síj ni ga'nej Yan'anj sun nicaj Saúl. Ni garun sun sij David gahuin sí rey. Ni gataj sa' Yan'anj xí' sí: "Nari'tj David da'nij Isaí. Ni hua niā' ruhuāj nga sij. Ni gu'yaj sij daran' si garan' ruhuāj." Daj gataj Yan'anj xí' David.

<sup>23</sup> Ni hua gataj yya Yan'anj sisi ga'nga 'ngō da'ni si'ni David. Ni hua yya ga'nga sij, gui'yaj Yan'anj. Ni ga'nij Yan'anj si ga'na' nācaj sí ni ngüi israelita. Ni gu'naj sí Jesús. <sup>24</sup> Ni ngaa achin ga'na' Jesús, ni ga'mi tsínj gu'naj Juan si-nuguan' Yan'anj rian daran' ni ngüi israelita. Ni gataj sí sisi ganani ruhua ni ngüi daj xí' si-gaquin' ni sij. Ni gata' nnee ni sij, gataj sí'. <sup>25</sup> Ni ngaa huaj gahuin nichrun' ganahuij Juan nga si-sun sij, ni gataj sij: "Sé man'anj huin si ani ruhua ni é re' mánj. Ne' rucūj, ni ga'na' ango tsínj. Ni nā'aj riánj guir'tj nnij correa 'nij dacánj sij xí' si nin' ruhua huin achij sij. Daj si huin achij nin' ruhua sij." Daj gataj Juan gunun ni ngüi.

<sup>26</sup> 'Jnánj né', huin a ni é re' da'ni si'ni xí' Abraham. Ni man ni tsínj ga cuidado rian Yan'anj scanij ni é re' nej. Ni ga'nij Yan'anj nuguan' sa' nan 'na' rian né'. Ni nuguan' nan ataj daj nacaj Yan'anj né'. <sup>27</sup> Daj si ni tsínj man xuman' Jerusalén nga ni tsínj a'nin' rian ni sij, ni nun nani'i ni sij Jesús manj. Ni nunun ni sij si-nuguan' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni daran' güi naránj ruhua né', ni aya ni sij nuguan' daj chruhua si-nuhui ni sij. Ngaa ni ngaa gataj ni sij sisi' hua nian gahui' Jesús, ngaa ni guisij gahuin yya daj rún' hua gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj ni sij. <sup>28</sup> Ni ngaa nitaj si xi'i huin si gahui' Jesús, ni gachínj jni'yaj ni sij rian Pilato sisi' gahui' sí', gui'yaj Pilato. <sup>29</sup> Ni ngaa guisij gui'yaj ni sij daran' si gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'f Jesús, ngaa ni dinij ni sij sí' rian rugutsi. Ni gan'anj gachin' ni sij sí' riqui 'ngo huej. <sup>30</sup> Sanj ganá'nij Jesús scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. <sup>31</sup> Ni ga'i güi narugüi' Jesús rian ni tsínj guinicaj dugüi' nga sij ngaa gan'anj sij estado Galilea guisij sij xuman' Jerusalén. Yyaj ni hué ni tsínj daj huin ni tsínj a'mi xi'f Jesús rian ni ngüi.

<sup>32</sup> 'Ni nata' ni únj nuguan' sa' gunun a ni é re' sisi' hua gahuin yya daj rún' gataj yya Yan'anj rian ni xi' huin ni tsínj guimán asij ná. <sup>33</sup> Ni hué daj hua gui'yaj Yan'anj rian da'nij ni sí' huin mun'ún'. Ni guisij gahuin yya nuguan' daj ngaa ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. Ni hué daj hua nica rian libro Salmo huij nej. Ni ataj-á': "Hué re' huin da'ní. Yyaj ni gahuin chréj re' man'anj." Daj ataj Salmo daj. <sup>34</sup> Ni hua gui'yaj Yan'anj sisi' ga-na'nij Jesús. Ni si guchru nnee cúj sij ga manj. Ni xi'f daj hua ga'mi Yan'anj nuguan' nan: "Riquij rián re' nuguan' sa' gataj yyaj rian David xi'f re'. Ni hua xanga' nuguan' daj nej." Gataj ruhua' yún Yan'anj rian Jesús. <sup>35</sup> Ni hué daj gataj rian ango Salmo nej: "Si dunáj re' sisi' guchru nnee cúj tsínj hua sa' nin' rián re'." Daj gataj David xi'f Jesús rian Salmo daj gunun Yan'anj. <sup>36</sup> Ni gui'yaj David si garan' ruhua Yan'anj xi'f ni dugüi' sij ngaa hua ni'na' sij chruhua xungüi. Ngaa ni gahui' sij. Ni gachin' ni sij sí' rian ngaj ni xi' sí'. Ni guchru nnee cúj sí'. <sup>37</sup> Sanj tsínj ganá'nij, gui'yaj Yan'anj, ni nun guchru nnee cúj sí' manj.

<sup>38</sup> 'Jnánj ne', xacaj á re' cuenta sisi' yyaj, ni nata' ni únj nuguan' rian án re' sisi' xi'f si gui'yaj Jesús, ni ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico rian si-gaquin' né'. <sup>39</sup> Ni nun ga'ue gui'yaj yya si-ley Moisés xi'f si-gaquin' né'. Sanj xi'f Jesús, ni ga'ue gui'yaj yya Yan'anj nga daran' si-gaquin' go'ngo tsínj xuman ruhua ni'i man'an sí'. <sup>40</sup> Hué dan ni ga'ue cuidado ni é re' sisi' si gahuin nga á re' daj rún' gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni gataj ni sij:

<sup>41</sup> Ni'yaj á re' huin in re' ni tsínj a'mi quij xi'f Yan'anj. Gan'anj ruhua ni é re'.

Ni 'ngo ga ni'ya niganj ni é re' nej.

Daj si ni güi nne a ni é re', ni gui'yā 'ngo rasun nico.

Ni sisi' hua 'ngo tsínj nata' daj gui'yā, sanj si guxuman ruhua ni é re' si-nuguan' sí'.

Daj gataj Yan'anj rian ni tsínj gane asij ná. —Daj gataj Pablo gunun ni tsínj nahuin yu' nuhui daj.

<sup>42</sup> Ni ngaa gahui nungüej sij si-nuhui ni tsínj israelita, ngaa ni gachínj ni tsínj 'na' anéj chrej sisi' hué daj ga'mi ruhua' yún ni sij xi'f nuguan' daj ango tunj güi ngaa naránj ruhua ni sij. <sup>43</sup> Ni ngaa ganahuij nahuin yu' ni sij chruhua nuhui, ngaa ni guinico' nico ni tsínj israelita Pablo nga Bernabé. Ni hué daj guinico' ango ni tsínj huaj guxuman ruhua ni'i si-chrej ni tsínj israelita nej. Ni ga'ui' nungüej sij chrej rian ni sí' sisi' 'ngo gahuin nica ruhua ni sí' nga si-chrej Yan'anj xi'f sinduj gui'yaj Yan'anj rian ni sij.

<sup>44</sup> Ngaa ni ango tunj güi huin güi naránj ruhua ni sij, ni nahuin yu' ruhua' yún ni sij. Ni huaj guisij daran' ni ngüi man xuman' daj ga'na' gunun si-nuguan' Yan'anj. <sup>45</sup> Sanj ngaa guini'i ni tsínj israelita sisi' nahuin yu' nico ni ngüi, ngaa ni gahuin xicoj ruhua ni sij. Hué dan ni gaxi'i gunun' ni sij nga si-nuguan' Pablo. Ni ga'mi quij ni sij nej. <sup>46</sup> Sanj nun guxu'ui' Pablo nga Bernabé ni'yaj nungüej sij ni tsínj israelita. Ni gataj nungüej sij:

—Hua si-chrej únj ga'mi sini únj si-nuguan' Yan'anj rian ni é re' huin in re' ni tsínj israelita. Sanj na'ue na-da'a ni é re' nuguan' daj. Ni na'uej ruhua ni é re' gane niganj ni é re' nga Yan'anj nej. Ngaa ni gan'anj únj rian ni ngüi 'na' anéj chrej. <sup>47</sup> Ni hué daj ga'nin' Señor sun rian ni únj. Ni gataj sij:

Gui'yā sisi' gahuin re' 'ngo yan'an guixiguin rian ni ngüi 'na' anéj chrej.

Ngaa ni ganacaj Yan'anj ni ngüi man da' xi'f xungüi, gui'yaj re'.

Daj gataj Señor gunun únj. —Gataj Pablo nga Bernabé.

<sup>48</sup> Ni ngaa gunun ni ngüi 'na' anéj chrej nuguan' gataj Pablo, ngaa ni gahuin nia' ruhua ni sij. Ni ga'mi sa' ni sij xi'f si-nuguan' Señor nej. Ni daran' ni ngüi hua nacui Yan'anj sisi' gane niganj ni sij nga Yan'anj, ni guxuman ruhua ni sij ngaa gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj anj. <sup>49</sup> Ngaa ni gaxa'ni si-nuguan' Señor nin' gachra' rian ngaj ni xuman' daj. <sup>50</sup> Sanj garij ni tsínj israelita 'ngo nuguan' yyaj riqui ni ngüi xana huin achij hua cuidado rian Yan'anj, ni riqui ni tsínj huin achij man chruhua xuman' daj. Ni gaxi'i ni sí' chran' yun'unj ni sí' Pablo nga Bernabé. Ni guiri ni sí' xánj ni sí' nungüej sij.

<sup>51</sup> Hué dan ni nagunan' nungüej sij yo'ój yaj dacój nungüej sij. Hué-é' huin 'ngo da'nga' digyán nungüej sij rian ni sí' sisi' da'ui ni sí' gaquin' xi'f si nun gunun ni sí' si-nuguan' Yan'anj. Ngaa ni gan'anj nungüej sij xuman' Iconio. <sup>52</sup> Sanj nin' ruhua gahuin nia' ruhua ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesús man xuman' Antioquía. Ni ga'na' nucuaj Espíritu Santo rian ni sij nej.

#### Pablo y Bernabé en Iconio

**14** Hué dan ni gatúj nuguan'an Pablo nga Bernabé chruhua si-nuhui ni tsínj israelita xuman' Iconio. Ni ga'mi sa' nungüej sij si-nuguan' Yan'anj rian ni tsínj daj. Xi'f daj ni guxuman ruhua nico ni tsínj israelita nga ni tsínj griego ni'yaj ni sij Jesús. <sup>2</sup> Sanj ni tsínj israelita na'uej ruhua gunun si-nuguan' Jesús, ni garij ni sí' nuguan' nne riqui ni tsínj 'na' anéj chrej sisi' gani quij ruhua ni tsínj 'na' anéj chrej daj ni'yaj ni sí' ni tsínj xu-

man ruhua ni'i Jesús. <sup>3</sup> Xi'í daj ni gunáj Pablo nga Bernabé nico güi xuman' daj. Ni nun guxu'ui' nungüej sij ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ni gui'yaj nungüej sij si sa' nün' ruhua ni'yaj ni ngüi. Ni hué ducuanj daj huin digyán Yan'anj si chracuij Yan'anj nungüej sij ga'mi nungüej sij xi'í sinduj 'yaj Yan'anj rian ni ngüi.

<sup>4</sup> Sanj ni ngüi mán xuman' daj, ni man nachej ni sij. Ni da'aj ni sij nico' ni tsínj israelita. Ni ango da'aj ni sij nico' ni tsínj apóstol, ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo. <sup>5</sup> Hué dan ni 'ngo daga'mi dugüi' ni tsínj israelita nga ni tsínj 'na' anéj chrej nga ni tsínj huin achij rian ni sij sisi gui'yaj quij ni sij rian Pablo nga Bernabé. Ni ga'ui' ni sij yej nungüej sí', ruhua ni sij. <sup>6</sup> Sanj ngaa gunun Pablo nga Bernabé nuguan' daj, ni gunánj nungüej sij gan'anj sij xuman' Listra nga xuman' Derbe. Ni nungüej xuman' daj ngaj estado Licaonia. Ni ganicaj nungüej sij ni xuman' ngaj nichrun' nga nungüej xuman' daj. <sup>7</sup> Ni ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa' rian ni ngüi.

### Pablo es apedreado en Listra

<sup>8</sup> Ni xuman' Listra nne 'ngo tsínj yacuan si na'ue gache sij si asij ga'nga sij hua sij daj. Ni nitaj aman gachéj sij. <sup>9</sup> Ni gunun tsínj daj si ga'mi Pablo. Hué dan ni guini'yaj sa' Pablo rian sij. Ni guini'i sí' sisi ga'ue guxuman ruhua sij ganahuin sa' sij, ruhua sí'. <sup>10</sup> Ngaa ni ga'mi nucuj Pablo gataj sij gunun tsínj yacuan daj: —Naxuman re', ni guiniquin' nica re' aj. —Daj gataj Pablo gunun tsínj daj.

Hué dan ni naxuman sij güej sij. Ni gachéj sij. <sup>11</sup> Ni ngaa guini'i ni ngüi si gui'yaj Pablo, ngaa ni gaguáj ni sij si-snan'anj man'an ni sij huin-ín' nuguan' Licaonia. Ni gataj ni sij:

—Gurugüi' ni yan'anj 'na' xata' rian né'. Ni nahuin ni sij daj rún' hua mun'ún'. —Daj gataj ni sij rian xi'í Pablo nga Bernabé.

<sup>12</sup> Ni dugu'naj ni sij Bernabé yan'anj Júpiter. Ni dugu'naj ni sij Pablo yan'anj Mercurio xi'í si hué sí' huin tsínj ga'mi doj aj. <sup>13</sup> Ni nne si-nuhui dan'anj ni sij Júpiter du'ua xuman' xánj ni sij. Ni nne 'ngo chrej rian yan'anj daj. Ni nicaj sí' ni sicuj nga yaj gui'yaj ninin' sí'. Ni ga'-na' sí' rian atúj ni ngüi xuman' daj. Ni huin ruhua chrej daj nga ni ngüi dagahui' ni sij sicuj rian Pablo nga Bernabé. Daj si gani ruhua ni sij sisi yan'anj huin nungüej sí'.

<sup>14</sup> Sanj ngaa xacaj cuenta Bernabé nga Pablo si gui'yaj ni sij, ngaa ni gutsi' nungüej sij si-gan' sij. Ni gunánj nungüej sij gatúj sij scanij ni ngüi gaguáj sij.

<sup>15</sup> Ni gataj nungüej sij:

—Jnánj né', un sin huin ni 'yaj á re' nan únj. Hué tsínj huin nungüej únj nga á re'. Ni 'na' únj nata' únj si-nuguan' Yan'anj rian án re' sisi duna á re' ni rasun nitaj si ni'yanj nan. Ni guinico' a ni é re' Yan'anj hua ni'-na' si hué sij gui'yaj xata' nga yo'ój nej, nnee yan'anj nej, daran' ni rasun mán nej. <sup>16</sup> Ni daran' ni yo' gachin, ni ga'nin' ruhua Yan'anj sisi gache daran' ni ngüi si-chrej man'an ni sij. <sup>17</sup> Sanj rian xi'í si sa' gui'yaj Yan'anj,

ni digyán sij un sin huin man'an sij. Daj si hué Yan'anj huin si a'nij gumán 'na' aman' daj da xira' daran' rasun sa' ri' né' xa né'. Ni huin niá' ruhua né', 'yaj Yan'anj nej. —Daj gataj nungüej sij gunun ni sí'.

<sup>18</sup> Sanj hua gué huin ruhua ni sí' dagahui' ni sí' sicuj rian nungüej sij. Sanj ga'nin' ruhua ni sí', gui'yaj ni nuguan' ga'mi nungüej sij.

<sup>19</sup> Ngaa ni guisij go'ngo ni tsínj israelita 'na' xuman' Antioquia nga xuman' Iconio nej. Ni garij ni sí' nuguan' yya riqui ni ngüi mán nahuin yu' daj. Xi'í daj ni ga'ui' ni sij yej Pablo. Hué dan ni ganucuj ni sij sí' guiri ni sij xánj ni sij. Ni gani ruhua ni sij sisi hua gahui' sí'. <sup>20</sup> Sanj ngaa ganicaj ni ngüi xuman ruhua ni'i Jesús xi'nij Pablo, ni nachica sij gatúj ruhua' yún sij chruhua xánj ni sij. Ni ango güi ni gahui nungüej sij Bernabé guisij nungüej sij xuman' Derbe.

<sup>21</sup> Ni ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj xuman' Derbe. Ni gahuin nico ni ngüi guxuman ruhua ni'i Jesús xuman' daj. Hué dan ni nanicaj nungüej sij xuman' Listra nga xuman' Iconio nej, xuman' Antioquia nej. <sup>22</sup> Ni hué ni xuman' daj, ni gahuin nucuj niman ni ngüi nico' Jesús, gui'yaj Pablo nga Bernabé. Ni gui'yaj fuerza nungüej sij sisi ga gué guxuman ruhua ni sij ni'i ni sij man'an Jesús. Ni gataj nungüej sij sisi hua nián guiran' nico sayun, da ni ga'ue gatú né' rian nicaj sun Yan'anj. Gataj nungüej sij gunun ni ngüi nico' Yan'anj da aj. <sup>23</sup> Ni narj sun nungüej sij ni tsínj gahuin achij go'ngo yu'uj rian nahuin yu' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús. Ni gui'yaj nungüej sij ayuno gachínj jni'yaj ni sij rian Señor sisi dugumi Señor ni sí'. Daj si hua guxuman ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' sij.

### El regreso a Antioquia de Siria

<sup>24</sup> Ngaa ni gachin nungüej sij estado Pisidia. Ni guisij nungüej sij da' estado Panfilia. <sup>25</sup> Ni ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi man xuman' Perge. Ngaa ni gan'anj nungüej sij xuman' Atalia. <sup>26</sup> Ni hué xuman' daj, ni gahui nungüej sij chruhua rió achéj rian nnee guinan' nungüej sij xuman' Antioquia. Ni hué xuman' daj huin rian gachínj jni'yaj asij sini ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo sisi gui'yaj Yan'anj sinduj nga sun gui'yaj Pablo nga Bernabé. Ni yyaj guisij gui'yaj nungüej sij sun daj. <sup>27</sup> Ni ngaa guisij nungüej sij xuman' Antioquia, ni nahuin yu' ni ngüi xuman ruhua ni'i Jesucristo, gui'yaj nungüej sij. Ni nata' nungüej sij daran' si gui'yaj sa' Yan'anj nga nungüej sij. Ni nata' nungüej sij daj riqui Yan'anj sisi guxuman ruhua ni ngüi 'na' anéj chrej guini'i ni sij man'an Jesucristo. <sup>28</sup> Ni gunáj Pablo nga Bernabé nico ni güi nga ni tsínj guxuman ruhua ni'i Jesucristo xuman' daj.

### El concilio en Jerusalén

**15** Ni ngaa daj ni ga'na' go'ngo ni tsínj 'na' estado Judea guisij ni sij xuman' Antioquia. Ni gaxi' ni sij digyán ni sij ni tsínj nico' Jesucristo sisi hua nián guta' da'nga' nnee cúj ni sí' daj rún' a'nin' si-ley Moisés sun. Ni sisi nun gui'yaj ni sí' daj, ni si ga'ue nacaj



Yan'anj ni sí', gataj ni sij. <sup>2</sup> Hué dan nĭ gunun' Pablo nga Bernabé nga ni tsínj digyán nuguan' daj. Ngaa nĭ narij sun ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo mán xuman' Antioquía Pablo nga Bernabé nga ango ni jnánj ni sí' sisĭ gan'anj anin' sij xuman' Jerusalén gui'yaj yya daran' ni sij nuguan' daj rian ni tsínj apóstol nga rian ni tsínj huin achij mán da nej.

<sup>3</sup> Ngaa nĭ ga'nĭj ni tsínj nico' Jesucristo mán xuman' Antioquía gan'anj Pablo nga Bernabé xuman' Jerusalén. Nĭ gachin nungüej sij dani estado Fenicia nga estado Samaria nej. Nĭ nata' nungüej sij sisĭ hua dunáj ni ngüi 'nə' anéj chrej si-chrej ni sij. Nĭ nanico' ni sij man'an Yan'anj xanga'. Nĭ ngaa gunun ni tsínj nico' Jesucristo nuguan' daj, ngaa nĭ gahuin niə' ruhua daran' ni sij. <sup>4</sup> Nĭ ngaa guisĭj Pablo nga Bernabé xuman' Jerusalén, nĭ guinicaj dugüi' nungüej sij nga ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús nga ni tsínj apóstol nej, ni tsínj huin achij nej. Nĭ ga'mi sa' ni tsínj daj nga nungüej sij. Nĭ nata' nungüej sij daran' si gui'yaj Yan'anj nga nungüej sij.

<sup>5</sup> Nĭ man go'ngo ni tsínj fariseo xuman ruhua ni'í Jesús. Nĭ naxuman ni sí', nĭ gataj ni sí':

—Hua niə si guta' da'nga' nnee cúj ni tsínj 'nə' anéj chrej daj. Nĭ hua niə si ga'nin' né' sun sisĭ dagahuin ni sí' si-ley Moisés nej. —Daj gataj ni sij.

<sup>6</sup> Ngaa nĭ nahuin yu' ni tsínj apóstol nga ni tsínj huin achij nej, sisĭ guini'í ni sij daj hua nuguan' daj. <sup>7</sup> Nĭ ngaa guisĭj ga'mi ga'mi ni sij, nĭ naxuman Pedro gataj sí':

—Jnánj né', hua ni'í a ni é re' sisĭ asij ná doj ganacui Yan'anj yünj scanij né' sisĭ gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi 'nə' anéj chrej. Ngaa nĭ guxuman ruhua ni sij guini'í ni sij Jesucristo. <sup>8</sup> Nĭ ni'í Yan'anj niman daran' né'. Nĭ daj rún' ga'ui' Yan'anj Espiritu Santo ga'na' rian né', nĭ hué daj ga'ui' sij Espiritu Santo ga'na' rian ni ngüi 'nə' anéj chrej. Hué ducuánj daj digyán Yan'anj sisĭ ganada'a sij ni ngüi da nej. <sup>9</sup> Rian Yan'anj nitaj si hua niə ni ngüi daj nga né'. Uyan huin daran' né' rian Yan'anj. Nĭ gahuin sa' niman ni ngüi daj, gui'yaj Yan'anj xi'í si guxuman ruhua ni sij ni'í ni sij Jesucristo daj rún' gui'yaj sij nga né'.

<sup>10</sup> Yyaj nĭ ün sin huin nĭ huin ruhua ni é re' xacaj á re' da'nga' rian Yan'anj únj. Daj si huin ruhua á re' sisĭ dagahuin ni tsínj 'nə' anéj chrej rian si-dycuanj Moisés huin 'ngo nuguan' hua ya'í. Nĭ na'ue dagahuin sa' né' nga ni xi né' nuguan' hua ya'í daj. <sup>11</sup> Nĭ sé si-dycuanj Moisés gui'yaj sisĭ nacaj Yan'anj né' mánj. Sani nacaj Yan'anj né' xi'í sinduj gui'yaj Jesucristo nga né' nga ni ngüi 'nə' anéj chrej. —Daj gataj Pedro gunun ni tsínj israelita daj.

<sup>12</sup> Hué dan nĭ dĭnj gahuin du'ua daran' ni sij. Nĭ gunun ni sij si ga'mi nungüej tsínj gu'naj Bernabé nga Pablo daj rún' digyán Yan'anj da'nga' xi'í nungüej sij rian ni ngüi 'nə' anéj chrej. Nĭ ga'mi ni sij xi'í si sa' gui'yaj Yan'anj nej. <sup>13</sup> Nĭ ngaa guisĭj ga'mi Bernabé nga Pablo, ngaa nĭ gataj tsínj gu'naj Jacobo:

—Jnánj né', gunun sa' á re' si-nuguan'ánj. <sup>14</sup> Hua nata' jnún' Simón daj gui'yaj sini Yan'anj sinduj rian ni

ngüi 'nə' anéj chrej. Nĭ ganacui Yan'anj 'ngo ni ngüi 'nə' anéj chrej sisĭ guinicaj dugüi' ni sí' nga man'an sij. <sup>15</sup> Hué nuguan' nan 'ngo uyan hua nga si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nĭ gataj ni sí' rian si-nuguan' Yan'anj:

<sup>16</sup> Ni ngaa guisĭj nĭ nanicaj ruhua' yünj.

Nĭ năgui'yaj sa' ruhua' yünj hue' ganē rian gane xí' David.

Nĭ ganahuin sa' hue' re'e daj, gui'yā.

<sup>17</sup> Nĭ hué daj gui'yā sisĭ nano' ango ni ngüi man'ánj huñj Señor.

Nĭ hué daj gui'yaj daran' ni ngüi 'nə' anéj chrej nico' man'ánj.

<sup>18</sup> Nĭ asij ná hua gatā sisĭ gui'yā ni nuguan' nan.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj garun ni sij asij ná.

<sup>19</sup> Hué dan nĭ güendāj nĭ sĭ chran' yun'unj né' ni tsínj 'nə' anéj chrej huin ni tsínj nanicaj ruhua guinico' man'an Yan'anj xanga', ruhuā aj. <sup>20</sup> Maan si gui'yaj né' 'ngo yanj ga'nij né' huaj rian ni tsínj daj gataj né' sisĭ si xa ni sij niə a'ui' ni ngüi rian ni yan'anj gui'yaj ra'a ni ngüi. Nĭ sĭ gui'yaj ni sij gaquin' nga ango yun'unj xana mánj. Nĭ sĭ xa ni sij nnee xucu duguáj ni sij xá xú' mánj. Nĭ sĭ xa ni sij tun mánj. Hué daj gataj né' rian ni tsínj da aj. <sup>21</sup> Daj si asij ná nĭ man ni tsínj nata' si-ley Moisés chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nĭ aya ni sij nuguan' daj go'ngo ni xuman' ni güi naránj ruhua ni sij. —Daj gataj Jacobo gunun ni tsínj nahuin yu' daj.

<sup>22</sup> Hué dan nĭ uyan gani ruhua ni tsínj apóstol nga ni tsínj huin achij nga daran' ni tsínj nico' Yan'anj sisĭ ganacui ni sij doj ni tsínj scanij ni sij gan'anj ni sí' xuman' Antioquía. Nĭ guinicaj dugüi' ni sí' nga Pablo nga Bernabé gan'anj ni sí'. Ngaa nĭ garij sun ni sij Judas gu'naj sí' Barsabás nej, nga Silas huin nungüej sí' tsínj huin achij scanij ni sij. <sup>23</sup> Nĭ ga'nĭj ni sij 'ngo yanj carta nga ni tsínj gan'anj daj. Nĭ gataj yanj daj:

“Nan huin 'ngo yanj 'yaj ni únj huin ni únj ni tsínj a'-mi si-nuguan' Yan'anj nga ni tsínj huin achij nej, ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Nĭ a'nĭj ni únj 'ngo nuguan' sa' huaj rian ni é re' huin ín re' ni jnánj ni únj. Nĭ huin ín re' ni tsínj 'nə' anéj chrej nne ni é re' xuman' Antioquía nga estado Siria nej, estado Cilicia nej. Guruhua Yan'anj ataj ni únj rian án re'. <sup>24</sup> Nĭ gunun ni únj sisĭ guisĭj go'ngo ni tsínj scanij ni únj rian man án re'. Sani nun ga'nij ni únj gan'anj ni sij mánj. Nĭ gunun ni únj sisĭ chran' yun'unj ni sij ni é re' nga si-nuguan' ni sij. Nĭ nun ri' ruhua á re' si gui'yaj á re' nga nuguan' daj. Daj si ataj ni sij sisĭ guta' á re' da'nga' nnee cúj a ni é re'. Nĭ dagahuin a ni é re' si-ley Moisés nej. <sup>25</sup> Hué xi'í daj nĭ uyan hua ruhua daran' ni únj nacui ni únj go'ngo ni tsínj scanij ni únj guchi' nuguan'an ni sij nga Bernabé nga Pablo huin nungüej sí' tsínj 'í ruhua né'. <sup>26</sup> Nĭ nun guxu'ui' nungüej tsínj daj gahui' nungüej sij xi'í Jesucristo rian hua ya'í. <sup>27</sup> Hué dan nĭ a'nĭj ni únj tsínj gu'naj Judas nga tsínj gu'naj Silas guchi' nungüej sí' rian man án re'. Nĭ nata' snan'anj nungüej sí' ün sin huin ruhua nuguan' 'nə' rian yanj carta nan gataj-á'.

<sup>28</sup> 'Hua sa' huaj rian Espiritu Santo nga ni únj sisĭ sĭ guta' ni únj nico sun xiráj a ni é re' mánj. Maan si da-

gahuin a ni é re' doj ni nuguan' nan anj. <sup>29</sup> Ngaa ni si xa á re' nnee xucu ga'ui' ni sij rian ni yan'anj gui'yaj ra'a ni sij mánj. Ni si xa ni é re' tun nej mánj. Ni si xa ni é re' nnee xucu duguáj ni sij xá xú' mánj. Ni si gui'yaj á re' gaquin' nga ango yun'unj xana mánj. Ni sisi da-gahuin a ni é re' ni nuguan' nan, ni dugu'naj 'yaj a ni é re'. Hué dan ni ga sa' rian ni é re', ruhua ni únj." Daj garun ni sij rian yanj daj.

<sup>30</sup> Hué dan ni ga'nij ni sij gan'anj anin' sí' xuman' Antioquia. Ni ngaa guisij nahuin yu' ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo, gui'yaj anin' sí', ni ga'ui' anin' sí' yanj carta daj ra'a ni tsínj man xuman' daj. <sup>31</sup> Ni ngaa gaya ni sij yanj daj, ni nahuin nia' ruhua ni sij, gui'yaj yanj daj. <sup>32</sup> Ni nungüej tsínj gu'naj Judas nga Silas huin nungüej sí' tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Ni xi'í si njan' ruhua ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj gunun ni sí', ngaa ni nari' ruhua daran' ni sí', gui'yaj nungüej sij. Ni gahuin nica ruhua niman ni sí' nga si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj nungüej sij nej. <sup>33</sup> Ni ngaa gachin ga'í güi, ngaa ni gataj ni jnánj tsínj man xuman' Antioquia gunun anin' sí' sisi dínj nancicaj anin' sí' nan' sí' rian man ni tsínj apóstol huin ni tsínj ga'nij ga'na' anin' sí'. <sup>34</sup> Sanj garan' ruhua Silas guna sí' gane sí' xuman' Antioquia. <sup>35</sup> Ni gunáj Pablo nga Bernabé xuman' Antioquia. Ni digyán nungüej sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi man yu'uj daj. Ni nata' nico ango ni tsínj nuguan' sa' nga nungüej sij nej.

#### Pablo se separa de Bernabé y comienza su segundo viaje misionero

<sup>36</sup> Ni hua 'ngo ni güi gachin, ni gataj Pablo gunun Bernabé:

—Gün' gan'anj ni'yó' sisi hua sa' mán ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo huin ni tsínj man daran' ni xuman' rian nata' né' si-nuguan' Señor. —Daj gataj Pablo.

<sup>37</sup> Ni huin ruhua Bernabé guinicaj sí' Juan gan'anj sí' nga nungüej sij. Ni gu'naj sí' Marcos nej. <sup>38</sup> Sanj nun ga'uej Pablo sisi gan'anj Juan Marcos nga nungüej sij xi'í si hua dunáj sí' nungüej sij estado Panfilia. Ni nun gan'anj gui'yaj sun sí' nga si-sun Yan'anj. <sup>39</sup> Ngaa ni gunun' Pablo nga Bernabé. Hué dan ni guere'ej dugüi' nungüej sij. Ni nicaj Bernabé Marcos gatúj nungüej sij chruhua riõ chéj rian nnee gan'anj nungüej sij estado Chipre. <sup>40</sup> Ni ganacui Pablo man'an Silas gan'anj sí' nga sij. Ni gachínj jni'yaj ni tsínj nahuin yu' daj rian Yan'anj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian Pablo nga Silas chruhua chrej gan'anj nungüej sij. <sup>41</sup> Hué dan ni gan'anj nungüej sij gachin sij estado Siria nga estado Cilicia. Ni nari' ruhua ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo mán nungüej estado daj, gui'yaj nungüej sij.

#### Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

**16** Ngaa ni guisij Pablo nga Silas xuman' Derbe nga xuman' Listra. Ni xuman' Listra nne 'ngo tsínj xuman ruhua ni'i Yan'anj gu'naj sí' Timoteo. Ni huin sí' da'nij 'ngo yun'unj xana israelita xuman ruhua ni'i Jesucristo. Ni chrej sí' huin 'ngo tsínj griego. <sup>2</sup> Ni a'-

mi sa' ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo mán xuman' Listra nga xuman' Iconio xi'í Timoteo. <sup>3</sup> Ni huin ruhua Pablo sisi guinicaj dugüi' Timoteo nga sij gan'anj sij. Ngaa ni guta' Pablo da'nga' nnee cúj Timoteo daj rún' gui'yaj ni tsínj israelita. Daj si nitaj si ruhua sij sisi ga'-mi ni tsínj israelita mán rian gan'anj sij si hua ni'i daran' ni sij sisi chrej Timoteo huin tsínj griego. <sup>4</sup> Ni daran' rian ni xuman' gachin nungüej sij, ni nata' nungüej sij nuguan' ga'nij ni tsínj apóstol nga ni tsínj huin achij mán xuman' Jerusalén rian ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo huin ni sij ni tsínj 'na' anéj chrej. Ni gataj snan'anj nungüej sij sisi dagahuin ni sí' nuguan' daj. <sup>5</sup> Ngaa ni gahuin nica ruhua ni ngüi xuman ruhua ni'i Jesucristo, gui'yaj nungüej sij. Ni da' go'ngo güi, ni huaj gahuin nico ni ngüi daj.

#### La visión del varón macedonio

<sup>6</sup> Ni nun ga'uej ruhua Espíritu Santo sisi ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj estado Asia. Hué dan ni gachin nungüej sij estado Frigia nga estado Galacia. <sup>7</sup> Ngaa ni guisij nungüej sij estado Misia. Ni gani ruhua nungüej sij gan'anj sij estado Bitinia. Sanj nun ga'uej Espíritu Santo gatu nungüej sij estado da mánj. <sup>8</sup> Ngaa ni gachin nungüej sij estado Misia. Ni nanij nungüej sij xuman' Troas. <sup>9</sup> Hué dan ni ne' ni, ni guini'i Pablo 'ngo rasun gui'yaj Yan'anj. Ni guini'i sij 'ngo tsínj 'na' estado Macedonia niquin' sí' achínj jni'yaj sí' rian Pablo. Ni gataj sí': "Gachin ga'na' re' estado Macedonia, ni chracuij re' ni únj." Daj gataj tsínj daj.

<sup>10</sup> Ni ngaa guisij guini'i Pablo si digyán Yan'anj rian sij, ni gui'yaj xugüi anin' únj gan'anj únj estado Macedonia. Ni gahuin yya ruhua únj sisi gaquinj Yan'anj gan'anj únj ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi mán estado daj.

#### Encarcelados en Filipos

<sup>11</sup> Hué dan ni xuman' Troas gatúj anin' únj chruhua riõ gan'anj nica únj guisij únj 'ngo yu'uj gu'naj Samotracia. Ni ango güi ni guisij únj xuman' Neápolis.

<sup>12</sup> Hué dan ni gan'anj anin' únj guisij únj xuman' Filipos huin-in' 'ngo xuman' nico' Roma. Ni huin achij-i' daj nga ango ni xuman' man nichrun' chruhua estado Macedonia. Ni guimán ni únj go'ngo güi xuman' daj.

<sup>13</sup> Ngaa ni güi naránj ruhua ni ngüi israelita, ni gahui anin' únj rian atúj ni ngüi xuman' daj. Ni gan'anj únj du'ua 'ngo xinéj nnee. Daj si hué yu'uj daj nahuin yu' ni ngüi israelita gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. Ni gan'anj guiman únj ga'mi únj nga ni ngüi xana mán nahuin yu' daj. <sup>14</sup> Ni gunun 'ngo yun'unj xana gu'naj Lidia. Ni hué ún' 'na' xuman' Tiatira. Ni huin ún' 'ngo yun'unj du'uej atsij sa' rian rumi' mare. Ni nico' ún' Yan'anj xanga'. Ni chracuij Señor sisi gunun sa' ún' si-nuguan' Pablo. <sup>15</sup> Ni gata' nnee ni ducua ún'. Ngaa guisij ni gachínj jni'yaj ún' rian anin' únj gataj ún':

—Sisj ani ruhua anin' é re' sisj xuman yya ruhuaj ni'inj Señor, ngaa ni ga'na' á re' guiman án re' ducua. —Hué daj gataj ún' gunun únj.

Ni gui'yaj fuerza ún' sisi gūna únj.

<sup>16</sup> Ni 'ngo yun ngaa huaj ni únj rian achínj jni'yaj ni ngüi, ngaa ni nari' dugüi' ni únj nga 'ngo yun'unj xana hua lij. Ni ni'i ún' daj guiran' ni ngüi ni güi ga'na' ne' chrej rian. Daj si nun nane xi'i niman ún'. Ni gui'yaj sun ún' rian ni xuru'ue. Ni gui'yaj gana nico ni xuru'ue-é' san'anj 'yaj ún' nga si-sun ún'. <sup>17</sup> Ngaa ni gani-co' yun'unj xana hua lij daj anin' únj nga Pablo nej. Ni gaguáj ún'. Ni gataj ún':

—Anin' tsínj nan huin 'yaj sun rian Yan'anj achij nne xata'. Ni nata' anin' sij xi'i si-nuguan' Yan'anj sisi daj ga'ue ganacaj Yan'anj ni é re'. —Gataj ún' gunun ni ngüi.

<sup>18</sup> Hué daj gui'yaj ún' ga'i güi. Ni nun ga'uej ruhua Pablo sisi hué daj gui'yaj yun'unj xana hua lij daj ya'y-oj. Ngaa ni nanicaj sij gataj sij gunun nane xi'i niman ún' daj:

—A'nī sun rián re' nga si-xugüi Jesús sisi gahui re' niman ún' daj. —Daj gataj Pablo gunun nane xi'i daj.

Ni 'ngo hora gahui nane xi'i niman ún' daj.

<sup>19</sup> Sanj ngaa guini'i ni xuru'ue sisi nitaj si huaj gui'yaj gana ni sij san'anj nga yun'unj xana daj, ngaa ni guida'a ni sij Pablo nga Silas nicaj ni sij gan'anj ni sij rian ni tsínj nicaj sun mán ni sí' yu'ue nico. <sup>20</sup> Ni digyán ni sí' nungüej sij rian ni güesj. Ni gataj ni sí':

—Hué nungüej tsínj nan huin tsínj israelita. Ni chran' yun'unj nungüej sij xánj né'. <sup>21</sup> Ni sī ga'ue guida'a né' gui'yaj né' daj rún' digyán nungüej sij rian né'. Daj si huin né' tsínj Romano. —Hué daj gataj ni sij.

<sup>22</sup> Hué dan ni chran' ni ngüi man xuman' daj Pablo nga Silas. Ngaa ni ga'nin' ni güesj sun sisi guiri ni sij si-gan' nungüej sí'. Ni gari ni sij rutsj xiráj nungüej sí'.

<sup>23</sup> Ni ngaa guisj garij nin' ruhua ni sij rutsj nungüej sí', ngaa ni garij ni sij ducuaga'. Ni ga'nin' ni sij sun rian tsínj dugumi rian ducuaga' sisi dugumi sa' sí'. <sup>24</sup> Ni ngaa gunun sun sí', ni garij sí' da' daqui ducuaga' nungüej sij. Ni garij sí' dacój nungüej sij ruguecha' táj yu'uj.

<sup>25</sup> Ni yan' sa' ni achínj jni'yaj Pablo nga Silas rian Yan'anj. Ni aráj nungüej sij chra' rian Yan'anj nej. Ni nanun chraquij ango ni tsínj man ducuaga' chra' daj.

<sup>26</sup> Hué dan ni 'ngo hora ga'na' 'ngo yún nucaj. Ni naganánj xi'f ducuaga'. Ni hué 'ngo hora daj naxi'nij daran' ni rian hue'. Ni ganachi cadena anumi daran' ni tsínj man chruhua ducuaga' daj. <sup>27</sup> Hué dan ni ganun ruhua tsínj dugumi rian ducuaga'. Ni ngaa guini'i sij sisi hua ní'nij ni rian ducuaga', ngaa ni guiri sij si-es-pada sij. Ni dagahui' sij man'an sij, ruhua sij. Daj si gani ruhua sij sisi hua gunánj ni tsínj man ducuaga', ruhua sij. <sup>28</sup> Sanj gaguáj Pablo. Ni gataj sí' gunun sij:

—Sj gui'yaj xi'i so' man'án so' si man che' ni únj nan anj. —Daj gataj Pablo gunun sij.

<sup>29</sup> Ngaa ni gachínj tsínj dugumi ducuaga' 'ngo yan'an. Ni gunánj sij gatúj sij chruhua ducuaga'. Ni dri'i sij ganiquin' ráj dacoj sij rian Pablo nga Silas.

<sup>30</sup> Hué dan ni guiri sij ne' chrej xe' nungüej sí'. Ni nachínj snan'anj sij nungüej sí'. Ni gataj sij:

—Daj gui'yā, ni ganacaj Yan'anj yünj únj. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>31</sup> Ngaa ni gataj nungüej sij:

—Guxuman ruhuá re' ni'f re' Señor Jesucristo, ni ga'ue ganacaj Yan'anj so' nga ni ducuá so' nej. —Daj gataj nungüej sij.

<sup>32</sup> Hué dan ni ga'mi nungüej sij si-nuguan' Señor rian ni dycua tsínj daj. <sup>33</sup> Ni hué gue hora huin yan' daj, ni gui'yaj gono'o tsínj dugumi ducuaga' daj rian guiran' xi'i xiráj nungüej sí'. Ngaa sj ni gata' nnee ni dycua sij. <sup>34</sup> Hué dan ni nicaj sij nungüej sí' gan'anj sij ducuá sij. Ni gani sij mesa rian nungüej sí'. Ni ga'ui' sij xa nungüej sí'. Ni nin' ruhua gahuin nia' ruhua ni dycua sij xi'f si guxuman ruhua ni sij ni'i ni sij Yan'anj.

<sup>35</sup> Ni ngaa guixiguin ango güi, ni ga'nij ni güesj ni policia rian tsínj dugumi ducuaga' gunun sun sí' nachi sí' Pablo nga Silas.

<sup>36</sup> Hué dan ni nata' sí' si-nuguan' ni policia rian Pablo. Ni gataj sí':

—Ga'nin' ni güesj sun riánj sisi ganachij nungüej é re'. Yyaj ni ga'ue gan'anj din'inj nungüej é re' aj. —Daj gataj sí'.

<sup>37</sup> Sanj gataj Pablo gunun ni policia daj:

—Achin gataj ni güesj sisi da'ui nungüej únj gaquin'. Sanj hua sini garij ni sij rutsj xiráj únj rian daran' ni ngüi. Ni hué daj gui'yaj ni sij nunj si tsínj romano huin únj. Ni garij ni sij ducuaga' únj. Ni yyaj ni huin ruhua ni sij nachi huí ni sij únj ní'. Sj ga'ue mánj. Gataj á re' si ga'na' ni man'an ni sij guiri sij nungüej únj. —Daj gataj Pablo gunun ni policia.

<sup>38</sup> Hué dan ni gan'anj ganata' ni policia si-nuguan' Pablo rian ni güesj. Ni guxu'ui' ni sij ngaa gunun ni sij sisi tsínj romano huin nungüej sí'. <sup>39</sup> Hué dan ni ga'na' ni güesj daj rian Pablo nga Silas. Ni gataj snan'anj ni sij sisi guinicaj nungüej sí' 'ngo niman nico xi'f ni sij. Ngaa ni guiri ni sij nungüej sí' chruhua ducuaga'. Ni gachínj jni'yaj ni sij sisi gahui nungüej sí' xuman' daj. <sup>40</sup> Ngaa ni ngaa gahui nungüej sij ducuaga', ni gan'anj nungüej sij ducuá yun'unj gu'naj Lidia. Ni ganacaj dugüi' nungüej sij nga ni ngüi nico' Jesucristo. Ni nahuin nia' ruhua ni sí', gui'yaj nungüej sij. Hué dan ni gahui nungüej sij xuman' daj gan'anj sij.

### El alboroto en Tesalónica

**17** Ni gan'anj nungüej sij xuman' Anfípolis nga xuman' Apolonia nej. Ngaa ni guisj nungüej sij xuman' Tesalónica rian nne 'ngo si-nuhui ni tsínj israelita. <sup>2</sup> Ni gatúj Pablo chruhua nuhui daj si hué daj gu'yun sij gui'yaj sij da go'ngo güi naránj ruhua ni sí'. Ni chra huá'nij semana, ni gachéj ga'mi ni tsínj man nuhui daj nga Pablo. <sup>3</sup> Ni digyán Pablo si-nuguan' Yan'anj rian ni sij sisi hua nian guiran' Cristo sayun gahui' sí'. Ngaa sj ni gana'nij sí' scanij ni níman. Ni gataj Pablo:

—Hué gue Jesús daj tsínj xi'i a'mi man'ánj rian án re' hué sí' huin Cristo. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

<sup>4</sup> Ni guxuman ruhua doj ni tsínj israelita ni'i ni sij Jesucristo. Ni guinicaj dugüi' ni sij nga Pablo nga Silas.

Ni hué daj guxuman ruhua nico ni tsínj griego huin ni tsínj nico' Yan'anj xanga' nga ni ngüi xana huin rian nej.

<sup>5</sup> Sanj gahuin xicoj ruhua ango ni tsínj israelita huin ni sí' tsínj nun guxuman ruhua ni'i Jesucristo. Ni nahuin yu' ni sí' go'ngo ni tsínj quij hua achéj yun yu'ue daj. Ni nahuin yu' ni tsínj quij hua daj 'ngo xi'nin' xxi ni ngüi. Hué dan ni ducu ga'mi ni ngüi daj. Ni gan'anj nano' ni sij ducuá tsínj gu'naj Jasón Pablo nga Silas sisi guiri ni sij ga'ui' ni sij ra'a ni ngüi nahuin yu' mán daj. <sup>6</sup> Sanj rian nun nari' ni sij nungüej sí', ngaa ni ganucua'j ni sij tsínj gu'naj Jasón nga ango ni tsínj nico' Jesucristo gan'anj ni sij rian ni tsínj nicaj sun xuman' daj. Ni gaguáj ni sij. Ni gataj ni sij:

—Hué ni tsínj nan huin si chran' yun'unj ni ngüi mán da' hua gue chruhua xungüi nan. Ni yyaj ni 'na' ni sij xánj né' nej. <sup>7</sup> Ni ga'ui' Jasón ducuá sí' gane nungüej sij. Ni nun dagahuin ni tsínj daj si-ley rey César. Daj si ataj ni sij sisi hua ango rey huin sí' Jesús. —Daj gataj ni tsínj israelita gunun ni tsínj nicaj sun.

<sup>8</sup> Ni ngaa gunun ni ngüi nga ni tsínj nicaj sun nuguan' daj, ni ducu gan'anj ruhua ni sij. <sup>9</sup> Sanj ga'ui' Jasón nga ango ni tsínj nico' Jesucristo san'anj huin fianza rian ni tsínj nicaj sun. Hué dan ni na'nij ra'a ni sí' ni sij, ni gan'anj ni sij.

#### Pablo y Silas en Berea

<sup>10</sup> Hué dan ni guisij ne' ni, ni 'ngo ga'nij ni tsínj nico' Jesucristo gan'anj yoo Pablo nga Silas xuman' Berea. Ni ngaa guisij nungüej sij, ni gatúj sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. <sup>11</sup> Ni sa' doj ni tsínj israelita man xuman' Berea daj nga ni tsínj mán xuman' Tesalónica. Daj si gahuin nia' ruhua ni sij nada'a ni sij si-nuguan' Yan'anj. Ni ya'yoj digui'yun ni sij nuguan' garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Daj si ruhua ni sij guini'i ni sij sisi hué gue rún' a'mi Pablo a'mi nuguan' daj. <sup>12</sup> Hué daj ni guxuman ruhua nico ni tsínj ni'i ni sij Jesucristo. Ni guxuman ruhua nico ni tsínj griego nej, nga ni ngüi xana griega huin rian nej.

<sup>13</sup> Sanj ngaa gunun ni tsínj israelita man xuman' Tesalónica sisi nata' Pablo si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi man xuman' Berea, ngaa ni gan'anj ni sij xuman' daj. Ni daga'mi ni sij ni ngüi sisi nitaj si hua sa' si 'yaj Pablo. Ngaa ni nahuin yu' nico ni ngüi, guiyaj ni sij. Ni ga'mi nin' ruhua ni sí' xi' Pablo. <sup>14</sup> Sanj 'ngo ga'nij ni tsínj nico' Jesucristo gan'anj Pablo da' du'ua nnee yan'anj. Ni gunáj nungüej tsínj gu'naj Silas nga Timoteo xuman' Berea. <sup>15</sup> Ni ni tsínj nicaj dugüi' nga Pablo, ni nicaj ni sij sí' gan'anj ni sij da' xuman' Atenas. Ni ga'nij Pablo nuguan' ga'na' nga ni tsínj daj sisi ga'na' yoo Silas nga Timoteo rian nne sij. Ngaa ni nan' ni tsínj daj xánj ni sij huin xuman' Berea.

#### Pablo en Atenas

<sup>16</sup> Hué dan ni ngaa ano'oj Pablo ga'na' Silas nga Timoteo xuman' Atenas, ni ganani ruhua sij guini'i sij sisi man nin' ruhua yan'anj guiyaj ra'a ni sij. <sup>17</sup> Xi' daj ni

gachej ga'mi Pablo nga ni tsínj israelita man chruhua si-nuhui ni sí', ni nga ango ni ngüi hua xacaj si-dycuan' ni sí'. Ni hué gue daj ga'mi sij nga ni tsínj mán yu'ue nej. <sup>18</sup> Ni man ni tsínj chrun ga'i rian ni rasun xuman' Atenas daj. Ni da'aj ni sij digui'yun nuguan' tsínj gu'naj Epicuro. Ni ango da'aj ni sij gu'naj estoico. Ni man ni sij unun' ni sij nga Pablo. Ni gataj go'ngo ni sij:

—Ni un sin huin a'mi tsínj nan, ni a'mi nin' ruhua sij únj. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

Ni gataj ango ni sij:

—Rún' hua sisi a'mi sij xi'f ni yan'anj gurugüi' naca nánj. —Hué daj gataj ni sij si a'mi sa' Pablo xi'f Jesús rian ni sij.

Ni a'mi sij sisi ganánij Jesús, guiyaj Yan'anj.

<sup>19</sup> Hué dan ni nicaj ni sij Pablo gan'anj ni sij 'ngo dacan gu'naj Aereópago. Ni nachínj snan'anj ni sij Pablo. Ni gataj ni sij:

—Ga'ue gunun ni únj nuguan' naca nicáj re' digyán re' rian ni ngüi ní'. <sup>20</sup> Daj si a'mí re' ango nuguan' 'na' anéj chrej. Xi'f daj, ni huin ruhua ni únj guini'i ni únj un sin huin ruhuaj gata nuguan' daj. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

<sup>21</sup> (Ni hué daran' ni tsínj nne xuman' Atenas nga ni tsínj 'na' anéj chrej mán yu'uj daj nej. Ni ninanj ni nuguan' huin ruhua ni sij nāta' naca ni sij. Ni ninanj ni nuguan' naca huin ruhua ni sij gunun ni sij nej.)

<sup>22</sup> Hué dan ni ganiquin' Pablo scanij ni tsínj mán dacan gu'naj Aereópago daj. Ni gataj sij:

—Gunun ni soj tsínj man xuman' Atenas nan si ga'mi. Hua ni'tnj sisi man nin' ruhua yan'anj nun yan'anj ni é re' aj. <sup>23</sup> Daj si ngaa gachínj xánj a ni é re', ni guini'tnj ni yu'uj rian man ni yan'anj nico' a ni é re'. Ni guini'tnj niquin' 'ngo nna yej. Ni garun ni é re' letra rian nna daj. Ni letra daj ataj: "yan'anj nun ni'i ne'", ataj letra nun rian nna daj. Hué dan ni yan'anj nun yan'anj ni é re' daj, yan'anj nun ni'i ni é re', sanj huej huin si a'mi rian ni é re'.

<sup>24</sup> Ni hué Yan'anj xanga' guiyaj xungüi nga daran' ni rasun mán nej. Ni huej huin Señor a'nin' xata' nga rian xungüi man nica' nan nej. Ni nitaj si nne Yan'anj chruhua nuhui 'yaj ni ngüi mánj. <sup>25</sup> Ni nitaj si ní'yanj sij go'ngo si guiyaj ni ngüi rian sij mánj. Daj si hué man'an sij 'yaj si hua ni'na' daran' né'. Ni 'yaj Yan'anj sisi naránj si-nane né' nej. Ni riqui sij daran' rasun sa' rian né' nej. <sup>26</sup> Ni xi'f urin tsínj guiyaj Yan'anj daran' ni ngüi. Ni hué tun daj guiyaj sij da go'ngo xi'nin' ni ngüi sisi guiman ni sij nin' gachra' chruhua xungüi. Ni digyán sini Yan'anj sisi undaj yo' ga'ue guiman go'ngo xi'nin' ni ngüi. Ni digyán Yan'anj ni a huin 'ngo yu'uj ga'ue gane go'ngo xi'nin' nej. <sup>27</sup> Ni hué daj guiyaj Yan'anj sisi nano' né' man'an sij. Ni si ruhuaj ni nari' niman né' man'an Yan'anj. Sanj sé si gan' nne man'an Yan'anj nga go'ngo né' mánj. <sup>28</sup> Daj si 'yaj Yan'anj si hua ni'no'. Ni hué sij 'yaj daj ga'ue guisiqui' né' nej. Ni 'yaj Yan'anj daj ga'ue guiman né' nej. Ni hué daj gataj 'ngo tsínj huin poeta nne sí' scanij ni é re'. Ni gataj sí': "Huin né' da'nij Yan'anj." Hué daj gataj 'ngo dugüi' ni é re' aj. <sup>29</sup> Ngaa ni sisi huin né' da'nij Yan'anj xanga', ni sij

gani ruhua né' sisi daj rún' hua oro nga plata nej, yej nej, ni hué daj hua man'an Yan'anj xanga' mánj. Daj si 'yaj ni sij dan'anj ni sij daj rún' aran' ruhua ni sij.

<sup>30</sup> Ni asij sini ngaa nun guini'i ni ngüi man'an Yan'anj xanga', ni ga'nin' ruhua Yan'anj ni'i sí' si gui'yaj ni sij. Sani yyaj ni a'nin' Yan'anj sun rian daran' ni ngüi man nín' gachra' chruhua xungüi sisi ganani ruhua ni sij xi'f si-gaquin' ni sij. Ni guinico' ni sij man'an Yan'anj xanga'. <sup>31</sup> Daj si hua gani Yan'anj 'ngo güi ngaa nagui'yaj nica yya sij chruhua xungüi nan. Ni hua nacui Yan'anj 'ngo tsínj nagui'yaj nica yya daj. Ni xi'f si ganá'nij sí' scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj, ni ga'ue guxuman ruhua daran' né' ni'yaj né' man'an sij. —Daj gataj Pablo gunun ni tsínj man xuman' Atenas.

<sup>32</sup> Ni ngaa gunun ni sij xi'f si gana'nij ni niman, ngaa ni ga'mi ducu da'aj ni sij. Sani gataj ango ni sij:

—Gunun ruhua yún ni únj xi'f si atáj re' nan. —Hué daj gataj ni sij gunun Pablo.

<sup>33</sup> Ngaa ni gahui Pablo dani ni sij. <sup>34</sup> Sani hua go'ngo ni sij guinica dugüi' ni sij nga Pablo. Daj si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesucristo. Ni hua 'ngo tsínj daj gu'naj sí' Dionisio. Ni huin sí' 'ngo tsínj nicaj dugüi' nga ni tsínj nahuin yu' yu'uj gu'naj Areópago. Ni guxuman ruhua 'ngo yun'unj xana gu'naj Dámaris nej, nga ango ni sij nej.

### Pablo en Corinto

**18** Hué daj sijn ni gahui Pablo xuman' Atenas gan'anj sij xuman' Corinto. <sup>2</sup> Ni hué xuman' daj ni nari' dugüi' sij nga 'ngo tsínj israelita gu'naj sí' Aquila. Ni 'na' sí' estado Ponto. Tá doj güi gahui nungüej nica sí' Priscila estado Italia guisij nungüej sí' xuman' Corinto. Daj si hua ga'nin' rey Claudio sun sisi gahui ni ngüi israelita xuman' Roma. Ni gan'anj ni'yaj Pablo rian nne nungüej nica tsínj daj. <sup>3</sup> Ni xi'f si uyan hua sun gui'yaj Pablo nga si-sun nungüej nica sí', ngaa ni gunáj Pablo nga nungüej sí' gui'yaj sun nuguan'an ni sij. Daj si 'yaj ni sij hue' atsij. <sup>4</sup> Ni daran' güi naránj ruhua ni ngüi israelita, ni huan'anj Pablo si-nuhui ni sí'. Ni gachej ga'mi sij nga ni sí' nga ni tsínj griego nej. Ni 'ueé ga'mi sij sisi guxuman ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' Jesucristo.

<sup>5</sup> Ni ngaa guxuman nungüej tsínj gu'naj Silas nga Timoteo gahui nungüej sí' estado Macedonia, ngaa ni ya'yoj 'ngo ga'mi 'ueé Pablo nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi israelita. Ni gataj sij sisi Jesús huin Cristo. <sup>6</sup> Sani nun ga'uej ni tsínj daj nga si-nuguan' Pablo. Ni ga'mi quij ni sij rian sí'. Hué dan ni naganan' Pablo yo'ój nun rian si-gan' sij. Ni hué daj digyán sij 'ngo da'nga' sisi gan'anj sij xi'f si na'uej ni sí' nga si-nuguan' sij. Ni gataj sij:

—Gan'anj ni'ya ni é re' gahuin ni é re' castigo. Man'an án re' da'ui gaquin'. Sé rian man'ánj huin ga mánj. Asij ne' rian nan gan'an rian ni ngüi 'na' anéj chrej. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

<sup>7</sup> Hué dan ni gahui Pablo chruhua nuhui daj gan'anj sij ducua 'ngo tsínj gu'naj Justo huin sí' 'ngo tsínj nico'

Yan'anj xanga'. Ni nne nichrun' sí' xi'nij si-nuhui ni tsínj israelita.

<sup>8</sup> Ni guxuman ruhua daran' ni ducua 'ngo tsínj gu'naj Crispo ni'i ni sij Señor. Ni huin sí' tsínj huin achij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Ni guxuman ruhua nico ango ni ngüi man xuman' Corinto ngaa gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj. Ni gata' nnee ni sij nej.

<sup>9</sup> Ni 'ngo ni, ni digyán Señor 'ngo rasun guini'i Pablo. Ni xi'f rasun daj gataj Señor gunun Pablo:

—Si guxu'ui' so' mánj. Ni 'ngo ga'mi so' si-nuguan' man'ánj rian ni ngüi. Ni si ganiquin' du'ua so' ga'mi so' mánj. <sup>10</sup> Daj si huaj man'ánj nga so'. Ni nitaj 'ngo ni tsínj gui'yaj quij nga so' mánj. Daj si man nico ni ngüi guinico' man'ánj xuman' nan. —Daj gataj Señor gunun Pablo.

<sup>11</sup> Ngaa ni gunáj Pablo 'ngo yo' danej digyán sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi man xuman' Corinto daj.

<sup>12</sup> Sani ni güi gahuin tsínj gu'naj Galión gobernado estado Acaya, ni nahuin yu' ni tsínj israelita. Ni uyan huin ruhua ni sij gui'yaj ni sij letu nga Pablo. Ni guida'a ni sij sí' nicaj ni sij gan'anj sí' ducuasun rian nne gobernado. <sup>13</sup> Ni gataj ni sij gunun gobernado:

—Hué tsínj nan huin tsínj achéj digyán rian ni ngüi daj gui'yaj né' guinico' né' Yan'anj. Sani si digyán sij, ni ununj nga ley. —Hué daj gataj ni tsínj unun' nga Pablo gunun gobernado.

<sup>14</sup> Ni ngaa ruhua gaxi'i Pablo ga'mi sij, ngaa ni gataj Galión rian ni tsínj israelita daj:

—Sisi hua 'ngo gaquin' xxi gui'yaj quij tsínj nan ga'mi gaquin' a ni é re' xi'f sij, ngaa ni ga'ue nagui'yaj yyaj si-gaquin' a ni é re'. <sup>15</sup> Sani sisi unun' ni dugüi' a ni é re' xi'f ni nuguan' nga xi'f si-xugüi 'ngo tsínj daj nej, xi'f si-ley a ni é re' nej, ngaa ni nagui'yaj yya ni man'an án re' si-gaquin' a ni é re' si nun aran' ruhuaj digui du'ua'j nga ni nuguan' da mánj. —Daj gataj gobernado gunun ni sij.

<sup>16</sup> Ni rani gobernado ne' chrej xe' ni sij. <sup>17</sup> Ngaa ni guida'a ni tsínj griego tsínj gu'naj Sóstenes huin sí' tsínj a'nin' chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Ngaa ni ga'ui' ni sij man'an Sóstenes rian nne ni tsínj nicaj sun. Sani nitaj si nani ruhua Galión nga si gui'yaj ni sij.

<sup>18</sup> Ni gunáj Pablo ga'i güi xuman' Corinto. Hué daj sijn, ni gataj Pablo sisi gan'anj sij. Ngaa ni gatúj nuguan'an sij nga yun'unj gu'naj Priscila nga tsínj gu'naj Aquila 'ngo riq achéj rian nnee huaj ni sij estado Siria. Ni xuman' Cencrea, ni gaca can chra' sij xi'f si hua gui'yaj yya sij 'ngo nuguan' rian Yan'anj. <sup>19</sup> Ni ngaa guisij ni sij xuman' Efeso, ni dunáj Pablo Priscila nga Aquila xuman' daj. Ni gatúj man'an sij si-nuhui ni tsínj israelita. Ni ga'mi gachej sij nga ni tsínj israelita nahuin yu' nuhui daj.

<sup>20</sup> Ni gachínj jni'yaj ni sí' rian sij sisi guna sij ga'i güi. Sani nun ga'uej Pablo mánj. <sup>21</sup> Sani gataj sij gunun ni sí':

—Hua nian si gan'an 'ngo gui'yanj gui'yaj ni sij xuman' Jerusalén. Sani sisi Yan'anj riqui, ni nanicaj yünj ga'na' ni'yā rian man ni é re'. —Gataj Pablo gunun ni sí'.

### Pablo regresa a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

<sup>22</sup> Ní ngaa guisíj sij xuman' Cesarea, ní gan'anj ní'yaj sij sisí hua sá' nne ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo mán xuman' daj. Ngaa ní gan'anj sij xuman' Antioquía. <sup>23</sup> Ní ngaa gachin 'ngö ni güi, ní gahui ruhua' yún sij gan'anj sij da gō'ngo xuman' ngaj estado Galicia ngā estado Frigia nej. Ní gahuin nica niman ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo, gui'yaj sij.

### Apolos predica en Éfeso

<sup>24</sup> Ní ngaa daj ní guisíj 'ngö tsínj israelita gu'naj sí' Apolos xuman' Efeso. Ní huin sí' 'ngö tsínj 'nā' xuman' Alejandría. Ní chrūn sá' sij nata' sij si-nūguan' Yan'anj. Ní ni'i sá' sij si garun ni tsínj ga'mi si-nūguan' Yan'anj asij hua ná. <sup>25</sup> Ní hua chrūn sá' sij si-chrej Señor nej. Ní ga'mi sá' sij digyán 'ueé sij xi'f Señor rian ni ngüi. Saní gata' nnee sij urin si-chrej Juan. <sup>26</sup> Ní gaxi'i Apolos ga'mi ran sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Saní ngaa gunun Priscila ngā Aquila si ga'mi sij, ní nicaj nini nūngüej nicā sí' gan'anj sí' man'an Apolos. Ní digyán nica yya nūngüej nicā sí' si-chrej Yan'anj rian Apolos.

<sup>27</sup> Ní gahuin ruhua Apolos gachin sij gan'anj sij estado Acaya. Ní xi'f daj chracuij ni tsínj nico' Yan'anj man'an sij garun ni sí' 'ngö yanj carta gan'anj-án' rian ni tsínj nico' Yan'anj mán da' mánj sisí nācāj sá' ni sí' man'an Apolos. Ní ngaa guisíj sij estado Acaya, ní chracuij sá' sij ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo. Daj si hua gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni sij guxuman ruhua ni sij. <sup>28</sup> Ní gui'yaj gana yya si-nūguan' Apolos rian si-nūguan' ni tsínj israelita ngaa gunun' ni sí' ngā sij xi'f Jesús. Daj si digyán 'ueé sij si garun ni tsínj ga'mi si-nūguan' Yan'anj asij ná xi'f Jesús. Ní digyán Apolos rian ni ngüi sisí hué Jesús huin Cristo.

### Pablo en Éfeso

**19** Hué dan ní ngaa nne guē tsínj gu'naj Apolos xuman' Corinto, ní gachin Pablo riqui ni quij xācan. Ní guisíj sij xuman' Efeso rian nari' sij gō'ngo ni tsínj nico' Yan'anj xānga'. <sup>2</sup> Ní nachínj snan'anj sij ni tsínj daj. Ní gataj sij:

—Ngaa guxuman ruhua á re', ní ga'nā' Espiritu Santo rian án re' ní'. —Daj gataj Pablo.

Ngaa ní gataj ni sij:

—Ní ngā urin xico' nun gunun únj si hua Espiritu Santo mánj. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

<sup>3</sup> Ngaa ní nachínj snan'anj Pablo ni sij. Ní gataj sij:

—Ní un tsínj xi'i gata' nnee a ni é re' únj. —Daj gataj Pablo.

Ngaa ní:

—Hué gata' nnee únj daj rún' gataj tsínj gu'naj Juan. —Gataj ni sij.

<sup>4</sup> Ngaa ní gataj Pablo:

—Duguata' nnee Juan ni tsínj hua ganani ruhua xi'f si-gaquin' ni sij. Saní gataj man'an Juan gunun ni sij sisí guxuman ruhua ni sij ni'i ni sij 'ngö tsínj gā'na' ne'

ruyu man'an sij huin sí' Jesucristo. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

<sup>5</sup> Ní ngaa gunun ni sij nuguan' daj ngaa ní gata' nnee ni sij ngā si-xugüi Señor Jesús. <sup>6</sup> Ní guta' Pablo ra'a sí' chrā ni sij. Ní gatúj Espiritu Santo chruhua niman ni sij. Ní ga'mi ni sij 'ngö snan'anj nāca. Ní nata' ni sij nuguan' 'nā' rian Yan'anj gunun ni ngüi. <sup>7</sup> Ní guisíj 'ngö si xuhuij ran' ni sij huin.

<sup>8</sup> Ngaa ní gan'anj Pablo huā'nij yahui si-nuhui ni tsínj israelita nne xuman' daj. Ní nitaj si xu'ui' sij ga'mi sij. Ní ga'mi 'ueé sij ngā ni tsínj daj gataj sij sisí nicaj Yan'anj sun rian né'. <sup>9</sup> Saní hua so'o da'aj ni sij nun guxuman ruhua ni sij ni'i ni sij Jesús. Ní ga'mi quij ni sij rian ni ngüi xi'f si-chrej Yan'anj. Ngaa ní guxun Pablo man'an sí' scanij ni sij. Ní nicaj sí' ni tsínj xuman ruhua ni'i Yan'anj gan'anj sí' 'ngö si-escuela 'ngö tsínj gu'naj Tiranno. Ní ya'yoj ga'mi Pablo si-nūguan' Yan'anj rian ni tsínj nahuin chre' chruhua escuela daj. <sup>10</sup> Ní hué daj gui'yaj sij guisíj huij yo'. Xi'f daj ní gunun daran' ni tsínj mān estado Asia nuguan' xi'f Señor Jesús huin ni sí' ni tsínj israelita ngā ni tsínj griego nej.

<sup>11</sup> Ní gui'yaj Yan'anj si sá' nico ngā Pablo. <sup>12</sup> Ní nicaj ni sij pañuelo nūn chrā Pablo ngā ango si-gan' sij gan'anj gūta' ni sij rian ni ngüi a'nan'. Ní hué-é' ga'nej xi'i a'nan' ni ngüi daj. Ní gahui ni nanē xi'i niman ni ngüi daj nej. <sup>13</sup> Ní achéj gō'ngo ni tsínj israelita cayu ri ni sij nanē xi'i niman ni ngüi. Ní gaxi'i ni sij ga'mi ni sij si-xugüi Jesús rian ni ngüi nūn nanē xi'i niman. Ní gataj ni sij rian ni nanē xi'i daj:

—A'nij sun rián re' sisí gahui re' niman tsínj nan ngā si-xugüi Jesús tsínj xi'i a'mi Pablo. —Daj gataj ni sij.

<sup>14</sup> Ní hué daj gui'yaj ichij da'nij 'ngö tsínj israelita gu'naj sí' Esceva. Ní huin sí' 'ngö chrej a'nin'. <sup>15</sup> Ní ngaa hué daj ga'mi ni sij rian 'ngö tsínj nūn nanē xi'i niman, ngaa ní gataj nanē xi'i daj gunun ni sij:

—Ni'tnj Jesús. Ní ni'tnj un tsínj huin Pablo nej. Saní un sin huin ín re' únj. —Daj gataj nanē xi'i daj.

<sup>16</sup> Ngaa ní tsínj nūn nanē xi'i niman, ní güéj sí' guida'a nucaj sí' ichij ni tsínj daj. Ní gui'yaj gana sí' rian ni sij. Ngaa ní hua nne ni sij gunánj ni sij gahui ni sij hue' daj.

<sup>17</sup> Ní gunun daran' ni ngüi israelita ngā ni ngüi griego mān xuman' Efeso si guiran' ichij tsínj daj. Ní guxu'ui' nūn' ruhua ni sij, gui'yaj nuguan' daj. Ní ga'mi sá' ni sij xi'f si-xugüi Jesús. <sup>18</sup> Ní ga'nā' ga'i ni ngüi xuman ruhua ni'i Jesús. Ní ganata' yya ni sij ni gaquin' gui'yaj ni sij. <sup>19</sup> Ní ga'i tsínj gui'yaj stu'uaaj nicaj ni sij libro gui'yaj stu'uaaj ni sij ga'nā' ni sij gari yan'an ni sij rian daran' ni ngüi. Ní ngaa guiri ni sij cuenta daj du'ue ni libro gaca daj, ní guisíj huij xia chi' mí san'anj plata. <sup>20</sup> Hué daj huaj gahuin nico ni ngüi xuman ruhua ni'i si-nūguan' Señor. Ní xacaj ni ngüi cuenta sisí hua fuerza nicaj si-nūguan' Yan'anj.

<sup>21</sup> Hué daj sij ní gani ruhua Pablo gan'anj sij xuman' Jerusalén gāchin sij estado Macedonia ngā estado Acaya nej. Ní gataj sij sisí ngaa guisíj sij Jerusalén, ngaa ní hua niān si gan'anj sij xuman' Roma. <sup>22</sup> Ngaa ní ga'nij sij huij tsínj chracuij sij gan'anj nūngüej sí' es-

tado Macedonia huin nungüej sij Timoteo nga Erasto. Ni gahuin ran man'an sij doj güi estado Asia.

### El alboroto en Éfeso

<sup>23</sup> Ngaa daj ni ducu chrán' ni tsínj man xuman' Efeso ni ngüi nico' Yan'anj xanga'. <sup>24</sup> Ni hué daj gui'yaj ni sij si hua 'ngo tsínj gui'yaj sun gaga' plata gu'naj sí' Demetrio. Ni nari sí' nuhui le'ej daj rún' hua nuhui nne yan'anj gu'naj Diana. Ni 'yaj gana nico ni tsínj 'yaj sun nga sí' nga sun daj. <sup>25</sup> Ni gaquínj Demetrio daran' ni tsínj 'yaj sun daj sisi nahuin chre' ni sij. Ni gataj Demetrio gunun ni sij:

—Hua ni'í re' sisi 'yaj gana nico né' nga sun nan. <sup>26</sup> Sanj guini'i né' daj 'yaj tsínj gu'naj Pablo. Daj si gunun né' sisi achéj ataj sij sisi sé yan'anj yya huin yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi, ataj sij. Ni sé urin xuman' Efeso nan huin ataj sij nuguan' daj. Sanj achéj sij nin' gachra' chruhua estado Asia nata' sij rian ni ngüi xi'í nuguan' daj. Ni guisíj gahuin nico ni ngüi guxuman ruhua si gataj sij. <sup>27</sup> Ni ni'í né' sisi sî ga cuidado né', ni guere' si-sun né'. Ni hué daj guere' nuhui nne yan'anj Diana nej. Daj si sisi nitaj si gunun yan'anj ni ngüi rian nuhui nne yan'anj daj, hué dan ni guere' man'an yan'anj xana daj xi'í si gani ruhua ni sij sisi nun ní'yanj yan'anj da ga mánj. Ni nico' ni ngüi mán nin' gachra' estado Asia yan'anj nari ra'a né' daj nga ni ngüi nne nin' gachra' chruhua xungüi nej. —Daj gataj Demetrio gunun ni tsínj 'yaj ra'a yan'anj daj.

<sup>28</sup> Ni ngaa gunun ni sij nuguan' daj, ni ducu ga'man ruhua ni sij. Ni gaguáj ni sij gataj ni sij:

—Huin achij yan'anj Diana nico' né' huin né' tsínj man xuman' Efeso. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij. <sup>29</sup> Hué xi'í daj ni nachej ga'mi ni ngüi man xuman' daj gaguáj ni sij. Ni güéj ni sij guida'a ni sij nungüej tsínj gu'naj Gayo nga Aristarco ganucuaq ni sij gan'anj ni sij 'ngo hue' xxi rian nahuin yu' ni ngüi. Ni dugüi' Pablo huin nungüej sí'. Ni 'na' nungüej sí' estado Macedonia. <sup>30</sup> Ni ruhua Pablo gatu sij rian man ni ngüi daj. Sanj nun ga'uej ni tsínj nico' Yan'anj gatu sij mánj. <sup>31</sup> Ni man doj ni tsínj nicaj dugüi' nga Pablo scanij ni tsínj nicaj sun 'na' ni sí' estado Asia. Ni ga'níj ni tsínj daj nuguan' rian Pablo sisi sî gatúj sij hue' xxi da mánj.

<sup>32</sup> Diaj nahuin yu' ni ngüi, ni gaguáj go'ngo ni ngüi 'ngo nuguan'. Ni gaguáj ango ni sij ango nuguan'. Sanj nun acáj cuenta da'aj ni sij un sin huin 'yaj ni sij nahuin yu' ni sij. <sup>33</sup> Ni ráj ra'a ni tsínj israelita 'ngo tsínj gu'naj Alejandro sisi ga'mi sí' rian ni ngüi. Ni dugunun ra'a sí' sisi dínj ganiquin' du'ua ni ngüi. Daj si ruhua sí' nata' sí' sisi nitaj gaquin' da'ui ni tsínj nico' Yan'anj mánj. <sup>34</sup> Sanj ngaa xacaj ni sij cuenta sisi tsínj israelita huin Alejandro, ngaa ni da gaguáj ni sij huíj hora. Ni gataj ni sij:

—Huin achij yan'anj Diana nico' né' huin né' ni tsínj man xuman' Efeso. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij.

<sup>35</sup> Hué dan ni gunucuaq sranun gui'yaj sí' sisi dínj ganiquin' du'ua ni sij. Ni gataj sí':

—Gunun a ni é re' huin ín re' tsínj man xuman' Efeso si ga'mi. Ni'í daran' ni ngüi man chruhua xungüi sisi

dugumi xuman' Efeso nuhui nne yan'anj Diana huin-ín' yan'anj guinij xata'. <sup>36</sup> Ni rian na'ue gataj 'ngo tsínj daj sisi sé si xanga', ngaa ni hua nian si dínj gane du'ua á re'. Ni ga cuidado a ni é re' nga si gui'yaj á re'. <sup>37</sup> Ni tsínj nicaj á re' 'na' á re' nan, ni nitaj si gui'yaj quij ni sij rian nuhui mánj. Ni nitaj si ga'mi quij ni sij xi'í dan'anj né' mánj. <sup>38</sup> Sisi huin ruhua ni dugüi' Demetrio ga'mi gaquin' xi'í go'ngo ni tsínj daj, ni sun dan nne güesí nga ango ni tsínj nicaj sun. Ngaa ni ga'mi gaquin' ni sij rian ni tsínj nicaj sun. Ni gui'yaj yya ni sí' si-gaquin' go'ngo ni sij. <sup>39</sup> Ni sisi hua ango nuguan' achin ga'mi ni é re', ngaa ni ga'ue gui'yaj né' 'ngo junta daj rún' a'nin' si-ley né' sun. <sup>40</sup> Ga cuidado né' nun sa' nun gataj ni tsínj nicaj sun sisi mán né' unun' né' nga ni sij. Ni sî gunucuaq né' guiri' né' nuguan' danicaj né' rian ni sí' sisi nachinj snan'anj ni sí' nga xi'í si 'yaj né' nánj. —Daj gataj sranun daj.

<sup>41</sup> Ni ngaa guisíj ga'mi sij daj, ni na'níj sij nan' ni sij ducua ni sij.

### Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia

**20** Hué dan ni ngaa na'man ruhua ni ngüi daj, ni gaquínj Pablo ga'na' ni tsínj digui'yun si-nuguan' Jesucristo ga'ui' sij 'ngo chrej rian ni sí'. Ngaa ni nanan sij ni tsínj daj. Ni gataj sij sisi gan'anj sij. <sup>2</sup> Ni gachin sij ni xuman' ngaj estado daj. Ni nin' ruhua ga'ui' sij chrej rian ni ngüi nico' Jesucristo mán ni xuman' daj. Da' sîj da quisíj sij 'ngo estado gu'naj Grecia. <sup>3</sup> Ni ngaa guisíj hua'nij yahui gane sij estado daj, ni gani ruhua sij gahui sij rió achéj rian nnee gan'anj sij estado Siria. Sanj gunun sij sisi ruhua ni tsínj israelita dagahui' ni sí' man'an sij. Xi'í daj ni gani ruhua sij nani-caj sij estado Siria gachin sij estado Macedonia. <sup>4</sup> Ni guinicaq dugüi' ango ni sij nga Pablo gan'anj daran' ni sij. Ni ni tsínj daj huin tsínj gu'naj Sópater 'na' sí' xuman' Berea. Ni nungüej tsínj gu'naj Aristarco nga Segundo 'na' xuman' Tesalónica. Ni tsínj gu'naj Gayo 'na' xuman' Derbe. Ni guinicaq dugüi' Timoteo nej. Ni hué daj guinicaq dugüi' Tíquico nga Trófimo 'na' nungüej sí' estado Asia. <sup>5</sup> Ni ni tsínj daj gata' dian gan'anj. Ni man ni sij ana'uij ni sij xuman' Troas. <sup>6</sup> Ni ngaa gachin gui'yanj xa ni ngüi israelita chrachrúnj nitaj si 'nij levadura, ni gatúj anin' únj chruhua 'ngo rió chéj rian nnee gahui únj gan'anj únj xuman' Filipos. Ni un'un' güi guisíj únj xuman' Troas rian nacaj dugüi' únj nga ango ni sij. Ni ichij güi gunáj únj xuman' daj.

### Visita de despedida de Pablo en Troas

<sup>7</sup> Güi dacój semana daj, ni nahuin yu' ni únj xa nuguan'an ni únj chrachrúnj. Ni digyán Pablo nuguan' rian ni ngüi nico' Jesucristo mán yu'uj daj. Ni rian gahui sij ango gui gan'anj sij, ni gahuin sij ga'mi sij da da'aj yan'. <sup>8</sup> Ni man únj nahuin yu' únj 'ngo chruhua cuarto nata' xata'. Ni man nin' ruhua candil xiguinj. <sup>9</sup> Ni nne 'ngo tsínj hua lij gu'naj Eutico rian ventana. Ni rian a'mi xacan Pablo, ni ganun nin' ruhua nnej rian tsínj hua lij daj. Hué dan ni guinij sij chra huá'nij piso

hue' nata' xata'. Nĭ gahui' sij nachi nicaj ni sí'. <sup>10</sup> Ngaa nĭ nanij Pablo gan'anĭ guĭtaj sí' níman tsĭnj hua lij daj. Nĭ nanan sí' níman daj. Nĭ gataj Pablo gunun ni tsĭnj daj:

—Sĭ guxu'ui' a ni é re' mánj. Hua nĭ'na' sij nánj. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

<sup>11</sup> Hué daj síj nĭ nanicaj Pablo gahui sij gan'anĭ sij chruhua hue' nata' xata'. Nĭ gura' da'aj sij chrachrúnj xa ni sij. Nĭ gahuin sij ga'mi sij da' guerenga'. Ngaa nĭ gahui sij gan'anĭ sij. <sup>12</sup> Nĭ gahuin niā' nico ruhua ni sij xi'f si hua nĭ'na' tsĭnj hua lij guinij daj nicaj ni sij gan'anĭ sij.

### Viaje de Troas a Mileto

<sup>13</sup> Nĭ gata' dian anin' únj gan'anĭ únj nga riō guisĭj únj xuman' Asón. Daj si hua ga'mi né' si nacaj anin' únj Pablo yu'uj daj xi'f si gahuin ruhua sij gache sij guisĭj sij xuman' Asón daj. <sup>14</sup> Nĭ ngaa ganacaj dugüi' ni únj nga Pablo xuman' Asón, nĭ gahui sij chruhua riō nga anin' únj xuman' Mitilene. Nĭ gan'anĭ daran' únj. <sup>15</sup> Ngaa nĭ gahui únj chruhua riō. Nĭ ango güi guisĭj únj nichrun' 'ngo yu'uj gu'naj Quío. Nĭ ango güi guisĭj únj 'ngo yu'uj gu'naj Samos. Nĭ gunáj únj xuman' Trogilio 'ngo yan'. Nĭ ángo güi guisĭj únj xuman' Mileto. <sup>16</sup> Nĭ hué daj gui'yaj únj si nun ga'uej Pablo gan'anĭ sij xuman' Efe-so. Daj si na'uej sij gahuin ran sij gane sij estado Asia rian ngaj xuman' daj si huin ruhua sij guisĭj yoō sij xuman' Jerusalén güi huin gui'yanĭ Pentecostés.

### Discurso de despedida de Pablo en Mileto

<sup>17</sup> Ngaa mán ni únj xuman' Mileto, nĭ ga'nĭj Pablo 'n-gō nuguan' gan'anĭ xuman' Efe-so. Nĭ gaquĭnj sij ga'na' ni tsĭnj huin achij man scanij ni ngüi nahuin chre' nico' Jesucristo xuman' daj. <sup>18</sup> Nĭ ngaa guxuman ni sij, nĭ gataj Pablo gunun ni sij:

—Ni'i sa' ni é re' daj gui'yā scanij a ni é re' asĭj güi ga'na' sinĭj estado Asia. <sup>19</sup> Nĭ daran' ni güi ganēj scanij ni é re', nĭ gui'yaj sūnj rian Señor. Nĭ nagui'yaj le man'ānj. Nĭ gaco nĭn' ruhuāj nej. Nĭ guiran' nĭn' ruhuāj sayun, gui'yaj ni tsĭnj israelita nej. <sup>20</sup> Sanĭ nun dunā si natāj rian án re' daran' si ní'yanĭ án re'. Nĭ digyānj rian ni é re' chruhua cayu nga chruhua ducua' ni é re'. <sup>21</sup> Nĭ natāj rian ni tsĭnj israelita nga rian ni tsĭnj 'na' anéj chrej sisĭ ganani ruhua ni sij xi'f si-gaquin' ni sij. Nĭ guxuman ruhua ni sij ni'i ni sij Jesucristo huin Señor nico' né'.

<sup>22</sup> Yyaj nĭ a'nĭj Espíritu Santo gan'ān xuman' Jerusalén. Nĭ nun ni'tnj ni' daj guiran'ānj gan'ān xuman' daj. <sup>23</sup> Urin si ni'tnj huin sisĭ ngaa achē daran' ni xuman', nĭ ataj Espíritu Santo riānj sisĭ ana'uij ducua-ga' yūnj. Nĭ guiran' nĭn' ruhuāj sayun nej. <sup>24</sup> Güendāj ni nitaj si gahuin si gahuĭj. Nĭnanĭ huin ruhuāj gachē gui'yaj sūnj da ganahuij sun duguta sun Jesús yūnj natāj ni nuguan' sa' daj 'yaj Yan'anĭ sinduj rian né'. <sup>25</sup> Nĭ yyaj nĭ ni'tnj sisĭ scanij a ni é re', nĭ 'ngo ni ango ni é re' sĭ guini'i yūnj ga mánj. Nĭ huin ín re' ni tsĭnj gunun nuguan' ga'mi xi'f sun nicaj Yan'anĭ rian né'. <sup>26</sup> Xi'f

daj nĭ huin ruhuāj gataj yyāj gunun a ni é re' yyaj sisĭ nitaj gaquin' da'uĭj sisĭ gan'anĭ 'ngo dugüi' ni é re' rian yan'an. <sup>27</sup> Daj si hua natāj rian án re' daran' si huin ruhua Yan'anĭ si gui'yaj a ni é re'. Nĭ nitaj si huaj si garĭj huĭj nĭ a 'ngo nuguan' mánj.

<sup>28</sup> Xi'f daj nĭ daj rún' dugumi 'ngo tsĭnj daj dánj sij xachij, nĭ hué daj dugumi ni é re' man'an án re' nga daran' ni ngüi nico' Yan'anĭ nej. Nĭ huin ín re' tsĭnj huin achij niquin' scanij ni sij, gui'yaj Espíritu Santo. Xi'f daj dugumi a ni é re' niman ni sij. Nĭ naru'ue man'an Señor si-tun man'an sij guiránj sij ni ngüi nico' Yan'anĭ xanga' daj. <sup>29</sup> Nĭ ni'tnj sisĭ ngaa gan'ān, nĭ ga'na' ango ni tsĭnj digya' yun'unĭ. Nĭ rún' 'yaj 'ngo xá'yanĭ da'a xachij, hué daj gui'yaj ni sí' ngaa ga'na' ni sij rian ni é re'. <sup>30</sup> Nĭ hué scanij ni man'an ni é re', nĭ gahui ni tsĭnj ga'mi nuguan' yya xi'f si gahuin ruhua ni sij sisĭ guini-co' ni ngüi nico' Yan'anĭ ni sí'. <sup>31</sup> Xi'f daj nĭ ni'yaj sa' á re'. Nĭ nanun ruhua ni é re' sisĭ huā'nĭj yya yo' nun dunā si riquĭ 'ngo ducuanĭ rian daran' ni é re' nugüi ni-gan'. Nĭ da gacōj xi'f ni é re' nej aj.

<sup>32</sup> Yyaj nĭ naga'uĭj ni é re' rian Yan'anĭ. Nĭ dunā nuguan' rian ni é re' sisĭ ga'ue gui'yaj Yan'anĭ sinduj rian án re'. Nĭ nicaj nuguan' daj fuerza sisĭ sa' doj guini-co' a ni é re' Yan'anĭ. Nĭ nuguan' daj nicaj fuerza si ga'ue guĭman sa' nuguan'an án re' nga daran' ni ngüi gahuin sa' rian Yan'anĭ.

<sup>33</sup> Nitaj si gahuin ruhuāj nicā san'anĭ plata nga san'anĭ oro nej, si-gan' go'ngo ni ngüi mánj. <sup>34</sup> Sanĭ hua ni'i sa' ni é re' sisĭ gui'yaj sūnj nga ra'āj daj da guiri'tj si achin riānj nga si achin rian ni tsĭnj nicaj dugüi' ngāj nej. <sup>35</sup> Nĭ digyānj rian ni é re' nga daran' si gui'yā sisĭ hué daj gui'yaj sun daran' né'. Ngaa nĭ ga'ue chracuij né' ni ngüi yaco ran'. Nĭ ganun ruhua ni é re' si-nuguan' Señor Jesús. Nĭ gataj sij: "Huin niā' ruhua doj tsĭnj a'ui' ra'a dugüi' sij daj nga tsĭnj nahuin ra'a ni rasun 'yaj ni dugüi' sij." Daj gataj Señor Jesús gunun né'. —Gataj Pablo gunun ni tsĭnj 'na' xuman' Efe-so.

<sup>36</sup> Nĭ ngaa guisĭj ga'mi Pablo nuguan' daj rian ni sí', nĭ ganiquin' ráj dācoj sij nga ni sí'. Nĭ gachĭnj jni'yaj daran' ni sij rian Yan'anĭ. <sup>37</sup> Nĭ gaco nĭn' ruhua daran' ni sij. Nĭ nanan ni sij Pablo. Nĭ garun du'ua ni sij sí'. <sup>38</sup> Nĭ ganani nico ruhua ni sij xi'f si hua gataj Pablo sisĭ sĭ guini'i ni sij sí' ga mánj. Ngaa nĭ gata dugüi' ni sij gan'anĭ nĭcāj ni sij gaŭu sí' chruhua riō achéj rian nnee gan'anĭ sí'.

### Viaje de Pablo a Jerusalén

**21** Hué dan nĭ ngaa dunáj ni únj ni sij, nĭ gahui anin' únj chruhua riō gan'anĭ nĭca ni únj da' yu'uj gu'naj Cos. Nĭ ango güi guisĭj únj 'ngo yu'uj gu'naj Rodas. Ngaa nĭ guisĭj únj xuman' Pátara. <sup>2</sup> Nĭ hué xuman' daj, nĭ nari' anin' únj riō huaj xuman' Fenicia. Ngaa nĭ gahui ni únj gan'anĭ únj. <sup>3</sup> Hué dan nĭ guini'i anin' únj yu'uj gu'naj Chipre. Nĭ gachin únj chrej ra'a sa' yu'uj daj guisĭj únj estado Siria rian ngaj 'ngo xuman' gu'naj Tiro. Nĭ yu'uj daj gahui únj chruhua riō xi'f si huin



ruhua ni tsínj dugumi riō daj guiri ni sij carga man chruhua riō.

<sup>4</sup> Ni nano' anin' únj ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Ni nari' únj ni sij. Ni guna únj ichij güi nga ni sij. Ni hua ga'mi chrun Espíritu Santo rian ni sij sisi si gan'anj Pablo xuman' Jerusalén, gataj ni sij gunun sí'.

<sup>5</sup> Sanj ngaa guisij ichij güi daj, ni gahui anin' únj gan'anj únj. Ni gan'anj nıcaj ni dıcuca ni tsínj nico' Jesucristo daj anin' únj da' du'ua xuman' daj. Ni ganiquin' ráj dıcoj daran' ni únj rian yo'ój chru ngaj du'ua nnee yan'anj gachínj jni'yaj ni únj rian Yan'anj. <sup>6</sup> Hué dan ni nanan daran' ni únj ni dugüi' ni únj. Ni natúj anin' únj chruhua riō achéj rian nnee. Ni nanıcaj ni sij guinan' ni sij ducua ni sij.

<sup>7</sup> Ni gahui anin' únj xuman' Tiro guisij únj xuman' Tolemaida. Ni nacaj dugüi' únj nga ni tsínj nico' Jesucristo xuman' daj. Ni guna únj urin güi nga ni sij. <sup>8</sup> Anjo güi gahui únj nga Pablo gan'anj únj guisij únj xuman' Cesarea. Ni gan'anj únj ducua Felipe huin sí' 'ngo tsínj chéj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Ni huin sí' 'ngo ni ichij ni tsínj chracuij ni xuhuij ni tsínj apóstol huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Ni guna anin' únj nga sí'. <sup>9</sup> Ni nne yan gan'anj da'ni xana Felipe. Ni huin ne ngüi a'mi nuguan' riqui Yan'anj rian ne. <sup>10</sup> Ngaa guisij ga'i güi gane únj yu'uj daj, ni guisij 'ngo tsínj 'na' estado Judea gu'naj sí' Agabo. Ni huin sí' 'ngo tsínj a'mi nuguan' riqui Yan'anj rian sí'. <sup>11</sup> Ni ngaa guisij tsínj daj rian nne únj, ni guida'a sij danij sincho Pablo. Ni numij sij ra'a sij nga dacój sij. Ni gataj sij:

—Ataj Espíritu Santo sisi xuman' Jerusalén, ni hué daj gınumi ni tsínj israelita tsínj danij sincho nan naga'ui' ni sí' ra'a ni tsínj 'na' anéj chrej. —Daj gataj tsínj daj.

<sup>12</sup> Ni ngaa gunun únj nga ni tsínj man xuman' Cesarea nuguan' daj, ni ga'mi yaco únj rian Pablo sisi si gan'anj sij xuman' Jerusalén mánj. <sup>13</sup> Sanj gataj Pablo:

—Ni un sin huin ni aco a ni é re', ni nani ruhuaj, 'yaj á re' únj. Hua nıca ruhuaj sisi gumi ni sij yünj xuman' Jerusalén. Sanj sé urin si gumi ni sij, sanj hua nıca ruhuaj gahuıj xuman' daj xi'f Señor Jesús. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

<sup>14</sup> Ni rıan nun ga'ue gınum Pablo si-nuguan' únj, ni ga'nin' ruhua únj, gataj únj:

—Si guı'yaj Señor si aran' ruhua sij nánj. —Daj gataj ni únj.

<sup>15</sup> Ni ngaa guisij ni güi daj, ni guı'yaj xugüi anin' únj. Ni gan'anj únj xuman' Jerusalén. <sup>16</sup> Ni guınicaj dugüi' go'ngo ni tsínj nico' Jesucristo 'na' xuman' Cesarea nga ni únj gan'anj únj. Ni nıcaj ni sí' ni únj gan'anj ni sí' ducua 'ngo tsínj gu'naj Mnasón 'na' sí' yo'ój gu'naj Chipre huin sí' 'ngo tsínj nico' Jesucristo asij ná. Ni guna únj ducua sí'.

#### Arresto de Pablo en el templo

<sup>17</sup> Ni ngaa guisij ni únj xuman' Jerusalén, ni gahuin nıa' ruhua ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo guisij únj rian ni sij. <sup>18</sup> Ni anjo güi, ni gan'anj ni'yaj Pablo rian nne Jacobo nga ni únj. Ni nahuin chre' daran' ni tsínj huin achij yu'uj daj. <sup>19</sup> Ni gachínj snan'anj Pablo

sisi hua sa' nne ni sij. Hué dan ni nata' sí' da' go'ngo nuguan' guı'yaj sa' Yan'anj nga ni tsínj 'na' anéj chrej ngaa nata' sí' si-nuguan' Yan'anj rian ni sij. <sup>20</sup> Ni ngaa gunun ni sij si gataj Pablo, ni ga'mi sa' 'ueé ni sij rian Yan'anj. Ni gataj ni sij rian Pablo:

—Ni'yaj sa' re' jnanj. Scanij ni tsínj israelita, ni man ga'i mí ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesús. Sanj huin ruhua daran' ni sij dagahuin ni sij si-dıcucaj Moisés. <sup>21</sup> Ni hua gunun ni sij nuguan' sisi digyán man'án re' rian ni tsínj israelita man scanij ni tsínj 'na' anéj chrej sisi si xacaj ni sí' cuenta nga si ga'nin' Moisés sun rian né'. Ni gunun ni sij si gatáj re' sisi si guta' ni sij da'nga' nnee cúj da'nıj ni sij. Ni si guınicó' ni sij si-chrej ni xi' guimán asij ná. <sup>22</sup> Ni un sin guı'yaj únj, ruhua re' únj. Xanga' sisi xacaj cuenta ni sij sisi guisij re' yu'uj nan, ngaa ni nahuin yu' ni sij.

<sup>23</sup> Xi'f daj ni guı'yaj re' rún' gataj únj nan. Ni quin' gan'anj tsínj scanij ni únj nan. Ni hua nıan dagahuin ni sij nuguan' gataj yya ni sij rian Yan'anj. <sup>24</sup> Ngaa ni guınicaj dugüi' re' gan'anj re' nga ni sij. Ni naga'ui' anin' é re' man'an án re' rian Yan'anj. Ni naru'ue re' si gahuin si-gasto ni sij dagahuı' ni sij xucu rian Yan'anj. Ngaa ni ga'ue gaca can chrı ni sij. Ni hué chrej daj guıni'i ni tsínj daj sisi sé si xanga' huin ni nuguan' gunun ni sij xi'f man'án re'. Ni guıni'i ni sij sisi dagahuin man'án re' rian si-ley Moisés nej.

<sup>25</sup> Sanj güenda ni tsínj 'na' anéj chrej nico' Jesucristo huin ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo, ni guisij garun ni únj 'ngo yanj rian ni sí'. Ni hua gataj ni únj sisi nitaj nınj huin sisi dagahuin ni sij si-dıcucaj Moisés mánj. Maan si si xa ni sij nnee xucu ga'ui' ni ngüi rian yan'anj nari ra'a ni ngüi. Ni si xa ni sij tun nga nnee xucu duguáj ni sij xá xú'. Ni si guı'yaj ni sij gaquin' nga anjo yun'unj xana mánj. Hué daj garun únj rian ni sij. —Gataj ni tsínj huin achij daj gunun Pablo.

<sup>26</sup> Ngaa ni nıcaj dugüi' Pablo nga gan'anj ran' tsínj daj. Ni anjo güi gan'anj nuguan'an ni sij naga'ui' ni sij man'an ni sij rian Yan'anj. Asíj ni gatúj sij chruhua nuhui nata' sij rian chrej un güi huin ganahuij naga'ui' ni sij man'an ni sij rian Yan'anj. Ni hué güi daj huin ngaa ga'ui' go'ngo ni sij xucu rian Yan'anj xi'f ni sij.

<sup>27</sup> Ni ngaa ruhua guisij ichij güi daj, ni guıni'i doj ni tsínj israelita 'na' estado Asia si niquin' Pablo chruhua nuhui. Hué dan ni ga'man ruhua daran' ni ngüi nahuin chre' yu'uj daj, guı'yaj ni sij. Hué dan ni guida'a ni sij Pablo. <sup>28</sup> Ni gaguáj ni sij. Ni gataj ni sij:

—Ni tsínj israelita, chracuij ni é re' ni únj si hué tsínj nan chéj sij daran' yu'uj digyán sij rian ni ngüi ni nuguan' unun' nga ni únj huin ni únj ni tsínj israelita. Ni unun' si-nuguan' sij nga si-dıcucaj Moisés nga nuhui nan nej. Ni gatúj go'ngo ni tsínj griego chruhua nuhui nan, guı'yaj sij nej. Ni xi'f daj ni gahuin quıj ruhua nuhui nan. —Hué daj gataj ni sij.

<sup>29</sup> Ni hué daj gataj ni sij si hua guıni'i ni sij guınicaj dugüi' Pablo nga tsínj gu'naj Trófimo riqui xuman' daj huin sí' 'ngo tsínj 'na' xuman' Efeso. Ni gani ruhua ni sij sisi gatu sí' chruhua nuhui, guı'yaj Pablo.

<sup>30</sup> Nĭ ga'man ruhua daran' ni tsínj man xuman' daj. Nĭ gunánj ni sij ga'na' guida'a ni sij man'an Pablo ganucuaq ni sij guiri ni sij sí' ne' chrej xe' nuhui daj. Nĭ hué 'ngo hora daj naránj ni sij rian nuhui. <sup>31</sup> Nĭ hua huin ruhua dagahui' ni sij Pablo ngaa gunun snado huin achij rian xi'nin' snado daj sisi aguáj daran' ni ngüi man xuman' Jerusalén. <sup>32</sup> Ngaa nĭ nicaj snado huin achij daj ni snado nico' sij ngā ni snado centurión nej. Nĭ gunánj ni sij gan'anj nĭ'yaj ni sij rian man ni ngüi daj. Nĭ ngaa guini'i ni ngüi snado huin achij daj ngā ni snado nico' sí', ngaa nĭ duna ni sij si ga'ui' ni sij Pablo. <sup>33</sup> Ngaa nĭ gahuin nĭchrun' snado huin achij daj rian nne Pablo. Nĭ guida'a si sij sí'. Nĭ ga'nin' sij sun sisi gumi ni sij huij cadena sí'. Asíj nĭ nachínj snan'anj sij ni ngüi un sin huin sí', nĭ nunj huin gui'yaj sí'.

<sup>34</sup> Nĭ nini huin nuguan' gaguáj go'ngo ni ngüi daj. Nĭ gaguáj angó ni sij angó nuguan' gachej ga'mi ni sij. Nĭ nun ri' ruhua snado huin achij daj si gui'yaj yya sij xi'f si guixij ruhua sij si gaguáj ni sij. Hué dan nĭ ga'nin' sij sun sisi nĭcaj ni snado gan'anj ni sí' ducua ni sí' Pablo. <sup>35</sup> Nĭ ngaa hua guisij ni snado gahui ni sij rian scalera guisij ni sij rian man ni sij, nĭ gata xata' ni sij Pablo guisij ni sij. Daj si nin' ruhua huin ruhua ni ngüi dagahui' ni sij Pablo.

<sup>36</sup> Nĭ nico' ran ni ngüi huaj ne' rucu ni sij. Nĭ gaguáj ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Dagahui' a ni é re' sí'. —Gataj ni sij ni'yaj ni sij Pablo.

### Defensa de Pablo ante el pueblo

<sup>37</sup> Nĭ ngaa huaj gatu ni sij ngā Pablo rian man ni sij, nĭ nachínj snan'anj Pablo snado huin achij daj. Nĭ gataj sij:

—Ga'ue ga'mi doj ngā re' ní'. —Daj gataj Pablo gunun snado huin achij daj.

Ngaa nĭ gataj snado huin achij daj:

—Chrun re' ga'mi re' snánj griego ní'. <sup>38</sup> Nĭ sé re' huin tsínj 'na' ne' Egipto gunún' re' ngā gobierno, nĭ gahui gan'anj mí snado ngā re' gan'anj quij qui'yanj nāco asíj ganij mí'. —Daj gataj snado huin achij daj nachínj snan'anj sij Pablo.

<sup>39</sup> Ngaa nĭ gataj Pablo:

—Huē huin 'ngo tsínj israelita 'nāj xuman' Tarso huin-ín' 'ngo xuman' huin achij ngaj estado Cilicia. Sanĭ gui'yáj re' sinduj rĭqui re' si ga'mi rian ni ngüi aj. —Daj gataj Pablo.

<sup>40</sup> Hué dan nĭ ga'ui' snado huin achij permiso. Ngaa nĭ gan'anj niquin' Pablo rian scalera daj. Nĭ dugunun ra'a sij rian ni ngüi sisi dĭnj gahuin du'ua ni sí'.

Nĭ ngaa ganiquin' du'ua ni sí', nĭ ga'mi Pablo snánj hebreo rian ni sij. Nĭ gataj sij:

**22** —Gunun sa' á re' si gatā gunun a ni é re' xi'f man'ānj huin ín re' jnánj né' ngā da'nun' né'.

—Daj gataj Pablo.

<sup>2</sup> Nĭ ngaa gunun ni sij ga'mi Pablo snanj hebreo, ngaa nĭ nani sa' chraqiij ni sij. Nĭ gataj Pablo:

<sup>3</sup> —Huē huin tsínj israelita. Nĭ ga'ngā xuman' Tarso, estado Cilicia. Sanĭ gachĭ xuman' Jerusalén nan. Nĭ

digui'yünj ngā maestro gu'naj Gamaliel. Nĭ gahuin chrun sa'āj si-ley ni xí' nej. Nĭ xanga' yya gui'yaj sünj si-sun Yan'anj. Nĭ daj rún' 'yaj ni é re' acuan', hué daj gui'yā nej. <sup>4</sup> Asíj sini nĭ chran' yun'ün ni ngüi nicaj dugüi' ngā Jesús. Nĭ gahuin ruhūaj dagahui' ni sij. Nĭ gumĭ ni sij. Nĭ garĭ ducuaga' ni tsínj ngā ni ngüi xana nej. <sup>5</sup> Nĭ chrej a'nin' ngā ni tsínj huin achij huin ni sij testigo sisi hué daj gui'yā. Nĭ rĭqui ni sí' yanĭ carta nicā gan'ān rian ni dugüi' né' ni tsínj israelita nne xuman' Damasco. Nĭ huaj nanōj ni ngüi nico' Jesús. Ngaa nĭ nicā ga'nāj xuman' Jerusalén gahuin ni sij castigo, ruhūaj aj.

<sup>6</sup> Sanĭ ngaa huaj gahuin nĭchrunj xuman' Damasco gaxuj, nĭ nasinunĭ chre ga'na' 'ngo yan'an xata' guixiguin ganicaj rian huaj man'ānj. <sup>7</sup> Nĭ 'ngo ganatū rian yo'ój. Nĭ gunünj 'ngo tsínj ga'mi ngāj. Nĭ gataj sij:

“Saulo, Saulo, un sin huin nĭ chran' yun'únj re' man'ānj únj.” Daj gataj tsínj daj gunünj. <sup>8</sup> Ngaa ni: “Nĭ un sin huin re', Señor.” Gataj man'ānj. Ngaa nĭ gataj sij:

“Huē huin Jesús 'na' Nazaret. Hué man'ānj huin chran' yun'únj re' aj.” Daj gataj Jesús gunünj. <sup>9</sup> Nĭ guini'i yya ni tsínj huan'anj ngāj yan'an daj. Nĭ guxu'ui' ni sij. Sanĭ nun gunun ni sij nuguan' ga'mi Jesús riānj mánj.

<sup>10</sup> Ngaa nĭ gataj man'ānj: “Daj gui'yā, ruhuá re', Señor.” Gataj man'ānj. Ngaa nĭ gataj Señor gunünj: “Nāchica re' gan'anj re' xuman' Damasco. Yu'uj daj gataj ni sij gunun re' daran' si huin gui'yáj re' aj.” Daj gataj sij gunünj. <sup>11</sup> Nĭ rĭan gahuin durĭj gui'yaj yan'an xiguin nu-cuaq daj, ngaa nĭ guida'a ni tsínj nicaj dugüi' ngāj ra'āj gan'anj ni únj guisĭj únj xuman' Damasco.

<sup>12</sup> Nĭ xuman' daj nne 'ngo tsínj gu'naj Ananías. Nĭ hua cuidado sij dagahuin sij si-ley Moisés. Nĭ a'mi sa' daran' ni tsínj israelita man xuman' Damasco xi'f sij.

<sup>13</sup> Nĭ ga'na' nĭ'yaj Ananías man'ānj. Nĭ ngaa guisĭj sij, nĭ gataj sij gunünj: “Jnánj Saulo, yyaj nĭ naxiguin rián re'.” Gataj sij. Nĭ 'ngo hora naxiguin riānj guini'yā sij. <sup>14</sup> Nĭ gataj sij: “Nacui Yan'anj nico' ni xí' man'án re' sisi guini'i sa' re' si huin ruhua man'an Yan'anj. Nĭ huin ruhua Yan'anj sisi guini'í re' tsínj hua nĭca nin' ruhua huin sí' Jesús. Nĭ gunun re' si-nuguan' man'an Jesús, ruhua Yan'anj nej. <sup>15</sup> Daj si gahuin man'án re' tsínj nā-ta' xi'f Jesús rian daran' ni xungüi. Nĭ gan'anj nāta' re' si guini'í re' ngā si gunún re' rian ni ngüi. <sup>16</sup> Yyaj nĭ si gano'ó re' nāchica re'. Nĭ gan'anj gata' nneé re' ngā si-xugüi Señor. Nĭ jnāruhui sij si-gaquin' re' aj.” Gataj Ananías riānj.

<sup>17</sup> Hué dan nĭ ngaa nānicā xuman' Jerusalén, nĭ gan'ān nuhui gachínj jni'yā. Nĭ digyán Yan'anj 'ngo rasun riānj. <sup>18</sup> Nĭ guini'ĭnj man'an Señor. Nĭ gataj Señor gunünj: “Yoq gahui re' xuman' Jerusalén. Daj si si garáj xina ni sij nuguan' nāta' re' xi'f mánj.” Daj gataj Señor gunünj. <sup>19</sup> Hué dan nĭ gataj man'ānj: “Señor, ni'i ni sij sisi gatúj man'ānj daran' ni nuhui, nĭ garij man'ānj ducuaga' daran' ni ngüi xuman ruhua ni'f re'. Nĭ garĭ nne' xiráj ni sij nej. <sup>20</sup> Nĭ ni'i ni sij sisi ngaa gayanj si-tun man'an Esteban huin sí' tsínj gui'yaj sun rián re' ga'mi sí' si-nuguan' man'án re', ngaa nĭ niquin' man'ānj yu'uj daj. Nĭ ga'ue sisi dagahui' ni sij sí'. Nĭ da' dugumĭj

si-gan' ni tsínj dagahui' daj." Hué daj gatā gunun Señor. <sup>21</sup> Sanj gataj Señor: "Güj si a'nī gan'anj gan' re' rian ni ngüi man anéj chrej." Daj gataj Señor gunünj. —Gataj Pablo gunun ni tsínj nahuin yu' daj.

### Pablo en manos del tribuno

<sup>22</sup> Nj gunun ni ngüi si-nuguan' Pablo da' nuguan' daj. Sanj ngaa ga'mi sij xi'í ni tsínj 'nā' anéj chrej, nj gaxi'í ni sij gaguáj ni sij. Nj gataj ni sij:

—Si gahui' naj tsínj nan. Si ga'ue ga ni'na' sij rian xungüi mánj. —Hué daj gataj ni sij xi'í Pablo.

<sup>23</sup> Nj rian aguáj ni sij nagunan' ni sij si-gan' ni sij dagaman' ni sij yo'ój yaj xata', <sup>24</sup> hué dan nj ga'nin' snado huin achij sun sisi nā'nij ni snado Pablo rian man ni sij. Nj gataj sí' sisi gari ni sij nne' xiráj Pablo sisi gataj Pablo un sin xi'í huin aguáj ni ngüi ni'í ni sij Pablo. <sup>25</sup> Sanj ngaa guisij gumij ni sij ngā nnij, nj hua ruhua ni sij ga'ui' sij nne', ngaa nj nachínj snan'anj Pablo capitán niquin' daj. Nj gataj sí':

—Nīcaj sun ni é re' ga'ui' re' nne' 'ngo tsínj romano ní'. Nj achin si ga'ui' ni sij gaquin' xi'í man'ānj. —Daj gataj Pablo gunun capitán daj.

<sup>26</sup> Nj ngaa gunun capitán nuguan' daj, nj gan'anj nā-ta' snan'anj sij gunun snado huin achij daj. Nj gataj sij: —Ga cuidado si guiyáj re' si tsínj nan huin 'ngo tsínj romano. —Daj gataj sij gunun snado huin achij daj.

<sup>27</sup> Ngaa nj gan'anj snado huin achij daj rian niquin' Pablo. Nj nachínj snan'anj sij. Nj gataj sij:

—Xanga' hué re' huin 'ngo tsínj romano ní'. —Daj gataj sij.

—Huēj huin nánj. —Gataj Pablo.

<sup>28</sup> Ngaa nj gataj snado daj:

—Gutin' nīn' ruhuāj san'anj da gahuīnj tsínj romano. —Daj gataj sij.

Ngaa nj gataj Pablo:

—Huēj huin 'ngo tsínj romano ga'ngā ni nánj an. —Daj gataj Pablo.

<sup>29</sup> Asij nj ni tsínj ruhua gari nne' xiráj Pablo, nj guxun ni sí' man'an sí'. Nj guxu'ui' snado huin achij daj si hua numij sij Pablo huin sí' 'ngo tsínj romano.

### Pablo ante el concilio

<sup>30</sup> Nj huin ruhua snado huin achij daj guñi'í sij un sin xi'í huin a'mi gaquin' ni tsínj israelita rian xi'í Pablo. Hué dan nj ango güi nj ga'nin' sij sun sisi nāchi ni snado Pablo. Nj ga'nin' sij sun si nahuin yu' ni chrej huin achij ngā daran' ni tsínj man junta nico. Ngaa nj guiri sij Pablo gani sij rian ni tsínj man junta nico daj.

**23** Ngaa nj ni'yaj sa' Pablo rian ni tsínj man junta daj. Nj gataj sij:

—Jnánj né', da acuan' nj nīnanj sa' guiyā rian Yan'anj. Nj nitaj gaquin' nūn nimānj mánj. —Daj gataj Pablo.

<sup>2</sup> Hué dan nj ga'nin' Ananías sun rian ni tsínj niquin' nīchrun' ngā Pablo sisi ra'ui ra'a ni sí' du'ua Pablo. Nj Ananías huin chrej a'nin' rian ni chrej. <sup>3</sup> Ngaa nj gataj Pablo gunun sij:

—Ga'ui' Yan'anj man'án re' huín re' tsínj digya' yun'unj. Hué nné re' nagui'yaj yá re' si-nuguan'ānj rún' a'nin' ley sun. Nj sisi hué daj 'yáj re', ngaa nj un sin huin, nj a'nín' re' sun sisi ga'ui' ni sij man'ānj únj. Daj si sé daj a'nin' ley sun mánj. —Daj gataj Pablo.

<sup>4</sup> Ngaa nj gataj ni tsínj niquin' xi'nij Pablo gunun sij: —Hué tsínj nan huin chrej huin rian nīn' rian Yan'anj. Ngaa nj un sin huin nj a'mí re' daj rian sí' únj. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

<sup>5</sup> Ngaa nj gataj Pablo:

—Nun guini'īnj sisi chrej huin rian nīn' huin sí' man jnánj. Daj si hua garun ni sij rian yanj asij hua ná: "Si ga'mi quij né' nī'yaj né' tsínj nicaj sun rian ni dugüi' né'." —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

<sup>6</sup> Ngaa nj xacaj sa' Pablo cuenta sisi da'aj ni sij huin tsínj saduceo. Nj ango da'aj ni sij huin tsínj fariseo. Ngaa nj ga'mi nucaj Pablo rian ni tsínj man junta daj. Ni gataj sij:

—Jnánj né', huēj huin tsínj fariseo. Nj tsínj fariseo huin chrē nej. A'mi gaquin' ni sij riānj xi'í si xuman ruhuāj sisi ga'ue gāna'nij ni tsínj gahui'. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

<sup>7</sup> Ngaa nj ngaa gataj Pablo nuguan' daj, nj gaxi'í gunun' ni tsínj fariseo ngā ni tsínj saduceo. Nj gura' da'aj huij xi'nin' man'an ni sij. <sup>8</sup> Daj si ataj ni tsínj saduceo sisi nitaj si gāna'nij ni tsínj gahui'. Nj ataj ni sij sisi nitaj ángel mánj. Nj nitaj niman ni ngüi, ataj ni sij nej. Sanj ni tsínj fariseo xuman ruhua daran' ni nuguan' nan.

<sup>9</sup> Ngaa nj gagúaj daran' ni sij. Nj naxuman go'ngo ni tsínj digyān si-ley Yan'anj rian ni ngüi huin ni sí' tsínj fariseo. Nj gataj ni sí':

—Nitaj si da'ui tsínj nan gaquin' ruhua únj mánj. Si ruhuaj, nj ga'mi 'ngo níman ngā sij, asj ga'mi 'ngo ángel ngā sij, si ruhuaj. Si gunún' ngā Yan'anj mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>10</sup> Nj ducu gunun' ni tsínj man junta daj. Xi'í daj nj guxu'ui' snado huin achij daj sisi gutin' ni sij Pablo. Hué daj nj gaquínj sij ga'na' go'ngo ni snado guiri ni sí' Pablo scanij ni sij nīcaj ni sí' gan'anj sí' chruhua hue' rian man ni sí'.

<sup>11</sup> Nj ngaa guini' ango güi, nj narugüi' Señor rian Pablo. Nj gataj Señor:

—Ga nucaj nimán re'. Daj si daj rún' ga'mí re' rian xi'ij rian ni tsínj man xuman' Jerusalén nan, nj hué daj ga'mi re' rian ni tsínj man xuman' Roma nej. —Daj gataj Señor gunun Pablo.

### Complot contra Pablo

<sup>12</sup> Ango güi nj daga'mi dugüi' go'ngo ni tsínj israelita si dagahui' ni sij Pablo. Nj gataj ni sij sisi si guiri' ni sij dagahui' ni sij Pablo, ngaa nj ga'ue guiyaj Yan'anj castigo ni sij. Nj gataj ni sij sisi si xa ni sij si go'o ni sij da guiri' ni sij dagahui' ni sij sí'. Nj guta' nīca yya ni sij sisi hua yya si a'mi ni sij.

<sup>13</sup> Nj gachin chrā huij xia ni tsínj daga'mi dugüi' daj.

<sup>14</sup> Hué daj síj nj gan'anj ni tsínj daj rian ni chrej a'nin' ngā ni tsínj huin achij nej. Nj gataj ni sij:

—Hua guta' nica yya ni únj sisi xá ni únj ngaa nun gunucuaj ni únj dagahui' ni únj Pablo, ni ga'ue gui'yaj Yan'anj castigo ni únj. <sup>15</sup> Yyaj ni gachinj jni'yaj á re' nga ni tsínj man junta nico nan rian snado huin achij daj sisi guinicaj sij a'yoj Pablo ga'na' sij rian án re'. Ni gataj á re' sisi hua nian guini'i a ni é re' doj xi'í Pablo. Ni ngaa achin guisij sij nan, ni a hua chrún ruhua únj dagahui' únj sij chruhua chrej. —Daj gataj ni tsínj daj.

<sup>16</sup> Sanj gunun da'nij xiga'uij Pablo xi'í gaquin' daj. Hué dan ni gan'anj sij gatúj sij rian man ni snado. Ni nata' sij nuguan' daj gunun Pablo. <sup>17</sup> Ngaa ni gaquin' Pablo ga'na' 'ngo snado centurión, ni gataj sij:

—Guinicaj re' tsínj le nan gan'anj sij rian snado huin achij si hua 'ngo nuguan' nata' sij gunun sí'. —Daj gataj Pablo.

<sup>18</sup> Ngaa ni nicaj centurión stucun' Pablo gan'anj sij rian snado huin achij daj. Ni gataj sij:

—Gaquin' Pablo guisij man'anj rian sí' huin sí' tsínj nun ducuaga'. Ni gachinj jni'yaj sí' sisi guinicá tsínj hua le nan ga'nāj rián re' si hua 'ngo nuguan' nicaj sij nata' sij gunun re'. —Daj gataj centurión daj gunun snado huin achij.

<sup>19</sup> Ngaa ni guida'a snado huin achij daj stucun' Pablo. Ni gan'anj nini nungüej sij nachinj snan'anj sí' man'an sij. Ni gataj sí':

—Ni un sin huin ruhua re' gataj re' gunünj únj. —Daj gataj sí'.

<sup>20</sup> Hué dan ni gataj stucun' Pablo:

—Hua daga'mi dugüi' ni tsínj israelita sisi gachinj jni'yaj ni sij rián re' nicaj re' Pablo gan'anj re' a'yoj rian junta nico. Ni gataj ni sij sisi ruhua ni sij guini'i ni sij doj xi'í Pablo. <sup>21</sup> Sanj si guxuman ruhua re' si gataj ni sij si gachin chra huji xia tsínj man ana'uij huí du'ua chrej. Ni sisi xá ni sij go'o ni sij ngaa nun dagahui' ni sij Pablo, ngaa ni ga'ue gui'yaj Yan'anj castigo ni sij, ataj ni sij. Ni hua guta' nica yya ni sij sisi hué daj gui'yaj ni sij. Ni yyaj man chrún ni sij ana'uij ni sij sisi ga'uej ruhua re' nga si huin ruhua ni sij. —Daj gataj stucun' Pablo gunun snado huin achij.

<sup>22</sup> Hué dan ni na'nij snado daj sisi nan' stucun' Pablo ducuá sij. Ni ga'nin' sí' sun sisi si nata' sij rian ni a 'ngo ni ngüi si ga'mi nungüej sij.

### Pablo es enviado a Félix, el gobernador

<sup>23</sup> Ngaa ni gaquin' snado huin achij daj sisi ga'na' huji snado centurión. Ni ga'nin' sij sun sisi ga chrún gui'yaj nungüej sí' nga huji ciento snado ga un ni nga hua'nij xia chi' snado guítaj guayo nga ango huji ciento snado guinicaj lanza gan'anj daran' ni sij xuman' Cesarea. <sup>24</sup> Ni ga'nin' sij sun sisi gui'yaj xugüi sij guayo guítaj Pablo gan'anj sa' sí' rian gobernado gu'naj Félix.

<sup>25</sup> Ni ga'nij snado huin achij daj 'ngo yanj carta gan'anj-án' nga nungüej sij. Ni gataj carta daj:

<sup>26</sup> “Hué huin Claudio Lisias. Ni a'nī 'ngo carta nan huaj rián re' huin re' gobernado Félix 'ngo tsínj huin achij sa' nīn' ruhua. Hua sa' nné re' ní'. <sup>27</sup> Cuan guida'a ni tsínj israelita tsínj nan. Ni huaj dagahui' ni sij sí'. Sanj ngaa gunünj, ni gan'án nga ni snado. Ni guxünj

Pablo ra'a ni sij. Ni hué daj gui'yá si hué sí' huin tsínj romano. <sup>28</sup> Ni gahuin ruhuāj guini'tnj un sin xi'i huin a'ui' ni sij gaquin' sí'. Ngaa ni nicā gan'án rian junta rian man ni sij. <sup>29</sup> Hué dan ni guini'tnj sisi xi'í si-ley man'an ni sij a'ui' ni sij gaquin' xi'í sí'. Sanj nitaj xi'í gahui' sí', ruhuāj aj. Ni nitaj xi'í gunun sí' ducuaga' nej. <sup>30</sup> Sanj ngaa gunünj sisi daga'mi dugüi' ni tsínj israelita si dagahui' ni sij sí', hué dan ni ga'nī guchi' sí' rián re'. Ni ga'nī sun rian ni tsínj a'ui' gaquin' sisi guchi' ni sij ga'ui' ni sij gaquin' xi'í sí' rián re'.” Hué daj gataj yanj ga'nij snado huin achij daj rian gobernado.

<sup>31</sup> Ni daj rún' ga'nin' snado huin achij sun, ni nicaj ni snado Pablo gan'anj ni sij ne' ni dā' xuman' Antípatris.

<sup>32</sup> Ango güi ni dunáj ni sij ni snado taj guayo gan'anj ni sí' nga Pablo. Ni nanicaj ni sij hue' rian man ni sij.

<sup>33</sup> Ngaa guisij ni snado taj guayo xuman' Cesarea, ni ga'ui' ni sij carta ra'a gobernado. Ni naga'ui' ni sij Pablo ra'a sí' nej. <sup>34</sup> Ni ngaa guisij gaya gobernado yanj carta daj, ni nachinj snan'anj sij ni a 'na' Pablo. Ni ngaa gunun sij sisi estado Cilicia 'na' Pablo <sup>35</sup> ni gataj sij:

—Ngaa guxuman ni tsínj a'ui' gaquin' xi'í re', ngaa ni gunünj si-nuguan' re'. —Daj gataj gobernado gunun Pablo.

Hué dan ni ga'nin' sij sun sisi dugumi ni snado man'an Pablo rian si-palacio rey gu'naj Herodes.

### Defensa de Pablo ante Félix

**24** Ni ngaa gachin un'un' güi, ni guxuman chrej a'nin' xuman' Cesarea huin sí' Ananías nga doj ni tsínj huin achij nej, nga 'ngo tsínj a'mi nataj gu'naj sí' Tértulo. Ni hué ni tsínj daj gan'anj rian gobernado sisi ga'ui' ni sij gaquin' xi'í Pablo. <sup>2</sup> Ngaa ni nicaj ni sij ga'na' sij Pablo. Ni gaxi'i ga'ui' Tértulo gaquin' xi'í sí'. Ni gataj sij gunun gobernado Félix:

—Hué man'án re' huin gobernado. Ni guruhua man'án re' sisi hua din'inj ruhua xánj únj. Ni nahuin 'ueé man sa' únj xánj únj 'yaj si ni'i sa' man'án re'.

<sup>3</sup> Daran' ni yu'uj, ni nīnanj huin nīa' ruhua únj nga sinduj gui'yaj man'án re' rian únj huin re' Félix tsínj sa' nīn' ruhua. <sup>4</sup> Ni rian hua chruj rián re', ni nitaj si huin ruhuāj ga'mi xacānj gunun re'. Ngaa ni gui'yaj re' sinduj gunun sa' re' ga'mi chre' ni únj.

<sup>5</sup> Hué dan ni xacaj ni únj cuenta sisi tsínj nan huin 'ngo tsínj letu nīn' ruhua. Ni unun' ni dugüi' ni tsínj israelita nne nīn' gachra' chruhua xungüi, 'yaj sij nej. Ni hué sij huin tsínj chra rian ni tsínj nazareno nej. <sup>6</sup> Ni gui'yaj xi'i sij chruhua nuhui nico, ruhua sij. Xi'í daj ni guida'a ni únj man'an sij. Daj si ruhua ni únj nāgui'yaj yya únj xi'í sij rún' ataj si-ley únj. <sup>7</sup> Sanj ga'na' snado huin achij gu'naj Lisias. Ni ga'na' sí', ni guxun nīn' ruhua sí' tsínj nan ra'a únj. <sup>8</sup> Ni ga'nin' sí' sun rian ni tsínj huin ruhua ga'ui' gaquin' xi'í tsínj nan sisi ga'na' ni sí' rian man'án re'. Ni ngaa nāgui'yaj yya re' xi'í sij, ni ga'ue gara da'nga' ruhua re' un sin xi'i huin a'ui' únj gaquin' xi'í sij rian man'án re'. —Daj gataj tsínj gu'naj Tértulo gunun gobernado.

<sup>9</sup> Ni uyan ga'mi ango ni tsínj gataj ni sij sisi hua yya si-nuguan' Tértulo.

<sup>10</sup> Ngaa nì digyán ra'a gobernado sisi gā'ue gā'mi Pablo. Ngaa nì gataj sí':

—Ni'tnj sisi sīj ga'ī yo' nagui'yaj yyá re' rian ni tsínj man xánj únj. Xi'í daj huin niā' ruhuāj gā'mī xi'í man'ānj rián re'. <sup>11</sup> Gā'ue gara da'nga ruhuá re' si da sīj xuhuij güi asij guisī xuman' Jerusalén gā'mi sa'āj rian Yan'anj xānga'.

<sup>12</sup> Nì nun nari' ni tsínj israelita gunūnj ngā nì a 'ngo ngūi mánj. Nì nun guī'yā si ga'man ruhua ni ngūi chruhua nuhui nico ngā chruhua angō hue' digui'yun únj si-nuguan' Moisés mánj. Nì nitaj si dugunūnj ni ngūi chruhua cayu mánj. <sup>13</sup> Nì na'ue guīri' ruhua ni sīj sisi da'utj gaquin' daj rún' a'ui' ni sīj gaquin' xi'tj.

<sup>14</sup> Sanj gataj yyāj rián re' sisi hua yya nicōj Yan'anj xānga' huin Yan'anj guinico' ni xi únj. Nì ataj ni sīj sisi chrej xi'i huin chrej achéj ni únj. Sanj xuman ruhuāj daran' si hua nīca 'nā' rian si-ley Moisés ngā si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij hua ná. <sup>15</sup> Nì uyan ana'uij man'ānj ngā ni tsínj israelita sisi gāna'nij ni níman, guī'yaj Yan'anj huin ni tsínj sa' ngā ni tsínj sé si sa' aj. <sup>16</sup> Xi'í daj ya'yoj nì hua cuidadōj si gā sa' nimānj rian Yan'anj ngā rian ni ngūi nej.

<sup>17</sup> Ngaa gachin ga'ī yo', nì gahuin ruhuāj nanicā xān guī'yā caridad rian ni ngūi niqui, nì gā'utj ofrenda rian Yan'anj nej. <sup>18</sup> Nì hué daj guī'yā ngaa nari' ni sīj man'ānj chruhua nuhui nico. Nì hua gahuin sa'āj rian Yan'anj daj rún' a'nin' ley sun rian únj. Nì nitaj nico ni tsínj guimán ngāj mánj. Nì nun gunun' ni tsínj mán, guī'yā mánj. Nì ni tsínj nari' yūnj, nì 'nā' ni sí' estado Asia. <sup>19</sup> Hué ni tsínj daj hua niān gā'na' rián re' gā'mi gaquin' ni sīj sisi hua si da'utj rian ni sīj. <sup>20</sup> Nì sisi nitaj, ngaa nì gataj ni tsínj mán nan sisi nari' ni sīj 'ngo gaquin' guī'yā, ngaa niquīnj rian junta nico rian ni tsínj israelita. <sup>21</sup> Nì xānga' sisi guī'yā gaquin' ngaa gaguā scanij ni sīj sisi xuman ruhuāj sisi gāna'nij ni níman gahui'. Xi'í daj ga'ui' ni sīj gaquin' riānj, si ruhuaj. —Daj gataj Pablo gunun gobernado.

<sup>22</sup> Nì ngaa gunun tsínj gu'naj Félix nuguan' daj, nì duna acuan' sí' nuguan' daj. Daj si ni'i sa' sīj xi'í si-ducuanj Jesucristo. Nì gataj sīj:

—Asa' gā'na' snado huin achij gu'naj Lisias, nì gā-nahuij guīni'tnj si-gaquin' ni é re' aj. —Daj gataj Félix.

<sup>23</sup> Nì ga'nin' sīj sun rian snado centurión sisi dugumi ni snado Pablo. Sanj sj dugumi ran ni sí'. Nì gataj sīj sisi gā'ue gā'na' ni dugūi' Pablo chraçuij ni sí' man'an sīj.

<sup>24</sup> Nì ngaa gachin doj güi, nì guisīj tsínj gu'naj Félix ngā nicā sīj gu'naj Drusila huin ún' yun'unj israelita. Nì ga'nin' Félix sun sisi gaquinj ni sīj gā'na' Pablo rian sīj. Nì gunun sīj si gataj Pablo xi'í si xuman ruhua sí' ni'i sí' Jesucristo. <sup>25</sup> Nì ga'mi Pablo xi'í si hua niān guī'yaj nīca né' si-ducuanj né'. Nì hua niān dugumi né' man'an né' guī'yaj sa' né'. Nì ga'mi sīj xi'í si guī'yaj yya Yan'anj daran' ni gaquin' ngaa gānahuij xungūi. Hué dan nì guxu'ui' Félix, nì gataj sīj:

—Gūij nan' re'. Ngaa hua ní'nij riānj, nì gaquinj yūnj gā'na' re' aj. —Daj gataj Félix gunun Pablo.

<sup>26</sup> Nì gahuin ruhua Félix sisi gā'ui' Pablo san'anj ra'a sīj sisi nā'nij ra'a sīj sí'. Xi'í daj nì nico' huaj gaquinj sīj gā'na' sí' gā'mi sí' ngā sīj.

<sup>27</sup> Nì ngaa gachin huīj yo', nì nun guē Pablo ducua-gā'. Ngaa nì gahui Félix gobernado. Nì ganatúj tsínj gu'naj Porcio Festo rian sīj. Nì nun ga'nij ra'a Félix Pablo si huin ruhua sīj guī'yaj sīj sinduj rian ni tsínj israelita.

### Pablo apela a César

**25** Nì guisīj huā'nij güi gatúj Festo gobernado, nì gahui sīj xuman' Cesarea gan'anj sīj xuman' Jerusalén. <sup>2</sup> Yu'uj daj, nì ga'mi gaquin' ni chrej a'nin' ngā ni tsínj huin achij scanij ni tsínj israelita xi'í Pablo rian Festo. <sup>3</sup> Nì nīn' ruhua gachínj jni'yaj ni sīj sisi guī'yaj sí' sinduj gā'nin' sí' sun gā'na' Pablo xuman' Jerusalén. Nì hua daga'mi dugūi' ni sīj sisi dagahui' ni sīj chrej Pablo. <sup>4</sup> Sanj gataj Festo sisi hua guē dugumi ni snado Pablo xuman' Cesarea. Nì gani ruhua sīj nānicaj rá'yanj sīj xuman' daj, gataj sīj. <sup>5</sup> Ngaa nì gataj Festo:

—Gā'ue gān'anj ni tsínj nicaj sun mán scanij ni é re' ngāj xuman' Cesarea. Nì sisi hua yya da'ui tsínj daj gaquin', ngaa nì gā'ue gā'mi gaquin' ni é re' xi'í sīj yu'uj daj. —Hué daj gataj Festo.

<sup>6</sup> Nì gahuin ran Festo 'ngo si itūnj chi' güi xuman' Jerusalén. Ngaa nì nānicaj sīj gan'anj sīj xuman' Cesarea. Angō güi natúj sīj gane sīj ducuasun. Nì ga'nin' sīj sun sisi gā'na' Pablo rian sīj. <sup>7</sup> Nì ngaa gatúj Pablo chruhua ducuasun, nì ganicaj ni tsínj israelita 'nā' Jerusalén xi'nij sīj. Nì ducu ga'ui' ni sí' gaquin' Pablo. Sanj nun gā'ue digyán yya ni sí' sisi xānga' guī'yaj sīj ni gaquin' daj. <sup>8</sup> Ngaa nì gataj Pablo xi'í man'an sīj:

—Nitaj gaquin' guī'yā ngā si-ley ni tsínj israelita, nì ngā nuhui nico nej, nì ngā rey gu'naj César mánj. —Daj gataj Pablo gunun Festo.

<sup>9</sup> Nì rīan huin ruhua Festo guī'yaj sīj sinduj rian ni tsínj israelita, ngaa nì nachínj snan'anj sīj Pablo. Nì gataj sīj:

—Huin ruhuá re' gān'anj re' Jerusalén sisi da' mánj guī'yaj yyāj xi'í re' ní'. —Daj gataj Festo.

<sup>10</sup> Sanj gataj Pablo:

—Huēj niquin' nan rián re' huín re' tsínj nicaj sun, guī'yaj rey gu'naj César. Nì hué nan hua niān gahuin yya xi'tj. Ni'i sa' man'án re' sisi nitaj si guī'yā gaquin' rian ni tsínj israelita mánj. <sup>11</sup> Sisi hua yya guī'yā 'ngo gaquin' xxi, nì hua niān gahuīj xi'í gaquin' daj. Nì gā'ue gahuīj nánj. Sanj sisi nitaj si hua yya guī'yā gaquin' daj rún' a'mi gaquin' ni sīj xi'tj, ngaa nì nitaj chrej huaj si nāga'ui' yūn man'án re' yūnj ra'a ni tsínj israelita mánj. Hué dan ni achínj jni'yā rián re' sisi man'an rey César guī'yaj yya xi'tj. —Daj gataj Pablo gunun Festo.

<sup>12</sup> Hué dan nì ngaa guisīj ga'mi Festo ngā ni tsínj a'ui' chrej rian sīj, nì gataj sīj:

—Xi'í si achínj jni'yāj re' sisi guī'yaj yya rey César xi'í re', ngaa nì gān'anj re' rian sí'. —Daj gataj Festo.

## Pablo ante Agripa y Berenice

<sup>13</sup> Ngaa gachin doj güi, nì gan'anj rey gu'naj Agripa ngā yun'unj gu'naj Berenice xuman' Cesarea gan'anj nì'yaj nungüej xiga'uij sij rian nne Festo. <sup>14</sup> Nì rian gane nungüej xiga'uij sij ga'ì güi ngā Festo, nì nata' Festo rian rey daj xi'f Pablo. Nì gataj sij:

—Duna tsínj gu'naj Félix tsínj nan dugumi ni snado.

<sup>15</sup> Nì ngaa gan'ān xuman' Jerusalén, nì gui'yaj fuerza ni chrej a'nin' ngā ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita xi'f Pablo, gachínj ni sí' sisi dagahui' ni snado Pablo, gui'yā. <sup>16</sup> Nì gatā gunun ni sij sisi nitaj si hua si-chrej ni únj ni tsínj romano si ngā'ui' únj 'ngō tsínj da'ui gaquin' gahui' sí' ngaa achin ga'mi sí' xi'f man'an sí' rian ni tsínj ga'mi gaquin' xi'f sí'.

<sup>17</sup> Xi'f daj ngaa ga'na' ni sij nan, nì nun gahuin ránj mánj. Sanì ango güi ganatúj ganēj ducuasun. Nì gaquin' ga'na' tsínj daj. <sup>18</sup> Nì ngaa niquin' ni tsínj ga'na' ga'ui' gaquin' daj, sanì nini hua gaquin' ga'ui' ni sij xi'f sí' daj gani ruhuāj. <sup>19</sup> Urin si xi'i unun' ni sij huin xi'f daj nico' ni sij ducuanj ni sij nga 'ngō tsínj gahui' gu'naj Jesús. Nì ataj Pablo sisi hua nì'na' sí'.

<sup>20</sup> Nì rian nun ri' ruhuāj si gui'yā ngā nuguan' daj, nì nachínj snan'ān Pablo sisi huin ruhua sij gan'anj sij xuman' Jerusalén, nì da' mánj gui'yaj yyāj xi'f sij. <sup>21</sup> Sanì gachínj jni'yaj Pablo riānj sisi gui'yaj yya rey gu'naj Augusto César xi'f sij. Hué dan nì ga'nij sun sisi ga gue dugumi ni snado sí' da ga'nij man'ānj gan'anj sí' rian rey daj. —Daj gataj Festo gunun rey Agripa.

<sup>22</sup> Ngaa nì gataj rey Agripa gunun Festo:

—Huin ruhua man'ānj gunünj nuguan' gataj tsínj da aj. —Daj gataj sij.

Ngaa nì:

—A'yoj gunun re' ga'mi sij nánj. —Daj gataj Festo.

<sup>23</sup> Ngaa nì ango güi nì guxuman rey Agripa ngā yun'unj gu'naj Berenice ducuasun. Nì sa' nìn' ruhua nungüej xiga'uij sij gatúj sij ngā ni snado huin achij ngā ni tsínj huin achij man xuman' daj. Ngaa nì ga'nin' Festo sun sisi ga'na' Pablo rian ni sij, gui'yaj ni snado.

<sup>24</sup> Nì ngaa gatúj Pablo, nì gataj Festo gunun Agripa:

—Gunun re' rey Agripa ngā ni tsínj huin achij mán nahuin yu' nan ngā ni únj. Hué tsínj nan huin Pablo 'na' rian ni é re'. Nì daran' ni tsínj israelita man xuman' Jerusalén ngā xuman' Cesarea nan, nì ga'na' ni sij riānj. Nì nun duna ni sij si gaguáj ni sij gataj ni sij sisi sī ga'ue ga nì'na' doj Pablo mánj. <sup>25</sup> Sanì xacaj man'ānj cuenta sisi nitaj 'ngō si gui'yaj sij sisi gahui' sij mánj. Sanì gachínj jni'yaj sij riānj sisi gui'yaj yya rey Augusto xi'f sij. Ngaa nì gani ruhuāj ga'nī gan'anj sij rian sí'.

<sup>26</sup> Sanì rian nun ri' ruhuāj un nuguan' garünj huaj rian rey xi'f tsínj nan, ngaa nì ga'na' sí' rian ni é re' ngā rian man'án re' huín re' rey Agripa, gui'yā. Hué dan nì ngaa guisij xacaj sa' né' cuenta xi'f sí', ngaa nì nari'tj 'ngō nuguan' ga'ue garünj rian yanj xi'f sí'. <sup>27</sup> Daj si ani ruhuāj sisi nitaj si nì'yanj ga'nī gan'anj 'ngō tsínj dugumi ni snado rian rey César, nì nun gatā gunun sij un sin xi'i huin a'ui' ni sij gaquin' xi'f sí'. —Daj gataj Festo gunun ni sij.

## Defensa de Pablo ante Agripa

**26** Hué dan nì gataj rey Agripa gunun Pablo: —Ga'ue ga'mi re' xi'f man'án re'. —Daj gataj sij.

Ngaa nì nachica Pablo ra'a sij, nì gaxi'i sij ga'mi sij xi'f man'an sij. Nì gataj sij:

<sup>2</sup> —Huin niā' ruhuāj ga'ue ga'mī rián re' huín re' rey Agripa xi'f daran' ni nuguan' a'ui' ni tsínj israelita gaquin' xi'tj. <sup>3</sup> Nì ni'i man'án re' daran' si-ducuanj ni tsínj israelita ngā daran' nuguan' unun' ni dugüi' ni únj. Ngaa nì achínj jni'yā rián re' sisi gahuin nīnāj nimán re' gunun re' nuguan' a'mī aj.

## Vida anterior de Pablo

<sup>4</sup> Ni'i daran' ni tsínj israelita daj gui'yā ngaa ganēj scanij ni sij xuman' Jerusalén asij ngaa hua lē. <sup>5</sup> Nì sisi ga'uej ruhua ni sij, nì ga'ue nata' ni sij sisi tsínj fariseo huínj. Nì nica nico' ni únj si-ducuanj ni únj daj ngā ango ni sij. <sup>6</sup> Yyaj nì ga'ui' ni tsínj israelita gaquin' riānj. Nì niquin' rian ducuasun nan xi'f si gahuin yya ruhuāj sisi gui'yaj sa' Yan'anj ngā ni únj rún' gataj yya Yan'anj gunun ni xi únj. <sup>7</sup> Nì xuhuij xi'nin' huin ni únj ni tsínj israelita. Nì gahuin yya ruhua ni únj sisi gui'yaj sa' Yan'anj ngā únj daj rún' gataj yya sij gunun ni xi ni únj. Xi'f daj nugüi nigan' unánj guitsi únj rian Yan'anj. Nì xi'f si hué daj gahuin yya ruhua únj, nì a'ui' ni tsínj israelita gaquin' xi'tj, atā gunun re' huín re' rey Agripa. <sup>8</sup> Nì un sin huin nì nun xuman ruhua á re' sisi ga'ue gāna'nij ni níman, gui'yaj Yan'anj únj.

## Pablo, el perseguidor

<sup>9</sup> Asij sini yan, nì gani ruhuāj gunünj ngā ni tsínj nico' Jesús huin tsínj 'na' xuman' Nazaret. <sup>10</sup> Nì hué daj gui'yā riqui xuman' Jerusalén. Nì riqui ni chrej a'nin' permiso sisi garij man'ānj ducuga' nico ni ngüi sa' xuman ruhua ni'i Jesús. Nì hua nica ruhuāj sisi dagahui' ni sij nej. <sup>11</sup> Nì guisij ga'ì gui'yā castigo ni ngüi xuman ruhua daj. Nì hué daj gui'yā daran' si-nuhui ni sij. Nì gui'yaj fuerzāj sisi ga'mi quij ni sij xi'f Jesús. Nì ducu ga'man ruhuāj guini'yā ni sij xi'f daj. Nì guinicōj guisī da' xánj ni tsínj 'na' anéj chrej.

## Pablo relata su conversión

<sup>12</sup> Ngaa nì hué daj gui'yā. Nì 'ngō güi gachē gan'ān xuman' Damasco. Nì hua riqui ni chrej a'nin' sun riānj gataj ni sij sisi da'nga' daj gui'yā. <sup>13</sup> Ngaa nì gunun sa' re' nuguan' ga'mī huín re' rey. Ngaa huā gaxuj chrej xuman' Damasco, nì guini'tnj 'ngō yan'ān guixiguin xata'. Nì xiguin sa' nìn' ruhuaj si xiguin güi. Nì guixiguin ganicaj yünj xi'nī rian huaj ni dugüi' ni únj. <sup>14</sup> Nì guinij daran' únj rian yo'ój. Nì gunünj ga'mi 'ngō tsínj ga'mi snánj hebreo. Nì gataj sí': "Saulo, Saulo, un sin huin nì chran' yun'únj re' yünj únj. Nì 'yaj man'án re' sayun man'án re'. Rún' 'yaj sicuj ngaa a'ui' xuj canj rian chrun chra sia da' 'yāj re' nánj." Daj gataj sí' gunünj.

15 Ngaa n̄i gatā gunun sij: “N̄i ʉn tsínj huín re', Señor.” Daj gatā gunun sij.

'N̄i gataj Señor: “Huēj huin Jesús huin si chran' yun'únj s̄o'. 16 San̄i n̄achica s̄o', n̄i gani s̄o' dacój s̄o'. Daj si gurugüi' man'ānj rian man'án s̄o' sis̄i gui'yaj sun s̄o' riānj. N̄i gui'yā sis̄i gahuin s̄o' 'ngō tsínj nata' rian ni ngüi si guini'i s̄o' yyaj ngā si digyānj rián s̄o' ni güi gā'na' nej. 17 N̄i n̄acā s̄o' rian ni tsínj israelita ngā rian ni tsínj 'nā' anéj chrej nej. N̄i a'nī gān'anj man'án s̄o' rian ni sí'. 18 Ngaa n̄i n̄axiguin rian ni sij, gui'yáj s̄o' sis̄i s̄i gachéj ni sij rian rumi' hua. San̄i gache ni sij rian xiguin yan'an. N̄i s̄i guinicaj sichre Satanás fuerza rian ni sij gā mánj. San̄i guinico' ni sij Yan'anj xāngā' aj. N̄i gūxuman ruhua ni sij n̄i'yaj ni sij man'ānj, gui'yáj s̄o'. Ngaa n̄i guinicaj Yan'anj 'ngō niman nico rian si-gaquin' ni sij. N̄i gane ni sij scanij ni ngüi hua s̄a' chruhua niman rian Yan'anj xi'f si xuman ruhua ni sij ni'i ni sij yūnj.” Daj gataj Jesús gunūnj.

19 'Hué daj n̄i natāj gunun re' huín re' rey gu'naj Agripa sis̄i dagahuinj nuguan' ga'nā' xata' daj. 20 Asij sini n̄i natāj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi man xuman' Damasco. Ngaa n̄i gachin xuman' Jerusalén ngā daran' ni xuman' ngaj estado Judea nej. N̄i hué daj gan'ān rian ni ngüi 'nā' anéj chrej nej. N̄i ga'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni sij sis̄i nani ruhua ni sij xi'f si-gaquin' ni sij. N̄i n̄anico' ni sij Yan'anj xāngā'. N̄i gui'yaj s̄a' ni sij digyānj ni sij sis̄i hua yya nanicaj ruhua ni sij xi'f si-gaquin' ni sij. 21 Xi'f nuguan' da huin, n̄i guida'a ni tsínj israelita yūnj chruhua nuhui nico. N̄i ruhua ni sij dā-gahui' sij man'ānj.

22 'San̄i chracuij Yan'anj man'ānj. N̄i da yyaj hua n̄ica ruhuāj achē a'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni tsínj nas̄i-nunngā ni tsínj huin rian nej. N̄i daran' nuguan' digyānj rian ni ngüi huin 'ngō guē ngā nuguan' ga'mi ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná ngā si ga'mi Moisés nej. N̄i gataj sini ni sij daj gahuin ni güi gā'na'. 23 N̄i gataj ni sí' sis̄i hua nian guiran' Cristo sayun. San̄i guisij gahui' sij, n̄i hué sij gahuin tsínj gāna'nij sini yan. N̄i ga'mi sij nuguan' s̄a' xi'f yan'an xiguin rian ni ngüi israelita ngā rian ni ngüi 'nā' anéj chrej nej. —Daj gataj Pablo gunun rey Agripa.

#### Pablo insta a Agripa a que crea

24 N̄i ngaa ga'mi Pablo ni nuguan' daj xi'f man'an sij, ngaa n̄i gaguáj Festo, gataj sí' gunun sij:

—Si sinúnj s̄o' nan, Pablo. Gachin digui'yún s̄o' yanj, n̄i nanica disinún s̄o' aj. —Daj gataj Festo.

25 San̄i gataj Pablo:

—Sé si sinūn mánj a'mī gunun re' huín re' 'ngō tsínj huin achij. San̄i nuguan' a'mī nan huin nuguan' s̄ica' yya ngā nuguan' xāngā' nej. 26 N̄i ni'i s̄a' rey daran' ni nuguan' nan. Xi'f daj nitaj si xu'uīj a'mī rian sí' si xāngā' yyāj sis̄i ni'i sí' daran' ni nuguan' nan. Daj si nitaj si hua huī ni nuguan' nan mánj. —Daj gataj Pablo.

27 Ngaa n̄i gataj Pablo rian rey Agripa:

—Hué re' huin rey Agripa. N̄i xuman ruhua re' si-nuguan' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná ní'.

Ni'ínj sis̄i xuman ruhua re' aj. —Daj gataj Pablo gunun rey Agripa.

28 Hué dan n̄i gataj Agripa:

—Doj achin n̄i gahuinj 'ngō tsínj guinico' Cristo, ruhua re' aj. —Daj gataj rey Agripa.

29 Ngaa n̄i gataj Pablo:

—Ga'ue si doj si nico nej, n̄i sé urín re', san̄i ruhua Yan'anj si daran' ni tsínj man nahuin yu' unun nan gahuin a ni é re' daj rún' huin man'ānj. Urin si nun huin ruhuāj si ganumi cadena ni é re' mánj. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

30 N̄i ngaa guisij ga'mi Pablo, n̄i naxuman rey ngā gobernado nej, ngā Berenice nej, daran' ni tsínj nahuin yu' da nej. 31 N̄i gan'anj n̄ini ni sij ga'mi dugüi' ni sij xi'f nuguan' daj. N̄i gataj ni man'an ni sij:

—Nitaj si gui'yaj tsínj daj gaquin' si gahui' sí' mánj. N̄i nitaj gaquin' gui'yaj sí' si gunun sí' ducuagā' nej. —Daj gataj ni sij rian dugüi' ni sij.

32 N̄i gataj rey Agripa gunun Festo:

—Sis̄i nun gachinj jni'yaj tsínj daj gan'anj sij rian rey romano, n̄i gā'ue nā'nij ro'ó' sij gan'anj sij.

#### Pablo es enviado a Roma

27 Hué dan n̄i gani ruhua ni sij ga'nij ni sij Pablo gan'anj sí' estado Italia. N̄i naga'ui' ni sij Pablo ngā ango ni tsínj nun ducuagā' ra'a 'ngō capitán gu'naj Julio. N̄i nne capitán daj batallón gu'naj Augusta. 2 N̄i guida'a ni únj 'ngō riō achéj rian nnee 'nā' xuman' Adramitio si hua chrun gahui-i' gan'anj-án' ni xuman' ngaj du'ua estado Asia n̄ichrun' du'ua nnee yan'anj. Ngaa ni gahui únj gan'anj únj ngā tsínj gu'naj Aristarco 'nā' sí' xuman' Tesalónica huin-ín' estado Macedonia. 3 Ango güi guisij ni únj xuman' Sidón. N̄i gui'yaj 'ueé capitán gu'naj Julio rian Pablo si ga'ui' sí' permiso sis̄i gan'anj n̄i'yaj Pablo rian man ni dugüi' sí'. Ngaa n̄i gā'ui' ni sí' si achin rian Pablo aj.

4 N̄i gahui ni únj xuman' Sidón. N̄i huaj riō daj ne' ra'a s̄a' ni únj 'ngō yu'uj gu'naj Chipre. N̄i hué daj gui'yaj ni únj si a'ui' nanē rian ni únj. 5 Ngaa n̄i gachin ni únj dani nnee yan'anj rian hua n̄ichrun' estado Ciliacia ngā estado Panfila nej. N̄i guisij ni únj xuman' Mira huin-ín' estado Licia. 6 N̄i yu'uj daj nari' capitán 'ngō riō 'nā' xuman' Alejandría hua-á' estado Italia. N̄i gatúj ni únj chruhua riō daj, gui'yaj capitán. 7 Hué dan n̄i ga'ī güi gan'anj ni únj nānaj. N̄i ga'ui' sun únj guisij únj n̄ichrun' rian ngaj xuman' Gnido. N̄i rian hua a'ui' guē nanē rian ni únj, n̄i gachin únj rian ngaj xuman' gu'naj Salmón. N̄i ngaa guisij ni únj yo'ój gu'naj Creta, n̄i nanicaj ni únj gachin únj ne' rucu Creta. 8 N̄i ga'ui' sun únj gan'anj únj n̄ichrun' du'ua yo'ój daj. Ngaa n̄i guisij únj 'ngō xuman' ngaj du'ua nnee yan'anj gu'naj-á' Buenos Puertos. N̄i n̄ichrun' ngaj xuman' Lasea.

9 N̄i guere' ga'ī güi huaj ni únj. N̄i hua yayj gachin únj rian nnee yan'anj si hua gahuin n̄ichrun' gahuin nuhuij. N̄i hua gachin gui'yanj ngaa gui'yaj ni tsínj israelita ayuno. Xi'f daj n̄i ga'ui' Pablo chrej rian ni sij.

10 N̄i gataj sí':

—Jnánj né', ani ruhuāj sisi hua yaij gān'anj né' nga ri-  
o nan. Nī gā ni'ya rasun nga riō, si ruhuaj. Nī hua yaij  
sisi gahui' doj né' nej. —Daj gataj Pablo.

<sup>11</sup> Sanī guxuman ruhua centuriōn si gataj tsínj  
duguáj nga tsínj si'yaj daj nga si gataj Pablo. <sup>12</sup> Nī rjan  
nitaj si hua sa' gaitaj riō yu'uj daj güenda yahuī nuhuij  
huin, nī gani ruhua nico ni sij sisi gā'ue gān'anj ni sij  
xuman' Fenice guisij ni sij, si ruhuaj. Nī Fenice huin 'n-  
go xuman' ngaj chruhua yo'ój Creta. Nī aránj quij ne'  
rian atúj güi. Nī gani ruhua ni sij sisi gāne ni sij yu'uj  
daj ni yahuī nuhuij.

### La tempestad en el mar

<sup>13</sup> Ngaa nī gaxi'i ga'ui' nanaj 'ngo nanē 'na' ne' sur.  
Hué dan nī gani ruhua ni sij sisi gā'ue gān'anj ni sij.  
Ngaa nī gan'anj ni sij huaj nichrun' ni sij du'ua yo'ój  
Creta. <sup>14</sup> Sanī ngaa gachin doj, nī ga'ui' 'ngo nanē nu-  
cuaj xxi. Nī 'na' nanē daj ne' sīj güi nga ne' xichraj nej.  
Nī gu'naj nanē daj Euroclidón. Nī ducu ga'ui' nanē daj  
rian riō. <sup>15</sup> Táj yāco yun riō daj rian nnee, gui'yaj nanē  
nucuaj daj. Nī rjan nun gā'ue gunucuaj únj gān'anj riō  
daj ne' rian a'ui' nanē, hué dan nī ga'nin' ruhua ni únj  
gan'anj riō nga nanē. <sup>16</sup> Nī gachin ni únj ne' rucu 'ngo  
yu'uj ngaj dani nnee yan'anj gu'naj-á' Clauda rian nitaj  
si a'ui' nucuaj nanē. Nī ga'ui' sun nīn' ruhua ni únj  
nagui'yaj ran ni únj angō riō le'ej huaj nga ni únj. Nī ri-  
o daj ní'yanj güenda gānani ni ngüi. <sup>17</sup> Nī ngaa guisij  
dagahui ni sij riō le'ej daj ga'nij ni sij chruhua riō xxi,  
ngaa nī gudutáj ni sij reta mmánj xiráj riō xxi daj  
nagui'yaj ran ni sij. Nī rjan xu'ui' ni sij sisi gāgan' riō ri-  
an ngaj yo'ój chru riqui nnee 'ngo yu'uj gu'naj Sirte, nī  
dinij ni sij atsij manta nico' xata' chrā riō. Nī ga'nin'  
ruhua ni sij sisi nicaj nanē gān'anj riō daj.

<sup>18</sup> Angō güi nī hua guē nucuaj niquin' nanē. Xi'í daj nī  
gaxi'i ni sij guere'ej ni sij ni rasun ata riō daj chruhua  
nnee yan'anj. <sup>19</sup> Nī güi huā'nij, nī guere'ej ra'a man'an  
ni únj ni rasun chruhua nnee yan'anj huin ni rasun  
garasun ni sij chruhua riō daj. <sup>20</sup> Nī guisij ga'i güi nun  
rugüi' güi nga yati' guini'i ni únj. Nī hua guē nucuaj  
niquin' nanē. Xi'í daj nī gani ruhua ni únj sisi gā ni'ya ni  
únj. <sup>21</sup> Nī ngaa guisij ga'i güi huin nitaj si xa ni únj chra,  
ngaa nī naxuman Pablo scanij ni sí'. Nī gataj sij:

—Jnánj né', sa' huin si nun gunun ni é re' si-nuguan'  
man'ānj. Nī sī gahui ni é re' yo'ój Creta. Ngaa nī sī  
guiran' né' sayun nan mánj. Nī sī ga ni'ya ni rasun nej  
mánj. <sup>22</sup> Yyaj nī gunun a ni é re' chrej naga'ui' man'ānj  
rian án re'. Nī atā gunun a ni é re' sisi nagui'yaj niā' á  
re' niman án re'. Daj si sī gahui' nī a 'ngo a ni é re'  
mánj. Urin riō gā ni'ya nánj. <sup>23</sup> Nī ne' nī gurugüi' 'ngo  
ángel ga'nij Yan'anj gā'na' riānj. Nī nicōj Yan'anj xan-  
ga'. Nī unánj guitsij rian Yan'anj nej. <sup>24</sup> Nī gataj ángel  
gunūnj: "Pablo, sī guxu'u' re' mánj. Daj si hua niān si  
guiniquín' re' rian rey gu'naj César. Nī guiyaj Yan'anj si  
nāni daran' ni tsínj man chruhua riō nga re'." Hué daj  
gataj ángel gunūnj. <sup>25</sup> Xi'í daj nagui'yaj niā' á re' niman  
án re' huin ín re' jnánj né'. Daj si xuman ruhuāj ni'ñj  
Yan'anj xānga'. Nī gahuin yya ruhuāj sisi daj rún' gataj  
ángel, nī da'nga' daj gahuin. <sup>26</sup> Sanī hua niān si guere'

riō du'ua 'ngo yu'uj ngaj dani nnee yan'anj. —Daj  
gataj Pablo gunun ni sij.

<sup>27</sup> Hué dan nī guisij xinun' güi huaj ni únj rian nnee  
yan'anj gu'naj Adriático. Nī da'aj yan', nī gani ruhua ni  
tsínj 'yaj sun chruhua riō sisi huaj guisij riō daj du'ua  
'ngo yo'ój. <sup>28</sup> Ngaa nī dinij ni sij 'ngo nne' chruhua  
nnee daj guiriun ni sij undaj metro nicaj-á'. Nī xacaj  
cuenta ni sij sisi icō xinun' yan metro nicaj-á' huin rian  
gunun. Nī ngaa gachin ni sij doj ne' rian, nī dinij ruhua'  
yún ni sij nne' nicaj-á' icō ichij guē metro. <sup>29</sup> Nī rjan  
xu'ui' ni sij sisi gāgan' riō rian huej, nī dinij ni sij  
gān'anj gaga' xxi anumi reta ne' rucu riō guiniij-í' gu'-  
nun'-ún' da' rian yo'ój daqui nnee. Nī nīn' ruhua  
gana'uij ni sij sisi guixiguin guini'yaj ni sij. <sup>30</sup> Sanī gani  
ruhua ni tsínj 'yaj sun chruhua riō sisi guisij huī ni sij  
yo'ój. Hué dan nī gaxi'i ni sij dinij ni sij riō le'ej daj ne'  
rian riō. Nī maan si 'yaj ni sij sisi dinij ni sij gaga' xxi  
anumi reta chruhua nnee digya' yun'unj ni sij. <sup>31</sup> Sanī  
gataj Pablo gunun centuriōn nga angō ni snado:

—Sisi sī gunáj ni tsínj daj chruhua riō, ngaa nī sī  
ga'ue gānani a ni é re' mánj. —Daj gataj Pablo rian ni  
snado daj.

<sup>32</sup> Hué dan nī ga'nin' ni snado reta anumi riō le'ej daj.  
Nī 'ngo guini gan'an.

<sup>33</sup> Nī ngaa ruhua guixiguin, nī guiyaj fuerza Pablo  
sisi xa daran' ni sij. Nī gataj sí' gunun ni sij:

—Yyaj guisij xinun' güi nitaj si xa ni é re' xi'í si ana'uij  
ni é re' daj guiran' ni é re' aj. <sup>34</sup> Achínj jni'yā rian án re'  
sisi xa á re' doj nari' fuerza á re'. Daj si nī a 'ngo né' sī  
ga ni'ya 'ngo hueé chrā mánj. —Hué daj gataj Pablo  
gunun ni sij.

<sup>35</sup> Nī ngaa guisij ga'mi sij, nī guida'a sij chrachrúnj. Nī  
naga'ui' sij guruhua Yan'anj rian daran' ni sí'. Nī gura'  
da'aj sij chrachrúnj. Nī gaxi'i sij xa sij. <sup>36</sup> Hué dan nī  
gahuin niā' ruhua daran' ni sij, nī xa ni sij nej. <sup>37</sup> Nī  
guisij huī ciento táj huā'nij xia xinun' yan ran' ni únj  
mán chruhua riō. <sup>38</sup> Nī ngaa guisij xa ni sij si garan'  
ruhua ni sij, nī guiri ni sij strigo gayu ni sij chruhua  
nnee sisi nāhuin yoō riō doj.

### El naufragio

<sup>39</sup> Nī ngaa guixiguin angō güi, nī nun nāni'i ni sij yo'ój  
daj. Sanī guini'i ni sij 'ngo yu'uj hua niun doj du'ua  
nnee. Nī hua yo'ój chru yu'uj daj. Ngaa nī gani ruhua  
ni sij duguachin ni sij riō rian yo'ój chru daj. Sanī nun  
ni'i ni sij sisi gā'ue gāchin-in'. <sup>40</sup> Hué dan nī ga'ne' ni sij  
ni reta anumi ni gaga' xxi gu'nun' yo'ój da' daqui  
nnee. Nī gunáj ni gaga' daj chruhua nnee. Nī nachi ni  
sij reta anumi nungüej ruguecha' si 'yaj achéj nīca riō.  
Hué dan nī nachi nicaj ni sij atsij ne' rian riō sisi gā'ui'  
nanē riqui atsij manta, nī gache riō, guiyaj-á'. Nī huaj  
guisi riō rian hua niun rian yo'ój daj. <sup>41</sup> Sanī gagan' riō  
rian yo'ój man riqui nnee. Nī gu'nun' riō daj. Nī gu'-  
nun' da'aj rian riō daj du'ua yo'ój. Sanī da'aj ne' rucu,  
nī gaxi'i xitin' da'aj, guiyaj si-fuerza nnee yan'anj.  
<sup>42</sup> Ngaa nī huin ruhua ni snado dagahui' ni sij ni tsínj  
nun ducuaga'. Daj si xu'ui' ni sij sisi gā'ui' ni sí' xitaj  
chruhua nnee gān'anj ni sí'. <sup>43</sup> Sanī nun gā'uej cen-



turión daj xi'í si huin ruhua sij si ganani Pablo. Xi'í daj ga'nin' sij sun sisi güéj sini ni tsínj chrun a'ui' xitaj chruhua nnee gan'anj ni sij guisij ni sij du'ua yo'ój. <sup>44</sup> Ni gataj sij sisi guida'a ango da'aj ni sij ruguecha' nga chrun güéj garan' riō daj, guida'a ni sij gan'anj ni sij, gataj sij. Hué daj ni guisij daran' ni únj du'ua yo'ój daj.

### Pablo en la isla de Malta

**28** Ni nga guisij sa' daran' ni únj man ni únj rian yo'ój daj, ni xacaj únj cuenta sisi yo'ój gu'naj Malta huin yu'uj ngaj rian nnee yan'anj daj. <sup>2</sup> Ni ga'mi sa' ni tsínj man yo'ój daj nga daran' ni únj. Ni rian aman' ni nuhuij nej, ni naran' ni sij 'ngō yan'an. Ni gaquínj ni sij gan'anj nich'i ni únj. <sup>3</sup> Nga ni naran' Pablo chrun naco gara sij rian yan'an. Ni rian ga'ui' gachi', ni gahui 'ngō xucuáj scanij chrun daj. Ni gani xuj ra'a Pablo. <sup>4</sup> Ni nga guini'i ni tsínj man yu'uj daj nico' xucuáj ra'a Pablo, ni gataj ni sij rian ni dugüi' ni sij:

—Xanga' tsínj nan huin tsínj dagahui' níman. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

<sup>5</sup> Sani nagunan' Pablo ra'a sij. Ni guinij xucuáj daj rian yan'an. Ni nitaj si guiran' sij mánj. <sup>6</sup> Ni ana'uij daran' ni sij sisi gu'man ra'a sí' si ganatu sí' gahui' sí' nej. Sani nga guisij ana'uij nin' ruhua ni sij, ni guini'i ni sij sisi nitaj 'ngō si guiran' sí'. Hué dan ni naduna ni sij ango chra ni sij gataj ni sij sisi 'ngō yan'anj huin Pablo.

<sup>7</sup> Ni nichrun' rian man ni únj ngaj do'ój 'ngō tsínj huin achij rian yo'ój daj. Ni gu'naj sí' Público. Ni nicaj dugüi' sí' nga ni únj guimán sa' únj nga sí' hua'nij güi. <sup>8</sup> Ni ngaj chrej Público rian nna a'nan' sí' 'ngō xi'i gan nga xi'i tun. Ni gan'anj ni'yaj Pablo tsínj a'nan' daj. Ni nga guisij gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'í sí', ni guta' sij ra'a sij rian tsínj a'nan' daj. Ni nahuin sí', gui'yaj sij. <sup>9</sup> Ni nga gunun ango ni tsínj a'nan' man yu'uj daj, ni ga'na' ni sij rian Pablo. Ni ganahuin ni sij nej. <sup>10</sup> Nga ni gui'yaj 'uee sa' ni sij rian ni únj. Ni nga gan'anj únj chruhua riō, ni riqui yun ni sij daran' si ni'yanj ni únj rian únj gan'anj únj.

### Pablo llega a Roma

<sup>11</sup> Ni nga gachin hua'nij yahui guimán ni únj yu'uj daj, ni gahui ni únj chruhua 'ngō riō 'na' xuman' Alejandria huin 'ngō riō gunáj yu'uj daj ni yahui nuhuij. <sup>12</sup> Ni nga guisij ni únj xuman' Siracusa, ni gunáj únj hua'nij güi yu'uj daj. <sup>13</sup> Hué dan ni huaj ni únj gachin únj nichrun' du'ua yo'ój guisij únj xuman' Regio. Ni ango güi ni gahui nanē 'na' ne' sur. Ni guisij únj güi huij xuman' Puteoli. <sup>14</sup> Ni xuman' daj nari' ni únj ni tsínj nico' Yan'anj xanga'. Ni gaquínj ni sij gan'anj únj guiman únj 'ngō semana nga ni sij. Hué daj síj ni guisij ni únj xuman' Roma. <sup>15</sup> Ni hua gunun ni tsínj nico' Yan'anj man Roma sisi huaj ni únj chruhua chrej. Hué dan ni gahui ni sij gan'anj ni sij da' rian gu'naj Foro de Apio, ni da' rian gu'naj Tres Tabernas nej, nacaj dugüi' ni sij

nga únj. Ni nga guini'i Pablo 'na' ni sij, ni naga'ui' sí' si guruhua Yan'anj. Ni nari' nucuj niman sí' nej.

<sup>16</sup> Ni nga guisij únj xuman' Roma, ni naga'ui' centurión ni tsínj man ducuaga' ra'a tsínj huin achij dugumi ducasun. Ni ga'uej ruhua sí' sisi gane nin'i Pablo dugumi 'ngō snado.

### Pablo predica en Roma

<sup>17</sup> Ni nga gachin hua'nij güi guisij únj, ni gaquínj Pablo ga'na' ni tsínj huin achij scanij ni tsínj israelita man xuman' Roma. Ni nga naran' ni sij, ni gataj Pablo:

—Jnánj ne', nitaj gaquin' gui'yā rian ni ngüi israelita nga rian ni si-ducuanj ni xí' guimán asij ná. Sani guida'a ni dugüi' né' man'anj xuman' Jerusalén naga'ui' ni sij ra'a ni tsínj romano. <sup>18</sup> Ni nga gunun ni sí' si-nuguan'anj, nga ni ruhua ni sí' ga'nij ra'a ni sí' man'anj si nitaj gaquin' gui'yā sisi gahuij mánj. <sup>19</sup> Sani nga na'uej ni tsínj israelita, nga ni hua nian gachínj jni'yā rian rey César sisi nagui'yaj yya sí' xi'tj. Sani nun ga'naj ga'mi gaquínj xi'í ni dugüi'tj mánj. <sup>20</sup> Xi'í daj aquín ga'na' a ni é re' sisi ga'mi né'. Ni rún' ana'uij né' huin né' ni tsínj israelita sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga ni man'an né', ni hué xi'í daj anumi cadena yünj. —Daj gataj Pablo gunun ni tsínj israelita daj.

<sup>21</sup> Nga ni gataj ni sij:

—Nun ga'nij ni tsínj nne estado Judea 'ngō yanj carta xi'í re' mánj. Ni nun ga'na' ni a 'ngō jnún' ga'mi quij sij xi'í re' rian únj mánj. <sup>22</sup> Sani huin ruhua únj gunun únj si ani ruhua re'. Daj si nin' gachra', ni a'mi quij ni sij xi'í ducuánj digyán re' rian ni ngüi. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

<sup>23</sup> Ni gani ni sij 'ngō güi gan'anj ni sij rian nne Pablo. Ni güi daj nahuin yu' nico ni sij. Ni asij nigan', ni da' di'ni ga'mi Pablo nuguan' sa' xi'í si nicaj Yan'anj sun rian né'. Ni rian xi'í si ataj si-ley Moisés nga si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, ni hué daj gui'yaj fuerza Pablo sisi guxuman ruhua ni sij xi'í Jesús. <sup>24</sup> Ni garáj xina da'aj ni sij si gataj Pablo. Sani ango da'aj ni sij nun gara xina mánj. <sup>25</sup> Ni nitaj si uyan huin ruhua daran' ni sij. Ni gaxi'i ni sij gan'anj sij. Hué dan ni gataj Pablo gunun ni sij:

—Sa' ga'mi tsínj gu'naj Isaías rian ni xi né', gui'yaj Espíritu Santo. Ni gataj sí':

<sup>26</sup> Gan'anj re' rian ni ngüi daj ni gataj re' gunun ni sij: “Gunun chraquij ni é re', sani si ga'ue xacaj á re' cuenta mánj.

Ni ducu ni'yaj ni é re', sani si guini'i ni é re' mánj.

<sup>27</sup> Daj si so'o ni ngüi nan na'ue gunun ni sij nga niman ni sij si hua ránj chraquij ni sij si atin ni sij.

Ni hué daj huin sisi si ga'ue guini'yaj ni sij.

Ni si gunun ni sij nej.

Ni si xacaj ni sij cuenta xi'í si na'uej ruhua ni sij nanicaj ni sij riánj.

Xi'í daj ni si nahuin sa' ni sij, gui'yā mánj.”

Daj gataj Yan'anj garun Isaías.

<sup>28</sup> Hué dan n̄i ḡun̄un s̄a' á r̄e' s̄is̄i ga'n̄íj Yan'an̄j n̄uguan' s̄a' xi'í si nacaj Yan'an̄j mun'ún' rian ni nḡǖi 'n̄a' anéj chrej. N̄i ḡun̄un ni sí'. —Daj gataj Pablo.

<sup>29</sup> N̄i ngaa gataj Pablo n̄uguan' daj, n̄i gahui ni tsínj israelita chruhua hue' daj. N̄i huaj ni sí' a'mi guitsi ni d̄ȳḡǖi' man'an ni sí'.

<sup>30</sup> N̄i guru'ue Pablo 'nḡo hue' gane sij huij yo'. N̄i ga'mi s̄a' sij nḡa daran' ni nḡǖi s̄íj rian sij. <sup>31</sup> N̄i ga'mi Pablo xi'í si nicaj Yan'an̄j sun rian né'. N̄i digyán sij xi'í Señor Jesucristo rian ni nḡǖi nej. N̄i nun guiránj ni sí' si ga'mi sij mánj.

# Romanos

## Salutación

**1** Huēj gu'naj Pablo, tsínj huin apóstol garun nuguan' nan. Nì 'yaj sūnj rian Jesucristo. Nì gaquínj Jesucristo man'ānj sisì gahuin ninij ga'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi aj. <sup>2</sup> Nì hua gataj yya Yan'anj nuguan' daj rian ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nì garun ni sí' nuguan' daj rian yanj.

<sup>3</sup> Nì nuguan' daj a'mi xi'í da'níj Yan'anj huin Jesucristo, tsínj nicaj sun rian né'. Nì hué sij huin da'níj da'nì si'nì xi' David ga'nga sij xungüi nan. <sup>4</sup> Sanì güenda niman sij, nì huin sij da'níj Yan'anj, gataj Espíritu Santo huin Espíritu sa'. Nì hua nucuaj sij, gataj Espíritu Santo nej. Nì ni'í né' sisì nucuaj sij xi'í si ganá'nij sij scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj anj.

<sup>5</sup> Nì xi'í Jesucristo gui'yaj Yan'anj 'ngō sinduj rian ni únj sisì ga'mi únj nuguan' sa' daj rian ni ngüi. Hué dan nì ngā daran' ni xungüi man chruhua xungüi guiman ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Nì xi'í si 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí', nì dagahuin ni sij si-nuguan' sí' nej. <sup>6</sup> Nì gaquínj Yan'anj man'an ni é re' nej sisì guinicaj dugüi' a ni é re' ngā Jesucristo.

<sup>7</sup> Nì a'nī nuguan' nan rian daran' ni é re' man xuman' Roma. Nì 'i ruhua Yan'anj ni'ya a ni é re'. Nì gaquínj Yan'anj ni é re' sisì gahuin sa' niman án re'. Nì huin ruhuāj sisì Yan'anj huin chré' ngā Señor Jesucristo gui'yaj sinduj rian án re'. Nì gahuin din'inj ruhua ni é re', ruhuāj aj.

## Deseo de Pablo de visitar a Roma

<sup>8</sup> Hua sini nì a'utj si guruhua Yan'anj rian xi'í a ni é re'. Nì hué daj a'mi xi'í Jesucristo. Daj si nin' gachra' a'mi ni ngüi daj xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Jesucristo aj. <sup>9</sup> Nì 'yaj sūnj rian Yan'anj a'mi si-nuguan' da'ni Jesucristo rian ni ngüi. Nì xi'í daj ni'í Yan'anj sisì ya'yoj nun ruhuāj ni'tnj ni é re' ngā achínj jni'yā rian Yan'anj. <sup>10</sup> Nì achínj jni'yā rian Yan'anj sisì ga'uej ruhua Yan'anj, nì ga'ue guis' rian man a ni é re' aj. <sup>11</sup> Daj si huin ruhuāj guini'tnj ni é re', nì chracuuj yun'ün 'ngō nuguan' sa' güenda niman ni é re'. Ngā nì gahuin nì-ca niman ni é re' ngā si-chrej Yan'anj, ruhuāj aj.

<sup>12</sup> Ngā nì ngā nari' dugüi' né', nì nari' nucuaj niman né' xi'í si xuman ruhua né' ni'í né' Jesucristo. <sup>13</sup> Nì huin ruhuāj si guini'í a ni é re' sisì ga'í gahuin ruhuāj gan'anj ni'yā rian man ni é re' huin ni é re' jnān ngā xi-ca'uī. Sanì asij acuan' na'ue si guis' rian man án re' si hua 'ngō rasun 'yaj. Daj si huin ruhuāj si gahuin nucuaj chruhua niman ni é re', gui'yaj si-nuguan'ānj. <sup>14</sup> Nì

hua nian si ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi a'mi snan'anj griego ngā ni ngüi a'mi ango snan'anj nej. Nì hua nian si ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi chrun sa' ngā ni ngüi nitaj si chrun nej aj. <sup>15</sup> Xi'í daj nì huin ruhuāj sisì rá'yanj guiman né' ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian a ni é re' man xuman' Roma aj.

## El poder del evangelio

<sup>16</sup> Nitaj si huin na'ā ngā nuguan' sa' xi'í Cristo mánj. Daj si nuguan' daj huin si nucuaj nin' ruhua xi'í si nacaj Yan'anj ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Nì huin ruhua man'an Yan'anj nācaj sinij ni ngüi israelita. Sanì huin ruhua Yan'anj nāca ni ngüi 'na' anéj chrej nej.

<sup>17</sup> Nì xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, nì digyán nuguan' sa' daj sisì 'yaj nica Yan'anj ngā né'. Nì 'yaj Yan'anj daj sisì guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. Nì hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nì gataj ni sij: "Hua nica ruhua ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Nì gane niganj ni sí' ngā Yan'anj anj." Daj gataj ni sij.

## La culpabilidad del hombre

<sup>18</sup> Nì hua digyán Yan'anj rian né' sisì a'man ruhua Yan'anj ni'ya daran' si xi'í 'yaj ni ngüi. Nì hué daj a'man ruhua Yan'anj ni'ya ni tsínj nitaj si 'yaj nica nej. Daj si arij huì ni sij nuguan' xānga' güenda si acaj ni sij ango chrej quij hua achéj ni sij. <sup>19</sup> Daj si hua ni'í yya ni sij daran' nuguan' ga'ue guini'í né' xi'í Yan'anj si hua digyán yya Yan'anj ni nuguan' daj chruhua niman ni sij.

<sup>20</sup> Nì na'ue guini'í rian né' Yan'anj mánj. Sanì asij gui'yaj Yan'anj xungüi, nì guini'í yya ni ngüi daj nucuaj man'an Yan'anj. Nì guini'í ni sij xi'í ni rasun nico gui'yaj Yan'anj. Nì xi'í daj sisì gataj ni sij sisì nun ni'í ni sij Yan'anj, ngā nì tsínj nne huin ni sij. Daj si hua guini'í ni sij daran' rasun gui'yaj Yan'anj anj.

<sup>21</sup> Nì nunj si guini'í ni sij daj hua Yan'anj, sanì nun gataj ni sij sisì hua sa' Yan'anj mánj. Nì na'uej ruhua ni sij ga'ui' ni sij si guruhua Yan'anj nej. Sanì si ani ruhua ni sij nitaj si ni'yanj mánj. Nì hua rumi' niman ni sij 'yaj si nunun ni sij. <sup>22</sup> Ataj ni sij si chrun sa' ni sij. Sanì huin ni sij tsínj ni'yun. <sup>23</sup> Sanì nun yan'anj ni sij ni yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Nì daj rún' hua 'ngō tsínj ngā xataj nej, xucu nun gan'anj ra'a nej, xucu aca riqui rian yo'ój huin yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Nì xi'í si hué daj 'yaj ni sij, nì gani ruhua ango ni ngüi sisì hué daj hua man'an Yan'anj xānga' nej.

<sup>24</sup> Xi'í daj nì ga'nin' ruhua Yan'anj sisì gui'yaj quij ni sij daj rún' garan' ruhua ni sij, gui'yaj ni sij. Ngā nì

gui'yaj ni sij ni rasun hua na'aj nga ni man'an ni dugüi' ni sij. <sup>25</sup> Ni nuguan' xanga' 'na' rian Yan'anj, ni nun xuman ruhua ni sij. Sani nano' ni sij nuguan' yya. Ni nun yan'anj ni sij nico' ni sij ni rasun gui'yaj Yan'anj. Sani nitaj si guinico' ni sij man'an Yan'anj manj. Ni hua nian si ga'mi sa' né' niganj nin' xi'f Yan'anj. Amén.

<sup>26</sup> Xi'f daj ni ga'nin' ruhua Yan'anj sisi gui'yaj quij ni sij nga ni rasun hua na'aj daj rún' garan' ruhua ni sij. Daj si duna ni yun'unj xana si ga'mi unj nga nica unj. Ni daj rún' 'yaj 'ngo yun'unj ngaa a'mi unj nga 'ngo tsínj, hué daj gui'yaj unj ga'mi unj nga dugüi' unj. <sup>27</sup> Ni hué daj gaxi'i gui'yaj ni tsínj nej. Daj si duna ni sij si ga'mi ni sij nga nica ni sij. Ni nin' ruhua huin ruhua ni sij ga'mi ni sij nga ni dugüi' ni sij nej. Ni gui'yaj ni sij 'ngo rasun na'aj nga angó ni tsínj huin dugüi' ni sij. Ni rian xi'f gaquin' daj huin guiran' ni sij castigo güenda si duna ni sij si-chrej Yan'anj.

<sup>28</sup> Ni rian na'uej ruhua ni sij xacaj ni sij cuenta xi'f Yan'anj, ni ga'nin' ruhua Yan'anj si gani quij ruhua ni sij. Xi'f daj ni gui'yaj ni sij ni rasun si ga'ue gui'yaj né'. <sup>29</sup> Ni nun ni nuguan' quij chruhua niman ni sij xi'f si nitaj si 'yaj nica ni sij nga dugüi' ni sij. Ni huin ruhua ni sij gui'yaj squira' ni sij nga dugüi' ni sij. Ni nun nuguan' xi'i chruhua niman ni sij nej. Ni huin ruhua ni sij si-'yaj dugüi' ni sij. Ni nun nuguan' hua quij chruhua niman ni sij. Ni xicoj ruhua ni sij nej. Ni dagahui' ni sij níman nej. Ni unun' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Ni digya' yun'unj ni sij ni dugüi' ni sij. Ni 'yaj ni sij angó ni rasun quij hua nej. <sup>30</sup> Ni a'mi quij ni sij xi'f angó ni dugüi' ni sij. Ni nun huin xan' ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Ni nunun ni sij si a'mi dugüi' ni sij. Ni nne nin' ruhua ni sij. Ni huin yan'anj ruhua ni sij nga dugüi' ni sij. Ni nano' ni sij 'ngo chrej quij hua. Ni nun ráj xina ni sij rian chrej ni sij nga nni ni sij. <sup>31</sup> Tsínj ni'yun huin ni sij. Ni nun síj ni sij nga si-nuguan' ni sij. Ni nitaj si 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij go'ngo ni dugüi' ni sij. Ni nun ni'i ni sij guinicaj ni sij 'ngo niman nico. Ni na'ue gani yaco ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni dugüi' ni sij. <sup>32</sup> Ni nunj si ni'i sa' ni sij sisi gahuin castigo ni ngüi 'yaj ni gaquin' daj, gui'yaj Yan'anj, sani hua gue 'yaj ni sij gaquin' daj. Ni huin nia' ruhua ni sij ni'i ni sij si 'yaj angó dugüi' ni sij gaquin' daj.

### El justo juicio de Dios

**2** Nitaj si gui'ya sisi un tsínj huín re'. Sisi utá' re' gaquin' dugüi' re', ni da'ui man'án re' gaquin' nej aj. Sisi atáj re' si da'ui dugüi' re' gaquin', sani utá' re' gaquin' man'án re' nej. Daj si uyan 'yaj man'án re' gaquin' nga dugüi' re'. <sup>2</sup> Ni ni'i né' sisi dugu'naj huaj sisi gui'yaj Yan'anj castigo ni tsínj 'yaj ni rasun quij. Daj si xanga' man'an Yan'anj. <sup>3</sup> Ni sisi utá' re' gaquin' ni dugüi' re' ngaa hué daj 'yaj man'án re' nej, ngaa ni si gani ruhua re' si guinani re' rian si-castigo Yan'anj manj. <sup>4</sup> Ni nunj si huin sa' ruhua Yan'anj ni'yáj re', ni 'ueé nin' ruhua huin ruhua Yan'anj ni'yáj re' nej, ni a'nin' ruhua Yan'anj ni'ya re' nej, sani nitaj ducuanj nicáj re' ga'mi re' rian Yan'anj manj. Ni nun ni'f re' sisi daran' ni nuguan' sa' daj 'yaj Yan'anj nga re' huin güenda si ganani ruhua re' xi'f si-gaquin' re'.

<sup>5</sup> Ni rian nunún re', ni na'uej ruhua re' ganani ruhua re' xi'f si-gaquin' re', ni nanj sa' utá' re' doj gaquin' xiráj re' güi ga'na' Yan'anj gui'ya castigo ni ngüi aj. Ni hua nica daran' si gui'yaj Yan'anj guini'i ni ngüi. <sup>6</sup> Ni daj nica gui'yaj go'ngo né' chruhua xungüi nan, ni hué daj gui'yaj Yan'anj nga né'.

<sup>7</sup> Ni gui'yaj Yan'anj sisi gane niganj ni tsínj dugu'nun' gui'yaj sa' ni sij nga dugüi' ni sij. Daj si nano' ni sij gane 'ueé ni sij nga Yan'anj. Ni huin ruhua ni sij gahuin sa' ni sij rian Yan'anj. Ni gane niganj ni sij nga Yan'anj, ruhua ni sij. <sup>8</sup> Sani ga'man ruhua Yan'anj gui'ya castigo ni tsínj nunun si na'uej ruhua ni sij gunun ni sij nuguan' xanga'. Daj si unun' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Ni huin ruhua ni sij gache ni sij chrej quij hua. <sup>9</sup> Ni daran' ni tsínj 'yaj gaquin', sani guiran' ni sij 'ngo sayun nico. Ni ganani nico ruhua ni sij. Ni hué daj guiran' sini ni tsínj israelita. Sani guiran' sayun ni tsínj 'na' anéj chrej nej.

<sup>10</sup> Sani ni ngüi 'yaj sa', ni guiman sa' ni sij rian Yan'anj. Ni gahuin din'inj ruhua ni sij nej. Ni ga'mi sa' ni ngüi xi'f ni sij nej. Ni hué daj gahuin sini nga ni tsínj israelita. Ni uyan gahuin nga ni tsínj 'na' anéj chrej nej. <sup>11</sup> Daj si uyan hua daran' né' rian Yan'anj.

<sup>12</sup> Ni hua go'ngo ni ngüi 'yaj gaquin' ngaa nitaj si ni'i ni sij si-ley Moisés. Ni gahui' ni sij ngaa achin guini'i ni sij ley daj. Ni hua angó ni ngüi 'yaj gaquin' ngaa ni'i ni sij si-ley Moisés. Ngaa ni gahuin ni sij castigo rún' ataj ley daj. <sup>13</sup> Nitaj si gataj Yan'anj si hua nica niman né' xi'f si unun né' si-ley Moisés. Maan si gataj Yan'anj si hua nica niman né' xi'f si 'yaj né' si ataj ley daj. <sup>14</sup> Ni man ni tsínj 'na' anéj chrej nitaj si-ley Moisés nicaj ni sij. Sani ngaa 'yaj ni sij daj rún' ataj ley daj, ni nunj si nitaj ley nicaj ni sij, sani a'mi niman ni sij si gui'yaj sa' ni sij rian Yan'anj. <sup>15</sup> Ni hué daj digyán ni sij sisi nun ley daj chruhua niman ni sij, gui'yaj Yan'anj xanga'. Ni hua 'ngo yun, ni a'mi niman ni sij si da'ui ni sij gaquin' xi'f si gui'yaj ni sij. Ni angó yún, ni a'mi niman ni sij sisi nitaj gaquin' da'ui ni sij. <sup>16</sup> Ni hué daj gahuin güi gui'yaj Yan'anj nga Jesucristo castigo xi'f ni nuguan' garij huí ni ngüi. Ni gui'yaj Yan'anj daj rún' hua nica nuguan' a'mi rian ni ngüi.

### Los judíos y la ley

<sup>17</sup> Ni atáj re' si hué re' huin 'ngo tsínj israelita. Ni ani ruhua re' sisi gahuin sa' re', gui'yaj si-ley Moisés. Ni xi'f daj nicaj dugüi' re' nga Yan'anj, ruhua re' aj. <sup>18</sup> Ni ni'f re' si aran' ruhua Yan'anj. Ni digyán si-ley Yan'anj 'ngo chrej sa' rián re'. Ni ga'ue naci re' 'ngo chrej sa' gan'anj re', ruhua re'. <sup>19</sup> Ni ani ruhua re' sisi hué re' huin 'ngo tsínj ga'ue digyán chrej rian ni ngüi na'ue guini'i si-nuguan' Yan'anj. Ni ani ruhua re' sisi ga'ue guixiguin rian ni ngüi achéj rian hua rumi' hua, gui'yáj re' nej. <sup>20</sup> Ni ga'ue digyán re' rian ni ngüi ni'yun, ruhua re'. Ni ga'ue digyán re' rian ni tsin', ruhua re' nej. Daj si ani ruhua re' sisi xi'f si digui'yún re' si-ley Moisés, ni ga'ue gahuin chrun re' daran' nuguan' xanga'. <sup>21</sup> Ni sisi so' huin 'ngo si digyán rian ni ngüi, ni un sin huin, ni na'ue digyán re' rian man'án re' únj. Sisi hué re'

nata' rian ni ngüi sisi si gui'yaj tü né', ni ün sin huin ni 'yaj tü man'án re' únj. <sup>22</sup> Ni atáj re' sisi si ga'ue ga'mi huí né' nga nica dugüi' né'. Saní ün sin huin ni a'mi huí man'án re' nga nica dugüi' re' únj. Ni atáj re' si nun huin xan' ruhuá re' ni'yáj re' ni yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi. Saní ün sin huin ni 'yaj tü re' ni rasun man chruhua ni nuhui man ni yan'anj da únj. <sup>23</sup> A'mi nne re' xi'í si nicáj re' si-ley Moisés. Saní rian nun dagahuín re' si ataj ley daj, ni nitaj si nun yan'ánj re' Yan'anj mánj. <sup>24</sup> Hué daj xanga' ni hua nica rian yanj daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ni gataj ni sij: "Xi'í si nitaj si 'yaj sa' ni é re', ni a'mi quíj ni ngüi 'na' anéj chrej xi'í Yan'anj anj." Daj gataj ni sij.

<sup>25</sup> Xanga' yya sisi dagahuín re' si ataj si-ley Moisés, ni hua yya ní'yanj sisi guta' ni sij da'nga' nnee cúj re'. Saní sisi nitaj si dagahuín re' si ataj ley daj, ni rún' huaj sisi nun guta' ni sij da'nga' daj. <sup>26</sup> Hué dan ni sisi hua 'ngo tsínj nitaj si taj da'nga' nnee cúj sij, saní 'yaj si daj rún' ataj si-ley Yan'anj, ngaa ni gahuin sij rún' huin 'ngo tsínj taj da'nga' daj, ruhuáj aj. <sup>27</sup> Ni hua 'ngo tsínj dagahuin si ataj si-ley Yan'anj. Ni nunj si nun guta' ni sij da'nga' nnee cúj sí', saní digyán sí' sisi da'ui man'án re' gaquin' xi'í si 'yaj sa' sí'. Ni nun dagahuín re' si ataj si-ley Yan'anj nunj si nicáj re' si-ley Yan'anj. Ni guta' ni sij da'ngá' re' nej.

<sup>28</sup> Sé tsínj israelita huin né' nga xi'í si gui'yaj né' nga nnee cúj né' mánj. Ni sé urin ne' chrej xe' né' taj da'nga' da mánj. <sup>29</sup> Saní ngaa taj da'nga' daj, ni huin ruhuaj gata sisi niman né' hua nini rian Yan'anj. Ni tsínj hua nini rian Yan'anj, ni hué sí' huin xanga' 'ngo tsínj israelita. Ni sé si-ley Moisés 'yaj da mánj. Saní Espiritu Santo 'yaj sisi hua nini sij rian Yan'anj. Ni si ruhuaj ni nitaj si ga'mi sa' ni ngüi xi'í tsínj hua nini daj. Saní a'mi sa' Yan'anj xi'í sij aj.

**3** Hua sa' si huin né' tsínj israelita ní'. Ni hua sa' si taj da'nga' nnee cúj né' ní'. <sup>2</sup> Hua sa' xangaj. Hua sini gatā rián re' sisi asij ná, ni ga'ui' Yan'anj si-nuguan'anj rian ni tsínj israelita aj. <sup>3</sup> Ni hua da'aj ni tsínj israelita nun dagahuin rian Yan'anj. Ngaa ni huin ruhuaj gata sisi nitaj sica' Yan'anj únj. <sup>4</sup> Sé daj huin mánj. Daj si niganj 'yaj Yan'anj daran' si hua nica xanga' nunj si a'mi yya daran' ni ngüi. Daj si gataj yya si-nuguan' Yan'anj:

Hua nian si guini'i ni ngüi sisi hua yya si a'mi si-nuguan' re' huín re' Yan'anj.

Ni hua nian si gui'yaj ganá re' ngaa a'mi ni ngüi sisi nitaj si 'yaj sa' re' mánj.

Hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná.

<sup>5</sup> Ni sisi digyán si-gaquin' 'yaj né' sisi hua nica 'yaj Yan'anj, ngaa ni daj gataj né' únj. Gataj né' sisi nitaj si 'yaj nica Yan'anj si gui'ya castigo né' ní'. (A'mi daj rún' a'mi ni ngüi aj.) <sup>6</sup> Sé daj huin mánj. Sisi hué daj huin, ni daj ga'ue nāgui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi, ruhuá re' únj. <sup>7</sup> Ni ango nuguan' huin sisi si-nuguan'anj digya' yun'unj 'yaj sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'í si 'yaj sa' Yan'anj, ngaa ni ün sin huin, ni gui'yaj Yan'anj castigo yünj únj. <sup>8</sup> Ni ga'ue gataj né' (sisi gui'yaj né' doj gaquin', ngaa ni ga'na' si sa' rian

né'. Saní nuguan' nan huin nuguan' yya si a'mi go'ngo ni ngüi. Ataj ni sij sisi hué daj digyán ni únj rian ni ngüi.) Saní sé daj huin mánj. Ni sa' huin si gui'yaj Yan'anj castigo ni ngüi a'mi nuguan' yya da aj.

### No hay justo

<sup>9</sup> Hué dan ni hua sa' ni únj huin ni únj ni tsínj israelita daj nga ango ni ngüi, ruhuá re' ní'. Sé daj huin mánj. Daj si hua gatā sisi da'ui daran' né' gaquin'. Uyan da'ui ni tsínj israelita gaquin' nga ni tsínj 'na' anéj chrej nej.

<sup>10</sup> Ni hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej:

Nitaj a 'ngo ni ngüi 'yaj nica mánj.

<sup>11</sup> Nitaj a 'ngo ngüi ráj da'nga' ruhua mánj.

Ni nitaj a 'ngo ngüi nano' Yan'anj mánj.

<sup>12</sup> Ni duna daran' ni sij si-chrej Yan'anj.

Ni 'ngo hua nuguan'an daran' ni sij nitaj si ní'yanj rian Yan'anj.

Ni nitaj a 'ngo ngüi 'yaj sa' mánj.

<sup>13</sup> Ni daj rún' guin' rian achin' níman, ni da'nga' daj hua nuguan' ahui du'ua ni sij a'mi ni sij.

A'mi snan'anj ni sij nga yya ni sij.

Ni daj rún' hua nnee xunaj nun du'ua xucuáj, hué daj hua nuguan' ahui du'ua ni sij.

<sup>14</sup> Ni maan ninanj nuguan' chre a'mi ni sij.

Daj si nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij dugüi' ni sij.

<sup>15</sup> Ni yoo ni sij gan'anj dagahui' ni sij níman.

<sup>16</sup> Ni nin' ruhua ran' ni ngüi sayun, 'yaj ni sij.

<sup>17</sup> Ni nun guini'i ni sij chrej 'yaj si gahuin din'inj ruhua ni sij mánj.

<sup>18</sup> Ni nitaj si xu'ui' ni sij rian Yan'anj mánj.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í ni sij.

<sup>19</sup> Ni ni'i né' sisi a'nin' si-ley Yan'anj sun rian ni tsínj nico' ley daj. Ni si-ley Yan'anj 'yaj sisi dínj gahuin du'ua daran' ni ngüi xi'í si ni'i ni sij sisi da'ui ni sij gaquin'. Ni ni'i daran' né' sisi hua nian gui'yaj Yan'anj castigo ni ngüi 'yaj gaquin', 'yaj ley da nej. <sup>20</sup> Ni a 'ngo né' nun guisij dagahuin daran' si a'nin' ley da mánj. Ni na'ue gahuin so' rian Yan'anj, gui'yaj ley da mánj. Ní'yanj si-ley Yan'anj urin si xacaj né' cuenta sisi da'ui né' gaquin' rian Yan'anj anj.

### La justicia es por medio de la fe

<sup>21</sup> Saní yyaj ni digyán nini Yan'anj ango chrej sa' rian ni ngüi sisi daj ga'ue gahuin nica ruhua niman né'. Ni hua yya sisi digyán si-ley Yan'anj nga si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná daj hua chrej da nej.

<sup>22</sup> Ni chrej daj gataj sisi hua nica niman né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. Ni hué daj gahuin nga daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús. Daj si uyan huin daran' ni ngüi rian Yan'anj anj. <sup>23</sup> Daj si daran' ni ngüi gui'yaj gaquin'. Ni achin si gahuin sa' ni sij rian Yan'anj. <sup>24</sup> Ni gui'yaj Yan'anj 'ngo sinduj xxi rian né'. Daj si nar'uue Jesucristo man'an sí' xi'í si-gaquin' né'. Xi'í daj, ni gahuin sa' né' rian Yan'anj anj. <sup>25</sup> Ni gui'yaj Yan'anj si naránj si-tun man'an Jesucristo rian si-gaquin' né'. Ni xi'í si gayanj si-tun man'an Jesús, ni

ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico rian si-gaquin' né' huin né' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús. Ni nuguan' nan digyán sisi hua nica ruhua Yan'anj. Daj si ga'nin' ruhua Yan'anj nun gui'yaj-á' castigo ni ngüi guimán asij ná. <sup>26</sup> Ni xi'í si gahui' Jesucristo, ni digyán Yan'anj yyaj rian né' sisi hua nica ruhua Yan'anj. Ni xi'í si gui'yaj Jesucristo, ni gataj Yan'anj sisi hua sa' niman ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús.

<sup>27</sup> Ngaa ni si ga'ue gataj né' sisi 'yaj sa' né' rian Yan'anj mánj. Daj si sé xi'í si dagahuin sa' né' rian si-ley Moisés 'yaj si hua sa' chruhua niman né' mánj. Sanj hua guxuman ruhua né' ni'i né' Cristo. Ni xi'í daj hua sa' chruhua niman né' rian Yan'anj anj. <sup>28</sup> Hué dan ni ga'ue gataj né' sisi hua sa' niman né' rian Yan'anj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús. Ni gui'yaj Jesús sisi hua sa' niman né' rian Yan'anj ngaa hua gue achin dagahuin sa' né' si-ley Yan'anj. <sup>29</sup> Ni sé urin Dan'anj ni ngüi israelita huin Yan'anj mánj. Sanj hué gue Yan'anj huin Dan'anj ango ni ngüi 'na' anéj chrej. Ni ni'i sa' né' sisi ga'ue nacaj Yan'anj ni ngüi 'na' anéj chrej nej. <sup>30</sup> Daj si urin Yan'anj hua rian né': Ni sisi guxuman ruhua ni ngüi israelita ni'yaj ni sij Jesús, ni gataj Yan'anj sisi hua sa' niman ni sij. Ni sisi guxuman ruhua ni ngüi 'na' anéj chrej ni'yaj ni sij Jesús, ni gataj Yan'anj sisi hua sa' niman ni sí' nej.

<sup>31</sup> Hué dan ni ataj ni únj sisi nitaj si ní'yanj si-ley Yan'anj, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. Maan si ataj únj sisi ngaa guxuman sa' ruhua né' ni'yaj né' Jesús, ngaa ni ga'ue dagahuin sa' né' si-ley Yan'anj nej aj.

### El ejemplo de Abraham

**4** Ngaa ni un sin huin gataj né' si guiri' xi'í Abraham tsínj gane asij ná únj. <sup>2</sup> Ni sisi hua nica niman Abraham xi'í si gui'yaj sa' sí', ngaa ni ga'ue ga'mi xacan sí' xi'í man'an sí'. Sanj sé daj huin rian Yan'anj mánj. <sup>3</sup> Ni gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Guxuman ruhua Abraham ni'i sij Yan'anj. Ni xi'í daj gataj Yan'anj sisi hua sa' niman sij." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>4</sup> Ni ngaa 'yaj sun 'ngo tsínj daj rian 'ngo xuru'ue, ni da'ui sí' rian tsínj 'yaj sun daj. Ni sé 'ngo sinduj huin naru'ue sí' güenda 'yaj sun sij mánj. <sup>5</sup> Sanj ga'ue gataj Yan'anj sisi hua sa' niman né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús nunj si achin gui'yaj sa' né' rian Yan'anj anj.

<sup>6</sup> Ni hué daj ga'mi xi'í David xi'í 'ngo tsínj achin gui'yaj sa'. Sanj hua gataj Yan'anj sisi hua sa' niman tsínj daj. Ni ga'mi David sisi hua 'ueé rian tsínj daj. <sup>7</sup> Ni gataj David:

Hua 'ueé rian tsínj rian xi'í si-gaquin' si guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico.

Ni nun xacaj Yan'anj cuenta xi'í si-gaquin' sij mánj.

<sup>8</sup> Ni hua 'ueé rian tsínj rian nun acaj cuenta Yan'anj xi'í si-gaquin' sij.

Hué daj gataj David.

<sup>9</sup> Ngaa ni sé urin ni tsínj israelita ga'ue gahuin nia' ruhua nga nuguan' nan. Sanj ga'ue gahuin nia' ruhua ni tsínj 'na' anéj chrej nej. Daj si hua gatā rian án re'

sisi hua sa' niman Abraham gataj Yan'anj xi'í si xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj.

<sup>10</sup> Ni nachínj snan'ān ni é re'. Ni aman gataj Yan'anj si hua nica niman Abraham, ruhua ni é re' únj. Asij ne' rucu guta' ni sij da'nga' nnee cúj Abraham ní'. Asij asij sini sa'. Hué asij sini huin anj. <sup>11</sup> Ni ne' rucu huin guta' sij da'nga' nnee cúj man'an sij. Ni é' huin 'ngo da'nga' digyán Yan'anj sisi hua sa' niman Abraham xi'í si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ngaa ni ga'ue gahuin Abraham chrej daran' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj nunj si nun guta' da'nga' nnee cúj ni tsínj daj. Ni hué daj ga'ue gataj Yan'anj si hua sa' niman ni tsínj daj huin ni tsínj 'na' anéj chrej. <sup>12</sup> Ni ga'ue gahuin Abraham chrej ni tsínj hua guta' da'nga' man'an ni sij. Ni hué daj huin sisi guxuman ruhua ni sij daj rún' guxuman ruhua Abraham ngaa achin guta' da'nga' sí' nej.

### La promesa realizada mediante la fe

<sup>13</sup> Ni ga'nij du'ua Yan'anj rian ni da'nij Abraham sisi ga'ui'-í' xungüi nan nahuin ra'a ni sij. Sanj sé güenda si dagahuin Abraham si-ley Moisés huin sisi hué daj gataj Yan'anj nuguan' nan gunun ni sij mánj. Sanj gataj Yan'anj sisi hua sa' niman Abraham xi'í si guxuman ruhua sí' ni'yaj sí' man'an Yan'anj anj. <sup>14</sup> Ni sé xi'í si dagahuin ni tsínj si-ley Moisés 'yaj si nahuin ra'a ni sij xungüi nan mánj. Daj si sisi hué daj huin, ni nitaj si ní'yanj si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj mánj. Ni nitaj si ní'yanj nuguan' hua gataj yya Yan'anj gunun ni sij mánj. <sup>15</sup> Daj si si-ley Moisés 'yaj sisi gahuin ni ngüi castigo. Sanj sisi nitaj ley daj, ni nitaj si da'ui ni ngüi gaquin' mánj.

<sup>16</sup> Hué dan ni xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' man'an Yan'anj, ni nahuin ra'a né' nuguan' xanga' gui'yaj yya Yan'anj nga ni da'nij Abraham. Hué dan ni xacaj né' cuenta nga xi'í sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. Ni sé urin rian ni ngüi dagahuin ley daj gui'yaj yya Yan'anj. Sanj gui'yaj yya Yan'anj rian daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj daj rún' guxuman ruhua xi'í Abraham. Ni hué sí' huin chrej daran' né'. <sup>17</sup> Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Gui'yā sisi gahuin re' chrej nico rian ni ngüi." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham. Ngaa ni gahuin sí' chrej daran' né' rian Yan'anj. Ni guxuman ruhua sí' ni'yaj sí' Yan'anj. Ni Yan'anj 'yaj sisi gana'nij ni niman. Ni 'yaj Yan'anj ni rasun achin si gurugüi' aj.

<sup>18</sup> Ni ngaa gachin güi ruhua Abraham si gui'yaj sa' Yan'anj nga sij, ni hua gue guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ni xi'í si hué daj gui'yaj sij, ni gahuin sij "chrej nico ni ngüi". Daj si hua gataj Yan'anj gunun sij: "Hué daj guixi'nanj nico da'nij re'." <sup>19</sup> Ni nun ga'nin' ruhua Abraham si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj (nunj si achin doj guisij sij 'ngo ciento yo'). Ni acaj sij cuenta sisi achin doj gahui' nungüej nica sij Sara. Ni gachin yo' ga'nga da'nij nica sij Sara nej. <sup>20</sup> Ni nun gani huij ruhua sij nga nuguan' gataj yya Yan'anj gunun sij. Sanj guxuman doj ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ni ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. <sup>21</sup> Ni gani sa' ruhua sij sisi nicaj

Yan'anj fuerza gui'yaj-á' daran' ni nuguan' hua gataj yya-á' gunun sij.

<sup>22</sup> Ni xi'í si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj, ni gataj Yan'anj sisi hua sa' niman sij. <sup>23</sup> Ni garun ni sij sisi hua sa' niman Abraham gataj Yan'anj. Saní sé rian urin Abraham huin garun ni sij da mánj. <sup>24</sup> Saní garun ni sij nuguan' daj xi'í né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Ngaa ni gataj Yan'anj sisi gahuin sa' niman né' nej. Ni Yan'anj gui'yaj sisi ganá'nij Jesús huin sí' Señor nicaj sun rian né'. <sup>25</sup> Ni naga'ui' Yan'anj man'an sí' sisi gahui' sí' xi'í si-gaquin' né'. Ni ganá'nij sí', gui'yaj Yan'anj güenda si ga'ue gataj Yan'anj sisi hua sa' ni-man né'.

### Resultados de la justificación

**5** Hué dan ni xi'í si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, ni gahuin sa' niman né' rian Yan'anj. Ni hua din'inj ruhua né' rian Yan'anj, 'yaj Jesucristo huin sí' Señor nicaj sun rian né'. <sup>2</sup> Ni xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, ni nahuin ra'a né' sinduj 'yaj Yan'anj nga né'. Ni hua nica ruhua né', 'yaj sinduj daj. Ni hua nia' ruhua né' ana'uij né' sisi gahuin sa' 'ueé né' nga Yan'anj. <sup>3</sup> Ni ango nuguan' huin sisi huin nia' ruhua né' ngaa ran' né' sayun. Daj si ni'i né' sisi nari' nucuaj doj niman né', 'yaj sayun daj. <sup>4</sup> Ni ngaa gahuin nucuaj niman né', ni guisij né' gahuin nica ruhua né' nej. Ni ngaa guisij né' gahuin nica ruhua né', ni ana'uij né' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga né'. <sup>5</sup> Ni sé 'ngo nuguan' yun huin si ana'uij né' nan mánj. Daj si gahuin nucuaj niman né' xi'í si nín' ruhua 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. Ni Espíritu Santo 'yaj sisi ni'i né' daj. Ni Yan'anj riqui si ga'na' Espíritu Santo rian né'.

<sup>6</sup> Ni ngaa nun gahuin nucuaj né' gui'yaj sa' né', ni xi'í né' gahui' Cristo. Ni gahuin né' tsínj nun guxuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni gahui' Cristo güi ngaa gani sini ruhua Yan'anj. <sup>7</sup> Ni hua yya na'uej ruhua né' gahui' né' xi'í 'ngo dugüi' né' tsínj hua sa' niman. Saní si ruhuaj, ni gahui' 'ngo né' xi'í 'ngo tsínj hua sa' nín'. <sup>8</sup> Saní sé daj huin Yan'anj mánj. Daj si ngaa hua gué da'ui né' gaquin', ni gahui' Cristo xi'í', gui'yaj Yan'anj. Ni hué daj digyán yya Yan'anj sisi 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'.

<sup>9</sup> Ngaa ni xi'í si gahuin sa' niman né', gui'yaj si-tun man'an Cristo, hué dan ni ni'i né' sisi si gahuin né' castigo xi'í gaquin' da'ui né' güi ga'na' Yan'anj gui'ya castigo ni ngüi mánj. <sup>10</sup> Ni ngaa gahuin né' tsínj unun' nga Yan'anj, ni gahui' da'ni xi'í né'. Ni hué daj nagui'yaj yya Yan'anj nga né'. Hué daj ni naganj ga'ue naca xanga' Yan'anj né' xi'í si hua ni'na' Cristo nne sij chruhua ni-man né'. <sup>11</sup> Ni sé urin nan, saní huin nia' ruhua né' nga Yan'anj xi'í Jesús huin sí' Señor nicaj sun rian né'. Daj si hué xi'í Cristo, ni hua din'inj ruhua né' rian Yan'anj anj.

### Adán y Cristo

<sup>12</sup> Hué dan ni urin tsínj daj gui'yaj si gatúj gaquin' chruhua xungüi gu'naj sí' Adán. Ni gaxi'i gahui' ni ngüi ngaa gatúj gaquin' chruhua xungüi. Ni daran' ni ngüi gahuin si gahui' xi'í si da'ui daran' ni sij gaquin'. <sup>13</sup> Ni

asij nun ga'ui' Yan'anj ley rian ni ngüi, ni hua gui'yaj ni sij gaquin'. Saní nun xacaj Yan'anj cuenta xi'í gaquin' ngaa nitaj ley hua mánj. <sup>14</sup> Ni asij gane Adán, ni da' yo' gane Moisés, ni gahui' ni ngüi. Ni nun dagahuin Adán 'ngo nuguan' gataj Yan'anj gunun sij. Saní sé daj huin si-gaquin' ni ngüi gahui' daj. Ni nun gui'yaj sa' Adán.

Hué dan ni daj rún' ga'na' Adán, ni hué daj hua nian ga'na' ango tsínj gui'yaj sa' chruhua xungüi nan anj. <sup>15</sup> Saní sé rún' hua si-gaquin' Adán sé daj hua sinduj si riqui Yan'anj rian né' mánj. Daj si gahui' ni ngüi mán nín' gachra' xi'í gaquin' gui'yaj Adán. Saní riqui Yan'anj 'ngo sinduj rian né' huin né' ni ngüi mán nín' gachra'. Daj si ga'ui' Yan'anj si ga sa' né'. Ni hué daj gui'yaj Yan'anj xi'í sinduj gui'yaj urin tsínj daj xi'í né' huin sí' Jesucristo. <sup>16</sup> Ni daj rún' gahuin gui'yaj urin tsínj daj gaquin', ni sé daj hua sinduj riqui Yan'anj rian né' mánj. Daj si xi'í urin gaquin' gui'yaj si gahuin ni ngüi castigo. Saní xi'í sinduj riqui Yan'anj rian né', ni gataj Yan'anj sisi hua nica niman né' rian daran' ni gaquin' gui'yaj né' aj. <sup>17</sup> Ngaa ni xi'í si-gaquin' urin tsínj daj, ni ahuí' daran' ni ngüi, 'ya. Saní xi'í si riqui Yan'anj sinduj rian né', ni gataj Yan'anj si hua nica niman né'. Ngaa ni ga'ue ga ni'na' né' guinicaj sun niganj né', gui'yaj urin tsínj huin Jesucristo aj.

<sup>18</sup> Hué dan ni si-gaquin' urin Adán gui'yaj sisi gahuin daran' ni ngüi castigo. Saní xi'í si gui'yaj sa' 'ueé urin Jesucristo, ni gui'yaj-á' sisi ga'ue ga nica niman daran' ni ngüi. Ni ga'ue 'ngo ga ni'na' ni sij nej. <sup>19</sup> Ni xi'í si nun dagahuin urin tsínj daj rian Yan'anj, ni gahuin daran' ni ngüi ni tsínj da'ui gaquin'. Saní xi'í si dagahuin urin ango tsínj daj rian Yan'anj, ni gahuin sa' nico ni ngüi rian Yan'anj anj.

<sup>20</sup> Ni ga'ui' Yan'anj ley rian ni ngüi sisi guini'ni ni sij sisi hua nico gaquin' da'ui ni sij rian Yan'anj. Saní ngaa gui'yaj ni ngüi nico gaquin', ni naganj nico gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni sij aj. <sup>21</sup> Hué dan ni guiran' ni ngüi sayun xi'í gaquin' gui'yaj ni sij. Saní xi'í sinduj riqui Yan'anj rian né', ni hua nica niman né'. Ni ga'ue gane niganj nín' né' xi'í si gahui' Jesucristo huin sí' Señor nicaj sun rian né'.

### Muertos al pecado

**6** Hué dan ni un sin huin gui'yaj né', ruhua á re' únj. Ga gué gui'yaj né' gaquin' güenda si riqui Yan'anj doj sinduj rian né', ruhua á re' ní'. <sup>2</sup> Sé daj huin gui'yaj né' mánj. Daj si rún' huin 'ngo niman gahui' na'ue gui'yaj gaquin' daj huin né'. Ngaa ni si ga'ue ga gui'yaj né' gaquin' ga mánj. <sup>3</sup> Hua nian si guini'ni a ni é re' sisi ngaa gata' nnee né', ni guinicaj dugüi' né' nga Cristo Jesús. Ni rún' huin niman gahui' nuguan'an nga Cristo daj huin né' nga sij. <sup>4</sup> Ni rian gata' nnee né', ni huin ruhuaj gata sisi gahui' nuguan'an né' nga Cristo. Ni gachin' nuguan'an né' nga sij nej. Hué dan ni daj rún' ganá'nij Cristo, gui'yaj si-fuerza Yan'anj, hué daj ni ga'ue nahuin naca gane né' nej. <sup>5</sup> Ni sisi guinicaj dugüi' né' nga Cristo gahui' né' daj rún' gahui' sij, ni hué ducánj daj gana'nij né' daj rún' ganá'nij sij.

<sup>6</sup> Nĩ ni'i né' sisĩ daj gui'yaj né' gaquin' asij sini. Nĩ gahui' nuguan'an si gui'yaj né' daj nga Cristo. Xi'í daj guere' fuerza nicaj gaquin' gui'yaj sini né'. Hué dan ni nitaj si huaj gui'yaj sun né' rian gaquin' da ga mánj. <sup>7</sup> Daj si daj rún' na'ue gui'yaj 'ngo níman gaquin' hué daj sĩ ga'ue gui'yaj né' gaquin' ga mánj. <sup>8</sup> Nĩ sisĩ gahui' nuguan'an né' nga Cristo, ngaa nĩ xuman ruhua né' sisĩ gane nuguan'an né' nga sij nej. <sup>9</sup> Hua ganá'nij Cristo scanij ni níman. Hué dan nĩ ni'i né' sisĩ sĩ ga'ue gahui' ruhua' yún sij mánj. Hua gui'yaj gana Cristo rian nuguan' da aj. <sup>10</sup> Nĩ urin yun xi'í gahui' Cristo xi'í gaquin'. Sanĩ ganá'nij sij. Nĩ nne sij 'yaj sij si aran' ruhua Yan'anj anj. <sup>11</sup> Nĩ hué ducuanj daj huin si gani ruhua a ni é re' sisĩ gahui' si xi'í man niman án re'. Nĩ daj rún' huin níman huin a ni é re' na'ue gui'yaj ni é re' gaquin' ga mánj. Sanĩ gani ruhua ni é re' sisĩ hua ni'na' ni é re' rian Yan'anj xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo Jesús, tsínj nicaj sun rian né'.

<sup>12</sup> Hué dan nĩ sĩ ga'nij ni é re' chrej sisĩ gahuin achij gaquin' rian nnee cúj ni é re' mánj. Daj si ni'i né' sisĩ gahui' nnee cúj né'. Nĩ sĩ dagahuin ni é re' si huin ruhua gui'yaj nnee cúj ni é re' ga mánj. <sup>13</sup> Ngaa nĩ sĩ naga'ui' a ni é re' nnee cúj ni é re' rian gaquin' güenda gui'yaj-á' nga ni rasun quij hua. Sanĩ naga'ui' ni é re' niman ni é re' rian Yan'anj. Nĩ gani ruhua á re' sisĩ huin ni é re' ni ngüi' gahui', nĩ ganá'nij ruhua' yún nej. Nĩ naga'ui' a ni é re' nnee cúj ni é re' rian Yan'anj sisĩ ga'ue gui'yaj sa' á re' daj rún' aran' ruhua Yan'anj anj. <sup>14</sup> Hué dan nĩ sĩ ga'ue guinicaj gaquin' fuerza rian ni é re' ga mánj. Daj si nitaj si nicaj sun si-ley Moisés rian ni é re' mánj. Sanĩ 'nij ni é re' riqui sinduj 'yaj Yan'anj rian án re' aj.

### Siervos de la justicia

<sup>15</sup> Hué dan nĩ sisĩ nitaj si nicaj sun ley rian né' xi'í si 'nij né' riqui sinduj 'yaj Yan'anj, nĩ ga'ue gui'yaj né' gaquin', ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. <sup>16</sup> Nĩ ni'i sa' né' sisĩ ngaa aráj xina né' gui'yaj sun né' rian 'ngo xuru'ue, nĩ hué né' gahuin si gúnánj guitsi rian sí'. Nĩ hué ducuanj daj huin sisĩ gúnánj guitsi né' rian gaquin', ngaa nĩ gahui' né'. Sanĩ sisĩ unánj guitsi né' rian Yan'anj, nĩ gahuin sa' niman né' rian Yan'anj anj. <sup>17</sup> Nĩ hué ni é re' gahuin sini ni ngüi' unánj guitsi rian gaquin'. Sanĩ a'ui' únj si guruhua Yan'anj sisĩ yyaj, nĩ dagahuin xanga' ni é re' si-nuguan' Yan'anj digyán únj rian ni é re'. <sup>18</sup> Asij sini gúnánj guitsi a ni é re' rian gaquin'. Sanĩ yyaj nĩ gahuin nĩni ni é re' rian gaquin' güenda si gúnánj guitsi ni é re' rian nuguan' nica, gui'yaj Yan'anj. <sup>19</sup> (Nĩ hué daj a'mĩ xi'í si na'ue gunun sa' ni é re' nuguan' nan.) Nĩ asij sini nĩ garáj xina ni é re' sisĩ gui'yaj nnee cúj ni é re' gaquin'. Nĩ maan nĩnanj gaquin' gui'yaj á re' rian Yan'anj. Sanĩ yyaj nĩ naga'ui' ni é re' nnee cúj ni é re' rian Yan'anj. Nĩ hué daj ga'ue gui'yaj nica ni é re'. Ngaa nĩ gahuin ni é re' ni ngüi' 'yaj sa' rian Yan'anj nej aj.

<sup>20</sup> Nĩ ngaa huin ni é re' ni ngüi' unánj guitsi rian gaquin', nĩ nun ga'uej ruhua á re' gui'yaj nica ni é re' rian Yan'anj. <sup>21</sup> Nĩ un sin huin gui'yaj gana a ni é re'

nga ni gaquin' gui'yaj ni é re', ruhua á re' únj. Yyaj nĩ ri' ni é re' si-na'aj nga ni gaquin' gui'yaj á re' daj. Daj si ni gaquin' daj 'yaj si gahui' né', gui'yaj Yan'anj. <sup>22</sup> Yyaj nĩ gahuin nĩni ni é re' rian ni gaquin' daj. Nĩ unánj guitsi ni é re' rian Yan'anj. Xi'í daj gahuin sa' ruhua ni é re' rian Yan'anj. Nĩ gane niganj nĩni ni é re' nga Yan'anj nej. <sup>23</sup> Hué dan nĩ xi'í gaquin' 'yaj ni ngüi', nĩ 'ngo gahuin anéj niman ni ngüi' rian Yan'anj. Sanĩ sinduj riqui Yan'anj rian né' 'yaj si gane niganj nuguan'an né' nga Cristo Jesús huin Señor nicaj sun rian né'.

### Analogía tomada del matrimonio

**7** Hué dan nĩ ni'i ni é re' daj hua si-ley Yan'anj huin ín re' jnān nga xica'ui'. Nĩ ni'i sa' ni é re' sisĩ a'nin' ley daj sun rian né' urin ngaa hua ni'na' né' mán né' chruhua xungüi' nan. <sup>2</sup> Gui'yó' cuenta sisĩ hua 'ngo yun'unj xana xacaj tsínj sno'o. Nĩ ley daj ataj sisĩ hua nian si gane unj nga nica unj ngaa nĩni' hua ni'na' sí'. Sanĩ sisĩ gahui' nica unj, nĩ nitaj si a'nin' ley sun rian unj ga mánj. Ga'ue xacaj unj ango tsínj sno'o. <sup>3</sup> Hué dan nĩ sisĩ xacaj unj ango tsínj sno'o ngaa nĩni' nne nica unj, nĩ da'ui unj gaquin'. Sanĩ sisĩ gahui' nica unj, nĩ hua nĩni rian unj nga si a'mi ley daj. Nĩ ga'ue xacaj unj ango tsínj sno'o. Nĩ sé 'ngo gaquin' huin mánj.

<sup>4</sup> Nĩ hué daj huin nga ni é re' huin ín re' jnān nga xica'ui'. Daj si ngaa gahui' nuguan'an ni é re' nga Cristo, ngaa nĩ gahuin nĩni ni é re' rian si-ley Moisés. Nĩ guinicaj dugüi' ni é re' nga Cristo. Yyaj nĩ huin ni é re' Cristo, tsínj ganá'nij scanij ni níman. Xi'í daj nĩ ga'ue gui'yaj sa' né' rian Yan'anj. <sup>5</sup> Daj si asij sini mán né', nĩ gahuin ruhua né' gui'yaj né' gaquin', gui'yaj ley daj xi'í si hua yaj rian ley si gui'yaj né' ni gaquin' daj. Hué dan nĩ ruhua gahui' né' xi'í gaquin' gui'yaj né' nga nnee cúj né'. <sup>6</sup> Sanĩ yyaj nĩ nitaj si 'nij né' riqui si-fuerza ley da ga mánj. Nĩ hua ni'nij rian né' dagahuin né' rian Yan'anj gache né' 'ngo chrej naca si riqui Espíritu Santo rian né'. Nĩ nitaj si 'nij né' riqui ley garun ni sij asij ná.

### El pecado que mora en mí

<sup>7</sup> Hué dan nĩ gataj né' sisĩ si-ley Yan'anj huin gaquin' ní'. Sé daj huin mánj. Sanĩ gui'yaj ley sisĩ guini'tnj daj hua gaquin'. Nĩ ataj ley: "Sĩ gahuin ruhua né' ni'yaj né' si'yaj dugüi' né'." Hué dan nĩ sisĩ nitaj ley daj, nĩ nitaj a-man guini'tnj daj hua gahuin ruhuāj ni'yā si'yaj dugüi'tj. <sup>8</sup> Sanĩ rian hua yaj rian ley si gui'yaj né' gaquin', nĩ gaxi'i gani ruhuāj gui'yā ni rasun nitaj si hua sa'. Nĩ sisĩ nitaj ley, nĩ nun xacaj ni ngüi' cuenta daj hua gaquin'. <sup>9</sup> Nĩ asij sini ngaa nun guini'i sa'āj si-ley Yan'anj, nĩ gani ruhuāj sisĩ 'ngo tsínj sa' gahuinj. Sanĩ ngaa gunun sa'āj nuguan' a'nin' Yan'anj sun riānj, daj guini'tnj sisĩ da'ujj gaquin'. Nĩ nĩni' ruhua gui'yā gaquin'. <sup>10</sup> Nĩ guini'tnj sisĩ nitaj si hua sa' nimānj. Nĩ ley daj huin güenda si guiman sa' ni ngüi' chruhua xungüi'. Sanĩ xacaj cuentāj sisĩ huinj 'ngo tsínj 'yaj gaquin'. Nĩ guere' nimānj, gui'yaj ley daj. <sup>11</sup> Nĩ ngaa xacaj cuentāj daj hua si-ley Yan'anj, nĩ gahuin ruhuāj gui'yā daj rún'



gataj ley daj. Sanj digya' yun'unj gaquin' man'anj. Ni gahuinj 'ngo tsinj guere' nimanj.

<sup>12</sup> Hué dan ni hua sa' nin' si-ley Yan'anj nga nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. Ni hua nica nuguan' nan nej. Ni dugu'naj hua nuguan' nan nej. <sup>13</sup> Xi'í nuguan' sa' nan, ni guere' nimanj, ruhua á re' ní'. Sé daj huin manj. Sanj guere' nimanj xi'í si da'uj gaquin'. Ni garasun gaquin' rian nuguan' sa' daj. Ni xi'í daj xacaj cuentaj sisj quij nin' ruhua hua gaquin' daj.

<sup>14</sup> Ni ni'í né' sisj uyan a'mi si-ley Yan'anj nga Espiritu Santo. Sanj yunj huin 'ngo tsinj 'yaj sun rian gaquin'.

<sup>15</sup> Daj si nga si 'yā, ni nitaj si 'yā nga si huin ruhuāj gui'yā. Maan si 'yā si nun huin xan' ruhuāj 'yā, ni 'yā nánj. <sup>16</sup> Hué dan ni sisj 'yā si nun huin xan' ruhuāj 'yā, ni acaj cuentaj sisj hua sa' si-ley Yan'anj. <sup>17</sup> Hué dan ni huin ruhuāj gata sisj sé man'anj huin si 'yaj daj. Sanj gaquin' nun chruhua nimanj huin si 'yaj aj.

<sup>18</sup> Ni xi'í si a'nin' gaquin' sun riānj, ni nitaj 'ngo nuguan' sa' nun chruhua nimanj. Daj si nunj si huin ruhuāj gui'yā si sa' hua, sanj na'ue gunucua gui'yā manj. <sup>19</sup> Nitaj si 'yaj sa'āj si huin ruhuāj gui'yā manj. Sanj hua guē 'yā si nun huin xan' ruhuāj gui'yā nánj. <sup>20</sup> Hué dan ni sisj 'yā si nun huin xan' ruhuāj 'yā, ni sé man'anj huin si 'yaj. Sanj gaquin' nun chruhua nimanj huin si 'yaj nánj. <sup>21</sup> Ngaa ni acaj cuentaj sisj ngaa huin ruhuāj gui'yā si sa' hua, sanj hua guē nari'tj gaquin' 'yā.

<sup>22</sup> Ruhua nimanj ni aran' ruhuāj ni'yā si-ley Yan'anj.

<sup>23</sup> Sanj ni'tnj sisj unun' ango ley nga nimanj. Ni hué ley daj huin si nicaj sun chruhua nimanj. Ni ango ley daj huin gaquin' 'yaj nneē cúj man'anj.

<sup>24</sup> Ducu niqui nimanj xi'í si guere' nimanj, 'yaj gaquin'. Ni un tsinj ga'ue gui'yaj si ganani rian gaquin' a'nin' chruhua nimanj nan únj. <sup>25</sup> A'uī si guruhua Yan'anj sisj xi'í Jesucristo, ni ga'ue guinani né' rian gaquin'. Ni Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'.

Hué dan ni yyaj ni'tnj sisj dagahuin sta'ngāj rian si-ley Yan'anj. Sanj dagahuin nneē cū si ataj gaquin' nun chruhua nimanj anj.

### Viviendo en el Espíritu

**8** Hué dan ni sī guta' Yan'anj gaquin' xiráj ni ngüi nicaj dugüi' nga Cristo Jesús. Daj si achéj ni sij si- chrej Espiritu Santo. Ni nitaj si achéj ni sij daj rún' ataj nneē cúj ni sij. <sup>2</sup> Daj si asij sini, ni ninanj gaquin' gui'yaj né'. Ni ruhua guere' niman né', gui'yaj gaquin' daj. Sanj gahuin ní'nij né' rian gaquin' daj, gui'yaj Espiritu Santo. Ni Espiritu Santo 'yaj nga Cristo Jesús sisj ga ni' na' niganj né' gane né'. <sup>3</sup> Ni xi'í si hua nucua gaquin' 'yaj nneē cúj né', ni na'ue gunucua si-ley Yan'anj naca né'. Sanj man'an Yan'anj huin si nucua ga'ue naca né'. Daj si ga'nij man'an Yan'anj da'ni ga'na' chruhua xungüi. Ni daj rún' hua nneē cúj né' gahuin sí'. Ni gahui' sí' xi'í si-gaquin' né'. Ni hué ducuanj daj gui'yaj gana sí' rian gaquin' gui'yaj nneē cúj né'. <sup>4</sup> Ni hué daj gui'yaj Yan'anj güenda sisj ga'ue dagahuin né' si a'nin' si-ley Yan'anj sun rian né'. Daj si nitaj si dagahuin né' si

a'nin' gaquin' rian né' ga manj. Sanj dagahuin né' si a'mi Espiritu Santo chruhua niman né' aj.

<sup>5</sup> Ni ni ngüi dagahuin si huin ruhua nneē cúj ni sij, ni maan si nahuij ruhua ni sij nga nuguan' quij a'nin' rian ni sij. Sanj ni ngüi dagahuin si a'nin' Espiritu Santo chruhua niman ni sij, ni nahuij ruhua ni sij nga nuguan' a'nin' Espiritu Santo rian ni sij. <sup>6</sup> Ni sisj nahuij ruhua né' urin nga si huin ruhua nneē cúj né', ni gahui' niman né', gui'yaj. Sanj sisj nahuij ruhua né' nga nuguan' 'na' rian Espiritu Santo, ni gui'yaj-á' sisj hua din'inj rian né'. Ni gane niganj né' nga Yan'anj nej. <sup>7</sup> Ni sisj ninanj nahuij ruhua né' nga si huin ruhua nneē cúj né', ni unun' né' nga Yan'anj. Ni na'uej ruhua né' dagahuin né' si-ley Yan'anj. Ni sī gunucua né' dagahuin né' ley da manj. <sup>8</sup> Ni ni ngüi nahuij ruhua nga si huin ruhua nneē cúj ni sij, ni na'ue gui'yaj ni sij daj rún' aran' ruhua Yan'anj.

<sup>9</sup> Ni sisj hua yya nne Espiritu Santo chruhua niman ni é re', ni nitaj si nahuij ruhua ni é re' nga si huin ruhua nneē cúj ni é re' ga manj. Sanj nahuij ruhua á re' nga si huin ruhua Espiritu Santo gui'yaj á re'. Ni sisj nitaj si nne Si-Espiritu Cristo chruhua niman 'ngo tsinj daj, ngaa ni nitaj si huin sí' Cristo manj. <sup>10</sup> Sanj sisj nne yya Cristo chruhua niman né', ni gahui' yya nneē cúj né' xi'í gaquin' gui'yaj né'. Sanj hua ni'na' niman né' xi'í si gataj Yan'anj si hua nica niman né'. <sup>11</sup> Ni ganá'nij Jesús scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. Xi'í daj sisj nne Espiritu Santo chruhua niman né', ni ga ni'na' nneē cúj né', gui'yaj Yan'anj. Daj si nne Espiritu Santo chruhua niman né'.

<sup>12</sup> Hué dan ni nitaj si huaj si gui'yaj né' si huin ruhua nneē cúj né'. Si chracuij né' si huin ruhua nneē cúj né' man huin ín re' jnān nga xica'uī. <sup>13</sup> Daj si sisj gui'yaj né' daj rún' huin ruhua nneē cúj né', ni gahui' né'. Sanj sisj dagahuin né' nuguan' a'mi Espiritu Santo chruhua niman né', ni duna né' gaquin' 'yaj nneē cúj né'. Ni ga ni'na' niman né' gane niganj né' nga Yan'anj. <sup>14</sup> Daran' ni ngüi garaj xina sisj digyán Espiritu Santo chrej rian ni sij, ni hué ni sij huin da'nij Yan'anj anj. <sup>15</sup> Nitaj si huin ruhua Yan'anj sisj guxu'ui' né' rian Yan'anj daj rún' 'yaj 'ngo tsinj ngaa 'yaj sun yun sij rian 'ngo xuru'ue huee. Sé daj huin manj. Sanj huin ruhua Yan'anj guini'í né' sisj huin né' da'ni. Ni hua niā' ruhua Yan'anj sisj gataj né': "Tata chré'", rian Yan'anj. <sup>16</sup> Ni hué Espiritu Santo nicaj dugüi' nga niman né'. Ni ataj-á' unun' né' sisj huin né' da'nij Yan'anj. <sup>17</sup> Hué dan ni xi'í si huin né' da'nij Yan'anj, ngaa ni nahuin ra'a né' daran' si riqui Yan'anj rian né'. Ni daj rún' ganahuin ra'a Cristo rian Yan'anj, ni hué daj ganahuin ra'a né' nej. Ni sisj guiran' nuguan'an né' sayun nga Cristo, ngaa ni gahuin 'ueé sa' né' nga sij nej.

<sup>18</sup> Ni hua yya ran' né' sayun xungüi nan. Sanj rian gahuin 'ueé sa' né' ango xungüi ga'na', ngaa ni xi'í daj ani ruhuāj sisj sé si nico huin sayun ran' né' acuan' manj. <sup>19</sup> Ni ana'uij nin' ruhua daran' ni rasun man chruhua xungüi daj gahuin 'ueé sa' né' huin né' da'nij Yan'anj. <sup>20</sup> Ni daran' ni rasun man chruhua xungüi gahuin xi'ij. Sanj sé daj huin ruhua ni rasun gui'yaj

Yan'anj mánj. Saní man'an Yan'anj gui'yaj sisi hué daj huaj gahuin xi'i daran'anj. Ní ana'uij daran'anj sisi nāgui'yaj nāca Yan'anj daran'anj. <sup>21</sup> Ní 'nā' gūi ngaa gāhui sá' daran'anj. Ní nitaj si guchru ni rasun gā mánj. Ní ana'uij sá' daran'anj sisi gānhuin 'ueé sá' daran'anj daj rún' gānhuin 'ueé sá' né' huin né' da'níj Yan'anj.

<sup>22</sup> Ní ni'i né' sisi daj rún' ran' 'ngō yun'unj xāna sayun ngaa achin gā'nga da'níj unj, nī hué daj ran' daran' ni rasun man chruhua xungūi. <sup>23</sup> Ní sé urin ni rasun daj ran' sayun, saní ran' né' sayun nej. Ní ana'uij né' si gāhui nāca daran'anj. Ní rīqui sini Yan'anj Espíritu Santo gāne ngā né'. Ní xi'f daj ana'uij né' sisi rīqui Yan'anj ango ni rasun sá' rian né' nej. Ní ni gūi mán né' xungūi nan, nī nani ruhua né' da gāhui yya né' da'níj Yan'anj. Daj si ngaa gānhuij xungūi nan, nī nāgui'yaj 'ueé Yan'anj nneé cūj né'. <sup>24</sup> Hua ganacaj Yan'anj né'. Saní ana'uij né' sisi gui'yaj sá' Yan'anj ngā né'. Ní sisi hua guini'i né' ga'nā' 'ngō rasun ana'uij né', hué dan nī nitaj si ana'uij né' si gā'na' ruhua' yún rasun daj rian né' gā mánj. Nitaj si huaj si gāna'uij né' rasun hua nīcaj né' mánj. <sup>25</sup> Ní nun ni'i né' si gui'yaj Yan'anj ngā né'. Ní sisi achin guini'i né' si ana'uij né', saní nācaj gāna'uij né' si gui'yaj sá' Yan'anj ngā né' aj.

<sup>26</sup> Ní rian nīcaj niman né', nī chracuij Espíritu Santo né'. Daj si nun ni'i né' daj gāchinj jni'yaj né' rian Yan'anj. Saní achínj jni'yaj nīn' ruhua Espíritu Santo xi'f né' rian Yan'anj. Ní ataj Espíritu Santo rian Yan'anj ngā nuguan' huin ruhua né' gā'mi né'. <sup>27</sup> Ní ni'i sá' Yan'anj daj huin ruhua niman né'. Ní ni'i sá' Yan'anj daj huin ruhua Espíritu Santo nej. Ní daj rún' aran' ruhua Yan'anj, nī hué daj achínj jni'yaj Espíritu Santo xi'f né' huin né' ni ngūi sá' rian Yan'anj anj.

### Más que vencedores

<sup>28</sup> Ní ni'i né' sisi xi'f ni ngūi 'i ruhua ni'yaj Yan'anj, nī chracuij Yan'anj sisi gā sá' ni sij ngā daran' si ran' ni sij. Ní hua gani ruhua Yan'anj sisi gāquinj-in' gā'na' ni ngūi daj guinicaj dugūi' ni sij ngā Yan'anj. <sup>29</sup> Ní asij ná hua ni'i Yan'anj né'. Ní gani ruhua Yan'anj sisi gāhui né' daj rún' huin man'an da'níj Yan'anj huin sí' Jesús. Ngaa nī gāhui sí' tsínj xāhua' scanij nico ni jnánj sí' huin né'. <sup>30</sup> Ní asij sini nī gani ruhua Yan'anj sisi gāquinj-in' guinicaj dugūi' né' ngā-á'. Ní gataj Yan'anj sisi hua nīca niman né' rian Yan'anj nej. Ní rian gataj Yan'anj sisi hua nīca niman né', nī gui'yaj-á' sisi gāhui 'ueé sá' né' ngā-á' nej.

<sup>31</sup> Sisi daj huin, nī gā'ue gataj né' sisi nicaj dugūi' Yan'anj ngā né'. Ní nitaj si gāhui sisi gataj ruhua ni ngūi guini'i ni sij né' mánj. <sup>32</sup> Ní ga'nin' ruhua Yan'anj sisi guiran' da'ni sayun gāhui' sí' xi'f né'. Ní sisi rīqui Yan'anj da'ni rian né', nī gā'ue gāhui yya ruhua né' sisi rīqui Yan'anj daran' ni nuguan' sá' rian né' nej. <sup>33</sup> Ní rian hua nacui Yan'anj né', nī nitaj si gāhui si gā'mi gaquin' ni ngūi xi'f né' gā mánj. Daj si hua gataj Yan'anj sisi hua nīca niman né'. <sup>34</sup> Ní rian hua gāhui' Cristo Jesús xi'f si-gaquin' né', nī nitaj si gāhui si gataj ni ngūi sisi da'ui né' gaquin' mánj. Ní ganá'nij Jesús

nej. Ní nne sí' ra'a sá' Yan'anj. Ní achínj jni'yaj sí' rian Yan'anj xi'f né' aj.

<sup>35</sup> Ní ducu 'i ruhua Cristo ni'ya né'. Ngaa nī daj hua nuguan' gā'ue gui'yaj sisi gāhui nīni né' rian Cristo, ruhua á re' únj. Ngaa ran' né' sayun ní', así ngaa nun rí' ruhua né' si gui'yaj né' ní', así ngaa a'mi quij ni ngūi rian né' ní', así ngaa achin xi'nā rīqui né' ní', así ngaa achin atsij gūnun né' ní', así ngaa achéj né' chrej sayun ní', así ngaa ataj ni ngūi sisi dagāhui' ni sij né' sá'. Saní ngā daran' ni nuguan' nan, nī sí duna Cristo si 'i ruhua sij ni'yaj sij né'. <sup>36</sup> Ní hué daj ga'mi si-nuguan' Yan'anj nej. Ní gataj nuguan' daj:

Ya'yoj huin ruhua ni sij dagāhui' ni sij ni únj xi'f man'án re' huín re' Yan'anj.

Ní daj rún' huin xachij gāhui' daj huin ni únj, ruhua ni sij.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>37</sup> Ní nunj si ran' né' daran' sayun nan, saní gui'yaj gana né' xi'f si 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né'.

<sup>38</sup> Ní 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. Ní gāhui yya ruhuāj sisi gūi yyaj, así ni gūi gā'na', nī sí ga'ue gāhui nīni né' rian Yan'anj mánj. Nitaj si gāhui si gāhui' né'. Ní nitaj si gāhui si hua nī'na' né' nej. Ní sí ga'ue gui'yaj ni ángel ngā ni nané xi'f sisi gā'nij ra'a Cristo né' mánj. Ní sí ga'ue gui'yaj gana ni yan'anj 'yaj ra'a ni ngūi rian né' nej. <sup>39</sup> Ní sí ga'ue gui'yaj ni si mán xata' ngā ni si man rian yo'ój sisi gā'nij ra'a Cristo né' mánj. Ní a 'ngō ni rasun gui'yaj Yan'anj sí ga'ue gui'yaj sisi gā'nij ra'a Yan'anj né'. Daj si 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. Ní hué daj 'i ruhua Cristo Jesús ni'ya né' huin sí' Señor nīcaj sun rian né'.

### La elección de Israel

**9** Ní nico' man'ānj Cristo. Ní nitaj si utaj chrā nuguan' gā'mī rian án re'. Ní nne Espíritu Santo chruhua nimānj. Ní a'mi Espíritu Santo chruhua nimānj sisi nuguan' a'mī nan huin nuguan' xānga'. <sup>2-3</sup> Ní ni'i xānga' nimānj sisi nīganj nīn' ruhua nani ruhuāj xi'f ni dugūi'tj huin ni ngūi israelita. Ní huin 'i ruhuāj ni'yā ni ngūi daj. Ní nīn' ruhua huin ruhuāj sisi nācaj Yan'anj ni dugūi'tj. Ní ga'uej ruhuāj gāhui nī-ganj nīn'ínj castigo, gui'yaj Yan'anj xi'f ni sij. Ní ga'uej ruhuāj sisi gāhui anē rian Cristo sisi hué chrej daj gā'ue nācaj Yan'anj ni dugūi'tj. <sup>4</sup> Ní huin ni sij ni tsínj israelita. Ní gui'yaj Yan'anj sisi gāhui ni sij da'níj Yan'anj. Ní gane 'ueé Yan'anj scanij ni sij. Ní gui'yaj yya Yan'anj 'ngō nuguan' sá' ngā ni sij. Ní ga'ui' Yan'anj si-ley-é' rian ni sij. Ní digyán Yan'anj daj gui'yaj ni sij ngaa nahuin yu' ni sij. Ní gataj Yan'anj sisi sá' gui'yaj-á' ngā ni sij. <sup>5</sup> Ní huin ni sij ni da'níj ni xi'f guimán asij ná. Ní yan sá' ni ngūi israelita huin Cristo huin sí' Yan'anj nīcaj sun rian daran'anj. Ní nīganj gā'mi sá' né' xi'f Cristo. Amén.

<sup>6</sup> Ní sé si xānga' nun guisij nuguan' gataj yya Yan'anj rian ni ngūi israelita. Daj si xi'f si nun dagāhui da'aj ni sij rian Yan'anj, nī sé si xānga' daran' ni da'níj Israel huin yya tsínj israelita. <sup>7</sup> Ní sé si xānga' daran' ni da'níj sí'nī Abraham huin yya da'níj sí'. Daj si gataj Yan'anj

gunun sí': "Nì da'nì si'nì re' gā'na' rian tsínj gu'naj Isaac." Daj gataj Yan'anj gunun xí' Abraham. <sup>8</sup> Nì nuguan' nan huin ruhuaj gata sisì sé daran' ni ngüi gā'nga rian xí' Abraham huin da'nìj Yan'anj. Sanì urin ni ngüi xuman ruhua si-nuguan' Yan'anj hué ni sij huin yya ni da'nìj Abraham. <sup>9</sup> Daj si nuguan' nan huin nuguan' gataj yya Yan'anj gunun Abraham: "Ango yo' nānicaj yūnj, nì guñicaj nicā re' Sara 'ngō lij." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham.

<sup>10</sup> Nì ango nuguan' huin sisì xí' Isaac huin urin chrej nungüej lij da'nìj Rebeca huin unj nicā sí'. <sup>11-12</sup> Nì ngaa achin gā'nga nungüej li, nì ngaa achin guiyaj nungüej si sã', asì sé si sã', sanì hua gataj Yan'anj rian Rebeca sisì lij gā'nga sini hué-é' dagahuin sun rian ango lij gā'nga ne' rucu. Nì maan si nacui Yan'anj 'ngō sí' gāhuin sí' tsínj gāhuin achij rian jnānj sí' xí' si hua gani sini ruhua Yan'anj daj gā sun nicaj gō'ngo nungüej rian Yan'anj. <sup>13</sup> Nì nuguan' nan gataj Yan'anj: "Huin 'i ruhuāj ni'yā tsínj gu'naj Jacob. Sanì nun huin xan' ruhuāj ni'yā tsínj gu'naj Esaú mánj." Daj gataj Yan'anj.

<sup>14</sup> Hué dan nì gataj né' sisì nitaj si hua nica niman Yan'anj, ruhua á re' ní'. <sup>15</sup> Daj si gataj Yan'anj rian Moisés: "Nì daj rún' aran' ruhuāj, nì hué daj guiyā nācuñj ni ngüi sisì nani yaco ruhuāj guini'yā. Nì hué daj guiyā nāhuin 'i ruhuāj guini'yā nej." Daj gataj Yan'anj.

<sup>16</sup> Nì na'ue guiyaj ni ngüi sisì nacui Yan'anj ni sij xí' si hué daj huin ruhua ni sij, asì sisì guiyaj fuerza ni sij. Sanì urin si nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'yaj-á', nì nacui Yan'anj ni sij.

<sup>17</sup> Daj si hua gataj Yan'anj gunun rey gu'naj Faraón: "Hué man'ānj guiyaj sisì huín re' rey. Nì xí' man'án re' dīgyānj daj nucuā rian daran' ni ngüi man' chruhua xungüi. Nì guñi' ni sij daj hua man'ānj nej." Daj gataj Yan'anj gunun Faraón asij ná.

<sup>18</sup> Hué dan nì ni' né' sisì nani yaco ruhua Yan'anj ni'yaj-á' un tsínj huin ruhua-á'. Nì 'yaj Yan'anj sisì na'uej ruhua ango tsínj daj dagahuin sij.

<sup>19</sup> Sanì si ruhuaj gataj da'aj ni é re': "Daj gā'ue gā'mi gaquin' Yan'anj xí' ni ngüi sisì nīnanj 'yaj né' si huin ruhua Yan'anj únj." Daj gataj da'aj ni é re', si ruhuaj. <sup>20</sup> Sanì un sin huín sō', nì unún' sō' ngā Yan'anj únj. Gataj 'ngō chruj yo'ój gunun tsínj guiyaj chruj: "Nì un sin huin nì guiyaj re' daj man'ānj únj." Hué daj gā'mi 'ngō chruj, ruhuá re' ní'. Sé daj huin mánj. <sup>21</sup> Nì daj rún' aran' ruhua tsínj 'yaj chruj, nì hué daj 'yaj sij. Nì hué guē luti sige' daj 'yaj sij 'ngō chruj sã' nīn' ruhua nga ango chruj niqui nej. <sup>22</sup> Nì a'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi 'yaj quij. Nì guiyaj Yan'anj castigo ni sij. Nì nūnj si nīganj nīn' gāhuin ni ngüi daj castigo, sanì a'nin' acuan' ruhua Yan'anj ni'yaj-á' ni sij. Daj si huin ruhua Yan'anj sisì guñi'i daran' ni ngüi daj nucuaj man'an Yan'anj. <sup>23</sup> Nì huin ruhua Yan'anj dīgyanj rian ni ngüi daj gāhuin 'ueé sã' né', guiyaj Yan'anj. Nì asij sini nì nagui'yaj sã' Yan'anj né' sisì gāne nīganj né' rian hua sã' nne man'an Yan'anj. <sup>24</sup> Nì gaquínj Yan'anj gā'na' gāne né' ngā Yan'anj. Nì da'aj né' huin ni ngüi israelita. Nì ango da'aj né' huin ni ngüi 'nã' anéj chrej.

<sup>25</sup> Nì hué daj gataj Yan'anj garun xí' Oseas asij ná:

Nì hua ni ngüi nun guñico' sini man'ānj.

Sanì gāhuin ni sij ni ngüi nico' man'ānj.

Nì asij sini nì nun gāhuin 'i ruhuāj ni'yā ni ngüi daj.

Sanì gāhuin 'i ruhuāj ni'yā ni sij aj.

<sup>26</sup> Nì rīan gatā gunun ni sij sisì sé ni ngüi nico' man'ānj huin ni sij, nì hué yu'uj daj gāhuin da'nī ni sij huin man'ānj Yan'anj hua nī'na'.

Daj gataj Yan'anj rian tsínj gu'naj Oseas.

<sup>27</sup> Nì gā'mi nucuaj Isaías xí' ni ngüi israelita. Nì gataj sí' asij ná:

Nì nūnj si gāhuin nico' ni ngüi israelita daj rún' mán nico yo'ój chru mán du'ua nnee yan'anj, sanì doj ni sij gānacaj Yan'anj anj.

<sup>28</sup> Daj si 'ngō hora gā'na' castigo nīn' gāchra' xungüi, guiyaj Yan'anj.

Daj gataj tsínj gu'naj Isaías.

<sup>29</sup> Nì hué daj gataj Isaías nej:

Nì nucuaj nīn' ruhua man'an Yan'anj.

Nì sisì gāhui' daran' né' xí' gaquin' da'ui né', nì hua gāhuin xánj né' daj rún' hua xuman' Sodoma ngā xuman' Gomorra.

Sanì nacaj Yan'anj doj né'.

Daj gataj Isaías asij ná.

#### La justicia que es por fe

<sup>30</sup> Ngaa nì nūnj huin si ruhuaj gata nuguan' nan, ruhua á re' únj. Huin ruhuaj gata sisì hua nica niman ni ngüi 'nã' anéj chrej rian Yan'anj xí' si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Nì nun nāno' ni sij sisì hué daj guiyaj Yan'anj ngā ni sij. <sup>31</sup> Sanì guiyaj fuerza ni ngüi israelita sisì dagahuin ni sij daj rún' ataj si-ley Yan'anj güenda sisì nāhuin sã' niman ni sij rian Yan'anj. Sanì nun gā'ue dagahuin ni sij si ataj ley da mánj. <sup>32</sup> Ngaa nì un sin huin nì nun gāhuin sã' niman ni sij, ruhua á re' únj. Daj si nun gā'uej ruhua ni sij gūxuman ruhua ni sij nī'yaj ni sij Jesucristo. Maan si gani ruhua ni sij ngā xí' si guiyaj sã' man'an ni sij, nì a hua nica niman ni sij, ruhua ni sij. Hué dan nì natúj ni sij guiyaj yej garij ni sij dácój ni sij daj. Nì yej daj huin Jesucristo.

<sup>33</sup> Nì hué daj gā'mi nica si-nuguan' Yan'anj asij ná:

Hué xuman' Sión, nì gurū yej guiyaj natu ni ngüi.

Nì ni ngüi gūxuman ruhua nī'yaj Jesucristo, nì si

gāhuin nā'aj ni sij mánj.

Sanì gāhui sã' ni sij, guiyaj Yan'anj.

Nì yej daj huin Jesucristo.

Hué daj gataj Yan'anj.

**10** Ducu huin ruhuāj sisì nācaj Yan'anj ni ngüi israelita huin ín re' jnān ngā xica'uī. Nì hué daj achínj jni'yā rian Yan'anj nej. <sup>2</sup> Gā'ue gatā sisì 'yaj fuerza ni sij sisì dagahuin ni sij rian Yan'anj. Sanì nunun ni sij daj guiyaj ni sij, nì gā'ue gāhuin sã' ni sij rian Yan'anj. <sup>3</sup> Nì nun ni' ni sij sisì urin Yan'anj 'yaj sisì hua nica niman ni ngüi rian Yan'anj. Nì nano' ni sij sisì gā nica niman ni sij rian Yan'anj xí' si guiyaj man'an ni sij. Nì nun gā'uej ruhua ni sij daj rún' gataj Yan'anj si guiyaj ni sij. <sup>4</sup> Daj si man'an Cristo guiyaj sisì guisij dagahuin né' si ataj si-ley Yan'anj. Daj si Cristo guiyaj sisì

hua nica niman né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' man'an sij.

<sup>5</sup> Ni garun Moisés sisi daj ga nica niman ni ngüi xi'í si dagahuin ni sij ley daj. Ni gataj sí: "Sisi dagahuin ni ngüi ni nuguan' daj, ni ga ni'na' xanga' ni sij, gui'yaj ni nuguan' daj." Daj garun Moisés. <sup>6</sup> Sanj Cristo 'yaj sisi hua nica niman né' rian Yan'anj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' man'an sij. Hué dan ni si gani ruhua né': "Un tsínj ga'ue gahui xata'" —daj si nitaj si huaj si gan'anj xacaj né' Cristo ga'na' ruhua' yún sí' ne' nica'. <sup>7</sup> Ni si gani ruhua né': "Un tsínj ga'ue guinij gan'anj riqui yo'ó'" —daj si nitaj si huaj si gan'anj xacaj né' Cristo gana'nij ruhua' yún sí' scanij ni niman.

<sup>8</sup> Ni a'mi né' nuguan' sa' rian ni dugüi' né'. Daj si: "Gahuin nichrun' nuguan' sa' nan nun du'ua né' nga niman né'." Ni hué nuguan' sa' nan huin si nata' ni únj sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. <sup>9</sup> Ni sisi nata' re' rian ni dugüi' re' sisi Jesús huin Señor nicaj sun rian né', ni sisi guxuman xanga' ruhuá re' sisi ganá'nij Jesús scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj, hué dan ni nacaj Yan'anj man'an re'. <sup>10</sup> Daj si sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, ni gahuin sa' né' rian Yan'anj. Ni sisi nata' du'ua né' sisi nico' né' Jesús, ni nacaj Yan'anj né' nej aj.

<sup>11</sup> Ni gataj Yan'anj: "Daran' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, ni si gahuin na'aj ni sij. Sanj gahui sa' ni sij." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>12</sup> Ni uyan huin ni ngüi israelita nga ni ngüi griego rian Jesucristo. Daj si urin Señor Jesucristo nicaj sun rian daran' né'. Ni nin' ruhua riqui Jesucristo nuguan' sa' rian daran' ni ngüi achínj jni'yaj rian sij. <sup>13</sup> Daj si hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj: "Daran' ni ngüi achínj jni'yaj rian Yan'anj nga si-xugüi Señor, ni nacaj Yan'anj ni sij." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>14</sup> Sanj ngaa hua nin' achin guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Señor, ni na'ue gachinj jni'yaj ni sij rian Señor mánj. Ni si ga'ue guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí' ngaa nin' achin gunun ni sij xi'í sí'. Ni si ga'ue gunun ni sij ngaa nitaj tsínj nata' nuguan' sa' rian ni sij mánj. <sup>15</sup> Ni si ga'ue nata' 'ngo ni tsínj daj nuguan' sa' rian ni ngüi sisi nitaj 'ngo tsínj ga'nij gan'anj nata' ni sij rian ni ngüi. Ni gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ni 'ueé nin' ruhua 'yaj ni tsínj gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>16</sup> Sanj sé daran' ni ngüi ráj xina nga nuguan' sa' 'na' rian Yan'anj da mánj. Ni hué daj ga'mi tsínj gu'naj Isaías ngaa nachínj snan'anj sij rian Yan'anj. Ni gataj sij: "Señor, un sin huin ni doj ni ngüi guxuman ruhua nuguan' nata' ni únj únj." Daj gataj Isaías gunun Yan'anj.

<sup>17</sup> Hué dan ni ngaa guisíj gunun ni ngüi nuguan' sa', ni ga'ue guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Cristo. Ni ga'ue gara da'nga' ruhua ni sij ngaa a'mi 'ngo tsínj daj si-nuguan' Yan'anj rian ni sij.

<sup>18</sup> Sanj sé si xanga' si nun gunun ni sij nuguan' sa' daj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: Hua gaxa'ni nuguan' sa' nin' gachra' chruhua xungüi. Ni da' ganun nin' xi'í xungüi guisíj nuguan' sa' daj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>19</sup> Sanj sé si xanga' si nun acaj ni ngüi israelita cuenta xi'í sa' daj. Daj si gataj Moisés asij hua ná:

Ni gui'yá sisi gahuin xicoj ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej.

Ni gui'yá sisi ga'man ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' ni ngüi nitaj ducuánj nicaj ga'mi.

Daj gataj Yan'anj garun Moisés rian ni ngüi israelita.

<sup>20</sup> Ni hué daj guisíj ruhua Isaías gataj sí' nej:

Ni ngüi nun nano' yünj, ni hua nari' ni sij man'anj.

Ni digyán man'anj rian ni ngüi nun nachin' snan'anj si-xugüi.

Daj gataj Yan'anj garun Isaías.

<sup>21</sup> Sanj ngaa ga'mi Isaías xi'í ni ngüi israelita, ni gataj sí: "Nugüi nigan', ni dugüi'ñj ra'áj sisi ga'na' ni sij riánj huin ni sij ni tsínj nun dagahuin riánj. Ni unun' ni sij nga man'anj nej." Daj gataj Yan'anj garun Isaías.

### El remanente de Israel

**11** Hué dan ni xanga' si danicaj Yan'anj ni ngüi israelita ní'. Sé daj huin mánj. Daj si hué man'anj huin 'ngo tsínj israelita nej. Ni yünj huin da'ni si'ni Abraham. Ni nicōj xi'nin' huin Benjamín. <sup>2</sup> Sé si danicaj Yan'anj ni ngüi israelita mánj. Ni asij sini yan ngaa achin ga'nga ni ngüi israelita, ni hua guini'i Yan'anj ni sij.

Ni hua ni'i ni é re' daj ataj si-nuguan' Yan'anj xi'í tsínj gu'naj Elías asij ná. Ni ngaa gachínj jni'yaj sí' rian Yan'anj, ni ga'mi gaquin' sij xi'í ni ngüi israelita. Ni gataj sí:

<sup>3</sup> Señor, dagahui' ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' man'an re'.

Ni duguane ni sij ni altar huin si-nná re' nej.

Ni ango rin man'anj gunā hua ni'na' nánj.

Ni hué daj huin ruhua ni sij dagahui' ni sij man'anj nej.

Daj gataj Elías gunun Yan'anj.

<sup>4</sup> Sanj gataj Yan'anj gunun Elías: "Ni hua ri ninij ichij mí ni ngüi israelita na'uej gane ráj dācoj rian yan'anj gu'naj Baal." Daj gataj Yan'anj gunun Elías.

<sup>5</sup> Ni hué ducuánj daj huin nga ni ngüi israelita güi yyaj. Daj si gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni sij. Ni nacui Yan'anj doj ni sij. <sup>6</sup> Nacui Yan'anj ni sij xi'í si 'ya sinduj nga ni sij. Ni sé xi'í si 'yaj sa' ni sij, ni nacui Yan'anj ni sij mánj. Ni sisi hué daj huin, ni sinduj 'yaj Yan'anj nga ni sij, ni sé 'ngo sinduj huin ga mánj.

<sup>7</sup> Hué dan ni huin ruhua ni ngüi israelita gahui sa' ni-man ni sij rian Yan'anj. Sanj nun guiri' ni sij si gahuin ruhua ni sij. Sanj ni ngüi ganacui Yan'anj, ni hué né' guiri' aj. Ni na'uej ruhua ango ni sij gunun ni sij, gui'yaj Yan'anj. <sup>8</sup> Ni hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej:

Ni gui'yaj Yan'anj sisi na'ue gara da'nga' ruhua ni sij nuguan' sa'.

Ni hué daj huin da güi acuan' nej.

Daj si nun rian ni sij, sanj na'ue xiguin ni'yaj ni sij.

Ni nun chraquij ni sij, sanj na'ue gunun ni sij mánj.

Daj gataj Yan'anj xi'f ni ngüi israelita. <sup>9</sup> Ni hué daj gataj David asij ná nej:

Huin ruhuāj sisi gui'yanj 'yaj ni ngüi daj ganahuin-ín' xi' nga nnánj.

Ni guiran' ni sij sayun daj rún' ran' xucu ata' ra'nga'.

Ni ganatuj ni sij gahuin ni sij castigo xi'f gaquin' gui'yaj ni sij.

<sup>10</sup> Ni huin ruhuāj sisi gahuin duri rian ni sij.

Ni si guixiguin guini'yaj ni sij mánj.

Ni gache nitu ni sij niganj nin', ruhuāj aj.

Daj gataj David.

### La salvación de los gentiles

<sup>11</sup> Hué dan ni atā gunun ni é re' sisi sé si guere' ni-ganj ni ngüi israelita rian Yan'anj mánj. Daj si ngaa nun dagahuin ni sij, ni nacaj Yan'anj ni ngüi 'na' anéj chrej. Xi'f daj ni gahuin xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni ngüi 'na' anéj chrej daj. <sup>12</sup> Ni rian guere' ni ngüi israelita rian Yan'anj, ni hua sa' rian ni ngüi man chruhua xungüi. Ni ganacaj Yan'anj ni ngüi 'na' anéj chrej xi'f si guere' ni sij nej. Ni sisi hué daj huin, ni sa' nin' gahuin ngaa guinico' ruhua' yún ni ngüi israelita Yan'anj.

<sup>13</sup> Yyaj ni ga'mi rian ni é re' huin ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej. Ni ga'nij Jesucristo gan'ān rian án re' huinj apóstol a'mi si-nuguan' sí'. Ni xi'f daj ni 'yaj fuerzāj nga si-sünj. <sup>14</sup> Daj si huin ruhuāj sisi gahuin xicoj ruhua ni ngüi israelita guini'i ni sij ni é re'. Ngaa ni ga'ue nacaj Yan'anj da'aj ni sij. <sup>15</sup> Ngaa danicaj Yan'anj ni ngüi israelita, ni gahuin nuguan'an ni ngüi mán nin' gachra' chruhua xungüi nga Yan'anj. Ngaa ni gahuin sa' nin' ni ngüi israelita ngaa guinicaj dugüi' ruhua' yún Yan'anj nga ni sij. Daj si daj rún' huin ni tsínj gahui' huin ni sij yyaj. Sani gana'nij ni sij, gui'yaj Yan'anj. <sup>16</sup> Sisi hua sa' doj quinj, ni daran' quinj daj hua sa'. Ni sisi hua sa' ya'a siy chrun daj, ni hua sa' 'ngo gue chrun nga ra'a nej.

<sup>17</sup> Ni daj rún' 'yaj né' ngaa a'nin' né' ra'a chrun, ni hué daj gui'yaj Yan'anj nga ni ngüi israelita. Ni hué ni é re' huin rún' huin 'ngo ra'a chrun 'na' riqui quij. Ni na'nij Yan'anj scanij chrun sa' olivo ni é re' yu'uj guimán ni ngüi israelita. Ngaa ni ga ni'na' ni é re' gui'yaj ya'a siy chrun olivo daj. Ni rún' huin ra'a chrun olivo sa' huin ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. <sup>18</sup> Xi'f daj ni si gani ruhua ni é re' sisi sa' huin ni é re' daj nga ni ngüi israelita. Ni sisi hué daj ani ruhua ni é re', ngaa ni nanun sa' ruhua ni é re' sisi hua ni'na' ni é re', gui'yaj ya'a siy chrun. Ni sé ni é re' gui'yaj sisi hua ni'na' ya'a siy chrun mánj. <sup>19</sup> Ni si ruhuaj, ni gataj ni é re': "Ga'nin' Yan'anj ni ra'a chrun daj xi'f si na'nij-i' ni é re' scanij chrun sa' olivo daj." <sup>20</sup> Hué daj huin xanga'. Sani rian nun guxuman ruhua ni ngüi israelita, ni guere' ni sij rian Yan'anj. Ni 'nij ni é re' scanij chrun daj urin si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Ngaa ni si ga nne é re' si 'nij ni é re' scanij chrun daj. Maan si ga cuidado ni é re' nga chrej huaj á re' nánj.

<sup>21</sup> Ni sisi nun guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'f si-gaquin' ni ngüi israelita huin ni sij ra'a chrun daj, ngaa ni si guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'f ni é re' nej.

<sup>22</sup> Ni'yaj ni é re' yyaj. Huin sa' ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi. Sani sun du'ua Yan'anj rian ni ngüi nej. Ni gahuin castigo ni ngüi israelita, gui'yaj Yan'anj. Sani gui'yaj sa' Yan'anj nga man'an ni é re'. Ni hué daj gui'yaj Yan'anj sinduj rian án re' sisi si gan'anj anéj ni é re' rian Yan'anj. Daj si sisi si dagahuin ín re' rian Yan'anj, ni hué daj ga'nin' Yan'anj ni é re' nej nánj. <sup>23</sup> Ni sisi ga'uej ruhua ni ngüi israelita guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, ngaa ni na'ninj ruhua' yún Yan'anj ni sij scanij chrun daj. Daj si si-fuerza man'an Yan'anj ga'ue gui'yaj sisi na'ninj ruhua' yún-ún' ni sij. <sup>24</sup> Ni sé ni é re' huin ni ngüi israelita mánj. Hué ni é re' huin 'ngo ra'a chrun 'na' riqui quij ga'nin' Yan'anj. Ni na'ninj Yan'anj ni é re' scanij chrun olivo sa' hua. Ni sisi ni ngüi israelita huin ra'a chrun olivo sa' hua daj, ngaa ni huaj doj ga'ue ga-na'nij ruhua' yún Yan'anj ni sij scanij chrun olivo da aj.

### La restauración de Israel

<sup>25</sup> Ni huin ruhuāj sisi guini'i ni é re' huin ni jnān nga ni xica'ui 'ngo nuguan' sa' garij huí Yan'anj. Ngaa ni guisij gunun ni é re' nuguan' nan, ni si güin ga'mi xacan án re' mánj. Daj si da'aj ni ngüi israelita na'uej ruhua gunun si gataj Yan'anj rian ni sij. Ni hué daj ga ni ngüi israelita da guisij güi guxuman ruhua daran' ni ngüi nacui Yan'anj huin ni sij ni ngüi 'na' anéj chrej.

<sup>26</sup> Ni ngaa hué daj gahuin, ni ganacaj Yan'anj daran' ni ngüi israelita. Ni hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej:

Ne' xuman' Sión ga'na' 'ngo tsínj ganacaj ni ngüi.

Ni ga'ne sij si-gaquin' ni dugüi' Jacob huin ni sij ni ngüi israelita.

<sup>27</sup> Ni nan huin nuguan' gui'yaj yyaj nga ni sij güi ga'ne si-gaquin' ni sij.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>28</sup> Ni unun' ni ngüi israelita nga Yan'anj xi'f si na'ue guxuman ruhua ni sij nga nuguan' sa' 'na' rian Yan'anj. Ni xi'f si hué daj 'yaj ni sij, ni hua ní'nij gatu ni é re' si-chrej Yan'anj. Sani hua gue 'i ruhua Yan'anj ni'yaj-á' ni sij xi'f si hua ganacui Yan'anj ni xi ni sij asij hua ná. <sup>29</sup> Ni nitaj aman naduna Yan'anj si-nuguan'anj. Ni si ga'ue ga'ne ruhua' yún Yan'anj nuguan' riqui riún'. Ni sisi gaquinj Yan'anj né', ni si nanicaj ruhua-á' nga nuguan' da ga mánj.

<sup>30</sup> Ni güi gachin, ni nun dagahuin ni é re' rian Yan'anj huin ni é re' tsínj 'na' anéj chrej. Ni xi'f si nun dagahuin ni ngüi israelita, ni nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re' yyaj.

<sup>31</sup> Ni nun dagahuin ni ngüi israelita rian Yan'anj. Hué dan ni xi'f si nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re', ni ga'ue nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi israelita nej. <sup>32</sup> Ni xi'f si uyan gui'yaj ni ngüi israelita nga ni ngüi 'na' anéj chrej gaquin', ni gataj Yan'anj sisi uyan da'ui daran' ni sij gaquin'. Xi'f daj ni ga'ue nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya daran' ni sij.

<sup>33</sup> Yan'anj nin' ruhua huin si sa' xi'f né'. Chrun nin' ruhua Yan'anj, ni ni'i-ín' daran' nuguan' nej. Na'ue gara da'nga' ruhua né' daj ani ruhua Yan'anj. Ni si guisij né' guini'i né' daj hua si-chrej Yan'anj nej. <sup>34</sup> Ni si guisij né' guini'i né' nuguan' sa' ahui chra Señor. Ni si

guisij né' ga'ui' né' 'ngo chrej rian Yan'anj anj. <sup>35</sup> Ni nitaj a 'ngo tsínj ga'ue ga'ui' xiquínj 'ngo rasun rian Yan'anj, ngaa ni naru'ue Yan'anj rian sij mánj. <sup>36</sup> Daj si Yan'anj gui'yaj daran' ni rasun mánj. Ni daran' ni rasun huin güenda man'an Yan'anj. Ni nanicaj daran' ni rasun rian Yan'anj nej. Xi'í daj ni ga'mi sa' 'ueé niganj nin' né' rian Yan'anj. Amén.

### Deberes cristianos

**12** Ni xi'í si nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya né', ni gataj snan'an rian án re' sisi naga'ui' ni é re' man'an ni é re' rian Yan'anj. Ni daj rún' hua ni'na' ni xucu ga'ui' ni ngüi rian Yan'anj asij ná, ni hué daj naga'ui' ni é re' man'an án re' sisi dagahuin ni é re' rian Yan'anj nej. Ni gahuin nin' ni é re' rian ni gaquin'. Ni hué daj ga'ue gui'yaj ni é re' daj rún' aran' ruhua Yan'anj. Ni ni'í sisi hué daj hua nian gui'yó'. <sup>2</sup> Ni si gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni ngüi man' chruhua xungüi gaquin' nan mánj. Sanj ga'uej ruhua á re' gahuin sa' niman án re', gui'yaj Yan'anj anj. Ngaa ni ga'ue gahuin chrun sa' ni é re' guini'i ni é re' nuguan' sa' huin ruhua Yan'anj gui'yaj á re'. Ni aran' ruhua Yan'anj ni'ya nuguan' daj. Ni hua nica nuguan' daj nej.

<sup>3</sup> Ni rian riqui Yan'anj sinduj riánj, ni 'yaj fuerzāj rian daran' ni é re' sisi si gani ruhua ni é re' si huin achij ni é re' mánj. Sanj gani ruhua ni é re' xi'í man'an ni é re' daj rún' huin yya ni é re' sisi daj riqui Yan'anj si xuman ruhua go'ngo ni é re'.

<sup>4</sup> Ni ni'í né' sisi urin nnee cúj né' hua. Sanj naduna hua go'ngo yu'uj nin' gachra' nnee cú'. Ni nin' sun 'yaj sun go'ngo yu'uj daj. <sup>5</sup> Ni hué daj huin né' huin né' ni ngüi nicaj dugüi' nga Cristo. Ni nunj si ga'i nin' ruhua né' huin, sanj urin nnee cúj Cristo huin né'. Ni uyan nicaj dugüi' né' nga ni dugüi' né' daj rún' hua nnee cúj né' aj. Ni chracuj né' go'ngo ni dugüi' né'. <sup>6</sup> Ni nin' riqui Yan'anj sun rian go'ngo né'. Ngaa ni gui'yaj sun go'ngo né' sun riqui Yan'anj rian go'ngo né'. Ni sisi ga'nin' Yan'anj sun ga'mi 'ngo né' si-nuguan'-án' rian ni dugüi' né', hué dan ni ga'mi né' nuguan' daj daj rún' xuman ruhua né' aj. <sup>7</sup> Ni sisi hué daj ga'nin' Yan'anj sun rian angó né' güenda chracui' ni dugüi', ni hué daj gui'yó' rian ni dugüi'. Ni sisi ga'nin' Yan'anj sun rian angó né' güenda digyún' rian ni dugüi' né', ni da'ui' si digyún' rian ni dugüi'. <sup>8</sup> Ni sisi hua sun rian angó ni dugüi' güenda ga'ui' sij chrej rian dugüi' sij, ni da'ui' sij ga'ui' sij chrej rian dugüi' sij. Ni sisi hua sun rian angó ni dugüi' né' güenda ga'ui' sij rasun rian ni ngüi niqui, ngaa ni gahuin nia' ruhua sij, gui'yaj sij daj. Ni sisi hua angó né' nicaj sun rian ni dugüi' né', ni gui'yaj sa' sij nga si-sun sij. Ni sisi hua sun rian angó né' chracuj sij ni dugüi' né', ni gahuin nia' ruhua sij nga si 'yaj sij daj.

<sup>9</sup> Si gataj á re' sisi 'i ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re' sisi sé daj huin xanga'. Ni si ga'uej ruhua á re' si gui'yaj á re' si xi'i. Sanj gui'yaj sa' ni é re' aj. <sup>10</sup> Ni gahuin 'i ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' ni é re' huin ni sij ni tsínj nico' Jesús. Ni gara xina ni é re' sisi gahuin rian ni dugüi' ni é re' daj nga man'an án re'. <sup>11</sup> Ni

gui'yaj fuerza ni é re' nga niman ni é re'. Ni si guinichre ni é re' nga si-sun Señor mánj. <sup>12</sup> Ni gahuin nia' ruhua ni é re' xi'í si ana'uij ni é re' si gui'yaj sa' Yan'anj nga ni é re'. Ni ga'nin' ruhua ni é re' ngaa ran' ni é re' sayun. Ni si duna ni é re' gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj mánj. <sup>13</sup> Chracuj ni é re' ngaa achin 'ngo rasun rian ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni ga-na'ni ni é re' rian ducua ni é re' gatu ni ngüi 'na' chrej.

<sup>14</sup> Gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga ni ngüi chran' yun'unj ni é re'. Ni si ga'mi quij ni é re' rian ni sij mánj. <sup>15</sup> Gahuin nia' ruhua ni é re' nga ni ngüi hua nia' ruhua. Ni gaco ni é re' nga ni ngüi aco nej. <sup>16</sup> Ni uyan ga' ruhua daran' ni é re'. Ni si gui'yaj á re' si gahuin achij ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Maan si guinicaj dugüi' ni é re' nga ni ngüi niqui. Ni si gahuin ruhua ni é re' sisi chrun ni é re' mánj.

<sup>17</sup> Si gui'yaj quij ni é re' nga ni ngüi 'yaj quij nga ni é re' mánj. Sanj dugu'nun' ni é re' gui'yaj sa' ni é re' rian daran' ni ngüi. <sup>18</sup> Ni sisi ga'uej ruhua ni ngüi, ni guiman din'inj ni é re' nga daran' ni sij. <sup>19</sup> Huin 'i ruhuaj ni'yá ni é re'. Ni si gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni ngüi chran' yun'unj ni é re' mánj. Sanj ga'nin' ruhua ni é re' sisi Yan'anj gui'yaj castigo ni sij. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Man'anj huin si gui'yaj castigo ni sij. Man'anj naru'ue xi'í si quij gui'yaj ni sij." Daj gataj Señor. <sup>20</sup> Hué dan ni sisi achin xi'na riqui ni ngüi unun' nga ni é re', ngaa ni ga'ui' ni é re' xa ni sij. Ni sisi nago'oj ni sij nnee, ni ga'ui' ni é re' go'o ni sij. Ni sisi hué daj gui'yaj sa' ni é re' nga ni sij, ni gahuin na'aj ni sij nga xi'í quij gui'yaj ni sij. <sup>21</sup> Si duna ni é re' sisi gui'yaj gana nuguan' quij hua rian ni é re' mánj. Sanj gui'yaj gana ni é re' nga nuguan' sa' rian ni nuguan' quij hua.

**13** Dagahuin daran' ni é re' rian ni tsínj nicaj sun huin gobierno chruhua xungüi nan. Daj si daran' ni sun 'na' rian Yan'anj. Ni Yan'anj gui'yaj sisi guinicaj ni sij sun chruhua xungüi nan. <sup>2</sup> Ngaa ni ni ngüi unun' nga tsínj nicaj sun, ni unun' ni sij nga nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. Ni ni ngüi unun' daj, ni gahuin castigo ni sij, gui'yaj Yan'anj. <sup>3</sup> Daj si nitaj si xi'i huin sisi guxu'ui' ni ngüi 'yaj sa' rian ni tsínj nicaj sun. Sanj ni ngüi 'yaj quij, ni hua 'ngo si xi'i guxu'ui' ni sij ni'í ni sij ni tsínj nicaj sun. Gui'yaj sa' re', ngaa ni si guxu'ui' re' rian ni tsínj nicaj sun mánj. Hué dan ni xacaj cuenta ni tsínj nicaj sun si 'yaj sa' re'. Ni ga'mi sa' ni sij xi'í re'. <sup>4</sup> Hué ni sij nicaj sun xi'í Yan'anj. Ni nne ni sij güenda sisi chracuj ni sij man'án re'. Sanj sisi gui'yaj re' gaquin', ni guxu'ui' re' rian ni sij. Daj si nitaj si ata chre ni sij chrun ni'í mánj. Ni 'nij nicaj sun ni sij sisi ga'ue gui'yaj ni sij castigo ni ngüi 'yaj quij hua. <sup>5</sup> Xi'í daj ni hua nian dagahuin né' rian ni tsínj nicaj sun. Ni sé xi'í urin si gui'yaj ni sij castigo né', sanj dagahuin né' xi'í si hué daj a'nin' nimún' rian man'an né'. <sup>6</sup> Ni hué xi'í daj a'ui' ni é re' san'anj rian ni tsínj nicaj sun. Daj si nicaj sun ni sij xi'í Yan'anj. Ni ya'yoj dagahuin ni sij nga si-sun ni sij. <sup>7</sup> Hué dan ni daran' si da'ui' né', ni ga'ui' né'. Sisi da'ui' né' rian ni tsínj nicaj sun, ni naga'ui' né' si da'ui' né'. Ni guru'ue né' rian ni tsínj a'nej san'anj. Ni

ga ní'yanj né' nga ni tsínj huin achij. Ní guinun yan'anj né' ni tsínj huin rian nej.

<sup>8</sup> Sij da'ui ni é re' xiquínj rian ni ngüi mánj. Maan si da'ui ni é re' si gahuin 'i ruhua á re' ní'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Daj si né' 'i ruhua ní'yaj dugüi', ní hua dagahuin né' si a'nin' si-ley Yan'anj rian né'. <sup>9</sup> Ní hua a'nin' si-ley Yan'anj sun rian né'. Ní gataj ley daj: "Sij ga'mi né' nga nica dugüi' né'. Ní sij dagahui' né' ni ngüi mánj. Ní sij gui'yaj tuj né' nga si'yaj ni dugüi' né' mánj. Ní sij ga'mi snan'anj né' xi'í ni dugüi' né' mánj. Ní sij gahuin ruhua né' nga si'yaj ni dugüi' né' mánj." Daj hua si-ley Yan'anj. Ní gataj ango si-ley Yan'anj: "Ga'i ruhua né' ní'yaj né' ni dugüi' né' daj rún' 'i ruhua né' ní'yaj né' ni man'an né'." Daj hua ley daj. Ní sisi dagahuin né' ley nan ní dagahuin né' daran' ango ley a'nin' Yan'anj sun rian né'. <sup>10</sup> Ní sisi 'i ruhua né' ní'yaj né' ni dugüi' né', ní nitaj si gui'yaj quij né' nga ni dugüi' né' ga mánj. Hué dan ní sisi 'i ruhua né' ní'yaj né' ni dugüi' né', ngaa ní dagahuin xanga' né' si gataj si-ley Yan'anj rian né'.

<sup>11</sup> Ní hué nan huin si gui'yaj né' xi'í si ni'i né' daj hua chruhua xungüi mán né'. Ní sij hora si nari né' nnej rian né'. Daj si ngaa guxuman sini ruhua né' ní'yaj né' Jesucristo, ní gahuin nichrun' ga'na' Yan'anj naca né', ruhua né'. Saní yyaj ní gahuin nichrun' doj si ga'na' Yan'anj naca né'. <sup>12</sup> Ní daj rún' hua rümi' xungüi ngaa hua rümi', ní da'nga' daj hua ni ngüi man chruhua xungüi. Saní gahuin nichrun' güi ga'na' Jesucristo, ngaa ní guixiguin rian né'. Ngaa ní sij gui'yaj né' daj rún' 'yaj ni ngüi man rian rümi' ga mánj. Ní gui'yaj né' daj rún' 'yaj ni ngüi man rian xiguin hua. <sup>13</sup> Gache sa' né' daj rún' hua ngaa achéj né' ngaa xiguin ne' guní'yanj. Ní sij xa nasa' né' mánj. Ní sij guixini né' gache né' mánj. Ní sij gui'yaj né' gui'yanj ngaa aguáj ni ngüi mánj. Ní sij gui'yaj squira' né' mánj. Ní sij gunun' né' nga ni dugüi' né' mánj. Ní sij gahuin xicoj ruhua né' nga ni dugüi' né' mánj. <sup>14</sup> Saní gui'yaj né' daj rún' huin ruhua Jesucristo si gui'yaj né'. Ní sij ga'nij né' chrej gui'yaj né' daj rún' huin ruhua nnee cúj né' mánj.

### Los débiles en la fe

**14** Guinicaj dugüi' né' nga ni ngüi achin guxuman sa' ruhua ni'i Jesucristo. Ní sij gunun' né' nga ni sij mánj. <sup>2</sup> Gui'yo' cuenta sisi ani ruhua 'ngo tsínj daj sisi ga'ue xa sij daran'anj. Saní hua ango tsínj achin guxuman sa' ruhua, saní urin cuej xa sí'. <sup>3</sup> Ngaa ní sij gataj tsínj xa daran'anj sisi tsínj nun ni'i huin ango tsínj da mánj. Ní tsínj na'ue xa daran'anj, ní sij ga'ue gataj sij sisi gaquin' huin ngaa xa ango tsínj daran'anj. Daj si hua nahuin ra'a Yan'anj tsínj daj. <sup>4</sup> Ní un sin ní diguíj re' nga 'ngo tsínj unánj guitsi rian Señor únj. Man'an Señor gataj sisi 'yaj sa' sij sisi nun 'yaj sa' sij. Ní gunucuj sij gui'yaj gana sij si Señor huin si nicaj fuerza daj gui'yaj gana sij.

<sup>5</sup> Ní hua 'ngo tsínj ataj: Hua 'ngo güi gue rian sij. Ní hua ango tsínj ataj: Uyan huin daran' ni güi rian sij. Hua nian si ga xitinj ruhua go'ngo né' nga si ani ruhua né'. <sup>6</sup> Tsínj ataj sisi gue 'ngo güi daj, ní hué daj ataj sij

xi'í Señor. Ní tsínj ataj sisi uyan huin daran' ni güi, ní hué daj ataj sij xi'í Señor nej. Ní tsínj xa daran'anj daj, ní hué daj 'yaj sij xi'í Señor. Ní a'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ní tsínj na'ue xa daran'anj, ní hué daj 'yaj sij xi'í Señor. Ní a'ui' sij si guruhua Yan'anj nej. <sup>7</sup> Sé si man né' güenda man'an né' mánj. Ní sé si gahui' né' nga güenda man'an né' mánj. <sup>8</sup> Sisi man né', saní man né' güenda Señor. Ní sisi gahui' né', saní gahui' né' güenda Señor. Ngaa ní, asi man né', asi gahui' né', saní nicaj dugüi' né' nga Señor. <sup>9</sup> Ní gahui' Cristo. Ní ganá'nij sij. Ní hué daj gui'yaj sij sisi gahuin sij Señor guinicaj sun sij rian ni ngüi gahui' nga ni ngüi hua ní-na' nej.

<sup>10</sup> Ngaa ní un sin huin ní atáj re' si 'yaj jnánj re' gaquin' únj. Ní un sin huin ní a'mí re' sisi tsínj nun ni'i huin dugüi' re' únj. Hua nian si gan'anj daran' né' ganiquin' né' rian Cristo sisi nagui'yaj yya sij si-gaquin' daran' né'. <sup>11</sup> Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Daj rún' hua yya hua ní-na' man'anj, ní hué daj hua yya sisi ganiquin' ráj dacoj daran' ni ngüi riánj.

Ní ga'mi sa' 'ueé daran' ni sij rian Yan'anj. Daj gataj Señor. <sup>12</sup> Daj si 'na' güi ngaa naga'ui' da' go'ngo né' cuenta rian Yan'anj xi'í si gui'yaj né'.

<sup>13</sup> Xi'í daj ní sij ga'mi né' gaquin' rian ni dugüi' né' mánj. Saní ga cuidado né' sisi sij guere' 'ngo ni dugüi' né' nga si-chrej Yan'anj mánj. Daj si nitaj si hua sa' si duna sij si xuman ruhua sij ní'yaj sij Yan'anj. <sup>14</sup> Ní xuman ruhuáj ní'yá Señor Jesús. Xi'í daj ní hua xitinj ruhuáj sisi nitaj a 'ngo rasun quij hua. Saní sisi 'ngo né' ani ruhua sisi quij hua 'ngo rasun, saní quij hua rasun daj güenda xa tsínj daj. <sup>15</sup> Ní sisi rasun xa re' 'yaj sisi nani ruhua dugüi' re', ngaa ní nun hua sa' si xa re' rasun daj. Daj si sisi 'i ruhuá re' ní'yáj re' dugüi' re', ní sé daj gui'yáj re' mánj. Ní sij gui'yáj re' sisi duna dugüi' re' si-chrej Yan'anj xi'í rasun xa re' mánj. Daj si gahui' Cristo xi'í dugüi' re' daj. <sup>16</sup> Ní sisi ani ruhuá re' si sa' 'yáj re', ní sij duná re' si ga'mi quij ni ngüi xi'í si 'yáj re' mánj.

<sup>17</sup> Daj si ngaa nne né' rian nicaj Yan'anj sun, ní hua nica 'yaj né'. Ní hua din'inj ruhua né' nej. Ní hua nia' ruhua né', 'yaj Espíritu Santo nej. Ngaa ní sij nani ruhua né' xi'í si xa né' nga xi'í si go'o né' mánj. <sup>18</sup> Ní sisi hué chrej nan dagahuin sa' né' rian Cristo, ngaa ní garan' ruhua Yan'anj ní'yaj né'. Ní ga'mi sa' ni ngüi xi'í né' nej.

<sup>19</sup> Hué dan ní gui'yaj fuerza né' sisi hua din'inj scanij ni dugüi' né'. Ní chracuij né' sisi guxuman sa' ruhua go'ngo ni dugüi' né'. <sup>20</sup> Ní sij gui'yáj re' sisi duna 'ngo dugüi' re' si-chrej Yan'anj xi'í 'ngo rasun xa re' mánj. Xanga' ní daran' ni rasun hua sa' xa né'. Saní sisi duna 'ngo dugüi' né' si-chrej Yan'anj xi'í si xa né', ní nitaj si hua sa' mánj. <sup>21</sup> Ní sisi duna 'ngo ni dugüi' né' si-chrej Yan'anj xi'í si xa né' nnee nga xi'í si go'o né' vino nga xi'í ango ni rasun 'yaj né', hué dan ní nitaj si hua sa'aj si 'yaj né' ni nuguan' daj.

<sup>22</sup> Ní gui'yáj re' sisi urin man'an re' nga Yan'anj guini'i daj ani ruhuá re' xi'í ni nuguan' daj. Hua 'ueé rian né' sisi ni'í si hua sa' chruhua né'. Ní nitaj si uta' gaquin'

mun'ún' nga si 'yaj né' mánj. <sup>23</sup> Nì sisi nun ni'i 'ngo né' sisi gá'uej Yan'anj xó' 'ngo rasun daj, ngaa nì da'ui né' gaquin' rian Yan'anj xi'í si xó' rasun daj. Nì nun hua sá' sisi xá né' 'ngo rasun ngaa nun ni'i né' sisi gá'uej Yan'anj xá né'. Daj si gaquin' huin daran' si 'yaj né' ngaa nun ni'i né' sisi gá'uej Yan'anj gui'yaj né'.

**15** Sisi hua nica ruhua né' nga si-nuguan' Yan'anj, nì chracuij né' ni ngüi achin gahuin nica ruhua nga si-nuguan' Yan'anj. Nì si gui'yaj né' daj rún' nìnanj aran' ruhua né', gui'yaj né' mánj. <sup>2</sup> Nì daran' né' gui'yaj daj rún' aran' ruhua dugüi' né'. Nì gui'yaj sá' né' ni rasun güenda man'an ni sij. Hué ducúanj daj gá'ue gahuin nica ruhua ni sij nga si-chrej Yan'anj, gui'yaj né'. <sup>3</sup> Daj si nun gui'yaj Cristo si garan' ruhua sij gui'yaj sij. Daj si gataj Cristo rian si-nuguan' Yan'anj: "Nì ga'mi ni ngüi nuguan' quij hua rián re' huín re' Yan'anj. Sanì hué riánj huin si ga'mi quij ni sij nuguan' daj rún' huaj." Daj gataj Cristo gunun Yan'anj. <sup>4</sup> Nì daran' ni nuguan' garan ni sij asij ná huin güenda si gahuin chrun né', garan ni sij. Nì xi'í ni nuguan' daj, nì gahuin nucuaj né' gui'yaj gana né' rian sayun. Nì ganari' nucuaj niman né', gui'yaj si-nuguan' Yan'anj. Hué daj nì gahuin yya ruhua né' si gui'yaj sá' Yan'anj nga né'. <sup>5</sup> Nì Yan'anj 'yaj sisi huin nucuaj niman né'. Nì Yan'anj 'yaj si nari' nucuaj niman né' nej. Hué dan nì huin ruhuāj sisi uyan gá ruhua ni é re' gui'yaj Yan'anj si hué daj digyán Jesucristo rian né'. <sup>6</sup> Ngaa nì 'ngo chré' gá ruhua daran' né' si ga'mi sá' né' rian Yan'anj huin chrej Jesucristo huin sí' Señor nicaj sun rian né'.

### El evangelio a los gentiles

<sup>7</sup> Hué dan nì nahuin ra'a ni é re' ni dugüi' ni é re' daj rún' nahuin ra'a Cristo ni é re' aj. Ngaa nì guini'i ni ngüi si 'yaj sá' Yan'anj. <sup>8</sup> Nì ataj snan'án gunun ni é re' si ga'na' Cristo gui'yaj sun sí' rian ni ngüi israelita. Nì hué daj gui'yaj sí' güenda dagahuin sí' nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni xi né' ni tsínj guimán asij ná. Ngaa nì gahuin yya daj rún' gataj Yan'anj rian ni sí', gui'yaj Cristo. <sup>9</sup> Nì ga'na' Cristo sisi gá'mi sá' ni ngüi 'na' anéj chrej rian Yan'anj xi'í si nahuin yaco ruhua Yan'anj ni'yaj-á' ni sij. Nì hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í Cristo:

Xi'í daj nì gá'mi sá' man'ánj scanij ni ngüi 'na' anéj chrej xi'í re'.

Nì si-xuguí re' garā chra'.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í Cristo. <sup>10</sup> Nì gataj ango nuguan' daj nej:

Gahuin niā' ruhua ni é re' nga ni ngüi nico' Yan'anj huin ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej.

Daj gataj nuguan' daj.

<sup>11</sup> Nì gataj ango nuguan' daj nej:

Gá'mi sá' ni é re' rian Señor huin ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej nga ni ngüi man nìn' gachra' chruhua xungüi.

Daj gataj nuguan' daj.

<sup>12</sup> Nì gataj ruhua' yún Isaías:

Gá'nga 'ngo lij gahuin da'nij tsínj gu'naj Isaí.

Nì gachij lij daj.

Nì guinicaj sun sij rian ni ngüi 'na' anéj chrej.

Nì gana'uij ni sí' sisi nagui'yaj sá' sij si-chrej ni sí'. Daj gataj Isaías.

<sup>13</sup> Nì Yan'anj riqui si ana'uij né'. Nì huin ruhuāj sisi nìn' ruhua gahuin niā' ruhua ni é re', gui'yaj Yan'anj anj. Nì gahuin din'inj ruhua ni é re' nej xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Ngaa nì gahuin yya ruhua á re' doj sisi gahui sá' á re', gui'yaj Espiritu Santo, ruhuāj aj.

<sup>14</sup> Nì hua yya ruhuāj sisi nun ruhua ni é re' ni nuguan' sá' gahuin chrun ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Nì ni'tnj sisi gá'ue gá'ui' go'ngo ni é re' chrej sá' rian dugüi' ni é re' nej. <sup>15</sup> Nì yanj nan guisij ruhuāj garünj go'ngo nuguan' rian án re'. Nì huin ruhuāj sisi gá nigu-i'ij ni é re' nga ni nuguan' nan. Daj si riqui Yan'anj sinduj riánj sisi guinicaj sünj. <sup>16</sup> Nì 'yaj sünj rian Jesucristo xi'í ni ngüi 'na' anéj chrej. Nì daj rún' 'yaj sun 'ngo chrej rian Yan'anj, nì hué daj 'yaj sünj a'mi man'ánj nuguan' sá' huin si-nuguan' Yan'anj rian án re'. Nì natāj nuguan' si daj gá'ue ganacaj Yan'anj ni ngüi 'na' anéj chrej. Nì hué daj 'yā xi'í si gá'ue naga'uīj ni ngüi 'na' anéj chrej rian Yan'anj. Nì huin ruhuāj sisi garan' ruhua Yan'anj nga ni ngüi naga'uīj daj. Nì gahuin sá' niman ni sij, gui'yaj Espiritu Santo. <sup>17</sup> Nì xi'í si chracuij Cristo man'ánj, nì gá'ue ga'mi sá' man'ánj xi'í si-sünj huin si-sun Yan'anj.

<sup>18</sup> Daj si guisij ruhuāj gá'mi xi'í urin nuguan' gui'yaj Cristo ngāj. Nì hué nan huin sisi dagahuin ni é re' huin ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej si-nuguan' Yan'anj. Nì dagahuin ni é re' xi'í si natāj nuguan' sá' rian án re'. Nì dagahuin ni é re' xi'í sun gui'yaj sünj scanij ni é re' nej.

<sup>19</sup> Nì gahuin nucuaj si-nuguan'ánj, gui'yaj Yan'anj. Nì gui'yā si sá', gui'yaj Espiritu Santo nej. Nì hué daj hua natāj nuguan' sá' xi'í Cristo rian ni ngüi sisi ganacaj Yan'anj ni sij. Nì gaxi'i natāj nuguan' daj xuman' Jerusalén da nìn' gachra' ni xuman' ngaj da' estado Ilírico nej. <sup>20</sup> Nì nìnanj gahuin ruhuāj natāj nuguan' sá' daj rian ni ngüi achin gunun si-nuguan' Cristo. Daj si na'uej ruhuāj natāj nuguan' daj rian hua gunun ni ngüi, gui'yaj ango tsínj. <sup>21</sup> Nì hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej:

Guini'i ni ngüi nun gahuin gunun xi'í si-nuguan' Cristo.

Ni ngüi nitaj aman gunun, sanì gara da'nga' ruhua ni sij xi'í si-nuguan' sij.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

### Pablo se propone ir a Roma

<sup>22</sup> Xi'í daj nì guisij ga'i na'ue guchi' ni'yā rian man ni é re' mánj. <sup>23</sup> Nì yyaj guisij gui'yaj sünj ni xuman' nan. Nì guisij ga'i yo' huin ruhuāj guchij guiman né'. <sup>24</sup> Hué dan nì ngaa gan'án estado España, nì guchi' ni'yā ni é re', ruhuāj aj. Nì ngaa gahuin niā' ruhuāj nga ni é re', nì huin ruhuāj si chracuij ni é re' si guisí estado España.

<sup>25</sup> Sanì yyaj nì gan'án xuman' Jerusalén. Nì gan'anj chracuī ni ngüi nico' Yan'anj man xuman' daj. <sup>26</sup> Daj si gahuin sá' ruhua ni ngüi man estado Macedonia nga



estado Acaya chracuij ni sij san'anj ni ngüi yaco ran' nico' Yan'anj mán xuman' Jerusalén. <sup>27</sup> Nì gahuin niā' ruhua ni sij sisì daj guiri' ni sij ga'ui' ni sij rian ni sí'. Nì dugu'naj gui'yaj ni sij. Daj si ga'ui' ni tsínj israelita man xuman' Jerusalén si-nuguan' Yan'anj rian ni sij huin ni sij ni tsínj 'na' anéj chrej. Xi'í daj hua niān chracuij ni tsínj 'na' anéj chrej ni ngüi yaco ran' nico' Yan'anj mán xuman' Jerusalén. <sup>28</sup> Nì ngaa guisij ganahuij si-sünj nan naga'uñ san'anj daj rian ni ngüi man xuman' Jerusalén, ngaa nì gachinj ni'yā rian man ni é re'. Ngaa nì gan'ān estado España. <sup>29</sup> Nì ni'tnj sisì ngaa guisì rian man án re', nì gui'yaj Cristo 'ngo sinduj nico ngāj. Nì gahuin nica ruhua á re', gui'yaj si-nuguan' sij.

<sup>30</sup> Nicaj dugüi' daran' né' ngā Señor Jesucristo. Nì 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', 'yaj Espíritu Santo huin ni é re' jnān ngā xica'uñ. Nì achínj jni'yā rian ni é re' sisì chracuij ni é re' man'ānj gachinj jni'yaj né' rian Yan'anj xi'tj. <sup>31</sup> Gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisì ganani man'ānj rian ni tsínj nun xuman ruhua ni'yaj Jesús man estado Judea. Nì gachinj jni'yaj ni é re' sisì nahuin ra'a sa' ni ngüi nico' Yan'anj man Jerusalén san'anj ga'uñ rian ni sij. <sup>32</sup> Hué dan nì sisì ga'uej ruhua Yan'anj, nì gahuin niā' ruhuāj ngaa guisij ni'yā rian man ni é re'. Ngaa nì ga'ue nari' nucuj daran' né' ngā si-nuguan' Yan'anj. <sup>33</sup> Yan'anj 'yaj sisì hua din'inj ruhua niman daran' né'. Nì huin ruhuāj sisì gane Yan'anj ngā daran' ni é re' aj. Amén.

### Saludos personales

**16** Guisij 'ngo xica'uñ né' rian man ni é re' gu'naj ún' Febe. Nì nico' ún' Jesucristo. Nì 'yaj sun ún' rian ni ngüi nico' Yan'anj man xuman' Cencrea. <sup>2</sup> Nì daj rún' gu'yun né' nica dugüi' né' ngā ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Señor, nì hué daj nahuin ra'a á re' ún'. Nì chracuij ni é re' daran' rasun achin garasun ún'. Daj si nñ' ruhua chracuij ún' ga'i ni ngüi. Nì chracuij ún' man'ānj nej.

<sup>3</sup> Nì a'nī 'ngo nuguan' rian yun'unj gu'naj Priscila ngā tsínj gu'naj Aquila huin nungüej nica sij si 'yaj sun nuguan'an ngāj xi'í si-sun Cristo Jesús. <sup>4</sup> Nì ngaa guiran' man'ānj 'ngo sayun, nì ga'uej ruhua nungüej nica sij gahui' sij xi'tj. Nì sé urñj naga'ui' si guruhua nungüej sij, sanì hué daj 'yaj daran' ni ngüi nico' Yan'anj 'na' anéj chrej nej. <sup>5</sup> Nì hué daj a'nī 'ngo nuguan' rian ni ngüi nico' Jesús nahuin yu' ducua nungüej nica sij. Nì a'nī 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Epeneto huin sí' 'ngo tsínj 'i ruhuāj ni'yā. Nì huin sí' tsínj guxuman sini yan ruhua ni'yaj Jesús rian daran' ni ngüi man estado Acaya.

<sup>6</sup> Nì a'nī 'ngo nuguan' rian María. Daj si gui'yaj sun nñ' ruhua unj scanij ni é re'. <sup>7</sup> Nì a'nī 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Andrónico ngā Junias huin nungüej sij dugüi'tj. Nì gunun nungüej sij ducua ngā gunünj nej. Nì 'yaj sa' Adrónico ngā Junias scanij ni apóstol ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi. Nì ngaa achin guxuman ruhuāj ni'yā Cristo, nì hua guxuman ruhua nungüej sij. <sup>8</sup> Nì a'nī 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Amplicias si 'i ruhuāj ni'yā sí' xi'í Señor. <sup>9</sup> Nì a'nī 'ngo

nuguan' rian Urbano, tsínj 'yaj sun ngāj xi'í Cristo. Nì a'nī 'ngo nuguan' rian tsínj 'i ruhuāj huin Estaquis nej.

<sup>10</sup> Nì a'nī 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Apeles. Nì 'i né' sisì digyán sa' sí' si xuman ruhua sí' ni'yaj sí' Cristo. Nì hué daj a'nī 'ngo nuguan' rian ni dugüi' Aristóbulo nej. <sup>11</sup> Nì a'nī 'ngo nuguan' rian Herodión huin sí' dugüi'tj. Nì a'nī 'ngo nuguan' rian ni dugüi' Narciso huin ni sij ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Señor. <sup>12</sup> Nì a'nī 'ngo nuguan' rian yun'unj gu'naj Trifena ngā Trifosa huin nungüej ún' yun'unj 'yaj sun rian Señor. Nì hué daj a'nī 'ngo nuguan' rian Pérsida si 'i ruhua né' ni'i né' unj. Nì ducu gui'yaj sun unj si-sun Señor. <sup>13</sup> Nì a'nī 'ngo nuguan' rian Rufo, tsínj ganacui Señor. Nì hué daj a'nī 'ngo nuguan' rian nni sí' nej. Daj si rún' 'yaj 'ngo nni né' daj gui'yaj ún' ngā man'ānj.

<sup>14</sup> Nì a'nī 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Asíncrito ngā Flegonte nej, Hermas nej, Patrobas nej, Hermes nej, ngā daran' ni ngüi nico' Yan'anj mán ngā ni sij nej. <sup>15</sup> Nì hué daj a'nī 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Filólogo ngā Julia nej, ngā nungüej xica'uñ Nereo nej, Olimpas nej, ngā daran' ni ngüi nico' Yan'anj mán ngā ni sij. <sup>16</sup> Ga'nij a ni é re' 'ngo nuguan' rian ni dugüi' ni é re'. Nì garun du'ua ni é re' ni dugüi' ni é re' xi'í si nica dugüi' ni é re' rian Cristo. Daran' ni ngüi mán nñ' gachra' nico' Cristo a'nij 'ngo nuguan' rian ni é re' aj.

<sup>17</sup> Nì achínj jni'yā rian ni é re' huin ni jnún' ngā ni xica'uí' sisì guñi'yaj sa' ni é re' ngā ni ngüi 'yaj si unun' ni dugüi' ni é re'. Nì chran' yun'unj ni sij ni é re' xi'í nuguan' sa' gahuin chrün ni é re'. Guxun anéj ni é re' man'an án re' rian ni ngüi daj. <sup>18</sup> Daj si sé si 'yaj sun ni sij rian Señor Jesucristo. Sanì maan si 'yaj sun ni sij si aran' ruhua riqui ni sij. Sa' nagui'yaj ni sij si-nuguan' man'an ni sij. Sanì digya' yun'unj ni sij niman ni ngüi nun ni'i sa' ngā nuguan' daj. <sup>19</sup> Ni'i daran' ni ngüi sisì dagahuin sa' ni é re' si-nuguan' Yan'anj. Xi'í daj nì gahuin niā' ruhuāj xi'í ni é re'. Nì huin ruhuāj sisì-gahuin chrün ni é re' gui'yaj ni é re' ni nuguan' sa'. Sanì na'uej ruhuāj sisì gahuin chrün ni é re' gui'yaj ni é re' si xi'i. <sup>20</sup> Nì 'yaj Yan'anj si hua din'inj ruhua né'. Nì rá'yanj gui'yaj gana ni é re' rian sichre, gui'yaj Yan'anj. Nì huin ruhuāj si gui'yaj Señor Jesucristo sinduj rian ni é re' aj.

<sup>21</sup> Nì a'nij tsínj gu'naj Timoteo 'ngo nuguan' rian ni é re' huin sí' tsínj 'yaj sun nuguan'an ngāj. Nì a'nij tsínj gu'naj Lucio ngā Jasón nej, Sosípater nej, 'ngo nuguan' rian án re' huin ni sí' ni dugüi'tj. <sup>22</sup> Nì man'ānj huin tsínj gu'naj Tercio, arün si-nuguan' Pablo nan. Nì hué daj a'nī 'ngo nuguan' rian ni é re' xi'í Señor. <sup>23</sup> Nì a'nij tsínj gu'naj Gayo 'ngo nuguan' rian ni é re' nej. Nì nnēj ducua sij. Nì chracuij sij ducua sij sisì ga'na' daran' ni ngüi nico' Yan'anj. Nì hué daj a'nij tsínj gu'naj Erasto 'ngo nuguan' rian ni é re' nej. Hué sí' huin tesorero xuman' nan. Nì a'nij Cuarto 'ngo nuguan' rian ni é re' nej. <sup>24</sup> Nì huin ruhuāj sisì gui'yaj Jesucristo sinduj rian ni é re' huin sí' Señor nica sun rian né'. Amén.

## Doxología final

<sup>25</sup> Nì gā'ue guì'yaj Yan'anj si gāhuin nìca niman ni é re' xi'í nuguan' natāj rian ni é re' huin nuguan' sà' xi'í Jesucristo. Asij ngaa ná, nì nun gā'ue xacaj ni ngüi cuenta xi'í si-nuguan' Yan'anj. Sanì yyaj nì digyán Yan'anj rian ni ngüi daj hua nuguan' daj. <sup>26</sup> Nì hua yya digyán Yan'anj nuguan' daj rian ni ngüi. Daj si ga'níj Yan'anj sun rian ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij

ná sisi garun ni sij si-nuguan' Yan'anj rian yanj. Yyaj nì ni'i daran' ni ngüi man nìn' gachra' chruhua xungüi daj hua nuguan' guixij huì daj. Nì huin ruhua Yan'anj sisi guxuman ruhua ni sij si-nuguan' Yan'anj. Nì dagahuin ni sij nuguan' daj nej. Nì nne niganj Yan'anj.

<sup>27</sup> Urin Yan'anj huin. Nì ni'i sà' Yan'anj daran'anj. Nì gā'mi sà' 'ueé niganj né' rian Yan'anj ngā xi'í Jesucristo nej. Amén.

# 1 Corintios

## Salutación

1 Huēj huin Pablo. Nī gaquínj Yan'anj ga'nāj gahuínj 'ngo apóstol, tsínj nata' si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Daj si hué daj gahuin ruhua Yan'anj. Nī a'níj nuguan'an nungüej jnánj únj Sóstenes 'ngo yanj rian án re'. 2 Nī a'níj nungüej únj yanj nan huaj rian án re' huin ín re' 'ngo xi'nin' nico' Yan'anj mán xuman' Corinto. Nī naga'ui' ni é re' niman án re' rian Yan'anj xi'f Jesucristo. Nī gaquínj Yan'anj a ni é re' gahuin a ni é re' tsínj sa' niman rian Yan'anj. Nī hué daj a'níj nungüej únj yanj nan rian daran' ni ngüi achínj jni'yaj rian Yan'anj nga si-xugüi Jesucristo. Nī hué Jesucristo huin Señor nicaj sun rian ni sij. Nī huin sij Señor rian daran' né'. 3 Nī huin ruhua nungüej únj sisi chrej né' nga Jesucristo gui'yaj sinduj rian án re'. Nī gahuin din'inj ruhua á re', gui'yaj nungüej sí', ruhua nungüej únj.

## Acción de gracias por dones espirituales

4 Nī niganj a'uij si guruhua Yan'anj xi'f a ni é re'. Daj si Yan'anj gui'yaj sinduj rian án re' xi'f si nico' a ni é re' Jesucristo. 5 Nī xi'f Jesucristo, nī gahui sa' á re', gui'yaj Yan'anj. Nī gui'yaj Yan'anj sisi a'mi sa' a ni é re'. Nī gui'yaj Yan'anj sisi huin chrún ni é re' ga'i nuguan' sa' nej. 6 Nī xi'f si gui'yaj sa' si-nuguan' Cristo niman án re', nī huej digyán sisi nuguan' xanga' huin. 7 Ngaa nī nī a 'ngo nuguan' sa' nitaj si achin ríqui Yan'anj rian án re' ga' mánj. Nī ana'uij a ni é re' güi nānicaj ruhua' yún Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. 8 Nī gui'yaj sí' sisi gahuin ran niman án re' da ganahuij xungüi nan. Ngaa nī nitaj a 'ngo tsínj ga'ue ga'mi gaquin' rian án re' güi nānicaj Señor Jesucristo ga'na' sij. 9 Nī ganj dagahuin Yan'anj si-nuguan'anj rian né'. Nī hué Yan'anj gaquínj sisi guinicaj dugüi' ni é re' nga da'ni Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'.

## ¿Está dividido Cristo?

10 Nī achínj jni'yā rian án re' huin ín re' jnánj né' nga si-xugüi Señor Jesucristo sisi uyan ga' nica ruhua daran' ni é re'. Nī sī gui'yaj nini go'ngo ni é re' man'an án re' mánj. Nī uyan ga'mi ni é re' guiman án re'. Nī urin gani ruhua á re' aj. 11 Nī gataj ni dugüi' Cloé gunünj sisi unun' ni dugüi' ni é re' huin ín re' jnánj né'. 12 Nī huin ruhuāj gataj sisi ataj go'ngo ni é re': "Huēj nico' si-nuguan' Pablo." Nī ataj ango ni é re': "Huēj nico' si-nuguan' Apolos." Nī ángo ni é re' ataj: "Huēj nico' si-nuguan' Cefas." Nī ángo re' ataj: "Huēj nico' si-

nuguan' Cristo." Daj ataj go'ngo a ni é re'. 13 Así ga'i Cristo hua ruhua á re' ní'. Así gahui' man'ānj rian rugutsj xi'f a ni é re' ga'. Así si-xugüi man'ānj gata' nnee ni é re' ga'. Sé daj huin mánj.

14 Nī a'uij si guruhua Yan'anj sisi nun duguata' nnēj ni é re'. Sanj urin nungüej tsínj Crispo nga Gayo duguata' nnēj nanj. 15 Hué dan nī, nī a 'ngo ni é re' si ga'ue gataj sisi gata' nnee ni é re' xi'f si-xugüi mánj. 16 Nī hué daj duguata' nnēj ni dugüi' Estéfanos. Sanj nitaj si nanun ruhuāj sisi duguata' nnēj ango ni sij mánj. 17 Daj si nun ga'nij Cristo sisi gan'anj duguata' nnēj ni ngüi mánj. Sanj huin ruhua Cristo sisi ga'mi si-nuguan' Yan'anj nuguan' sa' rian ni sij. Nī sé si-nuguan' tsínj ni'i sa' huin nuguan' a'mi mánj. Sanj a'mi si-nuguan' Jesucristo sisi xacaj ni ngüi cuenta daj gahui' sí' rian rugutsj xi'f ni sij. Ngaa nī ga'ue guxuman ruhua ni ngüi nuguan' sa' a'mi rian ni sij aj.

## Cristo, poder y sabiduría de Dios

18 Nī ani ruhua ni ngüi gan'anj rian yan'anj sisi nuguan' ni'yun huin nuguan' nata' né' xi'f si gahui' Cristo rian rugutsj. Sanj nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nucuaaj, gui'yaj Yan'anj rian ni ngüi ganacaj Yan'anj huin né' aj. 19 Nī gataj si-nuguan' Yan'anj: Ga'nē si-nuguan' ni tsínj ani ruhua sisi chrún sa' ni sij. Nī sī gahuin nucuaaj ni sij xacaj ni sij cuenta xi'f nuguan' sa', gui'yā. Daj gataj Yan'anj.

20 Nī hua tsínj ni'i ga'i nuguan'. Nī hua tsínj arun yanj libro nej. Nī hua tsínj a'mi nico nuguan' rian ni dugüi' sij nej. Sanj nitaj si ni'yaj si-nuguan' ni tsínj daj, gui'yaj Yan'anj si nun xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. 21 Nī gui'yaj Yan'anj sisi na'ue gara da'nga' ruhua ni ngüi daj hua man'an Yan'anj xi'f si-nuguan' ni tsínj ani ruhua sisi ni'i sa' ni sij. Sanj gani ruhua Yan'anj ganacaj sí' ni ngüi xi'f si-nuguan' man'an sí' huin nuguan' a'mi ni únj rian ni ngüi. Nī da'nga' daj 'yaj Yan'anj nunj si ani ruhua da'aj ni ngüi sisi nuguan' ni'yun huin aj.

22 Achínj ni tsínj israelita 'ngo rasun sa' 'na' xata' guini'i ni sij. Nī tsínj griego, sanj nano' ni sij si gahuin chrún ni sij. Sanj nata' ni únj sisi gahui' Cristo rian rugutsj xi'f ni ngüi. 23 Ni tsínj israelita huin nā'aj, 'yaj nuguan' nan. Nī ani ruhua ango ni ngüi 'na' anéj chrej sisi 'ngo nuguan' ni'yun huin nuguan' nan. 24 Sanj ni ngüi gaquínj Yan'anj ga'na' guinicaj dugüi' nga Cristo, nī nunj si ni ngüi israelita huin ni sij, así ni ngüi griego huin ni sij, sanj ngaa unun ni sij nuguan' a'mi ni únj, ni

huin yya ruhua ni sij sisi nucuaj Cristo xi'í si 'nə' sij rian Yan'anj anj. Ní huin yya ruhua ni sij sisi ni'í sá' Cristo xi'í si 'nə' sij rian Yan'anj nej. <sup>25</sup> Ní ani ruhua da'aj ni ngüi sisi nuguan' ni'yun huin 'ngə si-nuguan' Yan'anj. Saní nuguan' daj ní'yanj doj daj ngə daran' si-nuguan' ni ngüi aj. Ní ani ruhua da'aj ni ngüi sisi nitaj si nucuaj 'ngə si-nuguan' Yan'anj. Saní nucuaj nuguan' daj doj daj ngə daran' si-nuguan' ni tsínj aj.

<sup>26</sup> Ní xacaj á re' cuenta huin ín re' jnánj né' ngə xica'uij né' sisi gaquin' Yan'anj ga'na' á re' guinicaj dugüi' a ni é re' ngə Cristo. Ní sé nico a ni é re' huin tsínj ni'í sá' scanij a ni é re' daj ani ruhua ni ngüi. Ní sé nico a ni é re' huin tsínj nucuaj scanij a ni é re'. Ní sé nico a ni é re' huin tsínj huin achij scanij a ni é re' nej. <sup>27</sup> Saní nacui Yan'anj a ni é re'. Ní nunj si ani ruhua ni tsínj ni'í sá' sisi nitaj si ní'yanj a ni é re', saní gəhuin nə'aj ni sij xi'í ni é re', gui'yaj Yan'anj. Ní nacui Yan'anj a ni é re' huin ín re' ni ngüi nitaj si huin achij. Saní hué daj gəhuin nə'aj ni tsínj huin achij xi'í a ni é re', gui'yaj Yan'anj anj. <sup>28</sup> Ní nacui Yan'anj ni ngüi niqui ngə ni ngüi nitaj si ní'yanj, ataj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Saní gui'yaj gana ni ngüi daj rian ni ngüi huin achij doj man chruhua xungüi nan, gui'yaj Yan'anj. <sup>29</sup> Ngaa nı ngaa guisıj, nı ə 'ngə ni ngüi sı guisıj ruhua ga'mi sá' xi'í man'an ni sij rian Yan'anj mánj. <sup>30</sup> Saní gui'yaj Yan'anj sisi uyan guinicaj dugüi' ni é re' ngə Cristo Jesús. Ní gui'yaj Yan'anj sisi Cristo huin tsínj ni'í daran' nuguan' ní'yanj né'. Ní xi'í Cristo, nı nitaj si da'ui né' gaquin', gui'yaj Yan'anj. Ní xi'í Cristo, nı hua sá' niman né' rian Yan'anj, gui'yaj Yan'anj. Ní naránj Cristo rian si-gaquin' né', gui'yaj Yan'anj. <sup>31</sup> Xi'í daj hua nıan si gui'yaj sá' né' daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj: "Sı ga'mi sá' né' xi'í man'an né' mánj. Saní nınanj ga'mi sá' né' xi'í Señor aj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

### Proclamando a Cristo crucificado

**2** Ní ni'í a ni é re' sisi ngaa guisı rian man án re' natāj nuguan' xanga' 'nə' rian Yan'anj gunun a ni é re', nı nun ga'mı nuguan' chrın ngə nuguan' 'ueé gunun a ni é re' huin ín re' jnánj né' ngə xica'uij né'. <sup>2</sup> Saní gani ruhuāj si ga'mı urin nuguan' rian án re' huin si-nuguan' Jesucristo tsínj guinico' rian rugutsı. <sup>3</sup> Ní ngaa guisı rian man án re', nı gəhuin nə'ā ga'mı. Ní guxu'uij. Ní nagunanj yünj anj. <sup>4</sup> Ní ngaa ga'mı, nı natāj si-nuguan' Yan'anj gunun a ni é re'. Ní nun ga'mı nuguan' chrın huin nuguan' a'mi ni tsínj ni'í sá' mánj. Saní riqui Espıritu Santo sisi nucuaj nuguan' ga'mı rian án re'. <sup>5</sup> Nitaj si huin ruhuāj sisi guxuman ruhua á re' nı'yaj á re' Yan'anj xi'í si a'mi man'ánj nuguan' a'mi ni tsínj ni'í sá'. Saní huin ruhuāj sisi guxuman ruhua á re' nı'yaj á re' Yan'anj xi'í si nucuaj si-nuguan' ni únj, gui'yaj Yan'anj anj.

### La revelación por el Espıritu Santo

<sup>6</sup> Saní hua nuguan' chrın ni'í né' 'nə' rian Yan'anj. Nı a'mi ni únj nuguan' daj rian ni ngüi unun sá' si-

nuguan' Yan'anj. Saní nitaj si 'nə' ni nuguan' a'mi né' rian ni tsínj huin achij rian xungüi gaquin' nan mánj. Daj si ni'í né' sisi gənahuij ni tsínj huin achij daj. <sup>7</sup> Saní a'mi ni únj si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' chrın. Ní nuguan' nan huin 'ngə nuguan' gari huı Yan'anj asij si-nı yan ngaa achin gui'yaj Yan'anj xungüi. Ní huin ruhua Yan'anj sisi gənahuin 'ueé né', gui'yaj nuguan' nan. <sup>8</sup> Nun gara da'nga' ruhua ni tsínj huin achij man chruhua xungüi nuguan' nan. Sisi nun gara da'nga' ruhua ni sij, nı sı doco' ni sij rian rugutsı Señor huin tsínj gəhuin achij ne' xata' mánj.

<sup>9</sup> Saní hua nıca rian si-nuguan' Yan'anj:

Nı ngüi 'ı ruhua ni'yaj Yan'anj, nı hua gui'yaj xugüi Yan'anj ni rasın hua 'ueé.

Nı ə 'ngə ni sij nun guini'ı ni rasın daj.

Nı nun gunun ni sij xi'í ni rasın daj nej.

Nı nun gani ruhua ni sij daj hua ni rasın daj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>10</sup> Saní digyán Yan'anj ni rasın daj rian ni únj, gui'yaj Espıritu Santo. Daj si ni'yaj sá' Espıritu Santo daran' ni nuguan'. Nı ni'í sá' Espıritu Santo si ani ruhua niman Yan'anj nej.

<sup>11</sup> Nitaj ə 'ngə tsínj ga'ue xacaj cuenta daj ani ruhua niman 'ngə tsínj da mánj. Saní urin niman tsínj daj ni'ı daj ani ruhua man'an sij. Nı hué ducuánj daj, nı nitaj ə 'ngə ni ngüi ni'ı daj ani ruhua Yan'anj mánj. Urin Espıritu Santo ni'ı daj ani ruhua Yan'anj anj. <sup>12</sup> Nitaj si ani ruhua ni únj daj rún' ani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Saní ani ruhua ni únj daj rún' digyán Espıritu Santo chruhua niman ni únj. Ngaa nı ga'ue xacaj ni únj cuenta daj hua ni nuguan' sá' riqui Yan'anj rian né'. <sup>13</sup> Nı a'mi ni únj ni nuguan' sá' nan rian ni ngüi. Nı sé ni nuguan' huin chrın ni únj güenda man'an ni únj huin mánj. Saní a'mi ni únj nuguan' digyán Espıritu Santo rian ni únj. Nı a'mi ni únj nuguan' daj rian ni ngüi nun Espıritu Santo niman.

<sup>14</sup> Tsínj acaj chrej chruhua xungüi gaquin' nan, nı na'ue xacaj sij cuenta daj hua nuguan' ataj Espıritu Santo gunun ni ngüi mánj. Daj si nuguan' ni'yun huin ani ruhua sij. Nı na'ue gara da'nga' ruhua sij. Daj si Espıritu Santo 'yaj si gara da'nga' ruhua né' daj hua ni nuguan' da aj. <sup>15</sup> Tsínj unun si ataj Espıritu Santo, nı nagui'yaj cu sij daran' ni nuguan'. Saní na'ue gara da'nga' ruhua ni ngüi ni nuguan' ani ruhua tsínj daj huin tsínj unun si ataj Espıritu Santo. <sup>16</sup> Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Nı ə 'ngə tsínj nun ni'ı daj ani ruhua Señor. Nı ə 'ngə tsínj sı ga'ue digyan rian Señor mánj. Saní ni'ı ni únj daj ani ruhua Cristo." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj.

### Colaboradores de Dios

**3** Ngaa guisı rian án re', nı sı ga'ue ga'mı rian án re' daj rún' a'mı rian ango ni ngüi nico' sá' Yan'anj huin ín re' jnánj né' ngə xica'uij né'. Daj si nitaj si gani ruhua á re' daj rún' digyán Espıritu Santo rian án re'. Ngaa nı ga'mı rian án re' daj rún' a'mı rian ni ngüi chéj si-chrej xungüi gaquin' nan. Daj si daj rún' 'yaj ni lij, nı hué daj gui'yaj á re'. <sup>2</sup> Nı nun gunucuaj á re' gunun a ni

é re' nuguan' 'nā' rian Espíritu Santo. Nī daj rún' hua 'ngo lij ngaa utsi xi'yanj nni, nī na'ue xaj chra, nī da'n-ga' daj hua á re', si na'ue gūnun a ni é re' ni nuguan' cu digyānj rian án re' mánj. Nī hua guē na'ue gūnun a ni é re' mánj. <sup>3</sup> Daj si hua guē ani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni ngūi man chruhua xungūi gaquin' nan. Nī huin xicoj ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugūi' a ni é re'. Nī unun' a ni é re' ngā ni dugūi' a ni é re' nej. Nī huin ruhuaj gata sisi hua guē 'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni ngūi man chruhua xungūi gaquin' nan.

<sup>4</sup> Daj si ataj 'ngo ni é re': "Huēj nico' Pablo." Ni ango ni é re' ataj: "Huēj nico' tsínj gu'naj Apolos." Daj a'mi go'ngo a ni é re'. Nī huin ruhuaj gata sisi hua guē ani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni ngūi man chruhua xungūi gaquin' nan. <sup>5</sup> Nī un tsínj huin Pablo, nī un tsínj huin Apolos, ruhua á re' únj. Maan si 'yaj sun nungūej únj rian Señor. Xi'f nungūej únj, nī guxuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Señor. Nī 'yaj sun go'ngo nungūej únj daj rún' digyānj Señor rian únj. <sup>6</sup> Nī huēj gunun çan huin si-nuguan' Yan'anj scanij a ni é re'. Nī tsínj gu'naj Apolos utaj nnee rian çan daj. Sanī Yan'anj gui'yaj si gachi çan daj. <sup>7</sup> Sanī tsínj gunun ngā tsínj utaj nnee, nī sé nungūej tsínj daj gui'yaj achij coj daj huin ín re'. Urin Yan'anj gui'yaj sisi achij coj da aj. <sup>8</sup> Nī uyan huin tsínj gunun çan ngā tsínj utaj nnee. Sanī narū'ue Yan'anj rian go'ngo nungūej únj daj rún' gui'yaj sun go'ngo nungūej únj. <sup>9</sup> Nī 'yaj sun nuguan'an nungūej únj ngā Yan'anj. Nī rún' huin yo'ój huin ni é re'. Nī 'yaj sun Yan'anj yo'ój daj. Nī daj rún' huin 'ngo hue' 'yaj sun Yan'anj huin ín re' nej.

<sup>10</sup> Nī gui'yaj Yan'anj sindu riqui sij si huēj huin 'ngo maestro gui'yaj sun sa'āj xi'f hue' daj. Nī aráj ango tsínj hue' daj huin ni tsínj digyānj si-nuguan' Yan'anj. Sanī gā cuidado ni tsínj gara hue' daj sisi gui'yaj sa' ni sij ngā nuguan' daj. <sup>11</sup> Daj si sī ga'ue gūne' ni sij ango xi'f hue' rian hua guisíj garā daj huin Jesucristo mánj. <sup>12</sup> Ga'ue gara 'ngo tsínj daj gaga' oro, asi plata nej, yej niā' nej, chrun nej, chrin' nacō nej, gui'yo nej. <sup>13</sup> Sanī guī nagui'yaj yya Cristo daran' ni nuguan', nī guīni'i yya né' daj hua sun gui'yaj go'ngo né'. Daj si ga'na' Cristo ngā yan'an. Ngaa nī guīni'i né' daj gui'yaj sun go'ngo né'.

<sup>14</sup> Sisi garáj 'ngo tsínj daj hue', nī nun gāca hue' gui'yaj yan'an daj, ngaa nī narū'ue Yan'anj rian sij. <sup>15</sup> Sanī sisi gāca hue' garáj tsínj daj, nī 'ngo gā ni'ya sun gui'yaj sun sí'. Sanī tsínj daj ganani scanij yan'an, gui'yaj Yan'anj. <sup>16</sup> Nī ni'i a ni é re' sisi daj rún' huin 'ngo nuhui nne Yan'anj huin ín re'. Nī nne Espíritu Santo chruhua niman án re' aj. <sup>17</sup> Nī sisi dere' 'ngo tsínj daj ducua Yan'anj, nī hué daj gui'yaj Yan'anj ngā sij nej. Daj si hua sa' nīn' ducua Yan'anj huin ín re'.

<sup>18</sup> Hué dan nī sī digya' yun'unj a ni é re' man'an án re' mánj. Sisi ani ruhua 'ngo a ni é re' sisi chrun sij xi'f nuguan' 'nā' chruhua xungūi nan, ngaa nī ruhuāj sisi nagui'yaj sij man'an sij daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nun ni'i. Nī hué ducuanj daj, nī gā'ue guisij sij gahuin chrun xanga' sij aj. <sup>19</sup> Daj si nuguan' chrun ni tsínj man chruhua xungūi nan huin nuguan' ni'yun rian Yan'anj

nánj. Nī gataj si-nuguan' Yan'anj: "Nī xi'f si ani ruhua ni sij sisi chrun ni sij, nī guere' si-nuguan' ni sij, gui'yaj Yan'anj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>20</sup> Nī gataj si-nuguan' Yan'anj nej: "Ni'i Señor sisi nuguan' ni'yun huin si ani ruhua ni tsínj daj huin ni tsínj ani ruhua sisi chrun man'an ni sij." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>21</sup> Xi'f daj nī sī ga'ue ga'mi xacan ni é re' daj hua tsínj nico' a ni é re' mánj. Daj si daran' ni rasun huin si'yaj a ni é re'. <sup>22</sup> Nī nicaj dugūi' a ni é re' ngā man'ānj huin Pablo nej, tsínj gu'naj Apolos nej, tsínj gu'naj Cefas nej. Nī si'yaj a ni é re' huin xungūi nan. Nī hua ni'na' a ni é re', gui'yaj Yan'anj. Nī gahui' ni é re', sanī gane nī-ganj a ni é re', gui'yaj Yan'anj. Nī hua sa' mán án re' acuan'. Nī gā sa' guīman a ni é re' ni guī ga'na' nej. Daran'anj huin si'yaj a ni é re' <sup>23</sup> huin ín re' tsínj nico' Cristo. Nī Cristo huin da'nīj Yan'anj nej.

#### El ministerio de los apóstoles

**4** Ngaa nī huin ruhua únj sisi xacaj ni ngūi cuenta sisi tsínj 'yaj sun rian Cristo huin únj. Nī narij sun Yan'anj ni únj sisi nāta' únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngūi huin nuguan' digyānj nāca Yan'anj rian né'. <sup>2</sup> Nī xi'f si narij sun Yan'anj ni únj, nī hua niān sisi gui'yaj 'ueé únj ngā sun da aj. <sup>3</sup> Güendāj nī nitaj si riun ruhuāj si a'mi a ni é re' xi'f si-sūnj. Nī nitaj si riun ruhuāj si a'mi ni tsínj nicaj sun xi'tj mánj. Nī nitaj si riun ruhua man'ānj xi'tj nej. <sup>4</sup> Nī nūnj si nitaj si a'mi gaquin' nimānj xi'tj, sanī sé daj huin ruhuaj gata sisi nitaj gaquin' da'uīj. Daj si ni'īnj sisi Señor huin si nagui'yaj yya xi'tj aj. <sup>5</sup> Hué daj nī sī ga'mi gaquin' a ni é re' xi'f si 'yaj dugūi' a ni é re' mánj. Gano' naj a ni é re' da ga'na' Señor. Ngaa nī guīri Señor rian xiguīn daran' si gari huī ni ngūi rian hua rūmi'. Nī guīni'i né' daj ani ruhua ni ngūi, gui'yaj Señor. Ngaa nī ga'mi sa' Yan'anj xi'f ni ngūi dagahuin sa' si-nuguan' Yan'anj.

<sup>6</sup> Nī hua gatā ni nuguan' nan rian án re' sisi gā sa' rian án re' huin ín re' jnánj né' ngā xica'uij né'. Nī huin ruhuāj sisi guīni'i a ni é re' nungūej únj Apolos. Nī gahuin chrun a ni é re' gui'yaj ni é re' urin si ataj si-nuguan' Yan'anj. Nī sī gunun a ni é re' ango ni nuguan' mánj. Hué dan nī sī gataj a ni é re' sisi sa' doj si digyānj 'ngo tsínj daj daj ngā si digyānj ango tsínj da mánj. <sup>7</sup> Nī un tsínj gataj sisi sa' doj huin re' rian ango ni ngūi únj. Nī un rasun nicáj re' ruhuá re' sisi nitaj Yan'anj riqui rián re' únj. Nī sisi riqui Yan'anj daran' si nicáj re', ngaa nī un sin huin, nī 'yaj nne re' sisi nun riqui Yan'anj rian án re', ruhua á re' únj. <sup>8</sup> Nī nun hua sa' si ani ruhua á re'. Daj si nī ā 'ngo rasun nun achin rian án re', ruhua á re'. Nī xuru'ue a ni é re', ruhua á re'. Nī ngaa nitaj si chracuij únj a ni é re', nī gunucuj a ni é re' guīnicaj sun a ni é re', ruhua á re' nej. Ngaa nī guīnicaj nuguan'an ni únj sun ngā á re', ruhuāj aj. Nitaj si hua sa' si ani ruhua á re' mánj.

<sup>9</sup> Nī ani ruhuāj sisi nico' únj da rucu, gui'yaj Yan'anj. Nī daj rún' ran' 'ngo tsínj daj ngaa chruhua gahui' sij, gui'yaj ni tsínj dagahui' níman, nī da'nga' daj ran' ni únj huin únj ni tsínj apóstol huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngūi. Daj si daj doj gahui'

únj, ruhuāj aj. Nī rún' huaj sisi ni'yaj daran' ni ngüi man chruhua xungüi nga ni ángel rian ni únj, ruhuāj aj. <sup>10</sup> Nī xi'í si nicaj dugüi' ni únj nga Cristo, nī ani ruhua ni ngüi sisi tsínj nī'yun huin únj. Sanī tsínj ni'i sa' huin a ni é re', ruhua á re'. Nitaj si nucuaaj ni únj, ataj ni ngüi. Sanī tsínj nucuaaj huin ín re', ruhua á re'. A'mi sa' ni ngüi xi'í a ni é re', ruhua á re'. Sanī nun huin xan' ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij ni únj mánj.

<sup>11</sup> Da' acuan' nī ran' únj sayun. Nī achin xi'nā riqui únj. Nī nago'o únj nnee nej. Nī achin si-gan' únj nej. Nī chran' yun'unj ni ngüi ni únj. Nī nitaj rian gane yya ni únj mánj. <sup>12</sup> Nī ninaj únj 'yaj sun únj nga ra'a únj. Nī ngaa a'mi quij ni ngüi rian únj, nī a'mi únj nuguan' sa' rian ni sij. Nī ngaa chran' yun'unj ni ngüi únj, nī a'nin' ruhua únj xi'í sayun daj. <sup>13</sup> Nī ngaa a'mi snan'anj ni ngüi xi'í únj, nī a'mi sa' únj nga ni sij. Nī 'yaj ni ngüi sisi huin únj daj rún' huin yaco man chruhua xungüi nan. Nī rún' huin si quij re'ej ni ngüi hué daj huin ni únj 'yaj ni sij nej. Nī hué daj 'yaj ni sij da' güi acuan'.

<sup>14</sup> Nī nitaj si ruhuāj sisi gahuin na'aj á re' nga nuguan' arünj nan. Maan si nariqui' 'ngo chrej sa' rian án re', ruhuāj aj. Daj si rún' huin da'nī huin ín re' xi'í si 'i ruhuāj ni'yā a ni é re'. <sup>15</sup> Nī nunj si hua ichi' mí maestro digyán rian án re' xi'í Cristo, sanī nitaj nico chrej a ni é re' mánj. Daj si chrej a ni é re' huin man'anj xi'í si ga'mī si-nuguan' Yan'anj nuguan' sa' rian án re'.

<sup>16</sup> Yu'uj daj nī achínj jni'yā rian án re' sisi daj rún' 'yaj man'anj, nī da'nga' daj gui'yaj gue a ni é re'. <sup>17</sup> Xi'í daj nī ga'nī tsínj gu'naj Timoteo guchi' sij rian án re'. Nī rún' huin da'nī huin sij rian Señor. Nī 'i ruhuāj ni'yā sij. Nī hua nīca ruhua sij rian Señor. Nī gataj Timoteo gu'nun ni é re' daj hua ducuānj nico' man'anj xi'í Cristo. Nī gataj sij gunun a ni é re' nuguan' digyānj rian ni ngüi man nīn' gachra' huin ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús.

<sup>18</sup> Nī ani ruhua da'aj ni é re' sisi huin achij ni é re'. Nī si guchij ni'yā rian man án re', ruhua ni sij. <sup>19</sup> Sanī sisi ruhua Señor, nī rá'yanj guchij ni'yā rian man án re' aj. Ngaa nī sé urin nuguan' a'mi ni sij guini'tnj. Sanī guini'tnj sisi hua yya 'yaj ni sij daj rún' ataj ni sij. <sup>20</sup> Daj si rian nicaj sun Yan'anj, nī nitaj si ní'yanj ni nuguan' a'mi né' sisi nitaj si-fuerza Yan'anj nicaj ni nuguan' da mánj. <sup>21</sup> Nī un sin huin ruhua á re' si gui'yā nga á re' ngaa guisī rian man án re' únj. Asī ruhua á re' gui'yā castigo a ni é re' ní'. Asī ruhua á re' gahuin 'i ruhuāj guini'yā á re', nī ga'mi sa'aj rian án re', ruhua á re' sa'.

### Un caso de inmoralidad juzgado

**5** Nī nata' ni ngüi riānj sisi hua 'ngo tsínj 'yaj squira' scanij a ni é re'. Nī gaquin' daj huin si atoj sij nga nicaj chrej sij. Nī gue gaquin' daj rian ni ngüi 'na' anéj chrej huin ni ngüi nun ni'i Yan'anj. <sup>2</sup> Nī hua gue 'yaj nne a ni é re' aj. Dugu'naj huin sisi ganani ruhua á re' xi'í si gui'yaj tsínj daj. Nī un sin huin, nī nun guiri a ni é re' tsínj gui'yaj gaquin' daj scanij ni é re' únj. <sup>3</sup> Nī nunj si nitaj si niquin' rian án re', sanī niquin' nimānj scanij a ni é re'. Nī hua gani ruhuāj sisi daj gui'yā nga tsínj gui'yaj gaquin' daj. <sup>4</sup> Nī ngaa gahuin yu' a ni é re', nī

xacaj á re' cuenta sisi niquin' nimānj scanij a ni é re', gui'yaj Jesucristo. Nī xi'í Señor Jesucristo ataj man'anj sisi da'ui yya tsínj daj gaquin'. <sup>5</sup> Xi'í daj nī naga'ui' a ni é re' tsínj daj rian sichre Satanás sisi guiran' nnee cúj sij sayun. Nī guere' nuguan' quij 'yaj nnee cúj sij. Nī nū ducuānj daj nacaj Yan'anj niman sij güi ga'na' ruhua' yún Señor Jesús.

<sup>6</sup> Nitaj si hua sa' si a'mi nne ni é re' mánj. Ni'i ni é re' sisi: "Doj levadura, nī ayu quinj 'yaj." Nī daj rún' 'yaj levadura ngaa ayu quinj 'yaj, nī hué daj 'yaj urin tsínj 'yaj gaquin' scanij a ni é re'. <sup>7</sup> Xi'í daj guiri anéj a ni é re' daran' si quij 'nij scanij a ni é re'. Ngaa nī daj rún' hua quinj naca sa', nī hué daj ga á re'. Sanī gahuin sa' á re' xi'í si gui'yaj Cristo. Daj si daj rún' dagahui' ni sij xachij 'nij xi'í si-gaquin' ni sij, nī da'nga' daj gahui' Cristo xi'í si-gaquin' né'. Nī huin sí' xachij 'nij gahui' sij pascua. <sup>8</sup> Xi'í daj nī gui'yaj né' gui'yanj gu'naj pascua. Sanī si garasun né' levadura mánj. Daj si daj rún' hua quinj gayu nī levadura daj hua daran' si quij man niman né' nga si quij 'yaj né' nej. Sanī si garasun né' quinj mánj. Hué dan nī ga'ue ga'mi achij né' nga nuguan' xanga'.

<sup>9</sup> Nī hua ga'nī ango yanj rian án re'. Nī gataj snan'anj gunun a ni é re' sisi si guinicaj dugüi' a ni é re' nga ni tsínj 'yaj squira'. <sup>10</sup> Sanī nun garünj rian yanj daj sisi gahuin nīni nīn' ni é re' rian daran' ni tsínj man chruhua xungüi huin ni tsínj nitaj si nico' Jesucristo. Daj si ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan, nī 'yaj ni sij gaquin' nga yun'unj xana. Nī huin xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij dugüi' ni sij. Nī 'yaj tu ni sij si'yaj dugüi' ni sij. Nī nico' ni sij yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Ngaa nī sisi huin ruhua ni é re' gahuin nīni ni é re' rian daran' ni ngüi 'yaj ni gaquin' daj, nī hua niān gahui a ni é re' xungüi nan gan'anj ni é re' aj. <sup>11</sup> Maan si huin ruhuāj gatā sisi si guinicaj dugüi' a ni é re' nga ni tsínj ataj sisi nico' ni sij Cristo, sanī a'mi ni sij nga squira' ni sij. Nī xicoj ruhua ni sij nga si'yaj dugüi' ni sij. Nī nico' ni sij yan'anj 'yaj ra'a ni sij nej. Nī a'mi yya ni sij xi'í ni ngüi nej. Nī huin ni sij tsínj hua xini nej. Nī huin ni sij tsínj 'yaj tu. Ngaa nī si xa á re' nga ni tsínj 'yaj ni gaquin' da mánj.

<sup>12-13</sup> Sé si-sünj huin si gui'yā castigo ni ngüi nitaj si nico' Cristo mánj. Yan'anj huin si gui'yaj castigo ni ngüi daj. Sanī hua niān si nagui'yaj yya á re' si-gaquin' ni ngüi nico' Cristo man scanij a ni é re'. Yu'uj daj guiri ni é re' tsínj xi'i daj scanij a ni é re' nánj.

### Litigios delante de los incrédulos

**6** Sisi hua 'ngo jnānj né' unun' nga ango jnānj né', nī un sin huin, nī huaj á re' ga'mi gaquin' a ni é re' rian güesī tsínj nun ni'i Yan'anj, nī nun huaj á re' rian ni tsínj sa' nico' Yan'anj únj. <sup>2</sup> Asī nun ni'i a ni é re' sisi né' ni ngüi sa' nico' Yan'anj nagui'yaj yya si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi nan a'. Nī sisi hué ni é re' nagui'yaj yya si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi nan, nī un sin huin, nī na'ue nagui'yaj yya á re' 'ngo gaquin' le'ej hua scanij ni é re' únj. <sup>3</sup> Nī nun ni'i a ni é re' sisi né' nagui'yaj yya xi'í ni ángel nej únj. Ngaa nī

hua yya gā'ue nāgui'yaj yya né' ni gaquin' mān chruhua xungūi aj. <sup>4</sup> Nī sisi unun' ni é re' xi'í 'ngo nuguan' mān chruhua xungūi nan, nī un sin huin, nī huaj nata' ni é re' rian ni tsínj nun ni'i Yan'anj únj. Daj si nitaj si ní'yanj nico si-nuguan' ni tsínj daj. <sup>5</sup> A'mī nuguan' nan sisi guiri' a ni é re' si-na'aj aj. Asi nī a 'ngo tsínj ni'i sa' nitaj huaj scanij ni é re' sisi nāgui'yaj yya sij 'ngo gaquin' hua scanij a ni é re' a'. <sup>6</sup> Sanī sé urin unun' 'ngo jnánj né' ngā dugūi' sij. Sanī huaj nata' ni é re' rian ni tsínj nun ni'i Yan'anj. Nī nun hua sa'aj si 'yaj á re' mánj.

<sup>7</sup> Xi'í si unun' ni dugūi' ni é re', nī huin ruhuaj gata sisi hua gui'yaj gana nuguan' quij chruhua niman án re'. Sa' huin sisi gā'nin' ruhua á re' ngā tsínj gui'yaj gaquin' rian án re'. Sa' huin sisi gā'nin' ruhua ni é re' sisi gui'yaj tū 'ngo tsínj daj si'yaj á re'. <sup>8</sup> Sanī 'yaj xi'i man'an án re'. Daj si 'yaj tū ni é re' scanij ni dugūi' ni é re'. <sup>9</sup> Nun ni'i a ni é re' sisi sī gan'anj gane ni tsínj xi'i rian nicaj sun Yan'anj mánj. Sī digya' yun'unj a ni é re' man'an án re' mánj. Daj si rian nicaj sun Yan'anj, nī sī gan'anj gane ni tsínj a'mi ngā squira' nej, nī tsínj nico' yan'anj 'yaj ra'a ni sij nej, ni tsínj a'mi huī ngā nica dugūi' ni sij nej, ni tsínj a'mi ngā ango tsínj nej, <sup>10</sup> ni tsínj 'yaj tū nej, ni tsínj huin ruhua ngā si'yaj dugūi' nej, ni tsínj hua xi'ni nej, ni tsínj a'mi yya xi'í ni dugūi' nej, ni tsínj digya' yun'unj ni dugūi' nej. Nī sī ga'ue gatu ni tsínj 'yaj ni nuguan' quij nan rian nicaj sun Yan'anj mánj. <sup>11</sup> Nī hué daj gui'yaj da'aj ni é re' asij sini. Sanī yyaj nī naruhui si-gaquin' a ni é re', gui'yaj Yan'anj. Nī gahuin sa' niman án re'. Nī gahuin sa' ni é re' rian Yan'anj, gui'yaj Señor Jesucristo ngā Espíritu Santo huin Espíritu 'nā' rian Dan'anj né'.

### Glorificad a Dios en vuestro cuerpo

<sup>12</sup> A'mi go'ngo ni tsínj daj nī ataj ni sij: "Gā'ue gui'yaj né' daran' si aran' ruhua né'." Xānga' si ataj ni sij, sanī nun hua sa' daran'anj si gui'yā mánj. Xānga' nī gā'ue gui'yā daran' si aran' ruhuāj. Sanī sī ga'ue dunā si gui'yaj gana 'ngo nuguan' riānj mánj. <sup>13</sup> Nī hué daj ataj go'ngo ni ngūi sisi si xó' huin güenda riquí'. Nī riquí' huin güenda si xó'. Xānga' si ataj ni sij, sanī Yan'anj gui'yaj sisi ganahuij nungüej rasun daj. Nī nitaj si gui'yaj Yan'anj nnee cúj né' sisi gā'mi né' ngā squira' né'. Sanī gui'yaj Yan'anj nnee cúj né' sisi gane né' ngā Señor. Nī gane Señor ngā né' nej. <sup>14</sup> Nī daj rún' ganá'nij Señor, gui'yaj si-fuerza Yan'anj, nī hué daj gāna'nij né', gui'yaj si-fuerza Yan'anj nej.

<sup>15</sup> Nī nun ni'i a ni é re' sisi nnee cúj né', nī daj rún' huin nnee cúj Cristo huin a'. Ngāa nī gā'ue guinicaj dugūi' nuguan'an nnee cúj Cristo ngā 'ngo yun'unj xāna achéj man'an, gui'yaj né', ruhua á re' ní'. Sī ga'ue gui'yaj né' da gā mánj. <sup>16</sup> Nī nun ni'i a ni é re' sisi ngāa a'mi 'ngo tsínj daj ngā 'ngo yun'unj xāna achéj man'an, nī nāhuin nungüej sij urin nnee cúj a'. Nī hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj: "Urin nnee cúj gahuin nungüej sij nánj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>17</sup> Sanī sisi nicaj dugūi' né' ngā Señor, nī urin niman né' ngā Señor.

<sup>18</sup> Dugumi a ni é re' man'an án re'. Nī naxun man'an án re' rian ni yun'unj xāna achéj man'an. Daran' ango gaquin' 'yaj 'ngo tsínj daj, nī sé 'ngo gaquin' 'yaj nnee cúj sij huin mánj. Sanī ngāa a'mi sij ngā yun'unj xāna achéj man'an, nī chran' yun'unj sij nnee cúj man'an sij.

<sup>19</sup> Nī nun ni'i a ni é re' sisi daj rún' hua nuhui sa' hua nnee cúj a ni é re' rian nne Espíritu Santo a'. Nī Yan'anj huin si riqui nnee cúj a ni é re' rian án re'. Sé si'yaj ni é re' huin mánj. <sup>20</sup> Daj si naránj Yan'anj a ni é re' ngā situn man'an Jesucristo. Xi'í daj nī gui'yaj sa' á re' ngā nnee cúj a ni é re', niman án re'. Ngāa nī gā'mi sa' ni ngūi xi'í Yan'anj, gui'yaj á re'. Daj si nico' a ni é re' Yan'anj.

### Problemas del matrimonio

**7** Yyaj nī nanicā gatā nuguan' nachínj snan'anj ni é re' ngā yanj gui'yaj a ni é re'. Dugu'naj huaj sisi sī xacaj 'ngo tsínj 'ngo yun'unj xāna mánj. <sup>2</sup> Sanī rian hua nico gaquin' 'yaj ni tsínj ngā ni yun'unj xāna, nī hua nī an guinicaj 'ngo tsínj daj urin nica sij. Nī hué daj ngā 'ngo yun'unj xāna, nī urin nica unj guinicaj unj. <sup>3</sup> Nī hua nian si ga'mi 'ngo tsínj sno'o ngā nica sij ngāa hué daj huin ruhua unj. Nī hua nian si ga'mi unj ngā nica unj ngāa hué daj huin ruhua sij. <sup>4</sup> Nī sé nnee cúj urin man'an yun'unj xāna daj huin si nicaj unj. Daj si nnee cúj nica unj huin unj. Nī sé nnee cúj urin man'an tsínj sno'o huin si nicaj sij. Daj si nnee cúj nica sij huin sij.

<sup>5</sup> Nī gui'yaj nungüej nica 'ngo tsínj daj si huin ruhua nungüej nica sij. Sanī gā'ue gahuin nini nungüej nica sij doj sisi huin ruhua nungüej nica sij gachinj jni'yaj nungüej sij rian Yan'anj. Asij nī gā'mi ruhua' yún nungüej nica sij nun sa' nun, nī gui'yaj gana gaquin' rian nungüej sij, gui'yaj sichre xi'í si sī gahuin nucuaj nungüej sij gatoj nini nungüej sij.

<sup>6</sup> Daran' ni nuguan' nan a'mi sa'āj rún' huin permiso huin. Sé sun a'nij rian án re' ngā ni nuguan' nan mánj. <sup>7</sup> Güendāj nī huin ruhuāj sisi daran' ni tsínj sno'o gahuin daj rún' huin man'ānj. Sanī nini huin chrej riqui Yan'anj rian da go'ngo né'. Hua 'ngo chrej rian ango jnánj né'. Nī hua ango chrej rian ango jnánj né', gui'yaj Yan'anj.

<sup>8</sup> Ngāa nī gatā gūnun ni tsínj nne urin sisi dugu'naj huaj sisi gā guē gane urin ni sij daj rún' nnēj. Nī hué daj gatā gūnun ni yun'unj xāna nne urin ngā ni yun'unj xāna mmij nej. <sup>9</sup> Sanī sisi na'ue gūnucuaj 'ngo tsínj daj gane urin sij, nī xacaj naj sij nica sij. Daj si sa' huin si xacaj sij nica sij. Ngāa nī sī gahuin ruhua sij nī'yaj sij ni yun'unj xāna mánj.

<sup>10</sup> Sanī a'nij sun rian án re' ni tsínj hua xacaj nica. Nī sé si a'nij man'ānj sun daj rian án re'. Sanī si-nuguan' Señor huin aj. Nī nuguan' nan huin sisi sī duna ni yun'unj xāna nica unj. <sup>11</sup> Nī sisi duna 'ngo yun'unj xāna nica unj, ngāa nī hua nian gane urin unj, asi ga'ue nā'-mi unj ngā nica unj. Nī sī ga'ue duna 'ngo tsínj daj nica sij mánj.

<sup>12</sup> Nī atā 'ngo nuguan' rian ango ni é re'. Nī si-nuguan' man'ānj huin nuguan' nan. Sé rian Señor 'naj mánj. Sisi 'ngo tsínj nico' Jesús, ni nica sij nun xūman

ruhua ni'yaj Yan'anj, ni sisi a'uej ruhua unj gane unj nga sij, ni si rani sij nan' unj ducua unj manj. <sup>13</sup> Ni sisi 'ngo yun'unj xana nico' Jesús, ni nica unj nun xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj, ni sisi a'uej ruhua sij gane sij nga unj, ni si rani unj nan' sij ducua sij manj. <sup>14</sup> Ni xi'í si xuman ruhua nica 'ngo tsínj nun xuman ruhua daj, ni chracuij Yan'anj sí' gahuin sa' sí'. Daj si xuman ruhua nica sí' ni'yaj ún' Yan'anj. Ni xi'í si xuman ruhua nica 'ngo yun'unj xana nun xuman ruhua daj, ni chracuij Yan'anj yun'unj xana daj gahuin sa' unj. Daj si xuman ruhua nica unj ni'yaj sí' Yan'anj. Ni sisi sé daj huin, ni da'ui da'nij a ni é re' gaquin' rian Yan'anj. Sani gahuin sa' da'nij a ni é re' rian Yan'anj.

<sup>15</sup> Sani sisi huin ruhua tsínj nun xuman ruhua daj gahuin nini sij rian nica sij, ngaa ni ga'nin' din'inj ruhua né' si gan'anj sij. Ni hué ducuanj daj huin sisi yun'unj xana nun xuman ruhua daj, ni huin ruhua unj gahuin nini unj rian nica unj, ngaa ni ga'nin' din'inj ruhua sij sisi nan' unj ducua unj. Daj si nitaj xi'í si da fuerza gane nungüej nica tsínj daj. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi ga' din'inj rian né' guiman né'. <sup>16</sup> Ni nun ni'í re' huin re' yun'unj xana sisi ga'ue guxuman ruhua nica re' ni'yaj sij Yan'anj, gui'yaj re' ni'. Ni man'án re' tsínj sno'o, ni nun ni'í re' sisi ga'ue guxuman ruhua nica re' ni'yaj ún' Yan'anj, gui'yaj re' ni'.

<sup>17</sup> Ni daj rún' hua go'ngo né' ngaa gaquinj Señor ga'-na' né', ni da'nga' daj ga' né' aj. Ni hué daj a'nij sun rian daran' ni ngüi nico' Cristo man ni sij go'ngo xuman'. <sup>18</sup> Ni sisi gaquinj Yan'anj ga'na' 'ngo tsínj hua taj da'nga' nnee cúj sij, ni hué daj ga' sij. Ni sisi gaquinj Yan'anj ga'na' 'ngo tsínj nitaj da'nga' táj nnee cúj sij, ni si ga'ue guta' ni sij da'nga' nnee cúj sij manj. <sup>19</sup> Hué dan ni ga'ue si taj da'nga' nnee cúj né'. Ga'ue si nitaj da'nga' táj né'. Nitaj si 'yaj manj. Sani nuguan' huin rian huin sisi dagahuin né' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. <sup>20</sup> Ni daj rún' hua gane da go'ngo né' ngaa gaquinj Yan'anj ga'na' né', ni da'nga' daj ga' gane né' aj.

<sup>21</sup> Sisi tsínj gui'yaj sun yun rian xuru'ue gahuin re' ngaa gaquinj Yan'anj ga'na' re', ni si gahuin ruhua re' manj. Sani sisi ani ruhua re' sisi ga'ue gahuin nini re' rian xuru'ue daj, ni hué daj gui'yaj re' aj. <sup>22</sup> Ni 'ngo tsínj gui'yaj sun yun rian 'ngo xuru'ue ngaa gaquinj Señor ga'na' sij, ni gahuin ní'nij niman sij, gui'yaj Señor. Ni hué ducuanj daj huin, ni 'ngo tsínj nitaj si 'yaj sun yun rian 'ngo xuru'ue ngaa gaquinj Señor ga'na' sij, ni huin sij 'ngo tsínj 'yaj sun yun rian Cristo. <sup>23</sup> Naru'ue nico Yan'anj guiran a ni é re'. Ngaa ni si duna á re' sisi gui'yaj sun yun a ni é re' rian ni tsínj manj. <sup>24</sup> Ngaa ni daj rún' gane go'ngo né' ngaa gaquinj Yan'anj ga'na' né', ni hué daj gane né' rian Yan'anj huin in re' jnánj né' nga xica'uij né'.

<sup>25</sup> Nitaj si ga'nin' Señor sun riánj sisi gatā gūnun a ni é re' daj gui'yaj ni ngüi nne urin. Maan si gatā rian án re' daj rún' ani ruhua. Ni ga'ue guxuman ruhua á re' nga si-nuguan'ánj xi'í si gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya man'ánj. Xi'í daj ni nuguan' xanga' huin si-nuguan'ánj.

<sup>26</sup> Hué dan ni xi'í ni sayun guimán né', ni sa' doj sisi gūna 'ngo tsínj daj rún' nne sij, ruhua aj.

<sup>27</sup> Sisi hua nica re', ni si duná re' nica re' manj. Sisi nitaj nica re', ni si nano' re' xacaj re' yun'unj xana manj.

<sup>28</sup> Ni sisi xacaj re' yun'unj xana, ni sé 'ngo gaquin' huin manj. Ni sisi xacaj 'ngo yun'unj xana hua lij 'ngo tsínj sno'o, ni sé 'ngo gaquin' huin manj. Sani ni ngüi hua nica, ni guiran' ni sij sayun xungüi nan. Ni huin ruhua sisi ganani a ni é re' rian sayun da aj.

<sup>29</sup> Huin ruhua ga'mi 'ngo nuguan' rian án re' huin in re' jnánj né' nga xica'uij né': Doj güi hua rian né'. Ngaa ni daj rún' hua 'ngo tsínj nitaj nica, ni hué daj ga'ngo tsínj hua nica gane sij. <sup>30</sup> Ni tsínj aco, ni si gaco sij manj. Ni tsínj huin niá' ruhua, ni si ga'nga' sij manj. Ni tsínj ránj ni rasun daj, ni gani ruhua sij sisi sé si'yaj sij huin si ránj sij manj. <sup>31</sup> Ni tsínj niá' ruhua nga ni rasun man chruhua xungüi nan, ni si gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij ni rasun da manj. Daj si xungüi ni'i né', ni huaj ganahuij.

<sup>32</sup> Huin ruhua sisi si guiriun ruhua á re' manj. Tsínj nne urin, ni nahuij ruhua sij nga si-nuguan' Señor. Daj si huin ruhua sij gui'yaj sij si aran' ruhua Señor. <sup>33</sup> Sani tsínj hua nica, ni nahuij ruhua sij nga ni rasun man chruhua xungüi. Ni huin ruhua sij gui'yaj sij daj rún' aran' ruhua nica sij. <sup>34</sup> Ni daj rún' 'yaj tsínj, ni da'nga' daj 'yaj yun'unj xana nej. Ni yun'unj xana nne urin, ni nahuij ruhua unj xi'í si-nuguan' Señor. Ni huin ruhua unj sisi gahuin sa' nnee cúj unj, niman unj nej. Sani yun'unj xana hua nica, ni nahuij ruhua unj nga ni rasun man chruhua xungüi nan. Ni huin ruhua unj gui'yaj unj si aran' ruhua nica unj. <sup>35</sup> A'mi ni nuguan' nan rian án re' sisi gahuin 'ueé rian án re'. Ni sé si huin ruhua ga'nij rian án re' manj. Maan si huin ruhua sisi 'ueé gui'yaj á re' guinico' sa' á re' man'an Señor.

<sup>36</sup> Ni sisi hua da'ni xana 'ngo tsínj daj, ni hua guisij yo' xacaj unj tsínj sno'o, ni ani ruhua tsínj daj sisi sa' huin xacaj da'nij sij tsínj sno'o, ngaa ni ga'ue xacaj unj tsínj sno'o si sé 'ngo gaquin' huin manj. <sup>37</sup> Sani sisi hua 'ngo tsínj hua nica niman sisi si ga'ue xacaj da'ni xana tsínj sno'o, ni hua sa' huin gui'yaj sij sisi si xacaj unj tsínj sno'o ngaa nitaj xi'í xacaj unj tsínj sno'o aj. <sup>38</sup> Hué dan ni tsínj a'ui' da'nij rian tsínj sno'o, ni sa' 'yaj sij. Ni tsínj na'uej ruhua ga'ui' sij da'nij rian tsínj sno'o, ni sa' doj 'yaj sij nánj.

<sup>39</sup> Ni yun'unj xana hua nica, ni hua nián si gane unj nga sij da'gahui' sij, ataj si-ley Yan'anj. Sani sisi gahui' nica unj, ni ga'ue xacaj unj un tsínj sno'o garan' ruhua unj xacaj unj. Sani hua nián si xacaj unj 'ngo tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj anj. <sup>40</sup> Sani gahuin niá' ruhua unj doj sisi si xacaj unj 'ngo tsínj sno'o, ruhua aj. Ni ani ruhua sisi uyan gataj Espíritu Santo nej.

### Lo sacrificado a los ídolos

**8** Yyaj ni ga'mi xi'í nnee xucu a'ui' ni ngüi rian yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Ni'i né' sisi ga'ue xacaj daran' né' cuenta xi'í ni rasun. Ni xi'í si ni'í', ni ani ruhua né' sisi huin achij né'. Sani sisi 'i ró' ni'yó' ni dugüi', ni gahui sa' ni sij, gui'yaj né'. <sup>2</sup> Sisi ani ruhua 'n-



go tsínj daj sisi ni'i sa' sij, sanj hua yya nun ni'i sij ni nuguan' achin guini'i sij. <sup>3</sup> Sanj sisi 'i ruhua 'ngo tsínj daj ni'i sij Yan'anj, ni ni'i Yan'anj sij aj.

<sup>4</sup> Hué dan ni a'ui' ni ngüi nnee rian ni yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Sanj ni'i né' sisi ni yan'anj daj nitaj si ní'yanj chruhua xungüi nan. Daj si hua urin Yan'anj xanga'.

<sup>5</sup> Ni xata' nga nica' rian yo'ój man yan'anj nico' ni ngüi. Ni xanga' ni man nico yan'anj nico' ni sij. Ni man ni tsínj huin yan'anj ruhua ni sij. <sup>6</sup> Sanj güendó' ni hua urin Yan'anj riún' huin chrej né'. Ni hué urin Yan'anj huin si gui'yaj daran' rasun man chruhua xungüi nan. Ni xi'f man'an Yan'anj hua ni'na' né'. Ni hua urin Señor tsínj gu'naj Jesucristo. Ni xi'f Jesucristo, ni hua daran' ni rasun man chruhua xungüi nan. Ni xi'f sí' ni hua ni'na' daran' né' nej.

<sup>7</sup> Sanj sé daran' né' ni'i nuguan' nan. Ni hua gu'yun go'ngo ni jnánj né' guinico' ni sij ni yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi. Ni xi'f si guinico' go'ngo ni sij ni yan'anj daj, ni ani ruhua ni sij sisi yan'anj xanga' huin ni yan'anj daj. Ngaa ni ngaa xa ni sij si a'ui' ni ngüi rian ni yan'anj daj, ni da'ui' ni sij gaquin', ruhua ni sij. Daj si nun nucua'j niman ni sij. <sup>8</sup> Sé xi'f si xa né', ni ga'ue gahui so' doj rian Yan'anj. Si gahuin sa' né' xi'f si xa né'. Ni si gahuin sa' né' xi'f si nun xa né' mánj.

<sup>9</sup> Sanj ga cuidado a ni é re' xi'f si ga'ue xa á re' un rasun gahuin nun sa' nun guiran' jnánj án re' gaquin', gui'yaj á re'. <sup>10</sup> Gui'yó' cuenta sisi man'án re' huin 'ngo tsínj ni'i ni nuguan' nan. Ni nné re' xa re' 'ngo nuhui rian man ni yan'anj daj. Ni sisi guini'i 'ngo jnánj re' huin tsínj nun nucua'j niman si xa re' yu'uj daj, ni si ruhua'j, ni gahuin ruhua sij xa sij si a'ui' ni ngüi rian ni yan'anj daj. <sup>11</sup> Hué dan ni xi'f si ni'f re' ni nuguan' nan, ni duna 'ngo jnánj né' tsínj nun nucua'j niman si-chrej Yan'anj, gui'yaj man'án re'. Ni gahui' Cristo xi'f tsínj daj. <sup>12</sup> Xi'f daj ni gui'yáj re' gaquin' rian tsínj nun nucua'j niman. Ni guere' ruhua sij, gui'yáj re'. Ni hué daj gui'yáj re' gaquin' rian man'an Cristo nej. <sup>13</sup> Yu'uj daj ni sisi gui'yá si duna jnán si-chrej Yan'anj xi'f si xā nnee, ngaa ni nitaj aman xā nnee mánj. Daj si na'uej ruhuā'j dígyānj chrej nun hua sa' rian jnán mánj.

### Los derechos de un apóstol

**9** Ni'i a ni é re' sisi ga'ue gui'yā si aran' ruhuā'j. Sé moso 'yaj sun yun huñj mánj. Huē huin apóstol, gui'yaj Jesucristo sisi ga'mī si-nuguan' sij rian ni ngüi. Ni hua guini'tnj Jesús, tsínj nicaj sun rian né'. Ni xi'f si gui'yaj sūnj si-sun Señor, ni guxuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Jesús. <sup>2</sup> Ga'ue sisi nun gara xina ango ni tsínj sisi huñj apóstol. Sanj hua yya ni'i a ni é re' sisi hué daj huñj. Daj si xi'f si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Jesús, gui'yaj nuguan' ga'mī rian án re', ni hué nan huin 'ngo da'nga' dígyānj sisi xanga' huñj 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Jesús. <sup>3</sup> Ni xi'f si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Jesucristo, gui'yā, ni ataj snan'ān nuguan' daj rian ni tsínj nitaj si a'mi sa' xi'tj.

<sup>4</sup> Xi'f daj ni hua si-chrē si xāj. Ni hua si-chrē si go'ōj.

<sup>5</sup> Ni hua si-chrē nicā gan'ān 'ngo yun'unj xāna xuman ruhua ni'yaj Yan'anj gahuin nicā'j daj rún' 'yaj ango ni

tsínj a'mi si-nuguan' Jesús. Ni da'nga' daj 'yaj ni jnánj Señor nga tsínj gu'naj Cefas nej. <sup>6</sup> Asi nitaj si hua si-chrej nungüej únj Bernabé sisi dugumi ni ngüi nungüej únj daj rún' 'yaj ni sij nga ango ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesús a'. Sé daj huin mánj. <sup>7</sup> Ni xa 'ngo snado san'anj man'an sij ní'. Nitaj mánj. A'ui' gobierno si xa sij. Ni hua 'ngo tsínj gunun coj uva, ni nun ga'ue xa sij uva daj ní'. Nitaj mánj. Ni hua 'ngo tsínj dugumi dán sij xachij, ni nun ga'ue go'o sij to gani sij da ní'. Nitaj mánj.

<sup>8</sup> Ni si gani ruhua ni é re' sisi a'mī daj rún' a'mi ni tsínj man chruhua xungüi mánj. Daj si hué daj gataj si-ducuanj Moisés nej. <sup>9</sup> Ni hua nica rian libro daj: "Si ga'nij né' nnánj du'ua sicúj gunun'j du'ua xuj ngaa duguáj xi'f xuj strigo gahuin sa' strigo mánj." Daj gataj rian si-ducuanj Moisés. Ni nahuij ruhua Yan'anj nga urin ni sicúj, ruhua á re' ní'. <sup>10</sup> Asi xi'f man'an né' a'mi nuguan' nan sa'. Hué xi'f né' a'mi nuguan' nan. Ni tsínj nachéj yo'ój, ni ana'uij sij sisi guiri' sij si xa sij rian yo'ój daj. Ni tsínj agan' chrun, ni hué daj ana'uij sij si guiri' sij si xa sij nej.

<sup>11</sup> Ni daj rún' hua tsínj 'yaj sun yo'ój, ni hué daj hua ni únj xi'f a ni é re'. Daj si ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj gunun a ni é re'. Xi'f daj ni ga'ue riqui ni é re' doj rasun guiri' únj, ruhuā'j aj. <sup>12</sup> Ni sisi a'ui' a ni é re' rian ango ni tsínj, ni nanj huaj riqui a ni é re' si xa ni únj. Ni hua si-chrē nahuin ra'āj rian án re'. Sanj nun gui'yā da mánj. Maan si ga'nin' ruhuā'j nga si ran'ānj. Daj si nitaj si huin ruhuā'j sisi chran' yun'unj ango ni nuguan' nga xi'f si-nuguan' Cristo mánj.

<sup>13</sup> Ni ni tsínj 'yaj sun chruhua nuhui, ni xa ni sij da'aj ni rasun huaj nicaj ni ngüi chruhua nuhui daj. Ni ni tsínj chracuij xucu naga'ui' ni ngüi rian Yan'anj, ni xa ni sij da'aj nnee xucu naga'ui' ni ngüi daj. <sup>14</sup> Ni hué ducuánj daj huin sisi ga'nin' Señor sun sisi guiri' ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi sisi xa ni sij, gui'yaj ni ngüi unun nuguan' daj.

<sup>15</sup> Ni hua si-chrē si hué daj gui'yā. Sanj nitaj aman gui'yā da mánj. Ni nun garūnj nuguan' nan sisi riqui a ni é re' rasun riānj. Gahuij ruhuā'j sisi na'ue gui'yaj sūnj guiri'tj si xāj. <sup>16</sup> Ni na'ue ga'mi xacānj xi'f si a'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Daj si hua nian dagahuñj rian si-sun Señor. Ni niqui nimānj sisi si ga'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi aj. <sup>17</sup> Ni sisi huin nia' ruhuā'j ga'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi, ni naru'ue Yan'anj riānj. Ni sisi nitaj si huin nia' ruhuā'j ga'mī si-nuguan' Yan'anj, sanj hua nian sisi hué daj gui'yā xi'f si garun sun Yan'anj riānj. <sup>18</sup> Ni un sin naru'ue Yan'anj riānj, ruhua á re' únj. Du'ue man'ānj huin si ga'ue ga'mi yūnj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ni huin ruhuā'j gatā sisi hua si-chrē riqui ni sij rasun riānj xi'f si ga'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni sij. Sanj sé si achin si riqui ni sij riānj mánj.

<sup>19</sup> Sé si a'nin' ni ngüi sun riānj. Ni hua ní'nij riānj sisi gui'yā daran' si garan' ruhuā'j. Sanj gahuñj 'ngo tsínj 'yaj sun rian daran' ni ngüi xi'f si huin ruhuā'j guxuman ruhua nico ni sij ni'yaj sij Cristo. <sup>20</sup> Ni ngaa huaj man'ānj scanij ni tsínj israelita, ni 'yā daj rún' 'yaj ni sij

xi'í si huin ruhuāj si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Cristo. Ni nunj si nitaj si a'nin' si-ley Moisés sun riānj, sanj ngaa huaj man'ānj scanij ni tsínj rian a'nin' si-ley Moisés sun, ni 'yā daj rún' 'yaj ni sij xi'í si huin ruhuāj si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Cristo. <sup>21</sup> Ni ngaa huaj man'ānj scanij ni tsínj nun nico' ley daj, ni 'yā daj rún' 'yaj ni sij xi'í si huin ruhuāj sisi guxuman ruhua ni sij ni'yaj sij Cristo. Ni sé si 'yā si aran' ruhuāj gui'yā. Daj si unūnj si a'nin' Yan'anj sun riānj. Ni unūnj si a'nin' Cristo sun riānj nej. <sup>22</sup> Ni ngaa huaj man'ānj scanij ni tsínj achin guini'i sa' daj hua si-chrej Yan'anj, ni 'yā daj rún' 'yaj ni sij xi'í si huin ruhuāj si guini'i sa' ni sij si-chrej Yan'anj. Ni huin ruhuāj gatā sisi uyan 'yā ngā daj rún' 'yaj go'ngo ni ngūi daj xi'í si huin ruhuāj si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Cristo.

<sup>23</sup> Ni 'yā daran' ni nuguan' nan xi'í si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa'. Ngaa ni gui'yaj sa' Yan'anj ngā man'ānj xi'í nuguan' daj, ruhuāj aj. <sup>24</sup> Ni'i a ni é re' daj 'yaj ni tsínj ngaa unánj ni sij ngā dugūi' ni sij. Ni huin ruhua ni sij gui'yaj gana ni sij rian dugūi' ni sij. Sanj urin dugūi' ni sij 'yaj gana, ni nācaj sí' premio. Hué ducuanj da huin, ni gūnánj sa' a ni é re' chruhua si-chrej Yan'anj sisi nahuin ra'a á re' premio nariqui Yan'anj rian án re'. <sup>25</sup> Daran' ni tsínj 'yaj chrun sisi gu-ducu ni sij, ni gui'yaj gana ni sij, ni hua cuidado ni sij ngā nnee cúj ni sij sisi gui'yaj gana ni sij, ruhua ni sij. Ni hué daj 'yaj ni sij sisi ga'ue gui'yaj gana ni sij 'ngo corona coj huaj ganaco, ruhua ni sij. Sanj unun' si-chrej Yan'anj sisi nahuin ro'ó' 'ngo corona nitaj aman guchruj.

<sup>26</sup> Nitaj si unān daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nun ni'i ni a guisij sij. Ni nitaj si unūnj ngā sichre daj rún' 'yaj 'ngo tsínj a'ui' rian nané mánj. <sup>27</sup> Sanj 'yaj fuerzāj sisi dagahuin nnee cū si huin ruhua man'ānj. Ni hua ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngūi. Ni hué daj 'yā ngā nnee cū xi'í si na'uej ruhuāj sisi gahuin man'ānj 'ngo tsínj na'ue gui'yaj gana chruhua si-chrej Yan'anj mánj.

#### Amonestaciones contra la idolatría

**10** Ni xacaj a ni é re' cuenta daj guiran' ni xi né', ni tsínj guimán asij ná huin ín re' jnánj né' ngā xica'uij né'. Daj si gane ni xi né' riqui nga daj. Ni gachin daran' ni sij anéj chrej du'ua nnee yan'anj, gui'yaj Yan'anj. <sup>2</sup> Ni daj rún' ata' nnee né' gahuin nuguan'an né' ngā Jesús, ni hué daj gata' nnee ni sij gahuin nuguan'an ni sij ngā Moisés ngaa guimán ni sij riqui nga daj ngaa gachin ni sij anéj chrej du'ua nnee yan'anj daj. <sup>3</sup> Ni uyan xa daran' ni sij si ga'ui' Yan'anj rian ni sij xa ni sij. <sup>4</sup> Ni go'o ni sij nnee ga'ui' Yan'anj si go'o ni sij nej. Ni nnee daj huin nnee gahui rian huej, gui'yaj Yan'anj. Ni huej daj huin Cristo huin tsínj guinica'j dugūi' ngā ni sij ngaa gachéj ni sij yu'uj daj. <sup>5</sup> Sanj nun garan' ruhua Yan'anj ngā si gui'yaj nico ni tsínj daj. Xi'í daj ni gahui' nico ni sij. Ni guna níman ni sij quij qui'yanj nāco daj, gui'yaj Yan'anj.

<sup>6</sup> Ni xi'í si guiran' ni sij, ni digyán Yan'anj rian né' sisi sī gahuin ruhua né' gui'yaj né' ngā si quij hua daj rún' gui'yaj ni sij asij ná. <sup>7</sup> Ngaa ni sī guinico' a ni é re'

yan'anj gui'yaj ra'a ni tsínj daj rún' gui'yaj go'ngo ni sij. Ni hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ni gan'anj gane ni sij xa ni sij go'o ni sij. Ni naxuman ni sij, ni quij ducu ni sij." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>8</sup> Ngaa ni sī gui'yaj squira' né' ngā ni yun'unj xāna daj rún' gui'yaj go'ngo ni tsínj israelita. Ni xi'í daj, ni gahui' icō huā'nij ni ngūi urin gūi, gui'yaj Yan'anj. <sup>9</sup> Ni nun guxu'ui' ni sij gui'yaj ni sij gaquin'. Maan si huin ruhua ni sij guini'i ni sij sisi xānga' gui'yaj Yan'anj castigo ni sij xi'í gaquin' gui'yaj ni sij. Ni gui'yaj ni sij gaquin'. Sanj gahui' ni sij, gui'yaj xucuáj. Xi'í daj ni sī gui'yaj né' da mánj. <sup>10</sup> Ni sī ga'mi gaquin' né' xi'í Yan'anj daj rún' gui'yaj go'ngo ni sij. Ngaa ni dagahui' 'ngo ángel ni sij, gui'yaj Yan'anj.

<sup>11</sup> Ni xi'í si guiran' ni xi né' ni sayun daj, ni digyán Yan'anj 'ngo nuguan' rian né' sisi sī gui'yaj né' ni gaquin' daj. Ni hua nica rian si-nuguan' Yan'anj asij ná sisi gahuin chrun né' mán né' gūi huaj ganahuij xungūi nan. <sup>12</sup> Hué dan ni sisi ani ruhua né' sisi hua nica niman né' ngā si-nuguan' Yan'anj, ni ga cuidado né' ngā man'an né' sisi sī guinij né' rian gaquin'. <sup>13</sup> Daj rún' huin sayun chran' ni é re', ni hué daj huin sayun ran' daran' ni ngūi. Ni ga'ue ga yya ruhua á re' sisi sī duna Yan'anj si guiran' ni é re' 'ngo sayun na'ue gūnucua'j ni é re' guiran' a ni é re' mánj. Sanj ngaa guiran' án re' sayun daj, ni digyán Yan'anj daj gachin a ni é re' rian sayun daj. Asij ni ga'ue gūnucua'j a ni é re' rian sayun daj, gui'yaj Yan'anj.

<sup>14</sup> Ngaa ni gahuin nini a ni é re' rian ni yan'anj gui'yaj ra'a ni sij huin ín re' ni jnān 'i ruhuāj. <sup>15</sup> Tsínj acaj cuenta huin ín re', ruhuāj aj. Xi'í daj ni ga'ue xacaj sa' á re' da'nga' sisi nuguan' sa' huin nuguan' a'mi rian án re'. <sup>16</sup> Ni ngaa nahuin yu' né', ni achinj jni'yaj né' rian Yan'anj xi'í si go'o né' vaso nnee vino sa' daj. Daj si daj rún' hua si-tun man'an Cristo, ni hué daj hua nnee vino daj rian né'. Ni ura' da'aj né' chrachrúnj. Ni hué 'n-go sinduj nico huin gui'yaj Cristo xi'í né'. Ni xa nuguan'an né' doj chrachrúnj daj. Ni daj rún' hua nnee cúj Cristo, ni hué daj hua chrachrúnj daj rian né'. <sup>17</sup> Ni nunj si nico né', sanj daran' né' xa urin chrachrúnj. Ni xi'í daj, ni huin né' urin nnee cúj. <sup>18</sup> Ni xacaj á re' cuenta daj gui'yaj ni tsínj israelita asij ná. Xa ni sij nnee xucu dagahui' ni sij rian Yan'anj. Xi'í daj ni daj rún' hua urin ngūi hué daj hua daran' ni sij rian Yan'anj.

<sup>19</sup> Ngaa ni un sin huin ruhuāj gatā ngā nuguan' nan únj. Huin ruhuāj gatā sisi yya Yan'anj huin yan'anj gui'yaj ra'a ni ngūi ní'. Sé daj huin mánj. Ni huin ruhuāj gatā sisi nini huin nnee a'ui' ni sij rian yan'anj gui'yaj ra'a ni sij ní'. Sé daj huin mánj. <sup>20</sup> Maan si huin ruhuāj gatā sisi ngaa a'ui' ni tsínj 'nā' anéj chrej xucu rian yan'anj 'yaj ra'a ni sij, ni sé rian Yan'anj xānga' a'ui' ni sij mánj. Sanj a'ui' ni sij rian ni nané xī'i. Ni na'uej ruhuāj sisi guinica'j dugūi' ni é re' ngā ni nané xī'i mánj. <sup>21</sup> Ni na'ue go'o a ni é re' vaso nnee riqui Señor, ngaa ni nānicaj á re' go'o a ni é re' vaso nnee riqui ni nané xī'i aj. Ni na'ue gane a ni é re' rian si-mesa Señor xa á re' si riqui sí', ngaa ni nānicaj á re' gane a ni é re' rian si-mesa ni nané xī'i xa á re' mánj. <sup>22</sup> Asij huin ruhua

né' sisi ga'man ruhua Señor ni'yaj sij né' ní'. Así nucuaj né' doj daj nga sij ruhua á re' a'. Sé daj huin mánj.

### Haced todo para la gloria de Dios

<sup>23</sup> Ga'ue gui'yaj né' si aran' ruhua né', ataj ni ngüi. Xanga', sanj sé si sa' huin sisi gui'yaj né' daran' si aran' ruhua né'. Xanga' sisi ga'ue gui'yaj né' si aran' ruhua né'. Sanj na'ue gahuin sa' né' sisi gui'yaj né' daran' si aran' ruhua né'. <sup>24</sup> Si nano' né' si ga sa' rian ni man'an né'. Sanj nano' né' sisi ga sa' rian ango ni dugüi' né' aj. <sup>25</sup> Ga'ue xa á re' daran' ni nnee ane' rian yu'ue. Ni si nachínj snan'anj a ni é re' sisi nnee daj huin nnee xucu naga'ui' ni sij rian ango yan'anj mánj. <sup>26</sup> Daj si si'yaj Señor huin xungüi nan nga daran' si man chruhua xungüi nej.

<sup>27</sup> Ni sisi aquínj 'ngo tsínj nun xuman ruhua ni'i Yan'anj sisi gan'anj xa re' ducua sij, ni sisi huin ruhua re' gan'anj re' xa re' nga sij, ni xa re' daran' si riqui sij xa re'. Ni si nachínj snan'anj re' sij un nnee huin mánj. <sup>28</sup> Sanj sisi gataj snan'anj 'ngo tsínj daj: "Nnee daj huin nnee xucu naga'ui' ni sij rian yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi", ngaa ni si xa re' nun sa' nun gui'yaj xi'ij nga tsínj gataj daj. Daj si si ruhuaj, ni nun gahuin yya ruhua sij sisi ga'ue xa sij nnee daj. <sup>29</sup> Ni ni'i man'án re' sisi sé 'ngo gaquin' huin sisi xa re' nnee daj. Sanj ango tsínj daj, ni 'ngo gaquin' huin sisi xa sij, ruhua sij. Ni ga'ue nachin' snan'anj 'ngo a ni é re' man'ánj: "Un sin huin, ni gui'yā daj rún' huin ruhua ango tsínj únj. <sup>30</sup> Ni sisi naga'uij si guruhua Yan'anj nga si xāj, ni un sin huin, ni guta' 'ngo tsínj daj gaquin' xirāj. Hua ní'nij riānj sisi xāj nnee daj." Hué daj nachin' snan'anj 'ngo ni é re', ruhuāj aj.

<sup>31</sup> Sanj, así si xa né', así si go'o né', así si 'yaj né', ni da'ui né' gui'yaj né' daran'anj xi'í si ga'mi sa' ni ngüi rian Yan'anj anj. <sup>32</sup> Hué dan ni si digyán án re' 'ngo chrej a'nan' rian ni ngüi israelita nga ni ngüi 'na' anéj chrej nej, daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj mánj. <sup>33</sup> Güendāj ni nahuij ruhuāj gui'yā daran'anj daj rún' aran' ruhua ni ngüi. Ni nitaj si nahuij ruhuāj nga si aran' ruhua man'ánj. Sanj da'nga' daj 'yā sisi ga'ue gānani ni sij, gui'yaj Yan'anj anj.

**11** Hué dan ni guinico' a ni é re' si-chrej man'ánj daj rún' nicōj si-chrej Cristo aj.

### Atavío de las mujeres

<sup>2</sup> Ni gui'yaj sa' á re' xi'í si nanun ruhua á re' ni'yaj á re' man'ánj. Ni dagahuin a ni é re' ni nuguān' digyānj rian ni é re' nej. <sup>3</sup> Sanj huin ruhuāj sisi xacaj á re' cuenta sisi huin achij Cristo rian daran' ni tsínj. Ni huin achij 'ngo tsínj daj rian nicā sij. Ni huin achij Yan'anj rian Cristo.

<sup>4</sup> Ni sisi nun jnahui chra 'ngo tsínj daj ngaa achínj jni'yaj sij rian Yan'anj, así ngaa a'mi sij si-nuguān' Yan'anj rian ni ngüi, ngaa ni nitaj si hua ní'yanj sij rian Cristo mánj. <sup>5</sup> Sanj sisi nitaj si sīca' chra 'ngo yun'unj xāna ngaa achínj jni'yaj unj rian Yan'anj, así ngaa a'mi unj si-nuguān' Yan'anj rian ni ngüi, ngaa ni nitaj si hua ní'yanj unj rian nicā unj. Ni hué uyan huin sisi ga canj

chra unj. <sup>6</sup> Ni sisi na'uej ruhua unj guiranj chra unj, ngaa ni dugu'naj huin sisi ga'nin' unj hueé chra unj. Ni sisi na'aj unj ga'nin' unj hueé chra unj, así ga canj chra unj, ngaa ni guiranj unj chra unj nánj.

<sup>7</sup> Si guiránj 'ngo tsínj daj chra sij mánj. Daj si hué sij digyán daj hua Yan'anj xacaj ni ngüi cuenta sisi sa' man'an Yan'anj ngaa guini'i ni sij 'ngo tsínj sno'o. Ni xacaj ni ngüi cuenta sisi sa' 'ngo tsínj sno'o ngaa guini'i ni sij 'ngo yun'unj xāna. <sup>8</sup> Daj si nun guiri Yan'anj tsínj sno'o rian yun'unj xāna. Sanj Yan'anj guiri yun'unj xāna rian tsínj sno'o. <sup>9</sup> Ni nun gui'yaj Yan'anj tsínj sno'o xi'í yun'unj xāna. Sanj gui'yaj Yan'anj yun'unj xāna xi'í tsínj sno'o. <sup>10</sup> Ngaa ni hua nian sisi guita chra 'ngo yun'unj xāna daj 'ngo atsiy huin-in' 'ngo da'nga' digyán sisi huin achij nicā unj rian unj. Ngaa ni guini'i ni ángel sisi 'yaj sa' unj.

<sup>11</sup> Sanj rian Señor, ni si ga'ue ga ni'na' 'ngo tsínj daj sisi nitaj si nne 'ngo yun'unj xāna. Ni si ga'ue ga ni'na' 'ngo yun'unj xāna sisi nitaj 'ngo tsínj. <sup>12</sup> Daj si xi'í tsínj, ni gahuin yun'unj xāna rian xungüi nan. Sanj xi'í yun'unj xāna, ni a'nga tsínj. Ni Yan'anj gui'yaj daran'anj. <sup>13</sup> Gataj né' sisi hua sa' ngaa achínj jni'yaj 'ngo yun'unj xāna rian Yan'anj ngaa nitaj si sīca' chra unj ní'. Sé daj huin mánj. <sup>14</sup> Ni'i daran' né' sisi nitaj si hua sa'aj nata' nasa' chra 'ngo tsínj daj. <sup>15</sup> Sanj si sa' rian 'ngo yun'unj xāna huin sisi dūna unj si ga xacan duhue chra unj, ruhua ni ngüi. Ni riqui Yan'anj sisi guiranj hueé xacan daj chra unj. Daj si daj rún' huin 'ngo si ránj chra unj, ni hué daj huin duhue unj. <sup>16</sup> Ni sisi hua 'ngo a ni é re' na'uej ruhua gūnun ni nuguān' nan, ni huin ruhuāj guini'i a ni é re' sisi nitaj ango ducuanj 'yaj ni únj. Ni hué nan huin ducuanj 'yaj ango ni ngüi nico' Yan'anj nej.

### Abusos en la Cena del Señor

<sup>17</sup> Ni na'ue ga'mi sa'āj xi'í ni é re' nga nuguān' ga'mi nan gūnun a ni é re'. Daj si ngaa nahuin yu' ni é re', ni 'yaj xi'í a ni é re' nga si-chrej Yan'anj. Ni si gahui sa' á re' xi'í si 'yaj á re' rún' huaj. <sup>18</sup> Hua sini yan gataj snan'án gūnun a ni é re' xi'í si nun hua uyan ruhua daran' án re'. Daj si gunūnj nuguān' sisi 'yaj ni'ni da'aj á re' rian dugüi' a ni é re' ngaa nahuin yu' a ni é re'. Ni hua da'aj xuman ruhuāj sisi hué daj huin xānga'. <sup>19</sup> Ni dugu'naj hua sisi ganun guitsi ruhua dugüi' a ni é re'. Xi'í daj ni guini'i né' daj hua yya go'ngo a ni é re' nico' xānga' Yan'anj. <sup>20</sup> Hué dan ni ngaa nahuin yu' a ni é re', ni ani ruhua á re' sisi xi'í si gui'yaj á re' cena si-cena Señor nahuin yu' a ni é re', ruhua á re'. Sanj sé si xānga' gui'yaj a ni é re' si-cena Señor mánj. <sup>21</sup> Daj si ngaa síj hora xa á re', ni huin yoo sini a ni é re' da'a á re' si xa á re'. Ni achin xi'nā riqui ango ni é re' gunáj da rucu. Ni hua xini ango a ni é re' nej. <sup>22</sup> Nitaj nunj huaj ducua á re' sisi xa siní re', ni go'o re' ní'. Ni un sin huin ni 'yaj quij a ni é re' rian ni tsínj nico' Jesús únj. Ni ri' ni ngüi niqui si-na'aj 'yaj á re' nej. Daj gatā gūnun a ni é re', ruhua á re' únj. Ga'mi sa'āj xi'í a ni é re' ní'. Xi'í nuguān' nan si ga'ue mánj.

### Institución de la Cena del Señor

<sup>23</sup> Daj si digyán Señor Jesús 'ngō nuguan' riānj. Nī hué nuguan' daj digyānj rian án rē' nej. Nī nuguan' daj huin: Hué guē, nī ngaa naga'ui' tsínj daj Señor Jesús rian ni tsínj nicaj sun, nī guida'a Jesús chrachrúnj. <sup>24</sup> Nī ngaa guisíj naga'ui' sij si guruhua Yan'anj, nī gura' da'aj sij chrachrúnj daj, nī gataj sij:

—Guida'a á rē' chrachrúnj nan xā á rē'. Nan huin nnee cū nariquíj xí'f a ni é rē'. Nī hué daj gui'yaj á rē' sisi nānun ruhua á rē' nī'yaj á rē' man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

<sup>25</sup> Nī ngaa guisíj xa sti'nī ni sij, nī guida'a Jesús vaso nūn nnee vino, nī gataj sij:

—Hué nnee nan huin nuguan' nāca gui'yaj yya Yan'anj ngā si-tun man'ānj rian án rē'. Nī da yūn yūn gō'o a ni é rē' nnee nan, nī gānanun ruhua á rē' nī'yaj á rē' man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

<sup>26</sup> Nī huin ruhuāj gatā sisi da gūi gā'na' Señor nī da yūn yūn xā á rē' chrachrúnj daj, nī gō'o a ni é rē' rian vaso daj, nī digyán án rē' rian ni ngūi sisi daj gahui' Señor xí'f a ni é rē'.

### Tomando la Cena indignamente

<sup>27</sup> Hué dan nī sisi hua 'ngō dugūi' né' xa chrachrúnj daj, asī gō'o sij rian vaso daj, ngaa nitaj si hua ní'yanj sij rian Señor, nī da'ui sij gaquin' xí'f nnee cúj Señor ngā si-tun man'an Señor nej. <sup>28</sup> Xí'f daj nī hua niān xā-caj gō'ngo né' cuenta daj gui'yaj gō'ngo né'. Ngaa nī gā'ue xā né' chrachrúnj daj. Nī gā'ue gō'o né' rian vaso da nej. <sup>29</sup> Daj si tsínj xa chrachrúnj daj, nī gō'o sij rian vaso daj ngaa nun xacaj sij cuenta sisi nnee cúj Señor huin, nī gāhuin sij castigo xí'f si xa sij gō'o sij aj. <sup>30</sup> Xí'f daj nī a'nan' nico ni é rē'. Nī hua nichre nnee cúj ni é rē' nej. Nī hua gahui' gō'ngo ni é rē' nej.

<sup>31</sup> Nī sisi guini'yaj sá' né' xí'f si-gaquin' mun'ún' sisi da'ui yya né' gaquin', nī sī gāhuin né' castigo, gui'yaj Señor, ruhua né'. <sup>32</sup> Sanī xí'f si ni'i Señor sisi da'ui né' gaquin', nī gāhuin castigo né', gui'yaj Señor. Nī hué daj 'yaj sij sisi sī gāhuin né' castigo gūi gā'na' ruhua' yún sij nāgui'yaj yya sij ngā si-gaquin' ni ngūi man chruhua xungūi gaquin' nan.

<sup>33</sup> Xí'f daj nī ngaa nāhuin yu' a ni é rē' huin ín rē' jnān ngā xica'ui xā nūguan'an a ni é rē', nī gāna'uij gō'ngo ni é rē' ni dugūi' a ni é rē'. Ngaa nī uyan xā daran' ni é rē'. <sup>34</sup> Sisi achin xí'nā riqui 'ngō a ni é rē', nī xā sij ducua' sij. Ngaa nī nitaj si gui'yaj Yan'anj castigo sij xí'f si 'yaj sij ngaa nahuin yu' a ni é rē'. Nī ango ni nuguan' gachínj snan'anj án rē' man'ānj, nī nāgui'yaj yyāj ngaa guchíj ni'yā rian man án rē'.

### Dones espirituales

**12** Huin ruhuāj sisi xācaj á rē' cuenta xí'f sun sá' nicaj né', 'yaj Espíritu Santo huin ín rē' jnān ngā xica'ui. <sup>2</sup> Ni'i a ni é rē' sisi ngaa achin guxuman ruhua á rē' nī'yaj á rē' Yan'anj, nī chéj a ni é rē' rian yan'anj na'ue gā'mi, gui'yaj ni dugūi' a ni é rē'. <sup>3</sup> Xí'f daj nī ataj

snan'ān gūnun a ni é rē' sisi nī a 'ngō tsínj sī ga'ue gataj: "Quij hua Jesús", ngaa a'mi sij si gui'yaj Espíritu Santo mánj. Nī sī ga'ue gataj 'ngō tsínj daj: "Jesús huin Señor", ngaa nitaj Espíritu Santo nne niman sij mánj.

<sup>4</sup> Nī hua nīni gō'ngo sun riqui Espíritu Santo nicaj gō'ngo né'. Sanī urin Espíritu Santo riqui gō'ngo sun daj rian né'. <sup>5</sup> Nī hua nīni gō'ngo sun 'yaj sun gō'ngo né' rian ni dugūi' né'. Sanī urin Señor riqui gō'ngo sun rian né'. <sup>6</sup> Nī hua nīni gō'ngo sun 'yaj sun Yan'anj chruhua niman da gō'ngo né'. Sanī hué guē Yan'anj 'yaj sisi gā'ue gui'yaj né' daran' ni rasun daj.

<sup>7</sup> Nī riqui Espíritu Santo 'ngō sun nicaj da gō'ngo né'. Nī sun daj huin 'ngō da'nga' digyán sisi nne Espíritu Santo niman né'. Nī guiman sá' né', 'yaj sun riqui Espíritu Santo rian né'. <sup>8</sup> Hué dan nī a'mi 'ngō jnánj né' nuguan' chrūn sá', 'yaj Espíritu Santo. Nī hué guē Espíritu Santo 'yaj sisi ni'i sá' ango jnánj né' daj ani ruhua man'an Yan'anj. <sup>9</sup> Nī 'yaj sá' Espíritu Santo sisi guxuman sá' ruhua ango jnánj né'. Nī gānahuin ni ngūi a'nan', gui'yaj ango jnánj né', 'yaj Espíritu Santo nej. <sup>10</sup> Nī riqui Espíritu Santo sisi gā'ue gui'yaj sá' ango jnánj né' 'ngō si sá', gui'yaj Yan'anj. Nī gā'mi ango jnánj né' nuguan' ga'ui' Yan'anj rian sí'. Nī guini'i ango jnánj né' daj hua nanē a'mi gō'ngo né'. Nī ni'i sij sisi si-nāne Espíritu Santo a'mi né' ní', asī si-nāne sichre huin si a'mi né' sá'. Nī gā'ue gā'mi ango jnánj né' ga'i rian snan'anj nāca huin snan'anj nun ni'i man'an sí'. Nī gā'ue nāta' ango jnánj né' un sin huin ruhua nuguan' nāca daj gata, 'yaj Espíritu Santo nej.

<sup>11</sup> Nī man'an Espíritu Santo 'yaj sisi gūnucua' gō'ngo ni jnánj né' gui'yaj sun né' sun nicaj né'. Sanī hua nīni si riqui Espíritu Santo rian da gō'ngo né'. Daj si riqui sij rian né' daj rún' huin ruhua man'an sij.

<sup>12</sup> Nī nūnj si ga'i nnee cúj 'ngō tsínj nicaj dugūi', sanī urin nnee cúj sij huin. Nī daj rún' nnee cúj 'ngō tsínj daj, nī hué daj huin daran' né' huin né' ni ngūi nico' Cristo. Nī huin né' urin ngūi. <sup>13</sup> Nī ngaa gata' nnee né', nī gui'yaj Espíritu Santo sisi gāhuin daran' né' urin nnee cúj Cristo. Nī da'aj né' huin ni ngūi israelita. Nī ango da'aj né' huin ni ngūi 'nā' anéj chrej. Nī ango da'aj né' huin ni ngūi 'yaj sun yūn rian xuru'ue. Nī ango da'aj né' huin ni ngūi nitaj si 'yaj sun yūn nej. Nī nne Espíritu Santo chruhua niman daran' né', gui'yaj Yan'anj.

<sup>14</sup> Nī sé urin rasun huin nnee cúj 'ngō tsínj daj. Sanī ga'i nnee cúj sij huin. <sup>15</sup> Gui'yó' cuenta sisi gā'ue gā'mi dacó'. Nī gataj-á' gūnun nnee cú': "Xí'f si sé ra'á rē' huinj, nī nitaj si nicaj dugūi'tj ngā rē' mánj." Daj gataj dacó' si ruhuaj. Nī nūnj si hué daj gataj dacó', sanī hué guē nicaj dugūi' dacó' ngā nnee cú'. <sup>16</sup> Nī hué ducuanj daj huin sisi gataj chraquí' gūnun nnee cú': "Xí'f si sé rundij rián rē' huinj, nī nitaj si nicaj dugūi'tj ngā rē' mánj." Sisi hué daj gataj chraquí', sanī hua guē nicaj dugūi' chraquí' ngā nnee cú'. <sup>17</sup> Nī sisi daran' nnee cú' huin rundij riún', nī sī ga'ue gūnun' nuguan' mánj. Nī sisi daran' nnee cú' huin chraquí', nī sī ga'ue gūchrún' mánj.

<sup>18</sup> Nĩ daj rún' garan' ruhua Yan'anj, nĩ hué daj gui'yaj go'ngo nnee cú'. Nĩ riqui Yan'anj daj gui'yaj go'ngo nnee cú'. <sup>19</sup> Nĩ sisi uyan ga daran' nnee cúj né', nĩ sé ngüi huin né' mánj. <sup>20</sup> Xanga' nĩ ga'i nnee cúj né' nicaj dugüi', sanĩ urin nnee cúj né' hua nánj. <sup>21</sup> Nitaj si ataj rundij riún' gūnun ra'a né': "Nitaj si huín re' riānj mánj." Sé daj a'mi rundij riún' mánj. Nĩ nitaj si ataj chra né' gūnun dacó': "Nitaj si huín re' riānj mánj." Sé daj a'mi chra né' mánj.

<sup>22</sup> Nĩ ani ruhua né' sisi nĩn'anj 'ngo nnee cúj né' si ruhuaj. Sanĩ hua yya sisi nĩ'yanj nĩn' ruhua nnee cúj né' daj. <sup>23</sup> Nĩ ani ruhua né' sisi nitaj si nĩ'yanj nico 'ngo nnee cúj né'. Xi'í daj nĩ nique sa' né' 'yaj né'. Nĩ naránj sa' né' atsij rian hua na'aj nnee cúj né'. <sup>24</sup> Nĩ sé daj 'yaj né' nga angó nnee cúj né'. Daj si nitaj si na'aj né' 'yaj angó nnee cúj né' daj. Sanĩ garúnj Yan'anj sisi hué daj ga nnee cúj né'. Nĩ ani ruhua né' sisi nitaj si nĩ'yanj nico 'ngo nnee cúj né'. Sanĩ Yan'anj huin ruhua sisi dugumi sa' né' nnee cúj né' daj. <sup>25</sup> Nĩ na'uej ruhua Yan'anj si gūnun' ni dugüi' nnee cúj né'. Sanĩ huin ruhua Yan'anj si nahuij ruhua 'ngo nnee cúj né' nga nnee cúj angó né'. <sup>26</sup> Nĩ sisi guĩran' xi'i 'ngo nnee cúj né', nĩ nani ruhua nĩn' nnee cúj né'. Nĩ sisi a'mi sa' ni ngüi xi'í 'ngo nnee cúj né', nĩ huin niā' ruhua nĩn' nnee cúj né'.

<sup>27</sup> Hué nnee cúj Cristo huin ín re'. Nĩ da go'ngo ni é re' huin nnee cúj sij nej. <sup>28</sup> Nĩ gune' Yan'anj go'ngo né' gui'yaj sun né' rian daran' ni ngüi nico' Yan'anj. Nĩ gui'yaj Yan'anj sisi guĩniquin' sini ni apóstol ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian daran' ni ngüi. Ngaa nĩ angó né' huin ni tsínj a'ui' nuguan' riqui Yan'anj rian ni sij. Nĩ ángo né' huin ni tsínj digyán si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nĩ ángo né' huin ni tsínj 'yaj si sa' 'na' xata'. Nĩ ángo né' huin ni tsínj 'yaj si nahuin ni ngüi a'-nan'. Nĩ ángo né' huin ni tsínj chracuij dugüi' ni sij. Nĩ ángo né' huin ni tsínj nicaj sun scanij né'. Nĩ ángo né' huin ni tsínj a'mi snan'anj naça huin snan'anj nun ni'ni ni sij.

<sup>29</sup> Nĩ sé daran' né' huin apóstol tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nĩ sé daran' né' huin tsínj nata' nuguan' a'ui' Yan'anj rian ni sí'. Nĩ sé daran' né' huin tsínj digyán si-nuguan' Yan'anj. Nĩ sé daran' né' huin tsínj 'yaj si sa' 'na' xata' mánj. <sup>30</sup> Nĩ sé daran' né' huin nucaj gui'yaj ganahuin ni ngüi a'-nan'. Nĩ si ga'ue ga'-mi daran' né' angó snan'anj naça huin snan'anj nun ni'ni né'. Nĩ sé daran' né' ga'ue naça' un sin huin ruhua snan'anj daj gata. <sup>31</sup> Ngaa nĩ dugu'nu' a ni é re' sisi guĩnicaj a ni é re' ni sun sa' doj riqui Espíritu Santo rian án re'. Sanĩ huin ruhuāj digyānj 'ngo chrej sa' doj rian án re'.

### La preeminencia del amor

**13** Nĩ sisi ga'ue ga'mi snan'anj a'mi ni ngüi nga snan'anj a'mi ni ángel, sanĩ sisi nitaj si 'i ruhuāj ni'yā ni dugüi'tj, nĩ maan si huĩnj daj rún' huin 'ngo yán'anj ngaa duguasĩn sij, asĩ 'ngo gaga' gasĩn agan' ni sij huĩnj nej. <sup>2</sup> Nĩ ga'ue si ga'mi nuguan' riqui Yan'anj riānj gūnun ni ngüi. Nĩ ga'ue sisi ni'tnj daran' ni

nuguan' digyán Yan'anj rian ni ngüi. Nĩ ga'ue sisi ni'ni sa'āj daran' nuguan'. Nĩ ga'ue sisi gūxuman sa' ruhuāj ni'yā Yan'anj. Nĩ gahuin nucaj nadunāj rian niquin' 'n-go quij xacan xi'í si xuman sa' ruhuāj ni'tnj Yan'anj. Sanĩ sisi nitaj si 'i ruhuāj ni'yā ni dugüi'tj, nĩ nitaj nūnj huĩnj mánj. <sup>3</sup> Nĩ ga'ue sisi gura' da'āj daran' si nicā ga'uĩj rian ni ngüi niqui. Nĩ ga'ue sisi naga'uĩj nnee cú sisi gari yan'an ni sij gaca. Sanĩ sisi nitaj si 'i ruhuāj ni'yā ni dugüi'tj, nĩ nitaj si gahui sa' man'ānj mánj.

<sup>4</sup> Nitaj si rá'yanj ruhua tsínj 'i ruhua ni'yaj sij dugüi' sij. Nĩ 'yaj sa' sij nga ni dugüi' sij nej. Nĩ nitaj si huin xi-coj ruhua sij ni'yaj sij ni dugüi' sij. Nĩ nitaj si a'mi xacan sij. Nĩ nitaj si nne sij nej. <sup>5</sup> Nĩ nitaj si a'mi quij sij rian dugüi' sij. Nĩ nitaj si huin yan'anj ruhua sij rian dugüi' sij. Nĩ nitaj si chran' sij dugüi' sij. Nĩ nitaj si 'yaj sij gūnun sij nuguan' quij a'mi ni dugüi' sij. <sup>6</sup> Nĩ nitaj si numan ruhua sij ngaa 'yaj ni dugüi' sij gaquin'. Sanĩ huin niā' ruhua sij ni'ni sij sisi unun ni ngüi nuguan' xanga'. <sup>7</sup> Nĩ huin nucaj sij ran' sij daran' sayun. Nĩ xuman ruhua sij sisi gui'yaj sa' ni dugüi' sij. Nĩ ana'uij sij sisi gahuin sa' daran'anj. Nĩ daran' ni nuguan' a'nin' ruhua tsínj 'i ruhua ni'yaj sij dugüi' sij.

<sup>8</sup> Nitaj aman ganahuij si gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Hua 'ngo güi, nĩ si ga'mi ni tsínj nuguan' a'ui' Yan'anj rian ni sij. Nĩ ni tsínj a'mi ni snan'anj naça huin snan'anj nun ni'ni ni ngüi, nĩ hua 'ngo güi, nĩ si ga'-mi ni sij ga mánj. Nĩ ni tsínj ni'ni sa' daran' nuguan', nĩ hua 'ngo güi, nĩ si ga'mi ni sij nuguan' da mánj. <sup>9</sup> Yyaj nĩ nun ni'ni sa' né' daj hua ni nuguan'. Nĩ achin si ga'mi sa' né' nuguan' a'ui' Yan'anj rian né'. <sup>10</sup> Sanĩ ngaa ganahuin sa' daran' nuguan' angó xungüi ga'na', nĩ 'ngo guĩni'ni né' daran' nuguan' achin gūnun né' xungüi nan.

<sup>11</sup> Nĩ ngaa hua lĩ, nĩ ga'mi daj rún' a'mi 'ngo tsin'. Nĩ gani ruhuāj daj rún' ani ruhua 'ngo tsin' nej. Nĩ gūnūnj daj rún' unun 'ngo tsin'. Sanĩ ngaa gachĩ, nĩ duna rucüj daran' si gui'yā ngaa ga lĩ. <sup>12</sup> Yyaj nĩ na'ue gūnun sa' né' ni nuguan'. Nĩ ni'yaj né' ni nuguan' sisi daj rún' 'yaj né' ngaa ni'yaj né' rian 'ngo nnee gu'ndi' ngaa na'ue guixiguin sa'āj guĩni'yaj né' rian né'. Da'nga' daj huin ni nuguan' yyaj. Sanĩ hua 'ngo güi, nĩ guĩni'ni sa' né' Yan'anj. Yyaj nĩ nun ni'ni sa' man'ānj. Sanĩ hua 'ngo güi, nĩ guĩni'tnj daran'anj daj rún' ni'ni Yan'anj man'ānj. <sup>13</sup> Nĩ hua huā'nij nuguan' sisi nitaj aman ganahuij mánj. Nĩ 'ngo'j huin si gūxuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Nĩ angó nuguan' huin sisi gana'uij né' si gui'yaj sa' Yan'anj nga né'. Nĩ ángo nuguan' huin sisi ga 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Sanĩ nuguan' nico doj huin sisi ga 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'.

### El hablar en lenguas

**14** Hué dan nĩ 'ngo ga 'i ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re'. Nĩ nāno' a ni é re' sisi riqui Espíritu Santo sun sa' rian án re'. Sanĩ sa' doj huin si gahuin ruhua á re' ga'mi a ni é re' nuguan' digyán Yan'anj rian án re'. <sup>2</sup> Tsínj a'mi snan'anj naça daj, nĩ a'-mi sij rian Yan'anj. Nĩ sé rian ni ngüi a'mi sij mánj. Daj si na'ue gara da'nga' ruhua ni ngüi nga nuguan' a'mi

sij. Ni nuguan' sa' a'mi sij daj 'na' rian Espiritu Santo. Sanj na'ue gunun ni ngüi nuguan' hui daj. <sup>3</sup> Sanj tsinj a'mi nuguan' a'ui' Yan'anj rian sij, ni a'mi sij rian ni ngüi. Ni 'yaj sij sisi guinico' sa' ni ngüi si-nuguan' Yan'anj. Ni 'yaj sij sisi guxuman sa' ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Ni gahuin nia' doj ruhua ni sij, 'yaj sij nej. <sup>4</sup> Tsinj a'mi snan'anj naca daj, ni urin man'an sij nico' sa' doj Yan'anj, 'yaj sij. Sanj tsinj a'mi nuguan' a'ui' Yan'anj rian sí', ni sa' doj nico' daran' ni tsinj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, 'yaj sí'. <sup>5</sup> Ni huin ruhuaj sisi ga'mi daran' ni é re' snan'anj naca. Sanj sa' doj huin sisi ga'mi ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re'. Daj si huin achij 'ngo tsinj a'mi nuguan' ga'ui' Yan'anj rian sij daj nga ango tsinj a'mi 'ngo snan'anj naca. Sanj huin achij tsinj a'mi snan'anj naca daj sisi nata' ango tsinj un sin huin ruhua snan'anj daj gata. Ngaa ni sa' doj nico' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, 'yaj sij.

<sup>6</sup> Hué dan ni sisi guis rian man án re' huin ín re' jnān nga xica'ui, ni gunun a ni é re' sisi ninanj snan'anj naca ga'mi rian án re', ruhua á re' ní'. Nitaj mánj. Sanj sisi digyanj 'ngo nuguan' ga'mi Yan'anj riānj rian án re', ni gunun a ni é re' nuguan' daj. Ni gunun a ni é re' sisi ga'mi 'ngo nuguan' chrūn, asi 'ngo nuguan' a'ui' Yan'anj riānj, asi 'ngo nuguan' digyanj rian án re'. <sup>7</sup> Ni'í né' sisi nitaj si hua ni'na' yán'anj nga riā. Ngaa ni guiyó' cuenta sisi nitaj si naduna nanē ngaa arāj sij yán'anj nga riā nej, ni na'ue gara da'nga' ruhua né' daj hua chra' arāj sij mánj. <sup>8</sup> Ni sisi na'ue ga'yanj sa' 'ngo snado corneta, ngaa ni asa' ga'ue gahuin yoo ni snado gan'anj gunun' ni sij rian huin sayun únj. <sup>9</sup> Ni hué daj 'ya nga ni é re'. Ni sisi nun ga'mi ni é re' nuguan' ga'ue gunun ni ngüi, ni asa' ga'ue gara da'nga' ruhua ni sij nga si a'mí re' únj. Maan si a'mí re' rian nanē, 'yáj re', ruhuaj aj.

<sup>10</sup> Xanga' ni ga'i nico rian snan'anj a'mi ni ngüi man chruhua xungüi nan. Ni xanga', ni hua ngüi unun si huin ruhua daran' ni snan'anj daj gata. <sup>11</sup> Sanj sisi nunūnj snan'anj a'mi 'ngo ni sij, ngaa ni gani ruhua sij sisi huñj 'ngo tsinj 'na' ango xuman'. Ni gani ruhua man'anj sisi tsinj daj huin 'ngo tsinj 'na' ango xuman' nej.

<sup>12</sup> Ni hué daj 'ya nga á re'. Huin ruhua á re' sisi riqui Espiritu Santo sun rian án re'. Ngaa ni nana'ui' a ni é re' sisi nahuin ra'a á re' ni sun guiyaj sisi chracuij ni ngüi nico' Yan'anj. <sup>13</sup> Hué dan ni tsinj a'mi snan'anj naca, 'yaj Espiritu Santo, ni hua nian si gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj sisi ga'ue nata' sij un sin huin ruhua nuguan' daj gata rian ni ngüi unun si a'mi sij. <sup>14</sup> Ni sisi gachinj jni'yā 'ngo snan'anj naca rian Yan'anj, ni maan ninanj nimānj huin si achinj jni'yaj rian Yan'anj. Sanj na'ue gara da'nga' ruhuaj nga snan'anj a'mi nánj.

<sup>15</sup> Ngaa ni un sin huin guiyā únj. Gachinj jni'yā rian Yan'anj nga nimānj. Ni gachinj jni'yā rian Yan'anj nga cúj chraj nej. Ni garā chra' rian Yan'anj nga nimānj. Ni garā chra' rian Yan'anj nga cúj chraj nej. <sup>16</sup> Daj si ngaa a'mi sa' re' rian Yan'anj nga urin nimán re', ni asa' ga'ue gunun ango tsinj 'na' naca si a'mí re' únj. Ni ngaa a'uí' re' si guruhua Yan'anj, ni asa' ga'ue gataj sij

sisi hua yya nuguan' ga'mí re' únj. Daj si na'ue gunun sij si a'mí re' mánj. <sup>17</sup> Ga'ue si hua 'ueé nuguan' ga'mí re' ngaa hué daj ga'uí' re' si guruhua Yan'anj. Sanj nun gahuin nucaj niman ango tsinj daj, guiyáj re' mánj.

<sup>18</sup> A'uij si guruhua Yan'anj xi'í si a'ue a'mi snan'anj naca 'na' rian Espiritu Santo daj nga si a'mi daran' ni é re'. <sup>19</sup> Sanj ngaa nahuin yu' né', ni huin ruhuaj ga'mi un'un' gué nuguan' ga'ue gunun né' daj nga ichi' mí nuguan' na'ue gunun né'. Daj si huin ruhuaj digyanj nuguan' ga'ue gunun a ni é re' aj.

<sup>20</sup> Ga sica' chra' á re', ni si gani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni tsin'. Ni daj rún' 'yaj 'ngo tsin' ngaa nun gahuin chrunj guiyā ni nuguan' quij hua, ni hué daj guiyaj á re' nej. Sanj gani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni tsinj achij. <sup>21</sup> Ni gataj si-ley Yan'anj: "Ga'na' ni tsinj man gan' guisij ni sij rian man ni ngüi israelita, guiyā. Ni ganata' ni sij ango snan'anj rian ni sí'. Sanj hua gué si gunun ni sij si-nuguan'anj." Daj gataj Yan'anj rian ni tsinj israelita asij ná. <sup>22</sup> Hué dan ni ngaa a'mi né' snan'anj naca 'na' rian Espiritu Santo huin snan'anj nunun né', ni hué ni nuguan' daj huin 'ngo da'nga' rian ni tsinj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni sé güenda ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj huin mánj. Sanj ngaa a'mi né' nuguan' a'ui' Yan'anj rian né', ni hué nuguan' daj huin 'ngo da'nga' rian né' huin né' tsinj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni sé rian ni ngüi nun xuman ruhua huin mánj.

<sup>23</sup> Guiyó' cuenta sisi nahuin yu' daran' a ni é re' a'mi daran' a ni é re' snan'anj naca, ni atuj ni tsinj nun ni'í si 'yaj a ni é re', asi ni tsinj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ngaa ni gataj sí' sisi sinúnj ni é re' aj. <sup>24</sup> Sanj sisi a'mi daran' a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re', ni atuj 'ngo tsinj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, asi 'ngo tsinj nun ni'í si 'yaj á re', ni xacaj sí' cuenta sisi da'ui sí' gaquin', guiyaj a ni é re'. Ngaa ni ganani ruhua sí', guiyaj nuguan' a'mi a ni é re', ruhuaj aj.

<sup>25</sup> Hué dan ni guiyaj Yan'anj sisi guini'í tsinj daj ni nuguan' gari hui sij chruhua niman sij. Ni ganiquin' ráj dacoj sij. Ni ga'mi sa' sij rian Yan'anj. Ni gataj sij sisi hua yya nne Yan'anj scanij a ni é re'.

<sup>26</sup> Hué dan ni ngaa nahuin yu' a ni é re' huin ín re' jnān nga xica'ui, ni ga'ue gara go'ngo ni é re' chra' rian Yan'anj, asi ga'ue digyanj ango ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian sí', asi nata' ángo ni é re' un sin huin ruhuaj snan'anj naca daj gata. Sanj guiyaj ni é re' daran'anj sisi ga'ue gahuin nucaj ni é re' nga si-chrej Yan'anj, ruhuaj aj.

<sup>27</sup> Ni ngaa ga'mi a ni é re' snan'anj naca, ni maan si ga'mi huij hua'nij ran' ni é re'. Ni gana'uij 'ngo tsinj daj da guisij ga'mi dugui' sij. Ni hua nian sisi nata' 'ngo ni é re' un sin huin ruhua nuguan' daj gata. <sup>28</sup> Ni sisi nitaj tsinj gahuin nucaj nata' un sin huin ruhua nuguan' daj gata, ni dínj guiniquin' du'ua tsinj a'mi snan'anj naca daj. Maan si ga'mi sij snan'anj naca daj chruhua niman sij gunun Yan'anj anj.

<sup>29</sup> Ni hué ducánj daj huin sisi ngaa ga'mi a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re', ni maan si ga'mi huij hua'nij ran' án re'. Ngaa ni gunun sa' ango ni dugui' a

ni é re' sisi xanga' si-nuguan' Yan'anj huin si a'mi ni sij aj. <sup>30</sup> Sani sisi a'ui' Yan'anj 'ngo nuguan' sa' rian ango tsínj nne unun nuguan' a'ui' Yan'anj daj, ni maan si du-na tsínj a'mi daj si ga'mi sí'. <sup>31</sup> Hué dan ni ga'ue na-duna dugüi' a ni é re' ga'mi a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re'. Xi'í daj, ni gahuin chrun daran' a ni é re'. Ni gahuin nica ruhua ni é re', gui'yaj nuguan' da aj. <sup>32</sup> Ni ni tsínj a'mi nuguan' a'ui' Yan'anj rian ni sij, ni nica ni man'an ni sij sun rian nuguan' a'mi ni sij.

<sup>33-34</sup> Daj si nitaj si 'yaj Yan'anj sisi nachej ni nuguan' a'mi né'. Sani 'yaj Yan'anj sisi hua nica daran'anj.

Ni daj rún' digyānj rian daran' ni ngüi nico' Yan'anj, ni dínj gahuin du'ua ni yun'unj xana ngaa nahuin yu' a ni é re'. Daj si nitaj permiso hua sisi ga'mi ne mánj. Hua nian si dagahuin ne. Ni hué daj ataj si-ley Yan'anj nej. <sup>35</sup> Ni sisi hua nuguan' huin ruhua ne daj nāchin' snan'anj ne, ni asij ducua ne nāchin' snan'anj ne nica ne. Daj si nun hua sa' sisi ga'mi 'ngo yun'unj xana ngaa nahuin yu' a ni é re' mánj.

<sup>36</sup> Ani ruhua á re' sisi gaxi'i sini si-nuguan' Yan'anj nga á re' ní'. Sé daj huin mánj. Daj si sé urin ni é re' huin si nahuin ra'a si-nuguan' Yan'anj mánj. <sup>37</sup> Ni sisi ani ruhua 'ngo tsínj daj sisi a'mi sij nuguan' a'ui' Yan'anj rian sij, asi ani ruhua sij sisi si-nuguan' sij 'na' rian Espiritu Santo, sani hua nian si xacaj sij cuenta sisi nuguan' arünj nan huin nuguan' a'nin' Señor sun riānj anj. <sup>38</sup> Ni sisi na'ue ganani'i tsínj daj sisi nuguan' arünj nan 'na' rian Señor, ni si nani'i né' si-nuguan' sij mánj. <sup>39</sup> Xi'í daj ni ataj snan'an gūnun a ni é re', huin ín re' jnān nga xica'uí, sisi gui'yaj fuerza a ni é re' ga'mi a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re' aj. Ni si gataj á re' sisi si ga'mi ni dugüi' a ni é re' snan'anj naca 'na' rian Espiritu Santo mánj. <sup>40</sup> Sani 'ueé gui'yaj á re' daran' si 'yaj á re'. Ni gui'yaj nica á re' daran'anj nej.

### La resurrección de los muertos

**15** Yyaj ni huin ruhuāj sisi nanun ruhua á re' si-nuguan' Yan'anj, huin nuguan' sa' natāj gunun a ni é re', huin ín re' jnān nga xica'uí. Ni hua nica ruhua á re', gui'yaj nuguan' daj. <sup>2</sup> Ni hué xi'í nuguan' daj, ni nācaj Yan'anj a ni é re', sisi ga nica ruhua á re' nga nuguan' natāj rian án re' nan. Ni hué daj gui'yaj Yan'anj sisi guxuman xanga' ruhua á re' ni'yaj á re' nuguan' daj.

<sup>3</sup> Ni hua sini digyānj rian án re' nuguan' riqui Yan'anj riānj, sisi gahui' Cristo xi'í si-gaquin' né' daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>4</sup> Ni gachin' ni sij riqui yo'ój. Ngaa ni chra hua'nij güi, ni ganá'nij sij daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj nej. <sup>5</sup> Hué dan ni gurugüi' sij rian Pedro. Asij ni gurugüi' sij rian ni xuhuij ni tsínj nico' sij nej.

<sup>6</sup> Ngaa ni gurugüi' ruhua' yún sij rian un'un' ciento táj doj ran' ni tsínj huin jnānj né' ngaa nahuin yu' ni sí' mán sí'. Ni hua ni'na' da'aj ni sij mán ni sij nga né'. Ni hua go'ngo ni sij gahui'. <sup>7</sup> Ni ngaa gachin' doj, ni gurugüi' ruhua' yún sij rian tsínj gu'naj Jacobo. Ni hué daj gurugüi' sij rian daran' ni apóstol, huin ni tsínj a'mi si-nuguan' sij rian ni ngüi. <sup>8</sup> Ni da rucu gurugüi' sij riānj.

Ni rún' huin 'ngo tsínj nun ga'nga sa' huñj. Daj si nun guxuman sini ruhuāj ni'yā Jesús.

<sup>9</sup> Ni huñj tsínj hua lij scanij ni apóstol huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesús. Ni na'ā si gataj ni sij riānj si huñj 'ngo apóstol. Daj si asij sini, ni chran' yun'un ni tsínj nico' Yan'anj. <sup>10</sup> Sani gui'yaj Yan'anj 'ngo sinduj riānj. Xi'í daj ni huñj tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Ni sé si gui'yaj yun Yan'anj sinduj riānj. Daj si huaj gui'yaj sūnj daj nga daran' ni sij. Sani sé man'ānj gui'yaj mánj. Maan si chracuij Yan'anj riānj, ni hué daj gui'yā. <sup>11</sup> Hué dan ni, asi ga'mi man'ānj, asi ga'mi ango ni sij, sani nitaj si gui'ya mánj. Uyan huin si-nuguan' ni únj. Ni nuguan' daj gui'yaj sisi guxuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Jesús.

<sup>12</sup> Ni ni'i a ni é re' sisi a'mi ni únj sisi ganá'nij Cristo scanij ni níman. Ngaa ni un sin huin, ni ataj go'ngo a ni é re' sisi si ganá'nij ni niman únj. <sup>13</sup> Sani sisi si na'nij ni níman, ni huin ruhuaj gata sisi nun ganá'nij Cristo nej. <sup>14</sup> Ni sisi nun ganá'nij Cristo, ni nitaj si ni'yanj nuguan' ga'mi ni únj rian án re' mánj. Ni nitaj si ni'yanj si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo mánj. <sup>15</sup> Ni sisi hué daj huin, ni huin ni únj tsínj digya' yun'unj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Daj si a'mi ni únj sisi ganá'nij Cristo scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj. Ni sisi sé si xanga' ganá'nij ni níman, ngaa ni sé si xanga' si ganá'nij Cristo, gui'yaj Yan'anj nej. <sup>16</sup> Ni sisi si na'nij ni níman, ni huin ruhuaj gata sisi nun ganá'nij Cristo nej. <sup>17</sup> Ni sisi nun ganá'nij Cristo, ni nitaj si ni'yanj si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo. Ni hua gue da'ui a ni é re' gaquin' nej. <sup>18</sup> Ni sisi hué daj huin, ni hué daj ga ni'ya ni ngüi gahui', huin ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Cristo. <sup>19</sup> Ni sisi urin si ana'ui' sisi gui'yaj sa' Cristo ngo' ngaa mún' xungüi nan, sani niqui nimún' daj nga daran' ango ni ngüi.

<sup>20</sup> Sani xanga' yya sisi ganá'nij Cristo. Ni gahuin sij tsínj ganá'nij sini yan scanij ni níman. <sup>21</sup> Ni xi'í urin tsínj gui'yaj, ni gahui' daran' ni ngüi. Sani xi'í urin ango tsínj gui'yaj, ni gana'nij ni ngüi aj. <sup>22</sup> Xi'í tsínj gu'naj Adán, ni gahui' daran' ni ngüi. Sani nga xi'í Cristo, ni ga ni'na' daran' ni ngüi aj.

<sup>23</sup> Sani nini huin ngaa ná'nij go'ngo ni níman: Asij sini ganá'nij Cristo. Ngaa ni ngaa ga'na' ruhua' yún sij, ni gana'nij ni ngüi guinicaj dugüi' nga sij. <sup>24</sup> Ngaa ni ganahuij daran'anj. Hué dan ni ga'ne Cristo daran' sun nicaj ni ngüi. Ni ga'ne sij daran' sun nicaj ni yan'anj huin achij xata' nga chruhua xungüi nej. Ngaa ni naga'ui' Cristo daran' si-sun sij rian Yan'anj xanga', huin chrej né'. <sup>25</sup> Ni hua nian si guinicaj sun Cristo da guta' sij dacój sij xiráj daran' si unun' nga sij. <sup>26</sup> Hué dan ni gui'yaj gana Cristo rian ango xi'i. Ni xi'i daj 'yaj sisi ahui' ni ngüi. Ngaa ni guisij ganahuij daran' si unun' nga Cristo.

<sup>27</sup> Daj si Yan'anj gui'yaj sisi guta' Cristo dacój sij rian daran'anj. Hué daj ataj si-nuguan' Yan'anj. Ni ngaa ataj Yan'anj sisi nicaj sun Cristo rian daran'anj, ni hua yya nitaj si nicaj sun Cristo rian man'an Yan'anj mánj. Daj si hué man'an Yan'anj gui'yaj sisi guinicaj Cristo sun rian daran'anj. <sup>28</sup> Ni ngaa guinicaj sun Cristo rian

daran'anj, ni naga'ui' sij daran' si-sun sij rian Yan'anj. Ni hué sij huin da'nij Yan'anj. Ni hué Yan'anj gui'yaj sisi guinicaj Cristo sun rian daran'anj. Hué dan ni guinicaj nin' man'an Yan'anj sun rian daran'anj, gui'yaj Cristo.

<sup>29</sup> Ni sisi si na'nij ni niman, ni un sin huin ni ata' nnee go'ngo ni ngüi nga si-xugüi ni niman, ruhua á re' únj.

<sup>30</sup> Ni un sin huin ni nico' huaj, huaj ni únj rian huin ruhua ni tsínj dagahui' ni sij ni únj, ruhua á re' únj.

<sup>31</sup> Xanga' ni huin niã' ruhuãj sisi xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Señor Jesucristo, huin in re' jnún' nga xi-ca'ui'. Ni hué daj ani yya ruhuãj sisi go'ngo güi gahuij xi'f si-nuguan' Yan'anj. <sup>32</sup> Ni guiran'anj sayun, gui'yaj ni tsínj huee man xuman' Efeso. Ni sisi si na'nij ni niman, ni un sin huin gui'yaj ganãj xi'f ni sayun ran'anj, ruhua á re' únj. Ni sisi xanga' sisi si na'nij ni niman, ni maan si gui'yaj né' daj rún' ataj go'ngo ni ngüi: "Maan si xo'. Ni maan si go'o' si a'yoj gahui'", ataj ni ngüi daj.

<sup>33</sup> Si duna á re' sisi digya' yun'unj go'ngo ni tsínj a ni é re' mánj. Daj si hua yya: "Sisi guinicaj dugüi' né' nga ni tsínj xi'i, ni guere' chrej sa' huaj né'", gui'yaj ni sij.

<sup>34</sup> Nanicaj ruhua á re' 'ngo chrej nica. Ni si gui'yaj á re' gaquin'. Daj si hua go'ngo ni é re' nun ni' Yan'anj. Ni ataj snan'an nuguan' nan rian an re' sisi guiri' a ni é re' si-na'aj.

<sup>35</sup> Ni sisi ruhuaj, ni nachin' snan'anj 'ngo a ni é re': "Daj gana'nij ni niman, ni daj ga nnee cúj ni tsínj gana'nij daj", gataj á re' únj. <sup>36</sup> Sanj tsínj ni'yun huin re' sisi hué daj a'mí re'. Ngaa unun né' 'ngo can, ni hua ni an sisi gahui' can daj. Ngaa ni xira' coj, gui'yaj. Sanj sisi nitaj si guere' can daj riqui yo'ój, ni na'ue xira' coj aj.

<sup>37</sup> Ni sé coj daj unun re' sisi ganij. Sanj unun re' man'an can riqui yo'ój, huin can strigo, asi' ango ni can unun re'. <sup>38</sup> Da' sijn ni gui'yaj Yan'anj sisi da nini ga go'ngo ni coj, daj rún' garan' ruhua Yan'anj. Ni da nini ga go'ngo ni can xira', 'yaj Yan'anj nej. <sup>39</sup> Ni sé uyan hua daran' ni nnee. Nini hua nnee ni ngüi. Ni nini hua nnee ni xucu. Ni nini hua nnee ni xataj nga nnee ni xucuj nej. <sup>40</sup> Ni hua 'ueé ni si man xata' nga ni si man rian yo'ój nej. Sanj nini huin ni si man xata'. Ni nini huin ni si man rian yo'ój nej. <sup>41</sup> Ni nini xiguin güi. Ni nini xiguin yahui. Ni nini xiguin yati'. Ni nini xiguin go'ngo ni yati' nej.

<sup>42</sup> Ni hué daj gahuin ngaa gana'nij ni niman. Ngaa gachin' ni sij né', ni huin né' niman guchru. Sanj ngaa gana'nij né', ni gahuin né' ni tsínj si ga'ue guchru mánj. <sup>43</sup> Ni gachin' ni sij 'ngo né', huin né' 'ngo ni niman nitaj si ní'yanj. Sanj gana'nij ruhua' yún né', ganahuin sa' 'ueé né'. Ni gachin' ni sij 'ngo niman na'ue guisiqui', huin né'. Sanj gana'nij né', gahuin né' 'ngo ni tsínj nucuj. <sup>44</sup> Ni gachin' ni sij né', huin né' nnee. Sanj ngaa gana'nij né', ni nahuin naca nnee cú'. Ni gane niganj né', gui'yaj Espíritu Santo. Ni hua nnee cúj né'. Ni nini gahuin né' ngaa gana'nij né', gui'yaj Espíritu Santo.

<sup>45</sup> Ni hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Hua sini yan Adán gahuin 'ngo tsínj hua ni'na', gui'yaj Yan'anj." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj. Sanj ga'na' ango Adán. Ni riqui si' sisi ga ni'na' niganj né'. Ni ango Adán

daj huin Cristo. Ni nini huin nnee cúj Cristo. <sup>46</sup> Sanj hua sini ni ga ni'no' nga nnee cúj né' chruhua xungüi nan. Da' sijn da ganahuin naca nnee cúj né', gui'yaj Espíritu Santo. <sup>47</sup> Tsínj gahuin sini daj gui'yaj Yan'anj yo'ój sij, gu'naj sij Adán. Ni gahuin sij yo'ój. Sanj ango tsínj daj huin Cristo ga'na' si' xata'. <sup>48</sup> Ni daj rún' gahuin sini Adán yo'ój, ni hué daj huin daran' né' yo'ój nej. Ni daj rún' huin Cristo 'ngo tsínj ga'na' xata', ni hué daj gahuin ni ngüi gane xata' nga sij nej. <sup>49</sup> Ni daj rún' gahuin tsínj huin yo'ój daj, ni hué daj huin né'. Sanj daj rún' huin tsínj ga'na' xata', ni hué daj gahuin né'.

<sup>50</sup> Ni ataj snan'an gunun a ni é re' huin jnún' nga xi-ca'ui' sisi na'ue gan'anj gane né' rian nicaj sun Yan'anj ngaa hua gué nnee cúj né', tun né'. Ni si ga'ue gane 'ngo ni si gahui' rian nicaj sun Yan'anj. Daj si nitaj si ahui' ni ngüi man yu'uj da mánj.

<sup>51</sup> Sanj gataj snan'an gunun a ni é re' 'ngo nuguan' sa' huin 'ngo nuguan' garij huí Yan'anj. Ni nuguan' daj huin: Sé daran' né' gahui'. Sanj naduna daran' né', gui'yaj Yan'anj. <sup>52</sup> Ni hora le'ej gadin', ni naduna né', gui'yaj Yan'anj. Ni güi ganahuij xungüi, ni urin yun guixinga' ga'yanj ángel trompeta. Ni gana'nij daran' ni niman, sisi gahuin ni sij tsínj si ga'ue gahui'. Ni naduna né', gui'yaj Yan'anj.

<sup>53</sup> Yyaj ni huin né' tsínj guchru. Sanj hua nian sisi gahuin né' tsínj na'ue guchru. Yyaj ni huin né' tsínj gahui'. Sanj hua nian sisi gahuin né' tsínj na'ue gahui'.

<sup>54</sup> Hué dan ni huin né' 'ngo tsínj gahui'. Ni huin né' 'ngo tsínj guchru nej. Sanj hua nian si gahuin né' tsínj si ga'ue gahui' nga tsínj si ga'ue guchru nej. Ngaa ni gahuin yya daj rún' gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Si gahui' né' ga mánj. Daj si gui'yaj gana né' rian xi'i 'yaj si ahui' né'. <sup>55</sup> Ni nani ruhua né', 'yaj si ahui' né'. Sanj ango xungüi ga'na', ni si gahui' né' ga mánj. Daj si gui'yaj gana né' rian xi'i 'yaj si ahui' né'." Daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj. <sup>56</sup> Da'ui ni ngüi gaquin'. Xi'f daj ni nani ruhua ni sij ngaa ahui' ni sij. Ni si-ley Yan'anj 'yaj sisi ataj né' gaquin'. <sup>57</sup> Sanj ga'ui' né' si guruhua Yan'anj. Daj si xi'f Señor Jesucristo, ni ga'ue gui'yaj gana né' rian gaquin' da'ui né'.

<sup>58</sup> Ni 'i ruhuãj ni'yã ni é re' huin in re' jnánj né'. Ni xi'f si gatã gunun a ni é re', ni ga nica ruhua á re' nga si-chrej Yan'anj. Ni gahuin ran niman an re' nga si-nuguan' Yan'anj nej. Ni gui'yaj fuerza ni é re' sisi ni-ganj gui'yaj sun a ni é re' si-sun Señor. Daj si ni'i ni é re' sisi sé si-sun Señor huin 'ngo sun yun ngaa 'yaj sun ni é re' rian Señor.

### La ofrenda para los santos

**16** Yyaj ni ga'mi doj rian an re' xi'f ofrenda a'ui' ni é re' rian ni tsínj sa' xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni gui'yaj á re' daj rún' gataj snan'an rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús man estado Galacia. <sup>2</sup> Ni go'ngo güi gudungu, ni ga'nij nini a ni é re' doj san'anj ducua á re'. Ni ga'nij sa' ni é re' daj rún' gui'yaj gana go'ngo a ni é re'. Ngaa ni ngaa guis rian man an re', ni nitaj si hua nian si ga'nij nini ni é re' san'anj da mánj. <sup>3</sup> Ni ngaa guis rian man an re', ni ga'nij ni tsínj gan'anj



xuman' Jerusalén, huin ni sij ni tsínj nacui a ni é re'. Ni ga'uĩj yanj ra'a ni sij sisi nĩcaj ni sij ofrenda 'yaj ni é re' gan'anj ni sij ga'ui' ni sij ra'a ni tsínj mán yu'uj daj. <sup>4</sup> Ni sisi hua 'ngõ si xĩ'i gan'anj man'anj nej, ni gan'anj ni sij ngāj.

### Planes de Pablo

<sup>5</sup> Ni ngaa gahui gan'ān, ni hua nian gachĩnj estado Macedonia. Ngaa sij gachĩnj estado daj, ni guĩsĩ xánj án re'. <sup>6</sup> Si ruhuaj ni gũnā go'ngo ni gũi guĩman né'. Asĩ si ruhuaj, ni gũnā guĩman né' ni yahui nuhuij. Ngaa ni ga'ue chracuij ni é re' man'anj ngaa gahui gan'ān ango yu'uj. <sup>7</sup> Nitaj si huin ruhuāj sisi doj guē gũi gũnā guĩman né' mánj. Sanĩ huin ruhuāj sisi ngaa guĩsĩ, ni gahuin rānj guĩman né' sisi hué daj aran' ruhua Señor. <sup>8</sup> Sanĩ gũnā xuman' Efeso da' gũi gahuin gui'yanj Pentecostés, ruhuāj aj. <sup>9</sup> Ni ducu huin ruhuāj gui'yaj súnj si-sun Señor yu'uj nan. Daj si huin ruhua ni ngũi gũnun ni sij si-nũguan' Yan'anj. Sanĩ hua nico ni tsínj chran' yun'unj man'anj.

<sup>10</sup> Ni sisi guĩsij tsínj gũ'naj Timoteo rian man' án re', ni gui'yaj ni é re' sisi gahuin niā' ruhua sij gũna sij guĩman án re'. Daj si 'yaj sun sij si-sun Señor daj rún' 'yaj man'anj nej. <sup>11</sup> Ni sĩ gani ruhua ni a 'ngõ a ni é re' sisi nitaj si ní'yanj sij mánj. Ni gan'anj nā'nij ni é re' sisi gan'anj din'inj sij ga'na' ni'yaj sij rian nnēj. Daj si ana'uĩ sisi ga'na' sij ngā ango ni jnánj né'.

<sup>12</sup> Ni gachĩnj jni'yā rian jnánj né' Apolos sisi gũchi' ni'yaj sij ngā ango ni jnánj né' rian man' án re'. Sanĩ nun ga'uej ruhua sij gũchi' sij yyaj. Sanĩ da gũi guĩxi'nij rian sij, ni gũchi' sij rian án re' aj.

### Salutaciones finales

<sup>13</sup> Dũgumi a ni é re' man'an án re' sisi gā nĩca ruhua á re' ngā nuguan' xuman ruhua á re'. Ni gahuin ran sa' ruhua á re' ngā si-nũguan' Yan'anj nej. Ni guĩ'yaj nu-cuaj á re' niman án re' nej. <sup>14</sup> Ni ngā daran' si 'yaj á re', ni gā 'ĩ ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugũi' a ni é re'.

<sup>15</sup> Ni'i a ni é re' huin jnān ngā xica'uĩ sisi guxuman si-ni ruhua ni dugũi' Estéfnas ni'yaj ni sij Jesús rian daran' ni tsínj mán estado Acaya. Ni chracuij 'ueé ni sij ngā ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. <sup>16</sup> Ni huin ruhuāj si gũnun sa' ni é re' si-nũguan' ni tsínj 'yaj sun daj rún' 'yaj sun ni dugũi' Estéfnas. Ni gũnun sa' á re' si-nũguan' ni tsínj chracuij ngā si-sun Yan'anj nej. <sup>17</sup> Ni gahuin niā' ruhuāj sisi ga'na' huā'nij ran' tsínj gũ'naj Estéfnas ngā Fortunato ngā Acaico riānj. Daj si daj rún' mán án re' ngāj, ni hué daj 'yaj ni sij. <sup>18</sup> Ni nahuin niā' ruhuāj ngā ni é re', gui'yaj ni sij. Ni hua nian si guĩni'i a ni é re' daj rún' 'yaj sa' ni sij.

<sup>19</sup> A'nij ni ngũi nico' Yan'anj man' estado Asia nuguan' huaj rian án re'. Ni hué daj a'nij nũngüej nĩca tsínj gũ'naj Aquila ngā Priscila ngā daran' ni ngũi nahuin yu' ducuá nũngüej nĩca sij nuguan' huaj rian án re' ngā si-xugũi Señor. <sup>20</sup> Ni daran' ni jnánj né' a'nij nuguan' huaj rian án re'. Ni xi'ĩ Señor, ni garun du'ua go'ngo a ni é re' ni dugũi' ni é re'.

<sup>21</sup> Huēj huin Pablo. Ni arũnj letra nan huin 'ngõ nuguan' a'nĩ huaj rian án re'.

<sup>22</sup> Ni sisi hua 'ngõ dugũi' a ni é re' nitaj si 'ĩ ruhua sij ni'yaj sij Señor Jesucristo, ni nĩganj guĩran' sij sayun xānga'. Ga'na' Señor.

<sup>23</sup> Ni huin ruhuāj sisi guĩ'yaj Señor Jesucristo sinduj rian án re' aj. <sup>24</sup> Ni 'ĩ ruhuāj ni'yā a ni é re', gui'yaj Cristo Jesús. Amén.

## 2 Corintios

### Salutación

**1** Huēj huin Pablo. Nī huin ruhua Yan'anj sisi gahuñj 'ngo tsínj apóstol huin tsínj a'mi nuguan' sã' xi'í Jesucristo rian ni ngüi. Nī a'níj nungüej únj jnánj né' Timoteo yanj nan huaj rian án re' huin ín re' ni ngüi nico' Yan'anj mán xuman' Corinto ngã nīn' gachra' estado Acaya nej. <sup>2</sup> Huin ruhua nungüej únj sisi guiyaj Yan'anj huin chrej né' ngã Señor Jesucristo sinduj rian án re'. Nī hué daj gã din'inj ruhua á re', ruhua nungüej únj.

### Aflicciones de Pablo

<sup>3</sup> Hua 'ueé rian Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. Nī Yan'anj huin chrej né'. Nī huin 'i ruhua chrej né' ni'yaj né'. Nī niganj 'yaj Yan'anj sisi nahuin niã' ruhua né' ngã si-chrej Yan'anj. <sup>4</sup> Nī ngaa nani ruhua únj, 'yaj sayun, nī 'yaj Yan'anj sisi nahuin niã' ruhua únj. Nī hué ducuanj daj gahuin nucuaj únj guiyaj únj si nahuin niã' ruhua ni ngüi ran' sayun daj rún' guiyaj Yan'anj ngã únj. <sup>5</sup> Nī nīn' ruhua ran' únj sayun xi'í si nico' únj Cristo. Sanj hué ducuanj daj nīn' ruhua nahuin niã' ruhua únj, 'yaj Cristo nej. <sup>6</sup> Nī ngaa ran' únj sayun, nī ga'ue riqui únj 'ngo chrej sisi nari' nucuaj niman án re'. Nī ga'ue ganacaj Yan'anj a ni é re' nej. Nī sisi riqui Yan'anj si nari' nucuaj niman únj, ngaa nī ga'ue gunucuaaj a ni é re' guiran' án re' sayun daj rún' ran' ni únj. <sup>7</sup> Nī hua gahuin yya ruhua ni únj xi'í a ni é re'. Daj si daj rún' uyan ran' ni é re' sayun xi'í Cristo ngã únj, nī hué daj uyan nari' nucuaj ruhua á re' ngã únj, guiyaj Yan'anj.

<sup>8</sup> Nī huin ruhua únj sisi xacaj á re' cuenta daj guiran' únj sayun estado Asia huin ín re' jnān ngã xica'uī. Nī guiran' únj nico sayun da' nun ga'ue gunucuaaj únj, ruhua únj. Nī gani ruhua únj sisi gahui' únj. <sup>9</sup> Nī daj rún' ani ruhua 'ngo tsínj ngaa ruhua gahui' sij, nī hué daj gani ruhua únj si gahui' únj. Nī gahuin chrun únj sisi sī ga'ue guxuman ruhua únj guini'yaj únj ni man'an únj. Sanj urin Yan'anj huin si guxuman ruhua únj ni'yaj únj si Yan'anj 'yaj si gana'nij ni níman. <sup>10</sup> Nī Yan'anj guiyaj si nun gahui' únj. Nī hué daj guiyaj Yan'anj ni güi yyaj nej. Nī hua yya ruhua únj sisi hué daj guiyaj Yan'anj daran' ni güi ngã únj <sup>11</sup> sisi gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'í ni únj. Nī sisi nico a ni é re' gachinj jni'yaj rian Yan'anj xi'í ni únj, nī hué daj nico ni ngüi naga'ui' si guruhua Yan'anj xi'í si sã' nahuin ra'a ni únj, guiyaj Yan'anj.

### Por qué Pablo pospuso su visita a Corinto

<sup>12</sup> Nī hua 'ngo nuguan' sã' 'yaj sisi huin niã' ruhua únj. Daj si sé si digya' yun'unj únj ni ngüi mánj. Nī ni'i únj sisi xacaj únj 'ngo chrej sã' chruhua xungüi nan. Nī hué daj guiyaj únj rian án re' nej. Nī sé daj 'yaj únj xi'í si ni'i sã' únj. Sanj chracuij Yan'anj únj. Nī xi'í daj guiyaj sã' únj. <sup>13-14</sup> Nī ni yanj a'níj únj huaj rian án re', nī nun garun únj ni nuguan' cu sisi sī ga'ue gaya á re', asī sī ga'ue gunun a ni é re' nej. Nī huin ruhuāj sisi gunun sã' ni é re' daran'anj daj rún' gunun sã' ni é re' da'aj ni nuguan' garun únj rian án re'. Hué dan nī güi ngaa nānicaj Señor Jesús, nī gahuin niã' ruhua ni é re' xi'í únj. Nī hué daj gahuin niã' ruhua únj xi'í a ni é re' nej.

<sup>15</sup> Nī xi'í si gahuin yya ruhuāj sisi hué daj guiyaj ni é re', ngaa nī gani ruhuāj sisi guchi' ni'yā sini rian man án re'. Ngaa nī guisij huj guchi' ni'yā rian man án re' xi'í si huin ruhuāj gahuin niã' ruhua ni é re'. <sup>16</sup> Hué dan nī gani ruhuāj sisi guchi' ni'yaj sinij rian man án re'. Asij nī gachinj chrej Macedonia gan'ān. Ngaa nī nānicaj ruhua' yūnj guchi' ni'yā rian man án re'. Ngaa nī ga'ue chracuij ni é re' man'anj ngaa gan'ān estado Judea.

<sup>17</sup> Nī ngaa gatā gunun a ni é re' sisi guchi' ni'yā rian man án re', nī gani ruhua á re' sisi sé si xanga' si-nuguan'anj ní. Nī ani ruhua á re' sisi ngaa huin ruhuāj gahui gan'ān 'ngo yu'uj, nī ani huj ruhuāj daj rún' 'yaj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan ní'. Sé daj huin mánj. <sup>18</sup> Ni'i Yan'anj sisi niganj a'mi yya únj rian án re'. Nī nitaj si ani huj ruhua ni únj mánj. <sup>19</sup> Nī Jesucristo huin da'níj Yan'anj. Nī ga'mī si-nuguan' Jesucristo scanij ni é re'. Nī hué daj guiyaj nungüej tsínj gu'naj Silvano ngã Timoteo nej. Nī nitaj si ani huj ruhua Cristo mánj. Maan nīnanj nuguan' xanga' huin si-nuguan' Jesucristo aj. <sup>20</sup> Nī hua ga'i nuguan' guiyaj yya Yan'anj ngã né'. Nī digyán Cristo sisi hua yya ni nuguan' daj. Nī a'mi sã' né' rian Yan'anj, nī ataj né' "Amén" xi'í Cristo Jesús. <sup>21</sup> Nī hué Yan'anj 'yaj sisi gã nīca ruhua únj ngã á re' xi'í si-nuguan' Cristo. Nī garasun Yan'anj únj si guiyaj sun únj si-sunj. <sup>22</sup> Nī riqui Yan'anj sisi gahuin yya ruhua né' sisi huin né' da'níj Yan'anj. Nī riqui Yan'anj Espíritu Santo gane niman né'. Xi'í daj nī gahuin yya ruhua né' sisi da rucu, nī nahuin ra'a né' nico nuguan' sã', guiyaj Yan'anj.

<sup>23</sup> Nī sisi nun gahuin gan'ān xuman' Corinto daj rún' gani ruhuāj, nī ni'i Yan'anj sisi hué daj guiyaj xi'í si nun ga'uej ruhuāj guchij chran'anj a ni é re'. <sup>24</sup> Nī sé si huin

ruhua únj guchi' únj gataj únj gūnun a ni é re' daj gūx-uman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj mánj. Daj si hua nica ruhua á re' xi'í si xuman ruhua á re' si-nuguan' Yan'anj. Maan si huin ruhua únj sisi guiyaj sun nuguan'an né'. Ngaa ni gahuin niā' ruhua á re', guiyaj únj, ruhua únj.

**2** Xi'í daj ni nitaj si gahuin ruhuāj guchi' ruhua' yūnj rian man án re' sisi ganani ruhua á re', guiyā. <sup>2</sup> Ni sisi nani ruhua á re', guiyā, ngaa ni un tsínj ga'ue guiyaj sisi nahuin niā' ruhuāj únj. Urin ni é re' ga'ue guiyaj si nahuin niā' ruhuāj. <sup>3</sup> Ni hué daj garūnj nuguan' daj ga'nī huaj rian án re'. Daj si nun gahuin ruhuāj gan'an rian man án re' sisi ganani ruhuāj, guiyaj á re'. Daj si hua nian si gahuin niā' ruhua á re' daj rún' huin niā' ruhuāj. <sup>4</sup> Ni ngaa guiyā yanj daj, ni gahuin guitsi ruhuāj xi'í ni é re'. Ni ducu nani ruhuāj nej. Ni da gacōj xi'í a ni é re'. Saní sé si guiyā yanj daj sisi ganani ruhua á re'. Saní huin ruhuāj guini'i a ni é re' sisi nin' ruhua 'i ruhuāj ni'yā á re'.

### Pablo perdona al ofensor

<sup>5</sup> Ni sisi nani ruhua man'ānj xi'í si guiyaj 'ngō tsínj daj, ni sé urin man'ānj nani ruhuāj mánj. Saní nani ruhua daran' ni é re', guiyaj sij nej. Ni sé daran' ni é re' nani ruhua si ruhuaj. (Nitaj si huin ruhuāj sisi gutāj chrā nuguan' ga'mī rian ni é re' mánj.) <sup>6</sup> Ni hua gahuin nico castigo guiran' tsínj guiyaj gaquin' daj, guiyaj ga'i ni é re'. Ni nitaj si guiyā si guiran' sij doj. <sup>7</sup> Yyaj ni sa' huin sisi guinicaj ni é re' 'ngō niman nico ngā sij. Ni chrācuij a ni é re' sij, sisi nahuin niā' ruhua sij. Daj si si ruhuaj, ni guinichre sij xi'í si ducu nani ruhua sij. <sup>8</sup> Hué dan ni achínj jni'yā rian án re' sisi 'ueé guiyaj ruhua' yún a ni é re' ngā sij, sisi hua yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' sij. <sup>9</sup> Ni asij sini, ni guiyā 'ngō yanj ga'nī huaj rian án re' xi'í nuguan' nan. Ni gahuin ruhuāj guini'tnj daj guiyaj á re', sisi dagahuin ni é re' si-nuguan'ānj. <sup>10</sup> Ngaa ni sisi ga'ue guinicaj á re' 'ngō niman nico xi'í 'ngō tsínj daj, ni hué daj guinicaj man'ānj 'ngō niman nico xi'í sij nej. Ni sisi hua nian guinicā 'ngō niman nico xi'í 'ngō gaquin' daj, ni hué daj 'yā xi'í ni é re'. Ni ni'yaj Cristo daj guiyā nej. <sup>11</sup> Ngaa ni si guiyaj gana sichre rian né'. Daj si ni' sa' né' daj huin ruhua sichre digya' yun'un né'.

### Ansiedad de Pablo en Troas

<sup>12</sup> Ngaa gan'an xuman' gu'naj Troas ga'mī si-nuguan' Cristo rian ni ngūi, ni gunun sa' ni ngūi si-nuguan'ānj, guiyaj Señor. <sup>13</sup> Saní nitaj si hua niā' ruhuāj si na'ue naritj njanj né' Tito. Hué dan ni gatā gunun ni sij sisi gan'an. Ni gan'an estado Macedonia.

### Triunfantes en Cristo

<sup>14</sup> Saní ga'ui' né' si guruhua Yan'anj sisi nico' huaj guiyaj gana né' rian sichre xi'í Cristo Jesús. Xi'í né' ni 'yaj Yan'anj sisi guini'i ni ngūi daj hua Yan'anj. Ni nin' gachra' gaxa'ni nuguan' sa' daj gunun ni ngūi, 'yaj né'. Ni daj rún' guin' daj ni yaj, ni hué daj 'yaj né' ngā si-

nuguan' Yan'anj. <sup>15</sup> Hué dan ni daj rún' guin' daj 'ngō ni rasun, ni hué daj guin' sa' né' rian Yan'anj xi'í Cristo. Ni uchrunj ni ngūi nacaj Yan'anj nuguan' unun ni sij. Ni uchrunj ni ngūi gan'anj ni'ya nej. <sup>16</sup> Ni ngaa gunun ni ngūi gan'anj ni'ya daj, ni xacaj ni sij cuenta sisi gan'anj ni'ya niganj ni sij, guiyaj nuguan' sa' daj. Saní ngaa gunun ni ngūi nacaj Yan'anj, ni xacaj ni sij cuenta sisi ga'ni'na' niganj ni sij, guiyaj nuguan' daj. Saní un tsínj ga'ue guiyaj nan, ruhua á re' únj. <sup>17</sup> Sé si chrej únj 'yaj gana únj san'anj xi'í si-nuguan' Yan'anj daj rún' 'yaj ango ni tsínj mánj. Saní rian Yan'anj, ni nitaj si digya' yun'unj únj ngaa a'mi únj si-nuguan' Yan'anj mánj. Daj si ga'nij Yan'anj sisi gan'anj ga'mi únj nuguan' sa' rian ni ngūi. Ni nicaj dugūi' únj ngā Cristo.

### Ministros del nuevo pacto

**3** Ni ngaa hué daj a'mi únj, ni axi'i ruhua' yún únj ga'mi sa' únj xi'í man'an únj, ruhua á re' ní'. Ni hua nian si riqui únj 'ngō yanj carta a'mi sa' xi'í únj rian án re' ní'. Así gachinj únj 'ngō yanj carta a'mi sa' xi'í únj rian án re' daj rún' 'yaj go'ngo ni sij, ruhua á re' sa'. Sé daj huin mánj. <sup>2</sup> Urin yanj carta a'mi sa' xi'í únj huin a ni é re'. Hué dan ni ni'i daran' ni ngūi sisi 'i ruhua únj ni'yaj únj a ni é re'. Ni xi'í daj ga'ue xacaj ni sij cuenta daj hua niman únj. <sup>3</sup> Ni ni'i né' sisi hué ni é re' huin 'ngō yanj carta hua nica garun únj, guiyaj Cristo. Ni naga'ui' ni únj rian ni ngūi. Saní nun garun únj yanj daj ngā tinta mánj. Saní Espiritu Santo nne chruhua niman ni é re' guiyā. Ni nun garun únj rian yey hua gara' rian. Saní garun únj nuguan' daj rian niman ni ngūi, guiyaj Yan'anj.

<sup>4</sup> Ni gahuin yya ruhua únj ngā nuguan' daj xi'í si xuman ruhua únj ni'yaj únj Cristo, guiyaj Yan'anj. <sup>5</sup> Nitaj si ruhuāj gatā sisi gahuin nucua'j únj guiyaj sun únj si-sun Yan'anj ngā si-fuerza man'an únj mánj. Saní man'an Yan'anj 'yaj sisi nucua'j únj guiyaj sun únj. <sup>6</sup> Ni hua 'ngō nuguan' naca nagui'yaj Yan'anj ngā ni ngūi. Ni guiyaj Yan'anj sisi huin nucua'j únj ga'mi únj nuguan' naca daj rian ni ngūi. Ni sé si hua nica nuguan' daj rian yanj. Saní nuguan' daj unun né', 'yaj Espiritu Santo. Daj si nuguan' nun rian yanj 'yaj sisi gahui' niman né'. Saní nuguan' naca riqui Espiritu Santo rian né' 'yaj sisi ga'ni'na' niganj niman né' gane né' ngā Yan'anj.

<sup>7</sup> Ni garun Moisés ley daj rian yey gara' rian, guiyaj Yan'anj. Saní ngaa nicaj Moisés yey garun sij ley daj gan'anj sij, ni nin' ruhua guixiguin rian sij. Ni da' nun gunucua'j ni ngūi guini'yaj ni sí' rian sij. Ni ley daj 'yaj sisi gahui' niman ni ngūi. <sup>8</sup> Ni sisi hua sa' doj ley daj, saní nin' ruhua hua sa' nuguan' naca 'na' rian Espiritu Santo a'mi ni únj. <sup>9</sup> Ni huin ruhuaj gata sisi hua sa' ley 'yaj sisi gahuin castigo ni ngūi. Saní nin' ruhua hua sa' nuguan' a'mi ni únj huin nuguan' ataj sisi nitaj si da'ui né' gaquin' rian Yan'anj mánj. <sup>10</sup> Hua sa' ley riqui Yan'anj rian Moisés. Saní nitaj si hua sa' daj rún' hua sa' nuguan' naca riqui Yan'anj rian né'. <sup>11</sup> Hua sa' si-ley Moisés, saní si guisi ga' nigan daj rún' hua sa' niganj nin' nuguan' naca riqui Yan'anj rian né'.

<sup>12</sup> Ni xi'í si ana'uij únj sisi niganj gui'yaj sa' Yan'anj nga únj, ni huin nucuj niman únj ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. <sup>13</sup> Nitaj si 'yaj únj daj rún' gui'yaj Moisés ngaa guirán sij 'ngo atsiy rian sij sisi si guini'i ni ngüi israelita ngaa huaj guina'aj si xiguin rian sij daj. <sup>14</sup> Sanj nun gara da'nga' ruhua ni ngüi sisi ganiquin' si xiguin rian Moisés. Ni da yyaj ngaa aya ni sij si-ley Moisés, ni na'ue gara da'nga' ruhua ni sij. Daj si nun gahuin xi'ne atsiy daj. Urin Cristo gui'yaj si xi'ne atsiy daj gara da'nga' ruhua ni sij. <sup>15</sup> Da yyaj ngaa aya ni sij ni libro garun Moisés, ni daj rún' ránj 'ngo atsiy niman ni sij. Ni na'ue gara da'nga' ruhua ni sij mánj. <sup>16</sup> Sanj ngaa nancicaj ruhua 'ngo tsínj daj nancico' sij rian Señor, ngaa ni xi'ne atsiy daj. Ni ga'ue gara da'nga' ruhua sij aj. <sup>17</sup> Ni Señor huin Espiritu Santo. Ni rian nne Espiritu Santo, ni hua ni'nij rian ni ngüi xacaj ni sij daran' chrej sa'. <sup>18</sup> Yyaj ni guixi'nej atsiy hua ránj rian né'. Ni huin daran' né' daj rún' huin 'ngo nnee gu'ndi' ran sa' xi'í si ni'yaj né' daj hua 'ueé rian Señor. Ni riún' guini'i ni ngüi daj hua 'ueé Señor. Ngaa ni hua guisij né' gahuin sa' né' daj rún' hua Cristo. Ni da yun'yun huin 'ueé né' daj rún' huin Señor. Ni hué daj gahuin né' 'yaj Señor huin Espiritu Santo.

**4** Hué dan ni nun guinij ruhua únj nga sun garasun Yan'anj únj ga'mi únj nuguan' sa' rian ni ngüi. Daj si nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya únj. <sup>2</sup> Nitaj si diguij únj nga ni nuguan' hua na'aj 'yaj huí ni ngüi mánj. Ni sé si chéj únj digya' yun'unj únj ni ngüi. Ni nitaj si naduna únj si-nuguan' Yan'anj a'mi únj. Sanj urin si a'mi únj huin nuguan' xanga'. Hué dan ni ni'i daran' ni ngüi sisi hua yya nuguan' a'mi ni únj. Ni ni'i Yan'anj daran' si a'-mi únj. <sup>3</sup> Ni sisi na'ue gara da'nga' ruhua ni ngüi nga nuguan' sa' a'mi únj, ni huin ruhuaj gata sisi ni ngüi ga ni'ya huin ni sij. <sup>4</sup> Ni xi'í si na'uej guxuman ruhua ni sij, ni guiránj chraquij ni sij. Ni na'ue gara da'nga' ruhua ni sij, gui'yaj sichre nicaj sun rian ni sij. Ngaa ni na'ue guixiguin yan'an chruhua niman ni sij. Ni yan'an xiguin daj huin nuguan' sa' xi'í si hua 'ueé Cristo. Ni hué Cristo digyán daj hua Yan'anj guini'i né'.

<sup>5</sup> Sé si a'mi únj xi'í man'an únj. Sanj a'mi únj sisi Jesús huin Señor. Ni huin únj ni tsínj unánj guitsi rian ni é re' xi'í si 'i ruhua Jesús ni'yaj sij únj. <sup>6</sup> Ni asij sini yan, ni ga'nin' Yan'anj sun sisi guixiguin yan'an rian hua rumi'. Ngaa ni guixiguin rian xungüi nan. Ni yyaj ni guixiguin yan'an chruhua niman né', gui'yaj Yan'anj nej. Ni yan'an daj 'yaj, ni guini'i né' daj hua sa' 'ueé nne Yan'anj. Ni xiguin sa' Yan'anj rian Jesucristo guini'i né'.

### Viviendo por la fe

<sup>7</sup> Ni xiguin sa' yan'an daj chruhua niman únj. Ni hua 'ueé nin' yan'an daj. Sanj daj rún' huin 'ngo chruj yo'ój niqui huin únj. Ngaa ni guini'i ni ngüi sisi nucuj nuguan' a'mi únj. Sanj nucuj nuguan' daj xi'í si 'na' rian Yan'anj. Ni sé si-nuguan' únj huin mánj. <sup>8</sup> Ni nunj si nico sayun ran' únj, sanj xanga' sisi ga'ue gachin únj rian ni sayun daj. Ni nun xugüi ruhua únj si gui'yaj únj, sanj ana'uij únj sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga únj. <sup>9</sup> Nico'

nin' ruhua ni ngüi únj xi'í si huin ruhua ni sij ga'ui' ni sij únj, sanj nitaj si duna Yan'anj únj mánj. Ni nunj sij chráj ra'a ni ngüi únj rian yo'ój, sanj nun gahui' únj mánj. <sup>10</sup> Ni a gahuin gan'anj únj, ni ni'i únj sisi ga'ue gahui' únj daj rún' gahui' Jesús. Sanj ga'ue guini'i ni ngüi sisi hua ni'na' Jesús nne sij chruhua niman únj. <sup>11</sup> Hué dan ni ngaa mán únj, ni niganj ni'i únj sisi ga'ue gahui' únj xi'í si nico' únj Cristo. Ni ran' únj sayun daj sisi guini'i ni ngüi sisi hua ni'na' Jesús nne sij nga ni únj. <sup>12</sup> Ni ni'i únj sisi ga'ue gahui' únj. Ni xi'í si hué daj huin, ni hua ni'na' niman ni é re'. <sup>13</sup> Ga'mi 'ngo tsínj gane asij ná rian si-nuguan' Yan'anj. Ni gataj sij:

Guxuman ruhuaj ni'ya Yan'anj.

Ni xi'í daj ga'mi xi'í Yan'anj.

Hué daj gataj 'ngo tsínj gane asij ná.

Ni hué ducuanj daj huin sisi xuman ruhua únj ni'yaj únj Yan'anj. Ni xi'í daj a'mi únj xi'í Yan'anj nej. <sup>14</sup> Daj si ni'i né' sisi ganá'nij Señor Jesús scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. Ni xi'í daj gana'nij man'an únj nga Jesús, gui'yaj Yan'anj. Ngaa ni guinicaj Jesús gan'anj nuguan'an ni únj nga á re' rian Yan'anj. <sup>15</sup> Ni ran' únj ni sayun nan xi'í si ga'ue guiman sa' á re', ruhua únj. Ni ngaa gahuin nico doj ni ngüi nicaj sinduj, gui'yaj Yan'anj, ni gahuin nico doj né' si a'ui' si guruhua Yan'anj nej. Ni gahuin nico doj né' gataj sisi hua sa' 'yaj Yan'anj.

<sup>16</sup> Xi'í daj nun ga'nin' ruhua únj mánj. Ni nunj si huaj gachij nnee cúj únj, sanj ya'yoj huaj gahuin ran niman únj. <sup>17</sup> Doj huin sayun ran' né' chruhua xungüi nan. Ni yoq nahuij ni sayun daj. Sanj ni sayun daj 'yaj sisi gahuin sa' 'ueé rian né' ngaa gane niganj né' nga Yan'anj ango xungüi ga'na'. <sup>18</sup> Ni nitaj si huin ruhua únj nga ni rasun rugüi' ni'yaj únj. Sanj huin ruhua únj nga ni rasun nun rugüi' ni'yaj únj. Daj si ni rasun rugüi' daj, ni si guisi ga nigan. Sanj ni rasun nun rugüi' huin ni rasun guiman niganj nin'.

**5** Hué dan ni ni'i únj sisi daj rún' huin 'ngo hue' at-sij nun síj gane, ni hué daj huin nnee cúj únj chruhua xungüi nan. Ni ni'i únj sisi gahui' nnee cúj únj huin hue' daj. Sanj hua gui'yaj xugüi Yan'anj ango hue' rian gane niganj únj xata' huin 'ngo nnee cúj naca. Ni sé hue' 'yaj ra'a ni tsínj huin mánj. <sup>2</sup> Xi'í daj ni uchej únj 'yaj hue' guere' daj huin nnee cúj únj. Daj si huin ruhua únj naduna únj ango hue' naca gane únj xata'. <sup>3</sup> Ni hue' naca daj gahuin daj rún' huin 'ngo atsiy sa' gurun nnee cúj únj, sisi si ga nne únj mánj.

<sup>4</sup> Ni ngaa nne únj hue' guere' nan, ni ducu uchej únj nga nnee cúj únj. Daj si na'uej ruhua únj sisi ga nne únj. Sanj huin ruhua únj gurun únj 'ngo atsiy naca sa' huin 'ngo nnee cúj naca. Ngaa ni nnee cúj únj guere' nan nahuin naca gane niganj nga Yan'anj. <sup>5</sup> Ni Yan'anj gui'yaj xugüi únj sisi ga'ue gahuin naca nnee cúj únj. Ni riqui Yan'anj Espiritu Santo gane nga únj. Ni xi'í daj gahuin yya ruhua únj sisi gahuin naca únj. <sup>6</sup> Hué daj ni niganj hua nucuj niman únj. Ni ngaa nne únj nga nnee cúj únj, ni huin ruhuaj gata sisi achin gan'anj gane únj nga Señor. <sup>7</sup> (Yyaj ni na'ue guini'i únj Señor. Sanj xi'í si xuman ruhua únj ni'yaj únj Señor, ni ni'i únj

sisí hua yya nuguan' gataj sij rian únj.)<sup>8</sup> Saní hua nu-cuaj niman únj nga si-chrej Yan'anj. Ní huin ruhua únj sisí dýna únj nnee cúj únj nan, ní gan'anj gane únj nga Señor.

<sup>9</sup> Xi'í daj ní niganj 'yaj únj si aran' ruhua Señor. Hué si gahui' únj si gane únj, saní 'yaj únj si aran' ruhua Señor. <sup>10</sup> Daj si hua nian si guíniquin' darún' rian Cristo ngaa nagui'yaj yya sij si-gaquin' ni ngüi. Ní naru'ue Cristo rian né' xi'í si gui'yaj né' ngaa hua ní'na' né' chruhua xungüi nan. Ní sisí sa' gui'yaj né', ní sa' naru'ue Cristo rian né'. Ní sisí quij gui'yaj né', ní quij naru'ue Cristo rian né'.

### El ministerio de la reconciliación

<sup>11</sup> Xi'í si nagui'yaj yya Señor si-gaquin' ni ngüi, ní 'yaj fuerza únj sisí nancicaj ruhua ni ngüi nga si-gaquin' ni sij. Ní ni'i sa' Yan'anj daj hua niman únj. Ní huin ruhuāj sisí guini'i ni é re' daj hua niman únj nej. <sup>12</sup> Nitaj si huin ruhua únj ga'mi sa' ruhua' yún únj xi'í ni man'an únj. Maan si huin ruhua únj sisí gahuin niā' ruhua ni é re' nga únj. Ngaa ní ga'ue danicaj ni é re' 'ngo nuguan' rian ni tsínj nahuij ruhua sisí gahuin achij ni sij, ruhua ni sij. Ní nitaj si nahuij ruhua ni sij daj hua niman ni sij. <sup>13</sup> Ní sisí sinúnj únj, ruhua ni sij, ní hué daj huin únj xi'í si nico' únj Yan'anj. Ní sisí nitaj sinúnj únj, ní hué daj huin únj xi'í si huin ruhua únj sisí gahui sa' ni é re'.

<sup>14</sup> Ní xi'í si 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né', ní huin ruhua únj dagahuin únj nuguan' a'nin' Cristo sun rian únj. Ní gahuin yya ruhua únj sisí gahui' urin sij xi'í daran' ni ngüi. Ní xi'í si gahui' Cristo, ní gahui' nuguan'an daran' né' nga sij. <sup>15</sup> Ní gahui' Cristo xi'í daran' ni ngüi sisí ngaa mán ni sij, ní si gachej ni sij si-chrej man'an ni sij. Saní gache ni sij si-chrej Cristo. Daj si gahui' Cristo, ní ganánij sij xi'í ni sij.

<sup>16</sup> Xi'í daj asij yyaj, ní si gani ruhua únj xi'í ni ngüi daj rún' rugüi' nnee cúj ni sij. Ní núnj si hué daj gani ruhua únj xi'í Cristo asij sini, saní yyaj ní sé daj gani ruhua únj xi'í sij mánj. <sup>17</sup> Hué dan ní sisí nicaj dugüi' 'ngo tsínj daj nga Cristo, ní hua ganahuin naca niman sij. Nitaj si 'yaj sij daj rún' gui'yaj sini sij. Daj si ganahuin naca daran'anj, gui'yaj Cristo.

<sup>18</sup> Ní daran' nan 'na' rian Yan'anj. Ní xi'í Cristo, ní gui'yaj Yan'anj sisí gahuin nuguan'an né' nga Yan'anj. Ní riqui Yan'anj sun rian únj sisí ga'mi únj nuguan' sa' rian ni ngüi sisí ga'ue gahuin nuguan'an ni ngüi nga Yan'anj. <sup>19</sup> Hué dan ní xi'í si gane nuguan'an Yan'anj nga Cristo, ní gui'yaj Yan'anj sisí gahuin nuguan'an né' nga Yan'anj. Ní nitaj si xacaj Yan'anj cuenta nga si-gaquin' ni ngüi. Ní riqui Yan'anj sisí ga'mi únj nuguan' sa' daj rian ni ngüi.

<sup>20</sup> Ngaa ní hué únj huin tsínj 'na' a'mi si-nuguan' Cristo rian ni ngüi. Ní huin ruhuaj gata sisí riqui Yan'anj nuguan' ga'mi únj xi'í man'an Yan'anj. Ngaa ní achínj jni'yaj únj rian án re' nga si-xugüi Cristo sisí gahuin nuguan'an ni é re' nga Yan'anj. <sup>21</sup> Ní a 'ngo gaquin' nun gui'yaj Cristo. Saní gui'yaj Yan'anj sisí gahuin Cristo 'ngo tsínj da'ui gaquin' gahui' sij xi'í né'.

Ngaa ní xi'í Cristo, ní gahuin sa' niman né' rian Yan'anj xi'í si nicaj dugüi' né' nga sij.

**6** Ngaa ní nicaj dugüi' únj 'yaj sun nuguan'an únj nga Yan'anj. Ní achínj jni'yaj únj rian án re' sisí si nahuin ra'a yun a ni é re' sinduj gui'yaj Yan'anj rian án re' mánj. <sup>2</sup> Daj si nuguan' nan huin nuguan' ga'mi Yan'anj:

Gunünj nuguan' gachínj jni'yáj re' riánj ngaa huin ruhuāj gui'yā sinduj rián re'.

Ní chracuí man'án re' güi ngaa huin ruhuāj nacā ni ngüi.

Daj gataj Yan'anj asij ná.

Hué dan ní yyaj huin güi huin ruhua Yan'anj gui'ya sinduj rian ni ngüi. Ní yyaj huin güi huin ruhua Yan'anj ganaca ni ngüi nej.

<sup>3</sup> Ní hua cuidado únj nga si-chrej man'an únj. Daj si na'uej ruhua únj sisí ga'mi quij ni ngüi nga xi'í sun riqui Yan'anj rian únj. <sup>4</sup> Ní xi'í daran' si 'yaj únj, ní ga'ue xacaj á re' cuenta sisí 'yaj sun únj si-sun Yan'anj. Ní a'nin' ruhua únj nga ni sayun ran' únj. Ní ngaa 'yaj sun únj, ní achin rasun rian únj. Ní xu'ui' niman únj. <sup>5</sup> Ní duguayun ni sij nne' únj. Ní arij ni sij ducuaga' únj. Ní nahuin yu' ni ngüi a'mi huee ni sij rian únj. Ní 'yaj sun nucaj únj. Ní hua güi nitaj si atoj únj nnej. Ní hua güi nitaj si hua ní'nij xa únj nej. <sup>6</sup> Saní hua sa' si-chrej únj. Ní ni'i únj nuguan' xanga' nej. Ní a'mi sa' únj rian ni ngüi. Ní a'mi naj únj nej. Ní nne Espiritu Santo chruhua niman únj nej. Ní 'i xanga' ruhua únj ni'yaj unj ni ngüi. <sup>7</sup> Ní a'mi únj nuguan' xanga' rian ni ngüi. Ní Yan'anj 'yaj si nucaj si-nuguan' únj. Ní 'yaj gana únj rian síchre xi'í si hua nica si-nuguan' Yan'anj a'mi ni únj. <sup>8</sup> Ní 'ngo güi, ní a'mi sa' ni sij xi'í únj. Ní ango güi ni a'mi quij ni sij. Ní ataj ni sij sisí nuguan' nne a'mi únj. Saní a'mi únj nuguan' xanga'. <sup>9</sup> Ní núnj si ni'i sa' ni ngüi únj, saní 'yaj ni sij sisí nun ni'i ni sij únj. Ní ani ruhua únj sisí gahui' únj. Saní hua gué mán únj. Ní ni únj huin castigo 'yaj ni sij. Saní sé si dagahui' ni sij únj mánj. <sup>10</sup> Ní núnj si nani ruhua únj xi'í sayun ran' únj, saní niganj hua niā' ruhua únj rian Yan'anj. Ní rún' huaj sisí aco ran' únj. Saní nahuin ra'a nico ni ngüi sinduj, 'yaj únj. Rún' huaj sisí ní a 'ngo ni rasun nicaj únj. Saní daran'anj nicaj únj.

<sup>11</sup> Tsínj mán xuman' Corinto huin a ni é re'. Ní ga'mi renga' únj rian án re'. Nun gari huí únj a 'ngo ni nuguan' huí chruhua niman únj ngaa ga'mi únj rian án re' mánj. <sup>12</sup> Nitaj ni nuguan' huí nicaj únj xi'í ni é re'. Saní nicaj ni é re' nuguan' huí xi'í únj. <sup>13</sup> (Ní daj rún' 'yaj 'ngo chrej né' nga da'nij sij, ní hué daj huin ruhuāj ni'yā á re'.) Xi'í daj ní achínj jni'yā rian án re' sisí ga'mi renga' ni é re' nga únj daj rún' a'mi renga' únj nga á re' aj.

### Somos templo del Dios viviente

<sup>14</sup> Ní ngaa nicaj dugüi' ni é re' nga ni ngüi nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, ní si gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni sij. Daj si nitaj si nicaj dugüi' nuguan' hua nica nga nuguan' nitaj si hua nica mánj. Nitaj si nicaj dugüi' yan'an nga si rumi' mánj. <sup>15</sup> Ní si ga'ue gani uyan

ruhua Cristo nga sichre. Ni si ga'ue gani uyan ruhua 'ngo tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj nga 'ngo tsínj nun xuman ruhua mánj. <sup>16</sup> Ni huin né' ni ngüi nico' Yan'anj. Ni nitaj si nicaj dugüi' né' nga ni yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi. Daj si hué niman né' huin si-nuhui Yan'anj xanga'. Ni hué daj gataj Yan'anj asij ná:

Gañej scanij ni sij.

Ni gachē nga ni sij.

Ni huēj gahuin Dan'anj ni sij.

Ni gahuin ni sij ni ngüi nico' man'anj.

Daj gataj Yan'anj xi'í né' ni tsínj nico' Yan'anj.

<sup>17</sup> Ni hué daj gataj Señor nej:

Gahui ni é re' scanij ni tsínj xi'í.

Ni gahuin ni ni é re' nej.

Ni si gatsi ni é re' ni a 'ngo si quij mánj.

Ngaa ni nahuin ra'aj ni é re' aj.

<sup>18</sup> Ni gahuin chrej ni é re' man'anj.

Ni gahuin da'ni sno'oj nga da'ni xanāj ni é re'.

Hué daj gataj Señor nicaj daran' fuerza.

**7** Hué dan ni huin in re' ni tsínj nicaj dugüi' nga únj. Ni hué ni nuguan' nan huin nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga né'. Xi'í daj ni ga cuidado né' sisi si gui'yaj né' gaquin' nga nnee cúj né' nga niman né' nej. Ni xi'í si nun yan'anj né' Yan'anj, ni nagi'yaj sa' niganj né' niman né'.

### Regocijo de Pablo al arrepentirse los corintios

<sup>2</sup> Huin ruhua únj sisi guinicaj dugüi' ni é re' nga únj. Ni a 'ngo ni é re' nun guiran' sayun gui'yaj únj mánj. Ni nun digya' yun'unj únj ni a 'ngo ni é re' nej. <sup>3</sup> Sé nuguan' nan a'mi rian án re' sisi ga'mi gaquin' rian án re' mánj. Daj si hua gatā gunun a ni é re' asij sini sisi 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Ni ga'uej ruhuāj sisi guiman nuguan'an né'. Ni ga'uej ruhuāj gahui' nuguan'an né'. Sanj 'ngo 'i ruhuāj ni'yā a ni é re'. <sup>4</sup> Ni ani guē ruhuāj sisi guiyaj sa' ni é re'. Ni xi'í ni é re' huin niā' ruhuāj. Ni huin din'inj ruhuāj xi'í a ni é re'. Ni nunj si ran' únj nico sayun, sanj huin niā' ruhua únj.

<sup>5</sup> Ni asij ngaa guisij únj estado Macedonia, ni nitaj rian naránj ruhua únj mánj. Ni nin' gachra', ni ran' únj sayun achéj únj anj. Daj si chran' yun'unj ni ngüi únj. Ni guxu'ui' niman únj nej. <sup>6</sup> Sanj Yan'anj 'yaj si nari' nucaj né' ngaa nani ruhua né'. Xi'í daj ni gui'yaj Yan'anj sisi ga'na' tsínj gu'naj Tito rian únj. Ni ganari' ruhua únj, gui'yaj sij. <sup>7</sup> Ni sé urin si ga'na' Tito gui'yaj si nahuin niā' ruhua únj. Sanj nahuin niā' ruhua únj xi'í si huin niā' ruhua sij ni'yaj sij ni é re' nej. Ni nata' sij rian únj sisi nin' ruhua huin ruhua ni é re' guini' ruhua' yún ni é re' únj. Ni nata' sij sisi nani ruhua á re' xi'í gaquin' daj. Ni huin ruhua á re' xi'í únj. Ni daran' ni nuguan' daj gui'yaj sisi ducu gahuin niā' ruhuāj.

<sup>8</sup> Ni nunj si ganani ruhua ni é re', gui'yaj yanj carta ga'nī huaj rian án re', sanj nitaj si nanicaj ruhuāj nga gatā gunun a ni é re' mánj. Daj xanga' ni asij sini nanicaj ruhuāj doj ngaa guini'tnj sisi doj guē güi ganani ruhua á re', gui'yaj yanj daj. <sup>9</sup> Sanj yyaj ni huin niā' ruhuāj. Sé si huin niā' ruhuāj xi'í si ganani ruhua á re'.

Sanj huin niā' ruhuāj xi'í si nanico' a ni é re' Yan'anj, gui'yaj si ganani ruhua á re'. Daj si garan' ruhua Yan'anj ngaa gani ruhua á re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Hué dan ni nitaj 'ngo xi'í gui'yaj yanj daj, gui'yaj únj nga ni é re' mánj. <sup>10</sup> Ni ngaa nani ruhua né' xi'í si-gaquin' né' daj rún' huin ruhua Yan'anj gui'yaj né', ni nācaj Yan'anj né' xi'í si nanicaj ruhua né'. Ni nitaj si huaj si gani ruhua né' si nun gui'yaj sa' né'. Sanj sisi ganani ruhua né' daj rún' nani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi, ni gahui' né', gui'ya. <sup>11</sup> Ni ganani ruhua á re' xi'í gaquin' daj daj rún' huin ruhua Yan'anj. Ni ni'ni ni é re' yyaj sisi dugu'naj gui'yaj Yan'anj nga ni é re'. Daj si huin ruhua á re' gui'yaj sa' ni é re'. Ni ga'-man ruhua á re' nga gaquin' daj. Ni hué daj guxu'ui' ni é re' ni'yaj á re' xi'í gaquin' daj. Ngaa sīj ni huin ruhua á re' guini'yaj á re' man'anj. Ni ga'uej a ni é re' sisi gahuin castigo tsínj gui'yaj gaquin' daj. Hué dan ni xi'í daran' nan, ni hua digyān yya ni é re' sisi nitaj si da'ui a ni é re' gaquin' ga mánj.

<sup>12</sup> Hué dan ni ngaa ga'nī yanj daj huaj rian án re', ni nun gani ruhuāj xi'í tsínj gui'yaj gaquin' daj nga tsínj guiran' sayun xi'í gaquin' gui'yaj tsínj daj. Sanj gui'yā yanj daj sisi xācaj ni é re' cuenta rian Yan'anj sisi hua yya nahuij ruhua únj xi'í ni é re' aj. <sup>13</sup> Daran' nan 'yaj sisi nahuin niā' ruhua únj.

Hué dan ni gahuin niā' ruhua únj doj xi'í si hua niā' ruhua tsínj gu'naj Tito. Daj si ganari' ruhua sij, gui'yaj daran' ni é re'. <sup>14</sup> Ni hua gatā gunun Tito sisi huin niā' ruhuāj ni'yā á re'. Ni nun gahuin na'ā nga nuguan' ga'mī xi'í ni é re'. Ni daj rún' huin xanga' daran' si gataj únj gunun á ni é re', ni hué daj huin xanga' si gataj únj rian Tito sisi huin niā' ruhua únj nga ni é re'. <sup>15</sup> Ni gahuin 'i ruhua Tito ni'yaj sij doj ni é re' ngaa nannun ruhua sij daj dagahuin ni é re' si-nuguan' sij, ni da guxu'ui' a ni é re', gui'yaj nuguan' daj. Ni nin' ruhua guinicaj ni é re' 'ngo ducuánj sa' nga sij ngaa guisij sij rian man án re'. <sup>16</sup> Ni gahuin niā' ruhuāj xi'í si ni'tnj sisi dagahuin a ni é re' daran' nuguan' digyānj rian án re'.

### La ofrenda para los santos

**8** Yyaj ni huin ruhua únj nata' únj rian án re' daj gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni ngüi nico' Yan'anj man estado Macedonia huin in re' jnánj né' nga xica'uij né'. <sup>2</sup> Ni nunj si nico sayun guiran' ni sij, sanj gahuin niā' ruhua ni sij. Ni nunj si yaco ran' nin' ruhua ni sij, sanj ofrenda gui'yaj ni sij huin daj rún' huin si-ofrenda ni xuru'ue.

<sup>3</sup> Huēj huin testigo sisi ga'ui' ni sij daran' si ga'ue ga'ui' ni sij. Ni ngaa guisij ga'ui' ni sij daran' daj, ni huaj ga'ui' ni sij doj. <sup>4</sup> Ni ducu gachínj jni'yaj ni sij rian únj sisi ga'ue chracuij ni sij ango ni ngüi sa' nico' Yan'anj. <sup>5</sup> Ni gui'yaj sa' ni sij daj nga si gana'uij únj si gui'yaj ni sij. Daj si hua sini naga'ui' ni sij man'an ni sij rian Señor. Ngaa ni naga'ui' ni sij man'an ni sij rian ni únj nej daj rún' aran' ruhua Yan'anj.

<sup>6</sup> Xi'í daj gataj snan'anj únj rian Tito sisi nācaj sij san'anj gui'yaj ni é re' ofrenda daj rún' gaxi'i sij gui'yaj sij asij sini nga á re' huin 'ngo sinduj 'yaj á re' rian ni

ngüj yaco ran' daj. <sup>7</sup> Nj gahuin chrün sã' á re' ga'j nuguan'. Daj si xuman sã' ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Nj a'mi sã' á re'. Nj ni'i sã' á re' nej. Nj hua niã' ruhua á re' gui'yaj sun a ni é re' si-sun Yan'anj. Nj 'i ruhua á re' ni'yaj á re' únj nej. Ngaa nj daj rún' gahuin chrün sã' á re' ngã ni nuguan' nan, nj hué daj gui'yaj sã' á re' ngã ofrenda ga'ui' ni é re' rian ni ngüj yaco ran' daj.

<sup>8</sup> Nitaj si a'nij sun rian án re' ngã nuguan' nan. Maan si huin ruhuãj sisi guini'i a ni é re' daj 'yaj sã' ango ni ngüj. Ngaa nj ga'ue digyán ni é re' sisi hua yya 'i ruhua man'an ni é re' ni'yaj á re' ni ngüj yaco ran' da aj. <sup>9</sup> Daj si hua ni'i a ni é re' sinduj gui'yaj Señor Jesucristo ngã né'. Asij sini nj gahuin sij xuru'ue. Sanj nagui'yaj niqúi sij man'an sij xi'f né'. Ngaa nj xi'f si gahuin niqúi sij, nj gahuin xuru'ue né' güenda niman né', gui'yaj sij.

<sup>10</sup> Hué dan nj riqui 'ngo ducúanj rian án re' daj huin ruhuãj si gui'yaj á re'. Asij goj nj gaxi'i a ni é re' gui'yaj á re' ni ofrenda. Nj huin ruhua á re' gui'yaj á re' daj.

<sup>11</sup> Ngaa nj yyaj nj djsij a ni é re' ngã si gaxi'i ni é re' gui'yaj á re' daj. Nj daj rún' gahuin niã' ruhua á re' chracuij a ni é re' asij sini, da'nga' daj djsij a ni é re' ngã sun daj. Nj chracuij a ni é re' san'anj daj rún' nicaj á re'. <sup>12</sup> Daj si sisi huin xanga' ruhua 'ngo tsínj daj gui'yaj sij ofrenda, nj nahuin ra'a Yan'anj ofrenda daj ngaa a'ui' sij daj rún' ga'ue ga'ui' sij. Nitaj si ana'uij Yan'anj ga'ui' né' sisi nitaj nicaj né' mánj. <sup>13</sup> Na'uej ruhuãj sisi guiman sã' ango ni ngüj, gui'yaj a ni é re' sisi gahuin niqúi ni é re' mánj. <sup>14</sup> Maan si huin ruhua únj sisi uyan guinica' á re' ngã ni ngüj daj. Yyaj ni nicaj ni é re' si achin rian ni ngüj daj. Nj ango yún nj guinica' ni sij si achin rian án re'. Hué ducúanj da huin nj uyan ga' á re' ngã ango ni ngüj nico' Yan'anj anj. <sup>15</sup> Nj hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej: "Nun gyna rian tsínj naran' nico. Nj nun gachin rian tsínj naran' doj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>16</sup> Nj a'uij si guruhua Yan'anj sisi uyan huin ruhua nungüej únj Tito sisi nahuij ruhua nungüej únj xi'f a ni é re', gui'yaj Yan'anj. <sup>17</sup> Nj garáj xina sij ngã si gachínj jni'yã rian sij. Nj hua niã' ruhua sij guisij ni'yaj sij ni é re', si hué daj huin ruhua man'an sij.

<sup>18</sup> Nj a'nij únj jnánj né' huaj nuguan'an ngã Tito rian án re'. Nj a'mi sã' daran' ni ngüj nico' Yan'anj man nün' gachra' xi'f sij. Daj si a'mi sã' sij si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sã'. <sup>19</sup> Nj nacui daran' ni ngüj nico' Yan'anj sij sisi guinica' dugüi' sij ngã únj gan'anj nicaj únj ofrenda daj rian ni ngüj niqúi. Nj hué daj 'yaj únj sisi ga'mi sã' ni ngüj rian Señor. Nj digyán únj sisi huin ruhua únj chracuij únj ni ngüj niqúi, ruhua únj nej. <sup>20</sup> Nj na'uej ruhua únj si ga'mi gaquin' ni ngüj rian únj xi'f ofrenda ga'ui' únj rian ni ngüj niqúi. <sup>21</sup> Xi'f daj nj 'yaj fuerza únj sisi gui'yaj sã' únj rian Señor ngã rian ni ngüj nej.

<sup>22</sup> Nj a'nij únj ango jnánj né' huaj ngã nungüej sij rian án re'. Nj hua ga'j digyán sij rian únj sisi hua yya huin ruhua sij gui'yaj sun sij si-sun Yan'anj. Nj huin ruhua sij gui'yaj sã' sij rian án re'. Daj si ani sã' ruhua sij xi'f a ni é re'. <sup>23</sup> Tsínj gu'naj Tito, nj tsínj nicaj dugüi' 'yaj sun

ngãj huin sij. Nj 'yaj sun sij rián re'. Nj xi'f nungüej tsínj daj, nj tsínj ga'nij ni ngüj nico' Yan'anj huin nungüej sij. Nj a'mi sã' ni ngüj xi'f Cristo, 'yaj nungüej sij. <sup>24</sup> Ngaa nj digyán án re' sisi yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' anin' sij. Ngaa nj guini'i ni ngüj nico' Yan'anj sisi hua yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' anin' sij. Nj guini'i anin' sij un sin huin, nj ga'mi sã'ãj xi'f a ni é re'.

<sup>9</sup> Nitaj si huaj si ga'nĩ 'ngo yanj huaj rian án re' xi'f ofrenda 'yaj á re' güenda ni ngüj sã' nico' Yan'anj. <sup>2</sup> Daj si hua ni'ínj sisi huin niã' ruhua á re' ga'ui' a ni é re' san'anj rian ni sí'. Nj ga'mi sã'ãj xi'f ni é re' rian ni jnánj né' huin ni tsínj man estado Macedonia. Nj gatã gunun ni sij sisi asij goj, nj hua ruhua ni tsínj man estado Acaya chracuij ni sij ni ngüj niqúi. Nj xi'f si hua ruhua á re' chracuij a ni é re', nj huin ruhua nico ni ngüj man estado Macedonia chracuij ni sij ni ngüj da nej.

<sup>3</sup> Sanj a'nĩ ni jnánj né' huaj rian án re' sisi naran' án re' san'anj güenda ofrenda daj. Daj si hua gatã gunun ni sij sisi hué daj gui'yaj á re'. Nj nitaj si huin ruhuãj sisi nuguan' sã' ga'mĩ xi'f ni é re' gahuin 'ngo nuguan' yun mánj. <sup>4</sup> Nj sisi guchij ngã go'ngo ni tsínj man estado Macedonia rian man ni é re' ngaa achin naran' ni é re' san'anj daj, nj guiri' únj si-na'aj. Nj gahuin na'aj doj man'an án re' xi'f nuguan' ga'mi únj sisi gahuin yya ruhua únj sisi ga'ui' a ni é re' san'anj rian ni ngüj yaco ran'.

<sup>5</sup> Xi'f daj nj gani ruhuãj sisi hua sini ni jnánj né' guisij ni'yaj sini rian man án re'. Nj chracuij ni sij sisi naran' ni é re' san'anj hua gataj yya á re' sisi chracuij a ni é re' guini'i ni ngüj. Ngaa nj guini'i ni ngüj sisi hua yya huin ruhua á re' ga'ui' a ni é re' ofrenda daj. Nj sé si ga'ui' a ni é re' xi'f si gui'yaj fuerza únj mánj.

<sup>6</sup> Gunun ruhua á re' sisi tsínj unun doj 'nij, nj doj tan' nãcaj sij. Nj tsínj unun nico 'nij, nj nico tan' nãcaj sij. <sup>7</sup> Nj daj ani ruhua go'ngo né', nj hué daj ga'ui' go'ngo né' san'anj. Nj sé si nani ruhua né' ga'ui' né' san'anj. Nj sé si da fuerza ga'ui' né'. Daj si 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüj hua niã' ruhua a'ui' san'anj daj. <sup>8</sup> Nj Yan'anj nu-cuaj si riqui daran' ni rasun sã' rian án re'. Ngaa nj ni-ganj ga' ni rasun achin rian án re'. Nj xi'f si riqui Yan'anj nico rasun sã' rian án re', nj ga'ue gui'yaj á re' daran' sun sã' rian ango ni ngüj nej. <sup>9</sup> Nj gataj si-nuguan' Yan'anj:

Tsínj u'yun chracuij ni ngüj yaco ran', nj nitaj aman guini'yun ruhua Yan'anj si sã' 'yaj sij ngã ni ngüj. Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>10</sup> Nj a'ui' Yan'anj 'nij rian tsínj unun nnaã. Nj a'ui' Yan'anj chra xã ni ngüj nej. Nj hué ducúanj daj huin sisi ga'ui' Yan'anj nico rasun sã' rian ni é re'. Hué daj nj ga'ue gui'yaj ni é re' sisi gahui sã' ni jnánj né' xi'f nuguan' sã' 'nã' rian án re', gui'yaj Yan'anj. <sup>11</sup> Ngaa nj gahuin nico nuguan' sã' rian án re'. Hué daj nj ga'ue ga'ui' ni é re' nico rian ni jnánj né'. Nj san'anj riqui ni é re' nicaj únj gan'anj únj ga'ui' únj rian ni jnánj né'.

<sup>12</sup> Daj si san'anj ga'ui' ni é re' daj, nj sé urin si achin rian ni ngüj nico' Yan'anj ga'ui' únj, sanj hué daj gui'yaj únj sisi ga'ui' ni sij si guruhua Yan'anj nej. <sup>13</sup> Nj xi'f sin-

duj 'yaj á re' daj, ni guini'i ni ngüi sisi dagahuin a ni é re' nuguan' sa' xi'f Cristo. Ni ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nej. Ni hué daj ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj xi'f si hua nia' ruhua á re' ga'ui' a ni é re' si'yaj á re' rian ni sij nga rian ango ni ngüi nej. <sup>14</sup> Ni gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj xi'f a ni é re'. Ni gahuin 'i ruhua ni sij guini'i ni sij a ni é re' xi'f si chracuij a ni é re' ni sij, gui'yaj Yan'anj. <sup>15</sup> Ni ga'ui' né' si guruhua Yan'anj xi'f si 'ueé nin' ruhua gui'yaj Yan'anj nga né'. Ni nitaj aman guiri' né' nata' né' daj hua sa' sinduj daj.

### Pablo defiende su ministerio

**10** Huéj huin Pablo. Ni huin ruhuāj gahuinj daj rún' huin Cristo. Ni ataj ni ngüi sisi ngaa nnēj scanij a ni é re', ni naj a'mī, ataj ni sij. Ni ngaa nitaj si nnēj nga á re', ni a'mi huéj rian yanj a'nī huaj rian án re', ataj ni sij. Ngaa ni xi'f si a'mi sa' Cristo, ni 'i ruhua sij ni'yaj sij né', <sup>2</sup> ni achinj jni'yā rian án re' sisi gui'yaj sa' ni é re'. Ngaa ni ngaa guisī rian man ni é re', ni si ga'mi huéj rian án re'. Daj si huin ruhuāj ga'mi huéj rian ni tsínj a'mi gaquin' xi'f únj sisi 'yaj únj daj rún' huin ruhua nnee cúj únj.

<sup>3</sup> Ni nunj si hua ni'na' nnee cúj únj, sanī nitaj si unun' nnee cúj únj nga sichre mánj. <sup>4</sup> Ngaa unun' únj, ni nitaj si da'a únj xiti daj rún' 'yaj ni tsínj man chruhua xungüi nan. Sanī da'a únj si-fuerza Yan'anj. Ni si-fuerza Yan'anj 'yaj sisi ga'ue gui'yaj gana né' rian daran' ni tsínj unun' nga Yan'anj. <sup>5</sup> Ni dere' únj daran' si-nuguan' ni tsínj unun' nga Yan'anj. Ni dere' únj daran' nuguan' aránj chrej rian ni ngüi gūnun si-nuguan' Yan'anj. Ngaa ni gahuin ruhua ni sij dagahuin ni sij rian Cristo, gui'yaj únj. <sup>6</sup> Ni ngaa dagahuin sa' á re' rian Yan'anj, ni hua ruhua únj gui'yaj únj castigo daran' ni ngüi na'uej ruhua dagahuin rian Yan'anj.

<sup>7</sup> Maan si ga cuidado ni é re' daj ani ruhua ni é re' xi'f únj. Ni sisi hua yya ruhua 'ngo ni é re' sisi nicaj dugüi' sí' nga Cristo, ni hua nian sisi xacaj sí' cuenta sisi daj rún' nicaj dugüi' sí' nga Cristo, ni da'nga' daj nicaj dugüi' únj nga Cristo nej. <sup>8</sup> Ni nunj si gachin ga'mī doj nga sun riqui Señor riānj, sanī si gahuin nā'a mánj. Daj si Señor riqui sun daj sisi gahuin nica niman án re', gui'yaj únj. Ni si gan'anj ni'ya á re' mánj.

<sup>9</sup> Na'uej ruhuāj sisi gani ruhua á re' sisi a'nī yanj carta huaj rian án re', ngaa ni gūxu'ui' ni é re', gui'yā mánj. <sup>10</sup> Ni ataj go'ngo a ni é re' sisi nuguan' nucuaj arúnj rian yanj carta guchij rian án re'. Ni nicaj sun ni carta daj nej. Sanī ngaa guisī rian man án re', ni nitaj si nucuaj si-nuguan'ānj. Ni nitaj si nicaj sun si a'mī, ataj ni sij nej. <sup>11</sup> Ni hua nian sisi xacaj tsínj a'mi daj cuenta sisi daj rún' hua nuguan' arun únj rian yanj carta ngaa nitaj si nne únj nga ni é re', ni hué daj ga nuguan' ga'mi únj rian án re' ngaa guisij únj rian man ni é re' aj.

<sup>12</sup> Xanga' ni nun guisij ruhua únj gataj únj sisi hua sa' únj daj rún' ataj ni tsínj a'mi sisi hua sa' ni sij. Daj si hua sa' ni sij ani ruhua ni man'an ni sij. Ni huin ruhua ni sij guini'i ni sij un tsínj gahuin rian scanij ni sij. Ni ataj ni sij sisi man'an ni sij huin ni tsínj sa' doj rian ango dugüi' ni sij. Tsínj ni'yun huin ni sij. <sup>13</sup> Sanī hua

cuidado únj ngaa a'mi únj sisi hua sa' si-sun únj. Daj si urin Yan'anj digyán daj hua si-sun únj. Ni a'mi únj daj rún' hua sun daj. Ni hué Yan'anj ga'nij sun rian únj sisi ga'mi únj nuguan' sa' rian án re'.

<sup>14</sup> Hué dan ni nun gan'anj únj rian na'uej ruhua Yan'anj gan'anj únj. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi guisij únj rian man án re'. Ni hua yya guisij sini únj ga'mi únj nuguan' sa' xi'f Cristo rian án re'. <sup>15</sup> Ni hua cuidado únj ngaa a'mi únj xi'f si-sun ango ni sij. Sanī ana'uij únj sisi gūxuman doj ruhua á re' guini'i a ni é re' Yan'anj. Ngaa ni ga'ue gui'yaj sun únj doj scanij ni é re' daj rún' huin ruhua Yan'anj sisi gui'yaj únj. <sup>16</sup> Ngaa ni ga'ue gan'anj ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj ango ni xuman' ne' rian xánj ni é re'. Daj si na'uej ruhua únj diguij únj si-sun ango ni tsínj daj. Ni nitaj si hua sa'aj sisi gataj únj sisi man'an únj gui'yaj sisi gui'yaj sun ango sí'.

<sup>17</sup> Ni sisi huin ruhua 'ngo tsínj daj ga'mi sa' sij xi'f man'an sij, ngaa ni gataj sij sisi sa' gui'yaj Señor nga sij. <sup>18</sup> Nitaj si ní'yanj si-nuguan' 'ngo tsínj ataj sisi sa' gui'yaj sij. Sanī ní'yanj sisi gataj Señor sisi hua sa' si gui'yaj 'ngo tsínj daj.

**11** Guinicaj a ni é re' 'ngo niman nico sisi ga'mi ni'yünj doj gūnun a ni é re'. Hué daj gui'yaj á re', ruhuāj aj. <sup>2</sup> Daj si daj rún' huin ruhua Yan'anj dugumij a ni é re', ni hué daj huin ruhuāj dugumij a ni é re' nej. Ni hua gui'yaj yyāj sisi guinicaj dugüi' ni é re' nga Cristo. Ni daj rún' gui'yaj 'ngo yun'unj xana hua sa' ngaa xacaj unj urin nica unj, ni hué daj huin ruhuāj sisi guinicaj dugüi' ni é re' nga Cristo aj. <sup>3</sup> Sanī ani xu'ui' ruhuāj nga ni é re' sisi digya' yun'unj sichre ni é re' daj rún' digya' yun'unj xucuáj yun'unj gū'naj Eva asij ná. Daj si nitaj si huin ruhuāj sisi duna ni é re' si guinicaj dugüi' ni é re' nga Cristo mánj. <sup>4</sup> Ga'uej ruhua a ni é re' sisi ga'na' ango tsínj ga'mi sij ango nuguan' xi'f Jesús rian án re'. Ni nini huin nuguan' daj nga nuguan' ga'mi únj rian án re'. Ni hua nia' ruhua ni é re' nahuin ra'a ni é re' ango nane, sanī sé Espíritu Santo huin mánj. Ni nini hua ango nuguan' nahuin ra'a ni é re'. Sanī sé daj rún' hua si-nuguan' Yan'anj nahuin ra'a sini ni é re' daj hua mánj. Ni a'nin' ruhua á re' sisi guinico' a ni é re' ango nuguan' daj. <sup>5</sup> Ni ani ruhuāj sisi ní'yanj si-nuguan'ānj daj rún' ní'yanj si-nuguan' ni tsínj huin achij nico' ni é re' daj. Ni apóstol achij huin ni sij, ruhua ni sij. Sanī huin achij nne ni sij. <sup>6</sup> Ni nunj si achin ango nuguan' nachran' ga'mi sa'āj rian ni ngüi, sanī gahuin chrun sa'āj xi'f nuguan' sa'aj. Ni hua xacaj á re' cuenta sisi hué daj huin, gui'yaj únj.

<sup>7</sup> Ni'i ni é re' sisi nun ga'nē san'anj rian án re' ngaa ga'mī si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa' rian án re'. Ni gahuin rian án re', gui'yā. Ni gunā da rucu. Ngaa ni gaquin' gui'yā rian án re', ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. <sup>8</sup> Ni ga'nē si-san'anj ango ni ngüi nico' Yan'anj huin ni ngüi man ango xuman'. Ni riqui ni sij san'anj daj sisi ga'ue gui'yaj sūnj rian án re'. <sup>9</sup> Ngaa guimán né', ni gachin 'ngo rasun riānj, sanī nun garasūnj rian go'ngo ni é re' mánj. Daj si ni jnánj né' 'na' estado Macedonia, ni riqui ni sij si gachin riānj. Ni nun



garasúnj rian ni é re' mánj. Ni hué daj ga gui'yā, ruhuāj aj.

<sup>10</sup> Ni xi'í si nne Cristo ngāj, xi'í daj ni'i a ni é re' sisi xānga' nuguan' a'mī rian án re'. Ni gataj snan'ān rian án re' sisi nitaj aman gataj ni ngūi mán estado Acaya sisi ga'nē san'anj rian án re' mánj. <sup>11</sup> Ni un sin huin, ni a'mī nuguan' nan, ruhua á re' únj. Sisi ruhuaj, ni nitaj si 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Sé daj huin mánj. Daj si Yan'anj ni'i sisi hua yya 'i ruhuāj ni'yā ni é re' aj.

<sup>12</sup> Ni ga gue gui'yā daj rún' 'yā. Ngaa ni sī ga'ui' únj chrej rian ni tsínj chéj nana'ui' sisi uyan ga ni sij nga únj. A'mī xācan ni sij. Sanī sé uyan huin ni sij nga únj. <sup>13</sup> Ni a'mi yya ni sij sisi huin ni sij apóstol huin tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo. Tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Daj si 'yaj ni sij sisi a'mi ni sij si-nuguan' Cristo. Sanī sé daj huin mánj. <sup>14</sup> Ni sé urin ni sij 'yaj daj. Daj si man'an sichre 'yaj si ángel xiguin sa' huin sij. <sup>15</sup> Ni daj rún' 'yaj sichre, ni hué daj 'yaj ni tsínj daj nej. Ni huin ruhua ni sij sisi gani ruhua ni ngūi sisi 'yaj nica ni sij. Ni daj rún' hua quij si-chrej ni sij, ni hué daj guiran' ni sij castigo nej.

### Sufrimientos de Pablo como apóstol

<sup>16</sup> Gataj ruhua' yūnj sisi sī gani ruhua á re' sisi sinūn. Ni sisi hué daj ani ruhua á re', ni ga'nin' ruhua ni é re' sisi ga'mī daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj. Ngaa ni hué daj ga'ue ga'mi sa'āj xi'í si-sūnj. <sup>17</sup> Ni sé Señor riqui sisi hué daj ga'mī mánj. Sanī maan si a'mī daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj. Ni hué ducuánj daj ga'ue ga'mi xācānj doj xi'tj. <sup>18</sup> Ni hua ga'i ni tsínj a'mi sa' xi'í ni man'an ni sij. Ngaa ni hué daj ga'mi sa'āj rian án re' xi'tj nej. <sup>19</sup> Daj si ani ruhua á re' sisi ni'i sa' á re'. Sanī a'nin' ruhua á re' sisi ga'mi ni tsínj sinúnj rian án re'. <sup>20</sup> Ni a'nin' ruhua á re' sisi gui'yaj sun ni é re' rian ni tsínj daj ngaa xa ni sij si-san'anj ni é re'. Ni digya' yun'unj ni sij ni é re' nej. Ni nitaj si ní'yanj ni é re', ataj ni sij nej. Ni ra'ui ni sij rian án re' nej. <sup>21</sup> Ni nūnj si huin nā'ā ga'mī nuguan' nan, sanī nun gahuin nucua'j únj gui'yaj únj daj rún' gui'yaj ni tsínj daj.

Ni sisi guisij ruhua ni sij ga'mi sa' ni sij xi'í ni man'an ni sij, ni hué daj ga'mi sa'āj xi'tj, (nūnj si ga'mī daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj). <sup>22</sup> Hué ni sij huin ni tsínj hebreo, ataj ni sij ní'. Ni huēj huin tsínj hebreo nej. Ni hué ni sij huin ni tsínj israelita, ataj ni sij ní'. Ni huēj huin tsínj israelita nej. Ni hué ni sij huin da'ni si'ni Abraham, ataj ni sij ní'. Ni huēj huin nej. <sup>23</sup> Ni 'yaj sun ni sij si-sun Cristo, ataj ni sij ní'. Hua'j 'yaj sūnj si-sun Cristo nga si 'yaj ni sij (nūnj si a'mī nuguan' nan daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj). Ni hua'j gui'yaj sūnj si gui'yaj ni sij. Ni ducu duguayun ni tsínj nicaj sun man'ānj. Ni hua'j gunūnj ducuaga' si gunun ni sij. Ni nico' hua'j ruhua gahu'j, sanī nun gahu'j mánj. <sup>24</sup> Guisij un'un' yya huin si duguayun ni tsínj israelita ico xinun' gan'anj nne' man'ānj. <sup>25</sup> Ni hua'nij duguayun ni sij rutsj xirāj. Ni ango yún ga'ui' ni sij yej man'ānj. Ni guisij hua'nij naga' riqo daqui nnee nūnj huā. <sup>26</sup> Ni gachēj nin' ruhua. Ni hua sayun ngaa gachē chrej ngaa gara quin nnee. Ni man ni tsínj 'na' anéj chrej nej. Ni hua sayun guini'tnj

riqui ni xuman' nga riqui quij nej, nga rian nnee yan'anj nej. Ni hua sayun gui'yaj ni tsínj digya' yun'unj gataj ni sij sisi hué sij huin jnánj né'.

<sup>27</sup> Ni ducu gui'yaj sūnj. Ni guiran'ānj sayun nej. Ni guisij ga'i nun ga'ue gatō. Ni da'aj gūi gachin xi'na riqu'j. Ni nago'ōj nnee. Ni guisij ga'i nun xāj. Ni guiran'ānj sayun, gui'yaj nuhuij xi'í si nitaj si-gan'ānj. <sup>28</sup> Ni sayun nan ran'ānj nga ango ni sayun. Daj si da go'ngo gūi, ni nahuij ruhuāj ni'yā daran' ni ngūi nico' Yan'anj man go'ngo xuman'. <sup>29</sup> Ni sisi hua 'ngo tsínj a'-nan', ni daj rún' ran' sij, ni hué daj ran' man'ānj nej. Ni sisi gui'yaj 'ngo tsínj daj gaquin', gui'yaj dugūi' sij, ni a'man ruhuāj ni'yā tsínj gui'yaj daj.

<sup>30</sup> Ni sisi ga'mi sa'āj xi'tj, ni maan si ga'mi sa'āj xi'í si nitaj fuerza riānj. Yan'anj 'yaj sisi ga'ue gui'yaj sūnj. <sup>31</sup> Ni ni'i Yan'anj si a'mī nuguan' xānga'. Ni Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. Ni hua nian sisi niganj ga'mi sa' né' xi'í Yan'anj. <sup>32</sup> Ngaa gan'ān xuman' Damasco, ni gobernado 'yaj sun rian rey Aretas, ni ga'nin' sí' sun rian ni policía sisi dugumi ni sij, ni guida'a ni sij man'ānj. <sup>33</sup> Sanī chracuij go'ngo ni tsínj man xuman' daj man'ānj. Ni dinij ni sij xuguti nūnj daj rian 'ngo yu'uj taj rian xingá yej ganicaj du'ua xuman' daj. Ngaa ni ganantj rian gobernado daj.

### El aguijón en la carne

**12** Nitaj si hua sa'aj sisi ga'mi sa' né' xi'í man'an né'. Sanī ga'mī xi'í ni rasun gurugūi' riānj. Ni ga'mī xi'í si digyán Señor riānj. <sup>2</sup> Hué dan ni ni'tnj 'ngo tsínj xuman ruhua ni'yaj Cristo. Ni guisij xigan'anj yo', ni gahui tsínj daj gan'anj gan' sij xata', gui'yaj Yan'anj. Ni da hua'nij xata' gahui sij gan'anj sij. (Ni nun ni'tnj sisi gan'anj nnee cúj sij nga sij, asi maan nane nūn ni-man sij gan'anj. Urin Yan'anj ni'i nánj.) Ni huēj huin tsínj daj. <sup>3-4</sup> (Ni xānga' urin Yan'anj ni'i sisi gan'anj nnee cū nga man'ānj, asi maan nane nūn nimānj gan'anj.) Sanī ni'tnj sisi gan'ān rian hua sa' xata' rian gunūnj ni nuguan' hua sa'. Ni na'uej ruhua Yan'anj sisi nāta' a 'ngo ni ngūi daj hua ni nuguan' sa' daj.

<sup>5</sup> Ni ga'ue ga'mi sa'āj xi'í si guiran'ānj. Sanī sé xi'tj ga'mi sa'āj. Maan si ga'mi sa'āj xi'tj si nitaj fuerza riānj. Yan'anj 'yaj sisi ga'ue gui'yaj sūnj. <sup>6</sup> Ni sisi huin ruhuāj ga'mi sa'āj xi'tj, ni sé 'ngo nuguan' ni'yun huin ga'mī mánj. Daj si si-nuguan'ānj huin nuguan' xānga'. Sanī sé daj gui'yā mánj. Daj si hua guini'i ni ngūi daj hua si-sūnj nga si-nuguan'ānj. Ni nitaj si huin ruhuāj sisi gani ruhua ni ngūi sisi hua'j hu'nj xi'í si-sūnj nga ni nuguan' ga'mī rian ni sij mánj. <sup>7</sup> Ni hua sa' nin' ruhua nuguan' digyán Yan'anj riānj.

Ngaa ni guida'a 'ngo xi'í man'ānj sisi sī gui'yaj nnēj, gui'yaj Yan'anj. Ni daj rún' 'yaj 'ngo tanj ngaa atuj yun', ni hué daj ran'ānj, gui'yaj xi'í daj. Ni xi'í daj ga'na' rian sichre sisi sī ga'mi xācānj xi'tj mánj. <sup>8</sup> Ni guisij hua'nij yya gachínj jni'yā rian Señor sisi xi'ne xi'í a'nānj daj.

<sup>9</sup> Sanī gataj Señor gunūnj:

Gui'yā sinduj rián re'.

Ngaa ni ga'ue gunucua' re' si achin rián re'.

Ni ngüi nitaj fuerza rian, ni gahuin nucaj ni sij, gui'yaj si-fuerza man'anj. Daj gataj Señor gunünj.

Xi'í daj ni huin niā' ruhuāj ngaa nitaj fuerza riānj. Ngaa ni guini'i ni ngüi sisi si-fuerza Cristo 'yaj sisi hua fuerza riānj. <sup>10</sup> Xi'í si 'i ruhuāj ni'yā Cristo, ni huin niā' ruhuāj ngaa nitaj fuerza riānj. Daj si a'mi quij ni ngüi riānj nej. Ni achin ni rasun riānj. Ni chran' yun'unj ni ngüi yünj nej. Ni ran'anj sayun xi'í Cristo nej. Ni ngaa ani ruhuāj sisi nitaj fuerza riānj, ni hué hora daj gahuin nuca, 'yaj Yan'anj.

<sup>11</sup> A'mi da' rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj. Sanj gui'yaj á re' sisi hué daj ga'mi. Daj si hua niān si ga'mi sa' ni é re' xi'í si 'yā. Ni nünj si nitaj si ni'yān, sanj uyan ni'yān ngā tsínj huin achij a'mi si-nuguan' Yan'anj nico' ni é re'. Ni tsínj apóstol huin ni sij, ruhua á re'. Sanj maan si achij nne ni sij. <sup>12</sup> Ni gui'yā nuguan' nico rian ni é re'. Ni ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yā nej. Ni gui'yā ango si sa' scanij ni é re'. Ni daran' ni nuguan' nan digyán sisi huinj 'ngo apóstol huin tsínj a'mi si-nuguan' Jesu-cristo rian ni ngüi. Ni nun ga'nin' ruhuāj ngā sun gui'yaj sünj scanij a ni é re'. <sup>13</sup> Ni nun gatā gunun a ni é re' si hua nij ruhua á re' daj ngā ango ni tsínj nico' Yan'anj. Ni nun garasünj rian án re'. Ni xi'í daj ni sisi ruhuaj, ni hua nij ruhua á re' daj ngā ango ni tsínj nico' Yan'anj, ruhua á re'. Hué dan ni guinicaj á re' 'ngo ni-man nico ngā si-nuguan'anj.

#### Pablo anuncia su tercera visita

<sup>14</sup> Yyaj ni a hua chrünj guchi' ni'yā ruhua' yünj rian man án re'. Ni hué nan guisij huā'nij guchij rian man án re'. Ni nitaj si ruhuāj garasünj rian án re' mánj. Nitaj si nano'ōj rasun nicaj ni é re' mánj. Sanj nano'ōj ni man'an án re'. Ni daj rún' da'nī huin a ni é re' riānj. Ni sé da'nij né' nano' san'anj guiri' né' mánj. Sanj hua niān si nano' né' san'anj guiri' ni da'nij né'. <sup>15</sup> Ni hua niā' ruhuāj gutinj daran' si nicā xi'í niman án re'. Ni niganj hua ruhuāj gui'yaj sünj si-sun Yan'anj scanij a ni é re'. Ni nünj si nin' ruhua 'i ruhuāj ni'yā a ni é re', sanj doj 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj. <sup>16</sup> Ni nun garasünj rian án re' mánj. Sanj ataj go'ngo ni é re' sisi digya' yun'un ni é re' guida'a sun rian án re', ataj á re'. <sup>17</sup> Ni digya' yun'un ni é re' ngaa ga'nī ni tsínj guisij rian án re' ní'. Sé daj huin mánj. <sup>18</sup> Gachínj jni'yā rian tsínj gu'naj Tito sisi guisij ni'yaj sij rian man án re'. Ni ga'nī ango jnánj né' guisij ngā sij. Ni digya' yun'unj Tito ni é re' nej nánj ní'. Sé daj huin mánj. Daj si uyan gani ruhua nungüej únj Tito. Ni uyan gui'yaj nungüej únj sí'.

<sup>19</sup> Ni ani ruhua á re' sisi xu'ui' únj rian án re' xi'í si ga'mi a ni é re' gaquin' rian únj ní'. Sé daj huin mánj. Daj si ni'i Yan'anj daj a'mi únj. Ni xi'í si nico' únj Cristo, ni ga'mi únj nuguan' nan rian án re' xi'í si 'i ruhua únj ni'yaj únj a ni é re'. Daj si huin ruhua únj sisi guxuman sa' ruhua á re' guini'yaj á re' Yan'anj huin a ni é re' jnān ngā xica'uí. <sup>20</sup> Daj si nahuij ruhuāj sisi ngaa guisij rian man án re', ni si nari'tij ni é re' daj rún' huin ruhuāj. Ni hué daj ngā ni é re', ni si nari' ni é re' man'anj daj rún' huin ruhua á re' nej mánj. Daj si

nahuij ruhuāj sisi unun' dugüi' ni é re'. Ni huin xicoj ruhua ni dugüi' a ni é re' nej. Ni a'man ruhua ni dugüi' ni é re'. Ni huin yan'anj ruhua á re' nej. Ni a'mi snan'anj ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re'. Ni nuna ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re'. Ni a'mi nne ni é re' nej. Ni hua sayun rian án re' xi'í si unun' ni dugüi' ni é re'. <sup>21</sup> Ni nahuij ruhuāj sisi ngaa guchi' ruhua' yünj rian man ni é re', ni guiri'tij si-na'aj, gui'yaj Yan'anj xi'í a ni é re'. Ni sisi ruhuaj, ni gacōj xi'í ni é re' ngā gaquin' gui'yaj ga'i ni é re' asij ná. Daj si achin si ganani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. Ni gui'yaj quij go'ngo a ni é re'. Ni ga'mi go'ngo ni é re' ngā squira' ni é re'. Ni hua ango ni gaquin' quij gui'yaj go'ngo ni é re' nej.

**13** Hué nan guisij huā'nij huā rian man án re'. Da guisij nata' huij huā'nij testigo, ni ga'ue gui'yaj yya né' 'ngo gaquin'. <sup>2</sup> Ni daj rún' gataj sinij ngaa guisij huij guchi' ni'yā rian man án re', ni hué daj gataj ruhua' yünj rian án re' huin in re' ni tsínj gui'yaj ni gaquin' daj. Ni nitaj si nne ngā á re', sanj ataj snan'an gunun daran' a ni é re' sisi ngaa guisij rian man ni é re', ni si ga'mi xanj ngā ni é re' mánj. <sup>3</sup> Daj si huin ruhua á re' xacaj á re' cuenta sisi riqui Cristo nuguan' a'mi rian án re'. Si gani ruhua á re' sisi nitaj si nucaj Cristo scanij ni é re' mánj. Daj si nicaj Cristo fuerza scanij a ni é re'. <sup>4</sup> Xanga' ni yaco guiran' sij ngaa guinico' sij rian rugutsi. Sanj ganá'nij sij, ni nne nucaj sij yyaj, gui'yaj si-fuerza Yan'anj. Ni daj rún' guiran' Cristo sayun, ni hué daj ran' únj xi'í si nicaj dugüi' únj ngā sij. Sanj gahuin nucaj únj, gui'yaj si-fuerza Yan'anj. Ngaa ni ga'ue gui'yaj sun únj rian án re'.

<sup>5</sup> Guini'yaj sa' ni é re' man'an án re' sisi hua yya xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo. Ni xacaj á re' cuenta sisi hué daj huin. Nun ni'i a ni é re' sisi nne Cristo ni-man án re' ní'. Asj huin ni é re' tsínj digya' yun'unj sisi xuman ruhua ni é re' a'. <sup>6</sup> Ni huin ruhuāj sisi xacaj á re' cuenta sisi nitaj si digya' yun'unj únj mánj. <sup>7</sup> Ni achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisi si gui'yaj á re' ni a 'ngo si xi'i mánj. Ni sé si achínj jni'yaj únj daj rian Yan'anj sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'í únj. Sanj hué daj 'yaj únj sisi gui'yaj sa' niganj ni é re'. Ni nitaj si gahuin sisi gani ruhua ni ngüi sisi nitaj si ni'yanj si-nuguan' únj mánj. <sup>8</sup> Daj si si ga'ue guiranj únj rian nuguan' xanga'. Sanj huin ruhua únj sisi gunun ni ngüi urin nuguan' xanga'. <sup>9</sup> Xi'í daj ni huin niā' ruhua únj ngaa nitaj nico fuerza nicaj únj sisi hua ran ruhua man'an án re' ngā si-chrej Yan'anj. Ni achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisi gahuin sa' niman án re'. <sup>10</sup> Ni arünj nuguan' nan rian yanj a'nī huaj rian án re' ngaa achin guisij rian man án re'. Ngaa ni ngaa guisij, ni si gani ruhua á re' sisi 'ngo tsínj huee huinj xi'í si nicaj sünj mánj. Ni riqui Señor sun daj riānj sisi gahuin ran ruhua á re' ngā si-chrej Yan'anj. Ni sé güenda si gan'anj ni'ya ni é re' huin mánj.

#### Saludos y doxología final

<sup>11</sup> Yyaj ni ruhua nahuij nuguan' a'mi rian án re' huin in re' jnān ngā xica'uí. Gahuin niā' ruhua niman án re'. Ni dugu'nun' a ni é re' man'an án re' sisi gachej ni é re' 'ngo chrej sa'. Ni chracuij a ni é re' 'ngo nuguan' sa' ri-

an jnánj a ni é rē' sisī gāhuin nucuaj sij guñico' sij Yan'anj. Nī uyan gā niman daran' ni é rē' ngā dugüi' a ni é rē'. Nī gā din'inj ruhua á rē' nej. Ngaa nī gāne Yan'anj ngā á rē'. Daj si Yan'anj 'yaj sisī 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Nī gāhuin din'inj ruhua né', guī'yaj Yan'anj nej. <sup>12</sup> Nī gārun du'ua gō'ngo a ni é rē' ni dugüi' ni é rē' ngaa guī'yaj saludando a ni é rē' ni

dugüi' ni é rē'. <sup>13</sup> Daran' ni jnánj né' xuman ruhua ni'yaj Yan'anj a'níj 'ngo nuguan' rian án rē'. <sup>14</sup> Nī huin ruhuāj sisī guī'yaj Señor Jesucristo sinduj rian án rē'. Nī hué daj gā 'i ruhua Yan'anj nī'ya á rē' nej. Nī guñicaj dugüi' nīganj Espíritu Santo ngā ni é rē', ruhuāj aj. Amén.

# Gálatas

## Salutación

**1** Huēj huin Pablo. Nī huīnj 'ngō apóstol tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngūi. (Nī sé si ga'nij ni tsínj gan'anj ga'mī nuguan' daj rian ni ngūi mánj. Nī sé si garij sun ni sij man'ānj mánj. Sanī man'an Jesucristo nga Yan'anj garij sun man'ānj sisi gan'anj ga'mī nuguan' daj rian ni ngūi. Nī ganá'nij Jesucristo scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj huin chrej né'.) <sup>2</sup> Hué dan nī a'nij nuguan'an ni jnānj únj yanj carta nan rian án re' huin ín re' ni tsínj nico' Yan'anj mán estado Galacia. <sup>3</sup> Nī huin ruhua únj sisi gui'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo sinduj rian án re'. Nī ga din'inj ruhua únj nej. <sup>4</sup> Nī naga'ui' Jesucristo man'an sij gahui' sij xi'f si-gaquin' né' sisi gahuin nīni né' rian ni gaquin' quij mān chruhua xungūi gaquin' nan. Daj si hué daj huin ruhua Yan'anj huin chrej né' sisi gahuin nīni né'. <sup>5</sup> Nī-ganj ga'mi sa' né' rian Yan'anj. Amén.

## No hay otro evangelio

<sup>6</sup> Garáj yan'anj ruhuāj sisi gahuin yoō ni é re' nga ango nuguan', sisi sé huin nuguan' xanga'. Ni'i ni é re' sisi gui'yaj Cristo sinduj xi'f ni é re'. Nī gaquínj Yan'anj sisi guínico' ni é re' man'an Yan'anj. <sup>7</sup> Sanī xanga' nī nitaj ango nuguan' gui'yaj sisi ganini ni ngūi mánj. Maan si huin ruhua go'ngo ni tsínj sisi nāduna ni é re' xi'f si-nuguan' Cristo. Nī chran' yun'unj ni sij ni é re'. <sup>8</sup> Nī sisi ga'mi 'ngō tsínj ango nuguan' huin nīni nga nuguan' sa' ga'mi sinīj rian ni é re', nī ga ni'ya sij, gui'yaj Yan'anj. Nitaj si gahuin sisi huēj ga'mi ango nuguan' daj, asi 'ngō ángel 'na' xata'. Nī un tsínj nāduna si-nuguan' Yan'anj, nī ga ni'ya sí'. <sup>9</sup> Nī hua gatā, nī hué daj gataj ruhua' yūnj rian án re', sisi ga'mi 'ngō tsínj ango nuguan' huin nīni nga nuguan' sa' nahuin ra'a ni é re', nī gan'anj sij rian yan'an gunun sij.

<sup>10</sup> Huin ruhuāj sisi ga'mi sa' ni ngūi xi'tj, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. Maan si huin ruhuāj sisi ga'mi sa' Yan'anj xi'tj. Nī sisi huin ruhuāj sisi ga'mi sa' ni ngūi xi'tj, nī huin ruhuaj gata sisi nitaj si 'yaj sūnj rian Cristo mánj.

## El ministerio de Pablo

<sup>11</sup> Nī huin ruhuāj sisi xacaj á re' cuenta sisi si-nuguan' Yan'anj ga'mī rian ni ngūi, nī sé 'ngō si-nuguan' 'ngō ni tsínj huin, huin ni é re' jnān nga xica'uī. <sup>12</sup> Nun dī-gyán ni ngūi nuguan' daj riānj mánj. Nī nun gahuin chrūnj rian nī a 'ngō ni ngūi mánj. Sanī urin Jesucristo gui'yaj sisi guīni'tnj si-nuguan' sij.

<sup>13</sup> Nī hua gunun ni é re' daj gui'yā asij sini ngaa guinicōj si-nuguan' ni tsínj israelita. Nī nīn' ruhua chran' yun'ūn ni tsínj nico' Jesús. Nī gahuin ruhuāj sisi guere' daran' ni sij. <sup>14</sup> Nī gui'yaj fuerzāj nga si-dūcuanj ni tsínj israelita daj nga ango ni tsínj israelita uyan hua sij ngāj. Nī ducu dagahuīnj si-nuguan' ni xi únj.

<sup>15</sup> Sanī hua nacui Yan'anj man'ānj ngaa achin ga'ngā. Nī gui'yaj Yan'anj sinduj riānj xi'f si gaquínj Yan'anj man'ānj gui'yaj sūnj si-sun Yan'anj. <sup>16</sup> Nī garan' ruhua Yan'anj sisi guīni'tnj da'ni, nī gan'anj ga'mī si-nuguan' Yan'anj scanij ni ngūi 'na' anéj chrej. Sanī nun gan'anj ga'mī nga a 'ngō ni tsínj mánj. <sup>17</sup> Nī nun gan'ān xuman' Jerusalén rian mān ni apóstol ni tsínj gan'anj ga'mi sini si-nuguan' Yan'anj daj nga nuguan' ga'mi man'ānj. Sanī 'ngō yun gan'ān estado Arabia. Ngaa nī nanicaj ruhua' yūnj xuman' Damasco.

<sup>18</sup> Nī ngaa gachin huā'nij yo', nī gan'ān xuman' Jerusalén sisi guīni'tnj Pedro. Nī ganēj xinun' güi nga sij. <sup>19</sup> Sanī nun guīni'tnj nī a 'ngō ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesús. Urin Jacobo guīni'tnj huin sí' jnānj man'an Señor. <sup>20</sup> Nī ni'i Yan'anj sisi nuguan' arūnj huaj rian ni é re' huin nuguan' xanga'. Sé nuguan' nne huin mánj.

<sup>21</sup> Hué dan nī gan'ān ni xuman' ngaj estado Siria nga estado Cilicia nej. <sup>22</sup> Sanī nun guīni'i ni tsínj nico' Cristo mán estado Judea man'ānj mánj. <sup>23</sup> Maan si gunun ni sij cuento rian xi'tj. Nī gataj cuento daj: "Tsínj chran' yun'unj asij sini né', yyaj ni chéj sij a'mi sij si-nuguan' Yan'anj sisi guxuman ruhua né' guīni'yaj né' Yan'anj. Nī asij sini nī huin ruhua sij sisi guere' nuguan' daj." Daj gataj ni ngūi daj. <sup>24</sup> Nī ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj xi'tj.

**2** Nī ngaa gachin xigan'anj yo', nī gan'anj ruhua' yūnj xuman' Jerusalén nga tsínj gu'naj Bernabé. Nī gan'anj tsínj gu'naj Tito nga únj nej. <sup>2</sup> Nī gan'ān si hué daj digyán Yan'anj sisi gan'ān xuman' Jerusalén. Nī nahuin yu' ni tsínj huin rian ngāj. Nī natāj rian ni sij daj hua si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' a'mī rian án re' huin ni é re' ni ngūi 'na' anéj chrej. Nī hué daj gui'yā si na'uej ruhuāj si guere' nuguan' ga'mī rian ni ngūi nga nuguan' a'mī acuan' nej.

<sup>3</sup> Nī guinicaj dugūi' Tito ngāj huin sij tsínj griego. Sanī nun gui'yaj fuerza ni sij sisi gūta' da'nga' nnee cúj Tito. <sup>4</sup> Nī hua go'ngo ni tsínj digya' yun'unj, nitaj si huin xanga' ni sij jnānj né'. Nī guixi'ij huī ni sij scanij né' sisi guīni'i ni sij daj gahuin ní'nij né' rian si-dūcuanj ni sij, gui'yaj Cristo. Daj si huin ruhua ni sij sisi dagahuin ruhua' yún né' si-dūcuanj Moisés. <sup>5</sup> Sanī nī a 'ngō xico' nun dūna únj si dagahuin únj si-nuguan' ni sij. Daj si

huin ruhua únj sisi 'ueé gúnaj nín' si-nuguan' Yan'anj nuguan' xanga' rian án re'. <sup>6</sup> Ní man go'ngo ni tsínj huin achij, ataj ni ngüi. (Saní güendāj nī nitaj si ní'yanj un tsínj gahuin ni sij ni güi gachin. Daj si uyan hua daran' ni ngüi rian Yan'anj.) Ní güendāj nī nun ga'mi ni tsínj huin achij daj nī a 'ngo nuguan' nāca riānj mánj.

<sup>7</sup> Saní nani'i ni tsínj huin achij daj sisi garun sun Yan'anj gan'anj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi 'nā' anéj chrej. Ní hué daj garij sun Yan'anj Pedro gan'anj sij ga'mi sij nuguan' sa' rian ni ngüi israelita. <sup>8</sup> (Ní hué Yan'anj ga'nij Pedro gan'anj sij ga'mi sij nuguan' sa' scanij ni ngüi israelita. Ní daj rún' ga'nij Yan'anj Pedro rian ni tsínj daj, nī da'nga' daj ga'nij Yan'anj gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi 'nā' anéj chrej.) <sup>9</sup> Ngaa nī nani'i tsínj gu'naj Jacobo nga Pedro nej, Juan nej, sisi gui'yaj Yan'anj sinduj riānj nga sun nan. Ní hua'nij tsínj daj huin achij scanij ni tsínj nico' Yan'anj xuman' Jerusalén. Saní gahuin yya ruhua ni sij sisi huin nungüej únj Bernabé dugüi' ni sij. Ní ga'uej ruhua ni sij sisi gan'anj ga'mi nungüej únj nuguan' sa' rian ni ngüi 'nā' anéj chrej. Ní hué daj gan'anj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian ni ngüi israelita. <sup>10</sup> Maan si gachínj ni sij sisi gan'anun ruhua nungüej únj guini'yaj únj ni ngüi niqui. Saní hua cuidado únj güenda chracuij únj ni ngüi daj.

#### Pablo reprende a Pedro en Antioquía

<sup>11</sup> Saní ngaa guisíj Pedro xuman' Antioquía, nī ga'mi huéj rian sij. Daj si nun hua sa' si gui'yaj sij. <sup>12</sup> Daj si hua sini xa sij nga ni tsínj 'nā' anéj chrej. Saní ngaa guisíj go'ngo ni tsínj 'nā' rian Jacobo, nī guxun anéj sij man'an sij. Ní dunáj sij si xa sij nga ni tsínj daj. Daj si guxu'ui' sij ni'yaj sij ni tsínj 'yaj fuerza si guta' ni sí' da'nga' nnee cú'. <sup>13</sup> Ní hué daj guxun anéj ango ni tsínj israelita nej. Ní uyan gui'yaj Bernabé, si na'uej ruhua sí' guinicaj dugüi' sí' nga ni tsínj 'nā' anéj chrej daj.

<sup>14</sup> Ní ngaa xacaj cuentāj sisi nitaj si 'yaj sa' ni sij daj rún' digyán si-nuguan' Yan'anj rian né', nī gatā gunun Pedro rian daran' ni tsínj man nahuin yu' yu'uj daj: "Hué re' huin tsínj israelita. Saní acáj re' si-dücuanj ni tsínj 'nā' anéj chrej. Ní nitaj si 'yāj re' daj rún' 'yaj ni tsínj israelita ga' mánj. Hué dan nī un sin nī 'yāj re' fuerza sisi xacaj ni tsínj 'nā' anéj chrej si-dücuanj ni tsínj israelita únj." Daj gatā gunun Pedro. <sup>15</sup> Ní asij ga'nga né', nī huin né' tsínj israelita. Ní sé tsínj 'yaj gaquin' 'nā' anéj chrej huin né' mánj. <sup>16</sup> Ní ni'i né' sisi nitaj si gahuin sa' né' rian Yan'anj xi'í si dagahuin né' si a'nin' si-ley Moisés sun rian né'. Saní gahuin sa' né' rian Yan'anj urin si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. Ní hué daj guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo sisi gahuin sa' né' rian Yan'anj. Ní gahuin sa' né' xi'í si xuman ruhua né'. Saní sī gahuin sa' né' xi'í si dagahuin né' si a'nin' si-ley Moisés sun rian né' mánj. Daj si a 'ngo né' sī gahuin sa' né' rian Yan'anj, gui'yaj si-ley Moisés mánj. <sup>17</sup> Ngaa nī sisi huin ruhua né' gahuin sa' né' rian Yan'anj, gui'yaj Cristo, nī xacaj né' cuenta sisi da'ui né' gaquin', ngaa nī huin ruhuaj gata sisi Cristo gui'yaj sisi da'ui né' gaquin' ní'. Sé daj huin mánj.

<sup>18</sup> Ní sisi guere' 'ngo nuguan' gui'yā, nī nānicaj ruhua' yún nāgui'yā, nī huin ruhuaj gata sisi man'ānj nicaj gaquin' xi'í nuguan' daj. <sup>19</sup> Asij ná nī guinicōj si-ley Moisés. Saní guere' ruhuāj, gui'yaj ley daj. Ní yyaj nī ga'ue guinicaj dugüi'tj nga Yan'anj. <sup>20</sup> Ní guinico' nuguan'ānj nga Cristo rian rugutsi. Xi'í daj nī sēj huin tsínj nne acuan'. Saní Cristo huin si nne nimānj. Ní chrej achē acuan', nī hué daj 'yā xi'í si xuman ruhuāj ni'yā Jesucristo. Ní xi'í si ga 'i ruhua Cristo ni'yaj sij man'ānj, nī gahui' sij rian rugutsi xi'tj. <sup>21</sup> Na'uej ruhuāj danicā sinduj gui'yaj Yan'anj riānj mánj. Daj si sisi ga'ue gahuin sa' né' rian Yan'anj, gui'yaj si-ley Moisés, nī huin ruhuaj gata sisi gahui' yun Cristo rian xi'í né'.

#### El Espíritu se recibe por la fe

**3** Tsínj nī'yun huin ni é re' tsínj man estado Galacia. Ní un tsínj digya' yun'unj, nī na'ue dagahuin ni é re' nuguan' xanga' únj. Ngaa ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj, nī digyán yya únj rian ni é re' daj guinico' Jesucristo rian rugutsi gahui' sij xi'í ni é re'. <sup>2</sup> Huin ruhuāj sisi danicaj ni é re' nuguan' nachínj snan'ān. Ga'nā' Espíritu Santo rian án re' gui'yaj sisi dagahuin ni é re' si-ley Moisés ní'. Así ga'nā' Espíritu Santo rian án re' xi'í si guxuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' nuguan' gunun ni é re' sa'. <sup>3</sup> Gaxi'i ni é re' gachéj ni é re' si-chej Yan'anj, gui'yaj Espíritu Santo. Saní yyaj nī ani ruhua ni é re' sisi gache ni é re' nga si-fuerza man'an ni é re'. <sup>4</sup> Guiran' yun ni é re' ni sayun da ní'. Sé si guiran' yun a ni é re' mánj. <sup>5</sup> Ní riqui Yan'anj Espíritu Santo gane nga ni é re'. Ní gui'yaj Yan'anj si sa' scanij ni é re' nej. Saní sé daj gui'yaj Yan'anj xi'í si dagahuin ni é re' rian si-ley Moisés mánj. Maan si hué daj gui'yaj Yan'anj xi'í si xuman ruhua ni é re' nga nuguan' sa' gunun ni é re'.

#### El pacto de Dios con Abraham

<sup>6</sup> Ní asij ná guxuman ruhua tsínj gu'naj Abraham ni'yaj sij Yan'anj. Xi'í daj gataj Yan'anj sisi gahuin sa' sij rian Yan'anj. <sup>7</sup> Xi'í daj nī guini'i ni é re' sisi daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, nī huin ni sij da'nī si'nī Abraham.

<sup>8</sup> Ní asij ná nī gataj si-nuguan' Yan'anj sisi gahuin sa' ni ngüi 'nā' anéj chrej rian Yan'anj xi'í si guxuman ruhua ni sij guini'yaj ni sij Yan'anj. Ní xi'í daj gataj Yan'anj 'ngo nuguan' sa' gunun Abraham: "Xi'í man'án re', nī gui'yā sinduj rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham.

<sup>9</sup> Hué dan nī ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, nī gui'yaj nuguan'an Yan'anj sinduj rian ni sij nga Abraham, si hué daj guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj nej.

<sup>10</sup> Ní daran' ni tsínj ani ruhua sisi tsínj sa' huin ni sij xi'í si dagahuin ni sij si-ley Moisés, nī ga' ni'ya ni sij. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ga' ni'ya daran' ni tsínj nun dagahuin sa' daran' si hua nīca rian libro huin si-ley Yan'anj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>11</sup> Hué dan nī hua nīca yya sisi nī a 'ngo né' sī gahuin sa' né' rian Yan'anj xi'í si dagahuin né' si ataj ley daj mánj. Daj si

gataj si-nuguan' Yan'anj: "Tsínj gahuin sa' rian Yan'anj, ni gane niganj sij xi'í si xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj." Daj gataj Yan'anj. <sup>12</sup> Sé si-ley Moisés 'yaj sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj mánj. Maan si gataj ley daj: "Tsínj dagahuin ley daj, ni gane niganj sij." Daj gataj ley daj.

<sup>13</sup> Rún' huaj sisi ga' ni'ya né' xi'í si na'ue dagahuin sa' né' si ataj ley daj. Sani' naru'ue Cristo rian si-gaquin' né'. Ni' rún' huaj sisi hué Cristo ga' ni'ya xi'í né'. (Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ga' ni'ya daran' ni tsínj gahui' guínico' rian chrun." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.) <sup>14</sup> Ni' hué daj guiran' Jesús sisi gahuin daj rún' gataj yya Yan'anj gunun Abraham asij ná. Ngaa ni' xi'í Cristo Jesús, ni' ga'ue gane Espíritu Santo niman ni ngüi 'na' anéj chrej. Ni' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, ni' ga'ue gane Espíritu Santo niman daran' né'.

<sup>15</sup> Gui'yó' cuenta daj 'yaj né' mán né' rian xungüi' nan huin in re' jnān nga xica'ui. Sisi nagui'yaj 'ngo tsínj daj yanj, ni' ga'ui' sij si-firma sij, ni, ni' a 'ngo ni ngüi si ga'ue dire' si garun sij mánj. <sup>16</sup> Ni' hué ducuanj daj huin sisi guiyaj yya Yan'anj nga Abraham nga da'ni' si'ni' sij. Ni' sé si a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í daran' ni da'ni' si'ni' Abraham mánj. Sani' a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í urin da'nij sij huin Cristo.

<sup>17</sup> Nuguan' a'mi huin nan: Gui'yaj yya Yan'anj 'ngo nuguan' nga Abraham xi'í Cristo. Ni' ngaa gachin gan'anj ciento táj icō chi' yo', ni' ga'ui' Yan'anj ley rian Moisés. Sani' si ga'ue dire' ley daj si guiyaj yya Yan'anj nga Abraham mánj. <sup>18</sup> Ni' sisi ana'uij né' sisi guiyaj sa' Yan'anj nga né' xi'í si-ley Moisés, ni' huin ruhuaj gata sisi nitaj si ana'uij né' nga nuguan' sa' guiyaj yya Yan'anj nga Abraham. Sani' hua yya ana'uij né' sisi guiyaj sa' Yan'anj nga né' xi'í si guiyaj yya Yan'anj nga Abraham asij ná.

### El propósito de la ley

<sup>19</sup> Ngaa ni' un sin ní'yanj si-ley Moisés, ruhua á re' únj. Hué si ga'na' ley daj sisi xacaj ni ngüi' cuenta daj hua si-gaquin' ni sij. Ni' guiyaj Yan'anj sisi guinicaj sun ley daj da ga'na' da'ni' si'ni' Abraham huin Cristo. Ni' hué sij huin tsínj xi'i' guiyaj yya Yan'anj nga Abraham. Ni' ga'ui' Yan'anj ley daj xi'í ni ángel. Ni' digyán ni ángel ley daj rian Moisés. Ngaa ni' digyán Moisés daj hua ley daj rian ni ngüi. <sup>20</sup> Sani' güenda nuguan' sa' guiyaj yya Yan'anj nga Abraham, ni' nitaj si achin 'ngo tsínj ga'mi xi'í Yan'anj mánj. Daj si urin Yan'anj huin. Ni' ga'mi urin Yan'anj rian Abraham.

<sup>21</sup> Ni' nuguan' nan huin ruhuaj gata sisi unun' si-ley Moisés nga nuguan' guiyaj yya Yan'anj nga Abraham ni'. Sé daj huin mánj. Ni' sisi ley daj ga'ue guiyaj sisi gane niganj né', ngaa ni' ga'ue gahuin sa' né' rian Yan'anj xi'í si dagahuin né' si ataj ley daj. <sup>22</sup> Sani' ataj si-nuguan' Yan'anj sisi da'ui daran' ni ngüi gaquin'. Ngaa ni' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo, ni' ga'ue ganahuin ra'a ni sij nuguan' sa' guiyaj yya Yan'anj nga Abraham.

<sup>23</sup> Ni' ngaa achin guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, ni' daj rún' anumi 'ngo nne' yun', ni' hué daj guiyaj si-ley Moisés. Ni' hué daj guiyaj ley daj da güi digyán Yan'anj sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' Cristo. <sup>24</sup> Ni' dugumi ley daj rian né' da güi ga'na' Cristo. Ngaa ni' ngaa guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, ni' gahuin sa' né' rian Yan'anj. <sup>25</sup> Ni' xi'í si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, ni' nitaj si dugumi ley daj né' ga' mánj.

<sup>26</sup> Ni' xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo Jesús, ni' daran' ni é re' huin da'nij Yan'anj. <sup>27</sup> Ni' xi'í si gata' nnee ni é re' nga si-xugüi Cristo, ni' nne Cristo chruhua niman án re'. Ni' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa ganunun sij 'ngo atsij naca, ni' hué daj ganahuin naca ni é re', guiyaj Cristo. <sup>28</sup> Ngaa ni' uyan huin ni tsínj israelita nga ni tsínj griego nej. Ni' uyan huin tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue nga tsínj hua ní'nij rian nej. Ni' uyan huin tsínj nga yun'unj xana nej. Daj si ngaa nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo, ni' urin ni é re' huin. <sup>29</sup> Ni' sisi nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo, ngaa ni' huin ni é re' da'ni' si'ni' Abraham. Ni' nahuin ra'a ni é re' nuguan' sa' daj rún' gataj yya Yan'anj rian Abraham.

**4** Ni' huin ruhuaj gatā sisi ngaa hua lij da'nij 'ngo tsínj daj, ni' si'yaj chrej sij huin si'yaj sij. Sani' xi'í si hua lij sij, ni' uyan huin sij nga ni tsínj 'yaj sun yun rian chrej sij. Ni' si ga'ue nacaj sij si'yaj chrej sij mánj. <sup>2</sup> Hua ni ngüi' dugumi tsin' daj. Ni' dugumi ni s' si'yaj sij. Ni' hué daj 'yaj ni s' nga sij da guisij güi gataj chrej sij sisi nahuin ra'a sij si'yaj chrej sij. <sup>3</sup> Ni' hué daj ran' né' nej. Ngaa ga lij né', ni' dagahuin né' si-nuguan' ni yan'anj huin achij chruhua xungüi' nan.

<sup>4</sup> Sani' ngaa guisij güi huin ruhua Yan'anj xanga' riqui si sa' rian né', ni' ga'nij Yan'anj xanga' da'ni' ga'na' chruhua xungüi' nan. Ni' ga'nga s', guiyaj 'ngo yun'unj xana. Ni' dagahuin ni dugüi' s' si-ley Moisés ngaa gane s' chruhua xungüi' nan. <sup>5</sup> Ni' ga'na' s' sisi gahuin ní'nij né' rian ley daj, guiyaj s'. Ni' huin ruhua Yan'anj sisi gahuin né' da'nij Yan'anj, guiyaj s'. <sup>6</sup> Ni' xi'í si huin a ni é re' da'nij Yan'anj, ni' ga'nij Yan'anj Si-Espíritu da'ni' ga'na' gane chruhua niman né'. Ni' ga'ue gataj né' gunun Yan'anj: "Chrej ni únj huin so', ataj né', aguá' né'", 'yaj Si-Espíritu da'nij Yan'anj. <sup>7</sup> Hué dan ni sé tsínj 'yaj sun yun rian 'ngo xuru'ue huin a ni é re' ga' mánj. Sani' nahuin a ni é re' da'nij Yan'anj. Ni' xi'í si huin a ni é re' da'nij Yan'anj, ni' huin ruhua Yan'anj sisi nahuin ra'a á re' daran' nuguan' sa', guiyaj Cristo.

### Exhortación contra el volver a la esclavitud

<sup>8</sup> Asij sini ni' nun guini'i ni é re' Yan'anj xanga' mánj. Ni' dagahuin ni é re' rian ango ni yan'anj sisi sé yan'anj xanga' huin mánj. <sup>9</sup> Sani' yyaj ni' ni' ni é re' Yan'anj xanga'. Así sa' huin gatā sisi ni' Yan'anj ni é re'. Hué dan ni' daj ga'ue nanicaj ruhua' yún ni é re' nánico' ni é re' ni yan'anj niqui nitaj fuerza nicaj sisi guiyaj sun yun ni é re' rian ni yan'anj da únj. <sup>10</sup> Gue ni é re' ga'i güi. Ni' hua yahu' gue ni é re', ataj á re' nej. Ni' hua yo' gue é re', ataj á re' nej. <sup>11</sup> Nani ruhuaj sisi guiyaj sun yünj si-sun Yan'anj scanij ni é re'.

<sup>12</sup> Achínj jni'yā rian án re' sisi gahuin ni é re' daj rún' huinj huin ni é re' jnān nga xica'uī. Daj si gahuinj daj rún' huin ni é re'. Nitaj nunj guiran'ānj, gui'yaj ni é re' mánj. <sup>13</sup> Hua ni'í ni é re' sisi asij sini ga'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni é re' xi'í 'ngo xi'í guida'a yūnj. <sup>14</sup> Hué xi'í gui'yaj ga'nānj daj gahuin 'ngo sayun guiran'ānj. Sanj nun gahuin ruhua ni é re', nī nun dānicaj ni é re' man'ānj xi'í xi'í guiran'ānj da mánj. Nī nahuin ra'a sá' ni é re' man'ānj daj rún' gahuinj 'ngo si-ángel Yan'anj, asj gahuinj daj rún' gahuin man'an Jesucristo, ruhua á re'. <sup>15</sup> Nī un sin huin nī nitaj si niā' ruhua ni é re' ngāj, daj rún' gahuin niā' ruhua ni é re' asij sini únj. Daj si atā gūnun ni é re' sisi ga'uej ruhua á re' guiri ni é re' rundij rian án re' rīqui ni é re' riānj. <sup>16</sup> Yyaj nī gahuinj 'ngo tsínj unun' nga ni é re' urin si ga'mī nuguan' xān-ga' rian án re', ruhua á re' ní'.

<sup>17</sup> Nī ni tsínj digyán rian án re' daj, nī xicoj ruhua nī sij ni'yaj ni sij ni é re'. Sanj sé si huin sá' ruhua ni sij mánj. Daj si huin ruhua ni sij sisi gahuin nīni ni é re' rian únj. Ngaa nī guinico' ni é re' ni sij, ruhua ni sij. <sup>18</sup> Sisi huin sá' ruhua ni sij xi'í ni é re', ngaa nī dugu'naj huin sisi xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni é re'. Nī hua niān sisi nī-ganj gui'yaj ni sij daj. Nī sé urin ngaa nnēj scanij ni é re' mánj. <sup>19</sup> Rún' huin da'nī lij huin ni é re' riānj. Nī daj rún' chran' 'ngo yun'unj xāna sayun ngaa achin ga'n-ga da'nij unj, nī hué daj ran'ānj xi'í ni é re'. Nī ga guiran'ānj sayun xi'í ni é re' da guinicaj dugūi' sá' ni é re' nga Cristo. <sup>20</sup> Nī huin ruhuāj sisi guiman né' acuan' sisi ga'ue nāduñāj nuguan' a'mī nga ni é re'. Daj si nun xugūi ruhuāj si gui'yā nga ni é re' mánj.

### Alegoría de Sara y Agar

<sup>21</sup> Huin ruhuāj sisi gataj yya á re' 'ngo nuguan' gūnūnj: Nī huin ruhua á re' dagahuin a ni é re' si gataj si-ley Moisés, sanj gunun ni é re' si ataj ley da ní'. <sup>22</sup> Nī gataj ley daj sisi hua huij da'nī sno'o tsínj gu'naj Abraham. Nī ga'nga 'ngo da'nij sij nga 'ngo yun'unj xāna 'yaj sun yun ducuá sij. Nī ga'nga ango da'nij sij nga man'an nicā sij. <sup>23</sup> Nī daj rún' a'nga ango ni lij, nī hué daj ga'nga da'nij yun'unj xāna 'yaj sun yun daj. Sanj ango da'nij sij ga'nga nga man'an nicā sij huin tsínj xi'í gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham ngaa achin ga'nga lij daj.

<sup>24</sup> Gui'yó' cuenta sisi daj rún' huin nungüej yun'unj xāna daj, nī hué daj huin huij nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngūi. Nī 'ngo nuguan' daj huin 'ngo nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga Moisés chra quij gu'naj Sinaí. Nī daj rún' gui'yaj sun yun yun'unj gu'naj Agar ducuá Abraham, nī hué daj huin nuguan' daj. Nī ni tsínj dagahuin rian si-ley Moisés, nī nun gahuin ní'nij ni sij rian ley daj. Daj si a'nin' ley daj sun rian ni sij. Nī yun'unj xāna daj gu'naj Agar. <sup>25</sup> Nī daj rún' huin Agar, nī hué daj huin quij gu'naj Sinaí niquin' estado Arabia. Nī hua gue acaj ni tsínj mán xuman' Jerusalén cuenta nuguan' gui'yaj yya Yan'anj chra quij gu'naj Sinaí huin si-ley Moisés. Nī nun gahuin ní'nij ni sij rian ley da mánj. <sup>26</sup> Sanj hua ní'nij né' nne né' ango xuman' Jerusalén huin 'ngo xuman' ngaj da xata'. Nī daj rún'

nico' né' nni né' chruhua xungüi nan, nī da'nga' daj nico' né' xuman' daj.

<sup>27</sup> Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Gahuin niā' ruhuá re' huin re' 'ngo yun'unj xāna yatin nitaj da'nij re' ga'nga.

Nīn' ruhua gahuin niā' ruhuá re' sisi huin re' 'ngo yun'unj xāna nun ni'í sayun ran' ni ngūi xāna a'nga da'nij.

Daj si gahuin nico da'nij yun'unj xāna nne urin daj nga da'nij yun'unj xāna hua nicā.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>28</sup> Nī daj rún' huin tsínj gu'naj Isaac huin né' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Hué né' huin ni tsínj xi'í gui'yaj yya Yan'anj 'ngo nuguan' nga chrej Isaac. <sup>29</sup> Sanj chran' yun'unj da'nij yun'unj xāna gui'yaj sun yun daj man'an Isaac. Nī hué daj chran' yun'unj ni tsínj nico' si-ley Moisés né' huin né' ni tsínj gahuin sá', gui'yaj Espiritu Santo man acuan'.

<sup>30</sup> Sanj gataj si-nuguan' Yan'anj: "Gui'ri re' xe' nungüej da'nij xāna 'yaj sun yun daj. Daj si sī ga'ue nahuin ra'a da'nij yun'unj xāna daj ni rasun nga da'nij nungüej nicā Abraham." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>31</sup> Xi'í daj nī sé da'nij yun'unj xāna gui'yaj sun yun daj huin né' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Daj si nitaj si a'nin' si-ley Moisés sun rian né'. Sanj huin né' daj rún' huin da'nij nungüej nicā Abraham.

### Estad firmes en la libertad

**5** Nī gui'yaj Cristo sisi gahuin ní'nij rian né'. Ngaa nī ga nica ruhua ni é re' xi'í si gahuin ní'nij ni é re'. Nī si nanicaj ruhua' yun ni é re' sisi dagahuin ni é re' rian ango nuguan' a'nin' sun rian ni é re' mánj.

<sup>2</sup> Nī ganani chraquij ni é re' si ataj snan'ān gūnun ni é re', huinj Pablo. Nī sisi guta' ni sij da'nga' nnee cúj ni é re', nī huin ruhuaj gata sisi nitaj si ní'yanj si gui'yaj Cristo xi'í ni é re' mánj. <sup>3</sup> Nī ataj snan'ān ruhua' yūnj rian án re' sisi daran' ni tsínj a'uej ruhua sisi guta' ni sij da'nga' nnee cúj ni sij, nī hua niān sisi dagahuin ni sij daran' si a'nin' si-ley Moisés rian ni sij. <sup>4</sup> Nī sisi ani ruhua ni é re' sisi gahuin sá' á re' rian Yan'anj xi'í si dagahuin ni é re' ley daj, ngaa nī gahuin nīni ni é re' rian Cristo. Nī gahuin nīni ni é re' rian sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. <sup>5</sup> Sanj Espiritu Santo 'yaj sisi ana'uij né' sisi gahuin sá' né' rian Yan'anj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. <sup>6</sup> Nī sisi nicaj dugūi' né' nga Cristo Jesús, nī nitaj si 'ya sisi guitaj, asj sī guitaj da'nga' nnee cúj né' mánj. Sanj ní'yanj yya sisi gūxuman ró' ni'í' Cristo Jesús. Xi'í daj nī gahuin 'i ró' guini'í' ni dugūi'.

<sup>7</sup> Hua sá' gachéj sini ni é re' si-chrej Yan'anj. Ngaa nī un tsínj gui'yaj, nī duna ni é re' sisi nun dagahuin ni é re' nuguan' xānga' únj. <sup>8</sup> Nī Yan'anj gaquínj ni é re' sisi guinicaj dugūi' ni é re' nga Yan'anj. Nī sé Yan'anj gui'yaj sisi duna á re' nuguan' xānga' daj. <sup>9</sup> Ataj né' sisi doj xínj levadura 'yaj, nī ayu daran' ni quinj. Nī daj ró' 'yaj levadura daj, nī hué daj 'yaj nuguan' yya unun ni é re'. Sisi gūnun né' doj nuguan' yya, nī ga'ue guere' daran' ni nuguan' sá' nun chruhua niman né'.

<sup>10</sup> Ni hua xitinj ruhuāj rian Señor sisi uyan ga ruhua á re' ngāj. Sanj Yan'anj gui'yaj castigo tsínj chran' yun'unj ni é re'. Nitaj si gui'ya un tsínj gahuin mánj.

<sup>11</sup> Ni sisi hua gue a'mī sisi guta' ni sij da'nga' ni ngūi, ni sī chran' yun'unj ni tsínj israelita man'ānj huin ni é re' jnān nga xica'uī. Sanj a'mī rian ni ngūi sisi gahui' Jesús xi'f si-gaquin' né'. Xi'f daj ni unun' ni sij nga man'ānj. <sup>12</sup> Sanj xi'f ni tsínj chran' yun'unj ni é re' daj, ni huin ruhuāj sisi uyan ga'nin' ni sij man'an ni sij.

<sup>13</sup> Ni ngaa gaquinj Yan'anj ni é re', ni gahuin ní'nij rian ni é re' huin in re' jnān nga xica'uī. Sanj nitaj si huin ruhuaj gata sisi ga'ue xacaj ni é re' daran' chrej huin chrej huin ruhua nnee cúj ni é re' xacaj a'. Sa' huin sisi gahuin 'i ruhua á re' ni'yaj á re' dugūi' ni é re'. Ni gui'yaj sun ni é re' xi'f dugūi' ni é re'. <sup>14</sup> Daj si daran' si-ley Yan'anj huin urin nuguan'. Ni nuguan' nan huin: "Gahuin 'i ruhua né' guini'yaj né' ni dugūi' né' daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' ni man'an né'". Ni sisi hué daj gui'yaj né', ni dagahuin né' daran' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. Daj gataj si-ley Yan'anj. <sup>15</sup> Ga cuidado ni é re' sisi sī gunun' ni dugūi' ni é re' mánj. Ni sī ga'mi ni é re' ni nuguan' quij xi'f ni dugūi' ni é re' mánj. Ni sisi hué daj gui'yaj ni é re', ni guere' ni dugūi' ni é re'.

#### Las obras de la carne y el fruto del Espíritu

<sup>16</sup> Hué dan ni ataj snan'ān gunun ni é re' sisi xacaj ni é re' si-chrej Espíritu Santo. Ngaa ni sī gui'yaj ni é re' daj rún' huin ruhua nnee cúj ni é re' mánj. <sup>17</sup> Daj si unun' si huin ruhua nnee cúj né' nga si huin ruhua Espíritu Santo. Ni unun' Espíritu Santo nga si huin ruhua nnee cúj né'. Ni nini huin ruhua go'ngo nungūe. Xi'f daj ni na'ue gui'yaj ni é re' daj rún' huin ruhua ni é re' gui'yaj á re' mánj. <sup>18</sup> Sanj sisi ga'uej ruhua á re' digyán Espíritu Santo chrej gan'anj ni é re', ni nitaj si a'nin' si-ley Moisés sun rian ni é re' mánj.

<sup>19</sup> Sé si 'i guini'i ni é re' daj 'yaj ni tsínj 'yaj si huin ruhua nnee cúj ni sij. Ni a'mi ni sij nga squira' ni sij. Ni 'yaj ni sij ni rasun quij hua nej. Ni 'yaj ni sij si na'aj nej. <sup>20</sup> Ni nico' ni sij ango yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Ni 'yaj stu'uaaj ni sij nej. Ni nun huin xan' ruhua ni sij nga ni dugūi' ni sij. Ni unun' ni sij nga dugūi' ni sij. Ni xicoj ruhua ni sij nga dugūi' ni sij. Ni yoo nan'an ruhua ni sij. Ni huin ruhua ni sij sisi gahuin achij man'an ni sij. Ni 'yaj ni sij sisi huin nini go'ngo ni sij. Ni 'yaj nini ni sij 'ngo xi'nin' man'an ni sij. <sup>21</sup> Ni huin ruhua ni sij ni'yaj ni sij si'yaj dugūi' ni sij. Ni dagahui' ni sij níman nej. Ni hua xini ni sij. Ni xa nasa' ni sij. Ni 'yaj ni sij ango rasun quij daj rún' huin ruhua nnee cúj ni sij. Ni asij sini, ni hua gataj chrūnj rian án re', ni hué daj gataj ruhua' yūnj sisi daran' ni tsínj 'yaj ni gaquin' nan, ni sī gane ni sij rian nicaj sun Yan'anj mánj.

<sup>22</sup> Sanj 'yaj Espíritu Santo sisi gahuin 'i ró' guini'f' ni dugūi'. Ni gahuin niā' ró'. Ni gahuin din'inj ruhua né'. Ni ga'nin' ruhua né' nga ni dugūi' né'. Ni ga'mi sa' né' nej. Ni gui'yaj né' sinduj nga ni dugūi' né'. Ni guxuman ruhua né' nej. <sup>23</sup> Ni gahuin ni né' nej. Ni guinicaj sun né' rian man'an né'. Ni sisi dagahuin né' ni nuguan'

nan, gui'yaj Espíritu Santo, ni nitaj a 'ngo ley nicaj sun rian né' mánj. <sup>24</sup> Ni né', ni tsínj nicaj dugūi' nga Cristo, ni na'ue dagahuin né' si huin ruhua nnee cúj né' mánj. Ni rún' huin sisi gahui' nuguan'an né' rian rugutsi nga Cristo. Hué dan ni guisj si gui'yaj né' si xi'i daj rún' huin ruhua nnee cúj né', gui'yaj né'. <sup>25</sup> Sisi gahuin sa' né', gui'yaj Espíritu Santo, ngaa ni xacaj né' chrej digyan Espíritu Santo rian né' nej. <sup>26</sup> Sī gui'yaj nne né' mánj. Ni sī chran' né' ni dugūi' né' mánj. Ni sī gahuin xicoj ruhua né' guini'i né' ni dugūi' né' mánj.

**6** Ni sisi gui'yaj 'ngo tsínj daj gaquin' guini'i ni é re', ni sisi ni é re' huin tsínj xuman ruhua sa' ruhua, ngaa ni gan'anj chracuij ni é re' sij sisi nanicaj ruhua sij, ni guinicaj dugūi' ruhua' yún sij nga ni é re'. Sanj ga'mi naj ni é re' nga sij. Ni ga cuidado ni é re' nun sa' nun digya' yun'unj sichre ni é re' nej. <sup>2</sup> Ni chracuij go'n-go' ni dugūi'. Ni sisi hué daj gui'yaj né', ni dagahuin né' nuguan' a'nin' Cristo sun rian né'. <sup>3</sup> Ni sisi ani ruhua 'ngo tsínj nasununj sisi huin achij sij, sanj digya' yun'unj sij man'an sij. <sup>4</sup> Xacaj go'ngo né' cuenta daj 'yaj go'ngo né'. Ni sisi 'yaj sa' né', ni ga'ue gahuin niā' ruhua né' nga si 'yaj né'. Sanj sī gataj né' sisi 'yaj sa' né' daj nga si 'yaj ni dugūi' né'. <sup>5</sup> Daj si xiraj go'ngo né' huin si ga cuidado né' nga si 'yaj man'an né'.

<sup>6</sup> Tsínj gahuin chrūn si-nuguan' Yan'anj, ni ga'ui' sij si achin rian tsínj digyán nuguan' daj rian sij.

<sup>7</sup> Sī duna ni é re' sisi digya' yun'unj 'ngo nuguan' snan'anj man'an án re' mánj. Sī ga'ue digya' yun'unj ni é re' Yan'anj mánj. Sisi 'yaj sa' 'ngo tsínj daj chruhua xungūi nan, ni gahuin sa' rian sij. Ni sisi 'yaj quij 'ngo tsínj daj, ni ga sayun rian sij. <sup>8</sup> Daj si sisi gui'yaj 'ngo tsínj daj si huin ruhua nnee cúj sij gui'yaj sij, ni guere' sij, gui'yaj nuguan' daj. Sanj sisi gui'yaj 'ngo tsínj daj si huin ruhua Espíritu Santo gui'yaj sij, ni gane niganj sij, gui'yaj Espíritu Santo. <sup>9</sup> Ngaa ni sī ga'nin' ruhua né' si gui'yaj sa' né'. Daj si sisi gui'yaj fuerza né' nga nuguan' sa', ni hua 'ngo güi gui'yaj sa' Yan'anj rian né'. <sup>10</sup> Hué dan ni yyaj hua ní'nij rian né', ni gui'yaj sa' né' nga daran' ni ngūi. Ni gui'yaj sa' doj né' nga ni ngūi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj.

#### Pablo se gloria en la cruz de Cristo

<sup>11</sup> Ni'yaj ni é re' sisi daj arūnj letra xxi nan nga ra'āj. <sup>12</sup> Ni tsínj a'nin' sun rian án re' sisi guitaj da'nga' nnee cúj ni é re', ni maan si huin ruhua ni sij sisi ga'mi sa' ni ngūi xi'f ni sij. Ni na'uej ruhua ni sij sisi chran' yun'unj ni ngūi ni sij xi'f si gahui' Cristo rian rugutsi. <sup>13</sup> Ni ni tsínj guitaj da'nga' nnee cúj ni sij, ni nun dagahuin ni sij si ataj si-ley Moisés mánj. Sanj maan si huin ruhua ni sij sisi guitaj da'nga' nnee cúj ni é re'. Ngaa ni gahuin nne ni sij sisi guitaj da'nga' nnee cúj ni é re', gui'yaj ni sij. <sup>14</sup> Sanj güendāj, ni na'uej ruhuāj sisi gahuin nnēj. Maan si huin ruhuāj ga'mi sa'āj xi'f Señor Jesucristo huin tsínj gahui' rian rugutsi xi'f né'. Daj si xi'f si gahui' Cristo rian rugutsi, ni nitaj si ní'yanj si-chrej ni ngūi man' chruhua xungūi gaquin' nan riānj ga mánj. Ni hua duna man'ānj si 'yaj ni ngūi daj. <sup>15</sup> Ni ngaa nicaj dugūi' né' nga Cristo Jesús, ni nitaj si 'ya sisi



guitaj da'nga' nnee cúj né', así sí guitaj da'nga' nnee cúj né' a'. Sani hua niān si gāhuin nāca né', gui'yaj Cristo. <sup>16</sup> Ni huin ruhuāj sisi gāhuin din'inj rian daran' ni ngūi dagahuin nuguan' nan. Ni nāhuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni ngūi daj ruhuāj. Daj si huin yya ni sij tsínj israelita rian Yan'anj.

<sup>17</sup> Ni gūi gān'anj ne' rian, ni nitaj si huin ruhuāj sisi chrān' yun'unj ni é re' man'ānj. Daj si guiran' nnee cū sayun xi'í si huīnj 'ngō tsínj 'yaj sun rian Jesús.

### Bendición final

<sup>18</sup> Huin ruhuāj sisi gui'yaj Señor Jesucristo sinduj ni-man daran' ni é re' huin ni é re' jnān ngā xica'uī. Amén.

# Efesios

## Salutación

**1** Huēj huin Pablo. Nī huīnj 'ngō tsínj apóstol tsínj a'mi si-nūguan' Jesucristo rian ni ngūi. Nī hué daj huin ruhua Yan'anj si guī'yā. Nī arūnj yanj carta nan a'nī rian a ni é rē' huin ni é rē' ni tsínj sǎ' rian Yan'anj mǎn xuman' Efeso. Nī xuman ruhua á rē' ni'yaj á rē' Cristo Jesús. <sup>2</sup> Nī huin ruhuāj sisī guī'yaj Yan'anj huin chrej né' ngā Señor Jesucristo sinduj rian ni é rē'. Nī gāhuin din'inj ruhua ni é rē', guī'yaj nūngūej sij, ruhuāj aj.

## Bendiciones espirituales en Cristo

<sup>3</sup> Gǎ'mi sǎ' né' rian Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. Nī da xata' riqui nīn' ruhua Yan'anj daran' nuguan' sǎ' rian xi'f si nicaj dugūi' né' ngā Cristo. <sup>4</sup> Hué dan nī asij guī'yaj Yan'anj xungūi, nī hua nacui Yan'anj né' sisī guīnicaj dugūi' né' ngā Cristo. Nī gāhuin né' tsínj sǎ' rian Yan'anj tsínj nitaj si da'ui gaquin' mǎnj. Hué daj gani sǎ' ruhua Yan'anj xi'f né' asij ná sno'o. <sup>5</sup> Nī xi'f si 'i ruhua Yan'anj ni'ya né', nī gani ruhuaj gāhuin né' da'ni xi'f Jesucristo. Daj si da'nga' daj garan' ruhua Yan'anj si guī'ya ngā né'. <sup>6</sup> Nī xi'f daj gǎ'mi sǎ' né' rian Yan'anj xi'f si nico sinduj riqui Yan'anj rian né'. Nī hué daj guī'yaj Yan'anj sinduj rian né' xi'f si nico' né' Cristo. Nī 'i ruhua Yan'anj ni'ya sí'.

<sup>7</sup> Nī naránj si-tun man'an sí' rian si-gǎquin' né'. Nī guīnicaj Yan'anj niman nico xi'f si-gǎquin' né'. Daj si ducu gani sǎ' ruhua Yan'anj xi'f né'. <sup>8</sup> Nī sinduj riquij rian né' 'yaj sisī gāhuin chrūn né' daj guī'yaj sǎ' né', nī daj gūnun sǎ' né'. <sup>9</sup> Nī huin ruhua Yan'anj sisī xǎcaj né' cuenta daj hua nuguan' nǎca huin nuguan' a'mi xi'f daj huin ruhua man'an Yan'anj guī'ya xi'f né' huin né' ni tsínj nico' Jesús. <sup>10</sup> Daj si gūi gānahuij xungūi, nī huin ruhua Yan'anj sisī gānahuin nūguan'an daran' si mǎn xata' ngā daran' si mǎn rian xungūi nan. Ngaa nī guīnicaj sun Cristo rian daran'anj.

<sup>11</sup> Nī xi'f Cristo, nī ganacui Yan'anj ni únj. Nī nāhuin ra'a únj ni rasūn rīqui Yan'anj rian únj. Nī hué daj hua gani ruhua Yan'anj xi'f únj. Nī Yan'anj 'yaj daran'anj daj rún' aran' ruhuaj. <sup>12</sup> Nī hué ni únj huin tsínj gana'uij si-ni sisī guī'yaj sǎ' Cristo ngā ni únj. Nī xi'f daj nī nata' ni únj sisī dugu'naj 'yaj man'an Yan'anj.

<sup>13</sup> Nī xi'f Cristo hué daj gāhuin ngā ni é rē' nej. Daj si ngaa gunun ni é rē' nuguan' xǎnga' huin nuguan' ataj sisī nacaj Yan'anj ni é rē', nī guxuman ruhua ni é rē' ni'yaj ni é rē' Cristo. Nī daj rún' 'yaj ni tsínj nicaj sun ngaa ru'man ni sij sello rian ni yanj, nī hué daj guī'yaj

yua Yan'anj ngā á rē' ngaa riqui Yan'anj Espíritu Santo rian án rē'. Xi'f daj, nī ni'i yua ni é rē' sisī huin ni é rē' da'nīj Yan'anj. <sup>14</sup> Nī xi'f si riqui Yan'anj Espíritu Santo rian né', nī ni'i yua né' sisī nāhuin ra'a né' daran' nuguan' sǎ' hua gataj yua Yan'anj si rīquij rian né'. Ngaa nī gǎ'mi sǎ' daran' né' xi'f si hua 'ueé Yan'anj.

## El espíritu de sabiduría y de revelación

<sup>15</sup> Hué dan nī gunun man'ānj nuguan' sisī guxuman ruhua ni é rē' ni'yaj ni é rē' Señor Jesús. Nī gunun man'ānj nuguan' sisī 'i ruhua ni é rē' ni'yaj ni é rē' daran' ni tsínj sǎ' nico' Yan'anj nej. <sup>16</sup> Xi'f daj nī nitaj si a'nin' ruhuāj nǎga'uij si guruhua Yan'anj xi'f ni é rē' mǎnj. Nī nanun ruhuāj ngaa achínj jni'yā rian Yan'anj xi'f ni é rē'. <sup>17</sup> Nī hua 'ueé Yan'anj huin chrej Jesucristo. Nī achínj jni'yā rian Yan'anj sisī rīqui Yan'anj nuguan' chrūn sǎ' gūnun niman án rē'. Nī achínj jni'yā sisī gūnun sǎ' ni é rē' nuguan' digyǎn Yan'anj chruhua niman ni é rē'. Ngaa nī guīni'i sǎ' ni é rē' man'an Yan'anj nej.

<sup>18</sup> Nī achínj jni'yā rian man'an Yan'anj sisī gǎra da'nga' ruhua ni é rē' daj hua si sǎ' ana'uij ni é rē' si rīqui Yan'anj rian án rē'. Daj si gaquinj Yan'anj ni é rē' sisī guīnicaj dugūi' ni é rē' ngā man'an Yan'anj. Nī nīn' ruhua hua sǎ' si rīqui Yan'anj rian né', tsínj sǎ' nico' Yan'anj anj. <sup>19-20</sup> Nī achínj jni'yā rian Yan'anj sisī guīni'i ni é rē' daj nicaj Yan'anj nīn' ruhua fuerza xi'f né' huin né' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nī hué fuerza daj digyǎn Yan'anj rian ni ngūi ngaa ganá'nij Cristo scanij ni niman. Nī guī'yaj Yan'anj sisī gǎne sí' nē' chrej ra'a sǎ' Yan'anj xata'. <sup>21</sup> Nī guī'yaj Yan'anj sisī guīnicaj Cristo sun rian daran' gobierno ngā rian daran' yan'anj mǎn chruhua xungūi nej, rian daran' tsínj huin achij nej, daran' fuerza mǎn chruhua xungūi nan nej. Nī hué daj guīnicaj Cristo sun ango xungūi gǎ'na' nej. <sup>22</sup> Nī guī'yaj Yan'anj sisī gāhuin achij Jesús rian daran' ni rasūn. Nī ga'ui' Yan'anj sisī guīnicaj Cristo sun rian daran' ni rasūn xi'f né' ni tsínj nico' Yan'anj. <sup>23</sup> Nī daj rún' huin nneē cúj Cristo, nī hué daj huin né'. Nī nneē cúj Cristo huin daran' ni ngūi nico' Yan'anj. Nī nīn' gǎchra' riqui Cristo si-nūguan' sij rian daran' ni ngūi.

## Salvos por gracia

**2** Asij sini nī daj rún' huin ni niman huin ni é rē', guī'yaj ni nuguan' quij ngā ni gaquin' da'ui ni é rē'. Sanī ga nī'na' niman án rē', guī'yaj Cristo aj. <sup>2</sup> Nī asij sini gachéj ni é rē' daj rún' chéj ni ngūi mǎn chruhua xungūi gaquin' nan nej. Nī guī'yaj ni é rē' si garan' ruhua sichre huin si nne rian hua rymi'. Nī

sichre nicaj sun rian ni ngüi na'uej ruhua dagahuin rian Yan'anj anj. <sup>3</sup> Ni daj rún' 'yaj ni ngüi daj, ni hué daj gachéj daran' né' asij sini. Ni gui'yaj né' si garan' ruhua nnee cúj né'. Ni dagahuin né' nuguan' quij si gani ruhua niman né'. Xi'í daj ni hua nian gahuin daran' né' castigo daj rún' gahuin castigo ni ngüi na'ue dagahuin rian Yan'anj daj.

<sup>4</sup> Sanj nijn' ruhua nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya né'. Daj si nijn' ruhua 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. <sup>5</sup> Ni nuj si rún' huin niman huin né' xi'í gaquin' gui'yaj né', sanj riqui Yan'anj sisi ga ni'na' nuguan'an né' nga Cristo. (Ni nacaj Yan'anj ni é re' xi'í sinduj riqui Yan'anj rian ni é re'.) <sup>6</sup> Ni ganá'nij nuguan'an né' nga Cristo Jesús, gui'yaj Yan'anj. Ni gui'yaj Yan'anj sisi gane né' nga Cristo xata' aj. <sup>7</sup> Ngaa ni ni güi gane né' xata', ni ga'ue digyán Yan'anj rian né' daj nico huin sinduj gui'yaj Yan'anj xi'í né'. Ni ga'ue guini'i né' sisi nijn' ruhua gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya né' xi'í si nico' né' Cristo Jesús.

<sup>8</sup> Ni nacaj Yan'anj ni é re' xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Ni hué nan huin 'ngo sinduj riqui Yan'anj rian ni é re'. Sé xi'í si gui'yaj sa' ni é re' huin si ganacaj Yan'anj ni é re' mánj. Sanj huin 'ngo sinduj 'yaj Yan'anj rian ni é re' aj. <sup>9</sup> Ni sé xi'í si 'yaj sa' né', ni nacaj Yan'anj né' mánj. Daj si na'uej ruhua Yan'anj ga'mi xacan né' sisi tsínj sa' huin né'. <sup>10</sup> Ni Yan'anj gui'yaj né' xi'í si guinico' né' Cristo Jesús. Xi'í daj ni ga'ue gui'yaj sa' né'. Daj si asij sini yan, ni hué daj gani ruhua Yan'anj sisi gui'yaj sa' né' xi'í Cristo Jesús aj.

#### Reconciliación por medio de la cruz

<sup>11</sup> Hué dan ni gananun ruhua a ni é re' sisi sé tsínj israelita huin ni é re' mánj. Ni asij sini ni dugu'naj ni tsínj israelita ni é re' sisi huin ni é re' ni tsínj nun guta' ni sij da'nga' nnee cúj ni é re' mánj. Ni hué man'an ni sij huin ni tsínj guta' da'nga' nnee cúj ni sij. <sup>12</sup> Ni gananun ruhua ni é re' sisi asij sini, ni gahuin anéj ni é re' rian Cristo. Ni gahuin anéj ni é re' rian ni únj ni tsínj israelita nej. Ni nun guini'i ni é re' daj hua nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni tsínj israelita asij ná nga nuguan' gataj yya Yan'anj rian ni sij nej. Ni asij sini ngaa man ni é re' xungüi nan, ni nun guini'i ni é re' Yan'anj mánj. Ni nun gana'uij ni é re' sisi gui'yaj Yan'anj nuguan' sa' rian an re' nej mánj. <sup>13</sup> Sanj yyaj ni nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo Jesús. Asij sini gahuin anéj ni é re' rian Cristo. Sanj yyaj ni gahuin nichrun' ni é re' rian sij xi'í si gayanj si-tun man'an sij.

<sup>14</sup> Cristo gui'yaj sisi gahuin din'inj ruhua né'. Ni hué sij gui'yaj sisi urin xuman' huin ni ngüi israelita nga ni ngüi 'na' anéj chrej. Ni duguane Cristo xingá huin si xi'i unun' nungüej xuman' daj. Ni xingá daj gui'yaj sisi gahuin anéj nungüej xuman' da aj. <sup>15</sup> Ni ngaa gahui' Cristo, ni gui'yaj sij sisi si ga'nin' si-ley Moisés sun rian né' ga mánj. Ni gui'yaj Cristo sisi gahuin nungüej xuman' daj urin xuman' naca sisi guinicaj dugüi' ni ngüi daj nga sij. Ni hué daj gui'yaj sij sisi gahuin din'inj rian daran' né'. <sup>16</sup> Ni ngaa gahui' Cristo rian rugutsj, ni gui'yaj sij sisi na'mi nungüej xuman' daj. Ni gui'yaj sij

sisi gahuin din'inj ruhua nungüej xuman' daj nga Yan'anj. Ngaa ni gahuin nungüej rian xuman' daj urin nnee cúj Cristo aj.

<sup>17</sup> Hué dan ni ga'na' Cristo, ni ga'mi sij nuguan' sa' rian an re' ni tsínj 'na' anéj chrej nga rian ni únj ni tsínj israelita sisi gahuin din'inj ruhua né' guiman daran' né' nga Yan'anj anj. <sup>18</sup> Ni xi'í Cristo ni ga'ue gahuin nichrun' daran' né' rian chrej né', gui'yaj man'an Espíritu Santo.

<sup>19</sup> Xi'í daj ni sé tsínj 'na' anéj chrej huin ni é re' ga mánj. Ni nitaj si man ni é re' ne' xe' xánj ni é re' mánj. Sanj yyaj ni hua si-chrej ni é re' nga ango ni tsínj sa' nico' Yan'anj sisi guinicaj dugüi' daran' né' nga Yan'anj anj. <sup>20</sup> Ni daj rún' huin 'ngo hue' sa' huin ni é re'. Ni ni tsínj apóstol, ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo yyaj nga ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, ni hué ni sij huin ni yej ngaj xi'í hue' daj. Ni yej sa' nan huin achij rian daran' ni yej ngaj xi'í hue' daj. Ni hué Jesucristo huin yej ran nan nne si-cúj hue' aj. <sup>21</sup> Hué dan ni 'ngo chré' ga daran' né' huin né' ni ngüi nico' Jesucristo. Ngaa ni 'ngo naxuman nuhui sa'. Ni nuhui daj huin daran' né' ni ngüi nico' man'an Señor. <sup>22</sup> Ni xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Jesucristo, ni gahuin nuguan'an ni é re' nga ango ni ngüi gahuin nuhui daj. Ni huaj naxuman 'ngo hue' sa' huin ducua Yan'anj rian nne Espíritu Santo aj.

#### Ministerio de Pablo a los gentiles

**3** Hué huin Pablo. Ni nünj ducua' xi'í si nico' man'anj Cristo Jesús. Ni ran'anj sayun nan xi'í si ga'mi nuguan' sa' rian ni é re' huin ni é re' ni tsínj 'na' anéj chrej. <sup>2</sup> Ni ani ruhuaj sisi hua gunun ni é re' daj gui'yaj Yan'anj sinduj, ni garasun Yan'anj sun nan gui'yaj sünj xi'í ni é re' aj. <sup>3</sup> Ni digyán Yan'anj 'ngo nuguan' riänj huin 'ngo nuguan' nun guini'i ni ngüi guimán asij ná. Ni hua garünj doj nuguan' nan rian yanj ga'ní rian ni é re'. <sup>4</sup> Ni ngaa gaya ni é re' yanj daj, ni ga'ue xacaj ni é re' cuenta sisi ni'tnj nuguan' nun guini'i ni ngüi xi'í Cristo aj. <sup>5</sup> Ni asij ná ni nun digyán Yan'anj ni nuguan' daj rian ni ngüi mánj. Sanj yyaj ni digyán Espíritu Santo ni nuguan' daj rian ni apóstol ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi nga ango ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj huin ni sij ni tsínj hua sa' chruhua niman. <sup>6</sup> Ni nuguan' nun guini'i ni ngüi huin sisi nahuin ra'a nuguan'an ni ngüi 'na' anéj chrej nga ni ngüi israelita nuguan' sa' gui'yaj yya Yan'anj nga ni tsínj israelita asij ná. Ni daj rún' huin urin nnee cú', hué daj huin daran' né'. Ni guinicaj dugüi' daran' né' nahuin ra'a né' nuguan' sa' gataj yya Yan'anj rian ni tsínj israelita. Ni hua nahuin ra'a á re' nuguan' sa' da aj.

<sup>7</sup> Ni Yan'anj gui'yaj sisi gahuin 'ngo tsínj nata' nuguan' sa' daj rian ni ngüi. Ni sun daj huin 'ngo sinduj riqui Yan'anj riänj. Ni gahuin nucua' gui'yaj sünj, gui'yaj Yan'anj anj. <sup>8</sup> Hué huin tsínj hua lij doj daj nga daran' ni tsínj sa' nico' Yan'anj. Sanj riqui Yan'anj sinduj riänj sisi gan'anj ga'mi nuguan' sa' scanij ni ngüi 'na' anéj chrej. Ni na'ue naritj daj hua nico nuguan' sa'

'nā' xi'í Cristo aj. <sup>9</sup> Nī garasun Yan'anj man'ānj sisi gataj yyāj rian daran' ni ngūi daj hua nuguan' gari huī Yan'anj asij ná rian ni ngūi. Nī Yan'anj gui'yaj daran'anj. <sup>10</sup> Nī hué daj gahuin yyaj sisi guini'i ni si huin achij mán xata' daj chrūn man'an Yan'anj. Nī guini'i ni si huin achij daj xi'í si digyán né' ni tsínj nico' Yan'anj daj ni'i sa' Yan'anj daran'anj. <sup>11</sup> Nī hué daj gui'yaj Yan'anj daj rún' gani ruhua man'an asij ná sno'o. Nī gahuin yya si gani ruhua Yan'anj xi'í si ga'nā' Señor Jesucristo chruhua xungūi nan. <sup>12</sup> Nī xi'í si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, nī ga'ue gahuin nīchrūn' né' gachinj jni'yaj né' rian Yan'anj anj. Nī si guxu'ui' né' mánj.

<sup>13</sup> Hué daj nī achínj jni'yā rian án re' sisi sī gahuin ruhua á re' xi'í si ran'ānj sayun xi'í ni é re' mánj. Daj si gahui sa' ni é re' xi'í sayun ran'ānj nan anj.

### El amor que excede a todo conocimiento

<sup>14</sup> Hué dan nī xi'í nuguan' nan, nī guiniquin' ráj dacō rian chrej Señor Jesucristo. <sup>15</sup> Nī Yan'anj huin chrej daran' ni xi'nin' ni tsínj man rian xungūi nga ni si man xata' nej. <sup>16</sup> Nī achínj jni'yā rian Yan'anj sisi nari' nucujaj niman án re', gui'yaj Espíritu Santo. Nī ga'ue chracuij Yan'anj man'an ni é re' xi'í si hua nico rasun sa' rian Yan'anj anj. <sup>17</sup> Nī achínj jni'yā sisi gane xanga' Cristo chruhua niman ni é re' xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' sij. Ngaa nī ga nīca ruhua ni é re' xi'í si 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re' aj. <sup>18</sup> Hué dan nī ga'ue gara da'n-ga' ruhua ni é re' nga daran' ni ngūi sa' nico' Yan'anj sisi 'i nico ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Nī daj rún' hua 'n-gō si gara' nico, nī hué daj 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Nī daj rún' hua 'ngō si xē'e nico hué daj huaj nej. Nī daj rún' hua 'ngō si gūnun nico, nī hué daj huaj nej. Nī daj rún' hua 'ngō si xācan nico hué daj huaj nej. <sup>19</sup> Nī achínj jni'yā rian Yan'anj sisi guini'i ni é re' daj 'i nico ruhua Cristo ni'yaj sij ni é re'. Nī na'ue gūnucuj né' guini'i né' daj hua nico nuguan' nan. Hué dan nī xi'í si 'i nico ruhua Cristo ni'yaj sij né', nī ga'ue gahuin sa' né' daj rún' hua man'an Yan'anj.

<sup>20</sup> Yyaj nī gataj daran' né' sisi hua sa' nīn' ruhua Yan'anj. Nī nicaj Yan'anj fuerza gui'ya nico daj nga si achínj né' nga si ani ruhua né' nej. Nī ga'ue gui'yaj sa' né' xi'í si nne Yan'anj nga né'. <sup>21</sup> Yan'anj huin si sa' gataj daran' né' huin né' ni tsínj nico' Jesucristo. Nī Jesucristo digyán sisi hua sa' nīn' ruhua Yan'anj nej. Ngaa nī niganj ga'mi sa' daran' né' rian Yan'anj anj. Amén.

### La unidad del Espíritu

**4** Nūnj ducuaga' xi'í si nico' man'ānj Señor. Nī achínj jni'yā rian án re' sisi gachre sa' ni é re' rian Yan'anj anj. Daj si hua yya gaquínj Yan'anj ni é re' sisi gache sa' ni é re' chruhua xungūi nan. <sup>2</sup> Nī gui'yaj ni é re' sisi gahuin ni é re' 'ngō lij rian ni dugūi' ni é re'. Nī ga'mi sa' ni é re' rian ni sij nej. Nī ga'nin' ruhua ni é re' nga ni dugūi' ni é re'. Nī gahuin 'i ruhua á re' ngaa nun aran' ruhua á re' si 'yaj ni dugūi' ni é re' nej. <sup>3</sup> Nī niganj ganahuij ruhua ni é re' sisi guinicaj dugūi' uyan daran'

ni é re'. Daj si chracuij Espíritu Santo sisi hué daj gui'yaj ni é re' xi'í si hua din'inj guiman án re' nga ni dugūi' ni é re'. Nī hué daj gui'yaj ni é re' xi'í si gahuin din'inj ruhua ni é re', gui'yaj Cristo aj. <sup>4</sup> Nī urin nnee cúj Cristo huin daran' né'. Nī hua urin Espíritu Santo nne chruhua niman daran' né'. Nī gahuin yya ruhua né' sisi gaquínj Yan'anj né'. Nī uyan ana'uij daran' né' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga né'. <sup>5</sup> Nī hua urin Señor nicaj sun rian né'. Nī urin nuguan' sa' xuman ruhua né'. Nī gata' nnee daran' né' xi'í urin Jesucristo. <sup>6</sup> Nī hua urin Yan'anj huin chrej daran' né'. Nī Yan'anj nicaj sun rian daran'anj. Nī 'yaj sun Yan'anj niman daran' né'. Nī nne Yan'anj nga daran' né' aj.

<sup>7</sup> Sanī hua ganahuin ra'a da go'ngo né' sinduj daj rún' huin ruhua Cristo riqui sí' rian né'. <sup>8</sup> Nī xi'í daj gataj si-nuguan' Yan'anj:

Ngaa gahui Cristo xata', nī nicaj sij ni tsínj hua anumi gan'anj sij.

Nī ga'ui' sij sun sa' rian ni ngūi aj. Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>9</sup> Nī nuguan' nan ataj sisi hua gahui sij xata'. Ngaa nī huin ruhuaj gata sisi hua sini ga'nā' sij ne' nīca' ruhua xungūi nan. <sup>10</sup> Nī tsínj ga'nā' nan hué guē sij nahui nan' xata' rian hua xācan nīn' ruhua. Nī xi'í daj nicaj sun sij rian daran'anj.

<sup>11</sup> Nī riqui Cristo sisi gahuin da'aj né' apóstol tsínj gan'anj ga'mi si-nuguan' sij rian ni ngūi. Nī gahuin ango né' tsínj ga'mi nuguan' digyán Yan'anj rian sí'. Nī gahuin ango né' tsínj ganata' nuguan' sa' sisi ganacaj Yan'anj ni ngūi. Nī gahuin ango né' tsínj dugumi ngaa nahuin yu' ni ngūi nico' Yan'anj. Nī gahuin ango né' tsínj digyan si-nuguan' Yan'anj rian ni ngūi aj. <sup>12</sup> Nī hué daj huin ruhua Cristo gui'yaj sij nga go'ngo né' sisi gahuin nīca ruhua né' huin né' ni tsínj hua sa' rian Yan'anj. Ngaa nī gui'yaj sun né' chracuij né' ni dugūi' né' ni tsínj nico' Cristo. Ngaa nī gahuin sa' niman né' huin né' nnee cúj Cristo. <sup>13</sup> Ngaa nī daran' né' guinicaj dugūi' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Cristo. Nī gara da'nga' ruhua né' daj hua da'nīj Yan'anj. Nī guisij né' gahuin ran niman né'. Ngaa nī ga'ue guini'i ni ngūi sisi hua yya nne Cristo niman né'.

<sup>14</sup> Ngaa nī si gahuin né' daj rún' huin ni tsin' mánj. Daj si nico' huaj naduna si ani ruhua anin'inj. Nī sé si 'i xuman ruhua anin'inj daran' ni nuguan' unun mánj. Nī sī gui'yaj né' daj rún' 'yaj ni tsin' mánj. Nī sī guxuman ruhua né' si-nuguan' ni tsínj chrūn achéj digya' yun'unj ni ngūi mánj. <sup>15</sup> Nī ga'mi xanga' né' rian ni dugūi' né' xi'í si 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugūi' né'. Ngaa nī ga'ue gahuin ran ruhua né', nī guinicaj dugūi' uyan né' nga Cristo. Nī nicaj sun Cristo rian nnee cúj sij huin daran' né' aj. <sup>16</sup> Nī xi'í Cristo nī 'yaj sun sa' nnee cúj sij huin né'. Nī daj rún' nicaj dugūi' nīn' nnee cúj né', nī hué daj nicaj dugūi' né' nga ni dugūi' né' ni tsínj nico' Yan'anj. Daj si 'yaj fuerza daran' né' sisi uyan guinicaj dugūi' daran' né'. Nī huaj gahuin ran ruhua né', 'yaj si-nuguan' Yan'anj xi'í si 'i ró' ni'í' ni dugūi' aj.

### La nueva vida en Cristo

17 Nĩ hué nuguan' nan ataj snan'ān gunun ni é re' xi'í si nico' né' Señor. Yyaj nĩ sĩ gui'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj nun ni'í Yan'anj ni tsínj 'na' anéj chrej mánj. Daj si nitaj si ní'yanj si ani ruhua ni sij mánj. 18 Nĩ hua rumi' chruhua niman ni sij. Nĩ gahuin anéj ni sij rian chrej sa' riqui Yan'anj rian ni ngüi. Daj si nunun ni sij si so'o ni sij aj. 19 Nĩ nitaj si nahuij ruhua ni sij xi'í gaquin' 'yaj ni sij. Nĩ aran' ruhua ni sij gui'yaj ni sij si aran' ruhua nnee cúj ni sij, gui'yaj ni sij.

20 Sanĩ nun guini'í ni é re' Cristo sisi hué daj gui'yaj ni é re' mánj. 21 Nĩ xanga' gunun ni é re' xi'í Cristo. Nĩ gahuin chrũn ni é re' si-nuguan' sij. Daj si si-nuguan' sij huin nuguan' xanga' aj. 22 Nĩ dũnaj ni é re' si xi'í gui'yaj ni é re' asij sini. Daj si si gui'yaj ni é re' daj huin 'ngo si xi'í digya' yun'unj man'an ni é re'. 23 Sanĩ nahuin naça niman ni é re' xi'í si ani ruhua ni é re' aj. 24 Nĩ gahuin ni é re' ni ngüi naça, gui'yaj Yan'anj. Nĩ daj rún' huin man'an Yan'anj huin ni ngüi naça daj. Ngaa nĩ gui'yaj nica xanga' ni é re', nĩ gahuin sa' ni é re', gui'yaj Yan'anj anj.

25 Hué dan nĩ sĩ ga'man ruhua á re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Daj si nicaj dugüi' né' huin daran' né' nnee cúj Cristo. 26 Nĩ sisi ga'man ruhua ni é re', nĩ sĩ gui'yaj ni é re' gaquin' mánj. Nĩ sĩ ga'man nugüi ruhua á re' mánj. 27 Nĩ sĩ ga'ui' ni é re' chrej rian sichre sisi gatsij sichre niman án re' mánj. 28 Tsínj gui'yaj tũ, nĩ dũna sij si gui'yaj tũ sij aj. Nĩ gaxi'í sij gui'yaj sun sij sun sa'. Ngaa nĩ ga'ue guiri' sij si ga'ui' sij rian ni ngüi niqũ aj. 29 Sĩ ga'uej ruhua á re' ga'mi ni é re' nuguan' quij. Sanĩ ganahuij ruhua á re' ga'mi ni é re' nuguan' sa' huin nuguan' achin rian ni dugüi' ni é re'. Ngaa nĩ gahuin sa' doj ni tsínj gunun nuguan' ga'mi ni é re' sisi sa' ga'mi ni é re' aj.

30 Sĩ gui'yaj ni é re' si ganani ruhua Espĩritu Santo mánj. Nĩ daj rún' 'yaj ni tsínj a'ui' sello rian yanj, nĩ hué daj 'yaj Yan'anj nga né'. Daj si riqui Yan'anj Espĩritu Santo rian né' sisi gahuin nĩni né' da güi ga'na' naçaj Yan'anj né'. 31 Dũna ni é re' si nan'an ruhua ni é re' aj. Nĩ dũna á re' si a'man ruhua á re' nej. Nĩ sĩ gunun' ni é re' nga ni dugüi' í re' mánj. Nĩ sĩ gajuaj ni é re' nga ni dugüi' ni é re' mánj. Nĩ sĩ ga'mi ni é re' nuguan' quij xi'í 'ngo dugüi' ni é re' mánj. Nĩ dũna ni é re' daran' nuguan' quij hua da aj. 32 Nĩ ga sa' ni é re' nga ni dugüi' ni é re'. Nĩ nahuin 'i ruhua go'ngo ni é re' guini'yaj a ni é re' nga ni dugüi' ni é re' nej. Nĩ guinicaj ni é re' niman nico rian ni dugüi' ni é re' daj rún' guinicaj Yan'anj niman nico rian ni é re' xi'í Cristo aj.

### Andad como hijos de luz

5 Hué ni é re' huin da'nij Yan'anj. Nĩ 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Ngaa nĩ gui'yaj fuerza ni é re' sisi gahuin ni é re' daj rún' huin Yan'anj anj. 2 Daran' si gui'yaj ni é re', nĩ gahuin 'i ruhua ni é re' nga ni dugüi' ni é re' daj rún' gahuin 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Nĩ naga'ui' sij man'an sij rian Yan'anj xi'í né'. Nĩ gahuin sij

'ngo ofrenda gahui' sij. Nĩ garan' ruhua Yan'anj si gui'yaj sij.

3 Yyaj nĩ huin ni é re' tsínj sa' nico' Yan'anj. Ngaa nĩ a 'ngo ni nuguan' sĩ ga'ue ga'mi ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj nuna xi'í squira' ni sij mánj. Nĩ sĩ ga'mi ni é re' xi'í ango nuguan' quij mánj. Nĩ sĩ gahuin ruhua ni é re' nga si'yaj dugüi' ni é re' nej mánj. 4 Nĩ sĩ ga'mi ni é re' nuguan' snan'anj rian dugüi' ni é re' nga nuguan' ni'yun nej, nuguan' huin ducu ruhua ni é re' nej mánj. Daj si nitaj si hua sa' nuguan' daj si ga'mi ni é re' mánj. Maan si ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj anj. 5 Nĩ hua tsínj a'mi nga squira' sij. Nĩ hua tsínj 'yaj ango nuguan' quij hua nej. Nĩ hua tsínj huin ruhua nga si'yaj dugüi' sij. Nĩ uyan 'yaj tsínj daj nga ni tsínj nico' ango yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Nĩ ni'í ni é re' sisi sĩ ga'ue gatu ni tsínj 'yaj quij daj rian nicaj sun Cristo nga Yan'anj mánj.

6 Sĩ dũna ni é re' si ga'mi ni tsínj nuguan' digya' yun'unj huin nuguan' nitaj si ní'yanj rian ni é re' mánj. Daj si xi'í ni nuguan' digya' yun'unj daj, nĩ gahuin castigo ni tsínj na'ue dagahuin si ataj Yan'anj. 7 Ngaa nĩ sĩ guinicaj dugüi' ni é re' nga ni tsínj digya' yun'unj da mánj. 8 Asij sini nĩ daj rún' rian rumi' gahuin ni é re'. Sanĩ xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Señor yyaj, nĩ daj rún' huin rian xiguin sa' huin ni é re'. Xi'í daj gache ni é re' daj rún' chéj ni tsínj chéj rian xiguin sa' aj. 9 (Tsínj chéj rian xiguin sa' daj, nĩ a'mi sa' sij. Nĩ 'yaj nica sij nej. Nĩ a'mi sij nuguan' xanga' nej.) 10 Nĩ gui'yaj fuerza ni é re' sisi gui'yaj sun ni é re' daj rún' aran' ruhua Señor aj.

11 Nĩ sĩ guinicaj dugüi' ni é re' nga ni tsínj xi'í huin ni tsínj a'mi nuguan' nitaj si ní'yanj mánj. Daj si man ni sij rian hua rumi'. Sanĩ sa' huin sisi digyan án re' rian ni tsínj daj sisi nun hua sa' si 'yaj ni sij. 12 Daj si ri'tj si-na'aj ga'mi xi'í nuguan' quij 'yaj huĩ ni sij. 13 Sanĩ ngaa xiguin 'yaj yan'an, nĩ rugüi' ni'í' daran' si 'yaj huĩ ni sij. Daj si yan'an 'yaj si rugüi' daran'anj. 14 Xi'í daj nĩ ataj ni ngüi: Nangun ruhua re' sisi atój re'. Náchica re' scanij ni niman. Nĩ guixiguin gache re', gui'yaj Cristo aj. Hué daj ataj ni ngüi.

15 Ngaa nĩ ga cuidado ni é re' nga si-chrej ni é re'. Sĩ gui'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj ni'yun mánj. Sanĩ gui'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj chrũn nuguan' sa' aj. 16 Gui'yaj fuerza ni é re' sisi gui'yaj sa' ni é re' ni güi mán né' aj. Daj si ni güi nan, nĩ 'yaj quij ni ngüi man chruhua xungüi nan. Sanĩ hua ní'nij rian né' gui'yaj sa' né'. 17 Xi'í daj nĩ sĩ gui'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj ni'yun mánj. Sanĩ gui'yaj fuerza ni é re' sisi gara da'n-ga' ruhua ni é re' daj huin ruhua Señor gui'yaj á re'.

18 Sĩ ga xini ni é re' mánj. Ni tsínj go'o, ni 'yaj ni sij gaquin' xi'í. Sanĩ gunun sa' Espĩritu Santo chruhua niman án re'. 19 Nĩ ga'mi ni é re' Salmo rian go'ngo dugüi' ni é re' nga chra' huin himno nej, chra' hua sa' güenda niman né' nej. Gara niman ni é re' chra' rian Señor aj. 20 Nĩ niganj ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj huin chrej né' xi'í daran' nuguan'. Nĩ hué daj gui'yaj ni é re' xi'í Señor Jesucristo aj.

### Someteos los unos a los otros

<sup>21</sup> Ni guiyaj 'ueé a ni é re' daj rún' huin ruhua ni dugüi' ni é re', guiyaj ni é re'. Ni hué daj guiyaj á re' xi'í si nún yan'anj ni é re' Yan'anj.

<sup>22</sup> Yun'unj xana hua nica, ni guiyaj 'ueé unj si ataj nica unj daj rún' 'yaj 'ueé unj rian Señor. <sup>23</sup> Daj si nica unj a'nin' rian unj daj rún' a'nin' Cristo rian né' huin né' ni ngüi nico' Yan'anj. Ni hué né' huin nnee cúj Cristo. Ni Cristo guiyaj sisi ganacaj Yan'anj né'. <sup>24</sup> Ni daj rún' dagahuin ni ngüi nico' Yan'anj si-nuguan' Cristo, ni da'nga' daj dagahuin yun'unj xana nuguan' a'mi nica unj.

<sup>25</sup> Ni gahuin 'i ruhua tsínj sno'o guini'yaj sij nica sij daj rún' 'i ruhua Cristo ni'yaj sí' né' huin né' ni ngüi nico' Yan'anj. Ni naga'ui' sí' man'an sí' gahui' sí' xi'í né'. <sup>26</sup> Ni hué daj guiyaj Cristo gahui' sij sisi gahuin sa' né' rian Yan'anj. Ni nagui'yaj sa' Cristo né' xi'í nuguan' sa' nga xi'í nnee gata' nnee né' aj. <sup>27</sup> Ngaa ni ga'ue nahuin ra'a Cristo né' huin né' ni ngüi gahuin 'ueé, guiyaj Cristo. Ni daj rún' hua 'ngo atsiy ngaa nitaj yanj anun, ni nitaj si aran' rianj, ni hué daj ga né' ngaa nahuin ra'a Cristo né'. Ni ga nica sa' 'ueé né' rian Cristo aj.

<sup>28</sup> Hué dan ni daj rún' 'i ruhua 'ngo tsínj sno'o ni'yaj sij nnee cúj man'an sij, ni hué daj gahuin 'i ruhua sij guini'yaj sij nica sij. Tsínj 'i ruhua ni'yaj nica, ni 'i ruhua sij ni'yaj sij man'an sij nej. <sup>29</sup> Daj si ni a 'ngo ni tsínj nitaj si huin xan' ruhua ni'yaj nnee cúj man'an sij. Sani xa sij sisi ga fuerza nnee cúj sij. Ni dugumi sij nnee cúj sij daj rún' 'yaj Cristo nga ni ngüi nico' Yan'anj anj.

<sup>30</sup> Daj si huin né' nnee cúj Cristo xi'í si huin né' ni ngüi nico' Yan'anj anj. <sup>31</sup> Xi'í daj: "Ni duna 'ngo tsínj daj chrej sij nga nni sij. Ngaa ni nahuin nuguan'an nungüej nica sij. Ni nungüej nica sij gahuin urin nnee cúj."

<sup>32</sup> Hué nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nico. Ni na'ue gara da'nga' sa' ruhua né' un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata mánj. Sani a'mi xi'í si nica dugüi' Cristo nga ni ngüi nico' Yan'anj anj. <sup>33</sup> Hué dan ni hua nian si gahuin 'i ruhua go'ngo ni é re' ni tsínj sno'o guini'yaj ni é re' nica ni é re' daj rún' 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'an án re'. Ni hua nian si ga ni'yanj yun'unj xana rian nica unj.

**6** Ni hua nian si dagahuin ni tsin' si ataj chre nga nni xi'í si hué daj huin ruhua Señor si guiyaj an-in'inj. Daj si nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nica yya. <sup>23</sup> Ni ga'nin' Yan'anj sun rián re': "Guinun yan'ánj re' chrejé' nga nní ré', ngaa ni guiman sa' re' nico yo' chruhua xungüi nan." Ni gataj yya Yan'anj sisi hué daj dagahuin né' nuguan' nan, ni ga sa' rian né'. Ni hué nuguan' nan huin nuguan' sini sisi hué daj ga'mi Yan'anj rian né'. <sup>4</sup> Ni ni tsínj hua da'nij, ni si guiyaj ni é re' sisi ga'man ruhua da'nij ni é re' mánj. Sani guiyaj ni é re' sisi dagahuin da'nij ni é re' si-nuguan' Señor. Ni guiyaj ni é re' sisi gahuin chrun da'nij ni é re' si-chrej Señor nej.

<sup>5</sup> Ni ni tsínj 'yaj sun rian 'ngo xuru'ue, ni dagahuin ni é re' si ataj tsínj daj. Ni ga ni'yanj ni é re' nga sij. Ni ga

cuidado ni é re' guiyaj ni é re' si aran' ruhua sij. Ni guiyaj sun ni é re' si-sun sij daj rún' 'yaj á re' si-sun Cristo. <sup>6</sup> Ni sé urin ngaa ni'yaj xuru'ue daj, ni guiyaj sun sa' ni é re' huin ruhua ni é re' mánj. Ngaa ni gani ruhua sij sisi sa' 'yaj sun ni é re', ruhua ni é re'. Sani 'ngo guiyaj sun ni é re' rian xuru'ue daj rún' 'yaj sun ni é re' rian Cristo. Ni guiyaj ni é re' si aran' ruhua Yan'anj, guiyaj á re' aj. <sup>7</sup> Gahuin nia' ruhua á re' guiyaj sun sa' á re' si-sun xuru'ue da aj. Ni gani ruhua ni é re' sisi rian Señor 'yaj sun ni é re'. Ni sé rian 'ngo tsínj 'yaj sun ni é re' mánj. <sup>8</sup> Daj si hua ni'i né' sisi ngaa 'yaj sa' né', ni naru'ue man'an Señor rian né'. Ni nitaj si gahuin sisi tsínj 'yaj sun rian xuru'ue huin né', asi tsínj 'yaj sun si-sun man'an huin né'.

<sup>9</sup> Ni tsínj xuru'ue, ni guiyaj sa' ni é re' nga ni tsínj 'yaj sun rian ni é re' aj. Ni duna ni é re' si ga'mi huee ni é re' rian ni sij. Ni ni'i ni é re' sisi daj rún' a'nin' Señor nne xata' sun rian ni tsínj 'yaj sun rian ni é re', ni hué daj a'nin' Señor sun rian ni é re' nej. Ni uyan hua daran' né' rian Señor.

### La armadura de Dios

<sup>10</sup> Ango rin nuguan' huin si gataj snan'an gunun ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Gahuin nucuj ruhua ni é re' xi'í si nica dugüi' ni é re' nga Señor. Ni hué daj guiyaj ni é re' nga si-fuerza sij. <sup>11</sup> Ni daj rún' 'yaj 'ngo snado nún sij atsiy gaga' dugumi sij nnee cúj sij ngaa unun' sij, ni hué daj guiyaj á re' ga sa' niman án re' nga nuguan' sa' riqui Yan'anj rian án re' aj. Ngaa ni ga'ue guiyaj gana á re' rian nuguan' digya' yun'unj 'na' rian sichre aj. <sup>12</sup> Daj si nitaj si unun' né' nga ni tsínj hua nnee cúj mánj. Sani unun' né' nga ni nane xi'i nga ni yan'anj 'yaj quij chruhua xungüi nan nej. Ni a'nin' ni nane xi'i nga ni yan'anj daj rian ni ngüi 'yaj quij man chruhua xungüi hua rumi' nan. Ni unun' né' nga ni si 'yaj quij man xata' nej. <sup>13</sup> Xi'í daj ni dugumi ni é re' niman án re' nga nuguan' sa' riqui Yan'anj rian án re'. Ngaa ni ga'ue guiyaj gana ni é re' güi gatsij sichre niman ni é re'. Ni ngaa hué daj guiyaj ni é re', ni ga nica ruhua ni é re' nga si-nuguan' Yan'anj anj.

<sup>14</sup> Hué daj ni ga nica ruhua ni é re' nga si-nuguan' Yan'anj. Ni daj rún' nún 'ngo snado xiroj gaga' nga nnij gaga' nún gatın sij, ni hué daj gunun nuguan' xanga' niman ni é re' sisi guiyaj gana nuguan' daj rian ni nuguan' digya' yun'unj 'na' rian sichre. Ni daj rún' dugumi 'ngo snado man'an sij nga gató gaga', ni hué daj dugumi ni é re' xi'í chrej nica chéj ni é re' aj. <sup>15</sup> Ni daj rún' niquin' chrun 'ngo snado 'nij sij si-zapato sij, ni hué daj guiyaj xugüi ni é re' sisi gan'anj ga'mi ni é re' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ni nuguan' daj 'yaj si huin din'inj ruhua né'. <sup>16</sup> Ni guxuman sa' ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' Yan'anj. Ngaa ni daj rún' nica 'ngo snado 'ngo gaga' aránj sij man'an sij, ni da'nga' daj ga'ue guiyaj gana ni é re' rian nuguan' digya' yun'unj 'na' rian sichre. Daj si daj rún' huin 'ngo ra'uej aca huin nuguan' digya' yun'unj daj. <sup>17</sup> Ni gahuin yya ruhua ni é re' sisi naca Yan'anj ni é re'. Ngaa ni ga'ue dugumi ni é re' man'an án re' daj rún' 'yaj 'ngo snado

nun chra 'ngo jnahui gaga'. Ni daj rún' hua espada 'n-gō ata sij, ni hué daj hua si-nuguan' Yan'anj riqui Espíritu Santo rian án re'. Daj si ga'ue gui'yaj gana á re' rian sichre gui'yaj nuguan' da aj.

<sup>18</sup> Ni niganj gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj. Ni chracuij Espíritu Santo si gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj. Ni ga gunun niganj ruhua ni é re'. Ni si ga'nin' ruhua ni é re' sisi gachinj jni'yaj ni é re' xi'í daran' né' ni tsínj nico' Yan'anj mánj. <sup>19</sup> Ni gachinj jni'yaj á re' xi'í man'ānj sisi riqui Yan'anj 'ngo nuguan' riānj. Ngaa ni ga'ue ga'mi nucuā nuguan' sa' rian ni ngüi aj. Ni nuguan' naca huin nuguan' 'na' rian Yan'anj daj. <sup>20</sup> Ni garasun Yan'anj si gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi. Xi'í daj ni anumij cadena. Ngaa ni gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'tj sisi si guxu'uj ga'mi xi'í Yan'anj. Daj si hua nian si hué daj ga'mi rian ni ngüi aj.

### Salutaciones finales

<sup>21</sup> Ni Tíquico huin 'ngo jnánj né' tsínj 'i ruhua né'. Ni huin sij 'ngo tsínj sa' chracuij sij si-sun Señor. Ni ga'ue nata' sij daran' si guiran'anj gunun ni é re' nga daran' nuguan' 'ya nej. <sup>22</sup> Xi'í daj ni a'ní si huaj sij rian man' án re' sisi gataj sij gunun ni é re' daj hua man' únj. Ni hué ducuanj daj huin ruhuāj si nari' nucuaj ni é re' nga sichrej Yan'anj, gui'yaj sij aj. <sup>23</sup> Ni ruhuāj si gahuin din'inj ruhua ni jnanj án re' gui'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo. Ni hué daj gahuin 'i ruhua go'ngo ni dugüi' ni é re' nej. Ni guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj, ruhuāj aj. <sup>24</sup> Ni huin ruhuāj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian daran' ni é re' huin ni é re' ni ngüi 'ngo 'i xanga' ruhua ni'yaj Señor Jesucristo. Amén.

# LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS FILIPENSES

## Salutación

<sup>1</sup> Pablo nga Timoteo huin nungüej únj. Ni 'yaj sun nungüej únj rian Jesucristo. Ni a'nij nungüej únj yanj carta nan huaj rian a ni é re' ni tsínj hua sa' rian Yan'anj mán xuman' Filipos nga ni tsínj obispo nej, ni tsínj diácono nej.

<sup>2</sup> Ni huin ruhua nungüej únj sisi gui'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo sinduj rian ni é re'. Ngaa ni gahuin din'inj ruhua ni é re' ruhua únj nej aj.

## Oración de Pablo por los creyentes

<sup>3</sup> Ni da yun yun nanun ruhuāj xi'í a ni é re', ni a'uīj si guruhua Dan'ān xi'í ni é re'. <sup>4</sup> Ni niganj huin niā' ruhuāj ngaa achínj jni'yā rian Yan'anj xi'í ni é re'. <sup>5</sup> Daj si asij ngaa guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj, ni 'yaj sun nuguan'an ni é re' ngāj xi'í si-nuguan' Cristo. <sup>6</sup> Ni hua gaxi'i gui'yaj Yan'anj nuguan' sa' chruhua niman án re'. Ni hua xitinj ruhuāj sisi ga gue gui'yaj sa' Yan'anj chruhua niman án re' da' gui nānicaj Jesucristo ga'na' sij. <sup>7</sup> Ni dugu'naj huin sisi hué daj ani ruhuāj ni'yā xi'í daran' ni é re'. Daj si nīn' ruhua 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Ni asi nūnj ducuaga', asi gan'anj guñiquñj rian ni tsínj nicaj sun, sanj a'mī gunun ni sij sisi nuguan' xānga' huin nuguan' sa' 'nā' rian Yan'anj. Daj si uyan 'yaj Yan'anj sinduj rian daran' né'. <sup>8</sup> Ni ni' Yan'anj sisi daj rún' 'i ruhua Jesucristo, ni hué daj 'i ruhuāj ni'yā daran' ni é re'.

<sup>9</sup> Ni achínj jni'yā rian Yan'anj xi'í ni é re' sisi gahuin 'i ruhua á re' guñi'yaj ni é re' doj ni dugüi' ni é re'. Ni guñi'i ni é re' daran' nuguan' sa' xi'í si ga'ue xācaj á re' cuenta un ducúanj huin ducúanj sa'. <sup>10</sup> Ngaa ni ga'ue nācui ni é re' daj hua ni nuguan' sa'. Ni si gani huij ruhua ni é re' ni'i ni é re' xi'í si-chrej Yan'anj mánj. Ni si ga gaquin' rian ni é re' ngaa nānicaj ruhua' yún Cristo ga'na' sij mánj. <sup>11</sup> Ni gui'yaj Cristo sisi ga nico nuguan' sa' gui'yaj á re' rian ni ngüi. Ngaa ni guñun yan'anj ni ngüi rian Yan'anj. Ni ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj xi'í nuguan' sa' gui'yaj ni é re', ruhuāj aj.

## Para mí el vivir es Cristo

<sup>12</sup> Ni huin ruhuāj guñi'i a ni é re' nga xi'í sayun ran'ānj, ni gaxa'ni nuguan' sa' gunun ni ngüi huin ni é re' jnān nga xica'ui. <sup>13</sup> Ni daran' ni snado mán palacio nan nga ango ni tsínj, ni ni'i daran' ni sij sisi nūnj ducuaga' xi'í si nicōj Cristo. <sup>14</sup> Ni ngaa guñi'i ga'i ni tsínj nico' Yan'anj sisi ga'ue gunucuā gunūnj ducuaga', ni gahuin nucuaj ruhua ni sij. Ni gan'anj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian ni ngüi. Ni nun guxu'ui' ni sij ga'mi ni sij si-nuguan' Señor.

<sup>15</sup> Ni xānga' huin sisi a'mi go'ngo ni sij si-nuguan' Cristo rian ni ngüi xi'í si huin xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ānj. Ni huin ruhua ni sij gahuin rian ni sij. Sanj ani sa' ruhua ango ni sij a'mi ni sij xi'í si-nuguan' Cristo. <sup>16</sup> Ni ni tsínj xicoj ruhua daj, ni a'mi ni sij si-nuguan' Cristo xi'í si huin ruhua ni sij gahuin rian ni sij. Ni nitaj si ani sa' ruhua ni sij. Ni huin ruhua ni sij sisi guñiran'ānj doj sayun xi'í si nūnj ducuaga'. <sup>17</sup> Ni ni tsínj 'yaj sa' daj, ni hué daj 'yaj ni sij xi'í si 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij Cristo. Ni ni'i ni sij sisi nnēj nan xi'í si ga'ue ga'mi sa'āj xi'í nuguan' sa' 'nā' rian Yan'anj anj. <sup>18</sup> Sanj nitaj si 'yaj mánj. Asj ani sa' ruhua ni sij, asj nitaj si ani sa' ruhua ni sij, sanj nata' ni sij si-nuguan' Cristo rian ni ngüi. Ni huin niā' ruhuāj sisi hué daj gui'yaj ni sij. Ni ga gue gahuin niā' ruhuāj nej. <sup>19</sup> Daj si ni'tnj sisi gahui sa' man'ānj rian sayun ran'ānj acuan' xi'í si achínj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'tj. Ni hué daj gahuin xi'í si chracuij Si-Espíritu Jesucristo man'ānj nej.

<sup>20</sup> Ni huin ruhuāj si a 'ngo xico' si guiri'tj si-nā'āj. Sanj ana'ui sisi ga'ue gahuin nucuā nga nnee cū. Ngaa ni nūnj si hua ni'nāj, nūnj si gahuñj, sanj ana'ui sisi niganj guñi'i ni ngüi sisi hua 'ueé Cristo nne sij chruhua nimānj anj. <sup>21</sup> Güendāj, ni ngaa hua ni'nāj, ni nicaj dugüi'tj nga Cristo. Sanj sisi gahuñj, ni gahui sa'āj doj, gui'yaj sí'. <sup>22</sup> Sanj sisi ga'ue gui'yaj sūnj si-sun Señor ngaa nnēj hua ni'nāj, ngaa ni nun xugüi ruhuāj daj hua chrej nacuñj gan'ān mánj. <sup>23</sup> Ni 'i huaj nācuñj daj hua chrej sa' gan'ān. Ni huin ruhuāj gahuñj, ni gan'anj ganēj nga Cristo. Daj si sa' huin güenda man'ānj.

<sup>24</sup> Sanj achin doj si ganēj xi'í ni é re'. <sup>25</sup> Ni hua xitinj ruhuāj nga nuguan' nan. Ni ni'tnj sisi ga gue ganēj nga



daran' án re'. Ngaa ni chracuī sisi disiqui' ni é re' gan'anj ni é re' ne' chrej rian nánj. Ni gahuin niā' ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj. <sup>26</sup> Hué daj ni nānicaj ruhua' yūnj ga'nāj scanij ni é re' sisi gahuin niā' ruhua ni é re' xi'f Cristo Jesús.

<sup>27</sup> Maan si huin ruhuāj sisi gui'yaj fuerza á re' gache ni é re' daj rún' digyán si-nuguan' Cristo rian án re'. Ngaa ni sisi guchij guini'yā ni é re', asi si guchij nej, ni huin ruhuāj gunūnj si-nuguan' ni é re' sisi ga nica ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj. Ni guinicaj dugüi' nuguan'an daran' ni é re' nej. Ni huin ruhuāj gunūnj sisi 'ngo 'yaj fuerza daran' ni é re' nga si-chrej Yan'anj huin nuguan' sa'. <sup>28</sup> Ni a 'ngo xico' si guxu'ui' ni é re' rian ni tsínj unun' nga ni é re' mánj. Ni xi'f si unun' ni sij nga ni é re', ni digyán yya nuguan' daj sisi ga ni'ya ni-ganj ni sij. Sanj digyán nuguan' daj sisi nācaj Yan'anj ni é re'. Ni nuguan' nan 'na' rian Yan'anj. <sup>29</sup> Daj si sé urin ga'uej ruhua Yan'anj sisi guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo, sanj hué daj ga'uej ruhua Yan'anj, sisi guiran' ni é re' sayun rian xi'f sij nej. <sup>30</sup> Ni uyan ran' ni é re' sayun daj rún' guiran'anj. Ni guini'i ni é re' daj gahuin sayun daj. Yyaj ni unun' ni é re' sisi hua gue ran'anj sayun nej.

### Humillación y exaltación de Cristo

**2** Hué dan ni sisi nari' nucuaaj á re' xi'f si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo, sisi hua yya huin niā' ruhua ni é re' xi'f si 'i ruhua Cristo ni'yaj sij ni é re', sisi hua yya nicaj dugüi' Espiritu Santo nga ni é re', sisi hua yya 'i ruhua ni é re' ni'yaj á re' dugüi' ni é re', ni nani yaco ruhua ni é re' ni'yaj á re' dugüi' ni é re', <sup>2</sup> ngaa ni sisi hué daj huin, ni gui'yaj ni é re' sisi gahuin niā' ruhuāj xi'f si guinicaj dugüi' nuguan'an ni dugüi' ni é re'. Ni uyan gahuin 'i ruhua ni dugüi' ni é re'. Ni uyan gani ruhua ni é re' urin nuguan'. <sup>3</sup> Ni si gui'yaj ni é re' si gahuin achij ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Ni si gui'yaj nne ni é re' mánj. Sanj gui'yaj ni é re' sisi daj rún' huin 'ngo lij huin ni é re' aj. Ni gani ruhua ni é re' sisi hua sa' ni dugüi' ni é re' daj nga daj rún' hua sa' man'an ni é re'. <sup>4</sup> Ni si nano' ni é re' chrej sa' gache urin man'an ni é re' mánj. Sanj nano' ni é re' chrej sa' gache daran' ni dugüi' ni é re' nej.

<sup>5</sup> Ni daj rún' gani ruhua Cristo Jesús, ni hué daj gani ruhua ni é re' nej. <sup>6</sup> Daj si nunj si uyan huin Cristo nga Yan'anj, sanj nun gui'yaj sij sisi 'ngo huin achij sij nga Yan'anj mánj. <sup>7</sup> Sanj duna anéj sij si huin achij sij. Ni gahuin sij 'ngo tsínj ga'nga gui'yaj sun rian ni ngüi. Ni gahuin sij daj rún' hua man'an né'. <sup>8</sup> Ni ngaa guisij gahuin sij 'ngo tsínj, ni gahuin sij daj rún' huin 'ngo lij. Ni garáj xina sij si gahui' sij rian rugutsi huin 'ngo nuguan' na'aj xi'f si guiran' sij gahui' sij. <sup>9</sup> Xi'f daj ni ga'ui' Yan'anj 'ngo rian hua xacan nin' ruhua gane Cristo. Ni hué si-xugüi sij huin rian, rian si-xugüi daran' ni ngüi. <sup>10</sup> Ngaa ni ngaa gunun daran' ni si mán xata' nga ni ngüi mán nica' rian yo'ój si-xugüi Jesús, ni ganiquin' ráj dācoj daran' ni sij nga ni si mán nica' daqui yo'ój nej. <sup>11</sup> Ni ganata' yya daran' ni sij sisi Jesu-

cristo huin Señor. Ni gataj daran' ni sij sisi dugu'naj 'yaj man'an Yan'anj huin chrej né'.

### Luminares en el mundo

<sup>12</sup> Hué dan ni huin ni é re' jnān 'i ruhuāj. Ni daj rún' dagahuin ni é re' rian Yan'anj ngaa ganéj scanij ni é re', ni da'nga' daj dagahuin sa' doj ni é re' rian Yan'anj ngaa nun ganéj scanij ni é re' nej. Ni gui'yaj fuerza ni é re' sisi nano' ni é re' 'ngo ducuanj sa' daj ga'ue gui-man sa' ni é re' rian Yan'anj. Ni ga cuidado ni é re' sisi hué daj gui'yaj ni é re' aj. <sup>13</sup> Daj si 'yaj sun Yan'anj chruhua niman ni é re' sisi gahuin ruhua á re' gunun ni é re' si-nuguan'anj huin ruhua á re'. Ni chracuij Yan'anj sisi gui'yaj ni é re' nuguan' sa' daj rún' huin ruhua man'an Yan'anj gui'yaj man'an ni é re'.

<sup>14</sup> Nga daran' si 'yaj ni é re', ni si ga'mi huī ni é re' xi'f ni dugüi' ni é re' mánj. Ni si gunun' ni dugüi' ni é re' nej mánj. <sup>15</sup> Ngaa ni gahuin ni é re' tsínj nitaj si da'ui gaquin' mánj. Ni gahuin ni é re' tsínj sa' ga'mi urin nuguan'. Ngaa ni gahuin ni é re' da'nij Yan'anj anj. Ni daj rún' hua 'ngo atsij ngaa nitaj yanj anun, ni da'nga' daj gahuin ni é re' scanij ni ngüi quij. Daj si achéj ni sij chrej quij hua. Ni daj rún' xiguin 'ngo yan'an rian hua rumi', ni hué daj xiguin ni é re' scanij ni ngüi quij daj.

<sup>16</sup> Ni ga nica ruhua á re' nga nuguan' 'yaj si gane ni-gun' nga Yan'anj. Ngaa ni ngaa ga'na' Cristo, ni ga'ue gahuin niā' ruhuāj xi'f ni é re'. Daj si guini'tnj sisi nun gachej yūnj ngaa gui'yaj sūnj scanij ni é re'.

<sup>17</sup> Ni gui'yaj sūnj si-sun Yan'anj sisi guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Ni sisi hua niān gayanj situn man'anj xi'f sun daj, sanj nitaj si gahuin mánj. Daj si hua niā' ruhuāj gahuīj. Ni ga'ue gahuin niā' ruhuāj nga á re' nej. <sup>18</sup> Ni hué daj hua niān gahuin niā' ruhua ni é re' daj rún' huin niā' ruhuāj aj.

### Timoteo y Epafrodito

<sup>19</sup> Ni sisi ga'uej ruhua Señor Jesús, ni rá'yanj ga'nī tsínj gu'naj Timoteo guchi' sij rian man ni é re'. Ngaa ni gahuin niā' ruhuāj ngaa gunūnj nuguan' xi'f ni é re' aj. <sup>20</sup> Daj si nitaj ango tsínj ani uyan ruhua daj rún' ani ruhuāj. Ni hua yya nahuij ruhua sa' sij ni'yaj sij xi'f ni é re'. <sup>21</sup> Daran' ango ni tsínj nano' si huin ruhua man'an ni sij. Ni nitaj si nano' ni sij si huin ruhua Jesucristo mánj. <sup>22</sup> Sanj hua ni'i ni é re' daj 'yaj sa' Timoteo. Ni nicaj dugüi' nungüej únj a'mi nungüej únj si-nuguan' Yan'anj. Ni huin sij daj rún' huin da'nī chracuij sij man'anj. <sup>23</sup> Ni huin ruhuāj ga'nī guchi' sij rian man ni é re'. Ni hué daj gui'yā ngaa guini'tnj sintj sisi daj hua si-sūnj. <sup>24</sup> Ni hua xitinj ruhuāj rian Señor sisi rá'yanj guchi' ni'yā rian man ni é re'.

<sup>25</sup> Ni gani ruhuāj sisi hua niān ga'nī guchi' jnánj né' Epafrodito rian man án re'. Ni huin sij tsínj nicaj dugüi' gui'yaj sun ngāj. Ni guiran' sij sayun ngāj nej. Ni hué man'an ni é re' ga'nij ga'na' sij sisi chracuij sij ni rasun achin riānj. <sup>26</sup> Ni nin' ruhua huin ruhua sij guchi' sij guini'yaj sij rian man ni é re'. Ni nin' ruhua nani ruhua sij xi'f si gunun ni é re' sisi a'nan' sij. <sup>27</sup> Ni xanga' ga'-

nan' sij. Nì doj nun gahui' sij. Sanì nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya sij. Nì hué daj nahuin 'i ruhua Yan'anj ni' man'ānj nej. Daj si hua nico sayun ran'ānj. Nì na'uej ruhua Yan'anj sisi guiran'ānj ango sayun xi'í Epafrodito nej. <sup>28</sup> Hué dan nì rá'yanj gā'nī si guchi' sij rian man ni é re'. Nì ngaa guini'i ruhua' yún ni é re' sij, nì gā'ue gahuin niā' ruhua ni é re' aj. Ngaa nì sī nani ruhuāj xi'í ni é re' gā mánj. <sup>29</sup> Hué dan nì gahuin niā' ruhua ni é re' ngaa guisij sij rian man ni é re'. Nì gā'mi ni é re' ngā sij daj rún' huin sij 'ngō jnánj né', gui'yaj Señor. Nì gā ní'yanj ni é re' rian daran' ni tsínj 'yaj sa' daj rún' 'yaj sij. <sup>30</sup> Daj si doj nun gahui' sij xi'í sun gui'yaj sun sij xi'í Cristo. Nì ruhua gahui' sij xi'í si chracuij sij yūnj, si nitaj ango ni é re' nne chracuij ni é re' yūnj mánj.

**Prosigo al blanco**

**3** Hué dan nì gahuin niā' ruhua ni é re' ngā Señor huin ni é re' jnān ngā xica'uī. Sé si 'i huaj garun ruhua' yūnj nuguan' nan rian ni é re'. Nì güenda ni é re', nì ní'yanj nuguan' nan nej. <sup>2</sup> Gā cuidado ni é re' ngā ni tsínj 'yaj daj rún' 'yaj ni xuhue. Nì gā cuidado ni é re' ngā ni tsínj nun 'yaj sa' si-sun Yan'anj. Nì gā cuidado ni é re' ngā ni tsínj a'nin' nnee cúj ni sij aj. <sup>3</sup> Nì nunj si nun xi'nin' né' nnee cúj né', sanì hua yya sisi huin né' tsínj nico' xāngā' Yan'anj, 'yaj Espíritu Santo. Nì huin niā' ruhua né' xi'í si nicaj dugüi' né' ngā Cristo Jesús. Nì nun xūman ruhua né' sisi gahui sa' né' xi'í si 'yaj né' ngā nnee cúj né' aj.

<sup>4</sup> Nì asij sini, nì guxuman ruhuāj ni'yā ni nuguan' xi'í nnee cúj né'. Nì sisi hua 'ngō tsínj ani ruhua sisi hua sa' nnee cúj sij, ruhua sij, sanì huaj huin si gani ruhuāj ngā xi'tj daj ngā si ani ruhua tsínj daj. <sup>5</sup> Daj si chrā tunj güi ga'ngā, nì guta' ni sij da'nga' nnee cū. Nì huinj tsínj israelita. Nì nicōj xi'nin' gu'naj Benjamín. Nì huēj huin hebreo si chrē ga'mi snánj hebreo. Nì dagahuinj si-ley Moisés daj rún' 'yaj ni tsínj fariseo aj. <sup>6</sup> Nì nin' ruhua gui'yaj fuerzāj ngā si-chrej ley daj. Xi'í daj nì chran' yun'ūn ni tsínj nico' Jesucristo. Nì sa' nin' ruhua dagahuinj si ataj ley da aj.

<sup>7</sup> Asij sini nì daran' ni nuguan' nan huin si ní'yanj nin' ruhua riānj anj. Sanì yyaj nì nitaj si ní'yanj ni nuguan' nan riānj xi'í si nicaj dugüi'tj ngā Cristo. <sup>8</sup> Nì hua yya sisi nì ā 'ngō ni nuguan' nan nitaj si ní'yanj riānj. Daj si rian guini'tnj Cristo, nì hué si-nuguan' sij huin si ní'yanj nico riānj anj. Nì hué sij huin Señor nicaj sun riānj. Nì xi'í si 'i ruhuāj ni'yā sij, nì dunā daran' ni nuguan' guini'i sinij. Nì rún' huin yaco huin ni nuguan' nan riānj xi'í si huin ruhuāj guinicaj dugüi'tj ngā Cristo. <sup>9</sup> Nì xāngā' huin ruhuāj guinicaj dugüi'tj ngā Cristo. Nì sé si-ley Moisés 'yaj sisi gahuin sa' man'ānj rian Yan'anj. Sanì gahuin sa' man'ānj xi'í si xuman ruhuāj ni'yā Cristo. Nì huin ruhuaj gata sisi Yan'anj gui'yaj sisi gahuin sa' man'ānj xi'í si xuman ruhuāj ni'yā Cristo aj. <sup>10</sup> Nì huin ruhuāj gahuinj 'ngō tsínj guini'i yya Cristo. Nì daj rún' ganá'nij Jesús gui'yaj si-fuerza Yan'anj, nì hué daj huin ruhuāj sisi gā fuerza chruhua nimānj, gui'yaj Yan'anj. Nì huin ruhuāj guiran'ānj nuguan'an sayun ngā sij nej. Nì daj rún' ga'uej ruhua Jesús gahui' sij xi'í né', nì hué

daj guisī gahuij ruhuāj aj. <sup>11</sup> Ngaa sīj nì gāna'nī scanij ni nīman, gui'yaj Yan'anj, ruhuāj aj.

<sup>12</sup> Nitaj si huin ruhuāj gatā sisi hua guisij guiri'tj daran' ni nuguan' sa' nan. Nì sé si ani ruhuāj sisi hua sa' nin' ruhuāj. Sanì 'yaj fuerzāj huā sisi guiri'tj ni nuguan' sa' ana'uī daj. Nì hué daj 'yā xi'í si hua sini ganacui Cristo Jesús man'ānj. <sup>13</sup> Nì ni'tnj sisi achin guisij guiri'tj daran' ni nuguan' sa' daj huin ni é re' jnān ngā xica'uī. Xi'í daj hua 'ngō nuguan' 'yā. Nì nuguan' daj huin sisi guini'yun ruhuāj daran' ni nuguan' guna ne' rucu. Nì 'yaj fuerzāj sisi guiri'tj ni nuguan' gui'yaj Yan'anj ni güi gā'na' ne' rian. <sup>14</sup> Nì hué daj 'yā sisi guisī da xata', nì gui'yaj ganāj nuguan' sa' rīqui Yan'anj riānj. Daj si aquinj Yan'anj sisi nahuin ra'āj nuguan' sa' daj xi'í Cristo Jesús aj. <sup>15</sup> Nì hua niān sisi hué daj gani ruhua daran' né' huin né' ni tsínj xuman sa' ruhua ni'í Cristo Jesús. Nì sisi ani ruhua ni é re' ango nuguan', nì gā'ue digyán Yan'anj nuguan' gani ruhua ni é re' aj. <sup>16</sup> Nì hua yya sisi hua niān dagahuin né' daran' nuguan' gahuin chrūn né'.

<sup>17</sup> Gui'yaj ni é re' daj rún' 'yaj man'ānj huin ni é re' jnān ngā xica'uī. Nì hué daj guini'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj hua xacaj chrej digyán ni únj rian ni é re'. <sup>18</sup> Daj si hua guisij ga'i gatā rian ni é re'. Nì da acōj atā ruhua' yūnj rian ni é re' sisi hua ga'i ni tsínj huin ruhua dēre' si gui'yaj Jesús ngaa gahui' sí' rian rugutsi xi'í né'. <sup>19</sup> Nì gāca ni sij rian yan'an. Nì ninanj nahuij ruhua ni sij ngā si xā nāsa' ni sij, si go'o nāsa' ni sij. Nì 'yaj ni sij nuguan' huin nā'aj. Sanì 'yaj nne ni sij ngā nuguan' daj. Nì urin nuguan' ani ruhua ni sij huin nuguan' man chruhua xungüi nan. Xi'í daj nì gāca ni sij rian yan'an. <sup>20</sup> Sanì xánj né' huin xata'. Nì ana'uij né' sisi xata' gā'na' tsínj nācaj né' huin sí' Señor Jesucristo. <sup>21</sup> Nì nā-duna sí' nnee cúj né' hua niqui nan. Ngaa nì nahuin sa' né' daj rún' hua sa' nnee cúj Cristo. Nì hué daj gui'yaj sij ngā xi'í si-fuerza sij. Daj si gā'ue gā'nin' sun sij rian daran' ni rasun anj.

**Regocijaos en el Señor siempre**

**4** Hué dan nì 'i ruhuāj ni'yā ni é re' huin ni é re' jnān ngā xica'uī. Nì nin' ruhua huin ruhuāj guini'yā ni é re' nej. Daj si 'yaj á re' si huin niā' ruhuāj. Nì 'yaj á re' si hua premio riānj. Ngaa nì xi'í daj gā nīca ruhua ni é re' ngā si-nuguan' Señor huin ni é re' ni ngüi 'i ruhuāj. <sup>2</sup> Nì achínj jni'yā rian nungüej yun'unj gu'naj Evodia ngā Síntique sisi uyan gā ruhua nungüej xugüij unj rian Señor. <sup>3</sup> Nì man'án re' huin 'ngō tsínj 'yaj sun sa' ngāj rian Yan'anj. Nì achínj jni'yā rián re' sisi chracuij yun'unj re' nungüej yun'unj xāna daj. Daj si guiran' nuguan'an nungüej unj sayun ngāj ngaa gan'anj ga'mī nuguan' sa' rian ni ngüi. Nì hué daj guiran' jnánj né' Clemente ngā ango ni tsínj gui'yaj sun ngāj. Nì hua taj nīca si-xugüi ni sij rian si-libro Yan'anj xata'. Nì libro daj digyán si-xugüi ni ngüi gane niganj ngā Yan'anj anj.

<sup>4</sup> Nì niganj gahuin niā' ruhua á re' ngā Señor. Nì gataj ruhua' yūnj sisi gahuin niā' ruhua ni é re' aj.

<sup>5</sup> Nĭ guĭni'i daran' ni ngüi sisi a'mi naj á re' rian daran' ni ngüi, ruhuāj aj. Daj si hua gahuin nĭchrun' gūi ga'na' Señor. <sup>6</sup> Nĭ sĭ gahuin ruhua ni é re' xi'í si guĭran' ni é re' mánj. Sanĭ ya'yoj nata' ni é re' si ran' ni é re' rian Yan'anj anj. Nĭ sisi achin 'ngo rasun rian án re', nĭ gāchinj ni é re' rian Yan'anj. Nĭ hué daj ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj nej. <sup>7</sup> Ngaa nĭ sisi da'nga' daj guĭ'yaj ni é re', nĭ gahuin din'inj ruhua ni é re', guĭ'yaj Yan'anj. Nĭ ducu gahuin din'inj ruhua ni é re' xi'í si nico' ni é re' Jesucristo. Nĭ xi'í si gahuin din'inj ruhua ni é re', nĭ gahuin nĭca niman ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo aj.

#### En esto pensad

<sup>8</sup> Hué dan nĭ hua ango rin nuguan' gatā gunun ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'ui. Nĭ gani ruhua ni é re' xi'í daran' ni nuguan' huin xānga' nga daran' nuguan' sĭca' nej, daran' nuguan' hua nĭca nga daran' nuguan' hua sa' nej, daran' nuguan' 'yaj si huin niā' ruhua né' nga daran' nuguan' xi'i a'mi sa' ni ngüi nej. Sisi hua 'ueé 'ngo nuguan' daj, nĭ sisi ga'ue ga'mi sa' né' xi'í 'n- go nuguan' daj, ngaa nĭ ga'ue gani ruhua á re' nga nuguan' da aj. <sup>9</sup> Nĭ guĭ'yaj ni é re' daj rún' gahuin chrun ni é re' riānj nga ni nuguan' dígyānj rian ni é re' nej. Nĭ guĭ'yaj ni é re' daj rún' gunun ni é re' si gatā nga si guini'i ni é re' si guĭ'yā nej. Ngaa nĭ gane Yan'anj nga ni é re'. Nĭ gahuin din'inj ruhua ni é re', guĭ'yaj Yan'anj, ruhuāj aj.

#### Dádivas de los filipenses

<sup>10</sup> Nĭ nĭn' ruhua huin niā' ruhuāj rian Señor xi'í si nahuĭj ruhua yún ni é re' ni'yaj ni é re' rian xi'tj. Nĭ nun aran' ruhuāj gatā sisi guini'yun ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' rian xi'tj. Maan si nitaj si hua ní'nij rian ni é re' sisi chracuĭj ni é re' man'ānj mánj. <sup>11</sup> Nĭ sé si atā gunun ni é re' sisi achin 'ngo rasun riānj mánj. Daj si hua xacaj

cuentāj sisi ga'ue gahuin niā' ruhuāj nga daran' si guĭran' man'ānj anj. <sup>12</sup> Nĭ ni'tnj daj ran' niquĭj. Nĭ ni'tnj daj guinicaj nicōj nej. Nĭ ni'tnj daj guĭ'yā nga daran' si guĭran' man'ānj. Nĭ ga'ue gahuin niā' ruhuāj ngaa hua gara riquĭj, asi ngaa achin xi'nā riquĭj nej. Nĭ ga'ue gahuin niā' ruhuāj ngaa hua nico riānj, asi ngaa nitaj nico riānj nej. <sup>13</sup> Nĭ xi'í si riqui Cristo fuerza riānj, nĭ ga'ue guĭ'yā daran'anj.

<sup>14</sup> Sanĭ dugu'naj guĭ'yaj ni é re'. Daj si ngaa guiran'ānj sayun, nĭ guinicaj dugüi' ni é re' ngāj. <sup>15</sup> Nĭ ni'i ni é re' huin ni é re' ni tsĭnj nne xuman' Filipos sisi urin ni é re' ga'nĭj ofrenda riānj ngaa gaxi'i ga'mĭ si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi huin gūi gahuĭ estado Macedonia gahuĭ gan'ān ango yu'uj. <sup>16</sup> Nĭ ngaa ganēj xuman' Tesalónica, nĭ guisĭj huĭj, huā'nĭj ga'nĭj ni é re' ofrenda guchĭj rian xi'í si achin riānj. <sup>17</sup> Nĭ sé si ani urin ruhuāj nahuin ra'āj. Huin ruhuāj sisi guinicaj nico ni é re' nuguan' sa' ngaa naga'ui' ni é re' cuenta rian Yan'anj. <sup>18</sup> Nĭ hua nahuin ra'āj daran' si ni'yān. Nĭ da' náj ni rasun riānj. Nĭ nga ga'nĭj ni é re' xi'í Epafrodito, nĭ nicaj nĭn' ruhuāj. Nĭ daj rún' huin siquĭj guin' daj huin si ga'nĭj ni é re' riānj. Nĭ aran' ruhua Yan'anj si guĭ'yaj ni é re' ngāj. <sup>19</sup> Nĭ riqui Dan'ān daran' si achin rian ni é re', ruhuāj aj. Nĭ daj rún' xuru'ue Yan'anj, ni hué daj riqui nĭn' ruhua Yan'anj rian ni é re' xi'í Cristo Jesús. <sup>20</sup> Ngaa nĭ nĭganj ga'mi 'ueé né' rian Yan'anj huin chrej né'. Amén.

#### Salutaciones finales

<sup>21</sup> A'nĭ 'ngo nuguan' rian daran' ni ngüi nico' Yan'anj nga si-xugüi Jesucristo. Nĭ a'nĭj ni jnānj né' mán ngāj 'ngo nuguan' rian ni é re' nej. <sup>22</sup> Nĭ a'nĭj daran' ni ngüi nico' Yan'anj 'ngo nuguan' rian ni é re' nej. Nĭ hué daj 'yaj ni tsĭnj 'yaj sun rian rey César nej. <sup>23</sup> Nĭ huin ruhuāj sisi Señor Jesucristo guĭ'yaj sinduj rian daran' ni é re'. Amén.

# Colosenses

## Salutación

**1** Huēj huin Pablo tsínj gan'anj ga'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi daj rún' huin ruhua Yan'anj si gui'yā. Nī arun nungüej únj jnánj né' Timoteo yanj carta nan a'níj nungüej únj huaj rian ni é re'.

<sup>2</sup> Nī a'níj únj yanj nan rian ni é re' huin ni é re' ni jnánj né' sa' nico' Cristo ni tsínj mán xuman' Colosas. Nī hua nīca ruhua á re' nga si-nuguan' Yan'anj.

Nī huin ruhua únj sisi Yan'anj huin chrej né' gui'yaj sinduj rian án re', nī gahuin din'inj ruhua ni é re' aj.

### Pablo pide que Dios les conceda sabiduría espiritual

<sup>3</sup> Nī ngaa achínj jni'yaj nungüej únj rian Yan'anj xi'f ni é re', nī niganj a'ui' nungüej únj si guruhua Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. <sup>4</sup> Daj si hua gunun nungüej únj sisi xuman sa' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo Jesús. Nī hué daj 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' daran' ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. <sup>5</sup> Nī hué daj 'yaj ni é re' xi'f si ana'uij ni é re' sisi ga' ueé rian ni é re' xata'. Nī xi'f si gunun ni é re' nuguan' xanga' daj, nī hué daj ana'uij ni é re'. Nī nuguan' xanga' daj huin si ganacaj Yan'anj né'. <sup>6</sup> Nī gaxa'nj nuguan' sa' daj gunun ni é re' nga daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Nī nuguan' daj 'yaj sisi 'yaj sa' á re', nī guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Nī hué daj gahuin scanij ni é re' asij ngaa gunun sini ni é re' nuguan' daj. Daj si guini'i xanga' ni é re' daj hua sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. <sup>7</sup> Nī gahuin chrun ni é re' nuguan' daj digyán tsínj gu'naj Epafras rian án re'. Nī huin sí' 'ngo tsínj 'i ruhua né'. Nī hué sij huin 'ngo tsínj 'yaj sun nuguan'an nga únj. Nī huin sij 'ngo tsínj 'yaj sun sa' rian án re' xi'f Cristo. <sup>8</sup> Nī hué sij ganata' gunun únj daj 'i ruhua ni dugüi' ni é re', 'yaj Espíritu Santo.

<sup>9</sup> Hué dan nī asij gunun únj nuguan' ganata' sij, nī nun duna únj si achínj jni'yaj únj rian Yan'anj xi'f ni é re'. Nī achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisi guini'i sa' ni é re' si garan' ruhua Yan'anj. Nī riqui Yan'anj si gahuin chrun ni é re' daj hua nuguan' xanga'. Nī gara da'nga' ruhua ni é re' daj da'nga' hua si-nuguan' Yan'anj.

<sup>10</sup> Ngaa nī ga'ue gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni tsínj nico' sa' Señor. Nī niganj ga'ue dagahuin ni é re' nuguan' sa' daj rún' aran' ruhua Señor si gui'yaj á re'. Nī gui'yaj sa' ni é re' sun si-sun Señor. Nī guini'i sa' ni é re' daj hua Yan'anj nej. <sup>11</sup> Achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisi ga' nucuaj ni é re', gui'yaj si-fuerza Yan'anj. Nī hua 'ueé si-fuerza Yan'anj. Ngaa nī ga'ue ga'nin' ruhua ni é re' xi'f ni sayun ran' ni é re'. Nī ga'ue gunucuaj á re' ni sayun

daj. <sup>12</sup> Nī gahuin nīa' ruhua ni é re' ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj huin chrej né'. Daj si gui'yaj xugüi chrej né' man'an né' sisi gane né' nga Yan'anj rian xiguin sa'. Nī guinicaj dugüi' né' gane né' nga ni ngüi hua sa' rian Yan'anj yu'uj daj. <sup>13</sup> Nī asij sini, sanj gane né' rian hua rumi'. Nī guinicaj sichre sun rian né'. Sanj gahui né' rian rumi' daj, gui'yaj Yan'anj. Nī nicaj Yan'anj gan'anj né' rian nicaj sun da'ni 'i ruhua. <sup>14</sup> Nī xi'f si-tun man'an sí' huin si nacaj Yan'anj né'. Nī guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'f si-gaquin' né'.

### Reconciliación por medio de la muerte de Cristo

<sup>15</sup> Nī na'ue guini'i rian né' Yan'anj mánj. Sanj daj rún' huin Cristo, nī hué daj huin Yan'anj. Nī daj rún' hua 'ngo tsínj xahua', hué daj hua sij scanij daran' si gui'yaj Yan'anj. <sup>16</sup> Xi'f sij nī gui'yaj Yan'anj daran' si man xata' nga daran' si mán rian xungüi nej. Nī gui'yaj sij daran' si rugüi' guini'i né' nga daran' si ga'ue guini'i né' mánj. Nī gui'yaj Cristo daran' si nicaj sun mán xata' nga daran' yan'anj nicaj fuerza rian xungüi nej. Nī Cristo gui'yaj daran'anj. Nī hua nīan dagahuin daran'anj si-nuguan' Cristo. <sup>17</sup> Nī asij nun gahuin daran'anj, nī hua nne Cristo. Nī 'yaj sun sa' daran' ni rasun, si hué sij 'nīj ra'a daran'anj.

<sup>18</sup> Nī nicaj Cristo sun rian ni ngüi nico' Yan'anj huin ni sij nnee' cúj sij. Nī hua sini nī gahuin sij. Nī ganá'nij sini sij scanij ni nīman. Xi'f daj nī huin rian Cristo rian daran'anj. <sup>19</sup> Nī garan' ruhua Yan'anj sisi gahuin Cristo daj rún' hua nīn' man'an Yan'anj. <sup>20</sup> Nī gahuin ruhua Yan'anj sisi gahuin sa' daran' si man chruhua xungüi nga daran' si mán xata' nej. Ngaa nī ga'ue na'mi ni sij nga Yan'anj, gui'yaj Cristo. Nī hué daj gahuin ruhua Yan'anj sisi gahuin din'inj ruhua daran'anj xi'f si gayanj si-tun man'an Cristo rian rugutsi.

<sup>21</sup> Nī asij sini nī gahuin ni é re' ni tsínj guinico' ango chrej sé huin si-chrej Yan'anj huin mánj. Nī chruhua niman án re', nī gunun' ni é re' nga Yan'anj xi'f si gui'yaj quij ni é re'. Sanj yyaj nī gahuin nuguan'an án re' nga Yan'anj <sup>22</sup> xi'f si gahui' nnee' cúj Cristo rian rugutsi, nī hué daj gui'yaj Yan'anj sisi ga'ue guiman ni é re' rian nne man'an Yan'anj. Nī ga'ue gahuin sa' ni é re' rian Yan'anj. Nī nitaj gaquin' da'ui ni é re' mánj. <sup>23</sup> Nī hué daj gahuin nga ni é re' sisi 'ngo guxuman sa' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Nī ga'ue gana'uij ni é re' nga nuguan' gunun ni é re' huin nuguan' sa'. Nī hué nuguan' nan huin nuguan' gunun daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Nī huēj huin Pablo tsínj nata' nuguan' nan rian ni ngüi.

### Ministerio de Pablo a los gentiles

<sup>24</sup> Yyaj ni huin nia' ruhuāj xi'í si ran'anj sayun rian xi'í ni é re'. Ni daj rún' guiran' Cristo sayun xi'í ni ngüi nico' Yan'anj, ni hué daj hua nian si guiran'anj sayun nga nnee cū rian xi'í ni é re'. <sup>25</sup> Ni gui'yaj Yan'anj sisi gahuinj 'ngo tsínj ganata' nuguan' rian ni ngüi nico' Yan'anj. Ni riqui Yan'anj sun riānj sisi ga'mi nica yyāj si-nuguan' Yan'anj rian ni é re'. <sup>26</sup> Ni nuguan' nan huin 'n-gō nuguan' huī nun guini'i ni ngüi asij ná. Sani da yyaj, ni digyán renga' Yan'anj nuguan' daj rian ni ngüi hua sa' rian Yan'anj huin ni ngüi nico' Yan'anj güi yyāj. <sup>27</sup> Ni huin ruhua Yan'anj sisi guini'i né' daj hua 'ueé nuguan' daj. Ni huin ruhua Yan'anj sisi guini'i ni ngüi 'na' anéj chrej daj hua 'ueé nuguan' da nej. Ni hué nuguan' daj huin sisi nne Cristo chruhua niman án re'. Ni Cristo 'yaj sisi ana'uij né' gahuin sa' né' xata', gui'yaj Yan'anj. <sup>28</sup> Ni a'mi únj si-nuguan' Cristo rian daran' ni ngüi. Ni a'ui' únj 'ngo ducuánj rian ni sij. Ni digyán únj daran' nuguan' sa' ni' únj rian ni sij sisi gahuin nica yya ruhua ni sij guinicaj dugüi' ni sij nga Cristo. <sup>29</sup> Xi'í daj ni 'yaj sun nucuā nga daran' fuerza riqui Cristo riānj. Daj si nucuaj Cristo nne sij niman man'anj.

**2** Ni huin ruhuāj sisi guini'i ni é re' daj 'yaj sun nucuā xi'í ni é re' nga xi'í ni tsínj man xuman' Laodicea nej, xi'í daran' ni tsínj achin guini'i man'anj. <sup>2</sup> Ni huin ruhuāj sisi ga nucuaj ruhua á re'. Ni gahuin 'i uyan ruhua á re' nga ni dugüi' ni é re'. Ni gara da'nga' sa' ruhua á re' daran' ni nuguan' 'ueé. Ngaa ni ga'ue guini'i ni é re' nuguan' nun guini'i ni ngüi asij ná huin nuguan' gari huī Yan'anj. Ni hué Cristo huin nuguan' nan. <sup>3</sup> Ni gara sa' Yan'anj daran' ni nuguan' sa' nga daran' nuguan' chrun chruhua niman Cristo. Ni gahuin chrun né', ni gunun sa' né', 'yaj ni nuguan' daj. <sup>4</sup> Hué nuguan' daj atā gunun ni é re' si na'uej ruhuāj sisi a 'ngo ni tsínj sī digya' yun'unj ni é re' nga nuguan' 'yaj fuerza ni sí'. <sup>5</sup> Ni nunj si nitaj si niquinj scanij ni é re', sani nicaj dugüi' nimānj nga ni é re'. Ni huin nia' ruhuāj guini'tnj sisi nicaj dugüi' sa' ni é re'. Ni hua nica ruhua á re' si xuman sa' ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo. <sup>6</sup> Hué dan ni daj rún' gani ruhua á re' ngaa gaxi'i ni é re' guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Señor Jesucristo, ni hué daj ga gue gache uyan ni é re' nga sij. <sup>7</sup> Ni guinicaj dugüi' sa' ni é re' nga sij. Ni sī guere'ej anéj dugüi' ni é re' nga sij mánj. Ni guxuman sa' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' sij daj rún' digyán únj rian ni é re'. Ni niganj ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj.

### Plenitud de vida en Cristo

<sup>8</sup> Ni ga cuidado ni é re'. Ni sī duna ni é re' sisi digya' yun'unj ni ngüi ni é re' mánj. Daj si huin ruhua ni sij digya' yun'unj ni sij nga nuguan' diguiyun man'an ni sij huin nuguan' yya. Ni daj rún' nani ni tsínj 'ngo nuguan' rian ni sij, ni hué daj xuman ruhua ni sij. Ni xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni nuguan' ani ruhua ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan. Sani sé si-nuguan' Cristo huin mánj. <sup>9</sup> Daj si daran' si huin

Yan'anj, ni hué daj huin chruhua nnee cúj Cristo nej. <sup>10</sup> Ni hua ni'na' xanga' niman ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo. Ni hué sij nicaj sun rian daran' si nicaj sun mán xata' nga daran' ni yan'anj mán chruhua xungüi nej. <sup>11</sup> Ni daj rún' gahuin nini ni tsínj ngaa guta' ni sij da'nga' nnee cúj ni sij, ni hué daj gahuin nini ni é re' rian si quij hua, gui'yaj Cristo. Sé daj rún' xi'nin' ni tsínj daj, sé daj gui'yaj ni sij nga ni é re' mánj. Sani gahuin nini ni é re' rian gaquin', gui'yaj Cristo. Ni duna á re' si gui'yaj á re' si huin ruhua nnee cúj ni é re'. <sup>12</sup> Ni ngaa gata' nnee ni é re', ni gahuin ni é re' daj rún' huin 'ngo niman gahui' nuguan'an nga Cristo. Ni ganá'nij nuguan'an ni é re' nga sij nej. Daj si guxuman ruhua ni é re' nga si-fuerza Yan'anj. Ni si-fuerza Yan'anj gui'yaj sisi ganá'nij Cristo scanij ni niman.

<sup>13</sup> Ni asij sini ni rún' huin 'ngo niman gahui' gahuin ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Ni nun guinicaj dugüi' ni é re' nga Yan'anj güenda si nun ga'nin' ruhua ni é re' nga si-gaquin' ni é re'. Sani yyāj ni riqui Yan'anj sisi hua ni'na' nuguan'an ni é re' nga Cristo. Ni xi'í Cristo, ni guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' ni é re'. <sup>14</sup> Ni 'ngo yun jnaruhui Yan'anj güenda si da'ui né' gaquin'. Ni si-ley Moisés 'yaj si da'ui né' gaquin'. Sani ga'nej Yan'anj si da'ui né' ngaa gahui' Cristo rian rugutsi xi'í si-gaquin' né'. Ni ngaa gari ni sij gaquij Cristo guinico' sí' rian rugutsi, ni gui'yaj Yan'anj sisi nitaj si chran' yun'unj ley daj man'an né' ga mánj. <sup>15</sup> Ni ngaa gahui' Cristo, ni gui'yaj gana Yan'anj rian daran' ni si nicaj sun mán xata' nga daran' ni yan'anj mán nica' rian xungüi nej. Ni digyán renga' Yan'anj rian daran' ni ngüi sisi gui'yaj ganaj rian ni si nicaj sun daj ngaa gahui' Cristo rian rugutsi.

<sup>16</sup> Hué dan ni sī guxuman ruhua ni é re' nga si-nuguan' ni tsínj na'uej ruhua nga si xa ni é re' nga si go'o ni é re' mánj. Ni sī guxuman ruhua ni é re' si gataj ni sij sisi ní'yanj ni sij ni güi gui'yaj ni sij gui'yanj, asī ní'yanj ni sij ngaa ni'quin' yahui naca, asī güi naránj ruhua ni sij nej. <sup>17</sup> Ni ngaa achin ga'na' Cristo, ni da-gahuin ni ngüi ni nuguan' daj sisi guini'i ni sij daj gahuin ngaa gane niganj né' nga Yan'anj. Sani ngaa ga'na' Cristo, ni xacaj né' cuenta sisi ganahuij ni nuguan' daj. Yyaj ni dunáj né' ni nuguan' daj, ni nico' né' urin man'an Cristo.

<sup>18</sup> Ni sī ga'uej ruhua á re' si guere' si-premio ni é re' gui'yaj ni tsínj digya' yun'unj daj. Daj si 'yaj ni sij sisi nitaj si huin achij ni sij. Ni nico' ni sij ni ángel. Ni a'mi ni sij daj rún' güenda si guini'i ni sij nuguan' digyán Yan'anj rian ni sij. Sani sé si xanga' si-nuguan' ni sij mánj. Ni 'yaj nne ni sij xi'í si ani ruhua ni sij. Sani ani ruhua ni sij daj rún' ani ruhua ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan. <sup>19</sup> Ni hua duna ni sij si nicaj dugüi' ni sij nga Cristo. Ni hué Cristo 'yaj sisi hua ran nnee cúj sij huin né'. Ni daj rún' 'yaj 'ngo yun'unj xana ngaa a'ui' unj xa da'nij unj, ni achij tsin' daj, ni hué daj 'yaj Yan'anj nga né' huin né' nnee cúj Cristo. Ni Cristo 'yaj sisi guinicaj dugüi' nuguan'an gō'ngo né'. Ni hué daj guinicaj dugüi' né' nga sij, 'yaj Yan'anj.

<sup>20</sup> Nì sísì hua yya gahui' nùguan'an ni é rē' nga Cristo, nì ùn sin huin, nì dagahuin ni é rē' nùguan' di-gyán ni tsínj mǎn chruhua xungüi gaquin' nan únj. Nì ùn sin huin nì hua 'yaj guē ni é rē' dǎj rún' 'yaj ni tsínj da únj. <sup>21</sup> Daj si ataj ni é rē': "Sì guida'a né' da mǎnj. Nì sǐ xa né' da mǎnj. Nì sǐ gatsij né' da mǎnj." Hué daj ataj ni é rē'. <sup>22</sup> (Nì daran' ni nùguan' a'nin' ni sij nga si di-gyán ni sij daj huin urin si-nùguan' ni tsínj mǎn chruhua xungüi.) Nì gahuhij daran'anj dǎj rún' gǎ-nahuij ni rasun arasun ni ngüi. <sup>23</sup> Xǎnga' nì gǎ'ue gani ruhua né' sísì hua sǎ' ni nùguan' a'nin' ni sij daj. Daj si 'yaj ni sij sísì ni' i sǎ' ni sij. Nì 'yaj ni sij sísì nitaj si huin achij ni sij. Nì dugua'i ni sij nneē cúj ni sij. Sanì nì ǎ 'n-gō nitaj si nico' ni sij Yan'anj mǎnj. Daj si xi'f nùguan' nico' ni sij, nì hua guē 'yaj ni sij si huin ruhua nneē cúj ni sij.

**3** Ngaa nì xi'f si hua ganá'nij nùguan'an ni é rē' nga Cristo, ngaa nì nǎno' ni é rē' ni nùguan' 'nǎ' xata' rian nne Cristo nē' chrej ra'a sǎ' Yan'anj. <sup>2</sup> Xǎcaj á rē' cuenta dǎj hua ni nùguan' 'nǎ' xata'. Nì sǐ nahuij ruhua ni é rē' nga ni nùguan' ani ruhua ni ngüi mǎn xungüi mǎnj. <sup>3</sup> Daj si gahui' nùguan'an ni é rē' nga Cristo. Sanì yyaj, nì hua nì'na' niman ni é rē' nicaj dugüi' ni é rē' nga Cristo nne sij xata' nga Yan'anj. <sup>4</sup> Nì hué Cristo 'yaj si hua nì'na' niganj ni é rē'. Nì ngaa gurugüi' sij gǎ'na' sij, nì hué daj gurugüi' ni é rē' nga sij. Nì gahuin 'ueé ni é rē' nga sij nej.

### La vida antigua y la nueva

<sup>5</sup> Hué dan nì 'ngō yun dúnaj ni é rē' daran' chrej huin si-chrej xungüi nan: Sǐ guì'yaj squira' 'ngō nì ango ni é rē' ni ngüi mǎnj. Nì sǐ guì'yaj ni é rē' si quij hua mǎnj. Nì sǐ gani ruhua ni é rē' nga ni si quij hua mǎnj. Nì sǐ guì'yaj ni é rē' si huin quij ruhua ni é rē' mǎnj. Nì sǐ gahuin yoō ni é rē' guida'a ni é rē' 'ngō ni rasun da'n-ga' 'ngō ni tsínj rian ni é rē' mǎnj. Daj si uyan huin ngaa nun yan'anj 'ngō tsínj ni yan'anj 'yaj ra'a ni sij. <sup>6</sup> Nì guì'yaj Yan'anj castigo ni tsínj 'yaj ni gaquin' daj. Daj si na'uej ruhua ni sij dagahuin ni sij rian Yan'anj. <sup>7</sup> Nì asij sini nì hué daj guì'yaj ni é rē' ngaa gachéj ni é rē' si-chrej xungüi nan.

<sup>8</sup> Sanì yyaj nì duna ni é rē' daran' gaquin' nan. Nì sǐ ga'man ruhua ni é rē' mǎnj. Nì sǐ guinan'an ruhua ni é rē' mǎnj. Nì sǐ guì'yaj quij ni é rē' nga ni dugüi' ni é rē' mǎnj. Nì sǐ nuna ni é rē' xi'f dugüi' ni é rē' mǎnj. Nì sǐ ga'mi ni é rē' nùguan' quij mǎnj. <sup>9</sup> Nì sǐ ga'mi snan'anj ni é rē' rian ni dugüi' ni é rē' mǎnj. Daj si hua naduna ni é rē' si gahuin ni é rē' asij sini. Nì nitaj si 'yaj ni é rē' dǎj rún' guì'yaj ni é rē' asij sini. <sup>10</sup> Nì nahuin nǎca niman ni é rē', guì'yaj Yan'anj. Nì Yan'anj guì'yaj ni é rē'. Nì 'yaj Yan'anj sísì guì'sij sǎ' ni é rē' guini'i ni é rē' man'an Yan'anj. Nì ya'yoj nǎduna Yan'anj si ani ruhua ni é rē' sísì gahuin ni é rē' dǎj rún' huin man'an Yan'anj. <sup>11</sup> Ngaa nì nitaj si gahuin sísì tsínj griego, asì tsínj israelita huin né'. Nitaj si gahuin sísì guta' ni sij da'nga' nneē cúj né' asì nun guta' ni sij da'nga' nneē cúj né'. Nì nitaj si gahuin sísì huin né' tsínj 'nǎ' anéj chrej, asì tsínj 'nǎ' ango xuman' huin né'. Nì nitaj si

gahuin sísì tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue huin né', asì tsínj nitaj si 'yaj sun yun huin né'. Urin Cristo huin si ní'yanj rian daran'anj. Nì nne sij chruhua niman daran' né'.

<sup>12</sup> Nì 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é rē'. Nì nacui Yan'anj ni é rē' sísì guinicaj dugüi' ni é rē' nga ni ngüi nico' man'an Yan'anj. Ngaa nì xi'f dǎj gahuin ni é rē' tsínj nǎni yaco ruhua guini'yaj ni é rē' ni dugüi' ni é rē'. Nì gǎ'mi sǎ' ni é rē' nej. Nì sǐ gani ruhua ni é rē' sísì huin rian ni é rē' mǎnj. Nì dagahuin ni é rē' rian ni dugüi' ni é rē'. Nì gǎ'nin' ruhua ni é rē' nga si ataj ni dugüi' ni é rē'. <sup>13</sup> Nì sísì nun aran' ruhua ni é rē' nga si 'yaj gō'ngo ni dugüi' ni é rē', sanì guinicaj ni é rē' niman nico nga ni sij dǎj rún' guinicaj Cristo niman nico rian ni é rē'. <sup>14</sup> Nì nùguan' huin rian huin sísì gahuin 'i ruhua ni é rē' nì'yaj ni é rē' ni dugüi' ni é rē'. Nì sísì hué daj guì'yaj ni é rē', nì gǎ'ue guinicaj dugüi' nùguan'an ni é rē' guì-man án rē'. <sup>15</sup> Nì duna ni é rē' sísì gahuin din'inj ruhua niman ni é rē', guì'yaj Cristo. Daj si huin ruhua Yan'anj sísì gahuin din'inj ruhua ni é rē'. Nì xi'f dǎj gaquinj Yan'anj ni é rē' sísì guinicaj dugüi' nùguan'an án rē' nga ni dugüi' ni é rē'. Nì nico' huaj gataj ni é rē' si guruhua Yan'anj. <sup>16</sup> Nì niganj gani ruhua ni é rē' sísì nun si-nùguan' man'an Cristo chruhua niman ni é rē'. Nì dǎj rún' 'yaj 'ngō tsínj chrun sǎ' nga si-nùguan' Yan'anj, nì hué daj guì'yaj ni é rē' dǎj rian ni é rē' rian ni dugüi' ni é rē'. Nì dugu'nun' ni é rē' sísì dagahuin ni dugüi' ni é rē' si-nùguan' Yan'anj. Nì gara ni é rē' chra' huin salmo nga chra' a'mi 'ueé rian Yan'anj nej, nga chra' aráj ni é rē' xi'f si huin niǎ' ruhua ni é rē' nga niman ni é rē'. Nì ngaa aráj ni é rē', nì gǎ'ui' ni é rē' si guruhua Yan'anj. <sup>17</sup> Nì daran' si gǎ'mi ni é rē' nga daran' si guì'yaj ni é rē', nì hué daj guì'yaj ni é rē' nga si xugüi Señor Jesús. Nì gǎ'ui' ni é rē' si guruhua chrej né' huin Yan'anj xi'f Cristo. <sup>18</sup> Nì yun'unj xǎna hua nicǎ, nì dagahuin unj si ataj nicǎ unj. Hua nian si hué daj dagahuin unj xi'f Señor. <sup>19</sup> Nì gahuin 'i ruhua tsínj sno'o guini'yaj sij nicǎ sij. Nì sǐ chran' sij nicǎ sij mǎnj. <sup>20</sup> Nì dagahuin ni tsin' si ataj chre nga nni. Daj si hué daj aran' ruhua Señor si guì'yaj anin'inj. <sup>21</sup> Nì sǐ chran' nico chrej ni tsin' daj da'níj ni sij mǎnj. Ngaa nì sǐ guere' niman ni tsin' daj, guì'yaj chrej ni tsin' da mǎnj. <sup>22</sup> Nì tsínj 'yaj sun yun rian 'ngō xuru'ue chruhua xungüi nan, nì dagahuin sij si ataj sí'. Nì sé urin si ni'yaj xuru'ue daj, nì guì'yaj sun sǎ' sij sísì gani ruhua sí' sísì sǎ' 'yaj sij mǎnj. Sanì dagahuin sǎ' sij xi'f si hua sǎ' niman sij. Nì hué daj guì'yaj sij xi'f si hua ní'yanj sij rian Señor. <sup>23</sup> Daran' si 'yaj ni é rē', nì hué daj guì'yaj 'ueé ni é rē'. Nì dǎj rún' huin sísì 'yaj sun ni é rē' rian Señor, nì hué daj guì'yaj ni é rē'. Nì sǐ gani ruhua ni é rē' sísì 'yaj sun ni é rē' rian ni tsínj mǎnj. <sup>24</sup> Daj si ni'i ni é rē' sísì nahuin ra'a ni é rē' nùguan' sǎ' guì'yaj Señor xi'f si dagahuin sǎ' ni é rē'. Daj si 'yaj sun ni é rē' rian Cristo. Nì hué sij huin xǎnga' Señor rian ni é rē'. <sup>25</sup> Sanì tsínj guì'yaj gaquin', nì gahuin sij castigo dǎj rún' huin

gaquin' gui'yaj sij. Ni uyan 'yaj Yan'anj nga daran' ni ngüi.

**4** Ni sisi huin ni é re' xuru'ue, ni gui'yaj nica ni é re' 'ngo ducúanj nga ni tsínj 'yaj sun yun rian ni é re'. Daj si ni'i ni é re' sisi xata' nne Señor nicaj sun rian ni é re'.

<sup>2</sup> Ni niganj gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj. Ni niganj ga cuidado ni é re' guiman án re'. Ni niganj ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj. <sup>3</sup> Gachinj jni'yaj ni é re' xi'f únj sisi ga'ue guiri'i únj 'ngo ducúanj ga'mi sa' únj si-nuguan' Cristo huin nuguan' digyán naca Yan'anj rian né'. Ni xi'f nuguan' daj nünj ducuağa' nan. <sup>4</sup> Ni gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi ga'ue digyán nica yyāj daj rún' hua nian ga'mi rian ni ngüi.

<sup>5</sup> Gache 'ueé ni é re' nga ni ngüi nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni gui'yaj fuerza ni é re' sisi xacaj ni sij cuenta daj hua nuguan' sa'. <sup>6</sup> Ni niganj ga'mi ni é re' nuguan' 'ueé nga nuguan' hua ní'yanj rian ni sij. Ni hua nian sisi guini'i ni é re' daj ga'mi ni é re' rian go'n-go ni tsínj nachínj snan'anj án re' xi'f nuguan' nico' ni é re'.

#### Saluciones finales

<sup>7</sup> Ni jnánj né' Tíquico huin tsínj 'i ruhua né'. Ni hué sij huin 'ngo tsínj 'yaj sun sa' nuguan'an ngāj rian Señor. Ni nicaj sij nuguan' huaj sij nāta' sij rian ni é re' daj ran'ānj. <sup>8</sup> Xi'f daj ni a'nī sij huaj sij rian ni é re' sisi nāta' sij daj hua mán únj. Ngaa ni ga'ue nari' nucuaj niman án re', gui'yaj sij. <sup>9</sup> Ni hué daj huaj sij nga tsínj gu'naj Onésimo huin sí' 'ngo jnánj 'i ruhua né'. Ni huin sij 'ngo ni é re'. Ni nāta' nungüej sij daran' si guiran' únj nan gūnun ni é re'.

<sup>10</sup> Ni a'nīj tsínj gu'naj Aristarco 'ngo nuguan' rian ni é re' huin sí' 'ngo tsínj nun nuguan'an ducuağa' ngāj. Ni

hué daj 'yaj Marcos huin sí' stucun' tsínj gu'naj Bernabé. Ni hua ga'nī nuguan' rian ni é re' rian xi'f Marcos sisi guchi' ni'yaj sij rian man ni é re'. Hué dan ni ga'mi sa' ni é re' nga sij. <sup>11</sup> Ni hué daj a'nīj tsínj gu'naj Jesús Justo 'ngo nuguan' rian ni é re'. Ni hué anin' tsínj nan huin urin ni tsínj israelita 'yaj sun ngāj rian nicaj sun Yan'anj. Ni nari' nucuaj nimānj, gui'yaj ni sij.

<sup>12</sup> Ni a'nīj tsínj gu'naj Epafras 'ngo nuguan' rian án re' huin sij 'ngo ni é re'. Ni huin sij 'ngo tsínj 'yaj sun rian Cristo Jesús. Ni niganj achínj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'f ni é re' sisi ga nica ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj. Ni huin ruhua sij sisi xānga' guini'i ni é re' daj hua si-chrej Yan'anj. Ni huin ruhua sij sisi dagahuin ni é re' si aran' ruhua Yan'anj gui'yaj á re'. <sup>13</sup> Ni huēj huin 'ngo tsínj ni'i yya sisi nahuij ruhua tsínj gu'naj Epafras xi'f ni é re' nga ni tsínj man xuman' gu'naj Laodicea nga xuman' gu'naj Hierápolis nej. <sup>14</sup> Ni a'nīj tsínj gu'naj Lucas 'ngo nuguan' rian ni é re' huin sí' 'ngo doctor 'i ruhua né'. Ni hué daj 'yaj tsínj gu'naj Demas nej.

<sup>15</sup> Ga'nij ni é re' 'ngo nuguan' rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús man xuman' Laodicea. Ni hué daj gui'yaj ni é re' nga yun'unj gu'naj Ninfas nga ni ngüi nahuin yu' ducúa ún' huin ni sij ni ngüi nico' Yan'anj.

<sup>16</sup> Ni ngaa guisij gaya ni é re' carta nan scanij ni é re', ni ga'nij ni é re' gan'anj gaya ni ngüi nico' Yan'anj man xuman' Laodicea. Ni hué daj gaya ni é re' carta ga'nī rian ni ngüi man xuman' Laodicea nej.

<sup>17</sup> Gataj ni é re' gūnun tsínj gu'naj Arquipo: Dagahuin sa' re' nga sun ga'ui' Señor rian re'.

<sup>18</sup> Huēj huin Pablo. Ni arūnj letra nan huin saludo rian ni é re'. Ni si guini'yun ruhua ni é re' sisi nünj ducuağa'. Ni huin ruhuāj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni é re' aj.

# 1 Tesalonicenses

## Salutación

**1** Huēj huin Pablo. Nī arun anin' únj Silvano nga Timoteo yanj carta nan a'níj únj huaj rian án re' huin ín re' ni tsínj nico' Yan'anj man xuman' Tesalónica. Nī nicaj dugüi' a ni é re' nga Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo. Nī huin ruhua anin' únj sisi gui'yaj Yan'anj nga Señor Jesucristo sinduj rian án re' gahuin din'inj chruhua á re'.

## Ejemplo de los tesalonicenses

**2** Nīganj a'ui' anin' únj si guruhua Yan'anj xi'f daran' a ni é re'. Nī nanun ruhua únj xi'f a ni é re' ngaa achínj jni'yaj únj rian Yan'anj. **3** Nī ya'yoj ngaa achínj jni'yaj anin' únj rian Yan'anj huin chrej né', nī nanun ruhua únj daj gui'yaj sun sa' á re' si-sun Yan'anj xi'f si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Jesús. Nī xi'f si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj, nī gui'yaj sun sa' á re' si-sun Señor. Nī gunucuaj á re' rian ni sayun xi'f si ana'uij ni é re' sisi chracuij yun'unj Señor Jesucristo a ni é re'. **4** Nī 'i ruhua Yan'anj ni'ya a ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nī ni'i anin' únj sisi hué Yan'anj nacui ni é re' sisi guinico' a ni é re' Yan'anj.

**5** Daj si ngaa ga'mi únj nuguan' sa' rian án re', nī sé urin nuguan' ga'mi únj gan'anj únj. Sanī ga'mi únj nga si-fuerza Espíritu Santo. Nī gahuin yya ruhua únj sisi nuguan' xanga' huin nuguan' ga'mi únj. Nī ni'i sa' ni é re' daj gui'yaj únj ngaa guimán únj scanij a ni é re'. Daj si nano' únj sisi daj ga'ue gahuin sa' ruhua ni é re' aj. **6** Nī gaxi'i a ni é re' gui'yaj gue a ni é re' daj rún' gui'yā nga daj rún' 'yaj gue Señor nej. Nī nūnj si guiran' a ni é re' nico sayun gui'yaj ni ngüi nun xuman ruhua ni'yaj Jesús, sanī 'ngo guinico' a ni é re' si-nuguan' Yan'anj. Nī gahuin niā' ruhua á re', gui'yaj Espíritu Santo. **7** Xi'f daj nī digyán ni é re' 'ngo ducuánj sa' rian ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj mán estado Macedonia nga estado Acaya.

**8** Nī gaxa'nī si-nuguan' Señor scanij ni ngüi mán estado Macedonia nga estado Acaya, gui'yaj á re'. Sanī sé urin nūngüej estado daj, sanī gaxa'nī nuguan' daj nīn' gachra' chruhua xungüi, gui'yaj á re'. Nī ni'i daran' ni sij daj xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Xi'f daj nī nitaj chrej hua sisi ga'mi anin' únj rian ni ngüi daj xi'f si gui'yaj á re'. **9** Nī a'mi man'an ni ngüi daj gahuin ngaa guchi' anin' únj rian man án re'. A'mi ni sij sisi ga'mi sa' á re' nga únj ngaa gane únj nga á re'. Nī a'mi ni sij sisi duna á re' yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Nī gaxi'i ni é re' guinico' a ni é re' Yan'anj hua ni'na' huin Yan'anj xan-

ga' aj. **10** Nī hué daj a'mi ni sij sisi ana'uij a ni é re' sisi nānicaj Jesús ga'na' sij xata' huin sij da'níj Yan'anj anj. Nī ganá'nij sij scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj. Nī Jesús huin si gānacaj né' ngaa gahuin nico castigo ni ngüi da'ui gaquin', gui'yaj Yan'anj.

## Ministerio de Pablo en Tesalónica

**2** Nī ni'i a ni é re' sisi ngaa guchi' anin' únj rian man a ni é re', nī sé si guchi' yun únj huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né' mánj. **2** Nī hua ni'i a ni é re' daj guiran' únj sayun xuman' Filipos ngaa ga'mi quij ni sij rian únj. Nī nūnj si ducu gunun' ni ngüi man xánj án re' nga únj, sanī chracuij Yan'anj sisi ga'mi nucuj únj rian a ni é re' nuguan' sa' sisi gānacaj Yan'anj ni ngüi aj.

**3** Nī nun gachej ruhua anin' únj nga nuguan' ga'mi únj rian án re' mánj. Nī nitaj si hua quij niman únj mánj. Nī nitaj si huin ruhua únj digya' yun'unj únj a ni é re' mánj. **4** Sanī garan' ruhua Yan'anj nga si gui'yaj únj. Nī garasun Yan'anj únj sisi ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa' rian ni ngüi. Nī hué daj a'mi gue únj. Nī sé si a'mi únj sisi garan' ruhua ni ngüi nga nuguan' a'mi únj mánj. Sanī a'mi únj nuguan' huin ruhua Yan'anj ga'mi únj rian ni ngüi. Nī acay Yan'anj cuenta daj hua niman únj. **5** Nī ni'i a ni é re' sisi nitaj a-man digya' yun'unj únj man'an án re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj daj. A'mi sa' sij xi'f re', sanī nīn' huin niman sij. Nī nitaj si nano' únj ango ducuánj sisi rīqui a ni é re' san'anj gui'yaj gana únj mánj. Nī Yan'anj ni'i sisi sé daj 'yaj únj mánj. **6** Nī nun nano' anin' únj sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'f únj mánj. Nī nitaj si nano' únj si ga'mi sa' a ni é re' xi'f únj mánj. Sanī hua si-chrej únj si gachinj únj si chracuij a ni é re' únj xi'f si huin únj tsínj apóstol rian Cristo.

**7** Sanī ngaa guimán únj scanij a ni é re', nī gui'yaj únj daj rún' 'yaj 'ngo yun'unj xana ngaa dugumi 'ueé unj da'níj unj. **8** Nī nīn' ruhua gahuin 'i ruhua anin' únj ni'yaj únj ni é re'. Xi'f daj nī sé urin si-nuguan' Yan'anj ga'mi únj rian a ni é re', ruhua únj, sanī ga'uej ruhua únj gui'yaj sun únj rian a ni é re' nej. Daj si nīn' ruhua gahuin 'i ruhua únj ni'yaj únj a ni é re' aj. **9** Nī ni'i a ni é re' daj gui'yaj sun únj ngaa guimán únj scanij ni é re' sisi daj gui'yaj únj guiri' únj si xa únj. Nugüi nīgan' gui'yaj sun únj. Daj si nitaj si huin ruhua únj garasun únj rian án re' ngaa ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj rian án re' mánj.

**10** Nī ni'i a ni é re', nī hué daj ni'i Yan'anj sisi gui'yaj sa' únj ngaa guimán únj scanij ni é re' huin ni é re' ni



tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nì dagahuin nìca únj. Nì nitaj 'ngo si guì'yaj únj sisi ga'mi gaquin' ni ngüi xi'í únj mánj. <sup>11</sup> Nì ni'i a ni é re' sisi daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa a'mi sa' sij sisi gahuin nià' ruhua da'níj sij, nì hué daj guì'yaj únj nga go'ngo a ni é re'. Nì riqui únj chrej rian án re' nej. <sup>12</sup> Nì ga'nin' anin' únj sun rian a ni é re' sisi gache nìca a ni é re' si-chrej Yan'anj daj rún' 'yaj ni tsínj nico' sa' Yan'anj anj. Nì aquínj Yan'anj sisi gane a ni é re' rian hua 'ueé nicaj sun Yan'anj.

<sup>13</sup> Xi'í daj nì nìganj a'ui' únj si guruhua Yan'anj. Daj si ngaa gunun a ni é re' si-nuguan' Yan'anj ga'mi únj rian án re', nì nahuin ra'a yya a ni é re' nuguan' daj sisi hué si-nuguan' Yan'anj huin yya. Nì nun gataj a ni é re' sisi si-nuguan' ni tsínj huin mánj. Nì si-nuguan' Yan'anj huin xanga' yya. Nì 'yaj sa' nuguan' daj chruhua niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. <sup>14</sup> Nì ngaa guiran' ni é re' huin jnánj né' sayun, guì'yaj ni tsínj man xánj ni é re', nì uyan guiran' ni é re' nga ni tsínj nico' Yan'anj man estado Judea huin ni sij ni tsínj nicaj dugüi' nga Cristo Jesús. Daj si guiran' ni sij sayun, guì'yaj ni tsínj israelita huin ni sí' tsínj xánj ni sij. <sup>15</sup> Nì hué ni tsínj israelita daj dagahui' Señor Jesús. Nì dagahui' ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nì guiri ni sij ne' chrej xe' ni únj nej. Nì nun aran' ruhua Yan'anj si 'yaj ni sij. Nì unun' ni sij nga daran' ni ngüi. <sup>16</sup> Nì ngaa huin ruhua únj ga'mi únj rian ni ngüi 'na' anéj chrej sisi nacaj Yan'anj ni sí', nì na'uej ruhua ni sij sisi hué daj ga'mi únj mánj. Xi'í daj nì huaj da'ui ni sij gaquin'. Nì xi'í daj ducu ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni sij.

### Ausencia de Pablo de la iglesia

<sup>17</sup> Nì nunj si nitaj si nicaj dugüi' né' xi'í si gahuin nini únj doj rian án re', sanì nìganj nicaj dugüi' niman né' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nì nìn' ruhua hua ruhua únj guchi' nì'yaj únj rian man án re' aj. <sup>18</sup> Nì da ga'lì gahuin ruhua anin' únj guchi' nì'yaj únj rian man a ni é re'. Nì nico' huaj hué daj gahuin ruhua man'ánj, huínj Pablo. Sanì guiránj sichre Satanás chrej rian únj guchi' nì'yaj únj rian man án re'. <sup>19</sup> Nì ana'uij únj sisi ngaa ga'na' Señor Jesucristo, nì guì'yaj sa' sij nga únj xi'í a ni é re'. Nì gahuin nià' ruhua únj, guì'yaj á re' nej. Nì digyán án re' sisi guì'yaj sa' únj si-sun Yan'anj scanij a ni é re' aj. <sup>20</sup> Xanga' ni guì'yaj á re' sisi hua sa' si-sun únj rian Yan'anj. Nì huin nià' ruhua únj, guì'yaj á re' nej.

**3** Ngaa nì ngaa nun gunucuj únj guchi' únj rian man án re', nì gani ruhua únj sisi gna huìj gue únj xuman' Atenas. <sup>2</sup> Nì ga'níj únj jnánj né' Timoteo sisi guchi' sij rian man án re'. Daj si huin sij 'ngo tsínj 'yaj sun nuguan'an nga únj rian Yan'anj. Nì a'mi únj nuguan' sa' xi'í Cristo rian ni ngüi. Nì ga'níj únj guchi' sij rian man án re' sisi ga nìca ruhua ni é re', guì'yaj sij. Nì guì'yaj fuerza sij sisi guxuman sa' ruhua ni é re' nì'yaj á re' Yan'anj anj. <sup>3</sup> Nì guì'yaj sij sisi sì gahuin ruhua ni é re' xi'í sayun ran' a ni é re', ruhua únj. Nì ni'i a ni é re' sisi hua niàn guìran' né' sayun daj. <sup>4</sup> Nì ngaa guimán únj scanij ni é re', nì gataj chrùn únj gunun a

ni é re' sisi guìran' né' sayun daj. Nì daj rún' ni'i ni é re', nì hué daj gahuin. <sup>5</sup> Ngaa nì nun gunucuā ga mánj. Xi'í daj nì ga'ní 'ngo tsínj daj rian man án re' sisi nach-in' snan'anj sij daj xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Daj si guxu'uij sisi duna ni é re' si-chrej Yan'anj xi'í si digya' yun'unj sichre ni é re'. Ngaa nì guere'ej si-sun únj guì'yaj sun únj scanij ni é re', guì'yaj sichre.

<sup>6</sup> Sanì ngaa nicanaj Timoteo gan'anj sij xánj án re', nì nicaj sij nuguan' sa' nasíj sij sisi xuman sa' ruhua ni é re' ni'yaj á re' Yan'anj, ataj sij. Nì 'ì ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re', ataj sij nej. Nì nata' sij sisi nì-ganj nanun sa' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' únj. Nì 'ì ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' únj, ataj sij nej. Nì daj rún' huin ruhua únj guchi' nì'yaj únj rian man ni é re', nì hué daj huin ruhua ni é re' ga'na' nì'yaj ni é re' rian man únj, ataj sij gunun únj. <sup>7</sup> Hué dan nì scanij ni sayun ran' únj, nì gahuin nià' ruhua únj gunun únj sisi xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. <sup>8</sup> Xi'í si hua nìca ruhua ni é re' nga si-chrej Señor, nì huin nià' ruhua únj gache únj si-chrej Yan'anj, 'yaj ni é re'. <sup>9</sup> Nì nìn' ruhua huin ruhua anin' únj ga'ui' únj si guruhua Yan'anj, 'yaj á re'. Nì nìn' ruhua huin nià' ruhua únj rian Yan'anj xi'í a ni é re' aj. <sup>10</sup> Nugüi nìgan' achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisi riqui Yan'anj, nì guchi' nì'yaj únj rian man án re'. Daj si huin ruhua únj digyán únj rian án re' nuguan' guì'yaj sisi guxuman sa' ruhua ni é re' nì'yaj ni é re' Yan'anj anj.

<sup>11</sup> Nì huin ruhua únj sisi chracuij Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesús sisi ga'ue guchi' nì'yaj únj rian man án re'. <sup>12</sup> Nì huin ruhua únj sisi gahuin 'ì ruhua á re' guìni'yaj a ni é re' go'ngo ni dugüi' a ni é re', guì'yaj Señor. Nì daj rún' 'ì ruhua únj ni'yaj únj a ni é re', nì hué daj ga 'ì ruhua á re' guìni'yaj a ni é re' daran' ni ngüi, ruhua únj. <sup>13</sup> Nì huin ruhua únj sisi gahuin nìca ruhua á re', guì'yaj Señor. Nì gahuin sa' niman ni é re' rian Yan'anj. Nì sì da'ui a ni é re' gaquin' rian Yan'anj huin chrej né' ngaa ga'na' Señor Jesús nga daran' ni ngüi sa' nicaj dugüi' nga sij, ruhua únj.

### La vida que agrada a Dios

**4** Hué dan nì xi'í si nicaj dugüi' a ni é re' nga Señor Jesús, nì achínj jni'yaj únj rian a ni é re' sisi ga gue dagahuin a ni é re' si digyán únj rian a ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si gataj únj gunun a ni é re' daj guì'yaj á re' chruhua xungüi nan. Ngaa nì ga'ue guì'yaj a ni é re' si garan' ruhua Yan'anj. <sup>2</sup> Daj si hua ni'i ni é re' daj hua nuguan' ga'nin' únj sun rian án re' xi'í Señor Jesús. <sup>3</sup> Nì huin ruhua Yan'anj sisi gahuin sa' niman án re' rian Yan'anj. Nì na'uej ruhua Yan'anj sisi guì'yaj squira' go'ngo a ni é re' ni ngüi mánj. <sup>4</sup> Nì huin ruhua Yan'anj sisi gane 'ueé go'ngo ni é re' nga nìca a ni é re'. Nì guìnun yan'anj án re' nìca á re' nej. <sup>5</sup> Nì sì gani quij ruhua a ni é re' xi'í ni yun'unj xana daj rún' 'yaj ni ngüi nun ni'i Yan'anj mánj. <sup>6</sup> Nì ga cuidado rian ni é re' sisi sì digya' yun'unj a ni é re' jnánj ni é re' xi'í ni yun'unj xana. Daj si Señor huin si guì'yaj nico castigo daran' ni tsínj 'yaj daj. Nì hué daj hua gataj chrùn únj rian ni é re'. <sup>7</sup> Daj si nun gaquinj Yan'anj né'

sisi gache né' 'ngo chrej quij hua. Sanj huin ruhua Yan'anj sisi gahuin sa' niman né' rian Yan'anj. <sup>8</sup> Ngaa ni tsínj na'uej ruhua dagahuin nuguan' digyán únj nan, ni nun dagahuin sij rian man'an Yan'anj. Daj si sé si-nuguan' ni tsínj huin nuguan' digyán únj. Ni Yan'anj huin si riqui Espíritu Santo rian né'.

<sup>9</sup> Ni sé si ní'yanj sisi garun únj nuguan' guchij rian man án re' sisi gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Daj si hua digyán Yan'anj rian án re' sisi gahuin 'i ruhua go'ngo ni é re' nga ni dugüi' ni é re' aj. <sup>10</sup> Ni hué daj 'yaj ni é re' nga daran' ni tsínj nico' Yan'anj man estado Macedonia. Sanj achínj jni'yaj únj rian án re' sisi gahuin ruhua á re' doj ni'yaj á re' ni dugüi' né' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. <sup>11</sup> Ni gui'yaj fuerza á re' sisi guiman din'inj ni é re'. Ni si nahuij ruhua á re' nga si-sun dugüi' re' mánj. Ni gui'yaj sun ni é re' nga ra'a ni é re' daj rún' ga'nin' únj sun rian ni é re' aj. <sup>12</sup> Ngaa ni ga'mi achij 'uee a ni é re' rian ni tsínj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni si gachin 'n-gó rasun rian ni é re' mánj.

### La venida del Señor

<sup>13</sup> Ni huin ruhua anin' únj si guini'i ni é re' daj guiran' ni tsínj gahui' huin ni tsínj nico' Jesús huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Ngaa ni si nani ruhua á re' daj rún' 'yaj ango ni ngüi mánj. Daj si nani ruhua ni sij xi'í si si ganá'nij ni dugüi' ni sij, ruhua ni sij. <sup>14</sup> Ni xuman ruhua né' sisi gahui' Jesús. Ni ganá'nij sij scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. Ni xi'í daj ni'í né' sisi Yan'anj gui'yaj ga-na'nij ni ngüi guinicaj dugüi' nga Cristo ngaa gahui' ni sij. Ni ga'na' nuguan'an ni sij nga Jesús, gui'yaj Yan'anj.

<sup>15</sup> Hué dan ni né' tsínj guiman da güi ga'na' Señor chruhua xungüi, ni si gahuin rian né' rian ni ngüi hua gahui' mánj. Ni hué daj ataj únj gunun a ni é re', gui'yaj Señor. <sup>16</sup> Daj si gaguáj man'an Señor ngaa gahui sij xata' nanij sij rian xungüi nan. Ni nicaj sun si-nane Señor gunun ni ngüi. Ni gunun ni ngüi si-nane 'ngo ángel huin achij nin'. Ni gunun ni sij si ga'yanj si-trompeta Yan'anj anj. Ngaa ni ni ngüi guinicaj dugüi' nga Cristo huin ni tsínj gahui', ni hua sini ni sij gana'nij aj. <sup>17</sup> Ni né' gyna guiman, ni nicaj Yan'anj né' gan'anj nuguan'an né' nga ni ngüi ganá'nij daj rian nga. Ni nari' dugüi' daran' né' nga Señor xata'. Ni gane niganj né' nga Señor. <sup>18</sup> Hué dan ni nari' nucuaj niman go'ngo a ni é re', gui'yaj ni nuguan' nan, ruhañ aj.

**5** Sé si hua nian garun anin' únj nuguan' guchij rian án re' xi'í güi ga'na' ruhua' yún Cristo huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. <sup>2</sup> Daj si ni'í sa' ni é re' sisi daj rún' nun ni'í né' un güi gatu tsínj tu gui'yaj tu sí' ne' yan', ni hué daj nun ni'í né' un güi ga'na' Señor mánj. <sup>3</sup> Ni 'ngo güi ni gataj ni ngüi: "Hua din'inj man daran' né'. Ni hua xitinj man né'." Daj gataj ni sij. Ngaa ni hué gue hora daj, ni nasinunj ga'na' 'ngo sayun rian ni sij. Ni daj rún' ran' 'ngo yun'unj xana ngaa ruhua ga'nga da'nij unj, ni hué daj guiran' ni ngüi daj. Ni si ganani ni sij mánj.

<sup>4</sup> Sanj axa' á re', ni nitaj chrej huaj si guxu'ui' a ni é re' daj rún' xu'ui' ni tsínj ni'í si gatu tsínj tu huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si nitaj si man ni é re' rian hua rumi' mánj. <sup>5</sup> Daran' ni é re' man guni'yanj. Ni man ni é re' rian xiguin yan'an. Daj si xiguin chruhua niman né', gui'yaj Yan'anj. Nitaj si man né' rian hua rumi' mánj. <sup>6</sup> Hué dan ni si gatoj né' daj rún' 'yaj ango ni ngüi mánj. Sanj gunun sa' ruhua né' gana'uij né' güi ga'na' Señor. Ni si guixini né' mánj. <sup>7</sup> Ni tsínj atoj, ni atoj ni sij ne' ni. Ni ni tsínj hua xini, ni hua xini ni sij ne' ni huin ni sij ni tsínj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. <sup>8</sup> Sanj né' man rian xiguin sa', ni hua nian si niganj ga cuidado né' nga si gui'yaj né'. Ni daj rún' dugumi 'ngo snado niman sij nun sij 'ngo gató gaga', ni hué daj dugumi né' man'an né' xi'í si xuman sa' ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Ni gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Ni daj rún' dugumi 'ngo snado man'an sij ngaa nun chra sij 'ngo jnahui go'o, ni hué daj dugumi né' man'an né' xi'í si gahuin yya ruhua né' sisi nacañ Yan'anj né'.

<sup>9</sup> Daj si nun gani ruhua Yan'anj sisi gahuin né' castigo mánj. Sanj gani ruhua Yan'anj naca né' xi'í Señor Jesucristo aj. <sup>10</sup> Ni gahui' Jesucristo xi'í né'. Ni xi'í daj, asi man né', asi gahui' né', ni guiman nuguan'an né' nga sij. <sup>11</sup> Xi'í daj ni daj rún' 'yaj á re', ni ga gue gui'yaj fuerza á re' sisi nari' nucuaj niman ni dugüi' ni é re'. Ni ga nica ruhua go'ngo ni é re' nga si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj á re' nej.

### Pablo exhorta a los hermanos

<sup>12</sup> Achínj jni'yaj anin' únj rian ni é re' sisi ga ní'yanj a ni é re' nga ni tsínj 'yaj sun scanij ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si a'nin' ni sij rian ni é re', gui'yaj Señor. Ni riqui ni sij ducúanj sa' rian án re' nej. <sup>13</sup> Ni nin' ruhua ga ní'yanj a ni é re' nga ni sij. Ni nin' ruhua ga 'i ruhua á re' ni'yaj á re' ni sij xi'í sun 'yaj sun ni sij scanij ni é re'. Ni gahuin din'inj ruhua ni dugüi' ni é re' aj. <sup>14</sup> Ni achínj jni'yaj anin' únj rian án re' sisi ga'ui' a ni é re' chrej sisi gui'yaj sun ni tsínj rumi rián re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Ni ga'mi 'uee ni é re' rian ni tsínj hua ninaj nga si-chrej Yan'anj sisi nari' nucuaj niman ni sij, gui'yaj á re'. Ni chracuij ni é re' ni tsínj achin si guxuman sa' ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni ga'-mi naj ni é re' rian daran' ni ngüi aj. <sup>15</sup> Ga cuidado ni é re' man'an án re' sisi si gui'yaj quij go'ngo ni é re' rian ni tsínj gui'yaj quij nga ni é re'. Sanj niganj gui'yaj sa' á re' nga ni dugüi' a ni é re'. Ni gui'yaj sa' ni é re' rian daran' ni ngüi aj.

<sup>16</sup> Niganj gahuin nia' ruhua ni é re' aj. <sup>17</sup> Ni si ga'nin' ruhua á re' gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj mánj. <sup>18</sup> Ni 'ngo naga'ui' a ni é re' si guruhua Yan'anj nga daran' si ran' án re'. Daj si hué daj huin ruhua Yan'anj sisi gui'yaj a ni é re' xi'í si nico' a ni é re' Cristo Jesús.

<sup>19</sup> Ni si guiránj ni é re' chrej rian Espíritu Santo sisi si ga'mi Espíritu Santo nuguan' sa' scanij ni é re' mánj. <sup>20</sup> Ni si gani ruhua á re' sisi nitaj si ní'yanj nuguan' ga'-mi 'ngo tsínj daj, gui'yaj Espíritu Santo mánj. <sup>21</sup> Xacaj a ni é re' cuenta daj hua go'ngo nuguan' gunun a ni é

re'. Ngaa ni gūna a ni é re' nga nuguan' sa'. <sup>22</sup> Gahuin ni ni a ni é re' rian daran' si quij hua. <sup>23</sup> Ni Yan'anj guiyaj si huin din'inj ruhua né'. Ni huin ruhua anin' únj sisi gahuin sa' nin' ni é re', guiyaj man'an Yan'anj. Ni huin ruhua únj sisi dugumi sa' Yan'anj niman án re' nga nnee cúj a ni é re' nej. Ngaa ni si guida'ui ni é re' a 'ngo gaquin' ngaa ga'na' Señor Jesucristo chruhua xungüi aj. <sup>24</sup> Ni sica' Yan'anj. Ni aquínj Yan'anj án re' sisi guinica' dugüi' a ni é re' nga Yan'anj. Ni gahuin yya daran' si gataj Yan'anj gunun a ni é re'.

### Salutaciones y bendición final

<sup>25</sup> Gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj xi'í únj huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'.

<sup>26</sup> Ni ngaa nari' dugüi' a ni é re', ni garun du'ua ni é re' ni dugüi' a ni é re' rian Yan'anj. <sup>27</sup> Ni a'nij sun rian án re' nga si-xugüi Señor sisi gaya 'ngo ni é re' yanj carta nan rian daran' a ni é re' huin ín re' tsínj nico' Yan'anj. <sup>28</sup> Ni huin ruhua anin' únj sisi guiyaj Señor Jesucristo sinduj rian daran' ni é re' aj. Amén.

## 2 Tesalonicenses

### Salutación

**1** Huēj huin Pablo. Nī arūnj anin' únj Silvano nga Timoteo yanj carta nan a'níj únj huaj rian a ni é re' huin ín re' ni tsínj nico' Yan'anj man xuman' Tesalónica. Nī nicaj dugūi' ni é re' nga Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo: <sup>2</sup> Nī huin ruhua únj sisi guī'yaj Yan'anj nga Señor Jesucristo sinduj rian án re' gahuin din'inj chruhua ni é re' aj.

### Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo venga

<sup>3</sup> Nīganj hua niān ga'ui' anin' únj si guruhua Yan'anj xi'f a ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nī dugu'naj huin sisi hué daj guī'yaj únj. Daj si huaj gahuin nico si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Nī hué daj gahuin 'i ruhua á re' doj ni'yaj á re' go'ngo ni dugūi' a ni é re' aj. <sup>4</sup> Xi'f daj nī a'mi sa' anin' únj xi'f ni é re' rian ni tsínj nico' Yan'anj huin ni tsínj nahuin yu' ango yu'uj. Nī nūnj si a'mi quij ni ngūi xi'f ni é re', nī ran' ni é re' sayun, sanj hua nīca ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj. Nī xuman sa' ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj nej. Hué daj ataj únj gunun ango ni tsínj nico' Yan'anj anj.

<sup>5</sup> Nī hué nuguan' nan digyán sisi 'yaj nīca Yan'anj nga á re'. Nī xi'f si gunucuaaj á re' rian ni sayun daj, nī ga'uej ruhua Yan'anj sisi gatu a ni é re' rian nicaj sun Yan'anj. Nī hua yya ran' a ni é re' sayun xi'f nuguan' daj. <sup>6</sup> Nī xi'f si hua nīca ruhua Yan'anj, nī ni'i né' sisi ni tsínj chran' yun'unj a ni é re', nī guīran' ni sij sayun, guī'yaj Yan'anj. <sup>7</sup> Nī ran' ni é re' sayun. Sanj uyan rīqui Yan'anj sisi naran ruhua á re' nga anin' únj. Nī hué daj gahuin gūi ngaa gurugūi' Señor Jesús ga'na' sij xata' nga ni ángel nicaj sun. Nī ga'na' Jesús rīqui 'ngo yan'an xata'. <sup>8</sup> Nī guī'yaj sij castigo ni ngūi nun ni'i Yan'anj huin ni sij ni ngūi nun dagahuin si-nuguan' Señor Jesucristo. <sup>9</sup> Nī nīganj gahuin ni sij castigo sisi ga' ni'ya ni sij, guī'yaj Yan'anj. Nī guīman anéj ni sij rian Señor. Nī sī ga'ue guīni'i ni sij daj hua nucuaaj nne man'an Señor mánj. <sup>10</sup> Daj si gūi ga'na' Señor, nī gahuin 'ueé sij, guī'yaj né' huin né' ni ngūi nico' sij. Nī gahuin sa' ruhua ni ngūi guīni'i ni sij sí' huin ni tsínj xuman ruhua ni'yaj sí'. (Nī hué daj guī'yaj á re' xi'f si guxuman ruhua ni é re' nuguan' sa' ga'mi únj scanij a ni é re'.)

<sup>11</sup> Xi'f daj nī nīganj achínj jni'yaj anin' únj rian Yan'anj xi'f a ni é re' sisi gahuin sa' á re' daj rún' huin ruhua Dan'anj né' gahuin ín re' ngaa gaquínj Yan'anj án re' sisi guīnicaj dugūi' a ni é re' nga Yan'anj. Nī achínj jni'yaj únj sisi chracuij Yan'anj ni é re' guī'yaj sun a ni é

re' sun sa' huin ruhua Yan'anj guī'yaj sun a ni é re' xi'f si xuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Jesús. <sup>12</sup> Hué dan nī da' síj, nī gahuin 'ueé Señor Jesucristo nī'yaj ni ngūi xi'f si guī'yaj á re'. Nī ga'mi sa' ni ngūi xi'f a ni é re' xi'f si nico' a ni é re' Jesús. Nī hué daj huin ruhua Yan'anj nga Señor Jesucristo guī'yaj sinduj rian án re'.

### Manifestación del hombre de pecado

**2** Yyaj nī ga'mi anin' únj rian án re' xi'f si ga'na' ruhua' yún Señor Jesucristo nga xi'f si nahuin yu' né' nga sij huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nī achínj jni'yaj únj rian án re' <sup>2</sup> sisi sī naduna ni é re' nico' huaj nga si ani ruhua á re' mánj. Nī sī guxu'ui' ni é re' nga nuguan' ataj sisi hua guisij gūi ga'na' ruhua' yún Señor chruhua xungūi' nan. Sé nuguan' xanga' huin nuguan' da mánj. Daj si ataj ni ngūi sisi nuguan' unun ni é re' huin nuguan' a'mi únj rian yanj carta ga'níj únj guchij rian án re', asī nuguan' a'mi tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' daj. Sanj sé rian únj 'na' nuguan' da mánj. Daj si achin guisij gūi ga'na' Señor. <sup>3</sup> Nī 'ngo sī duna á re' sisi digya' yun'unj ni ngūi a ni é re' mánj. Daj si ngaa achin guisij gūi ga'na' Señor, nī ga'na' gūi gunun' ni ngūi nga Yan'anj. Nī gurugūi' 'ngo tsínj quij nīn' ruhua huin sij 'ngo tsínj ga' ni'ya rian yan'an. <sup>4</sup> Nī gata ruhua sij ni'yaj sij daran' yan'anj. Nī a 'ngo ni rasun sī ga'uej ruhua sij si nīco' ni ngūi mánj. Nī guisij sij gan'anj gane sij si-nuhui Yan'anj xanga'. Nī guī'yaj sij si huin sij man'an Yan'anj.

<sup>5</sup> Nī nitaj si nūn ruhua á re' sisi hué daj gataj snan'an gunun a ni é re' ngaa guimán né' mí'. <sup>6</sup> Hua ni'i a ni é re' un tsínj ránj chrej rian tsínj quij daj yyaj sisi sī ga'ue ga'na' sij. Nī garánj chrej rian sij da guisij gūi garun Yan'anj. Ngaa nī ga'ue ga'na' sij. <sup>7</sup> Nī hua achéj nuguan' quij chruhua xungūi. Sanj achin si guīni'i sa' né' daj hua nuguan' quij daj. Nī axa' tsínj ránj chrej daj, sanj achin si guxun sij man'an sij. <sup>8</sup> Nī ngaa guxun sij man'an sij, nī gurugūi' renga' tsínj quij daj. Sanj ga'yanj Señor Jesús rian tsínj quij daj, nī guere' sij. Nī ga' ni'ya nīganj sij, guī'yaj Jesús ngaa ga'na' 'ueé sí' xata'. <sup>9</sup> Nī man'an sichre Satanás guī'yaj sisi ga'na' tsínj quij daj. Nī sichre guī'yaj si gahuin nucuaaj tsínj quij daj. Ngaa nī guī'yaj sun sij sun nico guīni'yaj ni ngūi. Xi'f daj ga'ue digya' yun'unj sij ni ngūi aj. <sup>10</sup> Nī guī'yaj sij daran' rian nuguan' quij sisi digya' yun'unj sij ni ngūi ga' ni'ya rian yan'an. Daj si nun ga'uej ruhua ni sij si gahuin 'i ruhua ni sij nga nuguan' xanga' huin nuguan' ataj sisi nīcaj Yan'anj ni sij. <sup>11</sup> Xi'f daj nī ga'níj Yan'anj sisi guxuman ruhua ni sij nuguan' yya. Ngaa nī

guinico' ni sij nuguan' digya' yun'unj. <sup>12</sup> Ngaa n̄i gūi'yaj Yan'anj castigo daran' ni sij. Daj si nun guxuman ruhua ni sij nuguan' xanga'. Sanj garan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij rian gaquin'.

### Escogidos para salvación

<sup>13</sup> Sanj hua n̄ian si n̄iganj ga'ui' anin' únj si guruhua Yan'anj xi'í ni é re' tsínj 'i ruhua Señor huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si asij sini, n̄i hua ganacui Yan'anj a ni é re' sisi ganacaj Yan'anj a ni é re'. N̄i gahuin sa' niman án re' gūi'yaj Espíritu Santo xi'í si guxuman ruhua ni é re' nuguan' xanga'. <sup>14</sup> Daj si gaquinj Yan'anj a ni é re' sisi guinico' a ni é re' nuguan' xanga' huin nuguan' ga'mi únj rian án re'. Ngaa n̄i ga'ue gahuin 'ueé niganj ni é re' daj rún' hua 'ueé Señor Jesucristo aj. <sup>15</sup> Xi'í daj ga n̄ica ruhua á re' nga nuguan' sa' ga'mi únj rian án re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. N̄i si guini'yun ruhua á re' ni nuguan' digyán únj rian án re' ngaa guimán né' nga nuguan' ga'nij únj huaj rian án re' nej. <sup>16</sup> Hué dan n̄i Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. N̄i Yan'anj huin chrej né'. N̄i 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. N̄i riqui Yan'anj sisi niganj gahuin niā' ruhua né'. N̄i gahuin yya ruhua né' sisi gūi'yaj sa' Yan'anj nga né'. N̄i hué nan huin sinduj gūi'yaj Yan'anj nga né'. <sup>17</sup> Ngaa n̄i huin ruhua únj sisi nari' nucua' niman ni é re', n̄i ga n̄ica ruhua á re', gūi'yaj Yan'anj nga Jesucristo. Ngaa n̄i ga'ue ga'mi sa' á re' daran' nuguan' sa', n̄i gūi'yaj sun a ni é re' daran' sun sa', gūi'yaj Yan'anj nej.

### Que la palabra de Dios sea glorificada

**3** N̄i ango nuguan' huin sisi gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj xi'í únj sisi gaxa'ni si-nuguan' Señor gūi'yaj únj huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. N̄i gahuin 'ueé nuguan' daj rian ango ni ngüi daj rún' gahuin 'ueé scanij a ni é re', gūi'yaj Yan'anj, ruhua únj. <sup>2</sup> N̄i hué daj gachinj jni'yaj a ni é re' xi'í únj sisi n̄acaj Yan'anj únj rian ni tsínj 'yaj gaquin' huin ni tsínj xi'í. Daj si sé daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús mánj. <sup>3</sup> Sanj Señor huin 'ngo tsínj sa' n̄in' ruhua. N̄i niganj gūi'yaj sij sisi ga n̄ica ruhua á re'. N̄i dugumi sij a ni é re' rian sichre. <sup>4</sup> N̄i xi'í Señor n̄i gahuin yya ruhua únj sisi gūi'yaj a ni é re' daj rún' ga'nin' únj sun rian án re'. N̄i hué daj gūi'yaj sa' á re' ni güi ga'na' nej. <sup>5</sup> N̄i huin ruhua únj sisi chracuij yun'unj Señor man'an án re' sisi ga 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj.

N̄i gahuin nucua' ruhua á re' rian ni sayun daj rún' gunucua' Cristo, ruhua únj nej.

### El deber de trabajar

<sup>6</sup> N̄i xi'í si nico' né' Señor Jesús, n̄i a'nin' únj sun rian án re' sisi gahuin n̄ini a ni é re' rian daran' ni tsínj huin jnánj né' huin ni tsínj rumi na'uej ruhua gūi'yaj sun huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si nitaj si hua uyan ruhua ni sij nga nuguan' digyán únj rian án re' mánj. <sup>7</sup> N̄i hué a ni é re' ni'i sisi hua n̄ian gūi'yaj á re' daj rún' gūi'yaj únj. Daj si nun gahuin rumi únj ngaa guimán únj scanij a ni é re' mánj. <sup>8</sup> N̄i nun xa yun únj si-chrachrunj a ni é re' mánj. Sanj naru'ue únj. N̄i nugüi niganj gūi'yaj sun nucua' únj sisi si garasun únj rian án re' mánj. <sup>9</sup> N̄i hua si-chrej xanga' yya únj gachinj únj rian án re' sisi chracuij yun'unj a ni é re' únj. Sanj gūi'yaj sun únj sisi digyán únj 'ngo chrej sa' rian án re'. <sup>10</sup> N̄i ngaa guimán únj nga á re', n̄i ga'nin' únj sun rian án re'. N̄i gataj únj sisi man 'ngo tsínj na'uej ruhua gūi'yaj sun scanij a ni é re', n̄i si xa sí' mánj.

<sup>11</sup> N̄i hua gunun únj sisi da'aj á re' huin ni tsínj rumi nitaj si 'yaj sun. Nitaj si 'yaj sa' ni sij si achéj ni sij nuná ni sij si-nuguan' dugüi' ni sij. <sup>12</sup> N̄i xi'í si-xugüi Señor, n̄i a'nin' únj sun rian ni tsínj 'yaj daj sisi sé daj gūi'yaj ni sij mánj. Sanj gahuin din'inj ruhua ni sij gūi'yaj sun ni sij. Hué ducúanj daj huin si ga'ue gūi'yaj gana ni sij, n̄i gūiri' ni sij si xa ni sij aj.

<sup>13</sup> Si ga'nin' ruhua á re' si gūi'yaj sun sa' á re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. <sup>14</sup> N̄i sisi hua 'ngo tsínj na'uej ruhua dagahuin nga nuguan' garun únj rian yanj carta nan, n̄i xacaj á re' cuenta un tsínj huin. N̄i si guinica' dugüi' a ni é re' nga sij. Ngaa n̄i gūiri' sij si-na'aj. <sup>15</sup> Sanj si gūi'yaj á re' nga sij daj rún' 'yaj á re' nga tsínj unun' nga á re'. Sanj ga'ui' a ni é re' 'ngo ducúanj rian sij daj rún' 'yaj á re' nga jnánj a ni é re'.

### Bendiciones finales

<sup>16</sup> N̄i man'an Señor gūi'yaj sisi huin din'inj ruhua né'. N̄i riqui Señor sisi niganj gahuin din'inj ruhua á re' nga daran' si ran' ni é re', ruhua únj. N̄i gane Señor nga daran' án re', ruhua únj nej.

<sup>17</sup> Huéj huin Pablo. N̄i arünj nuguan' nan sisi guiman sa' ni é re', ruhuāj aj. N̄i si-letra man'ānj huin nan. N̄i hué daj arünj firma rian daran' carta a'nī rian ni ngüi.

<sup>18</sup> N̄i huin ruhua únj sisi gūi'yaj Señor Jesucristo sinduj rian daran' ni é re'. Amén.

# 1 Timoteo

## Salutación

**1** Huēj huin Pablo tsínj huin apóstol. Nì gan'anj ga'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Daj si hué daj ga'nin' Yan'anj sun riānj. Nì Yan'anj huin si nacaj né'. Nì hué daj ga'nin' Señor Jesucristo sun riānj nej. Nì xi'í Jesucristo ni'i né' sisi guì'yaj sa' Yan'anj nga né'.

<sup>2</sup> Nì 'yā 'ngō yanj carta huaj rián re' huín re' Timoteo. Nì daj rún' huin da'nī huin yyá re' xi'í si xuman ruhuá re' ni'yáj re' Yan'anj: Nì Yan'anj huin chrej né'. Nì Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'.

Nì huin ruhuāj sisi guì'yaj Yan'anj huin chrej né' sinduj rián re'. Nì nahuin 'i ruhua Yan'anj nì'yaj re' nej. Nì gahuin din'inj ruhuá re' nej. Nì hué daj guì'yaj Jesucristo nga re', ruhuāj aj.

## Advertencia contra falsas doctrinas

<sup>3</sup> Nì achínj jni'yā rián re' sisi gūna re' xuman' Efeso daj rún' gataj snan'ān gunún re' ngaa gan'ān estado Macedonia. Ngaa nì ga'ue ga'nin' re' sun rian ni tsínj man xuman' daj sisi sī digyán ni sij ango nuguan' rian ni ngüi mánj. <sup>4</sup> Nì ataj snan'ān gunun re' sisi sī xacaj ni sij cuenta xi'í cuento snan'anj nga lista nico táj si-xugüi ni xi ni sij guimán asij ná. Maan si unun' ni dugüi' né', 'yaj ni nuguan' daj. Nitaj si chracuij ni nuguan' daj si gūxuman ruhua né' nì'yaj né' si-nuguan' Yan'anj mánj. Hué daj gataj re' gūnun ni sij. <sup>5</sup> Nì nuguan' a'nin' né' nan 'yaj sisi ga' 'i ruhua né' nì'yaj né' gō'ngo ni dugüi' né'. Nì hué daj 'yaj ni ngüi dagahuin nuguan' sa' a'mi né'. Nì hua sa' niman ni sij. Nì ani sa' ruhua ni sij nej. Nì xuman sa' ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj nej. <sup>6</sup> Nì hua duna gō'ngo ni ngüi chrej sa' nan. Nì maan si unun' ni sij xi'í nuguan' nitaj si ní'yanj mánj. <sup>7</sup> Nì huin ruhua ni sij gahuin ni sij maestro digyán si-ley Moisés rian ni ngüi. Nì 'yaj ni sij sisi ni'i sa' ni sij nuguan' a'mi ni sij. Sanì na'ue gara da'nga' ruhua ni sij nga nuguan' a'mi ni sij mánj.

<sup>8</sup> Nì ni'i né' sisi sa' si-ley Moisés sisi garasun né' ley daj daj rún' huin ruhua Yan'anj guì'yaj né'. <sup>9</sup> Nì ni'i né' sisi sé rian ni tsínj hua nica niman a'ui' Yan'anj ley daj. Sanì a'ui' Yan'anj ley daj rian ni tsínj unun' nga Yan'anj nga ni tsínj nun dagahuin nej, nì tsínj 'yaj quij nej, ni tsínj 'yaj gaquin' nga ni tsínj nitaj si hua ní'yanj rian Yan'anj nej, ni tsínj dagahui' chrej ni sij nga nni ni sij, ni tsínj dagahui' ango níman nej, <sup>10</sup> ni tsínj a'mi nga squira' nej, ni tsínj a'mi nga dugüi' ni sij huin jnánj ni sij, ni tsínj 'yaj tū ni ngüi nga ni tsínj a'mi snan'anj nej, ni tsínj ataj rian Yan'anj sisi hua yya si-nuguan' man'an

ni sij, sanì sé si xanga' si-nuguan' ni sij nej, ni tsínj na'uej ruhua dagahuin nuguan' xanga' nej. <sup>11</sup> Nì hué daj a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í si-ley Moisés. Nì nuguan' sa' nìn' huin si-nuguan' Yan'anj. Nì hua 'ueé nìn' rian Yan'anj. Nì garasun Yan'anj riānj sisi ga'mī nuguan' sa' daj rian ni ngüi.

## El ministerio de Pablo

<sup>12</sup> Nì a'uñj si guruhua Jesucristo huin sij Señor nicaj sun riún'. Daj si riqui sij fuerza riānj. Nì gani ruhua sij sisi huñj 'ngō tsínj ga'ue guì'yaj sun sa' si-sun Yan'anj, ruhua sij. Nì riqui sij sisi ga'mī si-nuguan' sij rian ni ngüi. <sup>13</sup> Nì asij sini nì ga'mi quí xi'í Jesús. Nì chran' yun'ūn sij nej. Nì ga'mi huēj rian sij. Sanì nani yaco ruhua sij ni'yaj sij man'ānj. Daj si achin si gūxuman ruhuāj nì'yā sij. Nì nun guini'tnj un sin guì'yā mánj.

<sup>14</sup> Nì guì'yaj Señor 'ngō sinduj nico ngāj. Nì gūxuman ruhuāj nì'yā sij. Nì gahuin 'i ruhuāj nì'yā ni dugüi'tj, guì'yaj sij nej. <sup>15</sup> Nì nuguan' nan huin 'ngō nuguan' xanga'. Nì hua nian si gūxuman ruhua daran' né' nuguan' nan: Nuguan' nan ataj sisi ga'nā' Cristo Jesús nācāj sij ni ngüi da'ui gaquin'. Nì huēj huin tsínj da'ui doj gaquin' daj nga ango ni ngüi. <sup>16</sup> Xi'í daj nì nani yaco ruhua Jesucristo ni'yaj sij man'ānj. Nì hué daj guì'yaj Jesús sisi xacaj ango ni ngüi cuenta sisi ga'ue guinico' ni sij Jesús huin ni sij ni tsínj gūxuman ruhua nì'yaj Jesús. Nì gane niganj ni sij nga Yan'anj anj. <sup>17</sup> Hué dan nì niganj guinun yan'anj né' Yan'anj. Nì hué daj ga'mi sa' 'ueé né' rian Yan'anj huin rey nne niganj. Nì nun rugüi' Yan'anj guini'i ni ngüi mánj. Nì urin Yan'anj huin Yan'anj xanga'. Nì ni'i Yan'anj daran'anj.

<sup>18</sup> Nì rún' huin da'nī huín re'. Nì a'nñj sun rián re' Timoteo sisi daj rún' 'yaj gana 'ngō snado rian sayun, nì hué daj guì'yaj ganá re' rian sichre, ruhuāj aj. Daj si hué daj ga'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj xi'í re' aj. <sup>19</sup> Hué dan nì huin ruhuāj sisi gūxuman sa' ruhuá re' nì'yaj re' Yan'anj. Nì 'ngō ga sa' ruhua nimán re' nej. Daj si guere' ruhua gō'ngo ni sij. Nì nun xuman ruhua ni sij mánj. <sup>20</sup> Nì hué daj gahuin nga nungüej tsínj gū'naj Himeneo nga Alejandro. Nì naga'uñj nungüej sij rian sichre Satanás sisi gahuin chrun nungüej sij sī ga'mi quij nungüej sij rian Yan'anj ga mánj.

## Instrucciones sobre la oración

**2** Hué dan nì asij sini, nì huin ruhuāj sisi gāchinj jni'yaj á re' rian Yan'anj. Nì gāchinj jni'yaj á re' xi'í daran' ni ngüi. Nì ga'ui' a ni é re' si guruhua Yan'anj xi'í daran' ni ngüi. <sup>2</sup> Nì gāchinj jni'yaj á re' xi'í ni tsínj

nicaj sun nga daran' ni tsínj huin rian nej. Ngaa ni ga'ue guíman din'inj né' chruhua xungüi nan. Ni 'ueé gui'yaj né' guínico' né' Yan'anj. <sup>3</sup> Ni sa' huin sisi hué daj gui'yaj né'. Daj si aran' ruhua Yan'anj sisi hué daj guíman né'. Ni Yan'anj huin si nacaj né'. <sup>4</sup> Daj si huin ruhua Yan'anj sisi ganani daran' ni ngüi. Ni guini'i ni sij nuguan' xanga'.

<sup>5</sup> Daj si hua urin Yan'anj. Ni hua urin tsínj niquin' a'mi rian Yan'anj xi'f ni ngüi huin sij Jesucristo. <sup>6</sup> Ni naga'ui' Jesús man'an sij ngaa gahui' sij rian rugutsi sisi naru'ue sij man'an sij xi'f si-gaquin' daran' ni ngüi. Ni gani Yan'anj 'ngo güi gahui' Jesús. Ni hué gue güi daj gahui' yya sij guini'i ni ngüi. <sup>7</sup> Xi'f daj ni gari sun Yan'anj sisi gahuinj apóstol sisi gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi. Ni digyānj rian ni ngüi 'na' anéj chrej sisi guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' xanga'. (Ni nuguan' a'mi nan huin nuguan' xanga'. Ni nitaj si a'mi nnēj mánj.)

<sup>8</sup> Ni huin ruhuāj sisi daran' yu'uj, ni gachinj jni'yaj ni tsínj rian Yan'anj. Ni nāchi nicaj ra'a ni sij ne' xata' gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. Ni gui'yaj sa' ni sij, ruhuāj aj. Ni si ga'man ruhua ni sij. Ni si ga'mi ni sij güenda gūnun' ni sij mánj.

<sup>9</sup> Ni huin ruhuāj sisi ga cuidado ni yun'unj xana, ni gūnun sa' ne si-gan' ne. Ngaa ni gataj ni ngüi sisi sa' huin ne. Ni si gui'yaj ne daj rún' 'yaj ango ni yun'unj xana ngaa huin ruhua ne sisi ga'mi ni tsínj nga ne. Ni si ga chra ne daj rún' hua chra ni ngüi xana ngaa da' ganicaj cúj chra ne. Ni si garasun ne oro nga perla mánj. Ni si gūnun ne atsij du'ue nin' ruhua nej. <sup>10</sup> Sani gui'yaj sa' ne, ni chraçuij ne ni dugüi' ne. Ngaa ni guini'i ni ngüi sisi hua yya nico' ne Yan'anj anj. <sup>11</sup> Ni dínj gane du'ua ne, ni gahuin chrun ne. Ni dagahuin ne daran' nuguan' unun ne. <sup>12</sup> Na'uej ruhuāj sisi digyán ni yun'unj xana ngaa nahuin yu' ni sij. Ni si ga'n-in' ni yun'unj xana rian tsínj mánj. Maan si dínj gane du'ua ne, ruhuāj aj.

<sup>13</sup> Daj si hua sini tsínj gu'naj Adán, gui'yaj Yan'anj. Asíj ni gui'yaj Yan'anj yun'unj gu'naj Eva nej. <sup>14</sup> Nun digya' yun'unj sichre Adán. Sani digya' yun'unj sichre yun'unj xana daj. Ni ngaa digya' yun'unj sichre unj, ni gui'yaj unj gaquin'. <sup>15</sup> Sani ganacaj Yan'anj ni yun'unj xana xi'f si a'nga da'nij ne. Ni hué daj gui'yaj Yan'anj sisi guxuman ruhua ne ni'yaj ne Yan'anj. Ni gui'yaj sa' ne nej. Ni si gahuin yan'anj ruhua ne nga ni dugüi' ne mánj.

### Requisitos para ser obispos

**3** Nan huin 'ngo nuguan' xanga'. Sisi hua 'ngo tsínj huin ruhua guínicaj yun'unj scanij ni ngüi nico' Yan'anj, ni sun daj huin sun sa' huin ruhua sij gui'yaj sij. <sup>2</sup> Ni tsínj nicaj sun daj, ni hua nian si ga'mi sa' ni ngüi xi'f sij. Ni gane sa' sij nga urin yun'unj xana. Ni si guixini sij mánj. Ni hua cuidado sij nga si-chrej sij. Ni hua ní'yanj ni ngüi rian sij. Ni niganj hua ruhua sij sisi gatu ni ngüi 'na' ducua' sij. Ni chrun sij digyán sij rian ni ngüi. <sup>3</sup> Ni nun aran' ruhua sij nga rente. Nitaj si nano' sij gūnun' sij nga ni dugüi' sij mánj. Sani huaj a'-

mi sa' sij. Ni 'yaj sij sisi gahuin din'inj ruhua ni ngüi. Ni nitaj si huin ruhua sij gui'yaj gana sij nico san'anj mánj. <sup>4</sup> Ni hua nian si digyán sij 'ngo chrej sa' rian ni dugüi' sij man ducua' sij. Ni hua nian si dagahuin sa' ni da'nij sij si ataj sij nej. Ni si ga'mi snan'anj ni da'nij sij rian sij mánj. <sup>5</sup> (Daj si sisi na'ue ga'ui' sij 'ngo chrej sa' rian ni dugüi' sij man ducua' sij, ni asa' ga'ue dugumi sij daran' ni ngüi nico' Yan'anj únj.) <sup>6</sup> Hué dan ni nun hua sa'aj sisi guínicaj yun'unj 'ngo tsínj guxuman naca ruhua ni'yaj Yan'anj mánj. Daj si ga'ue gahuin nne sij nga si-sun sij. Ngaa ni gahuin castigo sij daj rún' gahuin nga sichre, gui'yaj Yan'anj. <sup>7</sup> Ni hua nian si ga'mi sa' ni ngüi nun nico' Jesucristo xi'f sij nej. Ngaa ni si ga'mi quij ni ngüi daj xi'f sij. Ni a 'ngo rian ni gaquin' si guinij sij, gui'yaj sichre mánj.

### Requisitos para ser diáconos

<sup>8</sup> Ni hué daj nga ni tsínj huin diácono ni tsínj 'yaj sun rian ni ngüi nico' Yan'anj. Ni hua nian si ga sa' niman ni sij. Ni si gahuin ni sij ni tsínj ga'mi huij nuguan'. Ni si guixini ni sij. Ni si digya' yun'unj ni sij ngaa gui'yaj gana ni sij san'anj mánj. <sup>9</sup> Ni ga nica ruhua ni sij nga nuguan' xanga' huin nuguan' xuman ruhua né'. Ni ga sa' niman ni sij nej. <sup>10</sup> Sani hua sini xacaj cuentá re' sisi nitaj 'ngo si gui'yaj ni sij. Ngaa ni sisi nitaj, ni ga'ue gahuin ni sij tsínj diácono aj. <sup>11</sup> Ni hué daj nga ni yun'unj xana nej. Hua nian si ga sa' niman ne. Ni si ga'mi snan'anj ne mánj. Ni si guixini ne mánj. Ni 'ueé gui'yaj ne nga daran'anj. <sup>12</sup> Ni 'ngo tsínj diácono, ni gane sa' sij nga urin yun'unj xana. Ni hua nian si digyán sij 'ngo chrej sa' rian ni da'nij sij nga ni ngüi man ducua' sij nej. <sup>13</sup> Daj si ngaa 'yaj sa' ni tsínj diácono si-sun ni sij, ni ga'mi sa' ni ngüi xi'f ni sij. Ni guisij ni sij ga'mi sa' 'ueé ni sij xi'f si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Cristo Jesús.

### El misterio de la piedad

<sup>14</sup> Ana'uī sisi gan'anj ni'yaj yōj rian nné re'. Sani arūnj nuguan' nan a'nī huaj rián re', <sup>15</sup> ngaa ni sisi gahuin rānj guisī rián re', ni ga'ue guini'f re' daj gui'yaj re' scanij ni ngüi nico' Yan'anj. Ni hué ni ngüi daj huin ni ngüi nicaj dugüi' nga Yan'anj hua ni'na'. Ni dugumi ni ngüi nico' Yan'anj nuguan' xanga'. Ni ataj ni sij sisi nuguan' xanga' huin nuguan' daj nej. <sup>16</sup> Xanga' ni huin rian nico nuguan' digyán Yan'anj rian né'. Ni na'ue gara da'nga' sa' ruhua né' daj hua sa' nuguan' daj. Ni gataj nuguan' daj:

Ni gahuin Yan'anj daj rún' hua 'ngo tsínj.  
Ni Espíritu Santo gataj sisi hua nica niman sij.  
Ni guini'i ni ángel man'an sij.  
Ni ga'mi sa' ni tsínj xi'f sij rian ni ngüi man nin' gachra' chruhua xungüi nan.  
Ni guxuman ruhua ni sí' guini'yaj ni sí' man'an sij.  
Ni nan' sij xata' nahuin 'ueé sij, gui'yaj man'an Yan'anj.  
Hué daj hua nuguan' nico' né'.

### Predicción de la apostasía

4 Sanj ataj renga' Espiritu Santo sisi ngaa guisij gahuin nico yo', ni duna go'ngo ni sij si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Ni gūnun ni sij nuguan' digya' yun'unj nga nuguan' digyán ni nane xi'i rian ni sij. <sup>2</sup> Ni gūnun ni sij si-nuguan' ni tsínj digya' yun'unj. Ni 'yaj ni sí' sisi huin sa' ni sí'. Ni nitaj sna'nga' ni tsínj daj nun xi'f si na'uej ruhua ni sij gūnun ni sij nuguan' xanga'. <sup>3</sup> Ni digyán ni sij rian ni ngüi sisi si ga'ue xacaj dugüi' ni ngüi. Ni digyán ni sij sisi si ga'ue xa ni ngüi go'ngo ni rasun sa' ga'ue xa né'. Ni gui'yaj Yan'anj ni rasun daj sisi xa né' huin né' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni ni'i né' nuguan' xanga' nej. Ni hua ni- an sisi ga'ui' né' si guruhua Yan'anj xi'f ni rasun xa né' daj. <sup>4</sup> Daj si hua sa' daran' si gui'yaj Yan'anj. Ni si ga'ue gataj né' sisi nun hua sa' si gui'yaj Yan'anj mánj. Maan si ga'ui' né' si guruhua Yan'anj xi'f rasun daj xa né'. <sup>5</sup> Daj si huin sa' ni rasun daj 'yaj si-nuguan' Yan'anj sisi gachinj jni'yaj sini né' rian Yan'anj.

### Un buen ministro de Jesucristo

<sup>6</sup> Ni sisi hué daj digyán re' rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús, ngaa ni gahuin re' 'ngo tsínj gui'yaj sun sa' rian Jesucristo. Ni gahuin re' 'ngo tsínj huin chrun sa' nuguan' xanga'. Ni guxuman ruhua re', gui'yaj nuguan' daj. Ni nuguan' sa' daj huin nuguan' nicó' re'. <sup>7</sup> Sanj si xacaj re' cuenta nga ni cuento ni'yun a'mi ni ngüi man chruhua xungüi nan. Sanj xacaj cuenta re' si- chrej ni tsínj nico' Yan'anj anj. <sup>8</sup> Xanga' ni ní'yanj doj nnee cúj né' si guisiqui' gui'yaj né'. Sanj ní'yanj nico ni- man né' sisi guinico' né' Yan'anj. Daj si sisi hué daj gui'yaj né', ni ga sa' rian né' xungüi nan nga xungüi ga'na' nej. <sup>9</sup> Ni nuguan' a'mi nan huin 'ngo nuguan' xanga'. Ni hua nian si dagahuin daran' ni ngüi nuguan' nan nej. <sup>10</sup> Ni hué xi'f daj 'yaj sun né', ni ran' né' sayun 'yaj ni ngüi. Daj si ana'uij né' sisi gui'yaj sa' Yan'anj hua ni'na' nga né'. Ni urin Yan'anj ga'ue nacaj daran' ni ngüi. Ni nacaj xanga' Yan'anj ni ngüi xuman ruhua ni'yaj man'an Yan'anj anj. <sup>11</sup> Hué nan huin nuguan' ga'nin' re' rian ni ngüi. Ni digyán re' nuguan' nan rian ni ngüi nej. <sup>12</sup> Si dunaj re' sisi gataj ni sij sisi nitaj si ní'yanj si- nuguan' re' xi'f si hua lij re' mánj. Maan si guinicaj re' 'ngo chrej rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni gui'yaj re' sisi sa' si-nuguan' re' nga si-chréj re' nej. Ni ga 'i ruhua re' ni'yaj re' Yan'anj nej. Ni ga cuidado re' sisi si gui'yaj re' gaquin' mánj. <sup>13</sup> Ni ngaa nun gahuin guisí rián re', ni gaya re' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ni ga'mi re' nuguan' sa' rian ni sij nej. <sup>14</sup> Ni dugu- mi re' sun sa' riqui Yan'anj rián re' ngaa guta' ni tsínj huin achij scanij ni tsínj nico' Yan'anj ra'a ni sij rián re'. Ni ga'ui' Yan'anj sisi hué daj ga'mi ni sij xi'f re'. <sup>15</sup> Ngaa ni gahuin nucaj ruhua re' nga sun sa' riqui Yan'anj rián re'. Ngaa ni guini'i daran' ni ngüi daj 'yaj re' huáj re' ne' chrej rian nga si-chrej Yan'anj. <sup>16</sup> Ga cuidado re' nga man'an re' nga nuguan' digyán re' rian ni ngüi. Ni

ga nica ruhua re' nga nuguan' digyán re' daj. Ni sisi hué daj gui'yaj re', ni nacaj re' man'an re' nga ni ngüi unun si-nuguan' re' aj.

### Deberes hacia los demás

5 Si ga'mi hueé re' rian ni tsínj achij mánj. Sanj ga'ui' re' 'ngo chrej rian ni sij sisi daj rún' huin chréj re' huin ni sij. Ni ga'mi re' nga ni tsínj hua lij sisi huin ni sij rún' huin ni jnánj re'. <sup>2</sup> Ni ga'mi re' rian ni yun'unj xana achij sisi huin ne daj rún' huin nné' re'. Ni ga'mi re' rian ni yun'unj xana hua lij sisi huin unj daj rún' huin ni xica'uij re'. Ni ga sa' nimán re' nga ni unj. <sup>3</sup> Ni guinun yan'anj re' ni yun'unj xana mmij. Ni chracuij re' ne sisi xanga' nitaj ango ni ngüi chracuij ne. <sup>4</sup> Sanj sisi hua 'ngo yun'unj xana mmij daj, ni hua da'nij unj, asi hua da'ni si'ni unj, sanj gahuin chrun sini ni da'nij yun'unj mmij daj dugumi anin' xica'uij sij yun'unj mmij daj, daj rún' digyán Yan'anj rian ni sij. Ni hué daj narue anin' xica'uij sij rian yun'unj mmij daj. Daj si hué daj hua sa'aj rian Yan'anj. Ni aran' ruhua Yan'anj ngaa hué daj gui'yaj ni sij. <sup>5</sup> Sanj sisi hua yya gunáj urin 'ngo yun'unj xana mmij daj, ni ana'uij unj sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga unj. Ni nugüi nigan' achínj jni'yaj unj rian Yan'anj. <sup>6</sup> Sanj yun'unj xana mmij achéj si-chrej xungüi nan, ni nunj si hua ni'na' unj, sanj hua gahui' niman unj güenda si-chrej Yan'anj. <sup>7</sup> Ga'nin' re' sun rian ni ngüi sisi hué daj dagahuin ni sij ni nuguan' nan. Ngaa ni si ga'mi gaquin' ango ni ngüi xi'f ni sij mánj. <sup>8</sup> Sisi hua 'ngo tsínj nitaj si nahuij ruhua nga ni dugüi' sij nga ni dugüi' sij man ducua' sij, ni hua dunaj sij si xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ni quij doj 'yaj tsínj nun nahuij ruhua nga dugüi' sij daj nga tsínj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. <sup>9</sup> Ni rian lista taj si-xugüi ni yun'unj xana mmij, sanj garun re' urin si-xugüi ni yun'unj xana mmij huaj huaj'nij xia táj doj yo'. Ni garun re' si-xugüi unj sisi gane unj nga urin nica unj. <sup>10</sup> Ni hua nian sisi guini'i ni ngüi sisi gui'yaj sa' unj. Ni 'ueé dugumi sa' unj ni da'nij unj ní'. Ni gui'yaj sa' unj nga ni ngüi guisij ducua' unj ní'. Ni na'nin' unj dacój ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj ní'. Ni chracuij unj ni ngüi ran' sayun ní'. Ni gui'yaj unj ango ni rasun sa' ní'. Ni sisi hué daj gui'yaj unj, ni garun re' si-xugüi unj rian lista daj. <sup>11</sup> Sanj si garun re' rian lista si-xugüi ni yun'unj xana mmij hua lij. Daj si 'na' güi, ni gahuin ruhua unj guini- co' unj ni tsínj. Ngaa ni gahuin nini unj rian Cristo. Ni gahuin ruhua unj xacaj ruhua' yun unj 'ngo tsínj. <sup>12</sup> Hué dan ni da'ui unj gaquin' xi'f si nun dagahuin unj nuguan' gui'yaj yya unj nga Cristo asij sini. <sup>13</sup> Ni ango nuguan' huin sisi achéj ne da go'ngo hue'. Ni nanicaj ne huin ne ngüi rümi. Ni sé urin ni ngüi rümi huin ne, sanj hué daj huin ne ngüi a'mi snan'anj nej. Ni nanicaj ne nuná ne xi'f ni dugüi' ne. Ni nun hua sa' sisi ga'mi ne nuguan' da mánj. <sup>14</sup> Ni xi'f daj huin ruhua' sisi xacaj yun'unj xana mmij hua lij daj nica unj. Ni ga da'nij unj. Ni dugumi sa' unj ducua' unj. Ngaa ni si ga'mi quij ni tsínj unun' nga né' xi'f né' mánj. <sup>15</sup> Daj si hua gahuin nini go'ngo ni yun'unj xana mmij daj rian Cristo. Ni



nico' ne sichre. <sup>16</sup> Ni sisi hua 'ngo tsínj, asi 'ngo yun'unj xana xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, ni nne 'ngo yun'unj xana mmij ducua' sij, sani hua nian sisi chracuij sij yun'unj xana mmij daj. Ngaa ni si garasun sij rian ni ngüi nico' Yan'anj manj.

<sup>17</sup> Ni hua nian si ga ní'yanj ni ngüi rian ni tsínj huin achij huin ni tsínj nicaj yun'unj ni ngüi nico' Yan'anj.

<sup>18</sup> Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Si ga'nij re' nnánj du'ua sicuj ngaa utin' xuj strigo manj." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj. Ni ango yu'uj gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Tsínj 'yaj sun, ni hua si-chrej sij si gui'yaj gana sij san'anj." Hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj. <sup>19</sup> Si duná re' sisi ga'mi gaquin' ni sij xi'í 'ngo tsínj nicaj yun'unj ni ngüi nico' Yan'anj ngaa nitaj huij huá'nij testigo ga'mi xi'í sij. <sup>20</sup> Ni tsínj huaj gue 'yaj gaquin', ni nã-ta' re' si-gaquin' sí' rian sí' ngaa man daran' ni tsínj nahuin yu'. Ngaa ni guxu'ui' ango ni sij sisi si gui'yaj ni sij gaquin' manj.

<sup>21</sup> Ngaa ni a'nij sun rian re' sisi hué daj gui'yaj re' nuguan' nan. Ni si gani ruhua re' sisi hua sa' 'ngo tsínj daj rian ango tsínj manj. Sani uyan gui'yaj re' nga daran' ni sij. Ni xacaj re' cuenta sisi ni'yaj Yan'anj nga Jesucristo nej, ni ángel nacui Yan'anj nej. <sup>22</sup> Si ga yoo ruhua re' guta' re' ra'a re' rian 'ngo tsínj gahuin sí' 'ngo tsínj huin rian rian ni ngüi nico' Yan'anj manj. Sani asij sini ni gani sa' ruhua re' si gui'yaj re'. Ngaa ni si da'uí re' si-gaquin' ango tsínj manj.

<sup>23</sup> Xi'í si nico' huaj a'nán' re', 'yaj riquí re', ni si go'ó re' urin nnee yun manj. Sani go'o re' doj vino gui'yaj gono'o riquí re' aj.

<sup>24</sup> Rugüi' renga' si-gaquin' go'ngo ni tsínj ngaa achin nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni sij. Sani hua ango ni tsínj, ni da rucú gurugüi' si-gaquin' ni sí'. <sup>25</sup> Ni hué ducuanj daj rugüi' renga' ni rasun sa', 'yaj ni ngüi. Ni sisi nitaj si rugüi' ni rasun sa', gui'yaj ni ngüi, sani si ga'ue guixij huí niganj ni rasun sa' da manj.

**6** Ni ni tsínj 'yaj sun yun rian 'ngo xuru'ue, ni hua nian si ga ní'yanj ni sij rian xuru'ue daj. Ngaa ni si ga'mi quij ni ngüi nga si-xugüi Yan'anj nga xi'í nuguan' digyán únj nej. <sup>2</sup> Ni sisi 'yaj sun 'ngo tsínj daj rian 'ngo xuru'ue huin tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, ni si duna sij si ga ní'yanj sij rian xuru'ue daj xi'í si xuman ruhua sí' ni'yaj sí' Yan'anj manj. Sani hua nian si gui'yaj sun sa' sij doj rian sí'. Daj si tsínj rian 'yaj sun sij, ni huin sí' 'ngo tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni huin sí' 'ngo tsínj 'i ruhua ni'yaj sij.

### Piedad y contentamiento

Hué nuguan' nan huin si nãta' re', ni digyán re' rian ni ngüi, ruhua aj. <sup>3</sup> Ni sisi hua ni tsínj digyán ango nuguan' huin nuguan' nitaj si hua nica ruhua nga nuguan' sa' nico' né', ni sisi sé nuguan' digyán Señor Jesucristo rian né' huin, <sup>4</sup> ngaa ni hué ni sij huin tsínj nne nitaj si ni'í manj. Ni huin ruhua ni sij gunun' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Ni naduna nuguan' a'mi ni sij. Ni ngaa hué daj 'yaj ni tsínj daj, ni huin xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij dugüi' ni sij. Ni unun' ni sij nej. Ni a'mi quij ni sij xi'í Yan'anj nej. Ni nun xuman ruhua ni sij nga ni

dugüi' ni sij. <sup>5</sup> Ni niganj unun' ni sij nga dugüi' ni sij xi'í si ani quij ruhua ni sij. Ni nun ni'í ni sij nuguan' xanga' manj. Ni ani ruhua ni sij sisi gui'yaj gana ni sij san'anj xi'í si huaj ni sij si-chrej Yan'anj. Xi'í daj gahuin nini re' rian ni tsínj daj.

<sup>6</sup> Ni sisi huin nã' ruhua né' nga si nicaj né' nico' né' Yan'anj, ngaa ni gui'yaj gana nico né' nuguan' sa'.

<sup>7</sup> Daj si ni a' 'ngo ni rasun nun nicaj né' ngaa ga'nga né' chruhua xungüi' nan. Ni a' 'ngo ni rasun si ga'ue guini-caj né' gan'anj né' ngaa gahui' né' manj. <sup>8</sup> Ngaa ni sisi hua si xa né', ni hua si-gan' né' guinun né', hué daj síj ga'ue gahuin nã' ruhua né'. <sup>9</sup> Sani ni tsínj huin ruhua gahuin xuru'ue, ni guinij ni sij rian gaquin'. Ni rún' huaj sisi numij sichre nne' ni sij. Ni ani ni'yun ruhua ni sij. Xi'í daj ni ran' ni sij sayun. Ni niqui niman ni sij si guere' ni sij gan'anj ni'ya ni sij. <sup>10</sup> Daj si ga'ue gui'yaj ni ngüi daran' gaquin' xi'í si huin ruhua ni sij ni'yaj ni sij san'anj. Ni hua duna go'ngo ni ngüi si-chrej Yan'anj xi'í si huin ruhua ni sij ni'yaj ni sij san'anj. Ni ducu guiran' ni sij sayun.

### La buena batalla de la fe

<sup>11</sup> Tsínj nicaj dugüi' nga Yan'anj huin re'. Ngaa ni si gahuin ruhua gui'yaj ganá re' nico san'anj manj. Ga gue gache re' 'ngo chrej nica. Ni guinico' re' Yan'anj. Ni guxuman ruhua re' ni'yaj re' Yan'anj. Ni ga 'i ruhua re' ni'yaj re' Yan'anj. Ni ga'nin' ruhua re' nga ni sayun rian re'. Ni ga ni ruhua re' nej. <sup>12</sup> Ni daj rún' 'yaj 'ngo snado ngaa gui'yaj gana sij rian 'ngo sayun, ni hué daj gui'yaj re' rian si quij xi'í si xuman ruhua re' ni'yaj re' Yan'anj. Dugu'nun' re' si gane niganj re' nga Yan'anj. Daj si gaquinj Yan'anj sisi gane niganj re'. Ni hua natá' re' rian nico ni ngüi sisi hué re' huin 'ngo tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj.

<sup>13</sup> Yan'anj gui'yaj sisi hua ni'na' daran'anj. Ni dugu-naj huin nuguan' nata' Jesucristo xi'í nuguan' xanga' rian tsínj gu'naj Poncio Pilato. Hué dan ni rian Yan'anj nga Jesucristo, ni a'nij sun rian re' <sup>14</sup> sisi dagahuin re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian re'. Ni si naduná re' nuguan' da manj. Ngaa ni si ga'mi gaquin' ni ngüi xi'í nuguan' da manj. Ni hué daj gui'yaj re' da ga'na' Señor Jesucristo chruhua xungüi' nan. <sup>15</sup> Ni Yan'anj huin si gataj un güi ga'na' Jesucristo. Ni urin Yan'anj nucua' ni ruhua. Ni hua 'ueé Yan'anj nej. Ni Yan'anj huin Rey nicaj sun rian daran' ango rey. Ni Yan'anj nicaj sun rian daran' ango tsínj nicaj sun. <sup>16</sup> Urin Yan'anj si ga'ue gahui' manj. Ni Yan'anj huin si nne rian xiguin yan'an. Ni a' 'ngo ni ngüi si gunucua' gahuin nichrun' rian xiguin yan'an da manj. Nitaj aman guini'i a' 'ngo ngüi man'an Yan'anj manj. Ni si ga'ue guini'i ni ngüi Yan'anj manj. Niganj guinun yan'anj né' man'an Yan'anj. Ni niganj guinica' Yan'anj sun ruhua aj. Amén.

<sup>17</sup> Ga'nin' re' sun rian ni xuru'ue man chruhua xungüi' nan sisi si gahuin nne ni sij manj. Ni si gani ruhua ni sij sisi ga sa' rian ni sij xi'í si hua nico rasun nicaj ni sij manj. Daj si nitaj si hua xitinj man né' gui'yaj nico rasun man rian né' manj. Maan si gana'uij ni xuru'ue sisi dugumi Yan'anj ni sij. Ni Yan'anj huin si riqui

daran'anj rian né'. Nì riqui sà' Yan'anj rian né' sisì  
 gāhuin niā' ruhua né', guì'yaj ni rasun daj. <sup>18</sup> Gataj  
 snan'ánj re' rian ni xuru'ue sisì guì'yaj sà' ni sij. Nì  
 guì'yaj nico ni sij sinduj rian ni ngūì. Ngaa nì gāhuin ni  
 sij xuru'ue rian Yan'anj. Nì gā sà' ruhua ni sij gura'  
 da'aj ni sij si'yaj ni sij gā'ui' ni sij rian ni ngūì aj. <sup>19</sup> Nì  
 sisì hué daj guì'yaj ni sij, nì gāhuin xuru'ue ni sij rian  
 Yan'anj. Nì nāra sà' ni sij ni rasun sà' xata'. Nì guì'ri' ni  
 sij gane nìganj ni sij nga Yan'anj.

#### Encargo final de Pablo a Timoteo

<sup>20</sup> Timoteo, dugumi sà' re' nuguan' sà' riqui Yan'anj  
 rián re'. Nì sì nanun chraquíj re' nuguan' yya huin  
 nuguan' nun ní'yanj a'mi ni tsínj man chruhua xungūì  
 nan gā mánj. Nì sì nanun chraquíj re' ngaa ataj ni sij  
 sisì nuguan' chrūn sà' huin nuguan' a'mi ni sij mánj.  
<sup>21</sup> Daj si hué gō'ngo ni tsínj ataj sisì chrūn ni sij nga  
 nuguan' daj. Sanì hua duna ni sij si xuman ruhua ni sij  
 ni'yaj ni sij Yan'anj.

Hué dan nì huin ruhuāj sisì guì'yaj Señor sinduj rián  
 re'. Amén.

## 2 Timoteo

### Salutación

**1** Huēj huin Pablo. Nī huēj huin apóstol a'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngūi. Nī nan huin sun huin ruhua Yan'anj gui'yaj sūnj. Nī hué daj 'yā xi'í si hua gataj yya Yan'anj sisi gā nī'na' niganj né', gui'yaj Cristo Jesús.

<sup>2</sup> Nī a'nī 'ngo yanj carta huaj rián rē' huín rē' Timoteo. Nī rún' huin da'nī 'i ruhuāj huín rē': Nī Yan'anj huin chrej né'. Nī Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Nī huin ruhuāj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rián rē'. Nī nahuin 'i ruhua Yan'anj nī'yaj rē' nej. Nī gahuin din'inj ruhuá rē' nej. Nī hué daj gui'yaj Jesucristo nga rē', ruhuāj aj.

### Testificando de Cristo

<sup>3</sup> Nī a'uīj si guruhua Yan'anj sisi niganj nanun ruhuāj ni'yā sō' ngaa achínj jni'yā nugūi nigan' rian Yan'anj. Nī huēj unánj guitsi rian Yan'anj daj rún' gui'yaj ni xīj guimán asij ná. Nī nitaj si da'uī gaquin' mánj. <sup>4</sup> Nī nanun ruhuāj daj gacó rē' xi'tj. Nī xi'í daj huin ruhuāj guchi' ni'yā rian nné rē' sisi gahuin nia' ruhuāj, gui'yáj rē'. <sup>5</sup> Daj si nanun ruhuāj sisi nun digya' yun'únj rē' ngaa xuman ruhuá rē' ni'yáj rē' Yan'anj. Nī hué daj guxuman sini ruhua xuguan'ánj rē' gu'naj Loida nga nní rē' gu'naj Eunice nej. Nī gahuin yya ruhuāj sisi hué daj xuman ruhuá rē' nej. <sup>6</sup> Xi'í daj nī gataj snan'án gu-nun rē' sisi gahuin nucua' ruhuá rē' nga sinduj gui'yaj Yan'anj rián rē' ngaa gutaj ra'āj chra rē'. Nī sinduj daj gui'yaj sisi gā'ue gui'yaj 'ueé rē' si-sun Yan'anj anj. <sup>7</sup> Daj si sé si riqui Yan'anj sisi guxu'ui' né' mánj. Sani riqui Yan'anj sisi nari' nucua' niman né'. Nī gā'ue gahuin 'i ruhua né' guini'yaj né' ni dugūi' né'. Nī gā'ue dugumi né' man'an né', gui'yaj Yan'anj.

<sup>8</sup> Xi'í daj nī sī guirí' rē' si-na'aj nani rē' nuguan' sá' xi'í Señor rian ni ngūi mánj. Nī sī guirí' rē' si-na'aj xi'í si nūnj ducua' xi'í Señor. Sani guinicaj dugūi' rē' ngāj huīnj tsínj ran' sayun xi'í si a'mī nuguan' sá' xi'í Jesucristo rian ni ngūi. Nī hué daj gui'yáj rē' nga si-fuerza Yan'anj anj. <sup>9</sup> Nī nacaj Yan'anj né'. Nī gaquínj Yan'anj né' sisi gā sá' né' rian Yan'anj. Nī sé xi'í si gui'yaj sá' né', nī gui'yaj Yan'anj daj nga né' mánj. Maan si gui'yaj Yan'anj daj xi'í si hué daj gani sá' ruhua Yan'anj xi'í né'. Nī asij ná sno'o ngaa achin gahuin xungūi nan, nī gui'yaj Yan'anj sinduj xi'í Cristo Jesús rian né'. <sup>10</sup> Sani yyaj nī digyán yya Yan'anj sinduj nan rian né'. Daj si ga'na' xanga' tsínj nacaj né' huin sí' Jesucristo, gui'yaj Yan'anj. Nī Jesucristo gui'yaj sisi sī gahui' né' mánj. Nī

riqui Jesucristo sisi hua nī'na' né', nī gane niganj né' nga Yan'anj xi'í nuguan' sá' 'na' rian Yan'anj anj.

<sup>11</sup> Nī garij Yan'anj sun man'ánj sisi gā'mī nuguan' sá' nan rian ni ngūi. Nī hué daj garij Yan'anj sun man'ánj sisi gahūnj apóstol digyánj si-nuguan' Jesús rian ni ngūi 'na' anéj chrej. <sup>12</sup> Nī xi'í daj ran'ánj sayun acuan'. Sani nitaj si huin na'ā xi'í sayun ran'ánj mánj. Daj si ni' man'ánj sisi guxuman ruhuāj ni'yā Yan'anj. Nī gahuin yya ruhuāj sisi nucua' Yan'anj dugumi sij man'ánj da' gūi gā'na' ruhua' yún Jesús. Daj si hua naga'ui' man'ánj rian sij.

<sup>13</sup> Nī gunun sá' ruhuá rē' ni nuguan' sá' digyánj rián rē'. Nī daj rún' gunún rē', nī hué daj gui'yáj rē'. Nī gahuin 'i ruhuá rē' nī'yaj rē' man'an sij. <sup>14</sup> Nī dugumi sá' rē' sun garasun Yan'anj man'án rē'. Nī chracuij Espíritu Santo sisi hué daj gui'yáj rē', ruhuāj aj. Daj si nne Espíritu Santo chruhua niman né'.

<sup>15</sup> Nī ni'í rē' sisi daran' ni tsínj mān estado Asia duna man'ánj. Nī hué daj gui'yaj nungūej tsínj gu'naj Figelo nga Hermógenes. <sup>16</sup> Nī huin ruhuāj sisi nahuin 'i ruhua Señor nī'ya ni dycua tsínj gu'naj Onesiforo. Daj si nico' huaj gahuin nia' ruhuāj, gui'yaj sij. Nun gahuin na'aj sij ga'na' nī'yaj sij rian nūnj ducua' mánj. <sup>17</sup> Nī nun duna sij si nano' sij man'ánj ngaa gane sij xuman' Roma. Nī hué daj gui'yaj sij da' nari' sij man'ánj. <sup>18</sup> Nī huin ruhuāj sisi nahuin 'i ruhua Señor nī'ya sij ngaa guisij gūi gā'na' ruhua' yún Señor. Nī hua ni'í sá' rē' daj chracuij Onesiforo yun' xuman' Efeso aj.

### Un buen soldado de Jesucristo

**2** Nī rún' huin da'nī huín rē' riánj. Nī huin ruhuāj sisi gahuin nucua' niman rē' nga sinduj riqui Jesucristo rián rē'. <sup>2</sup> Nī hua nico ni ngūi gunun nuguan' gatā gunún rē'. Ngaa nī dugutā sún rē' ni nuguan' daj ango ni tsínj hua nīca ruhua sisi digyán ni sí' rian ango ni ngūi.

<sup>3</sup> Nī daj rún' ran' 'ngo snado sayun huaj sij rian huin sayun, nī hué daj gunucua' rē' sayun xi'í si nicaj dugūi' rē' nga Jesucristo aj. <sup>4</sup> Nī na'ue gahui 'ngo snado hue' rian nne ni snado gan'anj gui'yaj sun sij ango sun mánj. Sani maan si ruhua sij gui'yaj sun sij daj rún' aran' ruhua snado huin achij a'nin' rian sij. <sup>5</sup> Nī hué ducua' daj huin, nī na'ue gui'yaj gana ni tsínj ducu luta trofeo sisi na'uej ruhua ni sij dagahuin ni sij rún' ataj tsínj a'nin' niquin' rian ni sij mánj. <sup>6</sup> Nī tsínj anáj xi'na, nī hua nian si nahuin ra'a sini man'an sij si gā'ui' nna daj. <sup>7</sup> Nani ruhuá rē' nga nuguan' atā gunun rē'.

Ni Señor gui'yaj sisi gara da'nga' ruhuá re' daran'anj, ruhuáj aj.

<sup>8</sup> Si guini'yun ruhuá re' sisi ganá'nij sij scanij ni níman. Ni huin sij da'ni si'nij rey David. Nan huin nuguan' sa' natáj gunun ni ngüi. <sup>9</sup> Ni xi'í nuguan' nan ran'ánj sayun. Ni daj rún' nün 'ngo tsínj gui'yaj gaquin' ducuaga', ni hué daj nünj ducuaga' nej. Sani güenda si-nuguan' Yan'anj, ni si ga'ue gari ni sij ducuaga' mánj. <sup>10</sup> Xi'í daj a'nin' ruhuáj nga sayun ran'ánj nan xi'í si 'i ruhuáj ni'yā ni ngüi ganacui Yan'anj. Ngaa ni ga'ue nācaj Yan'anj ni sij ngāj xi'í si gui'yaj Cristo Jesús xi'í né'. Ni gane 'ueé ni-ganj né' nga Yan'anj anj. <sup>11</sup> Nan huin nuguan' xānga':

Ni sisi gahui' né' nga Cristo,  
ni hué daj ga ni'na' né' nga sij.

<sup>12</sup> Sisi guiran' né' sayun nga sij,  
ni ga'ue guinicaj sun né' nga sij.

Ni sisi gataj né' sisi nitaj si nicaj dugüi' né' nga sij,  
ngaa ni hué gue daj gataj sij sisi nitaj  
si nicaj dugüi' sij nga né' nej.

<sup>13</sup> Sisi nitaj si hua nica ruhua né' nga sij,  
sani hua gue hua nica ruhua sij nga né'.

Daj si na'ue nāduna sij nuguan' ga'mi sij rian né'.  
Daj huin nuguan' xānga' daj.

### Un obrero aprobado

<sup>14</sup> Hué dan ni nā'nij re' chruhua ango ni sij sisi si guini'yun ruhua ni sij ni nuguan' nan mánj. Ni rian Señor, ni hué daj gataj snan'ánj re' rian ni sij sisi si gunun' ni sij xi'í ni nuguan' a'mi ni sij mánj. Daj si nun ni'yanj sisi hué daj 'yaj ni sij. Ni ni tsínj unun' xi'í ni nuguan' daj, ni guere' ni sí' si-chrej ni sí'. <sup>15</sup> Ra'yanj re' sisi gahuin sa' re' rian Yan'anj. Ngaa ni ga'ue gataj Yan'anj sisi gui'yaj sun 'ueé re' rian sí'. Ni si gahuin nā'aj re' xi'í sun 'yaj sún re' mánj. Ngaa ni ga'ue nāta' nica re' si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' xānga'.

<sup>16</sup> Ni si diguij re' nga ni nuguan' nitaj si ni'yanj 'nā' chruhua xungüi nan mánj. Daj si ni tsínj a'mi ni nuguan' daj, ni nāanj diguij ni sij nga nuguan' quij hua. <sup>17</sup> Ni daj rún' 'yaj 'ngo ya'ui ngaa huin xachi ya'y-oj, ni hué daj guiran' ni ngüi gunun si-nuguan' ni sij. Ni hué daj gahuin nga nungüej tsínj gu'naj Himeneo nga Fileto. <sup>18</sup> Ni achéj nungüej sij ango chrej digyán nungüej sij 'ngo nuguan' sé huin xānga'. Ni ataj nungüej sij sisi hua ganá'nij ni níman. Ni hua duna da'aj ni ngüi si xuman ruhua ni sij nga nuguan' xānga', gui'yaj nungüej sij. <sup>19</sup> Sani daj rún' hua ran xi'í hue', ni hué daj hua ran si-nuguan' Yan'anj. Ni ga'ui' Yan'anj 'ngo sello. Ni gataj sello daj: "Ni'i Señor ni ngüi nico' sij." Ni: "Gahuin nini daran' án re' rian gaquin' huin ni é re' tsínj nata' sisi nico' a ni é re' Señor." Daj gataj nungüej nuguan' daj.

<sup>20</sup> Ni ducua' 'ngo xuru'ue, ni man rasun huin oro nga rasun huin plata nej. Ni man ni rasun huin chrun nga ni rasun huin siy yo'ój nej. Ni go'ngo ni rasun daj huin si arasan ninaj ni sij. Ni ango ni rasun daj huin ni rasun niqui arasan sij. <sup>21</sup> Ni hué daj huin nga né'. Ni sisi huin ruhua né' si garasun ninaj Yan'anj né', ni hua nian si

gahuin nini né' rian daran' ni tsínj 'yaj quij daj. Ngaa ni ni'yanj né' gui'yaj sa' né' daran' ni nuguan' sa' rian Yan'anj.

<sup>22</sup> Ni si ga'uej ruhuá re' nga ni nuguan' quij 'yaj ni tsínj hua lij. Sani gache re' 'ngo chrej nica. Ni guxuman ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj. Ni gahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj nej. Ni ga din'inj ruhuá re' nej. Ni hué daj gui'yaj nuguan'an re' nga daran' ni tsínj hua sa' niman huin ni sij ni tsínj achínj jni'yaj rian Señor. <sup>23</sup> Ni si xacáj re' cuenta ngaa a'mi ni sij nuguan' ni'yun mánj. Daj si nitaj si ni'yanj ni nuguan' daj. Ni hua ni'í re' sisi unun' ni ngüi 'yaj ni nuguan' daj.

<sup>24</sup> Ni 'ngo tsínj 'yaj sun si-sun Señor, ni si ga'ue gunun' sij nga ni dugüi' sij mánj. Sani hua nian si ga ni'yanj sij nga daran' ni ngüi. Ni guini'i sa' sij nuguan' digyán sij rian ni ngüi. Ni ga'nin' ruhua sij nga ni tsínj chran' yun'unj sij. <sup>25</sup> Ni ngaa digyán sij rian ni tsínj unun' nga sij, ni hua nian si ga'mi nānj sij nga ni sí'. Daj si ana'uij sij sisi nānicaj ruhua ni sí' guini'i ni sí' nuguan' xānga', gui'yaj Yan'anj. <sup>26</sup> Ni ana'uij sij sisi ganunun ruhua ni sí' gunánj ni sí' rian sichre. Daj si yyaj ni 'yaj sichre daj rún' huin ruhua sij gui'yaj sij nga ni sí'.

### Carácter de los hombres en los postreros días

**3** Ni hua nian si guini'í re' sisi ngaa ruhua ganahuij xungüi, ni ga'na' nico sayun. <sup>2</sup> Daj si gahuin 'i ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij man'an ni sij. Ni gahuin ruhua ni sij gui'yaj gana ni sij nico san'anj. Ni gahuin nne ni sij nej. Ni ga'mi 'ueé ni sij xi'í man'an ni sij. Ni ga'mi quij ni sij xi'í Yan'anj. Ni si garáj xina ni sij nga si-nuguan' chrej ni sij nga nni ni sij nej. Ni nā'uej ruhua ni sij gataj ni sij si guruhua dugüi' ni sij. Ni nitaj si ni'yanj ni sij rian si-chrej Yan'anj mánj. <sup>3</sup> Ni si gahuin 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni dugüi' ni sij. Ni si ga'nin' ruhua ni sij si unun' ni sij nga dugüi' ni sij. Ni ga'mi snan'anj ni sij xi'í dugüi' ni sij. Ni na'ue dugumi ni sij man'an ni sij. Ni gahuin ni sij tsínj huee nin' ruhua. Ni gataj ruhua ni sij guini'yaj ni sij daran' nuguan' sa'. <sup>4</sup> Ni digya' yun'unj ni sij ni dugüi' ni sij. Ni dugunun' ni sij gui'yaj ni sij rasun gue. Ni gahuin nne nin' ruhua ni sij. Ni nāno' ni sij güenda man'an ni sij sisi gahuin niā' ruhua urin man'an ni sij. Ni si nano' ni sij man'an Yan'anj mánj. <sup>5</sup> Ni gui'yaj ni sij sisi nico' sa' ni sij Yan'anj. Sani ni rasun gui'yaj ni sij ya'yoj digyán sisi nitaj si nico' ni sij Yan'anj mánj. Xi'í daj ni si guinicaj dugüi' re' nga ni tsínj 'yaj daj.

<sup>6</sup> Ni scanij ni tsínj daj, ni man ni tsínj huan'anj go'ngo hue' digya' yun'unj ni sij ni yun'unj xāna nun ni'í sa' huin ne ni yun'unj da'ui gaquin'. Ni maan si nahuij ruhua ne nga nuguan' quij 'nā' chruhua niman ne. <sup>7</sup> Ni niganj digui'yun ne ni nuguan', sani nitaj aman gara da'nga' ruhua ne nuguan' xānga' mánj. <sup>8</sup> Ni daj rún' gunun' nungüej tsínj gu'naj Janes nga Jambres nga Moisés asij ná, ni hué daj na'uej ruhua ni tsínj daj nga nuguan' xānga'. Ni huin ni sij ni tsínj ani quij ruhua. Ni nun ni'yanj ni sij güenda si-chrej Yan'anj mánj. <sup>9</sup> Sani si gui'yaj gana si-nuguan' ni sij mánj. Daj si xacaj daran'

ni ngüi cuenta sisi tsínj ni'yun huin ni sij daj rún' gahuin nga nungüej tsínj gunun' nga Moisés.

<sup>10</sup> Sani hué re' gunun sa' nuguan' digyānj rian ni ngüi nga si-chrē nej, nga si huin ruhuāj gui'yā ne' chrej rian nej. Ni ni'f re' daj xuman ruhuāj ni'yā Yan'anj, ni daj a'nin' ruhuāj nga ni ngüi. Ni ni'f re' daj 'i ruhuāj ni'yā ni ngüi, ni daj gunucuj ruhuāj rian ni sayun nej. <sup>11</sup> Ni ni'f re' daj chran' yun'unj ni sij man'ānj, ni daj guiran'ānj sayun nej. Ni hua ni'f re' daj guiran'ānj sayun xuman' Antioquía nga xuman' Iconio nej, xuman' Litra nej. Sani gahuin ní'nij riānj rian ni sayun daj, gui'yaj Señor. <sup>12</sup> Ni hua yya sisi daran' ni ngüi huin ruhua guinicaj dugüi' nga Cristo Jesús, ni guiran' ni sij sayun xi'f Jesús. <sup>13</sup> Sani ni tsínj xi'i nga ni tsínj digya' yun'unj, sani nāanj gahuin quij ni sij doj. Ni digya' yun'unj ni sij ni ngüi. Ni digya' yun'unj ni ngüi ni sij nej.

<sup>14</sup> Ni man'án re', sani ga gue gahuin nica ruhuá re' nga nuguan' gahuin chrun re'. Daj si xuman ruhuá re' sisi nuguan' daj huin nuguan' xanga'. Ni hua ni'f re' sisi un ngüi digyān nuguan' daj rián re'. <sup>15</sup> Ni asij ngaa hua líj re', ni hua ni'f re' si-nuguan' Yan'anj. Ni ga'ue gahuin chrun re', gui'yaj nuguan' sa' daj. Ngaa ni ga-nacaj Yan'anj man'án re' xi'f si xuman ruhuá re' ni'yáj re' Cristo Jesús. <sup>16</sup> Ni digyān Yan'anj nin' si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Ni nuguan' daj ní'yanj sisi digyān né' rian ni ngüi. Ni ní'yanj nuguan' daj sisi guini'i né' daj hua gaquin' da'ui né'. Ni sa' hua nuguan' daj sisi nāgui'yaj né' si-chrej né'. Ni ga'ue digyān si-nuguan' Yan'anj daj gahuin chrun né' gache né' 'ngo chrej nica. <sup>17</sup> Xi'f daj ni ga'ue gahuin sa' nin' né' huin né' tsínj nicaj dugüi' nga Yan'anj. Ni ga'ue gui'yaj né' daran' sun huin si-sun man'an Yan'anj anj.

### Predica la palabra

**4** Ni rian Yan'anj nga Jesucristo, ni a'nij sun rián re'. Ni huin achij Jesucristo. Ni ga'na' sij nāgui'yaj yya sij nga si-gaquin' ni ngüi hua ni'na' nga ni ngüi hua gahui' nej. <sup>2</sup> Ngaa ni a'nij sun rián re' sisi nata' re' nuguan' sa' rian ni ngüi. Ni hué daj gui'yáj re', nunj si hua ní'nij rián re', asi nitaj si hua ní'nij rián re'. Gataj re' rian ni ngüi xi'f gaquin' da'ui ni sij. Ni gataj re' sisi nun 'yaj sa' ni sij. Ni digyān re' 'ngo chrej sa' rian ni sij. Sani nānj ga'mi re'. Ni digyān 'ueé re' rian ni sij. <sup>3</sup> Daj si ga'na' 'ngo güi ngaa nā'uej ruhua ni ngüi gunun ni sij nuguan' sa'. Sani gahuin ruhua ni sij gunun ni sij ango nuguan' nāca. Ni xi'f daj nāno' ni sij ga'i maestro digyān ni sí' nuguan' aran' ruhua ni sij. <sup>4</sup> Ni nāranj ni sij chraquij ni sij si nā'uej ruhua ni sij gunun ni sij nuguan' xanga'. Ni maan cuento nne hua chruhua xungüi nan garan' ruhua ni sij gunun ni sij. <sup>5</sup> Sani ni-ganj ga cuidado man'án re' sisi gani sa' ruhuá re'. Ni gahuin nucuj ruhuá re' nga ni sayun rán' re'. Ni ga-nata' re' nuguan' sa' rian ni ngüi. Ni gui'yaj sun sa' re' nga daran' si-sún re'.

<sup>6</sup> Ni xi'f si nico' man'ānj Yan'anj, ni ruhua guisij güi dagahui' ni sij man'ānj. Ni gahuin nichrun' güi gahuij.

<sup>7</sup> Ni daj rún' 'yaj 'ngo snado ngaa gui'yaj gana sij rian sayun, ni da'nga' daj gui'yā nga si-sünj. Ni guisij gui'yā nuguan' ga'nin' Yan'anj sun riānj. Ni 'ngo dugumí nuguan' xuman ruhua né' nej. <sup>8</sup> Yyaj ni ana'uí 'ngo si sa' gui'yaj Yan'anj ngaj. Ni daj rún' nun 'ngo corona chra tsínj gui'yaj sa', ni hué daj gui'yaj sa' Señor ngāj güi ga'na' ruhua' yún sij. Ni 'yaj nica Señor huin güesi. Ni sé urin rian man'ānj riqui sij corona da mánj. Sani riqui sij rian daran' ni ngüi huin ruhua sisi ga'na' ruhua' yún sij.

### Instrucciones personales

<sup>9</sup> Gui'yáj re' sinduj si ga'na' ni'yaj yoo re' rian nnēj. <sup>10</sup> Daj si hua duna tsínj gu'naj Demas man'ānj xi'f si garan' doj ruhua sij ni'yaj sij ni rasun man chruhua xungüi gaquin' nan. Ni hua gahui sij gan'anj sij xuman' Tesalónica. Ni gahui tsínj gu'naj Crescente gan'anj sij estado Galacia. Ni gan'anj tsínj gu'naj Tito estado Dalmacia nej. <sup>11</sup> Urin Lucas nne ngāj. Guinicaj re' tsínj gu'naj Marcos ga'na' re' riānj. Daj si ni'yān si guisij sij chraquij sij nga si-sünj, ruhuāj aj. <sup>12</sup> Ga'ní tsínj gu'naj Tíquico gan'anj sij xuman' Efeso. <sup>13</sup> Ni ngaa ga'na' re', ni nicaj re' si-chamarrāj dunā xuman' Troas ducua tsínj gu'naj Carpo. Ni hué daj nicaj re' ni libro ga'na' re' nej. Ni rá'yanj ni'yān ni libro huin nnij. <sup>14</sup> Ni guiran'ānj nico sayun, gui'yaj Alejandro huin sij tsínj agan' gaga'. Ni daj rún' guiran'ānj sayun gui'yaj sij, ni hué daj gui'yaj Señor castigo sij, ruhuāj aj. <sup>15</sup> Ga cuidado re' rian sij. Daj si unun' nin' ruhua sij nga nuguan' sa' a'mi únj rian ni ngüi. <sup>16</sup> Ni ngaa gan'anj sinij rian ni tsínj nicaj sun, ni duna daran' ni sij urinj gunā. Sani huin ruhuāj sisi si xacaj Yan'anj cuenta si gui'yaj ni sij ngāj mánj. <sup>17</sup> Sani ganiquin' Señor ngāj. Ni riqui sij fuerza riānj nej. Ni ga'ue ganahuj ga'mí daran' nuguan' sa' rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Ni hué daj gananj rian rey daj. Daj si daj rún' hua du'ua sigue'e hua du'ua sij. <sup>18</sup> Ni gui'yaj Señor sisi gananj rian daran' nuguan' quij huin ruhua ni sij gui'yaj ni sij riānj. Ni dugumi sa' sij man'ānj da gan'ān rian nicaj sun sij xata'. Ni niganj ga'mi 'ueé né' rian Señor. Amén.

### Saludos y bendición final

<sup>19</sup> A'ní 'ngo nuguan' huaj rian yun'unj xana gu'naj Prisca nga tsínj gu'naj Aquila nga ni ducua tsínj gu'naj Onesíforo. <sup>20</sup> Guna tsínj gu'naj Erasto xuman' Corinto. Ni dunā tsínj gu'naj Trófimo a'nan' sí' xuman' Mileto. <sup>21</sup> Yoo ga'na' re' ngaa achin natu yahui nuhuij. Ni a'nij tsínj gu'naj Eubulo 'ngo nuguan' huaj rián re'. Ni hué daj 'yaj tsínj gu'naj Pudente nga Lino nej, yun'unj gu'naj Claudia nej, nga daran' ni jnānj né'. <sup>22</sup> Ni huin ruhuāj sisi gane Señor Jesucristo nga nimán re'. Ni Yan'anj gui'yaj sinduj rian daran' a ni é re', ruhuāj aj.

# Tito

## Salutación

1 Huēj huin Pablo tsínj 'yaj sun rian Yan'anj. Nj huñj apóstol a'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüj. Nj ga'njij sij gan'anj ga'mī nuguan' sa' rian ni ngüj huin ni ngüj hua ganacui Yan'anj sisi guxuman ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj. Nj guñi'i ni sij nuguan' xanga' huin si-chrej Yan'anj. Nj guñico' 'ueé ni sij Yan'anj, gui'yaj nuguan' xanga' daj. 2 Ngaa nj gahuin yya ruhua ni sij sisi gane niganj ni sij nga Yan'anj. Nj asij achin gui'yaj Yan'anj xungüj, nj hua gataj yya Yan'anj sisi hué daj gane niganj né'. Nj si ga'ue ga'mi yya Yan'anj mánj. 3 Ngaa nj ngaa guisj güi garun Yan'anj, nj guini'i ni ngüj nuguan' sa', gui'yaj Yan'anj. Nj hué daj gui'yaj Yan'anj xi'f nuguan' sa' riquij ga'mī. Daj si ga'nin' Yan'anj sun riñnj sisi hué daj ga'mī rian ni ngüj. Nj Yan'anj huin si nacaj né'.

4 Nj a'nī carta nan huaj riñnj re' huín re' Tito. Nj daj rún' huin xanga' da'nī huín re'. Daj si uyan hua nuguan' xuman ruhua nungüe'. Nj Yan'anj huin chrej né'. Nj Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Nj huin ruhuaj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj riñnj re'. Nj gahuin din'inj ruhuá re' nej. Nj hué daj gui'yaj Jesucristo nga re', ruhuá aj.

## Requisitos para ser ancianos y obispos

5 Nj dunā re' ne' estado Creta sisi nāgui'yaj sa' re' nuguan' achin disī. Nj nari sún re' ni tsínj gahuin achij scanij ni tsínj nico' Yan'anj da go'ngo xuman' rian nahuin yu' ni ngüj nico' Yan'anj. Daj si hué daj ga'njij sun rian re'. 6 Ngaa nj nari sún re' tsínj hua sa' niman rian Yan'anj. Nj hua niñ si ga' urin nicā ni sij. Nj hua niñ si huin da'njij ni sij tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús. Ngaa nj si ga'ue ga'mi gaquin' ni ngüj xi'f ni sij sisi 'yaj quij da'njij ni sij. Nj si ga'ue gataj ni ngüj sisi unun' da'njij ni sij nga chrej ni sij mánj. Sisi daj 'yaj da'njij ni sij, nj si nari sún re' ni sij mánj. 7 Ngaa nj 'ngo tsínj huin achij, nj hua niñ sisi gache sij 'ngo chrej nica. Daj si nicaj sun sij si-sun Yan'anj. Nj si ga yan'anj ruhua sij mánj. Nj si guinan'an ruhua sij mánj. Nj si guixini sij mánj. Nj si ga'mi huee sij mánj. Nj si digya' yun'unj sij dugüi' sij xi'f si ga'ue ga'ne sij si-san'anj sí'. 8 Sanj hua niñ si ga'nin' sij ducua sij gatu ni ngüj 'na' chrej. Nj ga niā' ruhua sij nga nuguan' 'ueé nej. Nj dugumi sij si 'yaj man'an sij. Nj gui'yaj nica sij nej. Nj gahuin sa' niman sij rian Yan'anj. Nj dugumi sa' sij si-chrej man'an sij. 9 Nj hua niñ si gahuin nica ruhua sij nga si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa' digyán únj rian ni

ngüj nico' Yan'anj. Ngaa nj ga'ue gui'yaj fuerza sij nga ango ni ngüj xi'f nuguan' sa' gahuin chrun sij. Nj ga'ue gūnucua'j sij sisi guxuman ruhua ni tsínj unun' nga sij.

10 Daj si man nñ' ruhua ni tsínj unun' nga nuguan' sa' nga ni tsínj a'mi nuguan' nitaj si ní'yanj nej, nj tsínj digya' yun'unj ni ngüj nej. Nj nico ni tsínj daj ataj sisi hua niñ guta' da'nga' nnee cúj ni tsínj nico' Yan'anj.

11 Nj hua niñ sisi si ga'mi ni sij nuguan' daj, gui'yaj re'. Daj si atuj ni sij ducua' 'ngo ni tsínj daj. Nj duna ni dycua ni sí' si-chrej Yan'anj, 'yaj ni sij. Daj si digyán ni sij 'ngo nuguan' nitaj si hua sa'. Nj da'nga' daj 'yaj ni sij sisi gui'yaj gana yun ni sij san'anj, ruhua ni sij.

12 Daj si ga'mi 'ngo dugüi' man'an ni tsínj man Creta tsínj a'mi si-nuguan' yan'anj nico' ni sij. Nj gataj sí': "Ni tsínj 'na' Creta, nj niganj a'mi yya ni sij. Nj rún' huin xucu quij huin ni sij. Nj xa nasa' ni sij. Nj tsínj rumi huin ni sij." Hué daj gataj 'ngo dugüi' ni tsínj 'na' Creta. 13 Nj gataj tsínj daj 'ngo nuguan' xanga' xi'f ni dugüi' sij. Xi'f daj nj ga'mi nucuaj re' rian ni sij sisi guxuman sa' ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj. 14 Ngaa nj si xacaj ni sij cuenta nga cuento yya nani ni tsínj israelita. Nj si gunun ni sij nuguan' a'nin' ni tsínj duna si-nuguan' Yan'anj rian ni sij mánj.

15 Daran' ni rasun hua sa' rian 'ngo tsínj hua sa' niman. Sanj nj a' 'ngo ni rasun hua sa' rian ni tsínj nun xuman ruhua nj'yaj Yan'anj nga ni tsínj nun hua sa' niman. Daj si ani quij ruhua ni sij. Nj nitaj si hua sa' niman ni sij. 16 Nj ataj ni sij sisi ni'f ni sij Yan'anj. Sanj rugüi' si 'yaj ni sij sisi sé si xanga' ni sij nicaj dugüi' ni sij nga Yan'anj mánj. Nj huin anin' ruhua ni sij. Nj unun' ni sij nga nuguan' sa'. Nj na'ue guisij ni sij gui'yaj ni sij nj a' 'ngo ni rasun sa' mánj.

## Enseñanza de la sana doctrina

2 Nj ga'mi man'an re' nuguan' nicaj dugüi' nga nuguan' xanga' rian ni ngüj aj. 2 Nj gataj snan'an re' rian ni tsínj achij sisi si guixini ni sij mánj. Nj ga ní'yanj ni sij. Nj dugumi ni sij man'an sij. Nj 'ngo guxuman ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj nej. Nj gahuin 'i ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj. Nj gahuin nucuaj ruhua ni sij gache ni sij si-chrej Yan'anj anj. 3 Ni yun'unj xana achij, nj hué daj gui'yaj ne gache sa' ne rian Yan'anj. Nj si ga'mi yya ne xi'f ni dugüi' ne mánj. Nj si guixini ne nga vino mánj. Nj digyán ne nuguan' sa' rian ni dugüi' ne. 4 Ngaa nj ga'ue digyán ne rian ni yun'unj xana hua lij sisi gahuin 'i ruhua ne guñi'yaj ne nicā ne nga ni da'njij ne. 5 Nj ga'ue dugumi sa' ne si-chrej man'an ne. Nj ga gacuij ne nga nicā ne. Nj dugumi sa' ne ducua'

ne. Nì gā'mi sà' ne ngā ni dugūi' ne. Nì dagahuin ne rian nica ne. Ngaa nì sī gā'mi quij ango ni ngūi xi'f si-chrej Yan'anj, guì'yaj ne.

<sup>6</sup> Nì guì'yaj fuerzá re' rian ni tsínj hua lij sisì dugumi sà' ni sij ngā si-chrej ni sij. <sup>7</sup> Nì hué man'án re', nì sà' guì'yaj sún re'. Ngaa nì guini'i ni sij daj 'yáj re'. Nì uyan guì'yaj ni sij ngā re'. Nì ngaa digyán re' rian ni ngūi, nì gā'mi re' nuguan' xāngā' ngā nuguan' achij nej. <sup>8</sup> Nì nānj gā'mi re' nuguan' sà'. Ngaa nì sī gā'ue gā'mi gaquin' ni sij xi'f si-nuguan' re' mánj. Nì gāhuin nā'aj ni tsínj unun' ngā re' xi'f si na'ue nāri' ni sij gā'mi quij ni sij xi'f né'.

<sup>9</sup> Nì digyán re' 'ngō chrej rian ni tsínj 'yaj sun rian xuru'ue sisì dagahuin ni sij daran' si ataj xuru'ue. Nì guì'yaj sun ni sij daj rún' aran' ruhua sí'. Nì sī gā'mi huee ni sij rian sí'. <sup>10</sup> Nì sī guì'yaj tū ni sij si'yaj sí' mánj. Sanì gā gacuij yya ni sij rian sí'. Ngaa nì guini'i daran' ni ngūi daj 'ueé 'yaj ni sij. Nì xācaj daran' ni ngūi cuenta sisì hua sà' nuguan' digyán únj rian xi'f Yan'anj. Nì Yan'anj huin si nacaj né'.

<sup>11</sup> Daj si guì'yaj Yan'anj sinduj rian né' guini'i né'. Nì xi'f sinduj daj gā'ue ganacaj Yan'anj daran' ni ngūi mān chruhua xungūi. <sup>12</sup> Nì sinduj guì'yaj Yan'anj daj 'yaj si duna né' ni nuguan' quij. Nì sī guì'yaj né' si huin ruhua nneé cúj né' guì'yaj mánj. Sanì sinduj daj 'yaj si gā cuidado né' ngā si-chrej né'. Nì gāche né' 'ngō chrej nīca. Nì gāhuin sà' niman né' rian Yan'anj huin né' ni ngūi mán chruhua xungūi acuan'. <sup>13</sup> Nì ana'uij né' sisì gā'na' Jesucristo. Nì gāhuin 'ueé sij ngaa gā'na' sij. Nì hué sij huin Yan'anj achij nacaj né'. Nì huin niā' ró', 'yaj nuguan' daj. <sup>14</sup> Nì naga'ui' sij man'an sij gahui' sij xi'f né' sisì nācaj sij né' rian daran' nuguan' quij. Ngaa nì gā'ue nāhuin sà' né'. Nì gāhuin né' ni ngūi nico' urin sij. Nì gāhuin né' ni ngūi huin niā' ruhua guì'yaj sun sà' si-sun Yan'anj. <sup>15</sup> Nì hué nuguan' nan huin si digyán re' rian ni ngūi. Nì guì'yaj fuerzá re' nej. Nì gā'mi re' rian ni sij xi'f gaquin' 'yaj ni sij. Daj si nicaj sún re'. Nì sī duná re' si gā'mi ni sij sisì nitaj si ní'yanj re' mánj.

### Justificados por gracia

**3** Guì'yáj re' sisì gānanun ruhua ni ngūi sisì dagahuin ni sij rian ni tsínj nicaj sun ngā rian ni ducuasun. Nì gunun sà' ni sij si-nuguan' ni sí'. Nì nī-ganj gā ruhua ni sij guì'yaj ni sij daran' ni nuguan' sà'. <sup>2</sup> Nì sī gā'mi quij ni sij xi'f nì a 'ngō ni ngūi gā mánj. Nì sī gunun' ni sij ngā dugūi' ni sij mánj. Nì gā'mi sà' ni sij. Nì gā'mi nāj ni sij rian daran' ni ngūi.

<sup>3</sup> Daj si hué daj gahuin né' tsínj nī'yun asij sini. Nì gunun' né' ngā Yan'anj. Nì ga ni'ya né' ngā ducuanj digya' yun'unj. Nì dagahuin né' ngā nuguan' ani quij ruhua né'. Daj si gahuin ruhua né' ngā nuguan' quij hua. Nì ataj ruhua gō'ngo né' ni'yaj né' ni dugūi' né'.

Nì gahuin xicoj ruhua né' ni'yaj né' ni dugūi' né'. Nì nun gahuin xān' ruhua ni ngūi ni'yaj né'. Nì nun gahuin xān' ruhua né' ni'yaj né' ni dugūi' né'.

<sup>4</sup> Sanì ngaa xacaj né' cuenta sisì gā'uej ruhua Yan'anj chrācuij yun'un man'an né', nì guini'i né' sisì 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. <sup>5</sup> Nì nacaj xāngā' Yan'anj ni man'an né'. Nì sé xi'f si guì'yaj sà' né' nacaj Yan'anj né' mánj. Sanì xi'f si nahuin yaco ruhua Yan'anj ni'ya né', nì nacaj Yan'anj né'. Nì na'nin' Yan'anj niman né'. Xi'f daj nì nahuin nāca niman né'. Nì man'an Espiritu Santo nagui'yaj niman né'. <sup>6</sup> Nì xi'f Jesucristo, nì riqui Yan'anj Espiritu Santo gāne 'ueé ngā né'. Nì Jesucristo huin si nacaj né'. <sup>7</sup> Nì hua guì'yaj Yan'anj 'ngō sinduj rian né' si gahuin ní'nij né' rian si-gāquin' né'. Nì xi'f daj gāne nī-gāquin' né' ngā Yan'anj. Nì hué daj gahuin yya ruhua né' si guì'yaj Yan'anj ngā né'.

<sup>8</sup> Nan huin nuguan' xāngā'. Nì huin ruhuāj sisì guì'yaj fuerzá re' ngā nuguan' nan rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj sisì dugu'nun' ni sij guì'yaj sà' ni sij. Nì nuguan' nan huin nuguan' sà' ní'yanj rian daran' ni ngūi. <sup>9</sup> Nì sī diguìj re' ngaa a'mi ni sij nuguan' nī'yun mánj. Daj si aran' ruhua ni sij digui'yun ni sij lista xāchij taj si-xugūi ni xi né' guimán asij ná. Nì unun' ni dugūi' ni sij. Daj si nachej a'mi ni sij xi'f si-ley Moisés. Nì sī diguìj re' xi'f si nitaj si ní'yanj nuguan' nī'yun daj. <sup>10</sup> Nì sisì hua 'ngō tsínj 'yaj si unun' ni ngūi, ngaa nì gā-taj re' gunun sij sisì gā'nin' ruhua sij ngā si 'yaj sij. Nì da huìj gā'mi re' ngā sij. Nì sisì nā'uej ruhua sij gāra xi-na sij, ngaa nì gān'anj anéj re' rian sij. <sup>11</sup> Nì xi'f re' sisì nitaj si hua nīca si-chrej 'ngō tsínj 'yaj daj. Nì da'ui man'an sij gaquin'. Nì hué daj ni'i man'an sij.

### Instrucciones personales

<sup>12</sup> Nì ngaa gā'nī tsínj gū'naj Artemas, asì tsínj gū'naj Tíquico gūchi' sij rián re', nì guì'yaj fuerzá re' si gā'na' nī'yaj re' rian nnēj xuman' Nicópolis. Daj si gani ruhuāj gānēj ni yahuì nuhuij yu'uj daj. <sup>13</sup> Daran' si gā'ue, nì chrācuij re' tsínj gū'naj Zenas huin sí' abogado ngā tsínj gū'naj Apolos nej. Nì gā'ui' re' daran' si achin rian nūngūej sij gān'anj sij sisì nitaj si gāchin rian nūngūej sij mánj.

<sup>14</sup> Nì hua niān sisì gāhuin chrūn ni tsínj nicaj dugūi' ngā né' sisì guì'yaj sà' ni sij, nì chrācuij ni sij ni tsínj achin rian. Ngaa nì gā ní'yanj si-chrej ni sij aj.

### Saluciones y bendición final

<sup>15</sup> Daran' ni tsínj mán ngāj, nì a'níj ni sij 'ngō nuguan' rián re'. Nì gā'nij re' 'ngō nuguan' rian daran' ni ngūi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj huin ni sij ni ngūi 'i ruhua né'. Nì huin ruhuāj sisì guì'yaj Yan'anj sinduj rian daran' ni é re' aj.

# Filemón

## Salutación

**1** Huēj huin Pablo. Nī nūnj ducuaga' xi'í si nicaj dugüi'tj nga Cristo Jesús. Nī a'nij nuguan'an nungüej únj jnún' Timoteo carta nan huaj rián re' huín re' Filemón. Nī huín re' tsínj 'i ruhua nungüej únj. Nī huín re' tsínj 'yaj sun nuguan'an nga nungüej únj si-sun Señor. <sup>2</sup> Nī a'nij nungüej únj carta nan rian xica'uí' Apia nej, nga jnún' gu'naj Arquipo nej. Nī daj rún' ran' nuguan'an snado rian sayun, nī hué daj 'yaj sun nuguan'an sí' nga nungüej únj. Nī hué daj a'nij nungüej únj carta nan huaj rian ni ngüi nahuin yu' ducúa re' huín re' Filemón.

<sup>3</sup> Nī Yan'anj huin chrej né'. Nī Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Nī huin ruhuāj sisi guiyaj Yan'anj sinduj rián re'. Nī gahuin din'inj ruhuá re' nej. Nī hué daj guiyaj Jesucristo nga re', ruhuāj aj.

## El amor y la fe de Filemón

<sup>4</sup> Nī ngaa achínj jni'yā rian Yan'anj, nī niganj a'uñj si guruhua Yan'anj ngaa nanun ruhuāj ni'yā re'. <sup>5</sup> Daj si gunūnj daj xuman ruhuá re' ni'yáj re' Señor Jesús, nī daj 'i ruhuá re' ni'yáj re' daran' ni ngüi sa' nico' Yan'anj. <sup>6</sup> Nī achínj jni'yā rian Yan'anj xi'í re' sisi guiyáj re' si guini'i ni jnánj né' daj hua daran' nuguan' sa' nicaj né' xi'í Cristo Jesús. <sup>7</sup> Nī gahuin nia' ruhuāj, nī nari' nucaj nimānj xi'í si 'i ruhuá re' ni'yáj re' ni ngüi nico' Yan'anj. Nī guruhua man'án re' huín re' jnān. Daj si huin nia' ruhua niman ni ngüi nico' Yan'anj, guiyáj re'.

## Pablo intercede por Onésimo

<sup>8</sup> Hué dan nī nūnj si hua si-chrē si ga'nī sun rián re' daj guiyáj re', <sup>9</sup> sanj nāanj sa' huin si gachinj jni'yā rián re' xi'í si 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'ānj. Daj si huēj huin Pablo. Nī huñj 'ngō tsínj achij nūn ducuaga' yyaj xi'í si nicaj dugüi'tj nga Cristo Jesús.

<sup>10</sup> Nī achínj jni'yā rián re' xi'í 'ngō tsínj gu'naj Onésimo. Nī rún' huin da'nī huin sij si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Jesús ngaa nūnj ducuaga'. <sup>11</sup> Nī asij sini nī nitaj si ní'yanj Onésimo guiyaj sun sij rián re'. Sanj yyaj nī ní'yanj sij rián re' nga rian man'ānj nej.

<sup>12</sup> Yyaj nī a'nij ruhua' yūnj gūchi' sij rián re'. Nī daj rún' huin man'ānj, nī hué daj guiyáj re' nahuin ra'á re'

sij. <sup>13</sup> Nī gahuin ruhuāj sisi gūna sij ngāj. Nī natu sij rian man'án re' guiyaj sun sij riánj xi'í man'án re'. Daj si nūnj ducuaga' xi'í nuguan' sa'. <sup>14</sup> Sanj na'uej ruhuāj guiyā si gahuin ruhuāj ngaa achin guini'tnj sisi hua ruhuá re'. Ngaa nī sinduj guiyáj re' riánj, nī sé da fuerza guiyáj re' mánj. Sanj guiyáj re' sisi hué daj garan' ruhuá re', guiyáj re', ruhuāj aj. <sup>15</sup> Nī gahuin nīni Onésimo rián re' 'ngō ni güi. Sanj ani ruhuāj sisi si garuhua, nī hué daj gahuin sisi ga'ue gane niganj sij nga re' yyaj. <sup>16</sup> Nī sé rún' huin 'ngō tsínj guiyaj sun yūn rián re' huin sij yyaj mánj. Sanj guiyaj sun sij rián re' daj rún' huin sij 'ngō jnánj né' 'i ruhua né', ruhuāj aj. Nī nīn' ruhua 'i ruhuāj ni'yā sij. Sanj ani ruhuāj sisi gahuin 'i ruhuá re' ni'yáj re' doj sij. Asij sini nī guiyaj sun Onésimo rián re'. Sanj yyaj nī huin sij 'ngō jnánj né' nicaj dugüi' nga Señor.

<sup>17</sup> Hué dan nī sisi ani ruhuá re' sisi nicaj dugüi' nungüe', ngaa nī nahuin ra'á re' sij daj rún' huñj huin sij. <sup>18</sup> Nī sisi guiyaj sij 'ngō gaquin' rián re', asj da'ui sij rián re' nej, ngaa nī ga'ue nāchin' re' riánj anj. <sup>19</sup> Nī arūnj letra nan huñj Pablo. Nī huēj naru'ue rián re' si da'ui sij. Sanj ga'ue gatā rián re' sisi xi'í sinduj guiyā rián re', nī da'uí re' riánj. <sup>20</sup> Nī huin ruhuāj sisi guiyáj re' sinduj riánj xi'í si xuman ruhuá re' ni'yáj re' Señor huín re' jnān. Gahuin nia' ruhuāj guiyáj re' xi'í si nicaj dugüi' re' nga Señor.

<sup>21</sup> Nī a'nī yanj carta nan huaj rián re'. Daj si gahuin yya ruhuāj sisi dagahuín re' si-nuguan'ānj. Nī ni'tnj sisi guiyáj re' daj rún' gatā gunún re'. Nī ani ruhuāj sisi dagahuín re' doj aj. <sup>22</sup> Guiyáj re' sinduj, nī guiyaj xugüi re' rian ganēj ducúa re'. Daj si ana'uí si gūchi' ni'yā rian man'ānj ni é re' xi'í si hué daj achínj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj xi'tj.

## Saluciones y bendición final

<sup>23</sup> Nī a'nij tsínj gu'naj Epafras 'ngō nuguan' rián re' huin sij tsínj nūn nuguan'an ngāj ducuaga' xi'í Cristo Jesús. <sup>24</sup> Nī hué daj a'nij tsínj gu'naj Marcos 'ngō nuguan' huaj rián re' nga tsínj gu'naj Aristarco nej, tsínj gu'naj Demas nej, Lucas nej. Nī hué ni sij 'yaj sun nuguan'an ngāj. <sup>25</sup> Nī huin ruhuāj sisi guiyaj Señor Jesucristo sinduj niman daran' ni é re'. Amén.



# Hebreos

## Dios ha hablado por medio de su Hijo

**1** Asij ná n̄i ga'i n̄in' ruhua ga'mi Yan'anj rian ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ngaa n̄i nata' ni sí' rian ni xi né'. N̄i ga'i ducúanj ga'mi Yan'anj rian ni xi né' xi'í ni sí'. <sup>2</sup> San̄i yyaj ruhua ganahuij xungüi nan, n̄i gui'yaj Yan'anj sisi ga'mi da'ni nga né'. N̄i gui'yaj Yan'anj si gahuin achij sij nahuin ra'a sij daran' si gui'yaj Yan'anj. N̄i xi'í da'n̄ij Yan'anj, n̄i gui'yaj Yan'anj xungüi nga daran' si mán xata' nej. <sup>3</sup> N̄i daj rún' ran 'ngō nnee gu'ndi' 'yaj güi, n̄i hué daj digyán da'n̄ij Yan'anj daj hua 'ueé man'an Yan'anj. N̄i daj rún' hua gue man'an Yan'anj, n̄i hué daj hua man'an da'ni huin sí' Jesucristo. N̄i hué si-nuguan' Jesucristo 'yaj sisi man sa' daran'anj. N̄i nucuaj n̄in' ruhua si-nuguan' sij. N̄i ngaa guisij na'nin' Jesucristo xi'í si-gaquin' né', n̄i gan'anj gane sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anj xata'. <sup>4</sup> N̄i n̄in' ruhua gahuin achij da'n̄ij Yan'anj rian ni ángel. Daj si sa' n̄in' ruhua hua si-xugüi sij daj nga si-xugüi ni ángel, gui'yaj Yan'anj.

## El Hijo es superior a los ángeles

<sup>5</sup> Daj si hua ni'i ni é re' nuguan' nan huin nuguan' ga'mi Yan'anj rian da'ni:  
Hué re' huin da'n̄i.  
Yyaj n̄i gahuinj chréj re'.  
Daj gataj Yan'anj xi'í da'ni.  
San̄i n̄i a 'ngō yun nun gataj Yan'anj nuguan' nan rian 'ngō ángel mánj.  
N̄i nan huin ango nuguan' ga'mi Yan'anj xi'í da'ni:  
Huēj gahuin chrej sij.  
N̄i hué sij gahuin da'n̄i.  
Daj ga'mi Yan'anj xi'í da'ni.  
San̄i n̄i a 'ngō yun nun gataj Yan'anj nuguan' nan gunun 'ngō ángel mánj.  
<sup>6</sup> N̄i ngaa nicaj Yan'anj da'ni huin sí' si xahua' ga'na' sí' chruhua xungüi nan, n̄i gataj snan'anj Yan'anj rian ni ángel:  
Ga'mi sa' daran' ni ángel rian xi'í sí'.  
Daj gataj Yan'anj.  
<sup>7</sup> N̄i gataj Yan'anj xi'í ni ángel nej:  
Rún' huin nanē huin ni ángel.  
N̄i daj rún' huin yan'an ngaa naxumanj aca huin ni ángel nej, gui'yaj Yan'anj.  
Hué daj gataj Yan'anj xi'í ni ángel.  
<sup>8</sup> San̄i hué nuguan' nan gataj Yan'anj rian da'ni:  
Hué re' huin Yan'anj.  
N̄i niganj nicáj re' sun nné re' chrun xila sa'.

N̄i 'yaj n̄ica re' nne sún re' rian chrun xila daj.

<sup>9</sup> N̄i aran' ruhuá re' ni'yáj re' chrej n̄ica.

San̄i nitaj si huin xan' ruhuá re' ni'yáj re' chrej quij mánj.

Xi'í daj, n̄i nacui Dan'ánj re' man'án re' sisi huaj gahuin niā' ruhuá re' si gahuin niā' ruhua ni dugüí' re'.  
Daj gataj Yan'anj gunun da'ni.

<sup>10</sup> N̄i gataj ruhua' yún Yan'anj gunun da'ni:

Hué re' huin Señor.

N̄i asij gaxi'i daran'anj, n̄i hué re' gui'yaj xungüi nan.

N̄i hué ra'á re' gui'yaj daran' si man ne' xata' nej.

<sup>11</sup> N̄i ganahuij daran' nan.

San̄i niganj gane man'án re'.

N̄i daj rún' gahuin re'e 'ngō atsij, n̄i hué daj gahuin re'e daran' nan.

<sup>12</sup> N̄i daj rún' jnachrún' 'ngō atsij, n̄i hué daj jnachran' re' xata' nga yo'ój.

N̄i daj rún' naduna né' si-gan' né', n̄i hué daj naduna re' xata' nga yo'ój.

San̄i man'án re' nitaj si naduna mánj.

N̄i yo' gane re' nitaj aman ganahuij mánj.

Hué daj gataj Yan'anj nej.

<sup>13</sup> N̄i gataj ruhua' yún Yan'anj rian da'ni:

Gané re' ne' chrej ra'a sa'āj da gurünj ni tsínj unun' nga re' da gahuin ni sij 'ngō riguiya' guta' re' xi'í re'.  
Daj gataj Yan'anj gunun da'ni.

San̄i n̄i a 'ngō yun nun gataj Yan'anj nuguan' nan gunun 'ngō ángel mánj. <sup>14</sup> Daj si daran' ni ángel huin si unánj guitsi rian Yan'anj. N̄i a'n̄ij Yan'anj ni ángel daj rian né' sisi chracuij ni ángel né' huin né' ni ngüi gane niganj nga Yan'anj xi'í si ganacaj Yan'anj né'.

## Una salvación tan grande

**2** Xi'í daj n̄i hua niān si gunun sa' né' nga nuguan' sa' gunun né' sisi si nananj gahuin n̄ini né' rian si chrej Yan'anj mánj. <sup>2</sup> N̄i asij ná n̄i nicaj sun ni nuguan' ga'mi ni ángel rian ni ngüi. N̄i daran' ni ngüi gui'yaj gaquin' nun dagahuin ni sij rian Yan'anj. N̄i gahuin ni sij castigo. N̄i daj rún' gui'yaj ni sij gaquin', n̄i hué daj gui'yaj Yan'anj castigo ni sij. <sup>3</sup> Xi'í daj n̄i daj ga'ue ganani né' rian castigo sisi si dugumi 'ueé né' nuguan' sa' xi'í si ganacaj Yan'anj né', ruhua á re' ní'. N̄i hua si-ni nata' Señor Jesucristo nuguan' sa' daj rian ni ngüi. N̄i ni tsínj gunun nuguan' sa' ga'mi Señor, n̄i nata' ni sij nuguan' sa' daj gunun né'. N̄i gara xina né' nuguan' xanga' nata' ni sij gunun né'. <sup>4</sup> N̄i digyán Yan'anj sisi xanga' si-nuguan' ni sij. Daj si gui'yaj Yan'anj sisi ga'ue gui'yaj ni sij si sa' 'na' xata'. N̄i ganahuin ni ngüi a-

nan', gui'yaj ni sij. Nĭ gara yan'anj ruhua ni ngüi ngaa guini'i ni sij nuguan' 'ueé gui'yaj ni sij. Nĭ ga'ui' Yan'anj Espĭritu Santo rian go'ngo ni ngüi daj rún' garan' ruhua Yan'anj.

### El autor de la salvación

<sup>5</sup> Nĭ nun ga'ui' Yan'anj sisi guinicaj sun ni ángel rian xungüi ga'na'. Nĭ xi'f xungüi ga'na' daj a'mi únj rian án re'. <sup>6</sup> Nĭ ga'mi 'ngo tsínj rian si-nuguan' Yan'anj. Nĭ gataj sí' gunun Yan'anj:

Nĭ un sin huin ni ngüi sisi nanun ruhuá re' ni'yáj re' ni sij únj.

Nĭ un sin huin, nĭ 'na' ni'yáj re' ni da'nĭj ni ngüi únj.

<sup>7</sup> Nĭ gui'yáj re' sisi doj gahuin lij ni sij rian ni ángel.

Nĭ daj rún' 'yaj ni tsínj ngaa guta' ni sij corona chra' 'n-gō rey, nĭ hué daj gui'yáj re' nga ni sij.

Nĭ gahuin 'ueé ni sij, gui'yáj re'.

Nĭ ga'ui' re' sisi guinicaj sun ni sij rian daran' si gui'yaj ra'á re'.

<sup>8</sup> Nĭ gui'yáj re' sisi guinicaj sun ni ngüi rian daran' rasun.

Daj gataj tsínj daj gunun Yan'anj.

Nĭ ngaa hué daj gui'yaj Yan'anj, nĭ huin ruhuaj gata sisi 'ngo dagahuin daran'anj si-nuguan' ni sij. Sanĭ ni'i né' yyaj sisi achin dagahuin daran'anj rian ni sij. <sup>9</sup> Sanĭ ni'yaj né' Jesús. Nĭ gui'yaj Yan'anj sisi doj gahuin lij Jesús rian ni ángel. Sanĭ yyaj nĭ gahuin 'ueé nĭn' sij. Nĭ gahuin achij nĭn' sij, gui'yaj Yan'anj nej. Nĭ hué daj gahuin guiran' Jesús sayun xi'f si gahui' sí'. Nĭ gui'yaj Yan'anj sisi guiran' Jesús sayun gahui' sij xi'f daran' né' huin 'ngo sinduj gui'yaj Yan'anj xi'f né'.

<sup>10</sup> Daran' ni rasun nĭ güenda Yan'anj huin. Nĭ huin ruhua Yan'anj sisi daran' ni da'ni gane 'ueé rian hua sa' nne Yan'anj. Nĭ xi'f Jesucristo huin sisi nacaj Yan'anj ni ngüi. Nĭ gani ruhua Yan'anj sisi gahuin sa' nĭn' Jesús xi'f sayun guiran' sij. Nĭ ganacaj Yan'anj né' xi'f Jesús.

<sup>11</sup> Nĭ uyan hua chrej Jesús nga chrej né' huin né' ni ngüi ganahuin sa' rian Yan'anj xi'f Jesús. Xi'f daj nĭ nitaj si na'aj Jesús gataj sij sisi né' huin jnánj sij nga xica'uij sij. <sup>12</sup> Nĭ gataj Jesús:

Na'tāj si-xugüi re' rian ni jnān.

Nĭ ga'mi sa'āj xi'f re' scanij ni ngüi nico' man'án re' huin re' Yan'anj.

Hué daj gataj Jesús rian Yan'anj. <sup>13</sup> Nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

Niquĭnj yu'uj nan nga ni da'nĭ riqui Yan'anj riānj.

Daj gataj Jesús xi'f né'.

<sup>14</sup> Nĭ huin né' da'nĭj Yan'anj. Nĭ hua nnee cúj né' nga tun man'an né'. Nĭ hué gue daj gahuin Jesucristo. Nĭ ga nnee cúj sij nga tun man'an sij nej. Ngaa nĭ ga'uej ruhua sij gahui' sij sisi gui'yaj gana sij rian sichre. Nĭ sichre 'yaj sisi ahui' né'. Nĭ ganahuij si-fuerza sichre, gui'yaj Jesús. <sup>15</sup> Hué ducúanj daj, nĭ gahuin n'ni' rian daran' ni ngüi xu'ui' gahui', gui'yaj Jesús. Daj si ya'yoj nani ruhua daran' ni ngüi xi'f si gahui' ni sij. <sup>16</sup> Nĭ nun ga'na' Jesús chra'cu'ij sij ni ángel mánj. Sanĭ ga'na' sij chra'cu'ij sij né' huin né' ni da'nĭj Abraham huin tsínj gane asij ná. <sup>17</sup> Xi'f daj nĭ hua nian si 'ngo ga gue Jesús

daj rún' hua ni jnánj sij. Ngaa nĭ guisij sij gahuin sij 'n-gō chrej huin achij rian Yan'anj xi'f né'. Nĭ ga'ue nahuin yaco ruhua sij ni'yaj sij né'. Nĭ niganj 'yaj sa' sij nga né'. Nĭ naránj sij rian si-gaquin' ni ngüi. <sup>18</sup> Nĭ hué man'an Jesús guiran' sayun xi'f si gatsij sichre niman sij. Xi'f daj nĭ gahuin nucua'ij sij chra'cu'ij sij ni mun'ún' ngaa atsi'j sichre niman né'.

### Jesús es superior a Moisés

**3** Hué dan nĭ gahuin sa' niman án re' rian Yan'anj huin ni é re' jnān nga xica'uĭ. Nĭ gaquĭnj Yan'anj nne xata' man'an án re' sisi guinicaj dugüi' a ni é re' nga Cristo Jesús. Xi'f daj xacaj ni é re' cuenta xi'f Cristo Jesús huin sij tsínj ga'nĭj Yan'anj ga'na' digyán chrej sa' gache né'. Nĭ huin sij 'ngo chrej huin achij nun xi'i sij xi'f rian Yan'anj. Nĭ nata' né' rian ni ngüi sisi xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús. <sup>2</sup> Nĭ 'ueé gui'yaj sun Jesús ni sun ga'nin' Yan'anj sun rian sij daj rún' gui'yaj sun sa' Moisés si-sun Yan'anj xi'f ni ngüi nico' Yan'anj. <sup>3</sup> Sanĭ huin achij Jesús rian Moisés. Gui'yó' cuenta sisi daj rún' huin achij tsínj 'yaj hue' rian hue' 'yaj sij, nĭ da'nga' daj huin achij Jesús rian Moisés. <sup>4</sup> Daran' ni hue', nĭ hua tsínj gui'yaj ni hue' daj. Sanĭ Yan'anj huin si gui'yaj daran'anj. <sup>5</sup> Xanga' nĭ Moisés huin tsínj gui'yaj sun sa' si-sun Yan'anj xi'f ni ngüi nico' Yan'anj. Sanĭ maan nĭ-nanj 'ngo tsínj gui'yaj sun chruhua ducua' Yan'anj huin sí'. Nĭ ga'mi sini Moisés si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi huin nuguan' na'ta' Yan'anj da' sĭj rian ni ngüi. <sup>6</sup> Sanĭ Cristo huin da'nĭj tsínj ducua. Nĭ tsínj ducua daj huin Yan'anj. Nĭ gui'yaj sun sa' Cristo ducua' Yan'anj huin né'. Nĭ hué daj huin né' sisi niganj nari' nucua' ruhua né'. Nĭ gahuin nĭa' ruhua né' xi'f si ana'uij né' si gui'yaj sa' Jesucristo nga né' huin nuguan' a'mi né' rian ni ngüi.

### El reposo del pueblo de Dios

<sup>7</sup> Xi'f daj nĭ ga'mi Espĭritu Santo nuguan' nan gunun né':

Sisi gunun yya á re' nuguan' a'mi Yan'anj yyaj,

<sup>8</sup> ngaa nĭ sĭ gui'yaj so'o a ni é re' man'an án re' daj rún' gui'yaj ni tsínj guimán asij ná quij qui'yanj na'co ngaa gunun' ni sij nga Yan'anj.

Nĭ chran' yun'unj ni sij Yan'anj nej.

<sup>9</sup> Yu'uj daj nĭ chran' yun'unj ni xi a ni é re' man'ānj.

Nĭ gahuin ruhua ni sij guini'i ni sij daj gui'yā nga ni sij.

Nĭ huij xia yo' guini'i ni sij sisi sa' nico gui'yā nga ni sij.

<sup>10</sup> Xi'f daj nĭ ga'man ruhuāj guini'tnj ni sij.

Nĭ gataj man'ānj sisi niganj gan'anj anéj ni sij riānj.

Nĭ nun guini'i ni sij daj gui'yaj ni sij guinico' ni sij man'ānj.

<sup>11</sup> Hué dan nĭ ga'man ruhuāj.

Nĭ gataj nicāj gunun ni sij sisi nitaj aman gatu ni sij rian naran ruhua ni sij ngāj mánj.

Daj gataj Espĭritu Santo gunun ni sij asĭj ná.

<sup>12</sup> Hué dan nĭ ga cuidado ni é re' huin a ni é re' jnān nga xica'uĭ sisi sĭ ga quij niman nĭ a 'ngo ni é re' nun sa' nun gahuin nĭni ni é re' rian Yan'anj hua nĭ'na' xi'f si

nun xuman ruhua á re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. <sup>13</sup> Sani go'ngo güi gui'yaj fuerza ni é re' go'ngo ni dugüi' ni é re' sisi ga nica ruhua á re'. Ni da'nga' daj gui'yaj á re' ngaa achin guini güi yyaj. Ngaa ni si gui'yaj so'o ni a 'ngo a ni é re' man'an án re' xi'í si digya' yun'unj gaquin' a ni é re' mánj. <sup>14</sup> Ni nicaj dugüi' né' nga Cristo sisi ga nica ruhua né' daj rún' ga nica ruhua né' asij si-ni. Ni hué daj gui'yaj né' da güi ga'na' Cristo aj.

<sup>15</sup> Daj si hua gue ataj Yan'anj:

Sisi gunun yya ni é re' nuguan' a'mi Yan'anj yyaj, ni si gui'yaj so'o a ni é re' man'an re' daj rún' gui'yaj ni tsínj guimán asij ná.

Daj si gunun' ni sij nga Yan'anj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>16</sup> Ni un sin huin ni tsínj nun ga'uej ruhua gunun si-nuguan' Yan'anj, ni gunun' ni sij nga Yan'anj, ruhua á re' únj. Hué ni sij huin ni tsínj guiri tsínj gu'naj Moisés yu'uj gu'naj Egipto. <sup>17</sup> Ni un sin huin ni tsínj rian ga'-man ruhua Yan'anj huji xia yo', ruhua á re' únj. Hué ni sij huin ni tsínj gui'yaj gaquin'. Ni gahui' ni sij quij qui'yanj naco. <sup>18</sup> Ni un sin huin ni tsínj rian gataj nica Yan'anj sisi nitaj aman gatu ni sij rian naran ruhua ni sij nga Yan'anj, ruhua á re' únj. Hué ni sij huin ni tsínj nun dagahuin si gataj Yan'anj rian ni sij. <sup>19</sup> Ni ni'í né' sisi na'ue gunucuaaj ni sij gatu ni sij rian naran ruhua ni sij nga Yan'anj xi'í si nun guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj anj.

**4** Hué dan ni hua gue ataj Yan'anj gunun né' sisi ga'ue gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj. Ngaa ni ga cuidado go'ngo ni é re' nun sa' nun si guiri' ni é re' gatu a ni é re' yu'uj da mánj. <sup>2</sup> Daj si daj rún' gunun ni xi né' nuguan' sa', ni hué daj gunun né' nuguan' daj, gui'yaj Yan'anj. Sani gunun yun ni xi né' si nun guxuman ruhua ni sij nuguan' daj. <sup>3</sup> Sani ga'ue gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús. Ni hua ga'mi Yan'anj xi'í ni xi né'. Ni gataj Yan'anj:

Hué dan ni ga'man ruhuāj.

Ni 'ngo gataj nicāj gunun ni sij sisi si gatuj ni sij rian naránj ruhuāj mánj.

Hué daj gataj Yan'anj xi'í ni sij.

Sani hua guisij ganahuij gui'yaj sun Yan'anj asij ngaa gui'ya xungüi aj. <sup>4</sup> Ni hua 'ngo yu'uj gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í güi chij: "Naránj ruhua Yan'anj güi chij ngaa guisij gui'yaj sun Yan'anj daran' si-sunj." Hué daj gataj nuguan' daj. <sup>5</sup> Ni gataj ruhua' yún yu'uj daj: "Ni si gatuj ni sij rian naránj ruhuāj mánj." Daj gataj Yan'anj xi'í ni xi né'.

<sup>6</sup> Hué dan ni achin si gatu da'aj ni ngüi rian naránj ruhua Yan'anj. Sani nun gatu ni tsínj gunun sini nuguan' sa' daj xi'í si nun dagahuin ni sij si gataj nuguan' daj. <sup>7</sup> Hué dan ni gani ruhua' yún Yan'anj 'ngo güi ga'ue gatu né' yu'uj daj huin güi yyaj. Daj si ngaa hua gachin nico yo', ni gui'yaj Yan'anj sisi ga'mi tsínj gu'naj David nuguan' hua garünj daj. Ni gataj nuguan' daj:

Sisi gunun yya á re' si a'mi Yan'anj yyaj,

ngaa ni si gahuin so'o ni é re' xi'í nuguan' da mánj.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>8</sup> Ni xi'í si nun gatu ni tsínj israelita rian naránj ruhua Yan'anj, gui'yaj tsínj gu'naj Josué, ngaa ni a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í ango güi naranj ruhua né'. <sup>9</sup> Ngaa ni ni'í né' sisi ga'ue gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj huin né' ni ngüi nico' Yan'anj xanga'. <sup>10</sup> Ni tsínj gatu rian naránj ruhua Yan'anj, ni ga'ue naranj ruhua ni sij nga si-sun ni sij daj rún' naránj ruhua Yan'anj nga si-sunj. <sup>11</sup> Hué dan ni nana'ui' né' daj gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj. Ngaa ni si gui'yaj ni a 'ngo né' daj rún' gui'yaj ni xi né' nun dagahuin daj asij ná.

<sup>12</sup> Daj si hua ni'na' si-nuguan' Yan'anj. Ni nucuaaj nuguan' daj. Ni daj rún' hua rianj 'ngo espada, ni hué daj hua rian si-nuguan' Yan'anj. Ni hua rianj daj nga daran' espada hua huji rian. Daj si ga'ue gatu sa' si-nuguan' Yan'anj chruhua niman né'. Ni daj rún' 'yaj 'ngo espada ngaa atu rian naran' dugüi' cúj rian nun laquinj, ni hué daj 'yaj si-nuguan' Yan'anj ngaa atu chruhua niman né'. Ni rugüi' si ani ruhua né' nga si huin ruhua né', 'yaj si-nuguan' Yan'anj nej. <sup>13</sup> Ni a 'ngo ni rasun gui'yaj Yan'anj si ga'ue guixi huji rian man'an Yan'anj mánj. Daj si rugüi' sa' daran'anj rian Yan'anj. Ni rian Yan'anj huin si naga'ui' né' cuenta.

#### Jesús el gran sumo sacerdote

<sup>14</sup> Ni Jesús huin da'nij Yan'anj. Ni huin sij 'ngo chrej huin achij nin' ruhua. Ni nun xi'í sij xi'í né' rian Yan'anj. Ni hua guisij sij da ni xata' nne sij. Xi'í daj ni ga nica ruhua né' nga si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' nata' né' rian ni ngüi. <sup>15</sup> Hué Jesús huin 'ngo chrej a'nin' xi'í né'. Sani ga'ue nani 'i ruhua sij ni'yaj sij né' ngaa na'ue xacaj sa' né' cuenta 'ngo chrej sa'. Daj si daj rún' atsij sichre niman né', ni hué daj gatsij sichre niman Jesús. Sani nitaj gaquin' gui'yaj sij mánj. <sup>16</sup> Hué dan ni gahuin nichrun' né' rian Cristo huin tsínj huin chrej sa' daj. Ni si guiriun ruhua né' gan'anj né' rian nne Yan'anj mánj. Ngaa ni nahuin yaco ruhua Yan'anj ni'ya né'. Ni güi guiran' né' sayun, ni gui'yaj Yan'anj sinduj rian né'.

**5** Ni ngaa nacui ni ngüi 'ngo tsínj gahuin 'ngo chrej a'nin', ni gani ni sij sí' sisi guiniquin' sí' ga'mi sí' nga Yan'anj xi'í ni sij. Ni naga'ui' chrej daj ni rasun nga ni xucu dagahui' ni sij rian Yan'anj xi'í gaquin' da'ui ni sij. <sup>2</sup> Ni ga'ue ga'mi nana'ui' chrej daj nga ni ngüi nun ni'í sa' nga ni ngüi ga ni'ya nej. Daj si achin gahuin sa' niman sij huin sij chrej. <sup>3</sup> Ni xi'í si achin gahuin sa' niman sij, ni hua nian si naga'ui' sij xucu rian Yan'anj xi'í si-gaquin' man'an sij nga xi'í si-gaquin' ni ngüi nej.

<sup>4</sup> Ni a 'ngo tsínj si ga'ue gahuin chrej anin', gui'yaj man'an sij. Sani tsínj gaquinj Yan'anj, ni hué sij gahuin chrej daj rún' gaquinj Yan'anj tsínj gu'naj Aarón gahuin sí' chrej a'nin' asij ná. <sup>5</sup> Ni sé man'an Cristo gani ruhua sisi gahuin sij 'ngo chrej a'nin'. Sani nacui man'an Yan'anj Cristo gahuin sí' chrej a'nin'. Ni gataj Yan'anj gunun sij:

Hué re' huin da'nī.

Yyaj ni gahuñj chréj re' aj.

Hué daj gataj Yan'anj gunun Jesús.

<sup>6</sup> Ni gataj Yan'anj ango nuguan' gunun Jesús:

Niganj n̄in' gahuín re' chrej.  
 N̄i daj rún' gahuin tsínj gu'naj Melquisedec chrej asij ná, n̄i hué daj gahuin man'án re' chrej nej.  
 Daj gataj Yan'anj gunun Cristo.  
<sup>7</sup> Ngaa gane Cristo chruhua xungüi nan, n̄i gachínj jni'yaj sij ga'mi yaco sij rian Yan'anj. N̄i ga'mi nucaj sij gacój sij rian Yan'anj. Daj si Yan'anj ga'ue gui'yaj sisi s̄i gahui' sij. N̄i gunun sa' Yan'anj si-nuguan' Cristo xi'í si dagahuin sa' sij rian Yan'anj. <sup>8</sup> N̄i nunj si Cristo huin da'n̄ij Yan'anj, san̄i gahuin chr̄un sij dagahuin sij rian Yan'anj xi'í sayun guiran' sij ngaa gahui' sij. <sup>9</sup> N̄i ngaa guis̄ij gahuin sa' n̄in' Cristo, n̄i gahuin sij tsínj ganacaj niganj n̄in' daran' ni ngüi dagahuin rian sij. <sup>10</sup> N̄i gui'yaj Yan'anj sisi gahuin sij chrej a'nin' daj rún' gahuin Melquisedec chrej a'nin' asij ná.

### Advertencia contra la apostasía

<sup>11</sup> Xi'í nuguan' nan, n̄i hua nico nuguan' ga'ue ga'm̄i rian án re'. San̄i 'i huaj ga'm̄i si na'ue gunun rá'yanj án re'. <sup>12</sup> N̄i r̄ian guis̄ij ga'í yo' xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo, n̄i hua niñan si gahuin ni é re' tsínj digyán rian ni ngüi. Daj si achin si gara da'nga' sa' ruhua ni é re' nuguan' gahuin chr̄un sini ni é re' rian si-nuguan' Yan'anj ruhua á re'. Xi'í daj n̄i daj rún' 'yaj ni lij, n̄i da'n-ga' daj 'yaj á re'. Daj si utsi lij xi'í si na'ue xaj chra. N̄i na'ue gara da'nga' ruhua á re' nuguan' hua cu aj. <sup>13</sup> N̄i daran' tsínj achin gahuin chr̄un sa' si-nuguan' Yan'anj, n̄i 'yaj ni sij daj rún' 'yaj ni lij utsi t̄o. Daj si achin gahuin chr̄un ni sij chrej n̄ica digyán Yan'anj rian ni sij. <sup>14</sup> San̄i ni tsínj huin chr̄un sa' si-nuguan' Yan'anj, n̄i ya'yoj 'yaj ni sij daj rún' 'yaj ni tsínj a'ue xa chra. Daj si gu'yun ni sij guini'i ni sij daj hua nuguan' sa' nga nuguan' nitaj si hua sa'.

**6** Hué dan n̄i s̄i gani ruhua né' digui'yun ruhua' yún né' nuguan' gahuin chr̄un sini né' xi'í Cristo. San̄i digui'yun né' ango nuguan' achij doj xi'í Cristo huin nuguan' gui'yaj sisi guinico' sa' né' Cristo. N̄i sé si hua niñan ga'mi né' ya'yoj xi'í si ganani ruhua né' xi'í gaquin' gui'yaj né' ngaa nun gahuin guini'i né' Yan'anj mánj. N̄i s̄i ga'mi né' ya'yoj xi'í si daj guxuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj mánj. <sup>2</sup> N̄i s̄i ga'mi né' ya'yoj xi'í si gata' nnee né'. N̄i sé ya'yoj ga'mi né' xi'í si guta' né' ra'a né' rian ni jnánj né'. N̄i s̄i ga'mi né' ya'yoj xi'í si gana'nij ni niman. N̄i s̄i ga'mi né' ya'yoj xi'í si gahuin n̄iganj ni ngüi castigo, gui'yaj Yan'anj mánj. Daj si hua gahuin chr̄un né' nuguan' nan. <sup>3</sup> N̄i sisi r̄iqui Yan'anj, n̄i hué daj gui'yaj né' digui'yun né' ango nuguan' nico doj.

<sup>4</sup> Daj si sisi hua guixiguin chruhua niman né', gui'yaj Yan'anj, sisi garan' ruhua né' nuguan' sa' digyán Yan'anj rian né', sisi guinicaj dugüi' né' nga Espiritu Santo, <sup>5</sup> n̄i sisi hua xacaj né' cuenta sisi hua sa' si-nuguan' Yan'anj, sisi hua ni'i né' daj nagui'yaj sa' Yan'anj xungüi ga'na', <sup>6</sup> ngaa n̄i sisi 'ngõ duna né' si-chrej Yan'anj, n̄i s̄i ga'ue n̄anicaj ruhua né' n̄anico' né' Yan'anj ga' mánj. Daj rún' huaj sisi ganico' ruhua' yún da'n̄ij Yan'anj rian rugutsi, gui'yaj né'. N̄i gui'yaj ducu ni ngüi rian da'n̄ij Yan'anj, gui'yaj né' nej.

<sup>7</sup> N̄i gui'yó' cuenta daj 'yaj yo'ój. N̄i sisi nico' huaj aman', n̄i x̄ira' cuej xa ni tsínj anáj xina. N̄i gahui sa' yo'ój daj, gui'yaj Yan'anj. N̄i daj rún' 'yaj yo'ój sa' daj, n̄i hué daj 'yaj niman tsínj xuman sa' ruhua ni'yaj Yan'anj. N̄i gahui sa' sij, gui'yaj Yan'anj. <sup>8</sup> San̄i sisi x̄ira' coj tanj nga coj ni'yo, n̄i sé yo'ój sa' huin, ataj ni sij. N̄i a'mi quij ni sij xi'í yo'ój daj. N̄i gaca yo'ój daj, si nitaj si 'yaj sa', ataj ni sij.

<sup>9</sup> N̄i 'i ruhuāj ni'yā á re' huin ín re' jnān nga xica'ui. N̄i nunj si a'm̄i nuguan' nucaj rian án re', san̄i hua gahuin yya ruhuāj sisi gui'yaj sa' á re'. N̄i gahui sa' á re', gui'yaj Yan'anj anj. <sup>10</sup> Daj si n̄ica 'yaj Yan'anj. N̄i sé si 'yaj quij Yan'anj mánj. N̄i nitaj n̄i'yun ruhua Yan'anj si gui'yaj sun sa' á re'. Daj si gui'yaj sa' á re' rian ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. N̄i hua gue 'yaj ni é re' sinduj nga ni sij xi'í si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. <sup>11</sup> N̄i huin ruhuāj sisi daj rún' 'yaj sa' ni é re', n̄i hué daj ga gue gui'yaj daran' ni é re' da' güi ganahuij xungüi. N̄i gahuin yya ruhua á re' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga á re' aj. <sup>12</sup> Xi'í daj n̄i s̄i gahuin r̄umi' a ni é re' mánj. San̄i gache a ni é re' si-chrej ni tsínj xuman sa' ruhua ni'yaj Yan'anj. N̄i ga'nin' ruhua ni sij nga sayun guiran' ni sij. N̄i 'ngõ nico' ni sij Yan'anj. Xi'í daj n̄i n̄ahuin ra'a ni sij ni rasun sa' gataj yya Yan'anj gunun ni sij huin ni rasun nahuin ra'a ni ngüi nico' Yan'anj daj rún' gataj yya Yan'anj gunun né'.

<sup>13</sup> N̄i ngaa gui'yaj yya Yan'anj 'ngõ nuguan' nga tsínj gu'naj Abraham asij ná, n̄i guta' n̄ica yya man'an Yan'anj nga si-xugüi rian Abraham. Daj si nitaj si-xugüi ango tsínj huin achij daj nga man'an Yan'anj mánj. <sup>14</sup> N̄i gataj Yan'anj gunun Abraham: "Xanga' yya n̄i gui'yā sinduj rián re'. N̄i guixi'nanj ni da'n̄ij re'. N̄i gahuin nico ni sij, gui'yā." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham.

<sup>15</sup> Ngaa ni nun gahuin ruhua Abraham mánj. N̄i gana'uij sa' sij sisi gahuin daj rún' gataj Yan'anj gunun sij. N̄i hua yya ga'nga da'n̄ij sij. <sup>16</sup> N̄i ngaa uta' n̄ica yya tsínj daj rian dugüi' ni sij, n̄i a'mi ni sij si-xugüi 'ngõ rasun hua achij daj nga man'an ni sij. N̄i ngaa uta' n̄ica yya ni sij rian dugüi' ni sij, ngaa n̄i ganiquin' si unun' ni sij, gui'yaj nuguan' daj. <sup>17</sup> N̄i huin ruhua Yan'anj di-gyanj rian ni dugüi' Abraham sisi s̄i naduna si-nuguan' man'an Yan'anj. Xi'í daj n̄i digyán Yan'anj, n̄i guta' n̄ica yya ra'a sisi xanga' si-nuguan'anj. <sup>18</sup> Ngaa n̄i guis̄ij huji nuguan' ga'mi Yan'anj. N̄i nitaj aman n̄aduna Yan'anj nuguan' ga'mi mánj. N̄i xi'í si xanga' si-nuguan' Yan'anj, n̄i hua niā' ruhua né', 'yaj nuguan' daj. N̄i gahuin yya ruhua né' sisi yya gahui sa' né' daj rún' gataj Yan'anj gunun né'. <sup>19</sup> N̄i sisi 'ngõ gahuin yya ruhua né', n̄i hua n̄ica ruhua né', ngaa n̄i s̄i guxu'ui' niman né' xi'í si xanga' nuguan' guxuman ruhua né'. N̄i xi'í nuguan' sa' daj ga'ue gan'anj gane né' rian nne man'an Yan'anj. <sup>20</sup> N̄i hua gatúj sini Jesús yu'uj daj. Ngaa n̄i ga'n̄ij sij chrej ga'ue gan'anj né' rian nne man'an Yan'anj. N̄i n̄iganj gahuin Jesús chrej a'nin' xi'í né' daj rún' gahuin tsínj gu'naj Melquisedec asij ná.

## El sacerdocio de Melquisedec

7 Nî tsínj gu'naj Melquisedec gahuin rey gane sij xuman' gu'naj Salem asij ná. Nî gahuin sij chrej gunánj guitsi rian Yan'anj achij nne xata'. Nî ngaa nan-icaj Abraham 'na' niqui sij ngaa gui'yaj gana sij gunun' sij ngá ni rey, nî nacaj dugüi' Melquisedec ngá sij. Nî gataj Melquisedec sisî gui'yaj Yan'anj sinduj rian Abraham, ruhua sij. <sup>2</sup> Nî gaya Abraham daj nico gui'yaj gana sij rian ni rey daj. Nî ngaa guisíj ichi' rasun, nî ga'ui' sij 'ngó rasun daj rian Melquisedec. Nî hué daj gui'yaj Abraham da' ganahuij gaya sij ni rasun gui'yaj gana sij. Nî si-xugüi Melquisedec huin ruhuaj gata sisî "Rey 'yaj nîca" huin sij. Nî gahuin sij "Rey rian xuman' Salem". Nî huin ruhuaj gata sisî gahuin din'inj ruhua ni ngüi 'yaj rey daj. <sup>3</sup> Nî nitaj chrej Melquisedec ngá nni sij mánj. Nî nitaj dugüi' sij rian ga'nga sij. Nî nitaj güi gahui' sij nej. Nî daj rún' huin da'níj Yan'anj, nî hué daj huin Melquisedec nej. Nî nîganj nî'n' gahuin sij chrej.

<sup>4</sup> Hué dan nî xacaj né' cuenta daj huin rian nico Melquisedec. Daj si man'an xi né' Abraham ga'ui' 'ngó rasun rian ichi' gui'yaj gana sij rian ni rey daj, ga'ui' sij rian Melquisedec. <sup>5</sup> Nî gui'yaj Yan'anj sisî go'ngo ni da'nî si'nî xi né' tsínj gu'naj Leví gahuin chrej xi'í ni ngüi israelita. Nî a'nin' si-ley Moisés sun sisî hua nîan ga'ne ni sij 'ngó rasun rian ichi' daj rian daran' ni tsínj israelita. Nî huin ni sij dugüi' ni tsínj israelita. Daj si daran' ni sij huin da'nî si'nî Abraham.

<sup>6</sup> Sanî sé da'níj Leví huin Melquisedec. Sanî nacaj sij 'ngó rasun rian ichi' rasun, gui'yaj Abraham. Nî gataj Melquisedec sisî gui'yaj Yan'anj sinduj rian Abraham huin sí' tsínj rian hua gataj yya Yan'anj sisî gahui sa' sí', gui'yaj Yan'anj. <sup>7</sup> Nî ni'i daran' né' sisî huin achij tsínj a'mi nuguan' sa' sisî gui'yaj Yan'anj sinduj rian dugüi' sij daj ngá tsínj unun nuguan' sa' daj. <sup>8</sup> Nî xungüi mán né' nan, nî a'ui' ni sij 'ngó rasun xi'nej rian ichi' rian ni tsínj huin ni sí' ni da'nî si'nî Leví. Nî hua 'ngó güi, nî gahui' ni sí'. Sanî ataj si-nuguan' Yan'anj sisî nîganj hua nî'na' xi' Melquisedec. <sup>9</sup> Nî ga'ue gataj né' sisî ngaa ga'ui' Abraham 'ngó rasun xi'nej rian ichi' rian xi' gu'naj Melquisedec, nî naru'ue nuguan'an Leví nga Abraham rian Melquisedec. Nî a'nej ni da'nî si'nî Leví rasun daj rian ni ngüi. <sup>10</sup> Nî ga'ue gataj né' daj xi'í si ngaa gahui Melquisedec nacaj dugüi' sij nga Abraham, nî hua guini'i Yan'anj sisî ga'nga Leví rian Abraham.

<sup>11</sup> Nî huin ni sij ni da'nî si'nî Aarón. Nî sisî ga'ue gahuin sa' nî'n' ni tsínj israelita, gui'yaj ni da'nî si'nî Leví, (daj si nahuin ra'a ni tsínj israelita si-ley Yan'anj rian ni da'nî si'nî tsínj gu'naj Leví) nî nitaj si ní'yanj si ga'na' ango chrej daj rún' huin Melquisedec. Sanî nun guisij gahuin sa' ni tsínj israelita, gui'yaj ni tsínj levita mánj. Nî sé dugüi' Aarón huin chrej naca daj. <sup>12</sup> Daj si ngaa naduna Yan'anj ni chrej, nî hua nîan si naduna ley nej. <sup>13</sup> Nî chrej naca daj, nî nico' sij ango xi'nin' ni tsínj israelita. Nî a' 'ngó ni tsínj huin xi'nin' daj nun gahuin chrej guiniquin' rian altar mánj.

<sup>14</sup> Daj si ni'i daran' né' sisî ga'na' Señor nicaj sun rian né' rian xi sí' huin tsínj gu'naj Judá. Nî nun gataj

Moisés sisî ni tsínj nico' xi'nin' daj gahuin chrej mánj. <sup>15</sup> Hué dan nî ga'ue guini'i xanga' né' sisî naduna Yan'anj ni chrej daj. Daj si yyaj nî huin Cristo chrej naca daj rún' gahuin Melquisedec asij ná. <sup>16</sup> Nî nitaj 'ngó ley gui'yaj, nî gahuin Cristo 'ngó chrej. Daj si gataj ley daj un xi'nin' ga'na' ni chrej. Nî nitaj si ga'na' Cristo xi'nin' da mánj. Sanî Cristo huin chrej xi'í si gahuin nucua'j sij ga nî'na' nîganj sij aj. <sup>17</sup> Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í Cristo:

Hué re' huin chrej gane nîganj.

Nî daj rún' gahuin Melquisedec chrej asij ná, nî hué daj huin re' nej.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í Cristo.

<sup>18</sup> Hué dan nî xi'í ley dagahuin ni sij asij ná, sanî yyaj nî gahuin nîni né' rian ley daj. Daj si ninaj ga'mi ley daj. Nî nitaj si ní'yan ga' mánj. <sup>19</sup> (Nî a' 'ngó ni tsínj nun guisij gahuin sa', gui'yaj si-ley Moisés mánj). Ngaa nî yyaj nî ana'uij né' sisî gui'yaj Yan'anj ango nuguan' sa' ngá né'. Xi'í daj nî huaj né' gahuin nîchrun' né' rian Yan'anj.

<sup>20</sup> Nî ngaa gataj Yan'anj sisî Cristo gahuin chrej naca daj, nî guta' nîca yya Yan'anj sisî nuguan' xanga' huin. <sup>21</sup> Sanî nun guta' nîca Yan'anj rian ni da'níj si'nî Leví asij ná ngaa gaxi'i ni sij gahuin ni sij chrej. Sanî gataj Yan'anj nuguan' nan rian Cristo:

Guta' nîca Señor.

Nî si naduna si-nuguan' sij:

"Nîganj gahuin re' chrej daj rún' gahuin Melquisedec asij ná."

Daj gataj Yan'anj gunun Cristo.

<sup>22</sup> Hué dan nî xi'í Jesucristo, nî guini'i yya né' sisî hua sa' doj nuguan' nan daj ngá nuguan' gui'yaj yya Yan'anj ngá ni ngüi guimán asij ná. <sup>23</sup> Nî xi'í si nun ga'ue gane nîganj ni chrej guimán asij ná, gui'yaj si ahui' ni sij, xi'í daj nî gahuin nico tsínj gahuin chrej.

<sup>24</sup> Sanî Jesús huin 'ngó chrej gane nîganj. Xi'í daj urin sij huin chrej rian Yan'anj xi'í né'. Nî a' 'ngó tsínj si ga'ue natu rian sij mánj. <sup>25</sup> Hué dan nî 'ngó hua nî'na' Jesús. Xi'í daj nî ga'ue ganacaj nîganj nî'n' Jesús daran' né' ngaa gahuin nîchrun' né' rian Yan'anj xi'í man'an sij. Daj si nîganj achínj jni'yaj Jesús rian Yan'anj xi'í né'.

<sup>26</sup> Hué gue Jesús huin chrej huin achij ní'yanj né'. Daj si hué sij huin tsínj sa' nî'n' ruhua. Nî nitaj gaquin' da'ui sij mánj. Nî nitaj si hua quij niman sij. Nî gahuin nîni sij rian ni tsínj 'yaj gaquin'. Nî nne sa' nî'n' sij xata' rian nne man'an Yan'anj xanga'. <sup>27</sup> Nî sé daj rún' gahuin ni chrej a'nin' guimán asij ná huin Jesús mánj. Daj si ya'y-oj dagahui' sini ni sij xucu naga'ui' ni sij rian Yan'anj xi'í si-gaquin' man'an ni sij. Asij nî dagahui' ni sij xucu xi'í si-gaquin' ango ni ngüi. Sanî sé daj huin nga Jesús mánj. Daj si ngaa naga'ui' sij man'an sij xi'í né', nî urin yun naránj sij rian si-gaquin' né'. <sup>28</sup> Nî si-ley Moisés 'yaj sisî guinicaj sun ni tsínj achin gahuin sa' gahuin ni sij chrej a'nin'. Sanî da' síj ga'ui' Yan'anj ley daj, nî guta' nîca yya Yan'anj ango nuguan' naca. Nî da'níj Yan'anj gahuin nuguan' naca daj. Nî hua sa' nî'n' Jesús. Nî gane nîganj sij nej.

## El mediador de un nuevo pacto

8 Hué dan n̄i nuguan' huin rian scanij ni nuguan' a'mī rian án re' huin nuguan' xi'í chrej a'nin' niquin' rian Yan'anj xi'í né'. N̄i nne sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anj nucaj nne xata'. <sup>2</sup> N̄i hué Jesús unánj guitsi rian Yan'anj chruhua nuhui nne xata'. N̄i hué nuhui daj huin nuhui xanga', gui'yaj man'an Señor. N̄i sé ni tsínj man chruhua xungüi nan gui'yaj mánj. <sup>3</sup> N̄i niquin' daran' chrej a'nin' naga'ui' ni sij ni rasun nga ni xucu gaca rian Yan'anj. Xi'í daj n̄i hua nian si guinicaj Jesús si naga'ui' sij rian Yan'anj nej. <sup>4</sup> N̄i sisi nne Jesús chruhua xungüi nan, n̄i si gahuin sij chrej mánj. Daj si man ni chrej naga'ui' ni rasun rian Yan'anj daj rún' a'nin' si-ley Moisés sun. <sup>5</sup> San̄i unánj guitsi ni chrej daj rian Yan'anj nga rasun man chruhua xungüi nan. N̄i ni rasun daj huin 'ngo da'nga' si mán xata'. Asi daj rún' huin si-gaxun' ni rasun mán xata' huin ni rasun da nej. Daj si ngaa gaxi'i Moisés gui'yaj sij ducua Yan'anj, n̄i gataj Yan'anj gunun sij: "Ga cuidadó re' sisi gui'yaj re' daran'anj daj rún' digyānj rián re' ngaa gané re' chra quij daj." Daj gataj Yan'anj gunun Moisés. <sup>6</sup> San̄i yyaj n̄i niquin' Jesús unánj guitsi sij rian Yan'anj. N̄i hua sa' doj si-sun sij daj nga si-sun ni chrej guimán asij ná. N̄i daj rún' hua sa' doj si-sun Jesús daj nga si-sun ni chrej daj, n̄i hué daj hua sa' nuguan' naca riqui Yan'anj rian né' daj nga si-ley Moisés. N̄i hua sa' doj nuguan' gataj yya Yan'anj rian né' yyaj rian nuguan' ga'mi sini Yan'anj anj.

<sup>7</sup> N̄i sisi ga sa' nin' nuguan' gui'yaj yya sini Yan'anj nga ni tsínj israelita, n̄i nitaj si huaj sisi gui'yaj yya ruhua' yún Yan'anj nga né' mánj. San̄i hua yya gui'yaj yya ruhua' yún Yan'anj nga né'. <sup>8</sup> Hué dan n̄i ga'mi Yan'anj gaquin' rian ni ngüi guimán asij ná. N̄i gataj Yan'anj:

Hua 'ngo güi, n̄i gui'yaj yyā angó nuguan' naca nga ni dugüi' tsínj gu'naj Israel nga ni dugüi' tsínj gu'naj Judá, ataj man'an Señor.

<sup>9</sup> N̄i sé daj rún' gui'yaj yyā nga ni xi ni sij huin ni tsínj guimán asij ná, n̄i sé daj gui'yaj yya ruhua' yūnj nga ni sij mánj.

N̄i asij ná ngaa guimán ni sij yu'uj gu'naj Egipto, n̄i guida'ā ra'a ni sij, n̄i guir̄j gan'anj ni sij.

San̄i rian nun dagahuin ni sij nuguan' gui'yaj yyā nga ni sij, n̄i gahuin anē rian ni sij, ataj man'an Señor.

<sup>10</sup> Hué dan n̄i nan huin nuguan' naca gui'yaj yyā nga ni dugüi' Israel xiráj ga'j yo', ataj man'an Señor.

Gui'yā sisi gūnun si-nuguan'ānj chruhua niman ni sij. N̄i garūnj nuguan' daj chruhua niman ni sij nej.

N̄i gahuin Dan'anj ni sij man'ānj.

N̄i gahuin ni sij ni tsínj guinico' man'ānj.

<sup>11</sup> N̄i güi daj n̄i nitaj si hua nian sisi gataj ni sij rian dugüi' ni sij nga jnánj ni sij:

"Guini'í re' Señor."

Sé daj gataj ni sij mánj.

Daj si guini'i daran' ni sij man'ānj.

N̄i asij ni tsínj hua lij nga ni tsínj achij, n̄i guini'i daran' ni sij man'ānj.

<sup>12</sup> N̄i guinicā 'ngo niman nico rian si quij gui'yaj ni sij. N̄i nitaj aman nanun ruhuāj guini'inj si-gaquin' ni sij mánj.

Daj gataj Yan'anj gunun ni ngüi guimán asij ná.

<sup>13</sup> N̄i ngaa a'mi Yan'anj xi'í nuguan' naca gui'yaj yya nga né', n̄i huin ruhuaj gata sisi nuguan' hua gachin huin nuguan' gui'yaj yya sini Yan'anj nga ni ngüi guimán asij ná. Doj hua n̄i 'ngo ganahuij nuguan' daj.

9 N̄i ngaa gui'yaj yya sini Yan'anj nga ni tsínj israelita, n̄i gataj snan'anj Yan'anj daj gui'yaj ni sij ngaa nahuin yu' ni sij guinico' ni sij Yan'anj. N̄i gataj snan'anj Yan'anj daj ga nuhui gui'yaj ni sij chruhua xungüi nan. <sup>2</sup> N̄i nuhui daj huin 'ngo nuhui atsij, gui'yaj ni sij. N̄i ne' rian chruhua nuhui niquin' 'ngo candelero nga mesa taj si-chrachrunj Yan'anj. N̄i yu'uj daj gu'naj rian hua sa'. <sup>3</sup> N̄i ne' rucu angó atsij nico' chruhua nuhui daj gu'naj rian hua sa' nin'. <sup>4</sup> N̄i chruhua hue' daj niquin' 'ngo gaga' oro rian utin' ni sij siquij. N̄i ngaj si-chrúnj Yan'anj chrúnj gué daj. N̄i da' ganicaj oro xiráj chrúnj daj nga. N̄i chruhua chrúnj daj nun 'ngo siu huin gaga' oro. N̄i chruhua siu daj nun si gu'naj maná. N̄i chruhua chrúnj daj, n̄i nun chrun ni'í guinicaj tsínj gu'naj Aarón. N̄i naxi'nanj da'nij chrun ni'í daj asij ná. N̄i nun huij yej gara' chruhua daj. N̄i rian huij yej daj garun Yan'anj ni nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi. <sup>5</sup> N̄i niquin' huij gaga' huin ángel gu'naj-á' querubines xiráj chrúnj daj. N̄i nungüej ángel daj huin 'ngo da'nga' digyán sisi nne Yan'anj yu'uj daj. N̄i hua ránj si-gachi nungüej ángel daj rian gayanj ni sij si-tun xucu aránj rian si-gaquin' ni ngüi. San̄i yyaj n̄i sé si hua nian sisi ga'mi xe'ej xi'í go'ngo ni rasun daj mánj.

<sup>6</sup> N̄i ngaa hué daj gui'yaj xugüi ni sij ni rasun daj, n̄i ya'yoj atuj ni chrej chruhua hue' ne' rian daj sisi gui'yaj sun ni sij si-sun Yan'anj. <sup>7</sup> San̄i chruhua angó hue', n̄i atuj urin chrej a'nin'. N̄i urin yun atuj sij da nasij yo'. N̄i ngaa atuj sij, n̄i nicaj sij si-tun xucu sisi ga'ui' sij xi'í si-gaquin' man'an sij nga xi'í si-gaquin' ni ngüi huin gaquin' nun ni'i ni ngüi si gui'yaj ni sij. <sup>8</sup> Hué ducuanj daj, n̄i digyán Espíritu Santo sisi ngaa hua gué nne hue' ne' rian daj, n̄i achin si gahuin ní'nij chrej gatu ni ngüi chruhua angó hue' nne ne' chruhua huin rian hua sa' daj. <sup>9</sup> Hué ni nuguan' nan huin 'ngo chrej digyán Yan'anj rian né' man yyaj. Daj si naga'ui' ni chrej ni rasun nga ni xucu gaca rian Yan'anj. San̄i na'ue gahuin sa' niman ni ngüi rian Yan'anj, gui'yaj ni rasun nga ni xucu gaca naga'ui' ni chrej daj mánj. <sup>10</sup> Maan si a'mi ni nuguan' nan xi'í si xā né', si go'o né', n̄i daj gui'yaj né' nania' né'. N̄i urin güenda nnee cúj né' a'nin' ni nuguan' nan sun. N̄i ní'yanj ni nuguan' nan da nagui'yaj naca Yan'anj ni nuguan'.

<sup>11</sup> San̄i hua ga'na' Cristo. N̄i hué sij huin chrej a'nin' rian ni nuguan' naca daj. N̄i gatúj sij chruhua nuhui sa'. N̄i hua sa' daj, daj nga nuhui nne chruhua xungüi nan. N̄i sé ra'a ni tsínj gui'yaj nuhui gatúj Jesús daj mánj. Daj si sé 'ngo nuhui nne chruhua xungüi nan huin mánj. <sup>12</sup> N̄i sé tun stané nga tun cero nicaj Cristo gatúj sij chruhua nuhui daj. San̄i urin yun gatúj sij rian hua sa' nin' daj nga si-tun man'an sij. N̄i hué ducuanj

daj gui'yaj sij si ganacaj sij niganj nın' né'. <sup>13</sup> Nı daganman' ni chrej si-tun sicuj nga si-tun stanę rian nneę cúj ni ngüi nitaj si hua sa' nneę cúj. Nı hué daj gari yan'an ni sij cero rian nna daj. Nı dagaman' ni sij yaj cero daj rian nneę cúj ni ngüi daj. Nı gahuin sa' nneę cúj ni sij rian Yan'anj, gui'yaj tun xucu nga yaj cero. <sup>14</sup> Nı sisi gahuin sa' nneę cúj ni ngüi gui'yaj si-tun xucu, ni sa' doj gui'yaj si-tun man'an Cristo na'nin'-in' niman né'. Daj si xi'f Espiritu Santo nne niganj, ni naga'ui' Cristo man'an sij rian Yan'anj. Nı nitaj 'ngo gaquin' da'ui sij mánj. Nı na'nin' si-tun man'an Cristo niman né' xi'f si-quij gui'yaj né'. Ngaa ni ga'ue dagahuin né' rian Yan'anj hua ni'na'.

<sup>15</sup> Ngaa ni ga'na' Jesucristo gahui' sij xi'f si-gaquin' né'. Daj si gui'yaj né' gaquin' nun dagahuin né' nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi guimán asij ná. Yyaj ni niquin' Jesús a'mi sij 'ngo nuguan' naca rian né' daj gui'yaj né' gahuin sa' né' rian Yan'anj. Xi'f daj ni ga'ue nahuin ra'a niganj né' ni rasun sa' mán xata', gui'yaj Cristo huin né' ni ngüi gaquin' Yan'anj. Daj si hué daj gataj yya Yan'anj gunun né'. <sup>16</sup> Nı naxi nicaj 'ngo tsínj daj 'ngo yanj ata sisi daj huin ruhua sij si gura' da'aj ni dugüi' sij si'yaj sij ngaa gahui' sij. Sanı sı ga'ue gura' da'aj ni dugüi' sij si'yaj sij ngaa nun gahuin gahui' sij mánj. <sup>17</sup> Daj si sı ga'ue gui'yaj ni sij rún' ataj ata daj ngaa hua ni'na' sij nne sij. Sanı ngaa gahui' tsínj daj, ni ga'ue gui'yaj ni sij daj rún' ataj ata daj. <sup>18</sup> Nı ngaa gui'yaj yya sini Yan'anj 'ngo nuguan' nga ni ngüi guimán asij ná, ni hua nıan si gayanj si-tun xucu xi'f gaquin' da'ui ni sij. <sup>19</sup> Nı ngaa guisıj ga'mi Moisés daran' ni nuguan' huin si-ley Yan'anj rian daran' ni ngüi, ni guida'a sij si-tun cero nga si-tun stanę nachej sij nneę. Nı guida'a sij to xachij mare nga ra'a coj gu'-naj hisopo nej. Nı dagaman' sij tun daj rian libro huin si-ley Yan'anj nga rian daran' ni ngüi nej. <sup>20</sup> Nı gataj snan'anj Moisés rian ni ngüi: "Tun nan huin tun gayanj xi'f nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga né'. Nı a'nin' Yan'anj sun sisi dagahuin né' nuguan' daj." Daj gataj Moisés rian ni ngüi.

<sup>21</sup> Nı hué daj dagaman' Moisés tun daj nuhui atsij nga rian ni rasun aráj sun ni sij chruhua nuhui ngaa gui'yaj sun ni sij si-sun Yan'anj. <sup>22</sup> Nı nico ni rasun nahuin sa' rian Yan'anj gui'yaj si-tun xucu ataj si-ley Moisés. Nı sisi nitaj tun gayanj, ni sı guinicaj Yan'anj niman nico nga si-gaquin' ni ngüi mánj.

### El sacrificio de Cristo quita el pecado

<sup>23</sup> Nı asij ná ni hua nıan sisi gahuin sa' ni rasun garasun ni chrej nga si-tun xucu. Nı rasun daj huin 'ngo da'nga' daj rún' huin ni rasun mán xata'. Sanı ni rasun mán xata' sı ga'ue gahuin sa' ni rasun daj, gui'yaj si-tun xucu mánj. Urin si-tun man'an Cristo ga'ue gui'yaj sisi gahuin sa' ni rasun daj. <sup>24</sup> Daj si nun gatu Cristo chruhua nuhui gui'yaj ni tsínj. Daj si nuhui gui'yaj ni sij asij ná huin 'ngo da'nga' daj rún' huin nuhui mán xata'. Sanı gatúj Cristo chruhua nuhui mán xata'. Nı yyaj niquin' sij achınj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'f né'. <sup>25</sup> Nı nun gatu Cristo chruhua nuhui nne xata' sisi nico' huaj

naga'ui' sij man'an sij rian Yan'anj daj rún' gatúj chrej a'nin' urin nasıj yo' asij ná. Nı nicaj chrej daj si-tun xucu huaj sij. Sanı sé si-tun man'an sij nicaj sij gatúj sij rian hua sa' nın' ruhua mánj. <sup>26</sup> Sisi hué daj gui'yaj Jesús, ni hua nıan sisi nico' huaj guıran' sij sayun asij ngaa guerenga' xungüi. Sanı yyaj ruhua ganahuij xungüi, ni ga'na' Cristo. Nı urin yun naga'ui' sij man'an sij rian Yan'anj sisi ga'ne sij si-gaquin' né'.

<sup>27</sup> Nı ni'i né' sisi urin yun gahui' daran' né' huin né' ni ngüi man chruhua xungüi nan. Hué dan ni da rucu, ni guıniquin' né' rian Yan'anj. Nı nagui'yaj yya Yan'anj xi'f si-gaquin' né'. <sup>28</sup> Hué ducuanj daj, ni urin yun naga'ui' Cristo man'an sij gahui' sij xi'f si-gaquin' nico ni ngüi. Nı ngaa ga'na' ruhua' yún sij, ni sé si ga'na' gahui' sij xi'f si-gaquin' ni ngüi mánj. Sanı ga'na' Cristo sisi nıcaj sij ni ngüi ana'uij sisi ga'na' sij.

**10** Nı si-ley Moisés huin 'ngo da'nga' digyan daj hua si sa' gui'yaj Yan'anj da ne' rucu rian né'. Nı sé daj rún' hua si-ley Moisés hua si sa' da mánj. Asij ná ni yoyo' huaj ni sij rian Yan'anj naga'ui' ni sij xucu xi'f si-gaquin' ni sij. Sanı nitaj aman ga'ue gahuin sa' niman ni sij rian Yan'anj, gui'yaj ley da mánj. <sup>2</sup> Nı sisi ga'ue gahuin sa' niman ni sij xi'f si naga'ui' ni sij xucu rian Yan'anj, ngaa ni sı dagahui' ni sij xucu rian Yan'anj ga mánj. Daj si 'ngo gahuin sa' ni sij xi'f si gui'yaj ni sij. Nı nitaj si gahuin ruhua ni sij nga si-gaquin' ni sij mánj. <sup>3</sup> Sanı yoyo' ngaa dagahui' ni sij xucu, ni nanun ruhua ni sij sisi da'ui ni sij gaquin'. <sup>4</sup> Daj si sı ga'ue ga'ne si-tun sicuj nga si-tun stanę si-gaquin' ni ngüi mánj. <sup>5</sup> Xi'f daj ni ngaa gatúj Cristo chruhua xungüi nan, ni gataj sij gunun Yan'anj:

Na'uej ruhua re' sisi dagahuij xucu rian re'.

Nı na'uej ruhua re' sisi rıquıj rasun rıan re'.

Sanı gui'yaj xugüi re' nneę cü xi'tj.

<sup>6</sup> Nı nun aran' ruhua re' ni'yáj re' xucu aca nga xucu gahui' xi'f gaquin' mánj.

<sup>7</sup> Ngaa ni gatā gunún re':

"Huēj 'na' rıan re' guıyā si aran' ruhua re' huın re' Yan'anj.

Daj si hué daj garun ni sij xi'tj chruhua libro daj asij ná."

Daj gataj Cristo gunun Yan'anj.

<sup>8</sup> Nı hua sini gataj Cristo gunun Yan'anj: "Nun aran' ruhua re' ni'yáj re' ni xucu dagahui' ni ngüi rıan re' nga ni rasun a'ui' ni sij rıan re' nej, xucu ahui' sisi xı'ne si-gaquin' ni sij nej. Nun huin ruhua re' sisi hué daj gui'yaj ni ngüi mánj." Daj gataj Cristo. (Nı a'ui' ni sij ni rasun daj daj rún' gataj si-ley Moisés.)

<sup>9</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yún Cristo: "Huēj 'na' rıan re' guıyā si aran' ruhua re' huın re' Yan'anj." Daj gataj sij.

Nı huin ruhua gata sisi ga'ne Cristo ducuanj nicaj si-ni ni sij. Nı nagui'yaj Cristo ango ducuanj naca huin si-nuguan' man'an sij. <sup>10</sup> Ngaa ni gahuin sa' niman né' rian Yan'anj, 'yaj si dagahuin Jesús si garan' ruhua Yan'anj. Daj si urin yun naga'ui' sij man'an sij gahui' sij nıganj nın' xi'f si-gaquin' né'.

<sup>11</sup> Xanga' ni ya'yoj niquin' daran' ni chrej 'yaj sun ni sij rian Yan'anj. Nı naga'ui' ni sij xucu rian Yan'anj. Sanı

nitaj aman ga'ue xi'ne si-gaquin' ni ngüi, gui'yaj ni xucu naga'ui' ni sij da mánj. <sup>12</sup> Sanj urin yun naga'ui' Cristo man'an sij rian Yan'anj gahui' sij urin niganj nin' xi'f si-gaquin' ni ngüi. Ngaa ni gan'anj gane sij ne' chrej ra'a sa' man'an Yan'anj. <sup>13</sup> Ni yyaj ni ana'uij sij sisi guta' sij dacój sij rian ni tsínj unun' nga sij, gui'yaj Yan'anj. <sup>14</sup> Urin yun naga'ui' Cristo man'an sij rian Yan'anj. Xi'f daj ni niganj nin' gahuin sa' niman ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. <sup>15</sup> Ni hué daj ga'mi xanga' Espiritu Santo asij ná. Hua sini gataj-á:

<sup>16</sup> Ngaa gachin ni güi daj, ni hué nan huin nuguan' gui'yaj yyaj nga ni sij.

Gui'yá sisi guinun si-lëy niman ni sij.

Ni garünj ley daj chruhua niman ni sij nej.

Daj gataj Espiritu Santo.

<sup>17</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yún sij:

Ni nitaj aman nanun ruhuaj ni'ñj si-gaquin' ni sij nga ni rasun quij, gui'yaj ni sij mánj.

Daj gataj Espiritu Santo.

<sup>18</sup> Hué dan ni xi'f si guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico rian si-gaquin' né', ni nitaj si ni'yanj sisi naga'ui' né' rasun rian Yan'anj xi'f si-gaquin' né' ga mánj.

<sup>19</sup> Hué dan ni xi'f si-tun man'an Jesucristo, ni nitaj si guxu'ui' né' gatu né' rian hua sa' nin' daj huin ducua' Yan'anj huin in re' jnān nga xica'ui. <sup>20</sup> Ni ga'nij Cristo 'ngo chrej naca gache' xi'f si gahui' nnee' cúj sij. Ni xi'f daj ni ga'ue gatu né' rucu atsj nico' chruhua ducua' Yan'anj. Ni chrej naca daj huin nnee' cúj man'an sij.

<sup>21</sup> Ni hua 'ngo chrej huin achij nin' niquin' sij rian Yan'anj xi'f né' huin sij Jesucristo. <sup>22</sup> Xi'f daj ni gan'anj nichu né' rian Yan'anj. Ni xi'f si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús, ni gahuin yya ruhua né' sisi ga'ue guinico' sa' né' Yan'anj. Ni si ganani ruhua né' xi'f gaquin' da'ui né'. Daj si na'nin' Yan'anj si-tun man'an Jesús chruhua niman né'. Ni nahuin sa' nnee' cúj né' xi'f si gata' nnee' né' chruhua nnee' sa'.

<sup>23</sup> Ni 'ngo ga nica ruhua né'. Ni si gahuin huij ruhua né' nga nuguan' sa' gui'yaj Yan'anj nga né' huin nuguan' nata' né' rian ni ngüi. Daj si dagahuin Yan'anj nuguan' gui'yaj yya nga né'. <sup>24</sup> Ni nāno' né' ducuanj daj ga'ue gahuin 'i ruhua go'ngo' guini'f' ni dugüi'. Ni hué daj gui'yaj né' sisi gui'yaj sa' go'ngo' rian ni dugüi'. <sup>25</sup> Ni si duna né' si nahuin yu' né' nga ni dugüi' né', si hua ngüi nitaj si nico' ducuanj daj. Sanj dugu'-nun' né' ga'ui' chrej né' rian ni dugüi' né', xi'f si ni'i né' sisi gahuin nichrun' güi ga'na' Señor.

### Advertencia al que peca deliberadamente

<sup>26</sup> Daj si sisi hua ni'i né' nuguan' xanga', ni ga gue gui'yaj né' gaquin' ngaa ni'i né' sisi gaquin' huin 'yaj né', ni nitaj si naránj rian si-gaquin' né' mánj. <sup>27</sup> Hué dan ni niqui nin' ruhua niman né' sisi urin si ana'uij né' huin si gui'yaj Yan'anj castigo né' gunun né' rian aca yan'an nga ni ngüi unun' nga Yan'anj. <sup>28</sup> Tsínj na'ue dagahuin si gataj si-ley Moisés, ni gahui' sí', gui'yaj si-nuguan' huij hua'nij tsínj guini'i sisi gui'yaj sí' gaquin'. Ni si nahuin 'i ruhua ni sij guini'i ni sij sí' mánj. <sup>29</sup> Ni sisi hué daj gahuin asij ná, ni nico doj gahuin castigo tsínj

'yaj quij rian da'nij Yan'anj. Ni 'yaj sij sisi nitaj si ni'yanj si-tun man'an Jesús. Ni hué si-tun man'an Jesús gui'yaj sisi gahuin sa' niman né' rian Yan'anj. Ni gui'yaj yya Yan'anj nga né' xi'f tun daj. Ni 'yaj quij sij rian Espiritu Santo. Ni hué Espiritu Santo huin si gui'yaj sinduj rian sij. <sup>30</sup> Ni ni'i né' Señor gataj: "Man'anj huin si gui'yaj castigo. Ni naru'ue daj rún' gui'yaj quij ni sij." Daj gataj Señor.

Ni gataj ruhua' yún Señor: "Nagui'yaj yya Señor nga ni ngüi nico' man'an sij." Daj gataj Señor.

<sup>31</sup> Hué dan ni nuguan' xu'ui' huin si guiran' tsínj guida'a Yan'anj hua ni'na'.

<sup>32</sup> Hué dan ni nanun ruhua á re' daj gui'yaj ni é re' ni güi gachin ngaa guxuman sini chruhua á re' ni'yaj á re' Jesús. Daj si guixiguin chruhua niman án re', gui'yaj Yan'anj. Ni gahuin nucaj á re' guiran' a ni é re' sayun nico. <sup>33</sup> Ni ga'mi quij ni sij rian ni é re'. Ni chran' yun'unj ni sij a ni é re' rian daran' ni ngüi. Ni guinicaj dugüi' a ni é re' nga ango ni dugüi' ni é re' ngaa hué daj chran' yun'unj ni sij ni dugüi' ni é re'. <sup>34</sup> Ni nani yaco ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re' gunun ducua'ga'. Ni gahuin niā' ruhua ni é re' ngaa ga'nej ni sij si'yaj á re'. Ni hué daj gui'yaj á re' si hua ni'i a ni é re' sisi sa' doj hua si'yaj á re' mán xata'. Ni ga niganj si'yaj á re' daj. <sup>35</sup> Hué dan ni si ga'nin' ruhua á re' si guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Daj si gui'yaj sa' Yan'anj nga á re' xi'f si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. <sup>36</sup> Ni hua niān si gunucaj á re' nga sayun ran' ni é re'. Ngaa ni ga'ue gui'yaj á re' daj rún' huin ruhua Yan'anj si gui'yaj á re'. Ngaa síj ni nahuin ra'a á re' ni rasun daj rún' gataj yya Yan'anj rian án re'.

<sup>37</sup> Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: Gahuin nichrun' ga'na' Señor. Ni si gahuin ran sij ga'na' sij mánj. <sup>38</sup> Tsínj hua nica niman, ni gunucaj sij gane sij xi'f si xuman ruhua sij ni'yaj sij man'anj. Sanj sisi duna sij si-nuguan'anj, ni si gahuin niā' ruhuaj ni'yā sij mánj. Gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>39</sup> Sanj sé rún' huin ni tsínj duna si-nuguan' Yan'anj huin né' sisi gahuin né' castigo rian yan'an mánj. Daj si huin né' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Xi'f daj ni ganacaj Yan'anj né'.

### La fe

**11** Ni ngaa ataj né' sisi xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, ni huin ruhuaj gata sisi ni'i sa' né' sisi nahuin ra'a né' si ana'uij né'. Ni gahuin yya ruhua né' nga nuguan' nun ni'i rian né'. <sup>2</sup> Ni xi'f si guxuman ruhua ni tsínj guimán asij ná ni'yaj ni sij Yan'anj, ni ga'mi 'ueé Yan'anj xi'f ni sij.

<sup>3</sup> Ni ni'i né' sisi gui'yaj Yan'anj ni xungüi nga xata' xi'f si-nuguan'anj. Ni hué daj ni'i né' xi'f si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Ni ngaa gui'yaj Yan'anj daran' ni rasun ni'i rian né', ni garáj sun Yan'anj ni rasun si ga'ue guini'i rian né'.

<sup>4</sup> Ni xi'f si guxuman ruhua tsínj gu'naj Abel ni'yaj sij Yan'anj, ni hua sa' ofrenda naga'ui' sij daj nga ofrenda



naga'ui' jnánj sij Caín. Ní xí'f daj ní gataj Yan'anj sisi hua nica niman tsínj gu'naj Abel. Ní nahuin ra'a Yan'anj si-ofrenda sij. Hué daj ní núnj si hua gahui' Abel asij ná, saní hua gue a'mi sij xí'f si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj.

<sup>5</sup> Ní xí'f si guxuman ruhua tsínj gu'naj Enoc ni'yaj sij Yan'anj, ní nicaj Yan'anj sij gan'an xata'. Ní nun gahui' sij. Ní nun nari' ni dugüi' sij man'an sij. Daj si Yan'anj nicaj gan'anj sij xata'. Ní ataj si-nuguan' Yan'anj sisi asij ngaa achin nicaj Yan'anj gan'anj sij xata', ní ga'mi sa' Yan'anj xí'f Enoc. <sup>6</sup> Saní sisi nitaj si xuman ruhua né ni'yaj né' Yan'anj, ní sî ga'ue gui'yaj né' si aran' ruhua Yan'anj mánj. Daj si sisi huin ruhua né' gahuin nîchrun' né' rian Yan'anj, ní hua nîan sisi guxuman ruhua né' sisi hua yya hua Yan'anj. Ní hua nîan sisi guxuman ruhua né' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga ni ngüi nano' Yan'anj.

<sup>7</sup> Ní xí'f si guxuman ruhua tsínj gu'naj Noé ni'yaj sij Yan'anj, ní dagahuin 'ueé sij si gataj snan'anj Yan'anj gunun sij. Ní xí'f daj gui'yaj sij 'ngö rio xxi taj rian nnee. Ní hué daj ga'ue ganani ni dugüi' sij rian sayun ga'na'. Daj si hua gataj chrun Yan'anj gunun Noé daj gahuin chruhua xungüi' ngaa gane Noé asij ná. Ní xí'f si xuman ruhua Noé ni'yaj sij Yan'anj, ní digyán sij sisi da'ui ni ngüi guimán asij ná gaquin'. Ní xí'f si guxuman ruhua sij, ní gahuin sij tsínj hua nica niman gataj Yan'anj.

<sup>8</sup> Ní xí'f si guxuman ruhua tsínj gu'naj Abraham ni'yaj sij Yan'anj, ní dagahuin sij ngaa gaquin' Yan'anj gan'anj sij. Daj si gataj Yan'anj gunun sij sisi gahui' sij gan'anj sij 'ngö yu'uj rian nun ni'i man'an sij. Ní yu'uj daj gahuin do'ój sij, gui'yaj Yan'anj. <sup>9</sup> Ní rún' huin 'ngö tsínj 'na' ango xuman', ní da'nga' daj gane sij yo'ój daj xí'f si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ní hua gataj yya Yan'anj gunun sij sisi ga'ue gane sij yo'ój daj. Ní gane sij 'ngö hue' atsij nga da'níj sij Isaac nga da'nî si'nî sij Jacob. Ní daj rún' gataj yya Yan'anj si yo'ój daj gahuin do'ój Abraham, ní hué daj gataj yya Yan'anj gunun Isaac nga Jacob nej. <sup>10</sup> Daj si ana'uij Abraham sisi gane sij ango xuman' ne' xata' rian man hue' sa' nîan' ruhua. Ní Yan'anj huin si gani ruhua daj ga xuman' daj. Ní Yan'anj huin si gui'yaj ni hue' sa' daj.

<sup>11</sup> Hué dan ní xí'f si guxuman ruhua yun'unj xana gu'naj Sara ni'yaj unj Yan'anj, ní gunucuj unj guiri' unj 'ngö lij. Ní gahuin unj 'ngö yun'unj xana yatin achij nîan' ruhua. Ní ga'nga 'ngö lij, gui'yaj unj. Daj si guxuman ruhua unj sisi hua yya nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga unj. <sup>12</sup> Ní achij nîan' ruhua Abraham chruhua gahui' sij. Saní ducu guixi'nanj ni da'nî si'nî sij. Ní gahuin nico ni da'nî si'nî sij daj rún' hua nico ni yati' mán xata' nga ni yo'ój chru mán du'ua nnee yan'anj nej. Ní sî ga'ue gunucó' gayó' ni yo'ój chru da mánj.

<sup>13</sup> Ní núnj si achin nahuin ra'a ni tsínj guimán asij ná nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni sij, saní 'ngö guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj ngaa gahui' ni sij. Ní xí'f si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, ní guini'i ni sij nuguan' sa' gui'yaj Yan'anj nga ni sij ni güi ga'na'. Ní gahuin ni' ruhua ni sij nga nuguan' sa'

gui'yaj Yan'anj ni güi daj. Ní xacaj ni sij cuenta sisi tsínj 'na' anéj chrej huin ni sij. Ní sé xánj ni sij huin xungüi nan, gataj ni sij. <sup>14</sup> Ní ngaa hué daj a'mi ni ngüi, ní nata' yya ni sij sisi nano' ni sij 'ngö xuman' gahuin xánj ni sij. <sup>15</sup> Ní sisi gani ruhua ni tsínj daj sisi xuman' rian gahui ni sij huin xánj ni sij, ní ga'ue nanicaj ni sij nan' sij xánj ni sij daj. <sup>16</sup> Saní huin ruhua ni sij 'ngö xuman' sa' gane ni sij daj nga xánj ni sij. Ní xuman' sa' daj huin xata'. Xí'f daj ní nitaj si na'aj Yan'anj gahuin Dan'anj ni sij. Daj si hua gui'yaj xugüi Yan'anj 'ngö xuman' rian guiman ni sij huin xata'.

<sup>17</sup> Ní xí'f si guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj, ní guida'a sij da'níj sij Isaac. Ní ga'uej ruhua sij dagahui' sij urin da'níj sij naga'ui' sij sí' rian Yan'anj. Daj si xacaj Yan'anj da'nga' si gui'yaj Abraham. Ní hua gui'yaj yya Yan'anj 'ngö nuguan' nga Abraham xí'f Isaac. <sup>18</sup> Ní hua gataj snan'anj Yan'anj gunun Abraham: "Guini'i ni ngüi ni da'nî si'nî re', gui'yaj da'níj re' Isaac." Daj gataj Yan'anj rian Abraham. <sup>19</sup> Ní gani ruhua Abraham sisi ga'ue gana'nij ni niman, gui'yaj Yan'anj. Doj ní dagahui' Abraham da'níj sij. Saní na'uej ruhua Yan'anj sisi gahui' Isaac. Ngaa ní güenda Abraham, ní rún' huin sisi hua gahui' da'níj sij. Saní nahuin ra'a ruhua' yún sij da'níj sij.

<sup>20</sup> Hué dan ní xí'f si guxuman ruhua tsínj gu'naj Isaac ni'yaj sij Yan'anj, ní ga'mi sij 'ngö nuguan' sa' xí'f si gahuin nga nungüej da'níj sij Jacob nga Esaú ni güi ga'na'.

<sup>21</sup> Ní xí'f si guxuman ruhua tsínj gu'naj Jacob ni'yaj sij Yan'anj, ní ga'mi sij nuguan' sa' xí'f si gahuin nga nungüej da'níj José. Ní hué daj gui'yaj sij ngaa ruhua gahui' sij. Ní ga'mi sa' sij rian Yan'anj ngaa runun sij chrun huaj sij.

<sup>22</sup> Hué dan ní xí'f si guxuman ruhua José ni'yaj sij Yan'anj, ní gataj snan'anj sij sisi hua güi, ní gahui ni ngüi israelita yo'ój Egipto gan'anj ni sí'. Ní hué daj gui'yaj sij ngaa ruhua gahui' sij. Ní ga'nin' sij sun daj gui'yaj ni sí' nga si-cúj sij.

<sup>23</sup> Ní xí'f si guxuman ruhua chrej Moisés nga nni sij ni'yaj nungüej nica sí' Yan'anj, ní garij huí nungüej nica sí' chra hua'nij yahui' sij ngaa ga'nga sij. Daj gui'yaj nungüej nica sí', si guini'i nungüej nica sí' sisi ni' hua sij. Ní nun guxu'ui' nungüej nica sí' ngaa ga'nin' rey sun rian ni ngüi sisi gahui' daran' ni da'nî sno'o ni sij.

<sup>24</sup> Ní xí'f si guxuman ruhua Moisés ni'yaj sij Yan'anj ngaa gachij sij, ní na'uej ruhua sij si gataj ni ngüi sisi da'níj da'nî xana rey nne Egipto huin sij mánj. <sup>25</sup> Saní garan' ruhua sij guiran' sij sayun nga ni tsínj nico' Yan'anj. Daj si na'uej ruhua sij gahuin ni' ruhua sij doj yo' nga ni gaquin' gui'yaj ni tsínj guimán Egipto. <sup>26</sup> Ní ga'nin' ruhua sij sisi ga'mi quij ni ngüi rian sij xí'f si nicaj dugüi' sij nga Cristo. Daj si gani ruhua sij sisi sa' si-nuguan' Cristo daj nga daran' rasun sa' man yo'ój Egipto. Ní guini'i sa' sij sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga sij. <sup>27</sup> Ní xí'f si guxuman ruhua Moisés ni'yaj sij Yan'anj, ní gahui sij Egipto gan'anj sij. Ní nun guxu'ui' sij si ga'-man ruhua rey daj ni'yaj sí' sij. Ní núnj si nun guini'i rian sij man'an Yan'anj, saní gahuin nica ruhua sij nga

si-chrej Yan'anj. Daj si guini'i sa' niman sij sisi niquin' Yan'anj nga sij. <sup>28</sup> Ni xi'í si guxuman ruhua Moisés ni'yaj sij Yan'anj, ni gui'yaj sij gui'yanj Pascua. Ni ga'n-in' sij sun sisi gan'anj gari ni sij tun xachij rian ni hue'. Ngaa ni si gahui' ni da'nij ni tsínj israelita, ni si xahua', gui'yaj ángel huin ángel 'yaj ahui' ni ngüi.

<sup>29</sup> Hué dan ni xi'í si guxuman ruhua ni tsínj israelita ni'yaj ni sij Yan'anj, ni gachin ni sij anéj chrej du'ua nnee yan'anj gu'naj Nnee Yan'anj Mare. Ni yo'ój naco huin rian gachin ni sij dani nnee yan'anj daj, gui'yaj Yan'anj. Sani ngaa gahuin ruhua ni tsínj man Egipto gachin ni sij rian gachin ni tsínj israelita, sani gahui' ni sij chruhua nnee, gui'yaj nnee daj.

<sup>30</sup> Ni xi'í si guxuman ruhua ni tsínj israelita ni'yaj ni sij Yan'anj, ni gane xingá yej xxi ganicaj du'ua xuman' Jericó, gui'yaj Yan'anj. Ni guisij ichij güi gachéj ni tsínj israelita ngaa ganicaj ni sij rucú xingá yej xxi daj.

<sup>31</sup> Ni Rahab huin 'ngo yun'unj xana achéj man'an. Ni xi'í si guxuman ruhua unj ni'yaj unj Yan'anj, ni nun gahui' nuguan'an unj nga ni ngüi nun dagahuin rian Yan'anj daj. Daj si ga'nij unj ducua unj gatu huij tsínj israelita huin nungüej si' tsínj huin ruhua guini'i daj hua xuman' Jericó.

<sup>32</sup> Ni daj hua ango nuguan' gatā ruhua á re' únj. Nun riquij tiempo garünj xi'í tsínj gu'naj Gedeón nej, Barac nej, Sansón nej, Jefté nej, David nej, Samuel nej nga ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. <sup>33</sup> Ni xi'í si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, ni gui'yaj gana ni sij rian ni rey guimán asij ná. Ni sa' gui'yaj yya ni sij si-gaquin' ni ngüi. Ni guiri' ni sij nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni sij. Ni naránj ni sij du'ua ni sigue'ej xxi nej. <sup>34</sup> Ni dina'aj ni sij yan'an huee nun gaca ni sij, gui'yaj yan'an daj. Ni ganani ni sij rian ni tsínj ata espada nano' dagahui' ni sij. Ni ngaa ninaj ni sij, ni nari' fuerza ni sij, gui'yaj Yan'anj. Ni gahuin nucua ni sij gui'yaj gana ni sij scanij ni sayun ngaa uda' ni sij nga ango xuman'. Ni gunucua ni sij gui'yaj gana ni sij rian ango xi'nin' xxi ni tsínj unun' nga ni sij. <sup>35</sup> Ni hua dugüi' ni ngüi xana ganá'nij scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj.

Ni guiran' ango ni sij sayun, gui'yaj ni tsínj ga niqui hua. Ni na'uej ruhua ni sij sisi gahuin ni'nij ni sij rian ni tsínj xi'i daj. Daj si huin ruhua ni sij gana'nij sa' ni sij scanij ni niman. <sup>36</sup> Ni guiran' ango ni sij sayun. Daj si ga'mi ducu ni ngüi rian ni sij. Ni duguayun ni si' nne' ni sij. Ni numij ni si' cadena ni sij. Ni garij ni si' ducua' ni sij. <sup>37</sup> Ni ga'ui' ni ngüi yej da'aj ni sij. Ni ga'nin' ni si' cera a'nin' chrun da'aj ni sij. Ni gahui' ango ni sij, gui'yaj espada. Ni nun ni sij nnij xachij nga nnij stane gachéj ni sij go'ngo yu'uj rian quij. Ni yaco guiran' ni sij. Ni nico' huaj guiran' ni sij sayun. Ni chran' yun'unj ni ngüi ni sij nej. <sup>38</sup> Ni xi'í si sa' niman ni sij, ni nun ni'yanj ni ngüi man chruhua xungüi nan sisi gane ni si' scanij ni sij. Ni gachéj huí ni sij riqui quij gui'yanj naco nga riqui ango quij nej. Ni guimán huí ni sij chruhua huej nga chruhua yu'uj taj riqui yo'ój nej.

<sup>39</sup> Hué dan ni nunj si ga'mi sa' Yan'anj xi'í si guxuman sa' ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, sani nun nahuin ra'a ni sij nuguan' gui'yaj yya Yan'anj ga'nā' rian ni sij.

<sup>40</sup> Daj si hua gani sini ruhua Yan'anj daj gui'yaj sa'aj nga né'. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi guinicaj dugüi' né' nga ni sij gahuin nica niman daran' né', gui'yaj Yan'anj.

### Puestos los ojos en Jesús

**12** Hué dan ni xi'í si man nico ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, ni da' ganicaj ni sij xi'nij né' ni'yaj ni sij daj 'yaj né', ngaa ni duna né' 'ngo yu'uj daran' ni rasun chran' yun'unj né'. Ni hué daj duna né' daran' ni gaquin' ya'i ata né'. Ni daj rún' 'yaj ni tsínj unánj ngaa huin ruhua ni sij gui'yaj gana ni sij rian dugüi' ni sij, ni hué daj gui'yaj fuerza né' si-chrej Yan'anj. Sani gahuin din'inj né' gache né' chrej daj. <sup>2</sup> Ni ga'nij né' rian né' rian nne Jesús. Daj si hué sij gui'yaj si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Ni hué sij gui'yaj sisi guxuman niganj ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Ni guiran' Jesús sayun ngaa guinico' sij rian rugutsi. Sani nun nahuij ruhua sij guiri' sij si-na'aj, si hué daj gahui' sij rian rugutsi. Daj si hua ni'i sij sisi ngaa guisij guiran' sij sayun daj, ni njan' ruhua gahuin niā' ruhua sij. Ngaa ni gan'anj gane sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anj xata'. <sup>3</sup> Ngaa ni gani ruhua á re' daj guiran' Jesús. Daj si guiran' sij nico sayun, gui'yaj ni tsínj xi'i huin ni tsínj 'yaj gaquin'. Xi'í daj ni si guinichre ni é re' si-chrej Yan'anj. Ni si guininaj niman án re' mánj.

<sup>4</sup> Ni unun' yya ni é re' nga sichre xi'í si na'uej ruhua á re' gui'yaj á re' gaquin'. Sani nun gahuin gayanj si-tun man'an án re' xi'í si-nuguan' Yan'anj mánj. <sup>5</sup> Ni guini'yun ruhua ni é re' nga ducuanj digyán Yan'anj rian án re' rún' huaj. A'mi Yan'anj rian né' rún' huin da'nij Yan'anj huin né'. Ni gataj si-nuguan' Yan'anj: Da'nī huín re'.

Ni si gani ruhua re' si nitaj si ni'yanj castigo 'yaj Señor nga re'.

Ni si guinichre ruhua re' ngaa digyán Señor si-gaquin' re' rián re' mánj.

<sup>6</sup> Daj si a'nin' Señor chrej rian ni tsínj 'i ruhua sij.

Ni daran' ni tsínj nahuin ra'a Yan'anj huin da'ni, ni huin ni sij castigo, 'yaj Señor. Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>7</sup> Ga'nin' ruhua á re' nga castigo 'yaj Yan'anj nga ni é re'. Daj si 'yaj Yan'anj sisi ni é re' huin da'ni. Ni daran' ni tsin' ni huin castigo, 'yaj ni chre. <sup>8</sup> Ni 'yaj Yan'anj castigo daran' ni da'ni. Ngaa ni sisi nitaj si huin ni é re' castigo, 'yaj Yan'anj, ngaa ni sé si hua yya huin ni é re' da'nij Yan'anj mánj. Sani huin in re' ni tsínj nitaj chrej.

<sup>9</sup> Ni ango nuguan' huin sisi ngaa ga lij né', ni gahuin né' castigo, gui'yaj chrej né'. Xi'í si gui'yaj ni sij daj, ni a'mi sa' né' xi'í si gui'yaj ni sij. Ni sisi hué daj dagahuin né' rian chrej né' man chruhua xungüi nan, ni un sin huin, ni nun dagahuin sa' né' doj rian chrej niman né' nne xata' únj. Daj si sisi hué daj gui'yaj né', ni gane ni-ganj né' nga Yan'anj anj. <sup>10</sup> Doj gué güi gui'yaj ni chrej né' castigo né'. Ni gui'yaj ni sij nga né' daj rún' huin ruhua ni sij. Sani 'yaj Yan'anj castigo né' güenda si gahuin sa' niman né' daj rún' hua sa' niman man'an Yan'anj. <sup>11</sup> Hué hora ngaa ran' né' castigo, ni nitaj si

hua niã' ruhua né'. Maan si nani ruhua né' 'yaj. Sanj da rucu, ni gahuin chrun né', 'yaj castigo daj. Ni ga'ue gache né' 'ngo chrej nica. Ni gahuin din'inj ruhua né' nej.

### Los que rechacen la gracia de Dios

<sup>12</sup> Ngaa ni gui'yaj ni é re' sisi nari' ruhua ni é re'. Ni gui'yaj ni é re' sisi guisiqui' ra'a ni é re'. Ni nãgui'yaj ran ni é re' dacój ni é re' sisi gache sa' ni é re' si-chrej Yan'anj anj. <sup>13</sup> Ni nãgui'yaj sa' á re' chrej nica gache ni é re'. Ngaa ni si guduna dacój tsínj yacuan daj ango chrej gache sij mánj. Sanj nahuin dacój sij gui'yaj chrej nica daj, gui'yaj á re'.

<sup>14</sup> Dugu'nun' a ni é re' si ga din'inj gane a ni é re' nga daran' ni ngüi. Ni dugu'nun' a ni é re' si gahuin sa' niman án re' rian Yan'anj. Daj si sisi nitaj ga sa' ruhua né', ni si guini'i né' Señor mánj. <sup>15</sup> Ni ga cuidado ni é re' sisi ni a 'ngo ni é re' si duna sinduj gui'yaj Yan'anj xi'f né'. Ni ga cuidado ni é re' sisi si guixira' 'ngo ya'a yai' scanij a ni é re'. Ni ya'a yai' daj huin 'ngo tsínj nan'an ruhua ni'yaj dugüi' sij. Daj si tsínj daj 'yaj sisi uyan ga quij niman ni dugüi' sij daj rún' hua man'an sij. <sup>16</sup> Ni a 'ngo ni é re' si ga'mi nga squira' mánj. Ni si gani ruhua á re' sisi sé si sa' si 'na' rian Yan'anj mánj. Daj si hué daj gui'yaj tsínj gu'naj Esaú huin sij si xahua'. Sanj guru'ue sij si-sun sij rian jnánj sij Jacob sisi nãtu sí' rian sij gahuin sí' tsínj huin achij. Ni urin nia ga'ui' Jacob xa jnánj sij Esaú. Xi'f daj ni ga'uej ruhua Esaú sisi gahuin Jacob tsínj huin achij. <sup>17</sup> Ni ni'a ni é re' daj gahuin nga Esaú da rucu. Ni huin ruhua sij nahuin ra'a sij sinduj ga'ui' chrej sij rian sij. Ni nuj si gaco sij, sanj nun ga'ui' chrej sij si achínj sij. Daj si nun ri' ruhua chrej sij si gui'yaj sí' si hua gui'yaj chrej sij sinduj rian jnánj sij Jacob.

<sup>18</sup> Ni sé si guiran' án re' daj rún' guiran' ni xi né'. Daj si gahuin nichrun' ni sij 'ngo quij rian naga'ui' Yan'anj si-ley rian ni sij. Ni quij rian gahuin nichrun' ni sij, ni anun yan'an. Ni hua rumi' nej. Ni garánj nga maru chra quij daj. Ni gahui 'ngo nanexxi. <sup>19</sup> Ni nucua' ga'yanj 'ngo trompeta. Ni gunun ni sij si ga'mi Yan'anj. Ni ga'mi yaco ni tsínj gunun nuguan' daj sisi si ga'mi Yan'anj nga ni sij ga mánj. <sup>20</sup> Daj si na'ue gunucua' ni sij nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian ni sij, ruhua ni sij. Daj si gataj Yan'anj gunun ni sij: "Sisi gatu da 'ngo xucu quij daj, ni dagahui' ni é re' nga yej, asi nga lanza." Daj gataj Yan'anj gunun ni sij. <sup>21</sup> Ni ducu guxu'ui' ni sij gui'yaj si guini'i ni sij. Xi'f daj ni gataj Moisés: "Nagunanj man'ãnj 'yaj si xu'uij." Daj gataj Moisés.

<sup>22</sup> Ni sé rian quij daj gahuin nichrun' ni é re' mánj. Sanj gahuin nichrun' a ni é re' rian quij gu'naj Sión. Ni yu'uj daj huin xánj Yan'anj hua ni'na' huin xuman' Jerusalén nãca ngaj xata'. Ni man ga'i mí ni ángel nahuin yu' yu'uj daj. <sup>23</sup> Ni nahuin yu' a ni é re' nga daran' ni da'nij Yan'anj. Ni daj rún' tsínj xahua' huin ni sij. Ni taj si-xugüi ni sij chruhua libro táj xata'. Ni gahuin nichrun' ni é re' rian Yan'anj. Ni hué Yan'anj huin si gui'yaj yya rian si-gaquin' daran' ni ngüi. Ni yu'uj daj nne ni niman huin ni tsínj hua nica niman. Ni

Yan'anj gui'yaj sisi gahuin sa' ni sij. <sup>24</sup> Ni gahuin nichrun' né' rian Jesús huin tsínj gui'yaj yya nuguan' nãca nga né'. Ni ganahuin sa' niman né', gui'yaj si-tun man'an sij. Ni sa' gui'yaj si-tun Jesús daj nga si gui'yaj si-tun tsínj gu'naj Abel.

<sup>25</sup> Ngaa ni ga cuidado ni é re' sisi si danicaj ni é re' nuguan' ga'mi Yan'anj. Daj si sisi nun ganani ni tsínj danicaj nuguan' ga'mi Yan'anj chruhua xungüi asij ná, ni si ga'ue ganani né' yyaj sisi danicaj né' nuguan' a'mi Yan'anj xata' rian né'. <sup>26</sup> Ni ngaa ga'mi Yan'anj asij ná, ni nagunanj yo'ój, gui'yaj. Sanj yyaj ni gataj yya Yan'anj gunun né': "Ango rin yun nagunanj yo'ój, gui'yã. Ni sé urin yo'ój nagunan', sanj nagunan' xata', gui'yã nej." Daj gataj Yan'anj. <sup>27</sup> Ni ngaa gataj Yan'anj nuguan': "Ango rin yun", ni huin ruhuaj gata sisi ga'ne Yan'anj daran' ni rasun ga'ue guisiqui' huin ni rasun gui'yaj Yan'anj ni'yaj né'. Ngaa ni guna ni rasun si ga'ue guisiqui' huin ni rasun nun rugüi' ni'yaj né'. <sup>28</sup> Ni si ga'ue guisiqui' rian nicaj Yan'anj sun. Ni riqui Yan'anj si gane né' yu'uj daj. Xi'f daj ni ga'ui' né' si guruhua Yan'anj. Ni gui'yaj sun né' rian Yan'anj. Ni ga'mi sa' né' rian Yan'anj. Ni guinun yan'anj né' rian Yan'anj. Ngaa ni garan' ruhua Yan'anj xi'f si 'yaj né'. <sup>29</sup> Daj si daj rún' huin 'ngo yan'an nico anun, hué daj huin Yan'anj nico' né'. Ni hué yan'an daj gui'yaj sisi gaca daran' rasun quij.

### Deberes cristianos

**13** Ngaa ni 'ngo gahuin 'i ruhua ni é re' guini'i a ni é re' ni dugüi' a ni é re'. <sup>2</sup> Ni si guini'yun ruhua ni é re' gui'yaj sa' ni é re' nga ni ngüi 'na' anéj chrej. Daj si asij hua ná, ni gan'anj go'ngo ni tsínj 'na' chrej ducua' ni tsínj daj. Sanj nun guini'i ni tsínj daj sisi ángel huin si huaj. <sup>3</sup> Ni ganunun ruhua á re' ni'yaj á re' ni jnánj né' nun ducua'ga'. Ni gani ruhua á re' sisi nun nuguan'an án re' nga ni sij. Ni hué daj gui'yaj á re' nga ni tsínj chran' sayun 'yaj ni ngüi. Ni gani ruhua á re' sisi hué daj ga'ue guiran' án re', gui'yaj ni ngüi nej. <sup>4</sup> Ni gani ruhua daran' né' sisi hua 'ueé ngaa xacaj dugüi' 'ngo tsínj nga yun'unj xana. Sé si na'aj huin mánj. Ni sé gaquin' huin sisi gatoj nuguan'an nungüej nica 'ngo tsínj daj. Sanj gui'yaj Yan'anj castigo ni ngüi a'mi nga squira'. Ni hué daj gui'yaj Yan'anj castigo nga ni ngüi a'mi nga nica dugüi'. <sup>5</sup> Ni si gahuin 'i ruhua á re' ni'yaj á re' san'anj mánj. Sanj gahuin nia' ruhua á re' nga si nicaj á re'. Daj si hua gataj Yan'anj gunun né': "Nitaj aman dunã á re'. Ni nitaj aman gahuin nini a ni é re' riãnj mánj." Daj gataj Yan'anj.

<sup>6</sup> Xi'f daj ni ga'ue gahuin yya ruhua né' gataj né': Señor huin si chracuij man'ãnj. Ni xi'f daj si guxu'uij si nitaj nujn gui'yaj ni sij man'ãnj. Gataj né'.

<sup>7</sup> Ni ganunun ruhua á re' ni'yaj á re' ni tsínj huin achij huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj scanij ni é re'. Ni gani ruhua á re' daj gahuin sa' si-chrej ni sij. Ni gui'yaj á re' daj rún' gui'yaj ni sij guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj.

<sup>8</sup> Daj rún' gahuin Cristo asij ná, nì hué daj huin sij yyaj. Nì hué daj gahuin sij nìganj nìn'.

<sup>9</sup> Nì sì duna á rē' si guxuman ruhua á rē' ango rian nuguan' digyan ni sij rian án rē' mánj. Daj si nìni huin nuguan' naca a'mi ni sij. Dugu'naj huin sisi gahuin nucaj niman né' xi'í sinduj 'yaj Yan'anj rian né'. Daj si digyán go'ngo ni sij sisi gahuin nucaj niman né' xi'í ni rasun xa né'. Sanì sé si sà' si ataj ni sij mánj. Nì nun gahuin sà' niman ni sij 'yaj nuguan' da mánj. <sup>10</sup> Nì unánj guitsi ni chrej rian dagahui' ni sij xucu rian Yan'anj. Sanì gahui' Cristo xi'í né'. Nì nitaj si guinicaaj dugüi' ni chrej daj nga Cristo daj rún' nicaj dugüi' né' nga sij. <sup>11</sup> Nì nicaj chrej a'nin' si-tun ni xucu daj huaj sij rian hua sà' nìn' ruhua. Nì rún' huin ofrenda huin sisi ga'ne tun daj si-gaquin' ni ngüi. Sanì nicaj ni sij xucu gahui' daj huaj ni sij ne' chrej xe' xuman' daj gari yan'an ni sij. <sup>12</sup> Nì hué guē daj guiran' Jesús sayun gahui' sij ne' chrej xe' du'ua xuman' Jerusalén. Nì hué daj gui'yaj Jesús sisi gahuin sà' niman ni ngüi rian Yan'anj, gui'yaj si-tun man'an sij.

<sup>13</sup> Ngaa nì daj rún' guiran' Jesús sayun ne' chrej xe' du'ua xuman' daj, nì ga'nin' ruhua né' sisi hué daj guiran' né' nej. Nì ga'nin' ruhua né' sisi ga'mi quij ni ngüi xi'í né' si hué daj ga'mi quij ni sij rian Jesús. <sup>14</sup> Daj si sì gane nìganj né' xuman' man' né' chruhua xungüi nan mánj. Sanì nāno' né' ango xuman' rian gane nìganj né'. <sup>15</sup> Hué dan nì xi'í si gui'yaj Jesús, nì 'ngo ga'mi sà' né' rian Yan'anj xi'í si gui'yaj 'ueé Yan'anj nga né'. Nì daj rún' naga'ui' ni sij xucu rian Yan'anj, nì hué daj gui'yaj né' nga nuguan' sà' ga'mi du'ua né' rian Yan'anj. <sup>16</sup> Sì guini'yun ruhua á rē' gui'yaj sà' á rē' nga ni dugüi' ni é rē'. Nì chracuij a ni é rē' ni dugüi' a ni é rē'. Nì aran' ruhua Yan'anj sisi hué daj gui'yaj né'. Nì rún' huin sisi a'ui' né' rasun rian man'an Yan'anj ngaa chracuij né' ni dugüi' né'.

<sup>17</sup> Dagahuin sà' á rē' rian ni tsínj huin achij rian án rē'. Nì gara xina ni é rē' si a'mi ni sij. Daj si hué ni sij dugumi niman ni é rē'. Nì hua nian si naga'ui' ni sij

cuenta daj gui'yaj go'ngo a ni é rē' rian Yan'anj. Ngaa nì dagahuin sà' á rē' sisi gahuin nia' ruhua ni sij nga si-sun ni sij. Nì sì gui'yaj á rē' sisi nani ruhua ni sij. Daj si sisi na'ue dagahuin sà' á rē' rian ni sij, nì sì ga'ue guiman sà' á rē' mánj.

<sup>18</sup> Gachinj jni'yaj á ni é rē' rian Yan'anj xi'í únj. Gahuin yya ruhua únj sisi nitaj da'ui únj gaquin'. Nì huin ruhua únj gui'yaj sà' únj nga daran'anj. <sup>19</sup> Nì huin ruhuāj sisi gachinj jni'yaj á rē' rian Yan'anj sisi ruhua Yan'anj, nì guchi' rá'yān rian man' ni é rē' aj.

### Bendición y saluciones finales

<sup>20</sup> Yan'anj 'yaj sisi hua din'inj ruhua né'. Nì Yan'anj gui'yaj sisi ganá'nij Señor Jesucristo scanij ni níman. Nì Jesucristo huin 'ngo tsínj huin rian nìn' dugumi né'. Nì daj rún' dugumi 'ngo yucaaj dánj sij xachij, nì hué daj dugumi Jesucristo né'. Nì gayanj si-tun man'an Jesucristo xi'í nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nìganj nìn' nga né'. <sup>21</sup> Nì huin ruhuāj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian án rē'. Ngaa nì ga'ue gui'yaj á rē' daran' sun sà'. Nì ga'ue gui'yaj á rē' si huin ruhua Yan'anj gui'yaj á rē' nej. Nì huin ruhuāj sisi xi'í Cristo, nì gui'yaj Yan'anj nga né' daj rún' aran' ruhua man'an Yan'anj. Nì ga'mi sà' né' nìganj nìn' xi'í Cristo. Amén.

<sup>22</sup> Achínj jni'yā rian án rē' sisi sì ga'man ruhua á rē' nga chrej digyānj rian án rē' huin ín rē' jnān nga xica'ui. Daj si sé si nico nuguan' arūnj rian yanj gaya a ni é rē' mánj.

<sup>23</sup> Xacaj á rē' cuenta sisi hua gahui jnánj né' Timoteo ducuağa'. Ngaa nì sisi guisij yoq sij riānj, nì nicā sij huā, nì guchi' nì'yaj nungüej únj rian man' án rē'.

<sup>24</sup> A'nī 'ngo nuguan' huaj rian daran' ni tsínj huin achij scanij a ni é rē' nga rian daran' ni ngüi hua sà' rian Yan'anj huin ni ngüi nico' Yan'anj. Nì a'nij ni tsínj 'na' estado Italia 'ngo nuguan' rian án rē' nej.

<sup>25</sup> Nì huin ruhuāj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian daran' ni é rē'. Amén.

# Santiago

## Salutación

**1** Huēj huin Santiago tsínj 'yaj sun rian Yan'anj nga rian Señor Jesucristo nej. Nī a'nī yanj carta nan huaj rian án re' huin ni é re' xuhuij ni xi'nin' ni tsínj israelita. Sanj gaxa'nī a ni é re' chruhua xungüi nan: Ga sa' nne nī é re' aj.

## La sabiduría que viene de Dios

**2** Nī hua niān si nīn' ruhua gahuin niā' ruhua á re' ngaa daj hua sayun ran' ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. **3** Nī hua ni'i ni é re' sisi ngaa ga'na' sayun rian án re' xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Yan'anj, nī gahuin nucuaj doj niman ni é re', gui'yaj sayun daj.

**4** Sanj gui'yaj fuerza ni é re' sisi ga' din'inj chruhua niman ni é re' rian sayun. Ngaa nī ga'ue guisij nīn' ni é re' dagahuin ni é re' daran' nuguan' sa'. Nī si gachin nī a 'ngō nuguan' chruhua niman án re' mánj.

**5** Nī sisi hua 'ngō ni é re' achin gahuin chrūn, nī gachin sī' rian Yan'anj sisi gahuin chrūn sī'. Ngaa nī rīqui Yan'anj gahuin chrūn sī'. Daj si a'ui' 'ueé Yan'anj ni rasun sa' rian daran' ni ngüi. Nī nitaj si chran' yun'unj Yan'anj né' xi'í si achínj né' mánj. **6** Sanj ngaa achínj jni'yaj tsínj daj rian Yan'anj, nī hua niān si guxuman yya ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Nī si gani huīj ruhua sij mánj. Daj si daj rún' nicaj nanē che naxuman rian nnee yan'anj, nī da'nga' daj huin tsínj na'ue guxuman sa' ruhua ni'yaj Yan'anj anj. **7** Tsínj ani huīj ruhua daj, nī si gani ruhua sij sisi nahuin ra'a sij nuguan' achínj sij rian Señor mánj. **8** Daj si tsínj ani huīj ruhua, nī nitaj a-man ga'ue 'ngō gui'yaj sun sij sun sa' mánj.

**9** Nī 'ngō tsínj nīqui, sanj gahuin niā' ruhua sij xi'í si gahui sa' sij, gui'yaj Yan'anj anj. **10** Nī 'ngō tsínj xuru'ue, nī gahuin niā' ruhua sij sisi gahuin nīqui sij, gui'yaj Yan'anj. Daj si daj rún' huin yaj ngaa anij doj guē güi, nī hué daj gahuin guīran' 'ngō tsínj xuru'ue aj. **11** Daj si ngaa sīj güi, nī huin yan'an, 'yaj nnán. Ngaa nī naco coj 'yaj nnán. Nī ayu yaj ra'a coj. Nī nā'aj rian yaj daj. Nī daj rún' ran' ni yaj, nī hué daj gahuin guīran' xuru'ue daj scanij ni rasun huin si'yaj sij.

## Soportando las pruebas

**12** Hua 'ueé rian tsínj gunucuaj sa' sayun guīran' sij. Daj si ngaa gunucuaj sij gachin sij sayun daj, nī ga'ue gane nīganj sij nga Yan'anj. Daj si hua gataj yya Yan'anj sisi hué daj gui'ya sinduj rian ni tsínj 'i ruhua ni'yaj man'an Yan'anj anj.

**13** Nī ngaa huin ruhua né' gui'yaj né' gaquin', nī si ga'ue gataj né' sisi Yan'anj 'yaj, nī huin ruhua né' gui'yaj né' gaquin' mánj. Daj si nī a 'ngō xico' na'uej ruhua Yan'anj gui'ya gaquin' mánj. Nī sé Yan'anj atsij si gui'yaj xi'i nī a 'ngō ni ngüi mánj. **14** Sanj ngaa huin ruhua né' gui'yaj xi'i né', nī hué man'an niman né' huin si digya' yun'unj man'an né' si gui'yaj xi'i né' aj. **15** Nī ngaa dagahuin né' si huin quij ruhua né', nī gaquin' huin si 'yaj né'. Nī ngaa gahuin nico gaquin' 'yaj né', nī guere' niman né' gahui' né' aj.

**16** Nī si guxuman ruhua a ni é re' 'ngō nuguan' digya' yun'unj huin ni é re' jnān nga xica'uī 'i ruhuāj. **17** Daj si daran' rasun sa' nga daran' nuguan' 'ueé 'nā' xata' rīqui chrej né' Yan'anj rian né'. Nī Yan'anj gui'yaj daran' si xiguin mán xata'. Nī nitaj si naduna si ani ruhua Yan'anj mánj. Daj si 'ngō hua ruhuaj. **18** Nī garan' ruhua Yan'anj si nahuin nāca niman né' gui'yaj nuguan' xānga'. Nī gahuin né' da'nīj Yan'anj anj. Nī daj rún' huin sixāhua' scanij daran' si gui'yaj Yan'anj, hué daj gahuin né', gui'yaj Yan'anj anj.

## Hacedores de la palabra

**19** Nanun ruhua ni é re' nuguan' nan huin ni é re' jnān nga xica'uī 'i ruhuāj. Gui'yaj fuerza ni é re' sisi gunun sa' ni é re' si a'mi ni dugüi' ni é re'. Nī ga'mi nanaj ni é re' nej. Nī si ga'man yoō ruhua ni é re' nej mánj.

**20** Daj si ngaa a'man ruhua né', nī si ga'ue gui'yaj sa' né' daj rún' huin ruhua Yan'anj si gui'yaj né' mánj. **21** Hué dan nī dūna ni é re' daran' ni nuguan' nitaj si sa' hua nga ni nuguan' quij hua nej. Nī nāgui'yaj lij ni é re' man'an ni é re' xi'í si ga'ue gara xina ni é re' nga nuguan' rīqui Yan'anj nun chruhua niman ni é re'. Daj si ga'ue ganani ni é re', gui'yaj nuguan' da aj. **22** Nī hua niān si dagahuin né' si ataj nuguan' daj. Nī si gunun yun né' mánj. Daj si ngaa unun yun né', nī digya' yun'unj né' man'an né' aj. **23** Nī daj rún' huin 'ngō nnee gu'ndi', nī hué daj huin si-nuguan' Yan'anj. Nī tsínj unun yun si ataj nuguan' daj, nī na'ue dagahuin sij, ngaa nī 'yaj si daj rún' 'yaj 'ngō tsínj ngaa ni'yaj sī' rian sī' rian 'ngō nnee gu'ndi'. **24** Nī ni'yaj sij rian sij. Sanj ngaa nānicaj sij gan'anj sij, nī 'ngō guini'yun ruhua sij daj hua rian sij. **25** Sanj tsínj dagahuin sisi ataj si-nuguan' Yan'anj, nī hua niā' ruhua sij nga si-chrej sij, gui'yaj Yan'anj. Daj si ni'yaj sa' sij si ataj nīca ley sa' da aj. Nī gahuin nīca ruhua sij nga nuguan' daj. Nī sé si gunun yun sij nga nuguan' da mánj. Nī nun guini'yun ruhua sij mánj. Sanj dagahuin sij si ataj nuguan' daj. Nī nuguan' daj huin ley 'yaj si gahuin ní'nij rian né'.

<sup>26</sup> Ngaa ani ruhua 'ngō tsínj daj sisí nico' sij Yan'anj ngaa nitaj si hua cuidado sij ngā si a'mi sij rian dugüi' sij, nī a'mi yun sij sisí nico' sij Yan'anj anj. Nī digya' yun'unj sij man'an sij aj. <sup>27</sup> Nī sisí huin ruhua né' guñi-co' yya né' Yan'anj huin chrej né', nī hua nīan sisí chraçuij né' ni tsin' niqui ngā ni ngüi mmij ran' sayun. Nī sī gani ruhua né' ngā gaquin' man chruhua xungüi nan mánj.

### Amonestación contra la parcialidad

**2** Guxuman ruhua ni é re' nī'yaj ni é re' Jesucristo huin sij Señor nicaj sun rian né'. Nī hua 'ueé rian sij. Nī sī gani ruhua ni é re' sisí hua sa' doj 'ngō tsínj daj, daj ngā ango tsínj huin ni é re' jnān ngā xica'ui. <sup>2</sup> Guñ'yó' cuenta sisí nahuin yu' ni é re', nī atuj 'ngō tsínj xuru'ue rian man ni é re'. Nī nun ra'a sij 'ngō se'ej huin oro. Nī nun sij atsij sa'. Nī hué daj atuj 'ngō tsínj niqui rian man ni é re'. Nī nun sij atsij re'e. <sup>3</sup> Si ruhua nī gahuin nīa' ruhua ni é re' ngā tsínj nun atsij sa' daj. Nī gataj ni é re' gunun sij: "Gane re' yu'uj nan huin 'ngō yu'uj hua sa'." Nī gataj ni é re' gunun tsínj niqui daj: "Guñiquin' gaya re' yu'uj man." Asj: "Gane re' xi'í dacój ni únj." Gataj ni é re'. <sup>4</sup> Sanī sisí hué daj 'yaj á re', nī 'yaj á re' sisí sa' doj huin tsínj xuru'ue rian tsínj niqui. Nī 'ngō güesi ani quij ruhua huin ni é re' nej aj.

<sup>5</sup> Nani chraquij a ni é re' nuguan' ga'mī huin ni é re' jnān ngā xica'ui 'i ruhuāj: Yan'anj nacui ni ngüi niqui man chruhua xungüi nan sisí guxuman 'ueé ruhua ni sij nī'yaj ni sij Yan'anj. Nī riqui Yan'anj sisí gane ni sij rian nicaj sun Yan'anj. Daj si hué daj gataj yya Yan'anj rian ni ngüi 'i ruhua ni'yaj man'an Yan'anj anj. <sup>6</sup> Sanī guiri' ni ngüi niqui si-na'aj, 'yaj ni é re'. Sé si xanga' sisí ducu a'nin' sun ni tsínj xuru'ue rian ni é re' mí'. Nī sé si xanga' sisí hué ni sij anucua ni é re' gan'anj ni é re' rian ni tsínj nicaj sun mí'. <sup>7</sup> Nī sé ni sij huin ni tsínj a'mi quij xi'í si-xugüi Cristo mí'. Nī hua 'ueé si-xugüi Cristo aj. Nī xi'í si-xugüi Cristo gata' nnee ni é re' aj.

<sup>8</sup> Hué dan nī sisí xanga' dagahuin né' si-ley Moisés huin nuguan' nun rian si-nuguan' Yan'anj, nī dugu'naj 'yaj né'. Daj si ley daj ataj: "Gahuin 'i ruhua né' guñi'i né' ni dugüi' né' daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' man'an né'." <sup>9</sup> Sanī sisí a'mi sa' ni é re' rian ni tsínj xuru'ue ngaa nun a'mi sa' ni é re' rian ni tsínj niqui, nī da'ui ni é re' gaquin' xi'í si nun dagahuin ni é re' rian si-ley Yan'anj anj. <sup>10</sup> Sisí dagahuin 'ngō tsínj daj daran' si ataj si-ley Yan'anj, nī sisí hua urin nuguan' sī ga'uej ruhua sij dagahuin sij, ngaa nī rún' huin sisí da'ui sij gaquin' xi'í daran' ley da aj. <sup>11</sup> Daj si gataj Yan'anj: "Sī ga'mi né' ngā nicā dugüi' né'." Nī gataj ruhua' yún Yan'anj: "Sī dagahui' né' dugüi' né' mánj." Daj gataj Yan'anj. Yyaj nī sisí nitaj si a'mí re' ngā nicā dugüi' re', sanī dagahuí' re' dugüi' re', nī da'uí re' gaquin'. <sup>12</sup> Xi'í daj ga cuidado né' si ga'mi sa' né', nī guñ'yaj sa' né'. Daj si ngaa ga-nahuij xungüi nan, nī nagui'yaj yya Yan'anj ngā né' daj rún' gataj si-nuguan' Cristo aj. <sup>13</sup> Daj si sisí nitaj si huin 'i ruhua 'ngō tsínj daj ni'yaj sij dugüi' sij, nī sī nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya tsínj daj güi nagui'yaj yya Yan'anj

ngā si-gaquin' ni ngüi. Sanī tsínj huin 'i ruhua ni'ya dugüi' sij, nī guñ'yaj sa' Yan'anj ngā sij aj.

### La fe sin obras es muerta

<sup>14</sup> Gunun ni é re' si ga'mī huin ni é re' jnān ngā xica'ui. Sisí ataj né' sisí xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj ngaa nun guñ'yaj sa' né' ngā dugüi' né', nī nitaj si ní'yanj si-nuguan' né' mánj. Sī ga'ue nācaj Yan'anj ni tsínj ataj yun sisí xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj mánj. <sup>15</sup> Guñ'yó' cuenta sisí hua 'ngō jnān né', 'ngō xica'uij né' achin si-gan', nī achin si xa sij ya'yoj. <sup>16</sup> Nī sisí gataj gō'ngo né' rian tsínj niqui daj: "Güij nan' re'. Nī gahuin din'inj ruhuá re' aj. Nī nācaj re' retó re' neque re', nī xa re' daj garan' ruhuá re'." Sisí hué daj gataj né' ngaa nun ga'ui' né' si ní'yanj nnee cúj tsínj niqui daj, nī nitaj si ní'yanj si-nuguan' né' mánj. <sup>17</sup> Nī hué ducuánj daj huin sisí ataj né' sisí xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, nī nitaj si 'yaj sa' né', ngaa nī nitaj si ní'yanj si-nuguan' né' mánj.

<sup>18</sup> Si ruhua nī gataj 'ngō ni é re' gunünj: "Xuman ruhua man'an re' ni'yáj re' Yan'anj. Sanī man'ānj, nī 'yaj sa'āj." Si ruhua nī hué daj gataj 'ngō ni é re' gunünj. Asa' ga'ue xācaj ni ngüi cuenta sisí xuman ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj sisí nitaj si 'yaj sa' re' únj. Sanī guñi'i ni ngüi sisí xuman ruhuāj ni'yā Yan'anj xi'í si 'yaj sa'āj. <sup>19</sup> Nī dugu'naj 'yáj re' si xuman ruhuá re' sisí hua urin Yan'anj. Sanī hué guē daj xuman ruhua ni nanē xi'i nej. Nī dri'i ni nanē xi'i, 'yaj nuguan' daj xi'í si xu'ui' ni sij. <sup>20</sup> Tsínj nī'yun huín re'. Ga'ue digyānj rián re' sisí nitaj si ní'yanj si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj ngaa nitaj si 'yaj sa' né'. <sup>21</sup> Asij ná nī gataj Yan'anj rian xi né' tsínj gu'naj Abraham sisí gahuin sa' niman sij rian Yan'anj xi'í si ga'uej ruhua sij dagahui' sij da'nij sij Isaac rian altar ga'ui' sij da'nij sij rian Yan'anj. <sup>22</sup> Ga'ue guñi'i re' sisí xi'í si guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj, ngaa nī guñ'yaj sa' sij. Nī xi'í si guñ'yaj sa' sij, nī gahuin sij 'ngō tsínj guxuman sa' ruhua ni'yaj Yan'anj nej aj. <sup>23</sup> Ngaa nī gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj: "Guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj anj. Xi'í daj nī gataj Yan'anj sisí hua nīca niman Abraham." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj. Nī gataj ni sij sisí hué Abraham huin tsínj nicaj dugüi' ngā Yan'anj anj.

<sup>24</sup> Yyaj nī ni'i ni é re' sisí sé urin si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, 'yaj si gataj Yan'anj si hua nīca niman né' mánj. Sanī hua nīan sisí guñ'yaj sa' né' nej. <sup>25</sup> Nī hué daj gahuin ngā yun'unj gu'naj Rahab asij ná huin unj 'ngō yun'unj xāna gachéj man'an. Nī gataj Yan'anj sisí hua nīca niman unj xi'í si guñ'yaj sa' unj. Daj si guñ'yaj unj sinduj rian nungüej tsínj naga'naj daj gatúj nungüej sí' ducuá unj, guñ'yaj unj ngaa nano' ni sij nungüej sí'. Nī ga'nij unj nungüej tsínj daj nan' nungüej sij ducuá nungüej sij ango chrej aj. <sup>26</sup> Hué dan nī sisí nitaj si nun nanē niman né', nī rún' huin 'ngō ní-man huin nnee cúj né'. Nī da'nga' daj huin né' sisí ataj né' si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, sanī nitaj si 'yaj sa' né' mánj.

### La lengua

**3** Nun hua sa'aj sisi ga'i ni é re' gahuin ruhua di-gyán nuguan' scanij ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Daj si hua ni'i ni únj sisi nun digyán sa' ni únj, ni gahuin ni únj nico castigo daj nga ango tsínj. <sup>2</sup> Daran' né' achej ruhua. Ni sisi niganj a'mi sa' 'ngo tsínj daj, ni hué sij huin 'ngo tsínj sa' nin'. Ni ga'ue dugumi sa' sij nin' nnee cúj sij nej. <sup>3</sup> Ni ngaa a'nij né' gaga' gunun du'ua guayo sisi si gahuin yan'anj xuj, ni ga'ue danicaj né' xuj daj garan' ruhua né' gache xuj. <sup>4</sup> Ni guini'yaj ni é re' daj 'yaj 'ngo riq xachij achéj rian nnee. Ni nunj si xachij nin' ruhua riq daj, ni nucuaj nin' ruhua chráj ra'a nané rianj, sanj ga'ue danicaj tsínj ducuaj riq daj rian ruguechra' le'ej nun chruhua nnee. Ni hué daj ga'nij sij riq gan'an ne' garan' ruhua sij. <sup>5</sup> Ni hué daj huin nga du'ua né' nej. Urin xico' hua du'ua né' rian nin' gachra' nnee cúj né'. Sanj nahuin nico nuguan' a'mi nne né' xi'f né', 'yaj du'ua né'. Ni ni' né' sisi ga'ue gaca nico quij gui'yaj 'ngo yan'an le'ej. <sup>6</sup> Ni rún' huin yan'an le'ej daj huin nuguan' a'mi du'ua né'. Ni daj rún' hua nin' xi'i man chruhua xungüi nan, ni hué daj hua du'ua né' nej. Ni du'ua né' 'yaj sisi gahuin quij nin' nnee cúj né'. Ni chran' yun'unj du'ua né' daran' chrej achéj né' xi'f si sichre 'yaj sisi a'mi né' nuguan' xi'i aj. <sup>7</sup> Ga'ue gahuin ni daran' rian ni xucu mán riqui quij, gui'yaj ni ngüi. Ni ga'ue gahuin ni xataj nej, xucuáj nej, nga ango ni xucu man chruhua nnee yan'anj nej. Ni daran' ni xucu daj gahuin ni, gui'yaj ni ngüi. <sup>8</sup> Sanj ni a 'ngo né' si ga'ue gui'yaj sisi gahuin ni du'ua né'. Daj si du'ua né' huin 'ngo si quij. Ni si ga'ue gahuin ni du'ua né' mánj. Ni daj rún' ahui' ni ngüi, 'yaj veneno, ni hué daj 'yaj du'ua né'. <sup>9</sup> Ni a'mi sa' du'ua né' xi'f Yan'anj huin chrej né'. Sanj a'mi quij du'ua né' xi'f ni ngüi. Ni daj rún' hua man'an Yan'anj, ni hué daj gui'yaj Yan'anj ni ngüi aj. <sup>10</sup> Hué du'ó' ahui nuguan'an nuguan' sa' nga nuguan' quij. Ni nitaj si hua sa' si hué daj 'yaj né' huin ni é re' jnān nga xica'uī. <sup>11</sup> Si ga'ue gahui nnee sa' nga nnee quij urin yu'uj mánj. <sup>12</sup> Ango nuguan' huin sisi si ga'ue gayu aceituna chra' 'ngo chrun higo mánj. Ni si ga'ue gayu higo chra' 'ngo coj ayu uva mánj. Ni si ga'ue gahui nnee sa' nga nnee 'nin' urin yu'uj mánj.

### La sabiduría de lo alto

<sup>13</sup> Ni sisi hua 'ngo tsínj ni'i sa' scanij ni é re', ni huin chrun sij, ruhua sij, ngaa ni da'ui sij digyan sij rian dugüi' sij sisi chrun yya sij xi'f chrej sa' chéj sij. Hué dan ni xacaj dugüi' sij cuenta sisi 'yaj sa' sij xi'f si ni'i sa' yya sij, ni sé 'ngo tsínj huin achij, ruhua sij mánj. <sup>14</sup> Sanj sisi huin xicoj ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re', ni huin ruhua ni é re' sisi gahuin rian ni é re', ngaa ni si ga'mi nne ni é re' xi'f ni é re' mánj. Daj si sisi hué daj 'yaj ni é re', ni sé tsínj ni'i sa' huin ni é re' mánj. <sup>15</sup> Daj si sé rian Yan'anj 'na' nuguan' 'yaj si huin xicoj ruhua né' mánj. Sanj nuguan' daj 'na' rian ni tsínj man chruhua xungüi nan anj. Ni huin nuguan' ahui ni-

man né' xi'f si unun né' si-nuguan' sichre aj. <sup>16</sup> Daj si ngaa huin xicoj ruhua ni ngüi, ni ngaa huin ruhua ni sij sisi gahuin rian ni sij, ni ngaa hué daj 'yaj ni sij, ni unun' ni sij nga dugüi' ni sij, ni na'ue guiman sa' ni sij xi'f ni gaquin' xi'i 'yaj ni sij. <sup>17</sup> Sanj ni tsínj ni'i sa', 'yaj nuguan' 'na' rian Yan'anj, 'ngo hua sa' niman ni sij. Ni nitaj si dugunun' ni sij ni ngüi mánj. Ni a'mi sa' ni sij. Ni a'nin' ruhua ni sij nej. Ni hué daj nahuin 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij dugüi' ni sij. Ni 'ngo 'yaj sa' ni sij rian daran' ni ngüi. Ni huin yya ruhua ni sij xi'f si-chrej Yan'anj anj. Ni nitaj si digya' yun'unj ni sij mánj. <sup>18</sup> Ni ni tsínj 'yaj fuerza sisi gane din'inj ni ngüi, ni guini'i ni sij nico si sa' gui'yaj ni sij aj.

### La amistad con el mundo

**4** Ni un sin huin ni unun' ni é re', ni uda' ni é re' nga dugüi' ni é re', ruhua á re' únj. Hué daj 'yaj ni é re' xi'f si huin quij ruhua ni é re' ga'i nuguan'. Ni unun' ni nuguan' daj chruhua niman ni é re'. <sup>2</sup> Huin ruhua á re' sisi ga rasun rian án re'. Sanj na'ue guiri' ni é re' si huin ruhua ni é re'. Ni dagahui' a ni é re' nej. Ni huin xicoj ruhua ni é re' nga si'yaj dugüi' ni é re'. Sanj na'ue guiri' a ni é re'. Ngaa ni unun' ni é re', ni uda' ni é re' nga ni dugüi' ni é re'. <sup>3</sup> Ni sisi achínj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj, sanj nun guiri' ni é re' xi'f si nun hua sa' nuguan' achínj ni é re' rian Yan'anj. Maan si huin ruhua ni é re' si gahuin sa' man'an án re' chruhua xungüi nan, gui'yaj Yan'anj anj.

<sup>4</sup> Daj rún' 'yaj tsínj atoj nga nica dugüi' sij, ni da'nga' daj 'yaj ni é re'. Nun ni'i ni é re' sisi ngaa xacaj ni é re' si-chrej ni tsínj man chruhua xungüi nan, ni unun' ni é re' nga Yan'anj mí'. Daran' ni tsínj huin ruhua gache si-chrej xungüi nan, ni unun' ni sij nga Yan'anj. <sup>5</sup> Ni a'mi yun si-nuguan' Yan'anj, ruhua á re' únj. Sé daj huin mánj. Ni gataj nuguan' daj: "Gui'yaj Yan'anj sisi nne Espíritu Santo niman né'. Ni nin' ruhua huin ruhua Espíritu Santo sisi guinico' né' urin Yan'anj anj." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>6</sup> Sanj doj 'yaj Yan'anj sinduj xi'f né'. Xi'f daj gataj si-nuguan' Yan'anj: "Unun' Yan'anj nga ni tsínj ani ruhua sisi tsínj sa' huin ni sij. Sanj 'yaj Yan'anj sinduj rian ni tsínj ani ruhua sisi sé tsínj huin rian huin ni sij mánj." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>7</sup> Xi'f daj dagahuin ni é re' si ataj Yan'anj. Sanj gui'yaj á re' sisi so'lo a ni é re' rian sichre. Ngaa ni gunanj sichre rian ni é re' aj. <sup>8</sup> Gahuin nichrun' ni é re' rian Yan'anj. Ngaa ni gahuin nichrun' Yan'anj rian ni é re' nej. Nagui'yaj sa' ni é re' man'an ni é re' huin ni é re' ni tsínj 'yaj gaquin'. Ni gui'yaj ni é re' si gahuin sa' niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj ani huji ruhua ni'yaj Yan'anj anj. <sup>9</sup> Nani ruhua ni é re' xi'f si-gaquin' ni é re'. Ni si ga nia' ruhua á re' ga'nga' á re' mánj. Sanj gui'yaj á re' si nani ruhua á re' gaco ni é re' aj. <sup>10</sup> Gui'yaj ni é re' si gahuin ni é re' daj rún' huin 'ngo lij rian Señor. Ngaa ni gahuin rian ni é re', gui'yaj Señor aj.

### Juzgando al hermano

<sup>11</sup> Nĩ sĩ nani ni é re' cuento nne xi'í ni dugüi' ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Daj si tsínj a'mi quij xi'í jnānj sij, nĩ a'mi quij sij xi'í si-ley Yan'anj nej. Nĩ 'yaj sij sīsĩ huin achij sij daj nga si-ley Yan'anj. Nĩ nitaj si 'yaj sij si ataj ley daj mánj. <sup>12</sup> Urin Yan'anj huin si riqui ley daj rian né'. Nĩ urin Yan'anj huin si gataj un tsínj ganani, nĩ un tsínj ga ni'ya. Nĩ un sin huín re' sīsĩ utá' re' gaquin' dugüí' re', ruhuá re' únj.

### No os gloriéis del día de mañana

<sup>13</sup> Yyaj nĩ gunun ni é re' si ga'mĩ huin ni é re' nĩ tsínj ataj: "Yyaj, asĩ a'yoj, nĩ gan'anj ni únj 'ngo xuman' daj. Nĩ guĩman ni únj 'ngo yo'. Nĩ guĩran únj ni rasun na-du'ue únj. Nĩ guĩ'yaj gana únj san'anj yu'uj daj", ataj ni é re'. <sup>14</sup> Nĩ hué daj a'mi ni é re' ngaa nun ni'ni ni é re' nunj si guĩran' ni é re' a'yoj. Rún' huin 'ngo nga ngaa nasĩ 'ngo hora le, nĩ ná nĩ utinj da'nga' daj huin ni é re' aj. <sup>15</sup> Xi'í daj nĩ hua nian si gataj ni é re': "Sīsĩ huin ruhua Señor, nĩ ga'ue ga ni'na' ni únj gane ni únj. Nĩ guĩ'yaj sun ni únj un sun gahuin." Hué daj gataj ni é re'. <sup>16</sup> Sanĩ a'mi nne ni é re' nga si guĩ'yaj ni é re'. Nĩ sé si hua sa' si hué daj a'mi nne ni é re' mánj. <sup>17</sup> Sīsĩ ni'ni né' guĩ'yaj sa' né', nĩ da'ui né' gaquin' sīsĩ na'uej ruhua né' guĩ'yaj sa' né'.

### Contra los ricos opresores

**5** Gunun ni é re' huin ni é re' tsínj xuru'ue. Gaco ni é re', nĩ gaguaj ni é re' xi'í sayun ga'na' guĩran' ni é re' aj. <sup>2</sup> Guchru si'yaj ni é re'. Nĩ xa xucu le si-gan' ni é re' nej. <sup>3</sup> Nĩ xa daquinj yo si-san'anj ni é re' huin oro nga plata. Nĩ hué daquinj yo daj gahuin 'ngo da'nga' digyán daj hua si-gaquin' ni é re'. Nĩ daj rún' xa daquinj yo si-san'anj ni é re', nĩ hué daj guĩran' ni é re' sayun ngaa gaca á re', guĩ'yaj yan'an. Da' nata' xiráj dugüi' si'yaj ni é re' mánj. Nĩ hué daj 'yaj ni é re' yyaj ngaa ruhua guĩsij güi ganahuij xungüi nan. <sup>4</sup> Nĩ nan acaj Yan'anj cuenta sīsĩ digya' yun'unj ni é re' nun naru'ue ni é re' rian ni tsínj ri xina ni é re' aj. Nĩ hua gunun Yan'anj sīsĩ aco ni sij xi'í si nun naru'ue ni é re' du'ue ni sij. Nĩ nĩn' ruhua huin achij Yan'anj xata'. <sup>5</sup> Chruhua xungüi nan, nĩ hua niá' ruhua ni é re' nga daran' rasun sa' man rian ni é re'. Nĩ namij ni é re' daj rún' namij xucu ngaa sīj güi dagahui' ni sij xucu namij daj xa ni sij. <sup>6</sup> Xi'í si digya' yun'unj ni é re' ni tsínj niqui daj, nĩ gahui' ni sij ngaa nitaj si da'ui ni sij gaquin', guĩ'yaj ni é re'. Nĩ sé si chran' ni sij ni é re' mánj.

### Sed pacientes y orad

<sup>7</sup> Xi'í daj gana'uij sa' ni é re' da güi ga'na' Señor huin ni é re' jnān nga xica'uī. Nĩ'yaj ni é re' daj ana'uij 'ngo tsínj si guĩri sij tan' ngaa gachij xina sij. Daj si ana'uij sa' sij si ga'ui' guman. Xi'í daj nĩ gahui sa' xina sij,

ruhua sij. <sup>8</sup> Nĩ hué daj guē gana'uij ni é re' nej. Nĩ gahuin nica ruhua ni é re' nga si-chrej Señor xi'í si doj hua, nĩ ga'na' Señor. <sup>9</sup> Sij ga'mi huĩ ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Ngaa nĩ sīj gahuin castigo ni é re', guĩ'yaj Señor mánj. Daj si doj hua, nĩ ga'na' Señor nāguĩ'yaj yya sij nga né'. <sup>10</sup> Xacaj ni é re' cuenta daj gunucuaaj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná ngaa guiran' ni sij sayun xi'í si ga'mi ni sij si-xugüi Señor. Nĩ daj rún' guĩ'yaj ni sij, nĩ hué daj guĩ'yaj ni é re' nej. <sup>11</sup> Nĩ ataj né' sīsĩ hua niá' ruhua ni tsínj gunucuaaj sa' ni sayun. Nĩ hua gunun ni é re' daj gunucuaaj sa' tsínj gu'naj Job sayun guiran' sí'. Nĩ hua guini'i ni é re' daj guĩ'yaj sa' Señor nga sí' ngaa ganahuij sayun guiran' sí'. Daj si nahuin 'i ruhua Señor ni'yaj sij né'. Nĩ nani yaco ruhua sij ni'yaj sij né' nej.

<sup>12</sup> Hué dan nĩ nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nico doj huin ni é re' jnān nga xica'uī. Nĩ sīj guta' nica yya ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Hua 'ngo tsínj ataj sīsĩ ni'i xata'. Nĩ hua ango tsínj ataj sīsĩ ni'i yo'ój. Nĩ hua ángo tsínj ataj sīsĩ hua 'ngo ni rasun ni'i. Sanĩ sīj guĩ'yaj ni é re' daj mánj. Maan si gataj ni é re' sīsĩ ga'ue sīsĩ sīj ga'ue. Ngaa nĩ sīj gahuin castigo ni é re', guĩ'yaj Yan'anj mánj.

<sup>13</sup> Hua 'ngo dugüi' ni é re' tsínj ran' sayun scanij ni é re' ní'. Ngaa nĩ gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj anj. Hua 'ngo dugüi' ni é re' tsínj hua niá' ruhua scanij ni é re' ní'. Ngaa nĩ gara sij chra' rian Yan'anj anj. <sup>14</sup> Nĩ hua 'ngo dugüi' ni é re' tsínj a'nan' scanij ni é re' ní'. Ngaa nĩ gaquinj sij ni tsínj huin achij scanij ni tsínj nico' Yan'anj ga'na' ni sí' gachinj jni'yaj ni sí' rian Yan'anj xi'í sij. Nĩ guta' ni sí' doj guisiti rian tsínj a'nan' daj nga si-xugüi Señor. <sup>15</sup> Nĩ sīsĩ xuman yya ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, ngaa nĩ ganahuin tsínj a'nan' daj, guĩ'yaj Yan'anj. Nĩ nāchica tsínj daj, guĩ'yaj Señor. Nĩ sīsĩ guĩ'yaj sij gaquin', nĩ guĩnicaj Señor niman nico xi'í gaquin' guĩ'yaj sij aj. <sup>16</sup> Xi'í daj nata' go'ngo né' gaquin' guĩ'yaj né' rian ni dugüi' né'. Nĩ gachinj jni'yaj go'ngo né' rian Yan'anj xi'í ni dugüi' né' sīsĩ nāhuin sa' ni é re'. Nĩ ngaa achínj jni'yaj 'ngo tsínj hua nica niman rian Yan'anj, nĩ gunun yya Yan'anj si achínj jni'yaj sij. Nĩ guĩ'yaj Yan'anj daj rún' gachínj jni'yaj sij aj. <sup>17</sup> Nĩ daj rún' hua man'an né', nĩ hué daj hua tsínj gu'naj Elías gane sí' asij ná. Nĩ ngaa nĩn' ruhua gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj sīsĩ sīj gaman', ngaa nĩ guisij hua'nij yo' danéj nun gaman' xánj sij, guĩ'yaj Yan'anj anj. <sup>18</sup> Nĩ ngaa gachínj jni'yaj ruhua' yún sij rian Yan'anj, ngaa nĩ gaman' ruhua' yún, guĩ'yaj Yan'anj. Ngaa nĩ guiri' ni tsínj xánj sij si xa ni sij aj.

<sup>19</sup> Gunun ni é re' si ga'mĩ huin ni é re' jnān nga xica'uī. Sīsĩ xacaj 'ngo dugüi' ni é re' chrej sé huin chrej xanga', nĩ nānicaj ruhua' yún ruhua sij, guĩ'yaj ango dugüi' ni é re', <sup>20</sup> ngaa nĩ guini'i ni é re' sīsĩ un tsínj 'yaj sīsĩ nānicaj ruhua sij xi'í si-gaquin' sij, nĩ nācaj sij tsínj gahuin castigo daj. Nĩ guiránj sij rian nico gaquin'.



# 1 Pedro

## Salutación

**1** Huēj huin Pedro tsínj huin apóstol. Nī gunē Jesucristo man'ānj sisī gan'anj gā'mī rian ni ngūi xi'í sij. Nī a'nī yanj carta nan huaj rian ni é re' huin ni é re' ni tsínj nico' Yan'anj gan'anj gane ango yu'uj. Nī gaxa'nī ni é re' estado Ponto ngā estado Galacia nej, estado Capadocia nej, estado Asia nej, estado Bitinia nej. <sup>2</sup> Nī Yan'anj huin chré'. Nī asij ná nacui Yan'anj ni é re'. Daj si hua ni'i Yan'anj sisī guinico' a ni é re' Yan'anj, guiyaj Espiritu Santo. Nī nāgui'yaj sá' Espiritu Santo niman ni é re'. Nī huin ruhua Yan'anj sisī dagahuin ni é re' rian Jesucristo. Nī huin ruhua Yan'anj sisī nā'nin' tun Jesucristo niman ni é re' huin tun gayanj sí' ngaa gahui' sí' xi'í né'. Nī huin ruhua man'ānj sisī guiyaj Yan'anj nico sinduj rian ni é re'. Nī 'ngo gāhuin din'inj ruhua ni é re', guiyaj Yan'anj, ruhuāj aj.

## Una esperanza viva

<sup>3</sup> Gā'mi sá' né' rian Yan'anj huin chrej Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Xi'í si nīn' ruhua nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya né', nī guiyaj Yan'anj si ga'nga nāca ruhua' yún né'. Nī hué daj gahuin xi'í si ganá'nij Jesucristo scanij ni níman. Xi'í daj nī ana'uij né' sisī guiyaj sá' Yan'anj ngā né'. <sup>4</sup> Ngaa nī nāhuin ra'a ni é re' ni rasun nara sá' Yan'anj xata' huin ni rasun sī ga'ue gūchru. Nī huin ni rasun sī ga'ue guitinj. Nī huin ni rasun sī ga'ue gūchri. <sup>5</sup> Nī xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj, nī dugumi Yan'anj ni é re' ngā si-fuerza sij. Nī dugumi Yan'anj ni é re' da güi nācaj nīn' Yan'anj ni é re'. Daj si ni'i né' si ganacaj Yan'anj né' güi ganahuij xungüi nan anj.

<sup>6</sup> Xi'í nuguan' daj nī gahuin niā' ruhua á re' nūnj si doj guē güi guiran' ni é re' ga'lī rian sayun si ruhuaj. <sup>7</sup> Nī sayun daj digyán sisī xānga' xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Ngaa nī guiyó' cuenta daj 'yaj ni sij ngā gaga' oro. Nī gā ni'ya oro daj ngā xungüi nan. Nī 'nīj ni sij oro daj rian yan'an xācaj ni sij cuenta sisī sī nagune. Nī sisī sī nagune, nī hué oro daj huin oro sá'. Nī hué daj 'yaj Yan'anj ngā ni é re' ngaa ran' ni é re' sayun. Nī sisī xānga' xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj ngaa guisij guiran' ni é re' sayun, ngaa nī gā'mi sá' ni ngūi xi'í Yan'anj güi nānicaj Jesucristo gā'na' sij. Nī guinun yan'anj ni ngūi Yan'anj güi daj nej aj.

<sup>8</sup> Nī nūnj si nun guini'i ni é re' rian Jesucristo, sanī 'lī ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' sij. Nī nūnj si nun ni'i ni é re' rian sij yyaj, sanī xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' sij. Nī ducu huin niā' ruhua ni é re'. Nī dā' na'ue gāco'

du'ua ni é re' nāta' ni é re' nuguan' huin niā' ruhua ni é re' xi'í Jesucristo, 'yaj Yan'anj anj. <sup>9</sup> Nī xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj, nī ganacaj Yan'anj niman ni é re' aj.

<sup>10</sup> Asij ná nī nīn' ruhua diguiyun ni tsínj ga'mi sinuguan' Yan'anj xi'í nuguan' gataj sisī ganacaj Yan'anj ni é re'. Daj si huin ruhua ni sij guini'i ni sij daj hua sinduj guiyaj Yan'anj ngā ni ngūi. <sup>11</sup> Nī hua ga'nīj Cristo si-Espiritu man'an sij chruhua niman ni sij. Nī digyán sini Cristo rian ni sij daj guiran' sí' sayun. Nī digyán Cristo daj gāhuin 'ueé sí' ngaa ganahuij guiran' sí' sayun daj. Ngaa nī nāgui'yaj cu ni sij man'an ni sij daj hua tsínj gā'na'. Nī huin ruhua ni sij guini'i ni sij aman gā'na' tsínj daj. <sup>12</sup> Sanī digyán Yan'anj rian ni sij sisī sé xi'í ni sij huin nuguan' ga'mi ni sij mánj. Sanī nuguan' ga'mi ni sij huin güenda man'an né' yyaj. Nī daj rún' hua nuguan' ga'mi ni sij asij ná, nī hué daj hua guē nuguan' nata' ango ni tsínj gunun ni é re' yyaj. Nī ga'mi ni sij nuguan' sá' daj rian ni é re', guiyaj Espiritu Santo. Nī ga'nīj Yan'anj Espiritu Santo rian ni sij. Nī da' ni ángel huin ruhua guini'i daj hua nuguan' sá' daj.

## Llamamiento a una vida santa

<sup>13</sup> Hué dan nī gā'nij niman ni é re' guiyaj ni é re' daj rún' huin ruhua Yan'anj. Nī gā cuidado ni é re' ngā si-chrej man'an ni é re'. Nī 'ngo gāna'uij ni é re' ngā sinduj guiyaj Yan'anj ngā ni é re' ngaa nānicaj Jesucristo guini'i ni é re'. <sup>14</sup> Hué dan nī gahuin ni é re' tsínj dagahuin sá' rian Yan'anj. Nī sī gahuin quij ruhua ni é re' daj rún' guiyaj ni é re' ngaa achin guini'i ni é re' chrej sá'. <sup>15</sup> Nī hua sá' nīn' ruhua Yan'anj. Nī gaquínj Yan'anj sisī guinicaj dugüi' ni é re' ngā Yan'anj. Ngaa nī xi'í si hua sá' nīn' ruhua Yan'anj, nī da'ui ni é re' gahuin sá' ni é re' ngā daran' si-chrej ni é re' aj. <sup>16</sup> Daj si gataj sinuguan' Yan'anj: "Gāhuin sá' nīn' ruhua ni é re' xi'í si nīn' ruhua hua sá' man'ānj." Daj gataj Yan'anj anj.

<sup>17</sup> Nī sī xacaj Yan'anj cuenta daj huin achij gō'ngo né' ngaa nāgui'yaj yya Yan'anj ngā né' mánj. Nī xi'í si ataj ni é re' sisī Yan'anj huin chrej ni é re', ngaa nī guinun yan'anj ni é re' Yan'anj daran' güi nne ni é re' chruhua xungüi nan. Nī daj guiyaj né' chruhua xungüi nan, nī hué daj nāgui'yaj yya Yan'anj ngā né' güi ganahuij xungüi nan. <sup>18</sup> Nī ganacaj Yan'anj ni é re' rian chrej gachéj xi ni é re' huin 'ngo chrej nitaj si ní'yanj. Nī ni'i sá' ni é re' sisī sé san'anj oro ngā san'anj plata naru'ue Yan'anj xi'í si-gaquin' né'. Daj si gūchru san'anj plata ngā oro. <sup>19</sup> Sanī naru'ue Cristo si-tun man'an sij xi'í si-gaquin' né'. Nī du'ue nīn' ruhua si-tun man'an Cristo.

Ni daj rún' gayanj si-tun xachij 'nij hua sa' xi'í si-gaquin' ni ngüi, ni hué daj gayanj si-tun man'an Cristo nej. <sup>20</sup> Ni asij achin gui'yaj Yan'anj xungüi, ni hua ni'i Yan'anj sisi hué daj guiran' Cristo xi'í né'. Sanj xi'í si 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re', ni ga'na' renga' Cristo, gui'yaj Yan'anj yyaj huin ni güi ruhua ganahuij xungüi nan. <sup>21</sup> Ni xi'í si gui'yaj Cristo, ni xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj anj. Ni Yan'anj gui'yaj sisi ganá'nij Cristo scanij ni niman. Ni gahuin 'ueé Cristo, gui'yaj Yan'anj. Xi'í daj ni xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Ni ana'uij ni é re' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga ni é re'. <sup>22</sup> Hué dan ni gahuin sa' niman ni é re', gui'yaj Espíritu Santo. Daj si dagahuin ni é re' nuguan' xanga'. Ni gahuin sa' niman án re' sisi ga'ue gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Ngaa ni si gataj ni é re' sisi 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' dugüi' ni é re' ngaa sé si xanga'. Sanj 'ngo gahuin 'i xanga' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re' aj. <sup>23</sup> Daj si ga'nga ruhua' yún ni é re'. Ni sé chrej ni é re' nga nni ni é re' gui'yaj si ga'nga ruhua' yún ni é re' mánj. Sanj si-nuguan' Yan'anj gui'yaj si nahuin naça niman ni é re'. Ni sé nuguan' guchru huin si-nuguan' Yan'anj mánj. Sanj rún' hua 'ngo rasun hua ni'na' hua nuguan' daj. Ni ga niganj nin' nuguan' daj nej. <sup>24</sup> Xi'í daj ni gataj si-nuguan' Yan'anj:

Rún' huin coj huin daran' né'.

Ni daj rún' hua yaj, ni hué daj hua né'.

Ni daj rún' ga naço coj, ni gayu yaj chra coj, ni da'nga' daj nahuij né' nej.

<sup>25</sup> Sanj nitaj aman ganahuij si-nuguan' Señor mánj. Daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj.

Ni nuguan' nan huin nuguan' sa' ga'mi anin' únj rian ni é re'.

**2** Hué dan ni duna ni é re' si ani quij ruhua ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re' aj. Ni si digya' yun'unj ni é re' ni dugüi' ni é re' mánj. Ni si nahej ga'mi ni é re' mánj. Ni si gahui xicoj ruhua ni é re' mánj. Ni si ga'mi ni é re' nuguan' snan'anj xi'í ni dugüi' ni é re' mánj. <sup>2</sup> Ni daj rún' 'yaj 'ngo lij diyaj ga'nga ngaa na'uij si-to nni gútsi, ni hué daj gahuin ruhua ni é re' digui'yun ni é re' si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' xanga'. Ngaa ni gahuin nucuaj niman ni é re', gui'yaj nuguan' daj. Ngaa ni ducu gahui sa' ni é re', gui'yaj Yan'anj. <sup>3</sup> Daj si ni'i ni é re' sisi 'yaj sa' Señor nga né'.

### La piedra viva

<sup>4</sup> Ngaa ni gahuin nichrun' ni é re' rian Cristo. Ni daj rún' huin 'ngo yej xi hua ni'na' huin sij. Ani ruhua ni tsínj man chruhua xungüi nan sisi nitaj si ni'yanj yej daj, ni re'ej ni sij. Sanj ganacui Yan'anj yej daj. Daj si güenda Yan'anj, ni ni'yanj nin' ruhua yej daj huin Cristo. <sup>5</sup> Ni daj rún' huin yej ni'na', hué daj huin ni é re' nej. Ni duna ni é re' sisi gahuin ni é re' 'ngo hue' yej huin ducua Yan'anj. Ni daj rún' dagahuin 'ngo xi'nin' chrej rian Yan'anj, ni hué daj gahuin sa' niman ni é re' dagahuin ni é re' rian Yan'anj nej. Ni daj rún' naga'ui' ni chrej xucu sa' rian Yan'anj, ni hué daj gui'yaj sa' ni é

re' rian Yan'anj xi'í si nico' ni é re' Jesucristo. Ngaa ni garan' ruhua Yan'anj sisi 'yaj sa' ni é re'.

<sup>6</sup> Xi'í daj ni gataj si-nuguan' Yan'anj:

Ni'yaj ni é re'.

Ni gunēj 'ngo yej xxi hua sa' nin'.

Ni dugu'nunj sicúj hue' nne xuman' Sión.

Yej hua sa' daj ganacui man'anj.

Ni nin' ruhua hua sa' yej daj.

Ni yej daj huin Cristo.

Tsínj xuman ruhua ni'yaj Cristo, ni si gahuin na'aj sij mánj.

Hué daj gataj Yan'anj xi'í Cristo asij ná. <sup>7</sup> Hua sa' nin'

ruhua Cristo güenda ni é re' ni tsínj xuman ruhua

ni'yaj sij. Sanj güenda ni tsínj nitaj si xuman ruhua

ni'yaj Cristo, ni gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan'

Yan'anj:

Hué yej sa' guere'ej tsínj gui'yaj hue' gahuin yej sa'

doj dugu'nunj sicúj hue', gui'yaj Yan'anj.

Gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>8</sup> Ni:

Ni natúj ni ngüi, 'yaj yej daj.

Ni naxiru' ni sij, 'yaj yej.

Gataj ango si-nuguan' Yan'anj.

Ni naxiru' ni sij, 'yaj yej daj xi'í si na'uej ruhua ni sij

dagahuin ni sij si-nuguan' Yan'anj. Ni gani ruhua

Yan'anj asij ná sisi hué daj guiran' ni ngüi daj aj.

### El Pueblo de Dios

<sup>9</sup> Sanj hué ni é re' huin ni ngüi nacui Yan'anj anj. Ni daj rún' huin 'ngo xi'nin' chrej huin achij nun rian Yan'anj huin ni é re' nej aj. Ni gui'yaj Yan'anj sisi huin ni é re' ni ngüi hua sa' niman mán 'ngo xuman'. Ni xi'í si huin ruhua Yan'anj sisi gan'anj nata' ni é re' daj 'yaj sa' Yan'anj rian ni ngüi, ngaa ni gaquínj Yan'anj ni é re'. Ni gahuin ni é re' rian rumi'. Ni nne ni é re' rian hua sa' xiguin yan'an, gui'yaj Yan'anj. <sup>10</sup> Asij sini ni nun nico' ni é re' 'ngo xuman'. Sanj yyaj ni nico' ni é re' xánj Yan'anj. Asij sini ni nun nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Sanj yyaj ni nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re' aj.

### Vivid como siervos de Dios

<sup>11</sup> Ni 'i ruhuaj ni'yā ni é re'. Ni rún' huin tsínj 'na' ango xuman' huin né'. Daj si man né' xungüi nan. Sanj ango xungüi huin xánj né'. Ni achínj jni'yā rian ni é re' sisi si ga'nij ni é re' chrej dagahuin ni é re' nuguan' xi'i si huin ruhua nne cúj ni é re' mánj. Daj si unun' nuguan' xi'i daj nga niman né' aj. <sup>12</sup> Ni gui'yaj sa' ni é re' scanij ni tsínj nun ni'i Yan'anj anj. Ni nunj si a'mi quij ni sij xi'í ni é re' yyaj, ataj ni sij sisi 'yaj quij ni é re', sanj güi ga'na' Señor, ni ga'mi sa' ni sij xi'í Yan'anj xi'í si guini'i ni sij sisi gui'yaj sa' ni é re'.

<sup>13</sup> Xi'í si nico' ni é re' Señor, ni dagahuin ni é re' rian daran' ni tsínj nicaj sun scanij ni ngüi. Ni dagahuin a ni é re' rian rey xi'í si tsínj huin rian nin' huin sij. <sup>14</sup> Ni dagahuin a ni é re' rian ni tsínj huin gobernado. Daj si a'nij rey daj sisi gui'yaj ni sij castigo ni tsínj 'yaj quij, ni

ga'mi sa' ni sij xi'í ni tsínj 'yaj sa'. <sup>15</sup> Daj si huin ruhua Yan'anj sisi guí'yaj sa' né'. Ngaa ni ga'ue guí'yaj né' sisi dínj gahuin du'ua ni tsínj ni'yun. Ni si ga'mi ni sij nuguan' nun ni'i ni sij mánj. <sup>16</sup> Rún' huin tsínj hua ní'nij rian, ni hué daj guí'yaj né' gache né' daran' chrej sa'. Sani si ga'ue gataj né' sisi xi'í daj, ni ga'ue guí'yaj né' un gaquin' gahuin guí'yaj né', gataj né' mánj. Sani guí'yaj né' daj rún' 'yaj ni tsínj 'yaj sun rian Yan'anj anj. <sup>17</sup> Ni ga' ni'yanj ni é re' rian daran' ni ngüi. Ni gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni dagahuin sa' ni é re' rian Yan'anj. Ni guinun yan'anj ni é re' rian rey nej.

<sup>18</sup> Dagahuin sa' ni é re' huin ni é re' ni tsínj 'yaj sun rian xuru'ue. Ni sé urin rian ni xuru'ue a'mi sa', ni xuru'ue 'yaj sa' dagahuin sa' ni é re' mánj. Sani dagahuin sa' ni é re' rian ni xuru'ue a'mi huee rian ni é re' nej.

<sup>19</sup> Ni sisi guíran' 'ngo tsínj daj sayun guí'yaj xuru'ue huee daj xi'í si nico' sij Yan'anj, ni sisi a'nin' ruhua sij nga sayun daj, ngaa ni dugu'naj 'yaj sij rian Yan'anj.

<sup>20</sup> Sisi huin ni é re' castigo xi'í si da'ui ni é re' gaquin', ni nitaj nunj 'yaj sisi ga'nin' ruhua ni é re' mánj. Sani sisi a'nin' ruhua ni é re' nga sayun 'yaj ni tsínj xi'í xi'í si guí'yaj sa' ni é re', ni acaj Yan'anj cuenta daj 'yaj sa' ni é re' aj. <sup>21</sup> Ni huin ruhua Yan'anj sisi hué daj gunucua' sa' né' guíran' né' sayun. Daj si guíran' man'an Cristo sayun xi'í né'. Ni daj rún' guí'yaj sij ngaa guíran' sij sayun, ni hué ducúan' daj digyán sij daj gunucua' né' nga sayun ran' né' aj. <sup>22</sup> Ni a' 'ngo gaquin' nun guí'yaj Cristo mánj. Ni nitaj nuguan' snan'anj ga'mi du'ua sij mánj. <sup>23</sup> Ni ngaa ga'mi quij ni sij rian Cristo, ni nun ga'mi quij sí' rian ni sij mánj. Ni ngaa guíran' Cristo sayun, ni nun ga'mi huee sij rian ni ngüi mánj. Sani gataj sij daran' si-nuguan' sij rian Yan'anj. Daj si Yan'anj huin si nagui'yaj yya daran' nuguan', ruhua sij. <sup>24</sup> Hué man'an Cristo gata si-gaquin' né' ngaa gan'anj gahui' sij rian rugutsi. Ni gahui' sij xi'í né' sisi si guí'yaj né' gaquin' ga mánj. Sani ga' ni'na' né' gache né' 'ngo chrej nica. Daj si nahuin sa' niman ni é re' xi'í si guíran' xi'í Cristo.

<sup>25</sup> Ni daj rún' ga' ni'ya ni xachij ngaa nitaj tsínj dugumi, ni hué daj ga' ni'ya ni é re' asij ná. Sani yyaj ni nani-caj niman ni é re' ga'na' ni é re' rian tsínj dugumi ni é re' huin Cristo. Ni daj rún' huin 'ngo yucua' ngaa dugumi sa' sij dán sij, ni hué daj 'yaj Cristo dugumi sij niman ni é re'. Ni hué Cristo huin achij rian niman ni é re' nej.

### Deberes conyugales

**3** Hué ducúan' daj huin sisi dagahuin ni é re' rian nica ni é re' huin ni é re' ni yun'unj xana. Ngaa ni sisi nun xuman ruhua nica ni é re' ni'yaj ni sij Yan'anj, ni ga'ue nani-caj ruhua ni sij ngaa guíni'i ni sij daj 'yaj sa' ni é re'. Ni hué daj gahuin ngaa nun ga'mi ni é re' ni a' 'ngo nuguan' gunun ni sij mánj. <sup>2</sup> Daj si guíni'i ni sij sisi 'yaj sa' ni é re'. Ni hua ni'yanj ni é re' rian ni sij nej. <sup>3</sup> Si gani ruhua ni é re' sisi nagui'yaj nia' nin' ni é re' ne' chrej xe' nnee' cúj ni é re' mánj. Ni si gara nico ni é re' cúj nia' chra ni é re' sisi guíni'i ni ngüi daj sa' hua ni é re' mánj. Ni si nagui'yaj sa' nin' ni é re'

man'an án re' sisi ga sa' ni é re' nga gaga' oro nga at-sij du'ue nin' ruhua mánj. <sup>4</sup> Sani nagui'yaj sa' ni é re' chruhua niman ni é re'. Ni si guere' niman sa' ni é re' da mánj. Ni sisi gahuin sa' niman ni é re', ni ga'ue ga'mi naj ni é re'. Ni ga'ue gahuin din'inj ruhua ni é re' nej. Ni'yanj nin' ruhua ni é re' rian Yan'anj ngaa hué daj hua sa' chruhua niman ni é re' aj. <sup>5</sup> Asij ná ni hué daj guí'yaj ni ngüi xana hua sa' niman. Ni ana'uij unj sisi guí'yaj sa' Yan'anj nga unj. Ni dagahuin unj rian nica unj nej. <sup>6</sup> Ni hué daj dagahuin yun'unj gu'naj Sara si gataj nica unj Abraham. Ni gataj unj sisi Señor huin sij. Ni sisi guí'yaj sa' ni é re', ni si guxu'ui' ni é re', ngaa ni huin ni é re' da'ni xana unj.

<sup>7</sup> Ni hué ducúan' daj hua nian sisi gane sa' tsínj sno'o nga nica ni é re'. Ni xacaj ni é re' cuenta si achin rian nica ni é re' nej. Daj si nitaj si nucua' ni yun'unj xana daj rún' nucua' ni é re'. Xi'í daj guí'yaj 'ueé ni é re' nga ni yun'unj xana. Ni uyan guí'yaj Yan'anj sinduj rian ni yun'unj xana nga ni é re' sisi gane niganj daran' nica ni é re'. Xi'í daj ni guí'yaj sa' ni é re' nga nica ni é re'. Ngaa ni si chran' yun'unj 'ngo nuguan' ngaa achinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj mánj.

### Una buena conciencia

<sup>8</sup> Hué dan ni uyan ga ruhua ni é re' nga dugüi' ni é re'. Ni nani yaco ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' dugüi' ni é re'. Ni gahuin 'i ruhua ni é re' nga ni dugüi' ni é re' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni chra'cuij ni é re' ni ngüi ran' sayun. Ni si guí'yaj ni é re' si huin achij ni é re' mánj. <sup>9</sup> Ni si chran' yun'un' ni ngüi 'yaj xi'í nga mun'un' daj rún' chran' yun'unj ni sij yun'. Ni si ga'mi quij ni é re' rian ango ni sij daj rún' a'mi quij ni sij rian ni é re' mánj. Sani ga'mi sa' ni é re' rian ni sij. Daj si gaquin' Yan'anj ni é re' sisi hué daj guí'yaj á re'. Ngaa ni ga'ue nahuin ra'a ni é re' sinduj guí'yaj Yan'anj rian ni é re' aj. <sup>10</sup> Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Yun' huin ruhua gane 'ueé xungüi' nan, ni gahuin nia' ró' ni güi ga'na'.

Sani ga' cuidadú' sisi si ga'mi quí' nuguan' nne.  
Ni hué daj ga' cuidado né' sisi si ga'mi du'ua né' nuguan' snan'anj mánj.

<sup>11</sup> Duna anéj né' nuguan' quij aj.

Ni guí'yaj sa' né'.

Nano' né' si gane din'inj né' nga ni dugüi' né'.

Ni dugu'nun' né' sisi hué daj guí'yaj né' ya'yoj.

<sup>12</sup> Daj si ni'yaj Señor daj ran' ni tsínj 'yaj nica.

Ni unun Yan'anj si achinj jni'yaj ni sij rian sí'.

Sani unun' Yan'anj nga ni tsínj 'yaj gaquin'.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj.

<sup>13</sup> Ni un tsínj ga'ue chran' yun'unj ni é re' sisi niganj

huin ruhua ni é re' guí'yaj sa' ni é re' unj. <sup>14</sup> Ni sisi

guíran' ni é re' sayun xi'í si xacaj ni é re' chrej nica

achéj ni é re', sani hua 'ueé rian ni é re'. Xi'í daj ni si

guxu'ui' ni é re' rian ni ngüi mánj. Ni si guiriun ruhua

ni é re' ngaa chran' yun'unj ni sij ni é re' mánj. <sup>15</sup> Guí-

nun yan'anj niman ni é re' Cristo sisi huin sij Señor. Ni

niganj ga' chrun ruhua ni é re' ga'mi ni é re' rian ni

tsínj huin ruhua guíni'i ni nuguan' sa' ana'uij ni é re'.

Sanj ga'mi naj ni é re' rian ni sij. Ni ga ní'yanj ni é re' nej. <sup>16</sup> Ni ga cuidado ni é re' sisi si guiyaj ni é re' gaquin' mánj. Ngaa ni ngaa ga'mi quij ni sij xi'í chrej sa' chéj ni é re' nga Cristo, ni guiri' ni sij si-na'aj xi'í nuguan' quij ga'mi ni sij aj. <sup>17</sup> Sisi ga'uej ruhua Yan'anj sisi guiran' né' sayun, ni sa' huin si guiran' né' sayun xi'í si 'yaj sa' né'. Sanj nun hua sa' si guiran' né' sayun xi'í si guiyaj quij né' mánj.

<sup>18</sup> Daj si urin yun guiran' Cristo sayun gahui' sij xi'í si-gaquin' né'. Gahui' Cristo huin sij tsínj hua nica niman. Gahui' sij xi'í ni tsínj nitaj si hua nica niman huin né'. Ni hué daj guiyaj sij sisi ga'ue guisij né' rian Yan'anj. Gahui' nnee cúj sij. Sanj ganá'nij sij, ni hua ni'na' sij nga niman sij aj. <sup>19</sup> Ni gan'anj ga'mi si-nane sij rian niman ni tsínj hua gahui' nun ducuaga' rumi'. <sup>20</sup> Huin ni sij tsínj nun dagahuin si-nuguan' Yan'anj asij ná ngaa gane tsínj gu'naj Noé. Ni ngaa daj ni ga'nin' ruhua Yan'anj ni'ya ni sij da' güi guiyaj xugüi Noé rió xachij achéj rian nnee yan'anj. Ni ganani tunj gue ran' ni dugüi' sij chruhua rió daj, guiyaj nnee. <sup>21</sup> Ni hué nnee daj huin 'ngo da'nga' digyán daj gahuin ngaa ata' nnee né'. Xi'í si jnaruhui Yan'anj niman né' ngaa ata' nnee né', ni nacaj Yan'anj né'. (Sé güenda si naruhui nnee cúj né' huin ngaa ata' nnee né' mánj. Sanj xi'í si huin ruhua né' gahuin sa' niman né', ni ata' nnee né'.) Hué dan ni nacaj Yan'anj né' xi'í si ganá'nij Jesucristo scanij ni niman. <sup>22</sup> Ngaa ni gahui Jesucristo nan' sij xata' nne sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anj. Ni huin achij sij rian ni ángel nga rian ango ni si nicaj sun nej, rian ni si nucaj mán xata' nej.

#### Buenos administradores de la gracia de Dios

**4** Ngaa ni xi'í si guiran' Cristo sayun nga nnee cúj sij, ni hué daj gara xina ni é re' guiran' ni é re' sayun nej. Daj si tsínj guiran' sayun nga nnee cúj sij, ni gahuin nini sij rian gaquin'. <sup>2</sup> Ngaa ni ni güi guna rian né' chruhua xungüi nan, ni si guiyaj né' si huin ruhua nnee cúj né', guiyaj né' mánj. Sanj nahuij ruhua né' guiyaj né' si aran' ruhua Yan'anj anj. <sup>3</sup> Guisij ni yo' ngaa guiyaj ni é re' ni rasun quij daj rún' aran' ruhua ni ngüi 'na' anéj chrej. Daj si gachéj ni é re' guiyaj quij ni é re'. Ni guiyaj ni é re' si gahuin quij ruhua ni é re'. Ni guixini ni é re'. Ni guiyaj quij ni é re' ngaa guiyaj ni é re' guiyaj. Ni go'o nini' ruhua ni é re'. Ni guiyaj quij ni é re' ngaa guinico' ni é re' yan'anj guiyaj ra'a ni sij. <sup>4</sup> Yyaj ni nun ri' ruhua ni tsínj 'yaj quij daj xi'í si nun 'yaj quij gue ni é re' nga ni sij. Ni a'mi quij ni sij xi'í ni é re'. <sup>5</sup> Sanj hua nian si naga'ui' ni sij cuenta rian Yan'anj xi'í si guiyaj quij ni sij. Daj si hua niquin' chrun Yan'anj nagui'yaj yya nga ni ngüi hua ni'na' nga ni ngüi gahui'. <sup>6</sup> Xi'í daj ni guiyaj Yan'anj sisi gunun ni ngüi hua gahui' nuguan' sa'. Ngaa ni daj rún' nagui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi hua nnee cúj, ni hué daj nagui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi gahui' nej. Ni gane niganj niman ni sij daj rún' nne niganj man'an Yan'anj anj.

<sup>7</sup> Ni hua ruhua ganahuij xungüi nan. Xi'í daj ni ga achij ruhua á re' aj. Ni dugumi ni é re' si-chrej ni é re'. Ni gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj nej. <sup>8</sup> Ni ango

nuguan' nico doj huin sisi nini' ruhua gahuin 'i ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Daj si ngaa 'i ró' ni'í' dugüi', ni naránj né' rian nico gaquin'. <sup>9</sup> Ni ngaa huaj ni dugüi' ni é re' chrej, ni gaquinj ni é re' si gatü ni sij ducuá ni é re'. Ni si ga'mi huin ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re' ngaa 'na' ni sij rian án re'. <sup>10</sup> Hua nini sun riqui Yan'anj rian go'ngo né' guiyaj sun né' rian ni dugüi' né'. Ngaa ni daj rún' riqui Yan'anj sun rian né', ni hué daj guiyaj sun né' rian ni dugüi' né'. Daj si xi'í si guiyaj Yan'anj sinduj rian né', ni hua nian si guiyaj sa' né' nga sun riqui Yan'anj rian né'. <sup>11</sup> Ni sisi ga'mi 'ngo dugüi' ni é re' rian ni ngüi, ni gani ruhua sij sisi a'mi sij si-nuguan' man'an Yan'anj. Ni sisi hua 'ngo dugüi' ni é re' 'yaj sun rian ni é re', ngaa ni guiyaj sun sij nga fuerza ga'ui' Yan'anj rian sij. Ngaa ni ga'ue ga'mi sa' ni ngüi rian Yan'anj xi'í daran' si 'yaj sa' ni é re' huin ni é re' ni ngüi nico' Jesucristo. Ni hua nian si ga'mi sa' ni-ganj nini' né' rian Yan'anj. Daj si hué Yan'anj nicaj sun rian daran'anj. Amén.

#### Padeciendo como cristianos

<sup>12</sup> Ni 'i ruhuaj ni'yā ni é re'. Ni si gan'anj ruhua ni é re' xi'í sayun ga'na' rian ni é re' mánj. Daj si xi'í sayun daj, ni ga'ue xacaj á re' cuenta sisi yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Ni si gani ruhua ni é re' sisi urin ni é re' huin tsínj ran' sayun mánj. <sup>13</sup> Sanj gahuin nia' ruhua ni é re' xi'í si ran' nuguan'an ni é re' sayun nga Cristo. Ngaa ni nini' ruhua gahuin nia' ruhua ni é re' ngaa ga'-na' renga' Cristo. Ni guini'i ni ngüi sisi hua 'ueé sij. <sup>14</sup> Hua 'ueé rian ni é re' sisi a'mi quij ni ngüi xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo. Daj si nne Espiritu Santo nga ni é re'. Ni hua 'ueé rian Espiritu Santo. Xanga' ni a'mi quij ni ngüi daj xi'í Cristo. Sanj a'mi sa' ni é re' xi'í sij.

<sup>15</sup> Sanj nun hua sa' si guiran' ni é re' sayun xi'í si dagahui' ni é re' niman, asij guiyaj tu ni é re', asij guiyaj xi'i ni é re', asij diguij ni é re' si-nuguan' ango ni sij mánj. Nun hua sa' si guiyaj ni é re' ni gaquin' da mánj. <sup>16</sup> Sanj sisi guiran' ni é re' sayun xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo, ni si gahuin na'aj ni é re' mánj. Sanj ga'-mi sa' ni é re' rian Yan'anj xi'í si hué daj ran' ni é re' sayun. <sup>17</sup> Guisij güi gaxi'i Yan'anj nagui'yaj yya si-gaquin' ni ngüi nico' Yan'anj. Ni xi'í daj ran' né' sayun. Ni sisi gaxi'i sini Yan'anj nagui'yaj yya nga né', ngaa ni yun sin guiyaj Yan'anj nga ni ngüi nun dagahuin si-nuguan' Yan'anj ruhua á re' únj. Xanga' ni guiran' nico doj ni sij sayun, guiyaj Yan'anj. <sup>18</sup> Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Sisi 'i huaj ganani ni tsínj hua nica niman, ni huaj guiran' nico doj sayun ni tsínj quij hua nga ni tsínj 'yaj gaquin'. Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

<sup>19</sup> Hué dan ni ni tsínj ran' sayun daj rún' aran' ruhua Yan'anj, ni hua nian si guiyaj sa' ni sij. Ni ga'ue guxuman ruhua ni sij sisi Yan'anj dugumi sa' niman ni sij. Daj si Yan'anj guiyaj ni sij. Ni hua nica ruhua Yan'anj nga né'.

### Apacentad la grey de Dios

**5** Nĩ ango nuguan' huin 'ngõ nuguan' 'yaj fuerzāj rian ni é rē' huin ni é rē' ni tsínj huin achij scanij ni ngũj nico' Jesucristo. Daj si hué daj huin achĩ ngā ni é rē'. Nĩ huēj huin tsínj guini'i dāj guiran' Cristo sayun. Nĩ guĩnicaj dugũi'tj ngā Cristo ngaa gā'na' ruhua' yún sij. Nĩ guĩni'i xāngā' ni ngũj sisi hua 'ueé sij. <sup>2</sup> Nĩ dāj rún' dugumi sã' yucuj dán si xucu, nĩ hué daj dugumi sã' ni é rē' ni ngũj nico' Yan'anj man scanij ni é rē'. Sani sé da' fuerza dugumi ni é rē' mánj. Sani dugumi ni é rē' xi'f si hué daj aran' ruhua ni é rē' dagahuin ni é rē' rian Yan'anj. Nĩ sī gahuin ruhua ni é rē' guĩ'yaj gana ni é rē' xi'f sun 'yaj sun ni é rē' mánj. <sup>3</sup> Nĩ sī guĩ'yaj ni é rē' sisi huin ni é rē' tsínj huin achij gā'nin' ni é rē' rian ni ngũj nico' Yan'anj mánj. Sani dugun'ni' ni é rē' sisi guĩ'yaj 'ueé ni é rē' scanij ni sij. Ngaa nĩ guĩni'i ni sij dāj guĩ'yaj ni é rē'. Nĩ xācāj ni sij cuenta dāj guĩ'yaj man'an ni sij nej. <sup>4</sup> Ngaa nĩ ngaa gurugũi' Cristo tsínj huin achij nĩn' tsínj dugumi né', nĩ nāhuin ra'a né' 'ngõ gachrin corona sã' gunun chrã né'. Nĩ gā sã' né' gāne niganj né', guĩ'yaj Cristo.

<sup>5</sup> Nĩ tsínj hua lij, nĩ dagahuin ni é rē' si ataj ni tsínj huin achij. Nĩ dagahuin daran' ni é rē' si ataj gõ'ngo ni dugũi' ni é rē'. Nĩ sī gani ruhua ni é rē' sisi huin achij ni é rē' rian ni dugũi' ni é rē' mánj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Unun' Yan'anj ngā ni tsínj ani ruhua sisi huin achij ni sij.

Sani guĩ'yaj Yan'anj sinduj rian ni tsínj gā'ue guĩnico' da rucu.

Daj gataj nuguan' daj.

<sup>6</sup> Xi'f daj nĩ nāguĩ'yaj lij ni é rē' man'an ni é rē' rian Yan'anj nucaj. Hué dan nĩ ngaa garan' ruhua Yan'anj, nĩ gahuin achij ni é rē', guĩ'yaj Yan'anj anj. <sup>7</sup> Sisi hua 'n-gõ nuguan' chran' yun'unj ni é rē', nĩ gā'ue gachinj

jni'yaj ni é rē' rian Yan'anj xi'f nuguan' daj. Ngaa nĩ sī nani ruhua ni é rē' gā mánj. Daj si dugumi sã' Yan'anj ni é rē' aj.

<sup>8</sup> Nĩ dugumi sã' ni é rē' man'an ni é rē'. Nĩ guĩni'yaj sã' ni é rē'. Daj si dāj rún' aguáj sigue'ej ngaa nano' xuj si xā xuj, nĩ hué daj 'yaj sichre unun' sij ngā ni é rē'. <sup>9</sup> Sī guxuman ruhua ni é rē' nĩ'yaj ni é rē' si-nuguan' sichre mánj. Sani guxuman xāngā' ruhua ni é rē' nĩ'yaj ni é rē' si-nuguan' Yan'anj anj. Nĩ xācāj ni é rē' cuenta sisi nĩn' gāchra' chruhua xungũj nan, nĩ uyan ran' ni dugũi' ni é rē' sayun huin ni sij ni tsínj nico' Yan'anj.

<sup>10</sup> Nĩ daran' sinduj 'nã' rian Yan'anj. Nĩ hué Yan'anj gaquínj ni é rē' sisi guĩnicaj dugũi' niganj ni é rē' ngā Jesucristo. Nĩ ngaa guĩsij dāj gũi guiran' ni é rē' sayun, nĩ nāguĩ'yaj sã' Yan'anj niman ni é rē'. Nĩ gāhuin nĩca ruhua ni é rē', guĩ'yaj Yan'anj. Nĩ gāhuin yya ruhua ni é rē' ngā si-chrej Yan'anj nej. <sup>11</sup> Nĩ gā'mi sã' niganj né' rian Yan'anj. Nĩ gā'mi né' sisi nicaj Yan'anj sun rian daran'anj. Amén.

### Salutaciones finales

<sup>12</sup> Silvano huin tsínj nne nan ngāj. Nĩ arun sij dāj du'ua yanj nan a'nĩ huaj rian ni é rē'. Nĩ ani ruhuāj sisi huin sij 'ngõ tsínj dagahuin sã' rian Yan'anj. Nĩ riquĩj 'ngõ chrej rian ni é rē' sisi nuguan' nan huin 'ngõ nuguan' xāngā' huin nuguan' guĩ'yaj Yan'anj sinduj rian né'. Nĩ gahuin nĩca ruhua ni é rē' ngā nuguan' daj.

<sup>13</sup> Nĩ tsínj nico' Yan'anj man xuman' Babilonia, nĩ a'nĩj ni sij 'ngõ nuguan' huaj rian ni é rē'. Nĩ uyan ganacui Yan'anj ni sij ngā ni é rē'. Nĩ dāj rún' huin 'ngõ da'nĩ huin Marco riānj. Nĩ hué daj a'nĩj sij 'ngõ nuguan' huaj rian ni é rē' nej. <sup>14</sup> Nĩ ngaa gā'nij ni é rē' 'ngõ nuguan' huaj rian ni dugũi' ni é rē', nĩ gārun du'ua gõ'ngo ni é rē' ni dugũi' ni é rē' xi'f si 'i ruhua ni dugũi' ni é rē'. Nĩ gāhuin din'inj ruhua daran' ni é rē' huin ni é rē' ni ngũj nicaj dugũi' ngā Jesucristo, ruhuāj aj. Amén.

## 2 Pedro

### Salutación

**1** Huēj huin Simón Pedro tsínj 'yaj sun rian Jesucristo. Nī huīnj apóstol, tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüj. Nī arūnj yanj carta nan a'nī huaj rian ni é re'. Nī hua guisij nuguan' sa' rian ni é re'. Nī guxuman ruhua ni é re' nga ni únj ni'yaj ni é re' Yan'anj, gui'yaj Jesucristo. Daj si 'yaj nīca Jesucristo huin sí' Yan'anj nico' né'. Nī tsínj nacaj né' huin sij nej.

<sup>2</sup> Nī huin ruhuāj sisi guīni'i ni é re' daj hua Yan'anj nga Jesucristo huin sí' Señor nicaj sun rian né'. Ngaa nī ga'ue guīri' ni é re' nico sinduj, gui'yaj nungüej sij. Nī gahuin din'inj ruhua ni é re' nej.

### Partícipes de la naturaleza divina

<sup>3</sup> Ga'ue gui'yaj Yan'anj daran'anj. Nī riqui Yan'anj daran' si ní'yanj né' sisi gache sa' né' si-chrej Yan'anj. Nī hué daj huin xi'í si ni'i né' Cristo huin tsínj gaquínj né' ga'na' né' rian sij. Nī hué daj 'yaj sij xi'í si hua sa' nīn' ruhua sij. Nī hua sa' nīn' ruhua si 'yaj sij nej. <sup>4</sup> Nī xi'í si hua sa' nīn' ruhua sij, nī riqui sij ga'ī nuguan' sa' huin nuguan' hua gui'yaj yya sij nga né'. Nī hua sa' nīn' ruhua ni nuguan' daj. Nī ní'yanj nico ni nuguan' daj nej. Nī xi'í nuguan' sa' daj, nī ga'ue niguisij ni é re' gahuin sa' ni é re' daj rún' hua sa' man'an Yan'anj. Nī ga'ue gahuin nīni ni é re' rian ni nuguan' quij man niman ni ngüj man chruhua xungüj nan.

<sup>5</sup> Xi'í daj nī gui'yaj fuerza ni é re' sisi gache ni é re' 'ngo chrej sa' xi'í si guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Nī ngaa chéj ni é re' chrej sa', nī gahuin ni é re' tsínj guīni'i sa' si-nuguan' Yan'anj anj. <sup>6</sup> Nī ngaa guīni'i sa' ni é re' si-nuguan' Yan'anj, ngaa nī dugumi sa' ni é re' man'an ni é re'. Nī ngaa guīsij dugumi ni é re' man'an ni é re', nī ga'nin' ruhua ni é re' nga ni sayun ran' ni é re'. Nī ngaa guīsij ga'nin' ruhua ni é re' nga ni sayun ran' ni é re', ngaa nī guīnico' xanga' ni é re' Yan'anj anj. <sup>7</sup> Nī ngaa guīsij guīnico' xanga' ni é re' Yan'anj, ngaa nī gahuin 'ī ruhua ni é re' nī'yaj ni é re' daran' ni ngüj nico' Yan'anj. Nī ngaa guīsij gahuin 'ī ruhua ni é re' nī'yaj ni é re' ni ngüj nico' Yan'anj, ngaa nī gahuin 'ī ruhua ni é re' nī'yaj ni é re' daran' ni ngüj.

<sup>8</sup> Hué dan nī sisi nari' ni é re' gui'yaj á re' ni rasun nan ya'yoj, nī sisi gahuin nico ni nuguan' sa' nan chruhua niman ni é re', ngaa nī sī gahuin ni é re' tsínj nun ni'i gui'yaj sun rian Yan'anj mánj. Sanī guīni'i sa' ni é re' man'an Señor Jesucristo. <sup>9</sup> Sanī tsínj achin nari' gui'yaj sa' ni rasun sa' nan, nī daj rún' huin 'ngo tsínj duri huin sij. Nī nun xiguin sa' ni'yaj sij mánj. Nī

guini'yun ruhua sij sisi jnaruhui Yan'anj gaquin' gui'yaj sij güi gachin.

<sup>10</sup> Nī gaquínj Yan'anj ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'ui. Nī nacui Yan'anj ni é re' nej. Xi'í daj nī dugun'ni ni é re' dagahuin ni é re' rian Yan'anj. Ngaa nī guīni'i yya ni é re' sisi hué daj huin. Nī sisi hué daj dagahuin ni é re', nī nitaj aman nānicaj ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj mánj. <sup>11</sup> Hué ducuanj daj huin sisi ga'ni Yan'anj gatu ni é re' rian nicaj sun Señor Jesucristo niganj nīn'. Nī Jesucristo huin tsínj ganacaj né'. Nī gahuin niā' ruhua Yan'anj gatu ni é re' xata' aj.

<sup>12</sup> Xi'í daj nī gui'yā sisi daran' güi gānanun ruhua ni é re' ni nuguan' nan nūnj si hua ni'i ni é re', nī gahuin nīca xanga' ruhua ni é re' nga ni nuguan' xanga' gahuin chrūn a ni é re' aj. <sup>13</sup> Nī ani ruhuāj sisi hua guē nnēj chruhua xungüj nan, nī hua niān si digyānj rian án re' daj gānanun ruhua á re' ni nuguan' gahuin chrūn ni é re'. <sup>14</sup> Nī ni'tnj sisi gahuin nīchrūn' güi gahūj sisi hué daj digyān Jesucristo riānj huin sij Señor nicaj sun rian né'. <sup>15</sup> Ngaa nī 'ngo gui'yaj fuerzāj sisi ngaa gahūj, nī gānanun ruhua ni é re' ni nuguan' nan anj.

### Testigos presenciales de la gloria de Cristo

<sup>16</sup> Nī ngaa digyān únj rian ni é re' daj gahuin ngaa ga'na' ruhua' yún Señor Jesucristo, nī daj nucua'j sij, nī sé cuentu yun nani ni ngüj huin nuguan' digyān únj rian án re' mánj. Guini'i rian man'an únj sisi tsínj sa' huin sij aj. <sup>17</sup> Nī guini'i únj ngaa nahuin 'ueé Jesús gui'yaj chré' huin Yan'anj. Daj si ga'ui' Yan'anj sisi nīn' ruhua gahuin achij Jesús. Nī ga'mi Yan'anj xata' xi'í Jesús: "Hué nan huin da'nī 'ī ruhuāj. Nī huin niā' ruhuāj ni'yā sij." Daj gataj Yan'anj nne xata'. Nī hua 'ueé nīn' ruhua xata'. <sup>18</sup> Nī hué man'an únj gunun si ga'mi Yan'anj xata' ngaa guimán únj nga Señor quij guē daj. <sup>19</sup> Nī xi'í si guini'i únj daj gahuin 'ueé Jesús, gui'yaj Yan'anj, nī gahuin yya ruhua únj doj xi'í nuguan' garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nī dugun'aj gui'yaj ni é re' sisi xacaj ni é re' cuenta xi'í nuguan' ga'mi ni sij. Nī daj rún' huin 'ngo yan'an xiguin rian hua rymi', nī hué daj 'yaj ni nuguan' garun ni tsínj daj. Nī daj rún' huin ngaa renga', nī hué daj gahuin ngaa ga'na' ruhua' yún Jesucristo. Nī daj rún' huin stanga sīj ngaa ruhua guixiguin, ataj né', nī hué daj guixiguin chruhua niman né' ngaa ga'na' ruhua' yún Jesucristo guīni'i né'. <sup>20</sup> Nī hua niān sisi guīni'i sini ni é re' sisi ngaa garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj guimán asij ná, nī nun garun ni sij güenda man'an ni sij mánj. Sanī garun ni sij rian yanj daj rún' digyān Yan'anj rian

ni sij. <sup>21</sup> Daj si nī a 'ngo tsínj nun gui'yaj si ga'na' si-nuguan' Yan'anj chruhua xungüi nan gunun né'. Sanī ga'mi ni tsínj sa' daj si-nuguan' Yan'anj daj rún' digyán Espíritu Santo rian ni sij.

### Falsos profetas y falsos maestros

**2** Sanī asij ná nī guimán ni tsínj ga'mi nuguan' nne scanij ni ngüi. Nī digya' yun'unj ni sij sisi a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj. Nī hué daj ga'na' tsínj digyán nuguan' nne scanij ni é re' nej. Nī digyán huī ni sij ango chrej digya' yun'unj. Nī guere' niman ni tsínj guida' chrej digya' yun'unj daj. Nī na'uej ruhua ni sij sisi Jesús huin Señor nicaj sun rian né'. Nī hué Jesús huin tsínj gahui' xi'f si-gaquin' ni sij. Xi'f daj nī rá'yanj gahuin ni sij castigo, gui'yaj Yan'anj. <sup>2</sup> Sanī guinico' nico ni ngüi chrej xi'i digyán ni sij. Nī xi'f si gui'yaj ni tsínj xacaj chrej xi'i daj, nī ga'mi quij ango ni ngüi xi'f chrej xanga' 'na' rian Yan'anj anj. <sup>3</sup> Nī gahuin ruhua ni tsínj digya' yun'unj daj guiri' ni sij san'anj. Xi'f daj nī nano' ni sij nuguan' digya' yun'unj ga'mi ni sij rian ni é re'. Sanī asij ná gataj Yan'anj sisi gahuin ni sij castigo. Nī hua gahuin nichrun' si gahuin ni sij castigo, gui'yaj Yan'anj anj.

<sup>4</sup> Nī nitaj si guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico rian ni ángel gui'yaj gaquin' asij ná. Sanī ga'nij Yan'anj ni ángel daj rian yan'an sisi gyna ni ángel daj ducuaga' rian hua rümi'. Nī hué yu'uj daj guiman ni ángel da guisij güi nāgui'yaj yya Yan'anj ni gaquin'. <sup>5</sup> Nī nun guinicaj Yan'anj niman nico rian ni tsínj guimán asij ná. Sanī ga'nij Yan'anj 'ngo guman xxi ga'na' rian ni tsínj gui'yaj quij. Nī gahui' ni sij gui'yaj guman daj. Sanī urin Noé nga ango chij dugüi' sij ganacaj Yan'anj. Nī hué Noé huin tsínj ga'mi rian ni tsínj quij daj sisi gui'yaj nīca ni sij aj. <sup>6</sup> Nī hué daj gui'yaj Yan'anj castigo ni tsínj guimán nungüej xuman' gu'naj Sodoma nga Gomorra asij ná. Nī garij yan'an Yan'anj nungüej xuman' daj. Nī da yaj gahuin nungüej xuman' daj, gui'yaj Yan'anj. Nī gahuin 'ngo da'nga' digyán Yan'anj sisi daj rún' guiran' nungüej xuman' daj, nī hué daj guiran' ni ngüi nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj anj. <sup>7</sup> Sanī guiri nini Yan'anj tsínj gu'naj Lot scanij ni tsínj quij daj. Daj si Lot huin tsínj gui'yaj nīca. Nī nun garan' ruhua sij guini'i sij chrej quij gachéj ni tsínj quij daj. <sup>8</sup> (Nī Lot huin tsínj gui'yaj nīca. Nī gane sij scanij ni tsínj gui'yaj quij. Nī ya'yoj guini'i sij si xi'i gui'yaj ni sí'. Nī gunun sij nuguan' quij ga'mi ni sí'. Nī guere' ruhua sij nga ni nuguan' quij daj.)

<sup>9</sup> Nī ni'i sa' Señor nācaj sij ni tsínj nico' man'an sij ngaa ran' ni sij sayun. Nī gari Señor ducuaga' ni tsínj gui'yaj quij gahuin ni sij castigo da güi nāgui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni sí'. <sup>10</sup> Nī nīn' ruhua gahuin castigo ni tsínj 'yaj si huin quij ruhua ni sij nga nnee cúj ni sij, gui'yaj Yan'anj. Nī 'yaj ducu ni sij nga nuguan' a'nin' Señor sun rian ni sij. Nī huin ni sij ni tsínj ga niqui hua. Nī 'yaj ni sij si aran' ruhua man'an ni sij. Nī nitaj si xu'ui' ni sij ga'mi quij ni sij rian ni si nicaj sun mán xata' mánj. <sup>11</sup> Nī nunj si nucaj ni ángel daj nga ni si

daj, sanī nun ga'mi gaquin' ni ángel rian Yan'anj xi'f ni si mánj.

<sup>12</sup> Nī rún' huin xucu nitaj sta'nga' nun huin ni sij. Nī a'mi quij ni sij xi'f nuguan' nunun ni sij. Nī daj rún' ran' ni xucu a'nga mán riqui quij ngaa da'a ni sij dagahui' ni sij, nī hué daj gahuin nga ni tsínj 'yaj quij daj. Nī gahui' ni sij xi'f ni rasun quij gui'yaj ni sij. <sup>13</sup> Nī daj rún' gui'yaj quij ni sij rian ni ngüi, nī hué daj naru'ue Yan'anj castigo rian ni sij. Nī huin nīa' ruhua ni dugüi' ni sij ngaa achéj ni sij ya'yoj 'yaj ni sij ni rasun xi'i. Nī huin 'ngo si-nā'aj si 'yaj ni sij. Nī huin ni sij ni tsínj ga niqui hua. Nī hué daj 'yaj quij ni sij ngaa xa nuguan'an ni sij nga ni é re'. <sup>14</sup> Nī 'yaj rian ni sij gaquin' ngaa ni'yaj ni sij rian nīca dugüi' ni sij. Nī na'ue ga'nin' ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni yun'unj xana. Nī digya' yun'unj ni sij ni tsínj achin gahuin nīca ruhua nga si-chrej Yan'anj. Nī nahuuj ruhua ni sij guiri' ni sij si-san'anj dugüi' ni sij. Nī huin ni sij ni tsínj ga niqui gan'anj rian yan'an.

<sup>15</sup> Ga ni'ya ni sij si duna ni sij chrej nīca. Nī xacaj ni sij si-chrej tsínj gu'naj Balaam da'nij Beor. Nī gui'yaj Balaam gaquin' xi'f si gahuin ruhua sij ni'yaj sij san'anj. <sup>16</sup> Sanī gui'yaj Yan'anj sisi ga'mi 'ngo urruj daj rún' a'mi 'ngo tsínj. Nī chran' urruj daj Balaam. Nī nun ga'uej ruhua xuj gan'anj xuj chrej quij huaj Balaam mánj.

<sup>17</sup> Nī daj rún' huin 'ngo yu'uj rian nitaj ahui nnee huin ni tsínj 'yaj quij daj. Nī daj rún' 'yaj nga ngaa nīcaj nane huan'an, nī hué daj huin ni sij. Nī nico castigo gahuin nīganj ni sij guiman ni sij rian hua rümi' nīn' ruhua rian yan'an, gui'yaj Yan'anj.

<sup>18</sup> Nī a'mi ran ni sij 'yaj fuerza ni sij sisi sa' nīn' ruhua huin nuguan' a'mi ni sij. Nī digya' yun'unj ni sij ni tsínj guxuman nāca ruhua ni'yaj Yan'anj. Nī 'yaj fuerza ni sij sisi gui'yaj ni sí' daj rún' aran' ruhua nnee cúj ni sí'. Nī daj gahui' ni sí' rian chrej huin chrej achéj ni tsínj xi'i nitaj si hua sa' mánj. <sup>19</sup> Nī ataj ni sij sisi ga'ue gui'yaj ni tsínj guxuman nāca ruhua daj si garan' ruhua ni sí'. Ngaa nī gahuin ní'nij rian ni sí' gache ni sí' daran' chrej, ataj ni sij. Nī hué man'an ni sij huin tsínj 'yaj sun yun rian chrej xi'i. Daj si daj hua ni rasun 'yaj gana rian né', nī hué rian ni rasun daj 'yaj sun yun né' rún' huaj. <sup>20</sup> Nī hua guini'i ni tsínj daj Señor Jesucristo huin tsínj nacaj né'. Nī duna ni sij si-chrej xungüi nan. Sanī sisi nānicaj ruhua ni sij gui'yaj ni sij gaquin' gui'yaj sini ni sij, ngaa nī gahuin quij niman ni sij daj nga si gahuin quij ni sij asij sini yan anj. <sup>21</sup> Sa' huin ga' sisi nun guini'i sini ni sij chrej nīca. Daj si ngaa guisij guini'i ni sij chrej daj, nī guxun anéj ni sij man'an ni sij rian nuguan' sa' a'nin' sun rian ni sij huin nuguan' naga'ui' Yan'anj rian ni sij. <sup>22</sup> Xanga' nī 'yaj ni sij daj rún' ataj né' ngaa ataj né': "Nanicaj xuhue xa xuj si uránj xuj." Nī: "Ngaa duguane nāca né' xacáj, nī nanicaj xuj ane xuj sige'", ataj né'. Nī da'nga' daj 'yaj ni tsínj daj.

### El día del Señor vendrá

**3** Nī 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Nan sīj huīj carta a'nī huaj rian ni é re'. Nī rian huīj carta nan, nī 'yaj fuerzāj rian ni é re' sisi xacaj ni é re' cuenta xi'f si-chrej Yan'anj huin ni é re' tsínj ani sa' ruhua. <sup>2</sup> Ngaa nī gana-

nun ruhua ni é re' si-nuguan' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná huin ni sij ni tsínj hua sa' rian Yan'anj. Ni hué daj ganahun ruhua ni é re' nuguan' ga'nin' Señor sun rian ni é re' huin sij tsínj nacaj né'. Ni nuguan' nan huin nuguan' ga'mi anin' únj ni tsínj apóstol gunun ni é re'.

<sup>3</sup> Ni ruhuāj sīsī guīni'i sini ni é re' sīsī ngaa ruhua gā-nahuij xungūi nan, ni guīman ni tsínj ga'mi ducu xi'f nuguan' sa'. Ni guī'yaj ni sij rún' gahuin quij ruhua ni sij. <sup>4</sup> Ni nāchin' snan'anj ni sij ni é re': "Daj gahuin ngā nuguan' gataj yya Cristo sīsī gā'na' yún sij únj. Daj si asij gahui' ni xi né', ni hua guē xungūi asij ngaa guī'yaj Yan'anj xungūi aj." Daj gataj ni sij gunun ni é re'.

<sup>5</sup> Ni na'ue gunun ruhua ni sij sīsī asij ná ga'mi Yan'anj 'ngo nuguan', ni gurugūi' xungūi ngā xata'. Ni guī'yaj Yan'anj sīsī gūna yo'ój nāco dāni nnee yan'anj. <sup>6</sup> Ni hué daj guī'yaj Yan'anj sīsī gā ni'ya xungūi, guī'yaj nnee asij ná. <sup>7</sup> Ni gataj si-nuguan' Yan'anj sīsī gūna xata' ngā yo'ój mán né' nan da guīsij gūi nāguī'yaj yya Yan'anj si-gāquin' ni tsínj xi'i. Ngaa ni gāca xata' ngā yo'ój, guī'yaj Yan'anj. Ni hué daj gāhuin castigo ni tsínj xi'i nej.

<sup>8</sup> Ni 'i ruhuāj ni'yā ni é re' huin ni é re' jnān ngā xi-ca'uī. Ni sī guīni'yun ruhua ni é re' sīsī daj rún' huin 'ngo mí yo', ni hué daj huin 'ngo gūi rian Yan'anj. Ni daj rún' huin 'ngo gūi, ni hué daj huin 'ngo mí yo' rian Yan'anj nej. <sup>9</sup> Sé si gāhuin ran gā'na' Señor daj rún' ani ruhua gō'ngo ni ngūi mánj. Sanī dāgahuin sij daj rún' gataj yya sij gunun né'. Maan si a'nin' ruhua Señor ngā ni é re' si na'uej ruhua sij sīsī gā ni'ya ni a 'ngo ni ngūi mánj. Sanī huin ruhua sij sīsī ganani ruhua daran' ni ngūi xi'f si-gāquin' ni sij aj.

<sup>10</sup> Sanī daj rún' 'yaj tsínj tū ngaa achéj sij nasinunj ne' ni hué daj nasinunj gā'na' Señor. Ni gāhuin garin nin' ruhua ngaa ganahuij xata'. Ngaa ni ganahuij daran'anj gāca. Ni gāca yo'ój ngā daran' si man rian yo'ój nej.

<sup>11</sup> Ngaa ni sīsī hué daj ganahuij daran'anj, ni hua niān sīsī nin' ruhua guī'yaj fuerza ni é re' gāche sa' ni é re' si-chrej Yan'anj anj. <sup>12</sup> Ni ana'uij ni é re' gūi gā'na' Yan'anj. Ni xācaj sa' ni é re' si-chrej Yan'anj sīsī rá'yanj guīsij gūi daj. Ni ngaa gā'na' Yan'anj, ni ganahuij xata' gāca. Ni nāgune daran'anj scanij yan'an. <sup>13</sup> Sanī ana'uij né' sīsī guī'yaj Yan'anj ango xata' nāca ngā ango yo'ój nāca daj rún' gataj yya sij gunun né'. Ni guī'yaj nīca ni ngūi guīman yu'uj daj.

<sup>14</sup> Ni 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Ni xi'f si ana'uij ni é re' sīsī hué daj gāhuin, ngaa ni guī'yaj fuerza ni é re' sīsī nitaj gaquin' hua rian ni é re' mánj. Ni guī'yaj fuerza ni é re' sīsī gāhuin sa' niman ni é re' ngaa gā'na' Jesucristo aj. Ni gāhuin din'inj ruhua ni é re' nej. <sup>15</sup> Ni xācaj ni é re' cuenta sīsī huin ran Señor gā'na' sij xi'f si huin ruhua sij sīsī ganani ni ngūi xi'f si-gāquin' ni sij. Ni hué daj garan Pablo yanj carta guchij rian ni é re' huin sij 'ngo jnānj né' 'i ruhua né' ni'yaj né'. Ni gahuin chrun sij guī'yaj Yan'anj. <sup>16</sup> Ni daran' carta garan sij, ni a'mi sij xi'f ni nuguan' nan. Ni 'i gunun' doj nuguan' arun sij. Ni hua ni tsínj nun ni'i ngā tsínj ani huij ruhua. Ni naduna ni sij si-nuguan' Pablo daj rún' naduna ni sij ango yu'uj rian si-nuguan' Yan'anj. Sanī xi'f daj ni gāhuin ni sij castigo, guī'yaj Yan'anj anj.

<sup>17</sup> Ni 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Ni xi'f si hua ni'i ni é re' daj 'yaj ni tsínj daj, ni dūgumi ni é re' sīsī sī nanicaj ruhua ni é re' guī'yaj ni sij xi'f nuguan' yya a'mi ni sij. Ni hué daj dūgumi ni é re' sīsī sī duna ni é re' si-nuguan' Yan'anj, guī'yaj ni sij mánj. Daj si hua gahuin nīca ruhua ni é re' ngā si-chrej Yan'anj anj. <sup>18</sup> Ni 'ngo guīni'i sa' ni é re' daj hua sinduj guī'yaj Jesucristo rian ni é re' huin sij tsínj nacaj né'. Ni guīni'i sa' ni é re' xi'f Jesucristo huin sij Señor nicaj sun rian né' nej. Gā'mi sa' né' xi'f Jesucristo yyaj. Ni hué daj gā'mi sa' né' ni-ganj nin'. Amén.



# 1 Juan

## La palabra de vida

**1** Hué dan nì gataj snan'anj anin' únj nuguan' nan rian ni é re' xi'í tsínj gane asij gaxi'i daran'anj. Nì hua gunun anin' únj si ga'mi sij. Nì hua guini'i anin' únj nga rian anin' únj nej. Nì hua guini'yaj sa' anin' únj daj hua man'an sij nej. Nì hua ganun ra'a anin' únj sij nej. Nì tsínj daj ga'mi nuguan' gunún'. Nì nuguan' daj 'yaj si ga nì'na' né' guiman né' niganj nìn' nga Yan'anj anj. <sup>2</sup> Nì hua gurugüi' tsínj 'yaj si hua nì'no' daj. Nì hua guini'i anin' únj sij. Nì gahuin anin' únj tsínj nata' rian ni ngüi xi'í man'an sij. Nì nata' anin' únj rian ni é re' xi'í tsínj 'yaj si hua nì'no' niganj nìn' anj. Nì asij ná gane sij nga Yan'anj huin chrej né'. Sanì ga'na' sij gane sij nga né'. <sup>3</sup> Hué dan nì nata' anin' únj rian ni é re' xi'í si guini'i anin' únj nga si gunun anin' únj. Hué daj 'yaj anin' únj sisi ga'ue guinicaj dugüi' ni é re' nga anin' únj. Nì xanga' yya nicaj dugüi' né' nga chrej né', nì nga da'níj sij huin Jesucristo nej aj. <sup>4</sup> Nì arun anin' únj ni nuguan' nan a'níj anin' únj huaj rian ni é re' sisi ga'ue ga nì' nìn' ruhua ni é re' aj.

## Dios es luz

<sup>5</sup> Hué nan huin nuguan' digyán Jesucristo rian anin' únj. Nì nata' snan'anj anin' únj nuguan' nan rian ni é re'. Daj rún' hua 'ngo yan'an xiguin, nì da'nga' daj hua Yan'anj. Nì a 'ngo nitaj si hua rümi' rian nne man'an Yan'anj mánj. <sup>6</sup> Ngaa nì sisi chéj né' rian rümi' hua 'yaj quij né', nì a'mi yya né' ngaa ataj né' sisi nicaj dugüi' né' nga Yan'anj anj. Nì nitaj si nico' né' nuguan' xanga' mánj. <sup>7</sup> Sanì sisi chéj né' rian xiguin hua rún' nne Yan'anj rian xiguin hua, ngaa nì man'an ni dugüi' né' nicaj dugüi'. Nì na'nin' tun da'níj sij Jesucristo daran' si-gaquin' né' aj. <sup>8</sup> Nì sisi gataj né' sisi nitaj gaquin' da'ui né', ngaa nì digya' yun'unj né' man'an né'. Nì nitaj si nun nuguan' xanga' niman né' mánj. <sup>9</sup> Sanì sisi nato' gaquin' gui'yó' gunun Yan'anj, ngaa nì guinicaj sij 'ngo niman nico xi'í si-gaquin'. Daj si hua sa' niman Yan'anj. Nì hua yya niman sij nej. Ngaa nì na'nin' sij daran' si quij hua chruhua niman né' aj. <sup>10</sup> Nì sisi gataj né' sisi nitaj gaquin' gui'yaj né', ngaa nì 'yaj né' sisi Yan'anj huin tsínj digya' yun'unj, gataj né'. Daj si hua gataj Yan'anj si da'ui né' gaquin'. Ngaa nì sisi gataj né' daj, nì nitaj si unun né' si-nuguan' Yan'anj mánj.

## Cristo, nuestro abogado

**2** Daj rún' huin da'níj man'ānj huin ni é re' jnān nga xica'ui. Nì arūnj nuguan' nan huaj rian ni é re' sisi si gui'yaj ni é re' gaquin' mánj.

Hué dan ni sisi gui'yaj né' gaquin', ngaa nì hua 'ngo tsínj nun xi'i xi'í né' rian chrej né' huin Yan'anj huin sí' Jesucristo. Nì ga'mi sí' rian Yan'anj xi'í né'. Nì hua nìn' nica niman sí'. <sup>2</sup> Nì naga'ui' Jesucristo man'an sij gannarán sij rian si-gaquin' né'. Nì sé si narán sij rian urin si-gaquin' né', sanì narán sij rian si-gaquin' daran' ni ngüi man chruhua xungüi' aj.

<sup>3</sup> Nì sisi dagahuin né' nuguan' a'nin' Jesucristo sun rian né', ngaa nì ga'ue guini'i né' sisi hua yya ni'i né' man'an sij aj. <sup>4</sup> Sisi ataj 'ngo tsínj daj: "Ni'i nimānj Jesús", nì nitaj si dagahuin sij nuguan' a'nin' sí' sun rian né', ngaa nì hué sij huin 'ngo tsínj a'mi nuguan' yya. Nì nitaj si hua yya niman sij mánj. <sup>5</sup> Sanì tsínj dagahuin si-nuguan' Jesús, nì hua yya nìn' gahuin chrun sij gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj anj. Nì sisi gui'yaj né' daj, nì ga'ue guini'i né' sisi nicaj dugüi' né' nga Jesús. <sup>6</sup> Nì sisi ataj 'ngo tsínj daj sisi nicaj dugüi' sij nga Jesús, ngaa nì da'ui sij si gache sij daj rún' gachéj Jesús aj.

## El nuevo mandamiento

<sup>7</sup> Nì a'nī nuguan' a'nin' nan huaj rian ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'ui. Nì sé 'ngo nuguan' naca huin mánj. Hué 'ngo huin nga nuguan' guida'a ni é re' asij sini yan anj. Nì nuguan' a'nin' hua ná daj huéj huin nuguan' hua gunun ni é re' asij sini. <sup>8</sup> Sanì si arūnj nan rún' huin 'ngo nuguan' naca a'nin' Yan'anj sun rian né'. Nì hua digyán Cristo sisi hua yya nuguan' nan. Nì hué daj digyán ni é re' nej. Nì huaj ganahuij si hua rümi' rian xungüi' nan. Nì hua xiguin yan'an xanga' huin Jesucristo aj. <sup>9</sup> Nì sisi hua 'ngo tsínj ataj sisi chéj sij rian xiguin yan'an, sanì nun huin xan' ruhua sij ni'yaj sij jnānj sij, ngaa nì chéj gué sij rian rümi' hua daj. <sup>10</sup> Nì tsínj 'i ruhua ni'yaj jnānj sij, nì hua chéj sij rian xiguin. Nì nitaj 'ngo si hua gui'yaj si guinij sij gaquin'. <sup>11</sup> Sanì tsínj nun huin xan' ruhua ni'yaj jnānj sij, nì nne sij rian rümi'. Nì chéj sij rian rümi' nej. Nì nun ni'i sij rian chéj sij xi'í si guiránj si rümi' hua daj rian sij.

<sup>12</sup> Arūnj nuguan' nan a'nī huaj rian ni é re' huin ni é re' ni tsínj hua lij. Daj si hua guisíj guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' ni é re'. Nì hué daj gui'yaj sij xi'í si-xugüi man'an sij.

<sup>13</sup> Nî arünj nuguan' nan a'nî huaj rian ni é re' tsínj hua da'nîj. Daj si hua ni'i ni é re' tsínj gane asij sini yan.

Nî arünj nuguan' nan a'nî huaj rian ni é re' ni tsínj hua lij. Daj si hua gui'yaj gana ni é re' rian sichre aj.

Nî arünj nuguan' nan a'nî huaj rian ni é re' huin ni é re' si hua lij. Daj si hua ni'i ni é re' chrej né' huin Yan'anj.

<sup>14</sup> Nî hua garünj nuguan' ga'nî rian ni é re' tsínj hua da'nîj. Daj si hua ni'i ni é re' tsínj gane asij sini yan.

Nî hua garünj nuguan' ga'nî rian ni é re' ni tsínj hua lij. Daj si hua gahuin nucuj niman ni é re' rian sayun. Nî 'ngo gunun ni é re' si-nuguan' Yan'anj. Nî gui'yaj gana ni é re' rian sichre aj.

<sup>15</sup> Sî gahuin ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' si-chrej xungüi nan nga ni rasun man chruhua xungüi nan mánj. Sisi hua 'ngo tsínj huin ruhua ni'yaj si-chrej xungüi nan, ngaa ni nitaj si huin ruhua sij ni'yaj sij chrej né' huin Yan'anj. <sup>16</sup> Daj si daran' nuguan' man chruhua xungüi, ni nitaj si 'na' ni nuguan' daj rian chrej né' mánj. Sanî maan si-nuguan' xungüi huin nánj. Nî ni tsínj chéj si-chrej xungüi, ni dagahuin ni sij si huin ruhua nneé cúj ni sij. Nî huin ruhua ni sij guinicaj ni sij si ni'yaj ni sij nej. Nî nneé ni sij nga si 'yaj ni sij nej. <sup>17</sup> Nî huaj nahuij xungüi nan nga daran' si quij hua huin ruhua ni ngüi man chruhua xungüi nej. Sanî tsínj 'yaj si aran' ruhua Yan'anj, ni gane niganj nîm' sij nánj.

### El anticristo

<sup>18</sup> Hué dan ni daj rún' huin da'nî huin ni é re' riānj. Nî ataj snan'ān gunun ni é re' sisi ruhua ganahuij xungüi. Nî hua gunun ni é re' nuguan' sisi ga'na' 'ngo tsínj unun' nga Cristo. Nî hua narugüi' nico ni tsínj unun' nga Cristo. Nî xi'í daj ni'i né' sisi hua huaj ganahuij xungüi nan anj. <sup>19</sup> Nî gahui ni tsínj daj scanij né'. Sanî xanga' nitaj si nicaj dugüi' ni sij nga né'. Daj si sisi nun ruhua ni sij guinicaj dugüi' ni sij nga né', ngaa ni hua gunáj ni sij nga né'. Sanî xi'í si gahui ni sij, ni digyán yya ni sij sisi hua yya nitaj si nicaj dugüi' daran' ni sij nga né' mánj.

<sup>20</sup> Sanî Cristo riqui Espíritu Santo rian ni é re'. Xi'í daj hua ni'i ni é re' daran' nuguan'. <sup>21</sup> Nî sé si arünj nuguan' nan a'nî rian ni é re' xi'í si nun ni'i ni é re' nuguan' xanga' mánj. Sanî hua ni'i ni é re' nuguan' xanga'. Nî ni'i ni é re' sisi ni a' 'ngo nuguan' yya nitaj si ga'na' scanij nuguan' xanga' mánj.

<sup>22</sup> Nî un tsínj huin tsínj a'mi yya, ruhua ni é re' únj. Hué sij huin tsínj ataj sisi sé Jesús huin Cristo mánj. Nî hué tsínj daj huin tsínj unun' nga Cristo. Daj si na'uej ruhua sij guxuman ruhua sij ni'yaj sij chrej né' huin Yan'anj nga da'nîj sí' Jesús nej aj. <sup>23</sup> Nî tsínj na'uej ruhua guxuman ruhua ni'yaj da'nîj chrej né', ni nitaj si nicaj dugüi' sij nga chrej né' nej. Sanî tsínj xuman ruhua ni'yaj da'nîj chrej né', ni nicaj dugüi' sij nga chrej né' aj.

<sup>24</sup> Hué dan ni 'ngo gunun ni é re' nuguan' gunun ni é re' asij sini yan. Nî sisi 'ngo gunaj sa' nuguan' daj chruhua niman ni é re', ngaa ni 'ngo guinicaj dugüi' ni é re' nga da'nîj Yan'anj nga chrej né' huin Yan'anj nej

aj. <sup>25</sup> Nî nan huin nuguan' ga'nîj du'ua Jesucristo rian né' sisi ga'ue gane niganj né' nga Yan'anj anj.

<sup>26</sup> Nî garünj ni nuguan' nan a'nî huaj rian ni é re' sisi xacaj ni é re' cuenta xi'í ni tsínj huin ruhua digya' yun'unj ni é re'. <sup>27</sup> Sanî hua ga'na' Espíritu Santo chruhua niman ni é re', gui'yaj Jesucristo. Nî nitaj si hua nian sisi digyán 'ngo tsínj daj 'ngo nuguan' rian ni é re' mánj. Daj si man'an Espíritu Santo digyán daran' nuguan' rian ni é re'. Nî si digyán sij huin nuguan' xanga'. Sé nuguan' yya huin mánj. Hué dan ni daj rún' digyán sij nuguan' xanga' rian ni é re', ni hué daj 'ngo guinicaj dugüi' ni é re' nga Jesús aj.

<sup>28</sup> Hué dan ni daj rún' huin da'nî huin ni é re' riānj. Nî huin ruhüaj sisi 'ngo guinicaj dugüi' ni é re' nga Jesucristo. Hué daj ni nitaj si gahuin ruhua né' ngaa ga'na' sij. Nî si gahuin na'aj né' rian sij ngaa ga'na' sij aj. <sup>29</sup> Nî sisi ni'i ni é re' sisi hua nica yya niman Jesucristo, ngaa ni ni'i ni é re' sisi daran' ni ngüi 'yaj nica, ni huin ni sij da'nîj Yan'anj anj.

### Hijos de Dios

**3** Hué dan ni xacaj ni é re' cuenta sisi nîm' ruhua gahuin 'i ruhua chrej né' huin Yan'anj ni'ya yun'. Xi'í daj ni riqui Yan'anj sisi gahuin né' da'nîj sij. Nî xanga' huin né' da'nîj Yan'anj. Xi'í daj ni tsínj guida'a si-chrej xungüi nan, ni nun ni'i ni sij né'. Daj si nun ni'i ni sij Yan'anj mánj. <sup>2</sup> Hué dan ni 'i ruhüaj ni'yā ni é re'. Yyaj huin né' da'nîj Yan'anj. Nî nunj si nun ni'i né' daj ga' né' ne' chrej rian, sanî ni'i né' sisi ngaa narugüi' Jesucristo, ngaa ni ga' né' daj rún' hua man'an sij. Daj si guini'i yya né' daj hua man'an sij. <sup>3</sup> Nî daran' ni tsínj ano' sisi hué daj ga' ni sij, gui'yaj Jesucristo, ni nagui'yaj sa' ni sij niman man'an ni sij daj rún' hua sa' nîm' niman man'an Jesucristo.

<sup>4</sup> Nî daran' ni tsínj 'yaj gaquin', ni nun dagahuin ni sij si-ley Yan'anj. Daj si ngaa 'yaj né' gaquin', ni nun dagahuin né' si-ley Yan'anj mánj. <sup>5</sup> Nî hua ni'i ni é re' sisi ga'na' Jesucristo xungüi nan sisi ga'ne sij si-gaquin' né'. Nî nitaj ni a' 'ngo gaquin' da'ui sij mánj. <sup>6</sup> Nî daran' ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús, ni nitaj si 'yaj ni sij gaquin' mánj. Sanî daran' ni tsínj 'yaj gaquin', ni nitaj si ni'i ni sij man'an sí' mánj. <sup>7</sup> Hué dan ni daj rún' huin da'nî huin ni é re' riānj. Sî ga'uej ruhua ni é re' sisi digya' yun'unj ni a' 'ngo ni ngüi ni é re' mánj. Nî daj rún' hua nica niman Jesucristo, ni hué daj hua nica niman 'ngo tsínj 'yaj nica nej. <sup>8</sup> Nî tsínj 'yaj gaquin', ni hué sij nicaj dugüi' nga sichre. Daj si 'yaj sichre gaquin' asij sini yan. Nî ga'na' da'nîj Yan'anj chruhua xungüi nan sisi guere'ej sij si-sun sichre aj. <sup>9</sup> Nî daran' tsínj huin da'nîj Yan'anj, ni nitaj si 'yaj ni sij gaquin' mánj. Daj si gahuin sa' niman ni sij, gui'yaj Yan'anj. Nî si ga'ue 'ngo gui'yaj ni sij gaquin', si da'nîj Yan'anj huin ni sij aj. <sup>10</sup> Nî ga'ue xacaj né' cuenta ni'yaj né' un tsínj huin da'nîj Yan'anj, ni un tsínj huin da'nîj sichre aj. Daj si sisi nitaj si 'yaj nica 'ngo tsínj daj, ni sisi nitaj si 'i ruhua sij ni'yaj sij dugüi' sij, ngaa ni nitaj si nicaj dugüi' sij nga Yan'anj mánj.

<sup>11</sup> Nĩ hué nan huin nuguan' gunun ni é re' asij sini yan. Nĩ nuguan' nan huin sisi da'ui né' gahuin 'i ró' ni'yó' ni dugüi' aj. <sup>12</sup> Nĩ sĩ gui'yó' daj rún' gui'yaj Caín tsínj guinicaj dugüi' nga sichre asij ná. Nĩ dagahui' sij jnánj sij. Nĩ un sin huin nĩ dagahui' sij, ruhua á re' únj. Hué dagahui' sij jnánj sij xi'í si gui'yaj quij sij. Nĩ gui'yaj sa' jnánj sij aj.

<sup>13</sup> Hué dan nĩ sĩ gani ruhua ni é re' sisi nun huin xan' ruhua ni tsínj nico' si-chrej xungüi' nan ni'yaj ni sij ni é re' huin ni é re' jnán nga xica'ui. <sup>14</sup> Nĩ asij sini ró' huin niman gahuin né'. Sanĩ ni'i né' sisi hua nĩ'na' niman né' yyaj aj. Daj si 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né' aj. Tsínj nitaj si 'i ruhua ni'yaj dugüi', nĩ hua niman sij daj rún' huin niman anj. <sup>15</sup> Nĩ daran' ni tsínj nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij jnánj ni sij, nĩ huin ni sij rún' huin 'ngo tsínj dagahui' niman. Nĩ ni'i ni é re' sisi sĩ ga'ue gane niganj 'ngo tsínj dagahui' niman mánj. <sup>16</sup> Nĩ ni'i né' sisi 'i ruhua Jesús ni'yaj sij mun'ún'. Daj si ga'uej ruhua sij gahui' sij xi'í né'. Nĩ hué ducúanj daj ga'uej ruhua né' gahui' né' xi'í jnánj né' nej.

<sup>17</sup> Nĩ sisi hua 'ngo né' hua rasun rian, nĩ ni'yaj sij sisi achin 'ngo rasun rian jnánj sij, nĩ na'uej sij ga'ui' sij, nĩ nitaj si 'i ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj mánj. <sup>18</sup> Daj rún' huin da'nĩ huin ni é re' riánj. Sĩ gataj né' nuguan' yun sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' jnánj né' mánj. Maan si gui'yaj sa' né' nga jnánj né'. Ngaa nĩ hué daj gahuin xanga' né' tsínj 'i ruhua ni'yaj jnánj né'.

<sup>19</sup> Nĩ sisi hué daj gui'yaj né', ngaa nĩ guini'i né' sisi xacaj né' chrej xanga' aj. Nĩ ga'ue gahuin yya ruhua né' nga Yan'anj nej. <sup>20</sup> Nĩ sisi nimún' a'mi gaquin' rian xi'í mun'ún', sanĩ ni'i né' sisi ni'i sa' Yan'anj daj nga nimún'. Nĩ ni'i sij daran'anj. <sup>21</sup> Nĩ 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Sisi nitaj si a'mi gaquin' niman né' rian xi'í man'an né', ngaa nĩ gahuin yya ruhua né' nga Yan'anj anj. <sup>22</sup> Nĩ riqui Yan'anj daran' si achínj né' rian sij xi'í si dagahuin né' ni nuguan' a'nin' sij sun rian né'. Nĩ 'yaj né' si aran' ruhua man'an sij nej. <sup>23</sup> Nĩ nan huin nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. Nĩ ataj Yan'anj sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' da'nij sij Jesucristo. Nĩ ataj sij sisi gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né' daj rún' ga'nin' sij sun rian né'. <sup>24</sup> Nĩ tsínj dagahuin ni nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né', nĩ 'ngo nicaj dugüi' sij nga Yan'anj. Nĩ nicaj dugüi' Yan'anj nga sij nej. Nĩ ni'i yya né' sisi 'ngo nne Yan'anj chruhua niman né' xi'í si riqui sij Espiritu Santo rian né'.

### El Espíritu de Dios y el espíritu del anticristo

**4** Nĩ 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Hué dan nĩ sĩ guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' daran' ni nuguan' mánj. Sanĩ guini'yaj sa' ni é re' sisi xanga' si a'mi 'ngo tsínj daj. Nĩ guini'yaj sa' ni é re' sisi hué gue Espiritu Santo riqui nuguan' a'mi sij. Daj si xungüi' nan man nĩn' ruhua ni tsínj digya' yun'unj sisi a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj anj. <sup>2</sup> Nĩ sisi ataj 'ngo tsínj daj sisi ga'na' Jesucristo chruhua xungüi' nan gahuin xanga' s' 'ngo tsínj hua nnee cúj, ngaa nĩ si-nuguan' tsínj daj huin si-nuguan' Espiritu Santo. Nĩ hué ducúanj daj ga'ue guini'i ni é re' un nuguan' huin nuguan' 'na' rian

Yan'anj anj. <sup>3</sup> Nĩ daran' ni tsínj nun gara xina sisi ga'na' Jesús gahuin sij 'ngo tsínj hua nnee cúj, nĩ nitaj si 'na' si-nuguan' ni sij rian Yan'anj mánj. Sanĩ 'na' si-nuguan' ni sij rian tsínj unun' nga Cristo. Nĩ hua gunun ni é re' sisi hua 'na' tsínj quij hua daj. Nĩ hua nne sij chruhua xungüi' aj.

<sup>4</sup> Daj rún' huin da'nĩ huin ni é re' riánj. Nĩ nicaj dugüi' niman ni é re' nga Yan'anj. Nĩ hua gui'yaj gana ni é re' rian ni tsínj digya' yun'unj daj. Daj si huin nucuaaj doj Espiritu Santo nne chruhua niman né' daj nga si nne ruhua niman ni tsínj huaj si-chrej xungüi' nan anj. <sup>5</sup> Hué ni tsínj daj huaj si-chrej xungüi' nan. Daj da a'mi ni sij daj rún' a'mi ni tsínj huaj si-chrej xungüi'. Nĩ ni tsínj huaj si-chrej xungüi' nan, nĩ unun ni s' si ataj ni sij. <sup>6</sup> Sanĩ nicaj dugüi' né' nga Yan'anj. Nĩ sisi ni'i 'ngo tsínj daj Yan'anj, ngaa nĩ unun sa' sij si ataj né'. Sanĩ tsínj nitaj si nicaj dugüi' nga Yan'anj, nĩ nitaj si unun sij si ataj né' mánj. Nĩ hué ducúanj daj ni'i né' un tsínj nicaj dugüi' nga Espiritu Santo. Nĩ ni'i né' un tsínj a'mi nuguan' digya' yun'unj nej.

### Dios es amor

<sup>7</sup> Nĩ 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Nĩ da'ui né' si gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Daj si Yan'anj riqui sisi ga'ue gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Nĩ sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' dugüi' né', ngaa nĩ huin né' da'nij Yan'anj. Nĩ ni'i né' Yan'anj nej aj. <sup>8</sup> Nĩ sisi nuhui' si 'i ruhua né' ni'yaj né' dugüi' né', ngaa nĩ nun ni'i né' Yan'anj mánj. Daj si Yan'anj huin si 'i ruhua ni'yaj né'. <sup>9</sup> Nĩ ga'ue guini'i né' sisi 'i ruhua Yan'anj ni'ya né' xi'í si ga'nij sij urin da'nij sij ga'na' chruhua xungüi' nan. Nĩ ga'ue nĩ'na' niman né', gui'yaj s'. <sup>10</sup> Nĩ ga'ue xacaj né' cuenta sisi sé mun'ún' gahuin 'i ró' ni'yó' man'an Yan'anj asij sini yan mánj. Sanĩ asij sini yan, nĩ gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. Daj si ga'nij sij da'nij sij rian né'. Nĩ gahui' s' rian si-gaquin' né'. <sup>11</sup> Nĩ 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Nĩ sisi hué daj 'i ruhua Yan'anj ni'ya né', nĩ da'ui né' si gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. <sup>12</sup> Nĩ 'ngo yun nun guini'i ni ngüi' man'an Yan'anj mánj. Sanĩ sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', nĩ nne Yan'anj chruhua niman né'. Nĩ xi'í daj ga'ue gahuin sa' niman né' gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' man'an Yan'anj nga ni dugüi' nej.

<sup>13</sup> Hué dan nĩ xi'í si riqui Yan'anj Espiritu Santo rian né', nĩ ni'i yya né' sisi nicaj dugüi' Yan'anj nga né'. Nĩ ni'i né' sisi nicaj dugüi' né' nga Yan'anj nej. <sup>14</sup> Nĩ hua guini'i ni únj sisi ga'nij chrej né' da'nij sij ga'na' chruhua xungüi' nan. Nĩ hué sij huin tsínj nacaj ni ngüi' man chruhua xungüi' aj. Nĩ nata' ni únj nuguan' nan rian ni ngüi' aj. <sup>15</sup> Nĩ sisi nata' né' gunun ni ngüi' sisi Jesús huin da'nij Yan'anj, hué dan nĩ nicaj dugüi' né' nga Yan'anj. Nĩ Yan'anj nicaj dugüi' nga né' nej. <sup>16</sup> Nĩ hua ni'i né' sisi 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. Nĩ guxuman ruhua né' sisi hué daj huin.

Yan'anj huin si 'i ruhua ni'ya né'. Nĩ sisi 'ngo 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', nĩ nicaj dugüi' né' nga Yan'anj. Nĩ Yan'anj nicaj dugüi' nga né' nej. <sup>17</sup> Nĩ xi'í si 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', nĩ ga'ue gahuin yya

ruhua né' xi'í güi ñagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi. Daj si daj rún' gui'yaj Jesucristo ngaa huaj sij xungüi nan, ni hué daj gui'yaj né' nej. <sup>18</sup> Ni sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, ngaa ni nitaj si xu'ui' né' rian sij mánj. Sani sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, ni gahui si xu'ui' né' chruhua niman né'. Daj si ngaa xu'ui', ni ani ró' si ga'na' castigo riún', gui'yaj Yan'anj. Hué dan ni sisi hua go'ngo né' xu'ui', ni achin si gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij man'an Yan'anj. <sup>19</sup> Ni 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj xi'í si asij sini gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij man'an né'. <sup>20</sup> Ni sisi ataj 'ngo tsínj daj: "I ruhuāñ ni'yā Yan'anj" ngaa nun huin xan' ruhua sij ni'yaj sij jnánj sij, ngaa ni tsínj a'mi yya huin sij aj. Ni sisi nitaj si 'i ruhua sij ni'yaj sij jnánj sij, ni asa' ga'ue gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj únj. Ni ga'ue guini'i sij jnánj sij. Sani nitaj si rugüi' Yan'anj guini'i sij mánj. <sup>21</sup> Ni ga'nin' Jesucristo sun rian né'. Ni gataj sij sisi 'i ruhua 'ngo tsínj daj ni'yaj sij man'an Yan'anj, ni da'ui sij si gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij jnánj sij nej.

### La fe que vence al mundo

**5** Daran' ni tsínj xuman ruhua sisi Jesús huin yya Cristo, ni hué ni sij huin da'nij Yan'anj anj. Ni sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' chrej né' huin Yan'anj, ni hué daj 'i ruhua né' ni'yaj né' ni da'nij sij nej. <sup>2</sup> Ni sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, ni sisi dagahuin né' ni nuguan' a'nin' sij sun rian né', hué dan ni ni'i né' sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' ni da'nij sij nej. <sup>3</sup> Ni sisi xanga' 'i ró' ni'yó' Yan'anj, ngaa ni hua yya dagahuin' sun a'nin' sij riun' nej.

Ni sé 'ngo sayun huin si a'nin' sij riun' mánj. <sup>4</sup> Ni daran' ni tsínj huin da'nij Yan'anj, ni hua gui'yaj gana ni sij rian ni chrej quij hua chruhua xungüi nan anj. Ni hua ga'ue gunucuaq né' gui'yaj gana né' rian chrej quij hua chruhua xungüi nan xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús. <sup>5</sup> Hué dan ni sisi xuman ruhua 'ngo tsínj daj sisi Jesús huin da'nij Yan'anj, ni ga'ue gui'yaj gana sij rian chrej quij hua chruhua xungüi nan anj.

### El testimonio del Espíritu

<sup>6</sup> Ni ga'na' Jesucristo chruhua xungüi nan. Ni gata' nnee sij. Ni gayanj si-tun man'an sij xi'í si-gaquin' né' nej. Ni sé urin gata' nnee sij, sani gayanj si-tun sij nej. Ni Espíritu Santo ataj snan'anj rian né' xi'í Jesús. Ni a'mi yya Espíritu Santo nej. <sup>7</sup> Ni xata' ni hua huā'nij si ataj snan'anj rian né' xi'í Jesús: Ni 'ngoñ huin chrej né'. Ni angoñ huin Nuguan' daj. Ni ángoñ huin Espíritu Santo. Ni anin' huā'ni daj huin urin. <sup>8</sup> Ni chruhua xungüi nan, ni hua huā'nij si ataj snan'anj rian né' xi'í Jesús. Ngoñ huin Espíritu Santo. Ni angoñ huin nnee gata' nnee Jesús. Ni ángoñ huin si-tun man'an Jesús gayanj xi'í né'. Ni uyan a'mi huā'nij nuguan' nan. <sup>9</sup> Ni sisi niquin' 'ngo tsínj nata' sij 'ngo nuguan', ni gara xina

né' si-nuguan' sij. Sani ní'yanj yya doj si nata' Yan'anj rian né'. Ni Yan'anj huin si nata' rian né' xi'í da'nij sij Jesús aj. <sup>10</sup> Hué dan ni sisi xuman ruhua 'ngo tsínj daj ni'yaj sij da'nij Yan'anj, ni nun nuguan' nata' Yan'anj daj chruhua niman sij. Sani tsínj nun xuman ruhua si-nuguan' Yan'anj, ni huin ruhua sí' sisi nuguan' yya huin si-nuguan' Yan'anj. Daj si nun xuman ruhua sí' nuguan' nata' Yan'anj xi'í da'ni. <sup>11</sup> Ni nuguan' nata' Yan'anj rian né' huin sisi riqui Yan'anj sisi ga'ue gane niganj né' nga man'an Yan'anj. Ni da'nij Yan'anj 'yaj si gane niganj né'. <sup>12</sup> Tsínj nicaj dugüi' nga da'nij Yan'anj, ni gane niganj sij nga Yan'anj. Sani tsínj nitaj si nicaj dugüi' nga da'nij Yan'anj, ni si gane niganj sij nga Yan'anj mánj.

### El conocimiento de la vida eterna

<sup>13</sup> Ni garünj nuguan' nan ga'nī rian ni é re' huin ni é re' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj da'nij Yan'anj. Ni huin ruhuāñ sisi guini'i ni é re' sisi gane niganj ni é re' nga Yan'anj. Ni arünj nuguan' nan sisi ga'ue guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' da'nij Yan'anj nej. <sup>14</sup> Ni gahuin yya ruhua né' nga Yan'anj. Daj si ngaa gachinj jni'yaj né' 'ngo nuguan' rian Yan'anj, ni ga'uej ruhua Yan'anj sisi nicaj né' nuguan' daj, ngaa ni riqui sij aj. <sup>15</sup> Ni sisi ni'i né' si gunun sa' Yan'anj daran' si achínj jni'yaj né' rian sij, hué dan ni ni'i né' sisi hua nicaj né' si gachínj né' rian sij aj.

<sup>16</sup> Ni sisi ni'i né' 'yaj 'ngo jnánj né' gaquin', ni sé 'ngo gaquin' gui'yaj gahui' sij rian Yan'anj huin, ngaa ni gachinj jni'yaj né' rian Yan'anj xi'í sij. Ni ga'ui' Yan'anj si ga'na' sij. Sani hua ango gaquin' quij hua. Ni sisi gui'yaj 'ngo jnánj né' gaquin' daj, ni gahui' sij rian Yan'anj. Ngaa ni si gachínj jni'yó' rian Yan'anj xi'í tsínj 'yaj gaquin' quij da mánj. <sup>17</sup> Daran' si quij 'yaj ni ngüi huin gaquin'. Sani hua gaquin' 'yaj ni ngüi. Ni sé si gahui' ni ngüi rian Yan'anj, gui'yaj daran' gaquin' mánj.

<sup>18</sup> Ni ni'i né' sisi nitaj si chéj ni da'nij Yan'anj si-chrej xungüi nan mánj. Daj si dugumi da'nij Yan'anj si-chrej ni sij. Ni si ga'ue guida'a sichre ni sij mánj. <sup>19</sup> Ni ni'i né' sisi nicaj dugüi' niman né' nga Yan'anj. Sani nin' gachra' chruhua xungüi chéj sichre nicaj sun sij rian ni tsínj nitaj si nicaj dugüi' nga Yan'anj anj. <sup>20</sup> Ni ni'i né' sisi hua ga'na' da'nij Yan'anj. Ni riqui sij si gara da'nga' ruhua né' daj hua Yan'anj xanga'. Ni nicaj dugüi' né' nga tsínj huin xanga' da'nij Yan'anj huin Jesucristo. Ni hué sij huin Yan'anj xanga' yya. Ni 'yaj sij si gane niganj né' nej.

<sup>21</sup> Daj rún' huin ni da'nī huin ín re' riānj. Hué dan ni ga' cuidado ni é re' rian ni yan'anj digya' yun'unj huin ni yan'anj gui'yaj ra'a ni ngüi. Ni si guinico' a ni é re' ango nuguan' mánj. Amén.

## 2 Juan

### Salutación

**1** Huēj huin tsínj achij arūn yanj carta nan a'nī huaj rián rē' ngā rian ni da'níj rē' huín rē' 'ngō yun'unj xāna ganacui Yan'anj. Nī 'i xānga' ruhuāj ni'yā ni é rē'. Nī sé urīnj 'i ruhuāj ni'yā ni é rē' mánj. Sanī 'i ruhua daran' ni tsínj ni'i si-nuguan' Yan'anj ni'yaj ni sij ni é rē' aj. <sup>2</sup> Nī 'i ruhuāj ni'yā ni é rē' xi'f' nuguan' xānga' nūn chruhua niman né'. Nī nīganj nīn' gūnun nuguan' sá' daj chruhua niman né' aj. <sup>3</sup> Nī Yan'anj huin chrej né'. Nī Jesucristo huin da'níj Yan'anj. Nī huin ruhuāj sisi guī'yaj Yan'anj sinduj rian ni é rē'. Nī huin ruhuāj sisi nāni yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é rē'. Nī gāhuin din'inj ruhua á rē', guī'yaj Yan'anj nej. Nī hué daj guī'yaj Jesucristo ngā ni é rē', ruhuāj aj. Daj si ni'i né' nuguan' xānga'. Nī 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'.

### Permaneced en la doctrina de Cristo

<sup>4</sup> Nī nīn' ruhua gahuin niā' ruhuāj guini'tnj sisi da-gahuin gō'ngō ni da'níj rē' nuguan' xānga' daj rún' ga'nin' Yan'anj huin chrej né' sun rian né'. <sup>5</sup> Nī achínj jni'yā rián rē' yyaj huín rē' 'ngō yun'unj xāna achij sisi gahuin 'i ruhua ni é rē' ngā ni dugüi' ni é rē'. Nī nuguan' arūnj nan, nī sé 'ngō nuguan' nāca huin mánj. Sanī uyan huin ngā nuguan' gūnun né' asij ná. <sup>6</sup> Nī sisi dagahuin né' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né', nī digyán né' sisi hua yya 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Nī nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né' huin

sisi gahuin 'i ruhua né' ngā ni dugüi' né'. Nī hué nan huin nuguan' gūnun ni é rē' asij ná. <sup>7</sup> Man nico ni tsínj achéj digya' yun'unj chruhua xungüi' nan. Nī na'ue gā-taj ni sij sisi Jesucristo gahuin xānga' 'ngō tsínj hua nnee cúj ga'na' chruhua xungüi' nan mánj. Ni tsínj 'yaj daj nī huin ni sij tsínj digya' yun'unj unun' ni sij ngā Cristo aj. <sup>8</sup> Gā cuidado ni é rē' sisi sī guere' ni é rē' ni rasūn sá' guī'yaj gana ni é rē' mánj. Sanī 'ngō guīnico' ni é rē' nuguan' xānga' sisi nahuin ra'a ni é rē' 'ngō si sá' naru'ue Yan'anj rian ni é rē' aj. <sup>9</sup> Nī sisi hua 'ngō tsínj duna si-dūcuanj Cristo, ngā nī nitaj si nicaj dugüi' sij ngā Yan'anj mánj. Sanī tsínj huin nīca ruhua ngā si-dūcuanj Cristo, nī nicaj dugüi' sij ngā nūngüej dā'nij chrej né'. <sup>10</sup> Nī sisi hua 'ngō tsínj huaj rian ni é rē', nī nitaj nuguan' digyán Jesucristo nicaj sij huaj sij, ngā nī sī ga'uej ruhua ni é rē' gātu sij chruhua ducúa ni é rē' mánj. Nī sī ga'mi sá' ni é rē' ngā sij mánj. <sup>11</sup> Daj si tsínj a'mi sá' ngā tsínj daj, nī chracuij sij ngā tsínj 'yaj quij daj.

### Espero ir a vosotros

<sup>12</sup> Hua nico nuguan' huin ruhuāj gātā gūnun ni é rē'. Sanī na'uej ruhuāj gārūnj ni nuguan' daj rian yanj nan. Daj si huin ruhuāj gūchi' ni'yā nīca yyāj ga'mī ngā ni é rē' sisi gahuin niā' xānga' ruhua né'. <sup>13</sup> Nī a'níj ni da'níj xugüi' rē' 'ngō nuguan' huaj rián rē' huín rē' 'ngō yun'unj xāna nacui Yan'anj anj. Amén.

# 3 Juan

## Salutación

**1** Huēj huin tsínj achij arūn yanj carta nan a'nī huaj rián rē' huín rē' tsínj gu'naj Gayo. Nī 'i ruhuāj ni'yā man'án rē' xi'í si nico' né' nuguan' xānga'. <sup>2</sup> Hué rē' huin jnān 'i ruhuāj. Nī huin ruhuāj sisi gā 'ueé rián rē' ngā daran' ni nuguan'. Nī huin ruhuāj sisi gāhuin nu-cuáj rē' ngā nneē cúj rē'. Daj si xānga' si hua sā' chruhua nimán rē'. <sup>3</sup> Nī nīn' ruhua gahuin niā' ruhuāj ngā ga'nā' gō'ngo ni jnánj né' nata' ni sij gunūnj sisi hua nīca ruhua ni é rē' ngā nuguan' xānga'. Nī rún' huin da'nī huin ni é rē' riānj. <sup>4</sup> Nī ducu gahuin niā' ruhuāj ngā gunūnj sisi hua nīca ruhua ni é rē' ngā nuguan' xānga'. Nī rún' huin da'nī huin ni é rē' riānj.

## Elogio a la hospitalidad de Gayo

<sup>5</sup> Hué rē' huin jnān 'i ruhuāj. Nī dugu'naj 'yáj rē' ngā chracuíj rē' ni jnánj né'. Nī hua sā' nīn' ruhua sisi chracuíj rē' ni tsínj 'nā' ango xuman'. <sup>6</sup> Nī ngā nahuin yu' ni tsínj nico' Yan'anj, nī nata' ni sij daj 'i ruhuá rē' ni'yáj rē' ni sij. Nī dugu'naj gu'i'yáj rē' sisi chracuíj rē' si achin rian ni sij gan'anj ni sij xi'í si tsínj 'yaj sun rian Yan'anj huin ni sij, ruhuāj aj. <sup>7</sup> Daj si gan'anj ga'mi ni sij nuguan' sá' rian ni ngūj xi'í si 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesucristo. Nī nun nahuin ra'a ni sij nī ā 'ngō rasun rian ni ngūj 'nā' anéj chrej. <sup>8</sup> Xi'í daj da'ui né' si dugumi né' ni sij. Ngā nī gā'ue chracuíj né' si ga'mi ni sij nuguan' xānga' rian ni ngūj.

## La oposición de Diótrefes

<sup>9</sup> Nī hua ga'nī 'ngō yanj carta rian ni tsínj nahuin yu' nico' Yan'anj. Sanī na'uej ruhua tsínj gu'naj Diótrefes

ngahuin ra'a sij si-nuguan'ānj. Daj si huin ruhua sij gāhuin rian sij scanij ni jnánj sij. <sup>10</sup> Ngā nī sisi guisī rián rē', nī natāj si-gaquin' sij rian ni jnánj né'. Daj si achéj sij a'mi snan'anj sij xi'í anin' únj. Nī sé urin gaquin' daj 'yaj sij mánj. Sanī na'uej ruhua sij gā'mi sij ngā ni jnánj né' ngā sīj ni sí' rian sij. Nī sisi huin ruhua ni jnánj né' ga'mi sá' ni sí' ngā ni tsínj sīj rian ni sí', nī ataj sij sisi guē sij. Nī ri sij xē' ni sí' rian nahuin yu' ni ngūj nico' Yan'anj anj.

## Buen testimonio acerca de Demetrio

<sup>11</sup> Hué rē' huin jnān 'i ruhuāj. Nī sī gu'i'yáj rē' daj rún' 'yaj ni tsínj xi'i mánj. Sanī gu'i'yáj rē' daj rún' 'yaj ni tsínj 'yaj sá' aj. Tsínj 'yaj sá', nī nicaj dugūi' sij ngā Yan'anj. Sanī tsínj 'yaj xi'i, nī nun ni'i sij Yan'anj mánj.

<sup>12</sup> Dajan' ni jnánj né' a'mi sá' xi'í tsínj gu'naj Demetrio. Nī si-nuguan' sí' nicaj dugūi' ngā nuguan' xānga'. Nī hué daj a'mi sá' ni únj xi'í sí'. Nī ni'i ni é rē' sisi a'mi xānga' únj.

## Salutaciones finales

<sup>13</sup> Hua nico nuguan' gahuin ruhuāj gatā gunún rē'. Sanī na'uej ruhuāj garūnj ni nuguan' daj rian yanj <sup>14</sup> xi'í si huin ruhuāj guchi' ni'yā ga'mī nīca yyāj ngā rē' aj. Nī huin ruhuāj sisi gāhuin din'inj ruhuá rē'. Nī a'nīj ni tsínj nicaj dugūi' ngā né' 'ngō nuguan' huaj rián rē'. Nī gā'nij rē' 'ngō nuguan' rian ni jnánj né' mān xánj rē', ruhuāj aj.

# Judas

## Salutación

**1** Huēj huin tsínj gu'naj Judas tsínj 'yaj sun rian Jesucristo. Ni jnān huin Jacobo. Ni arūnj yanj carta nan a'nī huaj rian ni é re' huin ni é re' tsínj gaquínj Yan'anj. Ni gahuin sa' niman ni é re', gui'yaj Yan'anj huin chrej né'. Ni dugumi Jesucristo ni é re' nej. <sup>2</sup> Ni huin ruhuāj sisi xacaj sa' ni é re' cuenta daj nahuin yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Ni huin ruhuāj sisi 'ueé gahuin din'inj ruhua ni é re'. Ni guini'i sa' ni é re' daj 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re', ruhuāj aj.

## Falsas doctrinas y falsos maestros

<sup>3</sup> Ni 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Ni nin' ruhua gahuin ruhuāj garūnj yanj carta ga'nī rian ni é re' xi'í daj nacaj Yan'anj né'. Sani yyaj ni hua nian si garūnj ango nuguan' rian yanj ga'nī rian án re'. Ngaa ni achínj jni'yā rian ni é re' sisi guinico' ran ni é re' nuguan' guxuman sini ruhua ni é re' huin nuguan' digyán Jesucristo rian ni tsínj hua sa' niman. <sup>4</sup> Daj si hua gatúj hui go'ngo ni tsínj digya' yun'unj scanij ni é re'. Ni gataj si-nuguan' Yan'anj asij ná sisi gahuin castigo ni sí', gui'yaj Yan'anj. Ni huin ni sí' ni tsínj 'yaj quij. Ni naduna ni sí' sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. Ni ataj ni sí' sisi ga'ue gui'yaj quij ni sí' daj rún' aran' ruhua ni sí'. Ni ngaa hué daj 'yaj ni sí', ni nun dagahuin ni sí' rian Yan'anj nga Jesucristo. Ni urin Yan'anj nga Jesucristo huin si nicaj sun rian né'.

<sup>5</sup> Ni nunj si hua ni'i ni é re' nuguan' sa', sani huin ruhuāj sisi nanun ruhua ni é re' 'ngo nuguan' xi'í daj gui'yaj Señor ngaa nacaj sij ni tsínj israelita asij ná. Ni guiri Señor ni tsínj daj scanij ni tsínj man Egipto. Sani gahui' go'ngo ni sij xi'í si nun guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, gui'yaj Señor. <sup>6</sup> Ni asij ná ni duna go'ngo ni ángel sun ga'ui' Yan'anj rian ni sij. Ni duna ni ángel daj rian ga'ui' Yan'anj gane ni sij. Xi'í daj ni nun ni ángel daj ducuaga' rumi', gui'yaj Yan'anj. Ni niganj nin' gunun ni ángel yu'uj daj da' güi nagui'yaj yya Yan'anj xi'í daran' gaquin'. <sup>7</sup> Ni hué daj guiran' ni tsínj guimán nungüej xuman' gu'naj Sodoma nga Gomorra nga ango ni xuman' ngaj nichrun' nej. Ni uyan gui'yaj quij ni sij nga ni ángel daj. Daj si gui'yaj squira' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Ni nun gui'yaj ni sij daj rún' digyán Yan'anj rian ni sij. Ngaa ni niganj nin' gaca ni xuman' daj. Ni xi'í daj ni ga'ue xacaj né' cuenta sisi daj rún' guiran' ni sij sayun asij ná, ni hué daj guiran' ni tsínj 'yaj quij güi yyaj.

<sup>8</sup> Ni nunj si hué daj gui'yaj Yan'anj castigo ni tsínj guimán asij ná, sani hua gue 'yaj quij ni tsínj gatúj scanij ni é re'. Ni 'yaj quij ni sij nga nnee cúj ni sij. Ni nun gara xina ni sij nuguan' a'nin' ni tsínj nicaj sun rian ni sij. Ni a'mi quij ni sij xi'í ni si huin achij mán xata'. <sup>9</sup> Ni Miguel huin ángel huin achij rian ango ni ángel. Ni asij ná ngaa gahui' Moisés, ni gunun' Miguel nga sichre xi'í nnee cúj Moisés. Sani nun guisij ruhua Miguel ga'mi quij sij rian sichre mánj. Maan si gataj sij gunun sichre: "Huin ruhuāj sisi ga'mi huee Señor rián re' huín re' sichre." Daj gataj ángel huin rian daj gunun sichre. <sup>10</sup> Sani a'mi quij ni tsínj daj xi'í ni nuguan' nun ni'i ni sij. Ni hua nuguan' ni'i ni sij, sani daj rún' 'yaj ni xucu nitaj sta'nga' nun, ni da'nga' daj 'yaj ni sij. Ni guere' ni sij, gui'yaj nuguan' daj. <sup>11</sup> Niqui nin' ruhua niman ni sij xi'í si guiran' ni sij. Daj si 'yaj ni sij daj rún' gui'yaj tsínj gu'naj Caín ngaa dagahui' sí' jnánj sí' asij ná. Ni ducu huin ruhua ni sij gui'yaj gana ni sij san'anj daj rún' gui'yaj tsínj gu'naj Balaam asij ná. Ni xi'í daj digya' yun'unj ni sij man'an dugüi' ni sij. Ni daj rún' nun dagahuin tsínj gu'naj Coré si-nuguan' Moisés, ni hué daj 'yaj ni sij. Ngaa ni daj rún' ga ni'ya Coré, ni hué daj ga ni'ya ni sij, gui'yaj Yan'anj anj.

<sup>12</sup> Ni ngaa xa nuguan'an ni dugüi' ni é re', ni huin 'ngo si-na'aj 'yaj ni sij scanij ni é re'. Xa ni sij go'o ni sij scanij ni é re'. Sani nitaj si ní'yanj hua rian ni sij mánj. Ni huin ruhua ni sij xi'í urin man'an ni sij. Ni daj rún' nahui nga ngaa na'ue gaman' 'ya, ni hué daj 'yaj ni sij digya' yun'unj ni sij. Daj si daj rún' nare'ej nane nga daj gan'anj-án' niaj di'yaj, ni hué daj huin ni sij. Ni rún' huin ni chrun ngaa na'ue gayu ni chruj chra' ni chrun daj ngaa guisij güi ngaa guiman chruj chra', ni hué daj huin ni sij. Ni huin ni sij rún' huin ni chrun ngaa guisij huij nacoj. Ni racoj ni sij ya'a siu chrun daj. Ni hué daj guiran' ni sij nej. <sup>13</sup> Ni rún' huin nnee yan'anj ngaa naxuman yatan' quij, 'yaj nane, ni hué daj huin ni sij. Daj si ni rasun 'yaj ni sij huin 'ngo si-na'aj. Ni daj rún' huin ni yati' ngaa nadunaj rian niquinj go'ngo yahui, da'nga' daj huin ni sij. Ni niganj nin' gane ni sij rian hua rumi', gui'yaj Yan'anj.

<sup>14</sup> Ni ga'mi tsínj gu'naj Enoc si-nuguan' Yan'anj xi'í ni tsínj daj. Ni xi Enoc gahuin Adán gane asij ná. Ni gataj Enoc gunun ni ngüi: "Gunun ni é re' si ga'mi aj. Guini'tj Señor 'na' sij nga ga'i mí ni tsínj hua sa' chruhua niman. <sup>15</sup> Ni 'na' Señor nagui'yaj yya sij nga si-gaquin' daran' ni ngüi. Ni 'na' digyán sij rian ni tsínj 'yaj quij sisi da'ui ni sí' gaquin'. Daj si xacaj ni sij 'ngo chrej quij hua. Ni ga'mi ni sij daran' nuguan' quij hua xi'í man'an Yan'anj." Hué daj gataj Enoc rian ni tsínj daj. <sup>16</sup> Ni huin

ni sij ni tsínj a'mi gaquin' xi'f daran' nuguan'. Ní nuna ni sij xi'f daran' nuguan'. Ní maan si nano' ni sij si huin ruhua man'an ni sij. Ní ducu a'mi ni sij xi'f man'an ni sij. Ní a'mi sa' ni sij rian ni ngüi xi'f si guiri' ni sij si huin ruhua man'an ni sij.

### Amonestaciones y exhortaciones

<sup>17</sup> Ní 'i ruhuāj ni'yā ni é re' huin ni é re' jnān nga xi-ca'uī. Ngaa ní nānun ruhua ni é re' ni nuguan' ga'mi ni tsínj apóstol huin ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Señor Jesucristo rian ni ngüi aj. <sup>18</sup> Ní gataj ni sij gunun ni é re': "Ní ngaa ruhua ganahuij xungüi, ní guiman ni tsínj ga'mi ducu xi'f si-nuguan' Yan'anj. Ní guiyaj ni sij daj rún' huin quij ruhua ni sij." Daj gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

<sup>19</sup> Hué ni sij 'yaj sisi gahuin anéj ni ngüi rian dugüi' ni sij. Ní 'yaj ni sij daj rún' aran' ruhua nnee cúj ni sij. Ní nitaj si nun Espíritu Santo chruhua niman ni sij mánj. <sup>20</sup> Ní 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Ngaa ní gahuin nica ruhua ni é re' nga nuguan' guxuman ruhua ni é re' huin nuguan' sa' nín' ruhua. Ní gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj daj rún' dígyán Espíritu Santo rian ni é re' aj. <sup>21</sup> Ní 'ngo guiyaj ni é re' daj rún' huin ruhua Yan'anj

gui'yaj ni é re'. Ngaa ní guini'i yya ni é re' sisi 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Ní gana'uij ni é re' sisi riqui Señor Jesucristo si gane niganj ni é re' nga Yan'anj. Daj si nani yaco ruhua sij ni'yaj sij ni é re'.

<sup>22</sup> Ní gataj né' rian ni tsínj nun ri' ruhua daj hua chrej sa' sisi guxuman yya ruhua ni sij nga si-nuguan' Yan'anj anj. <sup>23</sup> Ní daj rún' nacaj né' 'ngo rasun scanij yan'an, ní hué daj nācaj ni é re' ango ni sij. Ní ganani yaco ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' ángo ni sij. Saní ga cuidado ni é re' sisi sí xacaj ni é re' chrej quij hua daj. Daj si nun huin xan' ruhua né' ni'yaj né' gaquin' 'yaj ni sij.

### Doxología

<sup>24</sup> Ní Yan'anj huin si nucuaj. Ní ga'ue dugumi Yan'anj né' sisi sí guere' ruhua né'. Ní ga'ue guiyaj Yan'anj sisi ga sa' né' gan'anj né' rian nne sa' man'an Yan'anj. Ní nín' ruhua gahuin niā' ruhua né'. <sup>25</sup> Urin Yan'anj huin Yan'anj xanga'. Ní ni'i sa' Yan'anj daran' nuguan'. Ní Yan'anj huin si nacaj né'. Ní yyaj ní hua niān si ga'mi sa' daran' ni ngüi xi'f Yan'anj. Daj si nucuaj nín' ruhua Yan'anj. Ní nín' ruhua nicaj Yan'anj fuerza. Ní hué daj ga'mi sa' niganj nín' né' rian Yan'anj anj. Amén.



# Apocalipsis

## La revelación de Jesucristo

**1** Nan huin ni nuguan' digyán Jesucristo rian ni tsínj 'yaj sun rian sij. Nì Yan'anj huin si digyán ni nuguan' nan rian Jesucristo huin ni nuguan' gahuin rá'yanj. Nì ga'níj Jesucristo si-ángel sij ga'na' guini'tnj ni nuguan' nan huinj Juan tsínj 'yaj sun rian Jesucristo. <sup>2</sup> Nì huēj huin 'ngo tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüj daj rún' gataj snan'anj Jesucristo riānj. Nì hué daj 'yā ngā daran' si guini'tnj. <sup>3</sup> Ngaa nì hua 'ueé rian ni ngüj aya ni nuguan' nan ngā ni ngüj unun ni nuguan' nan huin si-nuguan' Yan'anj. Nì hua 'ueé rian ni sij sisi dagahuin ni sij si ataj ni nuguan' nan. Daj si hua gahuin nichrun' güi ngaa gahuin daj rún' ataj ni nuguan' nan.

## Salutaciones a las siete iglesias

<sup>4</sup> Huēj huin Juan. Nì a'nī yanj carta nan huaj rian án re' huin ín re' ichij xi'nin' ni ngüj nico' Jesucristo man estado Asia. Nì huin ruhuāj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni é re', nì gahuin din'inj ruhua ni é re', gui'yaj Yan'anj nej. Nne Yan'anj acuan'. Nì hué Yan'anj gane asij sini. Nì hué Yan'anj huin si ga'na' ruhua' yún. Nì hué daj huin ruhuāj si gui'yaj ichij Espíritu Santo sinduj rian án re', nì gahuin din'inj ruhua á re'. Nì ichij Espíritu Santo daj niquin' rian nne man'an Yan'anj. <sup>5</sup> Nì daj rún' huin ruhuāj si gui'yaj Yan'anj ngā ichij Espíritu Santo daj ngā ni é re', nì hué daj huin ruhuāj si gui'yaj Jesucristo ngā á re' huin sij 'ngo tsínj a'mi nuguan' xanga'. Nì Jesucristo huin si ganá'nij sini scanij ni ní-man. Nì hué sij nicaj sun rian ni rey man chruhua xungüj nan.

Nì 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Nì ganani né' rian si-gaquin' né' xi'í si gayanj si-tun man'an sij xi'í né'. <sup>6</sup> Nì gui'yaj sij sisi guinicaj né' sun gahuin né' rey ngā sij. Nì gui'yaj sij sisi gahuin né' chrej rian chrej sij huin Yan'anj. Nì huin ruhuāj sisi ga'mi sa' niganj ni ngüj xi'í sij. Nì niganj guinicaj sij fuerza ruhuāj aj. Amén.

<sup>7</sup> Nì'yaj né' sisi ga'na' Cristo rian nga. Nì daran' ni ngüj guini'i sij. Nì guini'i ni tsínj ga'ui' gaquij sij nej. Nì ganani ruhua daran' ni ngüj man chruhua xungüj ngaa guini'i ni sij ga'na' sij. Nì ngaa ga'na' sij, nì gāco daran' ni ngüj man chruhua xungüj xi'í gaquin' da'ui ni sij. Hué daj gahuin xanga'. Amén.

<sup>8</sup> Nì ataj Señor:

—Huēj huin 'ngo tsínj gu'naj Alfa ngā tsínj gu'naj Omega. Daj si Alfa huin letra gaxi'i asij sini yan. Nì Omega huin letra nico' da ne' rucu. Nì huēj huin tsínj

nne acuan'. Nì huēj gane asij sini. Nì huēj ga'na' ruhua' yünj. Nì huēj nicaj daran' fuerza. —Daj ataj Señor.

## Una visión del Hijo del Hombre

<sup>9</sup> Huēj huin Juan, nì jnān huin ín re'. Nì ran' nuguan'ānj sayun ngā á re'. Nì guinicaj sun nuguan'an né' rian nicaj sun Yan'anj. Nì gahuin nucuj ruhua daran' né' gui'yaj fuerza né' ngā sayun 'na' rian né'. Nì gahuin nucuj ruhua né', gui'yaj Jesucristo. Hué dan nì riqui 'ngo yo'ój gu'naj Patmos huin 'ngo yu'uj ngaj dani nnee yan'anj. Nì yu'uj daj ganēj, gui'yaj ni tsínj unun' ngāj xi'í si ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüj huin nuguan' xanga' ga'mi Jesucristo. <sup>10</sup> Nì 'ngo güi nico' né' Yan'anj, nì ga'níj Espíritu Santo nuguan' sa' ga'na' chruhua nimānj. Nì gunünj 'ngo nanē ga'mi nucuj ne' rucüj. Nì daj rún' a'yanj 'ngo trompeta, nì hué daj gunünj 'ngo nanē nucuj daj. <sup>11</sup> Nì gataj nanē daj gunünj:

—Huēj huin tsínj gu'naj Alfa ngā tsínj gu'naj Omega. Daj si huēj huin si gaxi'i asij sini yan. Nì huēj huin si ga'na' da rucu nej. Garun re' si guini'í re' rian yanj libro. Nì ga'nij re' libro daj rian ichij xi'nin' ni ngüj nico' man'ānj man estado Asia. Man ni sij xuman' Efeso ngā xuman' Esmirna nej, xuman' Pérgamo ngā xuman' Tiatira nej, xuman' Sardis ngā xuman' Filadelfia nej, xuman' Laodicea nej. —Daj gataj nanē daj gunünj.

<sup>12</sup> Nì nanicā ni'yā sisi un sin huin nanē ga'mi daj. Nì ngaa guini'yā, nì guini'tnj ichij candelero huin gaga' oro. <sup>13</sup> Nì dani ichij candelero daj guini'tnj daj rún' hua 'ngo da'nij ni ngüj hua 'ngo tsínj guini'tnj. Nì nun sij 'ngo atsij xācan. Nì nicoj da xá xi'í sij. Nì anumi 'ngo nnij sincho huin oro xi'yanj sij. <sup>14</sup> Nì rún' hua to xachij gatsi hua sa' hua chra sij ngā huué chra sij. Asij rún' hua yu'ue' gatsi huaj nej. Nì rún' hua rian aca yan'an hua rundij rian sij. <sup>15</sup> Nì daj rún' aca gaga' mmij ngaa gaca rian yan'an, nì hué daj ran nungüej dacój sij. Nì daj rún' huin rian garin nin' ruhua nico' quin nnee, nì hué daj nucuj si-nāne sij. <sup>16</sup> Nì nicaj sij ichij yati' ne' chrej ra'a sa' sij. Nì gahui 'ngo espada huā huij rian du'ua sij. Nì daj rún' 'yaj güi ngaa xiguin sa'aj, nì hué daj ran rian sij.

<sup>17</sup> Nì ngaa guini'tnj sij, nì rún' huin níman huinj ganatū xi'í sij. Sanj guta' sij ra'a sa' sij riānj. Nì gataj sij gunünj:

—Sij guxu'uí' re' mánj. Huēj huin si ga'na' asij sini yan. Nì huēj huin si ga'na' da rucu. <sup>18</sup> Nì huēj huin si hua ni'na'. Asij ni gahuij. Sanj niganj nin' hua ni'nāj

yyaj. Amén. Ní nicaj sūnj rian ni níman ngā rian mān ni níman nej.

<sup>19</sup> Xi'í daj nī garun re' nuguan' rian yanj xi'í si hua guini'í re'. Nī garun re' si guini'í re' acuan'. Nī garun re' xi'í ni rasun ga'na' da ne' rucu nej. <sup>20</sup> Nī nan huin si ruhua j gata ichij yati' guini'í re' nicaj ne' chrej ra'a sa'āj ngā ichij candelero huin oro daj: Nī ichij yati' daj huin ni ángel nicaj sun rian ichij xi'nin' ni ngūi nico' man'ānj. Nī ichij candelero daj huin ichij xi'nin' ni ngūi nico' man'ānj. —Daj gataj sij.

### Mensaje a las siete iglesias: El mensaje a Éfeso

**2** Ngaa nī gataj ruhua' yún sij gunūnj:  
—Garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' ni ngūi nico' man'ānj mān xuman' Efeso. Nī gataj re' gunun ni sij: “Huēj huin tsínj nicaj ichij yati' ne' chrej ra'a sa'āj. Nī achē scanij ichij candelero huin oro. <sup>2</sup> Nī ni'tnj daj 'yaj ni é re'. Nī ni'tnj sisi nucuaj 'yaj sun ni é re'. Nī ni'tnj daj gunucuaj ni é re' rian sayun. Nī ni'tnj sisi na'uej ruhua á re' nga si 'yaj ni tsínj quij. Nī hué daj ni'tnj sisi xacaj ni é re' cuenta daj hua ni tsínj ataj sisi huin ni sij apóstol. Sanī sé ni sij huin mánj. Nī xacaj ni é re' cuenta sisi tsínj digya' yun'unj huin ni sij. <sup>3</sup> Nī guiran' ni é re' sayun. Sanī ga'nin' ruhua á re' ngā sayun daj. Nī gui'yaj sun nucuaj á re' xi'í si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj. Nī nun guere' ruhua á re'. <sup>4</sup> Sanī nicā 'ngo nuguan' xi'í a ni é re': Nī nuguan' nan huin sisi nitaj si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj daj rún' ga 'i ruhua á re' asij sini. <sup>5</sup> Xi'í daj nī ganun ruhua á re' daj gui'yaj á re' asij sini. Nī nanicaj ruhua á re' nanico' ni é re' man'ānj. Nī gui'yaj á re' daj rún' gui'yaj á re' asij sini. Nī sisi nitaj, nī guchi' ra'yān rian mān án re'. Nī sisi sī nanicaj ruhua á re', nī ga'nē si-candelero ni é re' rian niquinj. <sup>6</sup> Sanī dugu'naj 'yaj á re': Nun huin xan' ruhua á re' ni'yaj á re' si 'yaj ni tsínj Nicolaítas. Daj si hué daj nun huin xan' ruhuāj ni'yā si 'yaj ni sij nej. <sup>7</sup> Nī sisi nūn chraquij a ni é re', nī hua nian si gunun a ni é re' si ataj Espiritu Santo rian ni xi'nin' ni ngūi nico' man'ānj: Tsínj gunucuaj gui'yaj gana rian ni nuguan' quij, nī ga'uīj sisi xā ni sij si ayu chrā chrun 'yaj si gane niganj ni ngūi. Nī niquin' chrun daj dani rian hua sa' nne Yan'anj.” Daj gataj re' gunun ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunūnj.

### El mensaje a Esmirna

<sup>8</sup> Ngaa nī gataj ruhua' yún sij gunūnj:  
—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' ni ngūi nico' man'ānj mān xuman' Esmirna. Nī gataj re' gunun ni sij: “Huēj huin si a'mi nuguan' nan. Nī huēj huin si ga'na' asij sini yan. Nī huēj huin si ga'na' dā rucu. Nī gahuīj. Nī ganá'nij ruhua' yūnj nej. <sup>9</sup> Nī ni'tnj daj guiran' ni é re' sayun. Nī ni'tnj daj yaco guiran' ni é re'. Sanī xuru'ue huin ín re' rian Yan'anj. Nī ni'tnj daj a'mi quij ni tsínj ataj sisi huin ni sij ni tsínj israelita. Sanī sé ni sij huin mánj. Nī a'mi quij ni sij xi'í ni é re'. Maan si huin ni sij 'ngo xi'nin' ni tsínj nico' sichre Satanás. <sup>10</sup> Nī sī guxu'ui' ni é re' nga

sayun guiran' ni é re'. Daj si ga'nij sichre da'aj á re' ducuaga' gunun ni é re'. Ngaa nī xacaj sichre cuenta sisi yya gahuin ran xanga' niman ni é re'. Ngaa nī guiran' ni é re' sayun ichi' gūi. Sanī ga'nica ruhua á re' da' gūi gahuī' ni é re'. Ngaa nī rīquīj 'ngo corona huin 'ngo premio gui'yaj si gane niganj ni é re' ngā Yan'anj. <sup>11</sup> Nī sisi nūn chraquij re', nī hua nian si gunun re' si ataj Espiritu Santo rian ni xi'nin' ni ngūi nico' man'ānj. Tsínj gunucuaj gui'yaj gana rian nuguan' quij, nī nitaj sayun guiran' sij daj rún' guiran' ni tsínj gahuī' ruhua' yún.” Daj gataj re' gunun ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunūnj.

### El mensaje a Pérgamo

<sup>12</sup> Ngaa nī gataj ruhua' yún Jesús gunūnj:  
—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian xi'nin' ni ngūi nico' man'ānj mān xuman' Pérgamo. Nī gataj re' gunun ni sij: “Huēj huin si a'mi nuguan' nan. Nī nicā espada huā huīj rian. <sup>13</sup> Nī ni'tnj daj 'yaj á re'. Nī ni'tnj sisi nne ni é re' rian nicaj sun sichre. Sanī hua nī-ca xanga' ruhua ni é re' ngā si-xugūīj. Nī nitaj si duna á re' si xuman ruhua á re' ni'yaj ni é re' man'ānj. Nī nun ga'nin' ruhua á re' ngā si-nuguan'ānj ngaa gahuī' tsínj gu'naj Antipás, gui'yaj ni sij xánj án re' huin xuman' nne Satanás. Nī gahuin sí' 'ngo tsínj ga'mi nuguan' xanga' rian ni ngūi. <sup>14</sup> Sanī nicā doj nuguan' xi'í a ni é re': Daj si scanij a ni é re', nī mān ni tsínj nico' si-nuguan' tsínj gu'naj Balaam. Nī asij ná nī digyán Balaam 'ngo chrej quij rian tsínj gu'naj Balac. Ngaa nī xi'í nuguan' quij daj, nī gui'yaj ni tsínj israelita gaquin'. Nī xa ni sij ni xucu dagahuī' ni sij rian yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Nī gui'yaj squira' ni sij ngā dugūi' ni sij. <sup>15</sup> Nī hué daj mān go'ngo ni tsínj scanij ni é re' huin tsínj digyán si-nuguan' ni tsínj nicolaítas. Nī nun huin xan' ruhuāj ni'yā si-nuguan' ni sí'. <sup>16</sup> Xi'í daj nī nanicaj ruhua á re'. Sisi nitaj, nī guchi' ra'yān rian mān án re'. Nī gunūnj ngā ni sij ngā espada nūn du'uāj. <sup>17</sup> Nī sisi nūn chraquij a ni é re', nī hua nian si gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espiritu Santo rian ni xi'nin' ni ngūi nico' man'ānj: Tsínj gunucuaj gui'yaj gana rian nuguan' quij, nī ga'uīj xā sij chrachrúnj sa' huin maná. Nī nun ni'i ni ngūi daj hua sa' maná daj. Nī hué daj ga'uīj 'ngo yej gatsi tsínj gui'yaj gana daj. Nī hua nīca letra rian yej daj. Nī gui-nun nāca si-xugūi sij. Nī a 'ngo tsínj sī ga'ue guini'i nuguan' nāca guinun rian yej da mánj. Sanī urin tsínj nahuin ra'a guini'i.” Daj gataj re' gunun ni sij. —Daj gataj Señor Jesús gunūnj.

### El mensaje a Tiatira

<sup>18</sup> Ngaa nī gataj ruhua' yún sij gunūnj:  
—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' ni ngūi nico' man'ānj mān xuman' Tiatira. Nī gataj re' gunun ni sij: “Huēj a'mi nuguan' nan huīnj da'nij Yan'anj. Nī rún' hua rian aca yan'an hua rundij riānj. Nī daj rún' nu'ui gaga' mmīj, nī hué daj ran nūngūej dacō. <sup>19</sup> Ni'tnj daran' si 'yaj á re'. Nī ni'tnj daj 'i ruhua á re' ni'yaj á re' dugūi' a ni é re'. Nī

xuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj nej. Ni 'yaj sun ni é re' rian ni dugüi' ni é re' nej. Ni ni'tnj daj gunucuaj á re' sayun. Ni 'yaj sun a ni é re' doj daj nga si gui'yaj sun a ni é re' asij sini. <sup>20</sup> Sani nica 'ngo nuguan' xi'f ni é re'. Daj si a'nij ni é re' chrej sisi digya' yun'unj yun'unj xana gu'naj Jezabel rian ni tsinj 'yaj sun riānj. Ni ataj unj sisi a'mi unj si-nuguan' Yan'anj. Sani digyan unj 'ngo chrej nitaj si hua sa' rian ni sij sisi gui'yaj squira' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Ni digyan unj sisi xa ni sij xucu dagahui' ni sij rian ni yan'anj 'yaj ra'a ni sij. <sup>21</sup> Ni hua riquij doj güi sisi ganani ruhua unj xi'f si-gaquin' unj. Sani na'uej ruhua unj duna unj si-gaquin' unj. <sup>22</sup> Ngaa ni gui'yā sisi ga'nān' unj guingaj unj rian nna. Ni gui'yā sisi nico sayun guiran' ni tsinj 'yaj squira' nga unj. Ni hué daj guiran' ni sij sisi si nani ruhua ni sij xi'f gaquin' 'yaj ni sij nga unj. <sup>23</sup> Ni 'ngo gahui' ni da'nij unj, gui'yā. Ngaa ni guini'i daran' ni xi'nin' huin ni ngüi nico' man'ānj sisi huēj ni'i sa' daj ani ruhua ni ngüi nga daj hua niman ni sij. Ni naru'ue rian go'ngo ni é re' daj rún' 'yaj go'ngo a ni é re'. <sup>24</sup> Ngaa ni gatā gunun ango ni é re' man xuman' Tiatira huin ni é re' ni ngüi nun nico' nuguan' quij digyan yun'unj xana daj. Ni nun guini'i ni é re' nuguan' huí digyan ni sij xi'f si-ducuanj sichre Satanás. Ni gatā gunun ni é re' sisi nitaj si ga'nij ango sun rian án re' mánj. <sup>25</sup> Maan si dugumi sa' á re' nuguan' nicaj ni é re' da guisij güi ga'na' ruhua' yünj rian án re'. <sup>26</sup> Tsinj gunucuaj gui'yaj gana rian nuguan' quij, ni sisi niganj dagahuin sij nuguan' ga'nij sun rian sij, ni ga'utj si guinica' sun sij rian ni xungüi. <sup>27</sup> Ni guinica' sij ni'f gaga'. Ni daj rún' ura' né' chrun, ni hué daj gui'yaj sij nga ni xuman' daj. Daj si hué daj riqui chre sun riānj. <sup>28</sup> Ni ga'utj yati' stanga rian sij nej. <sup>29</sup> Ni sisi nun chraquij a ni é re', ni hua nian si gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espiritu Santo rian ni xi'nin' huin ni ngüi nico' man'ānj." Daj gataj re' gunun ni sij. —Hué daj gataj Jesús gunünj.

### El mensaje a Sardis

**3** Ngaa ni gataj ruhua' yün sij gunünj:  
—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' rian ángel nicaj sun rian xi'nin' huin ni ngüi nico' Yan'anj man xuman' Sardis. Ni gataj re' gunun ni sij: "Huēj a'mi nuguan' nan. Ni nicā ichij Espiritu Santo 'na' rian Yan'anj nga ichij yati' nej. Ni ni'tnj daj 'yaj ni é re'. Ni nunj si a'mi ni ngüi sisi hua ni'na' niman ni é re', sanj rún' huin niman huin a ni é re' riānj. <sup>2</sup> Hué dan ni nan ruhua á re'. Ni dugun' ni é re' nga ni nuguan' ruhua guere'. Daj si xacaj cuentāj sisi nun guisij ni é re' gui'yaj sa' á re' nga si-sun ni é re' rian Yan'anj. <sup>3</sup> Ganun ruhua á re' nga nuguan' digyan ni sij rian án re' nga nuguan' gunun ni é re'. Ni gui'yaj á re' daj rún' ataj nuguan' daj. Ni ganani ruhua ni é re' xi'f si-gaquin' ni é re'. Ni nanico' ni é re' Yan'anj. Ni sisi si gunun ruhua á re', ngaa ni rá'yanj guisī rian án re' daj rún' 'yaj 'ngo tsinj tu. Ni si guini'i a ni é re' un hora guisī rian án re'. <sup>4</sup> Sani man doj ni ngüi scanij a ni é re' nitaj si gui'yaj quij. Ni gunun ni sij atsij gatsi. Ni gache ni sij ngāj. Daj si 'yaj sa' ni sij riānj. <sup>5</sup> Tsinj gunucuaj gui'yaj

gana rian ni nuguan' quij, ni gunun ni sij atsij gatsi. Ni si jnaruhuī si-xugüi ni sij taj rian libro nun si-xugüi ni ngüi gane niganj nga Yan'anj. Ni ga'mi sa'āj si-xugüi ni sij rian chre nga rian si-ángel chre nej. <sup>6</sup> Ni sisi nun chraquij a ni é re', ni hua nian si gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espiritu Santo rian ni xi'nin' huin ni ngüi nico' man'ānj." Daj gataj re' gunun ni sij. —Daj gataj Jesús gunünj.

### El mensaje a Filadelfia

<sup>7</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yün Jesús gunünj:  
—Ni garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' huin ni ngüi nico' man'ānj man xuman' Filadelfia. Ni gataj re' gunun ni sij: "Huēj huin si a'mi nuguan' nan huinj tsinj sa' chruhua niman. Ni huēj huin si a'mi nuguan' xanga'. Ni nicā si-rian gaga' rey David. Ni ngaa na'nī rian hue', ni a 'ngo tsinj si ga'ue naranj. Ni ngaa narān rian hue' ni a 'ngo tsinj si ga'ue na'ni mánj. <sup>8</sup> Ni'tnj daj 'yaj ni é re'. Ni'yaj á re' ne' chrej rian án re'. Daj si hua na'nī rian gatū a ni é re' rian 'ngo hue'. Ni, ni a 'ngo tsinj si ga'ue naranj rian hue' daj. Ni nunj si doj nucuj niman án re' sanj dugumi sa' á re' si-nuguan'ānj. Ni nitaj si duna á re' si ga'mi sa' á re' xi'tj aj. <sup>9</sup> Ni hua go'ngo ni sij nicaj dugüi' nga Satanás. Ni ataj ni sij sisi ni tsinj israelita huin ni sij. Sani sé si xanga' huin ni sij. Tsinj digya' yun'unj huin ni sij. Ni gui'yā sisi guchi' ni sij rian man án re'. Ni guiniquin' ráj dacoj ni sij rian án re', gui'yā. Ngaa ni guini'i yya ni sij sisi 'i ruhuāj ni'yā á re'. <sup>10</sup> Ni xi'f si dagahuin a ni é re' nuguan' ga'nij sun rian án re' sisi gunucuaj á re' rian sayun, ngaa ni huēj dugumi ni é re' sisi si guiran' ni é re' rian sayun xxi ga'na' guiran' daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Ni ngaa ga'na' sayun xxi daj, ni xacaj Yan'anj cuenta daj gunucuaj ni ngüi nga sayun xxi ga'na'. <sup>11</sup> Ni rá'yanj ga'nāj rian man án re'. Ngaa ni dugumi sa' á re' nuguan' nicaj á re'. Ngaa ni si nacaj ango ni sij si-corona ni é re' huin premio gui'yaj gana á re'. <sup>12</sup> Tsinj gui'yaj gana rian nuguan' quij, ni gui'yā sisi gahuin sij daj rún' huin 'ngo chran xacan dugun' chruhua si-nuhui Dan'ān. Ni nitaj aman gahui sij chruhua nuhui daj. Ni garünj si-xugüi Dan'ān rian sij nga si-xugüi xánj Dan'ān nej huin xuman' Jerusalén naca 'na' xata' rian Yan'anj. Ni ganahuin naca si-xugüi garünj rian sij nej. <sup>13</sup> Ni sisi nun chraquij a ni é re', ni hua nian si gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espiritu Santo rian ni xi'nin' ni ngüi nico' man'ānj." Daj gataj re' gunun ni sij. —Daj gataj Señor Jesús gunünj.

### El mensaje a Laodicea

<sup>14</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yün sij gunünj:  
—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' huin ni ngüi nico' man'ānj man xuman' Laodicea. Ni gataj re' gunun ni sij: "Huēj huin si gui'yaj daran' si gataj snan'ān gunun a ni é re'. Ni huinj tsinj nata' yya nuguan' xanga' rian ni ngüi. Ni asij sini ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi, ni huēj huin si

gui'yaj daran'anj. <sup>15</sup> Ni ni'tinj daj 'yaj á re'. Ni ni'tinj sisi sé daj rún' hua 'ngo si nuhuij hua a ni é re'. Ni sé daj rún' hua 'ngo si yan'an hua a ni é re'. Ni huin ruhuāj sisi daj rún' hua 'ngo si nuhuij, asi 'ngo si yan'an ga ni é re' aj. <sup>16</sup> Hué dan ni xi'í si daj rún' hua nnee guin hua ni é re', ni gahui ni é re' du'uāj gurān daj rún' uránj 'ngo tsínj. Daj si sé daj rún' hua nnee nuhuij asi nnee yan'an hua ni é re'. <sup>17</sup> Daj si ataj ni é re' sisi xuru'ue huin ni é re'. Ni hua nico rasun rian ni é re'. Ni, ni ango ni rasun nitaj si achin rian án re', ataj á re'. Sanj nun acaj ni é re' cuenta sisi ni ngüi guere' ruhua huin ni é re'. Ni ni ngüi ran' yaco huin ni é re'. Ni huin ín re' ni ngüi niqui. Ni huin ni é re' ni ngüi duri. Ni huin ni é re' ni ngüi hua nne nej. <sup>18</sup> Xi'í daj ni riqui 'ngo ducuánj rian án re' sisi guiran ni é re' gaga' oro sa' riānj huin oro gahuin sa', gui'yaj yan'an. Hué dan ni ga'ue gahuin xanga' ni é re' xuru'ue riānj. Ni guiran ni é re' atsijs gat-si riānj gunun ni é re'. Ngaa ni si gahuin na'aj ni é re' xi'í si hua nne ni é re'. Ni guiran ni é re' gono'o ga'nij ni é re' rian án re'. Ngaa ni ga'ue guini'i ni é re', ni xacaj á re' cuenta, gui'yaj gono'o daj. <sup>19</sup> Daran' ni ngüi 'i ruhuāj, ni gunun ga'i ni sij. Ni 'yā castigo ni sij. Xi'í daj ni dugu'nun' ni é re' sisi nani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Ni nānico' ni é re' Yan'anj. <sup>20</sup> Huēj huin si niquin' rian hue'. Ni aquin ni é re'. Ngaa ni sisi unun 'ngo tsínj daj si a'mi, ni na'ni sij rian ducua' sij gatū. Ni gahuin sti'nij nga sij. Ni gahuin sti'ni sij ngāj nej. <sup>21</sup> Tsínj gui'yaj gana rian ni nuguan' quij, ni riqui rian gane sij ngāj rian chrun xilāj huin chrun xila sa'. Daj si hué ducuánj daj gui'yaj ganānj rian ni nuguan' quij. Ni nne nuguan'ānj nga chrē rian chrun xila sij huin chrun xila sa'. <sup>22</sup> Ni sisi nun chraquij a ni é re', ni gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espíritu Santo rian ni xi'nin' ni ngüi nico' man'anj." Daj gataj re' rian ni sij. —Daj gataj Señor Jesús gunūnj.

#### La adoración celestial

**4** Ngaa guisij ni guini'yā, ni guini'tinj 'ngo rian hue' hua ni'nij xata'. Ni gunun ruhua' yūnj nanē ga'mi sini ngāj. Ni daj rún' a'yanj trompeta hué daj ga'mi nanē daj. Ni gataj nanē daj gunūnj:

—Gahui re' ga'na' re' xata'. Ni digyānj rián re' ni nuguan' sisi hua nian gahuin da rucu. —Daj gataj nanē daj.

<sup>2</sup> Ni rá'yanj guini'i nimānj 'ngo nuguan' sa', gui'yaj Espíritu Santo. Ni guini'tinj niquin' 'ngo chrun xila sa' xata'. Ni nne 'ngo si mán xata' rian chrun xila sa' daj. <sup>3</sup> Ni daj rún' hua 'ngo yej ran sa' gu'naj jaspe, asi 'ngo yej gu'naj cornalina, ni hué daj hua si nne rian chrun xila sa' daj. Ni xi'nij chrun xila daj ganicaj xucuáj gu'luj. Ni xiguin xucuáj daj daj rún' ran 'ngo yej gu'naj esmeralda. <sup>4</sup> Ni guini'tinj ango ico gan'anj chrun xila sa' ganicaj xi'nij chrun xila sa' daj. Ni nne ico gan'anj ni tsínj huin achij rian ni chrun xila sa' daj. Ni nun ni sij atsijs gatsi. Ni nun chrā ni sij 'ngo corona huin gaga' oro. <sup>5</sup> Ni ran rian chrun xila sa' niquin' dani daj. Ni gahuin garin ngaa gaguáj du'ui. Ni ne' rian chrun xila sa' daj aca ichij yan'an huin ichij Espíritu Santo 'na' rian

Yan'anj. <sup>6</sup> Ni ne' rian chrun xila sa' niquin' dani daj, ni daj rún' hua 'ngo nnee yan'anj, ni hué daj hua nnee gurugüi' rian chrun xila daj. Ni daj rún' hua pidrio sa', ni hué daj xiguin sa' rian nnee daj.

Ni dani rian niquin' chrun xila sa' daj, ni ganicaj gan'anj ni si hua ni'na' mán xata' xi'nij chrun xila daj. Ni gan'anj si mán xata' daj, ni hua ga'i rundij rianj ne' chrej rucu nga ne' chrej rianj nej. <sup>7</sup> Ni daj rún' hua 'ngo sigue'ej xxi, ni hué daj hua 'ngo. Ni daj rún' hua cero, ni hué daj hua angoj. Ni daj rún' hua rian 'ngo tsínj, ni hué daj hua angoj. Ni daj rún' hua xata achéj xata', ni hué daj hua angoj. <sup>8</sup> Ni anin' gan'anj ni xucu hua ni'na' mán xata', ni hua huatan' si-gachi da go'ngo. Ni nin' gachra' nnee cúj anin' gan'anj xucu daj, ni hua ga'i nin' ruhua rundij rian xuj. Ni hua rundij rian riqui si-gachi nej. Ni nun güi nigan', ni nun a'nin' ruhua anin' xucu si ga'mi. Ni ataj anin' gan'anj xuj:

Hua sa' nin' ruhua Yan'anj.

Hua sa' nin' ruhua Yan'anj.

Hua sa' nin' ruhua Señor huin Yan'anj.

Ni nucuaj nin' ruhua Yan'anj.

Ni hué Yan'anj huin si gane asij sini.

Ni Yan'anj huin si nne acuan'.

Ni Yan'anj huin si ga'na' ruhua' yún.

Ataj anin' gan'anj xucu mán xata' daj. <sup>9</sup> Ni ga'mi sa' anin' gan'anj xuj rian si nne rian chrun xila sa' daj. Ni nun yan'anj anin' gan'an. Ni a'ui' anin' gan'an si guruhua si nne rian chrun xila sa' huin si nne niganj. Ni da yun yun hué daj 'yaj anin' gan'anj daj ngaa a'mi sa' anin'-inj. <sup>10</sup> Ngaa ni guiniquin' ráj dacoj ico gan'anj ni tsínj huin achij rian si nne rian chrun xila sa' daj. Ni a'mi sa' ni sij. Ni dugüéj ni sij si-corona ni sij rian si nne rian chrun xila sa' daj. Ni ataj ni sij:

<sup>11</sup> Hué re' huin Señor.

Ni dugu'naj huin sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'í re'.

Ni dugu'naj huin sisi guinun yan'anj ni ngüi man'án re' nej.

Ni dugu'naj huin sisi guinicaj re' daran' fuerza.

Daj si hué re' gui'yaj daran' ni rasun.

Ni man ni rasun daj xi'í si hué daj garan' ruhuá re'.

Ataj ico gan'anj ni tsínj huin achij daj.

#### El rollo y el Cordero

**5** Ngaa ni guini'tinj sisi nicaj si nne rian chrun xila sa' daj 'ngo yanj libro ne' chrej ra'a sa'aj. Ni hua nica nun letra xiráj yanj daj. Ni hua nica nun letra riqui yanj daj nej. Ni hua ránj sa' ichij sello du'ua yanj daj. <sup>2</sup> Ni guini'tinj 'ngo ángel nucuaj. Ni nachínj snan'anj ángel daj. Ni ga'mi nucuaj-á' gataj-á':

—Ni un sin huin si sa' sisi ga'ne sello hua ránj du'ua yanj libro daj, ngaa ni naguraj du'ua rumi yanj daj únj. —Daj gataj ángel daj.

<sup>3</sup> Sanj ni a 'ngo si mán xata' nga si mán rian yo'ój nej, si mán riqui yo'ój nej, si ga'ue naguraj rian yanj libro daj, ni guini'i daj hua rian yanj da mánj. <sup>4</sup> Ngaa ni gaco nin' ruhuāj xi'í si nun nari' ni sij 'ngo si hua sa' na'ni ni'yaj du'ua daj hua yanj daj. <sup>5</sup> Ngaa ni gataj 'ngo dugüi' ni tsínj huin achij gunūnj:

—Sj gacó re' ga mánj. Daj si tsínj huin xi'nin' gu'naj Judá huin da'ní si'ní rey David, ní gui'yaj gana sij. Ní gu'naj sij sigue'ej. Ní xi'í daj ga'ue ga'ne sij ichij sello nun du'ua yanj libro, ní nagura' sij libro daj.

<sup>6</sup> Ngaa ní guini'tnj niquin' 'ngo xachij 'nij dani rian niquin' chrun xila sa' daj nga anin' gan'anj xucu hua ní'na'. Ní niquin' xuj dani ni tsínj huin achij. Ní rún' huin sisi hua dagahui' ni sij xachij 'nij daj. Ní hua ichij si-cúj xuj nga ichij rundij rian xuj huin ichij Espiritu Santo 'na' rian Yan'anj. Ní ga'nij Yan'anj ichij Espiritu Santo gan'anj nin' gachra' chruhua xungüi. <sup>7</sup> Ngaa ní ga'na' xachij 'nij daj. Ní guida'a xuj yanj libro ra'a sa' si nne rian chrun xila sa' daj. <sup>8</sup> Ní ngaa guida'a xuj yanj daj, ngaa ní ganiquin' ráj dacoj anin' gan'anj xucu hua ní'na' daj nga icó gan'anj ni tsínj huin achij rian xachij 'nij daj. Ní nicaj daran' ni sij yán'anj nun ga'í ya'a. Ní nicaj ni sij cü huin oro. Ní da' gara ni sij siquíj chruhua ni cü daj. Ní siquíj daj huin ni nuguan' achínj jni'yaj ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. <sup>9</sup> Ní aráj ni sij chra' naca nan rian xachij 'nij daj:

Hué re' huin tsínj sa' ga'ue guida'a yanj.  
Ní ga'ue na'nij re' du'ua yanj daj rian nun ichij sello.  
Daj si hué re' dagahui' ni sij.  
Ní naru'ué re' si-tun man'án re' xi'í si-gaquin' ni ngüi.  
<sup>10</sup> Ní gui'yáj re' sisi guinicaj sun ni sij gahuin ni sij rey.  
Ní gui'yáj re' sisi gahuin ni sij chrej rian Yan'anj.  
Ní guinicaj sun ni sij chruhua xungüi ga'na'.  
Hué daj gara ni sij rian xachij 'nij daj.

<sup>11</sup> Ngaa ní guini'tnj. Ní gunünj si-nane nico ni ángel mán ganicaj xi'nij chrun xila sa' daj nga anin' gan'anj si hua ní'na' nga ni tsínj huin achij nej. Ní man millón millón ni ángel. <sup>12</sup> Ní ga'mi nucuaj ni ángel gataj-á':

Sa' nin' ruhua huin xachij 'nij dagahui' ni sij.  
Ní dugu'naj huin sisi guinicaj nin' sij sun.  
Ní guinicaj sij daran' rasun sa'.  
Ní gahuin chrun nin' ruhua sij.  
Ní nahuin ra'a sij daran' fuerza.  
Ní guinun yan'anj ni ngüi sij.  
Ní ga'mi sa' ni sij xi'í sij.  
Ní ga'mi 'ueé ni sij xi'í sij nej.

Hué daj garáj sa' ni ángel daj xi'í xachij 'nij daj.

<sup>13</sup> Ngaa ní gunünj si ga'mi daran' si gui'yaj Yan'anj huin si man ne' xata' nga si man rian yo'ój nej, si man ne' riqui yo'ój, si man chruhua nnee yan'anj nej. Ní gataj daran'anj:

Niganj ga'mi sa' daran' né' rian si nne rian chrun xila sa' nga rian xachij 'nij.

Ní niganj guinun yan'anj né' rian nungüej sij.

Ní niganj ga'ueé rian nungüej sij, gui'yaj né'.

Ní hué daj ga' fuerza rian nungüej sij niganj, gui'yaj né' nej.

Daj gataj daran' ni sij.

<sup>14</sup> Ngaa ní:

—Amén. —Gataj anin' gan'anj xucu hua ní'na'.

Ngaa ní ganiquin' ráj dacoj icó gan'anj ni tsínj huin achij rian Yan'anj. Ní Yan'anj huin si gane niganj.

## Los sellos

<sup>6</sup> Ngaa ní guini'tnj ngaa ga'nej xachij 'nij 'ngo sello nun du'ua yanj libro daj. Ní gunünj ga'mi 'ngo dugüi' gan'anj xucu hua ní'na' daj. Ní daj rún' ngaa aguáj du'ui, ní hué daj ga'mi nucuaj-á'. Ní:

—Gahua' re' ní'yaj re' aj. —Gataj 'ngo si hua ní'na' daj.

<sup>2</sup> Ngaa ní guini'tnj 'ngo guayo gatsi. Ní tsínj taj guayo daj, ní nicaj sij 'ngo ra'uej ra'a sij. Ní ga'ui' ni sij 'ngo corona gunun chra' sij. Ngaa ní gahui sij gan'anj gui'yaj gana sij. Daj si huin sij tsínj 'yaj gana.

<sup>3</sup> Ní ngaa ga'nej xachij 'nij daj ango sello guisij hui, ngaa ní gunünj ga'mi ango xucu hua ní'na'. Ní gataj-á':  
—Gahua' re' ní'yaj re' aj. —Daj gataj-á'.

<sup>4</sup> Ní gahui ango guayo. Ní guayo daj huin guayo mare. Ní hua permiso rian tsínj taj guayo mare daj sisi guisij gane din'inj ni ngüi, gui'yaj sí'. Ní hué sij gui'yaj sisi dagahui' go'ngo ni sij ni tsínj huin dugüi' ni sij. Ní ga'ui' ni sij 'ngo espada xxi ra'a sí'. <sup>5</sup> Ní ngaa ga'nij xachij 'nij daj ango sello guisij hua'ni, ní gunünj ga'mi xucu hua ní'na' huin xucu hua'nij. Ní gataj-á':

—Gahua' re' ní'yaj re' aj: —Daj gataj-á'.

Ngaa ní guini'tnj 'ngo guayo maru. Ní tsínj taj guayo maru daj, ní nicaj sij 'ngo aru' da'nga' ra'a sij. <sup>6</sup> Ní dani anin' gan'anj xucu hua ní'na' daj gunünj 'ngo nane. Ní gataj-á':

—Daj rún' 'yaj gana á re' 'ngo güi, ní hué daj du'ue 'ngo kilo strigo. Ní hué daj du'ue hua'nij kilo cebada. Saní si gui'yaj ni é re' si guere' gasiti nga nnee vino mánj. —Daj gataj nane daj.

<sup>7</sup> Ní ngaa ga'nej xachij 'nij daj ango sello guisij gan'anj, ní hué daj gunünj ga'mi ango xucu huin xucu gan'anj. Ní gataj xuj gunünj:

—Gahua' re' ní'yaj re'. —Daj gataj-á'.

<sup>8</sup> Ngaa ní guini'tnj 'ngo guayo mayaj. Ní tsínj taj guayo mayaj daj huin tsínj 'yaj si ahui' ni ngüi. Hué daj gu'naj sij. Ní nico' 'ngo tsínj rucu sij. Ní hué sí' nicaj ni ngüi gan'anj rian man ni níman. Ní ga'ui' Yan'anj sun rian nungüej tsínj daj sisi guinicaj sun nungüej sij rian gan'anj si anej yo'ój xungüi nan. Ní ga'ue dagahui' nungüej sij ni ngüi. Ní gahui' ni ngüi, gui'yaj xi'na' nga xi'í, gui'yaj nungüej sij. Ní ga'ue gui'yaj nungüej sij sisi gahui' ni ngüi, gui'yaj xucu huee man riqui quij nej.

<sup>9</sup> Ní ngaa ga'nej xachij 'nij daj ango sello guisij un'unj, ní guini'tnj ngaj ni níman riqui nna huin altar. Ní hué ni sij huin ni tsínj gahui' xi'í si ga'mi sa' ni sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. <sup>10</sup> Ní ga'mi nucuaj ni sij gataj ni sij:

—Sa' nin' ruhua huin re' Señor. Ní xanga' yya huin re'. Ní aman nagui'yaj yya re' xi'í ni tsínj man chruhua xungüi únj. Ní aman gui'yáj re' castigo ni sij xi'í gaquin' da'ui ni sij si dagahui' ni sij ni únj únj. —Hué daj gataj ni ngüi gahui' daj.

<sup>11</sup> Ngaa ní ga'ui' ni sí' atsij gatsi gunun ni sij. Ní gataj Yan'anj gunun ni tsínj daj sisi naran ruhua ni sij doj da guisij gahuin yya número ni dugüi' ni sij huin ni tsínj

'yaj sun nga ni sij. Daj si hua nian si gahui' ni sí' daj rún' gahui' ni sij.

<sup>12</sup> Ngaa nì guini'tnj sisi ga'nej xachij 'nij daj ango sello guisij huatanj du'ua yanj daj. Ngaa nì ga'na' nucaj 'ngo yún. Nì gahuin rumi' rian güi daj rún' hua 'ngo atsiij mare. Nì gahuin mare rian yahuí daj rún' hua tun. <sup>13</sup> Nì guinij ni yati' mán xata' rian yo'ój. Daj rún' ayu higo chra chrun higuera ngaa ahui nucaj nane, nì hué daj guinij ni yati' rian yo'ój. <sup>14</sup> Nì jnarumi xata' man'an daj rún' 'yaj né' ngaa jnarumi né' 'ngo yanj xe'e. Nì naduna daran' quij ango yu'uj guisiqui'-f' nga ni yo'ój ngaj chruhua nnee yan'anj nej. <sup>15</sup> Nì guixi'ij huí ni rey man chruhua xungüi chruhua huej nga scanij ni huej nej. Nì hué daj gui'yaj ni tsínj huin rian nga ni xuru'ue nej, ni tsínj capitán nej, ni tsínj nicaj sun nej, daran' ni tsínj 'yaj sun rian xuru'ue nga daran' ni tsínj nitaj si 'yaj sun rian xuru'ue nej. <sup>16</sup> Nì gataj ni sij rian ni quij nga rian ni huej:

—Gayu a ni é re' xiráj ni únj. Nì gari huí a ni é re' ni únj rian si nne rian chrun xila sa' daj nga rian xachij 'nij. Daj si a'man ruhua xachij 'nij daj ni'ya ni únj. <sup>17</sup> Nì hua guisij güi gahuin nico castigo ni únj, gui'yaj nungüej sij. Nì un tsínj ga'ue gunucuaaj guiniquin' rian nungüej sij únj. —Hué daj gataj ni sij gunun ni quij nga ni huej.

#### Los 144,000 sellados

**7** Ngaa guisij nì guini'tnj niquin' gan'anj ángel go'n-go sicúj xungüi nan. Nì ránj ni ángel rian gan'anj nane sisi sì gahui ni nane daj rian yo'ój nga rian nnee yan'anj nga rian nì a 'ngo ni chrun nej. <sup>2</sup> Nì hué daj guini'tnj ango ángel 'na' rian sij güi. Nì nicaj ángel daj si-sello Yan'anj hua nì'na'. Nì gaguáj nucaj ángel daj rian ango gan'anj ángel daj. Nì nicaj ni gan'anj ángel daj sun, gui'yaj Yan'anj sisi chran' yun'unj ni ángel daj rian yo'ój nga rian nnee yan'anj nej. <sup>3</sup> Nì gataj ángel 'na' daj gunun ango gan'anj ángel niquin' daj:

—Sì chran' yun'unj anin' é re' yo'ój nga rian nnee yan'anj nej, rian ni chrun nej mánj. Ga'nin' ruhua á re' da gari únj sello yo ni tsínj 'yaj sun rian Dan'anj né'. —Daj gataj ángel daj.

<sup>4</sup> Ngaa nì gunünj número ni tsínj guixij sello, gui'yaj anin' ángel daj. Nì 'ngo ciento táj huj xia gan'anj mí ni sij guixij sello. Nì hué ni sij huin ni tsínj 'na' ni xi'nin' ni ngüi israelita.

<sup>5</sup> Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj Judá. Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj Rubén. Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj Gad. <sup>6</sup> Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj Aser. Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj Neftalí. Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj Manasés. <sup>7</sup> Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj Simeón. Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj Leví. Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj Isacar. <sup>8</sup> Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj Zabulón. Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj José. Nì xuhuij mí ni sij huin da'nì si'nì tsínj gu'naj Benjamín.

#### La multitud vestida de ropas blancas

<sup>9</sup> Ngaa guisij nì guini'tnj 'ngo xi'nin' xxi ni ngüi huin ni ngüi 'na' daran' rian xungüi nga daran' rian xi'nin' nej, daran' ni ngüi a'mi ga'í snánj a'mi ni sij nej, daran' rian ni xuman' nej. Nì nico nin' ruhua ni sij huin. Nì a 'ngo ni tsínj sì gunucuaaj gaya undaj ni sij huin. Nì man ni sij rian niquin' chrun xila sa' nga rian xachij 'nij. Nì nun ni sij atsiij gatsi. Nì nicaj ni sij yun ra'a ni sij. <sup>10</sup> Nì gaguáj nucaj ni sij. Nì gataj ni sij:

Yan'anj nne rian chrun xila sa' huin Dan'anj né'.

Nì Yan'anj nga xachij 'nij huin si ganacaj né'.

Hué daj gataj ni sij.

<sup>11</sup> Nì daran' ni ángel niquin' ganicaj xi'nij chrun xila sa' nga ni tsínj huin achij nga anin' gan'anj xucu hua nì'na' nej. Nì guiniquin' ráj dacoj ni ángel daj rian chrun xila sa' daj. Nì da' huin si ganun yo ni ángel daj rian yo'ój. Nì ga'mi sa' ni ángel daj rian Yan'anj. <sup>12</sup> Nì gataj ni ángel daj:

Amén.

Ga'mi sa' né' rian Dan'anj né'.

Nì ga 'ueé rian Dan'anj né'.

Nì niganj guini'i Dan'anj né' daran'anj.

Nì niganj gataj né' si guruhua Dan'anj né'.

Nì niganj guinun yan'anj né' rian Dan'anj né'.

Nì dugu'naj huin sisi guinicaj Dan'anj né' sun.

Nì dugu'naj huin sisi niganj guinicaj Dan'anj né'

fuerza.

Amén.

Daj gataj ni ángel daj.

<sup>13</sup> Ngaa nì nachínj snan'anj 'ngo tsínj huin achij riānj. Nì gataj sij:

—Nì un sin huin ni ngüi nun atsiij gatsi nan, nì, nì a 'na' ni sij, ruhua á re' únj. —Hué daj gataj 'ngo tsínj huin achij daj gunünj.

<sup>14</sup> Ngaa nì gatā gunun sij:

—Señor, ni'i man'án re', ruhuāj. —Gatā gunun sij.

Ngaa nì gataj sij gunünj:

—Hué ni ngüi nan huin ni ngüi guiran' nico sayun ngaa gahuin sayun nico chruhua xungüi. Nì daj rún' nánj né' si-gan' né' sisi nahuin gatsij, nì hué daj gahuin niman ni sij gui'yaj si-tun man'an xachij 'nij. <sup>15</sup> Xi'í daj nì niquin' ni ngüi daj rian si-chrun xila Yan'anj. Nì nun güi nigan' niquin' ni sij chruhua si-nuhui Yan'anj 'yaj sun ni sij rian Yan'anj. Nì gane Yan'anj nga ni sij sisi dugumij ni sij. <sup>16</sup> Nì sì gachin xi'na riqui ni sij ga mánj. Nì sì nago'oj ni sij nnee ga mánj. Nì sì gurunun nnán rian ni sij, gui'yaj güi. Nì sì chran' yun'unj gachi' ni sij ga mánj. <sup>17</sup> Daj si dugumi xachij 'nij nne dani rian chrun xila sa' ni sij. Nì nacaj sí' ni sij gan'anj digyán sí' rian ahui nnee sa' huin nnee 'yaj si gane niganj ni sij. Nì naru'ui Yan'anj rian daran' ni ngüi aco. —Daj gataj tsínj huin achij daj gunünj.

#### El séptimo sello

**8** Nì ngaa ga'nej xachij 'nij daj ango sello guisij ichij du'ua yanj daj, nì gahuin din'inj xata' chra anej

hora. <sup>2</sup> Ngaa n̄i guini'tnj ichij ángel huin ni ángel niquin' rian Yan'anj. N̄i ga'ui' ni si mán xata' ichij trompeta rian ni ángel daj. <sup>3</sup> Hué dan n̄i ga'na' ango ángel. N̄i guiniquin' ángel daj rian altar. N̄i nicaj ángel daj cū n̄un siquij huin oro. N̄i ga'ui' ni si mán xata' nico siquij rian ángel daj sisi jnachej ángel daj siquij nga nuguan' achínj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj huin ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ngaa n̄i ga'ui' ángel siquij daj rian altar huin oro. N̄i niquin' altar huin oro daj rian chrun xila sa' nne Yan'anj. <sup>4</sup> N̄i gahui gatse', gui'yaj siquij nicaj ra'a ángel daj rian Yan'anj ngaa gachínj jni'yaj ni ngüi hua sa' niman rian Yan'anj. <sup>5</sup> Ngaa n̄i guida'a ángel daj cū. N̄i gara ángel daj yan'an chruhua cū aca rian altar. N̄i guere'ej ángel daj cū n̄un yan'an rian xungüi. Ngaa n̄i gaguáj du'ui. N̄i gahuin garin. N̄i guiran nej. N̄i ga'na' yún nej.

### Las trompetas

<sup>6</sup> Hué dan n̄i gui'yaj xugüi ichij ni ángel nicaj ichij trompeta daj sisi ga'yanj ni ángel ni trompeta daj. <sup>7</sup> Ngaa n̄i ga'yanj 'ngo ángel daj trompeta. N̄i gaman' gumān yatan nga yan'an nachej tun. N̄i gaman' daj rian xungüi. N̄i doj n̄i guisij da'aj ni chrun gaca. N̄i gaca daran' ni coj mare nej. <sup>8</sup> Ngaa n̄i ga'yanj ango ángel trompeta guisij huij ángel daj. N̄i guinij 'ngo yan'an xxi chruhua nnee yan'anj. N̄i daj rún' quij xacan hua yan'an xxi daj. N̄i doj n̄i guisij da'aj nnee yan'anj gahuin tun. <sup>9</sup> N̄i doj n̄i guisij da'aj xucu mán chruhua nnee yan'anj gahui'. N̄i doj n̄i guisij da'aj riō achéj rian nnee guere' nej. <sup>10</sup> Ngaa n̄i ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisij huā'nij. N̄i guinij 'ngo yati' xxi niquin' xata'. N̄i daj rún' aca ca' chrun, n̄i hué daj aca yati' daj. N̄i guinij yati' daj rian da'aj ni xinéj nnee nga rian da'aj yu'uj ahui nnee. <sup>11</sup> N̄i yati' guinij daj gu'naj yati' yai'. N̄i doj n̄i guisij da'aj nnee daj gahuin yai', gui'yaj yati' daj. N̄i xi'í nnee yai' daj, n̄i gahui' nico nin' ruhua ni ngüi. <sup>12</sup> Ngaa n̄i ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisij gan'anj. N̄i doj n̄i guisij da'aj rian güi guere'. N̄i hué daj gahuin nga yahui. N̄i doj n̄i guisij da'aj ni yati' guere' nej. Ngaa n̄i doj n̄i guisij da'aj güi nga yahui gahuin rumi' rian. N̄i doj n̄i guisij ni yati' gahuin rumi' rian nej. N̄i doj n̄i guisij da'aj ne' guní'yanj gahuin rumi'. N̄i doj n̄i guisij da'aj ne' n̄i gahuin rumi'.

<sup>13</sup> Ngaa n̄i guini'tnj 'ngo ángel huaj da'aj xata'. N̄i ga'mi nucaj ángel daj. N̄i gataj-á':

—Niqui niman nin' ruhua ni ngüi mān chruhua xungüi nan xi'í sayun guiran' ni sij ngaa guixinga' ga'yanj ya'nij ni ángel trompeta. —Daj gataj ángel daj.

**9** Ngaa n̄i ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisij un'un'. N̄i guini'tnj guinij 'ngo yati' xata' rian yo'ój. N̄i ga'ui' 'ngo si mán xata' llave rian yati' daj. N̄i llave daj na'ni du'ua yu'uj gunun nin' ruhua daj. <sup>2</sup> Ngaa n̄i na'nij yati' du'ua yu'uj daj. N̄i gahui gatse' du'ua yu'uj daj. N̄i daj rún' gatse' ahui du'ua 'ngo chrúnj xxi, hué daj hua gatse' daj. Ngaa n̄i gahuin rumi' rian güi nga rian nané, gui'yaj gatse' ahui du'ua yu'uj daj. <sup>3</sup> N̄i scanij gatse' daj guixira' xiriquij. N̄i gan'anj ni xuj rian

ni xungüi. N̄i ga'ui' Yan'anj sisi gahuin nucaj ni xuj gui'yaj ni xuj daj rún' 'yaj ni xiquin. <sup>4</sup> N̄i ga'nin' Yan'anj sun sisi si chran' yun'unj ni xuj chrin' mān rian yo'ój nga n̄i a 'ngo ni coj mare nej, n̄i a 'ngo ni chrun nej. San̄i ni ngüi nitaj si n̄un si-sello Yan'anj yo ni sij, n̄i hua permiso rian xuj ga'ui' xuj tánj ni sij. <sup>5</sup> San̄i nitaj permiso hua sisi dagahui' ni xuj ni ngüi daj. Maan si un'un' yahui ga'ui' ni xuj tánj ni ngüi daj. N̄i daj rún' a'ngaj ngaa a'ui' xiquin tánj né', n̄i hué daj ga'ngaj ngaa ga'ui' ni xuj tánj ni ngüi. <sup>6</sup> N̄i güi daj n̄i nano' ni ngüi daj ga'ue gahui' ni sij. San̄i si ga'ue nari' ni sij daj ga'ue gahui' ni sij mánj. Gahuin ruhua ni sij gahui' ni sij. San̄i nitaj daj gui'yaj ni sij sisi gahui' ni sij mánj.

<sup>7</sup> N̄i daj rún' hua guayo ngaa hua chrun xuj gan'anj xuj nga ni snado rian huin sayun, n̄i hué daj hua ni xiriquij daj. N̄i rún' hua 'ngo corona huin oro hué daj hua si gunun chra xuj. N̄i rún' hua rian ni ngüi, n̄i hué daj hua rian xuj nej. <sup>8</sup> N̄i rún' hua hueé chra yun'unj xana, n̄i hué daj hua hueé xuj. N̄i rún' hua yan' sigue'ej, n̄i hué daj hua yan' xuj nej. <sup>9</sup> N̄i rún' hua gató gaga' hua si n̄un xuj. N̄i daj rún' aca chanj 'yaj nico ni carreta anucua ni guayo ngaa gan'anj xuj rian huin sayun, n̄i hué daj 'yaj si-gachi xuj. <sup>10</sup> N̄i daj rún' hua dune' xiquin hua dune' xuj. N̄i hua si-tanj xuj. N̄i hua fuerza dune' xuj sisi chran' yun'unj xuj ni ngüi chra un'un' yahui. <sup>11</sup> N̄i hua 'ngo ángel nicaj sun rian ni xuj. N̄i ángel daj huin si niquin' rian yu'uj gunun nin' ruhua daj. N̄i si-xugüi ángel daj gu'naj Abadón huin snánj hebreo. N̄i si-xugüi ángel daj gu'naj Apolión huin snánj griego. <sup>12</sup> N̄i hua gachin 'ngo sayun guiran' ni ngüi. San̄i achin yahuij sayun ga'na' guiran' ni sij.

<sup>13</sup> Ngaa n̄i ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisij huatan'. N̄i gunünj 'ngo nané ga'mi scanij gan'anj cúj taj rian altar huin oro. N̄i niquin' altar daj rian Yan'anj. <sup>14</sup> N̄i gataj nané daj gunun ángel a'yanj trompeta huin ángel guisij huatan':

—Nachi re' anin' gan'anj ángel anumi du'ua quin nnee xxi gu'naj Eufrates. —Daj gataj nané daj gunun ángel.

<sup>15</sup> Ngaa n̄i ganachi anin' gan'anj ángel anumi daj. N̄i doj n̄i guisij da'aj ni ngüi dagahui' ni gan'anj ángel daj. N̄i hua gui'yaj xugüi Yan'anj ni ángel daj sisi hué hora daj, güi daj nej, yahui daj nej, yo' daj nej, n̄i dagahui' ni ángel daj ni ngüi. <sup>16</sup> N̄i guisij huij ciento millón ni tsínj taj guayo huin ni snado nico' gan'anj ángel daj, ataj ni sij gunünj. <sup>17</sup> Ngaa n̄i gui'yaj Yan'anj sisi guini'tnj daj hua ni tsínj taj guayo daj. N̄i guini'tnj daj hua ni guayo nej. N̄i daj rún' hua yan'an hua gaga' hua ránj xi'yanj ni tsínj taj guayo guini'tnj. N̄i hua jnitaj gaga' daj daj rún' hua yej gu'naj zafiro. N̄i hua mayaj gaga' daj daj rún' hua yo'ój sufre. N̄i rún' hua chra sigue'ej, n̄i hué daj hua chra ni guayo daj. N̄i ahui yan'an nga gatse' nej, yo'ój sufre nej, du'ua ni xuj. <sup>18</sup> N̄i doj n̄i guisij da'aj ni ngüi gahui', gui'yaj yan'an nga gatse' nej, yo'ój sufre nej, ahui du'ua ni xuj. <sup>19</sup> Daj si hua fuerza du'ua xuj nga dune' xuj. N̄i daj rún' hua xucuáj hua dune' xuj. N̄i daj rún' hua chra xucuáj, n̄i hué daj hua chra dune' xuj nej. N̄i hué daj a'ui' dune' ni xuj ni ngüi.

<sup>20</sup> Nĭ ango ni ngüi nun gahui' gui'yaj sayun daj, sani nun ganani ruhua ni sij xi'í gaquin' gui'yaj ni sij. Nĭ nun duna ni sij si guinico' ni sij ni nane xi'i nga yan'anĭ huin oro nga plata nej, gaga' bronce nej, yej nej, chrun nej, huin ni yan'anĭ gui'yaj ra'a ni sij. Nĭ na'ue guini'yaj ni yan'anĭ gui'yaj ra'a ni sij daj. Nĭ na'ue gunun ni yan'anĭ daj. Nĭ na'ue gache ni yan'anĭ da mánj. <sup>21</sup> Nĭ nun ganani ruhua ni sij si dagahui' ni sij níman. Nĭ nun ga'nin' ruhua ni sij si gui'yaj stu'uaj ni sij. Nĭ hua gue gui'yaj squira' ni sij. Nĭ hué daj gui'yaj tu gue ni sij.

### El ángel con el librito

**10** Ngaa nĭ guini'tinj ga'na' ango ángel nucuaĭ xata'. Nĭ nique ángel daj 'ngo nga. Nĭ niquin' xu-cuaĭ gu'luj chra' ángel daj. Nĭ daj rún' xiguin' güi, nĭ da'nga' daj xiguin' rian ángel daj. Nĭ daj rún' hua yan'anĭ, nĭ hué daj hua nungüej dacóĭ ángel daj. <sup>2</sup> Nĭ hua nagura' rian libro le'ej nicaj ángel daj. Nĭ ne' chrej sa' dacóĭ ángel daj guta' sij chruhua nnee yan'anĭ. Nĭ guta' sij dacóĭ sij ne' chrej rotsi sij rian yo'ój. <sup>3</sup> Ngaa nĭ gaguáj nucuaĭ ángel daj daj rún' aguáj 'ngo sigue'ej. Nĭ ngaa gaguáj ángel daj, nĭ ichij yya gaguáj du'ui gunünj. <sup>4</sup> Nĭ ngaa guisĭj ichij gaguáj du'ui, nĭ gahuin ruhaĭ garünj nuguan' gaguáj du'ui rian yanĭ. Sani gunünj ga'mi 'ngo nane 'na' xata'. Nĭ gataj nane daj gunünj:

—Nara sa' re' ni nuguan' gunún re' huin nuguan' gaguáj du'ui daj. Nĭ si garun re' ni nuguan' daj rian yanĭ mánj. —Daj gataj nane daj.

<sup>5</sup> Ngaa nĭ nachi nicaj ángel niquin' chruhua nnee yan'anĭ nga rian yo'ój ra'a xata'. <sup>6</sup> Nĭ gataj nica' ángel nga si-xugüi Yan'anĭ nne niganĭ huin si gui'yaj xata' nga yo'ój nej, nnee yan'anĭ nej, daran' ni rasun' mán xata' nej, daran' si man' rian yo'ój nej, daran' si man' chruhua nnee yan'anĭ nej:

—Xanga' hua gahuin nichrun' güi ganahuij xungüi nan. <sup>7</sup> Sani ngaa guisĭj güi ga'yanĭ ango ángel trompeta huin ángel guisĭj ichij, ngaa nĭ guisĭj gahuin yya nuguan' gani huĭ ruhua Yan'anĭ gui'ya daj rún' hua nata' Yan'anĭ rian ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anĭ huin ni tsínj gui'yaj sun rian Yan'anĭ. —Daj gataj ángel daj.

<sup>8</sup> Ngaa nĭ gunünj nane ga'mi ruhua' yún ngáj huin nane 'na' xata'. Nĭ gataj nane daj:

—Güj nĭ guida'á re' libro le'ej hua nagura' rian ángel niquin' chruhua nnee yan'anĭ nga rian yo'ój. —Daj gataj nane daj.

<sup>9</sup> Ngaa nĭ gan'an rian ángel niquin' daj. Nĭ gachin' sisi rĭqui ángel daj libro le'ej daj riánj. Ngaa nĭ gataj ángel gunünj:

—Guida'á re' ni xa re'. Nĭ gahuin tsi' du'ua' re' rún' tsi' gatsi', gui'yaj libro nan. Sani gahuin yaĭ' riquí re', gui'yaj-á'. —Daj gataj ángel.

<sup>10</sup> Ngaa nĭ guida'á libro le'ej daj ra'a ángel ni xáj. Nĭ gahuin tsi' du'uaĭ daj rún' tsi' gatsi'. Sani ngaa guisĭj xáj, nĭ gahuin yaĭ' riquĭj, gui'yaj libro daj. <sup>11</sup> Ngaa nĭ gataj nane daj gunünj:

—Hua nian' si ga'mi ruhua' yún re' xi'í daj guiran' ga'i nin' ruhua ni ngüi. Nĭ man' ga'i xuman' ni sij. Nĭ man'

ga'i snánj a'mi ni sij nej. Nĭ man' ga'i rey nicaj sun rian ni sij nej. —Daj gataj nane daj.

### Los dos testigos

**11** Ngaa nĭ riqui ni si mán xata' 'ngo riánj riánj. Nĭ rún' hua 'ngo rutsĭ riun né', nĭ hué daj hua riánj daj. Nĭ gataj Yan'anĭ gunünj:

—Naxuman re' gan'anĭ guiriun re' si-nuhui Yan'anĭ nga altar nej. Nĭ gaya re' undaj ni ngüi a'mi sa' rian Yan'anĭ man' chruhua nuhui daj. <sup>2</sup> Sani si guiriún re' ne' chrej xe' rian nuhui da mánj. Daj si ga'ue ga'na' ni ngüi 'na' anej chrej yu'uj daj. Nĭ huĭj xia huĭj yahui gurun ni ngüi daj xuman' hua sa' nin' ruhua. <sup>3</sup> Nĭ ga'uiĭ atsĭj niqui guinique huĭj tsínj huin testigo niquin' a'mi xi'tĭj rian ni ngüi. Nĭ gahuin nucuaĭ nungüej sij ga'mi nungüej sij xi'tĭj da guisĭj mí táĭ huĭj ciento táĭ huá'nĭj xia güi, gui'yá. —Daj gataj Yan'anĭ gunünj.

<sup>4</sup> Nĭ nungüej testigo daj huin huĭj chrun olivo niquin' rian Yan'anĭ huin Yan'anĭ nicaj sun rian xungüi nan. Nĭ nungüej testigo daj huin huĭj candelero niquin' rian Yan'anĭ nej. <sup>5</sup> Nĭ sisi hua tsínj huin ruhua gui'yaj xi'i nungüej testigo daj, nĭ gahuin yan'an' du'ua nungüej sij. Ngaa nĭ gaca ni tsínj unun' nga nungüej sij, gui'yaj yan'an' daj. Nĭ da'nga' daj gahui' daran' ni tsínj huin ruhua gui'yaj xi'i nungüej sij. <sup>6</sup> Nĭ nicaj nungüej tsínj testigo daj fuerza sisi naran' nungüej sij xata' sisi si gaman' ni güi nata' nungüej sij si-nuguan' Yan'anĭ rian ni ngüi. Nĭ hué daj nicaj nungüej sij fuerza sisi naduna nungüej sij nnee nahuin tun. Nĭ ga'ue gui'yaj nungüej sij sisi ga'na' daran' rian xi'i chruhua xungüi daj rún' huin ruhua nungüej sij, gui'yaj nungüej sij.

<sup>7</sup> Sani ngaa guisĭj nahuij nata' nungüej sij si-nuguan' nungüej sij rian ni ngüi, ngaa nĭ gahui xucu huee du'ua yu'uj gunun' nin' ruhua daj. Ngaa nĭ gunun' xuj nga nungüej tsínj daj. Nĭ gui'yaj gana xuj. Ni dagahui' xuj nungüej sij. <sup>8</sup> Ngaa nĭ guingaj nungüej níman daj chruhua cayu rian ngaj xuman' xxi. Nĭ si-xugüi nungüej xuman' daj huin Sodoma nga Egipto sisi ga'-mi rĭcu né'. Daj si hué xuman' daj huin rian doco' ni sij Señor rian rugutsĭ. <sup>9</sup> Nĭ guingaj nungüej níman daj huá'nĭj güi táĭ anej gaxuj guini'i ni ngüi man' ga'i rian xuman' nga ga'i rian xi'nin' nej, ga'i rian snánj a'mi ni sij nej, ga'i rian xungüi nej. Nĭ guini'i ni sij nungüej níman daj. Nĭ nun ga'uej ruhua ni sij gachin' nungüej níman daj. <sup>10</sup> Ngaa nĭ ducu gahuin niá' ruhua ni ngüi man' chruhua xungüi guini'i ni sij nungüej níman daj. Nĭ xi'í daj ga'ui' ni sij ni rasun' rian dugüi' ni sij. Daj si ngaa hua ni'na' nungüej sij, nĭ chran' yun'unĭj nin' ruhua nungüej sij ni ngüi man' chruhua xungüi.

<sup>11</sup> Sani ngaa gachin' huá'nĭj güi táĭ anej gaxuj, nĭ gui'yaj Yan'anĭ si gatu nane chruhua niman nungüej sij. Nĭ nahuin ni'na' nungüej sij. Nĭ guiniquin' gaya nungüej sij. Nĭ daran' ni ngüi guini'i, nĭ ducu guxu'ui' ni sij. <sup>12</sup> Ngaa nĭ gunun' nungüej testigo daj 'ngo nane nucuaĭ xata'. Nĭ gataj nane daj:

—Gahui nungüej é re', nĭ ga'na' nungüej é re' nan anĭ. —Daj gataj nane daj.



Ngaa n̄i gahui n̄ungüej sij rian nga gan'anj n̄ungüej sij xata'. N̄i guini'i ni tsínj unun' nga n̄ungüej sij mán ni sí' ngaa gahui n̄ungüej sij gan'anj sij xata'.

<sup>13</sup> N̄i hué 'ngō hora daj, n̄i ga'na' 'ngō yún xxi. N̄i gane ga'ij hue' chruhua xuman' daj, gui'yaj yún. N̄i gahui' chij mí ni ngüi, gui'yaj yún. N̄i ducu guxu'ui' ni ngüi guna daj. N̄i ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nne xata'.

<sup>14</sup> Hué dan n̄i guisij huij sayun gachin guiran' ni ngüi. Sani rá'yanj ga'na' ango sayun guisij huá'nij.

### La séptima trompeta

<sup>15</sup> Ngaa n̄i ga'yanj ango ángel trompeta guisij ichij ángel ga'yanj daj. Ngaa n̄i gunünj ga'mi nucuaj ni si mán xata'. N̄i gataj-á':

Yyaj n̄i gaxi'i gahuin achij Señor.

N̄i gahuin achij Cristo huin tsínj 'na' rian Yan'anj gahuin achij n̄ungüej sij rian xungüi nan.

Ngaa n̄i niganj 'ngō guinicaj sun Señor. Hué daj gataj ni si mán xata'.

<sup>16</sup> N̄i icō gan'anj ni tsínj huin achij nne chrun xila sa' rian Yan'anj, n̄i ga' nitu rian ni sij rian yo'ój. N̄i ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. <sup>17</sup> N̄i gataj ni sij:

Riqui únj si guruhua re' huín re' Señor.

N̄i hué re' huin Yan'anj nucuaj nin' ruhua.

N̄i hué re' huin si nne asij sini yan.

N̄i nné re' yyaj nej.

N̄i niganj gané re' nej.

N̄i riqui únj si guruhua re' xi'f si hua guida'á re' nico si-fuerzá re'.

N̄i gaxi'i re' gahuin achij re' rian xungüi.

<sup>18</sup> N̄i ga'man ruhua ni ngüi man chruhua ni xungüi ni'yaj sij man'án re'.

Ngaa n̄i ga'man ruhua re' guini'f re' ni ngüi daj.

N̄i guisij güi nagui'yaj yyá re' xi'f si-gaquin' ni ngüi gahui'.

N̄i guisij güi naru'ue re' rian ni tsínj 'yaj sun rián re' huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' re' nga ni ngüi hua sa' chruhua niman nej, n̄i ngüi n̄un yan'anj si-xugüi re' nej.

N̄i ga'ue si tsínj niqui huin ni sij, ga'ue si tsínj huin rian huin ni sij, sani 'ngō naru'ue re' rian ni sij.

N̄i hué hora daj dré' re' ni ngüi dre' xungüi.

Daj gataj icō gan'anj ni tsínj huin achij daj gunun Yan'anj.

<sup>19</sup> Ngaa n̄i naxi'ni rian si-nuhui Yan'anj nne xata'. N̄i chruhua si-nuhui Yan'anj, n̄i gurugüi' chrúnj n̄un ni nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi. Ngaa n̄i ducu guiran. N̄i ganj. N̄i ga'na' 'ngō yún. N̄i gaman' 'ngō gu-man yatan xxi nej.

### La mujer y el dragón

**12** Ngaa n̄i guini'tnj 'ngō rasun nico gurugüi' xata', gui'yaj Yan'anj. N̄i rasun daj huin 'ngō yun'unj xana. <sup>2</sup> N̄i n̄un riqui unj. N̄i aguáj unj xi'f si ruhua ga'n-ga da'nij unj. Daj si ran' unj sayun xi'f lij daj. <sup>3</sup> N̄i gurugüi' ango rasun xata' guini'tnj, gui'yaj Yan'anj. N̄i rasun daj huin 'ngō xucuáj xxi mare. N̄i hua ichij chra

xuj. N̄i hua ichi' si-cúj xuj nej. N̄i n̄un go'ngo corona da go'ngo chra xuj. <sup>4</sup> N̄i guxun dune' xuj ga'ij yati' mán xata'. N̄i doj guisij da'aj ni yati' dugüej dune' xuj chruhua xungüi. N̄i ganiquin' xucuáj daj rian yun'unj xana ruhua ga'nga da'nij daj. N̄i ana'uij xuj sisi hué hora ga'nga da'nij unj, n̄i xamánj xuj, ruhua xuj. <sup>5</sup> Ngaa n̄i ga'nga 'ngō lij sno'o, gui'yaj yun'unj xana daj. N̄i tsínj daj guinicaj sun rian daran' xungüi. N̄i guinicaj sij ni'f gaga' guinicaj sun sij. Sani nachi nicaj Yan'anj da'nij yun'unj xana daj. N̄i gan'anj sij xata', gui'yaj Yan'anj. N̄i gan'anj gane sij rian nne Yan'anj rian chrun xila sa'.

<sup>6</sup> Ngaa n̄i gunánj yun'unj xana daj gan'anj unj quij quiyanj naco rian gui'yaj xugüi Yan'anj 'ngō yu'uj gane unj. N̄i yu'uj daj ga'ui' Yan'anj si xa unj chra 'ngō mí táj yahuij ciento táj huá'nij xia güi.

<sup>7</sup> Hué dan n̄i gahuin 'ngō sayun nico xata'. N̄i gunun' ni ángel nicaj dugüi' nga ángel gu'naj Miguel nga xucuáj daj. N̄i hué daj gunun' ni ángel nicaj dugüi' nga xucuáj daj nga ni ángel nicaj dugüi' nga Miguel. <sup>8</sup> Sani nun gahuin nucuaj gui'yaj gana ni dugüi' xucuáj daj rian Miguel. N̄i nitaj rian guiman ni dugüi' xuj xata' ga mánj. <sup>9</sup> Ngaa n̄i guere'ej ni ángel nicaj dugüi' nga Miguel ni dugüi' xucuáj daj rian xungüi. N̄i xucu daj gu'naj sichre nga Satanás. N̄i asij ná sno'o gane xuj. N̄i hué sichre daj digya' yun'unj daran' ni ngüi man chruhua xungüi. <sup>10</sup> Ngaa n̄i gunünj si ga'mi nucuaj 'ngō tsínj nne ne' xata'. N̄i gataj sí':

—Yyaj n̄i guisij güi ganacaj Yan'anj ni ngüi. N̄i gahuin nucuaj nin' ruhua Dan'anj únj. N̄i gahuin achij Yan'anj nej. N̄i gahuin achij Cristo huin tsínj 'na' rian Yan'anj. Daj si guere'ej ni si mán xata' sichre. N̄i sichre daj huin si ga'mi gaquin' nun güi nigan' xi'f ni jnánj né' rian Yan'anj. <sup>11</sup> N̄i gui'yaj gana ni jnánj né' rian sichre xi'f si-tun man'an tsínj gu'naj xachij 'nij daj. N̄i hué daj gui'yaj gana ni sij xi'f nuguan' xanga' ga'mi ni sij rian ni ngüi. N̄i nun guxu'ui' ni sij sisi gahui' ni sij xi'f nuguan' sa' ga'mi ni sij. <sup>12</sup> Ngaa n̄i ducu gahuin nia' ruhua daran' si mán xata'. Sani niqui niman nin' ruhua ni ngüi man chruhua xungüi nga ni ngüi man rian nnee yan'anj nej. Daj si ga'na' sichre rian man ni é re'. N̄i ducu a'man ruhua sichre. Daj si ni'f sij sisi doj hua ni güi ganahuij si-sunj. —Daj gataj nanē daj.

<sup>13</sup> N̄i ngaa guini'i xucuáj daj sisi guiri ni si mán xata' gan'anj xuj chruhua xungüi, n̄i guinico' xuj gan'anj xuj yun'unj xana gui'yaj si ga'nga lij sno'o daj. <sup>14</sup> Sani ga'ui' Yan'anj huij si-gachi xata' xxi gunun yun'unj xana daj sisi ga'ue güej unj, n̄i guisij unj quij gui'yanj naco. N̄i gahuin gan' unj rian xucu daj. N̄i hué yu'uj daj gane unj sisi ga'ui' Yan'anj si xa unj chra huá'nij yo'f táj nej. <sup>15</sup> Ngaa n̄i ga'yanj xuj nnee du'ua xuj rucu yun'unj xana daj sisi gahuin nnee daj 'ngō xinéj nnee. Ngaa n̄i gunucuaj nnee yun'unj xana daj, ruhua xuj. <sup>16</sup> Sani chracuij yun'unj yo'ój yun'unj xana daj. Daj si nasitsi' du'ua yo'ój. Ngaa n̄i xamánj yo'ój xinéj nnee guiri xucuáj du'ua xuj. <sup>17</sup> Ngaa n̄i ducu ga'man ruhua xuj ni'yaj xuj yun'unj xana daj. N̄i gan'anj gunun' xuj nga ango ni da'nij unj huin ni sij ni ngüi dagahuin nuguan' a'nin'

Yan'anj sun rian ni sij. Ni huin ni sij ni ngüi a'mi sa' si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi.

### Las dos bestias

**13** Hué dan ni guiniquinj rian yo'ój chru ngaj du'ua nnee yan'anj. Ngaa ni guini'tnj gahui 'ngo xucu huee chruhua nnee yan'anj. Ni hua ichij chra xuj nga ichi' si-cúj xuj. Ni chra go'ngo si-cúj xuj, ni nun go'ngo corona. Ni nun letra rian ichij chra xuj huin si-xugüi xuj. Ni quij nin' ruhua huin si-xugüi xuj. <sup>2</sup> Ni rún' hua xucu gu'naj leopardo hua xuj guini'tnj. Ni rún' hua ra'a oso, ni hué daj hua ra'a xuj. Ni rún' hua du'ua sigue'ej, ni hué daj hua du'ua xuj. Ni ga'ui' xucuáj daj si-sun xuj rian xucu daj. Ni ga'ui' xuj sisi gahuin achij xú' gane xú' rian chrun xila sa' rian nne man'an xuj. Ni ga'ui' xuj nico sun guinicaj xú'. <sup>3</sup> Ni guini'tnj sisi guiran' xi'i 'ngo chra xucu daj. Ni rún' guiran' xi'i chra 'ngo tsínj ruhua gahui', ni hué daj hua chra xuj. Sani ganahuin rian guiran' xi'i chra xuj daj. Ni gara yan'anj ruhua daran' ni ngüi man chruhua xungüi guini'i ni sij sisi nahuin chra xuj. Ni guinico' ni sij rucu xuj gan'anj ni sij. <sup>4</sup> Ni guinico' ni ngüi xucuáj daj xi'f si ga'ui' xuj si-sun xuj rian xucu huee daj. Ni ga'mi sa' ni sij rian xucu huee daj. Ni gataj ni sij:

—Un tsínj ga'ue gui'yaj daj rún' 'yaj xucu huee daj únj. Ni un tsínj ga'ue gunun' nga xuj ruhua á re' únj.  
—Daj gataj ni sij.

<sup>5</sup> Ni ga'uej ruhua Yan'anj sisi gahuin nucuj xuj ga'mi nne xuj. Ni ga'mi quij xuj rian Yan'anj nej. Ni ga'uej ruhua Yan'anj sisi guinicaj sun xuj huij xia huij yahui. <sup>6</sup> Hué dan ni ga'mi quij xuj xi'f Yan'anj nga xi'f si-xugüi Yan'anj nej. Ni hué daj ga'mi quij xuj xi'f si-nuhui Yan'anj nga xi'f ni si mán xata' nej. <sup>7</sup> Ni ga'uej ruhua Yan'anj sisi gunun' xuj nga ni ngüi hua sa' niman rian Yan'anj. Ni gui'yaj gana xuj rian ni sij. Ni hua permiso rian xuj sisi guinicaj sun xuj rian daran' xi'nin' ni ngüi nga daran' xuman' nej, daran' snánj a'mi ni ngüi nej, daran' xungüi nej. <sup>8</sup> Ni guinico' daran' ni ngüi man chruhua xungüi xucu daj. Sani sé daj gui'yaj ni ngüi taj si-xugüi rian si-libro xachij 'nij daj. Ni ni ngüi taj si-xugüi rian libro daj, ni hué ni sij huin si gane niganj nga Yan'anj. Ni hué xachij 'nij daj huin Jesucristo gahui' xi'f si-gaquin' né'. Ni asij achin gui'yaj Yan'anj xungüi, ni hua gani ruhua Yan'anj sisi hué daj gahui' Jesús.

<sup>9</sup> Ni sisi nun chraquij 'ngo tsínj daj, ni hua nian si gunun sij si ataj nuguan' nan anj. <sup>10</sup> Sisi nicaj 'ngo tsínj daj gan'anj sij ducuaga' dugüi' sij, sani hué daj gan'anj man'an sij ducuaga' nej. Sisi dagahui' 'ngo tsínj daj espada dugüi' sij, ni hué espada daj gui'yaj gahui' man'an sij. Ngaa ni huin ruhuaj sisi ga nucuj ruhua ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. Ni guxuman sa' ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj.

<sup>11</sup> Hué dan ni guini'tnj gahui ango xucu huee riqui yo'ój. Ni taj huij si-cúj chra xuj. Ni daj rún' hua si-cúj xachij 'nij, ni hué daj hua si-cúj chra xuj. Sani a'mi xuj daj rún' a'mi man'an xucuáj daj. <sup>12</sup> Ni daj rún' nicaj sun xucu huee ga'na' sini, ni hué daj nicaj sun ango xuj

nej. Ni niquin' xuj rian xucu huee ga'na' sini daj. Ni gui'yaj xuj sisi guinico' daran' ni ngüi man chruhua xungüi xucu huee ga'na' sini daj. Ni hua ganahuin xucu huee ruhua gahui' daj. <sup>13</sup> Ni ga'ue gui'yaj xuj ni rasun nico. Daj si da gayu yan'an xata' rian yo'ój, gui'yaj xuj guini'i ni ngüi. <sup>14</sup> Ni digya' yun'unj xuj ni ngüi man chruhua xungüi xi'f ni rasun nico gui'yaj xuj rian ni ngüi. Daj si nicaj xuj permiso sisi hué daj gui'yaj xuj rian xucu huee ga'na' sini daj. Ni ga'nin' xuj sun rian ni ngüi man chruhua xungüi sisi nari ra'a ni sij 'ngo yan'anj gahuin xucu huee guiran' xi'i, gui'yaj espada, sani nun gahui' xuj. <sup>15</sup> Ni hua permiso rian xucu huee daj sisi guinun nane niman yan'anj gui'yaj xuj huin xucu nari ra'a ni ngüi daj. Ngaa ni ga'mi xucu nari ra'a ni ngüi, gui'yaj xuj. Ni gataj xucu huee daj sisi dagahui' ni sij daran' ni tsínj nun guinico' xucu huin yan'anj gui'yaj ra'a ni sij daj. <sup>16</sup> Ni gui'yaj xucu huee daj sisi gari ni sij da'nga' ra'a sa' ni ngüi, asi yo ni sij nej. Ni hué daj gui'yaj ni sij nga ni tsínj huin rian nga ni tsínj nico' rucu nej, ni tsínj xuru'ue nga ni tsínj niqi nej, ni tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue nga ni tsínj nitaj si 'yaj sun yun rian xuru'ue nej. <sup>17</sup> Hué dan ni ni ngüi nitaj si nun da'nga', asi si-xugüi xucu daj, asi número si-xugüi xucu daj, ni si ga'ue guiran ni sij rasun. Ni si ga'ue gudu'ue ni sij rasun ngaa nitaj da'nga' daj nun ni sij mánj.

<sup>18</sup> Ni nuguan' nan ruhuaj sisi gahuin chrun né'. Ni gara da'nga' ruhua né' un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata. Daj si si-nuguan' xucu huee daj huin si-xugüi 'ngo tsínj. Ni número daj huin huatan' ciento táj huaj'nij xia huatan'.

### El cántico de los 144,000

**14** Ngaa ni guini'tnj niquin' xachij 'nij chra quij gu'naj Sión. Ni man nuguan'an 'ngo ciento mí táj huij xia gan'anj mí ni tsínj nga xachij 'nij daj. Ni hua nica nun si-xugüi xachij 'nij yo ni sij nga si-xugüi chrej xachij 'nij nej. <sup>2</sup> Ngaa ni gunünj si ga'mi 'ngo nane ga'na' xata'. Ni daj rún' garin rian nico' nico nnee rian huej, ni hué daj gahuin garin gunünj. Ni daj rún' aguáj du'ui, ni hué daj gunünj nej. Ni nane gunünj daj huin daj rún' xinga' yán'anj nun ga'la'ya' nga aráj ga'i ni tsínj aráj yán'anj. Ni hué daj gunünj nane ga'mi daj. <sup>3</sup> Ni garáj ni sij 'ngo chra' naca rian tsínj nne chrun xila sa' nga rian anin' gan'anj xucu hua ni'na' nga rian ni tsínj huin achij nej. Ni a 'ngo tsínj nun ga'ue nari' gara chra' daj. Maan si urin ciento mí táj huij xia gan'anj mí ni tsínj ganani scanij ni ngüi man chruhua xungüi gahuin nucuj nari' chra' naca daj garáj ni sij. <sup>4</sup> Ni ni tsínj nan nun gui'yaj gaquin' nga ni ngüi xana. Daj si nun ga'mi ni sij nga ni ngüi xana. Ni hué ni tsínj nan nico' xachij 'nij ngaa achéj sí' niaj di'yaj nga ni sij. Ni nacaj Yan'anj ni sij scanij ni ngüi sisi guinicaj dugüi' si-ni ni sij nga Yan'anj nga xachij 'nij nej. <sup>5</sup> Ni nun ga'mi ni sij nuguan' yya. Daj si hua sa' niman ni sij niquin' ni sij rian chrun xila sa' rian nne Yan'anj.

## El mensaje de los tres ángeles

<sup>6</sup> Ngaa n̄i guini'tnj huaj ango ángel d̄ani xata'. N̄i nicaj ángel daj nuguan' s̄a' huin nuguan' nun ganahuij. N̄i n̄ata' ángel daj rian ni ngüi m̄an daran' xungüi nḡa daran' xi'nin' ni ngüi nej, daran' sn̄anj a'mi ni ngüi nej, daran' xuman' nej. <sup>7</sup> N̄i ga'mi nucaj ángel. N̄i gataj-á':

—Guinun yan'anj ni é re' rian Yan'anj x̄anga'. N̄i ḡa'-mi s̄a' ni é re' rian Yan'anj nej. Daj si guis̄ij hora n̄agui'yaj yya Yan'anj nḡa si-gaquin' ni ngüi. N̄i ḡa'mi 'ueé ni é re' rian Yan'anj si hué Yan'anj gui'yaj xata' nḡa yo'ój nej, nnee yan'anj nej, rian ahui nnee nej. —Daj gataj ángel daj gun̄nj.

<sup>8</sup> N̄i guinico' ango ángel r̄ucu ángel daj. N̄i gataj ango ángel daj:

—Guere' xuman' Babilonia. Guere' xuman' Babilonia huin xuman' xxi. Daj si daj rún' digyán 'nḡo tsínj daj go'o dugüi' sij rente sisi ḡaxini sí', n̄i hué daj digyán ni tsínj m̄an Babilonia 'nḡo chrej quij rian daran' xungüi. —Daj gataj ango ángel daj.

<sup>9</sup> Ngaa n̄i guinico' ango ángel guis̄ij huá'nij ángel. N̄i ga'mi nucaj ángel daj. N̄i hué nan huin nuguan' gataj ángel daj:

—Sisi hua 'nḡo tsínj nun yan'anj xucu huee daj xucu huin yan'anj gui'yaj ra'a ni sij, n̄i sisi ḡa'uej ruhua sij sisi ḡanun da'nga' daj yo sij, as̄i ra'a sij, <sup>10</sup> ngaa n̄i ḡahui nico castigo sij, gui'yaj Yan'anj. Daj si daj rún' huin 'nḡo nnee xunánj ngaa na'ue go'o né', n̄i hué daj huin castigo ḡahui sij, gui'yaj Yan'anj. N̄i nun jnachej Yan'anj ango nnee s̄a' nḡa nnee xunánj daj sisi ḡa'ue go'o ni sij. Daj si ducu ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni sij. N̄i ducu guiran' ni sij sayun gunun ni sij rian yan'an ḡaca ni sij nḡa yo'ój sufere. N̄i guini'yaj ni ángel hua s̄a' niman nḡa xachij 'nij nej. <sup>11</sup> N̄i n̄iganj ḡahui gatse' rian guiran' ni sij sayun. N̄i na'ue ḡahui ni sij n̄aran ruhua ni sij rian guiran' ni sij sayun. Daj si nugüi n̄igan' n̄un ni sij. N̄i hué daj guiran' ni tsínj nico' xucu huee nḡa xucu huin yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. N̄i da'nga' daj guiran' ni tsínj ḡa'uej ruhua sisi ḡanun da'nga' si-xugüi xucu daj nej. —Daj gataj ángel daj.

<sup>12</sup> Ngaa n̄i ruhuaj si 'nḡo ḡa nucaj niman ni tsínj hua s̄a' rian Yan'anj rian sayun huin ni tsínj dagahui nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian ni sij. N̄i xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

<sup>13</sup> Ngaa n̄i gun̄nj 'nḡo nan̄e ga'mi xata'. N̄i gataj nan̄e daj gun̄nj:

—Ḡarun re' nuguan' nan rian yanj: "Asij yyaj nḡa ni güi ḡa'na' ne' rian, n̄i hua 'ueé rian ni ngüi nico' Señor ngaa ḡahui' ni sij." —Daj gataj nan̄e daj gun̄nj.

Ngaa n̄i gataj Espíritu:

—X̄anga' n̄i n̄aran ruhua ni sij nḡa sun 'yaj ni sij. Daj si ni'i Yan'anj sun s̄a' gui'yaj sun ni sij chruhua xungüi. —Gataj Espíritu.

## La tierra es segada

<sup>14</sup> Ngaa n̄i guini'tnj 'nḡo nga ḡatsi xata'. N̄i rún' hua 'nḡo da'n̄ij ni ngüi, n̄i hué daj hua 'nḡo tsínj nne rian nga daj. N̄i n̄un ch̄ra sij 'nḡo corona huin oro. N̄i nicaj sij 'nḡo gaga' cera huá. <sup>15</sup> Ngaa n̄i ḡahui ango ángel chruhua nuhui nico. N̄i ḡaguáj nucaj ángel daj rian tsínj nne rian nga daj. N̄i gataj ángel daj:

—Ḡaxi'i re' ḡa'nin' re' ni rasun m̄an rian yo'ój nḡa gaga' cera nicáj re'. Daj si hua guis̄ij hora ḡa'nin' re' ni rasun. N̄i hua gachij n̄in' si m̄an rian yo'ój nan. —Daj gataj ángel daj.

<sup>16</sup> Ngaa n̄i ḡaxi'i tsínj nne rian nga daj ga'nin' sij ni rasun nḡa cera daj. N̄i naran' sij ni rasun ḡahui rian yo'ój.

<sup>17</sup> Ngaa n̄i ḡahui ango ángel chruhua nuhui nico nne xata'. N̄i hué daj nicaj ango ángel daj 'nḡo cera huá nej. <sup>18</sup> N̄i rian altar ḡahui ango ángel. N̄i nicaj ángel daj sun rian yan'an. Ngaa n̄i ḡaguáj nucaj ango ángel daj rian ángel nicaj gaga' cera huá daj. N̄i gataj ángel daj:

—Ḡaxi'i re' nḡa cera huá nicáj re' daj, ngaa n̄i ḡa'nin' re' ni rasun m̄an rian yo'ój. N̄i ḡuta re' ni uva gachij rian yo'ój. Daj si hua guis̄ij gane uva daj. —Daj gataj ángel daj.

<sup>19</sup> Ngaa n̄i ga'nin' ango ángel daj ni rasun m̄an rian yo'ój nḡa gaga' cera. N̄i guta ángel daj uva gachij m̄an rian yo'ój. N̄i gara ángel daj uva chruhua 'nḡo gaga' xxi sisi ḡani gaga' daj uva, n̄i ḡahui nnee uva, gui'yaj gaga' daj. N̄i hué nuguan' daj digyán daj a'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi da'ui gaquin'. <sup>20</sup> N̄i ne' chrej xe' xuman' daj gani ni sij uva. N̄i ḡahui nico tun chruhua gaga' daj. N̄i guis̄ij ganun tun daj da gaga' n̄un du'ua guayo. N̄i huá'nij ciento kilómetro gachéj tun gan'an.

## Los ángeles con las siete postreras plagas

**15** Ngaa n̄i guini'tnj ango da'nga' xxi gurugüi' xata', gui'yaj Yan'anj. N̄i gara yan'anj ruhuáj guini'tnj. N̄i da'nga' daj huin ichij ángel nicaj ichij sayun ḡa'na'. N̄i hué nan huin ichij sayun guis̄ij ganahuij. N̄i ngaa guis̄ij ganahuij ichij sayun daj, gui'yaj Yan'anj, ngaa n̄i ganahuij si ga'man ruhua Yan'anj ni'ya xungüi.

<sup>2</sup> N̄i guini'tnj 'nḡo nnee yan'anj. N̄i rún' hua pidrio nachej yan'an, n̄i hué daj hua nnee yan'anj daj guini'tnj. N̄i du'ua nnee yan'anj daj m̄an ni ngüi gui'yaj gana rian xucu huee nej, rian yan'anj huin xucu gui'yaj ra'a ni sij nej, rian número huin si-xugüi xucu daj. N̄i nicaj ni sij yán'anj n̄un ga'i ya'a ga'ui' Yan'anj rian ni sij. <sup>3</sup> N̄i aráj ni sij si-chra' Moisés huin sí' tsínj gui'yaj sun rian Yan'anj asij ná. N̄i hué daj aráj ni sij si-chra' xachij 'nij nej. N̄i nan huin nuguan' aráj ni sij:

Hua nico n̄in' ruhua ni sun s̄a' gui'yaj sún re' huín re' Señor.

N̄i nicáj re' daran' fuerza huín re' Yan'anj.

N̄i hua n̄ica x̄anga' si-chréj re' huín re' rey rian ni ngüi hua s̄a' niman rian Yan'anj.

<sup>4</sup> N̄i un tsínj na'uej ruhua guinun yan'anj rián re' huín re' Señor únj.

Daj si sã' nî'n ruhua huin urín re'.  
Xi'í daj nî gã'na' daran' ni ngüi man chruhua xungüi.  
Nî gã'mi sã' ni sij rian xi'í re'.  
Daj si hua guini'i ni sij sun sã' gui'yaj nîca re' rian ni sij.

Daj huin chra' garáj ni ngüi gui'yaj gana daj.

<sup>5</sup> Ngaa guisíj nî guini'tnj sisi naxi'nij rian ducua Yan'anj xata' huin nuhui atsij nun nuguan' sã' gui'yaj yya Yan'anj ngã ni ngüi. <sup>6</sup> Ngaa nî gahui ichij ángel daj chruhua ducua Yan'anj. Nî nicaj ni ángel daj ichij sayun gã'na' guiran' ni ngüi. Nî nun ni ángel atsij gatsi sã' gu'naj lino. Nî ran rian atsij daj. Nî aní'yanj nnij huin oro xi'yanj ni ángel daj. <sup>7</sup> Ngaa nî ga'ui' 'ngõ dugüi' gã'anj xucu hua nî'na' 'ngõ vaso huin oro ra'a da gõ'ngõ ichij ni ángel daj. Nî daj rún' 'yaj né' ngaa ara né' nnee chruhua vaso, nî hué daj gara ni sayun chruhua ni vaso daj. Daj si xi'í si a'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi, nî guiran' ni ngüi castigo, gui'yaj Yan'anj. Nî niganj hua nî'na' Yan'anj. <sup>8</sup> Nî nara gatse' chruhua ducua Yan'anj xi'í si hua 'ueé nî'n ruhua Yan'anj, nî xi'í si nucua' nî'n ruhua Yan'anj nej. Nî, nî a 'ngõ tsínj sî ga'ue gatu chruhua ducua Yan'anj da guisíj gachin ichij ni sayun gã'na', gui'yaj ichij ni ángel daj.

### Las copas de ira

**16** Ngaa nî gunünj ga'mi 'ngõ nanë nucua' gahui chruhua ducua Yan'anj. Nî gataj nanë daj gunun ichij ni ángel:

—Güij gayanj ni é re' ni sayun man chruhua ichij vaso daj rian yo'ój. Daj si gahuin castigo ni ngüi xi'í si a'man ruhua Yan'anj. —Daj gataj nanë daj.

<sup>2</sup> Ngaa nî gan'anj gayan sini 'ngõ ángel daj si man chruhua si-vaso sij rian yo'ój. Nî a'ngaj nnee cúj ni ngüi gahui ya'ui quij huin ni sij ni tsínj taj si-da'nga' xucu huee. Nî nico' ni sij yan'anj huin xucu gui'yaj ra'a ni sij.

<sup>3</sup> Ngaa nî gayanj ango ángel huin ángel hujj si man chruhua si-vaso sij rian nnee yan'anj. Nî gahui' daran' xucu hua nî'na' man chruhua nnee yan'anj.

<sup>4</sup> Ngaa nî gayanj ango ángel daj si man chruhua vaso sij rian ni xinéj nnee ngã rian ni yu'uj ahuí nnee. Nî ángel daj huin ángel huã'nij. Nî nahuin nnee daj tun.

<sup>5</sup> Ngaa nî gunünj gataj ángel dugumi rian ni nnee daj:

—Dugu'naj 'yáj re' huín re' Yan'anj xi'í si gui'yáj re' castigo daj. Nî sã' nî'n ruhua re'. Nî hué re' huin si gane asij sini. Nî hué re' huin si nne acuan'. <sup>6</sup> Daj si gayanj si-tun man'an ni tsínj hua sã' niman ngã si-tun ni tsínj ga'mi si-nuguan' re', gui'yaj ni sij. Xi'í daj nî ga'ui' re' tun go'o man'an ni sij. Ngaa nî nayun yya cuenta daj rún' gui'yaj ni sij. —Daj gataj ángel daj.

<sup>7</sup> Nî hué daj gunünj ga'mi ango ángel niquin' rian altar. Nî gataj-á:

—Nuguan' xanga' huin nuguan' ga'mí re' ngaa nagui'yaj yá re' si-gaquin' ni sij. Nî gui'yaj nîca re' huín re' Señor. Nî hué re' huin Yan'anj nicaj daran' fuerza nej. —Gataj ango ángel daj.

<sup>8</sup> Ngaa nî gayanj ango ángel si man chruhua si-vaso sij rian güi huin ángel gan'anj. Nî hua permiso rian güi sisi gaca ni ngüi, gui'yaj nnán. <sup>9</sup> Nî ducu gaca ni ngüi, gui'yaj nnán. Ngaa nî ga'mi quij ni sij xi'í si-xugüi Yan'anj. Daj si Yan'anj nicaj sun rian ni sayun ga'nã' guiran' ni ngüi. Nî nun nãnicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij sisi gã'mi sã' ni sij rian Yan'anj.

<sup>10</sup> Ngaa nî gayanj ango ángel si man chruhua si-vaso sij rian chrun xila rian nne xucu huee. Nî ángel daj huin ángel un'unj. Nî gahuin rumi' rian nicaj sun xuj. Nî xi'í si ducu ga'ngaj nnee cúj ni ngüi, nî xa ni sij yya ni sij, gui'yaj xi'í daj. <sup>11</sup> Nî xi'í si a'ngaj nnee cúj ni sij, gui'yaj ya'ui daj, nî ga'mi quij ni sij xi'í Yan'anj nne xata'. Nî nunj si hué daj guiran' ni sij, saní nun nãnicaj ruhua ni sij duna ni sij gaquin', gui'yaj ni sij.

<sup>12</sup> Ngaa nî gayanj ango ángel huin ángel huatan' si man chruhua si-vaso sij rian quín gu'naj Eufrates. Ngaa nî ga naco quin daj sisi gã ní'nij gachin ni rey 'nã' ne' rian síj güi gã'na' ni sí'. <sup>13</sup> Ngaa nî guini'tnj gahui nanë quij du'ua xucua' nej, du'ua xucu huee nej, du'ua tsínj nata' nuguan' digya' yun'unj nej. Nî rún' hua xiri'quij, nî hué daj hua huã'nij ni nanë quij daj. <sup>14</sup> Nî nanë 'nã' rian sichre huin ni nanë quij daj. Nî 'yaj sun huã'nij nanë quij daj sun nico sisi guini'i ni ngüi. Nî huaj ni huã'nij nanë daj nî'n gachra' rian man ni rey man chruhua xungüi sisi nahuin yu' ni sí' güi nagui'yaj yya Yan'anj ngã si-gaquin' ni ngüi. Ngaa nî gunun' ni sí' ngã Yan'anj. Nî nicaj Yan'anj daran' fuerza.

<sup>15</sup> Hué nan huin si-nuguan' Señor:

—Nî'yaj ni é re' si hué gã'na' daj rún' 'yaj 'ngõ tsínj tuj. Nî gahuin 'ueé rian tsínj nitaj si atoj si nun ruhua sij nne sij. Nî nun sã' sij si-gan' sij. Ngaa nî si ga nne sij gache sij. Nî si gahuin nã'aj sij. —Daj gataj Señor.

<sup>16</sup> Nî nahuin yu' ni rey daj 'ngõ yu'uj gu'naj Armagedón huin snan'anj hebreo, gui'yaj huã'nij nanë quij daj. <sup>17</sup> Ngaa nî gayanj ango ángel daj si man chruhua si-vaso sij rian nanë. Nî guisíj ichij ni ángel gayanj ni vaso daj. Ngaa nî gunünj ga'mi nucua' 'ngõ tsínj nne chruhua ducua Yan'anj nne xata'. Nî nne tsínj ga'mi daj rian chrun xila sã'. Nî gataj sí:

—Yyaj nî guisíj ganahui. —Daj gataj sí'.

<sup>18</sup> Ngaa nî guiran. Nî garin nî'n ruhua. Nî gaguáj du'ui. Nî ga'nã' 'ngõ yún xxi. Nî asij guimán ni ngüi chruhua xungüi nan, nî nun guini'i ni sij 'ngõ yún nucua' rún' nucua' yún ga'nã' daj. <sup>19</sup> Ngaa nî dani xuman' xxi daj guisitsi' da'aj huã'nij dasu, gui'yaj yún. Ngaa nî gane ango ni xuman' xxi man chruhua xungüi. Hué dan nî ganun ruhua Yan'anj xi'í xuman' xxi gu'naj Babilonia sisi gahuin ni ngüi man xuman' daj castigo. Daj si nî'n ruhua ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi daj. <sup>20</sup> Nî gane daran' yo'ój niquin' dani chruhua nnee yan'anj. Nî hué daj gane daran' ni quij xacan nej. Nî nun gurugüi' nî a 'ngõ quij gã mánj. <sup>21</sup> Nî gaman' 'ngõ gumãn yatan xxi rian ni ngüi. Nî a'uj gõ'ngõ yatan daj 'ngõ si hujj xia chi' kilo. Nî xi'í si gaman' gumãn yatan xxi, gui'yaj Yan'anj, nî ga'mi quij ni sij xi'í Yan'anj. Daj si gahuin ni sij 'ngõ castigo xxi, gui'yaj Yan'anj.

### Condenación de la gran ramera

**17** Ngaa nī ga'na' 'ngo ni ichij ni dugüi' ni ángel nicaj ichij vaso daj. Nī gataj ángel daj gunūnj: —Gahua' so' nan, nī digyānj rián re' daj gahuin castigo guiran' yun'unj xana 'yaj squira' nne unj rian ni nnee yan'anj. Nī huin achij yun'unj xana daj. <sup>2</sup> Nī gui'yaj squira' ni rey man chruhua xungüi nga yun'unj xana daj. Nī daj rún' hua xini 'ngo tsínj daj, nī hué daj gui'yaj ni tsínj man chruhua xungüi, gui'yaj yun'unj xana daj. Daj si gahuin niá' ruhua ni sij nga nuguan' quij digyán yun'unj xana daj rian ni sij. —Daj gataj ángel daj.

<sup>3</sup> Ngaa nī gan'anj nimānj chra 'ngo quij qui'yanj naco, gui'yaj ángel daj. Nī guini'tnj 'ngo yun'unj xana taj xiráj 'ngo xucu huee mare. Nī nin' gachra' xuj nun si-xugüi xuj. Nī ninanj nuguan' quij huin ni nuguan' daj. Nī hua ichij chra xuj nga ichi' si-cúj xuj nej. <sup>4</sup> Nī nun yun'unj xana daj 'ngo atsij jnitaj nga atsij mare. Nī nagui'yaj sa' unj man'an unj nga gaga' oro nga yej niá' nej, yej huin perla nej. Nī nicaj ra'a unj 'ngo tasa huin oro. Nī gara chruhua tasa daj, gui'yaj nuguan' quij nga ni gaquin' gui'yaj yun'unj xana daj. <sup>5</sup> Nī hua nica nun si-xugüi unj yo unj. Nī a'mi rucu nuguan' nun yo unj. Nī hué daj ataj nuguan' daj: "Xuman' xxi Babilonia huin nni ni yun'unj xana 'yaj squira'. Nī xuman' daj 'yaj sisi hua daran' gaquin' chruhua xungüi." Hué daj ataj letra nun yo yun'unj xana daj. <sup>6</sup> Ngaa nī guini'tnj sisi hua xini unj xi'í si go'o unj si-tun ni tsínj hua sa' rian Yan'anj nga ni tsínj gahui' xi'í si ga'mi ni sij si-nuguan' Jesús. Nī nin' ruhua gan'anj ruhuāj ni'yā yun'unj xana daj. <sup>7</sup> Ngaa nī gataj ángel daj gunūnj:

—Nī un sin nī gan'anj ruhuá re' únj. Gatā gunun re' sisi un sin huin ruhua nuguan' huí nicaj yun'unj xana daj gata nga nuguan' xi'í xucu huee taj yun'unj xana daj huin xuj xucu hua ichij chra, nī nun ichi' si-cúj xuj. <sup>8</sup> Nī xucu huee guini'f re' daj, nī hué xuj gane asij ná. Saní nitaj si huaj xuj chruhua xungüi acuan'. Nī gahui xuj chruhua yu'uj gunun nin' ruhua. Ngaa nī ga ni'ya xuj rian yan'an. Nī gan'anj ruhua ni ngüi guini'i ni sij xucu huee huin ni sij ni ngüi nitaj si taj si-xugüi ni sij rian libro taj si-xugüi ni ngüi gane niganj nga Yan'anj. Daj si asij gaxi'i xungüi, nī nun gui'yaj Yan'anj sisi guitaj si-xugüi ni ngüi daj rian libro. Nī xucu daj huin xucu gane asij ná. Saní nitaj si huaj xuj acuan'. Saní nānicaj ruhua' yún xuj ga'na' xuj. <sup>9</sup> Güenda tsínj ni'í sa' huin nuguan' nan. Daj si ichij chra xucu daj huin ruhuaj gata ichij dacan rian nne yun'unj xana daj. <sup>10</sup> Nī ichij chra xucu daj huin ruhuaj gata hij rey nej. Nī hua gahui' un'un' rey daj. Nī nne ango rey daj. Nī achin ga'na' ango rey daj. Nī hua niān si gane sij doj gue güi nga si-sun sij. <sup>11</sup> Nī hua ango rey guisij tunj ni rey daj. Nī rey daj huin xucu huee gane asij ná. Saní nitaj xuj nne acuan'. Nī nicaj dugüi' rey daj nga ango ichij ni rey. Nī ga ni'ya sij rian yan'an.

<sup>12</sup> Nī ichi' si-cúj xuj guini'f re' huin ichi' rey. Nī achin si guinica' sun ni sij. Saní urin hora nahuin ra'a nuguan'an ni sij sun nga xucu huee gahuin ni sij rey.

<sup>13</sup> Nī 'ngo guyan ga ruhua ni ichi' rey daj sisi naga'ui' ni sij sun nicaj ni sij rian xucu huee daj gahuin achij sí', gui'yaj ni sij. <sup>14</sup> Nī gunun' ni sij nga xachij 'nij. Saní gui'yaj gana xachij 'nij rian ni sij. Daj si xachij 'nij daj huin Señor huin achij rian daran' ni Señor. Nī huin sij rey huin achij rian daran' ni rey. Nī gaquinj Yan'anj ni tsínj nicaj dugüi' nga xachij 'nij. Nī nacui Yan'anj ni sij nej. Nī hua nica ruhua ni sij nej. —Daj gataj ángel daj gunūnj.

<sup>15</sup> Ngaa nī gataj ruhua' yún ángel daj gunūnj:

—Nī nnee guini'f re' rian nne yun'unj xana 'yaj squira' daj huin ga'i nin' ruhua ni ngüi. Huin ni ngüi man ga'i xuman' nga ga'i ni xungüi nej, ni ngüi a'mi ga'i snan'anj a'mi ni ngüi nej. <sup>16</sup> Nī ichi' si-cúj xucu huee guini'f re' daj, nī si gahuin xan' ruhua ni sij guini'yaj ni sij yun'unj xana daj. Nī guere' unj, gui'yaj ni sij. Nī duna ni sij yun'unj xana daj sisi ga nne unj. Nī xa ni sij si-nne unj. Ngaa nī gari yan'an ni sij yun'unj xana daj rian yan'an gaca unj. <sup>17</sup> Daj si gui'yaj Yan'anj sisi gui'yaj ni sij daj rún' huin ruhua Yan'anj. Xi'í daj nī 'ngo hua ruhua daran' ni sij sisi naga'ui' ni sij si-sun ni sij rian xucu huee gahuin achij xú', gui'yaj ni sij da guisij gahuin yya daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj. <sup>18</sup> Nī yun'unj xana guini'f re' daj huin xuman' xxi nicaj sun rian ni rey man chruhua xungüi. —Daj gataj ángel daj gunūnj.

### La caída de Babilonia

**18** Hué dan nī guini'tnj ango ángel 'na' guinij xata'. Nī nicaj nin' ruhua ángel daj fuerza. Nī guixiguin rian yo'ój, gui'yaj si hua 'uee nin' ruhua ángel daj.

<sup>2</sup> Ngaa nī gaguáj nucuj ángel daj. Nī gataj-á':

—Gane xuman' xxi gu'naj Babilonia. Nī xuman' nan nahuin xánj ni nané quij. Nī nahuin xánj daran' rian ni nané xi'i nej. Nī nahuin si-gaga' daran' rian ni xataj quij huin ni xuj ni xucu nun huin xan' ruhua ni ngüi.

<sup>3</sup> Daj si guixini' ni ngüi man nin' gachra' chruhua xungüi, gui'yaj nuguan' quij digyán yun'unj xana daj rian ni sij. Nī gui'yaj squira' ni rey man chruhua xungüi nga yun'unj xana huin xuman' xxi daj. Nī ni tsínj du'uej ni rasun, nī gahuin xuru'ue ni sij, gui'yaj ni rasun du'ue nin' ruhua man xuman' daj. —Daj gataj ángel daj.

<sup>4</sup> Ngaa nī gunūnj ango nané ga'mi xata'. Nī gataj nané daj:

—Gahui ni é re' xuman' daj huin ni é re' ni ngüi nico' man'ānj. Ngaa nī si gui'yaj á re' gaquin' daj rún' 'yaj ni ngüi man xuman' daj. Nī si guiran' ni é re' sayun daj rún' guiran' ni sij nej. <sup>5</sup> Daj si nahuin nico si-gaquin' ni sij guisi da xata'. Nī nanun ruhua Yan'anj ni nuguan' quij gui'yaj ni sij. <sup>6</sup> Nī daj rún' gui'yaj quij xuman' daj nga ni ngüi, nī hué daj gui'yaj gue a ni é re' nga ni sij. Nī ngaa hué daj gui'yaj ni é re', nī naru'ue a ni é re' huíj rian ni sij. Nī daj rún' gui'yaj xugüi ni sij 'ngo vaso nun nnee ya' go'o ni ngüi, nī hué daj ga'ui' re' huíj vaso nun nnee daj go'o ni sij. <sup>7</sup> Nī ga'mi sa' ni tsínj man xuman' daj xi'í man'an ni sij. Nī garasun ni sij ni rasun du'ue nin' ruhua nej. Hué dan nī daj rún' gui'yaj quij ni sij, nī hué daj gui'yaj ni é re' sisi guiran' ni sij sayun. Nī

gui'yaj á re' sisi gaco ni sij nej. Daj si ani ruhua ni tsínj man xuman' daj daj rún' ani ruhua 'ngo yun'unj nicaj sun huin reina. Ni ataj niman unj: "Nicaj súnj nněj daj rún' nicaj sun reina. Sé yun'unj mmij huínj mánj. Ni nitaj aman gacōj, gui'yaj sayun mánj." Hué daj ataj unj niman unj. <sup>8</sup> Xi'í daj ni urin güi gá'na' ni sayun guíran' unj. Ni gahui' nico ni sij chruhua xuman' huin unj. Ni gaco ni sij nej. Ni gachin xi'na riqui ni sij nej. Ni gaca ni sij rian yan'an nej. Daj si nucuj nín' ruhua Yan'anj huin Señor. Ni Yan'anj huin si nāgui'yaj yya si-gaquin' ni sij. —Daj gataj nane 'na' xata' daj.

<sup>9</sup> Ni ngaa guini'i ni rey man chruhua xungüi ahui gatse' aca xuman' daj, ni ducu gaco ni sij. Ni ganani ruhua ni sij. Daj si daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa 'yaj squira' sij nga 'ngo yun'unj xana, ni hué daj gui'yaj ni rey daj gaquin' nga xuman' daj. Ni garasun ni sij ni rasun du'ue nga ni ngüi man chruhua xuman' daj. <sup>10</sup> Ni xi'í si xu'ui' ni rey daj, ni guiniquin' gan' ni sij guini'yaj ni sij daj guíran' xuman' daj sayun. Ni gataj ni sij:

—Niqui niman xuman' xxi gu'naj Babilonia huin xuman' nicaj nico fuerza. Daj si urin hora, ni guisij castigo guíran' xuman' daj. —Daj gataj ni sij.

<sup>11</sup> Ni ni tsínj du'uej ni rasun man chruhua xungüi, ni ducu gaco ni sij xi'í xuman' daj. Ni nani ruhua ni sij xi'í si nitaj a 'ngo ni ngüi guíran rasun du'uej ni sij. <sup>12</sup> Ni si gane' gaga' oro nga gaga' plata nej, yej niā' nej, yej huin perla nga atsij sa' gu'naj lino nej, atsij jnitaj nga atsij gu'naj seda nej, atsij mare; nga daran' chrun guin' daj nej, ni rasun ri ni sij huin cúj gu'naj márfil nej, ni rasun ri ni sij huin chrun niā' nej, gaga' mmij nga gaga' hierro nej, yej gu'naj mármol <sup>13</sup> nga canela nej, especia guin' daj nej, siquíj nej, mirra nga olíbano nej, nnee vino nga gasiti nej, chru sa' huin harina nej, strigo nga xucu nej, xachij nej, guayo nej, carreta nej, tsínj 'yaj sun yun huin niman ni ngüi nej. <sup>14</sup> Ni gataj ni sij rian ni tsínj man xuman' daj:

—Ni garan' ruhua ni é re' nga ni chruj niā' ayu chra chrun. Sanj yyaj ni nitaj si nicaj ni é re' xa ni é re' ni rasun sa' da mánj. Daj si niganj guere' ni rasun du'ue nga daran' ni rasun sa'. Ni nitaj aman guiri' ni é re' ni rasun da ga mánj. —Daj gataj ni sij.

<sup>15</sup> Ni ni tsínj du'uej ni rasun, ni gahuin xuru'ue ni sij, gui'yaj xuman' daj. Ni xi'í si xu'ui' ni sij, ni guiniquin' gan' ni sij guini'yaj ni sij daj guíran' xuman' daj sayun. Ni gaco ni sij. Ni ganani ruhua ni sij nej. <sup>16</sup> Ni gataj ni sij:

—Niqui niman xuman' xxi daj. Daj si daj rún' hua 'ngo yun'unj xana ngaa nun unj atsij lino sa' nga atsij jnitaj nej, atsij mare nga gaga' oro nej, yej niā' nga yej perla nej, ni hué daj hua xuman' xxi daj. <sup>17</sup> Sanj urin hora ni guere' daran' ni rasun du'ue daj. —Daj gataj ni sij.

Ni guiniquin' gan' daran' ni tsínj duguáj riō achéj rian nnee nga daran' ni tsínj achéj nga riō nej, ni tsínj 'yaj sun chruhua ni riō nej. <sup>18</sup> Ni ngaa guini'i ni sij gahui gatse' aca xuman' daj, ni gaguáj ni sij. Ni gataj ni sij:

—Ni un xuman' huin achij daj rún' huin achij xuman' nan, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij.

<sup>19</sup> Ngaa ni guida'a ni sij yo'ój yaj gara ni sij chra ni sij. Ni gaco ni sij. Ni ducu ganani ruhua ni sij. Ni gaguáj ni sij gataj ni sij:

—Niqui niman xuman' xxi daj. Ni gahuin xuru'ue daran' ni tsínj nicaj riō achéj rian nnee. Ni gahuin xuru'ue ni sij, gui'yaj san'anj man xuman' xxi daj. Sanj urin hora, ni guere' daran'anj. <sup>20</sup> Ni gahuin niā' ruhua á re' si máxata'. Ni gahuin niā' ruhua á re' huin ín re' ni ngüi hua sa' rian Yan'anj nej, ni tsínj nata' si-nuguan' Jesús rian ni ngüi nej, ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi nej. Daj si gui'yaj Yan'anj castigo xuman' daj xi'í gaquin' gui'yaj ni sij rian án re'. —Daj gataj ni sij.

<sup>21</sup> Ngaa ni nachi nicaj 'ngo ángel nucuj 'ngo yej xxi rún' hua to xachij huaj. Ni dugüéj ángel daj chruhua nnee yan'anj. Ngaa ni gataj ángel daj:

—Hué daj guíran' gué re' huin re' xuman' xxi Babilonia. Ni nitaj aman gurugüi' re' guini'i ni ngüi ga mánj. <sup>22</sup> Ni xuman' daj nitaj aman guixinga' gunun ni ngüi gara ni sij yán'anj nun ga'i ya'a nga ni tsínj aráj riā nej, ni tsínj a'yanj trompeta nej. Ni, ni a 'ngo ni tsínj si gui'yaj sun si-sun ni sij. Ni si gunun ni ngüi guixinga' ngaa duguáj ni sij molino chruhua xuman' da ga mánj. <sup>23</sup> Ni nitaj aman guixiguin yan'an xuman' da ga mánj. Ni si gunun ni ngüi ga'mi tsínj xacaj yun'unj xana nga nuguan' ga'mi yun'unj xana xacaj nica daj. Daj si huin achij ni tsínj du'uej ni rasun man xuman' daj scanij ni tsínj man chruhua xungüi nan. Ni digya' yun'unj ni é re' daran' ni ngüi man chruhua xungüi ngaa gui'yaj stu'uaj a ni é re'. <sup>24</sup> Ni xuman' daj da'ui gaquin' xi'í si-tun man'an ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj nga si-tun man'an ni tsínj hua sa' rian Yan'anj nej, si-tun daran' ni ngüi gahui' chruhua xungüi, gui'yaj ni sij. —Daj gataj ángel daj rian xuman' xxi gu'naj Babilonia.

### Alabanzas en el cielo

**19** Ngaa guisij ni gunünj 'ngo nane nucuj ga'mi nico nín' ruhua ni ngüi xata'. Ni gataj ni sij:

Alaluya. Dan'anj né' huin si nacaj né'.

Ni ruhuaj si guinun yan'anj né' rian Yan'anj.

Ni ruhuaj si ga'mi sa' né' rian Yan'anj.

Ni nín' ruhua nicaj Dan'anj né' fuerza.

<sup>2</sup> Daj si urin nuguan' xanga' nga urin nuguan' nica a'mi Yan'anj ngaa nāgui'yaj yya si-gaquin' ni ngüi.

Ni gui'yaj Yan'anj castigo yun'unj xana huin achij gui'yaj squira' daj.

Daj si gahuin quij ni ngüi man chruhua xungüi, gui'yaj unj nga chrej quij digyán unj rian ni sij.

Ni gui'yaj Yan'anj castigo yun'unj xana daj xi'í si da-gahui' unj ni ngüi nico' Yan'anj.

Daj gataj ni ngüi daj.

<sup>3</sup> Ngaa ni gataj ruhua' yún ni sij:

—Alaluya. Niganj ahui gatse' xuman' daj huin yun'unj xana gui'yaj squira'. —Daj gataj ni sij.

<sup>4</sup> Ngaa ni ganiquin' ráj dācoj icō gan'anj ni tsínj huin achij rian yo'ój nga gan'anj ni xucu hua ni'na'. Ni ga'mi

sá' ni sij rian Yan'anj nne rian chrun xila sá'. Ní gataj ni sij:

—Amén. Aleluya. —Daj gataj ni sij.

<sup>5</sup> Ngaa ní gunúnj ga'mi 'ngo nané rian nne chrun xila sá' daj. Ní gataj nané daj:

Ga'mi sá' á re' rian Dan'anj né' huin ín re' tsínj 'yaj sun rian Yan'anj.

Ní nun yan'anj án re' rian Yan'anj nej.

Ní nitaj si gahuin sisi huin achij ni é re', así nitaj si huin achij ni é re'.

Daj gataj nané daj.

<sup>6</sup> Ngaa ní daj rún' huin ngaa a'mi ga'i nín' ruhua ni ngüi, ní hué daj gunúnj. Ní daj rún' huin rian nico' nico nnee rian huej, ní hué daj gahuin garín gunúnj. Ní daj rún' huin ngaa ducu gaguáj du'ui, ní hué daj gahuin garín gunúnj nej. Ní gataj ni ngüi daj:

Aleluya.

Daj si nucuaj nín' ruhua Señor huin Dan'anj né'.

Ní nicaj sun Señor rian daran'anj.

<sup>7</sup> Hué dan ní gahuin niá' ruhua né'.

Ní ga'mi sá' né' rian Señor huin Yan'anj.

Daj si 'na' guísij hora gahuin gui'yanj xacaj xachij 'nij yun'unj xana gahuin nica sij.

<sup>8</sup> Ní ga'ui' Yan'anj sisi gunun unj atsij du'ue huin lino sá'.

Ní ran rian atsij sá' daj.

Ní atsij du'ue daj huin si sá' gui'yaj ni ngüi hua sá' rian Yan'anj.

Daj gataj ni sij.

### La cena de las bodas del Cordero

<sup>9</sup> Ngaa ní gataj ángel daj gunúnj:

—Garun re' nuguan' nan rian yanj: "Hua 'ueé rian ni ngüi gaquinj Yan'anj gan'anj rian gahuin gui'yanj nara'a xachij 'nij." Hué daj garun re'. —Gataj ángel daj.

Ní gataj ruhua' yún ángel daj:

—Nan huin nuguan' xanga' 'na' rian man'an Yan'anj. —Daj gataj ángel daj gunúnj.

<sup>10</sup> Ngaa ní ganiquin' ráj dacō rian ángel sisi guinun yan'an ángel daj. Saní gataj ángel daj gunúnj:

—Sí gui'yáj re' da mánj. Daj si huéj 'yaj sun rian Yan'anj nga re' nga ni jnánj re' huin ni sij ni tsínj hua nica ruhua nga nuguan' ga'mi Jesús. Guinicó' re' urin Yan'anj xanga'. Daj si ni nuguan' ga'mi Jesús huin ni nuguan' gunun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj ángel daj.

### El jinete del caballo blanco

<sup>11</sup> Ngaa ní guini'tnj sisi naxi'nij xata'. Ní gurugüi' 'ngo guayo gatsi. Ní tsínj taj guayo daj gu'naj sí' tsínj hua nica ruhua. Ní hué daj gu'naj sí' tsínj xanga' nej. Ní 'yaj nica sij ngaa 'yaj yya sij si-gaquin' ni ngüi. Ní 'yaj nica sij ngaa unun' sij nej. <sup>12</sup> Ní daj rún' xiguin yan'an, ní hué daj xiguin rundij rian sij. Ní nun chra sij ga'i corona. Ní hua nica si-xugüi sij chra sij. Saní urin man'an sij ni'i daj gu'naj sij. <sup>13</sup> Ní nun sij 'ngo atsij gane tun. Ní si-xugüi sij huin: SI-NUGUAN' YAN'ANJ. <sup>14</sup> Ní nico' ni sna-

do mán xata' rucu sij. Ní nun ni sí' atsij gatsi hua sá' gu'naj lino. Ní taj ni sí' guayo gatsi nico' ni sí' rucú sij. <sup>15</sup> Ní nun 'ngo espada huá chruhua du'ua sij. Ní guiran' xí'i ni ngüi man chruhua ni xungüi, gui'yaj sij nga espada daj. Ní guinicaj sun sij nga chrun ni'í huin gaga' hierro. Ní daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa rún sij uva sisi dagaman' nnee uva daj, ní hué daj gui'yaj sij castigo ni ngüi ngaa nāgui'yaj yya sij si-gaquin' ni ngüi. Daj si nín' ruhua ga'man ruhua Yan'anj nga xí'f si-gaquin' ni sij. Ní Yan'anj huin nucuaj nín' ruhua. <sup>16</sup> Ní nun si-xugüi sij rian si-gan' sij nga rian da'man sij. Ní si-xugüi sij huin: REY RIAN NI REY NGA SENOR RIAN NI SENOR.

<sup>17</sup> Ngaa ní guini'tnj 'ngo ángel niquin' dani rian güi.

Ní gaguáj nucuaj ángel daj. Ní gataj ángel rian daran' xataj huéj xata':

—Nāhuin yu' ni é re' xa nico ni é re' rian gahuin gui'yanj gui'yaj Yan'anj. <sup>18</sup> Ngaa ní xa ni é re' si-nnee ni rey nga si-nnee ni capitán nej, si-nnee ni tsínj nucuaj nga si-nnee ni guayo nej, si-nnee ni tsínj taj guayo nga si-nnee daran' ni tsínj nun 'yaj sun yun rian xuru'ue nga ni tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue nej, ni tsínj huin achij nga ni tsínj nitaj si huin achij nej. —Daj gataj ángel daj.

<sup>19</sup> Ngaa ní guini'tnj xucu huee daj nga ni rey man chruhua xungüi nga ni snado nico' ni rey daj. Ní nahuin yu' ni sij sisi gunun' ni sij nga tsínj taj guayo gatsi daj nga ni snado nico' rucú sí'. <sup>20</sup> Ní guida'a tsínj taj guayo nga si-snado sij xucu huee daj nga tsínj ga'-mi nuguan' digya' yun'unj. Ní hué sí' huin tsínj gui'yaj sun nico rian xucu huee daj. Ní xí'f daj digya' yun'unj sij ni tsínj ga'uej ruhua guinun si-da'nga' xucu daj man'an ni sí'. Ní guinun yan'anj ni sí' yan'anj gui'yaj ra'a ni ngüi huin 'ngo da'nga' du'ua xucu daj. Ní hua ní'na' xucu huee nga tsínj digya' yun'unj daj dugüéj ni sij chruhua nnee yan'anj rian aca yan'an nga yo'ój sufre. <sup>21</sup> Ní espada nun du'ua tsínj taj guayo gatsi daj gui'yaj sisi gahui' ni tsínj gunánj huin ni tsínj nico' rucu nungüej sí'. Ní guiri' nico ni xataj xa xuj si-nnee ni tsínj gahui' daj.

### Los mil años

**20** Ngaa ní guini'tnj 'na' guinij 'ngo ángel xata'. Ní nicaj ángel daj 'ngo rian gaga' llave na'nij du'ua yu'uj gunun nín' ruhua. Ní nicaj ángel daj 'ngo cadena xxi nej. <sup>2</sup> Ní guida'a ángel daj xucu xucuáj huin xucuáj gane asij ná. Ní xucuáj daj huin sichre. Ní Satanás gu'naj sí'. Ngaa ní numij ángel daj 'ngo mí yo' Satanás. <sup>3</sup> Ngaa ní dugüéj ángel daj Satanás chruhua yu'uj gunun nín' ruhua daj. Ní naránj ángel daj rian yu'uj. Ní garun ángel daj sello du'ua yu'uj sisi sí' gahui Satanás. Ngaa ní sí' digya' yun'unj sichre Satanás ni ngüi man chruhua xungüi da guísij mí yo' daj. Hué dan ní ngaa guísij mí yo' daj, ní gahuin ní'nij rian sichre doj aj.

<sup>4</sup> Hué dan ní guini'tnj ni chrun xila sá'. Ní rian ni chrun xila daj nne ni tsínj hua ga'nin' Yan'anj sun rian ni sij sisi nāgui'yaj yya ni sij nga si-gaquin' ni ngüi. Ní guini'tnj ni tsínj gahui' ngaa ga'nin' ni sij chra ni sí' xí'f si ga'mi ni sí' si-nuguan' Jesús nga si-nuguan' Yan'anj.

Ni nun guinico' ni tsínj daj xucu huee nga xucu gui'yaj ra'a ni sij huin 'ngo da'nga' du'ua xucu daj. Daj si nun ga'uej ruhua ni sij sisi guinun si-da'nga' xuj yo ni sij nga ra'a ni sij. Ni ganá'nij ni sij guiman ni sij mí yo'. Ni gahuin achij ni sij nga Cristo. <sup>5</sup> Saní ango ni níman, ni nun gana'nij ni sij da guisíj mí yo'. Ni hué nan huin ngaa ganá'nij sini ni ngüi scanij ni níman. <sup>6</sup> Ni hua 'ueé rian ni ngüi gana'nij sini daj. Ni hua sa' niman ni sij rian Yan'anj. Ni si gahui' ni sij ngaa guisij huíj gahui' ni ngüi. Saní gahuin ni sij chrej rian Yan'anj nga rian Cristo. Ni guinica' sun ni sij gahuin achij ni sij mí yo' nga Cristo.

<sup>7</sup> Ngaa guisij mí yo' daj, ni nachi sichre Satanás chruhua ducuaga'. <sup>8</sup> Ngaa ni gahui sichre digya' yun'unj sij ni ngüi man nin' gachra' chruhua xungüi. Ni hué daj digya' yun'unj sichre ni tsínj man 'ngo yu'uj gu'naj Gog nga yu'uj gu'naj Magog. Ni nahuin yu' ni snado sisi gunun' ni sij, gui'yaj sichre Satanás. Ni daj rún' mán nico ni yo'ój chru du'ua nnee yan'anj, ni hué daj nico ni snado daj. <sup>9</sup> Ni da' gara da'aj xungüi gui'yaj ni sij ngaa gahui ni sij gan'anj ni sij. Ni ganica'j ni sij rucú xuman' man ni ngüi hua sa' rian Yan'anj huin xuman' 'i ruhua Yan'anj. Saní gayu yan'an xata', gui'yaj Yan'anj. Ni gaca ni sij, gui'yaj yan'an daj. <sup>10</sup> Ni sichre digya' yun'unj ni sij, saní dugüéj Yan'anj sichre daj chruhua nnee yan'anj rian aca yan'an nga yo'ój sufre. Ni yu'uj daj nun xucu huee nga tsínj digya' yun'unj ni ngüi nej. Ngaa ni nugüi nigan' guiran' ni sij nico sayun. Ni nitaj aman guina'aj yan'an daj.

### El juicio ante el gran trono blanco

<sup>11</sup> Hué dan ni guini'tnj 'ngo chrun xila xxi sa' gatsi. Ni guini'tnj si nne rian chrun xila daj. Ni gunánj xata' nga xungüi rian si nne chrun xila sa' daj. Ni nun nari' nungüe rian guiniquin' nungüe. <sup>12</sup> Ni guini'tnj ni níman huin achij nga ni níman nitaj si huin achij. Ni niquin' ni sij rian chrun xila sa' rian nne Yan'anj. Ngaa ni naxi'nij ni si mán xata' rian ni yanj libro. Ni naxi'nij ni sij rian ango libro huin libro taj si-xugüi ni ngüi gane niganj nga Yan'anj. Ni daj rún' hua nica rian ni libro daj si gui'yaj ni ngüi ngaa hua ni'na' ni sij, ni hué daj nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni sij. <sup>13</sup> Ngaa ni naga'ui' nnee yan'anj ni tsínj gahui' man chruhua nnee yan'anj daj. Ni ga'na' ni níman gahui' rian man ni níman. Ni nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni sij daj rún' gui'yaj ni sij. <sup>14</sup> Ni dugüéj Yan'anj yu'uj rian achin' ni níman chruhua nnee yan'anj huin rian aca yan'an. Ni si gahui' ni ngüi ga mánj. Ni rian aca yan'an daj huin si guisij huíj gahui' ni ngüi. <sup>15</sup> Ni yu'uj daj dugüéj Yan'anj ni ngüi nitaj si taj nica si-xugüi rian libro taj si-xugüi ni ngüi gane niganj nga Yan'anj.

### Cielo nuevo y tierra nueva

**21** Hué dan ni guini'tnj hua naca xata' nga yo'ój. Daj si hua ganahuij xata' nga yo'ój hua acuan'. Ni hué daj ganahuij nnee yan'anj nej. <sup>2</sup> Hué huin Juan. Ni guini'tnj 'na' guinij xuman' hua sa' rian Yan'anj huin

xuman' Jerusalén naca. Ni daj rún' nagui'yaj sa' 'ngo yun'unj xana man'an unj ngaa xacaj unj 'ngo tsínj, ni hué daj hua xuman' daj. <sup>3</sup> Ni gunünj 'ngo nané nucaj ga'mi xata'. Ni gataj nané daj:

—Nne ducua Yan'anj scanij ni ngüi acuan'. Ni Yan'anj huin si gane nga ni sij. Ni gahuin ni sij ni ngüi nico' Yan'anj. Ni hué man'an Yan'anj gane nuguan'an nga ni sij. <sup>4</sup> Ni naru'ui Yan'anj daran' nnee nico' rian ni sij. Ni si gahui' ni sij ga mánj. Ni si gaco ni sij nej. Ni si nani ruhua ni sij. Ni si ga'ngaj ni sij. Daj si hua ganahuij daran' rasun gachin asij sini. —Daj gataj nané daj.

<sup>5</sup> Ngaa ni gataj si nne rian chrun xila sa' daj:

—Ni'yaj á re'. Huéj gui'yaj naca daran' ni rasun. —Daj gataj-á'.

Ni gataj ruhua' yún-ún' gunünj:

—Garun re' nuguan' nan rian yanj. Daj si nuguan' nan huin nuguan' xanga' yya. —Daj gataj si nne rian chrun xila sa' daj.

<sup>6</sup> Ngaa síj ni gataj-á':

—Guisij ganahui. Huéj huin tsínj gu'naj Alfa nga Omega. Daj si Alfa huin letra gaxi'i asij sini yan. Ni Omega huin letra nico' da ne' rucu. Ni huéj huin tsínj niquin' asij sini. Ni huéj huin si guiniquin' niganj nin'. Sisi nago'o 'ngo tsínj daj nnee, ni ga'ui' yünj go'o si rian ahui nnee gui'yaj si gane niganj sij. <sup>7</sup> Ni tsínj gui'yaj gana rian nuguan' quij, ni nahuin ra'a sij daran' rasun nan. Ni gahuin Dan'anj sij man'anj. Ni gahuin da'ní sij. <sup>8</sup> Saní rian aca yan'an nga yo'ój sufre gan'anj ni tsínj xu'ui' nga ni tsínj nun xuman ruhua ni'yaj man'anj nej, tsínj 'yaj quij nej, ni tsínj dagahui' níman nga ni tsínj 'yaj stu'uj nej, ni tsínj nico' yan'anj 'yaj ra'a ni sij nga daran' ni tsínj a'mi yya nej. Ni rian aca yan'an daj huin si guisij huíj gahui' ni ngüi. —Daj gataj si nne rian chrun xila sa' daj.

### La nueva Jerusalén

<sup>9</sup> Ngaa ni ga'na' 'ngo ni ichij ángel nicaj ichij vaso huin ni vaso ara ichij ni sayun guiran' ni ngüi ngaa ruhua ganahuij xungüi. Ni gataj ángel daj gunünj:

—Gahua' re' nan, ni digyanj rián re' daj hua yun'unj xana xacaj tsínj huin xachij 'nij guini'f re'. Ni gahuin nica' sij unj. —Daj gataj ángel daj gunünj.

<sup>10</sup> Ngaa ni nicaj ángel nimánj gan'an chra' 'ngo quij xacan xxi. Ni digyanj ángel daj xuman' sa' xxi huin Jerusalén riánj. Ni xata' 'na' guinij xuman' Jerusalén rian Yan'anj. <sup>11</sup> Ni ran xuman' daj daj rún' ran rian nne Yan'anj. Ni xiguin sa' xuman' daj daj rún' xiguin sa' 'ngo yej du'ue nico. Ni daj rún' hua 'ngo yej gu'naj jaspe hua yej. Ni daj rún' xiguin pidrio sa' 'yaj güi, ni hué daj hua xuman' daj. <sup>12</sup> Ni niquin' 'ngo xingá yej xxi xacan anicaj du'ua xuman' daj. Ni hua xuhuij rian xingá yej daj. Ni da' go'ngo rian xingá yej niquin' 'ngo ángel. Ni hua nica nun si-xugüi xuhuij xi'nin' huin ni da'nij Israel rian go'ngo rian xingá yej. <sup>13</sup> Ni taj hua'nij rian xingá yej ne' rian síj güi. Ni taj ya'nij rian xingá yej ne' chrej norte. Ni taj ya'nij rian xingá yej ne' sur. Ni taj ya'nij rian xingá yej ne' rian atúj güi nej. <sup>14</sup> Ni ngaj xuhuij yej xxi xi'f xingá yej daj. Ni rian ni yej daj, ni hua nica si-



xugüi xuhuij ni tsínj huin apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' xachij 'nij huin Jesucristo.

<sup>15</sup> Ní nicaj ángel ga'mi ngāj daj 'ngo rianj huin oro sisi guiriuñ ángel xuman' daj ngā ni rian xingá yej nej, xingá yej nej. <sup>16</sup> Ní uyan gara' anin' gan'anj squina xuman' daj. Ní guiriuñ ángel xuman' daj ngā rianj. Ní huij mí táj yahuij ciento kilómetro huin rian gara' ngā rian chre'. Ní hué daj huin güenda xacanj nej. <sup>17</sup> Ngaa ní guiriuñ ángel daj xingá yej. Ní guisíj 'ngo ciento táj yahuij xia gan'anj dane nicaj xingá yej daj. Ní daj rún' riún' ngā dane', ní hué daj gui'yaj ángel daj. <sup>18</sup> Ní xingá yej daj huin yej gu'naj jaspe. Ní ninanj oro huin xuman' daj. Ní rún' hua pidrio acā hua oro daj. <sup>19</sup> Ní niā' hua ni yej ngaj daqui xingá yej ngā daran' rian yej du'ue. Ní ngoj huin yej gu'naj jaspe. Ní huí huin yej zafiro. Ní hua'ni huin yej ágata. Ní gan'an huin yej esmeralda. <sup>20</sup> Ní un'unj huin yej ónice. Ní huatanj huin yej gu'naj cornalina. Ní ichij huin yej crisólito. Ní tunj huin berilo. Ní un huin yej topacio. Ní chí' huin yej gu'naj crisopraso. Ní xan huin yej gu'naj jacinto. Ní guisíj xuhuij huin yej gu'naj amatista. <sup>21</sup> Ní xuhuij rian xingá yej daj huin xuhuij yej gu'naj perla. Ní da go'ngo rian xingá yej daj huin 'ngo yej perla. Ní cayu huin achij huin xuman' daj, ní ninanj oro huin. Ní daj rún' ran pidrio, ní hué daj hua oro daj.

<sup>22</sup> Ní a 'ngo nuhui nun guini'tnj xuman' daj. Daj si Señor huin Yan'anj nucaj nín' ruhua huin nuhui daj ngā xachij 'nij huin Jesucristo. <sup>23</sup> Ní chruhua xuman' daj, ní nitaj si ruhuaj sisi guixiguin güi ngā yahui mánj. Daj si hué man'an Yan'anj xiguin chruhua xuman' daj. Ní xachij 'nij huin yan'an xiguin nej. <sup>24</sup> Ní guixiguin gache ni ngüi man chruhua xungüi, gui'yaj yan'an xiguin chruhua xuman' daj huin ni ngüi ganani, gui'yaj Yan'anj. Ní naga'ui' ni rey man chruhua xungüi ni rasun sa' ngā ni nuguan' sa' rian xuman' daj. <sup>25</sup> Ní nitaj aman naránj ni rian xingá yej ne' guni'yanj. Daj si nitaj si guini xuman' daj ga mánj. <sup>26</sup> Ní nicaj ni ngüi man chruhua xungüi ni rasun sa' ngā ni nuguan' sa' gan'anj jna ni sij chruhua xuman' daj. <sup>27</sup> Ní a 'ngo rasun quij si gatuj xuman' daj. Ní si gatuj ni ngüi 'yaj quij ngā ni ngüi a'mi yya chruhua xuman' daj. Saní maan si gatu ni ngüi taj nica si-xugüi rian si-libro xachij 'nij huin libro taj si-xugüi ni ngüi gane niganj ngā Yan'anj.

**22** Ngaa ní digyán ángel daj 'ngo xinéj nnee hua sa' riānj. Ní nnee daj 'yaj si gane niganj ni ngüi ngā Yan'anj. Ní ran nnee daj daj rún' ran pidrio sa'. Ní ahui nnee daj rian chrun xila sa' rian nne Yan'anj ngā xachij 'nij. <sup>2</sup> Ní dani cayu xachij taj chruhua xuman' daj niquin' chrun 'yaj si gane niganj ni ngüi ngā Yan'anj. Ní niquin' chrun da go'ngo du'ua xinéj nnee daj. Ní da yahui, ní ayu go'ngo rian chruj. Ní huin ruhuaj gata sisi guisíj xuhuij rian chruj gayu chra chrun daj guisíj 'ngo yo'. Ní ní'yanj coj ra'a chrun daj sisi ganahuin ni ngüi man chruhua xungüi. <sup>3</sup> Ní nitaj nuguan' quij ga chruhua xuman' da ga mánj. Ní niquin' chrun xila sa' rian nne Yan'anj ngā xachij 'nij xuman' daj. Ní tsínj 'yaj sun rian Yan'anj, ní gui'yaj sun ni sij rian Yan'anj. <sup>4</sup> Ní guini'i ni sij rian man'an Yan'anj. Ní guinun si-xugüi

Yan'anj yo ni sij. <sup>5</sup> Ní si guini xuman' daj. Ní nitaj si ruhuaj sisi guixiguin yan'an xuman' daj. Ní nitaj si ruhuaj sisi guixiguin, gui'yaj güi. Daj si guixiguin rian ni sij, gui'yaj Yan'anj huin Señor. Ní niganj nín' guinicañ sun ni sij ngā Yan'anj.

### La venida de Cristo está cerca

<sup>6</sup> Ngaa ní gataj ángel daj gunünj:

—Ní nuguan' nan huin nuguan' xanga' yya. Ní hué Señor huin Yan'anj huin achij niman ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Ní ga'nij Yan'anj ángel ga'na' sisi digyán ángel daj daj gahuin rá'yanj rian ni tsínj 'yaj sun rian Yan'anj. —Daj gataj ángel daj.

<sup>7</sup> Hue dan ní:

—Rá'yanj guisí rian man án re'. —Daj gataj Jesucristo gunun né'.

Ní hua 'ueé rian tsínj unun sa' ni nuguan' nun rian yanj libro nan huin nuguan' ataj snan'anj daj gahuin ngā ni ngüi. <sup>8</sup> Hué huin Juan. Ní gunünj ni nuguan' nan. Ní guini'tnj ni rasun nan. Ní ngaa guisíj gunünj, ní guini'tnj, ngaa ní ganiquin' ráj dacō rian ángel digyán ni rasun daj riānj sisi ga'mi sa'āj rian ángel daj. <sup>9</sup> Saní gataj ángel daj gunünj:

—Sí gui'yaj re' daj si hué huin si 'yaj sun rian Yan'anj ngā re' ngā ni jnánj re' huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj ngā ni tsínj dagahuin si ataj ni nuguan' 'na' rian libro nan. Ga'mi sa' re' rian urin man'an Yan'anj. —Daj gataj ángel daj.

<sup>10</sup> Ngaa ní gataj ruhua' yún ángel daj:

—Ní si garij huí re' ni nuguan' nun rian yanj libro nan huin si-nuguan' Yan'anj. Daj si gahuin nichrun' güi ga'-na' Jesucristo. <sup>11</sup> Xi'í daj ní tsínj 'yaj gaquin', ní ga gue gui'yaj gaquin' sij. Ní tsínj ani quij ruhua, ní ga gue gani quij ruhua sij. Saní tsínj 'yaj nica, ní ga gue gui'yaj nica sij. Ní tsínj hua sa' rian Yan'anj, ní ga gue ga sa' sij rian Yan'anj anj. —Daj gataj ángel daj.

<sup>12</sup> Hué dan ní gataj Jesucristo:

—Rá'yanj guisí rian man án re'. Ní nicā si naru'ue rian án re'. Ngaa ní naru'ue rian da go'ngo a ni é re' daj rún' gui'yaj go'ngo a ni é re'. <sup>13</sup> Hué huin tsínj gu'naj Alfa ngā Omega. Daj si Alfa huin letra gaxi'i asij sini yan. Ní Omega huin letra nico' da rucu. Ní hué huin tsínj niquin' asij sini yan. Ní hué huin tsínj guiniquin' niganj anj.

<sup>14</sup> Ní hua 'ueé rian ni ngüi naru'ui si-gan' sisi ga'ue xa ni sij chruj ayu chra chrun 'yaj si gane niganj ni sij ngā Yan'anj. Ní ga'ue gatu ni sij rian hue' du'ua xuman' daj. <sup>15</sup> Saní ne' chrej xe' guna ni tsínj 'yaj daj rún' 'yaj ni xuhue ngā ni tsínj 'yaj stu'uañ nej, ni tsínj 'yaj squira' nej, ni tsínj dagahui' niman nej, ni tsínj nico' yan'anj 'yaj ra'a ni sij ngā daran' ni tsínj niā' ruhua ga'-mi nuguan' yya nej.

<sup>16</sup> Hué huin Jesús. Ní ga'ní 'ngo ángel niquin' riānj ga'na' nata' ni nuguan' nan rian án re' huin ín re' ni ngüi nico' man'āñ man go'ngo xuman'. Ní daj rún' huin 'ngo ya'a siu coj, ní hué daj huñj rian rey David. Daj si hué huin da'ní si'ní sí'. Ní daj rún' huin 'ngo yati'

stānga niquin' xiguin' ngaa ruhua guerenga', nī hué daj xiguin' rian xungüi. —Daj gataj Jesús.

<sup>17</sup> Hué dan nī ataj Espiritu Santo ngā yun'unj xāna gāhuin nīca Jesucristo:

—Gāhua' rē' aj. —Gataj nungüej-é'.

Nī tsínj unun nuguan' nan, nī gataj sí':

—Gāhua' rē' aj. —Gataj sí'.

Tsínj nago'o nnee, nī gā'na' sij. Nī sisi huin ruhua sij, nī gō'o yun' sij nnee 'yaj si gāne nīganj sij ngā Yan'anj.

<sup>18</sup> Nī ataj chrūnj rian daran' ni tsínj unun ni nuguan' nūn rian yanj libro nan huin si-nuguan' Yan'anj sisi sī guta' ni sij chrā ni nuguan' nan mánj. Daj si sisi hué daj guī'yaj ni sij, ngaa nī gā'nij Yan'anj sayun gā'na' rian ni sij daj rún' hua nīca rian libro nan. <sup>19</sup> Nī sisi hua

'ngo tsínj ga'nej ni nuguan' nun rian yanj libro nan huin nuguan' ataj daj gāhuin ni güi gā'na', ngaa nī gā'ne Yan'anj si-xugüi sij rian yanj libro taj si-xugüi ni ngüi gāne nīganj ngā Yan'anj. Nī sī ga'ue gatu sij chruhua xuman' hua sá' daj daj rún' hua nīca rian libro nan mánj.

<sup>20</sup> Hué dan nī gataj Jesucristo huin tsínj a'mi ni nuguan' nan:

—Xānga' nī rá'yanj guīsī rian mān án rē'. —Daj gataj Jesús.

Nī:

—Amén. Gāhua' rē' Señor Jesús, —ataj né'.

<sup>21</sup> Hué dan nī huin ruhuāj sisi Señor Jesús guī'yaj sin-duj rian án rē'. Amén.